

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları (33)
Yayına Hazırlayan: Dokümantasyon Merkezi

BULUŞ Tasarım ve Matbaacılık Hizmetleri
Tel : (312) 222 44 06 • Faks: 222 44 07

ISBN 975-7217-40-9

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Türk Medeni Yasasına göre kurulmuş, hükümet dışı ve bağımsız bir kuruluştur.
Statüsü 30 Aralık 1990 tarihli ve 20741 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

TİHV
Türkiye İnsan Hakları Vakfı

**2002
TÜRKİYE
İNSAN HAKLARI RAPORU**

Ankara, 2003

TİHV GENEL MERKEZİ

Menekşe 2 Sokak No: 16/7 06440 Kızılay - ANKARA
Tel : 312 - 417 71 80 - 425 07 55 • Faks : 312 - 425 45 52
E-mail : tihv@tr.net web : www.tihv.org.tr

TİHV İSTANBUL TEMSİLCİLİĞİ

Hocazade Sokak No: 8 Siraselviler Cad.
Beyoğlu-İSTANBUL
Tel : 212 - 249 30 92 • Faks : 212 - 251 71 29
E-mail: ihvist@turk.net

TİHV İZMİR TEMSİLCİLİĞİ

Mimar Sinan Cad. 1432. Sokak Eser Apt. No : 5/10
35230 Alsancak/İZMİR
Tel - Faks : 232 - 463 46 46 - 463 91 47
E-mail : tihvizm@turk.net

TİHV ADANA TEMSİLCİLİĞİ

Reşatbey Mah. Cumhuriyet Cad. Kasımoğlu Apt. No: 51/3-ADANA
Tel : 322 - 458 85 66 • Faks : 322 457 65 99
E-mail : tihv-adana@superonline.com

TİHV DİYARBAKIR TEMSİLCİLİĞİ

Mimar Sinan Cad. Bineş Apt. A Blok Daire: 2 - DİYARBAKIR
Tel : 412 - 228 26 61 • Faks : 412 - 228 24 76
E-mail : tihvdbakir@ttnet.net

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
KÜRT SORUNU VE OLAĞANÜSTÜ HAL UYGULAMALARI	9
1-KÜRT SORUNU VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ	12
2-OLAĞANÜSTÜ HAL UYGULAMASI	31
YAŞAM HAKKI	45
1-ÖLÜM CEZASI	45
2-YARGISIZ İNFAZ, DUR İHTARI, RASGELE ATEŞ AÇMA OLAYLARI	56
3-FAİLİ MEÇHUL CİNAYETLER	65
4-KARA MAYINLARI	68
5-YASADIŞI ÖRGÜT SALDIRILARI	72
6-SİVİL ÇATIŞMALAR	79
7-AİHM KARARLARI	89
ZORUNLU GÖÇ	91
1-İLTİCA HAKKI VE MÜLTECİLERİN DURUMU	103
KİŞİ GÜVENLİĞİ HAKKI	109
1- YASAL DEĞİŞİKLİKLER	109
2- KAYIPLAR	122
3- GÖZALTINDA ÖLÜM OLAYLARI	124
4- İŞKENCE OLAYLARI	130
CEZAEVLERİ VE İNSAN HAKLARI	175
1- CEZAEVLERİNDE ÖLÜMLER	177
2- CEZAEVLERİNDE BASKILAR	179
3- F TİPİ CEZAEVLERİ VE ÖLÜM ORUÇLARI	187
DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ	207
1- İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ	211
2- İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ	257

TOPLANTI VE GÖSTERİ ÖZGÜRLÜĞÜ	281
ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ	297
1-SİYASİ PARTİLER	299
2-3 KASIM MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİ	308
3-SENDİKALAR	312
4-DERNEK, VAKIF VE SIVİL İNİŞİYATİFLER	315
İNSAN HAKLARI SAVUNUCULARINA BASKILAR	319
EKLER	325
Ek 1- 1. Uyum Paketi (4744 sayılı yasa)	325
Ek 2- 2. Uyum Paketi (4748 sayılı yasa)	326
Ek 3- 3. Uyum Paketi (4771 sayılı yasa)	328
Ek 4- 4. Uyum Paketi (4778 sayılı yasa)	333
Ek 5- 5. Uyum Paketi (4793 sayılı yasa)	336
Ek 6- Anayasa Değişikliği (4777 sayılı yasa)	336
Ek 7- 430 sayılı KHK Hakkında Genelge	337
Ek 8- Anayasa Mahkemesi'nin FP'nin Kapatılmasına İlişkin Gerekçeli Kararı	337
Ek 9- Türk Vatandaşlarının Günlük Yaşamlarında Geleneksel Olarak Kullandıkları Farklı Dil ve Lehçelerin Öğrenilmesi Hakkında Yönetmelik	340
Ek 10- Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik	342
Ek 11- Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmeliğin İptaline İlişkin Dava Dilekçesi	343
TİHV ÖZEL RAPORLARI	349
EK-A - ÖLÜM CEZASI: TAAMMÜDEN RESMİ CİNAYET	351
EK-B - AVRUPA BİRLİĞİ UYUM YASALARININ TÜRK HUKUK SİSTEMİNDEKİ ANLAMİ VE DEĞERİ	361
EK-C - SUSURLUK DAVASI	368

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği	KHK	Kanun Hükümünde Kararname
AİHK	Avrupa İnsan Hakları Komisyonu	MAZLUM-DER	İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi	MGK	Milli Güvenlik Kurulu
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi	MİT	Milli İstihbarat Teşkilatı
AKPM	Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi	MKM	Mezopotamya Kültür Merkezi
ANAP	Anavatan Partisi	MLKP	Marksist Leninist Komünist Parti
BBP	Büyük Birlik Partisi	MYK	Merkez Yürütme Kurulu
BM	Birleşmiş Milletler	OHAL	Olağanüstü Hal
BMMYK	BM Mülteciler Yüksek Komiserliđi	ÖDP	Özgürlük ve Dayanışma Partisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi	PKK	Kürdistan İşçi Partisi
CMUK	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu	PM	Parti Meclisi
ÇGD	Çağdaş Gazeteciler Derneği	RP	Refah Partisi
ÇHD	Çağdaş Hukukçular Derneği	RTÜK	Radio ve Televizyon Üst Kurulu
DBP	Demokrasi ve Barış Partisi	SES	Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası
DEHAP	Demokratik Halk Partisi	SİP	Sosyalist İktidar Partisi
DGM	Devlet Güvenlik Mahkemesi	SP	Saadet Partisi
DHKP-C	Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi	SPY	Siyasi Partiler Yasası
DİSK	Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu	TBB	Türkiye Barolar Birliği
DSP	Demokratik Sol Parti	TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
DYP	Doğru Yol Partisi	TCY	Türk Ceza Yasası
EĞİTİM-SEN	Eğitim, Bilim ve Kültür Emekçileri Sendikası	TGC	Türkiye Gazeteciler Cemiyeti
EMEP	Emeğin Partisi	TİHV	Türkiye İnsan Hakları Vakfı
FP	Fazilet Partisi	TİKB	Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği
GKK	Geçici Köy Korucusu	TİKKO	Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
GÖÇ-DER	Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği	TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
HABER-SEN	Basın Yayın ve İletişim Emekçileri Sendikası	TMY	Terörle Mücadele Yasası
HADEP	Halkın Demokrasi Partisi	TDP	Toplumcu Demokrasi Partisi
HAK-PAR	Haklar ve Özgürlükler Partisi	TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
HEP	Halkın Emek Partisi	TTB	Türk Tabipleri Birliği
İHD	İnsan Hakları Derneği	TÜRK-İŞ	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü	TÜM-YARGI-SEN	Tüm Yargı ve İnfaz Kurumları Çalışanları Sendikası
İP	İşçi Partisi	YÖK	Yüksek Öğretim Kurulu
KADEK	Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi	YSK	Yüksek Seçim Kurulu
KDP	Kürdistan Demokrat Partisi (Kuzey Irak)		
KESK	Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu		

Türkiye 2002 yılının ikinci yarısından itibaren de bir erken genel seçim iklimi yaşadı. 3 Kasım günü yapılan seçimin sonucunda son yirmi yılda politik yaşamımızda önemli bir yeri olan siyasi partiler; MHP, ANAP, DYP, DSP yüzde 10 barajının altında kalarak Meclis'e giremediler. FP'nin kapatılmasının ardından Recep Tayyip Erdoğan'ın genel başkanlığında kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi, (AKP) oyların yüzde 34.29'unu alarak 363 milletvekili ile TBMM'de temsil edilmeye hak kazandı. Böylece AKP uzun süren koalisyon hükümetleri dönemine son vererek, anayasayı tek başına değiştirebilecek parlamento çoğunluğuna da ulaşmış oldu.

Siyasi kısıt altında bulunan parti başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yerine Kayseri Milletvekili Abdullah Gül'ün Başbakanlığında 58. Hükümet kuruldu. Yeni hükümet demokrasi, insan hakları ve insani değerlere vurgu yapan bir program hazırladı. AKP bu dönemde sürekli AB değerleriyle bir sorunları olmadığı ve Türkiye'yi AB üyesi yapmak için her türlü çabanın içinde olunacağı mesajlarını verdi. Fırlı olarak başbakan olamayan Erdoğan, bu dönemde AKP Genel Başkanı sıfatı ile ABD ve AB üyesi ülkelerle çok yoğun bir görüşme trafiği yaşadı. Erdoğan bu platformlarda Türkiye'nin demokratikleşmesi için gerekli her adımın atılacağı sözlerini vermekten de geri almadı.

Ancak 12-13 Aralık 2002 tarihli AB Kopenhag zirvesinde alınan kararları içeren ilerleme raporunda, "Birlik, Türkiye'nin canlı bir reform sürecine girmesini desteklemektedir. Eğer AB Konseyi, 2004 Aralık ayında Komisyonun rapor ve temennileri temelinde, Türkiye'nin Kopenhag Kriterlerini yerine getirdiğine karar verirse, AB, Türkiye ile katılım görüşmelerini gecikmeden başlatacaktır. Gümrük Birliği'nin genişlemesi, derinleşmesi için de Türkiye AB'nin maddi olanaklarından 2004'ten itibaren yararlanacaktır." ibaresi yer aldı. Böylece 57. hükümetin ikircikli, MGK'nin eğilimlerine endeksli tarzının yetersiz kaldığı ortaya çıkmış, Türkiye'nin demokrasi, insan hakları, hukuk devleti ve azınlık hakları demetinden oluşan Kopenhag siyasi ölçütlerine uyum sağlayamadığı kararı alınarak, adaylık sürecinin başlaması 2004 yılı Aralık ayına ertelenmiştir.

11 EYLÜL VE TERÖRİZME KARŞI ULUSLARARASI SAVAŞ

Türkiye'de demokratikleşme yönünde adım atılmasına ket vuran bir gelişme de, 11 Eylül sonrasında dünyada "terörizmle mücadele"de devletler ve uluslararası kurum ve kuruluşların yoğun bir faaliyet içine girmesi oldu. Bu dönemde uluslararası alanda ulusal güvenliklerin, özellikle ABD'nin, tehdit altında olduğu tezi dayatıldı. Tüm dünya bir güvensizlik duygusu ve şiddet korkusunu yaşarken, hükümetler "terörle mücadele" adı altında yasal ve başka önlemler almaya başladı. Yasalara yeni suç tanımları eklendi. Bazı kuruluşlar kapatıldı, varlıklarına el kondu, sivil haklar engellendi, insan hakları ihlallerine karşı tavır alma zayıfladı. Terörizm tanımı yaygınlaştı ve tehlikeli bir şekilde genişledi. Çok sayıda ülkede polise, yargı kararı olmaksızın tutuklama, sınır dışı etme yetkileri tanındı. Gelişmiş ülkelerde yabancılara karşı alınan önlemler bir yanda sertleşirken bir yandan da ağırlaştırıldı. Gelişmiş ülke hükümetleri göçmen ve iltica politikalarını sıkılaştırdı.

Terörle mücadele BM, NATO, AGİT, AB, AK gibi uluslararası kuruluşların ve gelişmiş ülkeler başta olmak üzere pek çok ülkenin gündeminin en üst sıralarına oturdu. Askeri ve ekonomik gücün, otoriter rejimlerin; hukuku, adaleti, özgürlükleri ve barış umutlarını tehdit ettiği bir dünya ortamı oluştu. Özellikle Afganistan'a askeri müdahale sırasında ve sonrasında, Cenevre savaş hukuku ihlal edildi; tutsaklara işkence yapıldı, esirler kitlesel olarak imha edildi.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde yaklaşık 270 bin askeri bulunan ABD, 2002 yılı Temmuz ayında resmi olarak oluşturulan ve tüm dünyadaki diktatörleri yargılama gücüne sahip olan Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne ilişkin anlaşmayı da imzalamadı. ABD bir yanda bağımlı ve yanlı ölüm cezası da verebilen, askeri mahkemeler kurarak adil olmayan yargılamalara giderken, kendi askerlerinin ancak kendi komutanları ve Amerikan mahkemeleri tarafından yargılanabilmesi konusundaki ısrarını sürdürdü. Bu da dünyada demokrasi ve insan hakları sözcüsü ve lideri gibi davrananların aslında en ağır insan hakları ihlallerini yapanlar olduğunu ortaya koydu.

Böylesi bir durum, Türkiye toplumuna soluk aldiracak ve devletin uluslararası ilişkilerini olumlu yönde düzenleyecek kapsamlı ve cesur atılımların engellenmesini de kolaylaştırdı.

57. HÜKÜMET DÖNEMİNDE YAPILAN YASAL DEĞİŞİKLİKLER

Bu dönemde yapılan bazı yasal değişikliklere göz atmak da sürecin değerlendirilmesi açısından yararlı olacaktır. TBMM Genel Kurulu'nda 3 Ekim 2001 tarihinde kabul edilen 4709 sayılı yasa ile Anayasa'nın 34 maddesinde değişiklik yapılmasının ardından 2002 yılında da ilgili yasalarda gerekli değişikliklere ve düzenlemelere gidildi. 57. hükümet döneminde "Uyum yasaları" adı altında TBMM'de üç ayrı "paket" kabul edildi.¹

TBMM'de 6 Şubat günü kabul edilen 4744 sayılı yasa (1. Uyum Paketi) Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından onaylandıktan sonra 19 Şubat günü Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Yeni düzenleme ile TCY'nin düşünce suçları kapsamında uygulanan 159. maddesindeki ceza hafifletilirken, TCY'nin 312. maddesinde tahrik unsurunun tek başına yeterli sayılmayacağı ve "kamu düzeni için tehlikeli olabilecek şekilde tahrike elverişli olma" konusu öngörüldü, para cezası da kaldırıldı.

Böylece 312. maddeden ceza vermeyi zorlaştırma yönünde bir eğilim gözlemlenmiştir. Ancak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın da belirttiği gibi, gerçekte madde metni eski halinden daha kötü bir şekle dönüştürülmüştür. TMY'nin 7. maddesi her propagandayı değil, terör yöntemlerine başvurmayı özendirecek propagandanın suç olmasını öngörmüştür. Ancak 8. maddede yapılan değişiklik, düşünce özgürlüğünü genişletici değil, aksine daraltıcı olmuştur.

DGM Yasası ve Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nda yapılan değişikliklerle; olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde gözaltı süresi yedi günden dört güne; uzatma süresi de on günden yedi güne indirilmiş, ancak bunun için de hakim kararı aranması öngörülmüştür. Gözaltı ve tutuklamalarda, avukatla, yakınlarla ve doktorla görüşme yapılabilmesi olanaklı hale getirilen düzenlemede, avukat ve ailenin bu süreçten haberdar edilmesi öngörülmüştür. Böylece "Incommunicado" olarak tanımlanan sanığın çevresinden yalıtılması uygulaması DGM koşullarında da yasal mevzuatımızdan çıkarılmış oldu. Ancak, işkencenin önlenmesi açısından gözaltına alınanların derhal hakim önüne çıkartılması gerekir, zira gözaltı süreleri işkence ve kötü muamele riskini devam ettirmektedir.

"İkinci uyum paketi", 26 Mart günü TBMM'de kabul edilen 4748 sayılı yasa ile gerçekleştirildi. Bu düzenleme ile de sekiz ayrı yasada değişikliklere gidildi. İşkencenin önlenmesi bakımından değinilmesi gereken değişiklik; işkence suçu nedeniyle AİHM tarafından kararlaştırılan ve devletçe ödenen tazminatın sorumlu personele ödetilmesidir. Düzenlenen bu rücu uygulamasının zorluğunu da bilerek, "işkencenin münferit bir uygulama olduğu" mesajını vermekten öte bir anlam taşımayacağı görüşüdeyiz.

İkinci uyum paketi kapsamında Dernekler Yasası'nın 11. maddesi yürürlükten kaldırılarak derneklerin yurtdışı faaliyetlerini Bakanlar Kurulu'nun iznine bağlayan düzenlemeye son verilmiştir. Yasanın "Uluslararası Faaliyet Yasağı" başlıklı 7. maddesi ile Türkiye'de kurulan derneklerin yurt dışındaki faaliyetlerini kısıtlayan 11. maddesi ve yurt dışında kurulan derneklerin Türkiye'deki faaliyetlerini kısıtlayan 12. maddesi yürürlükten kaldırılmış ve böylece dernek ve vakıf faaliyetlerindeki özgürlükler genişletilmiştir. Ancak hükümet, üçüncü demokratikleşme paketini hazırlarken bu kararından vazgeçmiş, 11. ve 12. maddelerdeki düzenlemeleri geri getirmiştir. Yasa'da yapılan değişikliklerle pankart asma 'suçu' işleyenlerle, bir siyasi partiden kesin olarak çıkarılan veya bir siyasi partinin kapatılmasına neden olanların da dernek kurabilmelerinin önü açılmıştır. Dernekler Yasası'nın 5. maddesinde var olan "Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde, ırk, din, mezhep, kültür veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek veya Türk dilinden veya kültüründen ayrı dil ve kültürleri korumak,

¹ Yasal düzenlemelerle ilgili TIHV değerlendirmesi için Uyum Yasaları ekine bakınız.

geliştirmek veya yaymak suretiyle azınlık yaratmak” ifadesi de “Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde, ırk, din, mezhep kültür veya dil farklılığı veya bunlara dayanarak azınlık yaratmak” şeklinde değiştirilmiştir. Ancak madde metni, yeni düzenlemeye karşın, “azınlık yaratma suçu” tanımını korumuştur. Böylece bazı derneklerin kurulmasının önündeki engeller tam olarak kaldırılmamıştır.

“Üçüncü uyum paketi”, TBMM Genel Kurulu’nda 3 Ağustos günü kabul edilen 4771 sayılı yasa ile düzenlendi. Yeni düzenleme ile ölüm cezası, “savaş ve çok yakın savaş tehdidi hallerinde işlenmiş suçlar” dışındaki tüm suçlar bakımından kaldırıldı. Bunu ileri bir düzenleme olarak değerlendiriyoruz. Ancak, Türkiye’nin Avrupa Konseyi tarafından imzaya açılan ve savaş halinde bile ölüm cezasının uygulanmamasını düzenleyen 13 No’lu Protokolü imzalayarak ve onaylayarak bu cezayı tümüyle kaldırması gerektiğini düşünüyoruz. TCY’nin 159. maddesinde yapılan değişiklikle yasa metnine “sadece eleştirmek amacıyla yapılan yazılı sözlü veya görüntülü düşünce açıklamaları cezayı gerektirmez” ibaresi eklenmesi önemli bir düzenlemedir. Ancak mahkemelerin hükmü geniş yorumlayarak, uygulamada açıkça eleştiri mahiyetinde olan açıklamaları bile cezalandırma yoluna gittiği de bir gerçektir.

Dernekler Yasası’nın 11. ve 12. maddelerinde, ikinci paketten geriye adım atılmasına rağmen aynı Yasa’nın 4. maddesinde ve Vakıflar Yasası’nın 1. maddesinde önemli ve olumlu bir değişikliğe gidilmiştir. Yeni düzenleme ile cemaat vakıflarının Bakanlar Kurulu izniyle taşınmaz mal edinebilmesi ve bu mallar üzerinde tasarrufta bulunabilmesi yönünde bir açılım sağlanmıştır.

Üçüncü uyum paketi, Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu (HMUK) ve CMUK’a bazı maddeler eklenerek AIHM’nin kararlarından dolayı yargılamanın yenilenmesi olanağını getirdi. Bir başka olumlu gelişme Türkçe’den farklı dillerde yayın ve bu dilleri öğrenme konusunda oldu. RTÜK Yasası’nın 4. maddesi yeniden düzenlenerek anadilde yayın olanağı doğdu. RTÜK, bu kararlar doğrultusunda yönetmeliği düzenlerken, yeni düzenlemenin esas amacının “Kürt vatandaşlara Türkçe öğretmek” olduğu tespitini yaptı ve Başbakanlık, Genelkurmay Başkanlığı, Adalet Bakanlığı, ilgili bakanlıklardan görüş ve toplantılara temsilci istedi. MGK ve MİT’in katıldığı, sivil toplum temsilcilerinin ise bulunmadığı bu sürecin sonucunda “ülkenin bütünlüğünü bozmayacak” bir yönetmelik hazırlandı. Kürtçe kurs açmayı olanaksız hale getiren yönetmeliğin iptali için Diyarbakır Barosu yargı yoluna başvurdu². Kısaca söylemek gerekirse kanunun verdiği yönetmelik geri aldı. Aynı dönem içinde TRT GAP televizyonu Diyarbakırlılara İstanbul lehçesini ve nezaketini öğreten eğitim programları yayınlıyordu.

“Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanun” değişti. Bu dil ve lehçelerin öğrenilebilmesi için “Özel Öğretim Kurumları Kanununa” tabi olmak üzere özel kurslar açılabilir. Bu yayın ve kurslar “Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne” aykırı olamayacak. Kursların hangi dillerde açılacağını MGK belirleyecek. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı yönetmelik hazırlayacak. Bakanlar kurulu yürütecek.

Bir yandan farklılıkların kabul edileceği görüntüsü vermek için yasalar değiştirilirken günlük yaşamda gerçek başka idi. Anadilde eğitim hakkı ve Kürtçe dil kursu için üniversite rektörlüklerine ve milli eğitim müdürlüklerine dilekçe veren yüzlerce öğrenci ve veli ağır idari ve yasal kovuşturmayla, şiddete uğradılar. 1.700 kadar kişi gözaltına alındı. Adalet Bakanlığı, Kürtçe’nin seçmeli dil olarak okutulması için başvuruların DGM kapsamında suç işlediklerine dair bir genelge yayınladı, İçişleri Bakanlığı ve emniyet müdürlükleri de eğitim kurumlarına, öğrencilere disiplin cezası verilmesi için ‘raporlar’ gönderdi. Üniversitelerarası Kurul, “kampanya bölücü örgüte aittir” dedi. Başvuranlar, Diyarbakır, Van, Tunceli, Adana, Muş, Elazığ, Malatya, Mardin, Mersin, Hatay, Yozgat, Bursa, Ankara, İstanbul ve İzmir’de, TCY’nin

² Söz konusu yönetmelikler ve Diyarbakır Barosu’nun açtığı dava için ekler bölümüne bakınız.

169. maddesi uyarınca “yasadışı örgüte yardım ve yataklık” iddiasıyla tutuklandılar. Okullardan kesin ve süreli ihraç cezaları verildi. Ancak, mahkemeler, çok sayıda yürütmeyi durdurma kararı da verdi. Aşağıdaki bir karar örneği, yargı alanında işlerin bazen başka türlü yürüdüğünü göstermektedir.

Diyarbakır’da Avukat Osman Baydemir, davacı Hamit Koçak adına, Dicle Üniversitesi Rektörlüğü aleyhine, Kürtçe eğitim ve öğretim yapılması istemiyle verdiği dilekçe nedeniyle bir yarıyıl okuldan uzaklaştırma cezasıyla cezalandırılmasına ilişkin işlemde, yürütmenin durdurulması isteminde bulundu. Diyarbakır Bölge İdare Mahkemesi, 19 Şubat günü oybirliğiyle aldığı kararla yürütmeyi durdurdu. Bu kararın geniş gerekçesi raporumuza alınmıştır. Anadilde eğitim hakkı istemini suç olarak niteleyen bakanlara, üniversite rektörlerine, savcılara, yargıçlara, emniyet müdürlerine, okutulması ve öğretilmesi gereken düzeyde bir gerekçeyi yazdığı için Mahkeme Başkanı Yurtman Toksöz’ü, üyeler Sema Akın ve Hasan Önal’ı kutluyoruz.

Kürt dili ve kültürünün gelişimi, yasal iyileştirmelere karşın, genel olarak engellenirken, Erzurum Hınıs’ta olduğu gibi Türkçe kurslarına katılmaları için yöre halkına baskı yapılmaktadır. Kürtlerin sistematik asimilasyonunu sürekli kılmak için kararlı bir direnmenin ve programın varlığı açıkça anlaşılmaktadır.

Kürtçe isimler konusunda da sorunlar yaşandı. 1587 sayılı Nüfus Yasası’nın 16/4. maddesi; “*milli kültürümüze, ahlak kurallarına, örf ve adetlerimize uygun düşmeyen ve kamuoyunu inciten adlar konulamaz.*” demektedir. Buna dayanarak Diyarbakır’ın Dicle ilçesinde Jandarma Bölge Komutanlığı, 600 adlık bir liste hazırlayarak, Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı’ndan dava açılması için istemde bulundu. Çok sayıda yargılama devam ediyor.

Kürtçe’nin kamusal alanda kullanımındaki yasaklar bu dönemde de sürdü. Bir yanda 1 Mayıs gösterisinde “Biji Yek Gulan (Yaşasın 1 Mayıs)” dedikleri için İstanbul Bağcılar HADEP İlçe Yönetim Kurulu üyelerinin yargılanması sürerken, bir minibüs şoförü, Soze Feleke adlı müzik kasetini çaldığı için TCY’nin 169. maddesinden hüküm giydi. Okulda Kürtçe konuştuğu için öğrenci dövüldü. Kürtçe şarkı söyleyen grup sahneden indirildi. Tiyatro oyunları yasaklandı.

OHAL

30 Kasım günü MGK’nin tavsiyesi üzerine Diyarbakır ve Şırnak illerinde olağanüstü halin kaldırılmasına TBMM’de karar verildi. Böylece 285 sayılı KHK uyarınca 19 Temmuz 1987 tarihinden beri 11 ilde (Diyarbakır, Hakkari, Şırnak, Tunceli, Batman, Bingöl, Bitlis, Mardin, Muş, Siirt, Van) uygulanmakta olan OHAL sona ermiş oldu. OHAL, 26 Aralık 1978 de Kahramanmaraş olayları nedeniyle 13 ilde (Ankara, Adana, Bingöl, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, Kars, Malatya, Kahramanmaraş, Sivas, Şanlıurfa), yaygın şiddet olayları nedeniyle 26 Nisan 1979 tarihinde 6 ilde (Adıyaman, Diyarbakır, Hakkari, Mardin, Siirt, Tunceli), 20 Şubat 1980 tarihinde 2 ilde (Hatay, İzmir), 20 Nisan 1980 tarihinde de bir ilde (Ağrı), “iç güvenlik hareketi” nedeniyle ve yargı yolu kapalı olan sıkıyönetim uygulamasından sonra MGK’nin kararıyla geliştirilmişti. OHAL Valiliği’nin koordinatörlüğünde uygulanan ve valiliğe KHK’nin 7. maddesi ile olağanüstü yetkiler veren bu rejimin işlemleri de dava konusu olamadı. Ancak, 1978 yılından beri, 25 yıldır olağan, demokratik bir yönetim tanımamış olan “OHAL illeri” yasal olarak normal rejime kavuşmuş oldu. Bu, önemli bir gelişmedir. Ancak bu gelişme günlük yaşama henüz yansımamıştır ve uygulamanın eskisi gibi devam ettiğini rahatlıkla söyleyebilir. Zira, 1985 yılında Köy Yasası’na eklenen iki maddeyle oluşturulan Geçici Köy Koruculuğu ve 70 bin kadar oldukları söylenen silahlı korucular varlıklarını sürdürmektedirler. Zorla göç ettirilmiş köylülerin arazilerine hayvanlarına ve evlerine el koyan; köy yakma, çete kurma, öldürme, gasp, hırsızlık, uyuşturucu-silah kaçakçılığı, kız kaçırma, ırza geçme gibi suçlar işleyen korucular bölgede barışın kurulmasını ve geri dönüşü engelleyen bir unsur olmaya devam etmektedir.

Türkiye’de yaşama hakkına yönelik ihlaller 2002 yılında da devam etti. Yıl içinde güvenlik görevlilerinin

yaşam hakkı ihlalleri, korucu saldırıları, faili meçhul cinayetler, mayın ve sahipsiz bomba patlamaları, yasadışı örgüt saldırıları, sivil çatışmalar ve silahlı çatışmalar sonucunda en az 144 kişi yaşamını yitirdi, İstanbul'da, Batman ve Mersin'de de birer kişi gözaltında öldü. Yine bu dönemde iki kişi (Coşkun Doğan ve Siddık Kaya) kayboldu. Kimliği belirlenemeyen sekiz kişinin cesedi bulundu. 2002 yılında işkence gören 365 kişi TIHV tedavi ve rehabilitasyon merkezlerine başvurmuştur.

İlticacılarda ölüm sayıları daha yüksektir. Denizde, TIR kazasında, boğulma, hastalık, donma, trafik kazası gibi nedenlerle 2002 yılında en az 124 mülteci öldü.

DOKUNULMAZLIK

Bu bölümde ise yargısız infaz davalarından bazı örnekler vererek, sanık güvenlik görevlilerinin korunduğunu göstermek istiyorum. "DHKP-C üyesi olduğu" iddia edilen İsmail Kahraman'ın öldürülmesi nedeniyle açılan dava sürüyor. Sanık polislerden Nihat Çulhaoğlu üç, İsmail Erşan beş kişinin, benzer senaryoyla öldürülmesinden yargılanmış ve beraat etmişlerdi. Polislerin tutuklama talebi de reddedildi.

Konya'nın Ahırılı ilçesi Akkise beldesinde yüz kadar jandarmanın açtığı ateş sonucu Hasan Gültekin ölmüş, üç kişi de yaralanmıştı. Komutan Astsubay Ali Çalışkan, "olay gecesi vatandaşlar bizi çembere aldı. Her taraftan taş ve sopalarla saldırı oluyordu. O sırada emir vermediğim halde askerler canlarını kurtarmak için ateş etmeye başladı. Emir-komuta zinciri kırıldı. Bana saldırı başlayınca havaya ateş ettim, havaya ateş açarak araçlara kaçtık" dedi. Tanık olarak dinlenen beş jandarma da "Komutan ateş emri vermedi. Köylüler saldırınca havaya ateş açtık. Komutanın ateş açtığını da görmedik" dediler. Dava devam ediyor.

"DHKP-C üyesi oldukları" iddia edilen Avukat Fuat Erdoğan, Elmas Yalçın ve İsmet Erdoğan adlı kişiler 1994 yılında İstanbul Beşiktaş'ta bir kafede öldürülmüştü. Dört polis hakkında açılan davada İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi, "sanıkların suçu, kendilerine yönelik saldırıyı engellemek amacıyla görevleri sırasında yasal savunma koşulları içinde işledikleri" gerekçesiyle beraat kararı verdi.

30 Ekim 2001 tarihinde Doğubeyazıt'ta (Ağrı) bir evde Burhan Koçkar'ın, Halil Akdağ adlı polis memuru tarafından öldürülmesi ile ilgili olarak açılan dava 2002 yılında sonuçlandı. Mahkeme, TCY'nin "kasten adam öldürme" suçuna ilişkin 448. maddesi uyarınca Akdağ'a 24 yıl hapis cezası verdi. Ancak ceza, "Akdağ'ın olayda yasanın belirlediği zaruret sınırını aşmadığı ve duruşmadaki iyi hali nedeniyle" 3 yıl 4 ay hapis, 3 ay memuriyetten men cezasına indirildi.

İstanbul Gaziosmanpaşa'da 1995 yılının Mart ayında 19 kişinin öldürülmesi nedeniyle açılan "Gazi Davası" yıl içinde sona erdi. 18 polis beraat etti, yalnız iki polis ceza aldı. Adem Albayrak, dört kişiyi öldürmek suçundan ayrı ayrı 24 yıla mahkum edildi, indirimlerle ceza, 6 yıl 8 ay oldu. Bir diğer görevli de iki kişiyi öldürmek suçundan 1 yıl 8 ay ceza aldı. Polislere verilen cezalar da Şartlı Salıverilme Yasası uyarınca ertelendi.

Gözaltında ölüm ve işkence sanıkları hakkında, genel kural olarak soruşturma açılmadı. Ailelerin ve kamuoyunun ısrarlı takibi sonucunda açılan davalar da, uzun yıllar sürmekte ve zamanaşımına girme ihtimali belirmektedir. Sonuçlan davalar da en az cezalarla, ertelemelerle sonuçlandı. Manisa davası da, zamanaşımı süresinin dolmasına kısa bir süre kala, kamuoyunun baskısı ve bazı yargı görevlilerinin çabalarıyla sonuçlandı.

İŞKENCE

AB ile uyum sürecinde yapılan yasal yeni düzenlemelerde, gözaltı süreleri kısaltılmış, DGM'lerde de iletişimsiz gözaltı (Incommunicado) sona erdirilmiş, işkence sanıklarının yargılanmaları için izin koşulu kaldırılmıştır. İşkence cezaları ertelenemeyecek, paraya çevrilemeyecek ve affedilmeyeceklerdir.

TCY'nin de ceza üst sınırları yükseltilmiştir. İşkence sanıkları yargılama süresince görevlerine devam edemeyeceklerdir. AHM'in kararıyla verilen tazminat işkence hükümlüsüne ödetilecektir. Başka bir deyişle rücu uygulamasına geçilecektir. Ancak bu iyileşmeler ve bu iyileşmelerin gerektirdiği siyasi kararlılık günlük yaşama yansımamıştır. Keyfi gözaltılar devam etmiştir. 2002 yılında da özel sorgulama yerlerinde, polis ve jandarma merkezlerinde, meydanlarda, evlere yapılan baskınlarda, şiddet bir yıldırma ve sorgulama yöntemi olarak uygulanmış ve işkence görenlerin sayısında bir azalma olmamıştır. Gözaltına alınanların yakınlarına haber iletilmemiş, görüşmelerde zorluklarla karşılaşmıştır. İşkence yöntemlerinin önceki yıllarla uyumu ve farklı şehir ve kurumlarda aynen uygulanıyor olması, bu uygulamanın eğitim görmüş görevliler tarafından devam ettirilmesi, işkencenin sistematik ve bir politik tercih olarak uygulandığını göstermektedir.

Cezaevlerinde de bu yıl, önceki yıllara göre değişen fazla bir şey olmadı. Başta F tipleri olmak üzere tüm cezaevlerinde, baskılar, işkenceler, hakların (çoğu zaman sağlam bir gerekçe olmadan) kısıtlanması uygulamaları sürdü. Cezaevlerinde yıl içinde 20'si ölüm orucu ve bağlı nedenlerle olmak üzere toplam **42** kişi yaşamını yitirdi.

2000 yılından bu yana süren ölüm oruçlarını sona erdirmek için ne Adalet Bakanlığı'nın ne de diğer yetkililerinin bir girişimi olmadı. Aksine ölüm orucu ve mahkumların içinde bulunduğu durum, kamuoyunun gündeminden düşürüldü. Bu konu sol içerikli basın yayın organları dışında tartışılmadı, ele alınmadı. Tecrit uygulaması devam etti.

DÜŞÜNCE VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

Bilim adamları, araştırmacılar, yayınevi sahipleri, gazete sahipleri, gazeteciler, sendikacılar, dernek yöneticileri, muhalif siyasi parti yöneticileri, insan hakları savunucuları ve örgütleri, öğrenciler, yazarlar, şairler, tiyatro, müzik, fotoğraf, karikatür sanatçıları, belediye başkanları, yazılı ve görsel basın sahip ve yayıncıları, sunucular, öğretmenler, avukatlar, baro başkanları ve çok sayıda yurttaş "düşünce suçu" kovuşturmasına uğradı. TCY'nin 159. ve 312. maddeleri ile TMY'nin 7. ve 8. maddelerinde yapılan mini değişiklikler uygulamada savcı ve yargıçların özgürlük alanlarını genişletecek yorum yapmalarını sağlayamadı. Kitaplar yasaklandı, davalar açıldı.

Kültür Bakanlığı'na bağlı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Denetleme Kurulu, emniyet müdürlüğünün başvurusu üzerine, Handan İpekçi'nin Kültür Bakanlığı'nın desteğiyle çektiği "Büyük Adam, Küçük Aşk" adlı filmin gösterim iznini iptal etti. Bakırköy Cumhuriyet Savcılığı da, Aralık ayında Handan İpekçi hakkında "güvenlik güçlerine hakaret ettiği" iddiasıyla dava açtı.

Özellikle OHAL alanında valiler ve emniyet müdürleri tarafından oyun, konser, şenlik, şölen gibi kültür ve sanat etkinlikleri de engellendi.

NE YAPMALI?

Yukarıda yıllık raporumuzdan alıntılarla sunduğumuz demokrasi ve insan hakları manzarası, yasal iyileşmeleri, Türkiye'nin ve toplumumuzun önünde çözülmesi ve aşılması gereken sorunları göstermektedir. Bu sorunları aşabilmek için öncelikle gerçek ve sivil bir erke, başka bir deyişle gerçek ve sivil bir hükümete gereksinim vardır. Tek partiden oluşan bir hükümet ve parlamentoda anayasayı değiştirebilecek çoğunluk ve ortam var.

"AKP olması gereken olacak mı?", "Yapılması gerekeni yapacak mı?" sorusu akla gelmektedir. Hükümet programına ve verilen mesajlara bakıldığında Türkiye'nin tarihi bu evresinde AKP'nin bu misyonu kaldıramayacağını göstermektedir. Zira hükümet, demokratikleşme ve insan hakları atılımında stratejik önemdeki konuları gündemine alamamıştır.

Demokratik bir Anayasa gereksinimi ifade edilmemiş ve bu yönde bir çalışma gündeme alınmamıştır. Siyasal ve toplumsal yaşamımızda ağırlıklı bir anayasal konumu olan MGK'nin statüsü korunmuştur.

Temel hak ve özgürlüklere yönelik en etkili baskı kurumu olan DGM'lerin varlıklarını sürdüreceği anlaşılmaktadır. 58. Hükümet, "Türkiye bir Kürt sorunu yaşamamış gibi" davranmaktadır. OHAL'in sona erdirilmesine karşın 70 bin kadar silahlı köy korucusu görevlerine, suç işlemeye devam etmektedir. Savaştan zarar görenlerin tazmin edilmesi, zorla göç ettirilen insanların güvenlik içinde evlerine dönmeleri için bölgesel ekonomik projeler gündemde yoktur. F tipi cezaevlerinde tecridin kaldırılacağına dair bir yaklaşım görülmemektedir. Toplumun ihtiyaç duyduğu genel bir siyasi aklı ilgili olumlu bir yaklaşım da yoktur.

Türkiye, demokratikleşme sorunlarını, asker-polis devlet yapısını ve devletin güvenliğini sağlamayı önceleyen stratejisini değiştirerek çözebilir. Yurttaşların özgürlüklerini güvence altına alan, tekleştirme yerine dil, din, etnik, kültürel çoğulculuğa dayalı birlikteliği kabul eden, bağımsız ve yansız yargı yolu ile yargı güvencesi sağlanmış, sömürü ve yolsuzlukların yolunu kapatmış, insan haklarına dayalı bir hukuk devletini kabul eden atılımlar gecikmiştir.

Portekiz'de, İspanya'da, Yunanistan'da benzer sıkıntılara ve sorunlara karşın demokratikleşme son otuz yılda nasıl sağlandıysa Türkiye'de de benzer adımlar atılarak sağlanabilir.

Türkiye, gerçek bir demokrasinin kurulabilmesi için gerekli toplumsal potansiyele ve dinamiklere sahiptir. Bu dinamiklerin sahnedeki yerlerini almaları, küresel sömürü ve şiddete zorbalığa karşı uluslararası dayanışma içinde olmaları halinde demokrasi ve insan hakları hayallerimiz gerçek olacaktır.

Yavuz Önen
TİHV Başkanı

ÖNSÖZ

Ülkemizde yaşanan insan hakları ihlalleri, bu yıl da çeşitli yönleriyle araştırılarak Dokümantasyon Merkezimiz tarafından derlenmiştir. Geçen yıl yapılan çalışmaya benzer bir biçim ve içerikle yapılan derleme, sorun alanlarının tamamına yakını ve bazı ayrıntıları da kapsamaktadır. Önsözde, Türkiye hakkında yapacağım genel değerlendirmeye ek olarak, geçen yıl olduğu gibi, uluslararası gelişmeler ve insan hakları ihlalleri de özetle ele alınacaktır.

GENEL ORTAM

Avrupa Parlamentosu'nun 27 Şubat günü Ermeni soykırımı ile ilgili ifadeleri de içeren Kafkasya Raporu'nun ardından 31 Mart günü de Türkiye'deki demokratikleşme süreci ve hakkında kapatma davası bulunan HADEP'in durumunu değerlendiren kararları onaylaması, Ankara'da rahatsızlık yarattı. Kararlarla ilgili olarak yayınlanan TBMM bildirisinde, "Saygın olarak bilinen bir parlamentonun tarihi gerçekleri inkâr ederek asılsız Ermeni iddialarını benimsemesi, Türk tarihini, devletini ve milletini yaralayıcı hükümleri kabul etmesi bu kararı alanları lekeler" ifadelerine yer verildi.

AB'ye uyum yasaları tartışmalarının sürdüğü dönemde İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek, 9 Şubat günü düzenlediği basın toplantısı ile Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilcisi Büyükelçi Karen Fogg'a ait bazı elektronik mektupları açıkladı. Fogg üzerinden AB karşıtı bir kampanya başlatan İP, "Fogg'un uyum yasalarıyla ilgili operasyon yürüttüğünü ve bu operasyonun taktik hedefinin yeni parti kurulması ve başbakan değişikliği, stratejik hedefinin ise ulusal devletin tasfiyesi olduğunu" iddia etti. Dışişleri Bakanı İsmail Cem'i Fogg'un suç ortağı olmakla suçlayan Perinçek, Büyükelçi Fogg'un "casusluk yaptığını ve PKK destekçisi olduğunu" ileri sürdü. İP'in başlattığı kampanya doğrultusunda DİSK, KESK ve Hak-İş'in de AB'den yasadışı yollardan para aldığı iddia edildi. MİT ve MGK'den yapılan açıklamalarda elektronik postaların elde edilmesi ile ilgileri olmadığı öne sürüldü. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından "haberleşme özgürlüğünün ihlal edilmesi" gerekçesiyle inceleme başlatıldı. Perinçek ve İP Genel Başkan Yardımcısı Hasan Yalçın hakkında Ankara 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan dava yıl içinde beraatla sonuçlandı.

Türkiye'de 2002 yılında insan hakları alanında AB Bakanlar Konseyi'nin yıl sonunda Türkiye'nin tam üyelik sürecinin belirlenmesi konucunda alacağı karara bağlı olarak önemli bir hareketlilik yaşandı. 57. hükümetin (DSP-MHP-ANAP koalisyonu) AB'ye uyum sağlama iddiasıyla yasal bazı düzenlemeler yapması, bazı insan hakları kurumlarını oluşturması, bu hareketliliğin resmi alanını oluşturdu. Üç ayrı "demokratikleşme paketi" olarak gerçekleşen bu değişiklikler, sivil toplum ortamında da dinamik bir sürecin yaşanmasına neden oldu.

Ancak bu arada şunu da belirtmek gerekir ki, sivil toplum bu değişim sürecinde fiilen çalışmalara katılmadı, dışlandı. Bu süreçte ordu ve MGK'nin kaygı ve görüşleri doğrultusunda bir kamuoyu oluşturulurken, yasal düzenlemeleri gerçekleştiren TBMM ve hükümet de sadece bu sese kulak verdi. Demokratikleşme, bir kez daha, "Devletin ve Millet'in bölünmez bütünlüğüne yönelik tehdidin ortadan kaldırılmasını" temel hedef olarak kabul eden Milli Güvenlik Konsepti'ne yenik düştü.

KÜRT SORUNU VE OLAĞANÜSTÜ HAL UYGULAMALARI

Kürt sorunu 2002 yılında da Türkiye’de insan hakları gündeminin temel belirleyicisi olma özelliğini sürdürdü. Yıl boyunca Kürt sorununa ilişkin tartışmalar kültürel haklar çerçevesinde yoğunlaştı. 2001’in Kasım ayında başlatılan anadilde eğitim kampanyasını, 2002 yılının ilk aylarında Anayasa’nın 42. maddesinin değiştirilmesine yönelik kampanya izledi. Ölüm cezasının kaldırılması ve genel af ilan edilmesi de Kürt sorununun barışçıl ve demokratik bir yolla çözülebilmesi için öne çıkan talepler arasında yer aldı. Devletin bu tür taleplere yaklaşımında 2002 yılında da bir değişiklik gözlenmedi. Okullarda Kürtçe dersi verilmesi ve bunun önündeki yasal engellerin kaldırılması talepleri “yasadışı örgüte yardım yataklık” kapsamında değerlendirilerek binlerce kişi gözaltına alındı, yüzlerce kişi tutuklandı. Ölüm cezasının kaldırılması talebi, genellikle yalnız KADEK lideri Abdullah Öcalan’ın koşullarına ilişkin bir talep olarak değerlendirilerek “yasadışı” ilan edildi.

Ancak 2002 yılı Kürt sorununa yönelik resmi “çözüm” arayışlarının da yoğunlaştığı bir yıl oldu. 56. ve 57. hükümetler tarafından Avrupa Birliği’ne uyum amacıyla yapılan yasal değişikliklerin gerek kapsamı, gerekse içeriğinde Kürt sorununa yönelik resmi yaklaşımlar belirleyici oldu. Özellikle 3 Ağustos günü TBMM’de kabul edilen 4771 sayılı yasa (**Bkz. Ek 3**) ile birlikte Kürtçe yayın ve eğitimin önündeki yasal engeller ile ölüm cezasının kaldırılması, Kürt sorununun çözümü yönündeki beklentileri arttırdı. Ne var ki, söz konusu yasal değişikliklere işlerlik kazandırılması amacıyla hazırlanan yönetmeliklerde ürkek ve yasağcı yaklaşımların değişmediği görüldü. Benzer şekilde 4744 sayılı yasa (I. Uyum Paketi) ile birlikte TCY’nin 159 ve 312. maddelerinde yapılan değişikliklere rağmen ifade özgürlüğüne yönelik engellemelerde azalma görülmedi.

2002 yılı başından 4771 sayılı yasanın kabul edilmesine kadar olan dönemde Kürtçe yayın ve eğitime dair resmi çevreler arasında süren tartışmalar Mart ayında yoğunlaştı. Mart ayı başlarında bazı basın yayın organlarında askeri yetkililerin “sınırlı ve kontrollü olması kaydıyla Türkçe’den başka dillerde yayına izin verilebileceği” yolundaki görüşlerini hükümete bildirdiklerine ilişkin haberlere yer verildi. Haberlerde Fransa’da devlet televizyon ve radyosundan Korsika

dilinde yayın yapılması örneği en çok tartışılan konulardan biri oldu. ANAP Genel Başkanı ve 56. hükümetin Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz, MHP Aksaray Milletvekili Sadi Somuncuoğlu’nun Kürtçe yayına ilişkin soru önermesine Mart ayında verdiği yazılı yanıtta, “Kürtçe yayının kırsal kesimdeki vatandaşların Türkçe öğrenimini kolaylaştıracağını, ülke birliğine zarar vermeyeceğini ve Türkiye’nin AB’ye giriş sürecini hızlandıracağını” belirtti.

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer de, aynı günlerde yaptığı açıklamada, Anayasa’nın Kürtçe televizyon yayınlarına engel oluşturmadığını belirterek özetle şunları söyledi:

“Burada bir kavram kargaşası yapılıyor. Kürtçe eğitim-öğretim başka şey, yayın başka şey. Yayınla eğitim-öğretimi birleştiriyorlar. Anayasa’nın 42. maddesi açık. ‘Resmi dil dışında başka bir dilde eğitim-öğretim yapılamaz’ diyor. Bu açık hüküm karşısında başka bir dilde eğitim-öğretim söz konusu olamaz. Ama başka bir dille yayın konusunu hükümet, siyasi irade kararlaştırır. Bu iki türlü yapılabilir. Ya devlet kontrolünde, devlet televizyonunun elinde belli sürelerde yayın yapılır anadilli öğrenmek için ya da serbest bir televizyonda serbestçe öğretilmesi konusunda yayın yapılabilir. Bunun tercih hakkı parlamentonundur.”

29 Mart günü MGK toplantısının ardından yapılan açıklamada da “TRT’nin yurtiçi ve yurtdışı yayınlarının yasada belirtilen amaçlar doğrultusunda daha yaygın ve yararlı olabilmesi için alınacak önlemler üzerinde duruldu” denildi. Basında yer alan haberlerde bildiriye “yaygın ve yararlı” ifadesinin Türkiye’de kullanılan tüm yerel dillerdeki yayınları kapsadığı yorumları yapıldı.

2002 yılının ilk yarısında Kürt sorunu bağlamında üzerinde en çok tartışılan konulardan birisi de Olağanüstü Hal Uygulaması oldu.

MGK’nin 30 Mayıs günü yaptığı toplantıda, olağanüstü hal uygulamasının Hakkari ve Tunceli’de 30 Temmuz gününden geçerli olmak üzere sona erdirilmesi, Diyarbakır ve Şırnak illerinde de son defa olmak üzere 4 ay uzatılmasına ilişkin tavsiye kararı alındı. Toplantının ardından yayınlanan bildiriye şöyle denildi:

"Ülke genelindeki güvenlik ve asayiş durumu ile bunu etkileyen iç ve dış gelişmeler gözden geçirilmiş; bu kapsamda, Diyarbakır, Hakkari, Şırnak ve Tunceli illerinde devam etmekte olan olağanüstü hal uygulamasının, 30 Temmuz 2002 tarihinden geçerli olmak üzere; Hakkari ve Tunceli illerinde sona erdirilmesi ve bu illerin mücavir iller kapsamına alınması, Diyarbakır ve Şırnak illerinde ise Bakanlar Kurulunca olağanüstü hal uygulamaları sonrası alınacak tedbirlere hazırlık süresi verilmesi için, son defa olmak üzere 4 ay daha uzatılması uygun bulunarak bu husustaki tavsiye kararının Bakanlar Kurulu'na gönderilmesi kararlaştırılmıştır."

MGK'nin tavsiye kararı 19 Haziran günü toplanan TBMM Genel Kurulu tarafından değiştirilmeksizin kabul edildi. İçişleri Bakanı Rüştü Kazım Yücelen görüşmeler sırasında yaptığı konuşmada şunları söyledi:

"Olağanüstü hal ve mücavir illerde, son on yılda meydana gelen terör olaylarının istatistikî analizine baktığımız zaman, 1992 yılında toplam 2.612 olan olay sayısının 1993 yılında 3.933, 1994 yılında 3.809, 1995 yılında 2.118, 1996 yılında 1.941, 1997 yılında 1.300, 1998 yılında 977, 1999 yılında 1.077, 2000 yılında 262, 2001 yılında 222 ve 14 Haziran itibarıyla de 2002 yılında 121 olduğunu görüyoruz. 1 Ocak-14 Haziran 2002 tarihleri arasında ülke genelinde meydana gelen terör olaylarının yüzde 15,6'sının olağanüstü hal ve mücavir illerde meydana gelmesi, geçmiş yıllarda yaşanan terör olaylarının yoğunluğunun bu bölgemizde giderek azaldığını, terör örgütlerinin eylem ve aktivitelerinin marjinal seviyelere geldiğini göstermektedir. Bugün, olağanüstü hal kapsamında bulunan Hakkari ve Tunceli illeriyle ilgili istatistikler analiz edildiğinde ise, Tunceli ilinde, 1998 yılında 133, 1999 yılında 112, 2000 yılında 32, 2001 yılında 27, 14 Haziran 2002 tarihi itibarıyla de 2002 yılında 3; Hakkari ilinde, 1998 yılında 140, 1999 yılında 141, 2000 yılında 27, 2001 yılında 26, 2002 yılında ise 11 olayın meydana geldiği, olay sayısında önemli bir düşüş kaydedildiği gözlenmektedir.

Diyarbakır ve Şırnak illeriyle ilgili aynı dönemlerdeki rakamlara bakıldığında, Diyarbakır ilinde, 1998 yılında 110, 1999 yılında 171, 2000 yılında 33, 2001 yılında 34, 2002 yılında 21; Şırnak ilinde, 1998 yılında 113, 1999 yılında 169, 2000 yılında 47, 2001 yılında 46, 2002 yılındaysa 14 olayın meydana geldiği anlaşılmıştır."

10 Temmuz 1987 tarihinde yürürlüğe giren Olağanüstü Hal uygulamasına 30 Temmuz günü Hakkari ve Tunceli illerinde, 30 Kasım günü de Şırnak ve Diyarbakır'da son verildi. Böylece OHAL uygulaması yasal olarak sona ermiş oldu. Ancak OHAL bölgesinde ihlal ve yasaklamalar yıl boyunca devam etti.

PKK, 1999 yılı Ağustos ayında aldığı "silahlı mücadeleye son verme" kararına 2002 yılında da uydu. PKK'nin 4-10 Nisan günlerinde düzenlenen 8. kongresinde

PKK'nin feshedilerek yerine Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi'nin (KADEK) kurulduğunu açıkladı. KADEK Genel Başkanlığına da Abdullah Öcalan seçildi. KADEK'in kuruluş bildirgesinde, "(.) bireylerin ve halkların özgürlükçü demokratik gelişimine zarar veren, kaos ve tahribat yaratan her türlü terörizmi de mahkum ederek sorunlara çözüm yöntemi dışında görür. Kürt sorununun demokratik çözümü temelinde her türlü çatışmanın son bulmasını, barışın ve kardeşliğin tesis edilmesini, gerillanın bu çözüm temelinde ve buna bağlı olarak düzenlenmesini uygun bulur. Bunun başarıyla gerçekleşmesi için Kürt halkının her düzeyde meşru savunma konumunu geliştirip güçlendirmesini gerekli görür" denildi.

KADEK'in kuruluşunun ardından basın yayın organlarında "Türk istihbarat birimlerinin elde ettiği bilgilere" ilişkin haberler yer aldı. Bu haberlerde "PKK'nin 'Serhıldan' adıyla halk ayaklanmasını gerçekleştirmeyi amaçladığı, 'Demokratik Ortadoğu Federasyonu' adı altında yeni bir ülke kurmak istediği, bunun için Türkiye, Kuzey Irak, İran, Suriye'de parti kuracağı ve Türkiye'de yasaların sokak gösterileriyle değiştirilmesinin hedeflendiği" iddia edildi.

Haberlerde yer verilen istihbarat raporlarında PKK'nin yeni stratejisi de şöyle tanımlandı.

"Kurulacak demokratik kitle örgütleriyle demokrasi blokları oluşturulacak, böylece hükümetler baskı altında tutulacak, Yasalar sokak gösterileriyle değiştirilecek, kadın ve çocuklar ön planda tutularak sokak hareketleriyle, halk devletle karşı karşıya getirilecek, etnik ve kültürel topluma göre demokratik anayasal oluşturulacak, etnik grupların kültürünün gelişmesi için mücadele edilecek, ölüm cezası, olağanüstü hal, köy koruculuğu gibi sistemlerin kaldırılması ve köye dönüşün sağlanmasına çalışılacak, bazı örgüt mensupları barış grubu olarak güvenlik güçlerine teslim olacak, silahlı mücadele Abdullah Öcalan'ın ölüm cezasının infaz edilmesi ve örgüte yönelik operasyona girilmesi halinde yeniden başlatılacak".

16 Nisan günü Brüksel'de düzenlenen basın toplantısında, KADEK'in mevcut ülkelerin sınırlarını değiştirme amacının olmadığı ve şiddetin çözüm getirmediği anlayışıyla siyasete girmek istediği belirtildi. Basın toplantısında, KADEK'in temel istekleri "siyasete katılım hakkı, genel af, ölüm cezasının kaldırılması, Kürtçe yayın ve konuşma hakkının sağlanması, OHAL ve koruculuğun kaldırılması" olarak açıklandı.

Basın toplantısı düzenlendiği sırada Brüksel'de bulunan Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz, KADEK'in kuruluşunun "taktik bir değişiklikten ibaret olduğunu" ve bunun resmi politikayı etkilemeyeceğini açıkladı. KADEK'e yönelik askeri operasyonlar yıl boyunca devam etti.

Yasal Düzenlemeler

III. Uyum Paketi olarak bilinen yasa tasarısı İçişleri, Sağlık, Milli Eğitim ve Anayasa komisyonlarında görüşüldükten sonra 30 Temmuz günü TBMM Adalet Komisyonu'nun gündemine alındı. Tasarının ölüm cezasına ilişkin birinci maddesi ile Kürtçe ve gündelik yaşamda kullanılan diğer dillerin özel kurslarda öğrenilmesine olanak tanıyan bölümü Komisyon'da tartışmalara neden oldu. Ancak 31 Temmuz günü tamamlanan görüşmeler sonucunda her iki madde kabul edildi.

III. Uyum Paketi'nin TBMM Genel Kurulu'nda görüşülmesine 1 Ağustos günü başlandı. 2-3 Ağustos günlerinde TBMM Genel Kurulu'nda yapılan görüşmeler sırasında yoğun tartışmalar yaşandı. 2 Ağustos günü yapılan görüşmeler sırasında MHP'liler pakette en çok tepki gösterdikleri ölüm cezası, anadilde yayın, öğrenim ve cemaat vakıflarına ilişkin maddelerin metinden çıkarılması için önerge verdiler.

Paketin ölüm cezasından sonra en çok tartışılan maddeleri, anadilde yayın ve öğretimle ilgili maddeler oldu. MHP'liler Türkçe dışındaki dillerde yayın yapılmasının bölücü faaliyetleri güçlendireceğini savunarak, anadilde yayına ilişkin maddeye itiraz etti. Görüşmeler sonunda yapılan açık oylamada, Kürtçe yayına olanak veren madde 114 ret oyuna karşılık 267 oyla kabul edildi.

MHP'liler Kürtçe kursların açılmasına olanak veren maddeye de itiraz ettiler. MHP Grup Başkanvekili Koray Aydın öneriyi "yapay azınlıklar yaratma gayreti" olarak nitelendirdi. MHP'lilerin istemi üzerine yapılan açık oylama sonucu söz konusu madde 113'e karşılık 235 oyla kabul edildi. 350 milletvekilinin katıldığı oylamada 2 üye çekimser kaldı.

III. Uyum Paketi 3 Ağustos günü TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi. Resmi gazetede 8 Ağustos günü "4771 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun" adıyla yayınlanan yasanın 8. maddesiyle RTÜK Yasası'nda değişiklik yapılarak Türk vatandaşlarının "gündelik yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları" farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılmasına olanak sağlandı. Yasanın 11. maddesiyle de "Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Yasa" değiştirilerek, Kürtçe öğrenimin yolu açıldı. "Bu dil ve lehçelerin öğrenilmesi için" Özel Öğretim Kurumları Yasası hükümlerine tabi olmak üzere özel kurslar açılabilir. Bu yayınlar ve kurslar, "Cumhuriyetin anayasada belirtilen temel niteliklerine, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne" aykırı olamayacak.

4771 sayılı yasa da dahil, AB'ye uyum amacıyla yapılan yasal düzenlemelere işlerlik kazandırabilmek amacıyla gerekli düzenlemeleri yapmakla görevlendirilen Uyum Yasaları Komisyonu 3 Eylül günü çalışmalarına başladı.

58. Hükümet'in İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanı Ali Doğan, Komisyon'un 3 Eylül günü gerçekleştirilen ilk toplantısının ardından yaptığı açıklamada, ağırlıklı olarak anadilde yayın ve öğrenim hakkının tartışıldığını belirtti.

"Türk Vatandaşlarının Günlük Yaşamlarında Geleneksel Olarak Kullandıkları Farklı Dil ve Lehçelerin Öğrenilmesi Hakkında Yönetmelik" 20 Eylül günü Resmi Gazete'de yayınlandı (**Bkz. Ek 9**). Yönetmelikle Özel Öğretim Kurumları Kanunu'na göre açılabilir özel kurslara ilişkin işlemler şu esaslara bağlandı:

-Kurslar, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'na göre açılacak, işletilecek ve MEB denetim elemanları ile, gerektiğinde, valiliklerce görevlendirilecek uzmanlarca denetlenecek.

-Kurslarda, yalnızca MEB Talim ve Terbiye Kurulu'nca onaylanmış öğretim programı uygulanacak.

-Kurslarda görev alacak tüm personel T.C. vatandaşı olacak, MEB'in ilgili yasa ve yönetmeliklerdeki koşullarını taşıyacak.

-Kurslara T.C. vatandaşı ve en az ilköğretim mezunu olanlar öğrenci olarak alınabilecek. Kursiyer listesi her dönemin başında kursun doğrudan bağlı olduğu milli eğitim müdürlüğüne verilecek.

-Kurslarda kurucu, kurucu temsilcisi, yönetici, öğretmen ve diğer personelin kılık kıyafetleri, 'Milli Eğitim Bakanlığı ile Diğer Bakanlıklara Bağlı Okullardaki Görevliler ile Öğrencilerin Kılık Kıyafetlerine İlişkin Yönetmelik' hükümlerine uygun olacak. Kurslara devam edenler, kılık kıyafetlerinde yaygın eğitim kurumlarında uygulanan kurallara uyacak.

-18 yaşından küçükler, bu kurslara ebeveynleri ve yasal velisinin yazılı izniyle katılabilir. İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri, ebeveyn izni olsa bile, bu kurslara sadece hafta sonu ve yaz tatilinde devam edebilecek.

Yönetmeliğin öngördüğü şartlar kamuoyunda tepkiye neden oldu. Kürtçe dil kursu düzenlemek için 6 Ağustos günü ilk resmi başvuru yapan English Fast'ın sahibi Nazif Ülgen yönetmeliğin yayınlanmasının ardından öngörülen koşulların ağır olması nedeniyle kurs açmaktan vazgeçtiğini söyledi. Ülgen yaptığı yazılı açıklamada yönetmeliğin Kürtçe kurs verilmesine engel olduğunu kaydederek şunları ifade etti: "Bu yönetmeliğe göre kurs açmak için yeni bir bina, yeni sekreteryaya, müdür, hizmetli, öğretmen temin etmemiz gerekli. Bu da yepyeni bir yatırım anlamına geliyor... Anlaşılan parlamento ne kadar kanun çıkarırsa çıkarsın, önce bürokrasiyi ikna etmesi lazım. Anlaşılan bürokrasi bu kanunun uygulanmasını mahsurlu buluyor. Ama eğer bu kanun 10 yıl önce çıksaydı belki 30 bin insan ölmeyecek, savaşa 100 milyar dolar harcanmayacaktı."

Öte yandan İstanbul Kürt Enstitüsü'nün Kürtçe kurslar açılması için gerekli altyapıyı sağlamaya ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın kursları denetlemek amacıyla bünyesinde bulundurmaya zorunda olduğu müfettişleri temin etmeye yönelik yaptıkları başvurular da yanıtız kaldı. 2002 yılı içinde Kürtçe kursları açılmadı.

Kürtçe ve diğer yerel dil ve lehçelerde radyo-televizyon yayınına izin veren "Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik" ise 18 Aralık günü Resmi Gazete'de yayınlandı (Bkz. Ek 10). RTÜK tarafından aralarında MGK, MİT, Genelkurmay'ın da bulunduğu 11 kurum ve kuruluşun görüşü alınarak hazırlanan yönetmelikte "Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde" yalnızca TRT'den yayın yapılabileceği, radyo yayınlarının günde 45 dakikayı, haftada dört saati, televizyon yayınlarının ise günde 30 dakikayı haftada iki saati aşamayacağı öngörüldü. Yönetmelikte ayrıca söz konusu dil ve lehçelerde çocuklara hitap eden ve dil öğretimine yönelik yayın yapılamayacağı belirtildi. Yönetmeliğe göre hangi dillerde ve lehçelerde yayın yapılacağı, yayın alanı izleyici-dinleyici profiline göre üst kurul tarafından değerlendirilecek. Bu yayınlarda görev alacak sunucu ve spikerler "çağdaş kıyafetler içinde" ekrana çıkacak, peştamal, poşu gibi yerel giysiler giyemeyecek. Kürtçe ve diğer dil ve lehçelerde yayın 2002 yılında hayata geçirilmedi.

"Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik"de kamuoyunda tepkiyle karşılandı. Diyarbakır Barosu tarafından Diyarbakır İdare Mahkemesi'nde iptal davası açıldı. Baro Başkanı Avukat Sezgin Tanrıku tarafından hazırlanan dava dilekçesinde şunlar belirtildi:

"Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasına bir hüküm eklenmek suretiyle 'anadilde yayın hakkı'nı herhangi bir kuşku ve tereddüde mahal bırakmayacak bir şekilde tanıyan ve tanımlayan yasa koyucunun bu iradesi, ilgili yasa hükmünün uygulanmasını sağlamak ve uygulama esaslarını belirlemek amacıyla RTÜK tarafından çıkarılan ve 18 Aralık 2002 tarih ve 24967 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren yasa adeta hiçe sayılmıştır. Yönetmelikte yer alan hukuk dışı düzenlemelerle, 'anadilde yayın hakkı'nın kullanım alanı çok büyük ölçüde daraltılmış, hakkın özü ortadan kaldırılmış ve böylelikle yasanın tanıdığı hak, Yönetmelikle geri alınmıştır. Gerçekten, ilgili Yönetmelik, Anayasanın 13. maddesinde ifade edilen ve temel hak ve özgürlükler açısından bir güvence oluşturan "hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği"ne ilişkin temel ilkeye aykırı bir biçimde yasada yer almayan yeni sınırlamalar öngörmüş ve söz konusu hakkı kullanılamaz hale getirmiştir." (Bkz. Ek 11)

1 - KÜRT SORUNU VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

Kürtçe Eğitim Kampanyası

20 Kasım 2001 tarihinde "Kürtçe'nin okullarda seçmeli ders olarak okutulması" talebiyle başlatılan kampanya 2002 yılının bahar aylarına kadar devam etti. TIHV'nin derlediği bilgilere göre kampanya çerçevesinde üniversite rektörlüklerine verilmek üzere imzalanan 16.831 dilekçenin 9.311'i kabul edilirken 7.520'si reddedildi. Kampanya çerçevesinde veliler de ilk ve orta dereceli okullarda Kürtçe dersi açılması talebiyle milli eğitim müdürlükleri ve okul müdürlüklerine toplam 1493 dilekçe verdiler.

Kampanyanın bir kısım basın yayın kuruluşu tarafından "yasadışı örgüt faaliyeti" olarak gösterilmesiyle beraber dilekçe veren öğrenci ve velilere yönelik baskılar arttı. Örneğin, Zaman gazetesinde 11 Ocak günü yayınlanan bir haberde İçişleri Bakanlığı'nın Ankara, Diyarbakır, Mersin, Adana, İstanbul ve Van'daki üniversitelerde PKK faaliyetlerine ilişkin raporuna yer verildi. "Kürtçe eğitim kampanyasının PKK'nin 2000 yılı Ocak ayında düzenlediği kongrede aldığı siyasallaşma kararları çerçevesinde uygulandığı" ileri sürülen raporda, örgüt sempatanlarının nüfus müdürlüklerine ya da mahkemelere kimliklerine "Kürt" yazdırmak için başvuracakları, eylemlerin lise ve ilköğretim

okullarında da yaygınlaştırılmaya çalışılacağı iddia edildi. Raporda, kampanyada HADEP Gençlik Kollarının etkin bir biçimde yer aldığı, Eğitim-Sen ve KESK bünyesindeki sendikaların desteğinin alınmaya çalışıldığı ileri sürüldü. Bu raporun ardından Adalet Bakanlığı tarafından yayınlanan genelgede de, "Kürtçe'nin seçmeli ders olarak okutulması için okul yönetimlerine başvuruların" DGM'lerde "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla yargılanmaları istendi.

Kampanyaya ilişkin benzer suçlamalar üniversite yönetimleri tarafından da ileri sürüldü. Mersin'de 19 Şubat günü toplanan Üniversitelerarası Kurul'dan sonra bir açıklama yapan Kurul Başkanı Prof. Dr. Rıza Ayhan, kampanyanın "bölücü örgüt tarafından organize edildiği ve Türkiye'ye komşu bazı ülkelerin de komşuluk ilkelerini ihlal ederek örgüte destek sağladığını" öne sürdü.

TIHV'nin edindiği bilgilere göre bu süreçte 2.060 öğrenci ve 1.265 veli gözaltına alındı. En kitlesel gözaltı olayı 9 Ocak günü Van'da yaşandı. Van 100. Yıl Üniversitesi rektörlüğüne dilekçe veren 526 öğrenci jandarmalar tarafından gözaltına alındı. 133 öğrenci tutuklandı (Bkz. Kişi Güvenliği).

Üniversite disiplin kurulları 1.169 öğrenciye çeşitli sürelerle uzaklaştırma cezası verdi. 57 öğrencinin ise okuldan atılmalarına karar verildi. Disiplin cezası alan öğrencilerin büyük kısmı idare mahkemelerinde iptal davaları açtı. İdare mahkemeleri bu davaların önemli bir kısmında yürütmeyi durdurma kararı verdi. Esas hakkındaki incelemelerin büyük bir kısmı ise 2002 yılı sonu itibarıyla sonuçlanmadı.

Ceza Davaları

TIHV'nin Kürtçe eğitim kampanyasına katılan öğrenci ve veliler hakkında DGM'lerde açılan ceza davalarına ilişkin derlediği bilgiler şöyle:

İstanbul DGM

"Kürtçe'nin okullarda seçmeli ders olarak okutulması" istemiyle İstanbul'da üniversite rektörlüklerine dilekçe veren 28 öğrenci hakkında "PKK'ye yardım ve yataklık ettikleri" iddiasıyla açılan dava 2002 yılında sonuçlanmadı. Öğrencilerden Harun Ece, 18 Mart-10 Nisan, Düzgün Bilgin, Hozan Saatçioğlu ve Meryem Yılmaz ise 22 Mart-30 Mayıs günleri arasında tutuklu olarak yargıldılar.

Davada yargılanan öğrenciler şunlar: Düzgün Bilgin, Hozan Saatçioğlu, Meryem Yılmaz, Çilem İnce, Ümmühan Türk, Dalokay Şanlı, Nuray Kaya, Suna Bilgin, Emine Esen, Cem Türkel, Zehra Koç, Zafer Tapancı, Elif Yılmaz, Harun Ece, Çiğdem Tosun, Tülay Esen, Mehmet Söğüt, Mahfuz Can, Halil Hüseyin Çağatay, Gülvin Aydın, Selma Şimşek, Zülkif Yalçın, Sefa Öztürk, Abdurrahman Şahin, Emine Gül, Servin Aydın, Mahmut Bingöl, Havva Helin Özer.

"6 Kasım 2001 tarihinde YÖK'ü protesto amacıyla İstanbul Beyazıt meydanında eylem yaptıkları ve Kürtçe eğitim için İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'ne dilekçe verdikleri" gerekçesiyle 31 Mayıs günü tutuklanan Ali Doğan, Ruken Buket Işık, Serhat Azizoğlu, Ali Turgay, Mürsel Sargut, Nurettin Fırat, Haşim Gülen ve Şahin Tüccar adlı öğrenciler hakkında "yasadışı örgüte yardım ve yataklık ettikleri" iddiasıyla açılan dava 2002 yılında sonuçlanmadı. Davanın 14 Ağustos günü yapılan ilk duruşması olaylı geçti. Duruşmanın başında DGM Başkanı Ahmet Duymaz, tutuklu sanıkları getiren jandarmalara "salona silahla giremeyeceklerini" söyledi. Jandarmaların komutanı astsubay ise "sanık sayısının en az yarısı kadar silahlı askerin duruşmaya alınmaması halinde sanıkları geri götürme emri aldıklarını" belirterek DGM Başkanı'nın talimatına uymayacağını açıkladı. Bunun ardından DGM Başkanı, jandarmaların komutanı ile telefonla görüştü. Görüşmeden sonuç alınmaması üzerine Bayrampaşa Cezaevi'nde tutuklu bulunan erkek öğrenciler duruşmaya sokulmadan cezaevine götürüldü. Bakırköy Kadın ve Çocuk Tutukevi'nden getirilen Ruken Buket Işık ise silahsız jandarmaların eşliğinde duruşmaya katıldı.

Öğrencilerin avukatları Fatma Karataş, Eren Keskin, İlhami Sayan ve Serdar Çelik "jandarmaların salona silahla girmesi" emrini veren Bayrampaşa Tabur Komutanı M.D. ve sanıkları duruşmaya sokmadan cezaevine götürülen Astsubay Y.A. hakkında 21 Ağustos günü Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

Davanın 23 Ekim günü yapılan duruşmasında ifadesi alınan Ali Turgay, gözaltında ifadelerinin zorla imzalandığını söyledi. Turgay, evine düzenlenen baskında polislerin kapıyı kırdıklarını, arama izni göstermediklerini ve evde bulunanları silahla korkuttuklarını bildirdi. Serhat Azizoğlu da, ifadesinin işkence ile alındığını anlattı. Duruşmada, Ruken Buket Işık, Ali Doğan, Nurettin Fırat ve Mürsel Sargut tahliye edildi.

16 Mart günü İstanbul Bahçelievler'de "Kürtçe eğitim için gösteri düzenledikleri" gerekçesiyle Şengül Kılıç, Onur Ekinci, Suzan Parlakyıldız, Nezir Nas ve İslam Dayan adlı öğrenciler hakkında açılan dava 2002 yılında sonuçlanmadı. Davanın 11 Haziran günü İstanbul DGM'de yapılan duruşmasında tutuklu yargılanan Şengül Kılıç, Onur Ekinci, Suzan Parlakyıldız ve Nezir Nas tahliye edildi. 10 Eylül günü yapılan duruşmada, İstanbul DGM, sanıkların "izinsiz gösteri düzenledikleri" iddiasıyla yargılanması gerektiği görüşüyle görevsizlik kararı verdi. Dosya, Bakırköy Asliye Ceza Mahkemesi'ne gönderildi.

"Kürtçe eğitim" için İstanbul'daki üniversite rektörlüklerine dilekçe veren 19 üniversite öğrencisi hakkında dava açıldı. Davanın 21 Mart günü İstanbul DGM'de yapılan duruşmasında tutuklu yargılanan Serhat Azizoğlu, Mürsel Sargut, Özcan Özsoy ve Yıldız Polat tahliye edildi.

Davada "yasadışı" örgüte yardım ve yataklık ettikleri iddiasıyla yargılanan öğrenciler şunlar: Serhat Azizoğlu, Mürsel Sargut, Özcan Özsoy, Yıldız Polat, Abdükdir Tunç, Uğur Kaşkan, Çiğdem Yaman, Ali Turgay, Nezir Nas, Nurcan Akyol, Mehmet Söğüt, Abdülcelil Kaya, Mehmet Halil Çölgeçen, Haşim Gülen, Kenan Tilki, Ercan Yılmaz, Hüseyin Gökot, Hardan Arslan, İsmail Meriç.

"Kürtçe eğitim" için Bursa Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü'ne dilekçe veren Zafer Balcı ve Murat Köse adlı öğrenciler ile HADEP üyeleri Rabia Tek ve Kıymet Toprak hakkında "yasadışı örgüte yardım ettikleri" iddiasıyla dava açıldı. Dava İstanbul DGM'de devam ediyor.

Yargılanan Öğrenci Velleri

"Kürtçe eğitim için dilekçe verdikleri" gerekçesiyle Mahiser Başkur ve Herdem Yılmaz adlı kişiler hakkında "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla açılan dava 13 Kasım günü İstanbul DGM'de beraatla sonuçlandı.

İstanbul Güngören Milli Eğitim Müdürlüğü'ne dilekçe veren 11 veli hakkında "yasadışı örgüte yardım yataklık ettikleri" iddiasıyla dava açıldı. İstanbul

DGM'de görülen dava 25 Aralık günü sonuçlandı. Mahkeme, Süleyman Bakış, Naif Çiçek, Fatma Duman (Ağırman) ve Makbule Kocaman adlı sanıkların TCY'nin 169. maddesi uyarınca cezalandırılmasına, diğer sanıkların ise beraatine karar verdi. Davada yargılanan diğer sanıklar şunlar: Yıldız Seviptekin, Menice Güneş, Makbule Kocaman, Melik Demir, Saibe Sümer, Fadime Taş, Aysel Kazıcı.

İstanbul Ümraniye, Bağcılar ve Küçükçekmece ilçe milli eğitim müdürlüklerine dilekçe veren 92 öğrenci velisi hakkında "PKK'ye yardım ve yataklık ettikleri" iddiasıyla dava açıldı. Dava 6 Mayıs günü İstanbul DGM'de başladı.

Davanın 5 Ağustos günü yapılan duruşmasında ifade veren sanıklar bireysel olarak dilekçe verdiklerini, herhangi bir örgüte ya da partiye üye olmadıklarını belirttiler. Tercüman aracılığıyla Kürtçe savunma yapan sanıklar, "Çocuklarımız Kürtçe bilmediği için onlarla iletişim kuramıyoruz. Bu nedenle anadilde eğitim yapılması istemiyle dilekçe verdik" dediler. Sanık avukatlarından Hasip Kaplan, "İlginc bir davanın yargılması ile karşı karşıyayız. Buradaki sanıklar, Türkçe bilmedikleri için tercüman aracılığıyla yargılanıyorlar. Kürtçe istedikleri için haklarında dava açılıyor" dedi. TBMM'deki son düzenlemelerle, anadilde eğitim ve yayın hakkı verildiğini, kısa bir süre içerisinde resmi ve özel alanda Kürtçe eğitim ve yayının söz konusu olabileceğini belirten Kaplan, iddianameye dayanak olan maddelerin değiştiğini, bu nedenle davanın toptan düşmesi gerektiğini savundu. Duruşmada, 20 Ocak günü tutuklanan Ali Canbaba, Ali Dinçer, Mehmet Oran, Mehmet Meriç, Abdullah Akıncı ve Mehmet Salih Anđı tahliye edildi.

Davada yargılanan veliler şunlar: Ali Canbaba, Ali Dinçer, Mehmet Oran, Mehmet Meriç, Abdullah Akıncı, Mehmet Salih Anđı, Nisrah Aslan, Nazgöl Babir, Musa Oynaş, Ferit Tekin, Cemile Yılmaz, Zeynep Tüzün, Yusuf Çiftçi, Nezaket Kalaç, Naile Ang, Nafiye Aydil, Kemal Karadaşlı, Naime Beyhan, Besra Yılmaz, Binefs Metin, Ayşe Angül, Sakine Karabaş, Zozan Deniz, Birgül Kaya, Aysel Şeybak, İlham Karaboğa, Müzeyyen Şengül, Sevda Aydil, Naciye Karabaş, Müzeyyen Akkuş, Müzeyyen Beşenk, Maşallah Arıtürk, Ali Algül, Beşir Demir, Mirza Mehmet Kartal, Engin Binici, Süphan Çintosun, Kazım Tok, Seyfettin Yasak, Yüksel Aktürk, Fatime Boral, Türkan Işık, Beşir Sivlim, Murat Tunç, Hasan Çelik, Bedriye Yıldırım, Zöhre Binici (Sami), Gülistan Çetinkaya (Düray), Hediye Tunç (Çelik), Rabia Bektaş, Sacide Ay (AK), Vesile Demir (Dağ), Kevser Durmaz, Ayfer Erik, Fatma Yıldız, Saliha Budak, Abdullah Ceylan, Kırmızı Ayık, Sevgül Yüce, Zahide Şeran, Cemile Çiftçi, Makbule Caba, Makbule Yavuz, Emine Erbek, Kamile Çığıcı (Keskin), Taybet Ay, Gülşen Tek (Koç), Peri Gök, Hediye Coşkun, Meryem Uner, Rabia Maktay, Sabiha Yardımcı (Resul), Kesire Arslan, Kumru Çiftçi, Delal Kardeş (Yıldırım), Dilşah Erten, Hayriye Akçay, Cemile Işık (Durmaz), Birsan Güzel,

Fatma Ayıks, Huri Akıncı, Müsavat Tümen, Gülistan Baykar, Abdülaziz Eren, Sabiha Koç, Şakirnaz Kotun, Zimmet Boğa (Ünal), Fadile Kotun, Ayten Yılmaz, Fatma Sezer, Mehmet Siddik Atalmış, Sabahat Tanzi.

"Kürtçe'nin okullarda seçmeli ders olarak okutulması için" Ocak ayında İstanbul'daki ilçe milli eğitim müdürlüklerine dilekçe veren 38 öğrenci velisi hakkında dava açıldı. Dava 22 Nisan günü İstanbul DGM'de başladı. Duruşmada tutuklu sanık Deniz Topçu tahliye edildi. Meliha Can, Şükriye Tümüröğlu, Hanım Gülün ve Halime Günana adlı sanıklar hakkındaki gıyabi tutuklama kararı da kaldırıldı.

Davada "yasadışı örgüte yardım ve yataklık ettikleri" iddiasıyla yargılanan sanıklar şunlar: Deniz Topçu, Meliha Can, Şükriye Tümüröğlu, Hanım Gülün, Halime Günana, Hasibe Yılmaz (Mengirkan), Esmâ Döner, Şahide Gümüş, Fatma Yılmaz (d. 1956), Fatma Yılmaz (d. 1972), Fatma Yılmaz (d. 1975), Gülperi Döner, Asiye Karadeniz, Zübeyde Sapan, Güli Akyol, Ayşe Döner, Tenzile Akyol, Kudret Dağ, Zübeyde Yavuz, Fatma Duruşkan, Mehmet Şirin Döner, Meryem Peker, Güler Yılmaz, Behiye Dağ, Azize Çoban, Şerbethan Kılıç, Fatma Döner, Fiet (Fiyat) Döner, Naciye Yılmaz, Nafya Ergül, Hava Eken, Yıldız Sapan, Saadet Yalgı, Sultan (Sultani) Aksoy, Bediha (Mediha) Tura, Şahsine Esendemir, Rabia Değirmenci, Halime Öztürk.

İstanbul'da "okullarda Kürtçe eğitim verilmesi" talebiyle Ümraniye Kaymakamlığı ve Avcılar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne dilekçe veren 22 öğrenci velisi hakkında açılan dava 2002 yılında sonuçlanmadı. İstanbul DGM'de görülen davada "yasadışı örgüte yardım yataklık ettikleri" iddiasıyla yargılanan veliler şunlar: Hüsna Tosun Akdemir, Hanım Tosun (Zengin), Hayriye Ekinci, Hori Doğan, Hacire Şen, Yüksel Doğan, Hatice Gazioğlu, Saniye Ekinci, Feyme Doğan, Meyse Akdağ, Türkan Obuz, Arife İrikmen, Mehmet İrikmen, Ahmet Filizer, Mehmet Sait Oba, Hanife Seletli, Fatma Ongurlu, Elif Aslan, Makbule Batgı, Salih Elçiçek, Zeliha Oba, Türkan Özbarış.

İstanbul'da ilçe milli eğitim müdürlüklerine "Kürtçe eğitim için dilekçe veren" 22 öğrenci velisi hakkında dava açıldı. İstanbul DGM'de "yasadışı örgüte yardım ve yataklık ettikleri" iddiasıyla yargılanan veliler şunlar: Nur Muhammet Mağat, Mehmet Ergezen, Cahit Ağaya, Mustafa Alphan, Mehmet Kutum, Halise İpek, Edibe Dalğalı, Hüsna Aksoy, Cuma Yıldırım, Sakine Güven, Mevlüde Adsan, Medine Şanlı, Mecbure Öngöllü, Saadet Kutum, Emine Günay, Bünyamin Onçolu, Leyla Alevcan, Fatma Özel, Gülenam Kaya, Sulhiye Aytemur, Fatma Duygulu.

Velilerden Mehmet Ergezen, Cahit Ağaya, Mustafa Alphan, Mehmet Kutum, Nur Muhammet Mağat bir süre tutuklu kaldılar.

İstanbulda ilçe milli eğitim müdürlüklerine "Kürtçe eğitim için dilekçe veren" Şeyhmus Allak, Abdülkadir

Cantürk ve Şaban Güneş adlı veliler hakkında dava açıldı. İstanbul DGM'de görülen davada veliler TCY'nin 169. maddesi uyarınca yargılanıyor.

İstanbulda ilçe milli eğitim müdürlüklerine "Kürtçe eğitim için dilekçe veren" Hikmet Kalkan, Emine Tekin, Suphiye Demir, Menaf Bulut, İffet Uygur, Gül Aydoğdu, Nedret Barut ve Muazzez Koç adlı veliler hakkında dava açıldı. İstanbul DGM'de görülen davada veliler TCY'nin 169. maddesi uyarınca yargılanıyor.

Kürtçe'nin seçmeli ders olarak okutulması talebiyle Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'ne dilekçe veren 33 öğrenci hakkında TCY'nin 169. maddesi uyarınca açılan dava 2002 yılında sonuçlanmadı. İstanbul DGM'de görülen davada yargılanan öğrenciler şunlar: İlker Ateş, Abdülbaki Kardaş, Ali Bağcı, Kenan Yüğit, Mücahit Kara, Beyler Erkmen, Erdal Güner, Abdullah Asıl, Buluş Giyik, Şirin Akın, Veli Baçar, Hüseyin Balcı, Yedigöller Acar, Gökhan Erdal Özalp, Mehmet Ali Çetinkaya, Mehmet Dişçi, Ali Atahan, Hacı Işık, Seyit Ahmet Atmaz, Cengiz Eren, Gülüzar Doğan, Hasan Kan, Şehmus Güler, Emine Bozkurt, Hüseyin Alınca, Mahir Akın, Muhterem Nur Erdoğan, Özcan Özgül, Arife Karakol, Erkan Demir, Sanem Kartal, Yücel Aslan ve Hüseyin İlhan.

Öğrencilerden İlker Ateş, Abdülbaki Kardaş, Ali Bağcı, Kemal Yiğit, Mücahit Kara, Beyler Erkmen, Erdal Güner, Abdullah Asıl ve Buluş Giyik 69'ar gün, Şirin Akın ise 63 gün süreyle tutuklu kaldılar.

Adana DGM

"Kürtçe'nin okullarda seçmeli ders olarak okutulması için" Adana Çukurova Üniversitesi Rektörlüğü'ne dilekçe veren 19 öğrenci hakkında açılan dava 3 Eylül günü beraatla sonuçlandı. Adana DGM Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede Abdülmecit Karaçelik, Nihat Avcı, İbrahim Halil Yüksek, Ufuk Akpınar, Yalçın Aslan, Hüseyin Ateş, İbrahim Ataş, Bilal Aras, Hüseyin Uğur, Şehmus Dolak, Ahmet Semih Özcan, Deniz Ökmen, Naim Özakel, Vahap Adıgüzel, Ersan Turan, Düzgün Doğan, Hüseyin Süt, Özdal Bayer, İsmail Altunay adlı öğrencilerin TCY'nin 169. maddesi uyarınca cezalandırılmaları isteniyordu. Öğrencilerden İsmail Altunay ve Düzgün Doğan 4 Mart-2 Mayıs günleri arasında tutuklu kaldılar.

Aynı nedenle 9 öğrenci hakkında açılan dava ise 17 Eylül günü beraatla sonuçlandı. Adana DGM'de görülen davada Hasan Kılıç, Serok Kasımoğlu ve Ceyda Çetin "yasadışı örgüt üyesi oldukları", Emek Ulaş Aslan, Rojin Aslan, Erol Taşkın Yaman, Mehmet Ali Topal, Bilal Aslan ve İbrahim Ağaoğlu ise "yasadışı örgüte yardım ettikleri" iddiasıyla yargılanıyorlardı. Öğrencilerden Emek Ulaş Aslan, Rojin Aslan, Hasan Kılıç, Ceyda Çetin ve Serok Kasımoğlu 3 Mart-21 Mayıs günleri arasında tutuklu olarak yargılandılar.

Deniz Karaca ve Deniz Nazım Sürücü adlı öğrencilerin yargılandığı dava da 21 Kasım günü Adana DGM'de beraatla sonuçlandı. 12 Haziran günü tutuklanan Deniz

Karaca, 9 Ekim günü yapılan ilk duruşmada tahliye edilmişti. Karaca'nın Kürtçe eğitim talebinde bulunduğu için yargılandığı iki ayrı dava da delil yetersizliği nedeniyle beraatla sonuçlandı.

Rektörlüğe "Kürtçe eğitim" için dilekçe veren Servet Uçar adlı öğrenci "yasadışı örgüte yardım ve yataklık ettiği" gerekçesiyle 11 Haziran günü tutuklandı. Uçar, 3 Ekim günü Adana DGM'de yapılan duruşmada tahliye edildi. Uçar hakkında açılan dava devam ediyor.

"Kürtçe'nin seçmeli ders olarak okutulması için" Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Rektörlüğü'ne dilekçe veren 19 öğrenci hakkında "PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla açılan dava da 23 Mayıs günü Adana DGM'de yapılan duruşmada beraatla sonuçlandı.

Yargılanan Öğrenci Velileri

Adana'da "Kürtçe eğitim" için dilekçe verdikleri gerekçesiyle Tenzile Baydar, Adile Bayrak ve Hatice Kayran adlı öğrenci velileri hakkında "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla açılan dava, 18 Nisan günü Adana DGM'de yapılan duruşmada beraatla sonuçlandı.

2 Ocak günü Seyhan Milli Eğitim Müdürlüğü'ne dilekçe verdikleri gerekçesiyle 40'ı tutuklu (10'u giyabi tutuklu) 81 kişi hakkında açılan dava, 22 Mart günü Adana DGM'de başladı. DGM, haklarında TCY'nin "yasadışı örgüt üyeliği" suçuna ilişkin 168. maddesi uyarınca dava açılan sanıkların "yasadışı örgüte yardım" suçuna ilişkin 169. maddesi uyarınca yargılanmasına karar verdi. Bazı sanıkların çevirmen aracılığıyla Kürtçe ifade verdiği duruşmada, 21 sanık hakkında tahliye kararı verildi.

Tahliye edilen sanıkların adları şöyle: HADEP Adana İl Örgütü yöneticileri İbrahim Yakut, Mahmut Erdem, Mehmet Aksu, Şemsi Aydın, Ömer Çınar, Reşit Gültekin, Seyhan ve Yüreğir ilçe örgütleri yöneticileri Abdullah Çiçek, Durmaz Özmen, Abuzer Çalışkan, Aydın Sincar, Hasan Yaş, Sori Atilla, Mehmet Demir, Mehmet Danış, Kadir Yağmur, Sultani Harman, İsmet Çetin, öğrenci velileri Sakine Bayav, Zehra Bayav, Fatma Aykut, Cevahir Aykut.

Davanın 19 Nisan günü yapılan duruşmasında HADEP Adana İl Örgütü Başkanı O. Fatih Şanlı, HADEP Seyhan İlçe Örgütü Başkanı Ahmet Gül, Yüreğir İlçe Başkanı Zeki Sekin, İl Örgütü Sekreteri Ahmet Yıldız, İl Örgütü Saymanı Hasan Beliren, Fatih Demir, Ferit Tatlı, Leyla Bayram, İl Kadın Kolları Sekreteri Fadile Bayram tahliye edildi. DGM, Zeki Köklü, Saim Yalçın, Süleyman Sayar, Halil Bedir, Mehmet Cançelik, Zeki Aslan, Nihat Gök, Mehdi Yalçın, A.Selam Akdemir adlı sanıklar hakkındaki giyabi tutuklama kararını da kaldırdı. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Van DGM

Van 100. Yıl Üniversitesi Rektörlüğü'ne "Kürtçe eğitim" için dilekçe veren öğrenciler hakkında "PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla açılan dava 21 Haziran günü Van

DGM'de başladı. Duruşmada tutuklu yargılanan 16 öğrenci tahliye edildi. 8 öğrenci hakkındaki giyabi tutuklama kararı da kaldırıldı. Dava 2002 yılında sonuçlanmadı.

Rektörlüğe "Kürtçe eğitim" için dilekçe veren 700 öğrenci hakkında "yasadışı örgüte yardım" ettikleri iddiasıyla dört ayrı dava daha açıldı. Van DGM'de görülen davalar 2002 yılında sonuçlanmadı.

Muş'un Malazgirt ilçesinde kaymakamlığa "Kürtçe eğitim" için dilekçe verdikleri gerekçesiyle 7 kişi hakkında açılan dava yıl içinde sonuçlanmadı. Aralarında HADEP Malazgirt İlçe Başkanı Turgay Turan'ın da bulunduğu sanıklar 9 Ağustos günü yapılan duruşmada tahliye edildi.

Diyarbakır DGM

Diyarbakır Dicle Üniversitesi Rektörlüğü'ne "Kürtçe eğitim" için dilekçe veren Zeynep Demir, Umur Aydın, Ali Rıza Çiftçi adlı öğrencilerin yargılandığı dava 10 Eylül günü sonuçlandı. Diyarbakır DGM, Avrupa Birliği'ne uyum sağlamak amacıyla çıkarılan 4771 sayılı yasanın anadilde eğitime olanak tanınması nedeniyle öğrenciler hakkında beraat kararı verdi.

Aynı nedenle yargılanan Ömer Kaçmaz, Reşat Bağış ve Abdurrahim Demir adlı öğrenciler ise "PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum edildiler. Öğrencilerin Eylül ayında yaptıkları temyiz başvurusunda, aynı iddiayla yargılanan Zeynep Demir, Umur Aydın ve Ali Rıza Çiftçi adlı öğrenciler hakkındaki beraat kararının emsal kabul edilmesi istendi.

Dicle Üniversitesi Rektörlüğü'ne "Kürtçe eğitim" için dilekçe veren Ahmet Turan ve Hamit Kaçak adlı öğrenciler, 24 Ekim günü Diyarbakır DGM'de yapılan duruşmada beraat etti.

11 Aralık 2001 tarihinde Diyarbakır'ın Çanklı beldesinde "okullarda Kürtçe eğitim yapılması" için düzenlenen yürüyüş nedeniyle yaşları 11 ile 18 arasında değişen 27 çocuk hakkında "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla açılan dava, 11 Haziran günü Diyarbakır DGM'de başladı. Sanıkların yaşlarının küçük olması nedeniyle basına kapalı yapılan duruşmada iddianamenin okunmasından sonra çocukların ifadesi alındı. Avukat Tahir Elçi ise davanın Anayasa'ya ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne aykırı olduğunu, jandarmanın yaptığı soruşturmada da Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası ile Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'ne aykırılıklar bulunduğunu söyledi. Elçi, çocukların slogan atmadıklarını olay günü İnsan Hakları Haftası nedeniyle toplanan kalabalık arasında kaldıklarını belirtti. Dava 10 Eylül günü Diyarbakır DGM'de beraatla sonuçlandı.

Mardin'in Nusaybin ilçesinde 13 Şubat günü "Kürtçe eğitim için gösteri düzenledikleri" gerekçesiyle 7 kişi hakkında açılan dava 19 Kasım günü sonuçlandı. Diyarbakır DGM, Mehmet Atay, Faris Aslan, Süleyman

Aslan, Hüseyin Pekbay, Adnan Ağırman A.Vahap Abandır ve Nadir Duran'ı "yasadışı örgüte yardım ettikleri" gerekçesiyle 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum etti.

Ankara DGM

Ankara Üniversitesi Rektörlüğü'ne "Kürtçe eğitim için dilekçe veren" 12 öğrenci hakkında açılan dava, 21 Mayıs günü Ankara DGM'de başladı. Duruşmada davanın tek tutuklu sanığı Selma Güzel tahliye edildi. Davanın 24 Temmuz günü yapılan duruşmasında esas hakkındaki görüşünü açıklayan DGM Savcısı, "suçun kanıtları oluşmadığı" için beraat kararı verilmesini istedi. Dava 5 Eylül günü yapılan duruşmada beraatla sonuçlandı. Davada, Selma Güzel, Nazım Duman, Eylem Tuna, Tuba Atakan, Mesut Çağlan, Gözlem Güleç, Kahraman Elaltunkara, Durmuş Doğuates, Özen Meral Uç, Serkan Erdoğan, Melih Gülgösteren ve Derya Cangöz adlı öğrencilerin TCY'nin 169. maddesi uyarınca cezalandırılmaları isteniyordu.

İçişleri Bakanlığı'na, "Kürtçe eğitim" için dilekçe verdikleri gerekçesiyle Yozgat E Tipi Cezaevi'nde bulunun 32 mahkum hakkında açılan dava 25 Eylül günü beraatla sonuçlandı. Duruşmada, esas hakkındaki görüşünü açıklayan DGM Savcısı, "sanıkların ülkeyi bölmeye yönelik faaliyetlerinin olmadığını" belirtti. DGM de "suç unsurları oluşmadığı" gerekçesiyle sanıklar hakkında beraat kararı verdi. Davada herbiri PKK davalarından tutuklu ya da hükümlü olan Sinan İyit, Abdülkerim Aslan, Abdulselam Süsin, Ahmet Makas, Ramazan Kıran, Hüseyin Bozkurt, Halil Aksal, Osman Kapan, Bünyamin Altunel, Baran Gültekin, Diyaveddin Turhan, Mehmet Sait Dayan, Şükrü Karaca, Nizamettin Mahmutoğlu, Cahit Özlü, İkrâm Güren, İdris Çalışkan, İzzettin Sayhan, İsmet Aydın, Halil Temel, Tehvit Yemez, Ramazan İldem, Davut Akgül, Süleyman Tatar, Selim Erten, Selahattin Demir, Mehmet İleri, Yavuz İleri, Deniz İnan, Özel Katar, Mehmet Ayçiçek ve Mehmet Bakmaz hakkında TCY'nin 169. maddesi uyarınca hapis cezası isteniyordu. Ankara 2 No'lu DGM'nin davaya ilişkin gerekçeli kararında şu ifadelerle yer verildi:

"... Sanıkların İçişleri Bakanlığı'na hitaben müştereken yazdıkları davaya konu dilekçede... özet olarak anadilde öğrenim hakkı taleplerine destek verildiği belirtilmektedir. Dilekçe içeriğinde silahlı terör örgütü PKK'nin ismi zikredilmediği gibi, PKK örgütünü çağrıştıracak herhangi bir işaret veya ibare mevcut değildir. Bir hakkın dile getirilerek talep edilmesi, aynı talepleri terör örgütünün de dile getirdiği iddia olunarak terör örgütüne yardım edildiğini göstermez. Diğer bir anlatımla 'kişinin fikri ne ise zikri de odur' mantığı ile varsayımına dayanılarak hüküm kurulamaz.

Ayrıca yasal bir hakkın talep edilmiş olması suç oluşturmaz. nitekim anadilde öğrenim ile ilgili Anayasa ve yasalarımızda yeni düzenlemeler yapılmış olup, bu meyanda... sanıkların üzerlerin atılı bulunan yasal

unsurlarının oluşmadığı anlaşıldığından tüm sanıkların atılı suçtan beraatlarına karar verilmiştir”.

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde “Kürtçe'nin seçmeli ders olarak okutulması” istemiyle dilekçe verdikleri için haklarında dava açılan Ali Demir, Burhan Yeşilbaş, Ersin Urman ve Ömer Afşin adlı öğrenciler 14 Mayıs günü Ankara DGM'de yapılan duruşmada beraat etti.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğü'ne “Kürtçe eğitim” için dilekçe verdikleri gerekçesiyle 6'sı tutuklu 25 öğrenci hakkında açılan dava 2 Mayıs günü Ankara DGM'de başladı.

İzmir DGM

İzmir Ege Üniversitesi Rektörlüğü'ne “Kürtçe eğitim” için dilekçe veren 10 öğrenci hakkında açılan dava 28 Şubat günü İzmir DGM'de sonuçlandı. Hatip Aydın, Berivan Alataş ve Sanem Erdil adlı öğrencileri 3 yıl 9'ar ay hapis cezasına mahkum eden DGM, yedi öğrenci hakkında ise beraat kararı verdi. Karar Eylül ayında Yargıtay 9. Ceza Dairesi tarafından bozuldu. Kararda, dilekçe verme eylemiyle TCY'nin 169. maddesinde belirtilen “yasadışı örgüte yardım” suçunun oluşmadığı, öğrencilerin beraat etmesi gerektiği belirtildi. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

İzmir'in Menemen ilçesinde de “Kürtçe'nin seçmeli ders olarak okutulması” için dilekçe verdikleri gerekçesiyle 7 kişi hakkında açılan dava 27 Mart günü başladı. Duruşmada HADEP Menemen İlçe Örgütü yöneticisi Lokman Aydemir, Nihat Diner, Ramazan Çavak, İsmail Soysal ve Ercan Topuz tahliye edildi. Sanıklardan Nuray Halisdemir ve Vahit Çakar'ın tutuksuz yargılandığı. davada sanıkların “yasadışı örgüte yardım ettikleri” iddiasıyla cezalandırılması isteniyor.

Malatya DGM

Malatya İnönü Üniversitesi Rektörlüğü'ne “Kürtçe'nin seçmeli ders olarak okutulması” için dilekçe veren öğrencilerden Mehmet Bal, Muhammed Demirtaş, Zeynep Köse, Evren Aras, İsmail Korkut, Numan Çelebi, Salih Çetin, Burcu Özcan, Erhan Kula, Hüseyin Demirci, Gülşen Aydın, Nesrin Gökalp, İdris Benek, Sinan Yavaş, Reşit Yazıcı, Hüseyin Aslan ve Ramazan Yıldırım 22 Ocak günü “PKK'ye yardım ettikleri” iddiasıyla Malatya DGM tarafından tutuklandı. Daha sonra serbest bırakılan öğrenciler, gözaltında tutuldukları 4 gün boyunca “gözleri bağlı bir şekilde sandalyede oturtulduklarını, konuşmalarının ve uyumalarının yasaklandığını, sorgu sırasında kafalarının duvara vurulduğunu, gözlerine parmak sokulduğunu, cop ve sopalarla dövüldüklerini” bildirdiler. Öğrenciler işkenceyi protesto etmek amacıyla açlık grevi yaptıklarını belirttiler. Öğrenciler hakkında TCY'nin 169. maddesi uyarınca açılan dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Elazığ'da “Kürtçe'nin seçmeli ders olarak okutulması” amacıyla Milli Eğitim Müdürlüğü'ne dilekçe verdikleri

için 30 Ocak günü tutuklanan öğrenci velileri Hatun Yılmaz, Fikriye Demirtaş ve Mukadder Uzun, Malatya DGM'de 9 Nisan günü yapılan duruşmada tahliye edildi. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

“Kürtçe eğitim” için Malatya İnönü Üniversitesi Rektörlüğü'ne dilekçe veren 35 öğrenci hakkında açılan davanın 16 Nisan günü yapılan duruşmasında tutuklu olarak yargılanan 13 öğrenci tahliye edildi. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Erzurum DGM

“Kürtçe eğitim” için dilekçe verdikleri gerekçesiyle Erzurum Cezaevi'nde bulunan 19 tutuklu ve hükümlü hakkında açılan dava, 7 Mayıs günü beraatla sonuçlandı. İddianamede Mehmet Hanifi Demir, Tufan Erdal, İzzettin Bozkuş, Mehmet Emin Doğan, Ebubekir Yulu, Mecit Aladağ, Mehmet Aras, Zahir Tencik, Kerem Yükselir, Abdulkadir Altun, Ahmet Gerez, Mehmet Emin Karadeniz, Salih Tikiz, Memduh Savaş, Cengiz Eker, Mustafa Ceylan, Mustafa Kemal Tunç ve Hamit Şenol'un TCY'nin 169. maddesi uyarınca cezalandırılmaları isteniyordu.

İdari Soruşturma ve Davalar

TİHV'nin kampanya çerçevesinde üniversite rektörlüklerine verdikleri dilekçeler nedeniyle üniversite disiplin kurulları tarafından hakkında idari işlem yapılan öğrencilere ilişkin derlediği bilgiler şöyle:

Marmara Üniversitesi

Kürtçe'nin seçmeli ders olarak okutulması talebiyle Marmara Üniversitesi Rektörlüğü'ne dilekçe veren 107 öğrenci Üniversite Disiplin Kurulu tarafından çeşitli sürelerle okuldan uzaklaştırıldı. Kararı protesto etmek için 3 Nisan günü yapılan protesto gösterisine müdahale eden polis 13 öğrenciyi gözaltına aldı. Gözaltına alınanlardan Şükran Alcu, Kadir İmrak, Rıdvan Akgül, Rezan Öner, İbrahim Halil Soytürk, Şöhret Hanlı, Harun Ece, Hilayet Orman, Özlem Cihan, Engin Boltaş'ın adları öğrenildi.

Disiplin Kurulu kararıyla okuldan uzaklaştırılan öğrencilerden Mahfuz Arıtürk, Heval Altürk, Erkan Özkan, Ruşen Mahmutoğlu, Necip Demirel, İhsan Polat, Hidayet Orman, Esra Aytaç, Rıdvan Akgül, Musa Karman, Hasan Alma, Şenay Acar, Cihan Erbaş, Kadir İmrak, Dalokay Şanlı, Engin Baltaş, Celal Emer, Şükran Alcu, Şöhret Tanlı, Mahfuz Can, Veysel Bakır ve M. Şefik Arı, Mayıs ayında İstanbul 4. İdare Mahkemesi'nde iptal davası açtılar.

Başvurularda, Yüksek Öğrenim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 9/d maddesi uyarınca verilen cezanın ağır olduğu ve tafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurabileceği vurgulandı. “Dilekçe vermenin Anayasa'nın 74. maddesinde düzenlendiği ifade edilen dilekçede, 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Yasa'nın 7. maddesinin “Türk vatandaşlarının kendileri ve kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri

konusunda yetkili makamlara yaptıkları başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlemin safahatı hakkında dilekçe sahiplerine en geç iki ay içinde cevap verilir” hükmünü taşıdığına dikkat çekildi ve kaydedildi ve “Gerek Anayasa gerekse 3071 sayılı yasa dilekçenin içeriği ile ilgili bir sınırlama getirmiş değildir” denildi.

Çeşitli üniversitelerde dilekçe veren öğrenciler hakkında farklı uygulamaların gündeme geldiği anlatılan başvuruda “Hangi sebeple farklı uygulama yapıldığı da belirsizdir. Aynı şekilde dilekçe veren birçok öğrenciye de neden disiplin soruşturması açılmadığı, bunun ölçütünün ne olduğu anlaşılamamaktadır” denildi. Aynı fiile farklı cezalar uygulayan idarenin, ayrımcılık yasağını ihlal ettiği ve idari işlemin hukukun eşitlik ilkesine aykırılık taşıdığı ifade edilen başvuruda bir kişinin örgüt üyesi olup olmadığına idari makamların değil ceza mahkemelerinin karar verebileceği hatırlatıldı.

Davaya bakan İstanbul 4. İdare Mahkemesi Haziran ayında yürütmeyi durdurma kararı verdi. Yürütmeyi durdurma kararı şu gerekçeyle verildi:

“Disiplin cezasına konu olan dilekçe metni irdelendiğinde, ceza ve disiplin hukuku bakımından suç niteliği taşıyan herhangi bir ifade içermediği, davacının söz konusu dilekçeyi idareye verirken herhangi bir şiddet veya protesto eylemini gerçekleştirmemesi, davacının bilim, kültür ve özgürlük ortamı olduğu tartışılmaz olan üniversitenin bir üyesi olduğu ve eyleminin bir kamu kurumundan anayasal ve yasal dilekçe hakkını kullanarak ‘bir istemde bulunma’ fiili olması, davalı idarece bu davranışı nedeniyle davacının yasadışı bir terör örgütüne yardım veya benzeri davranışlarda bulunduğu, ilgili hakkında suç duyurusunda bulunduğu veya ceza kovuşturması olduğu yolunda herhangi bir bilgi ve belge sunulmaması...”

Üniversite Disiplin Kurulu tarafından okuldan bir ay süreyle uzaklaştırılan Bülent Kaya, Erkan Eryiğit, Rezan Öner, Hamdullah Erdoğan, Yeter Şit, M. Salih Demirkaya, Deniz Cangöz, Serdar Kapan, Sebahattin Altunkıran, Bayram Koç, Diyadin İnan, Çağdaş Söylemez, Yılmaz Kurşun, Veysi Yiğit, Sinan Erdoğan, Harun Ece, Şenol Çekin, Saadet Yüksel, Cengiz Çiçek, Zeyni Kartal, M. Salih Turan, Esat Öznur, Hamdullah Ural, Güler İnce ve Faruk Uysal’ın kararların iptali istemiyle İstanbul 1. İdare Mahkemesi’nde açtıkları davalarda ise yürütmeyi durdurma istemi reddedildi.

İstanbul Üniversitesi

İstanbul Üniversitesi Disiplin Kurulu, Şubat ve Mart aylarında yaptığı toplantılarda, Rektörlüğe dilekçe veren öğrencilerden 32’sine okuldan atılma, 38’sine iki dönem uzaklaştırma, 7 öğrenciye de bir dönem uzaklaştırma cezası verdi.

Okuldan atılan öğrencilerden Mustafa Yıldırım, Hakan Şimşek, Mustafa Çalışkan, Nurşen Yalçın, M. Emin

Turan, Fatma Kırac, Yeşim Sönmez, Sinan Güner, Salim Çakar, Yılmaz Melek, Torgay Dokak, Haşim Gülen, Nurettin Fırat, Yüksel Ekinci, Özgün Açıkalin, Yavuz Uçak, Yıldız Polat, Ruken Buket Işık, Münir Ay, Ali Turgay, Mürsel Bek ile iki dönem uzaklaştırma cezası alan öğrencilerden Nihat Turan, Cihan Özkan, Zekeriya Gözpek, Kenan Abi, Ömer Şahin, Cafer Arpacı, Abdüllatif Gümüşgöz, Onur Zerk, Hamit Kapalıgöz, Halil Çadircı, Lale Ünlü, Sıdika Yeşimçürük, Nilay Yılmaz, Erol AK, Rojda Alaç, Sabır Karasaç, Turan Atak, Osman Toprak, Übeyt Salim, Muzaffer Karadeniz, İlyas Erdem, Ercan Bayraz, Ongun Yücel, Heval Bozbay, Murat Tokdemir, M. Halit Çölgeçen, Salman Suna, Ali Kaya, Yüksel Kanmaz, Eşref Kazcı’nın İstanbul 4. ve 6. idare mahkemelerinde açtıkları iptal davalarında yürütmeyi durdurma kararı verildi.

Okuldan atılan Özcan Özsoy ve Mürsel Sargut’un İstanbul 6. İdare Mahkemesi’nde açtıkları davalarda yürütmeyi durdurma talebi reddedildi.

Okuldan bir dönem uzaklaştırma cezası alan Özkan Güven, Gülten Erbaş, Selda Ekincioglu, Engin Altun, Baran Karaca, Nuran Kaya ve Şükrü Akçadağ’ın açtıkları iptal davaları ise 2002 yılında sonuçlanmadı.

Yıldız Teknik Üniversitesi

Yıldız Teknik Üniversitesi Rektörlüğü’ne dilekçe veren öğrencilerden 10’una çeşitli sürelerle okuldan uzaklaştırma cezası verildi.

Okuldan bir dönem uzaklaştırılan Eser Kurban, Ufuk Daşcan, Sefa Öztürk, Hasan Ekinci, Sayra Tayhan, Osman Demir ve M. Metin Doğrul’un İstanbul 3. ve 5. idare mahkemelerinde açtıkları iptal davalarında yürütmeyi durdurma kararı verildi.

Van 100. Yıl Üniversitesi

Van 100. Yıl Üniversitesi Rektörlüğü’ne için dilekçe veren 24 öğrenci okuldan atıldı, 21 öğrenciye 6 ay, 387 öğrenciye de 1 hafta okuldan uzaklaştırma cezası verildi. Üniversiteden atılan 24 öğrenciden adları öğrenilenler şöyle: Mehmet Ali Ertaş, Abdurrahim Aslan, Muhammed Gayrianal, Yusuf Demir, Yunus Demir, Figen Yardımcıel, Tekin Çakmak, Gülşen Varışlı, Sevda İldan, Mehmet Sıraç Alp, Birkan Doğan, Mehmet Can Dirî, Cihan Ballıkaya, Yakup Şahin, Çetin Işık ve Pinar Barlas.

38 öğrenci Nisan ayında kararın iptali istemiyle Van Bölge İdare Mahkemesi’ne başvurdu. Başvuruyu görüşen Van İdare Mahkemesi Mayıs ayında yürütmeyi durdurma kararı verdi. Kararda, “Disiplin soruşturmasıyla görevlendirilen kişi delilleri toplayıp, ilgilinin savunmasını aldıktan sonra kendi kanaatini de bildirir şekilde rapor hazırlar. Raporu hazırlayan kişilerin kurula katılarak oy kullanması disiplin hukukunda kabul edilemez.” denildi.

Haklarındaki disiplin cezalarının iptali istemiyle 171 öğrencinin Van İdare Mahkemesi’nde açtıkları dava da

25 Eylül günü görüldü. Okuldan bir yıl uzaklaştırılan 16, bir dönem uzaklaştırılan 17 ve bir hafta uzaklaştırılan 138 öğrenci tarafından açılan davada savunma yapan Avukat Fesih Kinav, üniversitede öğrenciler hakkında soruşturmayı yürüten ve disiplin cezası veren komisyonlarda aynı üyelerin görev yaptığını belirterek bu durumun Anayasa'nın 36. maddesindeki adil yargılanma hakkına aykırı olduğunu söyledi. Mahkemenin yürütmeyi durdurma kararında özetle şöyle denildi:

"Disiplin cezasına konu olan dilekçe metni irdelendiğinde, disiplin hukuku bakımından suç niteliği taşıyan herhangi bir ifade içermediği, davacının söz konusu dilekçeyi idareye verirken herhangi bir şiddet veya protesto eylemini gerçekleştirmediği, davacının bilim, kültür ve özgürlük ortamı olduğu tartışmasız olan üniversitenin bir üyesi olduğu, davalı idarece davacının yasadışı bir terör örgütüne yardım veya benzeri davranışlarda bulunduğunu ispatlayacak herhangi bir bilgi ve belge sunulmadığı dikkate alındığında; dava konusu işlemin, "dilekçe verme eyleminin disiplin suçu oluşturduğu" şeklinde ortaya çıkan sebep unsuru yönünden hukuka aykırı olduğu görülmektedir."

Ancak Üniversite Disiplin Kurulu, haklarındaki cezalar İdare Mahkemesi tarafından iptal edilen 175 öğrenci hakkında, usul hatasını gidererek, Aralık ayında ikinci bir kez çeşitli sürelerle uzaklaştırma cezaları verdi. Öğrenciler kararın iptali için bir kez daha İdare Mahkemesi'ne başvurdu.

Eskişehir Anadolu Üniversitesi

Eskişehir Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü'ne dilekçe veren 52 öğrenciyi iki dönem, 55 öğrenciyi de bir dönem okuldan uzaklaştırma cezası verildi.

Disiplin cezası alan öğrencilerden Iskender Doğan, Nizamettin Yiğittekin, Zeynel Doğan, Ali Gül Berkpınar, Nurhan Şahin, Şilan Ülgen, Erdinç Altay, Beran Yalçın, Abdülbaki Yünlü, Önder Bayındır, Mehtap Özsoy, Ahmet Durman, İbrahim Yıldırım, Cuma Bozkurt, Ayşe Rojda Şendur, Hasan Ekincidir, Nevroj Ayduran, Ali Bertan Bora, Galip Aslan, Melek Aslan, Pınar Dölen, Mehmet Nur Ay, Erkan Şahin, Serkan Hallı, Mehmet Nesih Özen, Serdal Yalçın, Ahmet Süre, Ruken Sanhan, Latife Altun, Murat Ekinci, Emin Çetinkaya, Murat Oruç, Siam Eroğlu, Ergin Koç, Mert Tezcan, Maruf Kurt, Şilan Melek, Bora Barlas, Onur Çeliker, İbrahim Köroğlu, Mustafa Korucuoğlu, Şan Ararat Halis, Fehmi Bozkurt, Ümit Dede, Deniz Akdağ, Kenan Direk, Nazım Ünal Yılmaz'ın Eskişehir İdare Mahkemesi'nde açtıkları iptal davaları reddedildi.

Öte yandan Eskişehir Anadolu Üniversitesi'nde 6 Kasım 2001 tarihinde YÖK'ü protesto gösterisi düzenleyen öğrencilerin okuldan uzaklaştırılması nedeniyle 25 Ocak günü sessiz gösteri düzenleyen öğrencilerden Gözde Mollaibrahimoğlu, Mustafa Karadağ, Nuray

Büyücek, Özgür Cihan Tıknaçoğlu ve Pınar Çelik hakkında da okuldan atılma cezası verildi. Pınar Çelik'in kararın iptali istemiyle açtığı davada Danıştay 8. Dairesi, Ekim ayında yürütmeyi durdurma kararı verdi.

Diyarbakır Dicle Üniversitesi

Dicle Üniversitesi Rektörlüğü'ne dilekçe veren öğrencilerden Ahmet Turhan 1 yıl, Abdurrahim Demir, Hamit Koçak, Reşat Bağcı ve Ömer Kaçmaz 6'şar ay, Kasım Kenan ve Mehmet Tanrıkkurt 1'er hafta süreyle okuldan uzaklaştırıldılar.

Ahmet Turhan, Abdurrahim Demir ve Hamit Koçak adlı öğrencilerin kararın iptali istemiyle yaptığı başvuruyu Aralık ayı sonlarında görüşen Diyarbakır Bölge İdare Mahkemesi davalarda yürütmeyi durdurma kararı verdi.

Mahkeme'nin emsal nitelikli kararında özetle şöyle denildi:

"Davacıya ceza verilmesine dayanak olunan yönetmelik hükmünde dil, ırk, renk, din ve mezhep açısından kutuplaşmalara yol açıcı faaliyetlerde bulunmanın bir veya iki yarıyıl Yükseköğretim Kurumu'ndan uzaklaştırma cezasını gerektirdiği açıklanmıştır.

Davacının anadili olduğu anlaşılın Kürtçe'nin seçmeli ders olması talebinin 'kutuplaşmalara yol açıcı nitelikte' bir davranış olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

İnsanlık kendi doğasının bir sonucu olarak ırklara (beyaz, sarı, siyah), ırklar milletlere, milletler alt kültür gruplarına bölünmüştür. (...) Her millet veya etnik kimlik kendini diğerlerine göre tanımlamasını mümkün kılan tarih, dil, kültür, din, coğrafya vb. ortak değer sistemlerine veya unsurlarına sahiptir. Bu sayılanlar arasında 'millet' veya etnisiteyi en somut bir biçimde ifade eden 'kültür' ve 'dil'dir. Ancak dil, milleti veya etnik kimliği tarihte kültüre nazaran daha merkezi bir öneme sahiptir. Zira bir millet veya etnik grup, dinini, coğrafyasını diğer değer sistemlerini değiştirmekle milli varlık veya kimliğini kaybedemeyebileceği halde, kendi öz dilinin yerine başka bir dili ikame etmekle kendi varlığını kolayca kaybedebilir. Tarih dilini kaybeden bir çok ulusun varlığını devam ettiremediği konusunda insanlığa çok çarpıcı bilgiler sunmaktadır. Mesela Turani (Türki) toplumlardan olan Hunlar, Hazarlar, Kumanlar, Peçenekler, Bulgarlar, Cermen, Slav ve Fin-Macar toplumları içinde erimiş Tabgaçlar, Naymanlar, Çin ve Moğol toplumları içinde erimiş, anılan Türk toplulukları içlerine girdikleri kavimlerin zaman içinde dillerini benimsemekle Turani (Türki) kimlik ve karakterlerini kaybetmişlerdir. Bir dilin tarih sahnesinde varlığını sürdürebilmesi, o dilin yazılı bir dil olma niteliğini kazanması, edebiyatını oluşturarak gelişip zenginleşmesiyle mümkün olabilir. İnsan olarak her ferdin yaşama hakkının olduğu nasıl inkâr olunamazsa, dillerin de yaşama ve yaşatılma hakkının olduğunun kabulü gerekir.

Resmi otoritelerin tanıdığı diller dışındaki dillerin öğrenilmesinin veya konuşulmasının kısıtlamalarını meşru gören bir yaklaşım totalist bir anlayışı doğurur. Böyle bir tavır, insanlığın ve diğer canlıların varoluşunu inorganik maddenin kendiliğinden organik maddeye dönüşme kabiliyetinin tabii bir neticesi olarak gören maddeci felsefe ve bilimsel kuramların (...) tabiata atfettikleri belirleyicilik karşısında haklı ve makul olmayacağı gibi tabiatı, tabiat üzerinde yaşayan canlıları ve insanlar ilahi bir iradenin zuhuru olarak gören mistik yaklaşım karşısında da makul nitelikte değildir.

Diğer taraftan hukuk, özüne ve karakterine uygun biçimsel (formel) yapısı nedeniyle toplumsal fiziksel ve tabii olay ve olguları kuşatma tanımlama yeteneğinden mahrumdur. Bu alanlar çeşitli bilim disiplinlerinin çalışma sahalarını oluşturmaktadır.

Hukuk kültürel değerlerin neler olduğu ve nelerin söz konusu kültürün öz kendi malı olduğuna karar vermez. Bu alan tamamen toplumbilimine aittir. Hukuk ancak kamu düzenini tanımlayabilir. Çünkü kamu düzeni kavramı hukuksal bir kavramdır.

Muhakkak ki insanoğlunun kendi çevresi ve bütün tabiat üzerinde yararlanmak amacıyla tasarrufta bulunma yetkisi vardır. Bu yetki doğal ve doğuştan kazanılan yaradılışa bağlı bir yetkidir. Bu nedenle insan tarafından çevresine kendi ihtiyaçları nedeniyle yaptığı etki de doğal ve meşrudur. Ancak bu doğallığın ve meşruiyetin de bir sınırı olduğunun bilinmesi gerekir. Tabiat ve insanın yakın çevresi insani iradeye ram olurken, tabiata onun içinde bulunduğu ekolojik dengeye hiçbir zarar verilmemelidir. (...) "Biz dünyayı atalarımızdan miras almadık, gelecek kuşaklardan ödünç aldık" diyen Kızılderili atasözü, bu insani yükümlülüğü vezic şekilde ifade eder.

İnsanlık âleminin birer ayrı birimi niteliğinde olan milletlerin veya etnik unsurların varlığını devam ettirmelerini mümkün kılacak insani bir universal zeminin oluşturulması da bir bütün olarak 'insanlığın kendi bütünü'nün sahip olduğu doğal yapının korunması' için gerekli olan ve tüm toplumlara (millet, etnik kimlik) düşen doğal bir görev ve sorumluluktur. Aksi bir düşünceyle, büyük toplumsal birimlere, küçüklerinin iltihakını gerekli gören ya da mümkün kılan bir anlayış ve bu yönde kullanılan bir irade insanîyetin sahip olduğu tabiata, haklı ve meşru olmayan bir müdahale anlamını taşır. Zira, insanlığın farklı toplumsal öbeklere ayrılması, insani bir iradenin sonucu değildir.

O halde onun tabiatını ve bileşimini değiştirmeye kalkışmak da hiçbir toplumun hakkı olamaz. Tabii ve haklı olmayan müdahaleci bir iradenin dayanacağı yer 'toplum mühendisliği'dir. Toplumlara şekillendirme ve muayyen bir yapıya uydurma demek olan 'toplum mühendisliğini' insan hakları ve hukukun üstünlüğü kavramlarıyla bağdaştırılmaz.

Herhangi bir kimsenin kimliğini ve kişiliğinin bir ve en önemli parçası olan anadilini (bilimsel bir şekilde) öğrenmesini mümkün kılacak bir eğitim ve öğretim hizmetini ilgili kamu kurumu veya kuruluşundan talep etmesinde yanlış bir yön görülemez.

Böyle bir talebin din, dil, ırk, renk ve mezhep açısından kutuplaşmalara yol açacağı endişesi de şayan-ı kabul değildir. Zira anadili Kürtçe olduğu anlaşılan davacı ile diğer dilekçe sahiplerinin disiplin cezasına konu edilen bu eylemleri nedeniyle anadili Türkçe olan Türk vatandaşları arasında herhangi bir sürtüşme ve gerilim doğmamıştır.

Hukuk kültürel değerlerin neler olduğu ve nelerin söz konusu kültürün kendi öz malı olduğuna karar veremez. Bu alan tamamen toplum bilimi olan sosyolojiye aittir. Hukuk ancak kamu düzenini tanımlayabilir. İnsanlığın farklı toplumsal öbeklere ayrılması insani bir iradenin sonucu değildir.

O halde onun tabiatını ve bileşimini değiştirmeye kalkışmak da hiçbir toplumun hakkı olamaz. Tabii ve haklı olmayan müdahaleci bir iradenin varıp dayanacağı yer 'toplum mühendisliği' kavramıdır. Toplumlara şekillendirme ve bir yapıya uydurma demek olan toplum mühendisliği insan hakları ve hukukun üstünlüğü kavramıyla bağdaştırmaya imkan yoktur."

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Kocatepe Üniversitesi Rektörlüğü'ne dilekçe veren 38 öğrenciye iki dönem, 7 öğrenciye 1 dönem, 4 öğrenciye de bir ay süreyle okuldan uzaklaştırma cezası verildi. Öğrencilerin disiplin cezalarının iptali istemiyle Denizli İdare Mahkemesi'ne yaptıkları başvurular reddedildi.

Çukurova Üniversitesi

Adana Çukurova Üniversitesi Rektörlüğü'ne dilekçe veren 1037 öğrenci hakkında açılan soruşturma Haziran ayında tamamlandı. Çukurova Üniversitesi Disiplin Kurulu, 21 öğrencinin okuldan atılmasına karar verdi. 66 öğrenci bir ya da iki yarıyıl okuldan uzaklaştırıldı. 100'den fazla öğrenciye ise kınama cezası verildi.

Disiplin cezası alan 87 öğrencinin yürütmenin durdurulması talebiyle Adana 2. İdare Mahkemesi'nde açtıkları dava Eylül ayında sonuçlandı. Mahkeme, dava dosyasındaki gözaltı ve DGM ifade tutanaklarının incelenmesi sonucu yürütmeyi durdurma şartlarının oluşmadığı gerekçesiyle talebi reddetti.

Mahkeme üyesi Mustafa Arslan ise gözaltı ve DGM ifade tutanakları arasında Tıp Fakültesi öğrencisi Hamza Aktaş'a ait ifade tutanaklarının yer almadığı için karara muhalefet şerhi koydu. Aktaş, söz konusu ifade tutanaklarının getirilerek incelenmesinden sonra bir karara varılmasını istedi.

Aktaş'ın avukatı Pinar Gül müvekkilinin ne polis tarafından gözaltına alındığını, ne de DGM'de ifade verdiğini belirterek kararın bozulması için Adana Bölge İdare Mahkemesi'ne başvurdu.

Adana 1 ve 2 No'lu idare mahkemeleri, okuldan atılan 4 ve çeşitli sürelerle okuldan uzaklaştırılan 49 öğrencinin yaptığı başvuruda Kasım ayında yürütmeyi durdurma kararı verdi. Kararlarda "dilekçe vermenin anayasal bir hak olduğu" ve "üniversite yönetiminin verdiği cezaların hukuka uygun olmadığı ve cezanın telafisi imkansız zararlara yol açacağı" belirtildi.

Çanakkale 18 Mart Üniversitesi

18 Mart Üniversitesi Disiplin Kurulu, rektörlüğe dilekçe veren öğrencilerden Muharrem Çıplak, Çiğdem Demir, Celal Coşkun, Bülent Levent Güven, Kadir Kısa, Mehmet Çimen, Zakir Demir, Erdal Arslan, Seyit Ahmet Atmaz, Ayson Çolak, Gülüzar Doğan, Hüseyin Balcı, Muhterem Mur Erdoğan, Ceren Akbayır, Cemil Asıl, Zeynep İnağ, Ferhan Yıldız, Şehmus Güler, Lokman Konak, Özcan Özgül, Ozan Metlioğlu, Ferhat Sezgin, Meltem Aydın, Veli Erdal ve Yedigir Acar'ı birer ay; Şirin Akın, Kemal Yiğit, Serpil Baran Demir, Osman Çelikay, Abdullah Asıl, Mücahit Kara, Buluş Giyik, Abdulkaki Kardaş, Murat Çekiç, İsmet Şahin, Gazi Değirmenci, Serap Atak, Ali Oğuz, Erdal Gürer, Özcan Kiyak, Sadi Tanrıverdi, Ceren Akbayır, Ozan Metlioğlu, Erdal Özalp, İlker Ateş ve Beyler Erkmek birer dönem okuldan uzaklaştırdı.

21 öğrencinin haklarında verilen cezaların iptali istemiyle Bursa 1. ve 2. idare mahkemelerine yaptıkları başvurularda yürütmeyi durdurma talebi reddedildi.

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Rektörlüğü'ne dilekçe veren 251 öğrenciye bir ay, 57 öğrenciye bir dönem, 3 öğrenciye bir yıl okuldan uzaklaştırma cezası verildi. 9 öğrenci ise okuldan atıldı. Öğrenciler kararın iptali istemiyle Adana İdare Mahkemesi'ne başvurdular. Mahkeme "Prof. Dr. Hayrettin Ocakverdi'nin hem Soruşturma Kurulu'nda hem de Disiplin Kurulu'nda yer almasının hukuka aykırı olduğu" gerekçesiyle, okuldan atılan Çetin Oral adlı öğrenci hariç, tüm öğrenciler hakkında verilen cezaları iptal etti.

Diğerleri

İnönü Üniversitesi'ne dilekçe veren öğrencilerden 20'sinin okulla ilişkisi kesildi; 14 öğrenciye de bir yıl uzaklaştırma cezası verildi.

Kocaeli Üniversitesi Disiplin Kurulu, Nevruze Şanlı, Azat Mete, Sonay Bakıray, Ulaş Yılmaz, Yücel Kırbas, Sadık Eryılmaz, Ercan Can, Engin Söylemez, Gülten Polat, Bülent Onur, Osman Arga, İbrahim Aslan ve Selim Cantürk adlı öğrencilere birer dönem uzaklaştırma cezası verdi. Öğrencilerin Sakarya İdare Mahkemesi'nde açtıkları iptal davalarında yürütmeyi durdurma kararı verildi.

Balıkesir Üniversitesi'nde Mehmet Fatih Aykoz, Özel Çaylak ve Sinan Arga adlı öğrencilere Nisan ayında ikişer dönem uzaklaştırma cezası verildi. Öğrencilerin Bursa İdare Mahkemesi'nde açtıkları iptal davalarında yürütmeyi durdurma talebi reddedildi.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Rektörlüğü'ne dilekçe veren Şeyma Kantarcı, Evren Çoban, Derya Deniz Paklayıcı ve Halil Kaplan adlı öğrencilere çeşitli sürelerle uzaklaştırma cezası verildi.

Sakarya Üniversitesi'nde de 4 öğrenciye ikişer dönem uzaklaştırma cezası verildi.

Kürtçe Adlara Yönelik Engellemeler

İçişleri Bakanlığı tarafından 2001 yılı sonunda yayınlanan gizli ibareli bir genelgede çocuklarına Kürtçe ad verenlerin saptanması ve bildirilmesi istendi. Genelge uyarınca Kürtçe adlara yönelik engellemeler 2002 yılında artarak devam etti. TIHV'nin derlediği bilgilere göre yıl içinde, "çocuklara verilen Kürtçe adların iptali istemiyle" 76 dava açıldı.

Kürtçe adlara yönelik engellemeler devam ederken Kültür Bakanı Hüseyin Çelik, 25 Kasım günü yaptığı bir açıklamada çocuklara, "anlamı düşmanlık içermeyen her türlü adın konulabilmesi gerektiğini" söyledi. Çelik şöyle konuştu: "Neden Berivan gibi isimler olmasın ki? Sonuçta terminatör gibi düşmanlığı da çağrıştırmıyor. Yani bir isim, kulak tırmalamadıkten, düşmanlığı çağrıştırmadıktan sonra tiyatro oyununda da yer alabilir, nüfus cüzdanında da. Bakın, Berivan bir şarkıya ve diziye de ismini vermiş. İsmi Kürtçe olması sakınca doğurmaz."

Diyarbakır Baro Başkanı Sezgin Tanrıku da 23 Kasım günü yaptığı açıklamada baronun Kürtçe adların nüfusa kaydedilmemesi ilgili olarak başvuranlara hukuki destek vereceğini bildirdi. Tanrıku, "1970'lerde ve 1980 darbesinden sonra Kürtçe isim konusunda ciddi sorunlar yaşanmıştır. 12 Eylül döneminde yasak adlar listesi gönderilmiştir... 1990'lı yıllarda bu sorunun fiili olarak çözülmüş görüldüğü sırada özellikle jandarma kaynaklı sıkıntılar yaşanmaya başlandı. Yasaklı isimler listeleri tekrar gündeme geldi. Yargıtay 2000 yılında bir karar ile bu soruna son noktayı koymuş ve 'çocuğa isim verme anne ve babanın yetkisi altındadır', demiştir" dedi. Yargıtay'ın kararına rağmen yönetmelikler ve genelgeler ile yeni sorunlar çıkarıldığını belirten Sezgin Tanrıku, Nüfus Kanunu'nda nüfus memurluğuna herhangi bir takdir hakkı tanınmadığına belirterek şöyle devam etti: "Nüfus müdürü çocuğa istenilen ismi koymak zorundaydı. Sadece durumu savcılığa bildirmek zorunluluğu vardı. Şimdiye kadar uygulama bu yöndeydi. Yeni yönetmenlik ile yetkinin valiliklere verilmesi, nüfus müdürlüğüne daha fazla karar hakkı tanındığını gösteriyor. Bu uygulamalar yasaya aykırıdır ve bunlarla ilgili gerekli girişimleri yapacağız".

Engellenen İsimler ve İptal Davaları

2001 yılı sonunda İçişleri Bakanlığı'nın yayınladığı genelgede şöyle deniliyordu:

"1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 16/4 maddesi 'Milli kültürümüze, ahlak kurallarına, örf ve âdetlerimize uygun düşmeyen ve kamuoyunu inciten adlar konulamaz' hükmünü getirmiş ve bu hallerde ne yolda işlem yapılacağı da nüfus hizmetlerine ait kuruluş, görev ve çalışma yönetmeliğinin 77/2 maddesinde gösterilmiştir. 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 16/4 maddesine aykırılığı nüfus müdürlüklerince açık ve kesin bir şekilde bilinse dahi bakanlığımız genelgelerinde belirtildiği gibi, doğum tutanağı istenilen isimle aile kütüğüne tescil edilerek bakanlığımız görüşü istenecektir. Konuya ilişkin bilgilerinizi ve gereğinin bu yolda yapılmasını rica ederim."

Genelgenin ardından Diyarbakır Jandarma Bölge Komutanlığı'nın 600 adlık bir liste hazırlayarak Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderdiği basında yer aldı. Çocuklarına Kürtçe ad koyanlar hakkında dava açılması istenen yazıda, "Kürtçe ad koyma talebinin PKK'nin siyasallaşma için önüne koyduğu hedeflerden biri olduğu" belirtilerek "Kürtçe adlarda ısrar edenlerin PKK doğrultusunda hareket ettiği" ileri sürüldü.

Bunun ardından Diyarbakır'ın Dicle ilçesinde Jandarma Komutanlığı'nın ilçe nüfus müdürlüğünde yaptığı incelemede, Meydan, Uğrak, Üzümlü, Bozoba ve Çavlı köylerinden yedi ailenin çocuklarına Berivan, Zilan, Rojda, Baver, Welat, Serhat, Kendal, Zinar, Hebun, Baran, Rojhat, Agit, Zelal ve Zozan adını verdikleri savcılığa bildirildi.

İlçe Jandarma Komutanlığı tarafından 21 Aralık 2001 tarihinde Dicle Cumhuriyet Başsavcılığı'na yapılan suç duyurusunda, 21 çocuğun adının "PKK'nin militanlarına verdiği kod adlar olduğu" ileri sürüldü. Bunun üzerine hazırlanan iddianamede, 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 16. maddesinin "Çocuğun adını anne babası koyar, ancak milli kültürümüze, ahlak kurallarına, örf ve âdetlerimize uygun düşmeyen ve kamuoyunu inciten adlar konulamaz" hükmü içerdiği belirtilerek, şöyle denildi: "Davalıların çocuklarına verdiği yukarıda belirtilen adlar, PKK'nin kendi mensuplarına verdiği kod isimler olduğu, bu isimlerin milli kültürümüze, örf ve âdetlerimize uygun düşmediği ve kamuoyunu inciten isimler olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle isimlerin anılan kanun uyarınca değiştirilmesi talep olunur."

16 Nisan günü Dicle Asliye Hukuk Mahkemesi'nde başlayan davaya, kendi adı da Kürtçe olan hâkim Şirvan Ertekin baktı. Duruşmada söz alan Avukat Fırat Anlı, Yargıtay içtihatları¹ uyarınca böyle bir davanın açılmayacağını belirterek, "Rojda" adının "Türk örf ve adetlerine aykırı olmadığına" dair Yargıtay 18. Hukuk Dairesi'nin 1992/1351 sayılı kararını mahkemeye verdi.

Mahkeme, "adların Türk milli kültürüne, ahlak kurallarına, örf ve adetlerine uygun olup olmadıklarının" Türk Dil Kurumu'na sorulmasına karar verdi.

Dava 21 Mayıs günü sonuçlandı. Duruşmada Türk Dil Kurumu tarafından mahkemeye gönderilen yazı okundu. "Baver", "Serhat" ve "Baran" adlarının Farsça olduğu, "Zilan", "Berivan", "Velat", "Rojda", "Kendal", "Zinar", "Rojhat", "Agit", "Zelal", ve "Zozan" isimlerinin ise Türkçe olmadığı kaydedilen yazıda, adların Türk ad verme adetlerine uymadığı ifade edildi. Ancak, Mahkeme davanın usul yönünden reddine karar verdi.

Davanın reddine ilişkin gerekçeli karar Haziran ayında açıklandı. Gerekçeli kararda, "kişiliğin ayrılmaz ve vazgeçilmez bir ögesini oluşturan" ismi özgürce seçme ve taşıma hakkının olduğu ve bunun Anayasa'dan kaynaklandığı belirtildi. İsim verme hakkının 1587 sayılı Nüfus Yasası'nın 16. maddesi uyarınca ana ve babaya tanındığı anlatılan kararda, yasal sınırlama dışında bir adın çocuğa konulması halinde vatandaşın ifade ile ilişkilerini düzenleyen genel kuralların bulunduğu, ilgili idari merci ve idari yargı yoluna başvurulması gerektiği ifade edildi.

Kararda, "İsmin sırf yabancı (Farsça, Arapça) kökenli olmasının Medeni Kanun'un 26. maddesi anlamında haklı sebep teşkil etmeyeceği ve bu durumun kamu vicdanını incittiğinden bahsedilmez. Kaldı ki, Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin 7 Nisan 1987 tarih, 3766 karar sayılı ilamında da belirtildiği üzere, 1587 sayılı Nüfus Yasası'nın 46. maddesinde cumhuriyet savcısına verilen dava açma yetkisinin, yanlış veya gerçeğe aykırı olan kaydın düzeltilmesi, yanlış olanın yerine doğru adın yazılması ile sınırlıdır. Yoksa dava açma yetkisinin bireyin kazanılmış adının iptali amacına yönelik değildir. Davamızda her ne kadar 'isimlerin düzeltilmesi' ibaresi kullanılmış ise de adların gerçeği yansıtmadığı, yahut yanlış yazıldıklarına dair bir iddia bulunmuyor. Davaya konu adların yasadışı örgütün kullandığı kod isimler olması sebebiyle, milli kültüre, örf ve âdetlere uygun düşmediği ve kamuoyunu incitici mahiyette olduğu gerekçesine dayandırılmıştır. İsimlerin yanlış ve gerçeğe aykırı olduğunun iddia edilmediği, bu halde davanın adın 'düzeltilmesine' ilişkin değil, 'iptaline' yönelik bir davadır. Cumhuriyet savcısının adın iptaline yönelik böyle bir dava açmaya yetkisinin bulunmadığı anlaşılmıştır" denildi.

¹ Kürtçe isimlerle ilgili daha önce de onlarca mahkemede dava açılmıştı. 1989 ve 1992 yılında Berfin ve Rojda adları yerel mahkemeler tarafından iptal edildi. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi 1989/1520 sayılı kararında şöyle denildi: "İsim, kişiye sıkı sıkıya bağlı şahsi haktır. Hiçbir kişi veya kurum, kişinin rıza ve muvafakati olsa da bu hakka dayanarak taşınan bir ismi iptal edemez. Kişiyi isimsiz bırakamaz. Böyle bir işlem, mahkeme kararına da konu olamaz."

Yargıtay 18. Dairesi'nin 1992/1351 sayılı kararında ise "Anayasamızın 2. maddesinde belirtilmiş olduğu üzere, insan haklarına saygılı bir hukuk devleti olan ülkemizde böyle bir davanın açılması söz konusu olamaz. Kanunda da bu tür davaya yer verilmemiştir" denildi.

Dicle Cumhuriyet Savcılığı, kararın bozulması istemiyle Yargıtay'a başvurdu. Temyiz dilekçesinde "davanın bir isim düzeltme davası olduğu" belirtildi ve mahkemenin davanın esasına girerek davalıların isimlerinin anılan yasaya aykırı olup olmadığının belirlenmesi gerektiği kaydedildi.

Ardahan'da çocuklarına Kürtçe "Rojin", "Rojhat" ve "Berivan" adı vermek isteyen Koç ve Akcan aileleri hakkında Nisan ayında soruşturma açıldı. İlk soruşturma Bayramoğlu köyünde yaşayan Kocalak Koç'un yeni doğan oğluna Rojhat ismini vermek istemesi üzerine açıldı. Ardahan Nüfus Müdürlüğü'ne

İsimsiz/Doç. Dr. Mithat Sancar (Radikal-5 Mart 2002)

Nobel edebiyat ödülü sahibi Portekizli yazar José Saramago, "Bütün İsimler" isimli romanına şu epigrafla başlar:

Sana verilen ismi biliyorsun, bilmediğin sahip olduğun isim.

19 Şubat 2002 tarihli Cumhuriyet'in "Kürtçe isme takip" başlıklı haberini okuyup, İçişleri Bakanlığı'nın "Kürtçe isim eylemi" konusunda valiliklere gizli bir genelge gönderdiğini öğrenince, bu sözlerin Kürtlerin dilinden şu haliyle döküldüğünü duyar gibi oldum:

Bana verilen ismi biliyorsun, bilmediğin sahip olduğum isim.

Evet, "Kürtçe seçmeli ders"ten sonra, şimdi de "Kürtçe isim" eylemi "gündem"de. "Gündem"i tırnaklamamın nedenini açıklamam çoğumuza gereksiz gelebilir, ama yine de buna bir-iki cümlelik açıklamayı kimse fazla bulmaz herhalde. MGK'nın "Kürtçe seçmeli ders" konusundaki tavrını bildirmesinden bu yana, bu tür meseleler genel kamuoyunun demokratik tartışma nesnesi olma anlamında gündemden tam anlamıyla düştü; asayiş tedbirleri nesnesi olma anlamında devletin gizli gündemine hapsoldü. Öyle ki, büyük gazetelerin hiçbiri konuyu haber değerinde görmedi. Cumhuriyet'ten öğrendiğimize göre konu şu:

"İçişleri Bakanı Rüştü Kazım Yücelen imzasıyla 81 il valiliğine gönderilen genelgede, il ve ilçe nüfus müdürlüklerinin çocuklara konulan Kürtçe isimler konusunda uyarılması istendi. Kürtçe isimde ısrarlı olanların bakanlığa bildirilmesi istenen genelge üzerine, nüfus müdürlükleri vatandaşların bu konudaki taleplerini geri çevirmeye başladı."

Haberde, Bakanlığın, Kürtçe isim taleplerinin PKK tarafından başlatılan kampanyanın bir unsuru olduğu tespiti üzerine harekete geçtiği de vurgulanıyor.

Kürtçe konuşmanın yasaklanması gibi, Kürtçe isimlere ambargo konması uygulamasını da çoğu kimse doğrudan 12 Eylül'le bağlantı içinde hatırlar ve düşünür. Bu durumun anlaşılır bir yanı bulunmakla beraber, gerçeği yansıtmaktan uzak olduğunu da belirtmek gerekir. Meselenin evveliyatına ilişkin belirlemeyi, bu yazının iskeletini oluşturan aşağıdaki verilerin tamamını kendisinden aldığım, dolayısıyla yazının gerçek mimarı olan çok sevgili dostum Sezgin Tanrıkulu'nun notlarından aktarmak istiyorum: Kürtlerin, kendilerine kendi dillerinden isim koyması, devletle tanışmalarından bu yana hep sorun olmuştur. Sorun, bütün vatandaşların soyadı almalarını gerektiren 1934 tarihli "Soyadı Kanunu" ve aynı tarihli "Soyadı Nizamnamesi" ile başlamıştır. Bu Nizamnameden sonra nüfus kayıtlarına geçirilen soyadlarının önemlice bir kısmı, dönemsel - geleneksel olarak aşiret düzeni içerisinde yaşayan Kürtlerin kendi terchi olmamıştır. Kürtlerin yaşadığı bölgede, Cumhuriyetin diğer bölgelerine nazaran, hemen hemen her ilçede bazen birden çok ailede "Türk", "Türkoğlu", "Türkekel" gibi soyadlarına sıkça rastlanması bunun çarpıcı göstergesidir.

İsim sorununun güncel hukuksal kaynağını ise, 1972 tarihli "Nüfus Kanunu"nun 16. maddesinde yer alan "*millî kültürümüze, ahlak kurallarına, örf ve adetlerimize uygun düşmeyen ve kamuoyunu inciten adlar konulamaz*" hükmünde yatmaktadır. "Nüfus Hizmetlerine ait Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği"nin 77.maddesi de, bu esaslara aykırı isimler konulmuşsa değiştirilmesinin isteneceğini, buna rağmen nüfus kütüğüne yazılmışsa değiştirilmesi için dava açılmak üzere durumun Cumhuriyet Savcılığına bildirileceğini hükme bağlamaktadır. Kürtçe isim yasağı uygulamaları, geçmişte de bugün de bu isimlerin "millî kültürümüze" ve "örf ve adetlerimize" uygun düşmediği gerekçesine dayandırılmaktadır. Çeşitli tarihlerde muhtelif yerlerdeki ilk derece mahkemeleri de isim yasağı anlamına gelen isim değişikliği kararlarını da bu gerekçelerle temellendirmişlerdir. İçişleri Bakanlığı'nın son genelgesinde de yine zikrettiğimiz hükümlere atıf yapılmıştır.

Aslında Kürtçe isim konusundaki resmi tutum, 90'ların başından itibaren, özellikle de dönemin Başbakanının "Kürt realitesi"nin tanındığına ilişkin ünlü beyanından sonra, giderek daha az gürültülü bir hal almıştı. Bu gelişmeyi yargı kararlarında da izlemek mümkün. Örneğin, "Berfin", "Nuşin" gibi isimler yerel mahkemelerce "millî kültür" ve "örf ve adetler"e aykırı bulunarak iptal edilmiş, ancak bu kararlar Yargıtay 3. Dairesi tarafından bozulmuştur (Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin, Esas 1986/5558, Karar 1986/8433 ve 22.09.1986 Tarih, Esas 1988/11737 Karar 1989/1520 ve 09.02.1989 Tarih sayılı kararları).

Kuşkusuz yargı düzlemindeki en önemli gelişme, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun bundan tam iki yıl önce verdiği kararla yaşanmıştır. Karara konu olayda Bitlis'in Güroymak ilçesinde bir baba, 1992 doğumlu kızının aile içinde ve çevresinde 'Mizgin' adıyla bilinip tanındığını ileri sürerek nüfusta yazılı 'Hatice' adının 'Mizgin' olarak değiştirilmesi istemiyle dava açmıştır. Mahkeme, çocuğun adının değiştirilmesini gerektiren haklı nedenlerin bulunmadığı, ayrıca Türk dilinde olmayan ve birbirine zıt anlamlar içeren 'Mizgin' sözcüğünün ad olarak verilmesinin millî kültüre, örf ve adetlere uygun düşmeyeceği, kamu vicdanını inciteceği gerekçesiyle davanın reddine karar vermiş, davacı hükmü temyiz etmiştir.

Temyiz incelemesini yapan Yargıtay 18. Dairesi, yerel mahkemenin kararını bozmuş, fakat yerel mahkeme kararında direnince, konu Yargıtay Hukuk Genel Kuruluna (HGK) intikal etmiş, HGK yerel mahkemenin direnme kararını yerinde bulmayarak bozmuştur. Bu kararın gerekçesinde, "millî kültür" ve "örf ve adet" kavramlarının "Türk etnisi" ile daraltılmış algılanışı yerine,

epeyce temkinli bir tarzda da olsa demokratik çoğulculuğa kapıları açan ülkesel-toplumsal-tarihsel bir yorumu esas alınmıştır. Gereğinin önemli bölümlerini olduğu gibi aktaralım:

"Nüfus Yasasının 16. maddesi Türk dilini yabancı sözcüklerden korumak arındırmak amacıyla değil, millî kültüre, ahlak kurallarına, örf adetlere uymayan adların konulmaması için getirilmiştir. Doğu ve Güneydoğu sadece belli etnik kökenlilerin değil ülkemiz gerçekliğinde var olan çeşitli etnik kökenli insanların yaşadığı vatanın bir bölümüdür. Toplumun en küçük birimi olan aile ve onu oluşturan bireylerin toplumun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve kültürel dokulardan örf ve adetlerden etkilenmesi yadsınamaz bir gerçektir. O nedenle bireyin kendi yapısı içerisinde değerlendirilmesi kaçınılmazdır. Dahası bireyin bölgeye özgün şekillenmesi de göz ardı edilmemelidir. Gerçekte de kökleşmiş bu oluşumun millî kültürümüzün, örf ve adetlerimizin bir parçasını oluşturduğunda kuşku ve duraksamaya yer olmamalıdır. Nitekim ülkemizdeki kişi adlarının Türkçe sözcükler yanında daha çok tarihi süreç içinde millî kültürümüze ve geleneklerimize yerleşmiş bulunan Arapça ve Farsça gibi yabancı sözcüklerden türemiş oldukları bilinen bir gerçektir. (...) Millî kültürümüzü oluşturan, örf ve adetlerimize kaynak olan tarihi geçmişimiz ile çağdaş toplumsal yaşamımızın gerekleri dikkate alındığında 'Mizgin' sözcüğünün salt yabancı (Farsça) kökenli olması ve Türk dilinde değişik anlamlara gelmesi kişiye ad olarak verilmesine engel oluşturmayacağı gibi, bunu kamu vicdanını inciteceğinden söz edilemeyeceği cihetle mahkemenin bu yöne ilişkin değerlendirmeleri yerinde değildir." (01.03.2000 tarih, E:2000/18-127 ve K:2000/154 sayı).

Buraya aldığımız ifadelerdeki çekingenliği, bazı sözcüklerin kullanılmasından kaçınma şeklinde ortaya çıkan aşırı tutumluluğu; buraya almadığımız kısımlardaki bazı çelişkileri ve fazlusu açıklamaları; kararın Yargıtay HGK'ndan çıktığı gerçeği ve sonucunun önemi karşısında bir kenara bırakabilir ve uygulamanın insan onuruna saygı yönünde şekilleneceği umudunu beslemeye geçebiliriz. Ama galiba bu ülkede en zor beslenen şeylerden biri de umuttur. Evet, işte besleniyor derken, birden yine bir gıda ambargosuyla karşılaşıyoruz. Bu ambargonun resmîyete dökülen en önemli belgesi kuşkusuz İçişleri Bakanlığının genelgesi. Lakin genelge, kendi başına değil, bir süreci başlatması açısından önemli. Nitekim bu sürecin başka resmi adımlarla ilerletildiğini muhataplar/mağdurlar öğrenmeye başladılar bile. Diyarbakır'ın Dicle ilçesi C. Başsavcılığının 28.12.2001 tarihinde açtığı "isim tashihi davası", bu adımların önemli bir örneği ve geleceğe ilişkin ciddi bir işarettir. Başsavcının davanamesindeki gerekçe sizce de ilginç değil mi: "Davalıların çocuklarına verdikleri yukarıda belirtilen Zilan, Berivan, Rojda, Velat, Serhat, Kendal, Zinar, Hebun, Baran, Rojhat, Agit, Zelal, Azad ve Zozan isimlerinin PKK terör örgütünün kendi mensuplarına verdiği kod isimler olduğu, bu isimlerin millî kültürümüze, örf ve adetlerimize uygun düşmediği ve kamuoyunu inciten isimler olduğu anlaşıldığından (...) isimlerinin anılan kanun ve yönetmelik hükümleri uyarınca düzeltilmesi kamu adına talep ve dava olunur." Dicle'de açılan bu dava dışında, Diyarbakır il merkezinde aynı yöntemle yaklaşık 600 isimle ilgili bir soruşturmanın başladığı ve tamamlanma aşamasına geldiği belirtiliyor.

Bu yaşananlara ne isim koyalım acaba? Aslında isim koyma hakkımızın epeyce sınırı olduğunu da biliyoruz. Ne diyelim sahiden? İnsan haklarının bütünü, dışardan tanımlanmama, özellikle de devlet tarafından şekillendirilmeme, daha da kapsayıcı bir terimle "kendi olma hakkı"nda özetleyebiliriz. İsim de, kendi olma hakkının; tartışılması, hele de yasaklanması en son akla gelebilecek ya da akla hiç gelmemesi gereken kendiliğinden ve alabildiğine saf parçasıdır. Hangi gerekçeyle olursa olsun, isim hakkına müdahale "kendi olma hakkı"na dolaysız ve ağır bir müdahaledir. Üstelik bu müdahale, demokratikleşmeden en çok söz edilen ve demokratikleşme adına yasama faaliyetinin en süratli dönemini yaşadığı bir zamanda oluyor. Acaba diyorum, "bir sözün hakikatine varmak için, onu tersinden oku" gibi bir tavsiyenin en geçerli olduğu bir ülkede mi yaşıyoruz?

(..)

giderek oğlu için Rojhat, kimliği olmayan kızına da Rojin adıyla nüfus cüzdanı çıkarmak isteyen Kocalak Koç'a isteğinin yerine getirilemeyeceği söylendi. Kürtçe adlarda ısrar eden Koç, polis tarafından gözaltına alındı. Bağdeşen köyünden Tufan Akcan ise yeni doğan kızına "Berivan" adı vermek için Nüfus Müdürlüğü'ne başvurdu. Akcan'ın işlemleri yerine getirilerek nüfus cüzdanı çıkarıldı. Ancak Nüfus Müdürü Kadriye Aksu'nun Ardahan Cumhuriyet Savcılığı'na bilgi vermesi üzerine hem Akcan, hem de Koç hakkında soruşturma açıldı.

Ardahan Asliye Ceza Mahkemesi de Koç ve Akcan'ın dosyalarını TMY ve TCY'nin 169. maddeleri uyarınca Erzurum DGM'ye gönderdi. Erzurum DGM Savcılığı, Tufan Akcan ve Kocalak Koç hakkında TCY'nin 169. maddesi uyarınca açılan soruşturmada takipsizlik kararı verdi.

Akcan ve Koç hakkında çocuklarına verdikleri adların değiştirilmesi istemiyle Ardahan Asliye Hukuk Mahkemesi'nde açılan dava daha sonra reddedildi.

Koç ve Akcan'ın çocuklarının isimleri nüfus kütüğüne kaydeden Merkez İlçe Nüfus Müdürü Kadriye Aksu ve memur Şengül Gök hakkında "görevi kötüye kullanma" iddiasıyla açılan dava da 18 Temmuz günü beraatla sonuçlandı.

Mardin'in Nusaybin ilçesinde ise kızına "Rojin" adını verdiği için HADEP İlçe Başkanı Hasan Bozkurt hakkında dava açıldı.

Malatya'da da kızına Jıyan adını veren Kadir Bilgiç, nüfus cüzdanı çıkarmak isterken gözaltına alındı.

21 Mayıs günü İzmir Nüfus Müdürlüğü'ne giderek çocuklarına Kürtçe, "Helin", "Keji", "Diyar", "Rojhat", "Şiyar", "Metroş" ve "Zozan" adlarını vermek isteyen Hamdiye Sincar, Uğur Çelik, Halis Kaplan, Mehmet Kaplan, Sait Ataç, Sıraç Aksoy, Lokman Banş, Hasne Yıldız, Abdullah Kol ve Erkan Dal'ın istemleri reddedi. Aynı gün evlerine yapılan baskında gözaltına alınan söz konusu kişiler ertesi gün çıkarıldıkları İzmir DGM tarafından serbest bırakıldı.

IHD İzmir Şubesi Yönetim Kurulu, 19 Haziran günü olayla ilgili olarak İzmir Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Suç duyurusunda, isim kayıtlarını yapmayan nüfus memurları ile polis memurlarının "görevi kötüye kullanma, siyasi maksatla keyfi muamele yapma" gerekçesi ile cezalandırılmaları istendi.

İçişleri Bakanlığı, görevli memurlar ve polisler hakkında Ekim ayında soruşturma başlattı.

İzmir'de çocuğuna Kürtçe "Roger (Gündolaşan)" ismini koymak için Mayıs ayında Balçova Nüfus Müdürlüğü'ne başvuran ancak talebi reddedilen Gürsel Karabil, Balçova Nüfus Müdürlüğü'nün ihbarı üzerine 4 Temmuz günü gözaltına alındı. Karabil, emniyette ifadesi alınırken çocuğuna koymak istediği ismin "PKK'nin siyasallaşma çabaları" ile bağlantılandırıldığını, polisin kendisine, "Bu isim yasak, yasalar izin vermiyor, ne yapacaksın" diye sorduğunu söyledi. 6 saat gözaltında tutulduktan sonra DGM Savcılığı'na çıkarıldığını belirten Gürsel Karabil, şunları anlattı:

"Savcı 'Roger'in ne anlama geldiğini sordu. Ben de Türkçe 'Gündolaşan' anlamına geldiğini söyledim. Kürtçe ismin PKK'nin siyasallaşma çabalarının bir ürünü olduğunu ve bununla devletin çökertilmek istendiğini söyledi. 'Neden başka isim değil de Kürtçe isim koymak istiyorsun?', 'Bu isteğin bölücü örgütle bir bağlantısı var mı?' şeklinde sorular yöneltti. Ben de, 'Kürtüm ve çocuğumun ismini de kendi dilimde koymak istiyorum', dedim."

Kurtalan (Siirt) Cumhuriyet Savcılığı, Nizam Dilek, Ercan Aydın, Şabeddin Delen, Mehmet Zakir Baba, İlhami Sak, Feyzullah Bitkay, Mehmet Salim Atakan, Muhsin Kavak, Adli Baysal, Selman Deniz, Ali Haydar Kayra, Behçet Baysal, Beşir Petek, İbrahim Kayra, Yusuf Tilki, Kamuran Karaman, İsmet Akkurt, Sait Kul ve Lezgin Sakkoyan adlı kişilerin çocuklarına verdikleri "Dilan", "Sefkan", "Helin", "Nupelda", "Gülşilan", "Pelşin", "Emine Helen", "Berşan", "Sutail Can", "Nujiyan", "Berzan", "Berfin", "Zilan", "Baran", "Sipan", "Zişar" ve "Dilgeş" adlarının iptali istemiyle dava açtı. Kurtalan Nüfus Müdürlüğü'nün ihbar yazısı üzerine açılan dava 17 Ekim günü Kurtalan Asliye Hukuk Mahkemesi'nde başladı. Mahkeme, "idari yargıya başvurulması gerektiği" görüşüyle görevsizlik kararı verdi.

Van'da yaşayan Mehmet Salih Acar adlı kişi, "Rojhat" adını koymak istediği için oğlunun nüfus kaydının yapılmadığını açıkladı. 25 Temmuz günü Van Nüfus Müdürlüğü'ne gittiğini belirten Acar kendisine "Valilik'ten gelen bir yazı uyarınca Türkçe olmayan isimlerin yazılmadığını" söylediğini ifade etti.

Acar daha sonra Nüfus Müdürlüğü aleyhine Van Asliye Hukuk Mahkemesi'nde dava açtı. Dava dilekçesinde Rojhat adının diğer nüfus idarelerinde kabul edildiğini anlatan Acar, Hakkari Nüfus Müdürlüğü'ne 1991 yılında kaydolan Rojhat Kurt örneğini gösterdi. Dilekçede

ayrıca Nüfus Müdürlüğü'nün "Rojhat" adının kabul edilmeme gerekçesi olarak gösterdiği Nüfus Yasası'nın 16. maddesinin 4. fıkrasına ilişkin Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 1 Mart 2000 tarihli kararı da hatırlatıldı. Yargıtay Genel Kurulu'nun söz konusu kararında, "Farklı etnik yapıdaki insanların gelenek ve göreneklerini, milli kültürün örf ve adetlerinin bir parçası" olarak gösterildiği belirtilerek Rojhat adının nüfus idaresince tescil edilmesi istendi

Van'ın Kalecik köyünde yaşayan Umut Yorulmaz adlı kişi de, oğluna "Rojhat" adını koymak için 5 Ağustos günü Van Nüfus Müdürlüğü'ne gittiğini ancak talebinin aynı gerekçeyle reddedildiğini açıkladı.

Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde Avukat Bedran Acun, çocuğuna Kürtçe "Hejarpola" adını koymasının engellendiği gerekçesiyle Eylül ayında AIHM'e başvurdu. Ergani Kaymakamlığı ve Nüfus Müdürlüğü'ne yaptığı başvurularının sonuçsuz kalması üzerine baro aracılığıyla yeniden başvurduklarını anlatan Avukat Bedran Acun, dilekçenin "kimin tarafından gönderildiğinin belli olmadığı" gerekçesiyle iade edildiğini bildirdi. Acun, Ergani Kaymakamlığı ve Nüfus Müdürlüğü'ne yaptığı yazılı başvurularının sonuçsuz kaldığını, dilekçelerinin kabul edilmemesi nedeniyle idare mahkemesi dahil hiçbir mahkemeye başvuru yapmadığını ve böylece iç hukuk yollarının tıklandığını kaydetti.

Diyarbakır Barosu avukatlarından Muharrem Erbey, çocuğuna Kürtçe "Robin" adını vermesinin 11 Nüfus Müdürlüğü tarafından engellendiğini bildirdi. Erbey, 29 Ağustos günü gittiği Nüfus Müdürlüğü'nde kendisine "Kürtçe ad verilmemesi konusunda emir geldiğini" söylediğini ve başka bir ad önerildiğini söyledi. Erbey, "Kürtçe ismin nüfus kağıdına yazılmamasının nedeni Nüfus Müdürlüğü Kanunu'nun 16. maddesi gerekçe gösteriliyor. Ancak 16. maddede geçen gelenek, görenek, örf ve adetlere uygun düşmeyen isimler 'müstehcen ve ayıplı isimler' için geçerli bu Kürtçe isimler için geçerli değil. Nüfus müdürlükleri bu hali ile yasaları kendisi yorumluyor. Ancak nüfus müdürlüklerinin yasayı yorumlama yetkisi yoktur yasayı ancak yasa koyucular yorumlayabilir. Burada uygulananlar mevzuata aykırıdır" dedi.

Tunceli'nin Pertek ilçesinde, İlyas Sayıt adlı kişinin çocuğuna verdiği Kürtçe "Berzan" adının iptali istemiyle Pertek Asliye Hukuk Mahkemesi'nde dava açıldı.

Bitlis'in Hizan ilçesinde Ahmet Şimşek adlı kişinin çocuğuna verdiği "Berivan" adının iptali istemiyle dava açıldı.

Mardin'in Nusaybin ilçesinde yaşayan Saliha Bilen adlı kadın 1.5 yaşındaki çocuğuna "Diyar" adını koymak için gittiği İlçe Nüfus Müdürlüğü'nde kendisine "Kürtçe isimleri kaydetmememiz için Kaymakam bize bir yazı gönderdi. Bu nedenle Diyar ismini de kaydedemiyoruz" denildiğini belirtti.

Diyarbakır Nüfus Müdürlüğü, Aziz İnci adlı kişinin kızına Ermenice "Lorin" adını koymasına "adın, Türk örf adet ve geleneklerine uygun olmadığı" gerekçesiyle izin verilmedi. Aziz İzci, görüştüğü Nüfus Müdürü'nün kendisine Yargıtay'ın bu konuda kararı olduğunu söylediğini ancak kararı göstermediğini söyledi.

Siirt'in Eruh ilçesinde yaşayan Selahattin Erden adlı kişinin çocuklarına Kürtçe adlar vermesine Nüfus Müdürlüğü tarafından izin verilmediğini bildirdi. Erden, "Çocuklarıma Serhıldan, Hünermend, Rêber ve Rênas adlarını vermek istedim. İlk gittiğimde bana gerekçe bile gösterilmeden bu isimlerin yazılmayacağını söylediler. Ben ısrar edince 'çocukların isimlerinin bölücülüğü çağrıştırdığı' gerekçesiyle kayıt yapamayacaklarını söylediler. Ayrıca ellerinde bir listenin olduğunu bu listede olan isimlerin kesinlikle kaydedilemeyeceğini belirttiler. Fakat ellerindeki listede benim çocukların isimleri yoktu. Buna rağmen isimleri yazmadılar" dedi.

Van'ın Çaldıran ilçesine bağlı Yuvacık köyünde yaşayan Kerem Alsak adlı kişinin, bir yaşındaki oğluna "Baran" ismini verme talebinin İlçe Nüfus Müdürlüğü tarafından reddedildiği bildirildi. Alsak, nüfus müdürlüğüne aynı taleple 4 kez başvurduğunu ve her defasında başvurusunun reddedildiğini belirtti. Alsak, "yetkilileri protesto etmek için çocuğuna kimlik almama kararı aldığını" ifade etti.

Bitlis'in Tatvan ilçesinde Selahattin Özel adlı kişinin, çocuğuna verdiği Kürtçe "Helin" isminin iptali istemiyle Tatvan Asliye Hukuk Mahkemesi'nde dava açıldı.

Mersin'de yaşayan Mehmet Ali Aydın, 8 Kasım günü doğan kız çocuğuna "Jelya" adını vermek için 11 Kasım günü İl Nüfus Müdürlüğü'ne yaptığı başvurunun reddedildiğini bildirdi. Aydın bunun üzerine kızına "Nupelda" ve "Eftalya" isimlerini vermek istediğini, bu isimlerin de Kürtçe ve Rumca olduğu gerekçesiyle reddedildiğini belirtti.

Diyarbakır'da yaşayan Veli Aydıner de çocuğuna "Amed" adını vermek için 7 Kasım günü İl Nüfus Müdürlüğü'ne yaptığı başvurunun reddedildiğini bildirdi. Aydıner ayrıca Nüfus Müdürlüğü'nde yetkililerle tartıştığını bunun üzerine gözaltına alındığını belirtti. Aydıner, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'na İl Nüfus Müdürlüğü hakkında suç duyurusunda bulundu.

Mersin'de Filiz Coşkun adlı kişinin çocuğuna verdiği Kürtçe "Şiyar" adının değiştirilmesi için dava açıldı. Dava, Mersin 3. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde 18 Aralık günü başladı.

Konya'nın Cihanbeyli ilçesinde 15 ailenin çocuklarına verdiği adların Kürtçe olmaması nedeniyle Kasım ayında dava açıldı. Cihanbeyli Nüfus Müdürlüğü'nün başvurusu üzerine Cihanbeyli Asliye Hukuk Mahkemesi'nde açılan davada değiştirilmesi istenen adlar şöyle: Baret, Zana, Avaşın, Rohan, Nikolaj, Berfin, Ammer, Bese, Rojda, Azad Serbilind, Bedirhan Anatoli,

Ronay, Dennis, Canbek Delali, Julia ve Jiyan.

Davada çocuklarına verdikleri adları değiştirmeleri istenen kişiler şunlar: Dilek Biçer, Metin Çolak, İzet Yüksel, Reşat Mehmet Kaya, Mehmet Bilen, Ömer Çelik, Özlem Sağıcı, İsmet Özdem, Reşat Mehmet Kaya, Cevdet Kara, Hasan Baran, Hayri Önder, Cengiz Yıldırım, Nurettin Taşkın, Ömer Savran ve Hatice Akkoyun.

Mersin'de kızına "Jelya" ismini vermek isteyen Mehmet Emin Aydın adlı kişinin talebinin Mersin Nüfus Müdürlüğü tarafından reddedildiği bildirildi. Aydın, 11 Kasım günü Mersin Nüfus Müdürlüğü'ne başvurduğunu, ancak nüfus memurlarının "Jelya" isminin Kürtçe olmadığı, Türk örf ve adetlerine uymadığı gerekçesiyle ismi kayda geçiremeyeceklerini söylediklerini belirtti. Aydın, yaptığı itirazlar üzerine yetkililerin "Jelya" ismi ile ilgili başvuruyu araştırılmak üzere Türk Dil Kurumu Komisyonu'na göndereceklerini söylediklerini açıkladı.

Diyarbakır'da yaşayan Şehmus Mete adlı kişi, 14 Ağustos günü doğan kız çocuğuna "Serhıldan" ismini vermek için 2 Aralık günü Nüfus Müdürlüğü'ne yaptığı başvurunun reddedildiğini bildirdi.

Mersin'de yaşayan Ali Aşkan, 1 Şubat 1998'de dünyaya gelen kızına "Zozan" ismini vermek için Hakkari ve Mersin nüfus müdürlüklerine yaptığı başvurunun reddedildiğini bildirdi.

Diyarbakır'ın Dicle ilçesinde yeni doğan çocuğuna "Rozerin" ismini vermek isteyen Mehmet Sert'in talebi Dicle Nüfus Müdürlüğü'nce reddedildi. Sert, aynı taleple Dicle Kaymakamlığı'na yaptığı başvurunun da, "Rozerin, Abdullah Öcalan'ın korumasının ismi" denilerek reddedildiğini ifade etti.

Siirt'in Baykan ilçesinde yeşil kart almak için Veysel Karani Jandarma Komutanlığı'na müracaat eden M. Ali İvdi, çocuklarına Kürtçe isim verdiği için, karakolda görevli Uzman Çavuş İbrahim Oral'ın hakaretine maruz kaldığını bildirdi. İvdi, Oral'ın tutanağı hazırladığı esnada kendisine "Sen seçimlerde DEHAP'a çalışıp, DEHAP'a oy verdin mi?" şeklinde sorular sorduğunu ve kendisini tehdit ederek hakarete bulunduğunu belirtti. İvdi şunları söyledi: "Oral bana, 'sizler teröristsiniz gidin Yeşil Kartı DEHAP size versin. Ayrıca çocuklarına verdiğiniz Mizgin, Berivan ve Hogır isimleri de terörist ismi. Siz vatan hainisiniz o yüzden işini yapmıyorum". İvdi, "Yeşil Kart almaması için yanlış tutanak düzenleyerek kendisine hakaret ve küfür ettiği" iddiasıyla 2 Aralık günü Oral hakkında Baykan Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

Mersin'de yaşayan Zeki Geriş adlı kişinin çocuğuna verdiği Kürtçe "Ronahi" adının değiştirilmesi istemiyle Aralık ayında Mersin 3. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde dava açıldı. Geriş, nüfusa kayıtlı olmayan diğer dört çocuğuna vermek istediği "Xebat", "Baver", "Delil", ve "Xerib" isimlerinin de Mersin Nüfus Müdürlüğü tarafından reddedildiğini bildirdi.

Diğer Davalar

Muş Valiliği tarafından yasaklanan Cıwan Haco'nun "Gırtıye Azadiye" adlı kasetini sattığı gerekçesiyle hakkında dava açılan Necmettin Kaya, 19 Şubat günü yapılan ilk duruşmada 4 milyar 196 milyon ağır para cezasına mahkum edildi.

"Yolcu minibüsünde Kürtçe müzik dinlettiği" gerekçesiyle Diyarbakır DGM'de yargılanan Abdullah Yağan adlı kişi hakkında TCY'nin 169. maddesi uyarınca açılan dava Temmuz ayında sonuçlandı. Mahkeme, Yağan'ı 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum etti. Bingöl'ün Karlıova ilçesinde minibüs şoförlüğü yapan Yağan, bir subayın şikayeti üzerine 2001 yılı Ağustos ayında gözaltına alınmıştı.

Aynı gerekçeyle Diyarbakır DGM'de yargılanan Sülhaddin Önen, 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum edildi. 9 Nisan günü sonuçlanan davada Sülhaddin Önen'e TCY'nin "yasadışı örgüte yardım" suçuna ilişkin 169. maddesi uyarınca verilen ceza ertelendi. Davanın gelişimi şöyle:

Diyarbakır'la Çınar ilçesi arasında yolcu taşıyan Sülhaddin Önen, 11 Eylül 1999 tarihinde minibüsüne binen Ömer Şener adlı astsubay tarafından "yerel sanatçılar Welat ve Zozan'ın 'Soze Feleke' adlı Kürtçe kasetini defalarca çalarak PKK propagandası yaptığı" gerekçesiyle gözaltına alınmıştı. İki gün gözaltında tutulan Önen hakkında Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından, "bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla TMY'nin 8. maddesi uyarınca dava açılmış ve DGM, Sülhaddin Önen'i 10 ay hapis ve 666 milyon 666 bin 666 lira para cezasına mahkum etmişti. Yargıtay ise Önen'in "yasadışı örgüte yardım suçundan yargılanması gerektiği" görüşüyle bozmuştu.

29 Ocak günü "625 Sayılı Özel Öğretim Yasası'na muhalefet edildiği" gerekçesiyle kapatılan Kürt Enstitüsü'nün Başkanı Hasan Kaya ile Zend şirketi sahibi Eşref Doğaner'in yargılanmasına 3 Mayıs günü İstanbul 4. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Dava, 15 Mayıs günü Şişli 4. Asliye Ceza Mahkemesi'nde beraatla sonuçlandı.

Kaya hakkında ayrıca "bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla açılan dava, 27 Ağustos günü İstanbul DGM'de sonuçlandı. Duruşmada, esas hakkındaki görüşünü açıklayan DGM Savcısı, Kaya hakkında beraat kararı verilmesini istedi. DGM de, "suçun yasal unsurları oluşmadığı" gerekçesiyle beraat kararı verdi.

Enstitü'de "Kürtçe kursu düzenlendiği" gerekçesiyle Kaya'nın Şişli 10. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yargılandığı dava 28 Aralık 2001 tarihinde beraatla sonuçlanmıştı. Mahkeme, dosyanın "Kaya'nın eylemlerinin TMY'ye göre suç olup olmadığının belirlenmesi için" İstanbul DGM Savcılığı'na gönderilmesine karar vermişti.

Eğitim-Sen Diyarbakır Şubesi eski Başkanı Hayrettin Altun, Şube Mali Sekreteri Medeni Alpkaya ve KESK Müzik Grubu üyeleri hakkında "2 Şubat günü yapılan genel kurul toplantısında Kürtçe müzik dinletisi düzenlendiği ve Kürtçe eğitim için pankart asıldığı" gerekçesiyle açılan dava 19 Aralık günü sonuçlandı. Diyarbakır DGM'de yapılan duruşmada, Altun, Alpkaya, müzik grubu üyeleri Sedat Balibey, Neşet Güçmen, Bendiwelat Eminoğlu, Ertaç Demirel, Ramazan Demir, Zahire Tetikbaşı ve Cangin Doğan hakkında "suçun unsurları oluşmadığı" gerekçesiyle beraat kararı verildi.

Eğitim-Sen Elazığ Şubesi eski Başkanı Mehmet Nafiz Koç, Medya TV'de yaptığı "anadilde eğitim hakkına ilişkin" bir konuşma nedeniyle 28 Şubat günü tutuklandı. Koç avukatlarının itirazı üzerine 1 Mart günü tuutksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Koç hakkında TCY'nin 169. maddesi uyarınca açılan dava 8 Ağustos günü Malatya DGM'de beraatla sonuçlandı.

SES Van Şubesi'nin 2 Şubat günü yapılan genel kurul toplantısında asılan "Kendim ve Çocuğum İçin Anadilde Eğitim İstiyorum" yazılı pankart nedeniyle Şube Başkanı Rıdvan Çiftçi, şube yöneticileri Yılmaz Berke, Aynur Engin, Fikret Doğan, Songül Morsümbül, Ziya Balamir, Faruk Yavrutürk, Kemal Tunçdemir ve Özcan Güneş hakkında açılan dava 4 Eylül günü Van DGM'de beraatla sonuçlandı. Beraat kararının ardından Van Bölge İdare Mahkemesi, Rıdvan Çiftçi, Aynur Engin, Fikret Doğan, Faruk Yavrutürk, Ziya Balamir, Yılmaz Berki ve Songül Morsümbül'ün başka illere atanmasına ilişkin kararda 13 Kasım günü yürütmeyi durdurma kararı verdi.

"Kürtçe eğitim için dilekçe veren Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi öğrencilerine hukuki danışmanlık yaptıkları" gerekçesiyle Van Baro Başkanı Hüsnü Ayhan, Baro Yönetim Kurulu üyeleri Bekir Kaya ve Ayhan Çabuk hakkında "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla açılan dava, 27 Eylül günü Van DGM'de yapılan ilk duruşmada beraatla sonuçlandı.

Malatya DGM Savcılığı, Tunceli Baro Başkanı Hüseyin Aygün ve Eğitim-Sen Şube Başkanı Murat Polat hakkında Eğitim-Sen Tunceli Şubesi'nin genel kurulundaki konuşmaları nedeniyle dava açtı. Hüseyin Aygün ve Murat Polat'ın konuşmalarında "Kürtçe eğitim isteyenlere uygulanan baskıları kınamaları ve bu kişilere yasal haklarını hatırlatmaları" nedeniyle açılan davada sanıkların "PKK kararlarını destekledikleri, yasadışı örgüt propagandası yaptıkları ve yasadışı örgüte yardım ettikleri" ileri sürüldü. Malatya DGM'de görülen dava Ekim ayında beraatla sonuçlandı.

Eğitim-Sen Diyarbakır Şubesi Yönetim Kurulu üyeleri hakkında, 2001 yılında 5 Ekim Dünya Öğretmenler Günü nedeniyle Türkçe-Kürtçe bastırılan davetiyelerde 'bölücülük propagandası' yapıldığı gerekçesiyle açılan dava 13 Kasım günü sonuçlandı. Diyarbakır DGM'de yapılan duruşmada, sanıklar hakkında "delil

yetersizliği" gerekçesiyle beraat kararı verildi. Davada Medeni Alpakaya, Hayrettin Altun, Serdar İnal, Vedat Kuşsever ve Veli Süer hakkında TMY'nin 8. maddesi uyarınca hapis cezası isteniyordu. Eğitim-Sen Diyarbakır Şubesi yöneticileri hakkında 2000 yılında aynı gerekçeyle açılan dava beraatla sonuçlanmıştı.²

Şubat ayında düzenlenen Eğitim-Sen 5. Kongresi'ndeki konuşmalarında "üniversitelerde Kürtçe eğitim verilmesini istedikleri" gerekçesiyle Eğitim-Sen Diyarbakır eski Şube Başkanı Şeyhmus Çakırtaş ve DEHAP yöneticisi Celalettin Erkmen hakkında açılan dava, Diyarbakır DGM'de 15 Kasım günü yapılan duruşmada beraatla sonuçlandı.

İHD Van Şubesi yöneticileri hakkında, Şubat ayında düzenlenen şube kongresinde asılan "Anadilde Eğitim Hakkı Temel İnsanlık Hakkıdır" pankartı nedeniyle dava açıldı. Dava 5 Ağustos günü "suç unsuru oluşmadığı" gerekçesiyle beraatla sonuçlandı. Van DGM'de görülen davada Şube Başkanı Abdülvahap Ertan'ın da aralarında bulunduğu 6 sanığın TCY'nin 169. maddesi uyarınca cezalandırılmaları isteniyordu.

Eğitim-Sen Van Şubesi eski Başkanı Hasan Çiftçi hakkında, "Kürtçe eğitim için dilekçe veren öğrencileri desteklediği" gerekçesiyle TCY'nin 312. maddesi uyarınca açılan 29 Kasım günü Van 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada beraatla sonuçlandı.

5 Ekim günü, Şırnak'ta "PKK/KADEK" propagandası yaptıkları iddiasıyla Haydar Çevik (20), Abdi Çevik (23) ve Abdülkerim Yorgun. (17) adlı kişiler gözaltına alındı. Edinilen bilgiye göre olay şöyle gelişti:

Berberlik yapan Haydar Çevik'e (20) ait işyeri "Kürtçe müzik kaseti çalarak 'PKK/KADEK' propagandası yaptığı" iddiasıyla 5 Ekim günü Şırnak Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı ekipler tarafından basıldı. Haydar Çevik'in baskın sırasında gözaltına alınmasının ardından, söz konusu kaseti Çevik'e hediye ettikleri iddia edilen Abdi Çevik ve Abdülkerim Yorgun (17) adlı kişiler de işyerlerinden gözaltına alındılar. Gözaltına alınanlar 6 Ekim günü "yasadışı örgüt propagandası yaptıkları" iddiasıyla tutuklandılar. Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından 23 Ekim günü düzenlenen iddianamede, "sanıkların 'PKK/KADEK' örgütünün propagandasını içeren kaseti bilerek aldıkları ve dinlemek suretiyle örgüte yardım ve yataklık ettikleri" savunuldu. İddianamede, Haydar ve Abdi Çevik hakkında 4.5 yıldan 7.5 yıla kadar, Abdülkerim Yorgun hakkında ise 1,5 yıldan 2,5 yıla kadar hapis cezası istedi. Sanıkların avukatı Tahir Elçi'nin, "emniyet tarafından yapılan kaset çözüm tutanağında yasadışı bir olguya rastlanmadığını" belirterek müvekkillerinin tutuklanmasına yaptığı itirazın reddedildiği bildirildi.

Dava 13 Kasım günü Diyarbakır DGM'de başladı. Duruşmada sanıklar hakkında beraat kararı verildi. Sanıklar hakkında "orduya hakaret" iddiasıyla açılan dava ise Şırnak Asliye Ceza Mahkemesi'nde sürüyor.

TMMOB Van Temsilcisi Şevket Akdemir, Van Demokrasi Platformu üyesi sıfatıyla 11 Ocak günü İHD Van Şubesi'nde anadilde eğitim isteyen öğrencilere destek amacıyla yapılan basın açıklamasına imza attığı için 26 Haziran günü Asliye Ceza Mahkemesi'nde ifade verdi. "Yüzüncü Yıl Üniversitesi öğrencilerinin anadilde eğitim için verdikleri dilekçeyi desteklemek ve üniversitelerde Kürdoloji kürsülerinin kurulmasını talep etmekle" suçlanan Akdemir, ifadesinde amaçlarının kamuoyunu yaşanan olumsuzluklar karşısında bilgilendirmek olduğunu söyledi.

Diyarbakır DGM Savcılığı, 3 Kasım seçimlerinden önce Şırnak'ta DEHAP'ın aracında "Kürtçe şarkı çaldıkları" iddiasıyla tutuklanan İbrahim Demir, Abdullah Gözlek, Hüseyin Usal ve İhsan Uslu hakkında "yasadışı örgüt propagandası yaptıkları" iddiasıyla dava açtı. 21 Ekim günü tutuklanan Demir, Usal ve Gözlek avukatlarının itirazı üzerine 20 Kasım günü tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldılar.

Eğitim-Sen İstanbul 4 No'lu Şube Başkanı Ahmet Korkmaz ve Cafer Polat adlı öğretmen "Medya TV'de katıldıkları bir programda 'Kürtçe'nin seçmeli ders olarak okutulmasını" istedikleri gerekçesiyle 4 Mart günü gözaltına alındılar. Korkmaz 6 Mart günü İstanbul DGM tarafından tutuklanırken Polat tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Korkmaz ve Polat hakkında "yasadışı örgüte yardım ettikleri" iddiasıyla açılan dava 22 Mayıs günü başladı. Duruşmada Ahmet Korkmaz tahliye edildi.

Anayasa'nın 42. maddesinin değiştirilmesi talebiyle TBMM'ye dilekçe gönderen HADEP İzmir İl Örgütü ve Konak İlçe Örgütü yöneticilerinden İsmail Şahin, Şerafettin Yetim, Ramazan Özen, Mehmet Şerif Yıldız, Deham Akın ve Şürkrüye Tunç hakkında "PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla dava açıldı. İzmir DGM Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, sanıkların TCY'nin 169. maddesi uyarınca cezalandırılması istendi.

Van DGM Savcılığı, HADEP Kadın Kolları Genel Merkezi Yöneticisi Fatma Nevin Vargül hakkında, Van Kadın Platformu tarafından 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar

² Eğitim-Sen Diyarbakır Şubesi Yönetim Kurulu üyeleri Figen Aras, Nesip Gültekin, Hüseyin Kaya, Müzeyyen Akıncı, Ali Erdemirci ve Medeni Kaya hakkında 2000 yılı 5 Ekim Dünya Öğretmenler Günü nedeniyle yapılması planlanan etkinlik için "Kürtçe davetiye bastırdıkları" gerekçesiyle dava açıldı. Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede sendikacıların "davetiyelerde Türkçe ve Kürtçe'yi yan yana kullanarak 'bölücülük propagandası' yaptıkları" gerekçesiyle TMY'nin 8. maddesi uyarınca cezalandırılmaları istendi. Sendikacılar daha sonra Diyarbakır Valiliği tarafından görevlerinden alındılar. İddianamede, Davanın 13 Aralık 2000 tarihinde yapılan ilk duruşmasında, Eğitim-Sen yöneticileri, savunmalarında, "bölücülük propagandası yapma" amaçlarının olmadığını söylediler. Öğretmenler Kürtçe ve Türkçe basılan davetiyelerin devletin aleyhine propaganda içermediğini belirttiler. DGM Savcısı'nın esas hakkındaki görüşünde de "davetiye metninin yasalar açısından suç teşkil etmediği" belirtildi. DGM, öğretmenler hakkında beraat kararı verdi.

Günü'nde düzenlenen panelde yaptığı konuşmada "yasadışı örgüte yardım yataklık ettiği iddiasıyla dava açtı. İddianamede Vargül'ün, "PKK/KADEK'in 7. Konferans kararlarına göre anadilde eğitim hakkında konuşma yaptığı" iddia edildi.

Diyarbakır DGM Savcılığı, Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesinde gözaltına alınan Ali Şüşük adlı kişi hakkında "Kürtçe eğitim için dilekçe topladığı" iddiasıyla Ağustos ayında dava açtı. Şüşük, "yasadışı örgüte yardım ettiği" iddiasıyla yargılanıyor.

Malatya DGM Savcılığı, Adıyaman'da 2001 yılında 1 Mayıs kutlamaları sırasında "Kürtçe eğitim için ve KADEK lideri Abdullah Öcalan lehine slogan attıkları" iddia edilen 16 kişi hakkında dava açtı. Davada, Ömer Kurt (21), Abdullah Kar (17), Ebu Sıddık Orakçı (19), Abuzer Kısa (22), Hıdır Beyazıldız (39), Yusuf Çavuş (20), Mehmet Resat Şimşek (21), Neşet Gül (21), İbrahim Halil Akşin (21), İlhan Çetinkaya (19), Bilal Güngür (18), Mehmet Barak (19), Nevroz Uslu (22), Yılmaz Dede (21) ve Ramazan Erdal (19) adlı gençlerin TCY'nin 169. maddesi uyarınca cezalandırılması istendi.

HADEP Bağcılar (İstanbul) İlçe Yönetim Kurulu üyeleri hakkında 1 Mayıs 2001 İşçi Bayramı'nda Kürtçe "Biji 1 Gulan" (Yaşasın 1 Mayıs) bildirisi hazırladıkları gerekçesiyle Mart ayında dava açıldı.

İddianamede, HADEP İlçe Yönetim Kurulu üyeleri Ümit Çelik, Cebrail Aksoy, Nimet Solmaz, Mehmet Ali Gülün, Abdullah Aydın, Mehmet Haluk Dağ, Mehmet Sait Şaşmaz ve Abdullah Şaşmaz'ın SPY'nin "siyasi partilerin Türkçe'den başka dil kullanamayacaklarını" hükme bağlayan 81. maddesine aykırı davrandıkları gerekçesiyle, aynı yasanın 117. maddesi uyarınca 6 aydan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Dava, 5 Haziran günü başladı.

17 Nisan günü Diyarbakır'ın Hazro ilçesinde oğlu Ferhat Çelik'i döven öğretmeni şikayet etmek için savcılığa giderken gözaltına alınan Kudbettin Çelik tutuklandı. Çelik hakkında "halkı düşmanlığa kışkırttığı" iddiasıyla TCY'nin 312. maddesi uyarınca dava açıldı. Çelik'in oğlu Ferhat Çelik, "okulda Kürtçe konuştuğu gerekçesiyle" 16 Nisan günü Meliha Kahraman adlı öğretmen tarafından dövüldü.

Ankara DGM Savcılığı, Fırat Üniversitesi öğrencisi Halit Ertaş hakkında Kasım ayında "internet üzerindeki yazışmaları ile KADEK'e yardım ettiği" iddiasıyla dava açtı. "www.dmoz.org" adlı sitede "etnik gruplar" bölümünün "Kürtler" alt başlıklı kısmının gönüllü editörlüğünü yapan "alexwurz" takma adlı kişinin Halit Ertaş olduğunun tespit edildiği belirtilen idddianamede, Ertaş'ın burada KADEK'in propagandasını yaptığı, kişisel bilgisayarında da KADEK propagandası içeren e-mailler bulunduğu anlatıldı. İddianamede Ertaş'ın TCY'nin 169 ve TMY'nin ceza artırımı öngören 5. maddesi uyarınca cezalandırılması istendi.

HADEP Batman eski İl Başkanı Aydın Üneşli, DEHAP İl Başkanı Nazif Akar ve DEHAP Batman Milletvekili adayları Murat Ceylan ile Nurettin Sönmez hakkında "seçim propagandasını Kürtçe yaptıkları gerekçesiyle" soruşturma açıldı. DEHAP'lılar 11 Aralık günü Batman Cumhuriyet Savcılığı'na ifade verdiler.

Van'ın Gevaş ilçesinde milletvekili seçimleri nedeniyle 27 Ekim günü düzenlenen bir toplantıda Kürtçe konuşan HADEP Gevaş İlçe Başkanı Muzaffer Yıldız hakkında, "Türkçe dışındaki dillerde propaganda yaparak Seçim Yasası'na muhalefet ettiği" iddiasıyla dava açıldı. Dava, 20 Aralık günü Gevaş Asliye Ceza Mahkemesi'nde başladı.

HADEP Osmaniye İl Örgütü yöneticileri Abdullah Aydemir, Metin Şakir, Maşallah Çetin, Emrullah Şakar, Fatma Ayhan, Ahmet Birgül ve Mehmet Alkış hakkında 2002 yılında düzenlenen Newroz kutlamalarında Kürtçe konuşulduğu ve kutlama davetiyelerinde Newroz'un "w" harfiyle yazıldığı gerekçesiyle dava açıldı. Dava 20 Aralık günü Mersin 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başladı.

3 Kasım seçimlerinde DEHAP Bursa milletvekili adayı olan Ayla Yıldırım hakkında seçim mitinginde Kürtçe "Biji Aşiti" ve "Biji Bıratıya Gelan" ifadelerini kullanarak "bölücülük yaptığı" iddiasıyla açılan dava 25 Aralık günü başladı. Bursa 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen duruşma eksikliklerin tamamlanması için 20 Şubat 2003 tarihine ertelendi.

Diyarbakır'da yayın yapan Gün Radyo yöneticileri hakkında, radyoda "De Xalo" adlı Kürçe parçayı yayınlarken "orduya hakaret ettikleri" iddiasıyla dava açıldı. Davaya 2003 yılı Mart ayında başlanacağı bildirildi. Gün Radyo yöneticileri hakkında daha önce aynı parçayı yayınlarken "bölücülük propagandası yaptıkları" iddiasıyla açılan dava beraatla sonuçlanmıştı.

3 Kasım 2002 genel seçimleri öncesinde DEHAP Hakkari İl Örgütü tarafından düzenlenen ve parti genel başkanlarının da katıldığı mitingde Kürtçe şarkılar söylendiği ve "Biji DEHAP" sloganı atıldığı gerekçesiyle HADEP eski Genel Başkanı Murat Bozlak, DEHAP Genel Başkanı Mehmet Abbasoğlu, SDP Genel Başkanı Akın Birdal, sanatçı Ferhat Tunç ve Koma Azad adlı müzik grubu üyeleri ile miting tertip komitesinde yer alan DEHAP İl Başkanı Musa Çiftçi, il yöneticileri Selim Engin, Aysel Selçuk İdris, Ertuş, Alaattin Ege, Üzeyir Işık ve Mehmet Ata hakkında soruşturma başlatıldı.

Mitingde yaptıkları konuşmalarda "Halkı, din, dil, ırk ayrımı gözeterek kin ve düşmanlığa teşvik ettikleri" gerekçesiyle Murat Bozlak, Akın Birdal, Mehmet Abbasoğlu ve HADEP Genel Başkan Yardımcısı Hamit Geylani hakkında ikinci bir soruşturma daha açıldığı bildirildi.

Mardin'in Kızıltepe ilçesinde Mayıs ayında gözaltına alınan 11 Eğitim-Sen üyesi öğretmen ve bir ziraat

mühendisi hakkında “yasadışı örgüte yardım ettikleri” iddiasıyla açılan dava 5 Eylül günü sonuçlandı. Diyarbakır DGM’de yapılan duruşmada Yakup Başboğa, Abdülkerim Koşar, Masum Bilen, Faruk Kılınç, Nurettin Demir, Zübeyir Avcı, Mahmut Kuzu, Abdülaziz Yücedağ, Lokman Koçan, Şermin Erbaş, Mikail Bülbül ile Ziraat Mühendisi Ahmet Ökten hakkında beraat kararı verildi. Gözaltına alındığında hamile olan Şermin Erbaş, işkence nedeniyle düşük yapmış, diğer sanıklar da işkence görmüştü. **(Bkz. Kişi Güvenliği)**

Nisan ayında Erzurum’un Hınıs ilçesinde kaymakamlık ve İlçe Eğitim Müdürlüğü’nün köylülere Türkçe kurslarına katılmaları için baskı yaptıkları ileri sürüldü. Yetkililerin köylülere “Kurslara katılırsanız Yeşil Kartınız kalır ve sosyal yardımı almaya devam edersiniz, katılmazsanız ikisini de keseriz” dediği ileri sürüldü. HADEP Hınıs İlçe Başkanı M. Diyetin İmre, 2002 yılı başında gündeme getirilen Türkçe kurslarının Hınıs’a bağlı 82 köyün çoğunda sürdürüldüğünü söyledi. İmre, kursların başlatıldığı Akçamelik, Parmaksız, Erence, Derince, Akören, Yeşilyazı, Yeniköy, Burhan, Alinteri, Avcılar, Güzeldere, Meydan, Bayyurdu ve Tekman ilçesine bağlı Gökoğlan köylerinden kendilerine şikayet ulaştığını bildirdi.

Hasankeyf’in İlisu Barajı sularının altında kalmaması için Dicle Üniversitesi Öğrenci Derneği tarafından üçüncüsü gerçekleştirilen etkinliğe polis müdahale ederek Kürtçe şarkı söylenmesini engelledi. 5 Mayıs günü Diyarbakır’dan gelip Hasankeyf’te çadır kuran öğrencilere, geziye sanatçıların katılmaması ve basın açıklaması yapılmaması şartıyla izin verildi. Ancak, tiyatro oyunu ve skeçlerle başlayan gezi programına müdahale eden polisler, Kürtçe sözlü “Êdî bese lê dayê” oyununun sahnelenmesine izin vermedi. Grup Dicle müzik grubunun Kürtçe şarkı söylemesi de engellendi. Bunun üzerine Kürtçe şarkılar enstrümantal olarak çalındı.

Diyarbakır Sur Belediyesi’nin ikincisini düzenlediği “Çocuk Şenliği” çerçevesinde 11 Mayıs günü için planlanan “Çocuk Sevgi Yürüyüşü” güvenlik gerekçesiyle yasaklandı.

Mehmet Nakaş adlı kişi “Kürtçe kaset sattığı” gerekçesiyle 23 Temmuz günü Ağrı’nın Doğubeyazıt ilçesinde gözaltına alındı.

Elazığ’ın Karakoçan ilçesinde Grup Eylül Yağmurları’nın verdiği konsere polis müdahale etti. Polislerin, grubu, Kürtçe türkü söylemeye başlayınca sahneden indirdikleri bildirildi.

Kürtçe eğitime izin veren yasanın kabul edilmesi nedeniyle 13 Ağustos günü Nusaybin’de halka çiçek dağıtan Abdullah Aktürk ve Aydın Kök adlı HADEP üyeleri gözaltına alındı. Aktürk ve Kök, bir süre sonra serbest bırakıldı.

Van’ın Çatak ilçesinde 28 Ekim günü yapılan bir düğüne baskın düzenleyen polisler, Kürtçe şarkı söylediği gerekçesiyle Koma Gulen Azad müzik grubunun üyesi İsmail Ayhan’ı gözaltına aldı. Emniyet Müdürlüğü’nde ifadesi alınan Ayhan, daha sonra serbest bırakıldı.

Diyarbakır’da Kürtçe kaset satan Tahsin Bellek’in Kürtçe müzik albümlerinin yer aldığı 90 adet kaset ve 30 adet CD’sine el konulduğunu öğrenildi. Ekim ayı başlarında Diyarbakır’ın Seyrantepe semtinde DEHAP seçim bürosunun açılışı sırasında görevli polislerin istemi üzerine çalmakta olduğu Kürtçe kasetin sesini açtığını belirten Bellek, akşam saatlerinde ise başka bir polis ekibinin dükkanına gelerek tüm kasetlerini topladığını söyledi. Bellek, polislerin kendisine “ha Kürtçe kaset satmışsın ha bizi öldürmeye çalışmışsın aynı şey” dediklerini, ardından da duvarlarda bulunan posterleri söktüklerini anlattı. Bellek olayla ilgili yasal işlem başlatılması amacıyla gittiği Cumhuriyet Başsavcılığı’ndan “Bu sana 7-8 milyara patlar” şeklinde bir yanıt aldığını ifade etti.

Mersin’in Yenişehir beldesinde 23 Ekim günü yapılan bir düğünde, Kürtçe şarkı söyleyen Devran Salış ve ev sahibi Sıddık Aydın, “bölücülük propagandası yaptıkları ve PKK üyesi oldukları” iddiasıyla tutuklandı.

İstanbul Ümraniye’de Savaş Küçük adlı kişi “cep telefonundan gönderdiği Kürtçe mesajda ‘KADEK propagandası’ yaptığı” iddiasıyla 14 Kasım günü gözaltına alındı. Küçük, İstanbul DGM Savcılığı tarafından serbest bırakıldı.

Mardin’in Savur ilçesine bağlı Sürgücü beldesinde 17 Aralık günü yapılan bir düğünde Kürtçe şarkı söyleyen Fikri Güler ile Hasan Akgül, Mahmut Güler ve Sıddık Güler gözaltına alındı.

2 - OLAĞANÜSTÜ HAL UYGULAMASI

30 Mayıs günü yapılan MGK toplantısında OHAL uygulamasının Tunceli ve Hakkari'de 30 Temmuz günü sona erdirilerek bu illerin mücavir il statüsüne geçirilmesi, Diyarbakır ve Şırnak illerinde ise son defa olmak üzere 4 ay daha uzatılmasına dair tavsiye kararı alındı. Karar 19 Haziran günü yapılan TBMM Genel Kurulu'nda aynen benimsendi. Böylece 1 Aralık günü 15 yıl süren Olağanüstü Hal uygulaması yasal olarak sona ermiş oldu. Ancak OHAL Valiliği'nin fiili varlığı 2002 yılı sonuna kadar devam etti. 13 Aralık günü Diyarbakır'da katıldığı bir tören sonrasında gazetecilerin "OHAL kalktığı halde kendisinin neden hala Bölge Valisi sıfatıyla hareket ettiğine" ilişkin sorularını yanıtlayan Gökhan Aydın "OHAL Valiliği'nin bir kararname ile kurulduğunu ve ancak başka bir kararname ile kaldırılabilmesini" ve "Uygulamanın tamamen kalkması için çalışmaların devam ettiğini" söyleyerek OHAL'in fiilen devam ettiğini kabul etti.

TBMM Genel Kurulu'nun 19 Haziran günü yapılan toplantısının ardından, bölgede OHAL sonrası dönemde yürürlüğe konulacak yeni idari uygulamalara dair tartışmalar kamuoyunun gündemine oturdu. MGK'nın, 29 Haziran günü yapılan toplantısında OHAL'in yerine kurulması önerilen "Güneydoğu Müsteşarlığı", Temmuz ayında çeşitli siyasi parti ve sivil demokratik kuruluşlar tarafından yoğun olarak tartışıldı.

İHD İstanbul Şubesi tarafından 1 Temmuz günü yapılan açıklamada, "Güneydoğu Müsteşarlığı" tartışmasının "bölge insanına yönelik ayrımcı uygulamaların devam edeceği ve OHAL'in kaldırılmasının sözde kalacağını" gösterdiği savunuldu. HADEP Şırnak İl Başkanı Resul Sadak da, 15 Haziran günü Evrensel gazetesinde yayınlanan açıklamasında OHAL'den sonra getirilmek istenen müsteşarlığın isim değişikliğinden ibaret olacağını oysa mevcut zihniyetin değişmesi gerektiğini fade etti.

"Güneydoğu Müsteşarlığı"nın güvenlikten öte bölgeyi ekonomik ve sosyal açıdan kalkındıracak bir kurum olarak lanse edildiğini kaydeden eski DEP Milletvekili Sedat Yurtdaş, devletin politik yaklaşımının oluşturulacak yapının niteliğini belirleyeceğini dile getirdi. "Niyeti anlamak gerekir. İlk çağrışım OHAL yerine benzer görevleri başka bir kuruma yapmak gibi görünüyor. Umarım niyet bu değildir" diyen Yurtdaş, şiddet araçlarının çözüm olmayacağına dikkat çekerek bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlarını çözecek bir yapılanmanın Kürt sorununa katkı sağlayabileceğini savundu. EMEP Diyarbakır İl Başkanı Yavuz Karakuş ise müsteşarlık adı altında getirilen uygulamanın OHAL'in başka bir ad altında devam ettirilmesi izlenimini verdiğini ve her şeyden önce OHAL uygulamalarının tümünden kalkması gerektiğini belirtti. Karakuş, "OHAL kalkacak deniyor ama en küçük bir hak talebine bile tahammül edilmiyor.

Örgütlenme hakkı önündeki engeller kaldırılmalı, köylülerin köylerine geri dönüşü sağlanmalı ve zararları tazmin edilmelidir. Devletin yapması gereken ilk başta budur" diye konuştu.

Tunceli'de Ağustos ayında yaşanan hak ihlalleri de OHAL'in kaldırılmasının kağıt üzerinde kalabileceği kaygılarını artırdı. 235 No'lu KHK'nin 11/e maddesi uyarınca bölgeye girişi yasaklanan Yedinci Gündem gazetesinin 3 Ağustos günü yayınlanan sayısı, Tunceli'de OHAL kaldırılmış olmasına rağmen Emniyet müdürlüğü tarafından toplatıldı. Söz konusu madde uyarınca bölgeye girişi yasaklanmış yayınların, OHAL'in kaldırılmasının ardından Tunceli il sınırlarında dağıtımı idari kararlarla engellendi. Yerel kaynaklardan edinilen bilgilere göre, Tunceli'de, merkez ve ilçe yolları üzerindeki arama noktalarında kimlik kontrolleri eski sıklıkla olmamakla birlikte Ağustos ayı boyunca sürdü. Ovacık ilçesi yolu üzerinde bulunan Geyiksu, Tornova, Halbori ile Ovacık-Gözeler mevki, Hozat ilçesi girişinde bulunan Merkez ve Çiçekli karakolları ve Pertek ilçesindeki İplik fabrikası girişinde ve feribot noktasında bulunan arama noktaları kaldırılmadı.

Ağustos ayında düzenlenen 3. Munzur Kültür ve Doğa Festivali'ni izlemek için Tunceli'ye giden Atlas dergisi foto muhabirleri Ferda Çağlayan ve Dilek Çağlayan festivalin ardından fotoğraf çekmek için gittikleri Aliboğazi mevkiinde gözaltına alındılar. Sekiz saat sonra nöbetçi mahkeme tarafından serbest bırakılan muhabirlerin çektikleri fotoğraflara "incelenmek" üzere el konuldu.

Ferda Çağlayan, "OHAL kaldırıldığı için izin almaya gerek olduğunu düşünmedik. İkinci günün ardından evden alınarak karakola götürüldük. Jandarma, Aliboğazi bölgesinde 'ne yaptığımızı' sordu. Bize oranın 'yasak bölge olduğunu ve şüpheli şahıs olduğumuz gerekçesiyle bizi vurabilme durumlarının bulunduğunu' söylediler" dedi.

Jandarmaya OHAL kaldırıldığı için izin almadıklarını söylediklerini aktaran Çağlayan buna karşılık kendilerine "OHAL kaldırıldı ama OHAL Yasası içinde bulunan Mücavir İller Yasası uygulanıyor" denildiğini aktardı.

Diyarbakır Baro Başkanı Sezgin Tanrıku 13 Aralık günü Özgür Gündem gazetesinde yayınlanan açıklamasında OHAL uygulamasının kaldırılmasına ilişkin olarak şunları söyledi:

"OHAL yönetim biçimleri, bütün ülkelerde hatta Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda kısa süreli rejimler olarak tarif edilir, geçicidir. Ancak 23 yıl süren bu rejim, OHAL yönetim rejimini bölgede sürekli hale getirmiştir. Bu yönü ile OHAL, yönetim kriterlerine aykırı bir durum yaşanmasına neden olmuştur. Sıkıyönetim rejimini bir

yana bırakırsak, gerek 2 bin 845 sayılı OHAL yasası, gerek bu yasaya dayalı olarak çıkarılan 285 sayılı KHK ve gerekse bu kararnamede değişiklik yapan 424, 425 ve en son hali ile 430 sayılı KHK'ler OHAL Bölge Valisi'ne bu rejim adına çok sınırsız yetkiler tanımaktaydı. Ve OHAL Bölge Valiliği de geçtiğimiz süre içerisinde bu yetkilerini sonuna kadar kullandı. Bu yetkiler köy boşaltmalardan, kamu personelinin bölge dışına gönderilmesine kadar, toplantı ve gösterilerin hatta siyasi partilerin toplantılarının yasaklanmasına kadar uzun bir listeyi kapsamaktadır.

..OHAL uygulamalarına yargı yolunun kapalı olması ise bu hukuksuzluğu arttıran başka bir hukuksuzluk örneğidir. Yargı yolunun kapalı olması hiçbir biçimde demokrasilerdeki hukuk ile izah edilemez. Dolayısıyla bölge, bu süre zarfında evrensel hukuk ilkelerine aykırı bir biçimde yönetilmiştir.

..Peki OHAL sürecinde hak ihlallerine maruz kalmış olanlar ne yapacak, sorun burada düğümleniyor. OHAL'in kalkmasından sonra kendi haklarını nasıl kullanacaklar? Sürgün edilmişler, köyleri boşaltılmış, dernekleri kapatılmış. Bunların durumu ne olacak? Bunların sorunları da yeni bir yasal çerçeve ile düzenlenmeli. 1987'den itibaren bölgedeki STK'lar OHAL'e karşı olağanüstü bir çaba vermişlerdi. Bu noktadan sonra halkın mahrumiyetlerini ortadan kaldırmak için de Baro olarak üzerimize düşen görevi yapacağız ancak OHAL kalkacak her taraf hak ve özgürlükler ile dolacak diye bir şeyi düşünmemek lazım. Bundan sonra bölgede çalışan kamu personeline 'kritik il' tanımlanması getirildi. Şimdi kritik il bile tek başına rahatsız edici, hukuk dışı, hiçbir alt yapısı olmayan bir uygulama. İçişleri Bakanı'nın ilk demeci kritik il söylemi oldu, bu oldukça rahatsızlık verici."

30 Kasım günü OHAL uygulamasına son verilen Diyarbakır ve Şırnak'ta da insan hakları ihlalleri yıl sonuna kadar ciddi bir değişiklik olmaksızın devam etti. TBMM İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Mehmet Elkatmış, 12 Aralık günü yaptığı açıklamada Olağanüstü Hal uygulaması bütün illerde kaldırılmış olmasına rağmen bölgeden sürekli şikâyet geldiğini belirterek Komisyon'un ilk incelemelerini Güneydoğu'da yapmasını isteyeceğini belirtti.

Kısa OHAL Bilançosu

1979 ilan edilen sıkıyönetimin 19 Temmuz 1987 tarihinde Diyarbakır, Bingöl, Hakkari, Mardin ve Siirt'te sona ermesinin ardından 10 Temmuz 1987 tarihli 285 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca kurulan OHAL Bölge Valiliği'nin yetki kapsamına ilk olarak Bingöl, Diyarbakır, Elazığ, Hakkari, Mardin, Siirt, Tunceli ve Van illeri alındı. Adıyaman, Bitlis ve Muş ise mücavir il oldu. 6 Mayıs 1990 tarihinde Batman ve Şırnak'ın il olmasıyla, Bölge Valiliği sorumluluk alanındaki il sayısı 13'e yükseldi. 19 Mart 1994 tarihinde de Bitlis, Olağanüstü Hal kapsamına alındı; Elazığ'da ise Olağanüstü Hal kaldırıldı ve mücavir il oldu. 19

Temmuz 1995 tarihinde Adıyaman mücavir il kapsamından çıkarıldı. 30 Kasım 1996 tarihinde Elazığ mücavir il kapsamından çıkarıldı, aynı tarihte Mardin mücavir il kapsamına alındı. 6 Ekim 1997 tarihinde Batman, Bingöl ve Bitlis'te Olağanüstü Hal uygulaması kaldırıldı. Bu iller mücavir il kapsamına alındı. 30 Kasım 1999 tarihinde Siirt mücavir il kapsamına alındı, 30 Temmuz 2000 tarihinde de Van'da olağanüstü hal kaldırıldı. OHAL uygulamasına 30 Temmuz günü Tunceli ve Hakkari'de, 30 Kasım günü de Diyarbakır ve Şırnak'ta son verildi.

Uygulamanın başladığı 19 Temmuz 1987 tarihinden 30 Kasım gününe kadar OHAL uygulaması 4 aylık sürelerle 57 kez uzatıldı.

OHAL uygulaması bu süre içinde yalnızca resmen uygulandığı illerde değil "mücavir" illerde ve bu kapsamla ilgisi resmen ilan edilmemiş bulunan başka illerde de insan hakları ihlallerine yasal çerçeve oluşturdu. Silahlı çatışma döneminde tamamı iç güvenlik harekâtı alanı haline gelen bölgede, 1990'lı yıllar boyunca yargısız infazlar, faili meçhul cinayetler, kayıplar, gözaltına ölümler, kitlesel köy/ev yakma/boşaltma uygulamaları, işkence, tecavüz gibi ağır insan hakları ihlalleri, Kürt sorununun askeri yöntemlerle çözülmesinde ısrarın yarattığı trajik insan dışılık durumları sürekli gündemde oldu.

285 No'lu KHK uyarınca kurulan OHAL Bölge Valiliği, valilere son derece geniş yetkiler tanıırken, KHK'nın 7. maddesi ile bu yetkilerin kullanılmasından doğan her türlü uygulama, yargı denetiminden muaf tutuldu.

OHAL Valiliği'ne verilen yetkiler 10 Nisan 1990 tarihli 413, bunu izleyen 424-425 ve son olarak 15 Aralık 1990 tarihinde yürürlüğe konulan "Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve Olağanüstü Halin Devamı Süresince Alınacak İlave Tedbirler Hakkındaki" 430 No'lu KHK ile genişletildi.

OHAL valiliğine verilen yerleşim birimlerini boşaltma yetkisi 430 No'lu KHK'nın 1/b maddesinde "Olağanüstü hal ilan edilen illerde genel güvenlik ve kamu düzeni bakımından, yer değiştirmek talebinde bulunanlar ile isteyerek veya zor ve baskı sonucu zararlı faaliyetlerde bulunanlar veyahut kamu düzenini bozan veya kamu düzenini bozacağı kanısını uyandıran kişi veya topluluklardan gerekli görülenler, Olağanüstü Hal Bölge Valisinin takdirine göre, olağanüstü hal süresini aşmamak üzere bölge dışına çıkarılır" ifadesiyle pekiştirildi.

430 No'lu KHK'nın 1/a maddesi OHAL Bölge Valisi veya Olağanüstü Hal Bölgesindeki il valilerine "Bölgedeki faaliyetleri yanlış aksettirmek veya gerçek dışı haber ve yayınlar yapmak suretiyle bölgedeki kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasına veya bölge halkının heyecanlanmasına neden olacak veya güvenlik kuvvetlerinin görevlerini gereği gibi yerine getirmelerini engelleyecek şekilde yayınlanan her türlü

basılmış eserin; kitap, dergi, gazete, broşür, afiş ve benzeri matbuanın basılmasını, çoğaltılmasını, yayınlanmasını ve dağıtılmasını, bunlardan Olağanüstü Hal Bölgesi dışında basılmış veya çoğaltılmış olanların bölgeye sokulmasını ve dağıtılmasını yasaklama veya izne bağlama” yetkisi tanıyordu. Bu madde uyarınca 30'u aşkın gazete ve derginin OHAL'e girişi yasaklandı.

430 No'lu KHK'nın OHAL Valisi'ne “OHAL ilan edilen illerde ve OHAL'in devamı süresince grev, lokavt yetkisinin kullanılması, irade beyanı, referandum gibi sendikal faaliyetleri durdurabilir veya izne bağlama; tahrip, yağma, işgal, fiili durum, boykot, iş yavaşlatılması, çalışma özgürlüğünün kısıtlanması ve işyerlerinin kapatılması gibi hareketleri yasaklama, önleme veya gerekli göreceği başkaca önleyici tedbirleri de alabilme” yetkisini tanıyan 2. maddesi ile, “Görev alanı içindeki illerde güvenlik, asayiş ve kamu düzeni bakımından çalışmalarında sakinca görülen ve hizmetlerinden yararlanılmayan kamu personelinin yer değiştirmesini veya görev alanı dışında geçici veya sürekli olarak görevlendirilmesini sağlama” yetkisini veren 3/a maddesi uyarınca Valiliğin yetki alanı dahilinde her türlü sendikal eylem yasaklanarak, sendikal faaliyetlerde bulunanlar bölge dışına sürüldü.

430 No'lu KHK'nın 3/c. maddesinde OHAL Valisi'ne tanınan gözaltı sürelerinin takdire göre 40 güne kadar uzatılması yetkisi bölgede işkence ve gözaltında ölüm gibi kiş güvenliğine yönelik ihlallerin “yasal bir yetki dahilinde” sistematik düzeyde uygulanmasını sağladı. Madde şöyle:

“Hükümlü veya tutuklulardan, olağanüstü hal ilanına neden olan suçların soruşturmasında ifadelerine başvurulması gerekenler, Olağanüstü Hal Bölge Valisinin teklifi üzerine yetkili Cumhuriyet Başsavcısının talebi ve hakim kararına ile, her defasında on günü geçmemek üzere ceza infaz kurumu veya tutukeviden alınabilir. Bu süre hükümlülük veya tutuklulukta geçmiş sayılır. Hükümlü veya tutuklu, ceza infaz kurumu veya tutukeviden ayrılış ve dönüşlerinde sağlık durumunun doktor raporu ile tespitini talep edebilir.”

Son olarak aynı KHK'nın 8. maddesinde “İçişleri Bakanı'nın, Olağanüstü Hal Bölge Valisi'nin ve olağanüstü hal bölgesi dahilindeki il valiliklerinin kendilerine tanınan yetkilerin kullanılmasında ilgili karar ve tasarruflarının her türlü cezai, mali veya hukuki sorumluluk iddiasından bağımsız olduğu ve bu sebeple söz konusu yetkililer hakkında herhangi bir yargı merciine başvurulamayacağı” öngörüldü.

OHAL uygulamasının yürürlükte kaldığı dönem boyunca yaşam hakkına ve kiş güvenliğine yönelik tehditler had safhaya ulaştı. Özellikle PKK hareketinin kitleselleştiği 1990'lı yılların ilk yarısında yargısız infazlar, kaybetme olayları, faili meçhul cinayetler, yerleşim bölgelerine ve sivilere yönelik saldırılar gündelik yaşamın olağan parçaları haline geldi.

TİHV'nin ulaşabildiği bilgilere göre, yargısız infaz olarak değerlendirilen ev ve işyeri baskınları, dur ihtarına uymayanlara ateş açma, rastgele ateş açma, yakaladıktan sonra öldürme gibi uygulamalar sonucunda, OHAL bölgesinde 1990-2002 yılları arasında en az **933** kişi öldürüldü. Yargısız infaz olayları 1991 yılının ortalarından 1994 yılı sonlarına kadarki dönemde yoğunlaştı. TİHV'in kayıtlarına göre bu dönemde Türkiye genelinde meydana gelen 699 yargısız infaz olayının **492**'si OHAL bölgesinde gerçekleşti. Ancak, geri kalan **207** olayın önemli bir kısmının mağdurlarını da Kürt sorununa ilişkin görüş ve eylemleri nedeniyle hedef alınanlar oluşturdu.

Faili meçhul cinayetler, bir başka temel OHAL pratiği olarak ortaya çıktı. TİHV'nin verilerine göre 1990-2002 yılında Türkiye genelinde yaşanan **1.774** faili meçhul siyasi cinayetin **1.650**'si OHAL bölgesinde meydana geldi. 1992-1995 yılları arasında OHAL Valiliği'nin yetki alanında en az 1.363 faili meçhul siyasi cinayet işlendi.

Yine TİHV'nin verilerine göre 1989-2002 yılları arasında OHAL bölgesinde gözaltına alındığı ya da güvenlik görevlileri tarafından götürüldüğü konusunda ciddi delil ve tanık anlatımları bulunan en az **176** kişi kaybedildi. Kaybetme pratiğinin en üst düzeye ulaştığı 1994 yılında gerçekleşen **57** olayın **53**'ü OHAL bölgesinde meydana geldi.

Silahlı çatışma döneminde tamamı aktif operasyon alanı haline dönüştürülen OHAL bölgesinde 1992-2002 yılları arasında TİHV'nin tespit edebildiği mayın ya da sahipsiz bomba patlamaları sonucu en az **575** kişi öldü, yüzlerce kişi yaralandı. 8 Kasım günü İHD arafından hazırlanan “Kara mayınları-Türkiye Raporu”nu açıklayan İHD Genel Saymanı Nejat Taştan, 1990-2002 yılları arasında 512 mayın patlamasında **838** kişinin öldüğünü, **937** kişinin de yaralandığını bildirdi. Raporda, aynı dönemde sahipsiz askeri malzemeler nedeniyle **146** olayda **137** kişinin öldüğü, **213** kişinin de yaralandığı belirtildi.

285 No'lu KHK'nın 2. maddesinin “OHAL Bölge Valisi güvenlik yönünden gerekli düzenlemeleri yapabilmek için geçici veya sürekli olarak görev alanı içinde bulunan köy, mezra, kom ve benzeri yerleşim birimlerini boşalttırabilir, yerlerini değiştirebilir, birleştirebilir ve bu maksatla gereken kamulaştırma ve diğer işlemleri re'sen ve ivedilikle yapabilir” hükmüyle yasallaştırılan yerinden etme politikası OHAL'in en kapsamlı ve sonuçları itibarıyla en kalıcı uygulamalarından birisi oldu. Yerleşim birimlerinin idarî ya da askerî kararlarla boşaltılması, sistematik bir politika ve bir “iç güvenlik harekâtı” yöntemi olarak 1990'lı yıllar boyunca uygulandı.

Meclis Araştırma Komisyonu'nun 1998 yılında açıklanan raporunda, 1997 yılı Kasım ayı itibarıyla OHAL ve mücavir alanı kapsayan bölgede **905**'i köy, **2.523**'ü mezra olmak üzere toplam **3.428** yerleşim biriminin boşaltıldığı, 378.335 kişinin yerinden edildiği belirtildi.

Türkiye'de faaliyet gösteren insan hakları kuruluşlarının verilerine göre ise bu dönemde yaklaşık **4.000** köy ve köyaltı yerleşim birimi boşaltıldı ve **üç milyon** üzerinde insan zorla göç ettirildi. Zorla göç ettirme uygulamaları, 1990'lı yılların ortalarında OHAL bölgesi ve "mücavir" illerin yanı sıra, "iç güvenlik harekâtı" uygulamalarının geçerli olduğu bütün illerde yürürlüğe konuldu. Bu uygulama 1993-1996 yılları arasında en üst düzeye ulaştı. TIHV ve İHD'nin yanısıra, Amerikan Dışişleri Bakanlığı ve İnsan Hakları İzleme Örgütü ve Uluslararası Af Örgütü gibi kurum ve kuruluşların raporlarında bu dönemde **3.000**'in üzerinde köy ve köyaltı yerleşim birimini yakıldığı/boşlatıldığı belirtildi.

Uygulama 1997 yılından itibaren sayıca azalmakla birlikte, koruculuğa zorlama, gıda ambargosu, tarla ve bahçelerin yakılması, yerleşim birimlerinin çevresindeki ormanların yakılması, köy baskınlarında kötü muamele ve işkence gibi uygulamalar, sistematik olarak devam etti. Bu dönemde yerleşim birimlerinin tamamen ya da kısmen boşaltılmasının yanı sıra, belirli aile ya da kişilerin zorla göç ettirilmesi uygulaması da etkin olarak sürdürüldü.

OHAL ile birlikte yürürlüğe giren gıda ambargosu ve yayla yasağı uygulamaları bölgedeki toplumsal ve iktisadi hayat üzerinde tehlikeli sonuçlara yol açtı. İlk olarak 1991 yılında Tunceli ili kırsalında uygulanan gıda ambargosu, kısa sürede Bingöl'e ve Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı köyleri de içine alacak biçimde genişletilmişti. Şırnak'taki gıda ambargosu uygulamaları 1992 yılında başladı ve kısa sürede merkez ilçe ile Cizre, İdil, Beytüşşebap, Güçlükönak, Uludere ilçeleri ve bağlı köyleri içine aldı. Gıda ambargosu, ya da resmi ifadeye göre "Kontrollü Gıda Sevkiyatı" uygulaması 1990'ların ikinci yarısından sonra uygulamanın kapsadığı alanlar açısından daralma gösterse de, yaklaşık on yıl boyunca yoğun biçimde devam etti. Bu dönem boyunca gıda ambargosu uygulamasından en çok Tunceli, Şırnak, Bingöl, Diyarbakır, Siirt, Batman, Bitlis, Hakkari, Mardin ve Ağrı illerine bağlı ilçe ve köyler etkilendi. Tunceli dönem boyunca gıda ambargosunun en yaygın ve en acımasızca uygulandığı il oldu. 1994 yılında Vali Atıl Uzelgün tarafından "Kontrollü Gıda Sevkiyatı" adı altında resmiyete kavuşturulan, ancak resmi açıklamalarda ısrarla reddedilen ambargo nedeniyle 1994 yılında Tunceli genelinde köylerde bulunan un değirmenleri bile kapatılmıştı. Tunceli'de uygulanan gıda ambargosu, Valiliğin 2 Ekim 2000 tarihli açıklamasıyla resmen kaldırıldı. Resmi kaynaklar bunun bölgede "Geniş Ölçekli Gıda Kontrolü Uygulamaları"nın sonu olduğunu ifade ettiler. Ancak 2001 yılında da gıda ambargosu uygulamaları rapor edildi.

4 Nisan 1985 tarihinde 3175 sayılı kanunla 442 sayılı Köy Kanunu'nda yapılan değişiklikle uygulamaya konulan "Geçici Köy Koruculuğu" sistemi OHAL ile

birlikte sistematikleşti. İlk olarak Siirt'in Eruh ilçe merkezi ve köylerinde 40 kişiyle başlayan korucuların sayısı, zaman içinde yüzbinlere ulaştı. Silahlı çatışma döneminde "halkın öz savunma araçlarının yaratılması" iddiasıyla başlatılan uygulama ilk günden itibaren bölgedeki ağır insan hakları ihlallerinin belli başlı nedenlerinden birisi oldu. Köy korucuları 90'lı yıllar boyunca öldürme/yaralama, işkence, tecavüz gibi insan hakları ihlalleri, kaçakçılık, gasp, çetecilik gibi suçlarla birlikte anıldılar. 1998 yılı Ocak ayında Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan "Susurluk Raporu"nda geçici köy korucularının sayısal olarak "kirli işlere" en fazla bulaşan kesim oldukları saptandı.

OHAL bölgesinde silahlı çatışmaların ciddi ölçüde azalmasının ardından yerinden etme, gıda ambargosu ve yayla yasağı gibi uygulamalarda da benzer bir azalma yaşanmasına rağmen, bu dönemde sivil halk üzerindeki korucu baskısı tehdit edici boyutlarda devam etti. TIHV'nin tespitlerine göre, 2002 yılında korucular tarafından öldürülen köylülerin sayısı **12**'ye ulaştı.

Bu dönem içinde köy korucusu olarak istihdam edilen toplam kişi sayısı hakkında net veriler olmamakla birlikte bu sayının yüzbinlerle ifade edildiği biliniyor. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Şubat 2001 tarihli raporunda, askeri yetkililerden alınan bilgiler doğrultusunda, 2000 yılı sonu itibarıyla 65 bin kişinin bilfiil geçici köy korucusu olarak çalıştığı belirtildi.

SP Van Milletvekili Fethullah Erbaş, Ağustos ayında yaptığı açıklamada halen yaklaşık "56 bin kişinin GKK olarak istihdam edildiğini" belirtti. GKK uygulaması, 1999 yılı Ağustos ayından bu yana silahlı çatışma olaylarının büyük ölçüde azalmasıyla beraber her ne kadar cazibesini yitirmişse de şu ana kadar bu uygulamanın yürürlükten kaldırılması için somut herhangi bir adım atılmadı. Ancak OHAL uygulamasına son verilmesinin tartışılmaya başlanmasıyla birlikte GKK uygulamasının akıbeti konusundaki tartışmalar da hız kazandı.

Kamoyunda GKK uygulaması hakkında yapılan tartışmaların en önemli gündemini uygulamaya son verildiği takdirde ortaya çıkacak "istihdam" sorunu, köylerine dönmek isteyen zorunlu göç mağdurları ile korucular arasında çıkabilecek muhtemel çatışmaların önlenmesi yolunda alınacak tedbirler ve korucuların normal yaşama yeniden ayak uydurabilmeleri için verilmesi gereken sosyal, psikolojik ve iktisadi destek oluşturuyor.

2002 yılında OHAL'de İnsan Hakları

OHAL bölgesinde sistematik insan hakları ihlalleri 2002 yılında da devam etti. TIHV'nin derlediği bilgilere göre bu yıl OHAL bölgesinde en az **26** kişi yargısız infaz olaylarında öldürüldü (ayrıca 3 güvenlik görevlisi de öldü), en az **6** kişi faili meçhul cinayetler sonucu hayatını kaybetti, en az **2** kişi kaybedildi. Bölgede

meydana gelen mayın/sahipsiz bomba patlamalarında da en az **31** kişi öldü.

Bölgede korucu saldırıları 2001 yılında yaşam hakkına yönelik en ciddi tehditlerin başında geldi. Yerleşim merkezlerine yönelik baskılar, geçmiş yıllara oranla büyük ölçüde azalmakla birlikte sürdü. Bölgede siyasi partiler, sendikalar ve sivil demokratik kurumların çalışmalarına yönelik engellemeler bu yıl da devam etti. Onlarca kamu görevlisi valilik kararlarıyla ya bölge dışına sürgün edildi ya da görev yerleri bölge içinde değiştirildi.

Ancak OHAL uygulamasının kaldırılmasıyla birlikte, 285 ve 430 No'lu KHK'lar uyarınca kapatılan dernek, vakıf ve benzeri kuruluşlar yeniden çalışmaya başladılar ve 30'u aşkın gazete ve derginin bölgeye girişi önündeki yasal engel kalktı.

Korucu Saldırıları

Sivil halka yönelik korucu saldırıları 2002 yılında, özellikle köye dönüşlerin yoğunlaştığı yaz aylarında, kaygı verici ölçülerde arttı. TIHV'nin derlediği bilgilere göre 2002 yılında 12 kişi korucular tarafından öldürüldü.

Mehmet Şerif Acar

Mehmet Şerif Acar adlı kişinin Şırnak'ın Beytüşşebap ilçesinde korucular tarafından öldürüldüğü bildirildi. 12 Mayıs günü İHD Van Şubesi'ne başvuran Kerim Acar, "45 gün kadar önce İlica köyünde oturan kardeşi Hacı Acar'ı ziyarete giden oğlu Mehmet Şerif Acar'ın korucular ve askerler tarafından öldürüldüğünü" bildirdi. Bunun üzerine girişimlerde bulunan İHD Van Şube yöneticileri, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcılığı'nın olaya ilişkin bilgisinin olmadığını öğrendiler. Kerim Acar, oğlunun "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla 9 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edildiğini ve 6 ay önce serbest bırakıldığını bildirdi. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından 5 Mayıs günü yapılan açıklamada "Beytüşşebap'ta bir PKK üyesinin ölü ele geçirildiği" ileri sürülmüştü.

Nureddin Köyü Olayı

Muş'un Malazgirt ilçesine bağlı Nureddin (Nordin) köyünde 9 Temmuz günü ot biçmek isteyen köylülere korucuların açtığı ateş sonucunda **Abdulsamet Ünal, Abdurrahim Ünal ve Yusuf Ünal** adlı köylüler öldü. Ünal ailesinin, köylerinin 27 Kasım 1993 tarihinde düzenlenen bir askeri operasyondan sonra boşaltılmasının ardından Van'a göç ettikleri ve bu yıl Haziran ayı sonunda köylerine geri döndükleri öğrenildi. Abdulsamet, Abdurrahim ve Yusuf Ünal'ın öldürülmesinden sonra gözaltına alınan koruculardan 22'si Malazgirt Sulh Ceza Mahkemesi tarafından tutuklandı. Koruculardan üçünün adının Mustafa Polat, Bahattin Polat ve Hüseyin Polat olduğu öğrenildi. 14'ü, 15 Temmuz günü Malazgirt Sulh Ceza Mahkemesi tarafından tutuklandı.

Görgü tanıklarından Dilaver Demir, savcılıkta verdiği ifadeyle olayı şöyle anlattı:

"Sabah saatlerinde tanımadığım bir şahıs Yusuf Ünal'a ot satın almak için geldiğini söyledi. Korucular da kamyonun geldiğini görmüş olacak ki 20-25 kişilik bir grup yanımıza geldi. İçlerinden biri Yusuf Ünal ile 'Sen bu ot taşıyamazsın, bu ot buradan gitmez' şeklinde tartışmaya başladı. Bu sırada Yusuf'a bir yumruk attı. Diğer korucular da ellerinde silahlarıyla üzerimize yürüdü, 15 kişiydik. Tekme ve dipçiklerle vurmaya başladılar. Arbedede bir silah sesi duyunca kaçmaya başladık. Biz olay yerine yakın bulunan Konakkuran (Dügnük) Karakolu'na doğru kaçarken, silah sesleri arttı, korucular olay yerinde kalan Yusuf'u oğlunu ve kardeşini silahla taramışlardı."

Abdulsamet Uçak adlı tanık ise "Korucuların ateş açması üzerine olay yerinden kaçtık. En yakın yer olan Konakkuran Karakolu'na gittik. Karakol komutanına korucuların silahlı saldırısına uğradığımızı, bazı köylülerin olay yerinde kaldığını ve can güvenliklerinin olmadığını söyledim. Bana 'Hadî s.tir ulan, gidin otunuzu biçin, eski tantanaları yapmayın. Yaralı yok, ölü yok. Bir olay olsun sonra gelin' dedi. Karakoldan ayrıldıktan sonra Malazgirt'e geri döndük. Bizden sonra yaşananları ise görmedik." dedi.

Yusuf Ünal'ın eşi Nafya Ünal, Malazgirt'e getirilen yakınlarının cenazelerini almak için hastaneye gittiğinde askerlerle tartıştığını, bu sırada da üstüne panzer sürüldüğünü söyledi. Ünal, olayı şöyle anlattı: "Eşim, köye gitmeden önce bana askerlere 4 milyar lira rüşvet verdiğini söylemişti. Ama nereye verildiğini söylememişti. Cenazelerin Malazgirt'e getirildiğini öğrendikten sonra yakınlarımla birlikte oraya gittim. Eşimin ve oğlumun eşyaları ile parayı almak istedim. Hastane önünde bulunan askerlere içeri gireceğimi söyledim, bırakmadılar. Ben de onlara 'Köye gidebilmemiz için önce bizden para alıyorsunuz, daha sonra da koruculara öldürtüyorsunuz' deyince, üzerime panzeri sürdüler, o sırada yüzüstü yere düştüm. Yüzüm yara bere içinde kaldı. Eşim ve çocuklarıma ait hiçbir şeyi alamadan geri döndüm."

Olayı araştırmak için HADEP'in çağrısı üzerine oluşturulan bir heyet 18 Temmuz günü bölgeye gitti. HADEP Parti Meclisi üyesi Orhan Miroğlu, gazeteciler Ferai Tınç, Celal Başlangıç, Oral Çalışlar, Helsinki Yurttaşlar Meclisi'nden Prof. Büşra Ersanlı, Toplumsal Hukuk Araştırma Vakfı'ndan Niyazi Bulgan ve Mustafa Eraslan yer aldığı heyet aynı gün Muş Valisi Cengiz Akın'la görüştü. Akın'ın heyet üyelerine olayın siyasi boyutunun olmadığını söylediği, köylüler ile korucular arasında 1994 yılında yaşanan bir olay nedeniyle düşmanlık bulunduğunu anlattığı bildirildi. Heyet üyeleri daha sonra İHD Muş Şubesi'ni ve HADEP örgütünü ziyaret etti. Heyet üyelerinin olay yerine gitmesine izin verilmedi.

Gazeteci Celal Başlangıç, heyetin incelemelere ilişkin yaptığı açıklamada köye dönüşleri engellemek için "korucu tehlikesinin" yeni bir bahane olarak gösterilebileceğini vurguladı. Başlangıç, "Bunlar yalnızca bir köyde çıkan sorunlar, ve bu sorunu çıkaranlar da sadece 39 korucu. Tüm bölgede şu an 70 bin korucu olduğunu hatırladığımızda olayın vehameti daha açık görülür" diye konuştu.

Olayı gören kişilerle yaptıkları görüşmeler hakkında bilgi veren Başlangıç, şunları belirtti:

"Köylüler olayı bize şöyle anlattı: On gündür köye gidip otlarımızı biçiyorduk. Korucular 9 Temmuz günü arazisini kullanmaya giden Ünal ailesine saldırdı. Üç kişiyi önce dipçiklerle döverek her taraflarını kan içinde bıraktılar. Daha sonra üzerlerine kurşun sıktılar. Korucubaşları köydeki diğer korucuları çağırarak hepsine üç köylünün üzerine ateş açmayı emrettiler. Jandarmalar gelene kadar öldürdükleri köylülerin başında duran korucular daha sonra kaçarak dağıldı."

Olayın yaşandığı Nureddin köyünde 25'i geçici 14'ü de gönüllü olmak üzere 39 korucunun olduğunu belirten Başlangıç, sözlerini şöyle sürdürdü: "Koruculardan 20'si şu an gözaltında tutuluyor. Muş Valiliği korucuların görevlerinden alınacağını söyledi. Nureddin köyüne 1993 yılında korucu olmaları yönünde baskılar olmuş. 400 haneli köyden 35 hane korucu olmayı kabul ediyor. Koruculuğu kabul etmeyenler de köyü terk etmek zorunda bırakılıyorlar. Korucular on yıldır köyde boşalan arazileri kullanıyor. şimdi de köylere dönerek arazilerini kullanmak isteyen köylülere araziyi kaptırmak istemiyorlar."

Heyetin ziyaret sırasında edindiği bulgulara ilişkin bir açıklama yapan HADEP yöneticisi Kapazan şunları söyledi: "Kaymakam da 'ailenin resmi olarak başvuru yaparak, köyüne döndüğünü' söyledi. Olay 'kan davası' gibi yansıtılmak istenmektedir. Ancak olay böyle değildir. Öldürülen kişilerin öldürülenlerle hiçbir alakası yoktur" dedi. Kapazan "Hem halkın bize verdiği bilgilere göre, hem bizim edindiğimiz izlenimlere göre, 10 yıl sonra bu ailenin buralara dönmesi, 30 bin dönüm arazinin üzerine konan korucuların rahatsız etmiş durumda. Yani ateş ile barutu yan yana koyar gibi, bu köylülere göndermişler ancak yeterince tedbir almamışlar. Olay günü köyde hiçbir asker yok. Sadece korucular var, onlarda tarayıp öldürmüşler Herkes tedbir alınmamasından şikayetçi" diye konuştu.

Pazarcık Olayı

Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesine bağlı Harmancık köyünde çobanlık yapan üç kişi 21 Ağustos günü öldürüldü. **Tahir Kasakoğlu** (12) ve **Mustafa Yentek**'in (15) cesetleri evlerinde, **Hasan Yentek**'in (25) cesedi ise Pozaklı mevkii kırsal alanında bulundu. Her üç kişinin de başlarına kısa mesafeden sıkılan tek kurşunla öldürüldükleri bildirildi. İHD Gaziantep Şubesi'ne bilgi veren yakınları cinayetten korucu Hasan Dağlan'ı

(Dağilhan) sorumlu tuttular. İHD raporunda şu bilgilere yer verildi:

"1991 yılında Harmancık köyünde korucuların evlerine yönelik bir eylemde Hasan Dağlan'ın (İnce Hasan) eşi ve çocuğu öldürülmüştü. Hasan Dağlan bu olayın intikamını alacağını söyleyerek köylülere tehdit etmişti. Köy korucuları köyden alınarak Pazarcık merkezinde bir mahalleye yerleştirilmişlerdi.

20 Ağustos günü Harmancık köyü çobanları ve köy halkı İnce Hasan lakaplı Hasan Dağlan'ı asker kıyafeti giymiş halde ve silahlı olarak köy civarında gördüklerini muhtara söyleyerek önlem alınmasını, bu şahsın çok tehlikeli olduğunu ve bir komplo peşinde olduğunu söylemişler. 21 Ağustos günü Hasan Yentek, Mustafa Yentek ve Tahir Kasakoğlu, ikisi kardeş biri teyze çocuğu aynı evden üç kişi kafalarına kısa mesafeden tek kurşun sıkılarak öldürülmüş şekilde bulunmuşlar. Olay duyulur duyulmaz baba Hüseyin Kasakoğlu, Baba Ali Yentek ve anne Elif Yentek gözaltına alınarak üç gün karakolda tutulmuşlar, ve bu süre içerisinde 'bu olayı komşularının yaptığı, kiminle sorunlu olduklarını söylemeleri" yönünde baskıya maruz kalmışlardır. Aile kimseyle sorunları olmadığını, bu olayın Hasan Dağlan ve adamları tarafından yapıldığını söylemiştir. Bütün bunlara rağmen köyde çok sayıda kişinin gözaltına alınarak olayın çarpıtılmaya çalışıldığı iddia edilmektedir.

Çeşitli girişimler sonucu olay köy karakoluna intikal ettirilince Hasan Dağlan ve eşi karakola alınmıştır. Bu sırada karakolda gözaltında tutulan köylülerin iddiasına göre Dağlan'ın eşi karakolda 'Kocam asker elbisesi giyip çıktığında üç çocuğu öldüreceğini nereden bilebilirdim' şeklinde konuşmuş ancak bu sözleri ifade tutanağına geçirilmemiştir. Daha sonra Hasan Dağlan'ın evinde, üzerinde kan lekeleri olan bir giysi bulunduğu ve bunun üzerine mezarların açılarak doku örneği alındığı söylenmektedir."

Hasan Dağlan 4 Eylül günü tutuklandı.

Uğrak (Cadé) köyü Olayı

26 Eylül günü Diyarbakır'ın Bismil ilçesine bağlı Uğrak (Cadé) köyünde, korucuların bir ailenin üzerine ateş açması sonucunda biri çocuk üç kişi öldü, 6 kişi de yaralandı. Edinilen bilgiye göre, 8 yıl önce köyden göç ederek Diyarbakır'a yerleşen Tekin ailesi geri dönüşe izin verilmesi üzerine 26 Eylül günü köylere geri döndüler. Köyün dışında kurdukları barakalara yerleşen Tekin ailesinin üzerine saat 17.00 sıralarında köyde bulunan korucular tarafından ateş açıldı. Saldırıda **Agit Tekin** (6), **Nezir Tekin** (45) ve **İkram Tekin** (45) öldü, 6 kişi ise yaralandı. Yaralılardan dördünün adının Veysi Tekin, Güzel Tekin, Erhan Tekin ve Mazlum Tekin olduğu öğrenildi.

Saldırıya katıldıkları ileri sürülen Emin Güçlü, İbrahim Güçlü, Hasan Güçlü ve Hanifi Güçlü adlı korucular 27 Eylül günü gözaltına alındı.

Olaydan sonra İHD Diyarbakır Şube Başkanı Avukat Selahattin Demirtaş, Göç-Der Şube Başkanı Serdar Talay ve İHD Yönetim Kurulu üyesi Metin Kılavuz'dan oluşan bir heyet, Bismil Kaymakam Vekili İdris Akgül, Cumhuriyet Savcısı İlkyay Özcan ve HADEP İlçe Başkanı Nedim Biçer'le görüştü.

Köyden göç eden ailelerin 10 gün kadar önce Bismil Kaymakamlığı'na köylerine dönmek için başvurduklarını anlatan Demirtaş, "Kaymakamlık dilekçeleri İlçe Jandarma Komutanlığı'na havale ediyor, 10 gün sonra gelen sonuçta da köylerine geri dönebilecekleri söyleniyor. Köylüler 26 Eylül günü köye gittikten sonra korucular öğle saatlerinde havaya ateş açıyor. Bunun üzerine aileler tekrar Kaymakamlığa geliyor ve korucular tarafından tehdit edildiklerini söylüyorlar. Kaymakamlık kendilerini İlçe Jandarma Komutanlığı'na gönderiyor. İlçe Jandarma Komutanlığı'nda, aileden 4 kişi yüzbaşı ile görüşüyor. Yüzbaşı, güvenlik sorunu olmayacağını söylüyor ve köylülerle birlikte köye gidiyor. Köy meydanında köylülerle 15 dakika oturduktan sonra jandarma Komutanı, bir kilometre uzaklıktaki Kamışlı Jandarma Karakolu'na gidiyor. Korucular, jandarma gittikten 5 dakika sonra meydana bulunanları tarıyor." dedi. Demirtaş, saldırının uğrak köyü korucubaşı Emin Güçlü tarafından azmettirildiği sonucuna vardıklarını bildirdi.

Saldırıya uğrayanlardan Hüseyin Tangüner yaşadıklarını şöyle anlattı:

"Olay günü 35-40 kişi köye gider gitmez korucular tarafından havaya ateş açıldı. Biz bu sırada eşyalarımızı indirdik. Köyün karakol komutanı yanımıza geldi. Durumu komutana anlattık, o da bize dönmek için Bismil İlçe Jandarma Komutanlığı'ndan yazı getirmemiz gerektiğini, aksi halde köye girişimize izin vermeyeceğini söyledi. Bunun üzerine Mehmet, Sait, Mehdi Tangüner adlı akrabalarım Bismil'e yüzbaşı ile görüşmeye gittiler. Daha sonra yüzbaşı ile birlikte geri döndüler. Yüzbaşıya, Emin Güçlü'nün bizim köyü terk etmemizden sonra 8 yıldır amcamın evinde izinsiz oturduğunu söyledik. Bunun üzerine yüzbaşı bir hafta sonra gelip bizi korucularla barıştıracığını, şimdi evlerimizi yapmamızı söyledi. Bizler de korucuların ellerinde silah olduğunu ve yanımızda gezindiklerini, güvenliğimizi sağlayacak birkaç asker bırakmasını istedik. Komutan da 'korucuların ellerindeki silahlar devletin, onlar devletin silahıyla hiçbir şey yapamazlar, size ateş edemezler' deyip gitti. Komutan tepeliyi aşar aşmaz, 2 kişi dereden, 2 kişi de yukarı taraftan gelip saat 19.00 sıralarında 40 kişinin üzerine rasgele ateş ettiler. Saklanabileceğimiz hiç bir yer yoktu. Yalnızca yere uzandık, ateş 15 dakika kadar sürdü. Bir arabanın deposu ateş alınca korucular uzaklaştı. Olaydan 15 dakika sonra askerler geldi."

Gazetecilere açıklama yapan Tekin ailesinin bir yakını ise "Aileleri yüzbaşı köye çağırıyor. 'Gelin bir sorun yok, köyünüzde yaşayın, topraklarınızı ekin' diyor. Aileler de gidince başta barakalara yerleşiyorlar. Ama

aldığımız bilgilere göre, askerler saldırıdan önce Tekin ailesine gelip, 'çocuklarınızı barakalarda tutmayın' diyorlar. Bu olayın planlı olduğundan kuşku duyuyoruz" dedi.

Saldırıda ölen Agit Tekin, Nezir Tekin ve İkrım Tekin'in köyde gömülmesine muhtar ve askeri yetkililer izin vermedi. Cenazeler bu nedenle Diyarbakır'da toprağa verildi.

Bu arada köylülerin, zorla köylerinden göç ettirildikleri ve arazilerinin korucular tarafından işgal edildiği gerekçesiyle AIHM'e başvurdukları öğrenildi. Tangüner ve Tekin ailelerinin de arazilerinin korucular tarafından işgal edilmesi ve izinsiz ekilmesi nedeniyle dava açtıkları ve mahkemenin araziler üzerine ihtiyati tedbir kararı aldığı bildirildi. Avukat Sabahattin Acar, davanın Haziran ayında sonuçlandığını ve mahkemenin korucular tarafından ekilen ekinlerin hasadından sonra arazilerin hak sahiplerine teslim edilmesine karar verdiği belirtti.

Olayla ilgili olarak İHD, Göç-Der, TIHV, mimar-mühendis odaları ile sendikaların oluşturduğu heyetin hazırladığı rapor 2 Ekim günü açıklandı. Düzenlenen basın toplantısında konuşan İHD Diyarbakır Şube Başkanı Selahattin Demirtaş, bazı yetkililerin olayı bir kan davasının sonucu gibi yansıtmak istediğini belirtti. Demirtaş, "20 yıl önce yaşanmış olan kan davası Güçlü ile Tangüner aileleri arasında olmuştur. Oysa olayda yaşamını yitirenlerin tümü Tekin ailesindedir. Olay köye geri dönüş yapmak isteyen ve buna çıkarları zedeleneceğinden dolayı izin vermeyen köy korucuları arasında yaşanmıştır" dedi. Kamışlı Karakolu'nda görevli astsubayın olay günü korucuların havaya ateş ettiğinden haberdar olduğunu ifade eden Demirtaş, köylülerin güvenliğinin sağlanmamasının görevi ihmal olduğunu vurguladı.

Mazlum-Der tarafından hazırlanan başka bir rapor da 31 Ekim günü açıklandı. Mazlum-Der Genel Başkanı Yılmaz Ensaroğlu, tarafından açıklanan raporda, olay "tipik bir korucu terörü" olarak nitelendirildi. Koruculuk sisteminin tümüyle tasfiye edilmesi istenen raporda, köylere dönmek isteyen Tekin ve Tangüner ailelerinden kadın ve çocukların köyde çadırlarda yaşadığı, erkeklerin ise can güvenliği endişesiyle şehirde kalmaya devam ettiği belirtildi. Korucu Güçlü ailesinden 10 kişinin tutuklandığı kaydedilen raporda, şu öneriler yer aldı: "Devletin yıllardır bölgede uyguladığı politikalar, korucu ve ailelerine sağlanan imkanlar, bazı kesimlere düşman muamelesi yapılması, toplumsal ilişkilerde onarılmayacak yaralar açıyor. Bu nedenle gerçekten köye dönüş isteniyorsa daha ciddi ve köklü projeler geliştirilmelidir. Köylerde ailelerin mağduriyetlerinin tazmin edilip, geçimlerini temin edebilecekleri, sağlıklı ve güvenli bir yaşam sürdürmeleri sağlanmalıdır. Tazminat yükümlülüğünden kurtulmak için köylülere kendi istediğimizle köyü terk ettik şeklindeki belgelerin imzalatılması uygulamasından vazgeçilmelidir. Kamu

görevlilerin korucuların hukuk dışı ve keyfi uygulamalarına destek verdiği yönünde bölge halkında oluşan kanaatin ortadan kalkması için önlemlerin alınması gerekiyor.”

Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı saldırıyı düzenledikleri iddia edilen 10 korucu hakkında Aralık ayında dava açtı. Olayın eskiye dayanan kan davasının devamı olduğu ileri sürülen iddianamede, olay şöyle anlatıldı:

“Jandarma köyden ayrıldıktan 15-20 dakika sonra da, saat 18:43 civarında korucubaşı muhtar Mehmet Emin Güçlü ve diğer korucu sanıklar köy camiiinin bulunduğu yerde toplanarak olayı planladılar. Ardından olayın gerçekleştiği yere gelen Emin ve Hanifi Güçlü'nün küfür ederek, 'Bu köy onlara mı kalacak' dedikleri ve ardından Emin Güçlü'nün ateş ettiği diğer sanıkların da planlı bir şekilde maktüllerin cesetlerinin bulunduğu yere, bir kısım sanıkların da güney istikametinde bulunan dere yatağından, bir kısım sanıkların ise elektrik trafosu tarafından üç grup halinde manevralarla maktül ve müştekilerin bulunduğu yere ellerinde kaleşnikof silahlarla seri şekilde ateş ettikleri, 25-30-40-60 metre mesafelere kadar yaklaştıkları ve 10 dakika boyunca devam eden silahlı saldırı sonucunda olayın sonuçlandığı anlaşılmıştır.”

İddianamede, Zeydin Güçlü (16), Abdülvahap Güçlü, Hasan Güçlü, Mehmet Hanifi Güçlü, Süleyman Güçlü İbrahim Güçlü, Ahmet Emin Güçlü, Emin Güçlü, Zeki Güçlü ve Mehmet Gök'ün TCY'nin "cinayet" suçuna ilişkin 448 ve "suçun birden çok işlenmesi durumunda cezanın artırılmasını" öngören 463. maddeleri uyarınca cezalandırılması istendi.

Dava 26 Aralık günü başladı. Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada sanıklar Abdülvahap Güçlü ve İbrahim Güçlü, saldırıya katıldıklarını kabul ettiler. Diğer sanıklar ise olayla ilgileri olmadığını iddia ettiler. Olayda yaralanan köylülerden Veysi Tekin, Erhan Tekin, Mazlum Tekin ve Güzel Tekin ise sanık korucuları teşhis ettiler. Mağdur yakınlarından tanık Zeynep Tangüner, "Benim yanımda torunum Mazlum Tekin vardı, kurşunlar ona da isabet etmişti. Mazlum yanıma gelmeye çalışıyordu. Ama bağırsakları dışarı sarktığı için gelemiyordu" dedi. Mazlum Tekin (11) de koruculardan Emin Güçlü, Hanifi Güçlü, İbrahim Güçlü ve Zeydin Güçlü'yü teşhis etti. Mahkeme heyeti, sanıklardan Hanifi Güçlü, Süleyman Güçlü, İbrahim Güçlü, Ahmet Emin Güçlü ve Mehmet Gök'ün tahliyelerine karar verdi.

Necip Demir

28 Eylül günü Hakkari'nin Yüksekova ilçesine bağlı Bağışlı köyünde, eski muhtar Necip Demir, MHP il örgütü başkanı T. Yoldaş'ın kuzeni ve eski korucubaşı olan Zeki Yoldaş tarafından silahlı vurularak öldürüldü. Olay günü Demir'i arayan Yoldaş, karakol komutanının kendilerini çağırdığını belirterek buluşmalarını istediği ve evinin önüne gelen Demir'i vurdu. Boğazından yara

alan Demir, olay yerinde öldü. Zeki Yoldaş'ın cinayeti işlediğini itiraf ettiği bildirildi.

M. Nuri Keskin

25 Ekim günü Şırnak'ın Uludere ilçesine bağlı Gülyazı köyünde, Mesut ve Hacı E. adlı korucular, köyelerine gelen ve düğünlerde saz çalan yerel sanatçı M. Nuri Keskin adlı kişiyi, aralarında çıkan tartışma sonucu öldürdüler ve olay sonrası kaçtılar.

Diğer GKK Saldırıları

Muş'a bağlı Suluca köyünde 28 Temmuz günü ot biçmeye giden Elhan ailesi korucuların saldırısına uğradı. Olayda Netice Elhan (15) adlı çocuk, korucular tarafından silahla yaralandı. Edinilen bilgiye göre, olay şöyle gelişti:

Mayıs ayında İzmir'den köyelerine dönen Elhan ailesinden Maşallah Elhan, 28 Temmuz günü ot biçerken köy muhtarı Kamil Aktaş, korucular Tajdin Aktaş, Sadettin Aktaş, Gıyasettin Aktaş ile Şevket Solgun, Ali Solgun ve Şehmus Solgun tarafından sopalarla dövüldü. Daha sonra köye giden korucular Elhan'ların evine ateş açtı. Olayda Netice Elhan adlı çocuk ile evi tarayan koruculardan Tekin Aktaş yaralandı. Maşallah Elhan'ın olayın ardından gözaltına alındığı bildirildi.

Batman'ın Kozluk ilçesine bağlı Samanyolu köyü korucuları 30 Temmuz günü aynı köyde oturan Mehmet Kaplan adlı HADEP üyesinin evine baskın düzenlediler. Edinilen bilgiye göre, Kaplan'ı evde bulamayan korucular kızları Laleş Kaplan ve Hanife Kaplan'ı feci şekilde dövdü. Olay günü işte olduğunu belirten Mehmet Kaplan, baskının korucubaşı Ahmet Avcı öncülüğünde yapıldığını iddia etti. Korucuların uzun bir süreden beri kendisini rahatsız ettiğini dile getiren Kaplan, "Bu adamlarla bir alıp veremediğimiz yok. HADEP'li olduğum için saldırı yapılmıştır. Daha önce de bazı sorunlar bahane gösterilerek bu şekilde üzerimize geliyorlardı. Ancak bu kez çok çirkin bir saldırıda bulundular" dedi.

Hasankeyf'in İncirli köyünde korucular ile köy sakinleri arasında 7 Ağustos günü kavga çıktı. Gerçüş'ün Serinköy, Deveici, Seki, Gönüllü ve Yaka köyelerinden İncirli köyüne göçen korucular ile köy muhtarı M. Emin Toy, Cemil Toy ve Halil Sönmez arasında saman deposu yüzünden çıktığı bildirilen kavgada M. Emin Toy, Cemil Toy ve Halil Sönmez yaralandı. Muhtar Emin Toy, korucular ile aralarında sürekli tartışmaların yaşandığını belirterek "Onların köyde bir karış toprağı yok. Biz bu yıl onlara ödünç verdiğimiz saman deposunu almak istedik. Bu yüzden taşla sopayla bize saldırdılar" dedi. Olaydan sonra kavgaya karıştığı iddia edilen koruculardan Katibe Doğan ve Şevket Yılmaz gözaltına alındı.

İğdır'ın Aralık ilçesine bağlı Yukarı Çamurlu köyünde Eylül ayı başlarında köy korucuları İsmail Savu ve

Mehmet Dere'nin etrafa rasgele ateş açması sonucu HADEP üyesi Mehmet Mercan'ın evi isabet aldı. Olayın ardından iki taraf arasında gerginliğin tırmanması üzerine korucuların gözaltına alındığı ve silahlarına el konularak 500'er milyon lira para cezasına mahkum edildikleri bildirildi.

Van'ın Şabanıye mahallesinde 15 Eylül akşamı yapılan bir düğünü basan Şimşekler Özel Tim Grubu'na bağlı bir grup korucu düğün sahibi İshak Dağ'ı yaraladı. Olay büyümeden önlenirken, korucubaşı Şaban Kahraman'ın "olayın yanlış anlamadan meydana geldiğini, çocuklarının hakarete maruz kaldığını sandıkları için evi bastıklarını" söylediği öğrenildi.

Tunceli'ye bağlı Mazgirt ilçesi Darkent nahiyesinde Şükrü Bilen (80) adlı kişiyi sık sık dövdüğü belirtilen korucubaşı Hüseyin Demirtaş hakkında Eylül ayında soruşturma açıldı. Edinilen bilgiye göre olaylar şöyle gelişti:

Darkent nahiyesinde birbiriyle akraba olan Şükrü Bilen ve korucubaşı Hüseyin Demirtaş arasında bir yıl önce arazi anlaşmazlığı yüzünden kavga çıktı. Olaydan sonra Demirtaş tarafından dövülen Bilen'in oğlu Düzgün Bilen, İHD Elazığ Şube Başkanı Cafer Demir'den yardım istedi. Demir'in konuyu Mazgirt Kaymakamı Akif Yorulmaz'a aktarması üzerine Kaymakamlık, olayla ilgili soruşturma başlattı.

Bingöl'ün Karlıova ilçesine bağlı Yanık köyü yakınlarında Mustafa Kapu, Hacı Bulak, Vahap Bor ve Ömer Can adlı köylülerin 26 Ekim günü odun toplamaya gittikleri ormanlık alanda Taşlıçay köyü korucuları tarafından dövüldüğü bildirildi.

Bitlis'in Tatvan ilçesine bağlı Koruklu köyünde Alkan ailesinin korucuların saldırısına uğradığı bildirildi. 1996 yılında boşaltılan köylere bir süre önce dönen Alkan ailesinin evine 12 Ekim günü gelen korucu Bahattin Göle, kızı korucu Alya Göle ve altı kişinin Tahir Alkan'ı bıçakla yaraladığı, eşi, annesi ve çocuklarını dövdüğü öğrenildi. Tahir Alkan, olaydan sonra gittiği Kaynarca Jandarma Karakolundan kovulduklarını söyledi. Tatvan Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Tahir Alkan, aynı korucuların daha önce de kendilerine saldırdıklarını, ancak savcılığa ve kaymakamlığa yaptığı başvuruların sonuçsuz kaldığını belirtti. Saldırının ardından Tahir Alkan'ın, beyin travması teşhisiyle Van Devlet Hastanesine kaldırıldığı, eşinin ise, Tatvan Devlet Hastanesi'nden 7 günlük iş göremez raporu aldığı öğrenildi.

Hakkari'de koyun ticaretiyle uğraşan Abdullah Esen, Abdulhakim Sadak ve Abdullah Soğunç adlı kişilerin Ekim ayında koyunlarını almak için gittikleri Büyükçiftlik köyünde korucular tarafından ölümlü tehdit edildikleri öğrenildi. Edinilen bilgiye göre olay şöyle gelişti:

Abdullah Esen, Abdulhakim Sadak ve Abdullah Soğunç, 1999 yılında 700 koyunla birlikte Esendere Sınır

Kapısını geçmek isterken operasyon düzenleyen Esendere Sınır Jandarma Karakolu devriyelerince gözaltına alındı. Hayvanlara el koyan jandarma, yasal işlem başlatılması için koyunları Gümrükler Müdürlüğü'ne teslim etti. Koyunlar daha sonra yediemin olarak Pinyaniş aşiretinden korucubaşı Mustafa Zeydan'a bağlı Büyükçiftlik köyü korucuları Sıddık Toktamış, Ömer Kulaç, Zübeyir Kulaç, Naif Duru ile Hıdır Tatlı'ya teslim edildi.

Koyun tüccarları hakkında "1918 sayılı Kaçakçılık Yasasına muhalefet ettikleri" gerekçesiyle dava açıldı. Hakkari 1. Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki dava 19 Ocak 2001 tarihinde beraatla sonuçlandı. Bunun üzerine tüccarların avukatı Mikail Demiroğlu, koyunların iadesi için mahkeme kararını Esendere Gümrükler Müdürlüğü'ne götürdü.

Bunun üzerine Gümrük Müdürlüğü, koyunları yediemin olarak teslim ettiği koruculara iki defa tebligat yaptı. Demiroğlu, bir süre önce koyunlarını istemeye giden müvekkillerinin korucular tarafından ölümlü tehdit edildiğini söyledi. Demiroğlu korucuların, müvekkillerini, "Ne koyunu, siz buranın neresi olduğunu biliyor musunuz? Sizi bir daha burada görmeyelim, yoksa hepiniz ölürsünüz" şeklinde tehdit ettiklerini bildirdi.

Van'ın Çatak ilçesine bağlı Dağseven köyüne 23 Kasım günü korucular ve askerler tarafından baskın düzenlendi. Edinilen bilgiye göre 7 yıl önce boşaltılan Dağseven köyüne geçtiğimiz yaz dönen ailelerin Bilge köyü korucularına ait hayvanları arazilerinden çıkarmaları üzerine köye baskın düzenleyen askerler, İhsan Ağıç, Hadi Avşar, Mehmet Aydın ve Hacı Aslan adlı köylüleri "koruculara ait koyunları çaldıkları" iddiasıyla gözaltına aldı. Çatak İlçe Jandarma Komutanlığı'na götürülen 4 köylü savcılık tarafından serbest bırakıldı.

Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Özbek köyünde yaşayan Ali İhsan Polat, 15 Kasım günü kendisine ait ağaçları kesen korucular Seyithan Polat ve Mahmut Polat'ı uyardığı için saldırıya uğradı. Ayağından yaralanan Polat'ın Diyarbakır Devlet Hastanesi Ortopedi bölümünde beş gün tedavi altında tutulduğu öğrenildi.

İğdir'da yaşayan Mustafa Karadağ ve Nurettin Karadağ adlı kişilerin 6 Aralık günü, Yüzbaşılar köyünde koruculuk yapan Tahir Akkuş, Muhittin Akkuş ve Hamit Akkuş ile yakınlarının saldırısına uğradığı bildirildi. Korucuların sopayla dövdüğü Nurettin Karadağ'ın 5 dişi kırıldı. Saldırının 6 ay önce Nurettin Karadağ ile aynı korucular arasında çıkan bir kavga yüzünden meydana geldiği iddia edildi.

28 Aralık günü Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesine bağlı Hebana köyünden Viranşehir'e doğru yola çıkan Esat Sakin (50) ve Mehmet Sakin (60) adlı kardeşlere ait özel araç Sesik köyü yakınlarında tarandı. Saldırıda sol

bacak kasiğı ve diz kapağına kurşun isabet eden Esat Sakin ağır yaralandı. Saldırıdan yara almadan kurtulan Mehmet Sakin, saldırının Beyan aşireti korucularından Abdullah Diken, Abid Diken, Salih Diken ve Mahmut Diken tarafından düzenlendiğini iddia etti. Korucuların kendilerini tanıdıklarını, bilinçli olarak ve öldürme maksatlı ateş ettiklerini söyleyen Sakin şöyle konuştu:

"Beni öldürmek istediklerini bildiğim için hızla ana yola girdim. Arkamızdan 3-4 şarjör bitirinceye kadar taradılar. Bu korucular hırsızlık, yol kesme ve adam öldürme gibi birçok olaya karışmışlar. Bunlar soygun ve adam öldürme gibi işler için defalarca devletin silahını kullandılar."

Mehmet Sakin'in ifadesi üzerine gözaltına alınan Salih Diken, Abid Diken, Mahmut Diken, Abdullah Diken ve adı öğrenilemeyen bir korucu ifadeleri alınarak ertesi gün serbest bırakıldılar.

2002 yılında korucuların kendi aralarında çıkan çatışmalar da basına yansıdı.

Şırnak'ın Beytüşşebap ilçesine bağlı Hemkan köyünden 12 korucu ot biçmek amacıyla 15 Temmuz günü gittikleri Suvari Xelil bölgesinde Çeman köyü korucularının saldırısına uğradı. Çatışmada, adı öğrenilemeyen bir korucu başından yaralandı.

Ağustos ayı başlarında Van'ın Çaldıran ilçesinde Şexki ile Bekiran aşiretleri arasında arazi yüzünden kavga çıktı. Edinilen bilgiye göre, Çaldıran'a göç eden Bekiran aşireti üyeleri, Egekümeyt ve Şexheyder köylerine dönerek arazilerinde ekim yapmak isteyince, Şexki aşireti mensuplarının saldırısına uğradı. Üç kişinin yaralandığı kavganın ardından Çaldıran Jandarma Komutanlığı'nın sokağa çıkma yasağı ilan ettiği bildirildi.

Yerleşim Merkezlerine Yönelik Saldırıları

Muş'un Varto ilçesinde 17 Temmuz günü Güzel Han, adı öğrenilemeyen 5 yaşındaki kızı, Davut Han, Mahmut Han (17), Şerafettin Han ve İmdat Han gözaltına alındı. Davut Han'ın KADEK militanı olduğu ve tedavi için doktora götürüldüğü iddia edildi. Gözaltına alınanlardan Güzel Han ve kızı 18 Temmuz günü serbest bırakıldı. Aynı gün Varto'ya bağlı İnak köyüne düzenlenen baskında da aynı aileden Hacı Ahmet Han (90) gözaltına alındı. Görgü tanıkları baskında jandarmaların yanında bulunan Mahmut Han'ın durumunun iyi olmadığını ve işkence gördüğünün anlaşıldığını bildirdiler.

Van'ın Gevaş ilçesine bağlı Dokuzağaç köyünde bir eve 9 Ağustos günü yapılan baskının ardından bir evin ateşe verildiği bildirildi. Edinilen bilgiye göre Salih Barlık adlı köylünün "uyuşturucu kaçakçılığı yaptığı" ihbarı üzerine Van Alay Komutanlığı'nda görevli özel tim görevlileri ile askerler Barlık'ın evine baskın düzenledi. Yerel kaynaklar askerlerin arama yaptıktan sonra evi

ateşe verdikleri, bu sırada yaşanan tartışma üzerine köy muhtarı Mahir Altın ile oğlunun askerler tarafından tartaklandığını ve havaya ateş açıldığını, olaydan sonra köye giriş ve çıkışların kontrol edildiğini bildirdiler.

Bingöl'ün Karlıova ilçesine bağlı Yukarı Çığ, Dağlı İsa ve Serpme Kaya köylerine Ağustos ayı ortalarında baskın düzenlendi. Baskınlar sırasında, Hacı Yusuf Kisoğlu'nun (80) evinin bir bölümünün askerler tarafından yıkıldığı iddia edildi. Baskınlarda gözaltına alınan Ekrem Genç, Selim Kisoğlu, Mehmet Ali Temuroğlu ve Ferit Karabağ 17 Ağustos günü "KADEK/PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla tutuklandılar.

Şırnak'ın Uludere ilçesine bağlı Andaç (Şefrezan) köyünün 6 Aralık günü askerler tarafından basıldığı bildirildi. Edinilen bilgiye göre Bölük Komutanı, köylüleri meydanda toplayarak "Aranızda şerefsizler var, daha birkaç gün önce 30 askerimiz şehit edildi. Şerefsizlere yardım ediyorsunuz, sizi gözaltına alacağım" diyerek tehditler savurdu. Baskın sırasında askerlerin havaya ateş açtıkları da bildirildi. Bunun üzerine köylüler olayı protesto etmek amacıyla Uludere İlçesi'ne doğru yürüyüşe geçtiler. Ancak Gülyazı Alay Komutanı'nın araya girmesi ile eylemi sona erdirdiler. Olay üzerine açıklama yapan HADEP Şırnak İl Başkanı Resul Sadak, "Bu olay OHAL'in kaldırılmasının bir makyaj olduğunu kanıtladı. OHAL Şırnak'ta sistem olarak hala vardır. Yetkililerden, derhal olaya müdahale ederek, köylülerin can güvenliğinin sağlanmasını bekliyoruz" diye konuştu.

11 Aralık günü Şırnak'a bağlı Toptepe köyü ve kent merkezinde düzenlenen ev baskınlarında çok sayıda kişi gözaltına alındı. Evine baskın düzenlenenlerden Yusuf Uğur, Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Yusuf Uğur, Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık ve İçişleri Bakanlığı'na da gönderdiği dilekçesinde, gece yarısı hiçbir gerekçe gösterilmeden kar maskeli polisler tarafından evinin basıldığını, evde bulunanların dövüldüğünü bildirdi. 13 Aralık günü düzenlenen ev baskınlarında da bazı kişiler gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan adları öğrenilenler şöyle:

Sevkan Duru, Nasır Duru, Osman Geliş, Reşit Doğan, Emin Güngen, Tahir Güngen, Ferhan Katar, Süleyman Katar, Resul Katar, İdris Katar, Emin Üstek, Zübeyt Gülenç, Hüsnü Uğur, Beşir Düşkün, Ömer Kültür, Çetin Bayat ve Emin Urat. Gözaltına alınanlardan 11'i 15 Aralık günü tutuklandı. Tutuklananların adları şöyle: Tahir Güngen, Emin Urat, Resul Katar, Hüsnü Uğur, Beşir Çoşkun (Düşkün), Reşit Doğan, Emin Üstek, Zübeyt Gülenç, Nasır Duru, Sevkan Duru ve Ömer Kültür (Kültür).

Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Feyzo köyüne 19 Aralık günü jandarma birlikleri tarafından baskın düzenlendi. Baskın sırasında tüm evlerde arama yapan jandarmaların, daha sonra köylüleri dışarıya çakartarak saatlerce kar üstünde beklettikleri ileri sürüldü.

Andrea Wolf'un Öldürülmesi

Van'ın Çatak ilçesi Keleş köyü yakınlarında 23 Ekim 1998 tarihinde düzenlenen operasyonda Alman vatandaşı PKK militanı Andrea Wolf'un öldürülmesi nedeniyle³ açılan soruşturma 4 Mayıs günü takipsizlik kararıyla sonuçlandı. Wolf ailesinin avukatı Eren Keskin'in başvurusu üzerine Çatak Cumhuriyet Savcılığı soruşturma başlatmış ve olayda yakalanan PKK'lilerin DGM'de verdikleri ifadeleri incelemeye almıştı. Savcının başka bir yere tayininin çıkması üzerine yerine bakan Cumhuriyet Savcısı ise operasyona katılan görevlilerin ifadelerinin ve olay tespit tutanağının incelenmesi sonucunda "operasyonda herhangi bir PKK üyesinin sağ veya ölü ele geçirilmediği" gerekçesiyle takipsizlik kararı verdi.

Avukat Eren Keskin, takipsizlik kararının iptali için ağır ceza mahkemesine başvurdu. Keskin, olaydan sonra Almanya'da sivil kişiler ve hukukçulardan oluşan soruşturma komisyonu tarafından dinlenen tanıkların, olayda yakalanan ve ölen kişilerin adlarını açıkladığını bildirdi. İçişleri Bakanlığı'na yazdığı yazıya gelen yanıtta tanık adlarının komisyonun dinlediği tanıkların adlarıyla örtüştüğünü belirten Keskin, "Savcılığa Wolf'un gömülü olduğu yerle ilgili bilgi verdik. Bizdeki tanık beyanları doğrultusunda mezarlığın açılması konusunda talebimiz oldu. Ancak savcı talebimizi dikkate almadan takipsizlik kararı verdi. Mezarın yerini bilmemize rağmen mezarı açtırmadan bitirdiler" dedi.

Wolf'la ilgili hiçbir resmi kaydın olmadığından adli yazışmalarla ortaya çıktığını anlatan Keskin, "Olay son derece önemli ve araştırılması gereken bir iddia sözkonusudur. Bu olayda Türkiye'de sonuç almak isteriz. Ağır Ceza Mahkemesi de takipsizlik kararını kaldırmazsa dosyayı AIHM'e götüreceğiz. Olay daha da büyüyecek o zaman. Olayın daha da büyümesi istenmiyorsa biran önce aydınlatılması gerekir" dedi.

Beytüşşebap Olayı

Şırnak'ın Beytüşşebap ilçesine bağlı Ilıcak, Ortalı, Dağaltı ve Aşat köylerine 2001 yılında düzenlenen baskınlarda gözaltına alınan 31'i korucu 32 kişi hakkında açılan dava 2002 yılında sonuçlanmadı.

Davanın 4 Nisan günü Diyarbakır DGM'de yapılan duruşmasında söz alan Avukat Sezgin Tanrıku, Adli Tıp Kurumu'ndan gelen raporu kabul etmediğini belirterek müvekkillerinin vücutlarında işkence izlerinin bulunduğunu söyledi. Adli Tıp raporunun müvekkillerinin gözaltına alınmasından 4 ay sonra hazırlandığına dikkat çeken Tanrıku, "Hukuka aykırı bir şekilde gözaltına alınan müvekkillerim sıcak çatışma döneminde koruculuk yapmışlardır, mayın dökemeleri söz konusu değildir. Diyarbakır Adli Tıp Kurumu 10 yıldır hiç kimseye işkence gördüğüne dair rapor vermemiştir. Bu yüzden Türkiye işkence vakalarından dolayı AIHM'de defalarca mahkum olmuştur." dedi.

Sanıklardan Bengün Aşkan, 4 Nisan; Mustafa Aşkan, 23 Mayıs; Fahri Ceylan, Seyhmus Abi, Keser Acar, Orhan Abi ve Yakup Ceylan 27 Eylül günü tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldılar. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Şırnak'ın Beytüşşebap ilçesi Ilıcak köyü yakınlarında 26 Haziran 2001 ve 8 Temmuz 2001 tarihlerinde mayına basan İsmail Kıvrak adlı askerinin ölümü, Turhan Ataş, Sebahattin Çoban, Ali Osman Tekel, Nihat Döner, Gürkan Sarı ve Abdullah Demir adlı askerlerin de yaralanması üzerine Ilıcak, Ortalı, Dağaltı ve Aşat köylerine düzenlenen baskınlarda gözaltına alınan sanıkların yakınlarından Halit Aslan ve Ebuzeyt Aslan 7 Eylül 2001 tarihinde Yeşilöz köyü Geçitli mezarı Dereyatağı bölgesinde güvenlik görevlileri tarafından öldürülmüştü.

İddianamede, Şemsettin Abi, Cafer Aslan, İsa Abi, Yasin Abi, Keser Acar, Fahri Ceylan, Şehmus Abi, Kemal Acar, Sadun Yeşil, Hamit Acar, Orhan Abi, Yakup Ceylan, Kerim Acar, Karaman Abo, Ali Abo ve Nazmi Abi hakkında TCY'nin 125. maddesi uyarınca ömür boyu hapis, Mirza Aşan, Naif Aşan, Yakup Aşan, Ekrem Aşkan, Nezir Abo, Zeydin Aşan, Hekim Aslan, Hakki Aşan, Turan Aslan ve Bahattin Aslan hakkında TCY'nin 168/2 ve TMY'nin 5. maddesi, İsa Abi, Ahmet Abi, Faki Aşkan, Nazmi Aslan, Cemil Abi ve Bengin Aşkan hakkında da TCY'nin 169 ve TMY'nin 5. maddesi uyarınca hapis cezası isteniyor.

Operasyonlar sırasında Ilıcak köyünden kaçıp İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvuran Kasım Aslan, Beytüşşebapa dönüşü sırasında can güvenliğinin sağlanması için Ekim ayında İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Şırnak Valiliğine başvurdu. Kasım Aslan başvurusunda, 9 Temmuz 2001 tarihinde İlçe Jandarma Karakol Komutanı Hakan Turun yönetimindeki askeri birliklerin köylere operasyon düzenleyerek aralarında oğlu Cafer Aslan ve akrabalarının bulunduğu 37 kişiyi gözaltına aldığını, yoğun işkence göreceklere bildiği için operasyon sırasında gizlenip daha sonra köyünü terk ettiğini ve o günden bu yana köyünden uzak yaşadığını belirtti.

Gazal Berü'nün Öldürülmesi

19 Mart 2001 tarihinde Bingöl'ün Karlıova ilçesi Yiğitler köyünde askerlerin köpekleri tarafından öldürülen Gazal Berü'nün (11) yakınları İçişleri Bakanlığı aleyhine 1 trilyon 100 milyar liralık tazminat davası açtı.

³ Almanya'daki sivil toplum örgütlerinin oluşturduğu komisyonun yaptığı araştırmalarda Wolf'un yakalandıktan sonra ağır işkencelerle öldürüldüğünün tespit edilmesi üzerine Frankfurt Eyalet Mahkemesi savcılarını soruşturma başlatmıştı. Olaydan sağ kurtulan PKK'lilerin hem Almanya'daki sivil toplum örgütlerine, hem de Frankfurt'ta soruşturmaya yürüten savcılara verdikleri yazılı ifadelerde, Wolf'un sağ yakalandıktan sonra askerler tarafından çınl çıplak soyulduğunu, göğüslerinin kesildiğini, cinsel organına ve kafasına kurşun sıkıldığını anlatmışlardı. Anne Liselotte Wolf ise kızının cesedini almak için Türkiye'de girişimlerde bulunmuştu

Gazal Berü'nün babası Hacı Berü, köpeklerin karakol nöbetçisi er tarafından çocukların üzerine saldırtıldığını, olay yerine 5 metre mesafedeki jandarmanın herhangi bir müdahalede bulunmadığını bildirdi. Dava dilekçesinde "karakolda tutulan köpeklerin terörle mücadele amacıyla eğitildiği, operasyon dışında bağlanmaları gerekirken yaya yollarına yakın yerlerde serbest bırakıldığı, bu nedenle idarenin olaydan birinci dereceden sorumlu olduğu" vurgulandı. Olaydan sonra yapılan resmi açıklamada, köpeklerin karakola ait olmadığı ileri sürülmüştü. Dava, Malatya İdare Mahkemesi'nde görülüyor.

IHD heyetiyle görüşen ve Cumhuriyet Savcılığı'na ifade veren köylüler köpeklerin karakola ait olduğunu söylemişlerdi. Karlıova Kaymakamı'nın, olaydan sorumlu tutulan askerler hakkında soruşturma izni vermemesi nedeniyle "görevi ihmal" suçlamasıyla açılan soruşturma takipsizlik kararıyla sonuçlanmıştı. Berü ailesinin avukatları, takipsizlik kararının iptali için Muş Ağır Ceza Mahkemesi'ne yaptıkları başvurunun reddedilmesi üzerine, askerler hakkında Karlıova Cumhuriyet Savcılığı'na "kasten adam öldürme" iddiasıyla suç duyurusunda bulunmuştu. Ancak, bu soruşturma da takipsizlikle sonuçlanmıştı. Avukatların bu kararın iptali ve memurların yargılanmasına ilişkin yasanın iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurulması talebi halen Muş Ağır Ceza Mahkemesi tarafından değerlendiriliyor.

Vedat Aydın'ı Anma Töreni

Kapatılan HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın'ın öldürülmesinin 11. yıldönümü nedeniyle Diyarbakır'da 10 Temmuz günü yapılmak istenen anma törenine polis müdahale etti.

Olayda, Selami Demizhan, Şehnaz Turan, Gani Alkan, Umut Tekin, Veysi Akbaş, Nazım Çağlak, Nuran Ekti, Mehmet Yeşilbaş, Şerif Seven, Mehmet Deviren, Aynur Yapsun ve Medeni Kaya adlı kişiler yaralandı. Durumu ağır olan Şerif Seven, hastaneye kaldırıldı.

Osman Baydemir (IHD Şube Başkanı), Arif Akkaya (Tek Gıda İş 1 Nolu Şube Başkanı), Abdullah Akengin (TAYDER Başkanı), Mefahir Altındağ (HADEP İl Başkan Yardımcısı), Elif Tokay (HADEP İl Kadın Kolları Başkanı), Şerif Camcı (HADEP Merkez İlçe Başkanı), Şakir Doğru, Mehmet Akın, Tezcan Us, Mehmet Ergük, Gülay Tekin, Necla Korkmaz, Hüseyin Bayrak, Veysel Dalli, Zeki Doğrul, Zübeyde Zümrüt, Pirozhan Doğrul, Erkan Erenci, Mehmet Akcan, Hasan Eroğlu, Abdullah Aydın, Metin Baran, İbrahim Doğan, Şehmus Özcan, Reyhan Yalçındağ, Hanefi Işık, Halit Yaşa, Siracettin İrmak, Murat Avcı, Şaide Demirkıran, Musa Tekin, Siddık Şeker, Halim Yamaç, Necdet Atalay, Fethullah Batur ile soyadları öğrenilemeyen Ramazan ve Ömer adlı kişiler de gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar, Metin Baran dışında, aynı gün serbest bırakıldılar.

Gözaltına alınanlardan HADEP Diyarbakır İl Başkan Yardımcısı Abdülğani Alkan, Diyarbakır Emniyet

Müdürlüğü Güvenlik Şube Müdürü Bülent Yavaşoğlu hakkında suç duyurusunda bulundu. Alkan, Yavaşoğlu'nun adliye binasında kendisini tehdit ettiğini ve hakarete bulunduğunu belirtti.

Diğer Olaylar

Diyarbakır'ın Bismil ilçesine bağlı Kazancı (Hacıya Kurmanca) köyündeki ilköğretim okulunda Türk bayrağının yırtılması nedeniyle Kemal Saruhan, Sait Saruhan ve Müslüm Saruhan adlı kişiler 18 Eylül günü gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar aynı gün serbest bırakıldı. Olayla ilişkili olduğu gerekçesiyle gözaltına alınan Fuat Saruhan'ın ise Bismil Cezaevi'nde bir hafta tutuklu kaldıktan sonra tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldığı bildirildi.

19 Eylül günü Van'ın Bostaniçi beldesinde yaşayan Ayhan Yıldız'ı (28) gözaltına almak için Esendere mahallesinde operasyon başlatan askerler ve özel tim görevlileri, Yıldız'ı bulmak için Bahçeli sokakta 10 eve baskın düzenledi. Yaklaşık 3 saat süren operasyon sonucunda Yıldız gözaltına alındı. Yıldız'ın hangi gerekçeyle gözaltına alındığı konusunda bilgi alınamadı.

Mardin'in Nusaybin ilçesinde görev yapan Seyfettin Yavuz (26) adlı öğretmen 20 Eylül günü gözaltına alındı. 21 Eylül günü Diyarbakır'a götürülen Seyfettin Yavuz'un JITEM tarafından sorgulandığı ileri sürüldü. Yavuz'un sorgusunun ardından "yasadışı örgüt üyeliği" suçlamasıyla tutuklanarak Diyarbakır Özel Tıp Cezaevi'ne konulduğu bildirildi.

Van'ın Saray ilçesinde İran sınırına yakın Beyaslan, Kapıköy ve Çılık köylerinin sınırındaki 5 kilometre uzunluğunda bir alana girişlerin Kaymakamlık tarafından izne bağlandığı bildirildi.

Saray Kaymakamı İsmail Ustaoglu, "Araziye giden bazı köylülerin sınırda başka işlerle uğraştığı için yeni bir uygulama başlatma kararı aldıklarını" söyledi. Kendilerine başvurarak arazi tapularını ibraz edilen köylülerin, daha sonra İlçe Jandarma Karakol Komutanlığı'na gönderilerek "kimlik belgesi" verildiğini belirten Ustaoglu, isteyen her köylüye izin belgesi verdiklerini, köylülerin mağdur edilmediğini öne sürdü.

Silahlı Çatışmalar

OHAL Bölge Valiliği tarafından yapılan açıklamada ,OHAL uygulamasının yürürlükte olduğu 19 Temmuz 1987-30 Kasım 2002 tarihleri arasında bölgede meydana gelen silahlı çatışmalarda **23.535** PKK militanı, **5.050** güvenlik görevlisi ve **4.485** sivilin öldüğü; **625** PKK militanı, **11.098** güvenlik görevlisi ve **5.514** sivilin yaralandığı bildirildi.

TİHV'nin derlediği bilgilere göre 2002 yılında, çoğunluğu OHAL Bölgesi'nde olmak üzere, meydana gelen 17 silahlı çatışma olayında toplam **11** militan, **15** asker, **4** MİT görevlisi ve **2** korucu öldü.

Ordu'nun Ünye ilçesine bağlı Yeşilkent beldesi yakınlarında 21 Mart günü çıkan çatışmada "DHKP-C militanı oldukları" öne sürülen üç kişi öldürüldü. Ölenlerin adlarının **Gökçe Şahin, İpek Yücel⁴** ve **Turan Şahin** olduğu ileri sürüldü.

TAYAD tarafından 22 Mart günü yapılan açıklamada, Turan Şahin'i toprağa vermek için 21 Mart günü Ünye'den yola çıkan yakınlarının Tokat'ın Niksar ilçesi girişinde askerler tarafından durdurulduğu bildirildi. Buna karşı çıkılması üzerine asker ve polislerin Şahin'in yakınlarının dövüldüğü ve cenaze için tutulan otobüsün camlarının kırıldığı ifade edilen açıklamada, engellemeler nedeniyle Şahin'in İstanbul'da toprağa verildiği bildirildi.

12 Mayıs günü Giresun'un Yağlıdere ilçesi yakınlarında DSP Espiye İlçe Başkanı Recai Zaim, Soğukpınar beldesi Belediye Başkanı İbrahim Akgün, Espiye Orman İşletme Müdürü Ahmet Akbulut ve sürücü Mehmet Külah'ın kaçırılmasından sonra Sivas-Tokat arasındaki bölgede 12 Mayıs gecesi TIKKO militanları ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışmada TIKKO militanı **Cafer Özdemir** öldürüldü. 16 Mayıs gecesi de Yağlıdere ilçesi yakınlarındaki Çıkrıkçı yaylasında arama çalışmaları yapan jandarma timlerinin birbirlerine ateş açması sonucunda Astsubay **Erkan Dedeoğlu** ve er **Hüseyin Demircan** öldü, Murat Sucu ve Ferdi Ovalı adlı erler de yaralandı. (**Bkz. Yasadışı Örgüt Saldırıları**)

Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından Haziran ayında yapılan açıklamada, "Hakkari'de gerçekleştirilen operasyonda KADEK üyesi bir kişinin öldürüldüğü" bildirildi. Ancak açıklamada öldürüldüğü ileri sürülen kişinin kimliği ve olay tarihi hakkında bilgi verilmedi.

3 Haziran günü Amasya'ya bağlı Hasabdal köyü yakınlarında DHKP-C üyesi oldukları ileri sürülen bir grupla askerler arasında çatışma çıktı. Çatışma ölen ya da yaralanan olmadı.

Ordu'nun Mesudiye ilçesi yakınlarında da 18 Haziran günü TIKKO militanları ile güvenlik görevlileri arasında çatışma çıktığı, çatışmada ölen ya da yaralanan olmadığı bildirildi.

Almanya'da yayınlanan Özgür Politika gazetesinin internet sitesinde 10 Haziran günü yayınlanan bir haberde, 7 Haziran günü Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde PKK-KADEK militanları ile askerler arasında çatışma çıktığı bildirildi. Çatışmada bazı askerlerin öldüğü ileri sürüldü.

Özgür Politika gazetesinin internet sitesinde yayınlanan bir başka haberde de, Bingöl'ün Yayladere ilçesine bağlı Şexan köyü yakınlarında 2 Haziran günü çıkan çatışmada **3 asker** öldüğü, iki asker de yaralandığı ileri sürüldü.

20 Haziran günü Elazığ'ın Karakoçan ilçesinde bulunan Gaz Tepesi Jandarma Karakolu'na düzenlenen silahlı saldırıda 3 asker yaralandı.

13 Temmuz günü Şırnak'ın Uludere ilçesinde Irak sınırındaki Elcan mevkiinde gerçekleştirilen sınır denetimi sırasında, korucularla kimliği belirlenemeyen kişiler arasında çıkan silahlı çatışmada **Mahmut Benek** (26) adlı korucu öldü, Salih Bilen adlı korucu da yaralandı.

Diyarbakır yakınlarında 2 Ağustos günü KADEK/PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışmada **2 KADEK militanı** ve **2 güvenlik görevlisi öldü**, 4 güvenlik görevlisi ve 2 korucu da yaralandı. Ölen askerlerden birinin Astsubay **Ramazan Kalyoncu** olduğu öğrenildi.

Ölen iki KADEK/PKK militanından birinin adının **Vedat Koç** olduğu öğrenildi. Vedat Koç'un babası Mehmet Koç, önce kendisine ölen kişinin oğlu olmadığını söylediğini, ısrarı üzerine mezarın açıldığını belirterek oğlunun gömülmeden önceki fotoğrafında uzun saçlı ve sakallı olduğunu cesette saç ve sakal olmadığını söyledi. Oğlunun yüzünde yanık izleri bulunduğunu da kaydeden Mehmet Koç, DNA testi yaptırılacağı gerekçesiyle cesedin verilmemesini belirtti.

1 Ekim günü Bingöl'ün Karlıova ilçesi yakınlarında **üç KADEK militanının** korucular tarafından öldürüldüğü bildirildi. Öldürülen KADEK militanlarından **İskender Yıldız**, 10 Ekim günü Batman'da toprağa verildi.

12 Ekim günü Şırnak'ın Güçlükonak ilçesi Bulmuşlar köyü yakınlarında çıkan çatışmada **Mehmet Özalp** adlı korucu öldü, oğlu korucu Abdurrahman Özalp yaralandı.

23 Ekim günü Bingöl'ün Yayladere ilçesine bağlı Korlu köyü yakınlarında KADEK militanları ile askerler arasında çıkan çatışmada adı öğrenilemeyen **bir asker** öldü, bir asker de yaralandı.

Tunceli'nin Sütluçe köyü yakınlarında 26 Ekim günü KADEK militanları ile askerler arasında çıkan çatışmada **bir KADEK militanının** öldürüldüğü, beş asker de yaralandığı ileri sürüldü.

KADEK tarafından yapılan açıklamada, 20 Kasım günü Kuzey Irak'ın Haftanın bölgesinde çıkan çatışmada **7 asker** ve **4 MİT görevlisinin** öldüğü iddia edildi.

29 Aralık günü Tokat yakınlarında çıkan çatışmada, "DHKP-C yöneticilerinden olduğu" iddia edilen **Celalettin Ali Güler** öldürüldü.

Önceki yıllara ilişkin olaylar

Haziran ayında Batman'ın Sason ilçesine bağlı Tanze (Heybeli) köyü Nawala Çarşı (Beşevler) mezarı kırsal kesiminde içinde 8 kişinin kemikleri bulunan bir mezar bulundu. Kemiklerin 1999 yılı Mart ayında güvenlik güçleri tarafından kimyasal silahla öldürüldüğü öne sürülen 17 PKK'liden 8'ine ait olduğu iddia edildi.

⁴ Milliyet gazetesinde 12 Eylül 1998 tarihinde yayınlanan bir haberde de İpek Yücel'in çatışmada öldürüldüğü ileri sürülmüştü.

Köylülerin İHD Batman Şubesi'ne başvurularının ardından kemiklerin fotoğraflarının çekildiği ve kimlik tespiti için 27 Haziran günü Batman Cumhuriyet Savcılığı'na başvurulduğu öğrenildi.

İHD Batman Şube Başkanı Sadi Özdemir, "Daha önce de toplu mezarların olduğuna dair duyular alıyorduk. Ancak bu kez ciddi bir iddia olarak bize geldi. Yapılan inceleme sonucu, olayın doğru olduğu tespit edildi ve bunlar çekilen fotoğraflarla belgelendi" dedi.

Ailelerin çatışmalarda yaşamını yitiren çocuklarına ait cesetlerin bulunması için sık sık kendilerine başvurduğunu belirten Özdemir, bu nedenle ortaya çıkarılan toplu mezardaki cesetlerin kimlik tespitlerinin yapılmasının önem taşıdığını vurguladı. Özdemir, "Çatışmalarda ölenlerin cenazeleri genelde ailelerine verilmiyordu. Birçok aile de cesetlerin toplu halde gömülmesi nedeniyle yakınlarının cenazelerini alamıyordu. Bölgemizde bu şekilde mağdur olan yüzlerce aile var.Yapılacak incelemeler sonucu, cesetlerin kimlere ait olduğunun tespit edilerek, kamuoyuna açıklanması gerekiyor" diye konuştu.

1999 yılı Şubat ayı sonlarında yaşanan olayda 17 PKK militanı ile bölgede hayvan otlatan 9 ve 11 yaşındaki iki çocuğun helikopterden atılan kimyasal bombalar sonucu öldürüldüğü ileri sürülmüştü. Olaydan sonra

bölgeye giden asker ve korucuların, cesetleri yaktıktan sonra gömdüğü iddia edilmişti.

X.X., X.X., X.X., X.X., X.X.

Mart ayı ortalarında PKK tarafından yapılan açıklamada, Şırnak'ın Cizre ilçesine bağlı Başkaya köyü yakınlarında bir çukura atılmış 5 ceset bulunduğu bildirildi. Cesetlerinin 4'ünün sivil giyimli olduğu, birinin üzerinde de PKK militanlarının kullandığına benzer giysiler bulunduğu, çukurun çevresinde de boş kovanlara ve iplere rastlandığı kaydedildi.

Bu haberin yayınlanmasından sonra 12 Mart gecesi Cizre'de düzenlenen ev baskınlarında Başkaya köyü nüfusuna kayıtlı 15 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanların adları şöyle:

Mahmut Atabey, İsa Atabey, Ahmet Atabey, Ali Atabey, Tahir Atabey, Halil Yılmaz, İsa Ural, soyadları öğrenilemeyen Sefer, Şeref, Ali, Ebubekir, Sıtkı, Yusuf, Abdullah ve Ahmet.

X.X., X.X.

Ekim ayı başında Bingöl'ün Karlıova ilçesi yakınlarında silahla öldürülmüş iki kişinin cesedi bulundu. Cesetlerin üzerinde PKK militanlarının giydiği giysilerden olduğu öğrenildi.

YAŞAM HAKKI

2002 yılında güvenlik görevlilerinin “yargısız infaz” olarak değerlendirilen ev ve işyeri baskınları, dur ihbarına uymayanlara ateş etme, çevreye rastgele ateş açma, sağ yakalayıp kurşuna dizme, gösterilere müdahale ederken silah kullanma gibi uygulamaları önceki yıllara göre azalma gösterdi. 2002 yılında güvenlik görevlilerinin yaşam hakkı ihlalleri, korucu saldırıları, faili meçhul cinayetler, mayın ve sahipsiz bomba patlamaları, yasadışı örgüt saldırıları, sivil

çatışmalar ve silahlı çatışmalar sonucunda en az **144**¹ kişi öldü.

“Yaşam hakkı” konusunda yılın en önemli gelişmesi, uzun yıllardır tartışılan ölüm cezasının kaldırılması oldu. Avrupa Birliği'ne girme çabaları çerçevesinde ölüm cezasının kaldırılması olumlu bir adım sayılsa bile, “yargısız infaz”la suçlanan güvenlik görevlilerinin yargılanması ve bu tür olayların önüne geçilmesi konularında önemli bir adım atılmadı.

1 - ÖLÜM CEZASI

Türkiye’de yıllardır tartışılan ölüm cezası, 2001 yılı sonu ve 2002 yılında yapılan yasal değişikliklerle kısmen kaldırıldı². 1984 yılından bu yana ölüm cezası kararlarını uygulamayıp Meclis’te bekleten Türkiye’nin bu yasal değişiklikleri yapması, insan hakları kaygıları ya da kamuoyunun baskısından değil, Avrupa Birliği’ne üyelik çalışmalarından kaynaklandı. Tartışmalar, ölüm cezasının Türkiye’nin “içinde bulunduğu koşullarda gerekli olduğu” ya da PKK/KADEK lideri Abdullah Öcalan’a Ankara DGM tarafından verilen cezanın uygulanmasından sonra, ölüm cezasının kaldırılması üzerinden de yürütüldü.

Başbakan Bülent Ecevit, 2 Ocak günü yaptığı açıklamada, “Türkiye bu kadar sorunlar geçirdi, terörizm karşısında bu kadar sıkıntılar çekti, ona rağmen hiçbir ölüm cezasını uygulamadı. Demek ki fiilen ölüm cezası kalkmıştır. Hukuken kalkmış duruma getirmek belki biraz daha zaman alabilir” dedi.

Ecevit, ölüm cezasının kaldırılması konusunda MHP’nin itirazlarıyla ilgili olarak da, AB’ye üyeliğin koşullarından birisinin ölüm cezasının kaldırılması olduğunu MHP’nin de bildiğini belirterek, “kendi iç sorunları var. Geçmişten gelen bağımlılıkları var. Bunları da anlayışla karşılamak gerekir. Türkiye’deki ve dünyadaki değişiklikleri tabii MHP de içinde yaşayarak izliyor. Onun için bu sorunun da ben fazla gecikilmeden çözülebileceğine inanıyorum” dedi.

MHP lideri Devlet Bahçeli daha sonra yaptığı bir açıklamada ölüm cezası konusunda şunları söyledi:

“Diğer iki hükümet ortağı ölüm cezasının kaldırılması

noktasında farklı görüşte olabilir. DSP ve ANAP ölüm cezasının kaldırılmasını isteyebilir. Bunu son günlerde gündeme getiriyorlar. Ama, MHP terör suçlarında ölüm cezasının kaldırılmasını Türkiye’nin hassasiyetleri açısından doğru bulmamaktadır. Teröristlerin ölüm cezasının kaldırılması ile AB’ye gireriz düşüncesi mantıklı değildir. MHP her konuda olduğu gibi bu konuda da Türk milleti için en doğru olanı yapmakta kararlıdır.”

Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk, Bakanlar Kurulu’nun 18 Şubat günü yapılan toplantısına beş ayrı yasa tasarısı taslağı sundu. Toplantıdan sonra açıklama yapan Hükümet Sözcüsü Yılmaz Karakoyunlu, kurulda ağırlıklı olarak Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan taslakların görüşüldüğünü belirterek, değişiklikler konusunda bakanlardan herhangi bir itiraz gelmediğini belirtti. “TCY ile Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun’da Yer Alan Cezaların Yeniden Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı” başlıklı tasarıda ölüm

¹ Bu rakama, Newroz kutlamaları sırasında Mersin’de polis panzeri tarafından ezilerek öldürülen Mehmet Şen ve kalp krizi geçiren Ömer Aydın da dahildir.

² Başbakan Bülent Ecevit, başbakan yardımcısı Mesut Yılmaz, Devlet Bahçeli ve 288 milletvekilinin imzası ile verilen “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi”nin 14 Ekim 2001 tarihinde kabul edilmesiyle (4709 sayılı yasa) Anayasa’nın 38. maddesine “Savaş, çok yakın savaş tehdidi ve terör halleri dışında ölüm cezası verilemez” fıkrası eklendi. Teklife eklenen bir geçici madde ile özellikle PKK lideri Abdullah Öcalan hakkındaki ölüm cezası kararının infaz yolu açık tutuldu.

Avrupa Konseyi

Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) Katılım Ortaklığı Belgesi uyarınca orta vadede onaylamayı taahhüt ettiği "Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi" Ocak ayında Meclis gündemine geldi. Sözleşmenin "yaşam hakkı"nı düzenleyen 6. maddesi, idam cezasıyla ilgili şu hükmü içeriyor:

"Ölüm cezasını kaldırmamış olan ülkelerde ölüm hükmü; ancak suçun işlendiği anda yürürlükte olan yasalara uygun olarak ve bu sözleşme ile "Soykırımı Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi" hükümlerine aykırı olmamak şartı ile en ağır suçlar için verilebilir. Bu ceza ancak yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş kesin bir karar üzerine uygulanabilir."

Şubat ayında da Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, "AİHS'nin ölüm cezasının her koşulda kaldırılmasını düzenleyen 13 Numaralı Protokolü"nü kabul etti. 6 No'lu protokolden farklı olarak, "barış zamanı-savaş zamanı" ayrımına yer vermeyen ve ölüm cezasının her hal ve şart için kaldırılmasını öngören 13 No'lu protokole taraf olacak devletlerin, ölüm cezasını "savaş zamanında" ya da "yakın savaş tehlikesi durumunda" işlenen suçlar için saklı tutma imkanı kalmıyor. Protokol, on devletin onaylamasıyla, onaylayan devletler açısından yürürlüğe girdi. Mayıs ayında AİHS'ne taraf olan Avrupa Konseyi üyesi devletlerin imzasına açılan 13 No'lu protokole, bir ay içinde Avrupa Konseyi üyesi 44 ülkeden 36'sı imza koydu. Protokolü ilk olarak Avrupa Konseyi üyesi 15 Avrupa Birliği ülkesi imzaladı. Türkiye ise 13 No'lu protokol bir yana, ölüm cezasının kaldırılması konusunda daha esnek düzenlemeler getiren 6 No'lu protokolü bile imzalamayan tek Avrupa ülkesi durumunda.

Protokolün 1. maddesinde "Ölüm cezası kaldırılmıştır. Hiç kimse bu cezaya çarptırılmaz ve infaz edilemez. Hiçbir gerekçe bu cezayı geçerli kılamaz" deniliyor.

cezasının tümüyle değil, sınırlı olarak kaldırılması öngörüldü.

"Terör suçları" ile "savaş ve çok yakın savaş tehdidi" hallerinde işlenmiş suçlarda ölüm cezasını koruyan taslakta, bunların dışında kalan ve TCY'de başta adam öldürme suçu olmak üzere ilgili maddelerdeki (terör amacıyla işlenmemiş orman suçları dahil) ölüm cezalarıyla kaçakçılık suçlarındaki ölüm cezalarının kaldırılması ve ömür boyu hapis cezası verilmesi öngörüldü.

Taslakla, TCY'deki adam öldürme suçlarına verilecek ölüm cezaları ile Kaçakçılık Yasası'ndaki ölüm cezaları kaldırılırken, terör suçu sayıldıkları için TCY'nin 125 (devletin bölünmez bütünlüğü aleyhine eylemler), 131 (savaşta askeri tesisleri tahrip), 146 (anayasal düzeni değiştirmeye eylemli kalkışma), 147 (hükümet

üyelerine suikast), 149 (halkı silahlı isyana teşvik) ve 156. (cumhurbaşkanına suikast) maddeleri ile Orman Yasası'ndaki "terör amaçlı yangın çıkarmak" suçuna ölüm cezası korundu. Değişiklikte, taslak kapsamındaki mahkumların dosyalarının "acele iş" olarak bir ay içinde yetkili mahkemelerce karara bağlanması da şart koşuldu.

Şubat ayında Genelkurmay Başkanlığı tarafından Başbakanlık, Adalet ve Dışişleri bakanlıkları ile AB Genel Sekreterliği'ne gönderildiği ileri sürülen bilgi notunda, 33 maddelik Anayasa değişikliği paketinde ölüm cezasının "terör, savaş ve yakın savaş tehlikesi" ile sınırlandırıldığı vurgulanarak, uyum yasalarında yapılacak düzenlemenin yeterli olduğu kaydedildi. Bilgi notunda, ölüm cezasıyla ilgili olarak TCY'nin 125. maddesinin Anayasa'ya uygun hale getirilmesinin yeterli olacağı görüşü savunuldu.

Genelkurmay: İdam tartışmasına bizi karıştırmayın/Murat Yetkin (Radikal-26.02.2002)

Öncelikle şunu söyleyelim ki, askerler, ölüm cezasının kaldırılması tartışmalarına karıştırılmaktan rahatsız.

Dün bir gazetenin manşetinde Genelkurmay İkinci Başkanı Büyükanıt'ın hükümete 'Terör suçları için ölüm kalkması' yolunda bir bildirimde bulunduğu haberinin yer almasıyla bu rahatsızlık daha da artmış bulunuyor.

(...)

Ve Büyükanıt'ın hükümete böyle bir bildirimde bulunması ise bir yanıyla askerin siyasete doğrudan müdahalesi anlamını taşıyor, diğer yandan hem Kıvrıkoğlu'nun, hem de Başbakan Ecevit'in dediklerinde ani bir değişim olduğunu gösteriyor olurdu.

(...)

Dün bu soruları Genelkurmay'ın en üst düzeyindeki kaynaklarımla konuşma fırsatım oldu. Söz verdiğim için isim yayımlayamıyorum ama ölüm cezasının kaldırılması tartışmalarında Genelkurmay'ın resmi görüşünün dün öğleden sonrası itibarıyla şöyle olduğunu söyleyebiliyorum:

* Genelkurmay, ölüm cezasının kaldırılması tartışmalarına adının karıştırılmasından rahatsız. Bu tartışmalara askerin adının karıştırılmasının arkasında kendi siyasi görüşlerine askeri alet etmek isteyen çevrelerin olduğuna, bu tür haberlerin de aynı gruplarca yayıldığına inanıyorlar.

* 'Ne Büyükanıt, ne Kıvrıkoğlu, ne de Türk Silahlı Kuvvetleri adına herhangi bir kişinin' ölüm cezası konusunda 'ne Başbakan'a, ne de hükümet adına bir kişiye' bu konuda bir bilgi ya da görüş iletmediğini' söylüyorlar.

* Silahlı Kuvvetler'in ölüm cezası ve özel olarak da Öcalan'ın ölüm cezası konusundaki görüşlerinin 3 Eylül 1999'da Kıvrıkoğlu'nun dile getirdikleriyle aynı olduğunu vurguluyor. Yani, 'Asker taraf. O yüzden görüş belirtmiyor ve kararı siyasilere bırakıyor.' (...)

Ölüm cezası, 27 Şubat günü yapılan MGK toplantısında da gündeme geldi. MGK'nin asker üyelerinin ölüm cezasının kaldırılmasıyla ilgili olarak, "Biz bu konuda görüşlerimizi zamanında söyledik. Konuyu, TBMM'ye ve hükümete bırakıyoruz" görüşünü dile getirdikleri bildirildi. Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz'ın ölüm cezasının "insani boyutuna" dikkat çektiği toplantıda, dünyadaki uygulamalara ilişkin bir brifing sunuldu.

Tartışmalarda "ölüm cezasının kaldırılması için anayasa

değişikliği gerekip gerekmediği" konusu da gündeme geldi. Hükümetin ANAP ve DSP kanadı "anayasa değişikliğine gerek olmadığı" görüşünü dile getirirken MHP, "anayasada değişiklik yapılması gerektiğini" savundu. Bu nedenle Mart ayında Başbakanlık, ölüm cezasının anayasa değişikliği olmadan yasal düzenleme ile kaldırılıp kaldırılmayacağı konusunda Danıştay'dan görüş istedi. Ancak bu da MHP'de rahatsızlık yarattı.

İdamda 22'ler kavgası/Murat Yetkin (Radikal-20.02.2002)

Başbakan Ecevit'in MHP lideri Bahçeli ile 'hükümeti bozma nedeni olmayacağı' konusunda anlaştığı idam cezasının kaldırılması konusu Ankara'nın siyaset gündemine yerleşiyor.

Anayasa'nın 38. maddesinin değiştirilmesiyle kapsamı daraltılan idam cezasına ilişkin uyum yasasının pazartesi (18 Şubat) günü Bakanlar Kurulu'nda imzaya açılmasıyla tartışmalar somutlaşmaya başladı. Aynı gün ANAP lideri Yılmaz 28 Şubat'ta başlayacak Avrupa Konvansiyonu'na hazırlık toplantısında, 'idam cezasının kaldırılmasının AB üyeliği yolunda bir gereklilik olduğunu' bir kez daha söyledi. Daha önce, Dışişleri Bakanı Cem, 'idam cezasının 2002'de AB ile ilişkilerde en siyah-beyaz konu olduğunu' söylemişti.

Dün Adalet Bakanı Türk yeni bir yaklaşım getirdi. Türk, idamın kaldırılması için Anayasa'nın değiştirilmesine gerek duyulmayacağını şöyle açıkladı:

38. madde 'savaş, çok yakın savaş tehdidi ve terör suçları halleri dışında ölüm cezası verilemez' diyordu. Ama bu üç suç türüne ölüm cezası verme zorunluluğu getirmiyordu. O halde yasa koyucu, yani Meclis bu durumlar için de ölüm cezasını kaldırabilirdi. Yani Anayasa değişikliği gerekmiyordu.

Bu durum MHP'nin söylemiyle çelişiyor mu?

(...) MHP Genel Başkan Yardımcısı Yahnici şunları söyledi:

"MHP ölüm cezasının bu üç suç için kaldırılmamasını istiyor. Diğer partiler bunu TCY'nin bölücülük ve terörizm suçlarını belirleyen 125. maddesini değiştirerek, böyle bir değişikliği Bakanlar Kurulu'nda imzaya açılan tasarıya ekleyerek yapabilir. Çünkü Anayasa 38'deki terör suçları ifadesi doğrudan TCY 125'i adres gösteriyor. 125 de, mesnetini 38'den alıyor. Hukuk mantığıyla bunlar birbirinden ayrı düşünülemez ama, 125'teki suçların idam kapsamından çıkarılmasıyla, Anayasa değişikliği gerekmeden ölüm cezasını kaldırılabilir. Şimdi her ne kadar ölüm cezasına karşı görünüyorsa olsalar da, DYP de İkinci Demokrasi Paketi'nde ölüm cezasının kaldırılmasından yana tavır almıştı³. Yani istiyorlarsa ölüm cezasını kaldırabilirler."

Yahnici bu noktada, partisinin ölüm cezası tartışmaları sırasında Meclis'te kullanacağı polemik malzemesi konusundaki ipucu da veriyor:

"Yalnız milletvekillerinin şunu bilmesi gerekir: Ölüm cezası mevcut haliyle Türkiye'de Apo dahil sadece 22 adamı etkiliyor. Çıkıp 'Biz Apo dahil 22 adamı affediyoruz, asılmalarını istemiyoruz' diyebilmeleri lazım. Çünkü ölüm cezasının kaldırılması yalnızca bu 22 adamın idamını önleyecek. Diğer cezalar için idam zaten kalktı."

Bu noktada, Anayasa'daki 38 maddenin kelimelendirilmesini yapan zamanın Partilerarası Uzlaşma Komisyonu Başkanı, şimdinin İnsan Hakları Bakanı ANAP'lı Arseven'e danışmakta yarar vardı. Arseven 38'inci maddenin iki unsur getirdiğini vurguluyor:

1- Bundan böyle hangi suçlara ölüm cezası verilemeyeceğini belirlemek,

2- Bundan böyle hangi parametrelerle oynanarak idamın kaldırılabilirliğini göstermek.

"Anayasa'yı hiç değiştirmeden ölüm cezası kaldırabilirsiniz" diyor Arseven. "Yarın bir başka Meclis çoğunluğu, yapabiliyorsa, ölüm cezasını geri getirebilir."

Yahnici'nin "22 adamı affediyoruz diyebilmeliler" sözüne ise Arseven şöyle bir tepki veriyor:

"Ben kimseyi affediyor değilim. Ama Fehriye Erdal'ı, Kaplan'ı ölüm cezası nedeniyle geri alıp yargılayamıyoruz. Geçen hafta Verheugen'le konuşurken PKK'yı, DHKP-C'yi neden AB terör listesine almadıklarını sordum. 'Sizde ölüm cezası var' dedi. Uygulamadığımız bir yasa elimizi kolumuzu bağlıyor. Yani Türkiye'nin geleceğini 22 adam mı engellesin? Doğrusu, Türkiye'nin savaş ve yakın savaş tehdidi dışında ölüm cezasını kaldırmasıdır."

(...)

Ancak görüntü yanıltmasın. Asıl çekişme MHP-ANAP değil, MHP-DYP arasında.

¹ DYP, 23 Haziran 1998'de yayımladığı 2. Demokrasi Paketi'nde "Ölüm cezasının kaldırılmasının referandumla götürülmesini" istemişti. (Dipnot Murat Yetkin'in)

Danıştay'dan Mart ayında gelen yanıtta, anayasada değişiklik yapılmadan "savaş, çok yakın savaş tehdidi ve terör suçları" için TCY'de yapılacak değişikliklerle ölüm cezasının kaldırılabilceği bildirildi.

Yasa tasarısı, 15 Nisan günü TBMM Başkanlığı'na sunuldu. "Savaş, yakın savaş tehdidi ve terör suçları" dışında ölüm cezasının kaldırılmasını öngören tasarıyla TCY'nin 450. maddesi ile 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibi Hakkında Kanun'un 30. maddesindeki ölüm cezalarının yerine ağırlaştırılmış ömür boyu hapis cezası getirildi. Bu iki madde dışında TCY, Askeri Ceza Yasası ve Orman Yasası'nda yer alan toplam 39 maddede ise ölüm cezası varlığını korudu.

Tasarının TCY'de ölüm cezasının ömür boyu hapis cezasına çevrilmesini düzenleyen hükümleri aynen korundu. Bir başka düzenlemeyle de ölüm cezaları ömür boyu hapis cezasına dönüştürülenler hakkındaki hücrede tecrit cezalarının iki kat artırılarak uygulanması öngörüldü.

Tasarı, gerek hükümet ortakları gerek diğer partiler arasında tartışmalara neden oldu. MHP'nin olumsuz tavrı nedeniyle tasarıda ölüm cezası tümüyle kaldırılmadı. DYP, AKP ve SP ise bu konuda net bir tavır belirlemek yerine, hükümet ortaklarının kendi aralarında anlaşmasını beklemeyi tercih ettiler.

Yasa tasarısı, 18 Nisan günü TBMM Adalet Komisyonu'nda aynen kabul edildi.

Bu arada **Mehmet Fidancı, Mehmet Sıddık Biçer, Adem Kepeneklioğlu, Mehmet Hakan Canpolat ve Turhan Tarakçı** adlı kişiler hakkında verilen ölüm cezalarının yerine getirilmesine ilişkin iki Başbakanlık Tezkeresi, Nisan ayında TBMM Başkanlığı'na sunuldu. Böylece Adalet Komisyonu'nda bekleyen dosya sayısı 65'e, ölüm cezası hükümlüsü sayısı da 127'ye yükseldi. TCY'nin 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilen Mehmet Fidancı ve Mehmet Sıddık Biçer'in dosyası daha önce TBMM Başkanlığı'na sunulmuş, ancak yeniden değerlendirilmek üzere 15 Şubat 2000 tarihinde Meclis'ten geri çekilmişti. Adem Kepeneklioğlu, Mehmet Hakan Canpolat ve Turhan Tarakçı'nın ise TCY'nin 146/1 maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edildikleri bildirildi.

Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk, tasarının görüşülmesi sırasında yaptığı konuşmada, ölüm cezasının kaldırılmaması durumunda Türkiye'nin yalnız kalacağını, bu durumda Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne kabul edilmeyeceğini söyledi. Türk'ün Adalet Komisyonu'nda verdiği bilgilere göre 1999 yılı sonu itibarıyla 70 ülke yasalarından ölüm cezasını çıkardı, 13 ülke istisnalar dışında kaldırdı; 23 ülke de ölüm cezasını fiilen uygulamıyor. Buna karşılık 90 ülke hukuk sisteminde ölüm cezasını koruyor⁴.

ANAP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz 3 Mayıs günü yaptığı açıklamada, ölüm cezasının kaldırılması konusunda koalisyon ortakları

arasında "kısmi mutabakata varıldığını" söyledi. Yılmaz, Türkiye'nin 2002 yılı sonunda Avrupa Birliği ile tam üyelik müzakerelerine geçebilmesi için, Kıbrıs sorununun çözülmesi, ölüm cezasının kaldırılması, ana dilde yayın ve eğitime olanak tanınması gerektiğini bildirdi.

Tartışmalar sürerken "üst düzey bir askeri yetkili"nin KADEK lideri Abdullah Öcalan'ın durumu için ortaya attığı "Hess formülü" gündeme geldi. "Ölüm cezasının ve affın kaldırılması" olarak özetlenebilecek formülde, ölüm cezasının kaldırılması ancak ölüm cezasına mahkum edilenlerin affedilmemek kaydıyla cezaevinde tutulması öngörüldü.

Ölüm cezasının kaldırılmasında anayasa değişikliğinin gerekip gerekmediği tartışması, AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, "AKP olarak biz ölüm cezasının kaldırılmasını destekliyoruz. Burada şartımız ölüm cezasının yerine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının getirilmesidir. Af yasalarıyla ceza ve adalet sistemimiz son derece dejenere edilmiş olduğu için ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının Anayasa'da yer almasını ve af kapsamı dışında bırakılmasını istiyoruz. Ölüm cezasının kaldırılması ile ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının Anayasa'da yer alması eşzamanlı olarak yapılmalıdır" açıklaması ile Haziran ayında yeniden gündeme geldi. AKP'nin bu şartı, Anayasa değişikliğine en az 367 oy gerektiği için ölüm cezasının kaldırılmasını zora soktu.

Ölüm cezasının kaldırılmasının önündeki önemli engellerden biri olan MHP'nin tavrı, Başbakan Yardımcısı Devlet Bahçeli'nin 4 Haziran günü düzenlediği basın toplantısındaki açıklamalarıyla biraz daha netleşti. Avrupa Birliği'ne üyelik konusunda partisinin görüşlerini açıklayan Bahçeli, "AB sürecinde

⁴ Tüm suçlarda ölüm cezasını kaldıran ülkeler: Andorra (1990), Angola (1992), Avustralya (1985), Avusturya (1968), Belçika (1996), Kamboçya (1989), Cape Verde (1981), Kolombiya (1910), Costa Rica (1877), Hırvatistan (1990), Çek Cumhuriyeti (1990), Danimarka (1978), Dominik Cumhuriyeti (1966), Ekvador (1906), Finlandiya (1972), Fransa (1981), Almanya (1987), Yunanistan (1983), Gine Bissau (1993), Haiti (1987), Honduras (1956), Macaristan (1990), İzlanda (1928), İrlanda (1990), İtalya (1994), Lihtenştayn (1987), Lüksemburg (1979), Mauritius (1995), Moldova (1995), Mozambik (1990), Namibya (1990), Hollanda (1982), Yeni Zelanda (1989), Monako (1962), Nikaragua (1979), Norveç (1979), Portekiz (1876), Romanya (1989), San Marino (1865), Slovenya (1989), İspanya (1995), İsveç (1972), İsviçre (1992), Uruguay (1907), Vatikan (1969), Venezüella (1863).

Ölüm cezasını uygulayan ülkeler: Afganistan, ABD, Cezayir, Ermenistan, Azerbaycan, Bahamalar, Bangladeş, Barbados, Belarus, Belize, Benin, Burkina Faso, Burundi, Kamerun, Çad, Şili, Çin, Komoros, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Küba, Dominik, Mısır, Eritre, Estonya, Etiyopya, Gabon, Gürcistan, Gana, Guatemala, Gine, Guyana, Hindistan, İran, Irak, Jamaika, Lübnan, Lesoto, Liberya, Libya, Litvanya, Malavi, Malezya, Moritanya, Moğolistan, Fas, Myanmar, Nijerya, Oman, Pakistan, Polonya, Katar, Rusya Federasyonu, S.Arabistan, Sierra Leone, Singapur, Somali, Sudan, Suriye, Tayvan, Tanzanya, Yemen, Yugoslavya, Zambiya, Zimbabve, Endonezya.

İdam ve Kürtçe için kritik zirve/Sedat ERGİN (Hürriyet-09 Mayıs 2002)

Koalisyonun DSP ve ANAP kanatları AB'den müzakere tarihi alabilmek için 3 başlık altında çalışmaya başladı. DSP ve ANAP, MHP Lideri Bahçeli'nin onayını alırsa değişiklikleri hazırlanmış TBMM'den geçirecek. Geçen haftaki liderler zirvesinde Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in "Uygulamayacağımız bir idam cezası için AB tam üyelik sürecini geciktirmek doğru olur mu?" sorusundaki, mesaj Bahçeli'ye gitti.

Dışişleri Bakanı İsmail Cem, ortaya şöyle konuşuyor: "İdam cezasını yaklaşık 20 yıldır uygulamıyoruz. Ama yürürlükten de kaldırmıyoruz. Eğer ileride yeniden uygulamaya koymak gibi bir niyetimiz varsa, o takdirde mevzuatımızda muhafaza edelim. Yok, eğer uygulamayacaksak, o zaman da yürürlükten kaldıralım" diye devam ediyor Cem ve şu soruyu yöneltiyor:

"Hiçbir zaman uygulamayacağımız bir idam cezası için Türkiye'nin Avrupa Birliği ile tam üyelik sürecini neden geciktirelim?"

Cem, bu çıkışını geçen perşembe (2 Mayıs) AB'nin PKK ve DHKP-C'yi terör örgütü listesine almasının hemen ertesinde düzenlenen liderler zirvesinde yapıyor. Salonunda hazır bulunanlar, Başbakan Bülent Ecevit, Başbakan Yardımcıları Devlet Bahçeli, Mesut Yılmaz ve Hüsamettin Özkan.

Cem, bu sözleri görünüşte ortaya söylüyor. Ancak gerek Ecevit, gerek Yılmaz'ın idamın kaldırılmasına kuvvetle taraftar oldukları hatırlandığında, mesaj buna muhalefet eden MHP Lideri Bahçeli'ye gidiyor.

(...)

İdam cezasının kaldırılması ve Kürtçe TV yayınlarında esneklik gösterilmesi konusunda koalisyonun DSP ve ANAP kanatları arasında tam bir mutabakat mevcut. MHP ise her iki açılıma da karşı çıkıyor. Ana dilin öğrenilmesi konusunda ANAP ve DSP'nin de tereddütleri var. MHP'nin fazlasıyla var.

Ordunun üst kademeleri ise idam cezası konusunda nötr çizgide kalırken, radyo ve ana dilin öğrenilmesi konularında MHP'nin kaygılarına katılıyor. Kaygıların gerisinde yasakların kaldırılmasının PKK'nın siyasallaşmasına, bölücü faaliyetlerin güçlenmesine yarayacağı görüşü yatıyor.

somut adım sağlayamayanlar başkalarını suçlamak yerine düşünmeli ve özeleştiri yapmalı. Türkiye'yi, 'AB'ye karşı olanlarla olmayanlar' diye ikiye bölmeyen, 'Avrupa trenini kaçırırsak geleceğimiz karanlık' gibi söylemlerin yararı yok. Türkiye, her kritik aşama öncesinde, 'yol ayrımı sendromu'na sokuluyor. Teslimiyetçi zihniyet, Türkiye'nin haklarını asgari düzeyde de olsa gözetmeli. Kendileri gibi düşünmeyenleri 'AB karşıtı' gibi göstermeleri, Milliyetçi Hareket'e dil uzatmaları tek çıkar yol olmaktır. Ancak, böyle bir çıkar yol, partimiz ve Türkiye bakımından bir yolun başlangıcı olmaktır." dedi.

Bahçeli ölüm cezası konusunda şunları söyledi:

"Bazı çevreler AB yöneticilerinin sık sık dillendirdikleri gibi bir an önce idamın kaldırılmasını talep etmekte. Bu durumda, açıkça ifade edilmese de terörist başının konumu göz önüne alınmakta. Türk milleti ve devletin birliktir ve dirliğine musallat olmuş örgüt ve caniler hak ettikleri sonuca katlanmak zorunda. Terörist başının kurtarılması için kampanyalar açılması, terör örgütünün siyasallaşma sürecinin yeni bir aşaması olarak ülke gündemine sokulabilecek. Türkiye'nin bu oyunlara fırsat anlamı taşıyan ve ileride telafisi mümkün olmayan yanlışlara ortam hazırlayacak adımlarla bir yere varması imkânsızdır. Bunun için de AIHM'deki yargılama tamamlandığında infaz süreci işlemeli ve dosya Meclis'e gelmelidir. Nihai karar verecek olan Meclis'tir. MHP bu tavrından bugün de yarın da asla taviz vermeyecektir."

Partiler arasında bir uzlaşmanın sağlanamaması, DSP'nin Meclis tatilinden girmeden ölüm cezasının kaldırılması yönündeki girişimlerini de sonuçsuz bıraktı.

Bu arada 2000 yılında çıkan Şartla Salıverme Yasası'nın 22 Mayıs günü yürürlüğe girmesinin ardından yasa kapsamına giren suçlardan ölüm cezasına mahkum edilen 42 kişiye ilişkin 34 dosya Başbakanlığa iade edildi. Adalet Komisyonu Başkanı Emin Karaa, 80 kişinin ise yasadaki yararlanmadığını söyledi.

Kopenhag Siyasi Kriterleri'ne uygun düzenlemeleri içeren Avrupa Birliği'ne uyum paketinin TBMM'deki görüşmeleri, 30 Temmuz günü başladı. Uyum paketi önce "tali" olarak belirlenen İçişleri, Sağlık, Milli Eğitim ve Anayasa komisyonlarında ele alındı⁵.

Anayasa Komisyonu'nda paketin ölüm cezasına ilişkin bölümü görüşüldü. Komisyon, AB Uyum Yasa

⁵ İçişleri Komisyonu'nda, uyum paketinin, Dernekler, Vakıflar, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri ile Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu'nda değişikliklerle ilgili beş maddesi ele alındı. Düzenlemeler, MHP'nin karşı çıkmasına rağmen, ANAP, DYP, DSP, AKP, SP ve YTP'lilerin oyları ile kabul edildi. Sağlık Komisyonu'nda ise uyum paketinde yer alan serbest bölgelere ilişkin madde görüşüldü. Görüşmelerde İş Güvencesi Yasa tasarısı da uyum paketine eklendi. Görüşmeler sırasında basın çalışanlarını da yasası kapsamına alan önerge kabul edildi. Milli Eğitim Komisyonu'nda da paketin Kürtçe yayın ve kurslara olanak sağlayan, anadil dışında yayın ve öğrenimin önündeki engelleri kaldıran maddeleri ele alındı. Paketin, Kürtçe'nin özel kurslarda öğrenilmesine olanak tanıyan bölümü, MHP'li milletvekillerinin ret oylarına karşın kabul edildi. Kursların "eğitim dili ile resmi dilin Türkçe olmasına aykırı olmamak koşuluyla" ve kursların açılış ile denetimine ilişkin esasların Milli Eğitim Bakanlığı yerine Bakanlar Kurulu'nca belirlenmesi yönündeki değişiklik önergesinin, DSP, ANAP, YTP ve AKP milletvekillerinin desteğiyle kabul edilmesi komisyonunda tartışmalara neden oldu.

Yasanın ölüm cezasına ilişkin 1. maddesi için Bkz. Ek3

Teklifi'nin "terör suçlarından ölüm cezasını kaldıran" birinci maddesini MHP, AKP ve SP milletvekillerinin ret oylarına karşın kabul etti.

Yasa teklifi, 31 Temmuz günü TBMM Adalet Komisyonu'nda kabul edildi. Görüşmelerde MHP, ölüm cezası, ana dilde öğrenim ve yayına karşı çıktı ancak AKP milletvekillerinin verdiği DYP'nin de desteklediği, "ölüm cezası düzenlemesinin Anayasa'da yapılması için tasarıdan çıkarılmasına ilişkin" önergeyi desteklemedi. Daha önce tasarıya karşı çıkan MHP milletvekilleri Komisyon'da çekimser kalırken, kabul oyu veren DYP, SP milletvekillerinin daha sonra "muhalefet şerhi" yazmasıyla yaşanan karışıklık, Komisyon Başkanı Emin Karaa'nın oylamayı esas kabul etmesiyle giderildi.

Uyum paketinin TBMM Genel Kurulu'nda görüşülmesine 1 Ağustos günü başlandı. Tasarının tümü üzerindeki görüşmeler ardından maddelere geçilmesi 112'ye karşı 323 oyla kabul edildi. Yasa teklifi 2-3 Ağustos günlerinde TBMM Genel Kurulu'nda 152 ret oyuna karşılık 253 oyla kabul edildi. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'u 8 Ağustos günü onayladı.

Teklifin en tartışmalı maddesi olan ölüm cezasının kaldırılmasını öngören 1. madde üzerindeki görüşmeler iki saat sürdü. MHP ve AKP milletvekillerinin bu maddenin metinden çıkarılmasına ilişkin önergesi reddedilirken DSP Milletvekili Ali Arabacı ve arkadaşlarının ölüm cezasının 13 No'lu protokole uygunluk sağlanarak tümüyle kaldırılması için verdiği önerge de kabul edilmedi. Maddenin tümünün oylamasına 411 milletvekili katıldı. 152 ret oyuna karşılık 253 oyla bu madde kabul edilirken ANAP'lı Musa Öztürk çekimser kaldı.

TCY'de yapılan değişiklikle "terör suçlarında" da ölüm cezası kaldırıldı ve ömür boyu hapis cezasına dönüştürüldü. Ancak "savaş ve yakın savaş tehdidi" hallerinde işlenmiş suçlara verilen ölüm cezaları korundu. Ölüm cezaları ömür boyu ağır hapis cezasına dönüştürülen "terör" suçluları, ceza indirimlerinden ve şartla salıvermeden yararlanamayacaklar. Bunlar hakkında ömür boyu ağır hapis cezası ölünceye kadar sürecek. Kaçakçılığın Men ve Takibine İlişkin Yasa ile Orman Yasası'nda yer alan ölüm cezaları da ömür boyu ağır hapis cezasına dönüştürüldü.

Adalet Bakanlığı verilerine göre, ölüm cezasının kaldırılması yaklaşık 2.500 kişiyi etkiledi. Nisan 2002 rakamlarına göre ölüm cezası istemiyle yargılanan 515 siyasi mahkum ve 897 adli zanlı için ağırlaşmış hapis cezası istendi. Cezaevlerinde bulunan ölüm cezası hükümlülerinin cezaları da yasaya göre ağırlaştırılmış ömür boyu hapis cezasına çevrildi. Siyasi hükümlüler ömür boyu cezaevinde kalırken adli suçlardan ölüm cezasına mahkum olanlar 30 yıllarını cezaevinde geçirdikten sonra şartla salıverilebilecek.

Ölüm cezasının kaldırılmasından sonra, TBMM ve Başbakanlık'ta bulunanlar da dahil olmak üzere ölüm cezası dosyaları, ilgili mahkemelere gönderilmeye başlandı.

Yasa uyarınca siyasi suçlardan ölüm cezası verilen hükümlülerin Yargıtay'a gönderilmemiş ya da Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nda bulunanlar ile daha önce TBMM'ye gönderilmiş dosyaları; hükmü veren mahkeme, Yargıtay'da bulunanlar; ilgili ceza dairesi tarafından "acele iş" kapsamında TCY'nin 2. maddesi dikkate alınarak, karara bağlandı. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nda veya TBMM'de bulunan dosyalar da bir ay içinde hükmü veren mahkemeye geri gönderildi.

TBMM'de bulunan ölüm cezası dosyaları Ağustos ayı sonunda Başbakanlığa iade edildi. TBMM Başkanlığı daha önce de Şartla Salıverme, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Yasa uyarınca, adi suçlara ilişkin 34 ölüm cezası dosyasını Başbakanlığa iade etmişti.

Dosyası iade edilen 87 hükümlünün adları şöyle:

Bekir Gedik, Nizamettin Özoglu, Mehmet Sait Dayan, Sinan İyit, Ali Osman Köse, Rabbena Hanedar, Hasan Şahingöz, Ali Nazik, Selmani Özcan, Cemal Çakmak, Kemal Gömi, Aslan Kaya, Abdurrahim Akalp, Ali Teke, Yusuf Akbaba, Türkan İpek, Mehmet Darga, Celal Türk, Salih Gün, Zübeyir Paksoy, Yusuf Çabuk, Mehmet Babür, Hüseyin Güçlü, Bayram Kaymaz, Fikri Demir, Lütfi Topal, Ali Tekin, Mehmet Yıldırım, Nihat Yağız, Mehmet Emin Çeçi, Cumali Karsu, Enver Özer, Ahmet Güven, Kadri Sönmez, Ramazan Akdağ, Nadir Kalkan, Vefa Kartal, Ramazan Kızıldağ, Mutlu Akin, Mehmet Nuri Özen, Hasan Aşkın, Şeyhmus Poyraz, Abdullah Aksel, Şemdin Sakık, Muhsin Erbaş, Harun Gülbaş, Bekir Çınar, Erol Kaya, Ahmet Turan Kılıç, Kenan Kale, Harun Yıldız, Zafer Yelok, Yunis Karataş, Halil İbrahim Düzbiçer, Ömer Faruk Gez, Ahmet Oflaz, Ekrem Kurt, Erkan Çetintaş, Faruk Kaya, Hayrettin Gül, Harun Kavak, Süleyman Toksun, Hayreddin Yeğin, Mehmet Yılmaz, Adem Kozu, Mustafa Uğur Yaraş, Faruk Belkavli, Ömer Demir, Alim Özhan, İbrahim Duran, Etem Ceylan, Vahit Kaynar, Turan Kaya, Cafer Tayyar Soykök, Faruk Ceylan, Şahin Gümüş, Nuri Akbulut, Cemalettin Polat, Mehmet Fidancı, Mehmet Sıddık Biçer, Salih İzzet Erdiş, Hasan Aydoğan, Türkan Özen, Adem Kepeneklioğlu, Mehmet Hakan Canpolat, Turhan Tarakçı ve Ali Gülmez.

Emniyet Genel Müdürlüğü de, Türkiye'ye iade amacıyla aranan 638 kişiden, haklarında ölüm cezası bulunan 136'sı ile ilgili yasal değişiklik doğrultusunda güncelleme çalışması yapıldığını açıkladı. Türkiye'nin iadesini istediği kişiler arasında "Sabancı cinayeti" nedeniyle Belçika'da tutuklu bulunan Fehriye Erdal, Almanya'da yaşayan "Anadolu Federe İslam Devleti" örgütü lideri Metin Kaplan ve Hizbullah lideri olduğu ileri sürülen İsa Altsoy da bulunuyor.

87 hükümlünün dosyalarının Başbakanlığa iade edilmesinin ardından PKK lideri Abdullah Öcalan'ın dosyası gündeme geldi. Güvenlik gerekçesiyle Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ndeki özel bir kasada 3 yıl boyunca saklanan dosya 23 Eylül günü Ankara DGM'ye iade edildi.

MHP, Eylül ayı başında 4771 sayılı yasanın 6. maddesinin iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu. MHP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Devlet Bahçeli, iptalini istedikleri düzenlemeleri ise şöyle sıraladı:

- * Terör suçlarında ölüm cezasının kaldırılması
- * Abdullah Öcalan için özel af anlamına gelecek düzenlemeler yapılması
- * Anadilde eğitim ve öğrenim ile yayın yapılmasına ilişkin düzenlemeler
- * Müslüman olmayan azınlıkların cemaat vakıfları için getirilen yeni imtiyazlar
- * Türk hukukunun ve mahkemelerinin Avrupa hukukunun vesayeti altına sokulması ve bu amaçla yeniden yargılamaya ilişkin olarak getirilen hükümler.

Anayasa Mahkemesi, MHP'nin iptalini isteminde ilk incelemesini 12 Eylül günü yaptı. Anayasa Mahkemesi Başkanvekili Haşim Kılıç, başvurudaki "Ölüm cezasının bazı hallerde kaldırılmasına ilişkin düzenlemenin bir af niteliğinde olduğu, bu nedenle değişikliğin TBMM'de beşte üç çoğunlukla kabul edilmesi gerektiği" yönündeki itirazını görüşüp karara bağladıklarını bildirdi. Kılıç, MHP'nin bu itirazının Anayasa'nın 148. maddesine göre 10 gün içinde yapılmadığını belirlediklerini, bu yüzden de itirazı süre yönünden reddettiklerini söyledi. Mahkeme, ölüm cezasını kaldıran, Kürtçe eğitim ve yayına olanak tanıyan düzenlemelerinin iptali istemini ise esastan görüşmeye karar verdi.

Milli Savunma Bakanı Sebahattin Çakmakçı 27 Ekim günü yaptığı açıklamada, "yakın savaş, savaş hali ve terör suçları dışındaki askeri suçlarda ölüm cezasının kaldırılması için" yasa tasarısı taslağı hazırlandığını bildirdi. Çakmakçı, Askeri Ceza Yasası'nda değişiklik öngören taslakta "seferberlik hali" ve "savaş" durumlarında ölüm cezasının korunduğunu bildirdi.

PKK/KADEK lideri Abdullah Öcalan'ın avukatlarının başvurusunu değerlendiren Ankara DGM, Öcalan hakkındaki ölüm cezası kararını "ölünceye kadar ömür boyu hapis" cezasına çevirdi. Yasa uyarınca Öcalan, hiçbir şekilde aftan yararlanamayacak.

Ömür boyu hapis cezasına, Öcalan davasının müdahil avukatları itiraz etti. Türkiye Kamu-Sen'in avukatı Sedat Aksakallı tarafından yapılan başvuruda, yasada geçen "savaş ve yakın savaş tehdidi kavramlarının içeriğinin belirsiz olduğu savunuldu.

Öcalan'ın avukatları da, cezanın "ölünceye kadar ömür boyu hapis" değil "ömür boyu hapis" cezasına çevrilmesi gerektiği görüşüyle Yargıtay'a başvurular. Başvuruda, kararın TCY'nin "suçun işlendiği zaman yürürlükte olan kanun ile sonradan yayınlanan kanunun hükümleri birbirinden farklıysa, failin lehindeki kanun tatbik olunur" hükmü taşıyan 2. maddesine aykırı olduğu belirtildi.

Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Öcalan'ın ölüm cezasının ömür boyu ağır hapis cezasına dönüştürülmesi kararına yapılan temyiz istemini Aralık ayında sonuçlandırdı. Yargıtay, Ankara DGM tarafından verilen kararın "itiraza tabi karar" olduğuna karar verdi.

Öcalan'ın avukatlarından İrfan Dünder, dosya Ankara DGM'ye gönderildikten sonra karara itiraz edeceklerini söyledi. Dünder, "Daha önce yaptığımız temyiz başvurusunda 'Cezaların İnfazı Hakkında Kanun' ile 'Terörle Mücadele Kanunu'nun şartla salıverilmeye ilişkin hükümlerinden yararlanamamasının Anayasa'ya aykırı olduğunu belirtmiştik. Temyiz dilekçesinde ayrıca DGM'de yapılan yargılamaya ve müdahil avukatların durumu, 'Çok yakın savaş tehdidi' olarak değerlendirilmesi istemine de itirazda bulunduk. Bu itirazların değerlendirilmesi gerekirdi. Tebligat tarihinden sonra Ankara DGM'ye verilen karara itiraz başvurusunda bulunacağız" dedi.

Ancak, Ankara DGM tarafından verilen kararın onanması yönünde görüş bildiren Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nin kararını inceledikten sonra itiraz edip etmeyeceğine karar verecek. Başsavcılık itiraz ederse dosya Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na gidecek.

Abdullah Öcalan'ın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde (AİHM) görülen davasıyla ilgili karar da 2003 yılına ertelendi. Erteleme kararının 4771 sayılı Yasa ile birlikte Öcalan'a verilen cezanın infaz edilmesi olasılığının ortadan kalması gerekçesiyle alındığı bildirildi. Türk mevzuatında yeni bir değişiklik olmazsa, kararın 2003 yılının Ocak ayında açıklanması bekleniyor.

Almanya'da yayınlanan Özgür Politika gazetesinde 1 Ekim tarihinde çıkan bir haberde Türk Hükümeti'nin AİHM Büyük Dairesi'nde görülen dava ile ilgili kararın yenilenmesini talep ettiği belirtildi. Habere göre, "Adalet Bakanlığı 3 Ağustos kararlarının ardından AİHM'e yolladığı bir yazıda, ülkede idamın kaldırıldığını", dolayısıyla "Öcalan'a yönelik idam tehdidinin ortadan kalktığını belirterek "yaşam hakkını güvenceye alan AİHM'in 2. maddesinin dava kapsamından çıkarılmasını" istedi. Bu taleple ilgili karar, Öcalan'ın avukatlarının görüşleri alındıktan sonra verilecek.

Abdullah Öcalan'ın avukatlarının, İmralı duruşmaları sırasında AİHM'nin "Yaşam hakkını garanti altına alan 2., kötü muameleyi yasaklayan 3., özgürlük ve güvenlik

hakkını içeren 5., adil yargı hakkını muhafaza eden 6., hukuk dışı cezalandırmayı yasaklayan 7., kişisel ve ailesel yaşam hakkını koruyan 8., düşünce özgürlüğünü içeren 9., ifade özgürlüğünü içeren 10., etkili soruşturma hakkını koruyan 13., ayrımcılığı yasaklayan 14., haklar üzerindeki sınırlandırmaları önleyen 18. ve kişisel başvuru hakkını koruyan 34. maddelerinin ihlal edildiği gerekçesiyle AIHM'ye yaptıkları başvuru 14 Aralık 2000 tarihinde kabul edilebilir bulunmuştu. **(Ölüm cezası konusunda daha ayrıntılı bilgi için EK-A'ya bkz.)**

Davalar

Yargıtay 1. Ceza Dairesi, "1999 yılında İstanbul Ortaköy'de Şehriban Coşkunfirat adlı genç kızı 'şeytana kurban etmek' amacıyla öldürdükleri" gerekçesiyle yargılanan sanıklara İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından verilen 25'er yıl hapis cezası kararını bozdu. Dairenin kararında, Zinnur Gülşah Dinçer, Ömer Çelik ve Engin Arslan adlı sanıkların TCY'nin ölüm cezası öngören 450. maddesi uyarınca yargılanması gerektiği belirtildi.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Şubat ayında, Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nin "radikal İslamcı İBDA-C örgütünün lideri" Salih İzzet Erdiş'e (Salih Mirzabeyoğlu) verilen ölüm cezasının bozulması kararına itiraz etti. Yargıtay Ceza Genel Kurulu da, Cumhuriyet Başsavcılığı'nın itirazını kabul etti. Bu nedenle dosyayı esastan inceleyen Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Erdiş'e verilen ölüm cezası ile Sadettin Ustaosmanoğlu ve Mehmet Fazıl Aslantürk'ün 18'er yıl hapis cezasını onadı.

İstanbul DGM'de 2 Nisan 2001 tarihinde sonuçlanan davada Erdiş, TCY'nin 146. maddesi uyarınca ölüm, Sadettin Ustaosmanoğlu ve Mehmet Fazıl Aslantürk de "yasadışı örgüt üyesi olmak" suçundan TCY'nin 168. maddesi uyarınca 18'er yıl hapis cezasına mahkum edilmişti. Tutuksuz sanık Hüsnü Göktaş'ın dosyası ise Şartla Salıverme Yasası uyarınca ertelenmişti. Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Erdiş'e verilen ölüm cezası kararını 26 Aralık 2001 tarihinde "İstanbul DGM'nin gerekçeli kararında Salih İzzet Erdiş'in kimlik bilgilerinin kısa yazılması, hüküm fıkrasının yazılmaması ve hüküm fıkrasının yer aldığı duruşma tutanağının mühürlenmemesi" gerekçeleriyle usulden bozulmuştu. Yargıtay, ölüm cezası kararı usulden bozulduğu için hapis cezasına mahkum edilen Sadettin Ustaosmanoğlu ve Mehmet Fazıl Aslantürk hakkında karar vermemiş, Hüsnü Göktaş hakkındaki temyiz istemini reddetmişti.

"İslami Hareket Örgütü üyesi oldukları, Hürriyet gazetesi yöneticisi Çetin Emeç, şoförü Aydın Ercan, din araştırmacısı Turan Dursun ve İran uyruklu Ali Akbar Gorani'yi öldürdükleri" iddia edilen 44 kişi hakkında açılan davanın temyiz duruşması 30 Ocak günü Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nde yapıldı. Sanıklardan İrfan Çağrıncı'nın avukatı Abdurrahman Sarıoğlu savunmasında, "laik düzeni müvekkilinin de kendisinin

de kabul etmediğini" belirterek "Laik devletin Müslümanları yargılama yetkisi yoktur. Şu anda laik rejimi değiştirme gücümüz yok. Türkiye'de bir laik anti-laik çatışması var. Bu çatışma bitsin. Müslümanlara azınlık hakları verilsin. İşte ben burada Müslümanlar adına kendimi imam ilan ediyorum ve laik devletin benimle sözleşme yapmasını istiyorum" dedi.

Yargıtay'ın kararı 6 Mart günü açıklandı. Yargıtay 9. Ceza Dairesi, İrfan Çağrıncı'ya verilen ölüm, Mehmet Ali Şeker, Cengiz Sarıkaya (felçli) ve Tamer Arslan hakkındaki ömür boyu hapis, Ziver Kartal ve Rıdvan Çağrıncı'ya verilen 12 yıl 6'şar ay hapis cezası kararlarını onadı. Yargıtay, Ekrem Baytap, İhsan Deniz, Mehmet Kaya, Avukat Hüsnü Yazgan, Mehmet Zeki Yıldırım, Mehmet Salih Yıldız ve Kudbettin Gök hakkındaki hapis cezalarını ise bozdu.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, savunması nedeniyle Abdurrahman Sarıoğlu hakkında TCY'nin 312. maddesi uyarınca suç duyurusunda bulundu.

24 Temmuz 2000 tarihinde İstanbul DGM'de sonuçlanan davada, İrfan Çağrıncı "Anayasal düzeni silah zoruyla değiştirmeye kalkıştığı" iddiasıyla TCY'nin 146. maddesi uyarınca ölüm, Cengiz Sarıkaya, Ekrem Baytap, Tamer Arslan ve Mehmet Ali Şeker ise aynı iddiayla ömür boyu hapis cezasına mahkum edilmişti. Rıdvan Çağrıncı, Ziver Kartal, Mehmet Okatan, Gül Aslan, Avukat Hüsnü Yazgan, Mehmet Kaya, Kutbettin Gök, Mehmet Zeki Yıldırım, İhsan Deniz ve Mehmet Zeki Deniz "yasadışı örgüt üyesi oldukları" gerekçesiyle TCY'nin 168. maddesi uyarınca 12 yıl 6'şar ay, Abdülkerim Yağmur ve Mehmet Salih Yıldız ise "yasadışı örgüte yardım ettikleri" gerekçesiyle TCY'nin 169. maddesi uyarınca 3 yıl 9'ar hapis cezasına mahkum edilmişti. 20 sanık hakkında beraat kararı verilirken, bir sanığın da dosyası ayrılmıştı. Davada, 26 sanık hakkındaki karar temyiz edilmemişti.

Yargıtay 9. Ceza Dairesi, "TKB üyesi oldukları, itirafçı Adil Özbek ve Ömer Demirbağ adlı kuyumcuyla öldürdükleri" iddiasıyla yargılanan Adem Kepeneklioğlu, Turan Tarakçı ve Mehmet Hakan Canpolat hakkındaki ölüm cezası kararını onadı. Sanıklar, İstanbul DGM tarafından 3 Nisan 1998 tarihinde ölüm cezasına mahkum edilmişti.

"Komünist Parti İnşa Örgütü (KP/İÖ) üyesi oldukları" iddiasıyla 6 kişi hakkında açılan dava, 4 Şubat günü İstanbul DGM'de sonuçlandı. DGM, Mehmet Canpolat, Fikret Yıldız, Atilla Dinçer Tekel, Engin Çakmak ve Kenan Taybora'yı (ölüm orucunda sağlığı bozulduğu için tahliye edildi) ölüm cezasına mahkum etti. Ölüm cezası daha sonra ömür boyu hapis cezasına çevrildi. Sanıklardan Özcan Erol ise "yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edildi.

"Radikal İslamcı İBDA/C örgütü üyesi oldukları ve 2 kişiyi öldürdükleri" ileri sürülen 31 kişi hakkında açılan dava 7 Şubat günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Ender

Toz, Serdar Ataş ve Mehmet Şahin adlı sanıkları TCY'nin 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum etti. Ceza daha sonra ömür boyu hapis cezasına çevrildi. DGM bu sanıklar hakkında giyabi tutuklama kararı verdi. "İBDA/C yöneticisi olduğu" iddia edilen Ali Osman Zor'u 18 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum eden DGM, Şamil İğde, Olcay Oğuz, Ramazan Göngör, Şaban Çavdar, Alaattin Baki Aytemiz, Önder Erdem, Mehmet Fatih Aydın ve Mehmet Galis Turan'a da "yasadışı örgüt üyesi oldukları" gerekçesiyle 12 yıl 6'şar ay hapis cezası verdi. "Yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla yargılanan 19 sanık hakkındaki dava ise Şartla Salıverme Yasası uyarınca ertelendi.

"PKK üyesi oldukları ve İstanbul'da 4 Mayıs 1995 tarihinde düzenlenen gösteride bir giyim mağazasına molotof kokteyli atarak üç kişinin ölümüne neden oldukları" gerekçesiyle 3 kişi hakkında açılan dava 12 Şubat günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Murat Kit ve Orhan Bingöl adlı sanıkları TCY'nin 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum etti. Ceza daha sonra ömür boyu hapis cezasına çevrildi. Tutuksuz yargılanan Abidin Doğan ise "yasadışı örgüte üye olduğu" gerekçesiyle 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edildi.

Eski Çankırı Valisi Ayhan Çevik'e yönelik bombalı saldırı (5 Mart 1999) nedeniyle açılan dava 14 Şubat günü sonuçlandı. Ankara DGM, Kemal Ertürk, Küçük Hasan Çoban, Kemal Kaygısız ve Mesut Deniz'i, TCY'nin "Anayasal düzeni silah zoruyla değiştirmeye kalkışmak" suçuna ilişkin 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum etti. Lale Açık, Nihat Konak ve Hakan Eren'i 15'er yıl, Savaş Kör'ü ise 15 yıl 1 gün hapis cezasına mahkum eden DGM, Şener Kökten, Erkan Balçık, Devrim Karacan, Bülent Ertürk, Özgür Deniz Demirdiş, Arap Deniz, Bilal Ekin, Halil Köseoğlu, Cemile Sönmez, Serdal Çitil, Murat Yılmaz, Sevinç Güden, Selahattin Yurdaer, Murat Demirdiş, Turan Açık, Ömer Necmi Hatipoğlu, Aziz Batur, Cafer Kaya Bozkurt, Metin Sezgin ve Eren Karacan hakkındaki davayı Şartla Salıverme Yasası uyarınca erteledi. Ölüm orucunda ölen Muharrem Horuz hakkındaki dava ise ortadan kalktı.

"PKK üyesi olduğu, 7 asker ve iki sivilin ölümüyle sonuçlanan saldırılara katıldığı" iddiasıyla Diyarbakır DGM'de yargılanan Serdar Güzelçay adlı kişi, 28 Şubat günü sonuçlanan davada ölüm cezasına mahkum edildi.

"Devrimci Sol örgütü üyesi oldukları" iddiasıyla İstanbul DGM'de yargılanan Ümit Günger ve Gökhan Gündüz, 18 Mart günü sonuçlanan davada TCY'nin 146. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edildi. Ceza daha sonra ömür boyu hapis cezasına çevrildi.

Ankara 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nde 18 Ekim 1982 tarihinde başlayan Devrimci Yol davası, yaklaşık 20 yıl sonra 16 Temmuz günü Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde sonuçlandı.

Mahkeme, sanıklardan Cahit Akçam, Halil Yasin Ketenoğlu, Bünyamin İnan, Murat Parlakay, Turan Yalçın Bürkev, Erdoğan Genç, Nuri Özdemir, Osman Nuri Ramazanoğlu, Hıdır Adıyaman, Nurettin Aytun, Emin Koçer, Hasan Ertürk, Yaşar Kambur, Atalay Dede, Mehmet Akın Dirik, Melih Pekdemir, Celal Murat, Hilmi İzmirli, Mehmet Hassoy ve Yusuf Yıldırım'ı ölüm cezasına mahkum etti. Cezalar daha sonra ömür boyu hapis cezasına çevrildi.

Terörle Mücadele Yasası'nda 1991 yılında yapılan değişiklik uyarınca, 1991 yılından sonra işlenen suçlar nedeniyle verilen ömür boyu hapis cezaları 8 yıl olarak infaz ediliyor. Bu nedenle kararın Yargıtay'da onanması durumunda, ömür boyu hapis cezasına mahkum edilen sanıkların bir kısmı daha önce cezaevinde kaldıkları süre dikkate alınarak tutuklanacak. Sanıklardan Veli Yıldırım ve Hüseyin Aslan'a verilen ölüm cezası ise suç tarihinde 18 yaşından küçük olmaları ve duruşmalardaki iyi halleri nedeniyle 16 yıl 8 ay hapis cezasına indirildi. Mahkeme hiçbir sanık hakkında tutuklama kararı vermedi. Yeter Güneş hakkındaki dosya ise savunması alınmadığı için ayrıldı.

574 sanıklı Devrimci Yol davası, 18 Ekim 1982 tarihinde, Ankara 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nde başlamıştı. Sanık sayısının zaman içinde 723'e ulaştığı dava, 19 Temmuz 1989'da sona erdi. Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi, 7 kişi hakkında ölüm, 39 kişi hakkında ömür boyu, 346 kişi hakkında 2 ile 20 yıl arasında değişen ağır hapis cezası verdi. 27 Aralık 1995 tarihinde Yargıtay 11. Ceza Dairesi, hapis cezasına mahkum edilen 23 sanığın ölüm cezasına mahkum edilmesi görüşüyle Sıkıyönetim Mahkemesi'nin kararını bozdu. Sıkıyönetimin kaldırılması nedeniyle davaya Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi.

Adana'da 23 Ekim 2001 tarihinde icra işlemi için evine gelen Avukat Savaş Bedir ve icra memuru Hasan Findil'i öldüren Sedat Gözüküçük hakkında, Adana Cumhuriyet Savcılığı TCY'nin 450/5. maddesi uyarınca iki kez ölüm cezası istemiyle dava açtı. Dava, 3 Ocak günü Adana 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başladı.

Erzurum DGM Savcılığı, Almanya'da tutuklu bulunan "Anadolu Federe İslam Devleti" lideri Metin Kaplan hakkında ölüm cezası istemiyle dava açtı.

Bakırköy Cumhuriyet Savcılığı, İstanbul Avcılar'da Nedret Abdullahoğlu adlı kadını öldürdükleri iddia edilen Bahar Karulman ve Eralp Erol hakkında ölüm cezası istemiyle dava açtı.

Bursa Cumhuriyet Savcılığı, Lütfullah Ahmet Erdin, Efkan Açıcı ve Bülent Kepçeli adlı kişileri 31 Ocak günü öldürdükleri gerekçesiyle Adem Güney, Figen Yıldırım ve firari sanık Şahin Korkmaz hakkında ölüm cezası istemiyle dava açtı.

İstanbul Avcılar'da 10 Mayıs 1999 tarihinde Yıldırım Taş ve Hasan Hüseyin Mercan adlı kişilerin öldürülmesi

nedeniyle açılan davaya 22 Ocak günü İstanbul DGM'de devam edildi. Duruşmada, hakkında ölüm cezası istenen Aysel Alhan'ın Pişmanlık Yasası'ndan yararlanma isteğinin İçişleri Bakanlığı tarafından reddedildiği bildirildi. Aysel Alhan, 1995 yılında da "PKK üyesi olduğu" gerekçesiyle Adana DGM'de yargılandığı davada Pişmanlık Yasası'ndan yararlanmıştı. Davada, tutuksuz sanıklar Selçuk Güngör, Hakan Tunç, Mustafa Gül, Yüksel Kaya ve ölüm orucunda sağlığı bozulduğu için tahliye edilen Bülent Aytunç Cömert hakkında hapis cezası isteniyor.

PKK yöneticilerinden olduğu iddiasıyla Moldova'dan Türkiye'ye getirilen Cevat Soysal, SES eski yöneticisi Ali Kandemir ve HADEP eski Genel Başkan Yardımcısı Osman Özçelik'in yargılandığı davaya yıl içinde devam edildi.

31 Mayıs günü Ankara DGM'de yapılan duruşma, Soysal'ın "TCY'nin 'yasadışı örgüt yöneticiliği' suçuna ilişkin 168/1. maddesi uyarınca karar verilmesi" olasılığı nedeniyle ek savunma hazırlanması için ertelendi.

Dava, 25 Haziran günü Ankara DGM'de sonuçlandı. DGM, Cevat Soysal'ı "yasadışı örgüt yöneticisi" olduğu gerekçesiyle 18 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum etti. DGM, Ali Kandemir hakkında beraat kararı verdi. Osman Özçelik hakkındaki dava ise Şartla Salıverme Yasası uyarınca ertelendi.

Şırnak'ın Uludere ilçesinde "PKK üyesi oldukları ve PKK'ye yardım ettikleri" ileri sürülen 6'sı korucu 12 kişi hakkında açılan davaya 29 Ocak günü Diyarbakır DGM'de devam edildi. Duruşmada söz alan sanıklardan Hamdullah Salman, Pişmanlık Yasası'ndan yararlanma isteğini tekrarladı.

Dava 7 Mayıs günü Diyarbakır DGM'de sonuçlandı. Duruşmada Mustafa Ürek, Ömer Yaman, Kerem Bilen ve Hamdullah Salman'a TCY'nin 125. maddesi uyarınca ölüm cezası, tutuksuz yargılanan Kerem Ürek, Ramazan Yaman, Süleyman Yaman, M. Salih Ürek, Mahmut Ender adlı koruculara da TCY'nin 169. maddesi uyarınca 3'er yıl 9'ar ay hapis cezası verildi. DGM, ölüm cezasını ömür boyu hapis cezasına çevirdi.

"MHP Kartal (İstanbul) İlçe Başkanı Nihat Uygun ile Adana Cumhuriyet Savcısı Ethem Ekin'i öldürdükleri ve TİKB üyesi oldukları" iddia edilen 9'u tutuklu 23 kişi hakkında açılan davaya 8 Şubat günü İstanbul DGM'de devam edildi. Duruşma, ölüm orucunda sağlık durumu bozulan Tamer Tuncer'in ifadesinin Kocaeli Ağır Ceza Mahkemesi tarafından alınması için 26 Nisan gününe ertelendi. Davada, Tamer Tuncer, Sevgi Ülkemin Ordu, Mete Tuncer, Ergül Çelik, Nuri Akalın, Kenan Güngör, Sefa Gönültaş ve Turgay Ulu hakkında ölüm cezası isteniyor. Avukat Gülizar Tuncer, 6 yıldır tutuklu bulunan Turgay Ulu hakkında duruşmalara daha önce giren savcının beraat, daha sonra gelen savcının ise ölüm cezası istediğini bildirdi.

Dava, 26 Nisan günü İstanbul DGM'de sonuçlandı. DGM, sanıklardan Tamer Tuncer (ölüm orucu nedeniyle sağlık durumu ileri derecede bozuk) ve Sefa Gönültaş'ı TCY'nin 146. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum etti. Ergül Çelik, Kenan Güngör, Nuri Akalın ve Turgay Ulu ise ömür boyu hapis cezasına mahkum edildi. Mete Tuncer ve Zeynep Saral'ı TCY'nin 168/2. maddesi uyarınca 18 yıl 4 ay hapis cezasına mahkum eden DGM, diğer sanıklar hakkındaki kararı Şartla Salıverme Yasası uyarınca erteledi. Kararın açıklanmasından sonra slogan atan sanıklara Nihat Uygun'un yakınları saldırdı. Uygun'un yakınları, DGM çıkışında da Tamer Tuncer ve Mete Tuncer'in ağabeyi Nihat Tuncer'i de tartaqladı.

İşadamı Üzeyir Garih'in 25 Ağustos 2001 tarihinde öldürülmesi nedeniyle Yener Yermez hakkında ölüm cezası istemiyle açılan davaya yıl içinde Eyüp 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi.

İş ortağı Ali Cafer Lüle'yi öldürdüğü iddiasıyla Mert Kulabaş adlı kişi hakkında ölüm cezası istemiyle açılan dava 5 Mart günü Kadıköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başladı. Davada, Kulabaş'ın babası Erkan Kulabaş, annesi Aybikem Kulabaş ve kardeşi Onur Kulabaş'ın da hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyor.

6 Nisan 2001 tarihinde Balıkesir'in Susurluk ilçesinde Avşar Sıla Çaldıran (11) adlı çocuğu boğarak öldürdüğü iddia edilen Recep İpek hakkında ölüm cezası istemiyle açılan davaya 30 Mart günü Balıkesir Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Duruşmada, Manisa Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi tarafından Recep İpek hakkında hazırlanan rapor okundu. Raporla İpek'in akli dengesinin yerinde olduğu belirtildi. Cinayeti işlediğini itiraf eden Recep İpek, "Cinayeti işlemem için tanımadığım iki kişi beni zorladı. Kızın babasıyla alacak davaları varmış. Onların zoruyla yaptım, pişmanım" dedi. Dava, yıl içinde sonuçlanmadı.

Sivas'ta 2 Temmuz 1993 tarihinde 37 kişinin yakılarak öldürülmesi nedeniyle açılan dava, 4 Nisan günü Ankara DGM'de sonuçlandı. İlk kararında direnen DGM, haklarında verilen karar usul yönünden bozulan üç sanıktan Ali Kurt ve Mevlüt Atalay'ı ölüm, Durmuş Tufan'ı da 20 yıl hapis cezasına mahkum etti. DGM, Durmuş Tufan ve Ali Kurt'un Pişmanlık Yasası'ndan yararlanma isteminin reddedildiğini açıkladı. Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Sivas katliamı davasında verilen 33 ölüm cezası kararından 31'ini onamış, Atalay ve Kurt hakkındaki kararı ise Pişmanlık Yasası'ndan yararlanmak için talepte bulunan sanıklara yanıt verilmediği için usulden bozmuştu.

"PKK üyesi oldukları" iddiasıyla 14 kişi hakkında açılan dava 17 Nisan günü İstanbul DGM'de sonuçlandı. DGM, sanıklardan Ramazan Kortak, Zeynep Avcı, Mehmet Akpolat ve Abdulvahap Kavak'ı TCY'nin 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum etti. Çetin Duruşkan adlı sanığın "yasadışı örgüt üyesi olduğu" gerekçesiyle 18 yıl hapis cezasına mahkum edildiği davada, İhsan

Yıldız ve Özdemir Akpolat hakkında beraat kararı verildi. Arif Çin, Kadri Özgün, Nurettin Aydoğan, Daham Aslan, Mehmet Ertem, Şükrü Aygül ve Kazım Demir hakkında açılan dava Şartla Salıverme Yasası uyarınca ertelendi. 24 Kasım 1996 tarihinde İzmir'de gözaltına alınan Zeynep Avcı, gözaltında kendisine tecavüz edildiğini açıklamıştı.

28 Kasım 1998 tarihinde tutuklanan Güneş Baltaş ile tutuksuz sanıklar Mehmet Salih Adanmış, Özlem Aydemir, Şakir Uluğ ve Abdürrahim Uluğ hakkında "PKK üyesi oldukları" iddiasıyla açılan davaya 2 Nisan günü İstanbul DGM'de devam edildi. Avukat Eren Keskin, gözaltında tecavüze uğrayan Baltaş'a İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi tarafından verilen raporda "travmatik bulgular" söz edildiğini hatırlattı. Müvekkilinin PKK ile ilişkisini kabul ettiğini ancak silahlı eylemi bulunmadığını kaydeden Keskin, tedavi edilebilmesi için Baltaş'ın serbest bırakılmasını istedi. Baltaş'ın tahliye istemini reddeden DGM duruşmayı erteledi. Dava, yıl içinde sonuçlanmadı. DGM Savcılığı'nın esas hakkındaki görüşünde Baltaş'ın TCY'nin 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesi, diğer sanıklar hakkındaki davanın Şartla Salıverme Yasası uyarınca ertelenmesi isteniyor.

Şırnak'ın Beytüşşebap ilçesine bağlı Ilıcak, Ortalı, Dağaltı ve Aşat köylerine 2001 yılında düzenlenen baskınlarda gözaltına alınan 30'u korucu 31 kişi hakkında açılan davaya 4 Nisan günü Diyarbakır DGM'de devam edildi. Duruşmada söz alan Avukat Sezgin Tanrikulu, Adli Tıp Kurumu'ndan gelen raporu kabul etmediğini belirterek müvekkillerinin vücutlarında işkence izlerinin bulunduğunu söyledi. Adli Tıp raporunun müvekkillerinin gözaltına alınmasından 4 ay sonra hazırlandığına dikkat çeken Tanrikulu, "Hukuka aykırı bir şekilde gözaltına alınan müvekkillerim sıcak çatışma döneminde koruculuk yapmışlardır, mayın döşemeleri söz konusu değildir. Diyarbakır Adli Tıp Kurumu 10 yıldır hiç kimseye işkence gördüğüne dair rapor vermemiştir. Bu yüzden Türkiye işkence vakalarından dolayı AİHM'de defalarca mahkum olmuştur." dedi.

DGM, Dağaltı köyünde koruculuk yapan Bengin Aşkan hakkında "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla açılan davanın bu dava ile birleştirilmesine ve Aşkan'ın tahliyesine karar verdi. Dava, yıl içinde sonuçlanmadı.

Sanıklar, Şırnak'ın Beytüşşebap ilçesi Ilıcak köyü yakınlarında 26 Haziran 2001 ve 8 Temmuz 2001 tarihlerinde mayına basan İsmail Kıvrak adlı askerinin ölümü, Turhan Ataş, Sebahattin Çoban, Ali Osman Tekel, Nihat Döner, Gürkan Sarı ve Abdullah Demir adlı askerlerin de yaralanması üzerine Ilıcak, Ortalı, Dağaltı ve Aşat köylerine düzenlenen baskınlarda gözaltına

alınmıştı. Sanıkların yakınlarından Halit Aslan ve Ebuzeyt Aslan'ın yakınları da 7 Eylül 2001 tarihinde Yeşilöz köyü Geçitli mezarı Dereyatağı bölgesinde güvenlik görevlileri tarafından öldürülmüştü. Ilıcak köyünden 28 Temmuz 2001 tarihinde kaçarak baskıları İHD Diyarbakır Şubesi'ne haber veren Kasım Aslan ve bölgeye giden insan hakları heyetine köylerde yaşananları anlattığı için gözaltına alınıp işkence gören Rasim Aşan adlı gencin akrabalarının da bulunduğu köylülerin mayınları yerleştirdikleri ve PKK militanlarına yardım ettikleri iddia edilen iddianamede, Şemsettin Abi, Cafer Aslan, İsa Abi, Yasin Abi, Keser Acar, Fahri Ceylan, Şehmus Abi, Kemal Acar, Sadun Yeşil, Hamit Acar, Orhan Abi, Yakup Ceylan, Kerim Acar, Karaman Abo, Ali Abo ve Nazmi Abi hakkında TCY'nin 125. maddesi uyarınca ölüm, Mirza Aşan, Naif Aşan, Yakup Aşan, Ekrem Aşkan, Nezir Abo, Zeydin Aşan, Hekim Aslan, Hakkı Aşan, Turan Aslan ve Bahattin Aslan hakkında TCY'nin 168/2 ve TMY'nin 5. maddesi, İsa Abi, Ahmet Abi, Faki Aşkan, Nazmi Aslan, Cemil Abi ve Bengin Aşkan hakkında da TCY'nin 169 ve TMY'nin 5. maddesi uyarınca hapis cezası isteniyor.

"DHKP-C üyesi oldukları ve 7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e suikast düzenlemeyi planladıkları" ileri sürülen Ercan Kartal, Fadime Baştuğ ve Berkan Abatay hakkında açılan dava, 26 Nisan günü yeniden başladı. 22 Nisan 1999 tarihinde sonuçlanan davada, haklarında ölüm cezası istenen Abatay ve Baştuğ'a "yasadışı örgüte üye oldukları" gerekçesiyle 12 yıl 6 ay, İlhan Uçar'a "yasadışı örgüte yardım ettiği" gerekçesiyle 3 yıl 9 ay hapis cezası verilmişti. Hakkında ölüm cezası istenen Ercan Kartal ile Filiz Gencer, Şerif Minaz ve Canan Ferai Köker ise beraat etmişti. Yargıtay, Kartal'ın beraati ile Berkan Abatay ve Fadime Baştuğ'a verilen hapis cezalarını bozmuş, Uçar hakkındaki hapis cezası ile Filiz Gencer, Şerif Minaz ve Canan Ferai Köker hakkındaki beraat kararlarını onamıştı. Bunun üzerine yeniden görülen dava, 8 Mayıs 2001 tarihinde sonuçlanmış ve Kartal, TCY'nin 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmişti. Abatay ve Baştuğ'a ise "yasadışı örgüt üyesi oldukları" gerekçesiyle 15'er yıl hapis cezası verilmişti. DGM, İlhan Uçar hakkında ise "ilk yargılamada verilen hapis cezasının Şartla Salıverme Yasası uyarınca ertelenmesine" karar vermişti.

Adnan Ağaoğlu adlı kişinin 12 Ekim 2001 tarihinde öldürülmesi nedeniyle eşi Selva Ağaoğlu ile Mehmet Tank ve Mustafa Karlı kişiler hakkında ölüm cezası istemiyen açılan davaya 10 Haziran günü İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi.

2- YARGISIZ İNFAZ, DUR İHTARI, RASGELE ATEŞ AÇMA OLAYLARI

2002 yılında güvenlik görevlileri ve korucular tarafından, ev ve işyeri baskını, dur ihtarına uymadıkları ileri sürülenlere ateş açma ya da rasgele silah kullanma gibi olaylar sonucunda TİHV'nin belirlemelerine göre en az 38⁷ kişi öldü. Yıl içinde sivil halka yönelik korucu saldırıları da özellikle köye dönüşlerin yoğunlaştığı yaz aylarında kaygı verici ölçülerde arttı.

1) Mahmut Ölçer

2) Şiyar Bahtiyar (Ahmet)

16 Ocak günü Diyarbakır'ın Silvan ilçesi Mescit mahalasında bir eve saat 21.30 sıralarında düzenlenen baskında Mahmut Ölçer ve Kuzey Iraklı Şiyar Bahtiyar (Ahmet) adlı PKK militanları öldürüldü.

Diyarbakır Valisi Ahmet Cemil Serhadlı, "teslim ol" çağrılarının yaklaşık iki saat sürdüğünü, bu süre zarfında teslim olmayan iki kişinin evde bulunan iki çocuk, bir kadın ve 23 yaşındaki bir kişiyi dışarı gönderdikten sonra çatışmaya girdiğini söyledi. Serhadlı, bir kişinin çatışmada öldürüldüğünü, diğerinin de güvenlik güçlerine el bombası atarken, bombanın patlaması sonucu öldüğünü ifade etti. Yurtdışında yayınlanan Özgür Politika gazetesinin internet sitesinde yer alan haberde ise "evde bulunan iki halk milisinin intihar ettiği" bildirildi.

Evin kuşatıldığı sırada dışarıda olan Fahriye Kaya'nın eve doğru gelirken gözaltına alındığı ve "teslim ol" çağrısının Fahriye Kaya'ya yapıldığı bildirildi. Anonstan sonra ev sahibinin iki oğlunun dışarı çıktığı, bu sırada evden bomba ve silah sesinin duyulması üzerine polislerin ateş açtığı kaydedildi. Ateşin bir buçuk saat kadar sürdüğü ileri sürüldü.

Çatışmanın yaşandığı evin sahibi Fahriye Kaya, oğulları İbrahim Kaya (17), Metin Kaya (13) ve Yaşar Şimşek daha sonra gözaltına alındı. Fahriye Kaya, İbrahim Kaya ve Yaşar Şimşek 21 Ocak günü Diyarbakır DGM tarafından tutuklandı.

Metin Kaya, serbest bırakıldıktan sonra gazetecilere yaptığı açıklamada, "Biz yan odada televizyon izliyorduk. Bazı sesler duyduk, diğer odaya geçtik. Telsiz sesleri geliyordu. İçerdeki iki kişi kardeşimle konuşup bizim dışarı çıkmamızı istediler. Önce ben sonra ağabeyim İbrahim çıktı. Polisler bizi yere yatırdılar. Orada annemi gördüm. Bizi karakol ve hastaneye götürdüler. Annemi ve İbrahim'i götürdüler. Beni komşumuza bıraktılar" dedi.

Adının açıklanmasını istemeyen bir görgü tanığı ise şunları söyledi:

"21.30 sularında dışarıda sesler duymaya başladım. Pencereden bakınca Fahriye Kaya'nın 'çocuklarıma bir şey yapmayın' diyerek polislerle tartıştığını gördüm.

Her taraf polis ve özel tim doluydu, içerden birileri çıktı. Polis onları yere yatırdı ve teslim aldı. 10 dakika geçtikten sonra bir el silah ve bomba sesi duyduk. Ardından polis evi taramaya başladı. Bir buçuk saat sonra silah sesleri kesildi. Yaklaşık 7 saat eve kimseyi yaklaştırmayan polis evi tazyikli suyla yıkadı."

Tutuklanan ev sahibi Fahriye Kaya, İbrahim Kaya ve Yaşar Şimşek'e gözaltında işkence yapıldığı bildirildi. 21 Ocak günü Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde Avukat Reyhan Yalçındağ ile görüşen Fahriye Kaya, gözaltında gözleri bağlanarak sorguya götürüldüğünü belirterek, "tecavüzle tehdit edildiğini, dövüldüğünü, saçlarının çekildiğini ve iyi Türkçe bilmediği halde Türkçe ifadeler imzalatıldığını" bildirdi.

Reyhan Yalçındağ'ın verdiği bilgiye göre, İbrahim Kaya "Silvan'da gözaltına alındıktan sonra bindirildiğimiz arabada polisler kendi aralarında 'keşke bu üçünü de öldürseydik' diyorlardı. Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nde yapılan sorguda ayak parmaklarına elektrik verdiler ve dövüldüm. Kulağım ve boğazımdan kan akmaya başladı, halen de kan durmadı" dedi. Daha önce kalp ameliyatı geçirdiğini ifade eden Yaşar Şimşek'in de "testislerinin sıkıldığı, dövüldüğü ve tehdit edildiği" bildirildi.

Mahmut Ölçer, 21 Ocak günü toprağa verildi. Şiyar Bahtiyar adlı PKK militanının cesedi uzun bir süre Diyarbakır Devlet Hastanesi morgunda bekletildikten sonra 7 Şubat günü polisler tarafından Mardinkapı Mezarlığı'na gömüldü.

3) Hatip (Habib) Dağ

4) Arif Keser

Adana'nın Aydınlar mahallesinde 6 Mart günü saat 04.00 sıralarında düzenlenen ev baskınında iki kişi öldürüldü. Öldürülen kişilerin "Hizbullah üyesi oldukları" iddia edilen Hatip (Habib) Dağ ve Arif Keser olduğu öğrenildi.

Adana Emniyet Müdürlüğü tarafından yapılan açıklamada, söz konusu kişilerin polislerin "teslim ol" çağrısına silahla karşılık verdikleri, bunun üzerine çıkan çatışmada öldürüldükleri iddia edildi. "Evin kapısını çalan polislerin üzerine atılan el bombaları nedeniyle 9 polisin yaralandığı" kaydedilen açıklamada, "daha sonra içeridekilere 'teslim ol' çağrısı yapan polislerin silahla karşılık verilmesi üzerine içeri gaz bombası attığı ve evden bir kadın ve 4 kız çocuğunun çıktığı, iki kişinin ise çatışmada öldürüldüğü" ileri sürüldü. Öldürülen Hatip Dağ'ın Adana DGM'de, Arif Keser'in ise Diyarbakır DGM'de Hizbullah davalarında yargılandıkları ve bir süre tutuklu kaldıkları öğrenildi. Keser'in,

⁷ Olağanüstü hal bölgesinde korucular tarafından 12 kişi de bu rakamın içindedir. Bu olaylar için Kürt Sorunu bölümüne bakınız.

Hizbullah'ın Gaziantep bölgesindeki yöneticilerinden, Dağ'ın da Hizbullah'ın İlimciler kanadının Mardin Askeri Kanat sorumlusu olduğu öne sürüldü.

5) Suat Durmuş (29)

6) Mustafa Muratoğlu (35)

6 Mart günü İstanbul Kadıköy Kazasker'de bir banka şubesini soyan Suat Durmuş ve Mustafa Muratoğlu adlı kişiler, banka güvenlik görevlisi Engin Bozkurt tarafından öldürüldü. Soygunun siyasi bir yönü olmadığı bildirildi.⁸ Engin Bozkurt, 11 Mart günü tutuklandı.

Durmuş ve Muratoğlu'nun öldürülmesi tartışmalara neden oldu. Engin Bozkurt'un "soygunu seyredemeyeceği, görevinin gereğini yerine getirdiği" yolundaki görüşlere karşı, "Bozkurt'un görevinin sınırını aştığı, iki kişiyi öldürmek yerine yaralayarak durdurması" görüşü ileri sürüldü.

Örneğin Hürriyet gazetesinin görüşlerini aldığı Prof. Dr. Süheyl Donay, Prof. Dr. Kayıhan İçel "Bozkurt'un yasanın verdiği yetkiyi kullandığını, bu nedenle ceza almaması gerektiğini" söylediler. Ankara Emniyet Müdürü Hasan Yücesan da, "Banka güvenlik görevlisi ne zaman işe yarayacaktı? Banka işte böyle korunur" dedi.

Daha sonra Kadıköy Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan davada, Bozkurt'un TCY'nin ömür boyu hapis cezası öngören 450/5 ve "meşru müdafaa ve zorunluluk halinde işlenen suçlarda ceza indirimi" öngören 49 ve 50. maddeleri uyarınca yargılanması istendi.

Kadıköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 12 Haziran günü başlayan davada ifadesi alınan Bozkurt, öğle saatlerinde güvenlik masasında form doldurduğu sırada vezne kısmından olağanüstü sesler duyması üzerine yerinden doğrulduğu sırada bir şahsın başına silah dayayarak vurduğunu anlattı. Panik içinde kaç el ateş ettiğini anımsamadığını ifade eden Bozkurt, "Kaçmaya başladılar. Dışarı çıkınca, havaya ateş ettim." dedi. Mahkeme, Engin Bozkurt hakkında tahliye kararı verdi.

7) Metin Güneş

12 Ocak günü Van'ın Özalp ilçesi yakınlarında İran'a geçmek isteyen Metin Güngör (18) ve Hasan Kalkan (15) adlı kişilere askerler tarafından ateş açıldı. Olayda, ilçenin Yukarı Turgalı köyünde yaşadığı bildirilen Metin Güneş öldü.

8) Ahmet Cabbar

9) Cuma Yıldız (24)

10) Mehmet Yıldız (22)

Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde 4 Mart günü Türkiye-Suriye sınırını yasadışı yollarla geçmek istedikleri ileri sürülen bir gruba askerler tarafından ateş açıldı. Olayda Irak

uyruklu Ahmet Cabbar ile sınırı geçmesi için Cabbar'a yardım ettikleri ileri sürülen Cuma Yıldız ve Mehmet Yıldız adlı kardeşler öldü. Resmi açıklamada, söz konusu kişilerin duruhtarına silahlı karşılık verdikleri ve çatışmada öldürüldükleri ileri sürüldü.

Olaydan sonra Irak uyruklu Hasan Ali, Talip Muhammed, Salim Tala, Diya Muhammed Ali ve Filistinli Zekeriya Hüseyin adlı kişiler de gözaltına alındı.

11) Bedri Esmer (Necdet Güneş)

18 Mart günü Elazığ'ın Rüstempaşa mahallesinde "Hizbullah militanı olduğu" iddia edilen bir kişi öldürüldü. Üzerinden "Necdet Güneş" adına düzenlenmiş kimlik çıkan söz konusu kişinin adının Bedri Esmer olduğu ileri sürüldü. Resmi açıklamada, Necdet Güneş'in kendisini izleyen polisler ateş açması üzerine çatışmada öldürüldüğü iddia edildi. Olay sırasında Bedri Esmer'in yanında bulunan iki kişinin ise kaçtığı bildirildi.

Esmer'in, Diyarbakır'ın Bağlar semtinde bir eve 28 Mart 2001 tarihinde düzenlenen baskında öldürülen Hasar Sarıağaç'ın akrabası olduğu öğrenildi.

12) Turan Çalışkan

Malatya'da 5 Mayıs günü tartıştığı Ayhan Toraman adlı kişiyi yaraladıktan sonra ağabeyinin evine sığınan Turan Çalışkan, polisler tarafından öldürüldü. Emniyet Amiri Abdülkadir Topaktaş, Çalışkan'ın açtığı ateş sonucu yaralandı.

Turan Çalışkan'ın ağabeyi Ayhan Çalışkan, "kardeşinin bacağından yaralanarak etkisiz hale getirildikten sonra öldürüldüğünü" ileri sürdü. Kardeşinin, yaşadığı gecekonduyunun yanında yapılan bir lokantanın sahipleri tarafından tehdit edildiğini belirten Ayhan Çalışkan, olay günü kardeşinin lokantanın sahibinin oğlu Ayhan Toraman'ı "kendi yaptığı av tüfeği ile yaraladıktan sonra eve sığındığını" belirtti. Ayhan Çalışkan şunları söyledi:

"Ben olay yerine geldiğimde evin etrafı özel timlerce sarılmıştı. Amirlerinin yanına gittim, 'Kardeşim tehlikeli değil, elindeki silahı da biliyorum. İçeri girip onu ikna edeyim dedim. Ancak bana, 'Seni öldürebilir içeri

⁸ Aynı gün 4. Levent'teki İş Bankası Şubesi de 4 kişi tarafından soyuldu. Soyguncular olaydan sonra Erdal Demir adlı polisi rehlin alarak kaçtı. Demir, kısa bir süre sonra serbest bırakıldı. Soygunu gerçekleştirdikleri ileri sürülen Dr. Hakan Ince, Mehmet Boz ve Bahtiyar Gönül adlı kişiler Adana ve Çorum'da gözaltına alındı. Dr. Hakan Ince'nin "radikal İslamcı bir örgüt kurmaya çalıştığı" öne sürüldü. Hakan Ince ve arkadaşlarının, İş Bankası soygununun dışında, 8 yıl önce Konya'nın Akşehir İlçe Jandarma Komutanlığı önünde nöbet tutan askerin silahını gasp ettikleri, 5 Kasım 2001 tarihinde Ankara'dan gasp ettikleri bir arabayla İş Bankası Bolvadin (Afyon) şubesini soydukları iddia edildi. Hakan Ince, Bahtiyar Gönül, Fatih Meclis, Mehmet Boz ve Seydi Boz 3 Nisan günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Gültekin Ince, Celal Çiftçi, Zafer Şahin ve Fadime İnci ise serbest bırakıldı.

girmene izin vermeyiz' dediler. Kardeşim psikolojik tedavi görüyordu. Olay esnasında doktorunu aradım. Doktor, 'Polisleri oradan uzaklaştırın o kendisi silahını bırakıp gelecektir' dedi. Amire doktorun söylediklerini aktardım. Biraz sonra çekilir gibi yaptılar. Ardından evin penceresine giderek kardeşime, 'Çık dışarı biraz konuşalım' dedim. O ise bana 'çatıda geziyorlar ayak sesleri geliyor. Beni kandırıyorsunuz' dedi ve dışarı çıkmadı. Ardından içeri gaz bombası attılar. Birkaç özel tim içeri girdi. Ancak kusarak tekrar dışarı çıktılar. Daha sonra özel tim amirinin içeri girdiğini gördüm. İki üç saniye sonra 'amirimiz vuruldu (Abdülkadir Topaktaş)' diye sesler işittim. Ardından üç özel tim daha içeri girdi. Önce bacağından sonra da kafasına yakın mesafeden iki kurşun sıkıldı. İçeriye giren herkes iki-üç saniye sonra kusarak çıkıyordu. Kardeşim ise 5 dakikadan beri içerideydi. O esnada baygın olması gerekiyordu. Bacağına sıkışmışlardı zaten etkisiz kalmıştı. Sağ yakalayabilirlerdi."

Olaydan sonra götürüldüğü karakolda, kendisine ne yazdığını bilmediği birtakım ifadelerin imzalatıldığını anlatan Çalışkan, polisler, lokantanın sahibi Muharrem Toraman ve "olayı çarpıtarak veren" basın kuruluşları hakkında suç duyurusunda bulunacağını bildirdi.

Malatya Cumhuriyet Savcılığı, Haziran ayında Mesut Ayar, Musa Yücel ve Erkan Çiftçi adlı polisler hakkında dava açtı. İddianamede, polislerin TCY'nin "adam öldürmek" suçuna ilişkin 448 ve "memurların görev sırasında işledikleri suçlara" ilişkin 251. maddesi "Zaruretin tayin ettiği hududa tecavüz suretiyle adam öldürmek" fiilini düzenleyen 251. maddeleri uyarınca cezalandırılması istendi.

13) Burak Yapıcı

22 Mayıs günü İstanbul Bakırköy İlçe Emniyet Müdürlüğü'ne girmeye çalışan Burak Yapıcı (26), "intihar saldırısı düzenleyeceği" kuşkusuyla polisler tarafından vuruldu. İncirli Caddesi üzerinde bulunan emniyet müdürlüğü binasına 19.30 sıralarında gelen Burak Yapıcı'nın polislerin "dur" ihtarına uymayarak bahçe kapısından geçtiği ve binaya girdikten sonra "canlı bomba" diye bağırdığı ileri sürüldü. Tişörtünün altında pet şişe bulunduğu belirtilen Yapıcı'ya Bakırköy Emniyet Müdürü Cengiz Pınarbaşı'nın odasının bulunduğu ikinci kata çıkan merdivenlere yöneldiği sırada ateş açıldı. Karın boşluğuna iki, sağ koluna bir kurşun isabet eden Yapıcı, hastaneye kaldırıldı. Ateş sırasında bir komiser de hafif yaralandı.

İstanbul Emniyet Müdürü Hasan Özdemir, Yapıcı'nın "yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla tutuklandığını ve bir süre önce tahliye edildiğini söyledi. Yapıcı'nın üzerinde bomba bulunmadığını bildiren Özdemir, "Üzerinden bazı haplar çıktı. Ne olduğunu bilmiyoruz. İlk ifadesinde, 'İntihar etmek için bu yolu seçtim' demiş. Bir örgüt var mı ya da kriz geçirip hap aldıktan sonra söylediği gibi intihar etmek için mi bu yolu seçtiği bilinmiyor." dedi. Yapıcı'nın bazı gazetelerde

PKK, bazı gazetelerde ise DHKP-C üyesi olduğu haberi yer aldı.

Burak Yapıcı, 27 Mayıs günü tedavi gördüğü Bakırköy Devlet Hastanesi'nde öldü. Olayda karnından ve bacağından yaralanan Yapıcı'nın "kan zehirlenmesi" nedeniyle öldüğü bildirildi.

14) Mümtaz Özdemir

24 Mayıs günü Van'ın Başkale ilçesi Kızılca köyü yakınlarında jandarmaların "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle bir kamyonete ateş açması sonucunda şoför Mümtaz Özdemir öldü. Resmi açıklamada, jandarmaların kamyonetin tekerlerine ateş açtığı, seken bir merminin Özdemir'in ölümüne neden olduğu ileri sürüldü. Olaydan sonra yapılan açıklamada Özdemir'in sağ bacağına mermi isabet ettiği, ancak bulaşan kan nedeniyle ilk müdahalenin sol bacağına yapıldığı ileri sürüldü.

Başkale Kaymakamlığı olay hakkında soruşturma izni vermedi. Kaymakamlıktan yapılan açıklamada, "olayda öldürme kastı olmadığı ve arabanın lastiklerinden seken mermilerin Özdemir'in ölümüne neden olduğu" iddia edildi. Başkale Cumhuriyet Savcılığı ve Özdemir ailesinin avukatı Nejdet Edemen, kaymakamlığın bu kararına itiraz ettiler.

Edemen, Başkale Kaymakamlığı'nın Temmuz ayında verdiği kararın ardından Van İl İdare Kurulu'nun da aynı doğrultuda karar verdiğini belirtti ve karara karşı 8 Kasım günü Van Bölge İdare Mahkemesi'ne başvurduklarını anlattı.

Van Valiliği'nin "soruşturmaya izin vermeme" kararı Aralık ayında Van Bölge İdare Mahkemesi tarafından iptal edildi. Mahkeme kararında, "delillerin değerlendirilmesinin bağımsız yargı organlarının görevi olduğu" belirtildi. Dosya, sorumlular hakkında soruşturma yürütülmesi için Van Cumhuriyet Savcılığı'na gönderildi.

Bu arada Mümtaz Özdemir'in öldürülmesi ile ilgili olarak Van Barosu tarafından hazırlanan rapor da Temmuz ayında açıklandı. Özdemir ailesinin başvurusu üzerine Avukat Ayhan Çabuk ve Avukat Nejdet Edemen tarafından hazırlanan raporda, Mümtaz Özdemir'in sağ yakalanabileceken öldürüldüğü belirtildi. Raporda, vücuduna dört kurşun isabet eden Özdemir'in bacağına isabet eden kurşunun atardamarı parçalaması sonucu kan kaybından öldüğü ifade edildi. Ayrıca "taşıma kapasitesinin çok üzerinde yüklü olan aracın, yolun üst tarafında bulunan görevliler tarafından durdurulabileceği" belirtildi ve "Kaçsa bile 3 kilometre mesafedeki Anıl, 5 kilometre mesafedeki Albayrak, 10 kilometre mesafedeki Bebeşin karakolları ile irtibata geçilerek yakalanması olanağı vardı" denildi.

Jandarmaların Mümtaz Özdemir'in yaralı bacağını değil sağlam bacağını sardıklarına dikkat çekilen raporda, "havanın karanlık olması ve sağlam bacağına bulaşan

kanın jandarmaları yanılttığı" iddiasının inandırıcı olmadığı anlatıldı. Olayın saat 01.00-01.30 sıralarında meydana gelmesine karşın Mümtaz Özdemir'in 25 kilometre uzaklıktaki Başkale Devlet Hastanesi'ne sabah saat 05.00 sıralarında götürüldüğüne de dikkat çekilen raporda, bilirkişilerin sadece silah kullanan iki askeri dinlediği, olay yerinde araştırma yapmadığı, diğer tanıkları ve mağdur yakınlarını dinlemediği belirtildi.

15) X.X.**16) X.X.****17) X.X.**

27 Mayıs günü Erzincan'ın Aksu köyü yakınlarında iki Afganistan ve bir Bangladeş vatandaşı askerler tarafından öldürüldü. Erzincan Valisi Halil İbrahim Altınok, "Türkiye'ye kaçak olarak giren kişilerin askerlere ateş açtığını" iddia etti. Halil İbrahim Altınok, mültecilerin olaydan bir süre önce bir kişiyi rehin aldıklarını ve daha sonra serbest bıraktıklarını belirtti. Altınok, gruptaki 30 kişinin gözaltına alındığını bildirdi.

18) Ali Kalabay

27 Mayıs gecesi İstanbul Kadıköy'de "dur uyarına uymadığı ve polisler ateş açtığı" iddia edilen Ali Kalabay (26) adlı genç öldürüldü. Eski sevgilisi Gülçin Bozkurt'un evine zorla girmeye kalkışan Ali Kalabay'ın olay yerine polislerin gelmesi üzerine havaya ateş açarak kaçmaya çalıştığı, bunun üzerine ayağından vurulduğu ileri sürüldü. Kalabay'ın yaralandıktan sonra yeniden ateş etmeye başlayınca öldürüldüğü bildirildi.

19) Sıllıh Peder**20) Cahır X.**

19 Haziran günü Hatay'ın Yayladağ ilçesi Aslanyazi köyü yakınlarında Suriye'den Türkiye'ye kaçak yollarla girmeye çalıştıkları ileri sürülen bir gruba askerler tarafından ateş açıldı. Olayda, Bangladeş uyruklu Sıllıh Peder (23) ve soyadı öğrenilemeyen Cahır (28) adlı kişi öldü. Olayın ardından Bangladeş uyruklu Musiyar Rahman, Abdurraaf Tazel İslam ve soyadı belirlenemeyen Cihlurahman adlı kişi gözaltına alındı.

21) Hüseyin Sariağaç**22) Cihan Karadavut (polis)****23) Mehmet Ali Şahin (polis)****24) Cevdet Yeşilay (polis)**

Elazığ'da 5 Temmuz günü saat 03.00 sıralarında bir eve düzenlenen baskında çatışma çıktı. Çatışmada Hizbullah üyesi olduğu ileri sürülen Hüseyin Sariağaç ile komiser Cihan Karadavut, polis memurları Mehmet Ali Şahin ve Cevdet Yeşilay öldü. Çatışma sırasında Hüseyin Sariağaç'ın eşi Ünzile Özcan da yaralandı.

Olaydan sonra yapılan resmi açıklamada Sariağaç'ın Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar Okkan ve 5 polis memurunun öldürülmesi eylemine katıldığı ileri sürüldü. Hüseyin Sariağaç'ın 28 Mart 2001 tarihinde Diyarbakır'da polisler tarafından öldürülen Hasan Sariağaç'ın ağabeyi olduğu öğrenildi.

Elazığ Valisi Osman Aydın ve Elazığ Emniyet Müdürü Atilla Germiyanlıoğlu 6 Temmuz günü basın toplantısı düzenledi. "Hüseyin Sariağaç'ın, Hizbullah'ın İlim Grubu'nun askeri kanadında faaliyet gösterdiğini" anlatan Vali Aydın, Sariağaç'ın yanında bulunan MP-5 makineli tabancanın Diyarbakır eski Emniyet Müdürü Gaffar Okkan ve 5 polisin öldürülmesi eyleminde kullanıldığını söyledi. Olayla ilgili olarak 4 kişinin gözaltına alındığı bildirildi.

25) X.X.

11 Temmuz günü Küçük Ağrı Dağı'nın Gölbaşı bölgesinde yol kontrolü yapan jandarmaların dur uyarına uymadığı ileri sürülen bir gruba ateş açıldı. Olayda adı öğrenilemeyen Pakistan uyruklu bir kişi öldü, bir kişi de yaralandı. Resmi açıklamada, "yasadışı yollardan İran'dan Türkiye'ye geçmek isteyen 25 kişilik gruptan da güvenlik güçlerine ateş açıldığı" ileri sürüldü.

26) X.X. (Mahmut kod adlı)**27) X.X. (Dilşat kod adlı Suriye uyruklu)****28) Hakim Güneş**

Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından yapılan açıklamada, 22 Temmuz gecesi Batman-Mardin yolunun Batman'a bağlı Suçeken köyü yakınlarındaki bölümünde güvenlik görevlileri tarafından durdurulmak istenen bir tankerde bulunan PKK/KADEK militanlarının güvenlik güçlerine ateş açması üzerine çatışma çıktı, olayda 3 KADEK militanının öldüğü, 2 militanın (Abdullah Çetinkaya ve Cevdet Aybar) yaralandığı, araç sürücüsünün de sağ olarak gözaltına alındığı iddia edildi. Ölenlerden birinin adının Hakim Güneş olduğu öğrenildi.

Yedinci Gündem gazetesinin internet sayfasında yer alan haberde, bölgedeki görgü tanıklarının "çatışma çıkmadığı, askerlerin 72 DC 460 plakalı tankeri durdurduktan sonra roketlerle ateş açtıklarını" söyledikleri belirtildi.

Olayda ağır yaralanan ve Diyarbakır Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'ne kaldırılan Abdullah Çetinkaya da 24 Temmuz günü ameliyat edildi ve 25 Temmuz günü yakınlarıyla görüşürüldü. Akrabalarından Tevfik Çetinkaya, Abdullah Çetinkaya ile yoğun güvenlik önlemleri altında beş dakika görüşebildiğini ve Kürtçe konuşmalarına izin verilmediğini söyledi. Çetinkaya, olay hakkında konuşmalarını için polisler tarafından tehdit edildiklerini öne sürdü.

Abdullah Çetinkaya daha sonra, Avukat Meral Daniş ile görüştü. Daniş, Çetinkaya'nın "tankere yolda bindiğini ve iddia edildiği gibi KADEK üyesi olmadığını" anlattığını söyledi.

Olaydan sonra gözaltına alınan sürücü Muhyettin Polat, Cevdet Aybar ve Abdullah Çetinkaya 27 Temmuz günü tutuklandı. Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından açılan davada Cevdet Aybar ve Abdullah Çetinkaya'nın TCY'nin 125, Muhyettin Polat'ın da 169. maddesi uyarınca cezalandırılması istendi. Dava, 17 Ekim günü başladı.

29) Semra Kayacan

19 Eylül günü akşam saatlerinde İstanbul Kavacık'ta çalıntı olduğu iddia edilen bir aracı takip eden polislerin açtığı ateş sonucunda, olay yerinden geçen bir arabada bulunan Semra Kayacan (31) adlı kadın öldü. Olaydan sonra gözaltına alınan Nusret Akıner adlı polis 21 Eylül günü tutuklandı. Kartal Bölge Trafik Müdürü Esat Bitnel ve polis memuru Ayhan Işık ise serbest bırakıldı. Akıner, adliyeye girişi sırasında, gazetecilere "Ben silah kullanmadım. Kullansaydım gasp edilen otoyola kullanırdım. Ben düştükten sonra silah patladı" dedi.

Kayacan'ın öldürülmesi nedeniyle, Esat Bitnel, Nusret Akıner ve Ayhan Işık adlı polisler hakkında dava açıldı. Olay sırasında Akıner'in beş el, Bitnel ve Işık'ın birer el ateş ettiği belirtilen iddianamede, mermi çekirdeğinin kaybolması nedeniyle Semra Kayacan'ın kimin tarafından öldürüldüğünün belirlenemediği ifade edildi. İddianamede, polislerin "kasten ve faili belli olmayacak şekilde adam öldürmek" suçundan cezalandırılması istendi.

30) Serkan Dikbaş

24 Eylül günü İstanbul Bayrampaşa Tuna caddesindeki bir parkta Mithat Toksa adlı kişiyi soygun amacıyla öldürdükten sonra olay yerine gelen polislerden kaçmaya çalıştığı ileri sürülen Serkan Dikbaş (22) polisler tarafından öldürüldü. Olay sırasında Serkan Dikbaş'ın Ali Vural adlı polisi bıçakla yaraladığı bildirildi.

31) Mehmetcan Alkan (Kayhan)

28 Ekim günü Van'ın Başkale ilçesine bağlı Saçan köyü yakınlarında "dur ihtarna uymadığı" iddia edilen Mehmetcan Alkan (Kayhan) (18) askerler tarafından öldürüldü. Askerlerin, Başkale Cumhuriyet Savcılığı'nda "Alkan'ın mazot kaçakçılığı yaptığı ve dur ihtarna uymadığı için ateş açtıkları" şeklinde ifade verdikleri öğrenildi. Yakınları ise Türkiye-Iran sınırındaki Gelincik bölgesinde arkadaşlarıyla birlikte hayvan otlatan Mehmetcan Alkan'ın yiyecek almak için köye indiğini, dönerken sınırın iki kilometre kadar yakınında askerler tarafından bacağından vurulduğunu bildirdiler. Alkan'ın bölgede beş saat kadar bekletildiği için kan kaybından öldüğü belirtildi. Köylüler, askerlerin havaya ateş açarak kimseyi olay yerine yaklaştırmadığını ve

araçları olduğu halde Alkan'ı hastaneye götürmediklerini bildirdi.

Rasgele Ateş Açma Olayları

32) Yüksel Aktaş

2 Ocak günü İstanbul Esenler'de bulunan metro istasyonunda Salih Hacısüleymanoğlu adlı polis memuru, tartıştığı iki kişiye ateş açtı. Olayda Yüksel Aktaş öldü, Zeki Kaya ise ağır yaralandı. Salih Hacısüleymanoğlu daha sonra tutuklandı.

33) Mehmet Damar

Şubat ayında Tekirdağ'ın Şarköy ilçesine bağlı Yeniköy yakınlarındaki Taşocağı bölgesinde Mehmet Damar adlı kişinin cesedi bulundu. Daha sonra Damar'ın, yakınlarda atış talimi yapan İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde görevli Y. Atilla adlı polisin silahından çıkan kurşunla vurulduğu anlaşıldı.

34) Mahmut Gezgin

Mahmut Gezgin (5) adlı çocuk 8 Mart günü Afyon Sadıkbey köyü yakınlarında silahla öldürüldü. Mahmut Gezgin'in açık hava poligonunda eğitim atışı yapan polisler tarafından yanlışlıkla vurulduğu açıklandı. Afyon Emniyet Müdürlüğü tarafından yapılan açıklamada, çocuğun poligondan 500-600 metre uzaklıkta vurulduğu, polislerin kullandığı tabancaların etkili menzili ise 25-30 metre olduğu belirtildi. Ancak, polislerin uzun menzilli silahlarla atış yapıp yapmadığı belirlenemedi. Sadıkbey köyünde yaşayanlar, polislerin atış yapacakları zaman kendilerine haber vermediğini, bölgede daha önce de hayvanlarının vurulduğunu bildirdiler.

35) Mehmet Dikici

36) Ayşen Dikici

Emekli subay Mehmet Dikici ve eşi Ayşen Dikici, 18 Eylül günü Çanakkale'nin Ayancık ilçesinde polis memuru H. Özcan tarafından öldürüldü. H. Özcan'ın eşi ile tartıştığı sırada, kendilerini gürlütle yapmamaları için uyarı Mehmet ve Ayşen Dikici'yi öldürdüğü bildirildi.

37) Yaşar Yılmaz

1 Ekim günü Bingöl'ün Genç ilçesine bağlı Tarla başı köyü yakınlarında arkadaşlarıyla ava çıkan Yaşar Yılmaz adlı genç, gece saatlerinde kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü. Olay yerinde yapılan incelemede askerlerin kullandığı G-3 tüfeğine ait boş kovanlar bulundu.

38) Bora Sezik

Bora Sezik, 23 Kasım gecesi İstanbul Tarla başı'nda, Ahmet Ünlü adlı polis tarafından öldürüldü. Tiner bağımlısı olduğu bildirilen Bora Sezik ve arkadaşlarının sivil giyimli Ahmet Ünlü'den sigara istediği, Ünlü'nün gençleri terslemesi üzerine tartışma çıktığı öğrenildi. Tartışmanın kavgaya dönüşmesi üzerine Ahmet Ünlü,

Bora Sezik'i silahla vurdu. Olaydan sonra gözaltına alınan Sezik'in arkadaşları işkence gördüklerini açıkladılar. (**Bkz. Kişi Güvenliği**)

Yaralanma ile Sonuçlanan Olaylar⁹

Erhan Esin: İzmir'in Asarlık beldesinde Erhan Esin (15) adlı çocuk 27 Şubat günü polisler tarafından silahla yaralandı. Edinilen bilgiye göre olay şöyle gelişti:

Üç ay kadar önce bir arkadaşıyla kavga ettiği için Fatma Koşay İlköğretim Okulu'ndan atılan Erhan Esin 27 Şubat günü arkadaşlarını ziyaret etmek için okula gitti. Kendisini uzaklaştırmak için müdürün polis çağırdığını öğrenince okuldan ayrıldığını belirten Erhan Esin, bu sırada ekip arabasının geldiğini, kendisinin de korkup kaçmaya başladığını söyledi. Kısa bir kovalamacadan sonra çalılık bir yerde yakalandığını ve polislerin kendisini yere yatırıp ellerini arkadan kelepçelediğini söyleyen Esin, "Polislerin biri belime vurmaya başladı. İkinci polis, ben yerde yatarken silahıyla topuğumdan vurdu. Daha sonra arabaya bindirip Menemen Devlet Hastanesi'ne götürdüler. İlk müdahale yapıldıktan sonra eve bıraktılar" dedi. Erhan Esin, polislerin ertesi gün sabah saatlerinde kendisini evden alıp Cumhuriyet Savcılığı'na götürdüklerini belirterek savcının savunma yapmasını istemeden kendisini "içeri atabileceğini" söyleyip, serbest bıraktığını aktardı. Esin ailesi polisler hakkında suç duyurusunda bulundu.

Gürkan Kanbaz: Hakkari'nin Ortaç köyü yakınlarında özel hareket görevlileri tarafından vurulan Gürkan Kanbaz (10) adlı çocuk ağır yaralandı. Hakkari Emniyet Müdürlüğü Özel Harekat Şube Müdürlüğü'nde görev yapan Serkan Duman ve Murat Dedeoğlu adlı polislerin 4 Mart günü Hakkari'nin Yüksekova ilçesine giderken Ortaç köyü yakınlarında açtıkları ateş sonucunda yaralanan Gürkan Kanbaz'ın bir süre Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Yoğun Bakım Servisi'nde tutulduğu bildirildi. Gürkan Kanbaz'ın babası Abidin Kanbaz'ın şikayeti üzerine haklarında soruşturma açılan polislerden Serkan Duman'ın tutuklandığı, Murat Dedeoğlu'nun ise tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldığı öğrenildi.

Oğlunun yaralandıktan sonra saatlerce olay yerinde bekletildiğini söyleyen Abidin Kanbaz, şunları anlattı:

"Olay yerine gittiğimizde oğlum cansız yerde yatıyordu. Öldüğünü zannettik. Nabzına bakınca yaşadığını fark ettim. Hastaneye kaldırdık. Kurşun alınının üst kısmından girip sol kulağının üzerinden çıkmış. Yeniköprü Karakolu'daki askerler olaydan hemen sonra boş kovanları toplayıp telsizle anons etmişler. Askerlerin erken davranmasıyla özel timler yakayı ele verdi. Eğer boş kovanlar ve çocukların anlatımları olmasaydı, olay faili meçhul şekilde kalacaktı. Yüksekova Emniyet Müdürü çocuğumu ziyaret etti. Beni teselli etmeye çalıştı, özür diledi."

Hacı Aydın: 8 Mayıs günü Şırnak'ın Cizre ilçesinde çalışan belediye işçileri ile getirdiği traktöre toprak yüklememeleri nedeniyle tartışan bir polis ateş açtı. Olayda Hacı Aydın adlı belediye işçisi kolundan yaralandı.

T.S.: 20 Haziran günü İstanbul Bağcılar'da Semra Süreç adlı kadının çantasını çalıp kaçtığı ileri sürülen T.S. (16) adlı çocuk, olay yerinde bulunan bir polis tarafından silahla yaralandı. T.S.'yi yaralayan polis Ekrem Özkara daha sonra gözaltına alındı.

Kemal Babayiğit: Kemal Babayiğit adlı kişi 10 Haziran günü İstanbul Maltepe'de Uzman Çavuş Sebahattin Durmuş tarafından silahla yaralandı. Yakınlarının anlatımına göre olay şöyle gelişti:

Zümrütevler semtinde manavlık yapan Kemal Babayiğit, 10 Haziran günü kayınbiraderinin evi yerine yanlışlıkla Durmuş'un kapı zilini çaldı. Kapıya çıkanlardan özür dilemesine rağmen aralarında Durmuş'un da bulunduğu üç kişi tarafından zorla içeri götürülmek istenen Babayiğit, Durmuş tarafından silahla yaralandı. Şakağına isabet edilen tek kurşunla ağır yaralanan Babayiğit, kaldırıldığı Marmara Üniversitesi Hastanesi'nde tedavi altına aldı. Gözaltına alınan 2. Zırhlı Tugayı Kartal Dikimevi'nde görevli Sebahattin Durmuş ise daha sonra serbest bırakıldı.

Yılmaz Alter: 1 Eylül günü İzmir Eski Çamlık semtinde Yılmaz Alter adlı kişi polisler tarafından silahla yaralandı. Hırsızlık suçundan sabıkası olan Yılmaz Alter'in akşam geç saatlerde evine gelen polislerden kaçmak isterken vurulduğu bildirildi. Olaydan sonra Yılmaz Alter ve polis araçlarının camını kıran annesi gözaltına alındı.

Lokman Çiçek, Natali X.: 24 Ekim günü Burdur'un Çeltikçi ilçesi yakınlarında "dur ihtarı"na uymadığı ileri sürülen bir araca jandarmalar tarafından ateş açıldı. Olayda, Lokman Çiçek ve soyadı öğrenilemeyen Natali adlı kadın yaralandı. Muhammet Çiçek, Sinan Öztürk ve adları öğrenilemeyen üç kişi gözaltına alındı.

Alaattin Suluca: 25 Ekim günü Diyarbakır'ın Şehitlik semtinde Alaattin Suluca adlı genç, polisler tarafından silahla yaralandı. Edinilen bilgiye göre, Ticaret Lisesi önünde Alaattin Suluca, Muhlis Işıқтаş ve soyadı öğrenilmeyen Remzi adlı gençler, DEHAP kokartları nedeniyle polisle tartıştılar. Tartışmanın büyümesi üzerine bir polis Alaattin Suluca'yı sol bacağından silahla yaraladı. Muhlis Işıқтаş ve Remzi adlı kişi ise gözaltına alındı. Devlet Hastanesi'nde tedavi edilen Suluca da akşam saatlerinde gözaltına alındı.

İsmail Can: Tunceli'nin Sütlüce köyü yakınlarında 28 Ekim günü ava giden dört köylüye "dur ihtarına uymadıkları" gerekçesiyle askerler tarafından ateş açıldı. Olayda İsmail Can, adlı köylü yaralandı.

⁹ Korucular tarafından düzenlenen saldırılar sonucu yaralananlar için Kürt Sorunu bölümüne bakınız.

Mutlu Aksoy: 25 Kasım günü İstanbul Maltepe’de kapkaççılık yaptığı öne sürülen Mutlu Aksoy (24), Sami Sağlam adlı polis tarafından ayağından yaralandı. Aksoy’un “dur ihtarı”na uymadığı ve kaçarken havaya ateş ettiği bildirildi.

Yargısız İnfaz Davaları

Gazi Davası: Yargıtay 1. Ceza Dairesi, İstanbul Gazi mahallesinde 1995 yılının Mart ayında 19 kişinin öldürüldüğü olaylar nedeniyle açılan davada Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi’nin polisler **Adem Albayrak** ve **Mehmet Gündoğan** hakkında verdiği hapis cezası kararını, Temmuz ayı ortalarında onadı. Kararla birlikte polislerin cezasının Şartla Salıverme Yasası uyarınca ertelenmesi de kesinleşti.

Yargıtay kararının açıklanmasından sonra 17 Temmuz günü davanın müdahil avukatları ile olayda yakınlarını kaybedenler Gazi Cemevi’nde basın toplantısı düzenledi. Toplantıda konuşan Avukat Remzi Kazmaz, “12 Mart 1995’te Gazi Mahallesi’nde bir katliam yaşandı. İstanbul’da görülmesi gereken dava, 1200 kilometre uzağa sürgün edilerek karar için 7 yıl bekletildi. 21 kişinin ölümünden sorumlu olan polislerin cezaları 24 yıl olması gerekirken bu karar ile ortalama 1 yıl 8 ay ceza almış oluyorlar. Hukuk devleti adına kocaman bir sıfır olan bu durumun düzeltilmesi için AİHM’ye başvurmak zorunda kaldık.” dedi.

İlk yargılama Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi’nde 3 Mart 2000 tarihinde sonuçlanmıştı. Mahkeme, Adem Albayrak hakkında, Ali Yıldırım, Fadime Bingöl ve Zeynep Poyraz’ı öldürmek suçundan “delil yetersizliği” gerekçesiyle beraat kararı vermişti. Dilek Sevinç, Reis Kopal, Fevzi Tunç ve Sezgin Engin’i öldürmek suçlarından ayrı ayrı 24’er yıl hapis cezasına mahkum edilen Albayrak, çeşitli indirimlerle 6 yıl 8 ay hapis cezasına mahkum edilmişti. Albayrak, 2 yıl 4 aydır cezaevinde bulunduğu için tahliye edilmişti. Mehmet Gündoğan’a ise sadece Zeynep Poyraz ve Mümtaz Kaya’yı öldürmek suçundan toplam 1 yıl 8 ay hapis cezası verilmişti. 18 polis ise beraat etmişti.

Yargıtay 2001 yılı Haziran ayında 18 polisin beraat kararını onamıştı. İki polis hakkındaki karar ise “olaylar sırasında göstericilerin polise taşlı sopalı saldırıda bulunduğu” gerekçesiyle TCY’nin “yetkili bir merciden verilen bir emir doğrultusunda, kanunun tanıdığı bir yetkiyi kullanan kişilerin ceza alamayacağı” hükmünün içeren 49/1. maddesinin uygulanması gerektiği görüşüyle bozulmuştu.

Bunun üzerine yeniden görülen dava, 5 Kasım 2001 tarihinde sonuçlanmış ve Adem Albayrak’a, 3 kişiyi öldürdüğü gerekçesiyle 5 yıl hapis ve 9 ay memuriyetten men, Mehmet Gündoğan’a ise bir kişiyi öldürdüğü gerekçesiyle 1 yıl 8 ay hapis ve 3 ay memuriyetten men cezası verilmişti. Polisler verilen cezalar da Şartla Salıverme Yasası uyarınca ertelenmişti.

Murat Bektaş, Erdinç Aslan: Yargıtay, Adana’nın Akıncılar mahallesinde iki eve 5 Ekim 1999 tarihinde düzenlenen baskında Murat Bektaş ve Erdinç Aslan adlı kişilerin öldürülmesi nedeniyle 4 polise verilen hapis cezası ile iki polis hakkındaki beraat kararını Ağustos ayı başında onadı.

9 Mayıs 2001 tarihinde Adana 1. Ağır Ceza Mahkemesi’nde sonuçlanan davada Bektaş’ın öldürülmesi olayına katıldıkları iddia edilen Nurettin Bülbül, Eyüp Yalçınkaya, Ali Erdurucan ve Haydar Erol’a “kastı aşan müessir fiil sonucu ölüme sebebiyet vermek” suçundan TCY’nin 448 ve 450/2. maddeleri uyarınca 8’er yıl hapis cezası verilmiş, bu ceza TCY’nin indirim öngören çeşitli maddeleri uygulanarak 6 ay 20’şer güne indirilmiş ve “polislerin sabıkasız olmaları ve suç işleme eğiliminde olmamaları” gerekçesiyle ertelenmişti. Erdinç Aslan’ın öldürülmesi olayına katıldıkları öne sürülen Fevzi Mustan ve Muammer Topaç hakkında ise “verilen emri ve görevlerini yerine getirdikleri” gerekçesiyle TCY’nin 49. maddesi uyarınca beraat kararı verilmişti.

Fuat Erdoğan, Elmas Yalçın, İsmet Erdoğan: İstanbul Beşiktaş’taki bir kafeteryaya 28 Eylül 1994 tarihinde yapılan baskında “Devrimci Sol üyesi oldukları” öne sürülen Avukat Fuat Erdoğan, Elmas Yalçın ve İsmet Erdoğan adlı kişilerin öldürülmesi nedeniyle Hilmi Kalaycı, Şefik Kul, Mustafa Karabulut ve Ramazan Ayan adlı polisler hakkında açılan davaya 22 Ocak günü İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi’nde devam edildi.

Duruşmada esas hakkındaki görüşünü açıklayan Cumhuriyet Savcısı, “olayda polislerin ‘Teslim ol’ çağrısına ateşle karşılık verilmesi üzerine çatışma çıktığını” ileri sürerek “yeterli delil bulunmadığı” gerekçesiyle beraat kararı verilmesini istedi.

Dava, 7 Şubat günü sonuçlandı. Mahkeme, “sanıkların suçu, kendilerine yönelik saldırıyı engellemek amacıyla görevleri sırasında yasal savunma koşulları içinde işlediği” gerekçesiyle beraat kararı verdi. Sanıklardan Baki Avcı dava açıldıktan sonra ölmüştü.

Müdahil avukatı Behiç Aşçı, dosyadaki delil durumuna göre hüküm beklediklerini belirterek “Polislerin iddiası, kendilerine açılan ateşe cevap verdikleri ve polisler, olay sırasında kafenin alt katında ya da dışarıda olduklarını söylediler. Oysa ölenlere isabet eden kurşunlar, üst taraftan girip alt taraftan çıkmış. Fuat Erdoğan’ın kafasından girip göğsünden çıkmış ve zemine saplanmış. Polisler yukarı doğru ateş etmişlerse bu mümkün değil” dedi.

Görgü tanığı kafe sahiplerinin ifadelerinde, silah seslerinin 15-20 saniye sürdüğünü ve seri silah sesi duyduklarını söylediklerine de dikkat çeken Aşçı, “Öldürülenlerde ya bir ya da ikişer kurşun çıktı ve hepsi öldürücü bölgelere isabet etmiş. Polis, öldürülenlerin parmaklarında yapılacak barut incelemesini de engelledi” dedi.

Cem Selçuk Akgül, Sadık Mamati: 4 Haziran 1999 tarihinde İstanbul Tarlabaşında Cem Selçuk Akgül ve Sadık Mamati'nin öldürülmesi nedeniyle İstanbul Emniyet Müdürlüğü Siyasi Şube'de görev yapan Sami Şen, Selim Orhan Doğan ve Rüştü Güneş adlı polisler hakkında açılan dava 4 Mart günü sonuçlandı.

Beyoğlu 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada, "polislerin meşru müdafaa hakkını kullandığı ve savunma amacıyla ateş ettikleri" gerekçesiyle beraat kararı verildi. Ancak yargılama sırasında İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından mahkemeye gönderilen Kriminal Laboratuvarı raporunda, Akgül ve Mamati'nin cesedinden çıkarılan kurşunların yakın mesafeden ve arkaları dönükken atıldığı belirtilmişti.

"DHKP-C üyesi oldukları ve ABD Konsolosluğu'na silahlı saldırı düzenlemeye hazırlandıkları" iddia edilen Akgül ve Mamati, konsolosluğun karşısındaki bir binanın bodrum katında öldürülmüşlerdi. Olaydan sonra üç polis hakkında açılan dava, müdahil avukatlara haber verilmemişti. Müdahil avukatlar davayı rastlantı sonucu öğrenmiş ve ilk olarak 2 Şubat 2000 tarihinde yapılan duruşmaya katılabilmişlerdi. Daha sonra da Haziran ayında yapılan duruşmada, müdahil olmak için 50 avukatın yaptığı başvuru dilekçelerinin kaybolduğu ortaya çıkmıştı.

Burhan Koçkar: 30 Ekim 2001 tarihinde Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesinde bir eve düzenlenen baskında Burhan Koçkar'ın öldürülmesi nedeniyle Halil Akdağ adlı polis hakkında açılan dava 24 Ocak günü Doğubeyazıt Ağır Ceza Mahkemesi'nde başladı.

Duruşmada Koçkar'ın eşi Ufuk Koçkar, babası Mehmet Koçkar, annesi Rabia Koçkar, ağabeyi Emin Koçkar, Selim Koçkar, Figan Koçkar ve Ayşe Koçkar tanık olarak dinlendi. Daha sonra söz alan Koçkar ailesinin avukatı Erdoğan Teomete, savcının olay esnasında delilleri yeterince toplamadığını, bu nedenle mevcut delillerin olayı tam yansıtmadığını ifade etti. Teomete, "Koçkar'ın evi şu ana kadar kullanılmadı ve delillerin hiçbirine dokunulmadı. Delillerin kaybolmaması için olay yerinde en kısa zamanda bir keşif yapılmasını talep ediyoruz. Olay yerinde iki delil görmezden gelinmiş. Duvarda izi bulunan üç mermi ile kan ve et parçası yansıtılmamış. Ayrıca görev yapan tüm polislerin silahının incelemeye alınmasını istiyoruz." dedi. Diğer avukatlar da Koçkar'ın evinin çatısında bulunan 5 adet boş mermi kovasını mahkemeye sundu.

İddianamede, 3 Kasım 2001 tarihinde tutuklanan Halil Akdağ'ın TCY'nin "kasten adam öldürmek" suçuna ilişkin 448. maddesi uyarınca cezalandırılması ancak "verilen emri yerine getiren memurlara ceza verilmemesi"ni öngören 49. maddenin gözönüne alınması isteniyor.

Bu arada ilk duruşma için adliyeye gelen Ağrı Belediye Başkanı Hüseyin Yılmaz (HADEP) ve HADEP Ağrı İl

Başkanı Ayhan Demir gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 25 Ocak günü serbest bırakıldı.

Dava daha sonra sanık avukatlarının istemi üzerine "güvenlik" gerekçesiyle Ankara'ya gönderildi. Halil Akdağ, 8 Nisan günü Ankara 9. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada tahliye edildi. Mahkemenin kararı doğrultusunda 29 Nisan günü Koçkar'ın evinde keşif yapıldı.

11 Kasım günü sonuçlanan davada, Ankara 9. Ağır Ceza Mahkemesi, Akdağ'a önce TCY'nin "kasten adam öldürme" suçuna ilişkin 448. maddesi uyarınca 24 yıl hapis cezası verdi. Ceza, "Akdağ'ın olayda yasanın belirlediği zaruret sınırını aşmadığı ve duruşmalardaki iyi hali" nedeniyle 3 yıl 4 ay hapis ve 3 ay memuriyetten men cezasına indirildi.

Bu arada olaydan sonra evde video kamera ile çekim yapan ancak kaseti "yandı" gerekçesiyle Cumhuriyet Savcılığı'na teslim etmeyen polisler Burhan Yener, Ali Yener ve Hasan Çakırlar hakkında "görevlerini ihmal ettikleri" gerekçesiyle dava açıldığı öğrenildi. Dava 18 Haziran günü Doğubeyazıt Asliye Ceza Mahkemesi'nde başladı.

İsmail Kahraman: İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, İsmail Kahraman'ın 6 Temmuz 2001 tarihinde İstanbul Avclar'da "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle öldürülmesi nedeniyle Nihat Çulhaoğlu ve İsmail Erşan¹⁰ adlı polisler hakkında dava açtı.

Dava 22 Mayıs günü Beyoğlu 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başladı. Duruşmada, polislerin avukatı İlhami Yelekçi'nin istemi üzerine yayın yasağı getirildi. Duruşmada söz alan polisler, İsmail Kahraman'a "dur" ihtarında bulduklarını ve önce havaya ateş açtıklarını söylediler. Polisler, kendilerine ateş açan Kahraman'ın çatışma sonucunda öldüğünü iddia ettiler. Müdahil avukatlar ise daha önce bir çok yargısız infaz davasında yargılanan polislerin tutuklanmasını istediler. Bu istek reddedildi. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Akkise Olayları¹¹ : 9 Ağustos 2001 tarihinde Konya'nın Ahırılı ilçesi Akkise beldesinde çıkan olaylar nedeniyle 52 asker ve 22 sivil hakkında açılan dava, 15

¹⁰ Ali Erşan ve Nihat Çulhaoğlu, işkence davalarının yanısıra yargısız infaz davalarında da yargılanmıştı. Ali Erşan, 9 Şubat 1996 tarihinde İstanbul Bahçelievler'de Meral Akpınar, Ayten Korkulu ve Fuat Perk'in, 4 Ağustos 1994 tarihinde İstanbul Bağcılar'da Güner Şar, Özlem Kılıç ve Hüseyin Arslan'ın, 12 Temmuz 1991 tarihinde İstanbul Nişantaşı'nda İbrahim İlçi ve Bilal Karakaya'nın öldürülmesi nedeniyle açılan davalarda yargılanmıştı. Nihat Çulhaoğlu da, Meral Akpınar, Ayten Korkulu ve Fuat Perk'in öldürülmesi nedeniyle açılan davada yargılanmıştı. Davalar beraatla sonuçlanmıştı.

¹¹ Olay günü kimlik kontrolü için Akkise'ye gelen Ahırılı Jandarma Karakolu Komutanı Astsubay Recep Karabacak komutasındaki 20 kadar jandarmanın, askere gidecek gençlerin arkadaşlarıyla eğlendiği kahvede üzerinde kimlik bulunmayan iki genci götürmek istemesi

Ocak günü Ahırlı Asliye Ceza Mahkemesi'nde başladı. Duruşmada okunan iddianamede, askerlerin "kötü muamele", Akkisellerin de "kamu malına zarar vermek" ve "kolluk güçlerine direnmek" suçlarından cezalandırılması istendi.

Duruşmada ifade veren sanık askerler "olay günü vatandaşların kendilerine hakaret ederek görev yapmalarına engel olduklarını, ateş etmeleri için kimsenin kendilerine emir vermediğini" söylediler. Akkiseller ise "askerlerin kusuru bulunmadığını, olayın büyümesinden Ahırlı eski Jandarma Bölük Komutanı Astsubay Ali Çalışkan'ın sorumlu olduğunu" belirttiler.

12 Mart günü yapılan duruşmada ifade veren mağdur sanık Hasan Gök ise olay gecesi jandarmaların beldeye ikinci gelişlerinde jandarma komutanı Astsubay Ali Çalışkan'ın silahını çekerek önce havaya sonra kendilerine doğru ateş ettiğini anlattı. Gök, Akkise beldesinde kimsenin askerlere direnmediğini de kaydetti.

7 Mayıs günü yapılan duruşmada söz alan avukatlar Mustafa Akgül ve Şaban Üçlüsoy, davanın Astsubay Ali Çalışkan hakkında "kasten adam öldürmek, kasten adam öldürmeye teşebbüs etmek ve kötü muamele" suçlarından Seydişehir (Konya) Ağır Ceza Mahkemesi'nde açılan dava ile birleştirilmesini istediler. Mahkeme de Seydişehir Ağır Ceza Mahkemesi'ne yazı yazılmasına karar verdi.

Bu arada Astsubay Ali Çalışkan, Seydişehir Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararı üzerine 16 Mayıs günü İzmir'de görev yaptığı birliğinde tutuklandı. Çalışkan hakkında açılan davaya da 29 Mayıs günü Seydişehir Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Duruşmada dinlenen tanıklar, olayda askerlerin doğrudan belde meydanındaki kalabalığın üzerine ateş açtığını söylediler. 17 Haziran günü yapılan duruşmada tanık olarak dinlenen Akkise Belediye Başkanı Abdullah Kayaalp, meydana bir masanın üzerine çıkan Çalışkan'ın havaya ateş ettiğini anlattı. Çalışkan'a engel olmak istediğinde kendisine dipçikle vurduğunu belirten Abdullah Kayaalp, Çalışkan'ın "Benim burada 50 kişiyi öldürmeye yetkim var" diyerek ateş etmeyi sürdürdüğünü söyledi.

Ali Çalışkan ise 15 Temmuz günü yapılan duruşmada, "Olay gecesi vatandaşlar bizi çembere aldı. Her taraftan taş ve sopalarla saldırı oluyordu. O sırada hiç emir vermediğim halde askerler canlarını kurtarmak için ateş etmeye başladı. Emir-komuta zinciri kırıldı. Bana saldırı başlayınca havaya ateş ettim. Havaya ateş açarak, araçlara kaçtık" dedi. Tanık olarak dinlenen 5 jandarma da, "Komutan ateş emri vermedi. Köylüler saldırınca havaya ateş açtık. Komutanın ateş açtığını da görmedik" dediler.

9 Eylül günü Akkise beldesinde yapılan keşifte, "Saldırıya uğrayınca kendimizi korumak için havaya ateş açtık. Ben öldürmedim" diyen Ali Çalışkan, 26

Aralık günü yapılan duruşmada da "Akkise'de çok sayıda suçlu yakaladığı için kendisine kin beslendiğini, bu nedenle tanıkların aleyhinde ifade verdiğini" iddia etti.

Her iki dava da yıl içinde sonuçlanmadı.

Özkan Tekin: 10 Aralık 2000 tarihinde İstanbul Okmeydanı'nda Özkan Tekin adlı gencin öldürülmesi, Şükrü Yıldız ve Şamil Cemekin'in yaralanması nedeniyle 13 polis hakkında açılan dava 5 Şubat günü başladı. Beyoğlu 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmaya sanık polisler katılmadı. Tekin'in silah kullanmadığını belirten müdahil Avukat Keleş Öztürk, olayın "kasten adam öldürme" olduğunu söyledi. Öztürk, sanık polislerin "delilleri yok etme olasılıkları" nedeniyle tutuklanmasını istedi.

Polislerin avukatı Ekrem Demirer ise "Özkan Tekin'in polislere ateş ettiğini ve çatışmada öldürüldüğünü" iddia etti.

Sanık polislerden Kadir Gümeş, Celalettin Durmuş ve Mehmet Yabul 7 Mayıs günü yapılan duruşmada ifade verdiler. Kadir Gümeş, olay gecesi hiç silah kullanmadığını, Celalettin Durmuş ise meşru savunma hakkını kullandığını söyledi. Mehmet Yabul ise yaralı eylemcinin kendisine ateş ettiğini, bu nedenle kendini korumak amacıyla ateş açtığını belirtti.

Tekin'in avukatı Faruk Ertekin ise olay gecesi Özkan Tekin'in üzerinden silah bulunmadığını bu nedenle sanık polislerin tutuklanmasını istedi. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Davada, Necati Öcel, Hüseyin Yağmur, Halil Yorulmaz, Kemal Koçer, Kadir Gümeş, Celalettin Durmuş, Köksal Öztaş, Ayhan Mert, Satılmış Karakaya, Mehmet Yabul, Sabri Kahraman, Seyfettin Kara ve Nevzat Demirel adlı polislerin TCY'nin "adam öldürme" suçuna ilişkin 448 ve "faili belli olmayacak şekilde adam öldürme" suçuna ilişkin 463. maddeleri uyarınca yargılanması, ancak "suçun bir yasa hükmünü ya da yetkili amirin emrini yerine getirirken işlenmesi durumunda ceza verilmemesine" ilişkin 49. maddesinin uygulanması isteniyor.

Haşim Beyazgül: 19 Eylül 2001 tarihinde Van'ın Başkale ilçesi Yüksel köyü yakınlarında askerler tarafından öldürülen Haşim Beyazgül (25) adlı sağır-dilsiz gencin ailesi, İçişleri Bakanlığı'ndan 30 milyar lira tazminat istedi. İçişleri Bakanlığı'nın talebi kabul etmemesi durumunda idare mahkemesinde tazminat davası açılacak.

Haşim Beyazgül'ün öldürülmesi nedeniyle 7 asker hakkında açılan davaya da 25 Eylül günü devam edildi.

üzerine gerginlik çıkmıştı. Recep Karabacak'ın durumu bildirdiği Ahırlı Jandarma Bölük Komutanı Astsubay Ali Çalışkan'ın 100 kadar jandarmayla beldeye gelmesinden sonra yaşanan kavga sırasında jandarmaların açtığı ateş sonucu **Hasan Gültekin** (21) ölmüş, Sami Tokmak, Kemal Candan ve İsmet Taşbaşı adlı kişiler de yaralanmıştı.

Van 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada söz alan Beyazgül ailesinin avukatı Murat Timur, "görev sırasında yetkiyi aşarak adam öldürme ve adli tahkikatı gerektiren bir olayda ölen kişiyi yasadışı biçimde gömmek" suçlarından yargılanan sanıkların tutuklanmasını istedi. Tutuklama istemini reddedildi. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Avukat Emrullah Akyürekli ve Avukat Murat Timur'un verdiği bilgiye göre, davada Üsteğmen Adem Kardeş ile Rahim Iskender Demir, Murat Dikbaş, Turan Sayar, Bayram Çetin, Kenan Uysal, Recep Kaymaz adlı askerler yargılanıyor.

Sağır-dilsiz Haşim Beyazgül'ün hayvan otlattığı bölgede İran'dan mazot getiren köylülere karşı operasyon düzenleyen askerler tarafından öldürüldüğü ileri sürülmüştü. Yakınları, sol koltuk altına isabet eden tek kurşunla ölen Haşim Beyazgül'ün cesedinin olay yerinde bir çukura konulup üzerinin örtüldüğü, 20 Eylül günü bir köylünün haber vermesi üzerine cesedin bulunduğu açıklanmışlardı.

Eda Yüksel, Taşkın Usta, Sabahat Karataş:

İstanbul'un Çiftelavuzlar semtindeki bir eve 17 Nisan 1992 tarihinde düzenlenen baskında Eda Yüksel, Taşkın Usta ve Sabahat Karataş adlı kişilerin öldürülmesi nedeniyle 22 polis hakkında açılan dava, 20 Aralık günü yeniden başladı. Kayseri 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşma 6 Şubat 2003 tarihine ertelendi.

13 Temmuz 2001 tarihinde sonuçlanan davada, polisler Reşat Altay, İbrahim Şahin, Vasfi Kara, Abdullah Dindar, Mehmet Şakir Öncel, İsmail Alıcı, Adnan Taşdemir, Ruhi Fırat, Aslan Pala, Mehmet Düzgün, Adalet Üzüm, Şenel Karaman, Ömer Mesut Yağcıoğlu, İsmail Türk, Ali

Türken, Yahya Kemal Gezer, Zülfikar Çiftçi, Sönmez Alp, Ayhan Çarkın, Salih Tonga ve Yaşar Karaçam beraat etmiş, dava sürerken ölen Mehmet Bakı Avcı hakkındaki dava ise düşmüştü. Yargıtay ise kararı usule ilişkin eksiklikler nedeniyle bozmuştu.

Nermin Karabulut: Sivas'ın Hafik ilçesi Göydün köyünde 29 Temmuz 1998 tarihinde Nermin Karabulut (15) adlı genç kızın askerler tarafından öldürülmesi nedeniyle altı jandarma hakkında açılan dava 25 Aralık günü başladı. Sivas 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada ifade veren emekli Astsubay Mehmet Elagöz, "Elinde bulunan sopayı silah zannettik. 'Dur' ihtarına uymayınca açtığımız ateşte yaralandı. Hastaneye götürdük. Ama kurtarılamadık" dedi. Duruşma, diğer sanıklar Fatih İnce, Adem Erdönmez, Levent Tarım, Salih Yıldırım ve Ergün Sungurtekin'in ifadesinin alınması için ertelendi.

Olay tarihinde sinir hastası Serap Karabulut'un (16) ilaçlarını almak için Sivas'a gitmek üzere köyden ayrılan Nermin ve Serap Karabulut'un üzerine, araç bulamadıkları için yürürken Erzurum-Sivas karayolu yakınlarında askeri bir araçtan ateş açılmıştı. Bu arada askerlerin Nermin Karabulut'a tecavüz ettikleri de iddia edildi.

Süleyman Ekrem: EMEP Pertek İlçe Örgütü yöneticisi Süleyman Ekrem'in, 29 Kasım 1999 tarihinde Tunceli'nin Pertek ilçesine bağlı Piriçli köyünde öldürülmesi nedeniyle yakınları tarafından açılan 100 milyar liralık maddi-manevi tazminat davası reddedildi. Ekrem ailesinin avukatı Yıldız İmrek, Malatya İdare Mahkemesi'nin 4 Ekim günü aldığı kararın kendilerine 23 Aralık günü tebliğ edildiğini bildirdi. Karara karşı Danıştay'a başvuracaklarını bildiren İmrek, daha sonra da davayı AİHM'e götüreceklerini söyledi.

3 - FAİLİ MEÇHUL CİNAYETLER

1993-1996 yıllarında işlenen faili meçhul cinayetlerde yakınları öldürülenler, 2 Nisan günü dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Genelkurmay eski Başkanı ve DYP Kilis Milletvekili Doğan Güreş, dönemin Başbakanı Tansu Çiller, dönemin İçişleri Bakanı İsmet Sezgin, Emekli Orgeneral Necati Özgen, Emekli Orgeneral Teoman Koman, Emekli Korgeneral Hasan Kundakçı, Emekli Korgeneral Atilla Kurtaran, Emekli Orgeneral Adnan Doğu, eski Emniyet Genel Müdürü ve DYP Antalya Milletvekili Kemal Çelik, eski Emniyet Genel Müdürü ve DYP Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük, eski Olağanüstü Hal Bölge Valisi ve DYP İstanbul Milletvekili Hayri Kozakçıoğlu, eski Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal Erkan ve Elazığ bağımsız Milletvekili Mehmet Ağar hakkında suç duyurusunda bulundular.

İstanbul Adliyesi önünde yapılan basın açıklamasında konuşan Pervin Buldan¹², "özgürlükçü ve tam

demokratik topluma ulaşabilmek için geçmişte yaşanan olayların sorumlularının tam olarak açığa çıkarılması gerektiğini" belirtti.

Suç duyurusunda siyasi ve askeri yöneticilerin Korkut Eken'le ilgili açıklamalarının "bu kişilerin çete ile ilişkisi olduğunu gösterdiği" vurgulanarak sorumluların "cürüm işlemek için teşekkül oluşturmak", "taammüden adam öldürmeye azmettirmek", "kanunun suç saydığı fiili övmek", "görevi kötüye kullanmak" suçlarından yargılanması istendi.

¹² Pervin Buldan, 3 Haziran 1994 tarihinde öldürülen Savaş Buldan'ın eşi. İstanbul Yeşilköy'deki Çınar Oteli'nden kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan işadama Savaş Buldan (30) ile Adnan Yıldırım (37) ve Hacı Koray 4 Haziran 1994 tarihinde Bolu'nun Yığılca köyü yakınlarında ölü olarak bulundu. Savaş Buldan ve 2 arkadaşının işkençe gördükleri ve kafalarına kurşun sıkılarak öldürüldükleri belirlendi.

1993-1996 yıllarında birçok faili meçhul cinayetin işlendiği, binlerce köyün boşaltıldığı ve milyonlarca insanın göç etmek zorunda kaldığı anlatılan suç duyurusunda, bu dönemde infaz timi kurulduğu ve bu çetenin faaliyetlerini devlet gücünden aldığı ifade edildi. Suç duyurusunda bulunanlar arasında yakınları faili meçhul cinayetlerde öldürülen Şükran Aydın, Orhan Miroğlu, Dicle Anter, Pervin Buldan, Cihan Sincar, Tomris Özden ve köyleri yakılan muhtarlar bulunuyor.

2002 yılında TIHV'nin belirlemelerine göre, faili meçhul siyasi cinayetlerde altısı Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde olmak üzere 7 kişi öldürüldü.

Şeredin Sancar, Newroz Sancar

Mardin'in Nusaybin ilçesinde bağlı Xanike köyünde Yezidi Kürtlerinden Şeredin Sancar ve eşi Newroz Sancar'ın kimliği belirlenemeyen kişiler tarafından öldürüldüğü bildirildi. Almanya'da yayınlanan Özgür

Mağdurlar çete peşinde/Celal Başlangıç (Radikal-14.04.2002)

Kiminin bir yakını 'faili malum'a kurban gitmiş, kiminin eşi kaybedilmiş, kimi ise köyünden olmuştu. Sultanahmet Adliyesi'nin önünde toplandılar. İstekleri çetecilerin yargılanmasıydı

İstanbul'daki evinin kapısı birkaç kez çalınmıştı 'kimliği belirsiz' kişilerce. Hatta bir keresinde "Kim o?"ya yanıt bile vermişlerdi "Kapıyı aç" diye. "Kimsiniz?" sorusunun karşılığı da ilginçti; "Mehdi Zana'yım ben." Oysa Musa Anter iyi tanırdı Diyarbakır'ın eski Belediye Başkanı Mehdi'nin sesini. Açmamıştı kapıyı. Diyarbakır'da imza günü vardı 'Ape Musa'nın. 1992 Eylül'ünün 20'si. 'Samimi itirafçılar' haber göndermişlerdi "Bizi bağışlasınlar. Çok zarar verdik Kürt halkına" diye. Musa Anter'le görüşmek istiyorlardı. Bir kişi gelip otelden alacaktı Musa Anter'i. O gün de yeğeni Orhan Miroğlu'nun konuğuydu. 'Ape Musa' yeğeni Orhan'la beraberken buluşacakları kişi geldi. Bir taksiye binip Ergani yoluna çıktılar. Aradığı yeri bir türlü bulamıyordu gelen kişi. Hatta bir ara "Burası Silvan yolu değil mi?" diye sordu. Anlaşılan, çetenin diğer üyeleriyle buluşacakları yeri şaşırılmıştı. Hatta buluşmaktan vazgeçmiş, görevini oracıkta yapabilmek için resmen Musa Anter'le yeğenini öldürebileceği uygun bir yer aramaya başlamıştı. Sonunda bir sokağa girdiler. Taksi gitti. Saat 20.00'ye gelmişti. İyiden iyiye karanyordu hava. Sokak içinde silahını çekti. Musa Anter ile Orhan Miroğlu'nu taramaya başladı 'samimi itirafçı'.

Musa Anter'e üç, Orhan Miroğlu'na beş kurşun isabet etmişti. Kanlar içerisinde yatıyorlardı yerde. Musa Anter yaşamını yitirmişti. Orhan Miroğlu ağır yaralıydı. 'Samimi itirafçı'nın sıkığı mermiler iki ayağına, bir eline ve göğsüne saplanmıştı. Giderken de bir el sırtına sıkılmıştı. Ama yine de yaşıyordu. Uğradığı silahlı saldırının izlerini hala taşıyordu Orhan Miroğlu. Ama bir yandan da hem 'Ape Musa'ya, hem de kendisine yapılan silahlı saldırının peşindeydi. Suikasttan bir yıl sonra ortaya çıkan bir 'samimi itirafçı' bir gazeteye yaptığı açıklamada Musa Anter cinayetinin 'baştan sona Olağanüstü Hal Valisi Ünal Erkan'ın bilgisi dahilinde gerçekleştirildiğini' söylüyordu. İşin ilginç o günlerde Musa Anter, Ünal Erkan hakkında hayli sert yazılar yazıyordu Özgür Gündem gazetesine. Musa Anter'in oğlu Dicle Anter ve Orhan Miroğlu da diğerleri gibi Sultanahmet Adliyesi'nin önündeydi. Suikastı düzenleyen çeteciler hakkında suç duyurusunda bulunuyordu. Şikayetçiler arasında yakınlarını faili meçhul cinayetlerde kaybedenler de vardı. Vedat Aydın'ın eşi Şükran, Savaş Buldan'ın eşi Pervin, Ferhat Tepe'nin annesi Zübeyde, Mehmet Sincar'ın eşi Cihan, Rıdvan Özden'in eşi Tomris... Hanım Tosun da oradaydı. Lice'nin Lice köyündendiler. Eşi Fehmi 'PKK'ya yataklık'tan üç yıl hapis cezası almıştı. 1993'te Lice yakılıp yıkıldıktan sonra beş çocuğuyla İstanbul'a göçmüştü Hanım Tosun. Fehmi de cezaevinden çıkınca yanına geldi. Avcılar'da bir ev tutmuşlardı. Fehmi seyyar satıcılık yapıyordu.

"Sabah evden çıktı Fehmi. Akşam yemeği hazırladım. Kızım telaşa geldi. 'Babamı bir arabayla getirdiler, çok halsizdi. Kollarından tutup arka bahçeye götürdüler' dedi. Kocam Fehmi'ye bir yer kazdırmışlardı bahçede. 15 dakika durdular. Sonra tekrar arabaya doğru götürdüler. Bu arada Fehmi 'Beni öldürüyorlar, yetişin' diye bağırdı. 14 yaşındaki oğlum arabaya doğru koştu. Hızla uzaklaştı araba. Bu olay 1995 yılının 19 Ekim'inde meydana geldi. O günden beri kocamdan haber alamadım." Sultanahmet Adliyesi'nin önünde bekleyen Hanım Tosun'un yanında kardeşi Goran Demir faili meçhul cinayete kurban giden Vedat, oğlu Ceyhan Doğan gözaltında kaybedilen Ramazan da vardı. Çetelerin yargı önüne çıkarılmasını isteyenlerden eşi Halil Alpsoy gözaltında kaybedilen Fikriye, faili meçhul bir biçimde öldürülen Ahmet Kaya'nın kızı Emine, Adil Beyhan'ın eşi Ayten, Ramazan Aslan'ın babası Şerif, Abdülselem Tunç'un babası Sabri, Rıdvan Karakoç'un ağabeyi Hasan, Cengiz Altun'un ablası Sebahat, Hacı Karay'ın eşi Nişan, Adnan Yıldırım'ın eşi Hasibe, Ziya Beyhan'ın eşi Kamile, Salih Üren'in babası Mehmet, Ahmet Üren'in babası Mahmut, Hayrettin Demir'in babası Halef, Kerem Gencer'in ablası Gülendin, Kasım Alpsoy'un eşi Fatma Erdoğan da çetelerden şikayetçi olmak için Sultanahmet Adliyesi'nin önündeydiler.

'Cesetler yakıldı'

Mardin İli Dargeçit ilçesi Çelik köyü Muhtarı Ata Aktürk de Sultanahmet Adliyesi'ne başvurular arasında vardı. Aktürk'ün köyü 1993 yılında boşaltılmıştı. "Köyümüzde iki bin nüfus yaşıyordu. Bir de tabur vardı. Köyümüzden PKK'ya katılanlar vardı ama bizim köye hiç gelmezlerdi. Bir gece silah sesleri duyuldu. Sonradan öğrendiğimize göre karakola saldırı olmuş. Kaç askerin öldüğünü bilmiyoruz hala. Ama bizim köyü taramaya, evleri yakmaya, hayvanları öldürmeye başladılar. Bu arada köyümüzden yedi kişi de kurşuna dizildi. Sonra yedi cesedi yaktılar. Günlerce defnedemedik. Bir daha köyümüze dönemedik. Çoğumuz İstanbul'a geldik. Hepimiz perişanız." Köyleri boşaltılan Tatvan'ın Suboyu köyü Muhtarı Cemal Gercüş de, Odabaşı köyü Muhtarı Ziya Gümüş de suç duyurusunda bulunanlar arasındaydı. Fehime Algül de oradaydı. 1992 yılının Temmuz ayında, Nusaybin ilçe merkezindeki evleri basılmıştı Algül ailesinin. Kocası Emin inşaat işçisiydi. İş buldukça çalışıyordu. Evin çevresi panzerler, askerler, özel timciler ve sivillerce kuşatılmıştı. İçeriye girenler sorguluyordu Emin Algül'ü. Eşi Fehime'nin duyduğuna göre, "Gelenlere sen yardım ediyorsun" diye bağırıp sorguluyorlardı Emin'i. Birkaç saat sürdü Emin'in sorgusu. Sonra herkesin gözleri önünde taradılar. Arkasından bir el bombası atıldı eve. Bir çatışma görüntüsü vermek için dışardan da içeri doğru ateş açıldı. Bütün eşyalarıyla birlikte yandı evleri. Beş çocuğu ile ortada kalıverdi Fehime Algül. Koskoca bir ilçenin ortasındaki ev basılmış,

içeride bir kişi öldürülmüş, sonra ev bombalanmıştı. Tek bir kişi de gelip sormamıştı Fehime Algül'e "Ne oldu?" diye. Savcılık ifadesini bile almamıştı.

(...)

Olağanüstü Hal'de yaşanan acının, akan kanın, gözyaşının mağdurları 'Çetelere Karşı Halk İnisiyatifi' oluşturmuşlardı. Bu başvuru bir başlangıçtı. "Yaklaşık beş bin faili meçhulun, bir o kadar da kayıpları ve dört bine yakın köyün boşaltılmasındaki sorumluların açığa çıkarılmasını istiyoruz. Türkiye'de gerçek demokrasi, ancak insan hakları ve hukuk temelinde geçmişle hesaplaşmaktan geçmektedir. Gerçek barış ve kardeşlik böyle bir yaklaşımla yaratılabilir" diyorlar ve çetelere sahip çıkarıların yargı önüne çıkarılarak hak ettikleri cezalara çarptırılmalarını istiyorlardı. Her dilekçe bir büyük acıyı simgeliyordu. Bir dönemin hesabını soruyorlardı. 'Sanıklar' listesindeki adların hepsi tanıdık, bildikti. Türkiye özgürlüğe ve gerçek bir demokrasiye çetecilerin, yaşanan acıların sorumlularının açığa çıkarılıp yargılanmaları kadar yakın ya da bir o kadar uzaktı!

Politika gazetesinin internet sitesinde 18 Mart günü yayınlanan habere göre, 12 Mart günü Mezrike köyünden tarlalarını ekmek için Xanike köyüne giden Şeredin ve Newroz Sancar kimliği belirlenemeyen kişiler tarafından kaçırıldı. Daha sonra Şeredin Sancar'ın cesedi Midyat'a bağlı Daline köyü yakınlarında arabasında bulundu. Şeredin Sancar'ın trafik kazasında öldüğü ileri sürüldü. Yurtdışında bulunan "Kürdistan Yezidiler Federasyonu" Başkanı Ancur Ağırman, Sancar çiftine ilişkin haberlerin Medya TV'de ve Özgür Politika gazetesinde yayınlanmasından sonra Nusaybin Cumhuriyet Savcılığı'nın Şeredin Sancar'ın cesedini otopsi için mezardan çıkarttığını söyledi. Şeredin Sancar'ın ölümünden bir kaç gün sonra da Newroz Sancar'ın cesedinin Xanike köyünde bir kuyuda bulunduğu öğrenildi. Elleri arkadan başörtüsüyle bağlanan Newroz Sancar'ın sırtına da büyük bir taş bağlandığı ileri sürüldü.

Ferhat Dikmen

30 Mart günü İstanbul Üsküdar Haydarpaşa Numune Hastanesi yakınlarında Ferhat Dikmen (27) uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldü. Ferhat Dikmen'in PKK itirafçısı olduğu bildirildi.

Abidin Ovat

Abidin Ovat, 27 Kasım günü Siirt'in Şirvan ilçesine bağlı Dişlınar köyü yakınlarında öldürüldü. Ovat'ın kardeşi Hayrettin Ovat, ailelerinin kan davası olmadığını ve ağabeyinin düşmanı bulunmadığını bildirdi.

Ağabeyinin koruculuğu kabul etmediğini belirten Ovat, "Ağabeyim, 3 Kasım seçimlerinde DEHAP adına köyde müşahitlik yaptı. Seçim akşamı eve geldiğinde Özpınar Karakolu'nda görev yapan Uzman Çavuş Nezir Hasan Konak tarafından tehdit edildi. Konak'ın kendisine 'Seçimden sonra seninle görüşürüz' dediğini öğrendik" dedi.

Olayın ardından İHD Siirt Şubesi tarafından oluşturulan bir heyet, incelemelerde bulunmak üzere köye gitti. İHD Siirt Şube Başkanı Siyamet Yılmaz'ın da aralarında bulunduğu İHD heyeti, Ovat'ın yakınlarıyla ve Özpınar Karakol Komutanı Mevlüt Doru ile görüştü.

Nihat Ezer

Nihat Ezer, 27 Kasım günü Diyarbakır'da uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldü. Ezer'in kardeşi Rıdvan Ezer, olayla ilgili olarak şunları söyledi:

"Ağabeyimin ne kan davası vardı, ne de alacak verecek meselesi. Apartmanda gürültü duyduk, ne olduğuna bakmak için aşağıya indik. 8. kattan 5. kata inene kadar polis gelmişti. 27 Kasım PKK'nin kuruluş yıldönümü olduğundan o gece bütün polis teşkilatı alarmdaydı. Apartmanın 50 metre ötesinde de özel timler nöbet tutuyordu. İsteseler katili hemen yakalayabilirlerdi. Daha sonra cenazeyi alıp göturdüler. Babamı ve ağabeyimin ortağını da gözaltına aldılar. Otopsi raporunda hiç parmak izi yok."

Olaydan sonra gözaltına alınan Ezer'in ortağı Mehmet Güzel de, olay günü kahvehaneyi birlikte kapattıklarını belirterek, "Bana gözaltında cinayeti kabullenmem yönünde baskı yaptılar. Ben etmeyince 'kimin yaptığını biliyorsun, bize söyle' dediler. 3 gün boyunca işkence gördüm" dedi. Nihat Ezer'in eşi Suriye Ezer de, 1992 yılında eşinin kardeşinin PKK militanlarına katılması üzerine Kulp ilçesinden Diyarbakır'a göç ettiklerini söyledi.

Ezer'in komşusu Nafia Kızıl ise, olayı şöyle anlattı:

"Önce tek silah sesi geldi. Hemen ardından 5 el daha duydum. Silah sesi durduğu zaman gidip kapıyı açtım. Biri kanlar içinde yüzü koyun yatıyordu. Bütün apartman barut kokuyordu. Nihat'ı o anda tanıyamadım. Korkmuştum, birini öldürdüler diye bağırdım. Komşuların hiçbiri kapıyı açmadı. Hemen balkona koştum, apartmandan uzun boylu biri sakin sakin çıktı, ara sokağa girdi. Onun dışında hiçbir şey görmedim."

İbrahim Karakaş

Erzurum'un Karayazı ilçesine bağlı Aşağı İncesu köyündeki evinden 25 Kasım günü ayrılan İbrahim Karakaş'ın cesedi, 6 Aralık günü köy yakınlarında bulundu. HADEP üyesi İbrahim Karakaş'ın ensesine sıkılan tek kurşunla öldürüldüğü bildirildi.

HADEP Karayazı İlçe Başkanı Suat Gündüz, olay hakkında şunları söyledi:

"Edindiğimiz bilgiye göre, 25 Kasım günü evinden ayrılan İbrahim Karakaş, Erzurum'a gitmiş. Amcasının oğlu ile bayramdan altı gün önce Erzurum'da karşılaşmış ve ailesine erzak göndermiş. Eve de geleceğini söylemiş. Bayramdan birkaç gün önce de yakınları Karakaş'ı Erzurum'da görmüş. En son 3 Aralık'ta

4 Aralık'a bağlayan gece sahur zamanı İstanbul'daki ablasını aramış ancak ulaşamamış. Aynı gece ablası Karakaş'ı aramış ancak cep telefonu kapalı olduğu için ulaşamamış. İbrahim Karakaş, 6 Aralık günü Aşağı İncesu köyüne 3 kilometre uzaklıkta çobanlar tarafından ölü olarak bulundu."

Suat Gündüz, Karakaş'ın HADEP çalışmalarına aktif olarak katıldığını ve daha önce gözaltına alınmadığını söyledi. Gündüz, Erzurum Alay Komutanlığı yetkililerinin Karakaş'ın yakınlarına, "cinayeti yılbaşına kadar aydınlatmak için söz verdiğini" kaydetti. İHD Muş Şube Başkanı Sevim Yetkiner de, Karakaş'ın üzerinde bulunan paraya dokunulmadığını sadece cep telefonunun kaybolduğunu belirtti.

Necip Hablemitoğlu

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Necip Hablemitoğlu, 18 Aralık günü Ankara'da öldürüldü. Saat 20.00 sıralarında Çankaya Portakal Çiçeği sokaktaki evinin önünde arabasından indikten sonra silahlı saldırıya uğrayan

Hablemitoğlu, olay yerinde öldü.

"Fethullahçılar" olarak bilinen dini grubun lideri Fethullah Gülen hakkında açılan davaya müdahil olarak katılan Necip Hablemitoğlu'nun Emniyet içindeki Fethullah Gülen yanlısı örgütlenmeye" ilişkin bir kitap hazırladığı, ancak hiçbir yayınevinin basmaya yanaşmadığı öğrenildi. Ankara DGM Savcısı Nuh Mete Yüksel'in Bergama'da siyanürlü altın çıkarılmasına karşı mücadele eden köylüler ve Alman vakıfları hakkında açtığı "casusluk" davası da Hablemitoğlu'nun "Alman Vakıfları ve Bergama Köylüleri" adlı kitabına dayanıyordu.

Olay nedeniyle 19 Aralık günü Başbakan Abdullah Gül'le görüşen Emniyet Genel Müdürü Kemal Ünal, saldırıda bir örgüt bağlantısı olmadığını söyledi.

Ünal, Başbakanlık'tan ayrılırken gazetecilere yaptığı açıklamada, "Eldeki deliller son derece azdır. Bunları en iyi şekilde değerlendirip, sonuca ulaşmak amacımızdır. Sanıyorum kısa sürede sonuca ulaşılır" dedi.

4 - KARA MAYINLARI

Türkiye'nin özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde önemli bir sorun olan kara mayınlarının temizlenmesi konusunda 2002 yılında da önemli bir adım atılmadı. Yetkililerin bu konuda yaptıkları açıklamalar önceki yıllarda olduğu gibi sözde kaldı.

Olağanüstü Hal Bölge Valisi Gökhan Aydıner, 28 Ocak günü yaptığı açıklamada, Mardin ve çevresindeki mayınlı bölgeleri temizlemek için 7. Kolordu Komutanlığı ile ortak bir çalışma başlattıklarını söyledi. Aydıner, "Projeyi hazırladıktan sonra Genelkurmay Başkanlığı'na sunacağız. Gerekli izin çıktıktan sonra insan gücü gerekli, bu da askeri birliklerde var. Bir de pahalı birtakım araçlara ihtiyaç var. Bunları da temin edersek bu işe başlayacağız. Yaklaşık 400 bin dekarlık bir alanı mayından temizlemeyi planlıyoruz." dedi. Aydıner, son 6 ay içinde 55'i Şırnak ve Hakkari yakınlarında toplam 88 mayına basma olayı yaşandığını, patlamalarda 5 kişinin öldüğünü, 33 güvenlik görevlisi ve sivilin de yaralandığını bildirdi.

Önceki yıllarda da gündeme gelen Türkiye-Suriye sınırındaki mayınların temizlenmesi konusu yıl içinde de tartışıldı. Genelkurmay Başkanlığı'nın, Türkiye-Suriye sınırındaki mayınların 5 yıl içinde temizlenmesi için hazırladığı 50 trilyon liralık projeyi uygulamaya koyacağı Şubat ayında gazetelere yansıdı. Genelkurmay Başkanlığı'nın proje için hükümetten 35 milyon dolar istediği, projenin ilk aşaması için Genelkurmay Başkanlığı'na 15-17 trilyon lira aktarılacağı bildirildi. Proje çerçevesinde, Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis ve Hatay illerinin Suriye ile 877 kilometrelik sınırındaki mayınların Kara Kuvvetleri

Komutanlığı'na bağlı istihkam birlikleri tarafından temizleneceği bildirildi.

DYP Şanlıurfa Milletvekili Mehmet Yalçınkaya, temizlenecek alanda ek bir yatırıma gerek kalmadan yıllık 64 trilyon lira gelir getirecek pamuk üretimi yapılacağını belirtti. Yalçınkaya, "Mayınların temizlenmesiyle sulamaya hazır 350 bin dönüm arazi tarıma açılacak. Mayınların yerine ekilecek pamuktan 160 bin ton ürün bekleniyor. Bu da yıllık 64 trilyon liralık gelir anlamına gelir." dedi.

İHD Genel Başkanı Hüsnü Öndül ve İHD Genel Saymanı Nejat Taştan, 8 Kasım günü düzenledikleri basın toplantısında "Kara mayınları-Türkiye Raporu"unu açıkladılar. Türkiye'nin 1997 yılında Birleşmiş Milletler tarafından onaylanan Ottawa Sözleşmesi'ni imzalamadığını belirten Taştan, 1990-2002 yılları arasında 512 mayın patlamasında 838 kişinin öldüğünü, 937 kişinin de yaralandığını bildirdi. Raporla aynı dönemde sahipsiz askeri malzemeler nedeniyle 146 olayda 137 kişinin öldüğü, 213 kişinin de yaralandığı belirtildi. Raporla, 1983-1990 yılları arasındaki verilere ise ulaşılamadığı kaydedildi.

Tunceli'nin Pertek ilçesine bağlı Günboğazı köyünde yaşayan 16 aile, arazilerine 1995 yılında askerler tarafından döşenen mayınların temizlenmesi için dava açtı. Pertek Asliye Hukuk Mahkemesi'nde görülen davada köylülerin zararlarının karşılanması ve arazinin mayınlardan temizlenmesi isteniyor.

Diyarbakır'a bağlı Dicle ilçesi Orak köyünde 7 Temmuz 2001 tarihinde meydana gelen patlamada Recep Özer

(8), Leyla Özer (7) ve Mehmet Özer (4) adlı çocukların yaralanması üzerine Dicle Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan soruşturma, Temmuz ayında takipsizlik kararıyla sonuçlandı. Kararın İlçe Jandarma Komutanlığı'nın "olay tarihinde ve öncesinde askerlerin köye gitmediği" yolundaki yazısı üzerine "patlayıcı maddenin askeri bir araçtan düştüğü veya atıldığına dair müştekinin iddiası dışında delil olmadığı" gerekçesiyle verildiği öğrenildi.

Özer ailesinin avukatı Muharrem Erbey ise askeri aracın köye girip çıktığına ilişkin tanıklar bulunduğunu belirtti. Sol eli bilekten kesilen Recep Özer'in maddi sıkıntıları nedeniyle hastanede tedavi edilmediğini belirten Erbey, Özer'in eline protez takılması ve ailenin uğradığı zararın tazmini için Savunma Bakanlığı'ndan 50 milyar lira tazminat talebinde bulduklarını bildirdi.

Takipsizlik kararının ardından Dicle Cumhuriyet Savcılığı, çocukların annesi Zülfiye Özer hakkında dava açtı. "8, 5 ve 2 yaşlarındaki çocukların bakımı, koruması ve gözetim sorumluluğunu yeterince yerine getirmemesi, çocukların yaralanmasına sebebiyet vererek kusurlu davrandığı" ileri sürülen iddianamede Zülfiye Özer'in TCY'nin 459/2 maddesi uyarınca cezalandırılması istendi. Özer'in yargılanmasına 13 Aralık günü Dicle Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı.

Mayın-Bomba Patlamaları

Çatışma döneminde Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerine döşenen mayınlar ya da çoğunlukla askeri birliklerin yakınlarında bulunan bomba ve değişik patlayıcılar nedeniyle 2002 yılında 22'si çocuk en az 38 kişi öldü, 70'den fazla kişi de yaralandı.

Diyar Aslan (9), Hediye Aslan: Hakkari'nin Yüksekova ilçesi İpek mahallesindeki bir evde 17 Temmuz günü meydana gelen patlamada Diyar Aslan (9) ve Hediye Aslan adlı çocuklar öldü, Şiar Aslan ve Şacan Aslan yaralandı. Olaydan sonra çocukların arazide buldukları roketatar mermisini eve getirdikleri ve kurcaladıkları iddia edildi. Ancak daha sonra roketatar mermisinin yakınlardaki İlçe Jandarma Tabur Komutanlığı'ndan atıldığı ileri sürüldü.

Olaydan sonra Aslan ailesini ziyaret eden HADEP Hakkari İl Başkanı Selahattin Suvağcı, HADEP Van İl Başkanı Mehmet Tekin ve İHD Van Şubesi yöneticisi Avukat Emrullah Akyürekli'nin görüştüğü görgü tanıkları, resmi açıklamanın aksi yönünde bilgi verdiler.

Heyet üyelerine bilgi veren Aslan ailesinin komşularından Semra Han, "Çocuklar bahçede oynarken ben de evimin balkonundaydım, kuş gibi bir şeyin bahçeye indiğini gördüm. Tam o sırada patlama meydana geldi" dedi. Han, Cumhuriyet Savcılığı'na ifade verdiğini de söyledi. Çocukların amcası Hüsnü Aslan ise "Taburdan atılan bir roketle iki çocuğumuz ölmüş, bir çocuğumuz ve o sırada çamaşır toplayan anneleri yaralanmıştır. Bomba uzmanlarınca seri numarası tespit edilen roketin tabura ait olduğu tartışılmaz bir gerçektir" dedi.

Ağit Bayar: 16 Ağustos günü Şırnak'ın Namaz dağı yakınlarında mayına basan Ağit Bayar (13) öldü, Abbas Atak (12) yaralandı. Ağit Bayar'ın babası Bahattin Bayar gazetecilere yaptığı açıklamada şunları anlattı:

"Olay olduğu zaman ben evde yoktum. Daha sonra öğrendiğimde hemen Şırnak Tümen Komutanlığı'nın bulunduğu alana gittim. Bizi yaklaştırmadılar. Çocuklar zaten çöp toplamak için gitmişler oraya. İşleri bittikten sonra gidecekleri yol güzergahına askerlerin müdahale ettiği söylentileri var. Askerlerin, çocuklara 'Bu yoldan değil başka yoldan' gidin dedikleri söyleniyor. Doğruluk payını bilmiyorum. Ağit 4 saat kadar bekletildikten sonra Şırnak Devlet Hastanesi'ne kaldırıldı. O zamana kadar ölmüştü. Bizim ısrarla cenazeyi istememize rağmen vermediler, üstelik Ağit'in bulunduğu bölüme dahi yaklaştırmadılar. Zaten çok sayıda asker, sivil polis vardı. Eğer çocuklar mayına basmış olsalar ayaklarının kopmuş olması gerekiyordu ya da oynamaya kalkmış olsalar elleri kopmuş olması gerekiyordu. Böyle bir şey yoktu. Sadece dizlerinin üzerinde izler vardı."

Abbas Atak'ın yakınlarından Ahmet Atak da, "Abbas'ın bize anlattığına göre patlama onların yakınlarında olmamış. Sadece bir ateşin kendilerine doğru geldiğini söylüyor. Mayın olmadığını daha çok bubi tuzağı ya da lav silahı olduğunu belirtiyor. Tam olarak patlamanın neden meydana geldiğini belirtmiyor ama mayın olmadığını kesin olarak dile getiriyor." dedi.

Hacı İrvan, Emrah Bitirge (5), Melek Bitirge (7), Necla Bitirge: 9 Kasım günü Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesi Yaygınyurt köyü yakınlarında askeri tatbikat sırasında hedef olarak kullanılan bir varille oynayan Hacı İrvan, Emrah Bitirge (5), Melek Bitirge (7) ve dilsiz olduğu öğrenilen Necla Bitirge (10) adlı çocuklar, varilin ateş alması nedeniyle yaralandı. Çocukların babası Resul Bitirge, askerlerin köyün 40-50 metre dışında tatbikat yaptığını belirterek varilin ateş almasına askerlerin kayıtsız kaldığını ileri sürdü. Bitirge, "Çocukların hastaneye kaldırılması gerektiğini söyledik. Onlar olay yerine uzaklaşamayacaklarını söylediler. 'Çocuklar ölsün mü', dedim. 'Emir gelene kadar yerimizden ayrılmayız' dediler. Öylece kaldılar. Kendi imkanlarımızla hastaneye kaldırdık" dedi. Hacı İrvan 16 Kasım günü tedavi gördüğü Erzurum Araştırma Hastanesi'nde öldü.

29 Ocak günü Batman'ın Sason ilçesine bağlı Yolüstü köyü Yörüklü mezarında mayına basan **Ferhat Bulgan (6)** ve **Davut Bulgan (7)** adlı çocuklar öldü.

17 Şubat günü Hakkari'nin Çukurca ilçesindeki cezaevinin yakınlarında buldukları el bombasını kurcalayan **Cüneyt Keskin (9)** ve **Ayhan Keskin (11)** adlı çocuklar öldü, **İmdat Şen (9)** adlı çocuk yaralandı.

Şırnak'ın Cizre ilçesinde 18 Şubat günü hurdacılık yapan **Ahmet Bakış**, sökmeye çalıştığı roketatar mermisinin patlaması sonucu öldü. Patlamada, **Abdüselam Kurhan, Talip Kırboğa, Cinci Atabey, Ahmet**

Atabay, Cihan Biçer ve Fatma Biçer adlı kişiler de yaralandı.

Şırnak'ın Silopi ilçesinde bir evde 19 Şubat günü meydana gelen patlamada **Fikret Şengül** (10) öldü, **Kıymet Şengül** (20), **Pakize Şengül** (22), **Saliha Şengül** (21), **Hanife Şengül** (42), **Yılmaz Şengül** (8), **Zeki Şengül** (12) ve **Fahriye Şengül** (8) yaralandı. İHD Diyarbakır Şube Başkanı Osman Baydemir ve İHD Bölge Temsilcisi Hanefi Işık, 25 Şubat günü yaralıları hastanede ziyaret etti. Patlamanın çocukların yakınlardaki askeri çöplükten getirdikleri bir roket mermisinden kaynaklandığı bildirildi.

15 Mart günü Siirt'in Çakmak mahallesi yakınlarındaki askeri atış alanı yakınlarında buldukları el bombasını kurcalayan çocuklardan **Rıdvan Özalp** (15) öldü, **Ahmet Özalp** ağır yaralandı.

Mart ayında Türkiye-Yunanistan sınırında meydana gelen mayın patlamasında **Sezgin Sayan** (24) ve **Tahsin Esen** (22) öldü. Yunanistan yetkilileri tarafından yapılan açıklamada, Türkiye'den Yunanistan'a kaçak yollarla geçmek isteyen 4 kişinin mayına bastığı, bunlardan ikisinin öldüğü, *birinin de yaralandığı* belirtildi. Sayan ve Esen'in cenazeleri 27 Mart günü Türkiye'ye getirildi.

28 Mart günü Batman'ın Beşiri ilçesi Yolderen köyünde buldukları bir havan topu mermisini sobaya atan çocuklardan **Ahmet Kuze** (11) ve **Mehmet Kuze** (13) öldü, **Sait Kuze** (6) ise ağır yaralandı. **Sait Kuze** de, 31 Mart günü öldü.

Yunanistan Sınır Muhafız Birliği tarafından yapılan açıklamada, 28 Mart günü Türkiye-Yunanistan sınırındaki mayınlı bölgeye giren **bir kişinin** öldüğü, üç kişinin de yaralandığı bildirildi. Mayınlı bölgeye girenlerden birinin Cezayir, üçünün Fas, ikisinin de Irak vatandaşı olduğu belirtildi.

4 Nisan günü Van'ın Özalp ilçesi Şehittepe köyünde buldukları el bombasıyla oynayan çocuklardan **Cihan Yazan** (7) öldü, **Ömer Yazan** (10) ve **Hayati Yazan** (9) yaralandı.

6 Nisan günü Giresun'un Görele ilçesine bağlı Çavuşlu beldesinde **Okan Dalcı** (6) adlı çocuk bomba patlaması sonucu öldü. **Mehmet Dalcı** (6) ise ağır yaralandı. Patlamanın, çocukların kısa bir süre önce askerden dönen Zafer Menteşe adlı akrabalarının getirdiği bomba atar mermisini kurcalamaları sonucu meydana geldiği öğrenildi.

Şırnak'ın Silopi ilçesine bağlı Derebaşı köyü yakınlarında 24 Nisan günü mayına basan **Hülya Kaçar** (20) öldü, **Teybet Arsu** (45) ise yaralandı.

Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Boztepe köyü yakınlarında mayına basan **Mehmet Alkış** öldü. Patlamada **Hamdi Alkan** ve **Soner Alkan** adlı kardeşler de yaralandı.

Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından Mayıs ayında yapılan açıklamada, Van, Şırnak ve Mardin kırsal alanlarında döşenen mayınlara basan **2 kişinin** öldüğü, **5 kişi** ile **2 güvenlik görevlisinin** yaralandığı bildirildi. Ancak ölen ve yaralananların kimlikleri ile patlamaların tarihi hakkında bilgi verilmedi.

1 Mayıs günü Kahramanmaraş'ın Çağlayancerit ilçesi yakınlarındaki Cindere yaylasında bulunduğu el bombasını kurcalayan **Mustafa Dilik** (19) adlı çoban, bombanın patlaması sonucu öldü.

4 Haziran günü Van'ın Başkale ilçesine bağlı Buşan köyünde mayına basan **Esher** (Asker) **Demir** (14) adlı çocuk öldü.

10 Haziran günü Van'ın Başkale ilçesi yakınlarında buldukları roketatar mermisini eve getirerek kurcalayan çocuklardan **Ozan Çiçek** (6) öldü. **Fatma Çiçek** (10), **Felat Can Çiçek** (5) ve **Nazlı Varşak** (10) da yaralandı.

14 Haziran günü Kahramanmaraş'ın Nurhak ilçesi Yeşilkent beldesi Kuzukent bölgesinde **Duran Kazan** (18) adlı çoban, bulunduğu bir bombanın patlaması sonucunda öldü. Patlamada üç hayvanın da telef olduğu öğrenildi.

16 Haziran günü Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesine bağlı Aktuğlu köyü yakınlarında buldukları el bombasını kurcalayan çocuklardan **Saddam Poker** (11) ve **Muharrem Poker** (9) öldü. **Melih Poker** (5), **Serhat Poker** (8), **Oktay Poker** (3) yaralandı.

26 Temmuz günü Bitlis'in Güroymak ilçesi Cevizyatağı köyü yakınlarında mayına basan **Durmaz Oruç** (19) adlı çoban öldü.

28 Ağustos günü saat 03.00 sıralarında Türkiye'den Yunanistan'a kaçak olarak girmeye çalışan üç kişiden biri öldü, ikisi yaralandı. Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı tarafından yapılan açıklamada, Meriç (Evros) bölgesinde meydana gelen olayda yaralanan iki kişinin Dimetoka Hastanesi'ne kaldırıldığı bildirildi. Ölen kişinin Konya'nın Kulu ilçesi nüfusuna kayıtlı **Hasan Badilli** (35) olduğu ileri sürüldü.

23 Eylül günü Mardin'in Nusaybin ilçesi Tepeüstü köyü yakınlarında mayına basan **Edip İşler** (30) öldü. Daha sonra köye giden askerlerin, yakınlarını ve arkadaşlarını, "İşler'in KADEK militanlarına yiyecek götürürken mayına bastığı" yolunda ifade vermeye zorladığı bildirildi.

Olay sırasında İşler'in yanında bulunan arkadaşı Muhammet Ali Çelik, "Üç arkadaş pazar sabahı ava gittik, akşam üzeri eve dönerken, köye yaklaşık 4 kilometre mesafede mayın patladı. Edip İşler'in bacağı koşturdu. Köye kadar sırtımızda taşıdık ondan sonra Nusaybin'e hastaneye götürdük. Hastanede yaşamını yitirdi. Olaydan bu yana askerler 'siz gerillalara yiyecek götürdünüz' diye bize sık sık baskı yapıyorlar. Özellikle bizi Edip İşler'in gerillalara yiyecek götürdüğüne dair

ifade vermeye zorluyorlar” dedi. Edip İşler’in annesi Hatice İşler de, torunlarının 2-3 kez karakola götürüldüğünü ve “Edip İşler’in PKK militanlarına yiyecek götürdüğü” yönünde ifade vermeye zorlandıklarını anlattı.

20 Ekim günü Şırnak’ın Güneyce köyü yakınlarında mayına basan **Adalet Güngör** (20) adlı kadın öldü, **Zahide Güngör** (16) ve **Elmas Güngör** (16) ise yaralandı.

26 Ekim günü Tunceli’nin Hozat ilçesinde çöplüklerden hurda toplayan gençlerin bulunduğu havan topu mermisinin patlaması sonucunda **Gürkan Günel** (14), **Uğur Günel** (14) ve **Ergün Aslan** (14) öldü. **Hayri Çiçek** (12), **Hıdır Çelik** (27) ve **Murat Doğan** (14) ağır yaralandı. Yaralılarından Hayri Çelik’in sol bacak ve sol dizinde kırık olduğu, göğüs kısmında ise şarapnel parçaları bulunduğu belirlendi. Hıdır Çelik’in ise sağ gözünü kaybettiği, sağ bacağının kırık olduğu ve vücudunun değişik yerlerinde şarapnel parçaları bulunduğu tespit edildi. Belediye çöplüğüne askeri malzemelerin de atıldığını belirten görgü tanıkları, olay sırasında patlamayan üç merminin daha sonra askerler tarafından imha edildiğini bildirdiler.

Olay nedeniyle, İHD Elazığ şubesi tarafından hazırlanan rapor Kasım ayı başında açıklandı. Rapora göre, olayda yaralanan Hayri Çiçek, arkadaşlarıyla birlikte madeni hurda toplamak için “kurşunluk” denilen atış poligonuna uğradıklarını anlattı. Çiçek, “buldukları madeni maddeleri el arabasına koyup şehir merkezine getirdiklerini, bunlardan pil büyüklüğünde olanın patladığını” söyledi. Çiçek, “atış poligonunda bu maddelerden çok sayıda bulunduğunu” da ifade etti.

Hurda ticareti yapan Hıdır Çelik ise çocukların getirdiği hurdaların arasında pil büyüklüğündeki maddeyi görünce “Dikkat bomba olabilir” dediğini, bunun üzerine çocuğun elindeki maddeyi yere attığını ve büyük bir patlamanın meydana geldiğini söyledi. Raporda, atış poligonunun çevresinin telle çevrili olmadığı ve patlayıcı maddelere ilişkin işaret bulunmadığı kaydedildi.

Aralık ayında da olay nedeniyle suç duyurusunda bulunuldu. Avukat Barış Yıldırım tarafından Hozat Cumhuriyet Savcılığı’na yapılan suç duyurusunda, sorumluların “dikkatsizlik ve tedbirsizlik sonucu bir den fazla kişinin ölümüne ve yararlanmasına neden olmak” suçundan yargılanması istendi.

30 Kasım günü İzmir’in Menemen ilçesine bağlı Asarlık beldesi yakınlarındaki askeri alanda havan topu mermisinin patlaması nedeniyle **Halit Kaya** ve üvey oğlu **Abdullah Vahap Doğan** öldü. Hurdacılık yapan Kaya ve Doğan’ın satmak için boş kovan toplamak amacıyla askeri alana girdikleri bildirildi.

3 Aralık günü Şırnak’ın Beytüşşebap ilçesine bağlı Bölecik köyü yakınlarında mayına basan **Ömer Akdoğan** (14) adlı çocuk ağır yaralandı. Patlamada, ayakları kopan Akdoğan 4 Aralık günü tedavi gördüğü Şırnak Askeri Hastanesi’nde öldü.

Yaralanma İle Sonuçlanan Olaylar

Kilis’in Bulamaçlı köyü yakınlarında Suriye-Türkiye sınırındaki mayınlı bölgeye giren **Hasan Uzunca**, mayın patlaması sonucu yaralandı. Uzunca’nın kaçak olarak Suriye’den Türkiye’ye geçmeye çalışırken yaralandığı bildirildi.

1 Nisan günü Bingöl’ün Solhan ilçesine bağlı Şişir köyü Çıkrıklı mezarında hayvan otlatan **Servet Boğgan** (12) ve **Ayhan Bilmez** (13) adlı çocuklar, arazide buldukları mermilerin patlaması sonucu yaralandı.

Muş’un Kızılağaç beldesi yakınlarında bir havan topu mermisinin patlaması sonucunda **Ercan Gündüz** (13), **Güler Gündüz** (20), **Gürkan Gündüz** (27) ve çocukların babası **Ömer Gündüz** yaralandı. Ercan Gündüz’ün havan topu mermisini 6 Nisan günü Kızılağaç Jandarma Karakolu’ndan yapılan atışlardan sonra bularak evine götürdüğü öğrenildi.

20 Nisan günü Hakkari’nin Şemdinli ilçesi Aşağı Kayalar köyü yakınlarında mayına basan **Ercan Torun** (12) adlı çocuk yaralandı.

21 Mayıs günü İstanbul İkitelli’de dedesinin evinin tavan arasında bulunduğu uçaksavar mermisini kurcalayan **İsmail Çağlar** (11) adlı çocuk yaralandı. Çağlar’ın parmaklarının koptuğu öğrenildi.

3 Haziran günü Diyarbakır’ın Kulp ilçesine bağlı İslamköy’de yolda buldukları bombaya ateş eden **Baki Fidan** ve **Necmettin Önen** adlı korucular, bombanın patlaması sonucunda ağır yaralandılar.

18 Temmuz günü Hakkari’ye bağlı Derinkaya beldesi yakınlarında mayın patlaması sonucunda **Nusret Tuncer**, **Salih Gültekin**, **Fahri Kaya** ve **İsmail İnci** adlı çobanlar yaralandı.

21 Eylül günü İstanbul İkitelli’de çöplükte buldukları füyneyi kurcalayan **Erkan Acar**, **Serkan Acar**, **İlker Aşçı**, **Recep Aşçı**, **Tayyar Dündar**, **Sefa Yavuz** ve **Musa Şahin** adlı çocuklar hafif yaralandı.

10 Ekim günü Siirt’in Pervari ilçesi yakınlarındaki Çemikari yaylasında mayına basan **Ahmet Baykara** (10) adlı çocuk yaralandı.

15 Ekim günü Van’ın Başkale ilçesine bağlı Koçdağı (Xelkava) köyünde buldukları el bombasını kurcalayan **Nadir Demir** (11) adlı çocuk ağır yaralandı. Nadir Demir’in babası Kadir Demir, olaydan sonra Van Araştırma Hastanesi’ne kaldırılan oğlunun tedavisinin parasızlık yüzünden tamamlanamadığını bildirdi. Kadir Demir, “Hastaneye ilk gittiğimizde yeşil kartımız olmadığı için bana boş senet imzalattılar. Tedavi süresinde boş senede karşılık 350 milyon lira ödememi istediler. Parayı ödedim. Sonra, ikinci bir senet imzalatmak istediler, ancak ‘param yok, imzalamam’ deyince, hastane görevlileri de bana ‘O zaman oğlunu götüreceksin’ dediler. Bir süre görevlilerle tartıştım, sonra oğlumu çıkardım. Senet dışında hastaneye 275 milyon lira daha ödedim” dedi.

30 Kasım günü Şırnak'a bağlı Uludere ilçesi Tekevler köyü yakınlarında mayına basan Şahin Sak (15) adlı çocuk yaralandı.

6 Aralık günü Tunceli'nin Mazgirt ilçesine bağlı Ataçınar

köyü yakınlarında mayına basan Hatun Yeşiltepe (32) yaralandı. Hayvanlarını toplamak için jandarma karakolunun çevresindeki mayınlı alana giren Hatun Yeşiltepe'nin sol ayağının koptuğu bildirildi.

5 -YASADIŞI ÖRGÜT SALDIRILARI

5 Ocak günü Şanlıurfa'nın Siverek ilçesindeki Merkez Karakolu'na ateş açıldı. Olayda, Ahmet Kılıç adlı polis yaralandı.

Recai Zaim, İbrahim Akgün, Ahmet Akbulut ve Mehmet Külâh'ın Kaçırılması: 12 Mayıs günü Giresun'un Yağlıdere ilçesi yakınlarında DSP Espiye İlçe Başkanı Recai Zaim, Soğukpınar beldesi Belediye Başkanı İbrahim Akgün, Espiye Orman İşletme Müdürü Ahmet Akbulut ve sürücü Mehmet Külâh, silahlı kişiler tarafından kaçırıldı. İbrahim Akgün kısa bir süre sonra, diğer üç kişi de gece yarısı serbest bırakıldı. Eylemi TIKKO militanlarının düzenlediği öğrenildi.

İbrahim Akgün, "Akpinar mevkiinde aracımızın önünü silahlı bir grup kesti. Bizi araçtan indirdiler. Eylemlerinin propaganda amaçlı olduğunu söylediler. Beni köye yakın bir yerde bıraktılar. Daha sonra köy meydanında halkı toplayıp propaganda yaptılar. Ondan sonra yanlarındaki kişilerle birlikte köyden kaçtılar" dedi.

Olaydan sonra güvenlik görevlileri Giresun, Ordu, Sivas, Tokat, Erzincan ve Tunceli bölgelerinde operasyon başlattı. Sivas-Tokat arasındaki bölgede 12 Mayıs gecesi TIKKO militanları ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışmada TIKKO militanı **Cafer Özdemir** öldürüldü.

Giresun Valisi Ali Haydar Öner, 16 Mayıs gecesi Yağlıdere ilçesi yakınlarındaki Çıkrıkçı yaylasında arama çalışmaları yapan jandarma timlerinin birbirlerine ateş açması sonucunda Astsubay **Erkan Dedeoğlu** ve er **Hüseyin Demircan**'ın öldüğünü, **Murat Sucu** ve **Ferdi Ovalı** adlı erlerin de yaralandığını bildirdi.

29 Mayıs günü ise Giresun'un Dereli ilçesi Bektaş yaylasında TIKKO militanları ile özel tim görevlileri arasında çıkan çatışmada **Murat Akkaya** adlı özel tim görevlisi yaralandı.

Daha sonra Tunceli'nin Çemişkezek ilçesi yakınlarındaki Aliboğazi bölgesine kaydırılan operasyon nedeniyle Tunceli Valiliği tarafından yapılan açıklamada Çemişkezek'ten başlayarak Erzincan'ın Kemaliye ve Tunceli'nin Ovacık ilçesine kadar uzanan alana, Olağanüstü Hal Bölge Yasası'nın 9 ve 11. maddeleri uyarınca sivillerin girmesinin yasaklandığını açıkladı.

Tokat'a bağlı Sırçalı köyünde **Muharrem Hız** adlı kişi, silahlı bir grup tarafından kaçırıldı. Hız'ın cesedi 12 Haziran günü köy yakınlarında bulundu. Resmi açıklamada Muharrem Hız'ın "TIKKO militanları tarafından öldürüldüğü" iddia edildi.

Hacı Mehmet Canbolat

8 Kasım gecesi İstanbul Maltepe'de Hacı Mehmet Canbolat (18) adlı genç, 10-15 kişilik bir grup tarafından dövülerek öldürüldü. Edinilen bilgiye göre, Canbolat'ın bindiği servis aracı saat 23.00 sıralarında Gülenso mahallesinde bir grup tarafından durduruldu. Gruptakiler tarafından ağır bir biçimde dövülen Canbolat, olay yerinde öldü. Hacı Mehmet Canbolat'ın birkaç gün önce ölüm orucu nedeniyle düzenlenen bir eyleme katılanlarla tartıştığı ve eylemcilere küfrettiği öğrenildi. Olaydan sonra "TIKKO üyesi oldukları ve Canbolat'ı öldürdükleri" iddia edilen Cemal Uluç, Baysal Demirhan, Hüseyin Uzundağ, Gökhan Aydın, Serkan Aykol ve Medine Şahin gözaltına alındı. Bu kişilerden Cemal Uluç, Baysal Demirhan, Hüseyin Uzundağ ve Gökhan Aydın 14 Kasım günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı.

Canbolat'ın öldürülmesi nedeniyle İHD İstanbul Şubesi tarafından yapılan açıklamada şöyle denildi:

"Mehmet Canbolat adlı gencin maskeli kişilerce otobüsten indirildikten sonra dövülerek öldürülmesi, toplumsal şiddetin vardığı boyutu gözler önüne sergilemektedir. Gazetelere yansıyan gerekçe ise tüyler ürperticidir. Yaşam hakkına yönelik saldırının kaynağı kim olursa olsun karşı çıkılmalı ve eleştirilmelidir. Hak ve özgürlükler mücadelesi verdiği iddia eden kesimlerin bu tür linç eylemine girişmesini anlamak mümkün değildir. Şiddet, şiddeti doğuruyor. Bu tür eylemler, gücünü şiddetten alan sistemin, şiddeti tüm toplumsal katmanlara yaydığı bir göstergesidir. Haklar ve özgürlükler mücadelesi veren kesimlerin yaşam hakkına saygı daha fazla göstermesi gerekir. Bizler insan hakları savunucuları olarak; kaynağı kim ve neresi olursa olsun şiddete karşı olduğumuzu, yaşam hakkını ortadan kaldıran eylemleri kınamaya devam edeceğimizi bir kez daha vurguluyoruz."

Radikal İslamcı Örgütler

Olağanüstü Hal Bölge Valisi Gökhan Aydın, 2001 yılını değerlendirmek amacıyla 28 Ocak günü düzenlediği basın toplantısında, 2001 yılında Hizbullah'a yönelik 625 operasyonda gözaltına alınan 1462 kişiden 570'inin tutuklandığını söyledi.

Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından Haziran ayı başında yapılan açıklamada da, Ocak-Mayıs ayları arasındaki dönemde Hizbullah'a karşı düzenlenen

operasyonlarda 311 kişinin gözaltına alındığı, bu kişilerden 109'unun DGM'ler tarafından tutuklandığı bildirildi.

Almanya'da cezaevinde bulunan Anadolu Federe İslam Devleti adlı örgütün lideri Metin Kaplan'ın Türkiye'ye iadesi Haziran ayında gündeme geldi. Ancak Kaplan, Türkiye'de ölüm cezasının varlığı nedeniyle Almanya tarafından iade edilmedi.

İçişleri Bakanı Rüştü Kazım Yücelen, 10 Haziran günü Almanya İçişleri Bakanı Otto Schily'ye gönderdiği mektupta Metin Kaplan'ın iadesinin Türkiye açısından önemine dikkat çekti. Yücelen mektubunda, "iadelerini veya sınır dışı edilmesini istedikleri tüm terör suçlarıyla zanlıları arasında ayırım yapılmadan tümünün Türkiye'ye iadesinin kamuoyu açısından önemli olduğuna" dikkat çekti.

Gaffar Okkan Suikastı¹⁸

Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar Okkan'a 24 Ocak 2001 tarihinde düzenlenen suikastten sonra 2002 yılı içinde, saldırıya katıldıkları iddia edilen bazı kişiler gözaltına alındı, 7 kişi hakkında ömür boyu hapis cezası istemi ile açılan davalar da sürdü.

6 Nisan günü İstanbul Bağcılar'da bir eve düzenlenen baskında "Hizbullah üyesi oldukları" ileri sürülen 3 kişi gözaltına alındı. Kısa süreli çatışmanın yaşandığı baskında gözaltına alınanlardan birinin adının Burhan Kılıç olduğu ve Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar Okkan'a düzenlenen saldırıya katıldığı ileri sürüldü.

Erzurum Emniyet Müdürü Özdemir Gürsu Haziran ayında yaptığı açıklamada, "Hizbullah üyesi oldukları" iddiasıyla Fuat Kaya, Ramazan Güngör, Abdurrahim Özalp, Özgür Bozkurt, Süleyman Adıyaman, Mustafa Tekiner, Erkan Elkoç, Fedai Kılıç, Oktay Bozkurt, Cüneyt Gümüş, Hacı Sökmen ve Fevzi Altınkaynak adlı kişilerin gözaltına alındığını, gözaltına alınanlardan birinin 22 Ocak 2001 tarihinde Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar Okkan'a düzenlenen saldırıya katıldığını söyledi. Gürsu, saldırıya kimin katıldığı konusunda bilgi vermedi.

6 Ekim günü Diyarbakır'ın Kayapınar beldesinde bir eve düzenlenen baskında silahlı çatışma çıktı. Kısa süren çatışmanın ardından "Hizbullah üyesi olduğu" iddia edilen Abdülkadir Aktaş gözaltına alındı. Diyarbakır Emniyet Müdürü Atilla Çınar, 9 Ekim günü düzenlediği basın toplantısında, Aktaş'ın, Diyarbakır eski Emniyet Müdürü Gaffar Okkan suikastinin yanısıra, Kemal Türk, Namık Değer ve Şeyhmus Aziz'in öldürülmesi, Mehmet Günaydın, Mehmet Demir ve 2 polisin yaralanması eylemlerine de katıldığını belirtti.

12 Ekim günü tutuklanan Aktaş, aynı gün 430 sayılı KHK uyarınca cezaevinden çıkarılarak sorguya götürüldü. İHD Diyarbakır Şubesi, Abdülkadir Aktaş için 21 Ekim günü Uluslararası Af Örgütü'ne acil eylem çağrısında bulundu.

Saldırıya katıldığı iddia edilen Bedran Selamboğa ile

Veysi Şanlı, Mahmut Tetik ve Ömer Akgül hakkında açılan davaya yıl içinde devam edildi. 14 Kasım günü Diyarbakır DGM'de yapılan duruşmada Mahmut Tetik ve Ömer Akgül tahliye edildi. İddianamede, 13 kişiyi öldürdüğü, 9 kişiyi de yaraladığı iddia edilen Selamboğa'nın ömür boyu, Veysi Şanlı, Mahmut Tetik ve Ömer Akgül'ün de 15'er yıl hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyor.

Saldırıya katıldıkları öne sürülen Servet Yoldaş, Şener Dünük, Suat Çetin ve Veysi Şanlı adlı kişiler hakkında açılan dava da yıl içinde sonuçlanmadı. Servet Yoldaş'ın 17 kişinin öldürülmesi, 11 kişinin de yaralanması eylemine katıldığı ileri sürülen iddianamede, üç sanığın da TCY'nin 146. maddesi uyarınca cezalandırılması isteniyor.

Şahin Çeribaşı ve Mehmet Fidancı hakkında açılan iki ayrı dava da yıl içinde sürdü. Fidancı'nın 14 kişiyi öldürdüğü ileri sürülüyor.

Fidancı, 12 Şubat günü yapılan duruşmada, psikolojik rahatsızlıkları olduğunu belirtti. Gaffar Okkan suikastına katılmadığını öne süren Fidancı, gözaltında işkence gördüğünü söyledi.

Gözaltına Alınanlar, Tutuklananlar

Batman'da 22 Ocak günü düzenlenen Hizbullah operasyonu çerçevesinde iki eve baskın yapıldı. Evlerden birinde çıkan çatışmada adı öğrenilemeyen bir polis yaralandı. Operasyonda "Hizbullah üyesi oldukları" ileri sürülen 10 kişi gözaltına alındı. Baskında gözaltına alınan 10 kişiden İbrahim Gülçeğiz ve Mustafa Bozkurt'un Diyarbakır eski Emniyet Müdürü Gaffar Okkan'a düzenlenen suikaste katıldıkları ileri sürüldü. Polislerin önce "yanlışlıkla" operasyon düzenlenen eve değil, üst katındaki eve ateş açtıkları bildirildi. Evde meydana gelen hasarın Batman Emniyet Müdürlüğü tarafından ödeneceği açıklandı.

"Hizbullah örgütünün yöneticilerinden olduğu" iddia edilen Mehmet Salih Kölge, Nisan ayı ortalarında Diyarbakır'da gözaltına alındı.

Kölge'nin yer göstermesi üzerine Gaziantep Emek mahallesi Ali Ünver caddesi 6. sokaktaki bir evde 17 Nisan günü yapılan araştırmada "Hizbullah militanları tarafından öldürüldüğü" ileri sürülen 3 kişinin cesedi bulundu. Öldürülenlerin "daha önce Hizbullah içinde faaliyet gösteren" Hamza Karaarslan, Mehmet Ali

¹⁸ Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar Okkan ve 5 polis, 24 Ocak 2001 tarihinde düzenlenen silahlı saldırıda öldürüldü. Gaffar Okkan Emniyet Müdürlüğü binasından ayrıldıktan sonra, binaya 500 metre kadar uzaklıktaki Şehitlik kavşağında saldırı gerçekleşti. Saldırganlar, Okkan'ın makam aracı, motosikletli eskortlar ve bir koruma aracından oluşan konvoyu önce el bombaları attılar, daha sonra da ateş açtılar. Saldırıda, Gaffar Okkan'la birlikte Atilla Durmuş (eski Sağlık Bakanı Osman Durmuş'un yakın akrabası), Mehmet Kamalı, Sabri Kün, Mehmet Sepetçi ve Selahattin Baysoy öldü. Nuri Bozkurt, Mustafa Dinçer, Veli Göktepe ve Fatih Gökçek adlı polisler de yaralandı.

Karaarslan ve Mehmet Salih Karaarslan olduğu belirlendi. Mehmet Salih Karaarslan'ın eşi Özgür Elmas'ın cesedi ise Gaziantep ve Kahramanmaraş'ın Pazarlık ilçesi Narlı beldesine bağlı Çöçelli köyü yakınlarında yürütülen çalışmalara karşı bulunamadı. Özgür Elmas'ın o dönemde 4 yaşında olduğu belirlenen oğlu Gökhan Elmas'ın nerede olduğu da saptanamadı. Aynı evde daha önce yapılan aramalarda da silah bulunmuştu.

Resmi açıklamada, daha önce pavyonda çalışan ve Mehmet Salih Karaarslan'la evlenen Özgür Elmas'ın 1998 yılında Cemal Tutar (Diyarbakır DGM'de yargılanıyor), Hamza Kararaslan ve Mehmet Ali Karaarslan tarafından öldürüldüğü ileri sürüldü. Açıklamada, bunun ardından Mehmet Salih Karaarslan'ın öldürüldüğü, Hamza Kararaslan ve Mehmet Ali Karaarslan'ın ise "tanık bırakmamak için" öldürüldüğü iddia edildi.

"Çok sayıda kişiyi öldürdüğü, 46 kişinin öldürülmesi için emir verdiği" öne sürülen Mehmet Salih Kölge, 22 Nisan günü Diyarbakır DGM tarafından tutuklandı. Kölge'nin DGM Savcılığı'nda verdiği ifade, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 1992-1993 yılları arasında işlenen 13 faili meçhul cinayeti üstlendiği ileri sürüldü.

Mehmet Salih Kölge'nin tutuklandıktan sonra 430 sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca yeniden sorguya alındığı öğrenildi. Kölge'nin, Diyarbakır DGM Savcılığı'ndan aldıkları izinle 25 Nisan günü Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'ne giden annesi Peyruze Kölge ve babası Osman Kölge ile görüşürülmediği bildirildi. Osman Kölge, "Görevliler 26 Nisan günü gelmemizi ve yanımızda elbise getirmemizi istediler. Bunun üzerine 26 Nisan günü elbiselerle birlikte yeniden gittim. Bu kez oğlumun Batman'a götürüldüğü söylendi. İzin belgesi almak için DGM Savcılığı'na gittiğimde ancak on gün sonra görüşebileceğim söylendi. Bu arada dilekçelerim elimden alındı ve bana herhangi bir belge verilmedi" dedi.

Daha sonra Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından açılan davada, Mehmet Salih Kölge'nin 2 kişiyi öldürdüğü, 81'i öldürme 127 eylem emri verdiği ileri sürüldü ve TCY'nin 146. maddesi uyarınca ömür boyu hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü tarafından 5 Ekim günü yapılan açıklamada, "Hizbullah'ın İlim kanadına üye oldukları" iddia edilen 5 kişinin gözaltına alındığı bildirildi.

Açıklamada, gözaltına alınanların 3 Eylül 1994 tarihinde Diyarbakır'da Metin Balaban'ın öldürülmesi, 29 Mart 1993 tarihinde Özgür Gündem gazetesi dağıtımcısı Abdülkadir Altan'ın, 8 Eylül 1993 tarihinde Mehmet Tarduş'un, 13 Ekim 1993 tarihinde Özgür Gündem gazetesi dağıtımcısı Aziz Karadeniz'in, 17 Eylül 1993

tarihinde Cavit Olcay ve Kahraman Balın'nın, 9 Ekim 1993 tarihinde Özgür Gündem gazetesi dağıtımcısı Recep Demirtaş'ın yaralanması eylemlerine katıldıkları iddia edildi.

Açıklamada, son 6 ay içinde 170 Hizbullah üyesinin gözaltına alındığı bunlardan 45'inin tutuklandığı belirtildi.

"Radikal İslamcı Hizb-ut Tahrir örgütü üyesi oldukları" iddiasıyla Ankara'da gözaltına alınan Sezai Deniz, Erdoğan Güven, Muharrem Karakaş, Kanal 7 televizyonu kameramanı Ali Esteklik ve Metin Alnaçık adlı kişiler 31 Ekim günü Ankara DGM tarafından tutuklandı. 3 kişi ise serbest bırakıldı.

6 Ekim günü İstanbul'daki evinde meydana gelen patlamada yaralanan Abdullah Ekim, tedavi için gittiği hastanede gözaltına alındı. Ekim'in Çapa Tıp Fakültesi Hastanesi'nde yaradaki barut izlerini farkederek doktorların polise durumu bildirmesi üzerine gözaltına alındığı öğrenildi. Ekim, "İBDA-C üyesi olduğu ve Türk Hava Kurumu'na, Ermeni Kilisesi'ne, Aya Yani Türk Ortodoks Kilisesi'ne, Bağımsız Ortodoks Patrikhanesi'ne ve Surp Kırkor Musonoviç Ermeni Kilisesi'ne bomba koyduğu" iddiasıyla 9 Kasım günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı.

19 Kasım günü Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde "Hizbullah militanlarına ait olduğu" iddia edilen bir eve düzenlenen baskında çatışma çıktı. Çatışmadan sonra bir kişinin gözaltına alındığı, bir kişinin ise kaçtığı öne sürüldü.

Davalar

"Hizbullah üyesi oldukları" ileri sürülen 14 kişi hakkında açılan dava, 26 Mart günü Adana DGM'de sonuçlandı. DGM, Ramazan Yavuz Atmaca, Davut Taştekin, Nezir Şen, Mehmet Tosun, Mustafa Kara, Mehmet Altınbaş ve Mecit Horoz adlı sanıkları "yasadışı örgüt üyesi oldukları" gerekçesiyle 12 yıl 6'şar ay hapis cezasına mahkum etti. Tutuklu sanık Seydi Ataç, tutuksuz sanıklar Kasım Aslanca, Mehmet Sezer, Mustafa Sezer, Müslüm Taş, Mustafa Gül ve Şahin Evsen ise "örgüte yardım ettikleri" iddiasıyla 3 yıl 9'ar ay hapis cezasına mahkum edildi. Bu sanıkların cezası, Şartla Salıverme Yasası uyarınca ertelendi.

"Hizb-ut Tahrir örgütü üyesi oldukları" iddiasıyla Adana DGM'de yargılanan Mustafa Güler (tutuklu), Mesut Yıldız, Celil Cevher, Ömer Akkoyun, Halil Sezen ve Mehmet Ali Çelebi 4 Mart günü yapılan duruşmada beraat etti.

"Hizb-ut Tahrir örgütü üyesi oldukları" iddia edilen 22 kişi hakkında açılan dava 13 Mart günü sonuçlandı. Ankara DGM, Remzi Özer'i 4 yıl 2 ay hapis ve 4 milyar 745 milyon lira para cezasına mahkum etti. 21 sanığa ise 2 yıl 6 ayla 6 ay arasında değişen hapis cezaları verildi.

"Hizbullah üyesi oldukları ve Diyarbakır'ın Bağlar semtindeki bir eve 11 Ekim 2000 tarihinde yapılan baskında Adem Bayrakçı adlı polisi öldürdükleri" iddiasıyla Leyla Gülsever, Remziye Solmaz ve Cuma Güzel hakkında açılan dava, 9 Nisan günü Diyarbakır DGM'de sonuçlandı. Cuma Güzel'i TCY'nin 146/1 maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum eden DGM, daha sonra cezayı ömür boyu hapis cezasına çevirdi. DGM, Leyla Gülsever'i TCY'nin 168/2 maddesi uyarınca 12 yıl 6 ay, Remziye Solmaz'ı ise TCY'nin 146/3. maddesi uyarınca 6 yıl 5 ay hapis cezasına mahkum etti.

"Hizbullah üyesi olduğu ve bir polis memurunun yaralanması olayına karıştığı" iddia edilen Edip Balık hakkında açılan dava da 31 Ekim günü sonuçlandı. Diyarbakır DGM, Balık'ı TCY'nin "Anayasal düzeni silah zoruyla yıkmak amacıyla çete kurmak" suçuna ilişkin 146/1. maddesi uyarınca ömür boyu hapis cezasına mahkum etti.

"Radikal İslamcı İBDA-C örgütü üyesi oldukları ve bazı bombalama eylemlerine katıldıkları" iddia edilen 3 kişi hakkında açılan dava, 8 Kasım günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Fahri Önder'i ömür boyu, Ümit Altun'u 29 yıl, Sebahattin Koçak'ı da 23 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum etti.

"Hizbullah üyesi oldukları" iddia edilen 20 kişi hakkında açılan dava 12 Kasım günü Diyarbakır DGM'de sonuçlandı. DGM, Muhteşem Kaya, A.Selam Kaymaz, Resul Artağan, Mirzeyda Uyan, Mehmet Üçenap ve Zekeriya Binen adlı sanıkları TCY'nin 168/2. maddesi uyarınca 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum etti. 14 sanığa "yasadışı örgüte yardım" suçundan verilen 3 yıl 9'ar ay hapis cezası ise "suçun 23 Nisan 1999 tarihinden önce işlenmesi" nedeniyle Şartla Salıverme Yasası uyarınca ertelendi.

9 Temmuz 2001 tarihinde Diyarbakır'da düzenlenen bir ev baskınında "Hizbullah üyesi olduğu" iddia edilen Abdülhakim Tan adlı kişinin polisler tarafından öldürülmesinden sonra gözaltına alınan dokuz kişi hakkında açılan dava, 19 Kasım günü sonuçlandı. Diyarbakır DGM, Veysi Alabalık, Göksel Güneş ve Mahmut Akgül'ü "yasadışı örgüt üyesi oldukları" gerekçesiyle 12 yıl 6'şar ay hapis cezasına mahkum etti. Mahmut Erdoğan, Mehmet Erdoğan, Şerif Firat, Muhyettin Çınar, Hacı Çınar ve Remziye Güneş ise beraat etti.

"Hizbullah üyesi oldukları" iddiasıyla Ankara DGM'de yargılanan Mehmet Emin Alpsoy, Mustafa Gürlüer ve Şeyhmus Alpsoy TCY'nin 146. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edildi. 19 Nisan günü sonuçlanan davada, Aysel Aldanmaz, Ayşe Sudan, Veli İnce, Halit Karlı, Ahmet Akbulut ve Hüseyin Tamer hakkında beraat kararı veren DGM, Abdulsamet Yıldız, Sadullah Arpa ve Abdurrahman Alpsoy'u "yasadışı örgüt üyesi oldukları" gerekçesiyle TCY'nin 168/2 ve TMY'nin 5. maddesi uyarınca 15'er yıl hapis cezasına mahkum

etti. Davada, 15 sanık da "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla TCY'nin 169 ve TMY'nin 5. maddesi uyarınca 4 yıl 6'şar ay hapis cezasına mahkum edildi. Mahmut Kaya ve İsmail Kaya adlı sanıklar da "suç tarihinde 18 yaşından küçük oldukları" gerekçesiyle aynı maddeler uyarınca 3'er yıl hapis cezasına mahkum edildi.

"Hizbullah üyesi oldukları ve aralarında DEP Milletvekili Mehmet Sincar'ın da bulunduğu 28 kişinin öldürülmesine katıldıkları" iddia edilen Rifat Demir, Ahmet Durmaz, Ahmet Şahin ve Mehmet Garip Özer hakkında açılan dava 12 Mart günü başladı. Diyarbakır DGM'de yapılan duruşmada ifade veren Demir, suçlamaları reddetti. Demir, ifadeleri işkence nedeniyle imzalandığını söyledi. İddianamede, sanıklar hakkında TCY'nin 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezası isteniyor. İddianamede, sanıklarla birlikte ele geçirilen silahların Hizbullah itirafçısı Şaban Elaltunteri ve Mehmet Elaltunteri (25 Ağustos 2001) ile polis memurları Mustafa Biricik, Mustafa Koçak ve Köksal Bulut'un (14 Ekim 2001) öldürülmesinde kullanıldığı ileri sürülüyor.

Siyasi Cinayet Davaları

Kemal Türkler: Ünal Osmanağaoğlu hakkında 22 Temmuz 1980 tarihinde İstanbul Merter'de DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'i öldürdüğü iddiasıyla açılan dava yıl içinde sürdü. İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada Osmanağaoğlu'nun avukatları "Türkler'in öldürülmesi emrini verdikleri gerekçesiyle yargılanan Alparslan Türkeş, Berker İnanoğlu ve DYP Milletvekili Celal Adan'ın beraat ettiğini", Osmanağaoğlu'nun da Adan'la ilişkisi nedeniyle davaya dahil edildiği iddiasını sürekli gündeme getirdiler. Avukatların bu nedenle Adan'ın tanık olarak dinlenmesi istemi mahkeme tarafından reddedildi. Duruşmalar, Eylül ayına kadar Ankara 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nden istenen MHP ana davası dosyasının beklenmesi için ertelendi. 50 klasör tutan MHP ana davası dosyasının mahkemeye ulaşmasından sonra da duruşmalar, dosyanın Cumhuriyet Savcısı ve avukatlar tarafından incelenmesi için 2003 yılına ertelendi.

Bahçelievler Katliamı: Ankara'nın Bahçelievler semtinde 8 Ekim 1978 tarihinde TIP üyesi 7 gencin işkenceyle öldürüldüğü saldırıya katıldığı için aranan Mahmut Korkmaz, Şubat ayında Erzincan'ın Refahiye ilçesinde yakalandı.

Mahmut Korkmaz'ın Kurban Bayramı nedeniyle geldiği memleketi Erzurum'dan 25 Şubat günü Ankara'ya yola çıktığı ve Refahiye ilçesi yakınlarındaki Akarsu Jandarma Karakolu önünde yol kontrolü için durdurulduğu sırada yakalandığı öğrenildi. Yakalandığı sırada Korkmaz'ın yanında eşi, çocuğu ve annesinin bulunduğu bildirildi. Korkmaz'ın yakalandığına ilişkin bilgi, Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'ne 26 Şubat günü ulaştı. Refahiye Adliyesi'ne sevk edilen Korkmaz, hakkındaki gıyabi tutuklama kararı vicahiye çevrilerek Erzincan Cezaevi'ne konuldu.

Korkmaz'ın 2000 yılında af tartışmaları sırasında MHP yöneticileriyle ilişkiye geçerek teslim olmak için güvence istediği, ancak MHP'nin Şartla Salıverme Yasası'nda istediği düzenlemeleri yapamaması üzerine teslim olmaktan vazgeçtiği iddia edilmişti.

1986 yılında yakalanan Korkmaz, 15 yıl hapis cezasına mahkum edilmişti. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun cezayı az bularak kararı bozması üzerine Mahkeme, her bir ölüm için 15'er yıl olmak üzere 105 yıl ağır hapis cezasına hükmetmişti. Yargıtay bu cezayı da bozmuştu. Korkmaz, yargılama sürerken 1991 yılında Şartla Salıverme Yasası uyarınca tahliye edildi ve ortadan kayboldu. Son olarak Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 1999 yılında sonuçlanan davada Korkmaz'ın dosyası ayrılmıştı. Korkmaz ve katliamın serbest olan tek sanığı Kadri Kürşat Poyraz hakkında ölüm cezası (yıl içinde ölüm cezasının kaldırılmasından sonra ömür boyu hapis cezası) istemiyle açılan dava Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde sürüyor.

Bahçelievler katliamı davasının müdahil avukatı Erşen Sansal, katliamın Mahmut Korkmaz'ın sahibi olduğu evde planlandığını söyledi. Mahmut Korkmaz'ın 1986 yılında yakalandığını anımsatan Sansal, şunları anlattı:

"Mahmut Korkmaz, Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılaması sürerken, iki kez dilekçe vererek 'Pişmanlık Yasası'ndan faydalanmak istedi. Ancak mahkeme, Korkmaz'ın bu taleplerini 'samimi' bulmayarak reddetti. Yargılama sonunda mahkeme, Mahmut Korkmaz'ı 15 yıl hapis cezasına mahkum etti. Bu arada 1991 yılında TMY'de yapılan değişiklik uyarınca Mahmut Korkmaz tahliye edildi. Yargıtay, hapis cezasını sanık aleyhine bozunca da, Mahmut Korkmaz hemen ortadan kayboldu." Avukat Sansal, Mahmut Korkmaz'ın bugüne kadar kim ya da kimlerce korunduğunun ortaya çıkarılması gerektiğini belirtti.

Firari sanık Kadri Kürşat Poyraz ve Mahmut Korkmaz'ın yargılanmasına 7 Mart günü Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Duruşmada ifade veren Mahmut Korkmaz, arandığını bilmediğini söyledi. Tahliye edildiği 1991 yılından itibaren İstanbul'da aynı adreste oturduğunu belirten Korkmaz, bu süre içinde ehliyet aldığını ve seçimlere katıldığını söyledi.

Dava 14 Mayıs günü sonuçlandı. Duruşmada, söz alan müdahil avukatlardan Erşen Sansal, esas hakkındaki iddialarında, Korkmaz'ın 7 öğrencinin öldürülmesinde ön planda ve aktif konumda yer aldığını belirterek, Bahçelievler katliamının asli faillerinden biri olduğunu kaydetti. Sansal, TCY'nin "öldürme fiilini" düzenleyen 450/4. maddesi uyarınca Korkmaz'ın her bir öldürme olayı nedeniyle ayrı ayrı cezalandırılmasını istedi. Mahmut Korkmaz'ın avukatları ise müvekkillerinin cezaevinde kaldığı sürenin verilecek hapis cezasını karşıladığını öne sürerek, TMY ve Şartla Salıverme Yasası uyarınca, Korkmaz'ın tahliye edilmesi gerektiğini ileri sürdüler.

Mahkeme, Korkmaz'ı TCY'nin 450/4 ve "suç ortaklığı"na ilişkin 65/3. maddeleri uyarınca, öldürülen her bir kişi için 15 yıl olmak üzere toplam 105 yıl hapis cezasına mahkûm etti. Bu ceza, TCY'nin "cezaların üst sınırını" belirleyen 77. maddesi uyarınca toplam 36 yıl ağır hapis cezasına çevrildi. Gıyabi tutuklu Kadri Kürşat Poyraz'ın dosyası ise ayrıldı.

Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Korkmaz'a verilen cezayı Kasım ayında onadı.

Kadri Kürşat Poyraz, Mahmut Korkmaz, Ünal Osmanağaoğlu, Bünyamin Adanalı ve Abdullah Çatlı'nın yargılandığı dava Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 1 Kasım 1999 tarihinde sonuçlanmıştı. Mahkeme, 1999 yılında yakalanan Bünyamin Adanalı ve Ünal Osmanağaoğlu'nu 7'şer kez ölüm cezasına mahkum etmişti. Susurluk kazasında ölen Abdullah Çatlı hakkındaki dava düşmüş, Poyraz ve Korkmaz'ın dosyası ise yakalanamadıkları için ayrılmıştı. Yargıtay 9. Ceza Dairesi, 14 Temmuz 2000 tarihinde Bünyamin Adanalı ve Ünal Osmanağaoğlu'nun cezasını bozmuş, Mahkeme ise 15 Şubat 2001 tarihinde sanıkların yeniden aynı cezaya mahkum etmişti. Yargıtay'ın bozmasına karşın ilk kararda direnilmediği için dava, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nda ele alınmıştı. Genel Kurul 2001 yılı Haziran ayında Adanalı ve Osmanağaoğlu'nun ölüm cezası kararını onamıştı.

Bedrettin Cömert'in Öldürülmesi: 1978 yılında Ankara'da Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Bedrettin Cömert'i öldüren Rifat Yıldırım, Türkiye'ye iade edildi. Almanya'da yakalanan Yıldırım, AB'ye uyum yasaları çerçevesinde ölüm cezasının kaldırılmasından sonra Türkiye'ye iade edilen ilk siyasi suçlu oldu. 2 Aralık günü İstanbul'a getirilen Rifat Yıldırım uçakla Ankara'ya gönderildi. "Suç işlemek amacıyla çete kurmak ve adam öldürmek" suçlarından aranan Cesur Özbay da Türkiye'ye iade edildi.

12 Eylül öncesi eylemler, Susurluk çetesi ve uyuşturucu kaçakçılığı konularında sorgulanan Rifat Yıldırım, 3 Aralık günü tutuklandı.

Umut Operasyonu: Uğur Mumcu, Ahmet Taner Kışlalı, Bahriye Üçok ve Muammer Aksoy'un öldürülmesinin de aralarında bulunduğu 22 olayın failleri oldukları gerekçesiyle 24 kişi hakkında açılan dava, 7 Ocak günü Ankara DGM'de sonuçlandı.

Duruşmada söz alan Ferhan Özmen, Necdet Yüksel ve Rüştü Aytufan'ın avukatı İbrahim Ceylan, müvekkillerinin ifadelerinin işkence altında alındığını belirterek, soruşturmanın genişletilmesini istedi. DGM bu isteği reddetti. Sanıkların son sözlerinin sorulmasının ardından duruşmaya kararın açıklanması için ara verildi.

Aradan sonra kararı açıklayan DGM Başkanı, Ferhan Özmen, Necdet Yüksel ve Rüştü Aytufan'ın, "mevcut anayasal düzeni silah zoruyla yıkıp, yerine din kurallarına dayalı devlet kurmak için oluşturulan silahlı

çeteye üye oldukları ve anayasal düzeni değiştirmeye cebren teşebbüs ettikleri” gerekçesiyle TCY’nin 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edildiğini bildirdi. DGM, “sanıkların eylemlerinin yoğunluğu, birden fazla öldürme ve yaralama eylemine katıldıkları, kamu özgürlüğünü etkiledikleri ve ceza adaletinin sağlanması” gerekçeleriyle indirim yoluna gitmedi.

DGM, Hasan Kılıç’a, TCY’nin 168/1 ve TMY’nin 5 maddesi uyarınca 18 yıl 9 ay, Yusuf Karakuş’a, TCY’nin 168/2 ve TMY’nin 5. maddeleri uyarınca 15 yıl hapis cezası verdi. Kararla, daha önce Çorum Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 30 yıl hapis cezasına mahkum edilen Karakuş hakkındaki şartla tahliye kararının kaldırılması da gündeme geldi. Davada Mehmet Ali Tekin, Abdülhamit Çelik, Muzaffer Dağdeviren, Fatih Aydın, Mehmet Şahin, Talip Özçelik, Hakkı Selçuk Şanlı, Mehmet Kassap, Mehmet Gürova, Adil Aydın ve Murat Nazlı, TCY’nin 168/2 ve TMY’nin 5. maddeleri uyarınca 12 yıl 6’şar ay hapis cezasına mahkum edildi. Bu nedenle tutuksuz sanık Murat Nazlı hakkında giyabi tutuklama kararı verildi.

Derviş Polat ve Yüksel Pekdemir’i, TCY’nin “yasadışı örgüt üyeliği” suçuna ilişkin 169. maddesi uyarınca 3 yıl 9’ar ay hapis cezasına mahkum eden DGM, Musa Koca, İsmail Koçan, Şeref Dursun ve Adnan Yükdağ hakkında beraat kararı verdi. Abdullah Argun Çetin ise “Uğur Mumcu’nun öldürülmesi olayına katıldığı” suçlamasından beraat etti. DGM, Çetin hakkında “çete üyeliği” suçundan açılan davada görevsizlik verdi. Dosya, ağır ceza mahkemesine gönderildi. Arif Tari hakkındaki dava da, Şartla Tahliye Yasası uyarınca 5 yıl süreyle ertelendi.

DGM’nin gerekçeli kararı 29 Mart günü açıklandı. Sanıkların “İran’da eğitim gördüğü” ileri sürülen gerekçeli kararda, olaylar ve “İran’dan talimatı verenler” ayrıntılarıyla anlatıldı. Gerekçeli kararda, Mumcu, Kışlalı, Aksoy ve Üçok’a yönelik suikast kararını kimin verdiği “ismen” belirtilmedi ancak “talimatların genel olarak İran tarafından verildiği” vurgulandı.

Gerekçeli kararda, delil ve sanıkların hukuki konumları değerlendirilirken, Sincan’da araziye terk edilmiş olarak bulunan silah ve patlayıcı maddelerin ambalajındaki parmak izinin Özmen’e ait olduğu belirtildi. Bomba imha uzmanı tarafından düzenlenen raporda, Özmen’in anlatımları, olayları gerçekleştirme şekli, bulgular ve kullandığı terimlerin “çok ciddi bir bomba eğitimi” alındığının kanıtı olduğu kaydedildi. Kararda işaret edilen raporda, olaylarda kullanılan bombaları Özmen’in yapabilecek teknik kapasite ve altyapıya sahip olduğu anlatıldı. Adli tıp raporunda, Bahriye Üçok’un ölümüne neden olan bombalı paketin ambalaj kağıdında bulunan adrese ilişkin el yazılarının “bazı harfler yönünden sanığın el yazısına benzediği” belirtildi. İlk olarak 1987 yılında İran’a giden Özmen’in Kudüs Ordusu yetkililerinden Ahmet Daudi ile tanıştığı anlatılan kararda, 1991 yılında da Necdet Yüksel ve firari sanık Oğuz Demir ile İran’a gittiği belirtildi.

Yargıtay 9. Ceza Dairesi de davaya ilişkin kararını 13 Kasım günü açıkladı. Daire, Necdet Yüksel ve Rüştü Aytufan’ın cezasını “ölüm cezası kaldırıldığı için ömür boyu hapis cezasına çevirerek” onadı. Yargıtay, Derviş Polat, Yüksel Pekdemir, Mehmet Gürova, Mehmet Kassap, Adil Aydın, Talip Özçelik, Hakkı Selçuk Şanlı ve Murat Nazlı’ya verilen hapis cezaları ile Abdullah Argun Çetin hakkında “Mumcu’nun öldürülmesine katılmak suçunu işlemediği” gerekçesiyle verilen beraat kararını da onadı.

Yargıtay 9. Ceza Dairesi, “Muammer Aksoy’u öldürdüğü, Bahriye Üçok’a bombalı paket gönderdiği, Uğur Mumcu suikastına katıldığı ve Ahmet Taner Kışlalı’nın aracına yerleştirilen bombayı hazırladığı” iddia edilen Ferhan Özmen hakkındaki ölüm cezası kararını ise Üçok ve Aksoy suikastları yönünden bozdu. Özmen’in Kışlalı ve Mumcu cinayetlerine katıldığını kabul eden Daire, bozma kararını “Aksoy’un öldürülmesinde kullanılan silahtan çıkan 3 kovanın aynı silaha ait olup olmadığına kuşkuya yer bırakılmayacak şekilde tespit edilmemesi, Üçok’a bombalı paket gönderilmesi olayında kargo görevlisi Gülay Calap’ın duruşmada dinlenmemesi ve Özmen’ye yüzleştirilmemesi” gerekçeleriyle aldı.

Daire, 15 yıl hapis cezasına mahkum olan Yusuf Karakuş, 12 yıl 6’şar ay hapis cezasına mahkum olan Mehmet Ali Tekin, Abdülhamit Çelik, Muzaffer Dağdeviren²⁰, Fatih Aydın, Mehmet Şahin ile 18 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum olan Hasan Kılıç hakkındaki kararları ise eksik soruşturma gerekçesiyle bozdu. Kararda bu sanıkların İran uyruklu Abbas Gulamzade’nin kaçırılması eylemine katılıp katılmadıklarının kesin biçimde belirlenmesi gerektiği belirtildi.

Yargıtay, Adnan Yükdağ, Arif Tari, İsmail Koçan, Musa Koca, Şeref Duran ve Abdullah Argun Çetin hakkındaki görevsizlik kararlarına yönelik temyiz istemini ise reddetti. Arif Tari hakkında verilen erteleme ile Yükdağ, Tari, Koçan, Koca, Duran ve Çetin hakkındaki beraat kararları ise temyiz edilmemişti.

Davanın müdahil avukatları, daha sonra kararın düzeltilmesi istemiyle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı’na başvurular. Dairenin “sadece suçtan doğrudan zarar görenlerin müdahil olabileceklerine” ilişkin hükmünün düzeltilmesini isteyen avukatlar, “Karar, müdahillerin örgüt hakkında kanıt getirme, iddia ve beyanda bulunma olanaklarını ortadan kaldırmaktadır” görüşünü dile getirdiler.

²⁰ Dağdeviren, Susurluk davası sanığı Haluk Kırıcı ve yeraltı dünyasının ünlü adlarından Kürşat Yılmaz ile 13 kişi hakkında, “işadamı Cüneyt Yaşar Kılıç’ı tutuklu buldukları Eskişehir F Tipi Cezaevi’ne adamları aracılığıyla çağırarak 5 milyon dolar para istedikleri” iddiasıyla açılan dava 15 Kasım günü İstanbul DGM’de başladı. İddianamede, Kırıcı, Dağdeviren ve Yılmaz hakkında “Çıkar amaçlı suç örgütü kurmak”, diğer sanıklar hakkında da “Tehdit, silahlı gasp ve adam kaçırmak” suçlarından hapis cezası isteniyor.

Kararın düzeltilmemesi durumunda Ferhan Özmen'in yeniden yargılanmasına sadece Aksoy ve Üçok davasının müdahil avukatlarının katılabileceği hatırlatılan başvuruda, özetle şöyle denildi:

"Sanıklar, bu suikastlara karar, iletişim, tetikçilik ve suikast araçlarını tedarik aşamasında katılmışlar ve müdahiller bu yüzden örgütün eylemleri gereği işlenen suçtan zarar görmüşlerdir. Dairenin kararından, 'Müdahiller, örgütün faaliyetlerinden zarar görmemişlerdir. Dolayısıyla örgüt hakkında iddiada bulunamazlar' gibi sakıncalı sonuçlar çıkmaktadır. Bu yaklaşım, hak arama özgürlüğünü temelinden sarsar. CMUK'un 365. maddesi müdahillik için suçtan doğrudan ya da dolaylı zarar görmeyi yeterli kabul etmiştir. Uygulamada fiilin yanı sıra ona yardım ve yataklık eden sanıklar aleyhine de müdahillik isteminde bulunabilmektedir. Cumhuriyet savcılığı, mahkeme ve daire içtihat ve görüşlerinde bir uyumsuzluk bulunmadığı halde, kimi sanıkların seçilerek, 'Bunlar eyleme doğrudan katılmamışlar, o halde onlar hakkında müdahillik kararı verilmesi yok hükmündedir' gibi bir görüş sergilenmesi, eylemin arkasındaki örgütü göz ardı ettiği için mutlaka giderilmesi gerekli önemli bir çelişkidir. Aydınların, Özmen ve Necdet Yüksel'in bireysel eylemleriyle öldürülmedikleri, bir örgüt talimatı gereğince suikastların yapıldığı kesinleşmiş olduğu halde, aksine düşünce bizzat dairenin benimsediği gerekçeyi de sakatlamaktadır."

Onat Kutlar ve Yasemin Cebenoyan'ın Öldürülmesi:

30 Aralık 1994 tarihinde İstanbul Taksim'deki The Marmara Oteli'nin girişindeki Opera Pastanesi'ne yerleştirilen bombanın patlaması sonucu gazeteci-yazar Onat Kutlar ve arkeolog Yasemin Cebenoyan'ın ölümü nedeniyle "PKK üyesi oldukları" iddia edilen 20 kişi²¹ hakkında İstanbul DGM'de görülen dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Daha önceki duruşmalarda esas hakkındaki görüşünü açıklayan DGM Savcısı, sanıklardan Deniz Demir (itirafçı), Hicran Kaçmaz (itirafçı), Abdülcelil Kaçmaz ve Hasan Kızılkaya'nın ölüm, Abdülhaluk Yunus Şen, Hasan Ergun ve Abdürrezzak Aydın'ın 22 yıl 6 ay ile 15 yıl arasında, 9 sanığın 7 yıl 6 ay ile 4 yıl 6 ay arasında hapis cezasına mahkum edilmesini, üç sanığın da beraat etmesini istemişti. Bombalı saldırı, radikal İslamcı İBDA/C örgütü tarafından üstlenildiği halde, DGM Savcılığı "PKK üyesi olduğu" ileri sürülen 20 kişi hakkında dava açmıştı.

Mısır Çarşısı: 9 Temmuz 1998 tarihinde İstanbul'daki Mısır Çarşısı'na bomba yerleştirerek 7 kişinin ölümüne 120 kişinin yaralanmasına neden oldukları iddia edilen 15 kişinin yargılandığı dava, yıl içinde sonuçlanmadı. 27 Şubat günü İstanbul DGM'de yapılan duruşmada Adli Tıp raporu okundu. Raporda, "patlamanın nedeninin anlaşılmasının mümkün olmadığı" belirtildi. Sanıklardan itirafçı Alaattin Öget, daha önceki duruşmalardaki iddialarını tekrarlayarak bombanın Pınar Selek ve diğer

sanıklar tarafından konulduğunu ileri sürdü. Öget, "Pınar Selek ve diğer sanıklar PKK üyesidir." dedi. DGM Savcısı ise patlamanın nedeninin ODTÜ, Makine Kimya Enstitüsü ve Jandarma Kriminal Laboratuvarı görevlilerinden oluşacak bilirkişi heyeti tarafından yeniden incelenmesi için Ankara'ya gönderilmesini istedi. Bu talebi kabul eden DGM, Baran Öztürk ve Delibaş Arat adlı sanıklar hakkında tahliye kararı verdi.

29 Mayıs günü yapılan duruşmada söz alan Alaattin Öget, daha önceki "Pınar Selek'in talimatı üzerine Mısır Çarşısı'nı bombaladıkları ve Erdal Nayır'ı öldürdükleri" yolundaki ifadelerini "baskı altında olduğu için" verdiğini öne sürdü. İtirafçı olmak istemediğini belirten Öget, "Pınar Selek ve diğerlerini mahkûm ettirmek için bana baskı yapıldı. Korktum ve itirafçı olmak için dilekçeler verdim. Selek'i mahkûm etmek için beni aracı olarak kullandılar" dedi. İfadesi sırasında Selek'e dönen Öget, "Öldürüleceksin dikkat et" dedi. Yine daha önceki duruşmalarda itirafçı olmak istediği yönünde açıklamalarda bulunan sanık Kadriye Sevgi Kübra da bu duruşmada Selek'i ve diğer sanıkları tanımadığını söyledi.

7 Ağustos günü yapılan duruşmada, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilen talimat üzerine dört bilirkişi tarafından hazırlanan rapor ile bir bilirkişi tarafından düzenlenen başka bir rapor okundu. Raporlardan birinde patlamanın nedeninin "bomba" olduğu ileri sürülürken, diğer raporda "gaz sıkışması" üzerinde durulduğu bildirildi.

Davada, Pınar Selek, Abdülmecit Öztürk (tutuklu), Alaattin Öget (tutuklu), İsa Kaya (tutuklu), Kübra Sevgi'nin (tutuklu) TCY'nin 125. maddesi ömür boyu hapis, Baran Öztürk, Heval Öztürk (tutuklu), Ercan Alır, Maşallah Yağın (tutuklu), Delibaş Arat, Menderes Öget, Erkan Öget, Hasan Kılıçdoğan, Alican Öget ve Suat Kaya'nın ise 3 yıla 31 yıl arasında hapis cezasına mahkûm edilmesi isteniyor.

Mavi Çarşı: "13 Mart 1999 tarihinde İstanbul Göztepe'de Mavi Çarşı adlı iş merkezine molotof kokteyli atarak 13 kişinin ölümüne neden oldukları" iddiasıyla Ergin Atabay, Abdullah Günay, Azime Işık ve Metin Yamalak hakkında ömür boyu hapis cezası istemiyle açılan davaya 28 Mart günü İstanbul DGM'de devam edildi. Duruşmada tanık olarak dinlenen sanık Azime Işık'ın annesi Sahime Işık, olay günü kızıyla birlikte olduklarını ve olayı televizyondan öğrendiklerini anlattı. Avukat Eren Keskin de tanıkların

²¹ Davada, Hasan Kızılkaya, Hasan Ergün, Kemal Aydın, Deniz Demir, Hicran Kaçmaz, Abdullah Yunus, Zeydin Güleç, Abdullah Çolak, Hamit Şen, Ömer Filizer, Nimet Kaçmaz, Sait Aytemiz, Abdulkadir Er, Abdürrezzak Aydın, Ramazan Gülle, Mehmet Ali Güneşli, Mehmet Şah Altan, Abdülhalik Yunus, Abdülcelil Kaçmaz ve Mehmet Uğurlu yargılanıyor. Sanıklardan Hasan Kızılkaya, 30 Haziran 1995 tarihinde Batman Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü ve tecavüze uğradığını açıklamıştı. Kızılkaya, Hasan Ergün ve Kemal Aydın hakkında açılan dava daha sonra Kutlar davasına eklenmişti.

poliste verdikleri ifadelerin birbirini tutmadığını vurguladı ve Metin Yamalak'ın olay günü HADEP görevlisi olarak Adana'da olduğuna dair tanıklar bulunduğunu söyledi. Abdullah İzgi adlı tanık da 7 Haziran günü yapılan duruşmada HADEP Genel Merkez Gençlik Kolları üyesi Metin Yamalak'ın seçim çalışmaları nedeniyle 3 Mart 1999 tarihinde Adana'ya geldiğini ve daha sonra Mersin'e geçtiğini söyledi. Hayrettin Yıldız adlı tanık ise Metin Yamalak'ın 5 ya da 6 Mart 1999 tarihinde Mersin'e gelip 6 gün kendisinde kaldığını, olayın olduğu günlerde Mersin'de bulunduğunu söyledi.

1 Kasım günü yapılan duruşmada söz alan Avukat Ayhan Erdoğan, mahkemenin savunma hakkının kullanılmasına engel olduğunu iddia ederek, "Biz savunma olarak değil, usulen buradayız" dedi. Müvekkillerinin ifadelerinin işkence ile alındığını belirten Erdoğan, olay yerinde yapılan keşfe ilişkin video görüntülerinin Adli Tıp Kurumu tarafından incelenmesi isteklerinin reddedildiğini anımsattı. Erdoğan, görüntülerden müvekkillerine işkence yapıldığının anlaşılacağını savundu. Erdoğan savunma hakkının kısıtlanması nedeniyle dosyayı 10 gün içinde

AlHM'e götüreceklerini bildirdi. Avukat Eren Keskin de "Polis ifadeleri, olay tutanağı ve tanık ifadelerinde çelişkiler vardır. Uzun süren tutukluluk sürecinde, müvekkillerimin lehine gelişen hiçbir şey olmadı. Daha çok aleyhine gelişen şeyler oldu. Dosyada somut deliller yoktur" dedi.

Cem Alptekin'in Yargılanması: "16 Mart Katliamı" davası avukatlarından Cem Alptekin hakkında "MİT'e hakaret ettiği ve MİT görevlisinin kimliğini açıkladığı" iddiasıyla açılan dava 1 Mayıs günü İstanbul DGM'de beraatla sonuçlandı. İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 16 Ekim 2000 tarihinde beraatla sonuçlanan dava, Yargıtay 9. Ceza Dairesi tarafından 15 Mart 2001 tarihinde "TMY'nin 6. maddesi uyarınca açılan davaların DGM'de görülmesi gerektiği" görüşüyle bozulmuştu. 31 Ocak günü yeniden başlayan davada, Alptekin hakkında "MİT'e ait belgelerin açıklanması (MİT Yasası) ve MİT'e hakaret ettiği (TCY 159)" iddialarıyla ilgili olarak Şartla Salıverme Yasası uygulanmış, "terörle mücadelede görev alanların kimliğini açıklamak (TMY 6)" iddiasıyla ilgili dosya ise DGM'ye gönderilmişti.

6 - SİVİL ÇATIŞMALAR

Esenler Olayı-Nusret Özcan (38), Volkan Karaöz (22)

İstanbul'un Esenler mahallesinde iki grup arasında 2 Mart gecesi başlayan ve 3 Mart günü de süren kavgada Nusret Özcan adlı kişi öldü, 12 kişi de yaralandı. Esenler Karabayır mahallesinde Siirtli bir alüminyum doğramacının alacaklı olduğu Roman vatandaşın parasını istemesi üzerine kavga çıktığı, kavganın daha sonra Romanlarla mahallede Romanları istemeyenler arasında çatışmaya dönüştüğü ileri sürüldü. Başka kaynaklar ise olayın 2 Mart günü Alevi bir çocuğun aşırı sağ görüşlü kişiler tarafından dövülmesiyle başladığını, aynı gün akşam saatlerinde de Ülkü Ocaklarında ve Milli Gençlik Vakfı'nda toplanan kalabalık bir grubun mahalledeki Alevilerin ve sol görüşlülerin evlerine saldırdığını açıkladı. Polis baskınlarının da ağırlıklı olarak bu evlere düzenlendiği bildirildi. Polislerin ölüm orucunda sağlık durumu bozulduğu için tahliye edilen İsmet Sınağ'ın evini de bastığı kaydedildi.

3 Mart günü sabah saatlerinde çoğunluğunu Siirtli ve Sinopluların oluşturduğu yaklaşık 75 kişilik bir grup Sakarya caddesinde toplandı. Cadde üzerinde sürekli olarak tur atan grup bir yandan tekbir getirirken diğer yandan da esnafı kepenk kapatmaları konusunda uyardı. Bu sırada ara sokaklardan ana caddeye çıkmak isteyen araçlara izin verilmedi. Ellerinde sopa ve taşlar bulunan grup, Romanlara saldırıya geçti.

Karakol polislerinin çatışmaya müdahalede yetersiz kalması üzerine mahalleye çevik kuvvet ekipleri

çağrıldı. Grubun silah seslerinin yükselmesiyle dağılmaya başlaması üzerine bazı kişilerin "Mahallemiz için gün bugündür. Bugün erkeklik günüdür" diye bağırarak çatışmaya katılmayanları kavgaya çağırdığı ileri sürüldü. Silah, molotofkokteyli, taş ve sopaların kullanıldığı çatışmada Romanların açtığı ateş sonucu yaralanarak hastaneye kaldırılan Nusret Özcan öldü, Tuncay Ünverdi (25) ameliyata alındı. Nusret Özcan'ın sağ görüşlü olduğu bildirildi.

Çatışma sırasında çevik kuvvet ekipleri panzerlerle birlikte ara sokaklarda kavga edenleri kovalarken, binaların çatılarından polisler taş ve kiremit atıldı. Çevredeki binalara giren polisler 21 kişiyi gözaltına aldı. İki grup arasındaki kavgayı kısa sürede yatıştıran çevik kuvvet ekipleri daha sonra ara sokakları keserek güvenlik önlemleri aldı. Gözaltına alınan 21 kişinin üzerinde 9 tabanca ele geçirildiği açıklandı.

Kavganın ardından 7 Mart günü de Esenler Davutpaşa caddesinde Volkan Karaöz adlı genç bıçaklanarak öldürüldü.

Olayda kurşunla bacaklarından yaralanan Mustafa Arıboğan ve Nazmi Özkan ile Bülent Gezginci 3 Mart günü taburcu oldu. Murat Bal, Murat Mızrak, Birol Atlı, Kadir Bal, Esat Özkan, Serdar Basınç, Memduh Basınç, Nedim Basınç ve Şennur Sağır'ın tedavileri ayakta yapıldı.

Esenler Kaymakamı Ali Gün, 3 Mart günü Bağcılar caddesinde ikinci bir emre kadar gece sokağa

çıkmanın yasaklandığını açıkladı. Polisin durumu kontrol altına almasından sonra öğle saatlerinde İstanbul Valisi Erol Çakır ve Emniyet Müdürü Hasan Özdemir incelemelede bulunmak üzere bölgeye geldi. Çakır ve Özdemir'in bulunduğu grup, bir sokaktan geçerken taşlandı. Güvenlik güçleri, Çakır ve Özdemir'i hızla sokaktan uzaklaştırdı.

Olaya karıştıkları iddiasıyla gözaltına alınan 43 kişiden 39'u 7 Mart günü "Ateşli Silahlar Yasası'na muhalefet", "kamu malına zarar vermek", "polise mukavemet", "adam yaralamak" ve "ölümle biten kavgaya karışmak" iddialarıyla tutuklandı. 4 kişi ise tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Daha önce serbest bırakılan 95 kişiden 17'si ise başka suçlardan arandıkları için Asayiş Şube Müdürlüğü'ne geri götürüldü. Nusret Özcan'ı öldürdüğü iddiasıyla aranan Eyüp Göçer adlı kişi de 22 Mart günü gözaltına alındı.

İstanbul Bakırköy Cumhuriyet Savcılığı, olaylar nedeniyle 148 kişi hakkında dava açtı. Davada 45'i tutuklu 48 kişinin "Faili belli olmayacak şekilde adam öldürmek ve yaralamak", "Polise mukavemet". "Kamu malına zarar vermek" suçlarından cezalandırılması istendi.

Selami Zencir

İstanbul Esenler'de yaşananlara benzer bir olay da Adana'nın Yüreğir ilçesinde yaşandı. 8 Mart günü Yüreğir Sinanpaşa mahallesi Kışla caddesinde "Cono" aşiretinden Orhan Hızavcılar'ın arabasıyla hız yapması üzerine mahalledeki gençlerle tartıştığı ve Hızavcılar'ın bir süre sonra arkadaşlarıyla geri döndüğü bildirildi. Burada çıkan kavgada Selami Zencir (31) adlı kişi öldü, 6 kişi de yaralandı.

Bu olayın ardından 11 Mart günü "Cono" aşiretinden Orhan Eken'in G.Y. (16) adlı kızı kaçırması üzerine toplanan kalabalık bir grup önce Eken ailesinin evini taşladı. Daha sonra eve ateş açan grup ardından evi yaktı. Evde bulunan sekizi çocuk 15 kişi polisler ve itfaiyeciler tarafından kurtarıldı. Kurtarma çalışmaları sırasında grubun polisleri engellemeye çalıştığı bildirildi.

Evde bulunanlardan Nayme Eken (45) ve Pinar Şahin'in (28) silahla, Burhan Eken (42), Metin Eken (44), Nurhan Eken (33), Ali Eken (8) ve Anıl Eken'in (6) de dumandan zehirlendiği ve atılan taşlar nedeniyle yaralandığı öğrenildi. Kalabalık Yüreğir Emniyet Müdürü Hüseyin Çapkın tarafından yatıştırıldı.

Yaralılarından Burhan Eken, yeğeni Orhan Eken'in Kayserili bir ailenin kızı olan G.Y.'yi kaçırması nedeniyle, kızın akrabaları tarafından evlerinin yakıldığını söyledi. Silahla yaralanan iki kadın da, kendilerini Hüseyin Akkaya adlı kişinin silahla yaraladığını iddia ettiler. Saldırını başlatarak, halkı kışkırttığı ileri sürülen Ordubey Çirkin, İzzet Çirkin, Hasan Hüseyin Akkaya, Hasan Yıldız, Güler Yıldız ve Cengiz Türk gözaltına alındı.

Turan Kılınc

İzmir'in Bergama ilçesine bağlı Pınarköy'de bazı köylülerin siyanürle altın çıkarmaya çalışan Normandy firmasından rüşvet aldığı iddiaları üzerine çıkan kavgada Turan Kılınc öldü. Edinilen bilgiye göre olay şöyle gelişti:

Yaklaşık bir yıl önce Alevi dedesi Tahir Kılınc (50) ve kardeşi İzzet Kılınc'ın, 'köylülerin siyanürlü yöntemle altın çıkarılmasına karşı çıkmasını önlemek için Normandy firmasından 40 milyar lira para aldığı' ileri sürüldü. Bu söylentiler üzerine köylüler, yeni dede olarak Kılınc kardeşlerin amca çocukları Kemal Kılınc'ı (70) seçti. Bunun üzerine İzzet ve Tahir Kılınc kardeşler ile Kemal Kılınc arasında gerginlik başladı. 21 Ağustos gecesi babası Kemal Kılınc'ın dövüldüğünü öğrenen Turan Kılınc ile Tahir ve İzzet Kılınc arasında tartışma çıktı. Olayda Turan Kılınc, silahla öldürüldü, yakınlarda oyun oynayan Oğuzhan Kılınc da (13) yaralandı. Olaydan sonra, Tahir Kılınc, Abidin Kılınc, Rıza Kılınc, Mustafa Kılınc, Erdoğan Kılınc ve Şahin Kılınc gözaltına alındı. İzzet Kılınc ise yakalanamadı. Mustafa Kılınc'ın, "Turan Kılınc'ı kendisinin vurduğunu söylediği" öğrenildi.

Sinan Kayış

31 Ağustos gecesi İstanbul Okmeydanı'nda bildiri dağıtan ÖDP yanlısı bir gruba silahlı saldırı düzenlendi. Olayda ÖDP üyesi Sinan Kayış (22) öldü. Olay şöyle gelişti:

Saat 21.30 sıralarında Mahmutşevketpaşa mahallesinde bildiri dağıtan dört ÖDP'li ile Yüce-tepe Gençler kahvesinin sahibi Ziya Yüce-tepe arasında tartışma çıktı. Tartışmanın büyümesi üzerine Ziya Yüce-tepe grubun üzerine ateş açtı. Olayda Sinan Kayış ve Yalçın Köse (30) silahla yaralandı. Kayış, kaldırıldığı hastanede öldü. Sinan Kayış, 2 Eylül günü Sivas'ın Hafik ilçesine bağlı Çakmak köyünde toprağa verildi.

Saldırıda karnından ve omzundan yaralanan Yalçın Köse, 6 Eylül günü hastaneden taburcu edildi. Gazetecilerle görüşen Yalçın Köse, olayı şöyle anlattı:

"Bize ateş açan Ziya Yüce-tepe mahallemizin çocuğu. Kendisiyle de ağabeyleriyle de merhabamız var. O akşam da ÖDP'nin seçim bildirisini dağıtmak için kahveye gittik. Ziya'nın ağabeyi de kahvedeydi, hatta merhabalaşıp şakalaştık. Ortada hiçbir gerginlik yokken Ziya küfretmeye başladı ve bizi kovdu. Ben bunun yasal bir bildiri olduğunu söyledim. Ama öfkesi giderek artıyordu. Sanki orada olan birilerine kendini ispat etmeye çalışıyordu. O sırada diğer ağabeyi üzerimize yürüdü. Kısa süreli bir arbeye yaşandı. Bunun üzerine kahveden çıktık. İçeride düşen gözlüğümün getirilmesini beklerken bizimle birlikte olan bir arkadaşımızı iterek yere düşürdüler. Onu kaldırmak için içeri girdiğimizde Ziya üzerimize kurşun yağdırmaya başladı. Tam iki şarjör kurşun boşaltıldı. İlk ben vuruldum. Dizlerimin üzerine çöktüğümde Ziya'yı

elinde silah ile, 'Çıkin gidin' diye bağırırken gördüm. Bu sırada Sinan önüme düştü. 'Vuruldu, ölüyorum' diyordu. Sonra ikinci kurşun geldi. Kendimden geçmişim, gözümü hastanede açtım."

Olaydan sonra Ziya Yücepete kaçtı, Yücepete'nin ağabeyi Muharrem Ziya Yücepete ve arkadaşı Mehmet Keskin gözaltına alındı. 2 Eylül günü polise teslim olan Ziya Yücepete ve olaydan sonra Yücepete'nin silahını aldığı ileri sürülen Ömer Karakuş, 4 Eylül günü Şişli 1. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından tutuklandı.

Şişli Cumhuriyet Savcılığı'nın açtığı davada, Yücepete ve Karakuş'un "kasten adam öldürmek", "müessir fiil", "ruhsatsız silah taşımak" suçlarını işledikleri iddiasıyla 25 ile 34 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. İddianamede, Ömer Karakuş'un olay sırasında kahveden çıktığı ve posta kutusunda saklanan bir tabancayla ÖDP'lilerin üzerine ateş açtığı belirtildi. Dava 14 Kasım günü İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başladı.

Bu arada olayın yaşandığı kahve 5 Eylül gecesi kimliği belirlenemeyen kişiler tarafından bombalandı. Patlama kahvehane ve çevredeki binalarda hasara neden oldu.

Emir Carlı

1 Kasım günü İstanbul Sultanbeyli'de, AKP afişleri asan bir grup ile çevrede bulunanlar arasında çıkan tartışmada AKP'li Emir Carlı (37) kafasına aldığı darbeler sonucu öldü.

Ömer Ekinci

8 Kasım gecesi Yozgat'ta ATP ile MHP üyeleri arasında çıkan kavgada MHP'li Ömer Ekinci (21) öldü, Recep Çetintaş ve Ahmet Aslan yaralandı. Olaydan sonra 12 kişi gözaltına alındı.

Şeref Akbulut, Oğuzhan Melek, Cemil Ballı

İstanbul Zeytinburnu Nakliyeciler Sitesi'nde Türk-İş'e bağlı TÜMTİS ve DİSK'e bağlı Nakliyat-İş sendikalarının üyeleri arasında iki ay süren gerginlik 20 Kasım günü çatışmaya dönüştü. Kavgada, Şeref Akbulut (48), Oğuzhan Melek (25) ve Cemil Ballı (28) adlı Nakliyat-İş üyeleri bıçaklanarak öldürüldü, 7 kişi de yaralandı. Olayın ardından çok sayıda işçi ve sendikacı gözaltına alındı. Gözaltına alınan 47 kişi, 23 Kasım günü Zeytinburnu Cumhuriyet Başsavcılığı'na sevk edildi. Adliyeye sevk edilenlerden Hasan Doğan, Aziz Özdoğan, İlker Dilcan ve Kemal Karabulut nöbetçi mahkeme tarafından tutuklandı, Mehmet Birsın, Hasan Özdoğan ve Ramazan Karaduman ise tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

İki sendika arasındaki gerilimin, sitedeki şirketlerde çalışan 800 işçinin bir süre önce TÜMTİS'ten istifaya ederek Nakliyat-İş'e üye olmalarından kaynaklandığı bildirildi. 19 Kasım günü Nakliyat-İş üyelerinin TÜMTİS eski yöneticilerinden Hüseyin Özdoğan'ı dövdükleri, 20 Kasım günü de Nakliyat-İş üyesi bir işçinin Yenibosna semtinde dövüldüğü öğrenildi.

İstanbul Emniyet Müdürü Hasan Özdemir, "kavganın çıkış nedeninin rant olduğunu" öne sürdü. Her iki sendikanın yetkilileri ise işçi aidatlarının Özdemir'in iddia ettiği gibi rant doğuracak büyüklükte olmadığını savundular.

TÜMTİS Genel Başkanı Sabri Topçu, olaya Nakliyat-İş Sendikası'nın neden olduğunu iddia ederek "Nakliyat-İş'e kayıt yaptırmaları yönünde bir süredir işçilere baskı yapılıyordu. Dün bir grup, TÜMTİS'in Topkapı'daki 1 No'lu şubesine saldırmış. Camları kırmışlar" dedi.

Nakliyat-İş Sendikası Genel Başkanı Küçükosmanoğlu da, "TÜMTİS sarı sendikacılık yapmaktadır. Burada bir hazımsızlık içinde olan TÜMTİS, dışarıdan getirdiği kişilerle işçiler üzerinde baskı kurmaya çalışmaktadır" dedi.

The Marmara Otel Baskını

İstanbul Taksim meydanında bulunan The Marmara Otel 4 Mayıs günü sabah saatlerinde Çeçen uyruklu Mustafa Yıldırım (29) tarafından basıldı. Edinilen bilgiye göre olay şöyle gelişti:

Olay günü saat 10.30 sıralarında The Marmara Otel'i giren Yıldırım, fiyatlar hakkında bilgi aldıktan sonra otelden ayrıldı. Yaklaşık yirmi dakika sonra otele dönen Yıldırım elindeki otomatik silahla havaya 5-6 el ateş açarak lobide bulunanları yere yatırdıktan sonra üçü Japon, dördü Bulgar olmak üzere 13 kişiyi yaklaşık bir buçuk saat boyunca rehin aldı.

Eylem sürerken İstanbul Emniyet Müdürü Hasan Özdemir otele girerek Yıldırım'ı ikna etmeye çalıştı. Yıldırım, Çeçenistan ve Filistin ile ilgili bir bildiri okuyacağını söyleyerek gazetecilerin yanına getirilmesini istedi. Yıldırım talebinin yerine getirilmeyeceğini anlaması üzerine tek bir getirerek teslim oldu. Yıldırım'ın ifadesinde "eylemi tek başına planladığını, amacının Çeçenya ve Filistin'de yaşananlara dikkat çekerek Türkiye'ye faydalı bir iş yapmak olduğunu" söylediği öğrenildi.

Mustafa Yıldırım, 8 Mayıs günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Yıldırım'ın "birden çok kişinin hürriyetini kısıtlamak, panik yaratacak şekilde meskun mahalde ateş etmek ve silah bulundurmak" suçlarından tutuklandığı öğrenildi. Mustafa Yıldırım'a yardım ettiği gerekçesiyle gözaltına alınan kardeşi İsa Yıldırım ise serbest bırakıldı.

İstanbul DGM Savcılığı daha sonra Mustafa Yıldırım hakkında görevsizlik kararı verdi. DGM Savcılığı, dosyayı "Yıldırım'ın suçunun terör kapsamına girmediği" gerekçesiyle İstanbul Beyoğlu Cumhuriyet Savcılığı'na gönderdi. Beyoğlu Cumhuriyet Savcılığı da Yıldırım hakkında "siyasi amaçla birden çok kişinin hürriyetini kısıtlamak", "korku yaratacak şekilde ateş açmak" ve "ruhsatsız silah bulundurmak" iddialarıyla dava açtı.

Beyoğlu 2. Ağır Ceza Mahkemesi, dosya üzerinde yaptığı inceleme sonucunda Mustafa Yıldırım ve

tutuksuz yargılanan kardeşi İsa Yıldırım'ın suçlarının devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanına girdiği gerekçesiyle görevsizlik kararı verdi. Bu kararın ardından dosyayı inceleyen İstanbul DGM de görevsizlik kararı verdi. Dosya "davaya hangi mahkemenin bakacağına karar verilmesi" için Yargıtay 5. Ceza Dairesi'ne gönderildi. Yargıtay'ın Ağır Ceza Mahkemesi'nin görevli olduğu yönündeki kararı üzerine Mustafa Yıldırım ve İsa Yıldırım'ın yargılanmasına Beyoğlu 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Davalar

Hüseyin Duman: 17 Nisan 1999 tarihinde SİP üyesi Hüseyin Duman'ı öldürdüğü gerekçesiyle Küçükbakkalköy Ülkü Ocakları Başkanı İhsan Bal²² hakkında açılan davaya 25 Ocak günü Kadıköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Duruşmada, Hüseyin Duman'ın öldürülmesinde kullanılan silahın İhsan Bal'a ait olduğuna ilişkin Makine Kimya Endüstrisi Kurumu raporu okundu. Bal ise silahı olaydan bir süre önce kaybettiğini iddia etti.

19 Mart günü yapılan duruşmada esas hakkındaki görüşünü açıklayan Cumhuriyet Savcısı, İhsan Bal'ın "kasten adam öldürmek" suçundan cezalandırılmasını istedi.

Dava 16 Mayıs günü Kadıköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde sonuçlandı. Mahkeme, İhsan Bal'ı TCY'nin "kasten adam öldürmek" suçuna ilişkin 448. maddesi uyarınca 24 yıl hapis cezasına mahkum etti. Ancak, Bal'ın cezası Şartla Salıverme Yasası uyarınca ertelendi.

Zeki Genç: 14 Kasım 2001 tarihinde HADEP İstanbul İl Örgütü ve Şişli İlçe Örgütü binalarına saldırı düzenleyen Zeki Genç hakkında açılan davaya 1 Kasım günü İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Duruşmada, Zeki Genç'in 15 Kasım 2001 tarihinde İHD İstanbul Şubesi'ne düzenlediği saldırı nedeniyle yargılandığı Beyoğlu 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin yanlılıkla gönderdiği yazı üzerine 18 Temmuz günü tahliye edildiği bildirildi. Zeki Genç'in aranmasına devam edildiği ve yazı nedeniyle soruşturma açıldığı bildirildi. Genç'in, "silahlı tehdit, hürriyeti tahdit, silahlı etkili eylem ve bıçakla etkili eylem" suçlarından cezalandırılması istenen iddianamede, Turgay Araz ve Bülent Şat hakkında da 6 ay ile 1 yıl arasında hapis cezası isteniyor. Zeki Genç, 2002 yılında yakalanamadı.

Swissotel Baskını: 22 Nisan 2001 tarihinde İstanbul Swissotel'i basan 13 kişi hakkında açılan davada, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi ile İstanbul DGM arasındaki olumsuz görev uyumsuzluğu, Mayıs ayında Yargıtay tarafından çözüldü. Yargıtay, davanın İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmesine karar verdi.

18 Kasım günü yapılan duruşmada esas hakkındaki görüşünü açıklayan Cumhuriyet Savcısı, sanıkların TCY'nin 313. maddesi uyarınca "suç işlemek için

teşekkül oluşturmak", "panik yaratmak için silah kullanmak" ve "silahla birçok kişinin hürriyetini kısıtlamak" suçlarından 7 yıldan 19 yıla kadar değişen hapis cezalarına mahkum edilmelerini istedi.

Dava 30 Aralık günü sonuçlandı. İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada Muhammet Emin Tokcan "hürriyeti kısıtlamak", "meskûn mahalde ateş etmek" ve "ruhsatsız silah taşımak" suçlarından 11 yıl 10 ay 6 gün, Emin Taştan "hürriyeti tahdit" ve "ruhsatsız silah taşımak" suçlarından 8 yıl 20 gün, Ali Tokcan, Hayri Kadı, Yüksel Özdemir, Yalçın Şahin, Bahri Demir, Atilla Kivik, Bünyamin Kivik, Hayati Ak, Mehmet Yapıcı, Serdal Seferoğlu ve Ramazan Karabulut ise 3 yıl 10 ay 20'şer gün hapis cezasına mahkum edildi. Sanıklar "suç işlemek için çete kurmak" suçundan ise beraat etti. Mahkeme, Tokcan dışındaki sanıkların tahliye edilmelerine karar verdi.

Tokcan ise 16 Ocak 1996 tarihinde Avrasya feribotunun kaçırılması nedeniyle hükümlü olduğu için serbest bırakılmadı. Tokcan, eylem nedeniyle 8 yıl 10 ay 20 gün hapis cezasına mahkum edilmiş ve 3 Ekim 1997 tarihinde Dalaman Yarı Açık Cezaevi'nden firar etmişti. 29 Nisan 1999 tarihinde İstanbul'da yakalanan Muhammet Emin Tokcan, Şartla Salıverme Yasası uyarınca 22 Aralık 2000 tarihinde serbest bırakılmıştı. Bu arada Avrasya Feribotu'nun kaçırılması nedeniyle hapis cezasına mahkum edilen ve daha sonra tedavi amacıyla kaldırıldığı hastaneden firar eden Çeçen eylemci Viskhan Abdurrahmanov Haziran ayında sınır dışı edildi. Abdurrahmanov Gürcistan'a gönderildi.

Olaylar

Konya Selçuk Üniversitesi öğrencisi Abdülkadir Bozdoğan, 29 Aralık 2001 tarihinde MHP yanlısı bir grubun saldırısı sonucu yaralandı.

Zonguldak'ın Devrek ilçesinde de aynı gün Mehmet Budak adlı yerel sanatçı MHP'liler tarafından dövüldü. Budak'ın olaydan iki gün önce sahneye çıktığı bir otelde, Devrek Ülkü Ocağı Başkanı Erdal Çolak ve kardeşi Engin Çolak'ın istediği bir şarkıyı söylemediği gerekçesiyle dövüldüğü öğrenildi. Çolak kardeşler olayın ardından polise teslim oldu

Marmara Üniversitesi Rektörlüğü'ne "Kürtçe'nin seçmeli ders olarak okutulması" için dilekçeyle

²² 2000 yılı Aralık ayında İhsan Bal hakkında, "kasten adam öldürmek" suçundan dava açılmış ve 22 Aralık 2000 tarihinde de Bal hakkında giyabi tutuklama kararı verilmişti. Bal, Şartla Salıverme Yasası'nın yayınlanmasının ardından 4 Ocak 2001 tarihinde teslim olmuş ve aynı gün 10 milyar lira kefaletle serbest bırakılmıştı. İhsan Bal'ın adı 23 Nisan 1977 tarihinde Kurtuluş örgütü yanlısı Ali Güngör'ün, 22 Şubat 1979 tarihinde de Akıncılar Derneği Başkanı Metin Yüksel'in öldürülmesine karışmıştı. İlk olay nedeniyle Kadıköy 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde, ikinci olay nedeniyle de İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nde yargılanan Bal'ın "delil yetersizliği" gerekçesiyle beraat ettiği öğrenildi.

başvuran öğrenciler MHP'lilerin saldırısına uğradı. 22 Kasım 2001 tarihinde dilekçe veren öğrenciler, haklarında açılan soruşturma çerçevesinde evlerine gönderilen mektuplarla 6 Ocak Pazar günü okula çağrıldıklarını bildirdiler. Öğrenciler, Marmara Üniversitesi kampüsüne gittiklerinde ifadelerinin alınmadığını, bunun yerine "Dilekçeyi kendi arzunuzla mı yazdınız?", "İçeriğinden haberdar mıydınız?", "Herhangi bir teşvik ya da baskı gördünüz mü?", "İsterseniz isim belirtiniz", "Dilekçenin içeriğine hala katılıyor musunuz?" gibi soruların yer aldığı bir anketi yanıtlamalarının istendiğini söylediler. Hafta sonu olmasına karşın yoğun güvenlik önlemleri alındığını belirten öğrenciler, okul çıkışında kalabalık bir MHP'li grubun saldırısına uğradıklarını, olayda Ramazan Adıyaman adlı öğrencinin ağır yaralandığını ifade ettiler.

Olayın ardından öğrenciler, "kendilerini pazar günü okula çağıran rektörlük ve polisler hakkında, can güvenliklerini tehlikeye attıkları ve saldırılara göz yumdukları" iddiasıyla suç duyurusunda bulundular. Öğrencilerin avukatı Çetin Yüksel de, "toplu dilekçe vermenin" YÖK Disiplin Yönetmeliği'ne göre suç teşkil etmediğini belirtti. Öğrencilerden Harun Ece, "Dilekçe verdiğimiz günden itibaren yalnız yürüyemez olduk. Özellikle isimler kapılara asıldıktan sonra sık sık tehditler, gözaltılar yaşadık. Bazı isimlerin karşısı çarpıyla işaretlendi. Evlerimiz polis tarafından basılıyor, bazı arkadaşlarıma ajanlık teklif ediliyordu. Bir de kendilerine 'ülküçü' diyen insanlar var. Onların direkt saldırılarına maruz kalmaya başladık. Artık hiç kimse okuldan yalnız ayrılmıyor" dedi.

Uğur Mumcu'ya düzenlenen suikastın 9. yıldönümü nedeniyle 24 Ocak günü Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde Atatürkçü Düşünce Kulübü'nün düzenlediği anma törenine katılan Vedat Doğan adlı öğrenci MHP'lilerin saldırısına uğradı. Okul kantininde Doğan'ı döven saldırganlar tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

7 Mart günü Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Başkanı Prof. Dr. Engin Bermek'in İstanbul Kadıköy'deki evinin önüne bırakılan bombanın patlaması sonucunda Bermek'in oğlu Esen Bermek ağır yaralandı. Esen Bermek hastanede tedavi altına alındı. Saldırının amacı konusunda bilgi edinilemedi.

Gaziantep Üniversitesi'nde 2001 yılı Aralık ayında "oruç tutmadıkları" gerekçesiyle sağ görüşlü öğrenciler tarafından kaçınılarak dövülen ve daha sonra düzenlenen protesto gösterisinde gözaltına alınan öğrenciler okuldan uzaklaştırıldı. Üniversite Disiplin Kurulu'nun Şahin Bakır, Orhan Çiftçi, Vural Tarla, Sezai Karatay, Sunrullah Canbey, Gökhan Kurtbeyoğlu, Ali Sönmez adlı öğrencileri okuldan attığı, Salman Kılınc, Aydın Çelik, Anıl Oktay Çelik, Ümit Özoktay, Yusuf Çiftçi, Haydar Akışhan, Murat Aktaş, Erol Kanar, Redi Adıbelli, Zekeriya Çetinkaya adlı öğrencilere bir dönem, Özgür Vicdan, Durmuş Sağlam, Yılmaz Çağlar ve İsmail

Elmalı adlı öğrencilere de bir hafta uzaklaştırma cezası verdiği öğrenildi.

Bir dönem uzaklaştırılan öğrencilerin "sınavlara giremeyecekleri ve gerekli not ortalamasını tutturamayacakları için okuldan atılmış" sayılacakları bildirildi. 3 Aralık 2001 tarihinde üniversitenin Elektrik Mühendisliği bölümü kafeteryasında oturan bir grup sol görüşlü öğrenci MHP'lilerin saldırısına uğramıştı. 4 Aralık 2001 tarihinde Gaziantep Üniversitesi Öğrenci Yurdu'nda Burhan Çelik ve soyadı öğrenilemeyen Sedat adlı öğrenciler MHP'liler tarafından dövülmüş, bir gün sonra da üniversitede açılan "Kürtçe Okuma Masası"nın başında bekleyen sol görüşlü öğrenciler MHP'lilerin saldırısına uğramıştı. Daha sonra yurt ve öğrenci evlerine düzenlenen baskınlarda, çok sayıda öğrenci gözaltına alınmış, 13'ü tutuklanmıştı. Öğrenciler ilk duruşmada tahliye edilmişti.

Ankara Cumhuriyet Lisesi öğrencisi Onurkan Pekdemir (Avcı), 28 Mart günü okulda sağcı öğrenciler tarafından dövüldüğünü bildirdi. Daha önce de tehdit edildiğini belirten Pekdemir, silahla gelen sağcılar okul yönetimine bildirdiği ve sağcıların koydukları kurallara uymadığı için saldırıya uğradığını söyledi. Pekdemir'e iki günlük rapor verildi.

Mersin Üniversitesi İşletme Fakültesi öğrencisi Ömer Kılıç, 11 Mart günü Yurt-Kur öğrenci yurdundaki odasında ayakları ipe bağlanmış ve bilekleri jilette kesilmiş olarak bulundu. Kılıç'a aralarında öğrenci olmayanların da bulunduğu MHP yanlısı kişilerin saldırdığı bildirildi. Kılıç'ın odasında yapılan aramada "Kurtların olduğu yerde çakallar barınmaz" yazılı bir not bulundu. Kılıç'ın oda arkadaşlarından Burak Satıcıoğlu, uykudayken tanımadığı birkaç kişinin saldırısına uğradıklarını ve kendisinin güçlüğüle kurtulduğunu söyledi.

Ancak olayın ardından Mersin Emniyet Müdürlüğü tarafından yapılan açıklamada, "Kılıç'ın intihara kalkıştığı" iddia edildi. Açıklamada, odada bulunan notun Kılıç tarafından yazıldığı belirtildi. Kılıç'ın kendisini nasıl dövdüğü ve ayaklarını neden bağladığı konusunda bilgi verilmeyen açıklamada "Şahıs, maddi ve manevi yönden zor günler geçirdiğini, bunalıma girerek siyasi içerikli not yazdığını ve maket bıçağı ile her iki bileğini kestiğini, tişörtü boğazına sarıp ayaklarını bağlayarak intihara teşebbüs ettiğini beyan etmiştir" denildi.

Yazının saldırganlar tarafından kendisine zorla yazdırıldığını belirten Kılıç, sorumlular hakkında dava açması için CHP Merkez İlçe Başkanı Avukat Adnan Gündoğdu'ya vekalet verdi.

Mersin Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Gündoğdu şunları anlattı:

"Ömer'le görüştüm. İntihar etmediğini, saldırıya uğradığını söyledi. Kendisine baskı yapıldığını anlattı. Koma halinde bulunduğu yerde polisin eline geçen

yazının kendisine, saldırganlar tarafından zorla yazdırıldığını belirtti. Yazı iyice incelendiğinde eli tutularak zorla yazdırıldığının anlaşılacağını söyledi.”

Saldırımı öğrenci olmadığı halde 5-6 yıldır yurttan kalan “Reis” Kenan adlı kişinin örgütlediğini belirten Avukat Gündoğdu, Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi’nde Dr. Özmen Metin’in hazırladığı raporda Kılıç’a “saldırı düzenlendiğine” ilişkin ifadeler yer aldığına dikkat çekti. Emniyet Müdürlüğü’nün saldırıya intihar süsü vermek istediğini belirten Gündoğdu, “Bunun arkasında yatan gerçek ise Mersin Yurt-Kur binasında kalan demokrat öğrencilere yapılan baskıyı gizlemektir. Yıllarca öğrenci olmadığı halde yurttan barınan ‘Reis Kenan’ gibi öğrenci kılığındaki kişilerin bir an önce temizlenmesi gerekir” dedi.

14 Mart günü olayı protesto amacıyla gösteri düzenleyen öğrencilere müdahale eden polisler, 100 kadar öğrenciyi gözaltına aldı.

Ankara Üniversitesi Cebeci Kampüsü’nde İP (İşçi Partisi) yanlısı öğrencilerle sol görüşlü öğrenciler arasında çıkan kavgada 10 kişi yaralandı. Kampüste 5 Nisan günü İP yanlısı öğrencilerin düzenlemek istediği basın açıklamasının sol görüşlü öğrenciler tarafından engellenmesinin ardından 8 Nisan günü SBF önüne gelen 80 kadar İP yanlısı öğrenci, sol görüşlü üç öğrenciyi dövdü. Polislerin kampüse gelmesinden sonra da Eğitim Bilimleri Fakültesi önünde taşlı sopalı çatışma çıktı. Olayda 10 öğrenci yaralandı.

Yıldız Teknik Üniversitesi öğrencisi Hüseyin Camcı, 9 Nisan günü okul çıkışında aşırı sağ görüşlülerin saldırısına uğradı. Başına aldığı satır darbesiyle yaralanan Camcı, “Biri okul dışındandı. Diğer ikisini tanıyorum. Bizim üniversitede okuyorlar. Satırla beni başımdan yaralayan bizim okulda okuyan Hasan adlı öğrencidir” dedi. Camcı, olay yerine gelen polislerin saldırganlara müdahale etmediğini bildirdi.

Ankara Gazi Üniversitesi’nde 17 Nisan günü sağ görüşlü öğrenciler arasında çıkan çatışmada 5 kişi yaralandı. Olayın, MHP’nin gençlik örgütlenmesi Ülkü Ocakları’ndan ayrılan bir grubun Büyük Birlik Partisi’nin (BBP) gençlik örgütlenmesi Alperen Gençlik Ocakları’na geçmesinden kaynaklandığı bildirildi. Öğle saatlerinde Ülkü Ocakları Genel Başkanı Atilla Kaya’nın da aralarında bulunduğu kalabalık bir grubun Eğitim Fakültesi’nde Ülkü Ocakları’ndan ayrılanlara saldırması üzerine başlayan kavgada taş ve sopaların yanı sıra silah da kullanıldı.

Çatışmadan sonra gözaltına alınan 100 kadar öğrenci, 18 Nisan günü serbest bırakıldı. Akşam saatlerinde Ankara Cumhuriyet Savcılığı’na götürülen öğrencilere bir konuşma yapan Cumhuriyet Savcısı Ahmet Mutlu, “İsteseydim sizi sulh ceza mahkemesine tutuklanmak üzere gönderirdim, ama yetkimi kullanarak sizi serbest bırakıyorum. Derslerinize çalışın diye bunu yapmıyorum. Okulda eğitim için bulunduğunuzu unutmayın. Olay çıkarmayın. Ankara huzurlu bir kent,

bunu siz okulunuzda bozmayın. Eğitim sezonunun son günlerine geldiğimiz şu günlerde adliyeye gelmekten utanç duymalısınız. Söz verin, en ufak bir gürültü-olay çıkarmayacaksınız. Geçmiş olsun..” dedi.

Radikal gazetesi muhabiri ile konuşan Savcı Mutlu kararının gerekçesini şöyle açıkladı:

“Yaptığım doğru, onları okullarına geri gönderdim. Savcılığın yetkileri var, bunun ne olduğunu öğrettim. Savcının tutuklama isteme kadar istememe yetkisi de var. Bu bizim yetkimiz. Daha önce de benzer problemler vardı. Savcı çoğu kez ikna yolunu da kullanır. Çünkü olaya katılanların sinirleri gergin. 150 kadar kişinin ismi geçiyordu hiçbirine tutuklama istemedim. Hepsini serbest bıraktım. Hem kavga eden öğrenciler tamamen karşıt görüşlerden değil ki, aynı gruptan kişiler. Onlara yarından itibaren kavga etmeyin dedim. Ayrılıp gittiler, birbirlerine sarıldılar. Hem ortada çok büyük suç da yok.”

“Dava açılmayacak mı?” sorusuna Mutlu, “Tabii serbest kaldılar diye dava açılmayacağı anlamına gelmez. İcabında dava açılacaktır. Ancak, buraya gelen kişilerin hepsine dava açılırsa beraat ederler. Silah kimindir nasıl bileceksiniz? Masumiyet ilkesi var. Dava açılmasına gerek görülürse de dikkatli ayıklama yapılır. Karambolden de tutuklama olmaz.” yanıtı verdi.

Mutlu, benzer olaylarda sol görüşlü öğrencilerin tutuklandığının hatırlatılması üzerine de “Benim zaman zaman sol görüşlülere serbest bıraktığım da olmuştur.” dedi. Savcı Mutlu olayda çok sayıda bıçak ve sopanın yanısıra bir de silahın ele geçirilmesi ile ilgili olarak ise “Kimse bu silahları üstlenmiyor. Ayrıca bakın o kadar kişinin katıldığı kavgada cenaze çıkmaması büyük başarıdır. Hem bir tek yaralı bile yok.” dedi.

Nisan ayı ortalarında sağ görüşlü bir grubun saldırısına uğrayan Çanakkale 18 Mart Üniversitesi öğrencileri İlkay Özalan, Erkin Can, Refah Tanrıverdi ve Mehmet Ali Işık yaralandı. Öğrencilerin, 3 güne 12 arasında değişen sürelerle rapor aldıkları öğrenildi.

23 Nisan günü Niğde’de sağ görüşlü iki öğrencinin dövülmesi nedeniyle gözaltına alınan Haydar Oğuz, İrfan Çaynak, Ali Çiçek, İsmail Kama, Zeki Kabalıcı, Rical Dişibüyük ve Can Tuna adlı öğrenciler 25 Nisan günü tutuklandı, Muhammed Okulmuş ve Halil Kapazan ise serbest bırakıldı.

8 Mayıs günü Bursa’nın İnegöl ilçesi Hamidiye mahallesinde bir apartmanda meydana gelen patlamada İnegölspor Kulübü eski başkanlarından Münir Kaner’in kardeşi Temel Kaner (26) ağır yaralandı. Saldırının siyasi bir yönü bulunmadığı bildirildi.

13 Mayıs günü İstanbul’da Ritz Carlton ve Ceylan Intercontinental otellerinin yakınlarında iki bomba patladı. Patlamalarda yaralanan olmadı.

17 Mayıs günü Malatya’da Veli Doğan-Cesur Çam Resim Kursu bombalandı. Patlama nedeniyle resim

kursunda maddi hasar meydana geldi. Olay yerinde yapılan incelemede "Ya Sev Ya Terket" yazılı bir kağıt bulundu. Yedinci Gündem gazetesinde yer alan haberde "1995 Türkiye Desen birincisi olan Veli Doğan'ın daha önce Malatya Ülkü Ocakları'na üye olduğu, İnönü Üniversitesi'nde 'reis'lik yaptığı ve kursu, 'ilgi görmediği için bombalattığı' iddia edildi." denildi.

7 Mayıs günü Konya Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi öğrencisi olduğu öne sürülen bir grup MHP yanlısı, karşıt görüşlü öğrencilere saldırdı. Kavga sırasında sağ görüşlü öğrencilerden birinin kurusıkı tabancayla ateş ettiği iddia edildi. Yaralanan sol görüşlü öğrencilerden Alaaddin Aktaş, İlhan Kılıç, Sedat Erol, Mehmet Zana Kibar ve Ayetullah Güven Tıp Fakültesi Araştırma Hastanesi'nde tedavi altına alındı. Öğrenciler tarafından yapılan açıklamada, saldırıya katılanlardan üçünün adının Zeki Zorlu, Yusuf Narin ve Levent Akkuş olduğu iddia edildi.

Saldırı nedeniyle 9 Mayıs günü İHD Konya Şubesi önünde toplanan 300 kadar öğrenci basın açıklaması yaptıktan sonra rektörlüğe yürüdüler. Öğrenciler burada, Selçuk Üniversitesi yöneticileri ile görüşerek saldırılara ilişkin bilgi verdiler. Ancak, Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü, yürüyüşe katılan 65 öğrenci hakkında soruşturma açtı.

Manisa'nın Akhisar ilçesinde SES üyesi Sadiye Halisdemir, eşi ÖDP üyesi Hıdır Halisdemir, SES üyesi Seyran Ürembay ve eşi Astsubay Ali Ürembay, 11 Mayıs gecesi sağcıların saldırısına uğradı. Saldırıda Sadiye Halisdemir'in başından ve yüzünden yaralandığı, Hıdır Halisdemir'in de kaburgalarının kırıldığı bildirildi. Saldırganların Cumhuriyet Savcılığı'nda ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakıldığı bildirildi.

Balıkesir Kredi ve Yurtlar Kurumu öğrenci yurdunda kalan Cihan Güngör adlı öğrenci, 13 Mayıs gecesi sağ görüşlü beş kişi tarafından dövüldü. 14 Mayıs günü İHD Balıkesir Şubesi'nde basın toplantısı düzenleyen öğrenciler, Cihan Güngör'ün kaldığı odayı basan sağcılardan üçünün öğrenci olmadığını ve yurtta kalmadığını bildirdiler. Öğrenciler, saldırganlardan üçünün adının Murat Yorgancı, Deniz Kocaekiz ve Oğuzhan Kesici olduğunu açıkladılar. Cihan Güngör'ün dövülmesi üzerine inceleme yapmak için yurda giden İHD Balıkesir Şube yöneticileri içeri alınmadı.

Ankara Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği Başkanı Sinan Cem Uzunget'in 23 Mayıs günü MHP yanlısı bir grubun saldırısına uğradığı bildirildi. Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği tarafından yapılan açıklamada, 20 Mayıs gününden itibaren Mesleki Eğitim Fakültesi'nde 6, Eğitim Fakültesi'nde 2 ve Teknik Eğitim Fakültesi'nde de bir öğrencinin MHP'lilerin saldırısına uğradığı belirtildi.

İstanbul Maltepe Orhangazi Lisesi öğrencisi Sultan Kura 23 Mayıs günü MHP'liler tarafından bıçakla yaralandı.

Karnından ve başından yaralanan Sultan Kura hastaneye kaldırıldı. Kura, 2001 yılı Ekim ve Kasım aylarında da MHP'lilerin saldırısına uğramıştı.

3 Haziran günü İstanbul Beşiktaş ve Sultanahmet'te iki parka bırakılan ses bombaları patladı. Patlamalarda yaralanan olmadı.

23 Haziran günü de Şişli ve Beyoğlu'nda, 3 ayrı yere bırakılan bombalar patladı. İlk patlamalar sabah saatlerinde Şişli Halaskargazi caddesi üzerinde meydana geldi. İki ayrı bombanın patlaması sonucu bazı işyerleri hasar gördü. Daha sonra Beyoğlu Karaköy Kemeraltı caddesi Sakızca sokakta bulunan Surp Krikor Lusavoriç Ermeni Kilisesi önünde de bir patlama gerçekleşti. Bombanın patlaması sonucu, kilise kapısında küçük çapta maddi hasar meydana geldi.

İzmir İnciraltı Atatürk Öğrenci Yurdu'nda kalan Dokuz Eylül Üniversitesi öğrencisi Cem Erol, 13 Haziran gecesi sağ görüşlü bir grup öğrenci tarafından ağır bir biçimde dövüldü. Erol, 19 Haziran günü İHD İzmir Şubesi'nde düzenlediği basın toplantısında yaşadıklarını şöyle anlattı:

"Biz odada dört kişiydik. 10 kişilik faşist öğrenci grubu geldi. Kendileriyle gelmemi söylediler. Arkadaşlarıma zarar gelmemesi için gittim. Beş kişi benimle gelirken, diğer beşi odada kaldı. Arkadaşların cep telefonlarına el koyup, psikolojik baskı uygulamışlar. Beş kişilik grup beni başka bir bloktaki odalarına götürdü. Önce sözlü sataşmalar başladı. Kendilerinin 'ülkücü teşkilat'tan olduklarını söylediler. Onlara karşı koyunca fiili saldırılar başladı. Kimleri tanıdığımı, hangi örgütle ilişkili olduğuma dair sorular sordular. Bir süre sonra 'reis' geldi. Önce beni tehdit etti. Bana 'Ya ülkücü teşkilatta, devletle işbirliği yapacaksın ya da ölümü tercih edeceksin' dedi. Elindeki şişeyi yarım saat boyunca boynuma ve başıma vurdu. "Bize kalsa, biz seni döver, odana geri gönderir, iki günde yurdu terkedeceksin derdik. Ama abilerimiz bizden haber bekliyor. Seni burada öttürmek zorundayız" dediler. Benim konuşmayı reddetmem üzerine iki saat süreyle dayak attılar. Bayıldıktan sonra ıslatıp yine aynı şekilde işkenceye devam ettiler."

Sakarya Üniversitesi öğrencisi Ulaş Gökpınar ve Pınar Kurt, bir grup sağ görüşlü tarafından dövüldüklerini açıkladılar. Adapazarı kent merkezinde saldırıya uğrayan öğrencilerden Ulaş Gökpınar, "Saldırganlar 15-20 kişiydi ve hiçbir okuldan değildi. Önce arkadan benim başıma kalas indirdiler. Ardından kız arkadaşım Pınar Kurt'a saldırdılar. Pınar'ın da başına 5 dikiş atıldı." dedi. Birinci sınıftan beri sağcı öğrencilerin kendisini rahatsız ettiklerini anlatan Gökpınar, Ocak ayında da sakalını kesmediği için aralarında okuldaki sağcıların liderleri Haluk Akdaş ve İbrahim Ergün'ün de bulunduğu 6 kişinin saldırısına uğradığını söyledi.

TÜMTİS'e üye oldukları için Antalya Arıcı taşımacılık şirketinde işten atılan işçiler, bir grubun saldırısına

uğradı. 10 Temmuz gününden itibaren işyerinin önünde bekleyen işçilere, 27 Ağustos günü bıçaklarla saldıran grubun arasında şirketin sahipleri Hakan Arıcı ve Ahmet Arıcı'nın da bulunduğu ileri sürüldü. Erdoğan Yüksel ve Sait Turan adlı işçilerin yaralandığı olayın ardından sadece iki saldırganın gözaltına alındığını bildirildi.

15 ve 16 Temmuz günleri İstanbul Gazi mahallesinde bir kahvehaneye ve Taksim'de polis noktasına bombalı saldırı düzenlendi. 15 Temmuz günü akşam saatlerinde Gazi mahallesinde çoğunlukla polislerin gittiği Özcan 3 kahvehanesine atılan bombanın patlaması sonucu maddi hasar meydana geldi. 16 Temmuz günü sabah saatlerinde de Taksim parkının yakınlarındaki polis noktasına bomba atıldı.

İzmir'de çevreci bir grubun çıkardığı "Güne Bakış" gazetesini Erzurum'da satmaya çalışan gençler, 17 Temmuz günü bir grubun saldırısına uğradı. "İnsanlara çevre bilincini aşılacak" amacıyla gazeteyi çıkardıklarını belirten gençler, yanlarına yaklaşan bir grubun arkadaşlarından Özlem Naci'yi sözle taciz ettiğini, ardından da kendilerini dövdüğünü anlattılar. Murat Kaya (26), Cemil Otar (25), Metin Bozan (21), Özlem Naci (19) ve Asiye Kansu'yu (20) döven saldırganlar daha sonra kaçtı. Olayda Asiye Kansu'nun kaburga kemiğinin zedelendiği ve sağ kaşının patladığı öğrenildi.

Asiye Kansu, daha sonra yaşadıklarını şöyle anlattı:

"İlk önce üç kişiydiler, bir anda 15-20 kişi oldular. Kız erkek demeden hepimize vurmaya başladılar. Kent merkezinde bizi evire çevire dövdüler. Tebrizkapı Polis Karakolu'na gidip şikayette bulduk. Oradaki polisler, 'Ya kardeşim ne olmuş yani. Onları yakalasak bile Erzurumlu oldukları için serbest kalırlar. Unutun gitsin' diye konuştu. Bir ton sopa yediğimiz yetmemiş gibi polisler bizi gece 24.00'e kadar karakolda tuttu."

26 Ağustos günü İzmir'in Şirinyer ve Bornova semtlerinde "Komünist" gazetesinin satışını yapan TKP üyeleri, MHP yanlısı oldukları sanılan bir grubun saldırısına uğradı. Olayda 20 kadar TKP üyesi yaralandı.

MHP'nin 27 Ağustos günü İstanbul Kartal'da bulunan temsilciliğine düzenlenen bombalı saldırıda maddi hasar meydana geldi.

10 Ekim günü İzmir Ege Üniversitesi'nde iki grup arasında çıkan çatışmada iki öğrenci yaralandı. Olayın, Atatürkçü Düşünce Kulübü (ADK) üyesi bir grubun, Edebiyat Fakültesi'nde asılan sol görüşlü bir gruba ait pankart ve afişleri yırtması üzerine başladığı öğrenildi. Olayda Özgür Cafer Kalafat ve Kenan Yılmazışler adlı öğrenciler, ADK üyeleri tarafından demir çubuklarla dövüldü. Öğrencilerin başlarından yaralandığı bildirildi.

23 Ekim günü Ankara Çankaya Lisesi'nde öğrenciler arasında çıkan kavgada O.Ö. adlı öğrenci, DEP eski

milletvekili Sırrı Sakık'ın oğlu C. İle D.G., E.İ., Y.K., B.G., A.E., S.G., E.Ö. ve N.Ç.B. adlı öğrencileri bıçakla yaraladı. Resmi açıklamada, olayın siyasi bir yönünün olmadığı iddia edildi.

28 Ekim günü İstanbul Küçükyalı'da bir işyerini basan MHP'liler DEHAP üyesi Yakup Oğuz Timur'u bıçakla yaraladı. MHP'li grubun işyerini, "DEHAP afişi asıldığı" gerekçesiyle bastığı belirtildi.

9 Kasım günü Bodrum'da Ülkü Ocakları üyesi Gökhan Çandarlı ve Onur Galipoğlu, Mehmet Can Kahyaoglu ve Serhat Boşduvar adlı kişileri, "Ülkü Ocakları'na bağlıta bulunmadıkları" gerekçesiyle silahla yaraladılar. Saldırganlar olaydan sonra gözaltına alındı.

Ankara Gazi Üniversitesi öğrencileri Murat Korkut ve Serkan Onur Yıldız'ın oruç tutmadıkları gerekçesiyle 13 Kasım günü akşam saatlerinde dövüldüğü bildirildi. Korkut ve Yıldız'ın Gazi Üniversitesi Hastanesi'nde tedavi altına alındığı bildirildi.

14 Kasım günü Ankara Gazi Üniversitesi'nde sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında kavga çıktı. Olaydan sonra kısa bir süre gözaltına alınan Mahir Balyan adlı öğrenci, 15 Kasım günü yeniden gözaltına alındı.

Erzurum Atatürk Üniversitesi Pasinler Meslek Yüksekokulu Doğal Gaz Sıhhi Tesisat bölümü öğrencisi Yusuf Bilmez'in MHP'lilerin tehditleri nedeniyle, kayıt yaptırdıktan bir gün sonra okulu bıraktığı bildirildi. Cumhuriyet gazetesinde 25 Kasım günü yayınlanan habere göre, okul yurdunda kalmaya başlayan Yusuf Bilmez, ilk gün akşam saatlerinde namaza çağrıldığını, olumsuz yanıt vermesi üzerine "Müslüman değil misin?" sorusuyla karşılaştığını bildirdi. Yusuf Bilmez, Tuncelili olduğunu öğrenen MHP'lilerin kendisini "Alevisin ama mecburen geleceksin. Burası bizim egemenliğimizde. Namaz kılıp, oruç tutacaksın, ülkü ocaklarına da geleceksin. Yoksa burada okuman imkansız" diye tehdit ettiklerini bildirdi. Yusuf Bilmez, baskılar nedeniyle okulu bıraktığını anlattı.

Trakya (Edirne) Üniversitesi öğrencileri Hakan Çetin ve Uğur Tütenocaklar, oruç tutmadıkları gerekçesiyle 27 Kasım günü bir grubun saldırısına uğradı. Olayın ardından K.A., S.Z., A.Ö., S.M., A.K., E.A. adlı kişiler gözaltına alındı.

27 Kasım günü Malatya Sanayi Sitesi'nde el arabası ile müzik kaseti satan Ali Kaya Karataş, Hakan Gültekin adlı kişi tarafından silahla yaralandı. Gültekin'in Karataş'ı "yüksek sesle müzik çalarak orucunu bozduğu" gerekçesiyle vurduğu öğrenildi.

23 Kasım günü Malatya'nın Yeşilyurt ilçesindeki Hacımustafağa Camii'nin girişindeki ayakkabılığa yerleştirilen bombanın patlaması sonucu Mehmet Canal (65) adlı kişi yaralandı. Canal'ın sağ elinin 4 parmağının koptuğu öğrenildi.

Denizli Pamukkale Üniversitesi'nde Gazi Yılmaz adlı öğrenciyi "ölümle tehdit ettikleri" ileri sürülen sağ

görüştü İbrahim Kurt (Ülkü Ocakları dergisi Denizli Temsilcisi), Serdar Sönmez, Gürkan Karaca, Kürşat Seyit Kayabaşı, Kürşat Narin ve Eren Başer gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Kurt, Sönmez, Karaca ve Başer tutuklandı.

Şırnak'ın İdil ilçesinde CHP İlçe Başkanı Şehmus Kaplan'ın evine 7 Aralık günü saat 19.30 sıralarında bombalı saldırı düzenlendi. Kaplan'ın evine 10 metre uzaklıkta bulunan inşaatta gizlenen kişiler tarafından atılan iki el bombasından biri evin önündeki otomobile

isabet etti, diğeri havada patladı. Saldırıda ölen ya da yaralanan olmadı. Kaplan, saldırının kimler tarafından yapıldığını bilmediğini, işyerine de 1999 yılında bombalı saldırıda bulunulduğunu belirterek, "İşyerim ve evim emniyet müdürlüğü binasına 150 metre mesafede olmasına rağmen iki keredir saldırıya uğruyorum. Ancak emniyet her iki olayda da faileri bir türlü yakalayamıyor" dedi.

HADEP İstanbul Güngören İlçe Örgütü yöneticisi Ali Çalış, 22 Aralık günü silahlı saldırıya uğradı. Saat 16.30

'Savaş artığı' 30 can aldı (Celal Başlangıç/Radikal-16.12.2002)

(...) Baba Şehmus Kaplan aynı zamanda CHP İdil İlçe Başkanı. İşyerleri 1991'de, 1992'de, 1993'te yakılmış. Kardeşi Hasip Kaplan 1999'da Abdullah Öcalan'ın avukatı olduktan sonra bu kez evleri bombalanmış. Oysa Kaplan ailesinin evi İlçe Emniyet Amirliği'ne 200 metre, polis lojmanlarına 20 adım uzaklıkta. Bugüne kadar hiçbir saldırının faileri yakalanmamış. Yapılan incelemede eve ve araca birer el bombası atıldığı anlaşılıyor. El bombalarından biri Makine Kimya Endüstrisi, diğeri de Alman yapımı. Taarruz tipi el bombaları. Mandallarından ve pimlerinden anlaşılacağına göre çok temiz, yani yeni el bombalarıymış.

Şehmus Kaplan'ın oğlu Faik bir süredir tehdit alıyormuş.

"Bu olaydan dört ay önce kendisini JITEM mensubu olarak tanıtan bir şahıs beni işyerimden, evimden, cep telefonumdan arayarak tehdit etmişti.

'Yıldırım' adını kullanan şahıs, 'Sen Hasip Kaplan'ın yeğenisin. Amcan Apo'nun avukatlığını yapıyor. Sen de teröristsin. Ya bize para verirsin ya da seni ve aileni havaya uçururum' demişti. Tehdit telefonlarından sonra İdil Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulundum. Şahsın beni tehdit ettiği telefon zaten ekranda görünüyordu. Yapılan araştırma sonucu bu kişinin Habur Gümrük Kapısı'nda görevli Özel Kuvvetler Komutanlığı'na bağlı olarak çalıştığı ortaya çıktı. Ev adresi bile belirlendi."

Türkiye'de 15 yıl boyunca yaşanan ve 35 bin kişinin canına mal olan 'düşük yoğunluklu savaşın artığı' JITEM ve el bombaları, Türkiye, Avrupa Birliği'nden tarih alabilmek için Kopenhag'ın kapısına dayandığı günlerde bile işbaşındaydı. (...)

Şaka bir yana, Kopenhag Kriterleri bir yana, ama 'Lice Kriterleri' bambaşka bir yana.

Türkiye'nin en çok acı yaşamış ilçelerinden biri Lice. 1990'lı yılların başında birkaç kez yakılıp yıkıldı. Dönemin başbakanları, başbakan yardımcılarını bile ilçeye giremedi. 1993'te meydana gelen yakma, yıkma olayından sonra 247 Liceli AIHM'e başvurdu. Türkiye Cumhuriyeti, AIHM'de yapılan yargılama sonucu, 'dostane çözüm' çerçevesinde bu 247 dosya için toplam 4.4 trilyon lira tazminat ödemeye mahkûm oldu. Bu karar, daha önce AIHM'ye başvurmaya korkan Licelileri cesaretlendirdi. Şu anda 1993'te meydana gelen olaylar için hazırlanan tam 1500 dosya Avrupa yolunda. Diyeceksiniz ki, olayın üzerinden neredeyse 10 yıl geçmiş, hala bu başvuruların geçerliliği var mı? AIHM'ye başvuru süresi altı ay değil mi?

Evet, ama işin şöyle bir inceliği var: Lice olayları ile ilgili olarak Diyarbakır DGM'nin başlattığı soruşturma dosyası hala açık. Yani bir anlamda, iç hukuk yolları bile, geçen 10 yıla karşın hala tükenmemiş. İşte olayı uyutmak için açılan dosyayı adliyenin tozlu arşivlerinde sonsuzluğa doğru ışınlamak, bazen gelip insanın ayağına Avrupa yolunda dolaşılıyor.

İşin ilginç de bu dosyaların büyük bölümünün avukatı, Şırnak'ta abisinin evi bombalanan Hasip Kaplan. Liceli Mehmet Emin Alagündüz de Kaplan'ın müvekkillerinden biri. Geçen gün tutuklandı Alagündüz. Nedeni de ilginç. Arkadaşlarıyla Lice Belediye Bahçesi'nde buluşuyor. Saat 21.45'te bahçe kapanınca evlerine gitmek üzere dışarı çıkıyorlar. Halka açık yerlerin bu saatte kapanmasının nedeni Licelilere göre saat 22.00'den sonra uygulanan 'ilan edilmemiş sokağa çıkma yasağı.'

Mahkeme kayıtlarına da geçen anlatımına göre, Alagündüz kendisine "Hala neden sokaktasınız? Saat 10.00'da her yerin kapandığını bilmiyor musunuz?" diyen polisler, "OHAL kalktı. Niye böyle yapıyorsunuz?" yanıtını verince tartışma başlıyor. Sonunda 'görevli memura hakaret'ten tutuklanıyor Alagündüz. Yapılan itiraz üzerine de iki gün sonra serbest bırakılıyor.

Alagündüz, Lice Belediyesi'nde emlak şefi olarak çalışıyordu. Kaymakamlık'tan gelen bir yazı üzerine, Belediye Başkanı Fevzi Çelik bir yazı göndermiş Alagündüz'e:

"12.10.2002 günü DEHAP'ın açılış törenine ve 26.10.2002 günü aynı partinin ilçemizde yaptığı mitinge katıldığınızı tespit edilerek ilgi yazı ile bildirilmiştir. Yukarıda açıklanan sebeplerden dolayı 657 sayılı DMK'nın (Devlet Memurları Kanunu) 7. maddesine aykırı davrandığınızdan, aynı kanunun 125. maddesi gereğince hakkınızda soruşturma açıldığından, soruşturma sonuçlanıncaya kadar 657 sayılı DMK'nın 137. ve 138. maddelerine istinaden geçici olarak görevden uzaklaştırılmışınız tarafımdan uygun görülmüştür." (...)

sıralarında Topkapı'da kimliği belirlenemeyen kişiler tarafından üzerine ateş açılan Ali Çalış'ın koluna ve karnına dört kurşun isabet etti. Ali Çalış hastaneye kaldırıldı.

İzmir'in Güzelyalı semtinde, 18 Aralık günü evine giren Fırat Mamuk (24) adlı kişiyi öldüren Astsubay Baycan Şahan, 19 Aralık günü tutuklandı.

İstanbul Kadıköy'de 15 Mart günü İpek Küçükçelesi adlı kadının cep telefonunu çalarak kaçan Orhan Yılmaz (16) adlı çocuğu silahla öldüren işadamı Erkan Sadıkoğlu'nun yargılandığı dava, 13 Aralık günü sonuçlandı. Kadıköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi, Sadıkoğlu'nu 1 yıl 1 ay hapis cezasına mahkum etti. Gasp suçundan yargılanan Çetin Yılmaz ve Fevzi Baykanoğlu ise 16 yıl 8'er ay hapis cezasına mahkum edildi. Z.Y. (17) adlı sanık ise beraat etti. Olay sırasında Orhan Yılmaz tarafından kolundan bıçakla yaralanan Sadıkoğlu, 12 Kasım günü yapılan duruşmada tahliye edilmişti.

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Zekeriya Beyaz'a 8 Ocak 2001 tarihinde bıçakla saldıran Halil Cihan, Üsküdar 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 11 yıl 1 ay 10 gün hapis cezasına mahkum edildi. 2 Aralık günü sonuçlanan davada, tutuksuz sanıklar Hatice Kuyrukçu, Hakkı Barutçu, Bekir Çete ve Mustafa Ceveci ise beraat etti.

Trakya Üniversitesi'nde 27 Aralık sağ görüşlü bir grubun saldırısına uğrayan sol görüşlü dört öğrenci yaralandı. 28 Aralık günü de Selimiye Yurdu önünde sol görüşlü 5 öğrenci saldırıya uğradı. Bu olayların ardından 29 Aralık günü sağ görüşlü öğrencilerin Ayşekadın kampüsünde sol görüşlü öğrencilere sataştıkları ve okuldan çıkan öğrencilere taşlarla saldırdığı bildirildi.

Daha sonra üniversite yönetiminin aralarında saldırıya uğrayanların da bulunduğu 50 öğrenci hakkında gerekçe göstermeden disiplin soruşturması açtığı ve üniversitedeki kültürel faaliyetlerin de durdurulduğu öğrenildi.

Trakya Üniversitesi'nde Olaylar (Oral Çalışlar/Cumhuriyet-28.12.2002)

Gençler okullarda polis, ülkücülerin saldırılarına uğruyor. Bu da yetmiyor okuldan atılma tehdidiyle yüz yüze geliyorlar. Trakya Üniversitesi'nde geçen günlerde bazı gençler saldırılara uğradı. Aralarından yaralananlar oldu. Bir grup Trakya Üniversitesi öğrencisi ziyaretime geldi ve başlarına gelenleri anlattılar. Bu arada saldırıya uğramanın karşılığı olarak haklarında soruşturma açıldığını da belirttiler. (...)

İşte gençlerin anlattıkları:

"Bizler Trakya Üniversitesi öğrencileriyiz. 27 Kasım 2002 tarihinde Üniversitemizin Güllapoğlu yerleşkesinde, kendisine 'ülkücü' diyen bir grup, beş arkadaşımıza saldırıda bulunmuş ve ardından 'ülkücü hareket engellenemez' sloganları ve 'tekbir...' sesleriyle Selimiye Yurdu ve Tıp Fakültesi civarında dolaştıktan sonra dağılmışlardır. Bu saldırılar sonrasında bir kişi ağır olmak üzere beş arkadaşımız yaralandı.

Ertesi gün ise Ayşekadın yerleşkesine gelen saldırganlar, sözlü ve fiziksel sataşmalarla birtakım olayların yaşanmasına sebebiyet verdiler. Aynı günün akşamı, okulun dışında toplanarak silah ve kesici aletlerle okula girmek istemişler ve okulun dışından taşlarla saldırıda bulunmuşlardır. Üniversite içerisinde, ellerinden kamerayı düşürmeyen Özel Güvenlik Birimleri, olayların yaşandığı sırada saldırganların görüntülerini almayarak taraflı tutumlarını sergilemişlerdir.

Yaşananların ardından Üniversite Rektörlüğü, 'suçluların cezalandırılması' adına 50 arkadaşımıza (ne ile suçlandığı bile belirtilmeden) 'olaylara katılmaktan' ötürü soruşturma başlatmış, (olaylarla hiç bir şekilde alakası olmayan) sosyal- kültürel toplulukların bazılarının faaliyetlerini durdurmuştur.

Yaşananları, 15 arkadaşımızın (haklarında yapılan bir suç duyurusu üzerine) Edirne Emniyeti Terörle Mücadele Şubesi'ne 'ifade vermek' için çağrılmaları takip etmiştir. Üniversite yönetimi ve polis, yaşananları, üniversite disiplinini bozan bir sağ-sol çatışması şeklinde lanse ederek saptırmaya çalışmış ve bilinçli bir tercihle bizi sindirmeye yönelmiştir.

Saldırıya maruz kalan herkes gibi bizim de silahlı, satırlı, taşlı, sopalı güruhun karşısında kendimizi savunduğumuz doğrudur. Ama bu asla bizim saldırıya maruz kalan taraf olduğumuz gerçeğini değiştirmez. Rektör Osman İnci'nin 'Üniversitede eğitim ve öğretimi bozacak iç ve dış müdahalelere asla izin verilmeyecek' söylesinin anlamını, olayların ardından yaşananlar, herhangi bir söze gerek kalmaksızın açıklıyor." (...)

7 - AİHM KARARLARI

Yakınları güvenlik güçleri tarafından öldürülen ya da faili meçhul cinayetler sonucunda kaybedenlerin AİHM'e yaptıkları başvurulara ilişkin bilgiler şöyle:

Salih Sabuktekin: AİHM, 19 Mart günü Sultan Sabuktekin'in HADEP üyesi eşi Salih Sabuktekin'in 28 Eylül 1994 tarihinde öldürülmesi nedeniyle yapılan başvuruyu geri çevirdi. Karar, Salih Sabuktekin'in "güvenlik görevlileri ya da güvenlik görevlilerinin desteği ile öldürüldüğü" yolunda yeterli ve ikna edici delil olmaması nedeniyle alındı.

Vahit Haran: Vahit Haran adlı kişinin 12 Mayıs 1994 tarihinde Bingöl'ün Genç ilçesine bağlı Arıklı köyünde askerler tarafından öldürülmesi nedeniyle açılan dava 26 Mart günü dostane çözümlerle sonuçlandı. Türkiye, Haran'ın yakınlarına 80 bin İngiliz Poundu ödemeyi kabul etti.

İsmail Oral: 19 Mayıs 1991 tarihinde İstanbul Kadıköy'de bir eve düzenlenen baskında öldürülen İsmail Oral'ın yakınlarının yaptığı başvuru 28 Mart günü dostane çözümlerle sonuçlandı. AİHM'in "yaşam hakkı"na ilişkin 2. maddesinin ihlal edildiğini kabul eden Türkiye, Oral'ın yakınlarına 500 bin Fransız Frankı ve yargılama giderlerini ödemeyi kabul etti. Baskında, Oral ile birlikte Hatice Dilek adlı kadın da öldürülmüştü.

Mehmet Salim Acar: Diyarbakır'ın Bismil ilçesi Ambar köyünde Mehmet Salim Acar adlı kişinin 1994 yılı Ağustos ayında kaybolmasından sonra kardeşi tarafından açılan dava 9 Nisan günü dostane çözüm yoluyla sonuçlandı. Başvuruda, AİHM'nin 2. (yaşam hakkı), 3. (işkence yasağı), 5. (kişisel güvenlik) ve 13. (etkili yargı) gibi maddelerinin ihlal edildiği ileri sürülmüştü.

Türkiye, başvurucuya 70 bin Pound ödemeyi kabul etti. Türkiye tarafından yapılan resmi açıklamada, "Kayda geçmemiş gözaltı ve kaybolma şikayetleri ile ilgili yetersiz soruşturmanın, bu durum(lar)da olduğu gibi, AİHM'nin 2., 5. ve 13. maddelerinin ihlali olduğu muhakkaktır. Hükümetimiz, özgürlükten yoksun bırakılma olaylarının hepsinin yetkililer tarafından doğru kaydedileceği ve kaybolma şikayetlerinin etkili soruşturulacağına dair uygun talimatlar yayınlayıp gereken tüm önlemleri alacaktır. Bakanlar Komitesi'nin denetimi bu ve benzer konularda ilerleme yapılmasını sağlayacaktır" denildi.

Ender Toğcu: 29 Kasım 1994 tarihinde kaybolan Ender Toğcu'nun yakınları tarafından açılan dava, 9 Nisan günü dostane çözümlerle sonuçlandı.

Dava nedeniyle Türk hükümeti tarafından yapılan bildirimde, "Kayıt tutulmayarak kişilerin özgürlüğünden yoksun bırakılması ve kayıp iddialarının yeterince araştırılmaması ile sözleşmenin 2., 5. ve 13.

maddelerinin ihlal edildiği kabul edilmektedir. Hükümet, sözleşmeden kaynaklanan yükümlülükleri gereği özgürlükten yoksun bırakılanların tümüyle ve doğru bir biçimde kayıt altına alınmasını sağlamak ve kayıp iddialarını etkin bir biçimde araştırmak üzere gerekli emirleri verecek ve tüm gerekli önlemleri alacaktır. Hükümet, bu ve benzeri davalarda verilen mahkeme kararlarının Bakanlar Komitesi tarafından denetlenmesinin, bu çerçevede yapılacak iyileştirmeler için uygun bir mekanizma olduğunu kabul etmektedir.." denildi. Türkiye, Toğcu'nun yakınlarına 70.00 pound ödemeyi kabul etti.

Şemse Önen: 16 Mart 1993 tarihinde Mardin'in Mazıdağı ilçesinin Karataş köyüne PKK militanları tarafından düzenlenen saldırıda Halil Önen, eşi Namiye Önen ve oğlu Orhan Önen'in öldürülmesi, kızı Şemse Önen'in de yaralanması nedeniyle, Şemse Önen tarafından yapılan başvuru 14 Mayıs günü Türkiye aleyhine sonuçlandı.

AİHM, AİHM'in "yaşam hakkı"na ilişkin 2. maddesinin "cinayetin etkin soruşturması yapılmadığı için" ihlal edildiğine karar verdi. Mahkeme, işkence yasağına ilişkin 3. madde, özel hayatın ve aile hayatının korunmasına ilişkin 8. madde ve ayrımcılığın yasaklanmasına ilişkin 14. madde konusunda ise ihlal olmadığına karar verdi. Mahkeme zararların etkin tazminine ilişkin 13. maddenin ihlal edildiği sonucuna ulaştı.

Mahkeme, başvurucuya ve kız kardeşi Mekiye Önen'e 16'şar bin Euro maddi, 15'er bin Euro manevi ve mahkeme harçları için de 2,500 Euro ödenmesine karar verdi.

Maşallah Öneriyıldız (Ümraniye Çöplüğü Patlaması): 28 Nisan 1993 tarihinde İstanbul Ümraniye'deki çöplükte meydana gelen patlamada Öneriyıldız ailesinden dokuz kişinin ölümü nedeniyle Maşallah Öneriyıldız'ın "mülkiyet hakkı" ve "yaşama hakkı"nın ihlal edildiği gerekçesiyle yaptığı başvuru 18 Haziran günü sonuçlandı. AİHM, Türkiye'nin Öneriyıldız'a mahkeme masrafları dahil 164 bin Euro (yaklaşık 245 milyar lira) ödemesini kararlaştırdı.

Olay üzerine İstanbul ve Ümraniye belediye başkanları hakkında "görevlerini ihmal ettikleri" gerekçesiyle açılan dava 4 Nisan 1996 tarihinde sonuçlanmıştır. Mahkeme, belediye başkanlarını 160 bin lira para ve TCY'nin 230 maddesi uyarınca da 3 ay hapis cezasına mahkum etmiş, cezalar ertelenmiştir.

Öneriyıldız ayrıca, İstanbul İdare Mahkemesi'nde de yakınlarının ölümü ve mülkünün zarar görmesi nedeniyle dava açmıştı. 30 Kasım 1995 tarihinde sonuçlanan bu davada da belediye Öneriyıldız ve

çocuklarına 100 milyon lira manevi, 10 milyon lira da maddi tazminat ödemeye mahkum edilmişti.

Selim Orhan, Hasan Orhan, Cezayir Orhan:

Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Deveboyu (Adrok) köyünün 6 Mayıs 1994 tarihinde yakılıp-boşaltılması ve köylülerden Selim Orhan, Hasan Orhan ve Cezayir Orhan'ın kaybolması nedeniyle Salih Orhan'ın AIHM'e yaptığı başvuru 18 Haziran günü sonuçlandı. AIHM kararında, olayda AIHS'in "yaşam hakkı", "mülk dokunulmazlığı", "işkence", "aile ve özel yaşama saygı" maddelerinin ihlal edildiği, Türkiye'nin yargı sürecinde yüzeysel davrandığı belirtildi. AIHM, Türkiye'nin Orhan ailesine 150 bin Euro tazminat ödemesine karar verdi.

Salih Orhan, olay tarihinde köylere baskın düzenleyen askerlerin kendi evi dahil tüm evleri yaktıklarını söylemişti. Salih Orhan, AIHM'e verdiği ifade, 7 Mayıs 1994 tarihinde kardeşleri Selim Orhan ve Hasan Orhan ile oğlu Cezayir Orhan'ın Kulp Bölge Jandarma Komutanlığı'na başvurarak tarlalarının hasadını toplayana kadar köyde kalmak için izin istediklerini, bu isteğin kabul edildiğini ancak, 24 Mayıs 1994 tarihinde askerlerin köye baskın düzenleyerek üç kişiyi gözetim altına aldığını söylemişti. Söz konusu kişilerden bir daha haber alınmadı.

Yezal Yaşa, Veysi Yaşa: 19 Aralık 1992 tarihinde Diyarbakır'a bağlı Tepecik köyüne baskın düzenleyen askerlerin evlerine attığı el bombasının patlaması sonucu eşi Yezal Yaşa ve oğlu Veysi Yaşa'nın öldüğü gerekçesiyle Siddık Yaşa'nın yaptığı başvuru 27 Haziran günü dostane çözümle sonuçlandı. Türkiye, Siddık Yaşa'ya 89 bin Sterlin ödemeyi kabul etti.

Ülkü Ekinci: AIHM, 25 Şubat 1994 tarihinde Ankara Gölbaşı'nda ölü bulunan Avukat Yusuf Ekinci'nin eşi Ülkü Ekinci'nin açtığı davayı 16 Temmuz günü sonuçlandırdı. AIHM, Türkiye'nin Ekinci'ye 15.590 Euro tazminat, diğer masraflar için de 5.200 Sterlin ödemesini kararlaştırdı.

Davada, Ekinci ailesi tarafından gösterilen bir görgü tanığının kimliğini açıklamaması nedeniyle AIHM, "mağdurun doğrudan devlet ya da devlet destekli güçler tarafından öldürüldüğüne dair yeterince kanıt olmadığı" görüşüne vardı. Ancak, soruşturmada bu yöndeki iddiaların incelenmemiş olması da "devletin yaşam hakkını korumaması" olarak yorumlandı. AIHM kararında, Türk hükümetinin yaşam hakkına ilişkin ilgili 2, işkence ve kötü muameleyle ilişkin 3 ve olayın soruşturulmasında etkin yolların kullanılmamasına ilişkin 13. maddeyi ihlal ettiği belirtildi.

Orhan Yakar: 1996 yılında ölen Orhan Yakar'ın (16) babası Mehmet Yakar'ın başvurusu 26 Kasım günü dostane çözümle sonuçlandı. Türkiye, Yakar'a 40 bin Euro tazminat ödemeyi kabul etti. "PKK üyesi olduğu" gerekçesiyle 17 Kasım 1996 tarihinde Bingöl'de gözetim altına alınan Orhan Yakar, bir gün sonra "İhsan Meriç adlı militanın cesedini göstermesi için" götürüldüğü kırsal alanda mayın patlaması sonucu ölmüştü.

Dilek Demir, Dilan Demir, Yusuf Demir: Diyarbakır'ın Tepecik köyüne 1992 yılı Aralık ayında askerler tarafından düzenlenen baskında kuzenleri Dilek Demir ve Dilan Demir'in öldürülmesi, babası Yusuf Demir'in de yaralanması nedeniyle Mahmut Demir tarafından açılan dava, dostane çözümle sonuçlandı. AIHM, olaydaki sorumluluğunu kabul eden Türkiye'nin 184.140 euro tazminat ödemesine karar verdi.

İsmail Hakkı Adalı, Fevzi Yalçın, Kemal Soğukpınar, Refa Şen: 7 Ekim 1988 tarihinde İstanbul Tuzla'da İsmail Hakkı Adalı, Fevzi Yalçın, Kemal Soğukpınar ve Refa Şen²³ adlı gençlerin polisler tarafından öldürülmesi nedeniyle açılan dava dostane çözümle sonuçlandı. Türkiye, Adalı, Yalçın ve Soğukpınar'ın ailelerine 55'er bin Sterlin, Şen'in ailesine de 70 bin Sterlin ödememeyi kabul etti.

²³ Uyarı yapılmadan yayılım ateşi açılan bulunan Adalı'ya 15, Yalçın'a 7, Şen'e 20, Soğukpınar'a 32 kurşunun isabet etmişti. Araçta daha sonra yapılan aramada ise sadece bir tabanca bulunmuştu. Kamuoyuna "çatışma" olarak yansıtılan olay nedeniyle açılan dava 6 Şubat 1995 tarihinde İstanbul Kartal 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde sonuçlandı. Mahkeme, çok sayıda işkence davasında da yargılanan Bayram Kartal ile Celal Demirtaş, Halil Yalçındağ, Taki Süme, Abdullah Süzer, Hüseyin Demir, Ali Çetkin, Enver Aytemür, Fahrettin Meral, Enver Aslan, Efraim Erkek, Mehmet Kulaç, Abuzer Fidancı, Fikret İşınkaralar, İsmail Alıcı ve Metin Öztürk adlı polisler hakkında beraat kararı verdi.

ZORUNLU GÖÇ

Zorunlu göç uygulamasının yarattığı sorunlar ve bu sorunların çözüme kavuşturulmasına dair 2002 yılında da etkin bir adım atılmadı. TIHV'nin derlediği bilgilere göre 2002 yılında yakılan/boşaltılan yerleşim birimi olmadı, ancak köylerine dönmek isteyenlere yönelik baskı ve engellemeler devam etti. 1984-1999 yılları arasında devam eden silahlı çatışma döneminde zorunlu göçün önemli nedenlerinden biri olan koruculuk uygulamasının kaldırılmasına yönelik herhangi bir girişim de gündeme getirilmedi. Köylerine dönmek isteyen/dönen zorunlu göç mağdurlarına yönelik korucu saldırıları 2002 yılında artarak devam etti. 1990'lı yıllarda boşaltılan köylerine 2002 yılında dönen en az 6 kişi köy korucuları tarafından öldürüldü (**Bkz. Korucu Saldırıları**). Hükümet dışı kuruluşlar ve meslek örgütlerinin Köy-Kent ve benzeri resmi projelere yönelik eleştirileri ve zorunlu göç sorunun çözümüne yönelik önerileri bu dönem boyunca da dikkate alınmadı

Silahlı çatışma döneminde yakılan /boşaltılan yerleşim birimlerinin yeniden iskana açılması ve göç ettirilen insanların köylerine dönmeleri için hükümet tarafından yürütülen Köye Dönüş Projesi hakkında bu yıl da yeterli bilgi edinilemedi.

Olağanüstü Hal Bölge Valisi Gökhan Aydın, 27 Eylül günü yaptığı açıklamada "Bölge Valiliği inisiyatif ve öncülüğünde valiliklerce tespit edilen merkezi köylere dönüş çalışmalarının etkin bir şekilde uygulandığını" ve "çalışmaların başladığı 2000 yılının Haziran ayından bu yana 35.513 kişinin köye döndüğünü" ifade etti. Aydın, köylerine dönen ailelere sağlanan maddi yardımın da 4 trilyon 145 milyar liraya ulaştığını ve İçişleri Bakanlığının köye dönüş projesi için 2002 yılında 5 trilyon 616 milyar liralık bir bütçe ayrıldığını iddia etti.

56. Hükümetin İçişleri Bakanı Muzaffer Ecemiş ise, Ekim ayı başında yaptığı açıklamada, 2000 yılı Haziran ayından itibaren iki yıllık süre içinde OHAL ve mücavir il kapsamında bulunan 11 ilde toplam 51.152 kişinin köylerine geri döndüğünü bildirdi. 3 Kasım 2002 genel seçimlerinin ardından İçişleri Bakanlığı görevine atanan Abdülkadir Aksu ise, Aralık ayında yaptığı açıklamada, Haziran 2000 ile Aralık 2002 dönemi arasında köye dönüş projesinden yararlananların sayısının 58.513 olduğunu iddia etti. Aksu, ayrıca, OHAL Bölgesi

kapsamında bulunan 11 ilde köye dönüş yapanlar için 8.8 trilyon lira harcama yapıldığını söyledi. Ancak söz konusu açıklamalarda kaynakların nasıl, nerede kullanıldığına dair bilgi verilmedi.

Yetkililer tarafından yapılan çelişkili açıklamalar zorunlu göç ile ilgili çalışma yürüten sivil toplum örgütleri tarafından da inandırıcı bulunmadı. Örneğin, Nisan ayı başlarında OHAL Valiliği tarafından "2000 yılı Nisan ayı ile 2002 yılı Nisan ayı arasındaki iki yıllık süreçte 37 bine yakın kişinin köylerine geri döndüklerine" ilişkin açıklamayı değerlendiren Göç-Der Başkanı Şefika Gürbüz, "İçişleri Bakanlığının bu son projesi ile, 37 bin kişi döndü diyorlar ama aslında dönmedi, 7 kişi bir köye dönüyorsa orada bir muhtar seçiyorlar ve o köyü dolu gösteriyorlar" dedi.

1994 yılında uygulamaya konulan Köy-Kent projesi devam ederken, Ocak ayında, İçişleri Bakanlığı, GAP Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve ilgili valilikler tarafından yürütülecek "Merkez Köy" adı altında yeni bir projenin daha uygulamaya konulduğu bildirildi. Diyarbakır Valisi Cemil Serhadlı, 24 Ocak günü yaptığı açıklamada "dağınık yerleşim yerlerini biraraya toplamak ve köyden kente göçü önlemek amacıyla" gündeme gelen proje dahilinde 21 ilde araştırma yapıldığını ancak, uygulamanın ilk etapta Diyarbakır'ın Çüngüş, Bingöl'ün Karlıova, Erzurum'un Karayazı, Hakkari'nin Çukurca ilçeleri ile Siirt merkeze bağlı Sağurlu köyünde uygulanacağını" bildirdi. Çüngüş ilçesi Yeniköy'ünde merkez köy için çalışmalara başladıklarını açıklayan Serhadlı, burada yapılacak Merkez köye, Çüngüş'ün Yeniköy, Aydınlı, Alpadere, Seferuşağı, Bağcılar ile Çermik'in Elifuşağı köylerinde yaşayan 216 ailenin yerleştirileceğini belirtti. Merkez köye yerleşecek her aileye ücretsiz bin metrekarelik arsa ve 6 milyar tutarında konut kredisi verileceğini iddia eden Serhadlı, Merkez köylerde her türlü altyapının, ekonomik, sosyal ve kültürel hizmet verecek birçok tesisin kurulacağını da sözlerine ekledi. Ancak, yıl içinde, doğrudan proje kapsamında yapılanlara ilişkin herhangi bir açıklama yapılmadı.

1 Mayıs günü Başbakan Bülent Ecevit'in başkanlığında düzenlenen ve Devlet Bakanı Mustafa Yılmaz, Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı Selçuk Polat ile ilgili bürokratların katıldığı bir toplantıda, Dünya Bankası

Türkiye Temsilcisi Ajay Chibber'a Köy-Kent projesi için Dünya Bankası'ndan sağlanacak 300 milyon dolarlık kredinin nerelerde kullanılacağı anlatıldı. Toplantının ardından yapılan resmi açıklamada Chibber'in, "Dünya Bankası'nın, köykent projelerini hayranlıkla izlediğini ve gelişmekte olan ülkelere, kırsal kalkınma modelleri içerisinde örnek olarak gösterdiğini" ifade ettiği bildirildi.

Başbakan Bülent Ecevit'in, Temmuz ayında, Mustafa Yılmaz'dan boşalan Devlet Bakanlığı'na atadığı Mehmet Kocabatmaz, işe Ecevit'in rüyası olan "Köy-Kent" projelerinden başladı. Devlet Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada, Bakan Kocabatmaz'ın bağlı kuruluşlardan brifingler aldığı, Dünya Bankası uzmanları ile de bir araya geldiği belirtildi. Kocabatmaz, bu çerçevede değerlendirilen yeni 10 Köy-Kent projesinden Van-Özalp-Doruktay ile Düzce-Kaynaşlı-Çamoluk- Tavak projelerininin "süratle bitirileceğini" kaydederken diğer 8 projenin de hızlandırılacağını söyledi.

Siirt Valisi Nuri Okutan 24 Ocak günü yaptığı açıklamada, 2002 yılında Siirt'e bağlı 14 köye geri dönüş izni verileceğini bildirdi. Vali Okutan, Ocak ayı itibarıyla "Köye Dönüş Projesi" kapsamında Siirt'e bağlı 16 köye 4 bin kişinin geri dönüşünün sağlandığını belirterek bu çalışmalar için 1 trilyon liranın üzerinde harcama yaptıklarını ifade etti. Nuri Okutan, Ekim ayında yaptığı açıklamada ise Siirt Valiliği tarafından 2001 yılı sonbaharında uygulamaya konulan "Gönüllü Köye Dönüş" projesi kapsamında, 8 bin nüfuslu 1.400 ailenin köylerine döndüklerini, yerel yönetimlerin dönüş yapılan köylerde altyapı çalışmalarını gerçekleştirdiğini, köye dönen ailelere evlerinin onarımı için çeşitli yardımlar yapıldığını bildirdi.

Diyarbakır Valisi Cemil Serhadlı, Köye Dönüş Projesi çerçevesinde Diyarbakır'a bağlı 48 köy ile 58 mezranın yerleşime açıldığını bildirdi. Ancak açıklamada söz konusu köy ve mezraların hangileri olduğuna dair herhangi bir bilgi verilmedi. Serhadlı, ayrıca, Diyarbakır il sınırı dahilinde köyüne dönenlerini toplam sayısının 8.568 olduğunu iddia etti.

Mardin'in Mazıdağı ilçesine bağlı bazı köylere Mart ayından itibaren geri dönüş izni verildiği bildirildi. Yerel kaynaklardan edinilen bilgilere göre Meşeli, (Melediké Mezin), Yalınağaç (Melediké Biçuk), Kebapçı, Gewré, Derecik (Tawsi) ve Xirbe Halela köylerine son aylarda dönen yaklaşık 50 aile evleri yıkıldığı için uzunca bir süre çadırlarda yaşamak zorunda kaldılar. Köylerde, elektrik, su, yol gibi altyapı hizmetlerinin olmadığı, geri dönenlere bir kaç torba çimento dışında yardım yapılmadığı öğrenildi. Yaklaşık iki yıl önce yeniden yerleşime açılan Mazıdağı'na bağlı Çankaya (Birké) ve İkisü (Mendela) köylerinin ise evlerin onarıldığı, elektrik, yol, su gibi altyapı çalışmalarının tamamlandığı bildirildi.

Van Valisi Durmuş Koç, Ağustos ayında yaptığı açıklamada ilde yürütülen "Köye Dönüş Projesi"

kapsamında 5 bin kişinin köylerine döndüğünü bildirdi. Yaz aylarında 36 ailenin geri döndüğü Gürpınar ilçesine bağlı Taşyazı köyünü ziyaret eden Vali Koç, "altyapı çalışmaları tamamlanan 14 köyün yeniden yerleşime açılmaya uygun hale getirildiğini" ve "15 bin kişinin köylerine geri dönmesini sağlamayı hedeflediklerini" belirtti.

Mardin Valisi Temel Koçaklar da 31 Ağustos günü yaptığı açıklamada, Dargeçit ilçesinde 15, Mardin merkez ilçede 16, Derik'te 9, Kızıltepe'de 13, Mazıdağı'nda 19, Midyat'ta 10, Nusaybin'de 31, Ömerli'de 25, Savur'da 13 ve Yeşilli'de 3 köy olmak üzere Mardin merkez ve ilçelerine bağlı toplam 154 köye geri dönüş izni verildiğini belirtti. Açıklamada hangi köylere geri dönüş izni verildiği belirtilmedi.

Öte yandan Mazıdağı Kaymakamı Mehmet Özmen köylerine dönen ailelere araç gereç yardımı yapıldığını ve köylerde altyapı çalışmalarının devam ettiğini bildirdi.

Ancak köye dönüşler 2002 yılında da dağınık ve kitlesel olmayan bir düzeyde devam etti. OHAL uygulamasına 30 Temmuz günü Tunceli ve Hakkari, 30 Kasım günü de Diyarbakır ve Şırnak'ta son verilmesine rağmen kolluk güçleri ve mülki amirlerin köylerine geri dönmek isteyenlere yönelik yaklaşımlarında kaydadeğer bir değişiklik gözlenmedi.

Örneğin, Mayıs ayında 1990'lı yıllarda boşaltılan 31 köye geri dönmek isteyen 166 ailenin Tunceli Barış Hukuk Bürosu avukatları aracılığıyla Valiliğe yaptıkları başvuruya, "Hozat ve Ovacık ilçelerine bağlı 27 köye geri dönüşün 'güvenlik nedeniyle' uygun bulunmadığı" yanıtı verildi. Daha sonraki girişimlerden de olumlu sonuç alınamadı. Diyarbakır Valisi Cemil Serhadlı da 18 Aralık günü yaptığı açıklamada, Dicle ve Kulp ilçelerine bağlı 12 köye geri dönüşlere "güvenlik nedeniyle" izin verilmediğini belirtti.

Tunceli'de bulunan Barış Hukuk Bürosu avukatları, köye dönüş projesi çerçevesinde kendilerine vekalet veren 166 aile adına 15 Mayıs günü Hozat Kaymakamlığı'na, 17 Mayıs günü de Tunceli Valiliği OHAL Bürosu'na başvurdu. Barış Hukuk Bürosu avukatlarından Tunceli Baro Başkanı, Hüseyin Aygün yaptıkları başvurularda "köye geri dönüş önündeki engellerin kaldırılması ve Anayasa'nın 125. maddesi gereğince göç ettirilenlere tazminat ödenmesi taleplerinin yer aldığını" belirtti.

Tunceli Valiliği Haziran ayında köye dönüş başvurularını yanıtladı. Yanıtta geri dönüş talep edilen 31 köyden yalnızca 4'üne izin verileceği kaydedildi. Geri dönüş izni verilmeyen köyler şöyle:

Hozat'a bağlı Kurukaymak, Akören, Boydaş, Koruköy, Kalecik, Bilekli, Ağırbaşak, Yenibaş (Amutka), Yüceldi, Kozluca, Kızılkilise, Ovacık'a bağlı Çambulak, Eskigeldik, Şahverdi, Kozluca, Elgazi, Ağaçpınar, Çat, Yalmanlar, Yoğunçam, Otlubahçe, Çalbaşı, Aktaş, Buzultepe, Işıkvuran, Yakatarla, Eğimli köyleri.

Hüseyin Aygün, Hozat'a bağlı Karaca, Taşıtlı, Derviş Cemal köyleri ile Ovacık'a bağlı Büyükköy'e ise ilçe merkezlerine ve karakollara yakın olmaları nedeniyle dönüş izni verildiğini ifade etti. Ancak söz konusu 4 köye geri dönüşlerine izin verilen 8 aile yardım alamadıkları için köylerine geri dönemeler. .

166 aile bunun üzerine "görevi ihmal" gerekçesiyle Eylül ayında Tunceli Valisi Mustafa Erkal, Hozat Kaymakamı Ahmet Avşar ve Ovacık Kaymakamı M. İlker Haktankaçmaz hakkında Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Aileler adına Hüseyin Aygün ve Avukat Özgür Ulaş Kaplan tarafından yapılan başvuruda Vali ve iki kaymakamın "köylere dönüşlere izin vermediği, konut ve mülkiyetlerini kullanma haklarına saygı göstermediği, tazminat ödenmesi taleplerini ise reddettiği belirtilerek "görevi ihmal suçu işledikleri" savunuldu.

Bu arada Hozat ilçesine bağlı köylerine geri dönebilmek için başvuran ailelere her yıl "kira yardımı" adı altına verilen maddi yardımın 2002 yılında Hozat Kaymakamı'nın emriyle askıya alındığı bildirildi. Uygulamanın nedenini öğrenmek isteyen ailelere kaymakamlık tarafından "Siz avukatınız aracılığıyla bizi, devleti şikayet etmişsiniz. ALHM'e gideceğinizi söylüyorsunuz. Bundan sonra kira yardımınız askıya alınmıştır" şeklinde yanıt verildiği öğrenildi.

Köye Dönüşlere Yönelik Baskı ve Engellemeler

ALHM'in, Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Alaca (Nederan) köyünde 11 kişinin kaybolması nedeniyle Türkiye'yi tazminat ödemeye mahkum etmesinin ardından¹ Kulp Kaymakamı'nın, Alaca köyünü "sakıncalı" ilan ederek, köylülerin geri dönüşlerini yasakladığı bildirildi.

Edinilen bilgiye göre, Alaca köyü Muhtarı Vehbi Baser ile yedi köylü, 15 Şubat günü Kulp Kaymakamı İbrahim Akın ile görüşerek köylerine dönmek istediklerini bildirdiler. "Alaca köyünün sakıncalı olduğu" yanıtını veren Kaymakam Akın ise köylülerin sorunlarını Diyarbakır Valiliği ve Lice Tugay Komutanlığı'na iletmelerini istedi. Bu girişimlerin de sonuçsuz kalması üzerine, 11 aile uğradıkları zararın ödenmesi talebiyle Eylül ayında Diyarbakır İdare Mahkemesi'nde dava açtı.

Aileler adına bir açıklama yapan Avukat Meral Danış köylülerin 9 yıllık giderlerinin yanısıra üretimden koştukları süre içinde uğradıkları maddi ve manevi tazminatlarının ödenmesini istediklerini kaydetti. Danış, İdare Mahkemesi'ne yapılan başvurunun sonuçsuz kalması durumunda ALHM'e başvuracaklarını belirtti.

1993 yılında boşaltılan Bitlis'in Tatvan ilçesine bağlı Düzcealan (Çorsin) köyüne geri dönmek isteyen köylülerin Şubat ayında Tatvan Kaymakamı'na yaptıkları başvuru "şartlı olarak" kabul edildi. Kaymakam Ali Yener Erçin tarafından yapılan açıklamada, köylülerin geri dönmelerine, ancak "PKK'nin baskıları sonucu köyümüzü terkettik,

devletten herhangi bir talepte bulunmuyorum" şeklinde yazılı beyanat vermeleri durumunda izin verilebileceği bildirildi.

Erçin tarafından yapılan açıklamada, "İlçemize bağlı Düzcealan köyü, 1993 yılında PKK terör örgütünün baskıları sonucu köy halkının kendi iradesiyle boşalmıştır. Köyde yapılan incelemede şahsınızın halen köye dönüş yapmadığı ve köyde ikamet etmediği tespit edilmiştir. Dilekçenizde iddia edilen hususlarla ilgili olarak köy muhtarı ve halen ikamet eden 5 aile reisiyle köyde yapılan mülakat ve alınan yazılı ifadelerinde, yakılan ve yıkılan ev olmadığı, ağaçların kesilmediği, ancak ağır kış şartları ve bakımsızlıktan zarar görmüş olabileceği, arazilerinizin kullanıma hazır olduğu, köy halkının köyden ayrılırken büyük ve küçükbaş hayvanlarını para karşılığı sattıkları, eşyalarını da yanlarına aldıkları tespit edilmiştir"² denildi.

1996 yılında Hakkari'nin Berwar bölgesindeki köylerinin boşaltılması üzerine Van'a göç eden 11 köyün sakinlerinin Mart ayında köylerine dönmek için Hakkari Valiliği'ne verdikleri dilekçeler, "mayınların temizlenmesi ve devlet yardımı taleplerinin bulunması" nedeniyle iade edildi. Hakkari Valisi Orhan Işın'ın daha sonra köy muhtarlarını çağırarak, "Bundan sonra köye dönüş için dilekçe verenler sadece 'köyümüze dönmek istiyoruz' diye yazsınlar, mayın temizlenmesi gibi saçmalıklar yazmasınlar. Ayrıca devletin yapacağı yardım, köylülerinize dönmeye izin vermesidir. İmkani olan dönsün" dediği iddia edildi.

Valiliğe dilekçe veren köylülerden Sait Kaya, Van'da yaşamakta zorlandıklarını, bu nedenle köylerine geri dönmek istediklerini belirterek, şunları söyledi:

"15 yıldır bölgeye mayın döşenmiş, bomba bırakılmış, çeşitli patlayıcılar unutulmuş ve her gün de insanlar göz göre göre ölüyor. İş bulamadım, evime ekmeğe götüremediğim zamanlar oluyor. Mayınları, patlayıcıları toplayıp, köyleri güvenli hale getirmek devletin görevidir. Ayrıca dönebilmem için devletin yardım yapması ve köyümü yeniden inşa etmesi gerekir."

¹ Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Naderan (Alaca) köyü 9 Ekim 1993 tarihinde düzenlenen bir askeri operasyonun ardından yakılarak boşaltıldı. Operasyon sırasında gözaltına alındıktan sonra kaybolan M. Şah Atala (24), Bahri Şimşek, Hasan Avar (41), Şerif Avar (24), Nusrettin Yerlikaya, Turan Demir (27), Behçet Tutuş (40), Abdi Yamuk, Salih Akdeniz (65), Celil Aydoğdu, Ümit Taş adlı köylülerin yakınları 3 Nisan 1995 tarihinde ALHM'e başvurdu. Dava, 31 Mayıs 2001 tarihinde sonuçlandı. ALHM, Türkiye'nin, ALHS'nin yaşama hakkı, kişi güvenliği, etkili iç hukuk yollarının olmayışı, işkence yasağının ihlali ve tanıklara baskı konularına ilişkin 2., 3., 5., 13. ve 34. maddelerini ihlal ettiği gerekçesiyle kayıp yakınlarına 629.840 pound (yaklaşık 1 trilyon 38 milyar lira) ödemesine karar verdi. (Bkz. Türkiye İnsan Hakları Raporu 2001)

² Bitlis'in Tatvan ilçesine bağlı Çorsin (Düzcealan) köyü 23 Aralık 1993 tarihinde roket ve top ateşine tutularak boşaltılmıştı. Bombardıman sırasında Kasım Çaçar adlı köylü hayatını kaybetmişti. Çorsin köyü olaydan bir süre önce Tatvan 6. Zırhlı Tugay Komutanı Tuğgeneral Korkmaz Tağma tarafından "hakkından geleceğiz" şeklinde hedef gösterilmişti.

1990 yılında boşaltılan Siirt'in Pervari ilçesine bağlı Hol (Ulus) ve Kal (İnceler) köylerinden göçettirilen 73 aile, 20 Mart günü Siirt Valiliği, Pervari Kaymakamlığı ve İçişleri Bakanlığı'na başvurdu. Dilekçelere, "köylerin yerleşime elverişli olup olmadığına ilişkin incelemenin sürdüğü" yanıtı verildi. Köylülerden Mustafa Bilen, ilgili makamlara aynı taleple daha önce 8 kez dilekçe verdiklerini ama cevap alamadıklarını, son dilekçelerine cevaben yapılan açıklamanın da "köylerine dönmelerinin istenmediğini ve buna izin verilmeyeceğini" gösterdiğini belirtti.

Köye dönüş başvuruları ile ilgili Mayıs ayında bir açıklama yapan HADEP Tunceli İl Başkanı Alican Ünlü "Tunceli'de 1989'lardan itibaren sistemleşen köy boşaltmaların Çiller-Güres-Ağar döneminde bir yıl gibi kısa süreye sığdırıldığı" ve halen kentte "nüfus, tarım, hayvancılığa kadar birçok şeyin bitiş noktasında olduğunu" belirtti. Köye dönüşlere verilecek izinler konusunda "yetkinin kimde bulunduğu" kargaşasının yaşandığına ifade eden Ünlü "İçişleri Bakanlığı'na yapılan başvurularda olumlu cevap alıyorsunuz. 'Köye dönmeniz önünde hiçbir engel yoktur' deniliyor. Valiye gittiğinde o da onay veriyor. Ama bu sefer Jandarma Güvenlik Komutanlığı devreye giriyor ve 'hayır, köye giremezsiniz' diyor. Askeriye de izin verse bu sefer de o köyde ya da o köye yakın herhangi bir karakol 'gelemezsiniz' diyor. Yetki çok, herkes müdahale edebiliyor. Bundan dolayı başvurular sonuçsuz kalıyor. Kimi zaman yetkiyi birbirlerinin üzerlerine atıyorlar. Böylesine bir karmaşa yaşanıyor. Herhangi bir sorun yaşadığında muhatap alacağın, derdini anlatacağın makam da belli değil" diye konuştu.

Köylere dönmek isteyenlere yönelik koruculuk dayatmaları 2002 yılında da devam etti. 1994-1995 yılları arasında boşaltılan Hakkari'nin Berwari bölgesindeki Kaymaklı (Şimonis), Çatıkuru (Sevin), Doğanca mezarası (Qrite), Sütlüce (Afkanis), Koçlu (Babanis), Yukarıköy (Guncork) ve Elké köylerine Mayıs ayından itibaren dönmeye başlayan köylülerin koruculuk dayatmasıyla karşılaştıkları bildirildi.

Mayıs ayı ortalarında Hakkari merkezden Berwari bölgesine gelen bir üst düzey askeri yetkilinin köylülerin güvenliklerinin sağlanabilmesi için "her köyden 10 kişinin korucu olması gerektiğini" ileri sürmesi üzerine başlayan koruculuk dayatması nedeniyle Çatıkuru (Sevin) köyünde yaşayan Fazıl Şahin, Mecit Şahin, Mehmet Erdoğan, Sabri Şahin, İlhan Şahin, Samet Şahin, İskan Taş ve Şeyhmus Taş adlı köylülerin ücretsiz olarak koruculuk yapmayı kabul ettikleri bildirildi.

1994 yılında boşaltılan Hakkari'nin Berwari bölgesindeki Ördekli (Kotranis) köyüne Mayıs ayında geri dönen Tayyar Yaşar adlı köylü, 8 Temmuz akşamı tutuklandı. Hakkari'de yürütülen Köy-Kent projesi ile ilgili olarak Kotranis köyünü ziyaret eden valilik yetkililerine "Yalan söylemeye gerek yok. Köyümüzü

siz boşalttınız. Bizi mağdur eden sizsiniz" dediği iddiasıyla tutuklanan Yaşar hakkında TCY'nin 159. maddesi uyarınca dava açıldı.

1989 yılında boşaltılan Van'ın Çatak ilçesi Ünlüce köyünden Van'ın Bostaniçi beldesine göç eden aileler, Van Valiliği, Çatak Kaymakamlığı ve Çatak İlçe Jandarma Karakol Komutanlığı'nın izniyle Mayıs ayı ortalarında köylerine döndükten bir hafta sonra askerler ve korucular tarafından köylerinden çıkarıldılar.

Edinilen bilgiye göre, aileler, köylere dönmek için 3 Mayıs günü makamlara başvurular ve başvurularına olumlu yanıt verilmesi üzerine 17 Mayıs günü iki grup halinde Ünlüce köyüne gittiler. Ancak bir hafta sonra köye baskın düzenleyen askerler ve korucular, köylülerin kaldıkları çadırlar ile ev yapımında kullandıkları araçlarına el koyarak köylüleri göçe zorladılar. Köylülerden Ömer İtah olaya ilişkin olarak şunları söyledi:

"Askerler, hazine aradığımızı öne sürdüler. İzin belgemizi göstermemize rağmen, 'vali gelsin burada size izin versin, burası bizden sorulur' diyerek bizi köyden çıkardılar. Anladığım kadarıyla işi korucular karıştırıyor. Köye geri dönmemizi korucular ve bunda çıkarı olan bazı karakol komutanları istemiyor. Çünkü ağaçlarımızı kesiyor, arazimizi istedikleri gibi kullanıyorlar".

Koruculuğu kabul etmedikleri için 1993 boşaltılan Kulp'un Akdoruk (Gevdas) köyüne yaz aylarında geri dönen ailelerin kurdukları çadırlara, 17 Temmuz günü korucular ve askerler tarafından el konuldu. Edinilen bilgiye göre, evleri tamamen kullanılmaz hale geldiği için çadırlarda yaşamaya başlayan köylüler, 17 Temmuz günü Kulp Zeyrek Karakolu'na bağlı askerler ve çevredeki korucuların saldırısına uğradı. Çadırda yaşayanları sopalarda dövüp hakaret ettikleri öne sürülen asker ve korucular naylon çadırları askeri araçlara yükleyerek köyden ayrıldılar.

Akdoruk köylülerinden Mahmut Coşkun olayın ardından İHD Diyarbakır Şubesi'ne yaptığı başvuruda "askerlerin kendilerine ikinci kez Narlıca ve İslamköy arasında bulunan Şekiran çayı kenarında yaşamalarını söylediklerini, köylere gündüz gidilmesini ve gece köyde kalınmamasını, aksi taktirde 'kötü şeylerin olacağı' tehdidinde bulduklarını" ifade etti. Coşkun'un verdiği bilgilere göre Akdoruk köylüleri köye dönüş için önce Kulp Kaymakamlığı'na ardından da Lice'de bulunan Tugay Komutanlığı'na başvurular. Buradan da tekrar Kulp Kaymamalığı'na gönderilen köylülerin İçişleri Bakanlığı'na, OHAL Valiliği'ne yaptıkları başvurulardan da bir sonuç alınamadı.

1993 yılında göç ettirildikleri Mardin'in Derik ilçesine bağlı Bağarası (Mezrageri) köyü sakinlerinin, yaz başında Derik Kaymakamlığı'na yaptıkları köye dönüş başvurularının Temmuz ayında "her köylünün ayrı ayrı

dilekçe yazarak 'Köyümüzü PKK yaktı' şeklinde ifade vermeleri" şartına bağlandığı bildirildi. Kaymakamlığın şartını kabul etmeyeceklerini bildiren Bağarası köyünden 20 aile İHD'ye başvurdu. Koruculuğu kabul etmedikleri için göçe zorlandıklarını belirten köylülerden Salih Kaya, Muharrem Eya, Hasan Alataş, Hasan Ateş ve Kemal Derin "Köyümüzü, bizi koruculuğa zorlayan askerler ve Metina aşiretine bağlı korucular yaktı. Evlerimizi yakmakla kalmadılar. Ekinlerimizi ve toplanmış üzüm bağları ile bahçelerimizi de ateşe verdiler" dediler.

Mardin'in Mazıdağı ilçesine bağlı Erişimli (Xarbebira) köyü sakinleri, 1992 yılında boşaltılan köylerine geri dönmek için Mardin Valiliği'ne yaptıkları başvurunun sonuçsuz kalması üzerine, Temmuz ayında OHAL Valiliği ve İçişleri Bakanlığı'na başvuruda bulundu.

Köylüler, "1992 yılında boşaltılan köylerine gidedediklerini ve arazilerini ekemediklerini" belirttiler.

Göç-Der Diyarbakır Şube Başkanı Serdar Talay, Ağustos ayında yaptığı açıklamada "Köylerine dönmek için resmi makamların değil, kendi hazırladıkları dilekçeyle başvuran Mardin'e bağlı Senarlı (Dengiza) köylülerine izin verilmediğini" söyledi. Olayı yerinde incelemek için Mardin'e gittiklerini belirten Talay, "Köylüler kendi yazdıkları dilekçeyle başvurmuş, 'bizim hazırladığımız dilekçeyi imzalarsanız köyünüze dönersiniz' yanıtıyla karşılaşmış. Kabul edilmeyince, geri dönememişler" dedi.

1995 yılında boşaltılan Mardin'in Mazıdağı ilçesine bağlı Ansu (Gulegule) köyüne yaz aylarında geri dönen köylülerin de köylerinde kalmaya devam edebilmek için "Köyümüzü PKK yaktı" şeklinde dilekçe yazmaya zorlandıkları bildirildi.

Köylülerden M. Nuri Aktaş, "1995 yılında jandarma ve korucuların baskısı nedeniyle 150 haneli köylerinin boşaltıldığını, köylülerin metropollere göç etmek zorunda kaldığını" belirtti. "Çatışmalı ortamın sona ermesiyle Diyarbakır, İstanbul ve İzmir'e göç eden 60'a yakın ailenin köye dönüp kendi imkanlarıyla yıkılan evlerini onarmaya çalıştıklarını" söyleyen Aktaş, "köye dönen ailelerin Mazıdağı İlçe Jandarma Karakol Komutanlığı'nda görevli bir üsteğmenin baskılarına maruz kaldıklarını" savundu. Aktaş, köye baskın düzenleyen üsteğmenin köylüleri "Gelin her biriniz ayrı ayrı dilekçe yazıp 'köyümüzü PKK yaktı' deyip imzalayın. Bunu yaparsanız, her aileye 10'ar koyun ve evlerinizi yeniden inşa etmeniz için malzeme veririz. Ayrıca köyünüzün okul ve camisini de yaparız. Aksi takdirde sizi tekrar köyden atarım" diyerek tehdit ettiğini öne sürdü.

Aktaş, köylerini yakan korucu ve askerleri AİHM'e şikayet ettiklerini ve dosyalarının halen AİHM'de olduğunu söyledi. Ansu köyü 1995 yılında güvenlik güçleri ve Metina aşiretine bağlı korucular tarafından boşaltılmıştı.

Tunceli merkez ilçeye bağlı Aşağı Bor köyünden 1994 yılında zorla göç ettirilen köylülerin "köye dönüşlerinin sağlanması ve köylerine yol, su, elektrik vb. hizmetlerin götürülmesi talebiyle Tunceli Valiliği'ne yaptıkları başvuruya olumsuz yanıt verildiği bildirildi. Eylül ayında gazetelerde yer alan haberlere göre, Aşağı Bor köylüleri Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü'nden, köy yolunun yapılmasını istedi. Bunun üzerine Sütlüce Jandarma Karakolu yetkilileri, Aşağı Bor köyünün yollarının yapılması için kendilerine Valilikten yazı gelmediğini, köylülerin Valiliğe dilekçe vermesi gerektiğini açıkladılar. Bunun üzerine Tunceli Valiliği'ne başvuruda bulunan köylülerden, dilekçelerine "köyümüzü PKK yaktı" ifadesini eklemeleri istendi. Köylülerin bu isteği kabul etmedikleri ve dilekçelerinin de bu nedenle kabul edilmediği bildirildi.

Köylülerden Uğur Çetinkaya, 1994 yılında boşaltılan köylerinin askeri yasak bölgede bulunduğunu ve köyde sağlam hiç bir evin bulunmadığını belirtti. İki yıldır ilkbaharda izin alarak köylerine gidebildiklerini aktaran Çetinkaya, "Bir buçuk saat yaya yürüyerek köye gidiyoruz. Köyde kimse yaşamıyor. Evlerimiz yıkılmış. Hiçbir ev yok. Bahçeler mezzarlar bile yakılıp yıkılmış. Önceki sene bir gece kalmamız için izin verdiler. Gece dışarıda yattık. Köylülerin hepsi şehir merkezinde oturuyor. Köye dönmek, çıkmak kadar zor hale geldi. Bizim talebimiz köye dönebilmek" dedi.

Eylül ayı sonlarında, Hakkari'ye bağlı Çukurca ilçesinde 1995'de boşaltılan köylerine ceviz toplamak için giden Çayırılı köylülerinin, "korucularla köylüler arasında çıkacak olası bir çatışma" gerekçe gösterilerek Çayırılı Jandarma Karakolu yetkilileri tarafından köye alınmadıkları bildirildi. Köylülerden Tahir Taş, "Bir hafta önce yaklaşık 100 kişilik bir grupla birlikte Yüksekova'dan köye gittik. Gittiğimizde Çayırılı Jandarma Karakolu yetkilileri bizi Çayırılı'ya bağlı Pınarlı ve Kınıklı mezzarlarına gönderdiler. Herhangi bir açıklama da yapmadılar. Nedenini sorunca da köyde korucular kalıyor. Giderseniz, aranızda kavga çıkar' yanıtını verdiler. 3 gün ailemle köye gitmek için bekledik. Köye sokulmayınca mecburen geri döndük" dedi.

Benzer bir olay Hakkari'nin Şemdinli ilçesine bağlı Ayrınlı köyünde de yaşandı. Edinilen bilgiye göre, 1994 yılında boşaltılan Ayrınlı köyünden 110 kişi, Eylül ayı başlarında Şemdinli Alay Komutanlığı'na başvuruda bulunarak, ceviz toplamak için köye dönüşlerine izin verilmesini istediler. 50 ailenin yaptığı başvuruyu değerlendiren askeri yetkililer 25 Eylül günü köylülere giriş izni verdi. Bunun üzerine 27 Eylül günü yola çıkan köylüler, köy girişinde askerler tarafından geri çevrildi. Aktütün köyünde 3 gün bekleyen köylüler, komutanlıktan yanıt alamayınca Şemdinli'ye döndüler. Köylülerin ikinci kez Alay Komutanlığı'na yaptığı başvuru "Köyde KADEK militanlarının bulunduğu" gerekçesiyle reddedildi.

Van'ın Bostaniçi beldesine bağlı Yalimerez mahallesine yerleştirilen eski korucular, köylerine geri dönüşlerinin sağlanması ve zararlarının karşılanması için Ekim ayında İHD Van Şubesi'ne başvurdu. Mahalle Muhtarı Ali Kaya, eski korucular Halis Dayan ve Musa Duman'ın yaptığı başvuruda, "İl Özel İdare Müdürlüğü tarafından yapılan kömür, yiyecek ve ilaç yardımının 2000 yılında kesildiği, daha önce elektrik parası alınmayacağına açıklanmasına rağmen 1995 yılından bu yana biriken faturaların da alınmak istendiği" belirtildi.

1994 yılında boşaltılan Şırnak'ın Beytüşşebap ilçesine bağlı Akarsu köyünden göç ettirilen Şemsettin Abi, köyüne geri dönebilmek için Cumhurbaşkanlığı'na yaptığı başvuruya yanıt olarak Van'da yaptırılan ve boş yer bulunmayan geçici konutlara yerleşmesinin önerildiğini bildirdi. Daha önce Beytüşşebap Kaymakamlığı, Şırnak Valiliği ve İçişleri Bakanlığı'na yaptığı başvuruların da sonuçsuz kaldığını ifade eden Abi, bahar aylarına kadar köyüne dönmemesinin engellenmesi durumunda AIHM'e başvuracağını belirtti.

AIHM KARARLARI

Köylerine geri dönmek isteyen ancak kolluk kuvvetleri ve/veya mülki amirlerin engellemeleriyle karşılaşan çok sayıda zorunlu göç mağduru, iç hukuk yollarının sonuç vermemesi üzerine 2002 yılında AIHM'e başvurdu.

Örneğin, Diyarbakır'ın Kulp ilçesi Konuklu köyünden 1994 yılında göç eden ve "Köye Dönüş Projesi" kapsamında valilikten izin alarak köyüne dönmek isteyen Yusuf Zümrüt, karşılaştığı engellemeler nedeniyle askerler hakkında yaptığı suç duyurularının takipsizlikle sonuçlanması üzerine AIHM'e başvurdu. TIHV'nin derlediği bilgilere göre süreç şöyle gelişti:

Konuklu köyünün 21 Mart 1994 tarihinde boşaltılması üzerine Diyarbakır'a göç eden 20 kişilik Zümrüt ailesi, 29 Aralık 1998 tarihinde köye geri dönmek için Diyarbakır Valiliği'ne başvurdu. Başvuru, Valilik tarafından "Yapılan araştırma neticesinde, köye dönmenizde sakınca bulunmadığı, Konuklu köyünün yerleşime açık olduğu, köyde ikamet eden vatandaşların olduğu tespit edilmiştir" şeklinde yanıtlandı.

Zümrüt ailesinin bu izne dayanarak 2 Nisan 2001 tarihinde köylerine gitmek istediği, ancak İlçe Jandarma Komutanlığı'nda görevli bir astsubay tarafından engellendiklerini ve tehdit edildiklerini bildirdi.

28 Temmuz 2001 tarihinde Konuklu köyüne giden Yusuf Zümrüt, köyde bir süre kaldıktan sonra köyün eski muhtarı kardeşi Nesibullah Zümrüt ile birlikte köy yakınındaki Sivrice Karakolu'na çağrıldıklarını ve buradaki komutanın kendilerini tehdit ettiğini bildirdi. Bunun üzerine Diyarbakır'a döndüklerini ve 1 Ağustos 2001 tarihinde Diyarbakır Vali Yardımcısı'ndan yeniden izin aldıklarını ifade eden Zümrüt, bu kez de Sivrice

Karakolu'nda görevli Menaf adlı bir astsubay tarafından engellendiklerini, bu astsubayın kendilerine "Biz Valiyi tanımıyoruz. Biz ne dersek o olur. Bir daha gelirsiniz..." diye tehdit ettiğini söyledi. Yusuf ve Nesibullah Zümrüt bunun üzerine, kendilerinin engelleyen yetkililer hakkında Kulp Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundular. Kulp Cumhuriyet Savcılığı'nın karakoldaki görevliler hakkında takipsizlik kararı vermesi üzerine Zümrüt, İHD Diyarbakır Şubesi ve Diyarbakır Valiliği İnsan Hakları Kurulu'na başvurdu. Bu girişimlerin de sonuçsuz kalması üzerine aile AIHM'e başvurdu.

AIHM, 21 Şubat günü Temmuz 1993'te Şırnak'ın Basog köyüne köy korucularınca düzenlenen operasyonun ardından evinin ve mülklerinin yıkılıp yakıldığını idda eden İzzet Matyar'ın başvurusunu geri çevirdi. Mahkeme, Boyunlu köyünden korucular ile PKK'liler arasında bir çatışma çıktığını, çatışmanın ardından da PKK'lilerin etrafa ateş açarak Ormandışı'na doğru kaçtıklarını, bu sırada da iki kişinin ölümüne neden olduklarını bildiren Türkiye'nin açıklamasının ardından, delillerin korucuların çatışmayla ilgili ifadelerini doğruladığı kararına vardı. Mahkeme ayrıca köylünün evinin ve öteki mülklerinin korucular ve güvenlik güçlerince tahrip edildiğine ilişkin yeterli, güvenilir ve tutarlı delil olmadığına karar verdi. Mahkeme bu gerekçelerle oybirliği ile sözleşmenin 3, 6, 8, 13, 14 ve 18. maddelerinin ve Protokol 1'in 1. maddesinin ihlal edilmediğine karar verdi³.

Mahkeme, yetkililerin başvurusundan vazgeçmesi için başvurucuyu korkutup üzerinde baskı kurdukları yönünde de yeterli delil olmadığı gerekçesiyle dörde karşılık üç oyla Devlet'in 25. maddede belirlenen yükümlülükleri yerine getirmediği iddiasının da incelenmesine gerek olmadığına karar verdi.

AIHM, Türkiye'ye karşı İpek (Başvuru No. 25760/94) dosyasını ise 14 Mayıs günü oy birliği ile kabul edilebilir bulduğunu açıkladı. Abdurrezzak İpek, AIHM'e yaptığı başvuruda Kasım 1994 tarihinde Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Törel köyünün Dahla mezrasında bulunan evinin Lice Jandarma komutanlığı'na bağlı askerlerce yakıldığını ve baskın sırasında gözaltına alınan oğulları Servet ve İkrâm İpek'in kaybolduklarını belirterek Türkiye'nin AIHS'nin 2, 3, 5, 13, 14 ve 18. maddeleri ile AIHS 1 No'lu Protokolü'nün 1. maddesini ihlal ettiğini ileri sürmüştü .

Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Adrok (Deveboyu) köyünün 6 Mayıs 1994 tarihinde yakılıp-boşaltılması ve köylülerden Selim Orhan, Hasan Orhan ve Cezayir Orhan'ın kaybolması nedeniyle Salih Orhan'ın AIHM'e yaptığı başvuru 18 Haziran günü sonuçlandı. AIHM, davada Türkiye'nin Orhan ailesinin sözleşmenin "Yaşama hakkı ve özgürlükler, mülk dokunulmazlığı,

³ Olayda, İkrâm İpek ve Servet İpek'in yanısıra Seyithan Yolur, Ali İhsan Çiçek (19), Tahsin Çiçek (47) ve Çayan Çiçek (15) de kaybolmuştu.

işkenceye karşı korunma ve aile ile özel yaşama saygı prensipleri" fiillerini düzenleyen 2, 3, 5, 8, 13, 14, 34 ve 1. protokolün 1. maddesini ihlal ettiğini açıkladı. Ayrıca AIHM kararında, Türkiye'nin yargı sürecinde yüzeysel davrandığı belirtildi.

AIHM, Türkiye'nin, davacı Orhan ailesine 150 bin Euro tazminat ödemesine karar verdi. AIHM'e daha önce ifade veren Salih Orhan, askeri bir konvoyun köylerine baskın düzenlediğini, askerlerin kendi evi dahil tüm köyü yaktıklarını söylemişti. 7 Mayıs 1994 tarihinde ise Salih Orhan'ın iki kardeşi Selim ve Hasan Orhan ile oğlu Cezayir Orhan'ın Kulp Bölge Jandarma Komutanlığı'na başvurarak tarlalarının hasadını toplayana kadar köyde kalmaları için izin talebinde bulduklarını belirten Orhan, jandarmanın izin verdiğini ancak, 24 Mayıs 1994 tarihinde askerlerin köye baskın düzenleyerek, Selim, Hasan ve Cezayir Orhan'ı gözaltına aldığını kaydetmişti. Orhan, üç kişinin son olarak karakolda canlı olarak görüldüğünü söylemişti.

Mahkeme üç kişinin kaybolmasının soruşturmanın eksik yapılmasıyla ilgili şu yargılarda bulundu:

Soruşturma yüzeysel yürütülmüş ve ivedilikle sonuçlandırılmamış.

Soruşturma sözkonusu güvenlik görevlilerine doğrudan bağlantısı olan Kulp İdari Mahkemesi tarafından yürütülmüş. Bu nedenle bağımsız bir soruşturmadan söz edilemez.

Başvurunun iddia ettiği olayları gören kişilerin görüşleri alınmamış.

Güvenlik güçlerinin bölgedeki operasyonları ya da gözaltı ve kaybolmaların gerçekleştiği söylenen karakolla ilgili bilgi alınmamış.

Olaydan beş yıl sonra gözaltı kayıtlarına ulaşılmasının ardından açılan üçüncü soruşturmada başvuru yeni görgü tanıkları gösterdiyse de olayda adı geçen jandarma ya da köylülerle görüşülmemiş. Askeri operasyonlar ile ilgili kayıtlar incelenmemiş.

Yargı sürecindeki gelişmelerden, alınan kararlardan ya da soruşturmanın seyrinden başvuruya bilgi verilmemiş.

Başlatılan kimi soruşturmalar yarım bırakılmış.

Uluslararası Tepki ve Girişimler

2002 yılında, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, Dünya Bankası ve İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (HRW) de içinde bulunduğu çeşitli uluslararası kurum ve kuruluşlar Türkiye'de zorunlu göç uygulaması, uygulamanın yarattığı sorunlar ve çözüm yolları konusunda girişimlerde bulunup öneriler sundular. Avrupa Konseyi ve HRW tarafından yayınlanan raporlarda zorunlu göç uygulaması ve yürürlükte olan resmi projeler yoğun biçimde eleştirildi.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (AKPM) tarafından 2002 Mart ayında yayınlanan "**Türkiye'de Yerinden Edilen Kürt Nüfusun İnsani Koşulları**" başlıklı raporda Türkiye'ye, "uluslararası insani kuruluşların bölgeye girişine izin verilmesi", "OHAL'in kaldırılması", "insan hakları bağlamında en ciddi endişe konusu olan köy koruculuğu sisteminin lağvedilmesi", "geri dönüşlere izin verilmesi", "geri dönmek isteyenlere 'köyümüzü PKK baskısıyla, terör nedeniyle boşalttık' türünden dilekçeler imzalatılması" gibi uygulamalara son verilmesi ve "yerinden edilenlerin maddi zararlarının tazmin edilmesi" çağrısı yapıldı.

Rapora göre, AKPM'nin Türkiye'den istekleri şöyle:

- * OHAL uygulamasına bir an önce son verilmesi,
- * Olası köy boşaltmalarının engellenmesi,
- * Bölgedeki askeri uygulamalar üzerinde sivil kontrolün tesis edilmesi ve askeri yetkililerin eylemlerinden sorumlu tutulacaklarının garanti edilmesi,
- * İnsan hakları ihlalleri iddialarının hızlı bir şekilde soruşturulması,
- * AIHM kararlarının etkin bir şekilde uygulanması,
- * Köy koruculuğu sistemine son verilmesi,
- * Güneydoğu illerinde iktisadi ve toplumsal kalkınma ve yeniden yapılanmaya yönelik çalışmaların devam ettirilmesi,
- * Köye dönüşe ilişkin program ve projelerin hazırlanmasına yerinden edilen kişilerin temsilcilerinin katılımı,
- * Dönüşlerin hızlandırılması,
- * Önceden alınacak bir izin gerekli olmaksızın bireysel dönüşlere izin verilmesi,
- * Köylerine dönmek isteyen kişilere koruculuk uygulamasına katılmaları yönünde baskı yapılmaması ve köylerini terketme nedenlerinin bildirilmesinin istenmemesi,
- * Dönüş programları çerçevesinde Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası tarafından finanse edilecek yeniden inşa projelerinin hazırlanması,
- * Türkiye'nin diğer bölgelerinde yaşamak isteyen yerinden edilmiş kişilerin (gündelik yaşama) entegre edilmesi ve zararlarının karşılanması için önlemler alınması.

Raporda ayrıca, Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası'nın Türkiye'nin güneydoğusunda yerinden edilen kişilerin geri dönüşlerine yönelik projeleri değerlendirmesi de istendi. AKPM'nin 12 Eylül günü Strazburg'da yaptığı toplantıda AK Kalkınma Bankası'nı bu amaçla devreye sokulması kararlaştırıldı.

BM Genel Sekreteri'nin Yerinden Edilenlerle İlgili Özel Temsilcisi Dr. Francis M. Deng, 27 Mayıs-2 Haziran arasında Türkiye'ye resmi bir ziyaret düzenledi. Türkiye ziyareti programı çerçevesinde Ankara, Diyarbakır ve Şanlıurfa'da yetkililer ve hükümet dışı kuruluşların temsilcileriyle görüşen M. Deng, Türkiye'de yaşanan zorunlu göç sorunu ve köykent projesi ile ilgili gözlemlerini 5 Haziran günü yaptığı basın açıklamasıyla duyurdu.

İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından hazırlanan "Türkiye'nin Başarısız Köye Dönüş Programı" başlıklı rapor, 30 Ekim günü İstanbul Taksim Hill Otel'de açıklandı. Basın toplantısında konuşan HRW Türkiye Masası Sorumlusu Jonathan Sugden, köyünden zorla göç ettirilen insanların geri dönüşü için Türk Hükümeti tarafından hazırlanan Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi'nin şeffaf olmadığını belirtti. Bir yıldır Köy-Kent projesi hakkında bilgi alamadıklarını ifade eden

Deng'in Türkiye ziyareti nedeniyle BM tarafından yapılan açıklama:

5 Haziran 2002

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin Yerinden Edilenlerle İlgili Özel Temsilcisi Dr. Francis M. Deng, Türkiye Hükümetinin daveti üzerine, 27-31 Mayıs günleri arasında Türkiye'ye resmi bir ziyaret düzenledi.

Temsilci'nin Türkiye ziyaretinin amaçları ülkedeki yerinden etme uygulamasını araştırmak ve Hükümet, uluslararası kuruluşlar, mali yardım sağlayan ülkelerin ve hükümet dışı kuruluşların temsilcileriyle diyalog geliştirerek Türkiye'de yerinden edilenlerin durumlarına yönelik etkin adımlar atılmasını sağlamaktır.

Temsilci Ankara'da İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanı Sayın Nejat Arseven, Kadın ve Çocuklardan Sorumlu Devlet Bakanı Sayın Hasan Gemici, İçişleri Bakanı Sayın Rüstü Kazım Yücelen, Büyükelçi Ugur Ziyal, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı ve Büyükelçi Daryal Batıbay, Selçuk Polat, Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı Dr. Olcay Ünver, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Bölgesel Kalkınma Dairesi Başkanı ve Parlamento İnsan Hakları Komisyonu Başkan Yardımcısı ve üyeleriyle resmi görüşmelerde bulundu. Temsilci, ayrıca, Birleşmiş Milletler birimleri ve diğer uluslararası kuruluşların temsilcileri, mali yardım sağlayan ülkelerin temsilcileri ve yerel hükümet dışı kuruluşlarla toplantılar düzenledi. Temsilci program dahilinde Diyarbakır, Şırnak ve Şanlıurfa illerini de ziyaret ederek OHAL Bölge Valisi Sayın Gökhan Aydıner ile Şırnak ve Şanlıurfa valileri dahil olmak üzere yerel hükümet yetkilileri, hükümet dışı kuruluşlar ve yerinden edilen kişilerle görüştü.

Temsilci ziyaret öncesinde Türkiye'deki yerinden edilme sorununun, özellikle ülkenin güneydoğusunda güvenlik güçleri ve PKK arasındaki çatışmadan kaynaklanan uygulamaların bazı hükümet birimleri ile hükümetler arası ve hükümet dışı bir dizi aktör için ciddi bir kaygı ve endişe nedeni olduğunun bilincindeydi. Doğrusu, Hükümet'in soruna büyük oranda bir inkar tavrıyla yaklaştığı, bu tavrın yerinden edilenlerin ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amacıyla uluslararası yardım olanaklarının araştırılmasına dahi önleyecek bir noktaya ulaştığının yaygın olarak paylaşılan bir görüş olduğu gözlemlenmiştir. Hükümetin konuya yönelik olduğu iddia edilen hassasiyetinin sonucunda uluslararası topluluk, özellikle ülkedeki Birleşmiş Milletler birimleri, sorunu yetkililerle açık bir şekilde tartışmaktan kaçınmışlar ve ülkede yerinden edilenlerin de yaşadığı bölgelerde yürürlüğe konulan ancak bu kişilerin doğrudan hedeflenmediği projeler çerçevesinde yapılan girişimler hariç, çatışmadan kaynaklı nedenlerle yerinden edilmiş kişilere herhangi bir koruma ve yardım sağlamaktan uzak durmuşlardır.

Temsilci yetkililerle yaptığı görüşmelere görevini ve yerinden edilme sorununa ilişkin yaklaşımını açıklayarak başlamıştır. Bu yaklaşıma göre, yerinden edilme sorunu bir iç sorun olduğu, dolayısıyla devlet egemenliği kapsamı içerisine girdiği kabul edilmektedir. Ancak egemenlik uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi önünde bir engel olarak görülmemekte; devlet sorumluluğu gereği vatandaşların korunması ve desteklenmesi, gerekirse bu konuda uluslararası toplumun desteğini alması ilkesini esas alan pozitif bir egemenlik anlayışına dayanmaktadır.

Bu çerçevede, Temsilci'nin görevi, yerinden etme uygulamalarının yaşandığı ülkelerin hükümetlerini ihtiyaç gruplarına karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri doğrultusunda desteklemek amacıyla uluslararası işbirliği için ortak bir zemin geliştirmeye çalışmaktır.

Temsilci, Devlet Bakanları ve hükümet yetkilileri ile yaptığı görüşmeler ışığında soruna yönelik Hükümet politikaları hakkındaki negatif izlenim ile ziyareti boyunca karşılaştığı pozitif tavrı arasında bir örtüşmezlik olduğunu kaydetmektedir. Temsilci'nin Bakanlar ve farklı düzeylerdeki yetkililerle yaptığı görüşmelerde, yetkililerin yerinden etme sorununun farklı boyutlarını tartışma noktasında şaşırtıcı bir açıklık ve şeffaflık sergiledikleri görülmüştür. Bu tavrı, sorunun nedenleri, özellikle güneydoğudaki çatışma ve sivil nüfusun yerinden edilmesi konusunda her iki tarafında sorumluluğu bulunduğu noktasında ve de husumetlerin 1990'ların sonlarına doğru ciddi ölçüde azalması üzerine yerinden edilenlerin geri dönüşü ve yerleştirilmeleri yönünde atılmakta olan adımları tartışma eğiliminde de gözlemlenmiştir. Gerçekte, Hükümet'in Temsilci'ye ülkeyi ziyaret etmesi için çağrıda bulunma kararı, kendi yaklaşımında meydana gelebilecek olası bir değişimin ilk göstergesi olarak kabul edilmiştir. Hükümet'in yaklaşımındaki ilerlemenin sürekliliği, Temsilci'nin ziyareti esnasında OHAL uygulamasına, halen yürürlükte olduğu dört ilden ikisinde son verilmesi kararı ve yakın bir tarihte diğer iki ilde de uygulamaya son verilmesi amacıyla olunduğunun açıklanması ile ortaya konulmuştur.

Temsilci'nin kanaatine göre şu an kritik bir öneme sahip olan husus, uluslararası topluluğun yerinden edilen nüfusun isteğe bağlı olarak geri dönüşü, yerleştirmesi ve yeniden entegrasyonun sağlanması gibi ağır bir görevi yerine getirirken Türkiye Hükümeti'ne yardım etme olanağının var olmasıdır. Temsilci bu süreci hızlandırmak (kolaylaştırmak) amacıyla hükümeti bir kaç başlangıç önerisi sunmuştur: Hükümet konuya yönelik açık bir politika geliştirmeli ve bu politika ve ilgili programlar tüm taraflar için şeffaf bir biçimde yürütülmelidir; Hükümet kendi içerisinde özel çalışma birimleri oluşturarak ilgili Hükümet

kuruluşları, bölgesel otoriteler ve uluslararası topluluk arasında koordinasyonu geliştirmeli ve yerinden edilen nüfusun acil ihtiyaçlarının karşılanması için uluslararası toplulukla geliştirilecek işbirliğine yönelik program ve stratejilerin formüle edilmesi amacıyla yakın gelecekte ortak bir toplantı düzenlemelidir.

Temsilci, Hükümet ve hükümetdışı kuruluşlarla yaptığı görüşmelerde tarafları, yerinden edilen kişilerin yararına olacak yakın bir işbirliğine davet etmiştir. Temsilci, Hükümet, sivil toplum ve uluslararası kuruluşlar arasında geliştirilecek açık ve yapıcı bir ortaklığın Hükümet'in geri dönüş politikasının zamanında ve etkin olarak uygulanmasını kolaylaştıracağını ve aynı zamanda hükümet dışı kuruluşlar tarafından dile getirilen kaygıların azalmasını ve sorunun hem ülke içinde hem de dışarda ileri düzeyde kavranmasını beraberinde getireceğini düşünmektedir.

Temsilci ziyaretine ilişkin bulguları İnsan Hakları Komisyonu'na sunulacak ayrıntılı bir raporla açıklayacaktır. Temsilci bulgularını ayrıca Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri ve ana insan hakları kuruluşları, insani yardım örgütleri ve kalkınma örgütlerinden oluşan Kuruluşlararası Daimi Komite ile de paylaşacaktır.

Dr. Deng, Temsilcilik 1992 yılında İnsan Hakları Komisyonu tarafından kurulduğu tarihten bu yana Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin Yerinden Edilenlerle İlgili Temsilcisi görevini yürütmektedir.

Sugden, "Ben köylülerin yerinde olsam hakkında hiçbir şey bilmediğim böyle bir projeye kuşkuyla bakardım. Bu proje hakkında hiçbir bilgi olmaması uluslararası standartlara aykırı. Proje şeffaf olmalı" dedi.

HRW raporunun "Giriş" bölümünde şu bulgu ve görüşlere yer verildi:

"Resmi rakamlara göre, hükümet güçleri ve PKK arasında 15 yıl süren çatışma sırasında 380.000 kişi göç ettirilmiştir. Hükümet dışı örgütlerin tahminlerine göre, göç ettirilen ve esas olarak Kürt olan köylülerin sayısı 1,5 milyondur. Göç ettirilenlerin çoğu, jandarma ve köy korucuları tarafından evlerinden sürülmüştür. Söz konusu olan düzenli ve yasal bir yeniden yerleştirme programı değildir. Tersine, yüzlerce 'ortadan kaybolma' ve yargısız infaz içeren keyfi ve şiddete dayalı bir kampanyadır. Köylülerin gözleri önünde evleri yakıldı, ürünleri ve hayvanları yok edildi.

PKK lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanması ve PKK'nin tek taraflı olarak 1999 yılında ateşkes ilan etmesinden bu yana yok denecek kadar az çatışma meydana geldi. Ülke içinde zorla göç ettirilen kişiler için birşeyler yapma beklentisiyle karşı karşıya olan hükümet, cömert ve inandırıcı gibi görünen geri dönüş ve yeniden yerleştirme programı ilan etti. Ancak köylülerin çok az bir kesimi geri dönüş yolunu tutuyor. Kentlerdeki koşulların zorluğuna karşın, bu insanlar Türkiye'nin batı kentlerinde veya güneydoğunun civar kent ve kasabalarında kalmaya devam ediyor. Yerel mülki amirler ve jandarma, köylerin yasak askeri bölgede bulduklarını ileri sürerek, bazı köylülerin geri dönüşüne engel olmaktadır. Bazı köylüler ise geri dönüş konusunda isteksizdir çünkü geri döner dönmez hükümet güçlerinin taciz ve baskısının yeniden başlayacağına inanmaktadırlar. Dönüş girişiminde bulunan bazı köylüler kendilerini tehdit eden ve geri çeviren askerlerle karşılaşmaktadır.

Diğer bazıları ise köyden uzak oldukları süre içinde komşu köy korucularının topraklarına, hatta evlerine el koyduklarını öğrenmektedir. Daha önceki üretken yaşamlarına yeniden dönmek istemelerine karşın geçim kaynaklarından uzak oldukları on yıldan sonra,

zorunlu aletleri, tohumu ve hayvanları satın alıp yeni bir başlangıç yapmak için gerekli sermayeleri yoktur. 2001 yılında bile yeni zorla göç ettirme olayları yaşanmıştır. Bu nedenle, bir kez daha sürülmeleri olasıyken geri dönüşle ilgili kişisel ve mali riskleri göze almak istememektedirler.

Türk hükümeti, güvenlik güçlerinin yüzbinlerce vatandaşa karşı işlediği suçları hiçbir zaman kabul etmemiştir. Meclis'teki Göç Komisyonu göç ettirme olayının boyutlarını saptamış ve esas sorumluluğun jandarmaya ait olduğunu ifade etmiştir. Buna karşın hükümet, komisyonun 1995 tarihli raporundaki önerilerin çoğunu gözardı etmiştir. AİHM bir dizi kararında zorunlu göç ettirme olayını uluslararası kayıtlara geçirmiş ve Türkiye'yi mülkiyet hakkını ihlal etmekle suçlu bulmuştur. Bu davaların davacılarına tazminat ödenmesi kararlaştırılmış olmakla birlikte, bunlar toplam mağdurların çok az bir kısmını oluşturmaktadır. Hatta bu kişiler bile evlerine hala dönememiştir. Mahkeme kararlarının yerine getirilmesi göreviyle yükümlü Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, lehine karar verilen kişilerin mülklerine geri dönüşünü sağlamakla görevlidir. Ancak, ne bu konuda ne de Türk hükümetinin genel bir geri dönüş programı uygulamasını sağlama konusunda başarılı olmuştur.

Birbirini izleyen Türk hükümetleri bir dizi geri dönüş programı hazırlamış, ancak bu programları gerektiği gibi planlayıp finanse etmemiştir. Ayrıca, köylüleri her zaman planlama sürecinin dışında tutmuşlardır. Bu nedenle, bu inisiyatifler çoğunlukla başarısız kalmıştır. 2001 yılı Haziran ayında, İnsan Hakları İzleme Komitesi en son geri dönüş programını (Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi) incelemek için bir girişim düzenledi. Bu girişimde büyük zorluklarla karşılaşıldı. Kamuya açık tek bilgi kaynağı, siyasilerin ve yerel valilerin kamuoyuna yaptıkları açıklamalardır. Bu açıklamalar, yardım konusunda aciliyet, istek ve hazırlık vurguları yapılmakta, ancak bu vurgular gerçek durumla şaşkıncu bir tezat oluşturmaktadır. Görevliler, köylülerin evlerine döndüklerini gösteren, ancak kaynağı kuşkulu istatistikler yayınlamaktadır. Hükümet bunu yüzbinlerce kişinin gereksinimlerini karşılayacak

ve devletçe yürütülen bir kırsal kalkınma ve yeniden inşa projesi olarak sunmaktadır. Bununla birlikte, hiçbir görevli bu projenin amaç ve yöntemlerini gösteren hiçbir bilgiyi kağıt üzerinde İnsan Hakları İzleme Komitesi'ne gösterememiştir. Projeyi yönetecek herhangi bir kurumun tayin ve belirgin bir bütçenin tahsis edilmemiş olması nedeniyle, üç yılı aşkın bir geçmişe sahip olan Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi'nin tek ürünü, halen yayınlanmamış olan bir pilot çalışmayla sınırlı kalmıştır.

Tüm engelleri karşın az sayıda köylü sözü edilen projenin ciddiyetini sınamaktadır. Bazıları ürün hasadı için kentle köy arasında gidip gelmekte, bazıları ise çadırdaki veya camide yatarak yeniden ekim yapmakta ve ev inşa etmektedir. Ayrıca, Van yakınlarındaki Konalga ve Diyarbakır yakınlarındaki İslamköy gibi köylerde hükümetçe finanse edilen yeniden yerleştirme projeleri de bulunmaktadır. Ancak bu 'merkez köyleri' esas olarak 1980 sonları ve 1990 başlarında PKK saldırı ve öldürme eylemleri nedeniyle göç ettirilmiş bulunan köy korucuları için hedeflenmiş gibi görünmektedir. Göç ettirilmiş köy korucularının normal yaşama dönüş için her türlü hükümet yardımına hakları vardır. Fakat aynı şey köy koruculuğunu reddettikleri için yerlerinden edilen ve sayıları çok daha fazla olan diğer köylüler için de geçerlidir.

Valiler, her türlü tazminat haklarından vazgeçtiklerini belirten bir form imzalamayan köylülere geri dönüş izni vermemektedir. Söz konusu form, ayrıca, devleti göç ettirme eyleminden kaynaklanan cezai sorumlulardan aklayan bir deklarasyon da içermektedir. Valiler ve jandarma komutanları söz konusu formu imzalamayı reddeden köylülere izin vermemekle kalmamış, kendilerine hakaret ve tehdit de bulunmuştur.

Köylülerin çoğu yasal yollara başvurma konusunda isteksizler, çünkü lehlerine bir sonuç çıkma olasılığına inanmamaktadırlar. Göç ettirme sürecinin tümünün kayıt dışında tutulmuş olması nedeniyle dava açmak için bir tutunma noktası bulamamaktadırlar. Mülklerine geri dönemeyeceklerini belirten belgelere sahip olan köylülerin sayısı çok azdır. Bu konuyla ilgili ilginç bir paradoks yaşanmaktadır: Çoğu okuma-yazma bilmeyen ve göç ettirilmiş köylüler yargı ve hükümet dairelerine yazılı dilekçeler verirken, devlet bürokrasisi şifahi yöntemi tercih etmektedir. Yerel yöneticiler geri dönüş iznini verip vermediklerini sözlü olarak belirtmektedir. Böylece, daha sonra mahkemeye intikal edebilecek tasarrufların varlığını gizleyebilmektedirler.

Ayrıca, köylüler dava açmanın kendilerini güvenlik güçleri ile karşı karşıya getirmesinden endişe etmektedirler. Hukuk yoluna başvuran az sayıda köylünün uğradığı baskı ve şiddet uygulamaları bu türden endişeleri haklı çıkarmaktadır. Bizlere bilgi veren kişilerin çoğu, ancak kimliklerinin saklı tutulması koşuluyla İnsan Hakları İzleme Komitesi'yle görüşebileceklerini belirtmiştir.

Özet olarak, Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi, BM Ülke İçinde Zorunlu Göç Ettirme Konusunda Yol Gösterici İlkeleri'nde tanımlanan standartların çok altında kalmıştır. Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi'nin amaçlarıyla ilgili olarak çok kötümser tahminler yapılmaktadır. Birçok köylü, yetkililerin geri dönüşün hiçbir şekilde gerçekleşmemesine karar verdiğine inanmaktadır. Ordu ve hükümetin Güneydoğu ile ilgili bir ana plan hazırladığı doğrudur, ancak bu planın içeriği gizlidir. Köylüler, projenin uygulanması bile merkezileşmiş ve jandarma tarafından korunmuş bir köy koruculuğu ağı oluşturacağından ve bunların çevresindeki kırsal alanın boş bırakılacağından kuşku duymaktadır. Hükümet açısından, bu tür bir çözüm hem daha kolay denetime olanak verecek hem de Kürt kesiminin metropoliten merkezlerde tutulmasını sağlayacaktır. Ayrıca, köylülerin göçmenliklerinin ikinci on yılına girildiği bu aşamadan sonra kendilerine özgü dil ve kültür özelliklerini kaybetmelerine neden olacaktır.

İnsan Hakları İzleme Komitesi, PKK'yla çatışma sürecinde çoğu zaman hükümet güçlerince yerlerinden edilen yüzbinlerce Türk vatandaşının geri dönüşünü ve yeniden yerleştirilmesini kolaylaştıracak işlemlere daha büyük bir ivedilik kazandırması için Türk hükümetine çağrı yapmaktadır. Türk hükümeti, geri dönüş projelerini BM Ülke İçinde Zorunlu Göç Ettirme Konusunda Yol Gösterici İlkeleri'ne uyumlu olarak uygulamalıdır. Bu ilkeler, ülke içinde göç ettirilen kişilere danışmaya ve ilgili insani hak örgütlerinin sürece erişim hakkına vurgu yapmaktadır.

Türk hükümeti, mevcut geri dönüş programı uygulamalarına hükümetler arası uzman örgütlerinin katılımını engellemiştir. Gerçekte, söz konusu program o denli kötü hazırlanmıştır ki, birkaç uluslararası örgüt bu programa katılmaktan özellikle çekinmektedir. Tutarlı bir programın uluslararası destek ve daha önemlisi finansman bulması ciddi bir olasılıktır. Dünyadaki benzer çatışma-sonrası durumlarında, özellikle komşu Balkanlar'da, göç ettirilen nüfus yeniden inşa sürecinde ciddi miktarda maddi yardım elde etmiştir. Bu yardım, Avrupa Komisyonu, Dünya Bankası, Avrupa Kalkınma ve Yeniden İnşa Bankası, Avrupa Yatırım Bankası ve diğer yardım kuruluşlarından elde edilmiştir. Türk hükümetinin ayak diremesi, Güneydoğu'daki yoksul köylülerin hak ettikleri uluslararası yardımı almalarının önündeki en büyük engeldir.

Türk hükümeti, göç ettirilenlerin temsilcilerinin ve göç ettirme konusunda uzmanlık ve ilgi sahibi olan ve BM Göçmenler Yüksek Komisyonu (BMGYK-UNHCR), BM Kalkınma Programı (BMKP-UNDP), Kızıl Haç Uluslararası Komitesi (KH/KAUK-ICRC) ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü (AGİÖ-OSCE) gibi örgütleri içeren hükümet dışı ve uluslararası örgütlerin de katılacağı bir forum toplayarak yeni bir yönelim içine girme konusundaki istekliliğini gösterebilir".

Raporun "Öneriler" başlıklı bölümünde ise şunlar kaydedildi:

"1984-99 yıllarında, PKK saldırıları Güneydoğu'da önemli sayıda köylüyü zorunlu göçe zorlamıştır. Bununla birlikte, çok sayıda belge ve AİHM kararları nüfus hareketlerinin çoğundan Türk devletinin sorumlu olduğuna ve bu politikanın şiddetle uygulandığına işaret etmektedir.

Türk hükümeti bir an önce:

* Geri dönen topluluklarının ve geri dönmeyenlerin kanıtlanabilir listeleri dahil olmak üzere, geri dönüşle ilgili gelişmeler hakkında kapsamlı bilgi yayınlanmalıdır.

* Dönüşe açık veya geçici olarak kapalı köylerin adları, proje amaç ve hedefleri, geri dönüşten sorumlu hükümet organları, bütçeler ve gelişmelerle ilgili bilgiler dahil olmak üzere, geri dönüş programları hakkında ayrıntılı bilgi yayınlanmalıdır.

* Ülke içinde göç ettirilmiş kişilerin geri dönüşünü uygulayacak uzman bir hükümet kuruluşu oluşturulmalıdır.

* Uygun uzmanlığa sahip hükümet dışı, hükümet ve hükümetler arası örgüt temsilcileri ve göç ettirilen köylü temsilcilerinin katılımıyla bir forum oluşturulmalıdır. Forum, ülke içinde zorla göç ettirilmiş kişilerin evlerine güven içinde ve onurlu bir şekilde dönmelerine ve geçim uğraşlarını başlatmalarına olanak verecek bir plan geliştirmelidir. Tüm geri dönüş programları BM'nin Ülke İçinde Zorunlu Olarak Göç Ettirilme Konusunda Yol Gösterici İlkeleri'yle uyumlu olmalı ve ülke içinde göç ettirilmiş toplulukların haklarına saygı göstermelidir. Bu kuruluş köy korucularının topraklara el koyduğuyla ilgili iddiaları araştırmalı, yerel savcılık makamlarına gerekli ihbarda bulunmalı ve bu tür eylemlere son vermelidir.

* Ülke içinde göç ettirilmiş kişilerin, yeni dönenlerin ve bunlara yardım edenlerin tacizine son verilmelidir.

* Köy koruculuğu sistemine son verilmelidir

* Devam eden silahlı çatışma veya sivil kişilerin yaşamını tehdit edecek temizlenmemiş mayınların varlığı gibi durumlardan kaynaklanan meşru güvenlik nedenleri haricinde, köylülerin evlerine dönmelerine izin verilmelidir.

* Köyler mayınlardan arındırılmalı ve dönüşten önce köylerin mayın ve cephaneden arındırıldığına dair köylülere belgesel kanıt verilmelidir.

* Köy ve yerleşim birimleriyle ilgili altyapı hizmeti, masrafları devlete ait olacak şekilde, en azından yıkım ve boşaltma öncesindeki standartlar düzeyine getirilmelidir.

* Güvenlik nedenleriyle veya mayınlanmış olmaları nedeniyle köylerin girilemez durumda olmaları halinde, geçinme masrafları dahil olmak üzere, göç ettirilen

kişilere tazminat ödenmeli ve bu kişilerin sağlık hizmeti, eğitim ve iş olanaklarına sahip olmaları sağlanmalıdır.

* Tüm güneydoğu bölgesinde hükümet dışı örgütlere, özellikle uluslararası ve ulusal insan hakları örgütlerine giriş olanağı sağlanmalıdır.

* 2000 yılı Mayıs ayında MGK'den geçen ve gizli tutulan "Doğu ve Güney-Doğu Eylem Planı" yayınlanmalıdır.

* Daha sonra mahkemede açılacak davalara halel getirmeden, geri dönüş öncesi, süreci ve sonrasında köylülere yapılacak pratik ve mali yardımlarla ilgili geçici bir program hazırlanmalıdır.

(Raporun Türkçe tam metnine; <http://www.hrw.org/reports/2002/turkey/turkey-rep-trksh> adresinden ulaşılabilir)

Zorunlu Göç Araştırma Raporu

Göç-Der tarafından hazırlanan "Zorunlu Göç Araştırma Raporu", 5 Nisan günü dernek genel merkezinde düzenlenen bir toplantıyla kamouyuna açıklandı. İstanbul, İzmir, Mersin, Diyarbakır, Van ve Batman'da 2.139 hanede yaşayan 17.845 kişiyle görüşülerek 2 yıllık bir sürede hazırlanan "Zorunlu Göç Araştırması" Sosyolog Mehmet Barut tarafından rapor haline getirildi. Rapor, içeriği, kapsadığı iller ve görüşülen hane sayısı gözönünde bulundurulduğunda bu konuda bugüne dek yapılmış en kapsamlı araştırma olma niteliğini taşıyor.

Araştırmanın ortaya koyduğu bulgular Raportör Mehmet Barut tarafından şöyle özetlendi:

Araştırma, Diyarbakır, Van, Batman, İstanbul, İzmir, İçel illerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın göç veren il konusunda ortaya koyduğu bulgulara göre Doğu ve Güneydoğu'daki göç hareketleri Türkiye genelindeki göç hareketlerinin yüzde 98.8'ini oluşturmaktadır. Göç hareketinin yüzde 81.7'si köy-mezra, yüzde 18.3'ü de ilçe, il merkezli kökenlidir. Gerçekleşen göç hareketi yoğun oranda 1991-2000 yılları arasında yaşanmıştır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nden 1991-2000 yılları arasında gerçekleşen göç hareketinin yüzde 79'u Diyarbakır, Van, Mardin, Batman, Siirt ve Hakkari illerinden gerçekleşmiştir. Bu iller arasında, Diyarbakır ili, hem dışarıya en çok göç veren il, hem de, kendi ilçe ve köyleri ile, kendi dışındaki bölge illerinden en çok göç alan il durumundadır.

Göç edenlerin göç etmesine yol açan nedenler çözümlendiğinde, Olağanüstü Hal ve uygulamaları, koruculuğu kabul etmeme, can güvenliği korkusu, çatışmalar, güvenlik gerekçesi ile köy-mezra boşaltılması ve yayla yasağı uygulaması, göçe doğrudan yol açan etkenler, geçim sıkıntısı, eğitim olanaklarının yokluğu ve sağlık sorunları da göçü kolaylaştıran etkenlerdir. Göçün bu nedenselliği, göçün gerçekleşme biçiminde dışa yansımaktadır. Şöyle ki, gerçekleşen göç yüzde 86.4 oranında kitlesel göç olarak

ortaya çıkmakta, göç hareketi genellikle akrabalar ve köy halkı ile birlikte gerçekleştirilen bir göç olmaktadır. Köy-mezra boşaltmalarında ortaya çıkan ilginç bir durum, bu boşaltmanın yazılı bir emir ya da yönetmeliğe göre yapılmadığı, işlemin kendisinin zaten ortaya çıkışta yasal ve hukuki olmayan bir işlem olduğudur.

Göçün, göç edenlerin isteği dışında gerçekleşmesi, zorunlu nedenlere dayalı olması ve göç edilen bölgelerdeki çatışmalı ortam, göç edenlerin temel yurttaşlık hakları konusunda kayıplarının oluşmasına yol açmaktadır. Mülkiyet hakkı, yerleşim hakkı, güvenlik hakkı gibi alanlarda ortaya çıkan bu kayıplar için, göç edenlerin çok küçük bir bölümünün idari ya da yasal yollara başvurduğu ve bu başvurulardan da önemli oranda sonuç alınmadığı görülmektedir. Ayrıca göç süreci sonrasında da, göç edenler üzerindeki baskıların son bulmadığı, göç edenlerin yüzde 36.3'ünün çoğunlukla politik nedenlerle gözaltına alınması-tutuklanması ile açıklanabilir. Gözaltına alınan ya da tutuklananların savunma haklarını da yeterince kullanmadıkları ortaya çıkmaktadır.

Araştırmada tek tek incelenen göçün gerçekleşme öyküsü de, göçün zorunlu bir göç olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmanın göç öncesine ilişkin çözümleme sonuçlarına göre, göç eden nüfus köylü nüfustur. Sahip olunan toprak büyüklüğü, toprağın işlenme biçimleri değerlendirildiğinde, orta köylülük, yoksul köylülük ve topraksız tarım işçiliği ağır basmaktadır. Göç öncesi yerleşim birimlerinin (göç veren-alan) çoğunluğunu da köy yerleşim birimleri oluşturmaktadır ve bu yerleşimlerin yüzde 56.6'sı 100 haneye kadar büyüklüğü olan yerleşim alanları niteliğindedir. Bu yerleşim alanlarından dışarıya doğru gerçekleşen göç, ağırlıklı olarak 1989-1999 yılları arasında gerçekleşmiştir.

Araştırmada çözümleme birimi olarak (görüşülen kişilerin yanıtlarına dayalı olarak) hane halkı çözümlemesi kullanılmıştır. Bu çözümleme çerçevesinde, ortalama hane başına düşen insan sayısı 8 kişidir. Araştırmanın yapıldığı iller arasında hane büyüklüğünün en yüksek olduğu il Batman (hane başına düşen kişi sayısı 11 kişi) ili, en düşük il de İzmir (hane başına düşen kişi sayısı ortalama 7 kişi) ilidir.

Araştırmada incelenen hane halkı üyelerinin büyük çoğunluğunu 0-14 çocuk yaş grubu ve 15-24 yaş genç yaş grubu oluşturmaktadır. Göç sonrası aile üyelerinin ancak yüzde 18.1'inin düzenli bir gelir getiren işte çalıştığı, yüzde 82.9'unun çalışmadığı düşünüldüğünde, göç sonrası kentsel yaşamla bütünleşme, kentsel yaşama uyma olanaklarının olmadığı ve zor koşullarda yaşama savaşımlarını verdikleri kendiliğinden açığa çıkmaktadır. Düzensiz, mevsimlik ve belirsiz işlerde çalışma, sosyal güvence alanında da dışa yansımakta, aile üyelerinin ancak yüzde 4.9'unun bu güvenceye sahip olduğu görülmektedir.

Görüşülenlerin büyük çoğunluğunu Türkiye ortalamalarına göre açlık sınırının altında bir gelirle yaşamaya çalışanlar oluşturmaktadır.

Görüşülenlerin bildiği dil/diller değerlendirildiğinde, Türkçe-Kürtçe dillerinin birlikte bilinmesi çoğunluğu oluşturmaktadır.

Görüşülenlerin çoğunluğunu, ilkokul mezunları oluşturmaktadır. Ancak Türkçe okuma yazma bilmeme oranları da, Türkiye nüfusunun ortalamalarının üzerindedir.

Araştırmanın göç öncesi ve göç sonrası konut, konutun alt yapısı, konut donanımı konusunda ortaya koyduğu sonuçlar incelendiğinde, göç öncesi genellikle müstakil köy evi yaşantısından, göç sonrası ağırlıklı gecekondulara geçiş söz konusudur. Gecekondular yaşamı nedeniyle, oturlan konut ve çevresinde göç edenler açısından temel alt yapı ve çevre sorunlarının varlığı söz konusu olmakta, gecekondular yaşamının yoksulluğu ve yoksunluğu konutun eşya ve iç donanımına da yansımaktadır. Konutta tek aile olarak yaşama, göç öncesi ile göç sonrası çok önemli oranda farklılaşmamakta, göç sonrasında da, güvenlik ve geçim sıkıntısı nedenleriyle birden çok ailenin bir arada yaşama eğilimi sürdürüldüğü gözlenmektedir.

Göç edenler için göç sonrasında ortaya çıkan temel sorunlardan birisinin beslenme sorunu olduğunu araştırma ortaya koymaktadır.

21. Yüzyıl açısından ortaya çıkan insanlık dramının önemli bir boyutunu da, hala çadır yaşamının varlığı oluşturmaktadır. Göç edenler arasında genellikle iş-çalışma nedeniyle böyle bir yaşamın seçildiği, çadırların iş-çalışma mevsimine göre kurulup, yer değiştirdiği, temel insani ihtiyaçları karşılamaktan uzak giderek yerleşik bir yaşamın yerini aldığı gibi, çarpıcı bir sonuç açığa çıkmaktadır.

Kitlesel, zorunlu göç, göç sonrası, göç edenlerin önemli problemler yaşamasına yol açmaktadır. Bu problemler, "iş-gelir-ekonomik", "eğitim-beslenme-sağlık" ve "çevreye uyumsuzluk, dil-kültür anlaşmazlığı ve göç edenlerin duyduğu korku-psikolojik tedirginlik" problemleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göç sonrası, alt yapı ve çevresel sorunların varlığı, yoksulluk ve yoksunluk içinde sürdürülen bir yaşam, göç edenlerin sağlık sorunlarını giderek arttırmakta, salgın hastalıkları yaygınlaştırmaktadır. Sağlık sorunlarının yaygınlığı, salgın hastalıklar, göç edenlerin yanı sıra toplum sağlığını da tehdit eder bir boyuta ulaşabilmekte, bu potansiyeli kendi içinde taşımaktadır. Göç edenler arasında sağlık-sosyal güvencesizlik, sağlık sorunlarının çözülememesine ve giderek kronikleşmesine yol açmaktadır. Özellikle, anne-çocuk sağlığı alanında çok ciddi problemler ortaya çıkmakta, 00-04 yaş çocuk ölümü oranı giderek artmaktadır.

Göç sonrası 06-14 yaş temel eğitim çağı çocuklarının

eğitim-öğretim koşulları incelendiğinde, okul çağındaki çocukların yüzde 43.4'ünün okulla ilişkisinin kesildiğini, okulla ilişkin kesilmesinde ailenin ekonomik koşulları önemli oranda rol oynamaktadır. Okula devam eden çocuklar açısından ise ortaya çıkan temel sorun, çocuğun Türkçe bilmeme sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, ailenin okul masraflarını karşılayamama, çocuğu okul dışında çalışmaya (özellikle de sokakta) itmekte, bu durum, çocuğun okul ve aile ile olan bağlarını zayıflatmaktadır. Ayrıca, göç edilen yeni yerleşim alanında, göç sürecinin niteliği, Türkiye'de yaşanan sorunların niteliğine bağlı olarak, çocukların etnik köken nedeniyle de aşağılanma, geleceğin potansiyel suçluları gibi değerlendirmelerle de karşılaşmaları, çocukların eğitim-öğretim yaşamını olumsuz etkilemektedir.

Bu araştırmada, görüşülen göç edenlerin büyük çoğunluğunun nüfus cüzdanının olması, son nüfus sayımında sayılmaları ve oturdukları mahallenin muhtarlığına kayıtlı olmaları, göç edenlerin bütünleşme potansiyeli taşımaları biçiminde değerlendirilmiştir. Ancak, bu bütünleşme potansiyeli, göç edilen yeni yerleşim alanının kamu kurumları, yerel örgütlenmeleri ve sivil-demokratik örgütleri tarafından değerlendirilememiş, göç edenlere yönelik sorunlarını çözme konusunda maddi-manevi destekler sunulmamıştır. Bu durum, göç edenleri yeni yerleşim alanında kendi mahalleri, oturdukları alanla sınırlı bir yaşam sürmeye doğru itmiş, sınırları belirgin ve çevresi duvarlarla çevrili olmasa da, "kültürel" niteliği ile getto adını verebileceğimiz alanların oluşmasına yol açmıştır. Kendi mahallesi ve yaşam alanı ile sınırlı yaşamda, göç öncesinden getirilen akrabalık ilişkileri, aşiret ve benzeri toplumsal dayanışma örüntüleri, kent yaşamı içerisinde, sürdürülmektedir.

Araştırmada, göç edenlerin özel yaşam, komşuluk ilişkileri ve çalışma yaşamı içerisindeki dil tercihleri incelendiğinde, Kürtçe'nin çoğunlukla kullanıldığı görülmektedir. Göç edenlerin, göçte zorlananların Türkçe bilme düzeyleri cinsiyet ve nüfus gruplarına göre incelendiğinde de, özellikle kadın nüfus içerisinde Türkçe bilmeme derecesi oldukça yüksek düzeydedir. Türkçe bilmeme, göç öncesi sorunlar, yaşanan baskılar ve göç süreci sonrasında da devam eden uygulamalarla birleştiğinde, göç edenlerin, yeni yerleşim alanında ev bulmakta, işe girmekte zorluk yaşadığı, anadil ve etnik köken farklılığı nedeniyle kamusal hayata katılma zorlukları çektiği gözlenmektedir. Göç sonrası süreçte kadın, çocuk nüfus grubu kadar problem yaşayan gençlerin de değişik sorunlar yaşadıkları gözlenmektedir. Gençlerin yaşadığı sorunlar, "işsizlik, eğitim olanaklarının olmayışı", potansiyel suçlu muamelesi görme" ve "can güvenliği sorunu" başlıklarında toplanmaktadır.

Araştırmanın en kritik, can alıcı sonuçları, zorla göç etmiş, göç ettirilmiş Kürt kökenli Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarının geri dönüş eğilimleri ile ilgili olan

sonuçlardır. Zorla, zorunlu nedenlerle göç edenlerin büyük çoğunluğunun işsizlik, geçim sıkıntısı çekme, kendisini dışlanmış aşağılanmış hissetme, kendisini yaşadığı yere ait hissetmeme, ana dil, kültür farklılığı yaşama nedeniyle, göç sonrası yeni yerleşim alanına uyum çekmekte zorluk çektiği, büyük çoğunluğunun zorunlu göçte neden olan yapısal, olgusal etkenlerin çözümlenmesi, ekonomik, sosyal destekler ve yatırımların yapılması koşuluyla memleketlerine geri dönmek istedikleri, köy-kent ve merkezi köy politikasını kabul etmedikleri, ancak çok küçük bir bölümünün memleketine geri dönme koşulları gerçekleşmezse, köy-kentte gidebilecekleri açığa çıkmaktadır.

Araştırma sonuçları, göç edenlerin göç öncesinden başlayarak, göç sonrasını da kapsayacak bir biçimde değişik baskılar, hak kayıpları yaşadıklarını, göç edenlerin beslenme, barınma, sağlık başta olmak üzere temel insani koşullardan uzak bir yaşam sürdürmeye çalıştıkları, bu yaşamın onların psikolojik yapılarını bozduğunu ortaya koymaktadır.

(Raporun tam metni için Bkz. <http://www.gocder.com>)

1- İLTİCA HAKKI VE MÜLTECİLERİN DURUMU

Asya ve Afrika ülkeleri ile Avrupa arasındaki sığınmacı (mülteci adayı) trafiğinde önemli geçiş noktalarından biri olan Türkiye'de, 2002 yılında onbinlerce insan "kaçak göçmen" oldukları gerekçesiyle yakalanarak sığınma talepleri incelenmeden sınır dışı edildi. Basına yansıyan haberler yıl ortasında sonra eksilip yıl sonuna doğru durma noktasına geldi. Yıl boyunca derlenen gazete haberlerine göre 12 ayda en az **124** insan göç yolunda öldü. Bu olaylar, Avrupa'ya doğru yola çıkan mültecilerin ölümü göze alarak memleketlerini terk ettiklerini kanıtlar niteliktedir.

Bilindiği gibi Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi sınırlama nedeniyle Avrupa dışından gelenlere mülteci statüsü tanımıyor. Türkiye'nin doğu ya da güney sınırındaki ülkelere gelenler sığınmacı statüsüne başvuru yapsalar da Türkiye'de kalamayacaklarına göre daha çok batı ve kuzey sınırından bir çıkış yolu aramaktan başka çareleri yok. Hatta küçümsenmeyecek sayıda T.C. vatandaşı da baskılara dayanamayıp ya da daha iyi yaşam koşulları bulma umuduyla Asya veya Afrika ülkelerinden gelenlerle birleşip aynı yolculuğa çıkmaktadır. Bu da insanlar üzerine ticaret yapmaktan çekinmeyen çevrelere bir kazanç kapısı açmış durumda.

Türkiye; Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesini 29 Ağustos 1961 tarihinde 359 sayılı Kanunla, 1951 Sözleşmesine Ek 1967 Protokolü'nü ise 5 Ağustos 1968 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 6/10266 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylayarak kabul etmiş ve 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ne, 1967 tarihli EK Protokol'e coğrafi çekince ile taraf olmuştur.

Türkiye'de iltica-sığınma talebinde bulunan yabancıların talepleri; 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli EK protokole bağlı olarak çıkarılmış 94/6169 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanarak 30.11.1994 tarih ve 22127 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" hükümlerine göre değerlendirilmektedir.

Eleştirilere Resmi Yanıt

Avrupa çapında 21-22 Haziran tarihlerinde düzenlenen Sevilla zirvesi öncesi ve sonrası ve Haziran ayının başında ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan "köle ticareti" konusunda gelen eleştirilere cevaben resmi çevrelerde yoğun bir çaba gözlendi.

İngiltere'nin "The Guardian" gazetesinin 20 Mayıs 2002 tarihli sayısında, Seumas Milne-Alan Travis ortak imzasıyla ve "Blair'in Gizli Eylem Planı" başlıklı bir yazı Dışişleri Bakanlığı'nın internet sitesinde özet olarak çevrildi.

Blair'in Gizli Eylem Planı "The Guardian", 20 Mayıs 2002

"Başbakanlık'tan Guardian'a ulaşan resmi bir belgede, Tony Blair'in, sığınmacılara yönelik kişisel bir politik tutumla tüm kontrolü eline almış olduğu belirtildi. Belgede ayrıca, Blair'in, Kraliyet Donanması'na ait savaş gemilerinin Akdeniz'deki insan tacirlerinin yolunu kesmek, Kraliyet Hava Gücü'ne ait nakil uçaklarının da sınırdışı edilen kaçak göçmenlerin taşınması için seferber edilmesi yönündeki öneriler üzerinde durduğu kaydediliyor.

"İçişleri Bakanlığı tarafından Başbakan için hazırlanan ve dün Blair'in başkanlık ettiği bir toplantı öncesinde bakanlara dağıtılmış olan gizli bir 'eylem planı' söz konusu. Bu, İngiltere'deki uygunsuz sığınma başvurularını olabildiğince aza indirmeyi hedefleyen gizli bir 'eylem planı'.

"Başbakanlık siyasi danışmanlarından Olivia Mcleod tarafından yazılan bir memorandumda, 'Başbakanın bu konudaki tartışmalarından ortaya çıkan şu ki, sığınma başvurularının kabulünde köklü bir eleme sisteminin uygulanabilmesi için hükümet içinde ortak bir eyleme geçilmesi gerekmektedir' deniliyor.

"Blair'in sığınmacılar krizinin üstesinden gelmek için önerdiği planların kapsamı, İngiltere, Avrupa ve gelişmekte olan ülkelerdeki mülteci meseleleriyle ilgilenen örgütler arasında endişe yaratacaktır.

"Ulaşan belgelerde sözü edilen 'ortak eylem', Avrupa Birliği kadar İngiltere'nin de, kalkınma yardımları karşılığında Somali, Sri Lanka, Türkiye ve sığınmacı trafiğinin önemli hareket noktaları olan ülkelere, reddedilen sığınma başvurularının sahiplerini geri alma kaydı getiriliyor.

"Özellikle Türkiye ile, Kuzey Irak ve Afganistan'a iadeleri konusunda kolaylık sağlamasıyla ilgili görüşmeler yapılması planlanıyor; ele geçen belgelere göre, bakanlar aynı zamanda işbirliğine yanaşmayan ülkelere yaptırım uygulanması konusunda da çalışmalar yapacaklar."

Yine Dışişleri Bakanlığı'nın internet sitesinde İngilizce olarak yazılmış bir yanıt yayınlandı. "Yasadışı göç" (illegal immigration) başlığıyla yayınlanan yorumda özetle şöyle denildi:

"Türkiye illegal göç tehdidi altında bulunan ülke olarak hem Avrupa'ya açılan bir kapı (transit ülke), hem hedef ülke, hem de kaynak ülke konumundadır. Bunun yanında kaçak göçmenler birçok başka ülkeden transit olarak geçmektedir. Türk güvenlik kuvvetlerinin kararlılığı yüzünden birçok kaçak göçmen artık güney güzergahını (Irak-Suriye-Lübnan) ya da kuzey güzergahını (Iran-Kafkas ülkeleri-Ukrayna) kullanmaktadır.

"İllegal göçü önlemek için hem Türkiye içinde bulunan yetkili organlar arasında telefon ve faks kullanarak hızlı bir iletişim sağlanmış, hem de Interpol, yabancı istihbarat servisler ve AB ile AB aday ülkeler arasında kurulmuş olan CIREFI isimli erken uyarı sistemi gibi olanakları kullanarak Türkiye hızlı bir bilgi akışı inşa etmek için elinden geleni yapmıştır.

"İllegal göçte kullanılacak gemiler limanlarda gözetim altına alınmış, yollarda sık sık yapılan kontrollerde kaçak göçmenler gemilere ulaşmadan yakalanmıştır. Sahil bölgelerinde yapılan bu kontrollerde 2000 yılında 29.390 kişi yakalandı, 2001 yılında ise 24.314 kişi ülkeyi terketmeden yakalanmış oldular.

"Türkiye Yunanistan ve Suriye ile kaçak göçmenlerin iadesi için anlaşmalar imzalamıştır. Yunanistan ile yapılan protokol TBMM tarafından onaylanmıştır. 1.300 personel kaçak göçü, köle ticareti ve yolsuzluk hakkında eğitilmiştir. Eğitilecek personel sayısının 2.000'e çıkartılması hedeflenmektedir...⁴

"21 Kasım 2001 tarihine Türkiye ile AB arasında yapılan toplantıda Schengen anlaşmasına bağlı Avrupa ülkelerinde iltica talepleri reddedilen Kuzey Irak'lı vatandaşların istedikleri takdirde Türkiye üzerinden

⁴ İllegal göç ile mücadele hakkında verilen istatistik bilgiler için (Bkz TIHV 2001 İnsan Hakları Raporu)

memleketlerine dönmeleri kabul edilmiştir. Bu şekilde İsveç ve Hollanda'dan 29 Kuzey Irak'lı 2002 yılında gönüllü olarak dönüş yapmıştır. Ancak seyahat belgelerinde "sadece Türkiye'ye seyahat için" ya da "dönüş vizesi yoksa dönüşü yasak" gibi ibareler bulunanlar kabul edilmemiştir. Durum düzeltilinceye dek yapılan anlaşma 9 Nisan 2002 tarihinde iptal edilmiştir.

"Schengen anlaşmasına bağlı olmayan Büyük Britanya ile 16 Nisan 2002 tarihinde yapılan bir toplantıda İngiliz yetkililer, gönüllü olarak dönmek isteyen Irak'lılar için farklı seyahat belgeleri düzenlemeyi önerdiler. Buna göre geldikten sonra Kuzey Irak'a dönmeye karar veren bir kişi ya da 6 ay içerisinde ülkemize yasadışı yollardan giriş yapan bir kişinin Büyük Britanya'ya geri gönderilmesi olanaksız...

"Kaynak ülkelerinin ekonomik ve sosyal sorunlar çözülmeden problemin çözüme kavuşması düşünülemez. Üçüncü dünya ülkelerinden gelenler tarafından transit ülke olarak kullanılan Türkiye, aynı zaman Avrupa ülkelerinden yasadışı göçle mücadelede yeterince destek görmemektedir. Yük paylaşmaya yanaşmayan Avrupa ülkeleri, çabamızı görmezlikten gelerek haksız eleştiriler yöneltmekle iyi niyet sınırlarını zorlamaktadır. Basınımızın doğru bilgilendirme gerekliliği ile çabamız ancak hak edildiği gibi takdir edilebilir."

Cumhuriyet gazetesinde yer alan bir habere göre Avrupa Birliği'nin 21-22 Haziran günlerinde gerçekleştirdiği Sevilla Zirvesi'nden önce Adalet ve İçişleri Bakanları'nın çalışmaları sonunda AB'nin devlet ve hükümet başkanlarının onayına sunulması düşünülen bir önlem paketi hazırlandı. Pakette şu başlıklara yer verildi:

Havalimanlarına sıkı denetim: Üye ülkelerin uluslararası havalimanlarına yasadışı göç konularıyla ilgili irtibat görevlileri ve uzmanlaşmış sınır polislerinin yerleşmesini sağlayacak bir ağ kurulması.

Ortak eğitim: Üye ülkelerin sınır polislerine ve yasadışı göçle ilgili birimlerinde görevlendirilecek yetkililere benzer eğitimin verilmesi. Bu görevlilerin ortak eğitim almaları ve ortak operasyon yapabilmelerinin sağlanması.

Ani müdahale birimi: Üye bir ülkeye dönük yüksek yoğunluklu bir yasadışı göç hareketinin belirlenmesi ve üye ülkenin başvurması durumunda uluslararası bir ani müdahale biriminin oluşturulması.

Vize belgelerinin yeniden düzenlenmesi: Vize ve diğer seyahat belgelerinin sahteleri yapılamayacak şekilde düzenlenmesi.

Sınır polisi: Önlemlerin başında sınırda denetimin kalitesini ve etkinliğini arttırmak geliyor. Bu kapsamda Avrupa sınır polisi kurumu oluşturulabilir. Aynı şekilde AB, ortak sahil güvenlik önlemlerini de araştırabilir.

Haziran ayının başında ABD Dışişleri Bakanlığı'nca "köle" ticaretine ilişkin bir rapora yanıt veren Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hüseyin Dirioz, raporda Türkiye'nin bu konuda gösterdiği gayretlerin göz ardı edildiğini ve verilen bilgilerin dikkate alınmadığının görüldüğünü açıkladı.

ABD'nin eleştirilerine İçişleri Bakanlığı da bir raporla yanıt verdi. Yabancılar Hudut İltica Daire Başkanlığı'nın "Dünyada ve Türkiye'de Yasadışı Göç" başlığıyla hazırladığı rapora göre son beş yılda 346.948 kaçak göçmenin yakalandığı, 45.779 yabancı yasadışı göçme girişiminden endişe duyularak yurda alınmadığı belirtilirken, gasp, hırsızlık, sahtecilik, kaçakçılık gibi suçlara karışan 175.493 yabancı yasadışı göçme girişimine dikkat çekildi. Rapora göre yasadışı göçle mücadele sırasında son iki yılda çok sayıda organizatör de yakalandı. 1998'de 98, 2000'de 850, 2001'de 1.155, 2002 yılında da Nisan ayı başına kadar 280 olmak üzere toplam 2.520 organizatör ele geçirildi.

Rapora göre, 1995 ile 2002 Haziran ayı arasındaki dönemde, ülkelerarası çatışmalar, iç savaşlar, ekonomik zorluklar, açlık, kıtlık, salgın hastalıklar, daha iyi bir yaşam arzusu ve insan hakları ihlalleri nedeniyle ülkelerini terk ederek yasal veya yasadışı yollardan Türkiye'ye gelen sığınmacılardan 11.867'sinin üçüncü ülkelere gitmesine izin verildi. Aynı kurumun internet sitesinde, 1 Mart 2002 tarihi itibarıyla iltica-geçici sığınma talebinde bulunmuş 12.517 yabancı Türkiye içinde bulunduğu bildirildi. (İran'dan 6.369, Irak'tan 4.503, Afganistan'dan 1.344 ve diğer ülkelerden 301). Yabancılar Hudut İltica Daire Başkanlığı'nın raporunda 2002'nin 5 aylık döneminde 32.932 yabancı uyruklunun Türkiye'ye yasadışı yollardan girmeye çalışırken yakalandığı belirtildi.

Aralık ayı başında Van Valiliği tarafından yapılan bir açıklamaya göre sadece 2001 yılında 60 bine yakın insan, kaçak yollardan Türkiye'ye giriş yapmak isterken yakalandı. Yakalanmadan Türkiye'ye giriş yapıp Van'daki Birleşmiş Milletler Ofisi'ne başvurmayı başaranların sayısı ise 2002 yılının ilk 10 ayında 805'tir. Mülteci statüsünü talep edenlerden 392 kişiye olumlu yanıt verildi. Aynı dönemde Hakkari'den başvuran 400'e yakın göçmenden ise 164'ünün talebi kabul edildi. Ülke genelinde sığınmacı statüsü kabul edilen göçmen sayısı, bu yılın ilk 10 ayında ise 2 bin 600 olarak verilmektedir.

Uyum Yasaları

Avrupa Birliği'ne girmek amacıyla kabul edilen "uyum yasaları" ile "insan kaçakçılığı" suçunu düzenleyen yasa değişikliği yapıldı. İnsan kaçakçılığına verilecek cezaların yeniden düzenlenmesi ile Avrupa'nın konuyla ilgili beklentilerine yanıt verilmiş oldu.

Değişiklik ile "insan kaçakçılığı" suçunu işleyenlere 2 yıldan 5 yıla kadar hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere para cezası verilmesi yasalaştı. "Kaçak göçmenlerin yaşamlarını veya vücut bütünlüklerini tehlikeye soktuğu veya insanlık dışı veya onur kırıcı

muamele biçimlerine tâbi kılınmalarına neden olduğu hâllerde failere verilecek cezalar, yarısı oranında; ölüm meydana gelmiş ise bir kat artırılacak.” İnsan kaçakçılığı suçunun örgütlü olarak işlendiği tespit edilecek olursa da verilecek cezalar bir kat artırılarak uygulanacak. (4771 sayılı yasanın ilgili maddeleri için Bkz. Ek 3)

Savaş hazırlık

2003 yılı başında patlak vermesi beklenen ABD-İrak savaşına karşı Türkiye’den beklenenlerin başında mültecilerin Türkiye’ye sığınması beklentisi ile yıl ortasından itibaren kamuoyunda sürekli bu konuda haberlere yer verildi.

İçişleri Bakanlığı tarafından 5 Haziran 2002 tarihinde ‘Yağmur Harekât Planı’ isimli bir önlem paketi ilgili kurumlara dağıtıldı. Plana göre İçişleri Bakanlığı; Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak, Van ve Hakkari Valiliklerini görevlendiriyor. Yağmur Harekât Planı’na göre, Irak toprağında kurulacak 18 İnsani Destek Toplama Merkezleri’nde 105 bin mülteci birinci öncelikli toplama merkezinde olmak üzere 276 bin kişi barındırılacaktı.

Mültecilerin sayısının 276 bini aşması durumunda Sivas Gürün toplama bölgesine sevk edilecekti. Göç akımının yoğunlaşması nedeniyle Avrupa ülkelerinin Türkiye’nin yükünü hafifletmek amacıyla sığınmacıların bir bölümünü kabul ettikleri ülkelere transferini sağlamak üzere bindirme bölgesi olan Antalya’ya sevk edilebileceği gözönünde bulundurularak çalışma yapılacaktı.

Türkiye’ye gelecek mültecileri barındırmak için ve Avrupa Birliği’ne üye olma olasılığına karşın Temmuz ayında mülteci ve sığınmacı kabul ve geri gönderme merkezleri kurulması gündeme geldi. Türkiye’nin, 1951 tarihli Birleşmiş Milletler (BM) Cenevre Sözleşmesi’ne koyduğu coğrafi çekincenin Avrupa Birliği’ne (AB) girişle birlikte ortadan kalkacağı ve doğudan mülteci akını başlayacağı ihtimaline karşı Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Hudut İltica Daire’sinde 12 ilde bu tür merkezleri kurma planları geliştirildi.

11 Temmuz günü Daire Başkanı Mehmet Terzioğlu, Türkiye’de halen biri Kırklareli’nde diğeri de Yozgat’ta olmak üzere yaklaşık 7.600 kişilik 2 mülteci misafirhanesi bulunduğunu belirtti. Ayrıca ülkeye sığınmacı olarak gelenler için de İstanbul, Ankara, İzmir ve Antalya’da yaklaşık 300 kişilik misafirhaneler olduğunu söyledi. Terzioğlu, sığınmacılar için Erzurum’da 30, Hatay’da da 50 kişilik misafirhane oluşturma çalışmalarının sürdürdüğünü bildirdi. Terzioğlu, şöyle konuştu: “Coğrafi çekince kalkarsa 2 tane olan mülteci misafirhanemiz ve illerdeki geri gönderme merkezleri olarak kullanılan misafirhaneler yeterli olmayacaktır. Kabul ve geri gönderme merkezleri yapılacak Erzurum, Siirt, Hatay, Trabzon, Muş, Iğdır, Van, Aksaray, Çankırı, Afyon, Balıkesir ve Kırklareli illerinde bu merkezlerin yapılacağı arsalar tespit edilmiştir. Bu merkezlerde, seyahat belgesi ve vize gibi

işlemlerin yanında sağlık ve psikolojik tedavi hizmetleri de verilecek.”

23 Aralık akşamı Başbakanlık’ta gerçekleştirilen ve Başbakan Abdullah Gül, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök ile üst düzey askeri ve sivil yöneticilerin katıldığı iki aşamalı “İrak” zirvesinde dış basında da geniş yer bulan kararlar alındı. Zirvede, ilke olarak ABD istemleri kabul edildi. Bunlara karşılık Türkiye, 2003 yılı Nisan ayında her şeyin bitmesini, K.İrak’taki PKK-KADEK varlığına yönelik özel bir koruma yapılmamasını, Türkmenlerin Mesud Barzani ve Celal Talabani ‘ye bağlı grupların statüsüne getirilmesini istedi. Doğu, Güneydoğu ve Akdeniz bölgelerinde bulunan havaalanı ve limanların ABD’nin kullanımına verilmesi benimsendi. İngiliz askerlerinin Türkiye topraklarını kullanmasına izin verilmedi. Türkiye, “lojistik üs” konumunda olacaktı. ABD askerlerinin tüm gereksinimi Türkiye’de depolanacaktı. ABD ordusunun gıda gereksiniminin önemli bir bölümü Türkiye’den karşılanacaktı.

24 Aralık tarihinde ise Başbakanlık Müsteşarı Fikret Üçcan başkanlığında yapılan Kriz Koordinasyon Kurulu toplantısında, Irak’tan Türkiye’ye olabilecek göç konusunda alınacak önlemler görüşüldü. Toplantıya, İçişleri, Milli Eğitim ve Maliye bakanlıklarının müsteşarları, Türkiye Kızılay Derneği Genel Başkanı Ertan Gönen ile ilgili bürokratlar katıldı. 36. ve 37. paraleller arasında toplam 12 mülteci kampı kurulması kararlaştırılan toplantıda, bu şekilde 150 bin kişinin sınır dışında barındırılabilceği ifade edildi.

Bu ara TBMM, Kuzeyden Keşif Harekâtı’nın görev süresinin 31 Aralık 2002 tarihinden itibaren 6 ay süreyle uzatılmasını 25 Aralık tarihinde kabul etti. Görüşmeler sırasında Dışişleri Bakanı Yaşar Yakış şöyle konuştu: “Gerginlik ve belirsizliklerin hüküm sürdüğü Kuzey Irak’ta Kuzeyden Keşif Harekâtı’nın devam etmesi Türkiye’nin dış politika dengeleri açısından gereklidir. Bu, bölgede yuvalanan PKK-KADEK’e karşı mücadele açısından da yararlı olmuştur.”

İrak’tan gelebilecek mülteci akınına karşı endişelenen İçişleri Bakanlığı, İngilizce bilen 27 vali yardımcısına Aralık ayının son haftasında ‘çok özel savaş eğitimi’ verdi. Genelkurmay’daki eğitim programına katılan 27 vali yardımcısı, hareketin başlamasıyla Irak sınırında kurulacak ‘İnsani Destek Toplama Merkezleri’nde (İDTB) görev alacak. Mülki amirlere, toplama ve barınma alanlarının kurulması, istihbarat, TV ve elektronik yayınlara karşı koyma gibi başlıklar altında çok özel dersler verildi.

En ilginç eğitimlerin başında ise sansür uygulamaları yer aldı. Bu derste, Körfez Harekâtı sırasında gazetelerde yayınlanmış gazete haberlerinden örnekler verildi. En dikkat çekici konu başlıklarından birini ise nükleer, biyolojik, kimyasal (NBC) silah saldırılarına karşı savunma eğitimi oluşturdu. Vali yardımcılarını, karartma, ikaz hizmetleri, sığınaklar, yangına karşı tedbirler konusunda da detaylı şekilde bilgilendirildi.

Türkiye birinci öncelikli olarak Kuzey Irak'ta bulunan 36. ve 37. paraleller arasında 6, ikinci öncelikli 37. paralel ile sınırlarımız arasında 7, üçüncü öncelikli olarak da sınırlarımız içine 5 İDTB oluşturacak. ABD'nin Irak'a müdahalesiyle birlikte vali yardımcılarını bu mülteci kamplarında görevlendirilecek, buradaki çalışmaları yönlendirecek. Vali yardımcılarını sınırda konuşlandırılacak ABD askerleri ile de iletişim sağlayacak.

Ölümlerle sonuçlanan olaylar

TİHV derlemesine göre 12 ayda en az **124** insan göç yolunda öldü. Olayların ayrıntılı dökümü şöyle:

Edirne'nin Budakdoğanca köyünün Havuzdere bölgesinde yasadışı yollardan sınırı geçmek isterken açlık ve yorgunluk nedeniyle uyuyan **Ali Muhammet Musa El Decil** adlı Irak vatandaşı 9 Ocak günü soğuktan donarak öldü.

12 Ocak günü Van'ın Özalp ilçesi yakınlarında İran'a geçmek isteyen Metin Güngör (18) ve Hasan Kalkan (15) adlı kişilere askerler tarafından ateş açıldı. Olayda, ilçenin Yukarı Turgalı köyünde yaşadığı bildirilen **Metin Güneş** öldü, Hasan Kalkan yaralandı.

20 Mart günü Türkiye-Yunanistan sınırında meydana gelen mayın patlamasında ölen kişilerin adlarının **Sezgin Sayan** (24) ve **Tahsin Esen** (22) olduğu öğrenildi. Sayan ve Esen'in cenazeleri 27 Mart günü Türkiye'ye getirildi.

Yunanistan Sınır Muhafız Birliği tarafından yapılan açıklamada 28 Mart günü Türkiye-Yunanistan sınırındaki mayınlı bölgeye giren **bir kişinin** öldüğü, üç kişinin de yaralandığı bildirildi. Mayınlı bölgeye girenlerden birinin Cezayir, üçünün Fas, ikisinin de Irak vatandaşı olduğu belirtildi.

Van Valisi Durmuş Koç da Mart ayında Aşağı Gülderen köyü yakınlarından Türkiye'ye girmeye çalışan **19 kişinin**, kar kalınlığının yaklaşık 3-4 metreyi bulduğu bölgede donarak öldüklerinin belirlendiğini açıkladı.

6 Nisan günü Hürriyet gazetesinde çıkan bir habere göre Bodrum'dan yasadışı yollarla Yunanistan'ın İstanköy (Kos) Adası'na geçmek isteyen Eritreli 3'ü kız 4 üniversite öğrencisi, Yunan güvenlik güçlerince yakalandıktan sonra can yeleği giydirilerek denize atıldı. Mültecilerden biri boğuldu. Kurtulan mültecilerin ifadesine göre yakalanan 40 kişilik gruptan 4'ü Türkiye'ye gönderilecekleri söylenerek gece olunca can yelekleri ile tekneye bindirildiler. Tekne açıldıktan sonra mülteciler suya atıldılar. Melina Meles (24), Chlebah Ebolette (21) ile Marine Casberg (22) kurtulurken **Miki Cheber** (25) öldü.

18 Nisan günü Milliyet gazetesinde çıkan bir başka habere göre Ege Denizi'nde ambarında kaçak taşıyan "Bandırma" adlı balıkçı teknesi Naksos Adası yakınlarında battı. Yunan Deniz Ticaret Bakanlığı teknede yaklaşık 40 kişinin bulunduğunu, bunlardan 31'inin kurtarıldığını, 2'sinin de cesedinin çıkarıldığını

açıkladı. Olaya ilişkin Yedinci Gündem gazetesinde çıkan haberde ise 33 kişinin kurtarıldığı, **7 kişinin** de cesetlerinin bulunduğu yazıldı. Gemide bulunan mültecilerin çoğunun Kürt olduğu bildirilirken ölen mültecilerin uyrukları hakkında bir açıklama yapılmadı.

Milliyet gazetesinde 30 Nisan günü yer alan bir habere göre de Çatalca'da TEM Otoyolu Ahmediye girişleri yakınındaki park alanında Bangladeşli üç mültecinin cesedi bulundu. Edinilen bilgiye göre, jandarma ekiplerinin bir TIR'da yaptığı aramada yasadışı yollardan Türkiye'ye girdikleri belirlenen 12 Bangladeşli gözaltına alındı. Bu kişilerin ifadesi üzerine TIR dorsesinde havasızlıktan öldükleri anlaşılan üç kişinin cesetleri park alanında bulundu.

Almanya'da yayınlanan Özgür Politika gazetesinde 16 Mayıs günü yer alan haberde, Hırvatistan ve Bosna arasındaki Sava nehrinde bir botun alabora olması sonucu 12 Kürt mülteci boğularak öldü. Hırvatistan İçişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, olay 13 Mayıs gecesi Zupanja kenti yakınlarında meydana geldi. Kazadan Yaşar Kırım, Kemal Karadağ, Sadık Türe ve Ali Tüm sağ kurtuldu. Ölenlerden yalnızca Bingöl nüfusuna kayıtlı **Mühtefin Ay**'ın kimliği tespit edilebildi. Ölenlerin arasında **iki çocuk** da bulunduğu bildirildi

22 Mayıs günü KKTC karasularında mültecilerin bulunduğu bir tekneye askerler tarafından ateş açıldı. Olayda Mardin nüfusuna kayıtlı **Hıdır Akay** adlı mülteci öldü, 5 mülteci de yaralandı. Edinilen bilgiye göre içinde 233 mülteci bulunan Hayri Reis adlı tekne Silifke-Anamur arasındaki Yeşilovacık beldesi sahilinden saat 04.30 sıralarında hareket etti. Teknenin uluslararası sulara doğru yol alması üzerine sahil güvenlik botları tarafından ateş açıldı. Ateş sonucu yaralanan altı mülteci denizi bir daha sonra öldü. Teknede 12 Faslı, 2 Afgan, 11 Iraklı ve 92'si çocuk 208 Türk mülteci bulunduğu öğrenildi.

Bu olaydan bir gün sonra, Erzurum'un Köprüköy ilçesi yakınlarında mülteci taşıyan bir kamyonun devrilmesi sonucu Kuzey Iraklı **Hıva Fazıl Emin** (32) öldü, 21 kişi yaralandı. Ayakta tedavi edilen 13 kişi ise daha sonra gözaltına alındı.

28 Mayıs günü İran üzerinden Türkiye'ye gelen Afganistan, Pakistan ve Bangladeş uyruklu 39 mülteci, Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesine bağlı Örtülü köyü yakınlarında güvenlik güçlerinden saklanmak için sazlık alana girdiler. Kaçaklardan **4'ü boğulurken**, 35'i jandarma tarafından yakalandı.

İzmir'in Menderes ilçesinde 29 Mayıs gecesi **5 kişinin** cesedi bulundu. Yapılan incelemelerde cesetlerin Pakistan uyruklu kişilere ait olduğu belirlendi. Ölenlerden birinin kimliğinin **Hamid Mahmut** olduğu saptandı. 5 Pakistanlının cesedinin bulunmasının ardından 8 ile 11 Haziran günlerinde de sahile vuran kimliği belirsiz **birer ceset** daha bulundu.

8 Haziran günü İtalya'nın Puglia sahilinde Kürt göçmenler yakalandı. İtalya'ya getirilen 43 Kürtten 1'inin öldüğü, 2'sinin yaralandığı, 4 kişinin ise kayıp olduğu bildirildi. İtalya Sahil Güvenlik Polisi'nin yaptığı bir açıklamada, "Yunanistan üzerinden İtalya sahillerine taşınan Kürtler, Puglia sahillerinde yüzerek kıyıya ulaşmaya zorlanmış. Olayın haber alınmasından sonra Güvenlik birimlerince yapılan müdahale sonrası 2'si yaralı, 36 kişi kurtarılrken, 1 kişi ölü bulunmuş, 4 kişiye ise hala ulaşılamamıştır" denildi.

19 Haziran günü de Hatay'ın Yayladağ ilçesi Aslanyazı köyü yakınlarında Suriye'den Türkiye'ye kaçak yollarla girmeye çalıştıkları ileri sürülen bir gruba askerler tarafından ateş açıldı. Olayda, Bangladeş uyruklu **Sillih Peder** (23) ve soyadı öğrenilemeyen **Cahir** (28) adlı kişiler öldü. Bangladeş uyruklu Musiyar Rahman, Abdurraaf Tazel İslam ve soyadı belirlenemeyen Cihlurahman adlı kişiler de gözaltına alındı.

24 Haziran günü Uğur Gürdeğil yönetimindeki araç, yasadışı yollardan Yunanistan'a götürmek istediği 5 Afganistan vatandaşı ile Edirne'nin Üyükütatar köyü yakınlarında sınır devriyelerinden kaçmaya çalışırken kaza yaptı. Kazada, Gürdeğil ve Afganistan vatandaşı **Mubarek Yağderi** öldü. Hafif yaralanan 4 Afgan ise gözaltına alındı.

27 Haziran günü Muğla'nın Bodrum ilçesi Akyarlar beldesinden Yunanistan'ın İstanköy (Kos) adasına gitmeye çalışan bir Türk kaptan ve 17 Somalilinin bulunduğu tekne, Datça açıklarında battı. Kazanın ardından **6 kişinin** cesedi bulundu, 6 kişi kurtarıldı, **6 kişi** ise kayboldu. Kurtarılan Somalili kaçakların ifadelerinde "teknenin Yunan adası tarafından gelerek projektörlerini yakan büyük bir teknenin çarpması sonucu battığını" iddia ettikleri öğrenildi.

Ağustos ayı sonlarında bir TIR ile Bulgaristan'dan İtalya'ya geçmek isteyen 9 Iraklı Kürtten 5'i havasızlıktan boğularak öldü. TIR şoförü Rinaldo De Angeris, polise verdiği ifadesinde, "Nirbella kasabasına geldiğimizde TIR'da bazı sesler duymaya başladık. Yol kenarına çekip, resmi mührü kırmak zorunda kaldım. 5 genç ölmüş, diğer 4 kişi can çekişiyordu. Hemen polise haber verdim" dedi.

Polis yetkilileri havasızlıktan ölen 5 kişinin, 18 yaşından küçük olduğunu ve Türkiye'den geldiğini açıkladı. Tüm aramalara rağmen Kürt gençlerinin aileleri ortaya çıkmayınca cenazelerin İtalya'da defnedilmesi kararlaştırıldı.

23 Eylül günü Türkiye'de Çaldıran İlçe Jandarma Komutanlığı'na bağlı Beydoğan Jandarma Karakolu askerlerince mültecilere karşı operasyon düzenlendi. İran'dan Türkiye'ye yasadışı yollardan girmek isteyen 76 Bangladeşli mülteci, Beydoğan köyü kırsalında gözaltına alındı. Operasyon sırasında Bangladeş vatandaşı 60 yaşındaki **Muhammed Sarad** kalp krizi

geçirerek öldü. Göçmenler ise işlemlerinin tamamlanması sonrasında sınır dışı edilecek.

Balikesir'in Edremit ilçesine bağlı Narlı köyü açıklarında Yunanistan'ın Midilli (Lesbos) Adası'na geçmek isteyen 22 mülteci adayını taşıyan bir tekne, 26 Eylül günü fırtına nedeniyle battı. Olayda **3 kişi** öldü, **10 kişi** ise kayboldu. Teknede bulunanların Filistin, Sudan ve Sri Lanka'dan İstanbul'a geldiği öğrenildi. Kaybolan 10 kaçıktan 2'sinin cesedi 4 Ekim günü bulundu.

9 Ekim günü Didim'den Yunanistan'a geçmeye çalışan mültecilerin bindiği teknenin kayalıklara çarpması sonucu **2 kişi** boğularak öldü, **7 kişi** de kayboldu. 24 kişinin bulunduğu teknedeki 15 kişi ise balıkçılar tarafından kurtarıldı. Kaçakların 10 kişilik bir tekneye 24 kişi binerek Yunanistan'ın Farmako adasına geçmeye çalıştıkları öğrenildi. Ölenlerin biri hamile iki Nijeryalı kadın olduğu bildirildi.

Ekim ayı ortasında Yunanistan Deniz Ticaret Bakanlığı Midilli (Lesbos) Adası yakınlarında bir teknenin batması sonucu 6 göçmenin öldüğünü açıkladı. Uyrukları belirlenemeyen 3'ü çocuk 6 kaçak mültecinin Türkiye kıyılarından denize açıldıklarının sanıldığı bildirildi.

18 Aralık gününde Ege Denizi'nde, çoğunluğunu Afgan ve Iraklı'nın oluşturduğu 70 kişinin bulunduğu bir tekne battı. Olay yerine gelen Yunan Sahil Güvenlik ekipleri 58 mülteciyi kurtarıırken bir kişinin de cesedini buldu.

Ertesi gün Atina'ya 110 kilometre mesafedeki Evia adası açıklarında, fırtınaya yakalanarak bir gemi daha battı. Çoğu Iraklı ve Afgan olmak üzere, yaklaşık 100 göçmen kurtarıldı. Sahil güvenlik ekipleri, denizden toplam **13 göçmenin** cesedini çıkardı. Yaklaşık **20 kişinin** de kaybolduğu belirtildi.

Çoğunluğu Kuzey Iraklı 160 mülteciyle Yunanistan'ın Patra kentinden İtalya'ya hareket eden bir tekne, 24 Aralık günü Korfu Adası'nda karaya oturdu. Kaza sonucu biri 4 yaşında **2 kişi** boğularak hayatını kaybederken, mültecilerin büyük bir bölümünün sahile kadar yüzmeyi başardıkları açıklandı.

İran'da İdam İddiası

Kürdistan Demokrat Partisi-Iran (KDP-I) tarafından yapılan açıklamada, Türkiye'nin İran'a iade ettiği Hamza Gaderi, Xalid Şowgi (50) ve Celil Zewai (30) adlı KDP-I üyelerinin 8 Ekim günü Zerdest ve Urmiye kentlerinde idam edildiği bildirildi. Cenaze töreni düzenlenmesinin şiddete başvurularak engellendiği ifade edilen açıklamada, Xalid Şowgi'nin ailesine yönelik baskılar nedeniyle üçüncü bir ülkeye geçmek amacıyla Türkiye'den iltica talebinde bulunduğu belirtildi. Xalid Şowgi'nin İran'da işkence gördüğü ve ölüm cezasının ömür boyu hapis cezasına çevrilmesine karşın asıldığı da kaydedildi.

KİŞİ GÜVENLİĞİ

Yıllardır sistematik bir sorgulama yöntemi olarak kullanılan işkence, 2002 yılında da varlığını sürdürdü. 2002 yılında, AB'ye uyum çalışmaları çerçevesinde, "işkence ve kötü muameleyi engelleme-durdurma" iddiasıyla gündeme gelen yasa değişiklikleri olumlu olsa da uygulamada bir sonuç vermedi. TLHV'nin

belirlemelerine göre, yıl içinde 5 kişi gözaltında öldü, yüzlerce kişiye emniyet müdürlükleri, jandarma ve polis karakolları, ev baskınlarında ya da güvenlik görevlileri tarafından götürüldükleri ıssız yerlerde işkence yapıldı.

1 - YASAL DEĞİŞİKLİKLER

Uyum Yasası

AB'ye uyum çalışmaları çerçevesinde 2001 yılı sonunda Anayasa'da yapılan değişiklikler nedeniyle gündeme gelen "uyum yasaları" Şubat ve Mart aylarında TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi. 3 veya daha fazla kişinin katılımıyla işlenen toplu suçlarda, savcının talebi ve hakim kararıyla 7 güne kadar uzatılabilen gözaltı süresi, yapılan değişikliklerle 4 güne indirildi. Ancak değişiklikte Olağanüstü Hal ilan edilen bölgelerde, yakalanan ya da tutuklanan kişilerin gözaltı sürelerinin yine savcının talebi ve hakim kararıyla 7 güne kadar uzatılabilmesi de öngörüldü. Tutuklu sanığın avukatı ile her zaman görüşebilmesine imkan tanınan düzenlemede, savcının gözaltı süresinin uzatılmasına yazılı olarak emir vermesinden sonra gözaltında bulunan kişinin bu haktan yararlanması da hükme bağlandı.

Kamuoyunda "2. uyum yasası" olarak bilinen yasa değişikliği ile de Devlet Memurları Yasası'nın 13. maddesine "İşkence ya da zalimane, gayri insani veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nce verilen kararlar sonucunda devletçe ödenen tazminatlardan dolayı sorumlu personele rücu edilmesi hakkında da yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır" hükmü eklendi¹.

Gözaltı Genelgesi

Temmuz ayında İçişleri Bakanlığı tarafından "insanların haksız yere gözaltına alınmasını" engellemek amacıyla bir genelge yayınlandı. Dönemin İçişleri Bakanı Rüştü Kazım Yücelen imzasıyla valiliklere gönderilen genelgede şu konulara dikkat çekildi:

"(..) Bilgilerin güvenilirliği, kişilerin mağdur olmaması ve arananların yakalanmasında etkinliğin sağlanması için

tahdit ve aranan kişiler hakkında yapılacak veri girişi ve iptal işlemlerinde gecikmeye meydan verilmeyecek, bilgilerin güncel olması sağlanacaktır.

Yakalama, giyabi tevkif hazırlama müzekkeresi, adli para cezası veya mahkemede bulundurma nedeniyle arananların, bilgisayara veri girişi ve iptali, öncelikli olarak suç yeri il emniyet müdürlüğü tarafından yapılacaktır. Ancak aranması için bilgisayara bilgi girişi yapılan kişinin suç yeri dışında veya arama kaydını giren ilden farklı bir ilde yakalanması durumunda, kişiyi yakalayan il emniyet müdürlüğü tarafından bilgisayardan düşüm yapılacak, ayrıca arama kaydına alan il emniyet müdürlüğüne, suç yerine ve kişinin nüfusa kayıtlı olduğu yere de bilgi verecektir.

Kişinin, arananlar programından iptali işlemi sırasında, iptale konu olan suçtan ikinci kaydı olup olmadığı ve başka bir suçtan kaydının bulunup bulunmadığı tahdit ve aranan şahıslar programından kontrol edilecek. Belirlenen kayıtlar hakkındaki işlemlerin yerine getirilmesi için ilgili il emniyet müdürlüğü ile koordine kurulacaktır."

Dönemin Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk de Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda (CMUK) değişiklik yapılması için yasa tasarısı taslağı hazırlandığını bildirdi. Türk, 17 Temmuz günü düzenlediği basın toplantısında

¹ Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreteri Volkan Vural, 8 Şubat günü düzenlenen "Türkiye-AB ilişkileri" konulu paneldeki konuşmasında şöyle dedi:

"Daha yapmamız gereken şeyler var. Örneğin işkence iddiaları. AB'de olmuyor mu, oluyor. Ama orada devlet üstleniyor. Yapanın yakasına yapışılıyor. Bireye havale ediliyor. Birey cezalandırılıyor. Biz ise bireyselleştiremedik. İşkence davaları uzun sürüyor. Adam maaş alıyor ama yakalanamıyor. Hem kurum hem devlet yara alıyor. Bu kabul edilemez."

CMUK ve 5 yasadaki değişiklik öngören tasarılar hakkında bilgi verirken, "tasarılar ile adalet sisteminin hızlanacağını ve hukuk sisteminin bir eksiğinin tamamlanacağını" ileri sürdü.

CMUK tasarısının öngördüğü yenilikler şöyle:

"Tutuklama tedbirine en son çare olarak başvurulacak, telefon dinleme, gözaltı ve tutukluluk süreleri hakkında yeni düzenlemeler getirilecek, giyabi tutuklama kaldırılacak, bireye, cumhuriyet savcısına, şikayetçiye, sanık ve avukatlara, tanıklara doğrudan soru yöneltme hakkı verilecek, AİHM'nin ihlal kararları, yargılanmanın hükümlü lehine yenilenmesini sağlayacak, istinaf yolu getirilecek."

CMUK'nin değişiklik öngören yasa tasarısı taslağı ile birlikte Başbakanlık'a teslim edilen diğer tasarı tasarıları şöyle:

"Hukuk Usulü Mahkemeleri (HUMK) Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yasa Tasarısı, CMUK'nin Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Yasa Tasarısı, Mahkûmlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleriyle İlgili Yasa Tasarısı, İş Mahkemeleri Yasası'nda Değişiklik Yapan Yasa Tasarısı, Adli Yargı İlk ve Bölge Adliye Mahkemeleri'nin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkındaki Yasa Tasarısı."

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nde yapılan değişiklik, 18 Eylül günü Resmi Gazete'de yayımlandı. Bağımsız İçişleri Bakanı Muzaffer Ecemiş ve Adalet Bakanı Aysel Çelikel² tarafından hazırlanan yönetmelik uyarınca gözaltına alınan kişiye, gözaltına alınma gerekçesinin yanı sıra,

hakkındaki iddialar da söylenecek. Yakalanan kişiye, yakalanmaya itiraz etme hakkı bulunduğu bildirilerek, bu hakkın nasıl kullanılacağı açıklanacak.

Değişiklikle, bir kişinin gözaltına alındığının yakınlarına duyurulmasında daha önce gözetilen "soruşturmanın kapsam ve konusunun açığa çıkması bakımından kesin sakınca doğmaması" çekincesi kaldırıldı. Buna göre, yakalama ve yakalama süresinin uzatılması, yakalananın yakınlarına cumhuriyet savcısının kararıyla gecikmeksizin haber verilecek. Haber verilecek kişi, yakalananın belirlediği bir başka kişi de olabilecek.

Yeni düzenlemeye göre, yakalanan kişinin doktor muayenesi, "doktor-hasta ilişkisi çerçevesinde" yapılacak. Ancak, doktor ya da yakalanan kişi, kişisel güvenlik endişesini ileri sürerek muayenenin kolluk kuvvetleri gözetiminde yapılmasını isteyebilecek.

Yönetmelik değişikliği ile DGM'lerin görev alanına giren suçlar da dahil olmak üzere, gözaltı süresi dört günle sınırlandı. Eski yönetmelikteki "4 günlük uzatmaya rağmen soruşturma tamamlanamazsa cumhuriyet savcısının istemi ve hakim kararı ile şüphelilerin hakim önüne çıkarılmaları yedi güne kadar uzatılabilir" hükmü kaldırılarak, yerine, "Kimse, bu süreler geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz" hükmü getirildi. Ancak DGM'lerin görev alanına giren suçların Olağanüstü Hal ilan edilen bölgelerde işlenmesi durumunda, dört günlük gözaltı süresi savcının talebi ve hakim kararıyla yedi güne kadar uzatılabilir. Ancak yeni düzenleme ile uzatma için yargıcın gözaltına alınan kişiyi dinlemesi kuralı getirildi. Eski yönetmelikte bu süre on güne kadar uzatılabiliyordu.

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

MADDE 1 - 1/10/1998 tarih ve 23480 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 6 ncı maddesinin beşinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve beşinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki iki fıkra eklenmiştir.

"Yakalama sırasında kişiye, suç ayrımı gözetilmeksizin yakalama sebebi ve hakkındaki iddialar ile susma ve müdafiden yararlanma hakları, herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal bildirilir."

"Yakalamadan ve yakalama süresinin uzatılmasına ilişkin emirden, yakalananın bir yakınına veya belirlediği bir kişiye Cumhuriyet Savcısının kararıyla gecikmeksizin haber verilir."

"Yakalanan kişiye yakalanmaya itiraz etme hakkı bulunduğu bildirilerek, bu hakkın nasıl kullanılacağı açıklanır."

MADDE2 - Yönetmeliğin 9 uncu maddesi birinci fıkrasının (d) bendinden sonra gelen cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, üçüncü ve dördüncü fıkralar madde metninden çıkarılmıştır.

"haber vermek istediği bir yakınına veya belirlediği bir kişiye gözaltına alındığı veya gözaltı süresinin uzatıldığı ile ilgili olarak Cumhuriyet Savcısının kararıyla haber verilmesi sağlanır."

MADDE 3 - Yönetmeliğin 10 uncu maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Doktor ile muayene edilen şahsın yalnız kalmaları, muayenenin doktor hasta ilişkisi çerçevesinde yapılması esastır. Ancak,

2 TBMM'nin 3 Kasım 2002 tarihinde erken seçim yapılması kararı nedeniyle Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk, İçişleri Bakanı Rüstü Kazım Yücelen ve Ulaştırma Bakanı Oktay Vural görevlerinden istifa ettiler. Seçim Yasası uyarınca görevlerinden ayrılan bakanların yerine Ağustos ayı başında bağımsız isimler atandı. İçişleri Bakanlığı'na Bakanlık Müsteşarı Muzaffer Ecemiş, Adalet Bakanlığı'na İstanbul Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Aysel Çelikel, Ulaştırma Bakanlığı'na da Prof. Dr. Naci Kinacıoğlu getirildi.

doktor veya şüpheli, sanık ya da gözaltına alınan kişi, kişisel güvenlik endişesini ileri sürerek muayenenin kolluk kuvvetleri gözetiminde yapılmasını isteyebilir. Bu istek belgelendirilerek yerine getirilir.”

MADDE 4 - Yönetmeliğin 14 üncü maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ile ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Kimse, bu süreler geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz.”

“Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanına giren suçların olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde işlenmesi durumunda, 4 günlük süre Cumhuriyet Savcısının talebi ve hakim kararı ile 7 güne kadar uzatılabilir. Hakim karar vermeden önce yakalanan kişiyi dinler.”

MADDE 5 - Yönetmeliğin 20 nci maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, son fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanına giren suçlarda ise, yakalanan kişi, ancak Cumhuriyet Savcısı tarafından gözaltı süresinin uzatılmasına yazılı olarak emir verilmesinden sonra müdafii ile görüşebilir.”

“Her kolluk biriminde görüşme için uygun şartlara haiz görüşme yeri ayrılır.”

MADDE 6 - Yönetmeliğin 21 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanına giren suçlar hariç müdafii, hazırlık evrakı ile dava dosyasının tamamını incelemek ve istediği evrakın bir suretini harçsız almak hakkına sahiptir. Ancak bu hakkın kullanılması hazırlık soruşturmasının amacını tehlikeye düşürebilecek ise, sulh hakiminin kararı ile hazırlık soruşturması sırasında bu hak kısıtlanabilir. Bu husustaki karar Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine verilebilir. Bununla beraber yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve yakalanan kişinin veya şüphelinin hazır bulunmaya yetkili olduğu adli işlemlere ilişkin evrakın incelenmesinde bu hakkın kısıtlanmasına karar verilemez. “

MADDE 7 - Yönetmeliğin 22 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi ile ikinci fıkranın birinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, üçüncü fıkrasının ikinci cümlesi madde metninden çıkartılmıştır.

“b) Yakalama ve yakalama süresinin uzatılmasına ilişkin emirden, yakalananın bir yakınına veya belirlediği bir kişiye Cumhuriyet Savcısının kararıyla gecikmeksizin haber verildiği veya verileceği bildirilir.”

“Müdafii sadece hukuki yardımda bulunabilir, şüphelinin ifadesi alınırken şüpheliye sorulan soruya doğrudan cevap veremez, onun yerini aldığı izlenimi veren herhangi bir müdahalede bulunamaz.”

MADDE 8 - Yönetmeliğin 6 ncı maddesinin son fıkrasına (EK-A) “Şüpheli ve Sanık Hakları Formu’nun metin kısmının III, V, VI ncı bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“III- Yakalandığınızı ve/veya gözaltına alındığınızı yakınlarınıza veya belirlediğiniz bir kişiye haber verme hakkınız vardır. Haber vermek istediğiniz yakınınıza veya Büyükelçiliğinize/Konsolosluluğunuza durum derhal bildirilecektir.

V- Müdafii tayin hakkınız vardır. Müdafii tayin edebilecek durumunuz yoksa, Baro tarafından tayin edilecek bir müdafinin hukuki yardımından yararlanabilirsiniz. Müdafii ile görüşme ve konuşma hakkınız vardır. Müdafinin ifade alma esnasında hazır bulunabilir. (DGM kapsamındaki bir suçtan gözaltına alınmış iseniz, ancak Cumhuriyet Savcısı tarafından gözaltı sürenizin uzatılmasına yazılı olarak emir verilmesinden sonra müdafinin ile görüşebilirsiniz).

VI- Yakalamaya ve gözaltı süresinin uzatılmasına karşı hakime itiraz hakkınız vardır. Bunun için bir dilekçe vermeniz yeterlidir. Dilekçeniz en seri şekilde yetkili hakime ulaştırılacaktır.”

MADDE 9 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 10 - Bu Yönetmelik hükümlerini Adalet ve İçişleri Bakanları yürütür.

3 Kasım seçimlerinin ardından AKP hükümetinin göreve başlamasından sonra da 12 Aralık Kopenhag zirvesine yetiştirilmesi planlanan 36 maddelik “uyum paketi” hazırlandı.

Çok sayıda yasada değişiklik yapılmasına ilişkin “uyum paketi”nin ilk halinde AİHM kararlarından sonra yeniden yargılanma ve işkence suçlarında zamanaşımının kaldırılmasının da bulunduğu açıklandı.

Başbakan Yardımcısı Ertuğrul Yalçınbayır, 28 Kasım günü yaptığı açıklamada, AİHM’de mahkumiyetle sonuçlanan davaların Türkiye’de yeniden görülmesi düzenlenirken, mevcut yasadaki önemli iki sınırlamanın da kaldırıldığını söyledi. Yalçınbayır,

yargılamanın yenilenmesinde “başyurunun tazminatla giderilemeyecek sonuçlar doğurduğunun anlaşılması” şartının kaldırılmasıyla, AİHM tazminata hükmetmiş ve bu para ödenmiş olsa bile o davalardan yeniden görülmesinin sağlanacağını belirtti. Yalçınbayır, yeniden yargılamanın son uyum yasasının kabulünden bir yıl sonra açılacak davalarda uygulanma koşulunun kaldırılmasıyla da Türkiye’den AİHM’e giden ve bugüne kadar mahkumiyetle sonuçlanan çoğu insan haklarıyla ilgili 300’e yakın davanın yeniden görülebileceğini kaydetti.

İşkence ve kötü muamele suçlarında memurların yargılanmasına ilişkin yasadaki “amir izni” şartının kaldırılacağını ifade eden Yalçınbayır, TCY’nin 243 ve

245. maddelerinde zamaşımının kaldırılacağını anlattı.

Yalçınbayır Aralık ayında da “gözetiminde kayıpların önüne geçilmesi” amacı taşıyan “İletişim Birlikteliği” adlı projeyi açıkladı. Gözetiminde alınan kişilerin, gözetiminde alındıkları andan mahkemeye sevk edilmelerine kadar internette izlenebilmesine olanak veren projenin, Bakanlar Kurulu’nda görüşülüp imzalandıktan sonra İçişleri Bakanlığı’nın genelgesiyle uygulamaya konulacağı bildirildi

Radikal gazetesinde yayınlanan habere göre, Yalçınbayır, gözetiminde alınanların kayıtlarının en kısa sürede bilgisayara girileceğini ve bilgilerin kurulacak network hattı sayesinde adliye karakolu aracılığıyla Cumhuriyet Başsavcılığı ve Baro Başkanlığı’na iletileceğini söyledi. Yapılan değişikliğe göre, bilgisayarda bir “Gözetim Kayıt Formu” oluşturulacak. Bu formda, gözetiminde alınan kişinin kimlik bilgileri, hangi birim tarafından gözetiminde alındığı, alınma nedeni ve zamanı, verilen talimat, salıverilmiş ise bırakıldığı tarih ve saate ilişkin bilgiler yer alacak. Gözetimindeki kişilerin kimlik bilgilerine ilişkin ikinci formda ise gözetiminde alan emniyet birimi, kişinin tutulduğu yer ve varsa savcılığa verilmiş ek gözetim süresi de yer alacak.

Projenin pilot uygulama olarak Bursa’da uygulamaya konulacağını belirten Yalçınbayır, “Emniyet güçlerinin yürüttüğü hizmetlerde şeffaflık sağlanmış olacak. Gözetiminde alınmalar, Cumhuriyet Başsavcılıkları tarafından çok etkin bir şekilde denetlenebilecek. Vatandaşlar, gözetim altında tutulan yakınlarını Emniyet dışında Cumhuriyet Başsavcılığı ve Baro Başkanlığı aracılığıyla da öğrenebilecek. Böylece, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin korunması ve uygulanmasında emniyet, savcılık ve baro arasında önemli bir iletişim birlikteliği sağlanmış olacak.” dedi.

Gözetiminde Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Projesi

Gözetiminde Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Projesi sorumlusu Avukat Eren Keskin, Ağustos ayı içinde yaptığı açıklamada proje çerçevesinde 1997 yılının Temmuz ayından itibaren kendilerine 155 kadının başvurduğunu bildirdi.

Proje nedeniyle haklarında “devlet güçlerine hakaret ettikleri iddiasıyla” yedi dava açıldığını söyleyen Keskin, “Cinsellik tabu olarak algılandığı için kadınlar yaşadıklarını ifade etmekte çok zorlanıyor. Bazıları yıllar sonra hukuki yollara başvuruyorlar ve delil yetersizliği nedeniyle davaları düşüyor” dedi. Kendilerine yardım için başvuran 21 mağdurun cezaevinde bulunduğu anlatan Keskin, devam eden 80 davadan 25’inin AİHM gündeminde olduğunu, 3 davada takipsizlik kararına itiraz ettiklerini ancak henüz karar verilmediğini söyledi. Eren Keskin, kendilerine başvuran 32 kadının korku nedeniyle hukuki işlem başlatmadığını, 9 mağdurun da dava

devam ederken baskılar sonucu işlemlerini sona erdirdiklerini anlattı.

Keskin, TCY’de tecavüzün tanımının yetersiz olduğuna dikkat çekerek “Tecavüz yalnızca erkek cinsel organıyla yapılır sınırlaması var. Oysa başka birçok yoldan tecavüz gerçekleşiyor” dedi. Kanunlarda cinsel tacizin bir suç unsuru olmadığını da anlatan Keskin, yalnızca TCY’nin 421. maddesinde sarkıntılık suçunun olduğunu kaydetti.

Projede görev alan avukatların yıl içinde gündeme getirdiği önemli bir konu da Gülistan Durç adlı kadının gözetiminde tecavüze uğraması oldu.

Gülistan Durç: Eren Keskin, 21 Mart 1996 tarihinde 16 yaşındayken Mardin’in Kızıltepe ilçesinde gözetiminde alınan Gülistan Durç’a Mardin Emniyet Müdürlüğü’nde tecavüz edildiği gerekçesiyle Eylül ayı başında suç duyurusunda bulundu. Suç duyurusu yıl içinde sonuçlanmadı.

Keskin, HADEP Mardin Kadın Kolları’nda çalışan Gülistan Durç’un 7 gün işkence gördüğünü belirterek, şunları söyledi:

“Durç’u şehir dışında olduğu tahmin edilen pis kokulu bir yere götüren polisler sopa ile dövüp üzerine dışkı dolu lağım suyu dökerler. Terörle Mücadele Şubesi’ne getirildikten sonra çınlıplak soyulur. Sürekli ağza alınmayacak sözlerle taciz edilir. Polisler elleri ile müvekkilimin vücuduna dokunurlar. Kendisine yoğun fiziki işkence de uygulayan polisler ‘Artık elimizdesin. Namusunu da bize teslim edeceksin’ derler. Bir süre sonra da iki polis Durç’a tecavüz eder. Aradan günler geçtikten sonra giydirdikleri müvekkilimi ormanlık alana götürüp kafasına silah dayayıp boş tetik düşürdükten sonra evinin yakınlarında arabadan atarlar.”

Bundan sonra Durç’un polis takibine alındığını belirten Keskin, çeşitli illerde tam 15 kez gözetiminde alınan Durç’un 1 Mart 2000 tarihinde tutuklandığını, İHD ve TBMM eski İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Sema Pişkünsüt’ün çabalarıyla 9 Eylül 2001 tarihinde tahliye edildiğini belirtti. Durç’un, 21 Ekim 2001 tarihinde avukatı aracılığıyla Toplumsal Hukuk Araştırmaları Vakfı’na başvurduğunu kaydeden Keskin, şöyle konuştu:

“Durç, avukatlarına işkenceleri anlatıp suç duyurusunda bulunmuş ancak tecavüzleri gizli tutmuş, suç duyurusuna konu etmemiş. Gördüğü yoğun işkencelerden dolayı sol kolunu hiç kullanamayan, eklem ağrıları çeken, bağırsaklarında sürekli kanama olan ve çevresine uyum sağlamakta güçlük çeken Durç, tedavisine başlanmasının ardından bizimle temasa geçince tecavüz olaylarını da açıkladı. Biz de suç duyurusunda bulunduk. Suç duyurusuna Gülistan’ın yaşadığı işkencenin fiziksel ve ruhsal yapısında yarattığı tahribatı belgeleyen doktor raporunu da ekledik. Ayrıca, Uluslararası Af Örgütü’nün

de işkencelerin bir bölümünü yansıtan açıklamalarını dosya kapsamına ilave ettik.”

Sema Pişkinsüt ve Hüseyin Akgül Hakkında Fezleke

İzmir Cumhuriyet Savcılığı, Ocak ayında eski TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Sema Pişkinsüt ve Komisyon Başkanı Hüseyin Akgül hakkında dokunulmazlıklarının kaldırılması istemiyle fezleke hazırladı. Başbakanlık tarafından TBMM Başkanlığı'na ulaştırılan fezlekeler Anayasa ve Adalet Karma Komisyonu'na gönderildi.

İzmir Cumhuriyet Savcılığı'nın MHP Milletvekili Hüseyin Akgül ve DSP Milletvekili Sema Pişkinsüt hakkında “işkence gördüklerini komisyonla açıklayan kişilerin açık kimliklerini savcılıklara bildirmediikleri gerekçesiyle” açtığı soruşturma nedeniyle hazırlanan fezlekelerde milletvekillerinin TCY'nin “görevi kötüye kullanma” suçuna ilişkin 230/1. maddesi uyarınca yargılanabilmesi için dokunulmazlıklarının kaldırılması istendi.

Akgül gazetecilere yaptığı açıklamada, “Komisyon olarak işkence gördüğünü açıklayan ancak yeniden mağdur edilme korkusu yaşayan tutuklu ve hükümlülere korumak için isimlerini bildirmedik. Yani etik davrandık. Fezleke işleme konduğunda dokunulmazlığının kaldırılmasını isteyeceğim” dedi.

Uluslararası Girişimler

“İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ya da Cezaya Karşı Sözleşme”nin ek protokolü, Kasım ayında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edildi. İşkenceyi engellemek için uluslararası bir kontrol sistemi kurulmasını öngören protokol, Afgan savaş esirlerini tuttuğu Guantanamo üssünün denetime açılmasını önlemek isteyen ABD'nin muhalefetine karşın kabul edildi.

Uluslararası Af Örgütü Türkiye Girişimi Ocak ayında, “işkencecilerin cezasız kalmaması” amacıyla bir kampanya başlattı. Kampanya nedeniyle yapılan açıklamada, 1983 yılında imzalanan Roma Tüzüğü'nün “işkencecilerin kendi ülkeleri dışında kurulacak uluslararası mahkemelerde yargılanması” ilkesini getirdiği hatırlatıldı. Kampanyada işkenceye karşı tüm sivil toplum kuruluşlarının işbirliği öngörüldü.

İnsan Hakları İzleme Komitesi'nin (Human Rights Watch), 2001 raporu Ocak ayında yayınlandı. Raporunda, Türkiye'de işkence ve kötü muamele uygulamalarının arttığı belirtildi ve TBMM İnsan Hakları Komisyonu eski Başkanı Sema Pişkinsüt'ün gözaltına alınan çocukların yüzde 90'ının işkence gördüğüne ilişkin açıklamasına dikkat çekildi. Gözaltındaki kadınların cinsel tacize maruz kaldığı suçlamalarına yer verilen raporda, işkence yapanlar için dokunulmazlığın sürdüğü kaydedildi.

Mart ayında da ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan yıllık insan hakları raporu açıklandı. Raporun

Türkiye'ye ilişkin bölümünde, “Güvenlik güçlerinin işkence, dayak ve diğer hak ihlalleri yaygın biçimde devam etmiştir, ancak saptanan toplam işkence olayı sayısında azalma kaydedilmiştir. İnsan hakları gözlemcileri ve tıbbi uzmanlara göre, Türk güvenlik güçleri genellikle, gözaltındakileri cop ve yumruk yerine ağır torbalarla dövmek ya da elektriği doğrudan vücutlarına vermek yerine, elektrik şoku uygulanan metal sandalyelere oturtmak gibi fiziksel iz bırakmayan işkence yöntemlerini yeğlemektedirler” denildi. Raporunda, işkence suçlusu polis ve diğer güvenlik güçlerine nadiren ceza verilmesi, verilen cezaların da hafif kalmasının bu alandaki sorunu artırdığına dikkat çekildi.

Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi

12-14 Eylül 2001 tarihleri arasında Ağrı, Ankara, Çervas, Edirne, Elazığ, Erzurum, İstanbul, Kapıkule, Patnos, Şanlıurfa, Sivrice, Suruç, Tekirdağ ve Van illerinde polis karakollarını, Elazığ, İmralı, Şanlıurfa, Sincan, Tekirdağ ve Van illerindeki cezaevlerini, Ankara ve Elazığ'daki çocuk işahlevlerini ziyaret eden Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi, raporunu 24 Nisan günü açıkladı.

Komite sözcüsü Trevor Stevens, geçmiş yıllara oranla Türkiye'de gözaltında kötü muamelenin azaldığını belirterek, cezaevi koşulları ve kötü muamelenin önlenmesi konusunda hala sorunlar bulunduğunu söyledi. Türkiye'de cezaevi ve gözaltı koşullarıyla ilgili yasaları ve değiştirilen mevzuatı memnuniyetle karşıladıklarını bildiren Stevens, cezaevi ve karakollarda görevli personelin yasaları uygulamalarının önemine dikkat çekti. Stevens, gözaltından sonra avukata başvurmak için geçerli sürenin 4 günden 2 güne düşürülmesinin de memnuniyetle karşılandığını, ancak Türkiye'den gözaltına alınan kişilerin hemen avukat çağırma hakkına sahip olmasıyla ilgili bir düzenleme beklediklerini söyledi.

Özellikle İstanbul bölgesinde gözaltında elektrik verme ve kollardan asılma gibi yöntemlere ilişkin şikayetlerin azaldığı, ancak falaka türü kötü muamelenin devam ettiği yolunda şikayetlerin bulunduğu ileri sürülen raporda, Ağrı, Elazığ ve Van illerindeki emniyet müdürlüklerinin terörle mücadele bölümlerinde sorgulama yerlerine ilişkin eleştiriler getirildi ve buraların düzeltilmesi ya da hizmet dışı bırakılması istendi. Raporunda Elazığ, Şanlıurfa ve Van illerindeki cezaevlerinde sağlık hizmetlerinin yeterli olmadığı belirtildi. Raporunda şöyle denildi:

“CPT delegasyonu İstanbul, Elazığ, Van ve Şanlıurfa'da polis karakollarını gezdi. Polisin gözaltı sırasında uyguladığı işkence ve kötü muamelede 2000 yılına göre azalma gözleniyor. Yakın zaman önce gözaltına alınan kişilerle yapılan görüşmeler, kötü muamelenin azaldığını gösteriyor. Ancak özellikle İstanbul'daki polis karakollarında 'falaka' sıklıkla kullanılıyor. Elazığ, Van ve Şanlıurfa'daki karakollarda 'elektrik şoku'nun yaygın

kullanıldığı öğrenildi. Gözaltına alınanlar ilk iki gün avukatlarıyla görüştürülmüyor. Kadın tutukluların koşulları tatmin edici değil. Hamileler özel muameleye tabi tutulmuyor.

Delegasyon Sincan ve Tekirdağ F tipi cezaevlerini de ziyaret etti. Tutuklular cezaevlerinde yapılan ortak aktivitelere katılmak konusunda isteksiz. Bu da yetkililerin işini zorlaştırıyor. Ancak kütüphaneler tutuklulara açık değil. Bununla birlikte tutuklulara ortak yaşama alanları oluşturulması konusunda gelişme sağlandı. Tutukluların ortak yaşam alanları ve saatleri artırılabilir.

Tutukluların telefonla konuşabilmelerine ve ziyaretlere izin verilmesi ise olumlu bir gelişme. Bununla birlikte F tipi cezaevlerindeki koşullarının iyileştirilmesi büyük bir ölçüde cezaevi görevlilerinin eğitimine bağlı.

Öcalan'ın koşulları 'çok iyi'. Bununla birlikte dışarıyla temasının artırılması için bir radyo verilebilir. Televizyon imkanı sağlanabilirse çok daha iyi olur. Diğer tutuklular gibi Öcalan'a da telefonla konuşma imkanı sağlanmalı. Ayrıca sağlık koşullarına ilişkin şu anda devam etmekte olan gözlem süreci de tekrar gözden geçirilebilir. Öcalan'ın tecridine de bir süre sonra son verilmesi ve diğer tutuklularla temasının sağlanması gerekli. Öcalan'ın yaşama alanının genişletilmesi, sağlığı açısından da olumlu bir etki yapacaktır. Türk yetkilileri ise buna karşı çıkıyor."

Raporda, sorgu sırasında gözlerin bağlanması uygulamasına son verilmesi, polis ve jandarmanın doktor kontrolüne katılmaması da istendi.

Aİ Raporu

Uluslararası Af Örgütü'nün 2001 yılına ilişkin raporu ise Mayıs ayında açıklandı. Raporun Türkiye'ye ilişkin bölümünde, kötü muamele ve işkencenin "yaygın ve sistematik" olarak sürdüğü belirtildi. Raporun Türkiye'ye ayrılan 3 sayfalık bölümünde, kötü muamele ve işkenceyle genellikle "sol görüşlülerin, Kürt yanlılarının ve İslamcı grupların temsilcilerinin" karşılaştığı belirtildi.

İşkence ve kötü muamelenin "özellikle polis ve jandarmada gözaltının ilk günlerinde uygulandığı" belirtilen raporda yaygın kullanılan işkence yöntemleri arasında "kötü biçimde dayak, göz bağlama, kollar veya bileklerden askıya alma, elektrik şoku, cinsel taciz, aç ve uykusuz bırakma" sayıldı. Ayrıca güvenlik kuvvetlerinin gözaltında tecavüz olaylarına karıştığı da belirtildi.

Uluslararası Af Örgütü'nün Türkiye'de yaptığı incelemelere ilişkin rapor, Avrupa Birliği (AB) Komisyonu'nun Türkiye hakkındaki "İlerleme Raporu"nun yayımlanmasından kısa bir süre önce Eylül ayı ortalarında açıklandı. AB Komisyonu'nun genişleme sürecinden sorumlu yetkilisi Günter Verheugen ve AB üyesi ülkelerin temsilcilerine de gönderilen raporda,

"Türkiye'de işkencenin yaygın ve polis kuvvetleri tarafından sürekli başvurulan bir yöntem olduğu", "işkence görenler arasında kadın ve çocukların da bulunduğu" belirtildi. TBMM'de kabul edilen uyum yasalarının Kopenhag Kriterleri'ni karşılamaktan uzak olduğu vurgulanan raporda, AB Komisyonu'ndan bu durumu dikkate alması istendi.

Uluslararası Af Örgütü'nün AB'den sorumlu yetkilisi Dick Oosting, "Türkiye'nin AB'ye üye olarak kabul edilip edilmemesi konusunda somut bir görüşümüz yok. Ancak, bütün aday ülkelerin, insan haklarına saygı göstermesi gerekiyor" dedi.

Raporda, 2002 yılının ilk altı ayında aralarında çocukların da yer aldığı 60 kişinin işkence ve kötü muamele gördüğü ve bu dönemde Türkiye'de kullanılan işkence yöntemlerinde artış olduğu kaydedildi.

Günter Verheugen de 25 Eylül günü yaptığı açıklamada, Türkiye'nin AB'ye katılabilmesi için "insan hakları durumunu iyileştirmesi ve işkenceyi ortadan kaldırması" gerektiğini söyledi. Verheugen, Paris'te gazetecilere yaptığı açıklamada, "Türkiye'nin 1.5 yıldır şaşırtıcı ilerlemeler gösterdiğini, ancak hala çözülmesi gereken sorunları bulunduğunu" ifade etti. Verheugen, "Türk dostlarımızın, işkenceyi ortadan kaldırabilecek ve aralarında gazeteciler ve parlamenterlerin de bulunduğu düşünce suçlularının serbest bırakılması için cezaevlerinin kapılarını açabilecek durumda olmaları gerekiyor." dedi.

Avrupa Parlamentosu'nun (AP) 18 Aralık günü yapılan oturumunda, 12 Aralık Kopenhag Zirvesi değerlendirildi. Oturumda konuşan Avrupa Birliği (AB) Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu üyesi Günter Verheugen, Türkiye'de işkence tamamen ortadan kalkmadan müzakerelerin başlayamayacağını söyledi. Verheugen, işkencenin sadece yasayla yasaklandığını görmeyen AB açısından yeterli olmadığını da vurguladı.

İlerleme Raporu

Avrupa Birliği Komisyonu tarafından hazırlanan "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Sürecine İlişkin 2002 Yılı İlerleme Raporu" 9 Ekim günü açıklandı. Raporda, Türkiye'de işkencenin sürdüğünün belirtilmesi ve ay ortasında Manisa davasının sonuçlanması, Ekim ayında işkence konusunun kamuoyunda yoğun bir biçimde tartışılmasına neden oldu.

Emniyet Genel Müdür Yardımcısı ve Sözcüsü Feyzullah Arslan 11 Ekim günü düzenlediği haftalık basın toplantısında, "İddiaları kesinlikle kabul etmiyoruz. Türkiye'de işkence var deniyor ama somut olay gösterilmiyor" dedi. Arslan, 2000 yılında 'kötü muamele' iddiasıyla 766 polis hakkında adli işlem yapıldığını, bunlardan 61'inin suçlu bulunduğunu, 2001 yılında da aynı maddeden işlem gören 446 polisten 11'inin hüküm giydiğini açıkladı. Son dokuz ayda ise

153 personel hakkında şikayette bulunulduğunu ve bunlardan sadece birinin suçlu bulunduğunu anlatan Arslan, "Bu işkencenin sistematik bir şekilde olmadığını ve çok aza indiğini gösteriyor" dedi.

Adalet Bakanı Aysel Çelikel, 17 Ekim günü düzenlediği basın toplantısında, "Türkiye'de sistematik işkence olmadığı" iddiasını yineledi. Çelikel, "İşkence ve kötü muameleyi kim yapıyor? Kamuda devletin gücünü kullananlar yapıyor. İşkence insanlık suçudur ve ağır bir ithamdır. Bakanlık rakamlarına göre 2000'de 57 kişi, 2001'de 54 kişi, 2002'de de 31 kişi işkence suçundan mahkum olmuş. Bu rakamları, sistematik işkence içine sokulacak rakamlar olarak görmüyorum" dedi.

Sistematik işkenceyi "her karakolda her zaman herkese işkence" olarak tanımlayan Aysel Çelikel, gazetecilerin, "Sistematik işkence için ne kadar rakam gerekli" yönündeki ısrarlı soruları üzerine, "Sistematik değil ama yaygın işkence bulunduğunu söyleyebiliriz" dedi.

AIHM Kararları

AIHM'in 21 Ocak günü yayımlanan yıllık verilerine göre 2001 yılında toplam 889 dosya karara bağlandı. Ayrıca 8.929 dosyaya ilgili olarak da başvurunun reddedilmesine ya da davanın listeden çıkarılmasına karar verildi. Mahkeme, dosyalardan 683'ünde AIHS'in en az bir maddesinin ihlal edildiğine karar verdi. Karara bağlanan dosyalardan yarısından fazlasını (359) İtalya'nın, dörtte birini de (169) Türkiye'nin taraf olduğu davalar oluşturdu.

Adli Tıp Kurumu'nda görev yapan Dr. Esin Akgün'ün hazırladığı "AIHM Türkiye Kararlarında Yaşam Hakkı ve İşkence Yasağı İhlali Olgularının Adli Tıp Boyutu" konulu uzmanlık tezinde ise Türkiye'nin bireysel başvuru hakkını tanıdığı 1987 yılından 15 Nisan gününe kadar AIHM'e, Kıbrıs Rum kesiminden mülkiyet hakkına ilişkin 2.250, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden 1.500, Yüksek Askeri Şûra kararıyla ordudan uzaklaştırılan 60, devlet başvuruları için 2, parti kapatma davalarıyla ilgili 8, mülteci başvurularıyla ilgili 23, kamulaştırmayla ilgili 701, 12 Eylül dönemi davalarıyla ilgili 26 kişisel başvuru yapıldı. Bunlar arasında yaşam hakkının ihlaline ilişkin 148, işkence iddialarıyla ilgili de 330 kişisel dava bulunuyor.

Toplam 4.570 dava içinde, 269 başvurunun Türkiye aleyhine sonuçlandığı belirtilen tezde, 130 davanın ise dostane çözümle sonuçlandığı kaydedildi. Tezde, Türkiye'nin aleyhte sonuçlanan davalar için 9.274.905, dostane yolla çözüme ulaşılan davalar için ise 6.671.998 dolar tazminat ödediği vurgulandı.

AIHM'de bekleyen dava sayısı açısından birinci olan Türkiye'yi Rusya, Polonya, Ukrayna, Romanya ve Fransa'nın izlediği belirtilen tezde, yasalarda yakalama ve gözaltı koşulları hakkında yapılan değişikliklerin ardından, son birkaç yıl içinde Türkiye'den yaşam hakkı ve işkenceye ilişkin kişisel başvuruların

azaldığına dikkat çekildi. AIHM'in 2002 yılında da Türkiye'den 183 yeni davayı kabul ettiği öğrenildi.

İstanbul'da konferanslar vermek ve Ankara'da bazı bakanlarla görüşmek üzere Nisan ayında Türkiye'ye gelen AIHM Başkanı Luzius Wildhaber, Türkiye'den AIHM'ye gelen davaların sayısında düşüş olduğunu belirtti.

Türkiye'den gelen 2.300 davanın sürdüğünü belirten Wildhaber, toplam olarak 20 binin üzerinde davaya baktıklarını söyledi. Wildhaber, "Geçen yıllara bakarak bir değerlendirme yapıldığında bize gelen tüm davalar içinde Türkiye'den gelenler yüzde 8 gibi bir oran oluşturuyor. Nüfusa göre dava sayısı oranına bakıldığında Türkiye orta sıralarda" dedi.

Wildhaber, yeni gelen dava sayısında başı çeken Rusya'dan çalışanların ve emeklilerin maaşlarının ödenmemesi, polisin kötü muamelesi gibi konularda davalar aldıklarını, İtalya'nın ise 'yargı sürecinin uzunluğu' davalarında birinci sırada olduğunu söyledi. Wildhaber Fransa ve İngiltere'den de çocuk hakları, ailenin çocuk üzerindeki hakları, mülkiyet davaları gibi konularda davalar aldıklarını belirtti.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi (AK), 10 Temmuz günü Türkiye'nin AIHM tarafından 1996-2002 yılları arasında verilen 42 kadar kararının yerine getirilmesi konusunda kaydettiği ilerleme ve yerine getirilmesi gereken unsurlara ilişkin yeni geçici bir karar aldı. AK tarafından yapılan açıklamada, güvenlik güçlerinin öldürme, işkence, gözaltında kayıp ve mülkiyetin yok edilmesi gibi AIHS ihlallerine ilişkin AIHM kararlarının çoğunun 1990'lı yıllarının ilk yarısında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde meydana geldiği belirtildi.

Komite tarafından yapılan açıklamada, Türkiye'nin son dönemde AIHM kararlarına uymak amacıyla gerçekleştirdiği reformların Bakanlar Komitesi tarafından olumlu karşılandığı, ancak işkence ve kötü muamelenin sürmesinden kaygı duyduğu vurgulandı.

Açıklamada Komite'nin, Türkiye'yi polis ve jandarmaların eğitiminin yeniden düzenlenmesi için çaba göstermeye çağırdığı, güvenlik güçlerinin suç işlemesine karşı etkin ve caydırıcı önlemlerin uygulanabilmesi amacıyla gerekli reformların yapılmasını beklediği kaydedildi.

Olağanüstü halin yavaş yavaş kalkmasından ve Türkiye'nin AIHS'in 15. maddesine koyduğu çekincelerinin 29 Ocak günü geri çekilmesinden Komite'nin memnun olduğu ifade edilen açıklamada, insan haklarını ihlal eden devlet memurları hakkında savcıların doğrudan soruşturma yürütebilmeleri istendi³.

³ (İngilizce tam metin için: http://cm.coe.int/stat/E/Public/2002/adopted_texts/resDH/2002resdh98.htm)

Avrupa Birliği'ne girmek amacıyla kabul edilen "uyum yasaları" ile Türkiye, AİHM kararları konusunda da önemli bir adım attı. (4771 sayılı yasanın ilgili maddeleri için Bkz. Ek 3)

Avrupa Komisyonu (AK) Hukuk ve İnsan Hakları Komitesi raportörü Hollandalı sosyalist milletvekili Erik Jurgens tarafından hazırlanan rapor ise 23 Eylül günü AK Parlamenterler Asamblesi'nde (AKPA) tavsiye kararı olarak kabul edildi.

AİHM'in Türkiye aleyhinde verdiği çok sayıda kararın uygulanmadığı belirtilen raporda, Türkiye'nin yerine getirmesi istenen bazı konular şöyle:

"* AİHM tarafından belirlenen tazminatlara ilişkin ödemelerin, mahkemenin kararlarına uygun bir biçimde yerine getirilmesi (90 dava);

* Adil olmayan yargılamaların sonucunda mahkûm olan başvuru sahiplerinin yeni bir gecikme olmadan yeniden yargılanması ya da benzer telafi edici önlemlerin alınması için yasal düzenlemelerin yapılması (Selim Sadak, Leyla Zana, Hatip Dicle, Orhan Doğan);

* Başvuru sahiplerinin sivil ve siyasi haklarının iadesi dahil olmak üzere, sözleşmeyi ihlal eden mahkûmiyetlerin sonuçlarının derhal silinmesini sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması (18 ifade özgürlüğü davası),

* Güvenlik güçlerinin eğitilerek ve etkin önlemler geliştirilerek sözleşmenin hayata saygı ve işkencenin yasaklanmasına ilişkin 2. ve 3. maddelerinin yeniden ihlal edilmesinin önlenmesi için daha çok ilerleme sağlanması (güvenlik güçlerinin davranışlarına ilişkin 38 dava)"

Kararda ayrıca, Türkiye'nin AİHM'in Loizidou davasına ilişkin tazminat kararını uygulamayı sürekli reddetmesinden duyulan kaygılar da dile getirildi. Türkiye'nin Loizidou davasına ilişkin tutumunu sürdürmesi halinde AK Bakanlar Komitesi'nin tüm gerekli önlemleri alması istendi.

Dışişleri Bakanlığı'ndan rapora karşı yapılan açıklamada ise Türkiye'nin AİHM kararlarına tam olarak uyduğu ileri sürüldü. Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Hüseyin Diriöz, eski DEP milletvekillerinin yeniden yargılanmasının, mümkün olmadığını belirtti. Diriöz, AİHM'in Türkiye aleyhine verdiği kararlarda tazminatların da AİHM'in öngördüğü süreler içinde ödendiğini bildirdi. AİHM'nin Loizidou davasında siyasi bir karar aldığını anlatan Diriöz, konunun muhatabının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olduğunu söyledi.

Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından, AİHM'e Türkiye'den yapılan başvurulara ilişkin bir araştırmanın sonuçları Aralık ayında açıklandı. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün araştırmasına göre, bugüne kadar AİHM'e Türkiye aleyhinde yapılan 5 bin bireysel başvurudan 361'inde polis suçlandı. Bu 361 davadan 21'i Türkiye aleyhine ihlal kararıyla, 44'ü dostane

çözüm yoluyla, 17'si mahkeme tarafından "kabul edilmezlik" kararıyla, 10'u da "kayıttan düşürülerek" sonuçlandırıldı, 269 dava ise sürüyor.

Türkiye, ihlal kararıyla sonuçlanan 21 davada, 1 milyon 355 bin Fransız Frangı, 1 milyon 80 bin 370 İngiliz Sterlini ve 3.000 ABD Doları tazminat ödemeye mahkum oldu. Dostane çözüm yolunun benimsendiği 44 davada ise 4.031 bin Fransız Frangı, 120.000 Alman Markı ve 20.000 İngiliz Sterlini ödemeyi kabul etti.

Emniyet'in araştırmasına göre, 2001 yılı Kasım ayı itibarıyla Türkiye aleyhine sonuçlanan 316 davanın "ihlal edilen haklar" açısından dökümü de şöyle: Mülkiyet hakkı 153 başvuru, etkili başvuru hakkı 29 başvuru, adil yargılanma hakkı 27 başvuru, işkence 26 başvuru, yaşam hakkının ihlali 22 başvuru, özgürlük ve güvenlik hakkının ihlali 19 başvuru, ifade özgürlüğünün ihlali 18 başvuru, başvuru hakkının engellenmesi 6 başvuru, özel hayatın gizliliğinin korunmaması 6 başvuru, yasal olmayan cezalar verilmesi nedeniyle 3 başvuru, dernek kurma ve toplantı özgürlüğünü ihlali 3 başvuru, din ve vicdan özgürlüğünü ihlali 2 başvuru, özgürlüklerin olağanüstü hal bölgesinde askıya alınması nedeniyle 1 başvuru, eğitim hakkının engellenmesi nedeniyle 1 başvuru.

AİHM'de Görülen Davalardan Örnekler

"İşkence", "kötü muamele", "uzun gözaltı süresi", "adil yargılanmama", "savunma hakkının kısıtlanması" gibi gerekçelerle yapılan başvurularda AİHM'in yıl içinde aldığı kararlardan bazı örnekler şöyle:

Hasan Özbey (Başvuru no. 31883/96): 27 Ocak 1995 tarihinde DHKP-C eylemlerine katıldığı iddiasıyla gözaltına alınan ve 2 Haziran 1995 tarihinde İstanbul DGM tarafından 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum edilen Hasan Özbey'in "gözaltında işkence gördüğü" gerekçesiyle açtığı dava 31 Ocak günü dostane çözümlenip sonuçlandı. Türkiye, Özbey'e 100 bin Fransız Frangı ödemeyi kabul etti.

Vahdettin Yolcu (Başvuru no. 34684/97): 24 Temmuz 1996 5 Ağustos 1996 tarihleri arasında 12 gün gözaltında tutulan Vahdettin Yolcu'nun "uzun gözaltı süresi" nedeniyle AİHM'in 5. ve "gözaltında hukuki yardım almasının engellenmesi" nedeniyle de 6. maddesinin ihlal edildiği iddiasıyla açtığı dava, 5 Ocak günü dostane çözümlenip sonuçlandı. Türkiye, Yolcu'ya 40 bin Fransız Frangı ödemeyi kabul etti. "PKK eylemlerine katıldığı" iddiasıyla gözaltına alınan Vahdettin Yolcu, 23 Mayıs 1997 tarihinde TMY'nin 5. maddesi uyarınca 5 yıl hapis cezasına mahkum edilmişti.

Faruk Kaplan (Başvuru no. 24932/94): 10 Şubat 1994 tarihinde gözaltına alınan Faruk Kaplan'ın "işkence" ve "yargıç önüne çıkarılmadığı" gerekçesiyle açtığı dava 26 Şubat günü dostane çözümlenip sonuçlandı. Türkiye, Kaplan'a toplam 24 bin Fransız Frangı maddi ve manevi tazminat ile masraflarını ödemeyi kabul etti.

Esmâ Erat, Metin Sağlam (Başvuru no. 30492/96): 27 Şubat 1995 tarihinde İstanbul'da gözaltına alınan Esmâ Erat ve 8 Mart 1995 tarihinde gözaltına alınan Metin Sağlam'ın İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde işkence gördükleri gerekçesiyle yaptıkları başvuru 26 Mart günü Türkiye'nin 150 bin Fransız Frangı tazminat ödemeyi kabul etmesiyle dostane çözümlerle sonuçlandı.

Mehmet Göç: AİHM, 11 Temmuz günü, 1995 yılı Temmuz ayında "hırsızlık ve sahtekarlık" iddiasıyla gözaltına alınan Mehmet Göç'ün açtığı davayı karara bağladı. Göç, "soruşturma aşamasında eksik bilgilendirildiği ve haksız yere gözaltına alındığı" gerekçesiyle şikâyetçi olmuştu. AİHM, AİHS'nin adil yargılanma hakkına ilişkin 6. maddesinin ihlal edildiği görüşünü benimsedi.

Mehmet Aydın: 30 Aralık 1993 tarihinde İstanbul'da gözaltına alınan ve 10 Ocak 1994 tarihinde tutuklanan Mehmet Aydın'ın davası 16 Temmuz günü sonuçlandı. Türkiye, Aydın'a 32 bin Euro tazminat ödemeyi kabul etti.

Mehmet Aydın, 27 Mart 1995 tarihinde 3 polis hakkında suç duyurusunda bulunmuş, ancak savcılık iki polis hakkında dava açmıştı. Dava, 18 Temmuz 1995 tarihinde beraatla sonuçlanmıştı.

Özgür Yıldız: 19 Nisan 1993 İstanbul'da gözaltına alınan Özgür Yıldız'ın davası da 16 Temmuz günü sonuçlandı. Türkiye, Özgür Yıldız'a 30.489 Euro tazminat ödeyecek.

Adli Tıp Kurumu, Özgür Yıldız'a, 27, 29 Nisan ile 6 Mayıs 1993 tarihlerinde "kalıcı yaraların" bulunduğu dair rapor vermişti. Haklarında dava açılan iki polis, 27 Haziran 1996 tarihinde beraat etmişti. Yıldız, 29 Mayıs 1995 tarihinde İstanbul DGM tarafından "Devrimci Sol örgütüne üye olduğu" iddiasıyla 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edilmişti.

Yalçın Önder: 1995 yılı Ocak ayında "TDPK üyesi olduğu" iddiasıyla İzmir'de gözaltına alınan Yalçın Önder'in davası 25 Temmuz günü sonuçlandı. Türkiye, Önder'e 16.800 Euro ödemeyi kabul etti.

"Önder'in gözaltında işkence gördüğü" yönündeki rapora karşın savcılık polisler hakkında takipsizlik kararı vermişti. Önder, 2 Nisan 1997 tarihinde "yasadışı örgüte yardım ettiği" iddiasıyla yargılandığı davada beraat etmişti.

Halil Gündoğan: 17 Ekim 1995 tarihinde "TİKKO üyesi olduğu" iddiasıyla İstanbul'da gözaltına alınan Halil Gündoğan'ın başvurusu 10 Ekim günü sonuçlandı. AİHM, AİHS'nin "uzun gözaltı süresine" ilişkin 5/5. maddesi uyarınca Türkiye'nin 2.750 Euro manevi, 1.500 Euro da maddi tazminat ödemesine karar verdi. Halil Gündoğan 12 Kasım 1999 tarihinde TCY'nin 146/1. maddesi uyarınca ömür boyu hapis cezasına mahkum edilmişti.

Süleyman Kaplan: 3 Mayıs 1995 tarihinde "TDPK üyesi olduğu" iddiasıyla Ankara'da gözaltına alınan Süleyman Kaplan ve eşinin "işkence, uzun gözaltı süresi ve adil yargılanmama" gerekçesiyle Türkiye aleyhine açtığı dava 10 Ekim günü dostane çözüm yoluyla kapatıldı. Türkiye, Kaplan'a 28 bin Euro tazminat ödemeyi kabul etti. Kaplan, 24 Haziran 1996 tarihinde 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edilmişti.

Mehmet Sıddık Öncü: 5 Temmuz 1993 tarihinde işkence nedeniyle ölen Mehmet Sıddık Öncü'nün yakınları tarafından açılan dava 17 Ekim günü dostane çözüm yoluyla kapatıldı. Türkiye, Öncü ailesine 100 bin Euro maddi ve manevi tazminat ödemeyi kabul etti.

21 Haziran 1993 tarihinde Diyarbakır'ın Çınar ilçesinin Kırkat mezarına düzenlenen baskında gözaltına alınan Mehmet Sıddık Öncü, köy dışında ve gözaltında gördüğü işkence nedeniyle 5 Temmuz 1993 tarihinde ölmüştü. Adli Tıp Kurumu tarafından 17 Eylül 1993 tarihinde düzenlenen raporda, Öncü'nün kafasına sert bir cisimle vurulmasından kaynaklanan beyin kanaması sonucu öldüğü belirtilmişti.

Meryeme Algür: 21 Mart 1995 tarihinde İstanbul'da "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla gözaltına alınan Meryeme Algür'ün "işkence ve adil yargılanma hakkının ihlali" gerekçeleriyle açtığı dava, 22 Ekim günü sonuçlandı. Türkiye, Algür'e 28 bin Euro tazminat ödeyecek.

Algür, 25 Mayıs 1996 tarihinde TCY'nin 168. maddesi uyarınca 15 yıl hapis cezasına mahkum edilmiş, ceza 16 Haziran 1997 tarihinde Yargıtay tarafından onanmıştı.

Recep Maraşlı, Nuran Çamlı, Murat Satık, Fahriye Satık: 8 Temmuz 1994 tarihinde İstanbul'da gözaltına alınan Komal Yayınevi Genel Yönetmeni yazar Recep Maraşlı, eşi Nuran Maraşlı, Murat Satık ve Fahriye Satık'ın "işkence ve uzun gözaltı süresi" nedeniyle açtıkları dava 22 Ekim günü sonuçlandı. AİHM, her davacıya ayrı ayrı 5.273 Euro ödenmesine karar verdi. Başvurucular halen mülteci statüsüyle Avrupa'da bulunuyor.

Bekir Sıtkı Keçeci: 1993 yılında eşi ile birlikte gözaltına alınan ve gözaltında işkence gören Bekir Sıtkı Keçeci'nin başvurusu da 26 Kasım günü dostane çözümlerle sonuçlandı. Türkiye, Keçeci'ye 15 bin Euro tazminat ödemeyi kabul etti. "DHKP-C üyesi olduğu" iddiasıyla 26 Ocak 1993 tarihinde gözaltına alınan Bekir Sıtkı Keçeci, kendisine ve eşine işkence yapıldığı gerekçesiyle AİHM'e başvurmuştu. 28 Şubat 1995 tarihinde 10 polis hakkında açılan işkence davası, 13 Mart 1997 tarihinde beraatla sonuçlanmıştı.

Erhan Kuray: "PKK ile ilişkisi bulunduğu" gerekçesiyle 17 Aralık 1996 tarihinde gözaltına alınan Erhan Kuray'ın "gözaltı süresinin uzunluğu" nedeniyle yaptığı başvuru 26 Kasım günü dostane çözümlerle sonuçlandı. Türkiye, Kuray'a 5.250 Euro tazminat ödemeyi kabul etti.

Makbule Kınay: Makbule Kınay'ın "evinin askerler tarafından yakılması ve hakarete maruz kalması"

nedeniyle yaptığı başvuru da 26 Kasım günü dostane çözümlerle sonuçlandı. Türkiye, Kinay'a 59 bin Euro tazminat ödemeyi kabul etti. Makbule Kinay, eşi Ramazan Kinay'ın Diyarbakır Cezaevi'nde tutuklu bulunduğu sırada, 18 Eylül 1995 tarihinde Muş'un Malazgirt ilçesindeki evlerinin askerler tarafından yakılması nedeniyle AIHM'e başvurmuştu.

Yaşar Özel: Yaşar Özel adlı kişinin başvurusunu 7 Kasım günü sonuçlandıran AIHM, Türkiye'nin "adil yargılanma hakkını ihlal ettiği" gerekçesiyle 3.000 Euro tazminat ödemesine karar verdi. 1994 yılı Ekim ayında gözetimine alınan Yaşar Özel, "kimse ile görüşürülmeden 15 gün gözetiminde tutulduğu, işkence gördüğü ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiği" gerekçesiyle AIHM'e başvurmuştu. Halen Bayrampaşa Cezaevi'nde bulunan Özel, 4 Mart 1997 tarihinde "TKEP/KKP örgütü adına gasp" iddiasıyla İstanbul DGM tarafından ömür boyu hapis cezasını mahkum edilmişti.

Sevil Dalkılıç: 1994 yılı Mart ayında gözetimine alınan Avukat Sevil Dalkılıç'ın başvurusunda AIHM, Türkiye'nin "uzun gözetim süresi" nedeniyle 7 bin euro maddi ve manevi tazminat ödemesine karar verdi.

Baroların Çalışmaları

İzmir Barosu İşkenceyi Önleme Grubu'nun mahkeme kayıtlarından 1997-2001 yılları arasındaki döneme ilişkin yaptığı incelemenin sonuçları 24 Mayıs günü açıklandı. İzmir Baro Başkanı Noyan Özkan, zanlıların savcılık ifadesinin alınması sırasında işkence ve kötü muameleyle maruz kaldığı yönündeki beyanlarının tutanaklara geçirilmediğini ve savcılarının bu konuda soruşturma açmadığını bildirdi. Özkan, "Gözetiminde işkence ve kötü muamele iddiasında bulunan mağdur sanıklar hakkında, gözetiminde memura mukavemet ettiği yönünde tutanaklar tutulup, bunun gözetiminde işkencenin kamufle edilmesine yönelik bir işlem olduğu, yönünde ciddi belirtiler ortaya çıkmıştır" dedi.

Grup üyesi avukatların 1997-2001 yılları arasında İzmir ve Bornova'da toplam 7 ağır ceza ve 21 asliye ceza mahkemelerinin kayıtları üzerinden bir araştırma yaptığını anlatan Özkan, "Bu araştırma çalışmasının tamamlanması sonucunda ortaya vahim bir tablo çıkmıştır. Bu 5 yıl içinde gözetiminde işkence gördüğünü iddia eden her 1 yurttışa karşı, gözetimindeki sanık tarafından kötü muameleyle maruz kalan polis sayısı 6'dır. Yani bu tabloya göre asıl mağdur sanık değil güvenlik görevlisidir" dedi. Yine bu 5 yıllık süre içinde işkence ve kötü muamele suçlamasıyla 94 dava açıldığını ifade eden Özkan, bu dönemde sadece TIHV İzmir Temsilciliği'ne yapılan başvuru sayısının 848 olduğunu belirtti.

İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezi tarafından hazırlanan "İşkence Mağdurlarına Adli Yardım Projesi" çerçevesinde başlatılan meslek içi eğitim çalışması Haziran ayı başında sonuçlandı. 44 avukatın sertifikası

aldığı çalışma nedeniyle bir açıklama yapan Avukat Şeref Turgut, amaçlarının "işkence konularında bilgi sahibi olmayanlara ya da ekonomik nedenlerle şikayette bulunamayanlara, hakkını arayamayanlara bir nevi hukuki danışmanlık ve ücretsiz avukatlık yapmak" olduğunu belirtti.

430 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname⁴

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde tutuklananların cezaevinden çıkarılarak sorguya götürülmesine olanak tanıyan 430 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK), 2002 yılında da yoğun bir biçimde tartışıldı. Olağanüstü halin ilanından sonra çoğunlukla itirazçıların cezaevinden çıkarılması için kullanılan kararname⁵, gözetim süresinin kısaltılmasından sonra, 2001 yılında tutuklanan kişilerin yeniden sorgulanması için gündeme getirildi.

430 sayılı KHK uyarınca cezaevinden alınarak sorguya götürülenlerin işkence gördüğünün ortaya çıkması üzerine Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk, 13 Ocak günü yaptığı açıklamada, OHAL'de uygulanan 10 günlük gözetim süresini 7 güne indireceklerini, ancak 430 sayılı KHK'nin değiştirilmesinin ise söz konusu olmadığını söyledi.

Türk, şöyle konuştu: "Biz Anayasaya uyum yasaları arasında hazırladığımız bazı kanunlarda değişiklik yapacağız. CMUK ve DGM kanununda gözetim sürelerini 4 güne indiriyoruz. OHAL bölgesindeki gözetim süresi şu anda 10 güne kadar çıkarılıyor, ancak biz bunu 7 güne indiriyoruz. İnsanlar cezaevlerinde OHAL uygulanan 430 sayılı KHK dayandırılarak 10 günlük süreyle gözetimine alınıyor. Bu kararnamenin şu anda değiştirilmesi söz konusu değildir."

Adalet Bakanlığı tarafından 5 Şubat günü yayınlanan genelge ile Olağanüstü Hal Bölgesi'nde hükümlü ve tutukluların her defasında 10 günü geçmemek üzere cezaevinden alınmalarında gereksiz süre uzatımına gidilmemesi istendi. Genelgede, hükümlü ve tutuklunun cezaevinden ayrılış ve dönüşlerinde doktor kontrolünden geçirilmesi de istendi. **(Genelge metni için Bkz. Ek 7)**

Adalet Bakanlığı 13 Eylül günü 430 sayılı KHK'nin uygulanmasında keyfiliği önlemek için yeni bir genelge

⁴ "Olağanüstü Hal Bölge Valiliği Ve Olağanüstü Halin Devamı Süresince Alınacak İlave Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" 16 Aralık 1990 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlandı.

⁵ 430 sayılı KHK'nin 3. maddesinin (c) fıkrası şöyle:

Hükümlü veya tutuklulardan, olağanüstü hal ilanına neden olan suçların soruşturmasında ifadelerine başvurulması gerekenler, Olağanüstü Hal Bölge Valisinin teklifi üzerine yetkili Cumhuriyet Başsavcısının talebi ve hakim kararını ile, her defasında on günü geçmemek üzere ceza infaz kurumu veya tutukeviden alınabilir. Bu süre hükümlülük veya tutuklulukta geçmiş sayılır. Hükümlü veya tutuklu, ceza infaz kurumu veya tutukeviden ayrılış ve dönüşlerinde sağlık durumunun doktor raporu ile tespitini talep edebilir. Bu süre içinde tutuklama kararının kaldırılması ya da hükümlülük sürelerinin sona ermesi durumunda, keyfiyet derhal bulundurulduğu yer Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilir.

yayınladı. Hikmet Sami Türk'ün bakanlığı döneminde de çıkarılan genelgelerle aynı içerikteki genelgede şöyle denildi:

"430 sayılı KHK uyarınca 10 gün süreyle cezaevlerinden alınan hükümlü-tutukluların hakim huzuruna çıkarılmadan ikinci kez süre talebinde bulunulduğu bakanlığımıza intikal eden bilgilerden anlaşılmıştır. DGM Yasası'nda son yapılan değişiklik uyarınca; Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yakalananlarla ilgili dört gün olarak belirlenen süre savcının talebi ve hakim kararıyla ancak yedi güne kadar uzatılabilir. KHK'nin uygulanmasında, Şubat ayındaki genelgenin yanı sıra, Anayasa ve DGM Yasası'ndaki hükümlerin olağanüstü halin ilanına neden olan suçların soruşturmasında bilgilerine başvurulmak üzere ceza ve tutukevinden 10 gün için alınan hükümlü veya tutukluların, hakim önüne çıkarılarak yeniden süre talep edilmesini, bu şekilde mağduriyetlerin önlenmesi hususunda gereken dikkat ve özenin gösterilmesini rica ederim"

Türk hükümeti, Ocak ayı sonunda, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AIHS) öngörülen gözaltı sürelerine uyacağını Avrupa Konseyi'ne bildirdi.

Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hüseyin Dirioz, 30 Ocak günü düzenlediği haftalık bilgilendirme toplantısında Türkiye'nin AIHS'nin 5. maddesini askıya alan beyanını geri çektiğini açıkladı. Türkiye'nin 6 Ağustos 1990 tarihinde AIHS'nin gözaltı ve tutuklamaya ilişkin 5. maddesinin uygulamasını askıya aldığı hatırlatan Hüseyin Dirioz, "Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne hükümetimiz adına yapılan bir bildirimle, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde sözleşmenin 5. maddesini askıya alan beyanımız geri çekilmiştir. Askıya alma beyanımızın geri çekilmesi, ülkemizde demokratikleşme, hukukun üstünlüğü ve insan hakları alanında kaydedilen gelişmelerin anlamlı bir göstergesidir" dedi.

Hüseyin Dirioz, mevzuatın AIHS ve AIHM içtihatlarından oluşan Avrupa insan hakları sistemiyle uyumlu kılınması çalışmaları çerçevesinde Anayasa'da yapılan son değişikliklerle gözaltı süresinin dört güne indirildiğini ifade etti ve "Böylece bu konuda, Türk mevzuatının AIHM içtihatlarına uygunluğu sağlanmıştır. Artık, askıya alma beyanımızın gerekçesi de ortadan kalkmıştır" dedi.

Adalet Bakanlığı, Diyarbakır'da gözaltına alınan Emrullah Karagöz ve Mustafa Yaşar adlı kişilerin gözaltı süresinin 430 sayılı KHK uyarınca uzatılmasına izin vermeyen Diyarbakır DGM Yargıcı Ali Haydar Yücesoy hakkında soruşturma açtı.

29 Ekim 2001 tarihinde gözaltına alınan Emrullah Karagöz ve Mustafa Yaşar⁶ 3 günlük sorgulamanın ardından 1 Kasım 2001 tarihinde Diyarbakır DGM tarafından tutuklanmış, ancak aynı gün 430 sayılı KHK uyarınca cezaevine gönderilmeden 10 gün süreyle tekrar sorgulanmak üzere jandarmaya teslim edilmişti.

Gözaltı süresi ikinci kez 10 gün daha uzatılan sanıklar hakkında 20 Kasım 2001 tarihinde üçüncü kez uzatma talebinin gelmesi üzerine avukatları itiraz etmişti. İtirazı inceleyen Diyarbakır DGM Yedek Üyesi Hakim Ali Haydar Yücesoy, gözaltı süresinin uzatılmasını reddetmişti. Red kararında şöyle denildi:

"Mahkememizin 24.10.2001 tarih ve 2001/130 sayılı yazılarında ve önceden verilmiş bu konu ile ilgili bir kısım kararlarda talep konusunda değerlendirme yapmak ve karar vermek üzere dayanak alınabilecek bilgi ve belgelerin sunulması istenmesine karşın bu gereğin yerine getirilmesinde herhangi bir hassasiyet gösterilmeyip sadece talep yazısı gönderilmesi ile yetinildiği görülmüştür. 430 sayılı KHK'nin 3/c maddesi esasen 'her defasında 10 günü geçmemek üzere' diyerek ek süre verilmesi yoluyla sürenin aynı dönem içerisinde 10 günü aşmamasını amaçlamıştır. Mahkemelerin karar verme esasları yasalarla saptanmış olup, herhangi bir delil ve belge olmadan sadece talep yazısıyla karar vermek yasal 10 günlük sürenin aşılması sonucunu doğurur."

Diyarbakır DGM Savcılığı'nın red kararına itirazı üzerine Diyarbakır DGM, Yücesoy'un kararını kaldırdı. Böylece Karagöz ve Yaşar her seferinde 10'ar gün uzatma kararı alınarak 44 gün gözaltında tutuldu.

Konuyla ilgili haberlerin basına yansımalarından sonra Adalet Bakanlığı, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin talebi üzerine Yücesoy hakkında soruşturma başlattı. "Yücesoy'un, süregelen genel uygulama ve yasal düzenlemenin aksine ilgili KHK'ya dayanılarak yapılan teklif ve talepleri olaya özgü değerlendirmeden reddettiği ve itiraz merciinin aksi kararlarına karşın aynı tutumu sürdürdüğü", "Yasal dayanağı olmadığı halde 430 sayılı KHK'nin 3/c maddesi ile ilgili teklif ve taleplerin nasıl yapılması gerektiği hususunda Diyarbakır DGM Cumhuriyet Başsavcılığı'na müzekkere yazdığı" gerekçeleriyle açılan soruşturmada, Yücesoy'un "Hizmet içinde resmi sıfatının gerektirdiği güven duygusunun sarsılmasına sebebiyet verdiği" iddia edildi.

Yücesoy hakkında 17 Ekim 2001 tarihinde Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde düzenlenen ev baskınında üç kişinin öldürülmesinden sonra güvenlik görevlileri hakkında suç duyurusunda bulunması nedeniyle de soruşturma açıldığı öğrenildi.

Ali Haydar Yücesoy ise Adalet Bakanlığı aleyhine tazminat davası açtı. Yücesoy'un avukatı Muzaffer Sarı tarafından hazırlanan dava dilekçesinde şu görüşlere yer verildi:

⁶ 29 Aralık 2001 tarihinde Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Yardımlaşma Derneği polisler tarafından basıldı. Derneğin salonu "izinsiz lokal işletildiği" gerekçesiyle mühürlendi. 30 Aralık 2001 tarihinde de dernek üç ay süreyle kapatıldı. Baskının Mustafa Yaşar ve Emrullah Karagöz'ün ifadeleri üzerine düzenlendiği bildirildi.

“Hukuk devleti olmanın gereği, terör suçları dahil her türlü suçla hukuk kuralları çerçevesinde mücadele etmektir. Yargı görevlilerinin görevi, hukuku uygulamak, keyfiligi ve hukuk dışılığı önlemek, yasaların tanıdığı görev ve sorumlulukları bilmek, yerine getirmek, yetkileri fiilen devretmemek, cezalandırmayı değil aksine taltifi gerektiren mesleki tutum ve davranış olarak algılanmalıdır. Atatürkçü laik demokratik hukuk devletine bağlı cumhuriyetçiliğimden asla taviz vermedim, günü kurtarma, görmezlikten gelme, kişisel ikbal esiri olma gibi anlayış bozuklukları içine girmedim. Bu nitelikleri gerçekte özümseyememiş kişilerin cumhuriyeti savunmada yeterince etkili olabileceği de şüphelidir. Bu kişilerin açıkça dile getiremedikleri kendi anlayışlarına uygun görev yapmayan yargı görevlilerini kategorize edip, ihbarladıkları, sindirmek için çaba içine girdikleri örnekler yaşıyoruz.

Özveriyle, kısıtlamalarla, yasaları özerine-hukuka uygun biçimde uygulayarak görev çabası içindeyken, kararlarımdan dolayı ‘OHAL şartları’ gibi örtülü ve fiili nedenle cezalandırılmak istenmemle bireysel kişilik ve bununla bütünleşen mesleki kişilikte manevi anlamda yıkım ve saygınlık zedelenmesine yol açılmıştır. Bireysel, ailevi ve mesleki yaşamımı olumsuz etkileyen, onur kırıcı hakaret olarak da algılanan işlemler nedeniyle uğradığım manevi zarar karşılığı 10 milyon davalı kurumdan tahsiline karar verilmesini arz ve talep ederim.”

21 Aralık 2001 tarihinde Diyarbakır’da gözaltına alınan Naif Demirci ve 22 Aralık 2001 tarihinde gözaltına alınan eşi Mekiye Demirci’nin 4 günlük yasal gözaltı süresinin sonunda tutuklandıkları ancak aynı gün 430 sayılı KHK uyarınca tekrar sorguya götürüldükleri bildirildi. 26 Aralık 2001 tarihinde Diyarbakır DGM tarafından tutuklanan Mekiye Demirci’nin gözaltında işkence gördüğü ve DGM’de kızıyla konuşmaya çalışması üzerine askerler tarafından dövüldüğü belirtildi. 11 Aralık 2001 tarihinde Diyarbakır’da gözaltına alınan Medeni Kavak adlı kişinin de aynı biçimde gözaltında tutulduğu öğrenildi.

Naif ve Mekiye Demirci’nin gözaltı süresinin uzatılmasına yapılan itiraz Diyarbakır DGM tarafından reddedildi. İHD Diyarbakır Şubesi Hukuk Komisyonu üyelerinden Cihan Aydın, Ayla Akat ve Metin Kılavuz’un DGM’ye yaptıkları itiraz başvurusunda, Anayasa değişikliği ile gözaltı süresinin 4 günle sınırlandırıldığı belirtildi ve “SS (sansür-sürgün) kararname” olarak da bilinen 430 sayılı KHK’nin çıkartıldığı 1990 yılında Meclis’te görüşülmediği için geçerliliği olmadığı belirtildi.

Diyarbakır DGM’nin kararında ise Anayasa’nın 19. maddesinin 5. fıkrasının ilk cümlesinin gözaltı süresini dört günle sınırlamasına karşın diğer cümlelerde değişiklik yapılmadığı belirtildi. Anayasa’daki değişikliğin Olağanüstü Hal Bölgesi’ni kapsamadığı ileri sürülen kararda “Fıkranın son cümlesinde belirtildiği üzere ‘Gözaltı süresi olağanüstü hal uygulanan yerlerde uzatılabilir hükmü’ ve DGM Yasası’nın 16. maddesi hükümleri dikkate alındığında da dört gün gözaltı süresi olağanüstü hal uygulama bölgesinde kesin süre niteliğinde değildir” denildi.

Birleşmiş Milletler 26 Haziran İşkence Görenlerle Uluslararası Dayanışma Günü nedeniyle Diyarbakır Barosu, Diyarbakır Tabipler Odası, TIHV Diyarbakır Temsilciliği ve İHD Diyarbakır Şubesi tarafından düzenlenen basın açıklamasında konuşan Diyarbakır Baro Başkanı Mustafa Özer, ulusal ve uluslararası insan hakları kuruluşlarının tespitlerine göre, Türkiye’de işkencenin halen varlığını sürdürdüğünü bildirdi.

İHD Diyarbakır Şube Başkanı ve Genel Başkan Yardımcısı Osman Baydemir ise “Diyarbakır’da 2002 yılının ilk 5 ayında kötü muamele ve işkence konusunda yapılan başvurularda, 2001 yılının aynı dönemine oranla yüzde 50 azalma var” dedi. Baydemir’in açıklamasının, İHD Diyarbakır Şubesi’ne yılın ilk beş ayında yapılan başvurularla sınırlı olmasına karşın, basında “işkence yüzde 50 azaldı” biçiminde duyuruldu.

Adalet Bakanı Cemil Çiçek de, CHP Ankara Milletvekili Yakup Kepenek’in işkenceye ilişkin soru önermesine

İşkencede OHAL duvarı/Tahir Elçi (Radikal-8 Mayıs 2002)

Avukat, Diyarbakır Barosu Yönetim Kurulu Üyesi

Türkiye’de işkencenin nasıl önleneceğine ilişkin neredeyse söylenmedik söz kalmadı. İnsan hakları konulu resmi veya gayriresmi yapılan tüm toplantılarda işkence hep ön sıralarda yer alır. Hem ulusal hem de uluslararası düzeyde faaliyet yürüten çeşitli insan hakları kuruluşlarının işkence üzerine hazırlayıp yayımladıkları binlerce belge bulmak mümkün. (...)

Mağdurların hak aramalarının önünde halen o kadar çok hukuki ve fiili engel var ki; birçok dolambaçlı yolu aşarak adalete ulaşmaya çalışmak, işkence görmek kadar bıktırıcı. İşkence gibi ağır bir travmaya maruz kalarak fiziksel ve ruhsal bütünlüğü zarar görmüş; korkmuş, örselenmiş ve her türlü maddi ve manevi destekten yoksun mağdurların tüm bu engelleri aşması ise olanaksız.

Hak arama yoluna düşmüş işkence mağdurları veya onların avukatları çok iyi bilir; işkence şikâyetiyle çalınan her kapı ‘açılmak’ bir yana, bir duvara dönüşür. Kendiliğinden harekete geçerek işkence kanıtlarını toplama ve sorumlularını tespit ederek adalete önüne çıkarmakla görevli makamlar; mağdurdan adeta sorumluları kendi elleriyle bulup getirmesini ve iddiasını standardı yüksek kanıtlarla ispatlamasını bekler. Böyle bir tutumla karşılaşan işkence mağduru, bulmaca gibi hukuksal yollarla da yüz yüze gelince, baştan adalete olan inancını yitirerek, hak aramayı artık aklına bile getirmez.

İşkence mağduru Olağanüstü Hal Bölgesinde yaşıyorsa, ek olarak OHAL mevzuatının öngördüğü engelleyici duvarları aşmayı daha baştan göze almak zorundadır.

Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın (CMUK) 154/3. maddesi, adli görev nedeniyle işlenen suçlarda, cumhuriyet savcılarının doğrudan soruşturma yapabileceklerini, dolayısıyla kamu görevlilerinin yargılama usulüne ilişkin 4483 sayılı yasa uyarınca, idareden izin almaya gerek bulunmadığını düzenler.

Uluslararası platformlarda veya insan haklarıyla ilgili toplantılarda yetkililer, bu hükme dayanarak Türkiye'de işkencenin doğrudan soruşturulmasının önünde engel olmadığını savunur. Uygulamadan iyi biliyoruz ki, bu hükme rağmen bugüne kadar çok az sayıda işkence şikâyeti, idareden izin istenmeden, doğrudan cumhuriyet savcılarının kamu davasına konu edilerek mahkemeler önüne götürüldü. 1913 tarihli ünlü Memurin Muhakematı Kanunu yürürlükteyken de durum böyleydi. Yine idareye gönderilen çok az sayıda işkence dosyasıyla ilgili olarak, 'Evet soruşturulabilir' şeklinde izin çıkmaktadır.

İstisnalar dışında işkence; zanlıların soruşturulması sırasında, bilgi almak veya suçu kabul ettirmek amacıyla yapılmaktadır. Bir suç isnadıyla gözaltına alınarak karakolda sorgulama işleminin yasanın tabiriyle 'adliye müteallik görev ve işlemlerden' olduğundan kuşku bulunmamaktadır. Ancak uygulamada genellikle savcılıklar şu şekilde karar vermektedir:

"Kamu görevlisi olan sanık/ lar hakkında işkence iddiasında bulunulmuş ise de, işkence fiilinin hangi görev nedeniyle (adli-idari) işlendiği sabit olmadığından dosyanın ilgili makama gönderilmesine..."

Böylece, 'işkencenin soruşturulması' idareye havale edilmektedir. Soruşturma izni vermeye yetkili makam olan vali ve kaymakamlar, doğal olarak incelemeyi kendileri bizzat yapmamakta, bir kamu görevlisini görevlendirmektedirler.

Bu işlemler o kadar itinasız yapılır ki, çoğu kere bizzat işkenceden sorumlu olduğu ileri sürülen görevlilerin amirlerinden biri inceleme yapmakla görevlendirilmektedir. Tabii, direkt veya dolaylı kendisinin de sorumluluğu olabilecek bir olayın objektif soruşturulması inceleme yapan/soruşturmacı kamu görevlisinden beklenemez.

Soruşturma izni vermeyen karara karşı idari yargıya itiraz yolu bulunsa da, mahkeme incelemeyi dosya üzerinden yapmaktadır. Mahkeme, idari inceleme aşamasında görevlendirilen memurun düzenlediği rapordaki bilgilere göre değerlendirme yapmaktadır. Kuşkusuz işkencenin adli görev nedeniyle işleneceği dikkate alınıp, hukuka uygun olarak doğrudan soruşturmanın yürütüldüğü ve kamu davasının açıldığı örnekler olduğunu da unutmamak gerekir.

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde ise OHAL mevzuatında başka hükümler keşfedilerek, işkence şikâyetlerine ilişkin dosyalar tartışmasız idareye gönderilmektedir. 285 sayılı OHAL Kararnamesi'nin 4/i maddesinde; "Olağanüstü Hal Bölge Valisi'nin emrinde bulunan güvenlik kuvvetleri hakkında bu görevlerinden ötürü Memurin Muhakematı Hakkında Kanuna göre işlem yapılır" şeklinde bir düzenleme bulunmaktadır. 4483 sayılı Memurların Yargılanması Yasası da, diğer kanunlarda halen yürürlükte bulunmayan MMK'nın uygulanacağı belirtilen durumlarda yeni kanuna göre işlem yapılacağını, yani idari makamdan soruşturma izni alınacağını öngörmektedir. Daha önce 'adli veya idari görev mi, belli değil' denilerek işkence mağdurları önüne çıkan duvarlara, şimdi de OHAL Kararnamesi duvarı da eklendi(...)

verdiği yanıtta, 2000-2002 yılları arasında 4.600 kişinin "işkence gördükleri" gerekçesiyle suç duyurusunda bulunduğunu bildirdi.

Çiçek, 2000 yılında 1.633 başvurunun 490'ı, 2001 yılında 1.605 başvurunun 245'i, 2002 yılında 1.362 başvurunun 210'u nedeniyle dava açıldığını, diğer suç duyurularının ise görevsizlik, yetkisizlik ve takipsizlik kararlarıyla sonuçlandığını açıkladı.

Adalet Bakanı Çiçek söz konusu dönemde TCY'nin "işkence" suçuna ilişkin 243 ve "kötü muamele" suçuna ilişkin 245. maddeleri uyarınca toplam 2.471 dava açıldığını da kaydetti. Çiçek, işkence-kötü muamele nedeniyle AIHM'e bugüne kadar Türkiye aleyhine 344 başvurunu yapıldığını, bu davalardan 247'sinin sürdüğünü, 32 başvuruda ihlal kararı verildiğini, 65 başvuruda ise dostane çözüm yoluna gidildiğini belirtti.

430 sayılı Kanun Hükmünde Kararname üzerine

Avukat Cihan Aydın (Yedinci Gündem-12 Ocak 2002)

Anayasanın 91. maddesi olağan dönemlerde çıkarılacak olan KHK'lerle; temel hakları, kişi, siyasi hak ve ödevlerin düzenlenemeyeceğini belirtmektedir. Ancak aynı madde "sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere" ifadesi ile olağan KHK'ler ile öngörülen sınırlamanın dışına çıkmıştır. Bu yetkiye dayanılarak; 285, 424, 425, 430 vb. birçok KHK çıkarılmıştır. Anayasa Mahkemesi 424 ve 425 sayılı KHK'lerini Anayasa'ya aykırı bularak esastan incelemeye karar verdi. Dönemin hükümeti, bu KHK'lerin iptal edilme ihtimallerinin yüksek olduğunu görünce hemen 424 yerine onu ortadan kaldıran 430 sayılı KHK'yi 15.12.1990 tarihinde yürürlüğe koydu. Anayasa'nın 121. maddesi OHAL süresince çıkarılacak KHK'ler için "Bu kararnameler, Resmi Gazete'de yayınlanır ve aynı gün TBMM'nin onayına sunulur, bunların Meclis tarafından onaylanmasına ilişkin süre ve usul, iç tüzükte belirlenir" hükmü vardır.

Meclis İç Tüzüğü'nün 128. maddesi de "Anayasa'nın 121 ve 122. maddeleri gereğince çıkarılan ve TBMM'ne sunulan KHK'ler, Anayasa ve İç Tüzüğü'nün kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesi için koyduğu kurallara göre, ancak Komisyonlarda ve Genel Kurul'da diğer KHK'ler, kanun tasarı ve tekliflerinden önce, ivedilikle en geç otuz gün içerisinde görüşülür ve karara bağlanır. Komisyonlarda en geç yirmi gün içinde görüşülmeleri tamamlanmayan KHK'ler, Meclis Başkanlığı'nca doğrudan doğruya Genel

Kurul gündemine alınır" denilmektedir.

430 sayılı KHK, aynı gün Meclis Başkanlığı'nca İçişleri ve Plan Bütçe Komisyonu'na yollanmış, ancak bu Komisyonlarda görüşülmemiştir. 430 sayılı KHK, Anayasa'nın 121. maddesi ve İç Tüzüğü'nün 128. maddesinde öngörülen prosedürleri tamamlanmamış ve kadük kalmış, yani geçersiz bir kararnamedir. Dolayısıyla 1990 yılından bu yana 430 sayılı KHK'ye göre yapılmış işlemler kanunsuzdur.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi 430 Sayılı KHK'nin 1/a, 5 ve 6. maddeleri Olağanüstü Hal KHK unsurları taşımadığı gerekçesi ile Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmiştir.

Anayasa'nın 148/1. maddesinde, olağanüstü hallerde çıkarılan kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'nde iptal davası açılmayacağı belirtilmiş, ancak bu KHK'ların Anayasa'ya aykırılıklarının "def'i yoluyla" ileri sürülmesine herhangi bir engel konulmamıştır. Şayet; Anayasa yapılırken olağanüstü hallerde çıkarılan KHK'ların Anayasa'ya aykırılıklarının "def'i yoluyla" da ileri sürülemeyeceği düşünülmüş olsa idi, bu husus 148/2. maddede olduğu gibi açık ve net bir şekilde belirtilirdi. Bu nedenle olağanüstü hallerde çıkarılan KHK'ların "def'i yoluyla" anayasaya aykırılıklarının ileri sürülemeyeceğine ilişkin Anayasal bir engel bulunmamaktadır. Ancak bu yönlü talepler yerel mahkemelerde reddedilmektedir.

Uluslararası sözleşmeler ve denetim mekanizmaları olan merciler; devletin güvenliğini tehdit eden savaş, kamusal tehlike zamanlarında kişi özgürlüğü hakkının geçici olarak askıya alınabileceğini kabul etmektedir. Bununla birlikte olağanüstü hallerde dahi, "habeas corpus" yani "yargıç güvencesi" askıya alınamaz ya da etkisizleştirilemez. Bu hukuk yolunun amacı, gözaltına alınan kişinin derhal yargıç önüne çıkarılmasının teminidir; böylece, yargıcın, gözaltına alınan kişinin hala yaşayıp yaşamadığı ya da işkence ya da fiziksel yahut psikolojik istismara maruz kalıp kalmadığını doğrulayabilmesi olanaklıdır. 430 sayılı KHK'nin 3/c maddesine dayanarak tutuklu ya da hükümlülerin süresi belli olmayacak periyotlarla gözaltına alınmaları ve sorgulanmaları, işkence ve kötü muamele ya da insanlık dışı, onur kırıcı muamele kaygılarına da yol açmaktadır ya da karinedir. Bu KHK kapsamında gözaltında tutulan ve sorgulananların yargılanmaları, adil yargılanma ilkesine tümüyle aykırıdır.

2 - KAYIPLAR

Dünya Kayıplar Haftası

Uluslararası Gözaltında Kayıplara Karşı Mücadele Komitesi'nin (ICAD) 4. Kurultayı 17 Mayıs günü Almanya'nın Nürnberg kentinde başladı. Kurultaya Arjantin, Şili, Kolombiya, Suriye, İran, Irak, Etiyopya, Kongo, Almanya, İngiltere, Fransa, İsviçre, Filistin, Nepal, Peru, Kıbrıs, Togo, Cezayir, Türkiye'den kayıp yakınları ve kayıplara karşı mücadele eden örgütlerin temsilcileri katıldı.

Kurultayda çeşitli çalışma grupları "Gözaltında Kayıplar- Toplumsal muhalefeti bastırmak için başvurulan sistematik bir yöntem.", "Diri diri gömülmek- Tecrit cezası, 'güvenlik' gerekçesiyle yapılan gözaltılar ve gizli cezaevleri", "Küreselleşme ve insan hakları üzerindeki olumsuz etkisi (Ana konuşmacı Haluk Gergen)", "Terörizm" ve "Güvenlik" konularını ele aldı.

17-31 Mayıs günleri arasında da "Dünya Kayıplar Haftası" nedeniyle çeşitli etkinlikler gerçekleştirildi. 17 Mayıs günü İstanbul İstiklal Caddesi'nde toplanan tutuklu yakınları, "Barış Anneleri", İHD ve Cumartesi Anneleri Derneği üyesi yaklaşık 50 kişinin basın açıklaması polisler tarafından engellenmek istendi. Polis şefleriyle yaşanan kısa bir tartışmanın ardından basın açıklamasını okuyan Leman Yurtsever, "Türkiye yakın geçmişinde, İHD'ye 500'den fazla resmi kayıp başvurusu var. Gayri resmi sayının çok daha fazla olduğu biliniyor. 'Kaybetme politikası' ise ne yazık ki devam ediyor" dedi.

2001 yılında Silopi'de gözaltına alınan Serdar Tanış ve Ebubekir Deniz'den, 2002 yılında da Coşkun Doğan'dan haber alınamadığını belirten Yurtsever, "Bu topraklarda

hala insanlar kayboluyorlar. Hasan Ocak, Rıdvan Karakoç gibi kayıpların yakınlarının verdiği öncü mücadele, Cumartesi Anneleri'nin sessiz çığlıkları, bu toplumun gündemine kayıp gerçeğini ortaya koydu" dedi. Basın açıklamasında Coşkun Doğan'ın annesi Fidan Doğan da bir konuşma yaptı. Etkinlikler çerçevesinde gözaltında kaybedilen Hasan Ocak ve Rıdvan Karakoç'un⁷, mezarları 19 Mayıs günü ziyaret edildi.

Yakınlarını Kaybeden Aileler Derneği (Yakay-Der) tarafından Kayıplar Haftası nedeniyle 26 Mayıs günü HADEP Küçükçekmece İlçe Örgütü binasında bir panel düzenlendi. Panele, Leman Yurtsever, Yakay-Der üyesi Tomris Özden⁸, Avukat Fırat Aydıncı ve HADEP İl Örgütü yöneticisi Sabahattin Hallı katıldı. İHD İstanbul Şubesi üyeleri de 27 Mayıs günü Kayıplar Haftası nedeniyle hazırlanan bülteni İstanbul İstiklal caddesinde dağıttılar.

ÇHD Adana Şubesi'nde 30 Mayıs günü düzenlenen basın toplantısında konuşan Avukat Fevzi Çakıt, "gözaltında kayıp" politikasının Türkiye'de 1930'larda başladığını, 12 Eylül darbesinden sonra da

⁷ 15 Şubat 1995 tarihinde İstanbul'da, polis tarafından gözaltına alındıktan sonra kaybolan Rıdvan Karakoç'un cesedi 2 Mart 1995 tarihinde, 21 Mart 1995 tarihinde İstanbul Gedikpaşa'da "polis olduğu" bildirilen kişiler tarafından götürüldükten sonra kaybolan Hasan Ocak'ın cesedi ise 26 Mart 1995 tarihinde Beykoz'un Buzhane köyü yakınlarında, işkenceyle öldürülmüş olarak bulundu. Rıdvan Karakoç ve Hasan Ocak'ın akıbetleri ancak 1996 yılı Mayıs ayında aileleri tarafından öğrenilebildi.

⁸ 19 Ağustos 1995 tarihinde Mardin'in Savur ilçesi Ormancık köyü yakınlarında kuşkuyla bir biçimde öldürülen Albay Rıdvan Özden'in eşi.

yaygınlaştırıldığını söyledi. Avukat Çakıt, 1926-1980 yılları arasında 5 olan gözaltında kayıp sayısının 12 Eylül'den sonra hızla arttığını belirterek, 1993 yılından itibaren de özellikle OHAL bölgesinde yoğunlaştığına dikkat çekti.

Serdar Tanış-Ebubekir Deniz: 25 Ocak 2001 tarihinde kaybolan HADEP Silopi (Şırnak) İlçe Başkanı Serdar Tanış ve İlçe Sekreteri Ebubekir Deniz'in akıbeti hakkında bilgi edinilemedi.

Saadet Partisi (SP) Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Bekaroğlu'nun Tanış ve Deniz'in durumuna ilişkin soru önergesini yanıtlayan İnsan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Nejat Arseven, bir yıldır sürdürülen araştırmalara karşın sonuç alınmadığını bildirdi. Tanış ve Deniz'in bulunması için iki özel ekip kurulduğunu ifade eden Arseven, "Bulunmamaları faili meçhul cinayet anlamına gelmemektedir. Zira bu şahısların ölmüş ya da öldürülmüş olduklarını gösteren herhangi bir bilgi mevcut değildir. Halen kayıp şahıs olarak aranmaktadırlar" dedi.

Tanış ve Deniz'in kaybolmasının yıldönümü nedeniyle 25 Ocak günü çeşitli kentlerde düzenlenen basın açıklamalarına polis müdahale etti. (**Bkz: Toplantı ve Gösteri Hakkı**)

Cüneyt Aydınlar: 20 Şubat 1994 tarihinde İstanbul'da gözaltına alındıktan sonra ortadan kaybolan Cüneyt Aydınlar için Aralık ayında suç duyurusunda bulunuldu. Avukat Naciye Kaplan, Cüneyt Aydınlar için 9 yıl aradan sonra ilk defa suç duyurusunda bulduklarını belirtti. Kaplan, takipsizlik kararı verilmesi durumunda AİHM'e başvuracaklarını kaydetti.

Cüneyt Aydınlar ile birlikte "PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla gözaltına alınan 14 kişi o dönemde yaptıkları açıklamada, ağır işkence gören Cüneyt Aydınlar'ın 2 Mart 1994 tarihinde hücrelerine gelen 6 polis tarafından "Ölüme hazır mısın, ölüme gidiyorsun" denilerek götürüldüğünü belirtmişlerdi.

Dönemin İHD İstanbul Şube Başkanı Eren Keskin de, İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nden "Aydınlar'ın kaçtığı" yanıtını alınca, Aydınlar'ın son götürüldüğü eve gitmiş ve ev sahibi Esmer Bardakçı ile görüşmüştü. Aydınlar'ın çok kötü işkence gördüğünü, ayakta duramadığı için onu sürekli ayakta tutmaya çalıştıklarını anlatan Esmer Bardakçı, Aydınlar'ın kendisine "Teyze bu beni götürdükleri 25. ev. Ne yapmak istiyorlar anlayamadım" dediğini anlatmıştı. Bardakçı, daha sonra aynı polislerin eve gelip "Çocuk elimizden kaçtı bunu imzala" dediklerini ve kendisini karakola götürüp bir kağıda parmak bastırdıklarını aktarmıştı.

Keskin, mahalledeki çocukların da, polislerin Cüneyt Aydınlar'ı inşaata götürdüklerini ve daha sonra silah sesleri duyduklarını aktardığını söylemişti.

Coşkun Doğan

Tunceli'de 24 Şubat günü "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla

gözaltına alınan Coşkun Doğan'dan haber alınmadığı bildirildi. Doğan'ın annesi Fidan Doğan, oğlunun gözaltına alındıktan sonra çekilen görüntülerinin aynı gün akşam saatlerinde televizyonlarda yayınlandığını belirterek girişimlerden bir sonuç alamadıklarını bildirdi.

Avukat Fatma Karakaş da Tunceli Cumhuriyet Savcılığı'na başvurduğunu ancak yanıt alamadıklarını söyledi. Coşkun Doğan'ın Nisan ayı ortalarında askerler tarafından Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı köylerde dolaştırılırken akrabaları ve tanıdıkları tarafından görüldüğünü belirten Karakaş, şunları söyledi:

"Erzurum, Diyarbakır ve Malatya DGM'lerde araştırma yaptım, kaydı yok. Daha sonra Kangal ve Kavak jandarma karakollarını aradım. Karakol yetkilileri 'Coşkun Doğan'ı arıyorduk. Ancak 1 Mart günü yakalandığı yazısı geldi, biz de arama kaydını sildik.' bilgisini verdiler. Yetkililerden söz konusu yazının kimlerden geldiğini ve müvekkilimin nerede tutulduğunu sordum. 'Bu kadar' deyip telefonu kapattılar. Ancak hem Tunceli emniyeti hem de jandarması gözaltını kesinlikle reddediyor."

Fatma Karakaş, Coşkun Doğan'dan 2 aydan uzun süre haber alınmaması üzerine Malatya DGM Savcılığı'na suç duyurusunda bulunduğunu kaydetti. Fatma Karakaş, müvekkili hakkında İstanbul DGM'nin gıyabi tutuklama kararı olduğunu ama DGM'ye de bilgi verilmediğini söyledi.

İHD İstanbul Şubesi Kayıplar Komisyonu üyesi Leman Yurtsever de, Coşkun Doğan'ın durumunu Adalet Bakanlığı'na sorduklarını ancak yanıt alamadıklarını belirterek, Uluslararası Af Örgütü'ne "acil eylem" çağrısında bulduklarını açıkladı.

Sıddık Kaya

Muş'un Varto ilçesine bağlı Karapınar köyünde yaşayan Sıddık Kaya, 20 Kasım günü kayboldu. Yeşil kart çıkarmak için gittiği ilçe merkezinde kız kardeşi Herdem Şengül'ü ziyaret eden Sıddık Kaya'nın, evden çıkarken "ilçe girişindeki köprüde Astsubay Celal Şen ile görüşeceğini" söylediği öğrenildi.

Varto Emniyet Müdürlüğü'nden ve Varto Jandarma Komutanlığı'ndan Sıddık Kaya'nın gözaltına alınmadığını öğrenen ailesi 22 Kasım günü İHD Muş Şubesi'ne başvurdu.

Başvuru üzerine İHD Genel Sekreter Yardımcısı Emir Ali Türkmen, İHD Bölge Temsilcisi Hanefi Işık, İHD Bingöl Şube Başkanı Rıdvan Kızgın, İHD yöneticisi Mihdi Perinçek, İHD Van Şube Başkanı Abdülvahap Ertan ve İHD Muş Şube Başkanı Sevim Yetkiner'den oluşan heyet Varto'ya gitti. 28 Kasım günü tamamlanan incelemeden sonra hazırlanan raporda, "Astsubay Celal Şen ile Sıddık Kaya arasında tartışmasız bir ilişki olduğu" belirtildi. 30 Kasım günü İHD Genel Merkezi'nde düzenlenen basın toplantısında konuşan

Hanefi Işık, "Kaymakam Özgür Kürekçi ile yaptığımız görüşmede, Kaymakam olaya özel bir önem gösterdiklerini belirtti. Kaymakam ayrıca AB ve insan hakları ihlalleri konularının güncel olduğu bir süreçte böyle bir kaybedilme olayının devlet veya kamu güçlerince gerçekleştirilmiş olabileceği ihtimalinin izahı güç bir çelişki olacağını belirtti" dedi.

Daha sonra Varto Cumhuriyet Başsavcısı Aziz Angay ile görüştüklerini belirten Işık, "Savcı bize Sıddık Kaya ile Astsubay Celal Şen arasında yeşil kart alınması yönünde bir ilişki olduğunu belirtti. Ayrıca savcı beyin söylediğine göre Muş İl Jandarma Alay Komutanlığı'ndan bir subay da olay hakkında incelemelerde bulunmak üzere Varto'ya gelmiş. Ailesinin başvurusu üzerine savcı Astsubay'ın ifadesini almış. Astsubay ifadesinde Kaya ile telefonda görüştüğünü kabul etmiş ancak daha sonra buluşma gibi bir söz vermediğini söylemiş" dedi.

Hanefi Işık, olay hakkında şu bilgileri verdi:

"Sıddık Kaya'nın babası Tekdemir Kaya, oğlunun daha önce PKK'ye yardım iddiasıyla birkaç kez gözaltına alındığını ve işkence gördüğünü söyledi. Bu durumda Savcılık ve Kaymakamlık ile Kaya ailesinin söyledikleri çelişiyor. Tekdemir Kaya, oğlu ile astsubayın diyaloglarının iyi olduğunu söyledi. Geçtiğimiz 1 Temmuz'da Kaya ailesinin köyü Karapınar'da ot biçen Ahmet Kartal öldürülmüş. Olayın PKK tarafından yapıldığı iddia ediliyor ve Kartal ailesi de bu durumdan Kaya ailesini sorumlu tutuyor. Yine Kaya ailesi Celal Şen'in o akşam Sıddık Kaya'yı yanına çağırdıktan sonra Kartal ailesini teslim etmiş olabileceği kaygısını taşıyor. Kızkardeşi Herdem Şengül de Sıddık Kaya'nın Celal Şen tarafından arandığını doğruladı. Sıddık Kaya, en son kız kardeşinin evine gitmiş. Kız kardeşi bize saat 17.00 sıralarında ağabeyinin arandığını ve 'tamam geliyorum' dediğini söyledi. Kız kardeşinin ısrarı üzerine Sıddık Kaya 'Celal Şen ile görüşmek üzere Varto çıkışındaki

köprüye gidiyorum. Korkma ben tuzağa düşmem' demiş. Ayrıca Kaya, gitmeden önce kardeşine zarf içinde yüklü bir miktarda para bırakmış. İşin ilginç yanı ise bu zarfın içinde Astsubay Celal Şen'in ev ve cep telefonu olması. Astsubay Celal Şen ile Sıddık Kaya arasında tartışmasız bir ilişki mevcut, hatta bu ilişki cep telefonlarından aranılacak kadar yakın. 1 Temmuz 2002 tarihinde Ahmet Kartal isimli şahsın öldürülmesi olayında Sıddık Kaya'nın suç işleyenleri barındırdığı iddia ediliyor. Ancak Sıddık yerine 70 yaşındaki babası gözaltına alınıyor."

Işık, savcılığın Sıddık Kaya'nın kaybolması konusunda inceleme başlatmadığını, Şen ve Kaya'nın cep telefonlarına ilişkin kayıtların da istenmediğine dikkat çekti.

Rapora göre, Sıddık Kaya'nın babası Tekdemir Kaya, "Astsubay Celal Şen yaklaşık dört yıldır bizim burarlardandır. Köyümüze de sık sık gelip gider. Tahminen yirmi kez bizim evimize gelmiştir. Oğlum Sıddık ile astsubay Şen zaman zaman görüşüyorlardı. Aslen bizim köylü olup ancak göçtükleri Taşoluk köyünde koruculuk yapan Ahmet Kartal, 1 Temmuz günü köyümüz Karapınar'daki arazisinde ot biçerken öldürüldü. Celal astsubayın, oğlum Ahmet Kartal'ın ölümünden ailemizi sorumlu tuttuklarını düşündüğümüz Kartal ailesine teslim etmiş olabileceği kaygısını taşıyoruz" dedi.

Aralık ayında Astsubay Celal Şen'le görüşen Sıddık Kaya'nın kuzeni Sabri Kaya, Şen'in, Kaya'yı aradığını kabul ettiğini ancak, yeşil kart dışında herhangi bir konunun gündeme gelmediğini söylediğini belirtti. Kaya, "Astsubay Şen, Sıddık Kaya'yı ortaya çıkarabileceğini söyledi" dedi.

Bu arada, telefon görüşmelerinin saptanması için yapılan araştırmada, Kaya'yı Şen'den önce Varto Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde görevli Cengiz adlı polisin de aradığı belirlendi.

3 - GÖZALTINDA ÖLÜM OLAYLARI

TİHV'nin belirlemelerine göre, 2002 yılı içinde gözaltı merkezlerinde 5 kişi öldü.

Emniyet Genel Müdürlüğü Sözcüsü Feyzullah Arslan, 18 Ekim günü yaptığı açıklamada, Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde nezarethane intiharlarının kontrol edilmesi ve önlenmesi amacıyla temel eğitim programı başlatıldığını bildirdi. Arslan, ABD'de uzman olarak görev yapan Melda Türker'in öncülüğünde yürütülen programın ilk aşamasında asayiş, kaçakçılık ve organize suçlar ile terörle mücadele birimlerinde çalışan 120 personelin eğitimden geçirilmesinin planlandığını bildirdi.

Arslan, "Bu ihmalin ötesinde bir suçlamayla karşılaşılıyor. Deniliyor ki gözaltındaki ölümlere polis

sebebi oluyor. Aslında biz sebep olmuyoruz. Olmak da istemiyoruz. İnsan haklarını korurken, özgürlüklerin güvencesi olurken hiç kimsenin hakkına da zarar vermek istemiyoruz" diye konuştu.

Arslan, 1995 yılında 11, 1996 yılında 9, 1997 yılında 10, 1998 yılında 13, 1999 yılında 9, 2000 yılında 4, 2001 yılında 7 ve 2002 yılında da 5 kişinin gözaltında öldüğünü bildirdi.

Bu kişilerden 37'sinin intihar ettiğini, 20'sinin sağlık sorunları nedeniyle öldüğünü, 8 kişinin ise cinayet sonucu öldüğünü anlatan Arslan, bir kişinin kaçtıktan sonra ölü bulunduğunu, bir kişinin ölüm nedeninin belirlenmediğini, bir kişinin "darp neticesi" öldüğünü söyledi.

Arslan'ın "intihar ettiğini" ileri sürdüğü 37 kişiden 23'ünün kendini astığı, sekizinin emniyet binalarından atladığı, ikisinin "kendini darp ettiği", birinin yer gösterme sırasında av tüfeğiyle kendisini vurduğu, birinin yer gösterme sırasında yüksek bir yerden atladığı, birinin kendini bıçakladığı, birinin de silahla kendini vurduğu iddia edildi.

1 Aralık günü Antalya'da adli bir olay nedeniyle aranan **Ragıp Kayatepe** (42) adlı kişi, evine gelen polislerden kaçmak isterken öldü. 5. kattaki evinin balkonundan sarkan anten kablosuyla aşağı inmek isteyen Kayatepe'nin kablunun kopması sonucu düştüğü bildirildi.

11 Aralık günü de Adapazarı'nda gözaltına alınmak istenen **Alaattin Bayraktar** adlı kişi intihar etti. Edinilen bilgiye göre, "İzmit'te daha önce bir aracı gasp ederek kaçmak isterken dur ihbarına uymadıkları ve polise ateş açtıkları" tahmin edilen Alaattin Bayraktar ve Mustafa Taşkın, saat 15.00 sıralarında Turan caddesi Dayı sokakta polis tarafından durduruldu. Mustafa Taşkın'ın teslim olduğu, Alaattin Bayraktar'ın ise silahını çekerek önce polislere doğrulttuğu, daha sonra da intihar ettiği bildirildi.

Varvara Savastin

İstanbul Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğü'nde "kaçak çalışmak ve vize ihlali" nedeniyle gözaltında tutulan Moldova uyruklu Varvara Savastin (46) adlı kadın 1 Ocak günü öldü. Savastin'in "kalp ve solunum yetmezliği" nedeniyle öldüğü bildirildi. İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından yapılan açıklamada, yılbaşından önce eşi Ivan Anghelcev'le birlikte Eminönü'nde gözaltına alınan Savastin'in 1 Ocak günü sabah saatlerinde gözaltındaki diğer kadınlar tarafından yatağında ölü bulunduğu bildirildi.

Ahmet Arslan

8 Nisan günü sabah saatlerinde İstanbul Fikirtepe'de "bir kadına sarkıntılık ettiği" iddiasıyla gözaltına alınan Ahmet Arslan, gözaltında tutulduğu Hasanpaşa Karakolu'nda öldü. Güvenlik kamerasıyla izlenen nezarethane geceyi geçirdikten sonra ifadesinin alınıp işlemlerin yapılması için saat 10.35 sıralarında bodrum kattaki nezarete inen polislerin Arslan'ın cesedini bulduğu açıklandı. Kazağıyla kendini nezarethane parmaklıklarına astığı öne sürülen Arslan'ın cesedi otopsi için Adli Tıp Kurumu'na kaldırıldı.

İstanbul Emniyet Müdürü Hasan Özdemir, Ahmet Arslan'ın ölümü nedeniyle soruşturma açıldığını ve iki polisin açığa alındığını bildirdi.

Yaşar Demirbağ (37)

Mersin'de "gasp" iddiasıyla gözaltına alınan Yaşar Demirbağ adlı kişinin "sakladığı silahı teslim etmek için polislerle gittiği bir akrabasının evinde intihar ettiği"

ileri sürüldü. Yaşar Demirbağ'ın Çay mahallesinde bir yakınının evine yer göstermeye götürüldüğü belirtilen açıklamada, Demirbağ'ın burada sakladığı yerden aldığı silahla polisler ateş açtıktan sonra intihar ettiği ileri sürüldü. Demirbağ'ın ateş ettiği Ziya Aybar adlı polisin de hafif yaralandığı bildirildi.

Zübeyir Tekin

Batman'da 8 Haziran günü gözaltına alınan Zübeyir Tekin (55) öldü. Edinilen bilgiye göre olay şöyle gelişti: Çamlıca mahallesinde öğle saatlerinde iki aile arasında çıkan kavgaya müdahale eden polisler, Zübeyir Tekin ile kızları Hatice Tekin ve Herdem Tekin'i gözaltına aldı. Zübeyir Tekin, gözaltına alınırken fenalaşmasına karşın 10 Nisan Polis Karakolu'na götürüldü. Burada durumu ağırlaşan Zübeyir Tekin, Batman Devlet Hastanesi'ne götürülürken yolda öldü. Batman Devlet Hastanesi'nde yapılan otopsi sonucunda Tekin'in kalp krizi nedeniyle öldüğü açıklandı. Yakınları ise Zübeyir Tekin'in hastalığı olmadığını, polisin ihmali nedeniyle öldüğüne inandıklarını açıkladılar.

İlkay Taşdemir

İstanbul Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şube Müdürlüğü'nde gözaltında tutulan İlkay Taşdemir'in elleri kelepçeli olduğu halde 5. kattan atlayarak intihar ettiği bildirildi. Taşdemir'in 5 Ağustos günü Kadıköy'de "hırsızlık" iddiasıyla gözaltına alındıktan sonra Asayiş Şube Müdürlüğü'ne getirildiği öğrenildi.

Resmi açıklamada, Kadıköy'de hırsızlık yaptığı iddiasıyla gözaltına alınan İlkay Taşdemir'in, sabıkalı olduğu ortaya çıkınca İstanbul Asayiş Şube Müdürlüğü'ne götürüldüğü, burada da elleri kelepçeli olduğu halde polis nezaretinde Teknik Büro'nun bulunduğu 5. kata çıkartıldığı bildirildi. Açıklamada, yanında bulunan iki polisten birinin evrak almak için başka bir birime gitmesinin ardından diğerinin dalgınlığından yararlanan Taşdemir'in, açık pencereden atlayarak intihar ettiği ileri sürüldü. Bu arada ablası İlkay Taşdemir, kardeşinin gözaltında dövüldüğünü söyledi.

İlkay Taşdemir'in ölümü üzerine 12 Ağustos günü Emniyet Müdürlüğü önüne giden İHD yöneticilerinin yapmak istedikleri basın açıklaması polisler tarafından engellendi. İHD yöneticileriyle polis yetkilileri arasında yaşanan tartışmanın ardından İHD İstanbul Şubesi Başkanı Avukat Eren Keskin, Avukat Gülseren Yoleri, Doğan Genç, Sakine Sevim, Kıvanç Sert, Avukat Oya Ersoy Ataman, Raşit Kaplan, Ali Kapılan ve Nebahat Gülhan gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar daha sonra serbest bırakıldı.

Daha sonra İHD İstanbul Şubesi tarafından yapılan yazılı açıklamada, Taşdemir'in ölümü ile ilgili kuşkular şu şekilde sıralandı:

"Taşdemir'in penceresinden atladığı iddia edilen odada polis memuru yok mudur?

Eğer yoksa şüpheli bir kişi penceresi açık bir odada nasıl bekletilir?

Taşdemir kelepçeli bir şekilde nasıl atlama fırsatı bulmuştur?

Eğer intihar etmişse kendisini intihara sürükleyen nasıl bir baskı olmuştur?"

Gözetiminde Ölüm Davaları

Çanakkale'nin Yenice ilçesinde 6 Temmuz 1999 tarihinde gözetimine alınan **Mustafa Koca**'nın ölümü nedeniyle yargılanan ve 30 Temmuz 2001 tarihinde 6 yıl 8 ay hapis cezasına mahkum edilen Niyazi Çağlar adlı polis 7 Ocak gecesi oğlu Taylan Ozan Çağlar'ı öldürdükten sonra intihar etti. Çağlar, cezaevinde kaldığı süre dikkate alınarak kararla birlikte tahliye edilmiş ve emekliye ayrılmıştı. Bu olayın ardından Mustafa Koca'nın eşinin Niyazi Çağlar aleyhine açtığı tazminat davasından vazgeçtiği öğrenildi.

Şaban Cadıroğlu: 16 Ağustos 1999 tarihinde Van'da polisler tarafından dövülerek öldürülen **Şaban Cadıroğlu**'nun (14) babası Süleyman Cadıroğlu hakkında "sahtekarlık yaparak mahkemeyi yanılttığı" iddiasıyla dava açıldı. Süleyman Cadıroğlu, Valilik aleyhine 30 milyarlık tazminat davası açtığını ancak mahkemeye sunduğu fakirlik belgesindeki imzaların birbirine benzememesi nedeniyle hakkında dava açıldığını bildirdi.

Cadıroğlu, "Fakirlik kağıdı için muhtar ve iki azanın imzası gerekiyordu. Muhtarın onay verdiği belge, iki aza tarafından da imzalandı. Ancak azalar isimlerini yazmamış. İmzaların kime ait olduğunu tespit edemedik. Bu yüzden hem dava reddedildi, hem hakkımda dava açıldı. Şimdi evrakta sahtekarlık yaptığım iddiasıyla 2 yıldan 8 yıla kadar hapis cezası isteniyor" dedi.

Cadıroğlu'nun avukatı Abdulmenaf Kıran da, olaydan sonra Adli Tıp Kurumu'na gönderilen otopsi raporlarına herhangi bir yanıt verilmediğini belirterek, savcılığın soruşturma başlatılması için raporu Van Valiliği'ne gönderdiğini, Valilik'ten izin çıkmaması nedeniyle polisler hakkında soruşturma başlatılmadığını belirtti. Kıran, "Yasal olarak dosyalara bakmamız gerekirdi. Ancak soruşturma aşaması olduğu gerekçesiyle dosyayı inceleyemiyoruz. Haklarında rapor tutulan polislerin bilgileri de Valilik'te. Daha kaç polisin sorumlu tutulduğunu dahi bilmiyoruz. Polisler af yasasından yaralanmış da olabilirler" dedi.

Cadıroğlu'nun öldürülmesine tanık olan 8 kişi ile babası Süleyman Cadıroğlu, 22 Ekim 1999 tarihinde Van Emniyet Müdürlüğü'nde ifade verdiler. Abdülrezzak Kurt, Adil Kurt, Hacı Kurt, Nazmi Kurt, Yusuf Kurt, Abdullah Kurt, Veyisi Kurt ve Ramazan Özer adlı tanıklar, ifadelerinde "Şaban Cadıroğlu'nu polisler öldürdüğünü" söylemeleri üzerine dövüldüklerini,

kafalarının duvara vurulduğunu ve polisler tarafından hazırlanan ifadeleri imzalamaya zorlandıklarını bildirdiler. Baba Cadıroğlu da, Asayiş Şube Müdürü Sadettin Bora'nın "davacı olmaması için kendisini ikna etmeye çalıştığını" bildirdi.

Açılan soruşturma çerçevesinde 1999 yılı içinde tanıklarla yüzleştirilmeyen Seyit Demir ve Mustafa Sivacı adlı polisler hakkında "Lüzum-u Muhakame" kararı çıktı. Ancak sanık polislerin itirazı üzerine dava Danıştay'a gönderildi. Danıştay'dan yıl içinde karar çıkmadı.

Zeynel Durmuş: İstanbul Valiliği, Zeynel Durmuş'un 1 Eylül 2001 Dünya Barış Günü etkinlikleri sırasında polislerden kaçarken ölümü nedeniyle soruşturma açılmasına izin vermedi. 31 Ağustos 2001 gecesi saat 23.00 sıralarında Ankara'ya yola çıkmak üzere İstanbul Zeytinburnu, Bağcılar, Küçükçekmece ve Kartal'da toplananlar, polisler tarafından zor kullanılarak dağıtılmış, olay sırasında polisten kaçarak Veliefendi mahallesindeki HADEP Zeytinburnu İlçe Örgütü binasına giren Zeynel Durmuş ve Yaşar Özdurak adlı gençler, havalandırma boşluğuna düşmüştü. Gençlerden Durmuş (20) olay yerinde ölmüş, Yaşar Özdurak (19) ise yaralanmıştı. Olayda, yaklaşık 200 kişi de gözetimine alınmıştı.

Oylardan sonra avukatlar, polisler hakkında "görevi suistimal", "kötü muamele" ve "ölüme neden olmak" iddialarıyla suç duyurusunda bulunmuştu. Savcılık da dosyayı Memurların Yargılanması Yasası uyarınca İstanbul Valiliği'ne göndermişti.

Baki Erdoğan⁹ : Baki Erdoğan'ın işkence sonucu ölümü nedeniyle 6 polisin yargılandığı dava, Aydın 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 5 Mart günü sonuçlandı. Mahkeme, Emniyet Müdür Yardımcısı İbrahim Türedi, Siyasi Şube Müdürü Necmettin Aydıncaya ile Abdurrahman Çetinkaya, Ayhan Erdal, Cahit Sandıkçı ve Ali Kumal adlı polisleri "suçu söyletmek için fena muamele sonucu ölüme sebebiyet vermek" suçundan 5 yıl 6'şar ay hapis cezasına mahkum etti. Polisler, İnfaz Yasası uyarınca 2 yıl 2 ay 20 gün cezaevinde kalacaklar.

⁹ Aydın'da Dev-Sol üyesi olduğu iddiasıyla 11 Ağustos 1993 tarihinde gözetimine alınan Baki Erdoğan, kaldırıldığı hastanede 21 Ağustos 1993 tarihinde öldü. Adli Tıp Kurumu 1. İhtisas Dairesi tarafından hazırlanan otopsi raporunda Erdoğan'ın "solunum yetmezliği ve açlık grevine bağlı akciğer ödemi" sonucu öldüğü belirtildi. İzmir Tabip Odası'nın hazırladığı alternatif raporda ise Erdoğan'ın işkence nedeniyle öldüğü vurgulandı. Bunun üzerine mahkeme, karşılaştırılması için iki raporu Adli Tıp Genel Kurulu'na gönderdi. Genel Kurul, ölümün işkence sonucu geliştiğine yönelik bir rapor verdi. Aydın 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 21 Nisan 1998 tarihinde sonuçlanan davada polislere 5 yıl 6 ay 20'şer gün hapis cezası verildi. Bu karar 23 Aralık 1998 tarihinde Yargıtay 8. Ceza Dairesi tarafından bozuldu. 25 Haziran 1999 tarihinde sonuçlanan ikinci davada, polisler aynı ceza verildi. Mahkemenin kararında direnmesi üzerine dosyayı ele alan Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 2000 yılı Ocak ayında karar bozdu.

Davanın temyiz duruşması 27 Kasım günü Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nde yapıldı. Duruşmada savunmasını yapan Avukat İbrahim Pehlivan, suçun Şartla Salıverilme Yasası kapsamına girmesi için polislerin "işkenceden değil TCY'nin "cinayet" suçuna ilişkin 448 ve 452. maddeleri uyarınca yargılanmasını" istedi.

Yargıtay 8. Ceza Dairesi, Aralık ayında hapis cezalarını onadı. Kararda, "bir suç isnadıyla karşı karşıya kalan bireyin, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında işkence, onur kırıcı ve aşağılayıcı bir işleme maruz kalmamasının en önemli insan haklarından olduğu" vurgulandı ve "Çağımızda işkence, insanlık dışı alçaltıcı bir muamele olarak nitelenmekte ve evrensel anlayış ve kabulde bu yönde bulunmaktadır" denildi. Anayasa'nın 17. maddesi ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin, işkenceyi, diğer zalimane, insanlık dışı, küçültücü ceza ve muameleleri yasakladığı belirtilen kararda, Baki Erdoğan'ın gözaltı sırasında sorgusunu yapan polisler tarafından işkenceye maruz bırakıldığı ve bunun sonucunda da öldüğünün kuşkuyla yer vermeyecek şekilde anlaşıldığı kaydedildi.

Bu arada Baki Erdoğan'ın yakınları tarafından AIHM'e yapılan başvuru da Haziran ayında sonuçlandı. Dostane çözümlerle sonuçlanan davada Türkiye, Erdoğan'ın yakınlarına 100 bin Euro tazminat ödemeyi kabul etti.

Mahmut Yıldız: Siirt'te 1997 yılında gözaltına alınan Mahmut Yıldız'ın (16) işkence sonucu ölümü nedeniyle bir binbaşı ve 6 astsubay hakkında açılan dava 29 Ocak günü sonuçlandı. Siirt Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada, sanıklardan Adana Asayiş Komutanı Albay Dursun Şenol, astsubaylar Bestami Gelebek, Cemalettin Evgi ile Yıldırım Görlek, Hıdır Küçük, Ahmet Bozkuş ve Celalettin Demir adlı askerler hakkında beraat kararı verildi.

22 Kasım 1997 tarihinde gözaltına alınan ve Siirt Alay Komutanlığı'nda sorgulanan Mahmut Yıldız, gördüğü işkence nedeniyle 25 Kasım 1997 tarihinde Diyarbakır Askeri Hastanesi'ne kaldırılmış ve 5 Aralık 1997 tarihinde "künt travmaya bağlı hematoma sonucu" ölmüştü. Olay üzerine Siirt Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan soruşturma takipsizlikle sonuçlanmış, ancak davanın götürüldüğü AIHM'nin olumlu kararı üzerine Adalet Bakanlığı'nın kararıyla soruşturma yeniden açılmıştı.

Süleyman Yeter: Limter-İş Sendikası Eğitim Uzmanı Süleyman Yeter'in 7 Mart 1999 tarihinde gözaltında ölümü nedeniyle Ahmet Okuducu, Mehmet Yutar (tutuklu) ve Erol Erşan (tutuklu) adlı polislerin yargılandığı davanın yıl içinde yapılan duruşmalarında önemli bir gelişme yaşanmadı¹⁰.

17 Temmuz günü İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada söz alan müdahil avukat Ercan Kanar, İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün hakkında gıyabi tutuklama kararı çıkarılan Ahmet Okuducu'yu

yakalama gereği duymadığını söyledi. İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde keşif yapılmasını talep eden Kanar, İstanbul Emniyet Müdürü ve Terörle Mücadele Şube Müdürü hakkında da soruşturma başlatılmasını istedi. Mahkeme, Ahmet Okuducu'nun durumu hakkında İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne yeniden yazı yazılmasına karar verdi.

Avukat Ercan Kanar 1 Ekim günü yapılan duruşmada da, soruşturmanın yüzeysel biçimde yapıldığını, uluslararası hukuk kurallarına uyulmadığını belirtti. Yeter'in ölümünden sonra 16 sanık hakkında fezleke düzenlenmesine karşın 3 sanık hakkında dava açıldığına dikkat çeken Kanar, delillerin de sürekli karartılmaya çalışıldığını söyledi. Ercan Kanar, dönemin Emniyet Müdürü olan Hasan Özdemir, Terörle Mücadele Şube Müdürü Şefik Kul, İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Atilla Çınar ve Terörle Mücadele Amiri Sedat Ay hakkında da soruşturma başlatılması gerektiğini savundu. Adli Tıp Kurumu raporlarına göre Süleyman Yeter'e işkence yapıldığının kesinlik kazandığını, fiilin "İşkenceyle adam öldürmek" şeklinde tanımlanması gerektiğini vurgulayan Kanar, failerin TCY'nin 450/3 maddesi uyarınca cezalandırılması gerektiğini savundu.

Cumhuriyet Savcısı, 27 Kasım günü yapılan duruşmada esas hakkındaki görüşünü açıkladı. Esas hakkındaki görüşte, gıyabi tutuklu Komiser Yardımcısı Ahmet Okuducu'nun dosyasının davanın sürüncemede kalmaması için ayrılması, polis memuru Erol Erşan hakkında "Yeter'in sorgusuna katılmadığı için" beraat kararı verilmesi, Mehmet Yutar'ın ise "Süleyman Yeter'in ölümüne kimin neden olduğu belirlenemediği" gerekçesiyle "Faili belli olmayacak şekilde işkenceyle adam öldürmek" suçundan cezalandırılması istendi.

Asım Ceylan: Trabzon'da 20 Mart 2001 tarihinde Asım Ceylan adlı kişinin ölümü nedeniyle Komiser Hüseyin Çapkın (28) ile "ölümle biten kavgaya karıştıkları" iddiasıyla Servet Özlü, Birol Ceylan, Çetin Koçkeser adlı kişiler hakkında açılan davaya, 7 Şubat günü Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Duruşma, olay günü Asım Ceylan'ın evinin yakınlarında havaya ateş eden Çetin Koçkeser'in ifadesinin alınması için

¹⁰ Aralarında Süleyman Yeter'in de olduğu "MLKP üyesi oldukları" iddia edilen 18 kişinin yargılandığı dava, 16 Ekim günü sonuçlandı. Yeter hakkındaki davanın düşmesine karar veren İstanbul DGM, Necati Abay, Hasan Ozan, Erdoğan Yılmaz, Ayşe Yılmaz, Ferhat Akçay, Mesut Gerçek, Mukaddes Çelik, ÇGD İstanbul Şube eski Yönetim Kurulu üyesi Sultan Arıkan Seçik, Birsan Kaya, Sedat Şenoğlu hakkında "delil yetersizliği" gerekçesiyle beraat kararı verdi. "Patlayıcı madde bulundurma" suçundan beraat eden, kapanan Özgür Atılım dergisi Genel Yayın Yönetmeni Bayram Namaz hakkında "yasadışı örgüte yardım" suçundan zamaşımı nedeniyle davanın düşmesine karar verildi. DGM, Asiye Güzel Zeybek, Gönül Karagöz, Arif Çelebi, Zabit İltimur ve Erdoğan Ber'i ise "yasadışı örgüte üye oldukları" gerekçesiyle 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum etti. Gönül Karagöz, Arif Çelebi, Zabit İltimur ve Erdoğan Ber hakkında "patlayıcı madde bulundurma" suçundan ise beraat kararı verildi. Yakalanamayan Serdar Güzel hakkındaki dosya ise ayrıldı.

ertelendi. 20 Mart 2001 tarihinde evinin yakınındaki bir kahvenin önünde üç el ateş edilmesi üzerine sokağa çıkan Asım Ceylan bağırmağa başlayınca polisler müdahale etmişti. Dövülerek polis arabasına bindirilen Asım Ceylan arabada ölmüştü. Daha sonra havaya ateş eden kişinin Çetin Koçkeser olduğu öğrenilmişti.

Alpaslan Yelden: İzmir'de gözaltına alınan Alpaslan Yelden'in 15 Temmuz 1999 tarihinde işkence sonucu ölümü nedeniyle 10 polis hakkında açılan davaya 27 Şubat günü İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Polislerin avukatları, Alpaslan Yelden'in ölümünün epilepsi nöbetine bağlı düşmeden kaynaklandığı iddiasıyla dilekçe verdiler. Yelden ailesinin avukatları ise Alpaslan Yelden'in ölüm nedenine ilişkin Türk Tabipleri Birliği'nin (TTB) raporunu mahkemeye sundu. Avukat Gül Kireçkaya, raporda ölüm nedeni olarak "dıştan gelen etki"nin gösterildiğini belirtti. Rapora göre Yelden'in kafasında üç yara izi bulunduğunu ifade eden Kireçkaya, raporun Yelden'in düşme sonucunda ölmediğini kanıtladığını ifade etti. Mahkeme, dilekçe ve raporun değerlendirilmek üzere Adli Tıp Genel Kurulu'na gönderilmesine karar verdi. 22 Mayıs günü yapılan duruşma da, olaydan sonra Yelden'i muayene eden hekimlerin dinlenmesi için ertelendi. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Davada, İzmir Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şubesi Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Bürosu'nda görevli Başkomiser İbrahim Peker, komiser yardımcılar Tarkan Gündoğdu ve Hakan Ergüden ile Muharrem Çetinkaya, Ali Aykol, Hikmet Kudu, Yusuf Oyan, Uğur Kocal ve Nevzat Sağoğlu hakkında "Alpaslan Yelden'e işkence yaparak ölüme neden oldukları" iddiasıyla 15 yıla kadar, Başkomiser Cemil Bulut hakkında da "görevi savsaklamak" iddiasıyla 3 aydan bir yıla kadar hapis cezası isteniyor.

Yunus Güzel: İstanbul Fatih Cumhuriyet Savcılığı, Yunus Güzel'in 23 Ekim 2001 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü'nde ölümü nedeniyle 7 polis hakkında Temmuz ayında dava açtı. İddianamede, Terörle Mücadele Şubesi'nden Sorumlu Emniyet Müdür Yardımcısı Şefik Kul, Terörle Mücadele Şube Müdürü Mehmet Artunay, Osman Kurşun, Saldıray Öztürk, Celil Zilyaoğlu, Yücel Ceylan ve Ahmet Asım Işık'nın "görevi ihmal" suçundan cezalandırılması istendi.

Avukat Behiç Aşçı yaptığı açıklamada, "görevi ihmal" iddiasıyla dava açılmasını, "Yunus Güzel olayının üstünü örtme" çabası olarak değerlendirdi. Aynı tarihte gözaltında bulunanların Güzel'in işkence gördüğünü söylediklerini hatırlatan Aşçı, Yunus Güzel'in planlı ve kasıtlı bir şekilde öldürüldüğünü düşündüklerini belirtti.

Dava 19 Eylül günü Fatih 5. Asliye Mahkemesi'nde başladı. Duruşmada ifadesi alınan Şefik Kul, "nezarethanede yatakların yere sabitlendiğini" söyledi ve olay sırasında nezarethanede bulunan polislerin kusuru olmadığını iddia etti.

14 Kasım günü yapılan duruşmada ifade veren polis Saldıray Öztürk ise kendisinin olay akşamı görevli bulunan polis grubunun sorumlusu olduğunu söyledi. Yunus Güzel'in 7 gün boyunca sorgulandığını, görevlerinin gözaltında kalan insanları kontrol edip, ihtiyaçlarını karşılamak olduğunu anlatan Öztürk, olay günü saat 21.30'da polis memuru Yücel Ceylan'ı Güzel'in kaldığı nezarethaneye gönderdiğini ve ihtiyaçlarının o akşam giderildiğini ancak sabah kontrolünde Güzel'i kendini asmış bir şekilde bulduklarını söyledi. Müdahil avukat Behiç Aşçı ise sanık ifadelerinin eksik alındığına dikkat çekti. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Yunus Güzel 16 Ekim 2001 tarihinde, "DHKP-C üyesi olduğu ve intihar saldırısına hazırlandığı" iddiasıyla gözaltına alınmış, 23 Ekim 2001 tarihinde de hüccesinde asılı bulunmuştu. Resmi açıklamada Güzel'in yere sabitlenen ranzayı sökerek duvara yasladığı ve çarşafı ranzanın ayağına bağlayarak intihar ettiği ileri sürülmüştü.

Faruk Tuna: Faruk Tuna'nın 8 Ağustos 1980 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde işkence sonucu ölümü nedeniyle İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde açılan dava, 1 Temmuz günü sonuçlandı. Mahkeme, Yusuf Tokur adlı polise 10 yıl 8 ay hapis cezası verdi. Ceza daha sonra "Tokur'un duruşmalardaki iyi hali" nedeniyle 4 yıl 5 ay 10 güne indirildi. Tokur, üç ay süreyle de meslekten men edildi. Sebahattin Tür, Necdet Göksel, Mustafa Soylu, Hüseyin Gök adlı polisler ise beraat etti.

Polislerin yargılanma süreci şöyle gelişti:

Tuna'nın ölümünden 8 yıl sonra 1988 yılında Sinan Yalçın adlı polis memuru hakkında dava açıldı. İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 3 yıl süren yargılama sonucunda Sinan Yalçın'a 4 yıl 5 ay hapis cezası verildi.

Sinan Yalçın yargılama aşamasında, dönemin İstanbul Emniyet Müdürü Mehmet Ağar'ın "ceza almayacağı güvencesi vererek kendisini kurban seçtiğini" belirtti ve Tuna'ya işkence yaptığını ileri sürdüğü 5 polisin adlarını açıkladı.

Sinan Yalçın, kararın Yargıtay tarafından onanmasından sonra, 26 Kasım 1997 tarihinde cezaevine girdi ve 16 Ekim 1998 tarihinde serbest bırakıldı. Ancak Tuna'nın yakınları Yalçın'ın "olayla ilgisi olmadığını" savunarak, hukuki girişimlerini sürdürdüler.

Yalçın'ın adlarını verdiği polislerin yargılanmasına 11 Şubat 1993 tarihinde İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Tuna ile birlikte gözaltına alınan kız arkadaşı Ferhan Çinioğlu, olayın üzerinden çok zaman geçtiği için polisleri, mahkeme önünde teşhis edemedi. Mahkeme de 21 Aralık 1995 tarihinde polisler hakkında "delil yetersizliği" gerekçesiyle beraat kararı verdi. Beraat kararı, 1997 yılında Yargıtay tarafından "eksik soruşturma" gerekçesiyle bozuldu.

Bu arada yargılama sürerken Faruk Tuna'nın babası Baran Tuna ve Avukat Ergin Cinmen tarafından 9 Ağustos 2000 tarihinde İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'na verilen suç duyurusu dilekçesinde, Sinan Yalçın'ın ifadelerinde adı geçen Halis Yelmen ve Mustafa Yıldırım adlı polislerin de "işkence sonucu ölüme neden olmak" suçundan yargılanması istendi. Halis Yelmen ve Mustafa Yıldırım hakkında açılan soruşturma 2000 yılı Aralık ayında takipsizlikle sonuçlandı.

Birtan Altunbaş: Yargıtay 1. Ceza Dairesi, Birtan Altunbaş'ın gözaltında ölümü nedeniyle yargılanan 10 polis hakkındaki kararı Ekim ayında usulden bozdu. Bozma kararı, "Sanıklardan Hasan Cavit Orhan'a doğum ve adli sicil kaydı ile Altunbaş'ın otopsi tutanağı ve Adli Tıp raporunun okunup diyeceklerinin sorulmaması", "tanık Nebih Alpaslan'ın ifadesinin alındığı talimat tutanağına görüşü alınan cumhuriyet savcısının adının celse başında yazılmaması" gerekçeleriyle verildi.

Yargıtay'ın kararından sonra dava, 19 Kasım günü Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yeniden başladı. Duruşmada, yakalanamadıkları için dosyaları ayrılan emekli polisler Naim Kılıç ve Ahmet Baştan'ın adresinin saptanmasına ve tebligat yapılmasına kararı verildi. Müdahil avukatlardan Oya Aydın ise bu sanıkların adreslerini Emekli Sandığı'ndan belirleyerek mahkemeye verdiklerini, ancak bunun dikkate alınmadığını belirtti. Müdahil avukatlar, "sanık polisleri bulup mahkemeye getirmeyerek davada sonuç alınmasına engel oldukları" gerekçesiyle İçişleri Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü hakkında suç duyurusunda bulundular. Müdahil avukatlar, Yargıtay'ın sanıklardan "Cavit Orhan'a sabıka ve adli sicil kaydının sorulmamasını" bozma gerekçesi yaptığını, ancak bu işlemlerin yerine getirildiğini belirterek, mahkemeden ilk kararında direnmesini istediler. Davada zamanaşımı 2006 yılı Ocak ayında dolacak.

18 Temmuz 2001 tarihinde Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde sonuçlanan davada, polisler İbrahim Dedeoğlu, Sadi Çaylı, Hasan Cavit Orhan ve Süleyman Sinkil, 4 yıl 5 ay 10'ar gün hapis cezasına mahkum edilmişti. Tansel Kayhan, Talip Taştan, Mehmet Kırpıcı ve Muammer Ekin ise "delil yetersizliği" gerekçesiyle beraat etmişti. Gıyabi tutuklu sanıklar Ahmet Baştan ve Naip Kılıç'ın dosyaları ise ayrılmıştı.

Ankara'da 10 Ocak 1991 tarihinde gözaltına alınan Birtan Altunbaş, 16 Ocak 1991 tarihinde Gülhane Askeri Hastanesi'nde ölmüştü.

Metin Yurtsever: Metin Yurtsever adlı kişinin gözaltında ölümü nedeniyle 16 polis hakkında açılan davaya, 1 Kasım günü devam edildi. Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşma, tanıkların dinlenmesi için ertelendi. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

İddianamede Kocaeli Emniyet Müdürlüğü Siyasi Şube Müdürü Şinasi Yılgin, Başkomiser Şih Ömer Ediz, Komiser Yardımcısı Şaban Kurnaz ile Süleyman Başkal, İsmail Türkdemir, Sadettin Topal, Bülent Oral Tunar, Bekir Şahin, Temel Çakmak, Kadir Cenk, Onur Düzcan, Cemil Çetin, Nihal Yücesoy, Mehmet Gürcan, Mustafa Atik ve Recai Ergün adlı polislerin "görev sırasında faili belli olmayacak ve kastı aşacak biçimde adam öldürmek" suçundan 8 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmeleri isteniyor.

Yurtsever, 20 Kasım 1998 tarihinde HADEP Kocaeli İl Örgütü'ne yapılan baskında gözaltına alınmış, gördüğü işkence nedeniyle 23 Kasım 1998 tarihinde ölmüştü.

Özgür Ünal: Özgür Ünal adlı gencin 22 Ağustos 2001 tarihinde Edremit Emniyet Müdürlüğü'nde ölümü nedeniyle Komiser Yardımcısı Hakan İzmir, Hayri Güntürk, Yakup Kadri Öztürk, Salih Köksal, Engin Ayışık, Ekrem Çırakoğlu ve Hüseyin Duran adlı polisler hakkında açılan davaya 12 Aralık günü Edremit Asliye Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Duruşmada müdahil avukatların Özgür Ünal'ın "işkence nedeniyle öldüğü, bu nedenle mahkemenin görevsizlik kararı vermesi" isteminin daha sonra incelenmesine karar verildi. Duruşma, 20 Şubat 2003 tarihine ertelendi.

Davada polislerin "18 yaşından küçük sanığı gözaltında tuttıkları ve CMUK hükümlerine karşı derhal savcılığa sevketmedikleri" gerekçesiyle TCY'nin "görevi ihmal" suçuna ilişkin 240. maddesi uyarınca cezalandırılması isteniyor.

AIHM Kararları

Gözaltında işkence nedeniyle ölenlerin yakınları tarafından AIHM'e yapılan başvurularda alınan kararlardan bazı örnekler şöyle:

Abdülselem Orak: Bitlis'in Tatvan ilçesine bağlı Anadere köyünde 10 Haziran 1993 tarihinde gözaltına alınan ve 25 Haziran 1993 tarihinde gözaltında ölen Abdüsselam Orak'ın ailesi tarafından açılan dava, 14 Şubat günü sonuçlandı. AIHM, kararında AIHS'in "yaşam hakkı", "etkin soruşturma yapılması" ve "işkence"ye ilişkin maddelerinin ihlal edildiği belirtildi. Abdurrahman Oruk'un iç hukuk yollarını kullanmasının engellendiğine de dikkat çekilen kararda, 26 bin 500 Euro manevi, 46 bin Euro maddi tazminat, mahkeme ve cenaze masrafları için de 3.117 Euro ödenmesi öngörüldü.

Oruk'un babası Abdurrahman Oruk'un suç duyurusu üzerine dört jandarma hakkında açılan dava 25 Kasım 1997 tarihinde Bitlis Ağır Ceza Mahkemesi'nde beraatla sonuçlanmıştı.

Hüseyin Ülger: 19 Mart 1995 tarihinde Türkiye Devrim Partisi üyesi olduğu gerekçesiyle gözaltına alınan Hüseyin Ülger'in "gerekçe gösterilmeden gözaltına alındığı", "on gün yargıç önüne çıkarılmadan" gözaltında tutulduğu için AIHS'in 5/1, 2, 3, 4, 5.

maddelerinin ihlal edildiği gerekçesiyle yaptığı başvuru 28 Mart günü dostane çözümlerle sonuçlandı. Türkiye, Hüseyin Ülger'e 300 bin Fransız Frankı maddi ve manevi tazminat ödemeyi kabul etti.

Züleyha Yılmaz: 28 Ekim 1992 tarihinde afiş asarken polis tarafından silahla yaralanarak gözaltına alınan ve daha sonra "TİKB üyesi olduğu" iddiasıyla tutuklanan Züleyha Yılmaz'ın "yakalanması sırasında ve gözaltında şiddete maruz kaldığı (AIHS 3. madde)" gerekçesiyle yaptığı başvuru, dostane çözüme ulaşılması nedeniyle listeden çıkarıldı. Türkiye, başvurucuya maddi-manevi zararlarını ve mahkeme masraflarını karşılamak üzere yaklaşık 30 bin Euro ödemeyi kabul etti.

Mehmet Özcan: 11-24 Temmuz 1995 tarihleri arasında İstanbul'da gözaltına tutulan Mehmet Özcan'ın "gözaltında işkence gördüğü" gerekçesiyle yaptığı

başvuru Nisan ayında dostane çözümlerle sonuçlandı. Türk hükümeti yaklaşık 30 bin Euro ödemeyi kabul etti.

Atalay Dede, Mehmet Kumral, Hüseyin Hakkı Zabcı, Mehmet Akın Dirik: AIHM, Devrimci Yol örgütüne üye oldukları iddiasıyla 1981 yılında gözaltına alınan, daha sonra tutuksuz olarak yargılanan Atalay Dede, Mehmet Kumral, Hüseyin Hakkı Zabcı, Mehmet Akın Dirik'in "yargılama süresinin uzunluğu" nedeniyle yaptıkları ortak başvuruyu 7 Mayıs günü sonuçlandırdı. AIHM, başvuruculardan ikisinin 14 yıl, ikisinin ise 21 yıl süren yargılaması nedeniyle, Türkiye'nin AIHS'nin "makul sürede yargılanma hakkı"na ilişkin 6. maddesinin 1. fıkrasını ihlal ettiğine karar verdi. Mahkeme, Türkiye'nin başvuruculara kişi başına 15.250 Euro maddi tazminat ve kişi başına mahkeme masrafı için 1.200 Euro ödemesini kararlaştırdı.

4 - İŞKENCE OLAYLARI

Yıllardır sistematik bir sorgulama yöntemi olan işkence, tüm girişimlere, yasal düzenlemelere ve verilen sözlere karşın 2002 yılında da gündemden düşmedi. TIHV'nin belirlemelerine göre, yıl içinde emniyet müdürlüklerinde, polis-jandarma karakollarında ve ıssız yörelerde en az **988** kişi işkence gördü. Yıl içinde gözaltı merkezlerinde, cezaevlerinde ya da diğer yerlerde güvenlik görevlilerinin işkence yaptığı 365 kişi, TIHV'nin Ankara, Adana, Diyarbakır, İstanbul ve İzmir'deki tedavi ve rehabilitasyon merkezlerine başvurdu.

TIHV'nin çalışmalarında savcılığa suç duyurusunda bulunan, mahkemeler ya da basın-yayın organları aracılığı ile işkence gördüğünü açıklayan ya da TIHV'nin tedavi merkezlerine başvuranlara ilişkin bilgiler esas alınmıştır. Çalışmada kuşkulu ya da tutarsız görünen bilgiler dikkate alınmamıştır. İşkencenin sistematik bir sorgu yöntemi olarak "siyasi-adli" ayrımı yapılmadan uygulanmasına karşın adli nedenlerle gözaltına alınanların hak arama yoluna daha az başvurması işkence olaylarının çoğunun ortaya çıkmasını engellemektedir. Bu nedenle; "işkence ve kötü muamele"den şikayet edenlerin ve rapor alanların çoğunu siyasi nedenlerle gözaltına alınanlar oluşturmaktadır. Büyük kentler dışından sağlıklı haber alma zorluğu da buna eklenirse, yıl içinde TIHV'nin belirlediği işkence olaylarının gerçek sayısının oldukça altında olduğu ortaya çıkar.

İşkence ve kötü muamele konusunda ilginç bir örnek de Polis Akademisi, İngiltere'nin Westminster Üniversitesi, British Council ve Marmara Üniversitesi tarafından "zanlıya verilen hakların polisler tarafından ne oranda benimsendiğini" anlamak amacıyla yürütülen "Yakalama ve Gözaltına Alma Sırasında Sanık Haklarının Kullanılması" konulu ankette ortaya çıktı.

Ankara ve İstanbul'da görev yapan 679 polisin rastgele örnekleme yoluyla seçildiği ankete katılan polislerin önemli bir bölümü, yakalama ve gözaltına alma sırasında zanlıya "susma hakkı"na hatırlatmanın suçun araştırılmasına engel olduğu görüşünde birleşti.

Ankette "Şüpheli ya da sanığa susma hakkının hatırlatılması, suçun araştırılmasını engeller mi?" sorusuna 260 polis "Zaman kaybına neden olur, susma hakkını öğrenirse suçun araştırılması zorlaşır" gibi gerekçelerle "Evet" dedi. "Hayır" diyen 414 polis ise gerekçe olarak "Susarsa suçlu sayılır, susma hakkını kullanmanın soruşturmayı aleyhine döndüreceğinin farkındadır" görüşünü dile getirdi. "Şüpheli ya da sanığa bir yakınlıkla haberleşme hakkı olduğunun hatırlatılması, suçun araştırılmasını engeller mi?" sorusuna ise 413 polis "Hayır" derken, 254 polis "Yakınlık delilleri karartabilir" gerekçesiyle "Evet" dedi.

"Avukatın gözaltı birimine gelmesi, hukuki yardımda bulunması, suçun araştırılmasını engeller mi?" sorusuna da 243 polis "Avukat polisin psikolojisini bozuyor, suç ortaklarına bilgi taşıyor. Şüpheliyle ortak hareket ediyor" gerekçesiyle "Evet" yanıtını verdi. 413 polis ise bu soruya "Hayır" dedi. Polislerden 134'ü "Sanığa susma hakkını hatırlatır" gerekçesiyle, avukatın ifade alma sırasında hazır bulunmasından yana olmadığını söyledi. 183 polis de "Bilgiçlik yaparlar" gerekçesiyle avukatın ifade alınırken hukuki yardım yapmasını desteklemediğini kaydetti.

İşkence olaylarına ilişkin bazı örnekler şöyle:

Aziz Bayın: 1 Ocak günü Diyarbakır'da "HADEP'e Üye Ol" yazılı afişleri asan Aziz Bayın adlı genç, polisler tarafından dövüldü ve gözaltına alındı. Yürüme özürütü olduğu bildirilen Aziz Bayın 2 Ocak günü serbest bırakıldı. İHD Diyarbakır Hukuk Komisyonu'na başvuran Aziz Bayın, 8 Ocak günü polisler hakkında suç

duyurusunda bulundu. Bayın dilekçesinde, afiş asmak için alınan izin belgesini polisler gösterdiği halde gözleri bağlanarak gözaltına alındığını ve Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüğünü belirtti. Gözaltında dövüldüğünü ifade eden Aziz Bayın, sabaha karşı 04.00'te Dağkapı semtinde bırakıldığını, daha sonra Devlet Hastanesi'nde tedavi gördüğünü ve rapor aldığını kaydetti.

Abdülkerim Özdemir, Hamza Özdemir, Ramazan Özdemir, Abdullah Kutlutekin, Hasan Özdemir, Neşet Başlı, Mesut Sadak, Hasan Aybi, Raşit Sadak, Yakup Aybi, Mahmut Özdel, Hazım Raşitoğlu: 3 Ocak günü Şırnak'ın Silopi ilçesi Görümlü beldesi yakınlarında ava çıkan 12 korucu ve sivil, askerler tarafından dövüldü. Edinilen bilgiye göre belde yakınlarında avlanan 12 kişi akşam saatlerinde beldeye dönerken askerler tarafından durduruldu. Burada silahlarına el konulan ve dövülen 12 kişinin seslerini duyan kalabalık bir grup olay yerine gitti. Grubun gelmesi üzerine geri çekilen askerler, 12 kişiyi jandarma karakoluna götürdü. Söz konusu kişiler 3 saat kadar sonra Belde Sağlık Ocağı'nda tedavi edildikten sonra serbest bırakıldı. 4 Ocak günü beldeye gelen Jandarma Tabur Komutanı'nın Yarbay Erol, "olayın yanlış anlamadan kaynaklandığını" belirterek dövülenlerden özür diledi.

Adının açıklanmasını istemeyen bir korucu yaşadıklarını şöyle anlattı:

"Belde dışındaki bölge yasaklandığı zaman muhtar ve belediye aracılığıyla bize bildiriyorlardı. Ancak 2 aya yakın bir süredir herhangi bir yasaklama yoktu. Avlanmak için korucularla araziye gittik. Çünkü epey bir süredir çobanlar da sürülerini götürüyor, oduncular gidiyor, arıcılık yapanlar, avcılar da gidiyordu. 3 Ocak günü ava çıktık, av dönüşünde akşama doğru beldeye yakın bir boğazda askerler bizi durdurdu. Askerlerden izin almıştık. 'Birkaç gün önce keçilerimiz kaybolmuştu, onları aramadan geliyoruz', dedik. Askerler, 'Biz anlamayız, Tabur Komutanı'nın emri var, bize gelenleri yakalayın, dedi' şeklinde cevap verdiler. Silahlarımızı aldılar. Beldeye yakın bir yerde bizi dövmeye başladılar, yerlerde sürüklediler. Halk bizi görünce, kadınların bağırma ve ağlama sesleri duyuldu. Haber verilmesiyle halk ayaklandı. Bizim öldürüldüğümüzü sandılar. Askerlerin bulunduğu yere kadar geldiler. Askerler de korktu, bizleri bırakıp geri çekildi. Sonra bizleri ifade almaya götürdüler. Burada da dayak attılar. Hiç birimizin ayakta duracak hali yoktu. Beldedeki hastaneye kaldırdılar. İlaç, pansuman yetersiz olduğu için doktor tarafından Silopi'ye sevk edildik. Ancak Tabur Komutanlığı ilçeye sevk edilmemesi izin vermedi. Taburun doktoru geldi bize baktı. Tabur Komutanı doktorun yanında bizlere 'Ne oldu, kayadan mı düştünüz?' dedi. Hasan Aybi ise komutana, 'Komutanım köye girişteki boğazda siz ve askerleriniz beni ve diğer arkadaşlarımı dövdünüz. Bu kadar insan birden kayadan düşer mi, yüz kişinin

önünde bizi aldınız ve dövdünüz' dedi. Komutan sesini çıkarmadı. Sonraki gün yarbay ve bazı subaylar beldeye geldi. Bizlerden özür diledi. 'Kusur bakmayın, çok büyük bir hata yapıldı. Bir daha olmayacak' dediler. Korkudan ve tehditlerden dolayı şikayette bulunamadık. Zaten ilçe merkezine gitmemize de izin verilmedi."

Sıraç Budancır (15), Orhan Armutçu, Yüksel Azak, Erkan Yıldırım, Ahmet Akbaş, Mahmut Buğruhan, Türkan Buğruhan: Bingöl'de 8 Ocak günü gözaltına alınan Sıraç Budancır adlı kişi, gözaltında tutulduğu Bingöl Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü açıkladı. Budancır, serbest bırakıldıktan sonra İHD Bingöl Şubesi'ne yaptığı başvuruda, gözaltında dövüldüğünü, karın içinde çınlıçplak bekletildiğini ve vücuduna elektrik verildiğini bildirdi. İşkence sırasında gözlerinin bağlandığını anlatan Budancır, kendisine işkence yapanlardan birinin Emniyet Müdürü olduğunu sesinden anladığını, diğerinin de Tuncay adlı bir polis olduğunu ifade etti. Budancır, Özgür Halk dergisi muhabiri Orhan Armutçu'nun da kendisiyle birlikte işkenceye maruz kaldığını söyledi. Aynı operasyonda gözaltına alınan Orhan Armutçu ve Ahmet Akbaş 12 Ocak günü tutuklandı. 11 Ocak günü gözaltına alınan Yedinci Gündem gazetesi dağıtımcısı Yüksel Azak ise 14 Ocak günü savcılık tarafından serbest bırakıldı. Yüksel Azak, Bingöl Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü açıkladı. Azak, "Sorgulanma sırasında bana sürekli olarak elektrik verildi ve dövdüm" dedi.

İHD Bingöl Şubesi gözaltına alınanlar için 11 Ocak günü Uluslararası Af Örgütü'ne acil eylem çağrısında bulundu. Şube tarafından yapılan açıklamada, gözaltına alınanların durumlarına ilişkin resmi bilgi verilmediğine dikkat çekildi.

Şehmus Algor, Şehmus Vural, Mustafa Konur: Şırnak'ın Silopi ilçesinde 9 Ocak günü gözaltına alınan Şehmus Algor, Şehmus Vural ve Mustafa Konur adlı lise öğrencileri gözaltında dövüldüklerini, kafalarının duvara vurulduğunu ve hakarete maruz kaldıklarını açıkladılar. Silopi Endüstri Meslek Lisesi öğrencileri, tarih dersinde yaşanan bir tartışmanın ardından MHP'li olarak bilinen tarih öğretmeni Selda Sıdika Ataca'nın ihbarı üzerine evlerine düzenlenen baskında gözaltına alındıklarını ve 10 Ocak günü savcılıkta ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakıldıklarını bildirdiler. Öğrenciler, devlet hastanesinde doktorun muayene etmeden kendilerine sağlam raporu verdiğini belirttiler. Mart ayı başlarında da öğrenciler hakkında "görevli memura hakaret ettikleri" iddiasıyla dava açıldı.

526 öğrenci: Van 100. Yıl Üniversitesi'nde 9 Ocak günü gözaltına alınan 526 öğrenciden 250'si 10 Ocak günü serbest bırakıldı. Öğrenciler, götürüldükleri Jandarma Alay Komutanlığı'nda psikolojik baskı gördüklerini, bu nedenle bazı arkadaşlarının Kürtçe eğitim için verdikleri dilekçeleri geri aldığını söylediler.

Öğrencilerden Mehmet Ali Ertaş, Abdurrahim Aslan, Muhammed Gayrianal, Yusuf Demir, Yunus Demir, Figen Yardımcıel, Tekin Çakmak, Gülşen Varışlı, Sevda İldan, Mehmet Sıraç Alp, Birkan Doğan, Mehmet Can Diri ve Cihan Ballıkaya, 12 Ocak günü Van DGM tarafından "PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla tutuklandı.

Serbest bırakılan öğrenciler İHD Van Şubesi'ne yaptıkları başvurularda, gözaltında dövüldüklerini, 4 gün aç bırakıldıklarını psikolojik baskıya maruz kaldıklarını, okumadıkları bir metni imzalamaya zorlandıklarını ve uzun süre soğukta bekletildiklerini bildirdiler. Öğrencilerden **Gülşen Varışlı**'nın ayaklarının tutmadığı ve birkaç kez baygınlık geçirdiği, **Tekin Çakmak**'ın başında darp izi olduğu, **Cihan Ballıkaya**'nın da kulağının net duyamadığı bildirildi.

Ali Karaaslan ve Bir Grup Öğrenci: Malatya İnönü Üniversitesi Rektörlüğü'ne "Kürtçe'nin seçmeli ders olarak okutulması" amacıyla dilekçe verdiği için gözaltına alınan öğrencilerden Ali Karaaslan, gözaltında işkence gördüklerini bildirdi. Götürüldükleri Malatya Beylerderesi Jandarma Karakolu'nda tüm öğrencilerin gözlerinin bağlandığını belirten Ali Karaaslan, uyumalarının ve konuşmalarının yasaklandığını söyledi. Öğrencilerin avukatı Kadir Akgüneş de öğrencilere ilk 24 saat yemek verilmediğini bildirdi.

Öğrencilerden **Mehmet Bal, Muhammed Demirtaş, Zeynep Köse, Evren Aras, İsmail Korkut, Numan Çelebi, Salih Çetin, Burcu Özcan, Erhan Kula, Hüseyin Demirci, Gülşen Aydın, Nesrin Gökalt, İdris Benek, Sinan Yavaş, Reşit Yazıcı, Hüseyin Aslan ve Ramazan Yıldırım** 22 Ocak günü "PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla Malatya DGM tarafından tutuklandı. Serbest bırakılan öğrenciler, gözaltında tutuldukları 4 gün boyunca "gözleri bağlı bir şekilde sandalyede oturtulduklarını, konuşmalarının ve uyumalarının yasaklandığını, sorgu sırasında kafalarının duvara vurulduğunu, gözlerine parmak sokulduğunu, cop ve sopalarla dövüldüklerini" bildirdiler. Öğrenciler işkenceyi protesto etmek amacıyla açlık grevi yaptıklarını belirttiler.

Hüseyin Güzel: Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğü'ne "Kürtçe eğitim" için dilekçe veren öğrencilerden Hüseyin Güzel, ajanlık yapması için polisler tarafından tehdit edildiğini açıkladı. Rektörlüğe dilekçe verdikten sonra 10 Ocak günü gözaltına alındığını belirten Güzel, gözaltında kaldığı 4 gün boyunca soğukta bekletildiği için bronşit hastalığının ilerlediğini söyledi. Güzel, "Bir yıl önce evimize yapılan baskında gözaltına alındım. Gözaltında özgeçmişimin altına zorla 'polise yardımcı olacağımı' yazdılar, ilk kez gözaltına alındığım için korktum ve imzaladım. Serbest bırakıldıktan sonra sürekli ajanlığa zorlandım ve tehdit edildim. Ailem de polisler tarafından sürekli aranarak rahatsız edildi. 10 Ocak günü gözaltına alındığımda polisler, 'niçin imzanın arkasında durmadın, imzanı okula asacağız, herkes senin ajan olduğunu bilsin. Ya bize yardımcı olacaksın

ya da seni rahat bırakmayacağız' dediler. Sürekli hakaret ettiler ve peşimi bırakmayacaklarını söylediler." dedi.

Tayfun Çelikeş (17), Ahmet Bayır: İstanbul Beylikdüzü'nde "hırsızlık yaptıkları" iddiasıyla 13 Ocak günü gözaltına alınan Tayfun Çelikeş (17) ve Ahmet Bayır adlı gençlerin, Beylikdüzü Jandarma Karakolu'nda işkence gördükleri bildirildi. Tayfun Çelikeş, Cumhuriyet Savcılığı'nda verdiği ifade de "Gözaltındayken suçlu kabul etmemiz için işkence yapıldı. Soğuk su altında tutulduk. El ve ayaklarıma copla vurdular. Korktuğum için şikayetçi olmadım" dedi. Çelikeş ve Bayır'a Adli Tıp Kurumu tarafından 10'ar günlük rapor verildi.

Ramazan Şimşek, Murat Avcı (24): Diyarbakır'da 14 Ocak günü gözaltına alınan Murat Avcı ve Ramazan Şimşek adlı kişiler gözaltında kaldıkları iki gün boyunca dövüldüklerini, çıplak soyularak vücutlarına basınçlı su sıkıldığını, ıslak durumda klimanın önünde bekletildiklerini, testislerinin sıkıldığını hakaret ve tehditlere maruz kaldıklarını bildirdiler.

Fahriye Kaya, İbrahim Kaya (17), Metin Kaya (13), Yaşar Şimşek: 16 Ocak günü Diyarbakır'ın Silvan ilçesi Mescit mahallesinde bir eve saat 21.30 sıralarında düzenlenen baskında Mahmut Ölçer ve Kuzey Iraklı Şiyar Bahtiyar (Ahmet) adlı PKK militanlarının öldürülmesinden sonra gözaltına alınan Fahriye Kaya, İbrahim Kaya, Metin Kaya ve Yaşar Şimşek, gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar.

Zübeyde Sapan: HADEP Adana İl Örgütü Kadın Kolları yöneticisi Zübeyde Sapan, polisler tarafından dövüldüğünü açıkladı. Ocak ayı ortalarında Barbaros mahallesindeki bir arkadaşını ziyaret etmek için evden çıkan Sapan, polisler tarafından durdurulduğunu ve bir ara sokağa götürüldüğünü belirtti. Bir polis kendisini dövdüğünü, diğer polislerin sokak başında beklediğini anlatan Sapan, şunları söyledi:

"Yüzümün her tarafı kan içinde kalmıştı, kanı fark edince kaçıp gitmemi söylediler, kaçarsam infaz edeceklerini düşündüm onların gitmesini bekledim. Giderken bana sopayı göstererek, 'bir daha seninle karşılaşmayalım, karşılaşsaksan sopayla ne yapacağımızı biliyorsun' şeklinde tehdit edip gittiler. Tanımadığım bir evin kapısını çaldım, içeri girer girmez de bayıldım. Daha sonra gittiğim doktor, darp izinin olduğunu, başımın şiştiğini sağ kulağımın tam duymadığını, bir travma geçirebileceğimi söyledi. İki gün boyunca hareket edemedim yatakta yattım."

L.N., A.B., İ.N., D.T., M.B.: Diyarbakır Atatürk Lisesi'nde dağıtılan "Kürtçe Eğitim Kampanyası" bildirimleri nedeniyle L.N. (17), A.B., İ.N., D.T. (17) ve M.B. (17) adlı öğrenciler 30 Ocak günü gözaltına alındı. Polisler ve okul yöneticileri tarafından önce okulda sorgulanan öğrencilerin daha sonra Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'ne götürüldüğü bildirildi. Öğrencilerden L.N. yaşadıklarını şöyle anlattı:

"Beni sınıftan alan okul müdürü ve iki müdür yardımcısı iki saat boyunca sorguladı. Daha sonra polisler odaya girdi. Onlar da beni bir süre sorguladıktan sonra Terörle Mücadele Şubesi'ne götürdü. Beni sorgu odasına aldılar. Sürekli olarak 'Okulda bildiriye siz mi dağıttınız', 'Anadilde eğitime destek verdiğinizizi itiraf et' dediler. 'Hayır biz yapmadık' dediğim zamanda sürekli olarak beni dövdüler. Gözümü bağladılar ve yine aynı soruları sordular bana. Ben tekrar 'hayır' dediğim zaman elbiselerimi çıkardılar. Tazyikli soğuk su sıktılar. Sonra ayak parmaklarıma elektrik verdiler. Bu tahminen aralıklarla 15 dakika sürdü. Sürekli olarak küfür ettiler ve beni boğmaya çalıştılar. Daha sonra ilerleyen saatlerde tekrar beni sorgu odasına aldılar. 'Sizi HADEP örgütüyor, PKK'nin siyasallaşma hareketini destekliyorsunuz itiraf et seni bırakacağız' dediler. Ben 'hayır' dedim ve bu ifadeleri imzalamayacağımı söyledim. Ardından tekrar beni dövdüler kafama yumruklarla vurdular. 'Sana tecavüz edeceğiz' dediler. O an çok korktum, ama yine de imzalamadım."

D.T. adlı kız öğrenci de "Ben de müdür odasına alındıktan sonra bir süre burada öğretmenler tarafından sorgulandım. Ardından odaya gelen polisler beni Terörle Mücadele Şubesi'ne götürdü. Gözlerimi bağladıktan sonra tekmelerle rasgele vurmaya başladılar. 'Her şeyi itiraf et yoksa sana tecavüz ederiz artık kimsenin yanına da gidemezsin' dediler. Ben bir şey yapmadım ve bilmiyorum deyince de saçımı çektiler, tekme attılar. Saat 02.00 sıralarında tekrar çağırdılar ve aynı şeyleri yaptılar. Okumama izin vermeden bir ifadeyi imzalatmaya çalıştılar. Ben 'Hayır imzalamam' dediğim zaman 'Seni cezaevine atarız ve bir daha çıkamazsın oradan' dediler ve vurmaya başladılar. Sonradan 'HADEP'te örgütlendiğim, okulda slogan attığım, anadilde eğitime destek verdiğim ve arkadaşım L'nin bütün bu eylemleri yaptığını' yazan bir ifadeyi imzalattılar. Ben ifadeye neler yazdığını savcıya ifade verirken duydum." dedi.

Öğrencilerden M.B. ise gözaltında dövüldüğünü bu nedenle ifadeyi okumadan imzaladığını bildirdi.

Serbest bırakıldıktan sonra İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvuran öğrenciler, polisler ve okul yönetimi hakkında savcılığa suç duyurusunda bulundu.

Mustafa Kaya, Yılmaz Yiğit, Erdal Usluer, Seyfettin Elçiboğa, Sabiha Temizkan, Aydın Şahin, Abdullah Töre, Özmen Durmuş, Abdullah Vural, Mehmet Bakır, Mehmet Emin Toktaş, Adem Sönmez, Ömer Demir, Muzaffer Bilgiç, Mehmet Aslan, Edip Kaya, Adem Gümüş: Gaziantep'te 22 Ocak günü düzenlenen ev baskınlarında gözaltına alınan HADEP Şehitkamil İlçe Gençlik Kolları Başkanı Mustafa Kaya, Yılmaz Yiğit ve Erdal Usluer, 28 Ocak günü tutuklandı. HADEP İl Gençlik Kolları Başkanı Seyfettin Elçiboğa, Sabiha Temizkan, Aydın Şahin, Abdullah Töre, Özmen Durmuş, Abdullah Vural, Mehmet Bakır, Mehmet Emin Toktaş, Adem Sönmez, Ömer Demir, Muzaffer Bilgiç, Mehmet Aslan,

Yedinci Gündem gazetesi dağıtımçıları Edip Kaya ve Adem Gümüş ise serbest bırakıldı. Serbest bırakılanlardan Sabiha Temizkan daha sonra yaptığı açıklamada gözaltında işkence gördüklerini bildirdi. Temizkan, "Basınçlı su sıkıldı, elektrik verildi ve dövüldük" dedi.

Deniz Doğan: Diyarbakır Barosu avukatlarından Deniz Doğan, 22 Ocak günü katıldığı bir panelde üzerinin aranmasına izin vermemesi üzerine polisler tarafından dövüldüğünü bildirdi. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Tiyatro salonunda yapılan "Sendikal Hareketin Geleceği" konulu panele katılan Avukat Doğan, üzerinin aranmasına izin vermeyince Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Siyasi Partiler Masası Büro Amiri Bahattin Çetindere ve Güvenlik Şube Müdürü Bülent Yavaşoğlu ile tartışmaya başladığını anlattı. Doğan, "Ben avukatların ağır cezayı gerektiren suçüstü hallerinde aranacağını söyledim. Bülent Yavaşoğlu bana 'Ukalalık yapma. Ben kanunu senden iyi biliyorum. Defol seni içeri almıyorum' diyerek ense ve yakamdan tutup yanındaki polisler 'atın bunu dışarı' dedikten sonra beni tekmeledi" dedi. Avukat Deniz Doğan, hastaneden rapor aldığını ve Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunduğunu bildirdi.

Yılmaz Sorguç: 2 Şubat günü Diyarbakır'ın Iskanevleri semtinde bir kahvehanede arama yapmak isteyen polislerle tartışan akli dengesi bozuk Yılmaz Sorguç dövülerek gözaltına alındı. Babası Mehmet Sorguç, İHD Diyarbakır Şubesi'ne yaptığı başvuruda "Oğlumun akli dengesi bozuk, cebinde sürekli raporunu taşıyor. Polisler tarafından komalık edilmiş ve hareketsiz vücudu bir arabaya konulup götürülmüş." dedi.

Metin Acet, Mehmet Işık, Fevzi Şahin, Ali İhsan Gündoğdu, Tahir Özmen, İbrahim Şahin: 4 Şubat günü Gaziantep'te gözaltına alınan Yedinci Gündem gazetesi muhabiri Metin Acet, dağıtımçı Mehmet Işık, Fevzi Şahin, Ali İhsan Gündoğdu, Tahir Özmen ve İbrahim Şahin'in gözaltında işkence gördüğünü bildirdi. Işık serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, gözaltında dövüldüklerini, üzerlerine basınçlı su sıkıldığını, askıya alındıklarını ve vücutlarına elektrik verildiğini bildirdi.

Metin Acet, Eylül ayında yaptığı açıklamada da polisler tarafından sürekli rahatsız edildiğini bildirdi. Acet, "Polisler, bana içinde benimle birlikte 500 kişinin isminin olduğu bir listeyi göstererek sürekli takip edildiğimi söylediler. Bana 'Ayağını denk al, yapacağın her şeyden bizi haberdar edeceksin, şehir dışına çıkarsan bile. Aksi halde senin için iyi olmaz' diye tehdit ettiler" dedi.

Feride Köroğlu, A. Ferhat Kala, A. Çiçek, S. Ocak, Ö. Ozan ve 11 kişi: 6 Şubat günü İstanbul Üniversitesi'nde yapılan basın açıklamasında gözaltına alınan öğrenciler, polis araçlarında ve daha sonra götürüldükleri Beyazıt ve Eminönü polis karakollarında

dövüldüklerini bildirdiler. Öğrenciler, serbest bırakıldıktan sonra İHD İstanbul Şubesi'ne başvurular.

Orhan Kop: "PKK'nin Romanya sorumlusu olduğu" iddiasıyla Türkiye'ye getirilen ve 8 Şubat günü İstanbul DGM tarafından tutuklanan Orhan Kop, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Bayrampaşa Özel Tıp Cezaevi'nde avukatı Eren Keskin'le görüşen Kop'un İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü'nde vücuduna elektrik verildiğini ve dövüldüğünü söylediği öğrenildi. Eren Keskin'in verdiği bilgiye göre Kop, "Gözaltından sonra çıkarıldığım doktor durumumun iyi olmadığını, tedavi edilmem gerektiğini söylediği halde tedavi edilmedim. Elektrik nedeniyle ayaklarımda uyuşma, dayak nedeniyle bacak, sırt ve kollarımda ağrılar ve morluklar var" dedi.

Orhan Tunç: Ağrı'nın Diyadin ilçesinde Belediye Meclisi üyesi Orhan Tunç (HADEP), oğluna Kürtçe ad verdiği için Kaymakam Rahmi Köse tarafından tehdit edildiğini bildirdi. Yeni doğan oğluna Kürtçe "Heval" adını verdiğini belirten Orhan Tunç, bir süre önce kaymakamın kendisini aradığını belirterek "Kaymakam telefonda bana 'senin hayatınla oynarım, yalancı, alçak şerefsiz' dedi. 'Üslubunuzu düzeltin' dediğimde daha da hırçınlaşarak küfürlere devam etti." dedi. Tunç, "tehdit edildiği" gerekçesiyle 11 Şubat günü Diyadin Savcılığı'na suç duyurusunda bulunduğunu kaydetti.

Özkan Şahin: 10 Şubat günü aldığı cep telefonu bozuk çıktığı için Ankara Maltepe pazarındaki satıcılarla tartışan Özkan Şahin, pazar yerinde görevli bir sivil polis tarafından dövüldüğünü açıkladı. Olayda burnu kırılan Özkan Şahin'e 3 günlük rapor verildi.

Fatma Maçın: Diyarbakır'da 12 Şubat günü gözaltına alınan Fatma Maçın (45) adlı kadın gözaltında işkence gördüğünü bildirdi. Fatma Maçın, kendisine daha önce JITEM tarafından gözaltına alınan kişilerin sorulduğunu, sorguda hakarete maruz kaldığını ve tekmelendiğini söyledi. Yüksek tansiyon ve kalp rahatsızlığı bulunduğunu belirten Fatma Maçın, hastaneye kaldırıldıktan sonra yeniden sorguya götürüldüğünü, kasmaya başlaması üzerine ikinci kez hastaneye kaldırıldığını bildirdi. Maçın, hastanede serbest bırakıldığını kaydetti.

X.X.: PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesinin yıldönümü nedeniyle 15 Şubat günü Batman'da düzenlenen gösteride gözaltına alınan bir öğrenci, Batman Emniyet Müdürlüğü'nde dövüldüklerini ve hakarete maruz kaldıklarını söyledi.

Tamer Topçuoğlu: Yaşamda Atılım gazetesi dağıtıcısı Tamer Topçuoğlu, 20 Şubat günü İHD İstanbul Şubesi'nde yaptığı basın açıklamasında, 19 Şubat günü Esenyurt'ta gazetenin özel sayısını dağıtırken jandarma tarafından gözaltına alındığını ve karakolda işkence yapıldığını söyledi.

Natalia Öztürk (24): Rus uyruklu Natalia Öztürk adlı kadın, 21 Şubat günü İstanbul Beşiktaş'ta adres

sorduğu iki polisin kendisine tecavüz ettiğini açıkladı. Trabzon'da yaşadığı öğrenilen Natalia Öztürk'ün şikayeti üzerine Nihat Yıldız adlı polis 22 Şubat günü tutuklandı. Engin Konak adlı polis ise serbest bırakıldı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, Mart ayında Yıldız ve Konak hakkında dava açtı. Davada, Nihat Yıldız hakkında 17 yıla kadar, Konak hakkında da "Nihat Yıldız'a yardım ettiği" gerekçesiyle 8 yıl 6 aya kadar hapis cezası istendi. Engin Konak hakkında da gyabi tutuklama kararı verildi.

Nihat Yıldız ve Engin Konak hakkında açılan dava, 25 Nisan günü başladı. İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmaya katılan Engin Konak hakkındaki gyabi tutuklama kararı vicaahiye çevrildi. Dava, 23 Ekim günü beraatla sonuçlandı. Beraat kararı, "Natalia Öztürk'ün üzerinde prezervatif bulunması nedeniyle kendi rızasıyla ilişkiye girdiği kanaatine varıldığı" gerekçesiyle verildi.

Hüseyin Akın, Özkan Poçulu: İçel'in Anamur ilçesinde "hırsızlık yaptıkları" iddiasıyla 10 Şubat günü gözaltına alınan Hüseyin Akın ve Özkan Poçulu'nun işkence gördükleri bildirildi. Polisler hakkında Anamur Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Akın ve Poçulu'ya Devlet Hastanesi'nden "ayak tabanlarındaki ödem ve travma" nedeniyle 2'şer günlük rapor verildi.

İpek Avcı, Yener Arslan: Ankara Cumhuriyet Savcılığı, 26 Şubat günü Ankara Demetevler'de İpek Avcı ve Yener Arslan adlı kişileri dövdükleri gerekçesiyle üç polis hakkında iki ayrı dava açtı. Olaydan sonra polisler hakkında suç duyurusunda bulduklarını bildiren Avukat Nuray Özdoğan, Ankara Cumhuriyet Savcılığı'nın "kötü muamele ve işkence olaylarında Memurların Yargılanmasına İlişkin Yasa uyarınca İl İdare Kurulu'ndan izin alınmasına gerek olmadığı" gerekçesiyle Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde görev yapan Mustafa Özdemir, Yusuf Koç ve Mehmet Nedim Emre adlı polisler hakkında TCY'nin "kötü muamele" suçuna ilişkin 245 ve "öldürme kastı olmadan saldırı" suçuna ilişkin 456. maddeleri uyarınca dava açtığını bildirdi. 22 Mayıs günü açılan bu dava, Ankara 16. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülüyor. Özdoğan, 16. Asliye Ceza Mahkemesi'nin dosyayı "polislerin yargılanıp yargılanmamasına karar verilmesi için" Ankara İl İdare Kurulu'na gönderdiğini söyledi. Özdoğan, bu arada Ankara Altındağ İlçe İnsan Hakları Kurulu kanalıyla olayın TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na yansıdığını ve komisyonun da suç duyurusunda bulunduğunu kaydetti. Özdoğan, TBMM Komisyonu'nun suç duyurusu üzerine Ankara Cumhuriyet Savcılığı'nın polisler hakkında ikinci bir dava daha açtığını belirtti. Bu dava 30 Aralık günü Ankara 18. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başladı.

Bu arada İpek Avcı ve Yener Arslan hakkında "polise direndikleri" iddiasıyla açılan dava da Ankara 24. Asliye Ceza Mahkemesi'nde sürüyor.

Kürtçe Eğitim İçin Dilekçe Veren 18 Kişi: İstanbul Kağıthane Milli Eğitim Müdürlüğü'ne "okullarda Kürtçe'nin seçmeli ders olarak okutulması" için dilekçe verdikleri gerekçesiyle 2 Mart günü gözaltına alınan 18 kişinin polisler tarafından dövüldüğü bildirildi. İHD İstanbul Şubesi'nde 3 Mart günü düzenlenen basın toplantısında konuşan Mustafa Tunç, baskınlarda gözaltına alınanların dövüldüğünü ve hakaretlere maruz kaldığını söyledi. Tunç, "Gözaltına alınanlardan Neriman Aycan'ın evine arama belgesi gösterilmeden içeriye girilmiş, polis tarafından dövülerek ve saçlarından sürüklenerek gözaltına alınmış." dedi.

Gözaltına alınanlardan adları öğrenilenler şunlar: Neriman Aycan, Zeliha Tacar, Azize Tacar, Mecbure Tacar, Zaide Azrak, Hazal Çakır, Perihan Akbulut, Ayten Ok, Şirin Yaşıl, Melike Güven, Kibar Öner, Kibar Aksungur, Bilmez Atilla, Süslü Tayfur, Sezgi Solmaz, Ali Göreğen ve Hakime Tayfur.

Pelin Çalışkan: Atılım gazetesi Bursa Temsilcisi Pelin Çalışkan, 3 Mart günü gözaltına alındı. Atılım gazetesinden yapılan açıklamada, bir gün gözaltında tutulan Pelin Çalışkan'ın fiziksel ve psikolojik işkence gördüğü belirtildi.

Hamdiye Aslan: 3 Mart günü Mardin'in Kızıltepe ilçesinde 3 kişiyle birlikte gözaltına alınan Hamdiye Aslan'ın gözaltında işkence gördüğü bildirildi. Mardin Emniyet Müdürlüğü'nde üç gün gözaltında tutulan Aslan'a Devlet Hastanesi'nde görevli Dr. Ayhan Özden tarafından "sağlam" raporu verildiği öğrenildi. Cumhuriyet Savcılığı'nda gözaltında işkence gördüğünü anlatması üzerine yeniden Devlet Hastanesi'ne gönderilen Aslan'ı muayene eden Dr. Metin Çılgın'ın hazırladığı raporda ise "Sol koltuk altında iç kısmında dirseğe kadar yaygın ekimozlar, yaklaşık (2-5 gün arası), sağ kolu altında aynı şekilde ekimozlar mevcut. Sol kulak altında yüzünde ödem ve hassasiyet mevcut, çekilen filmde kırık yoktu. Aynı zamanda her iki ayak tabanında ödem ve hassasiyet mevcuttur" denildi. İki rapor arasındaki çelişki üzerine son olarak Dr. Ata Hitay tarafından muayene edilen Aslan'a bu kez de "sağlam" raporu verildi.

İşkence olayı nedeniyle Mardin Cumhuriyet Savcılığı'nın Terörle Mücadele Şubesi'nde görevli Komiser Levent Birsal, sorgu amiri Abdülkadir Özer, Bayram Ural, Nazım Ege ve Hanife Şennur Pat adlı polisler hakkında soruşturma açtığı öğrenildi.

Hamdiye Aslan da, Dr. Ayhan Özden ve Dr. Ata Hitay hakkında Türk Tabipleri Birliği'ne suç duyurusunda bulundu.

Soner Çiçek, Burhan Ayhan, Hüseyin Berk ve Cihan X.: 3-4 Mart günlerinde Antep'te Emekçi Kadınlar Birliği'nin 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'ne ilişkin bildirimlerini dağıtırken gözaltına alınan Soner Çiçek, Burhan Ayhan, Hüseyin Berk ve soyadı öğrenilemeyen Cihan adlı kişi, gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar.

H.T.: İstanbul Maltepe'de 8 Mart günü gözaltına alınan H.T. (23) adlı kadın İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde işkence gördüğünü açıkladı. İstanbul DGM tarafından "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla tutuklanan H.T., 28 Mart günü Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Projesi Bürosu'na yaptığı başvuruda gözaltında tutulduğu 4 gün boyunca gözlerinin bağlandığını, çırlıçıplak soyularak vücuduna ve cinsel organına basınçlı su sıkıldığını, tuvalette insan pisliklerinin üzerinde oturmaya zorlandığını, elle taciz edildiğini bildirdi. H.T.'nin avukatı Eren Keskin, polisler hakkında Fatih Cumhuriyet Savcılığı'nı suç duyurusunda bulundu. Keskin, H.T.'nin işkence nedeniyle geceleri uyuyamadığını ve titreme nöbetleri geçirdiğini belirtti.

Cemal Ersan: İHD Mersin Şubesi yöneticisi Cemal Ersan, 8 Mart günü Mersin Öğretmen Evi'nden çıkarken gözaltına alındığı ve işkence gördüğünü bildirdi. Psikolojik baskıya maruz kaldığını belirten Ersan, "Ayaklarıyla diz kapaklarımı vurarak PKK'ye yardım yataklık yaptığımı, HADEP için mücadele ettiğime dair suçları itiraf etmemi istediler ve baskı uyguladılar. 'İHD ile ilişkini kes, seni görmek istemiyoruz; görürsek iyi olmaz' diye tehdit ettiler. İşbirliği teklifi yaparak ancak o şekilde rahat bırakacaklarını söylediler. Sonra Gazi Mustafa Kemal Bulvarı güzergahında beni indirdiler" dedi. Ersan 12 Nisan günü polisler hakkında suç duyurusunda bulundu.

Zeliha Kaya, Mücahit Koyuncu, Ahmet Esat Şani: Başörtülü öğrencilerin okullara alınmamasını protesto amacıyla 14 Mart günü İstanbul Eyüp İmam Hatip Lisesi önüne siyah çelenk bırakmak isteyen öğrencilere polis müdahale etti. Yaklaşık 20 öğrencinin polisler tarafından tartaklandığı olayda, üç öğrenci de gözaltına alındı. Polislerin dövdüğü öğrencilerden Zeliha Kaya, Mücahit Koyuncu ve Ahmet Esat Şani, savcılığa suç duyurusunda bulundu. Öğrenciler, polis müdahalesinin TBMM İnsan Hakları Komisyonu üyesi Mehmet Bekaroğlu ve insan hakları savunucularının, 13 Mart günü okula gelerek polislerle tartışmasından kaynaklandığını ileri sürdüler. Polislerin olay sırasında fotoğraf çeken öğrencilerin fotoğraf makinelerini de kirdiği bildirildi.

Resul Ermiş, Şahin Ermiş, Ercan Can: HADEP'in Newroz Bayramı afişlerini Gebze Dilovası'nda asarken gözaltına alınan 19 kişiden Resul Ermiş ve Şahin Ermiş, 15 Mart günü tutuklandı. Resul Ermiş ve Şahin Ermiş'in Dilovası Emniyet Müdürlüğü'nde işkenceye maruz kaldığı, işkence sonucu Resul Ermiş'in iki dişinin kırıldığı öğrenildi. Gözaltına alınanlardan HADEP Kocaeli İl Örgütü Gençlik Kolları Başkanı Ercan Can da 15 Mart günü İHD Kocaeli Şubesi'nde yaptığı basın açıklamasında, işkence gördüğünü ve ajanlık yapması için tehdit edildiğini söyledi.

Selahattin Polat, Salih Zirek, Ahmet Temel, Mahmut Kaya, Metin Alkan, Güzel Serin, Nimet Tekin (22), Cahit Savan: Newroz Bayramı'nda Mersin'de çıkan

olaylar sırasında gözaltına alınan Cavit Savan adlı kişinin polisler tarafından ağır biçimde dövüldüğü bildirildi. Gözaltına alındığında çok sayıda polis ve özel hareket görevlisi tarafından dövüldüğünü anlatan Savan, işkencenin daha sonra götürüldüğü Siteler Karakolu'nda da sürdüğünü ifade etti. Savan, "Karakolda beni muayene eden doktor, omzumun çıktığını, durumumun iyi olmadığını söyleyerek, polisler 'bunu bırakın, kaydını yapmayın' dedi. Polisler de beni ambulansa bindirerek, serbest bölge civarında yol kenarına attı" dedi.

Kendisizle birlikte Siteler Karakolu'nda 85 kişinin gözaltında tutulduğunu kaydeden Savan özellikle adını bilmediği genç bir kızın çok ağır dövüldüğünü, kafasına sopayla vurulduğu için kan kaybettiğini bildirdi.

Nimet Tekin de yaşadıklarını şöyle anlattı:

"Newroz günü polis beni gözaltına aldı. Soğuksu Karakolu'na götürdü. Götürürken tekme tokat dayak yedim. Gözaltında kaldığım 4 gün içinde işkence gördüm. 1999 yılında böbreklerimden ameliyat olduğum yerden darbe aldım. Gözaltından sonra baygın halde doktora çıkartıldım. Doktor durumumun ciddi olduğunu söyledi. Ancak ben serbest bırakılmadım ve tutuklandım. Cezaevine götürüldüğüm aynı gün yatağa düştüm. Ağrıların geçmesi için günde 7 iğne yapılıyordu. Birçok kez hastaneye sevk edildim. Ama ciddi bir tedavi uygulanmadı."

Selahattin Polat, Newroz kutlamalarına katılmadığını, bir arkadaşının çay ocağında otururken polisler tarafından gözaltına alındığını belirterek "Karakolda işkence gördüm, 4 kaburgamı kırdılar. Korkudan ne yapmak istediklerini bile sormadım. Daha sonra savcılığa çıkartıldım ve kendimi cezaevinde buldum. İşkenceden dolayı vücudumda kalıcı hastalıklar çıktı. İdrarımdan kan geliyor" dedi.

Sabah saatlerinde evlerinin polisler tarafından basıldığını anlatan Salih Zirek de, "Polisler evde arama yapmak istediklerini söylediler, biz de izin verdik. Evde bir şey bulamadılar. Daha sonra beni, babamı, dayımı, amcamı kimliğimizi bile sormadan ayakkabımızı giymemize izin vermeden apar topar arabaya bindirdiler. Bindirirken de dayaktan geçirdiler. Daha sonra savcılığa çıkartılıp tutuklandık." dedi.

Ahmet Temel (62) ise gözaltında iki gün işkence gördüğünü, bu nedenle mide ve idrar yolları rahatsızlığı bulunduğunu bildirdi. Mahmut Kaya ve Güzel Serin (19) de gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar.

Saadet Erdem: Ankara Abdi İpekçi Parkı'nda düzenlenen Newroz kutlamaları sırasında polisler tarafından ağır bir biçimde dövülen İHD Ankara Şubesi Yönetim Kurulu üyesi Saadet Erdem Hacettepe Üniversitesi Hastanesi'ne kaldırıldı. Erdem'in başına dikiş atıldı.

Saadet Erdem'in dövülmesi nedeniyle açılan soruşturma Çankaya Kaymakamı'nın "izin vermemesi" nedeniyle Haziran ayında kapandı. Çankaya Kaymakamı'nın "İzzettin Açıkgöz adlı polis hakkında, Erdem'in beyan ve teşhisi dışında herhangi bir tanıklık ya da belge bulunmadığı" gerekçesiyle soruşturma izni vermediği öğrenildi. Ankara Cumhuriyet Savcılığı'nın itirazı üzerine Çankaya Kaymakamı'nın kararı iptal edildi. Bu karardan sonra İzzettin Açıkgöz adlı polis hakkında açılan dava 12 Kasım günü başladı. Ankara 24. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Metin Doğan Korkmaz, Celal Doğan, Muzaffer Korkmaz, Muzaffer Çavuş, Diyar Almaz: Konya'da Newroz Bayramı kutlamalarında gözaltına alınan HADEP İl Gençlik Kolları yöneticileri Metin Doğan Korkmaz, Celal Doğan, Yedinci Gündem gazetesi dağıtımcısı Muzaffer Korkmaz, Muzaffer Çavuş ve Diyar Almaz, 25 Mart günü tutuklandı. Tutuklananlar, gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar.

Gökmen Örnek, Murat Kaymaz, Ali Kemal: 16 Mart 1978 tarihinde İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde öğrencilere düzenlenen saldırının yıldönümünde Adalet Bakanlığı'na faks çektikten sonra gözaltına alınan öğrencilerin işkence gördüğü açıklandı. 18 saat gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakılan öğrencilerden Gökmen Örnek'in evine döndükten sonra rahatsızlandığı ve hastaneye kaldırıldığı bildirildi. Gökmen Örnek'in gözaltında tutulduğu sırada çekilen röntgen filmine bakan hekimin belkemiğinde zedelenme saptadığı, ancak filmin gözaltında çekildiğini öğrenince rapor vermeyi reddettiği ifade edildi. Devlet Hastanesi'nde de Gökmen Örnek'e rapor verilmediği öğrenildi. Gözaltında böbreklerine ve çenesine vurulduğu için yürüme ve konuşma zorluğu çeken Murat Kaymaz'ın da rapor alamadığı kaydedildi. Murat Kaymaz, Ali Kemal adlı arkadaşlarının gözaltına sara krizi geçirdiği halde kelepçelerinin çözülmediğini söyledi.

D.D.: 18 Mart günü Diyarbakır'da gözaltına alınan D.D. adlı kişi, gözaltında işkence gördüğünü bildirdi. 20 Mart günü İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvuran D.D., yaşadıklarını şöyle anlattı: "Saat 18.00 sıralarında Fatih caddesinde gözaltına alındım. Devlet Hastanesi Acil Servisi'ne, oradan da Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'ne götürüldüm. Emniyet binasına girerken montumla kafamı örttüler. Beni tek başıma bir hücreye kapattılar. Yarım saat geçtikten sonra gözlerimi bağlayarak sorgu odasına götürdüler. Sorguda, sürekli olarak Kürtçe eğitim için dilekçe verip vermediğimi ve Newroz çalışmalarına katılıp katılmadığımı konusunda sorular soruyorlardı. İddiaları kabul etmeyince beni işkenceyle tehdit ediyorlardı. Gözaltında kaldığım sürece bu uygulamalara defalarca maruz kaldım. Ayrıca tuvalete çıkartılmadım, su ihtiyacım karşılanmadı, az miktarda yemek verdiler, sürekli yüksek sesle müzik dinlettiler, küfür ve hakaret gibi uygulamalara maruz kaldım."

Şiyar Akbulak, Turgay Soyugüzel, Hüseyin Ülkü, Kerem Eldeş, Sertan Başboğa, Orhan Ekinci, Abdulsamet Aşut, Caner Ülkü, Recep Araz, Remzi Sorhanlı, Bülent Bezirganoğlu, Umut Bezirganoğlu, Serhat Özcan, Emrullah İşlek, Abbas Gürbüz: Bitlis'te Newroz kutlamaları nedeniyle 20 Mart günü gözaltına alınan ve 22 Mart günü tutuklanan Şiyar Akbulak, Turgay Soyugüzel, Hüseyin Ülkü, Kerem Eldeş, Sertan Başboğa, Orhan Ekinci, Abdulsamet Aşut, Caner Ülkü, Recep Araz, Remzi Sorhanlı, Bülent Bezirganoğlu, Umut Bezirganoğlu, Serhat Özcan, Emrullah İşlek ve Abbas Gürbüz, gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar. Söz konusu kişiler, 29 Mart günü Bitlis Cezaevi'nde kendilerini ziyaret eden İHD Diyarbakır Şubesi avukatları Meral Danış Beştaş, İlknur Yokuş ve Ejder Talay'a, ilk olarak Karabulak Karakolu'nda, nemli, soğuk ve dar hücrelerde tutulduklarını, iki saat boyunca ayakta bekletilerek dövüldüklerini söylediler. Daha sonra Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüklerini anlatan söz konusu kişiler, burada gözleri bağlı olarak bekletildiklerini, sürekli ayakta tutulduklarını, zaman zaman dövüldüklerini ve hakarete maruz kaldıklarını belirttiler. İşkence mağdurları, iki gün içinde kendilerine sadece bir kez yemek verildiğini, tuvalete çok ısrar ettiklerinde izin verildiğini ve ifadelerinin gözleri bağlı olarak zorla imzalatıldığını da anlattılar.

Adnan Kocaoğlu (16), Mevlüt Kocaoğlu (17), Osman Kocaoğlu, Müslüm Kocaoğlu, Adem Bayan, Ramazan Özgül, Ömer Doğan, Osman Duran, Davut Duran, Fuat Kocaoğlu, Mustafa Taşkıran, Behçet Taşkıran, Seydi Ercan: Şanlıurfa'nın Bozova ilçesine bağlı Hacılar köyü İlköğretim Okulu'nun bahçesindeki Atatürk büstünün 22 Mart günü kırılması nedeniyle gözaltına alınan 8'i çocuk 13 kişinin Yaylak Jandarma Karakolu'nda işkence gördükleri bildirildi. Gözaltına alınanların adları şöyle: Adnan Kocaoğlu, Mevlüt Kocaoğlu, Osman Kocaoğlu, Müslüm Kocaoğlu, Adem Bayan, Ramazan Özgül, Ömer Doğan, Osman Duran adlı çocuklar ile Davut Duran, Fuat Kocaoğlu, Mustafa Taşkıran, Behçet Taşkıran ve Seydi Ercan. Gözaltında gözlerinin bağlandığını belirten Adnan Kocaoğlu, yaşadıklarını şöyle anlattı:

"25 Mart günü öğleden sonra askerler beni evden alarak karakola götürdü. Gece saat 03.00'a kadar karakol avlusunda bekletildik. Bu bekleme sırasında bizi gözümüzü kapatarak nezarethaneye alıp dövüyorlardı. Beni nezarethaneye aldılar gözüm kapalıydı. Başına silah dayayarak bana bu eylemi büyüklerimin yaptırdığını söylememi istediler. Tekme tokat vurup küfrediyorlardı. Köy muhtarının yanında komutan benim için 'Bu çocuktan iyi bir terörist olur, inşallah dağda karşılaşırız' deyip bağırıp çağırıyordu."

Adnan Kocaoğlu'nun babası Hamit Kocaoğlu ise çocuklardan bir gün sonra gözaltına alındığını bildirdi ve gözaltında kendilerine Atatürk büstünün kırılmasıyla ilgili soru sorulmadığını, HADEP'in köyde fazla oy almasının nedenleri konusunda

sorgulandıklarını söyledi. Yaylak Jandarma Karakolu'na geçici olarak gelen Osman adlı astsubayın kendisine, "Bu köyü haritadan silmek gerekir" dediğini söyleyen Kocaoğlu, gözaltına alınanlarından Davut Duran ve Seydi Ercan'ın okulda çocuğu olmadığını, sadece HADEP üyesi oldukları için gözaltına alındıklarını kaydetti.

N.K.: "Kadın satıcılığı yaptığı" gerekçesiyle İstanbul'da gözaltına alınan N.K. (21) adlı kadının Ataköy Osmaniyeli Polis Karakolu'nda tecavüze uğradığı bildirildi. N.K.'nin şikayeti üzerine Bakırköy Cumhuriyet Savcılığı, Asım Çetin adlı polis hakkında "tecavüz" iddiasıyla dava açtı. İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından açığa alınan Asım Çetin hakkında giyabi tutuklama kararı verildi.

Emine Pak: İstanbul Haznedar'da "hırsızlık" yaptığı iddiasıyla gözaltına alınan Emine Pak adlı kadın, Güngören Polis Karakolu'nda işkence gördüğünü açıkladı. Emine Pak, karakolda iki çocuğunun önünde dövüldüğünü ve cinsel tacize maruz kaldığını bildirdi. Emine Pak, Avukat Eren Keskin aracılığıyla suç duyurusunda bulundu.

Onur Ekinci, Nezir Naz, Düzgün Bilgin, Hozan Fetihoglu: İstanbul'da üniversite rektörlüklerine "Kürtçe eğitim için" dilekçe verdikleri gerekçesiyle tutuklanan Onur Ekinci, Nezir Naz, Düzgün Bilgin ve Hozan Fetihoglu adlı öğrenciler gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar. Avukatları aracılığıyla açıklama yapan öğrenciler, gözaltında yaşadıklarını şöyle anlattılar:

"Bazı isimler vererek tanıyıp tanımadığımızı öğrenmek istediler. YDÖ diye bir örgütün varlığını kabullendirmeye ve başkaları üzerine ifade vermeye zorladılar. Bu konularda bilgimiz olmadığını söylediğimizde ise haya sıkma, cop ile cinsel taciz, basınçlı su sıkma gibi işkencelere maruz kaldık. Ayrıca işkenceye maruz kalan diğer arkadaşlarımızın sesleri dinletildi."

Edibe Dalgali: İstanbul Esenler Kaymakamlığı'na "Kürtçe eğitim" için dilekçe verenler hakkında açılan davanın 25 Mart günü yapılan duruşmasını izleyen Edibe Dalgali'nin polisler tarafından dövüldüğü ve gözaltına alındığı bildirildi. Dalgali'nin 27 Mart gününe kadar gözaltında tutulduğu öğrenildi.

Mehmet Aydoğan, Haydar Renkli, İsmail Ülger, Cuma Renkli, Ahmet Menek, Ali Çiftçi, Hüseyin Güryol, Selma Gonca, Serpil Menek: Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesine bağlı Alibeyuşağı köyüne askerler tarafından düzenlenen baskında, Mehmet Aydoğan, Haydar Renkli, İsmail Ülger, Cuma Renkli, Ahmet Menek, Ali Çiftçi, Hüseyin Güryol, Selma Gonca ve Serpil Menek gözaltına alındı. Baskının "yasadışı örgüt üyesi oldukları" iddiasıyla aranan Mehmet Renkli ve İbrahim Renkli'yi bulmak amacıyla yapıldığı bildirildi. Hüseyin Güryol ve Ali Çiftçi adlı köylüler serbest bırakıldıktan sonra yaptıkları açıklamada, "gözaltına alınanların şiddete maruz kaldığını" bildirdiler.

Yüksel Bulut, Eylem Çolak: 8 Nisan günü tutuklanan Atılım gazetesi Gaziantep muhabiri Yüksel Bulut ve Eğitim-Sen üyesi Eylem Çolak, avukatlarının itirazı üzerine 19 Nisan günü serbest bırakıldı. Yüksel Bulut ve Eylem Çolak, İHD Gaziantep Şubesi'nde düzenledikleri basın toplantısında, gözaltında tutuldukları süre içinde askıya alındıklarını, üzerlerine basınçlı su sıkıldığını ve cinsel tacize uğradıklarını bildirdiler.

Muhbet Kaval: Van DGM Savcılığı'nın Newroz kutlamaları nedeniyle açtığı soruşturma nedeniyle 19 Nisan günü ifadesi alınan Muhbet Kaval adlı kadın tutuklandı. Kaval'ın cezaevine götürülmek üzere mahkeme salonundan çıkarılırken koridorda bekleyen polisler tarafından ağır bir biçimde dövüldüğü bildirildi.

Hüseyin Uçak, Baran Ok: Diyarbakır Dicle Üniversitesi'nde okuyan Hüseyin Uçak ve Baran Ok adlı öğrenciler, polis tarafından dövüldükleri gerekçesiyle Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundular. Yemekhane çıkışında polisler tarafından gözaltına alındıklarını ve Tıp Fakültesi binası içindeki polis odasına götürüldüklerini belirten öğrenciler burada dövüldüklerini bildirdiler.

Ferhat Çelik, Kudbettin Çelik: 16 Nisan günü Diyarbakır'ın Hazro ilçesinde lise öğrencisi Ferhat Çelik, "Kürtçe konuştuğu" için Meliha Kahraman adlı öğretmenin tarafından dövüldü. Bu olay üzerine 17 Nisan günü suç duyurusunda bulunmak için Cumhuriyet Savcılığı'na giden babası Kudbettin Çelik de öğretmenin polis eşi Mesut Kahraman tarafından gözaltına alındı. Kudbettin Çelik daha sonra "halkı düşmanlığa kışkırttığı" iddiasıyla TCY'nin 312. maddesi uyarınca tutuklandı. Babasının gözaltına alınmasından sonra Emniyet Müdürlüğü'ne ifade vermeye çağrıldığını anlatan Ferhat Çelik, Murat adındaki bir başkomiser tarafından dövüldüğünü ve ifadesinin de farklı bir şekilde yazıldığını söyledi.

Gökmen Alakuş: 17 Nisan günü İstanbul Küçükalyalı'da "hırsız olduğu" iddiasıyla gözaltına alınan Gökmen Alakuş adlı kişi, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şube Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü açıkladı. Alakuş gözaltında, gözlerinin ve ellerinin bağlandığını, çırılçıplak soyularak ellerinden elektrik verildiğini, hayallarının sıkıldığını bildirdi. 15 dakika kadar işkence gördükten sonra kendisine gelmesi için vücuduna su sıkıldığını anlatan Alakuş, hırsız olmadığını anlaşılmamasından sonra iki gün daha gözaltında tutulduğunu söyledi.

Ahmet Yıldız, Zeki Kılavuz, Yıldız Kılavuz, İzzet Ensen: 18 Nisan günü İzmir'in Buca ilçesinde "hırsızlık" iddiasıyla gözaltına alınan Ahmet Yıldız, Zeki Kılavuz, Yıldız Kılavuz ve İzzet Ensen adlı kişilerin Kapıkaya Jandarma Karakolu'nda işkence gördükleri bildirildi. Zeki Kılavuz, üç kişi tarafından ağzının bantla kapatıldığını ve ormanlık bir alana götürüldüğünü söyledi. Kılavuz, burada kafasına tabanca dayandığını,

sürüklendiğini, hayallarına ve bacaklarına copla vurulduğunu, tuvalet ve su ihtiyaçlarının karşılanmadığını bildirdi.

Gözaltında hakarete maruz kaldığını anlatan Ahmet Yıldız da "Küçük bir odaya alınarak çırılçıplak soyulduk. 10 dakika sonra 'giyinin' diyerek diğerlerini alıp götürdüler. Sonra bana 'sen cezasısın tekrar soyun' dediler. Sürekli ayakta tutuldum, 5-6 saat boyunca ellerim başımın iki yanında duvara dayalı şekilde bekletildim. Bana yemek verilmedi, tuvalete de çıkartılmadım" dedi.

Yıldız ve Kılavuz'la benzer uygulamalara maruz kalan İzzet Ensen ise "suçu kabul etmezsen çocuğunu kaçırmız" diyerek tehdit edildiğini anlattı.

Söz konusu kişilere, gözaltında görüştükleri avukatları Aykut Dikencik'e "işkence gördüklerini söylemeleri" nedeniyle yeniden işkence yapıldığı bildirildi. Avukat Dikencik'in haber vermesi üzerine 19 Nisan günü karakola giden İzmir Barosu İşkenceyi Önleme Grubu üyeleri, İstanbul Protokolü uyarınca mağdurların hastaneye sevk edilmesini sağladı.

Avukatlar, Torbalı İlçe Jandarma Bölük Komutanı Şerif Bek hakkında da suç duyurusunda bulundu. Avukatların saat 21.00 sıralarında görüştüğü Torbalı Cumhuriyet Savcısı'nın talimatı üzerine Zeki Kılavuz avukatı refakatinde İzmir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne kaldırıldı. Zanlılar daha sonra Torbalı Sulh Ceza Mahkemesi tarafından "hayvan hırsızlığı" iddiasıyla tutuklandı. Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde Zeki Kılavuz'a hayallarında şişkinlik ve kan toplama emarelerinin bulunmasına rağmen "önceden görülen enfeksiyona bağlı olarak meydana gelmiş" şeklinde bir rapor verildiğini ifade eden avukatlar, karakolda Kılavuz'a "eskiden meydana gelen bir kazada hayalarından yaralandığı" yolunda rapor imzalandığını bildirdiler.

İşkence olayı nedeniyle Cumhuriyet Savcılığı'nın açtığı soruşturma takipsizlik kararıyla sonuçlandı.

İlk kez işkenceye gözaltı sürecinde müdahale edilerek İstanbul Protokolü'nün uygulanmasının sağlandığını vurgulayan avukatlar, "Protokol çerçevesinde işkence yapan jandarma hakkında ilk aşamada suç duyurusunda bulunduk. İşkencenin etkin soruşturulması için sanıkların protokol kriterleri doğrultusunda adli tıp ve üniversite hastanelerine sevklerini talep ettik. İzlenecek yöntemleri hayata geçirmek için TİHV ile temasa geçtik. Delillerin toplanması aşamasında müdafilerin aktif katılımını istedik. Bu çerçevede hastaneye sevk edilen sanıkların yanında avukatını bulundurduk. Sanıkların psikolojik muayenelerini gerçekleştirdik. Karakolda bulunanların sanıklarla yapılan yüzleştirmelerinde işkence yapan bir kişi sanıklar tarafından teşhis edildi." dediler.

Kürtçe Eğitim İçin Dilekçe Veren 45 Kişi: Anayasa'nın "eğitim ve öğrenim hakkı"na ilişkin 42. maddesinin

kaldırılması istemiyle 26 Nisan günü TBMM'ye mektup gönderen HADEP Gaziantep İl Örgütü üyelerine müdahale eden polisler, Raşit Güneş, Hüseyin Dengiz, Ramazan Yakut ile adları öğrenilemeyen bazı kişileri gözaltına aldı. Daha sonra HADEP İl Örgütü binasında da İl Başkanı Abdullah İnce, Parti Meclisi üyesi Cemil Aydoğan, Abdurrahman Doğan, Abdurrahman Kandemir, Vakkas Dalkılıç, Osman Bilgiç, Şahinbey İlçe Başkanı Rıdvan Özer, Şehitkamil İlçe Başkanı Mehmet Aslanoğlu, Tahir Ürper, Halil Çıkan, Nesrin Aydemir, Fatma İnce, Rabia Özer, Fadile Tizkaya, Hasan Yılmaz, Mehmet Yaman, Hacı Erkan Sezai Karatay, Gülsüm Demir, Sakine Demir ve Yedinci Gündem gazetesi dağıtımcısı Mehmet Işık gözaltına alındı. Gözaltına alınan 45 kişi 27 Nisan günü sabaha karşı serbest bırakıldı. İnce, gözaltına alınanlardan bazılarının polisler tarafından dövüldüğünü bildirdi.

Bahattin Doğru: Diyarbakır Bağlar beldesinde 26 Nisan günü gözaltına alınan Bahattin Doğru, gözaltına işkence gördüğünü açıkladı. 4 gün gözaltında kaldıktan sonra tutuklanan Bahattin Doğru, cezaevinde avukatı Reyhan Yalçındağ ile yaptığı görüşmede gözaltında çırılçıplak soyulduğunu, dövüldüğünü, hayalarının sıkıldığını ve vücudunda sigara söndürüldüğünü söyledi. Doğru, vücudundaki izlere karşı Bağlar 3 No'lu sağlık ocağında görevli hekimin kendisine "darp ve cebir izi yok" şeklinde rapor verdiğini ifade etti.

Ahmet Uçar, Murat Teber, Sezen Harnuboğlu: 3 Mayıs günü İHD İstanbul Şubesi'nde basın açıklaması yapan Ahmet Uçar, Murat Teber ve Sezen Harnuboğlu gözaltında işkence gördüklerini açıkladı. Uçar, 26 Nisan günü Teber ile birlikte gözaltına alındıktan sonra işkenceye maruz kaldıklarını, kendilerine ajanlık teklif edildiğini ve serbest bırakıldıktan sonra da ölümle tehdit edildiklerini söyledi. 28 Nisan günü gözaltına alınan Harnuboğlu da götürüldüğü Küçükçekmece İlçe Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü bildirdi.

Cengiz Yetkin: Cengiz Yetkin İHD İzmir Şubesi'nde düzenlediği basın toplantısında 30 Nisan günü Karşıyaka ilçesinde gözaltına alındığını ve dövüldüğünü açıkladı. Yetkin, İHD İzmir Şubesi'nde düzenlenen basın toplantısında olay günü bir arkadaşına ait araçla Bostanlı sahilinden Karşıyaka iskelesine giderken polisler tarafından durdurulduklarını ve Bostanlı Polis Karakolu'na götürüldüklerini söyledi. Aracı kendisinin kullanmasına rağmen arkadaşının suçlandığını aktaran Yetkin, şunları söyledi:

"İtiraz edince sarışın bir polis memuru, 'şerefsiz, o... çocuğu' diyerek küfretti. Ben de 'beyefendi ben size düzgün bir şekilde hitap ediyorum siz de o şekilde hitap ediniz' dedim. Bunun üzerine 5-6 polis üstüme saldırdı. Her yerden darbeler aldım. Suratıma ve gözüme pespeşe yumruk darbeleri indi. Yere düştüğüm halde tekmelemeye devam edildi. Bir tekme de çeneme aldım ve bir dişim kırıldı. Dudağım yarıldı. Hastaneye götürmek yerine beni nezarethaneye koydular. Daha sonra alkol muayenesi

için Adli Tıp Kurumu'na götürüldüm. Fenalaşmam üzerine Bayraklı Hastanesi'ne oradan da Ege Üniversitesi Hastanesi'ne götürüldüm. O gece orada kaldım. Ertesi gün kırılan burnumun ameliyat edilmesi gerekiyordu. Ancak apar topar savcılığa çıkarıldım. Hastaneden rapor alabilmem için 129 milyon para gerekiyordu, ödeyemediğim için raporu alamadım. Adli Tıp'taki raporlarımı da vermediler, hala karakolda duruyor."

Yetkin karakolda görevli 3 polis ile bir komiser hakkında 2 Mayıs günü Karşıyaka Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunduğunu da söyledi.

Ali Taman, Ali Yıldız: 1 Mayıs İşçi Bayramı kutlamalarında Tunceli'de gözaltına alınanların işkence gördüğü bildirildi. EMEP Tunceli İl Örgütü'nden yapılan açıklamada, kutlamalar sırasında EMEP İl Sekreteri Ali Taman'ın dövüldüğü ve polis köpeği tarafından ısırıldığı belirtildi. Gözaltına alınanlardan Ali Yıldız'ın da götürüldüğü Tunceli Merkez Karakolu'nda ağır biçimde dövüldüğü ve işkence nedeniyle yürüme güçlüğü çektiği kaydedildi. 1 Mayıs günü Tunceli'de düzenlenen basın açıklaması sırasında gözaltına alınan Ali Yıldız ve Gökhan Gündoğan adlı EMEP üyeleri tutuklandı.

C.A. Ö.Ö.: "İstanbul'da 2001 yılı Mart ayında Yasemin Durgun adlı genç kızı öldürdükleri" iddiasıyla 5 Mayıs günü gözaltına alınan C.A. ve Ö.Ö. adlı gençlerin işkence gördüğü bildirildi. İstanbul Barosu CMUK Uygulama Servisi avukatlarından Metin İriz'in verdiği bilgiye göre, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Organize Suçlar Şube Müdürlüğü'nde 4 gün işkenceye maruz kalan gençlere Haseki Hastanesi ve Beyoğlu Adli Tıp Şube Müdürlüğü tarafından "sağlam" raporu verildi. Ancak itiraz üzerine Beyoğlu Cumhuriyet Savcılığı tarafından İstanbul Tıp Fakültesi Adli Tıp Ana Bilim Dalı Başkanlığı'na sevk edilen gençlere "vücutlarına elektrik verildiği ve gözaltında dövüldükleri" yönünde rapor verildi. Avukat Metin İriz, polisler ve sağlam raporu hazırlayan hekimler hakkında suç duyurusunda bulduklarını bildirdi.

Yakup Başboğa, Zübeyir Avcı, Aziz Yücedağ, Şermin Erbaş, Lokman Koçhan, Mahmut Kuzu, Mahsum Bilen, Mikail Bülbül, Abdülkerim Koşar, Faruk Kılıç, Lokman Kuzu, Ahmet Ökten: Mardin'in Kızıltepe ilçesinde 7 Mayıs gecesi düzenlenen ev baskınlarında gözaltına alınan Yakup Başboğa, Zübeyir Avcı, Aziz Yücedağ, Şermin Erbaş, Lokman Koçhan, Mahmut Kuzu, Mahsum Bilen, Mikail Bülbül, Abdülkerim Koşar, Faruk Kılıç, Lokman Kuzu adlı öğretmenler ve mühendis Ahmet Ökten 10 Mayıs günü tutuklandı. Tutuklama kararının "evlerde bulunan Kürtçe kitaplar" nedeniyle verildiği öğrenildi.

İHD Mardin Şube Başkanı Hüseyin Cangir, tutuklanan öğretmenlerden 3 aylık hamile olan Şermin Erbaş'ın işkence nedeniyle gözaltında düşük yaptığını bildirdi. Cangir, Lokman Koçhan ve Abdülkerim Koşar'ın da Hepatit-B hastası olduğunu söyledi. Eğitim-Sen Mardin

Şubesi tarafından yapılan açıklamada da gözaltına alınanların işkence gördüğü bildirildi. Açıklamada, gözaltına alınanların üzerine basınçlı su sıkıldığı, başlarına naylon torba geçirilerek havasız bırakıldığı, dövüldüğü, üç gün aç-susuz bırakıldığı, çınlıplak soyulduğu, testislerinin sıkıldığı ve zorla marş okutulduğu bildirildi. Açıklamada Şermin Erbaş'ın işkence nedeniyle rahatsızlandığı ve Diyarbakır Tıp Fakültesi Hastanesi'ne kaldırıldığı da kaydedildi.

İHD Diyarbakır Şube Başkanı Osman Baydemir, 15 Mayıs günü düzenlediği basın toplantısında, "Gözaltına alınan edebiyatçılar, soğuk ve tazyikli su ile ıslatılıp koridorda ayakta yüzleri duvara dönük bir şekilde bekletildi. Başlarına kumaştan yapılmış torba geçirilen öğretmenler, üç gün boyunca uykusuz bir şekilde ayakta bekletildiler. Öğretmenlere, psikolojik işkence amaçlı yüksek sesle müzik dinletilip, aç bırakıldılar" dedi.

Uluslararası Af Örgütü de gözaltına alınanların işkence görmesi nedeniyle acil eylem çağrısında bulundu. Af Örgütü'nün çağrısında, protesto mektuplarının İçişleri Bakanı Rüştü Kazım Yücelen, Mardin Emniyet Müdürü Orhan Kaya ve insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Nejat Arseven'e gönderilmesi istendi.

Şermin Erbaş, Aziz Yücedağ, Nurettin Demir, Faruk Kılıç ve Mahmut Kuzu adlı öğretmenler ile mühendis Ahmet Ökten, avukatlarının itirazının kabul edilmesi üzerine 14 Mayıs günü serbest bırakıldı. Yakup Başboğa, Zübeyir Avcı, Lokman Koçhan, Mahsun Bilen, Mikail Bülbül, Abdülkerim Koşar da 3 Haziran günü serbest bırakıldı.

Cem Çakabay: Cem Çakabay (23) adlı genç, İzmir'in Menderes ilçesine bağlı Ahmetbeyli beldesinde jandarma karakolunda görevli astsubaya "komutanım" diye hitap etmediği için işten atıldığını ve jandarmalar tarafından dövüldüğünü açıkladı. Bingöl'den çalışmak için İzmir'e geldiğini anlatan Cem Çakabay, bir konu üzerine konuştuğu Jandarma Karakolu'ndan "Şükrü" adlı uzman çavuşun kendisine, "Bana komutanım diye hitap edeceksin" dediğini, kendisinin de "Ben askerliğimi yaptım, kimseye komutanım demeyeceğim" yanıtı verdiğini söyledi. Çakabay, jandarmaların iş yerine gelerek rahatsız etmeleri nedeniyle 9 Mayıs günü işten atıldığını söyledi. Aynı gün iş çıkışında jandarma aracına zorla bindirildiğini belirten Çakabay, Şükrü adlı uzman çavuşun da aralarında bulunduğu dört kişi tarafından ıssız bir yere götürüldüğünü ve kalaslarla dövüldüğünü bildirdi. Çakabay, "Dördü birden kalaslarla kafama vurmaya başladı. Ellerimle kafamı korumaya çalışıyordum ancak ellerimi zorla başımdan aşağı indirip kafama vurmaya devam ediyorlardı. Daha sonra sürüklenerek yol kenarına bırakıldım. Zorla ayağa kalkarak eve gittim. Bayılınca arkadaşlarım tarafından Ege Üniversitesi Acil Servisi'ne kaldırıldım" dedi. Hastanede Çakabay'a üç günlük rapor verildiği öğrenildi.

İsa Demirci: Adıyaman'ın Kahta ilçesinde "Emniyet Müdürlüğü binasına şüpheli baktığı" iddiasıyla gözaltına alınan İsa Demirci adlı kişi, polisler tarafından dövüldüğünü bildirdi. Demirci, ertesi gün baş dönmesi ve mide bulantısı üzerine Kahta Devlet Hastanesi'ne gittiğini belirterek, "İsrarlarım üzerine Adıyaman Devlet Hastanesi'ne sevk edildim. Sevk edilmeme rağmen hastane bana bakmayı kabul etmedi. Bunun üzerine İHD Adıyaman Şubesi'ne başvurudum. Şube yöneticileri ile Adıyaman Devlet Hastanesi'ne gittik, ancak polisler hastanede yoğun önlem almıştı. Bu nedenle rapor alamadan döndük" dedi.

Vakkas Beran, Maşallah Uçar, Abdullah Vural: HADEP Gaziantep İl Örgütü Gençlik Kolları tarafından 21 Nisan günü düzenlenen etkinlikle ilgili ifadelerinin alınması için Emniyet Müdürlüğü'ne çağrılan üç HADEP'linin dövüldüğü bildirildi. HADEP Gaziantep İl Başkanı Abdullah İnce, 10 Mayıs günü Emniyet Müdürlüğü'ne gittiklerinde yanında bulunan Vakkas Beran, Maşallah Uçar ve Abdullah Vural'ın polisler tarafından dövüldüğünü söyledi.

Salih Yılar: 14 Mayıs günü Diyarbakır'ın Kaynaratepe mahallesinde gözaltına alınan Salih Yılar, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü açıkladı. Yılar, şunları söyledi:

"1. katta kimliğim alındıktan sonra hücreye götürüldüm. Daha önce 6 kez gözaltına alındığımdan buranın Çevik Kuvvet olduğunu anladım. Üzerimi soydular, ayakkabılarımı çıkardılar, gözlerim göz bandıyla kapalı bir şekilde sorgu odasına götürüldüm. Beni arabaya bindiren ve sorgu odasına götüren her iki polisi de daha önce alındığım gözaltılarımdan tanıyorum. Sorgu odasında bana önce çok kibar davrandılar, benimle arkadaş olmak istediklerini söylediler. HADEP'te hakkımda ajanlık söylentilerinin olduğunu, milis olduğumu söyleyerek birlikte çalışmayı önerdiler. Ben bunları reddedince soyunmamı istediler. Çınlıplak soyulduktan sonra yandaki odaya götürüldüm. Götürüldüğüm odada iki kişi kollarımın üzerine oturdu, diğerleri de parmak uçlarına elektrik vermeye başladılar. Bu işkence kısa aralıklarla yaklaşık yarım saat devam etti. Yüzümde ve sol dizimde sigara söndürdüler. Daha sonra başka bir odaya götürüp, üzerime kovayla su dökmeye başladılar. Bu sırada kendimi kaybettim. Uyandığında Diyarbakır Devlet Hastanesi'ndeydim. Doktor adımlı ve soyadımı sordu, o sırada 4 sivil polis içeri girip doktoru dışarı çıkardılar. Bana gayet sakin bir şekilde 'sana elimizden gelen yardımı yapacağız, sana bunu yapanlar alkollü arkadaşlarımız, onları da cezalandıracağız, HADEP'lilerin seni dövdüğünü söyle.' şeklinde konuştular. Ellerindeki belgeleri imzalamamı ve soyadımı kimseye söylemememi istediler. O esnada doktor içeri girerek kan kaybından öleceğimi ve hemen ameliyata alınmam gerektiğini söyledi. Ameliyattan çıktıktan sonra polisler tekrar odaya gelerek ailemi ve diğer hastaları dışarı çıkardılar. Dört

polis yanımda kaldı. Aralarından biri aynı şeyleri tekrarladı. Hastanede kaldığım sürece polis hep yanımdaydı ve aynı teklifler devam etti. Ayrıca ameliyattan sonra sol elimin 4 parmağı işlevini yitirdi. 15 Mayıs günü saat 11.000-12.00 sıralarında iki polis aracı gelerek beni ve abimi alarak emniyete götürdü. Beni götüreren polisler oradaki yetkililere 'biz bu şahsı sizin mintikanızda bulduk' dediler. Ancak oradakiler bunu kabul etmeyince tartışma yaşandı. Bunun üzerine bizi Çevik Kuvvete götürerek boş bir odaya bıraktılar. Daha sonra beni boş bir odaya götürerek gözlerimi açtılar ve ellerindeki ifadeleri imzalamamı istediler. Ben reddedince 'üzgünüz seni yarın yine buraya getireceğiz' deyip bizi eve bıraktılar."

Yılar, işkence nedeniyle belinde, kollarında, omuzlarında, kasıklarında ve testislerinde ağrılar olduğunu, sırtında darp izleri, kollarında da sigara yanığı izlerinin bulunduğunu söyledi.

Tahsin Gündüz: Tahsin Gündüz adlı kişi 18 Mayıs günü Diyarbakır'da sivil polisler tarafından dövüldüğünü bildirdi. Gündüz, olay günü Ofis semtinden Seyrantepe semtine gitmek üzere bindiği minibüste yer olmadığı için ayakta yolculuk yaptığını belirterek minibüsün fren yapması üzerine iki kişinin üzerine devrildiğini anlattı. Bu kişilerin kendisine hakaret ettiğini ifade eden Tahsin Gündüz, minibüsten inince bu kişilerin gözüne sert bir cisimle vurduğunu söyledi.

Gündüz, "Bana saldıranlar, olay yerinden ayrılırken polisler tarafından durduruldu ve Güven Polis Karakolu'na götürüldük. Orada beni dövenlerin sivil polis oldukları ortaya çıkınca serbest bırakıldılar. Karakol polisleri beni bilmediğim bir yere götürerek kafama silah dayadı ve şikayetçi olmam durumunda

ölümle tehdit ettiler. Sonra polisler tarafından Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne götürüldüm. Burada tedavim yapıldı. Ancak Ali Tahir Yıldız adına sahte bir rapor düzenlediler." dedi.

Gündüz, kendisini döven polisler ve sağlık raporuna sahte isim yazanlar hakkında suç duyurusunda bulundu.

Tahir Can: Tahir Can adlı öğrenci Mardin'in Kızıltepe ilçesinde "19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı'nda İstiklal Marşı okunurken saygı duruşunda bulunmadığı" gerekçesiyle polisler tarafından dövüldü. Polislerin olaya müdahale etmek isteyen ağabeyi lise öğretmeni Erdal Can ve bazı öğretmenleri de tartakladığı bildirildi. Tahir Can'a 7 günlük rapor verildiği öğrenildi.

Şahin Köse: Tınazlı (Erzurum) muhtarı Şahin Köse, 5 polisi dövdüğü gerekçesiyle tutuklandı. Erzurum Baro Başkanı Faruk Terzioğlu'nun verdiği bilgiye göre olay şöyle gelişti: 19 Mayıs günü içkiliyken minibüs şoförleriyle tartışan Köse, olay yerine gelen polisler tarafından dövüldü. Daha sonra elleri kelepçeli olarak hastaneye götürülen Köse burada da "küfrettiği" gerekçesiyle 20 kadar polis tarafından tekrar dövüldü. Polislerden beşi "kendilerini dövdüğü" gerekçesiyle Köse hakkında suç duyurusunda bulundu. Köse bunun üzerine "görevli memura darp" iddiasıyla tutuklandı.

Ali Aslan: İHD Adana Şube Başkanı Şeyhmuz Kaya, 25 Mayıs günü Sarıçam mahallesinde kendisini gözaltına almak isteyen polisler direnen Ali Aslan adlı kişinin dövüldüğünü bildirdi. Kaya, Sarıçam'ın hastaneden rapor almasına karşın polisler hakkında soruşturma başlatılmadığını söyledi.

Hortum Süleyman sunar! / Murat Çelikkan (Radikal-29 Mayıs 2002)

Müzikhol tıklım tıklımdı. İçerde her zamanki gibi Anadolu'dan, çevre semtlerden gelen erkekler içki içiyordu. Birden bir adam bağırarak içeri girdi: "İbneler bu semte adım atamayacaksınız." Bağırın adam komiserdi ve yanında baskın için gelen polisler vardı. Müzikholü hakaretlerini sürdürerek boşalttı. Dışarıda sıraya dizdiği müşterilere şunları söylüyordu: "Nonoş musun? Senin ibne olduğun her tarafından belli, bıyığın da olsa fark etmez." Adamları yumruklayıp tekmeliyordu.

"Yasal olarak böyle bir şey yapmaya hakkınız yok" diyen mekan sahibi de nasibini aldı. Bu bir film ya da Nazi dönemini anlatan bir romandan değil, İstanbul'dan. Geçen cumartesi gecesi (25 Mayıs) Fatih'teki Değirmen Müzikholü'nde yaşandı. Baskını yapan Süleyman, namı diğer 'hortum Süleyman'. Hani gözaltına alınan travestilere hortumla dayak atarken görüntüleri yayımlanan adam. Hala gözaltındakilere kötü muameleden 27 yıl hapis istemiyle Beyoğlu'nda yargılanıyor. Olsun, emniyet teşkilatı onu başka bir semtin başına bela etmekten geri durmuyor. Şimdi Fatih'de 'görev' yapıyor. Hem de İstanbul Emniyet Müdürü Hasan Özdemir'in, bir hafta önce sarf ettiği şu sözlere rağmen: "İnsan hakları konusunda büyük devletlerde ne varsa, bizde de o olacak. Yakalanan kim olursa olsun dövme, sövme olamayacak. Savcılarımız sanıklara nasıl davranıyorsa, polis de aynı şekilde davranacak."

Süleyman Ulusoy¹¹ hakkında cumartesi gecesi yaptıkları nedeniyle soruşturma açılacak mı? Görevden alınacak mı? Kafayı bu denli travestiler ve gay'lere takmasının altında özel bir psikolojik neden aranacak mı? Yoksa görevde kalacak mı? Özdemir, sözlerinde samimi mi?

Osman Karademir: İstanbul Üsküdar'da 25 Mayıs günü "hırsızlık" iddiasıyla gözaltına alınan Osman Karademir, Üsküdar Asayiş Büro Amirliği'nde (Çinili Karakol) işkence gördüğünü açıkladı. Hakkındaki şikayet nedeniyle çağrıldığı Çinili Polis Karakolu'nda daha önceden tanıdığı Hakan ve Mesut adlı polislerle

karşılaştığını belirten Karademir, hırsızlıkla ilgisinin olmadığını belirtince polislerin "şikayetçinin 'teşkilattan

¹¹ 18 Eylül günü İstanbul Aksaray'da, üzerinde silah gördüğü Mehmet Erdoğan adlı kişiye kimliğini soran Vedat Ulusoy adlı polis memuru silahlı saldırıya uğradı. Başkomiser Süleyman Ulusoy'un kardeşi Vedat Ulusoy 23 Eylül günü hastanede öldü.

birinin akrabası' olduğunu söylediklerini aktardı. Karademir, "Mesut ve Hakan adlı polisler ellerimi arkadan kelepçeleyip gözlerimi bağladı. Merdivenlerden aşağı kata indirildim. Tanımadığım ve 'Komiser Dünder' diye hitap ettikleri bir polisin sesi duyuluyordu. Beni çınlıplak soydular. Küfür edip dövmeğe başladılar. Ayak parmaklarıma, göğüs uçlarıma ve cinsel organıma kablo bağladılar ve elektrik verdiler. Öyle canım acıyordu ki kafamı yere vuruyordum. Hakan ve Mesut'a, 'Yapmadığım suç bana atıyorsunuz. Beni tanıdığınız halde bunu yapıyorsunuz. Vicdanınız yok mu' dediğimde Dünder isimli polis bana 'onlar burada değil' diyordu. Sonra bayılmışım." dedi.

Gözünü açtığı anda tanıdığı polislerle birlikte kendini bir otomobilde bulunduğunu belirten Karademir, polislerin kendisine, "Kusura bakma bu iş bizi aşırıyordu. İşkence görmene üzüldük. Ama biz yoktuk aşağıda" dediklerini aktardı.

Karademir daha sonra götürüldüğü Haydarpaşa Numune Hastanesi'nde yaşadıklarını doktora anlatmasına karşın kendisine sağlam raporu verildiğini bildirdi. 29 Mayıs günü Üsküdar Kaymakamı Abdülvahap Yıldırım tarafından çağırıldığını belirten Karademir, daha sonra gönderildiği hastaneden "elektrik işkencesine bağlı olarak cinsel bölgede ağrı ve hassasiyet olduğu, idrarından kan geldiği" yolunda rapor verildiğini anlattı.

Karademir, serbest bırakıldıktan sonra 5 polis hakkında önce İstanbul Valiliği'ne, sonra Üsküdar Cumhuriyet Savcılığı'na ve Üsküdar Kaymakamlığı'na şikayette bulundu. Üsküdar Kaymakamlığı'nın "yeterli delil bulunmadığı" gerekçesiyle polisler hakkında soruşturma izni vermemesi üzerine Karademir, İstanbul İdare Mahkemesi'ne başvurarak karara itiraz etti.

Karademir, İdare Mahkemesi'nin Aralık ayında polislere tebligat yapması üzerine kendisine işkence yapılması için emir veren Başkomiser Remzi Akıncı'nın kendisini davasından vazgeçmesi için iki kez ölümlü tehdit ettiğini bildirdi. Karademir, Başkomiser Akıncı'nın kendisine, "İtimiz kopuğumuz çok. Seni birisine öldürtürüm. Kimsenin haberi bile olmaz" dediğini ileri sürdü.

Sıddık Onay: Diyarbakır'da hırsızlık yaptığı iddiasıyla 25 Mayıs günü gözaltına alınan Sıddık Onay (16) adlı çocuğa işkence yapıldı. 29 Mayıs günü tutuklanan Sıddık Onay'a avukatı Şehmus Kabadayı'nın polisler hakkındaki suç duyurusu üzerine götürüldüğü Adli Tıp Kurumu'ndan rapor verildiği bildirildi. Sıddık Onay'ın Cumhuriyet Savcılığı'nda ifadesinin alınması sırasında avukatının ısrarına karşın işkence izlerinin tutanağa geçirilmediği bildirildi. Avukat Mesut Beştaş da Onay'a işkence yapılması nedeniyle AİHM'e başvurdu.

Abbas Görür, Ali Taş, Oruç Ay: 28 Mayıs günü

Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde "duvarlara KADEK/PKK ve Abdullah Öcalan lehine slogan yazdıkları" iddiasıyla gözaltına alınan üç kişinin işkence gördüğü açıklandı. "Yasadışı örgüte yardım" ettikleri iddiasıyla tutuklanan Abbas Görür, Ali Taş ve Oruç Ay'ın yakınları tarafından yapılan açıklamada, üç gencin gözaltında dövüldüğü, üzerlerine basınçlı su sıkıldığı bildirildi. Açıklamada, gençlerin polis baskısı nedeniyle işkenceyi açıklamaya çekindikleri de belirtildi.

Zülfü Ulumaskan (16), Mustafa Ulumaskan:

Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesinde 4 Aralık 1997 tarihinde kaybolan Sadık Ulumaskan (75) ve oğlu Seyithan Ulumaskan'ın (29) yakınlarının AİHM'ye başvurmalarından sonra tehdit edildikleri ve kaçırıldıkları bildirildi. Arama çabalarının Türkiye'de sonuç vermemesi üzerine 4 Nisan 2001 tarihinde AİHM'ye başvurduklarını anlatan Sadık Ulumaskan'ın oğlu Mustafa Ulumaskan, AİHM'ye yaptıkları başvurunun ardından telefonla tehditler aldığını söyledi.

Kendisinin "Yeşil'in sağ kolu olduğunu" belirten biri tarafından sürekli tehdit edildiğini ifade eden Mustafa Ulumaskan, telefonla "Siz niye AİHM'ye başvurduunuz. Şimdi bunun bedelini ödeyeceksiniz. Sizi yaşatmam" tehditlerinin ardından oğlu Zülfü Ulumaskan'ın Mayıs ayı sonlarında kaçırılarak işkence yapıldığını kaydetti. Ulumaskan, "Oğlum kimliği belirsiz kişilerce kaçırıldı ve çınlıplak soyularak işkence yapıldı. Oğluma itirafçılık dayatıldı. Benden de 150 bin Euro para isteniyor. Ödemezsem, babam ve kardeşim gibi öldürüleceğim tehdidinde bulundular" dedi. Ulumaskan, telefon eden kişilerin 150 bin Euro'nun 100 bininin Diyarbakır'da görev yapan Yüzbaşı Mithat Batur'a, diğer 50 bininin ise kendilerine verilmesini istediklerini söyledi.

Ali Gezer, Ali Uğurlu: İHD Adana Şubesi'nde 14 Haziran günü basın toplantısı düzenleyen Devrimci Demokrasi gazetesi çalışanı Ali Polat, 1 Haziran günü saat 11.30 sıralarında sivil polisler tarafından gözaltına alınan gazete çalışanı Ali Gezer'in, arabada dövüldüğünü ve hakarete uğradığını bildirdi. Ali Polat, Ali Gezer'in daha sonra bilmediği bir yere götürülerek askıya alındığını ve 2 Haziran günü Adana Şakirpaşa mahallesinde boş bir arazide bırakıldığını söyledi. Ali Polat, 5 Haziran günü gözaltına alınan Ali Uğurlu adlı kişinin de işkence gördüğünü bildirdi.

Şefik Çelik: Siirt'te Şefik Çelik adlı hamal askerler tarafından dövüldü. Edinilen bilgiye göre, Yaşar Yıldız adlı astsubayın evini taşıyan Şefik Çelik, daha sonra parasını alamadı. Şefik Çelik'in parasını alabilmek için birkaç kez haber göndermesi üzerine Haziran ayında Yaşar Yıldız, Muharrem Beyazıt ve Mesut Demir adlı astsubay arkadaşlarıyla birlikte Çelik'i Güreş caddesinde ağır bir biçimde dövdü. Ardından Şefik Çelik'i bir arabaya bindirerek kent dışına götürdüler. Çevrede bulunanların ihbarı üzerine arabayı kent dışında durduran polisler, üç astsubayı gözaltına aldı.

Yaşar Yıldız, Muharrem Beyazıt ve Mesut Demir, Siirt Cumhuriyet Savcılığı'nda ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakıldı.

Bayram Bozyel, Ümit Tektaş, Kemal Aras, Haydar Fırat, Mehmet Eren: HAK-PAR Diyarbakır İl Örgütü binasına 12 Haziran günü düzenlenen baskında gözaltına alınanların kötü muamele gördüğü bildirildi. HAK-PAR Genel Başkan Yardımcısı İbrahim Güçlü, yaptığı açıklamada 12 Haziran günü gözaltında alınan 23 kişinin sorgularının sürdüğünü, Avukat Sedat Çınar'ın gözaltında tutulanlardan Genel Başkan Yardımcısı Bayram Bozyel, Ümit Tektaş, Kemal Aras, Haydar Fırat ve Mehmet Eren ile görüştüğünü bildirdi. İbrahim Güçlü'nün verdiği bilgiye göre, müvekkillerinin "kötü koşullarda sorgulanması nedeniyle" Diyarbakır DGM Başsavcılığı'na başvuran Avukat Sedat Çınar, dilekçesinde şöyle dedi:

"Müvekkillerim havasız, doğal aydınlatması olmayan hücrelerde tecrit koşullarında tutuldukları, gözleri bağlı sorgulandıkları, az yiyecek verildiği ve sınırlı sayıda tuvalete götürüldükleri, Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın 15. maddesinde yer alan sanık haklarından yararlanamadıkları, susma hakkının militanca bir tutum olduğu konusunda uyarıldıkları, suçlama için ciddi bir kanıt gösterilmediği, polislin araştıracağı bir delilin bulunmadığı ortak özellikler olarak ortaya çıkmaktadır."

Gözaltına alınanlardan HAK-PAR İl Yönetim Kurulu üyesi gazeteci Mehmet Eren, 17 Haziran günü Diyarbakır DGM tarafından tutuklandı. Diğer 22 kişi ise DGM Savcılığı tarafından serbest bırakıldı. Serbest bırakılanlar gözaltında kötü muamele gördükleri için TİHV'ye başvurdu.

Memduh Özbey: 16 Haziran günü Van'da gözaltına

alınan Memduh Özbey adlı kişinin polisler tarafından dövüldüğü bildirildi. Edinilen bilgiye göre 16 Haziran günü kavgaya karışan bir yakınını hastaneye götüren Memduh Özbey, burada kavgaya karışan diğer kişilerle tartıştı. Bunun üzerine Çarşı Karakolu'na götürülen Özbey, yaşadıklarını şöyle anlattı:

"Karakolda 'vatan haini, namussuz, o... çocuğu' şeklinde küfürler ederek birkaç polis tekme ve yumruklarla başıma vurdular. Burnum kırıldı, yüzümde yaralar meydana geldi. Beni baygın bir halde Van Araştırma Hastanesi'ne kaldırdılar. Polis rapor vermemesi için doktora baskı yaptı. Burada ayakta tedavim yapıldıktan sonra savcılığa çıkarıldım."

Atilla Güray: İşçi-Köylü gazetesinin Mersin bürosunun açılışı nedeniyle 22 Haziran günü Mersin yakınlarındaki Fındık Pınarı bölgesinde düzenlenen piknikte gözaltına alınan Atilla Güray adlı kişinin işkence gördüğü bildirildi. İHD Tarsus Şubesi Yönetim Kurulu üyesi Bekir Geyik'in verdiği bilgiye göre, Mersin Merkez Jandarma Karakolu'na götürüldüğünde kalorifer borularına kelepçelenen Atilla Güray, serbest bırakıldığı 24 Haziran gününe kadar hakarete maruz kaldığını ve dövüldüğünü belirtti.

Halit Tosun, Ferdi Denizhan: Bursa'da "KADEK'e katılmaları için HADEP tarafından kaçırıldıkları" iddia edilen ve 25 Haziran günü gözaltına alınan Halit Tosun (16) ve Ferdi Denizhan'ın (20) gözaltında işkence gördükleri öğrenildi. 25 Haziran günü gözaltına alındığını belirten Ferdi Denizhan, yaşadıklarını şöyle anlattı:

"Polislere 'babamla tartıştım, o yüzden evden kaçtım' diye yanıt verdim. 'yalan' dediler, Bağırmağa başladılar. Görevlilerden biri dizime tekme savurdu. Daha sonra Halit Tosun'u içeri aldılar. Beni kapının arkasına aldılar,

Dilekçe zulmü/Celal Başlangıç (Radikal-15 Temmuz 2002)

(...) **Yıldız Polat** Sivas doğumlu. (...) Girdiği üniversite sınavında da ilk tercihi olan İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni kazanmış. İstanbul'a gelmiş, Vezneciler'de bulunan kız yurdunda kalıyor. Öğrenciliğinin ikinci yılında gündeme 'Kürtçenin seçmeli ders olması' geliyor. Rektörlüğe bu konuda dilekçe verilmesi için çaba harcıyor, kendi adına da bir dilekçe veriyor.

(...) 25 Aralık'ta okuldan çıktıktan sonra Vezneciler'deki kız yurduna gider Yıldız. Binanın karşısındaki Adalet Yüksek okulunun önündeki sivil bir araçta bekleyen dört kişi dikkatini çeker. Kapıda kimliğini göstererek içeri girmek ister. Arkasından biri "Sen dur!" diye bağırır. O anda bir çift el gözlerini ve ağzını kapatır, bir başkası kafasına bere geçirir, dışarda bekleyen araca doğru sürüklerler. Yurttaki görevli peşlerinden "Durun, kimsiniz" diye bağırır. Kimlik göstermek gereği bile duymazlar. "Polisiz" derler son anda.

Hatta sonradan başka kızların da aynı yöntemle gözaltına alınmasına yurt görevlilerinin "Şehir mağandası gibi davrandılar" diyerek tepki gösterdiğini, yurt yönetiminin de bu tür gözaltına alma yöntemine karşı suç duyurusunda bulunduğunu öğrenir.

Vatan'a götürürler Yıldız'ı. Dilekçe verdiği için kendisi gibi gözaltına alınan dört üniversiteli öğrenci daha vardır hücrede.

°BSüreklili sorgudaydım. O kadar yoğun ki, hücreye gelince kendimi beş yıldızlı otelde zannediyordum. Gözlerim bağlıydı sorguda. Diz üstüne çökerterek ifade alıyorlardı. Her sorguda kaba dayak vardı. Tekme, tokat atıyorlar, saçlarını yoluyorlardı. Cinsel tacizle tehdit ediyorlardı. Arkadaşlarının karşısında çırılçıplak soyacaklarını, elektrik vereceklerini söylüyorlardı. Bizim okulla ilgili bir şema hazırlamışlardı. Beni de okuldaki PKK'ye bağlı olduklarını iddia ettikleri Yurtsever Demokrat öğrenciler grubunun bir üyesi olarak göstermişlerdi şemada. Sürekli olarak HADEP'in ilçe binalarında PKK'ye yönelik eğitim aldığımızı kabul ettirmek istiyorlardı.

(...)

Zorla imzaladığı ifadeyi okuyamaz bile. Gözleri bağlıdır. Okumak isteyince polisler dayak atarlar, yerlerde sürüklerler.(...)

Halit Tosun'u beni görmeyecek şekilde oturtular. Halit'e 'konuş' dediler. Halit, çok halsiz ve bitkin görünüyordu. Yürümekte güçlük çekiyordu. Onu çıkardıktan sonra 'Halit'in söylediklerini duydun, sen de aynısını söyleyeceksin' dediler. Ben ısrarla 'böyle bir şey yok niye üstleneyim' dedim. İçlerinden kısa boylu ve yaşlı olan birisi, 'gerçeği söyle, yoksa seni aşağı götürüp çarımha gereceğim, doğruları söylemeni bekleyeceğim' diye tehdit etti beni. Benden kendi yazdıkları ifadeyi imzalamamı istediler. Kendilerine 'yazdığınız ifadeyi zorla imzalatırsanız mahkemede o ifadeyi reddederim' yanıtı verdim."

Sorgudan sonra hücreye indirildiğini ve akşam saatlerinde Halit Tosun'la birlikte tekrar sorgu odasına alındıklarını belirten Denizhan, "Beni odaya aldılar. Sık sık 'kimin ilgisi var? İstanbul'da buluştunuz Ibrahim eski bir HADEP'li. Bu yüzden bu işin bizzat sorumlusu HADEP'tir. HADEP mi sizi gönderiyor?' diye soruyorlardı. 'doğru değil' deyince biri bağırarak, 'kabul edeceksin. HADEP'le ilgisi olduğunu söyleyeceksin. Halit Tosun kabul etmiş sen de edeceksin' şeklinde baskı uyguladılar" dedi.

Kendisine yüklenmek istenen suçlamaları kabul etmemesi üzerine tekme-tokat dövülmeye başladığını, bu sırada duvara çarparak yere düştüğünü kaydeden Denizhan, "Sen konuşmazsan biz seni konuşturmasını biliriz" denilerek tekrar aşağı hücreye indirildiğini belirtti. Sabaha doğru tekrar Halit Tosun'la birlikte sorguya alındıklarını anlatan Denizhan, yazdıkları ifadeyi imzalaması için kendisine baskı uygulandığını, reddedince polislerin kendisine bağırarak belirterek, "Ben de 'Tamam yazın, ama mahkemede reddedeceğim' dedim. Yazdıkları metni bana imzalatıldılar. Ancak ne yazıldığını bana okutmadılar. Sonra tekrar hücreye gönderdiler" dedi.

9 saat hücrede tutulduktan sonra tekrar sorgu odasına alındığını ifade eden Denizhan, şöyle devam etti:

"Kamera getirmişlerdi. 'bu ifadeler içinde sana sorular soracağız, sen de cevaplayacaksın' dediler. 'Kameraya konuşmam' dedim. Dışarı çıkarıp yarım saat sonra tekrar içeri aldılar. 'Bak kamera yok, konuş' dediler. Ben de sorulan soruları yanıtladım. 'Tamam' dediler, 'aşağı in Halit Tosun'u da yumuşat. Bunu Halit'le birlikte yaptık diyeceksin."

Mahkemeye çıkarıldıkları gün, "Verdiğiniz ifadeleri kabul edeceksin. Mahkemede HADEP bu işin içindeydi, diye ifade vereceksin" şeklinde kendisine baskı uygulandığını dile getiren Denizhan, kendisine "HADEP'lilerin üstüne at. HADEP zaten kapanacak, üstlerinde kalsın. Böyle yaparsan ceza yemekten seni kurtarız. Yoksa 12 yıl ceza alırsın" denildiğini söyledi.

Halit Tosun da, Yavuz Selim Polis Karakolu'na kendi rızasıyla gittiğini, buradan Bursa Emniyet Müdürlüğü'ne sevk edildiğini belirterek, 3 gün boyunca uykusuz kalarak ifade vermeye zorlandıkları sorgu odasında

kendisine küfür edildiğini, tekme-tokat dövüldüğünü ve psikolojik baskıya tabi tutulduğunu bildirdi.

Basında çıkan "Parola: Rakı içer misin? Hayır, biz viski severiz" şeklindeki ifadelerin kendisine ait olmadığını belirten Tosun, kendisine HADEP Yıldırım İlçe Başkanı Kemal Yıldırak ve sözü edilen Ibrahim'le ilgili özel sohbetleri olup olmadığını sorulduğunu söyledi. İfadelerinde tüm baskılara rağmen HADEP aleyhinde konuşmadığını anlatan Halit Tosun, savcılığa çıkarıldıklarında Denizhan'la Kürtçe konuştuğunu, bu sırada yanlarına gelen bir polisin kendilerini döverek, "Kürtçe konuşmayın, ne dediğinizi anlamıyoruz" dediğini, Kürtçe konuşmaya devam etmeleri üzerine Kürtçe bilen bir polisin yanlarına gönderildiğini söyledi.

İlhan Entelli: 28 Haziran günü gözaltına alınan TAY-DER İzmir Şube Saymanı İlhan Entelli, polislerin kendisine ajanlık teklif ettiğini açıkladı. Entelli, "PTT önünde zorla arabaya bindirildikten sonra beni bir birahaneye götürdüler. Bana TAY-DER'in çalışmaları hakkında bilgi verirsem karşılığında para vereceklerini söylediler. 50 milyona yakın parayı masaya koydular ve almam için ısrar ettiler. Kabul etmeyince düşünmem için bana süre taniyacıklarını söyleyip serbest bıraktılar." dedi.

Mehmet Aslan: Diyarbakır'ın Bağlar beldesinde Mehmet Aslan adlı inşaat işçisi, "bir binaya giren şüphelinin peşinden gidince polisler tarafından gözaltına alınıp dövüldüğü" gerekçesiyle İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvurdu. Oturduğu mahallede bir kişiyi "şüpheli biçimde" bir binaya girip çıkarken gördüğünü belirten Aslan, "Ben bu kişiye ne aradığını sorduğumda oradan uzaklaştı. Bir süre sonra iki resmi bir sivil polis otosu geldi mahalleye. Polisler bana, 'az önceki gençle konuşan sen misin?' dediler. 'Evet' dememle birlikte arabaya attılar beni. Üç kişi üzerime çullanıp dövmeye başladılar. Daha sonra Bağlar Polis Karakolu'na götürdüler" dedi. Karakolda da 5 polis tarafından dövüldüğünü anlatan Aslan, saat 02.30 sıralarında polisler tarafından Diyarbakır-Mardin karayolunda serbest bırakıldığını söyledi.

Diyarbakır Devlet Hastanesi tarafından Mehmet Aslan'a "kolunda ve kaburgasında kırıklar olduğu" yolunda rapor verildi. Aslan, polislerin röntgen filmlerine el koyduğunu bildirdi.

İ.T., Merve Şen (Avukat): İstanbul'da "hırsızlık" iddiasıyla gözaltına alınan İ.T. (16) adlı çocuk, Çağlayan Polis Karakolu'nda işkenceye maruz kaldı. Avukat Merve Şen de bu durumu tutanağa yazdığı için polisler tarafından tartaklandı. Şen'in verdiği bilgiye göre olay şöyle gelişti:

İstanbul Barosu tarafından savunma için görevlendirilen Şen, karakola gittiğinde İ.T.'nin vücudundaki darp izlerini gördü, İ.T. de polisler tarafından dövüldüğünü, kendisine yemek su verilmediğini ve "copla tecavüz edileceği" söylenerek

tehdit edildiğini bildirdi. Merve Şen, "Çocuğun susma hakkını kullandığına ilişkin ifade tutanağını imzalamamı istediler. Ben, tutanağın altına, çocuğun karakolda dövüldüğünü, yemek ve su verilmediğini bu nedenle imzadan imtina ettiğimi yazdım" dedi. Bunun üzerine çevresini saran 7-8 polisin tutanağı elinden zorla aldıklarını ve yırttıklarını anlatan Merve Şen, daha sonra İ.T.'yi Şişli Etfal Hastanesi'ne götürerek rapor aldığını bildirdi. Avukat Merve Şen'e de İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı tarafından rapor verildi. Raporda, Şen'e travmaya bağlı olarak "Akut Stres Bozukluğu Reaksiyonu" teşhisi konulduğu belirtildi. Merve Şen, maruz kaldığı uygulama ve İ.T.'ye işkence yapılması nedeniyle suç duyurusunda bulundu.

Mehmet Ali Gür: Tunceli'nin Mazgirt ilçesinde EMEP İlçe Örgütü yöneticisi Mehmet Ali Gür, MİT görevlileri tarafından tehdit edildiğini bildirdi. Haziran ayı sonlarında işyerine gelen sivil giyimli kişilerin "Biz bakanlıktan görevli geldik, sana yardım etmek istiyoruz" dediğini ve Tunceli'de bir adrese gelmesini istediklerini belirten Gür, Tunceli'de gittiği yerin MİT binası olduğunu öğrendiğini belirterek, "İşyerime gelen kişiler tarafından burada sorgulandım. Bana, 'Sen TDKP'lisin. Birçok kişiyi tanıyorsundur. Bunların nerede olduğunu ve ne iş yaptıklarını söyleyeceksin' dediler. Sonra zorla 'teröristlik yapmayacağım ve vatanın bölünmez bütünlüğünü savunacağım' yazılı bir kağıt imzalatıldı" dedi. Mehmet Ali Gür, daha önce de oğlunun polisler tarafından sokak ortasında dövüldüğünü kaydetti.

Kürşat Yılmaz: 4 Temmuz günü "organize suç örgütü lideri olduğu" iddiasıyla gözaltına alınan Kürşat Yılmaz'ın işkence gördüğü bildirildi. Mazlum-Der İstanbul Şubesi Hukuk Komitesi Başkanı Avukat Mustafa Ercan, 6 Temmuz günü düzenlediği basın toplantısında, işkence nedeniyle Kürşat Yılmaz'ın sol testisinde patlama olduğunu ileri sürdü.

Kamil Öksüzer: Mersin'de Kamil Öksüzer adlı kişi 5 Temmuz günü kardeşinden şikayetçi olmak için gittiği Mersin Aslanköy Jandarma Karakolu'nda işkence gördüğünü açıkladı. İHD Mersin Şubesi'ne başvuran Öksüzer, Astsubay Bahtiyar Dağdan ve soyadını bilmediği Astsubay Ekrem tarafından dövüldüğünü söyledi. Öksüzer yaptığı açıklamada önce bir kova suyla ıslatıldığını, ardından önce tekmelerle daha sonra da sopayla dövüldüğünü ifade etti. Öksüzer, doktora götürülmesini talep ettiğini, ancak bu talebinin geri çevrildiğini ve yemekhanede uzun süre bekletildiğini ekledi. Öksüzer, ertesi gün askerler hakkında suç duyurusunda bulunmak için savcılığa giderken yeniden gözaltına alındığını ve tehdit edilip yeniden dövüldüğünü söyledi. Öksüzer, okumasına izin verilmeyen bir tutanağın da kendisine zorla imzalatıldığını, baskılara karşın askerler hakkında suç duyurusunda bulunduğunu bildirdi. Suç duyurusunun ardından hastaneye sevk edilen Öksüzer'e parası

olmadığı için Yemliha Doğan adındaki doktor tarafından rapor verilmediği, savcılığın masrafları ödeyeceğini bildirmesi üzerine gerekli tetkiklerin yapılarak rapor verildiği öğrenildi.

Abdülğani Alkan: 1991 yılında öldürülen Halkın Emek Partisi Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın'ın ölüm yıldönümünde düzenlenen anma töreninde gözaltına alınan HADEP Diyarbakır İl Başkan Yardımcısı Abdülğani Alkan, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Güvenlik Şube Müdürü Bülent Yavaşoğlu hakkında suç duyurusunda bulundu. Alkan, Yavaşoğlu'nun adliye binasında kendisini tehdit ettiğini ve hakarete bulunduğunu belirtti.

Müge Molvalı, Ali İhsan Topçu, Necati Abay, Gökçen Arabul, Gökhan Özdemir, Nuran Doğan, Sevil Gültekin, Altan Koman, Nadiye Gürbüz, Sonnur Sağlamer, Remziye Tursun, Songül Akbay, Murat Güneş, Burcu Gümüş: Yeniden Atılım gazetesine ve gazetenin basıldığı Etkin Ajans'a 10 Temmuz günü düzenlenen baskında 14 kişi gözaltına alındı. İHD İstanbul Şubesi'nde 12 Temmuz günü düzenlenen basın toplantısında konuşan gazetenin sahibi ve Yazışleri Müdürü Müge Molvalı, 4 gün boyunca gözaltında kaldıklarını belirterek, bu süre içinde "uykusuz bırakma, yorma, saatlerce sandalyede oturma, psikolojik baskı, ajanlık teklifi, tutuklatmak için komplo kurma ve yakınlarımızın gözaltına alınacağı tehditleriyle karşılaştık" dedi.

Abdülaziz Doğan, Ramazan Çelik, Şükrü Oran, Eşref Adak: İstanbul Zeytinburnu'nda 15 Temmuz günü gözaltına alınan Abdülaziz Doğan, Ramazan Çelik (23), Şükrü Oran (18) ve Eşref Adak'ın (19) Zeytinburnu Merkez Efendi Polis Karakolu'nda işkence gördükleri bildirildi. "KADEK lehine slogan attıkları" iddiasıyla gözaltına alınanlardan Abdülaziz Doğan, aynı gün Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne, 16 Temmuz günü de Yedikule Göğüs Cerrahi Merkezi'ne götürüldü. Her iki hastanenin raporları doğrultusunda Bakırköy Adli Tabipliği tarafından hazırlanan raporda, Doğan'ın hayati tehlikesi bulunduğu belirtildi.

Abdülaziz Doğan, olay günü İstanbul Zeytinburnu Çırpıcı mahallesinde gençler arasında bir kavga çıktığını, kendisinin kavgaya karışmadığı halde dövülerek gözaltına alındığını belirterek, daha sonra yaşadıklarını şöyle anlattı:

"5-6 polis beni dövüp yerde sürükleyerek, ekip arabasına bindirdi. Arabanın içinde ve karakola girişte sürekli coplarla dövdüler. Nezarethanede polisin biri yere yatırıp üstüme çıktı, zıpladı, tekmeledi. Saatlerce süren bu dayak sonucu fenalık geçirince önce Haseki Hastanesi'ne götürüp, filmlerimi çektiler. Oradan Taksim'de bir hastaneye, durumum daha da kötüleşince Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi'ne götürdüler. Doktorlar 'durumumun iyi olmadığını, hastanede kalmam' gerektiğini söyleyince, bir polis ellerimi kelepçeyip sabaha kadar yanımda bekledi.

Hastanede bana 4 iğne yaptılar. Sabah bir polis yanıma geldi, ifademi aldıktan sonra serbest olduğumu söyleyip, beni orada bıraktı. Daha sonra hastane raporuyla başvurduğum Bakırköy Adli Tabipliği de 25 gün iş göremez raporu verdi.”

Doğan, “25 gün iş göremeyeceği” raporu nedeniyle Cumhuriyet Savcılığı'na çıkarılmadan serbest bırakıldı. Adli Tıp Kurumu, Ramazan Çelik'e 7, Şükrü Oran'a 10, Eşref Adak'a da 5 günlük rapor verdi.

Tutuklanan Adak, Oran ve Çelik'le Metris Cezaevi'nde 19 Temmuz günü görüşen Mazlum-Der avukatlarından Gülden Sönmez, şunları söyledi:

“Birinin tek gözünde morarma ve yoğun derecede kanlanma, burnunda, el, kol ve yüzde bir sürü yara-bere, yeni kabuklanmaya başlamış yara izleri, morartılar, çürükler gördüm. O tutuklu karn bölgesindeki çok ciddi ağrıdan şikayetçiydi. Karnına aldığı tekmelerden dolayı olduğunu söyledi. Ayaklarında çok yoğun ağrı olduğunu söyledi, ayakları kıpkırmızıydı. Sirtına, kalça ve bacak bölgesine aldığı yoğun cop darbeleri yüzünden çok ciddi çürümeler ve ağrılar olduğunu söyledi. Bir diğerinin cop darbeleriyle kafası yarılmış, hatta beyin tomografisi de çekilmiş. Gördüğümde kafasında pıhtılaşmış kan vardı. Onun da vücudunda çok sayıda yara izi gördüm. Birinin de dudağının üzerine dikiş atılmıştı. Onun da muhtelif yerlerinde çürüme, yara-bere izleri vardı. O aynı zamanda özellikle bacak ve kalça bölgesindeki cop darbelerinin çok yoğun olduğunu ve yanmış deri gibi tamamen siyahlaşmış olduğunu söyledi. Hepsinin kol, el, gördüğümüz yerleri, mor, siyahlanmaya yönelik yara bereler vardı.”

İşkence mağdurlarıyla görüşmek için Metris Cezaevi'ne giden Avukat Gülden Sönmez ve Avukat Sevim Anıktaş'ın da Cezaevi 1. Müdürü ve gardiyanlar tarafından tartaklandığı bildirildi.

Müvekkillerinin tedavisinin yapılması için cezaevi doktoruyla görüşüğünü belirten Gülden Sönmez, bunun için Cezaevi 2. Müdürü'ne dilekçe verirken yaşadıklarını şöyle anlattı:

“Tam çıkarken, 1. Müdür Özen Korkmaz küfür ederek yanıma geldi. Yanımda bulunan avukat arkadaşımı kolundan tutarak merdivenlerden aşağıya itti. Bir anda 10'a yakın gardiyan başımıza üşüştü. Benim itiraz etmemden sonra beni de aynı şekilde merdivenden aşağıya itti. Tartaklanarak cezaevinin dışına atıldık.”

Şeyhmus Acun: Diyarbakır'da 16 Temmuz gecesi gözaltına alınan Şeyhmus Acun işkence gördüğünü açıkladı. Acun, 6 saat tutulduğu Emniyet Müdürlüğü'nde üzerine basınçlı su sıkıldığını, dövüldüğünü ve hayalarnın sıkıldığını bildirdi. Kendisine okutulmadan 15'e yakın belgenin imzalatıldığını anlatan Şeyhmus Acun, 19 Temmuz günü Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı'na polisler hakkında suç duyurusunda bulundu.

Mahmut Han: Muş'un Varto ilçesinde 17 Temmuz günü Güzel Han, adı öğrenilemeyen 5 yaşındaki kızı, Davut Han, Mahmut Han (17), Şerafettin Han ve İmdat Han gözaltına alındı. Davut Han'ın KADEK militanı olduğu ve tedavi için doktora götürüldüğü iddia edildi. Gözaltına alınanlardan Güzel Han ve kızı 18 Temmuz günü serbest bırakıldı. 18 Temmuz günü ayrıca Varto'ya bağlı İnak köyüne düzenlenen baskında aynı aileden Hacı Ahmet Han (90) gözaltına alındı. Görgü tanıkları baskında jandarmaların yanında bulunan Mahmut Han'ın durumunun iyi olmadığını ve işkence gördüğünü belirttiler.

Ayşe Çaruş: 19 Temmuz günü Mardin'in Nusaybin ilçesinde gözaltına alınan Ayşe Çaruş'un (19) gözaltında işkence gördüğü ve cezaevinde tedavisinin yapılmadığı bildirildi. Çaruş'un ağabeyi Halef Çaruş, İHD Diyarbakır Şubesi'ne yaptığı başvuruda, işkence nedeniyle kardeşinin diz kapaklarında ve yüzünde darbe izleri bulunduğunu belirtti. Halef Çaruş, kardeşinin elektrokardiyografisinin çekilmesi için sevk kararı almasına rağmen cezaevi yönetimi tarafından hastaneye gönderilmediğini bildirdi.

İsmet Demirbilek: Bismil (Diyarbakır) HADEP İlçe Örgütü eski yöneticisi İsmet Demirbilek, kendisini dövdükleri ve hakaret ettikleri gerekçesiyle 3 polis hakkında suç duyurusunda bulundu. Polis olduklarını belirten kişiler tarafından telefonla aranıp “ifade vermek için” çağrılan İsmet Demirbilek, adliyede Terörle Mücadele Şubesi'nde görevli 3 polis tarafından dövüldüğünü ve hakarete maruz kaldığını açıkladı. Demirbilek olaydan sonra polisler hakkında suç duyurusunda bulundu. Savcılık, Demirbilek ile adliye memurları Mehmet Mehdi Alkan, Nofer Şen ve M. Şirin Şehmuzoğlu'nun ifadesini aldı.

Mahmut Çakan: 21 Temmuz günü İstanbul'un Büyükçekmece ilçesi Kıraç beldesinde HADEP örgütüne düzenlenen baskında gözaltına alınan Mahmut Çakan, işkence gördüğünü açıkladı. 27 Temmuz günü İHD İstanbul Şubesi'nde basın toplantısı düzenleyen Çakan, jandarmalara arama için savcılıktan izin alınıp alınmadığını sorduktan sonra yaşadıklarını şöyle anlattı:

“Bana ‘yasaları senden mi öğreneceğiz’ diyerek üzerime yumruklarla saldırdılar. Hepimize küfrediyorlardı. Ben tekrar aynı soruyu sorunca hepsi birden üzerime çullanıp beni otobüse kadar sürükleyip tekmelediler. Beni Kıraç Belde Karakolu'na götürdüler. Orada saatlerce dövüp psikolojik baskı yaptılar. Daha sonra Esenyurt Jandarma Karakolu'na götürüp dövmeye devam ettiler. Komutanın birisi askerlere beni göstererek, ‘bakın bu HADEP'lidir, size emanet ediyorum’ dedi ve onlarca asker beni tekmeleyip dövmeye başladı. 2 gün karakolda kaldım, daha sonra Esenyurt Savcılığı'na çıkardılar. Oradan da Bakırköy Savcılığı'na gönderdiler. Büyükçekmece Hastanesi doktorları raporumda işkence gördüğümü belirttiler ama beni bu sefer Bakırköy Hastanesi'ne götürdüler.

Orası da 'biz bakamayız' deyince tekrar geri götürdüler. En sonunda serbest bırakıldım”

Halis Ertaş: Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesine bağlı Dalbahçe köyünde yaşayan Halis Ertaş adlı HADEP üyesi, “Suluçem Karakol Komutanı tarafından bir hafta boyunca her gün karakola çağrılıp dövüldüğü” gerekçesiyle suç duyurusunda bulundu. Halis Ertaş, 29 Temmuz günü Doğubeyazıt Cumhuriyet Savcılığı'na verdiği suç duyurusu dilekçesinde, soyadını bilmediği “Muhsin” adlı karakol komutanının kendisini “senin yaşaman suç” diyerek dövdüğünü belirtti.

Celil Özer: Hakkari'nin Şemdinli ilçesi yakınlarında Irak'tan Türkiye'ye geçmek isterken 24 Temmuz günü gözaltına alınan Celil Özer, 25 Temmuz günü tutuklandı. Özer'in gördüğü işkence nedeniyle tutuklandıktan sonra Şemdinli Devlet Hastanesi'ne kaldırıldığı öğrenildi. Özer'le birlikte gözaltına alınan Seferi Yılmaz ve Enver Atabağ serbest bırakıldı.

Celil Özer'in eşi Nedimhan Özer, eşinin işkence görmesi nedeniyle Şemdinli Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Celil Özer'in gözaltında dövüldüğü bildirilen suç duyurusu dilekçesinde, Şemdinli Devlet Hastanesi'nin Özer'e rapor vermediği kaydedildi.

Remzi Karaduman, Uğur Uçar, Reşat Uçar: “Hizbullah üyesi oldukları” iddiasıyla tutuklanan Remzi Karaduman, Uğur Uçar ve Reşat Uçar adlı kişilerin tutuklandıktan sonra 430 sayılı KHK uyarınca cezaevinden alındıkları bildirildi.

İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvuran Avukat Vedat Karaduman, müvekkillerinin 26 Temmuz günü Ankara'da gözaltına alındıktan sonra 28 Temmuz günü Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüğünü ve 31 Temmuz günü Diyarbakır DGM tarafından tutuklandıklarını açıkladı. Karaduman, müvekkillerinin 1 Ağustos günü kararname uyarınca cezaevinden çıkarılarak 10 gün süreyle sorguya alındığını söyledi.

1 Ağustos günü polisler hakkında suç duyurusunda bulunan Avukat Vedat Karaduman, Diyarbakır DGM Savcılığı'nın, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin isteğiyle 1 Ağustos günü üç sanık hakkında DGM yedek hakimliğinden ek süre talebinde bulunduğunu, ancak mahkemenin “bilgi ve belge sunulmadığı” gerekçesiyle gözaltı talebini reddettiğini bildirdi. Bunun üzerine DGM Savcılığı'nın 4 No'lu DGM'ye itiraz ederek yedek hakimliğin kararını kaldırdığını anlatan Avukat Vedat Karaduman, cezaevinden alınmadan önce görüştüğü müvekkillerinin Ankara ve Diyarbakır'da işkence gördüklerini açıkladıklarını söyledi. Müvekkillerinin DGM Savcılığı'nda “Ankara ve Diyarbakır'da gözaltında buldukları süre içerisinde basınçlı su sıkma, haya burma, yüzüstü yatırıp tekmeleme, ayak, cinsel organ ve göğüs uçlarından elektrik verme gibi işkencelere maruz kaldıklarını” söylediklerini belirten Karaduman, “DGM yedek hakiminin ek gözaltı süresini reddettiği

kararda müvekkillerimle ilgili, 'sanıkların yorgun bitkin ve yürüyemeyecek halde olduğu görüldü. Gereğinin takdir ve ifası için cumhuriyet savcılığına...' diye bir ifade vardır. Yedek hakimliğin bu tespiti adı konulmamış bir suç duyurusu ve işkencenin tespiti anlamına gelmektedir” dedi.

Ali Kalik: 9 Ağustos günü İskenderun'da gözaltına alınan Yedinci Gündem gazetesi Antakya dağıtımcısı Ali Kalik, Antakya Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde 12 saat sorgulandığını ve kendisine ajanlık teklif edildiğini bildirdi. Kalik, “Polisler ilk önce Antakya sınırları dışına çıkarttılar ve kendileriyle beraber çalıştığım taktirde her türlü ihtiyacımı karşılayacakları söylediler. Daha sonra saat 14.30 sıralarında Antakya Emniyet Müdürlüğü'ne götürdüler. Antakya Savcılığı'nca gıyabi tutuklama kararının olmadığını öğrenince de serbest bıraktılar” dedi.

Sabri Fidan, Ömer Tekin, Ebubekir Tuğle: 14 Ağustos günü Mardin'in Nusaybin ilçesinde “KADEK üyesi oldukları” iddiasıyla gözaltına alınan Sabri Fidan (16), Ömer Tekin (25) ve Ebubekir Tuğle (20), gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar. Tutuklandıktan sonra Avukat Hüseyin Cangir aracılığıyla İHD Mardin Şubesi'ne başvuran gençler, Nusaybin Emniyet Müdürlüğü'nde 4 gün gözaltında tutulduklarını ve bu süreçte “dövüldüklerini ve ıslak battaniyelere sarıldıklarını” bildirdiler.

Gülhanım Rençber: İHD İstanbul Şubesi'nde 15 Ekim günü basın toplantısı düzenleyen Gülhanım Rençber, 14 Ağustos günü İstanbul Sultanahmet'te gözaltında alındığını ve götürüldüğü Sultanahmet Turizm Polis Karakolu'nda dövüldüğünü açıkladı. Rençber, “İşportacılık yaptığım yerde iki polis yanıma geldi. Polislerden biri 'Amirim şimdi ne yapalım' dedi. İsmimin Kemal olduğunu sonradan öğrendiğim karakol amiri, 'Mallarını belediyeye verin onu da Sirkeci Karakolu'na götürün' dedi. Bunun üzerine ben de 'Başkomiserim ekmeğimi kazanıyorum bana yardımcı olun' dedim. Komiser öfkeli bir şekilde üzerine yürüyerek, 'Sen kim oluyorsun da bana akıl veriyorsun' deyip beni karakoldaki çay ocağına doğru itti. Burada en az 20 polisin gözleri önünde beni tekme tokat döverek yere düşürdü ve yoruluncaya kadar dövdü. Daha sonra da hiç bir işlem yapılmadan beni karakoldan attılar” dedi.

Rençber, daha sonra İstanbul Valiliği'ne ve Sultanahmet Kaymakamı'na gittiğini, ancak kendisine yardım edilmediğini belirtti. Rençber'in avukatı Eren Keskin de Rençber'e 3 günlük rapor verildiğini bildirdi.

Haydar Durmaz: Ankara'da 17 Ağustos günü gözaltına alınan Haydar Durmaz adlı seyyar satıcı, polisler tarafından dövüldüğünü açıkladı. Bentderesi semtinde seyyar satıcılık yapan Haydar Durmaz, daha önce bir arkadaşının dövülerek gözaltına alınmasına müdahale ettiğini, bunun ardından 17 Ağustos günü aynı

polislerin kendisini de gözaltına aldığını bildirdi. Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne kadar polis aracında dövülerek götürüldüğünü anlatan Haydar Durmaz, burada da ellerinin arkadan kelepçelendiğini, ayağına zincir vurulduğunu, dövüldüğünü ve üzerine soğuk su sıkıldığını bildirdi. Durmaz, hakkında herhangi bir işlem yapılmadan 18 Ağustos günü saat 15.00 sıralarında serbest bırakıldığını söyledi.

Durmaz'ın suç duyurusunun ardından Ankara Cumhuriyet Savcılığı, Tayfun Nalçakar ve Ali Gültepe¹² adlı polisler hakkında dava açtı. İddianamede, Durmaz'ın bindirildiği ekip otosunda Tayfun Nalçakar ve Ali Gültepe tarafından dövüldüğü, götürüldüğü Asayiş Şube Müdürlüğü'nde el ve ayaklarından kelepçelendiği, gözaltında tutulduğu iki gün süresince üzerine soğuk su sıkıldığı, dövüldüğü ve hakarete maruz kaldığı anlatıldı. İddianamede, 20 Ağustos günü Adli Tıp Kurumu'ndan verilen rapora göre, Durmaz'ın dirsek, kol, kalça, göbük ve bacaklarında ekimoz bulunduğu, ensesinde ağrı saptandığı belirtildi. İddianamede, Nalçakar ve Gültepe'nin TCY'nin "kötü muamele" suçuna ilişkin 245. maddesi uyarınca cezalandırılması istendi.

Dava 14 Kasım günü başladı. Ankara 9. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 14 Kasım günü başlayan davada ifade veren polisler Haydar Durmaz'a işkence yapmadıklarını, Durmaz'ın kendilerine saldırdığını iddia ettiler. Tanık olarak dinlenen Eyüp Acay ise polislerin Durmaz'ı dövdüğünü anlattı. 16 Aralık günü yapılan duruşmada da savunma tanıkları Çetin Acar, Ahmet Aslan ve Erol Boz dinlendi. Çetin Acar ifadesinde olay tarihini hatırlamadığını belirterek, Durmaz'ı kendisinin dövdüğünü söyledi. Ahmet Aslan da Mahkeme Başkanı'nın "Yaz mıydı, kış mıydı biliyor musun?" sorusuna "Bilmiyorum, ben şimdi hangi ayda olduğumu da bilmem" yanıtı verdi. Erol Boz da, polislerin Durmaz'ı dövmediklerini ileri sürdü. Haydar Durmaz'ın avukatı İmam Buğu, "Tanıklar o çevrede iş yapan kişilerdir. Ticari işleri nedeniyle polislerin etkisi altındadır" dedi. Dava, yıl içinde sonuçlanmadı.

Mustafa Aydın, Eren Kaya: 20 Ağustos günü İstanbul Küçükçekmece'de Mustafa Aydın ve Eren Kaya'nın polisler tarafından dövüldüğü bildirildi. 22 Ağustos günü basın toplantısı düzenleyen ÖDP Küçükçekmece İlçe Başkanı Fuat Yüksek'in verdiği bilgiye göre olay şöyle gelişti:

"34 LZA 35 plakalı minibüsten inen polisler, durumlarından şüphelendikleri Aydın ve Kaya'nın kimliklerini sordular. Gençler, hiçbir gerekçe göstermeden minibüse binmelerini söyleyen polislere, 'durum ailelerine bildirilirse gelecektekileri' söylediler. Bu sırada olay yerine gelen 2 sivil ve 2 resmi polis aracından inen polisler, Aydın ve Kaya'yı dövmeye başladılar. Polisler, fenalaşmaları üzerine, Kaya ve Aydın'ı İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'ne kaldırdılar."

Yüksek, polisler hakkında suç duyurusunda bulunulduğunu belirtirken, Mustafa Aydın ve Eren Kaya'ya hastaneden verilen raporlara polisler tarafından el konulduğunu bildirdi.

Zahide Durgun, Şükriye Beyter: Hakkari'de 21 Ağustos günü düzenlenen ev baskınlarında gözaltına alınan Zahide Durgun ve Şükriye Beyter adlı kadınların işkence gördüğü açıklandı. Kuzey Irak'tan akrabalarını ziyaret etmek için Hakkari'ye geldiği öğrenilen Zahide Durgun'un "Özgür Kadın Partisi (PJA) yöneticisi olduğu" iddiasıyla gözaltına alındığı bildirildi. Cezaevinde İHD avukatlarından Bedia Özgökçe Ertan ile görüşen Zahide Durgun, gözaltında dövüldüğünü, kulağından elektrik verildiğini ve tecavüzle tehdit edildiğini bildirdi. Zahide Durgun'a üç günlük rapor verildiği bildirildi. Kuzey Irak'tan akrabalarını ziyaret etmek için gelen Şükriye Beyter de işkence gördüğünü ve öldürülmekle tehdit edildiğini söyledi.

Mikail A., Mustafa A., Cengiz Y., Hasan G.: Gaziantep'te çöp kutularına "PKK" ve "Abdullah Öcalan" yazdıkları iddiasıyla 22 Ağustos günü gözaltına alınan Mikail A. (12), Mustafa A.(12), Cengiz Y.(13) ve Hasan G.(10) adlı çocuklar, gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar. 23 Ağustos günü serbest bırakılan çocuklar, polislerin kendilerini "Gaziantep HADEP Şehitkamil İlçe Gençlik Kolları yöneticisi Yılmaz Yiğit aleyhinde ifade vermeye zorladığını" bildirdiler.

Yalçın Işıltan, Erman Pedük ve Metin Apak: 25 Ağustos günü İstanbul'un Çatalca ilçesinde "hırsızlık yaptıkları" iddiasıyla gözaltına alınan Yalçın Işıltan, Erman Pedük ve Metin Apak adlı gençlerin Hadımköy Jandarma Karakolu'nda işkence gördükleri bildirildi. Gençlerin avukatı Ersin Dere, işkence gören gençlere Çatalca Devlet Trafik Hastanesi'nde görevli Dr. Akif Ersoy'un sağlam raporu verdiğini, tutuklama kararı veren Çatalca Sulh Ceza Mahkemesi yargıcı Cengiz Kutlu'nun da, gençlerin işkence gördüklerini söylemelerine karşın herhangi bir işlem yapmadan sadece tutanağa "sanıklardan Erman Pedük'ün sol göz altında darp izi olduğu görüldü" yazdığını bildirdi. Avukat Dere, Çerkezköy Cumhuriyet Savcılığı'na yaptıkları suç duyurusu üzerine olaydan üç gün sonra Adli Tıp Kurumu'na sevk edilen Erman Pedük'e 5 günlük rapor verildiğini, Yalçın Işıltan ve Metin Apak'a da işkence gördüğüne ilişkin rapor verildiğini bildirdi.

Hakkı Ak, M. Halim Özçınar: Diyarbakır'ın Bismil ilçesine bağlı Ambar beldesinde gözaltına alınan HADEP belde örgütü yöneticileri Hakkı Ak ve M. Halim Özçınar'ın işkence gördükleri bildirildi. 27 Ağustos günü gözaltına alınan HADEP yöneticilerinden Hakkı Ak, yaşadıklarını şöyle anlattı:

¹² Ali Gültepe'nin 1992 yılında "kötü muamele" suçundan ceza aldığı ortaya çıktı. Gültepe'nin, İsmail İğde adlı kişiyi dövdüğü gerekçesiyle Ankara 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yargılandığı davada, TCY'nin "kötü muamele" suçuna ilişkin 245. maddesi uyarınca 3 ay hapis ve 3 ay memuriyetten cezasına mahkum edildiği, cezanın paraya çevrilerek ertelendiği bildirildi.

“Yaklaşık bir yıl önce beldeye gelen Astsubay Birol beni iki defa karakola çağırıp HADEP’e üye olmamam için tehdit etti. Ben HADEP’in yasal bir parti olduğunu belirttim. Ardından HADEP’in belde teşkilatı açma çalışmalarını başlattık. İki gün önce saat 17.30 sularında ben evde yokken gelip beni sormuşlar. Kahvede olduğumu öğrenince oraya geldiler. Astsubay Birol, herkesin önünde beni çenemden kavrayıp küfür etmeye başladı. ‘Sen elime düştün’ diyerek beni karakola götürdüler. Karakolda, Astsubay Birol bana ‘Seni iki defa uyarmıştım. Benim bölgemde bu partiyi kuramazsınız. Evinizi yakarım’ dedi.”

Daha sonra yaklaşık bir saat dövüldüğünü anlatan Ak, “HADEP’ten istifa etmem için bana iki gün süre verildi. Yoksa farklı şeyler yapacaklarını söylediler” dedi. M. Halim Özçınar ise soyadını bilmediği Kasım adlı Karakol Komutanı Yardımcısı’nın kendisine işkence yaptığını bildirdi. Özçınar, Komutan Yardımcısı’nın karakolun önünde kafasına boş bir silah dayayıp tetiğe bastığını ve kendisini dövdüğünü kaydetti. Bismil Devlet Hastanesi’nden 3 günlük rapor alan Ak ve Özçınar, askerler hakkında suç duyurusunda bulundular.

Sebahat Kızılkaya: İstanbul Bağcılar’da Eylül ayı başında gözaltına alınan HADEP Kadın Kolları üyesi Sebahat Kızılkaya, gözaltında ajanlık yapması için tehdit edildiğini bildirdi. Seçim çalışmaları nedeniyle HADEP Bağcılar İlçe Örgütü yöneticisi Abdurrahman Karakaş’la birlikte Bağcılar Evren mahallesi muhtarlığına gittiklerini anlatan Sebahat Kızılkaya, muhtarlığın önünde bekledikleri sırada gözaltına alındıklarını söyledi. Sebahat Kızılkaya, yaşadıklarını şöyle anlattı:

“Neden gözaltına alındığımızı sordüğümüzde, muhtarın şikayette bulunduğunu belirterek, ‘Kurallara aykırı davranmak ve devlet memurunu rahatsız etmekten’ dediler. Sonra bize nereli olduğumuzu sordular. Benim Tokatlı arkadaşın ise Bitlisli olduğunu öğrendiklerinde bana, ‘Sen bir Türksün, ne işin var bu Kürtlerin, bu teröristlerin arasında’ dediler. Sonra beni ayrı bir odaya aldılar. Önce kadın polis geldi, beni çıplak soyarak arama yaptı. Sonra bir komiser ve bizi şikayet eden muhtar geldi. Polis bana bir telefon kartı vererek HADEP’lilerin yaptığı çalışmalar konusunda kendilerini bilgilendirmemi istedi. Ben kabul etmeyince bağırarak ‘Seni bacaklarından tavana asar her şeyi yaparım, ona göre’ diyerek tehdit etti.”

Serbest bırakıldıktan sonra sık sık polisler tarafından aranarak tehdit edildiğini belirten Sebahat Kızılkaya, avukatı İlhami Sayan aracılığıyla, Muhtar Osman Gölmez ve Bağcılar Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi polisleri hakkında suç duyurusunda bulunduğunu bildirdi.

7 genç: İstanbul’un Silivri ilçesi Akören köyünde 3 Eylül günü çıkan bir kavga nedeniyle gözaltına alınan 16-20 yaşlarındaki 7 gencin işkence gördüğü bildirildi. Gençlerin avukatı Leyla Dilbaz, gençlerin götürüldükleri

Silivri Jandarma Karakolu’nda Astsubay Aydın Kaçmaz tarafından copla ve ıslak havluyula dövüldüklerini bildirdi. Dilbaz, gençlerden dördünün Aydın Kaçmaz hakkında suç duyurusunda bulunduğunu, üç kişinin ise korktuğu için davacı olmadığını söyledi.

Raize İvdiil: Marmaris’te 4 Eylül gecesi düzenlenen ev baskınlarında “yasadışı kitap sattıkları” iddia edilen HADEP Muğla İl Örgütü yöneticisi Mehmet Şimşek, Özgür Şimşek, Marmaris İlçe Örgütü yöneticisi Ramazan Özpolat, Özgür Kadın dergisi çalışanı Raize İvdiil, Gaffar Oyabakan ile Mehmet Yiğit, Mehmet Özpolat ve soyadı öğrenilemeyen Kerem adlı kişiler gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar, 5 Eylül günü Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakıldı. Raize İvdiil, gözaltında hakarete maruz kaldığını ve Marmaris’e gelmemesi için tehdit edildiğini bildirdi.

Ahmet Ün: Gaziantep’te yayımlanan “Fırat’ta Yaşam” gazetesinin Diyarbakır muhabiri Ahmet Ün, 4 Eylül günü Jandarma İstihbarat Terörle Mücadele birimi (İİTEM) üyesi oldukları iddia edilen silahlı kişiler tarafından kaçırıldı. Ahmet Ün, ölümle tehdit edildiğini bildirdi.

Mehmet Çiçek: Mehmet Çiçek adlı kişi, Bingöl Emniyet Müdürlüğü’nde görevli Gökhan adlı polis memuru hakkında kendisini tehdit ederek ajanlık teklifinde bulunduğu gerekçesiyle suç duyurusunda bulundu.

Şubat ayında Gökhan adlı polisin kendisini polis aracına zorla bindirip ajanlık yapması için tehdit ettiği için suç duyurusunda bulunduğunu belirten Çiçek, suç duyurusunun ardından 5 Eylül günü aynı polisin kendisini yine bir polis aracına zorla bindirmeye çalıştığını ve “Beni şikayet ettin. Şikayetini geri almazsan senin için iyi olmaz” diyerek tehdit ettiğini bildirdi.

Ahmet Yıldırım: İHD Ankara Şube Başkanı Ender Büyükçulha, Hacettepe Üniversitesi öğrencisi Ahmet Yıldırım’ın polisler tarafından ajanlığa zorlandığını açıkladı. Büyükçulha, 5 Eylül günü evinden telefonla Akdere Muhtarlığı’na çağırılan Yıldırım’ın Mehmet Ali Altun caddesinde siyasi polisler tarafından bir apartman boşluğuna götürüldüğünü ve burada ajanlık yapması için tehdit edildiğini belirtti.

Askeri Tamir: Diyarbakır’da 5 Eylül günü gözaltına alınan bir yakınının durumunu öğrenmek için Dağkapı Sağlık Polis Karakolu’na giden Askeri Tamir adlı kişi, polisler tarafından dövüldüğünü açıkladı. Tamir daha sonra “polislere hakaret ettiği” iddiasıyla tutuklandı. Avukatları aracılığıyla İHD Diyarbakır Şubesi’ne başvuran Tamir, olayı şöyle anlattı:

“Yakınımı sormak için karakola gitmiştim. Memurlar ‘ailesinin gelmesi gerek’ dediler. Karakoldan ayrılırken nöbetçi polis neden geldiğimi sordu. Yakınımı görmek için geldiğimi söyledim. Bana küfür etmeye başladı. Ardından diğer polisler de beni dövmeye başladılar. Bir gece gözaltında tutulduktan sonra çıkarıldığım

mahkemede 'görevli memura hakaret'ten dolayı tutuklandım"

Yusuf Bulat: Tunceli'de minibüs şoförlüğü yapan Yusuf Bulat, "minibüsüne fazla yolcu aldığı" gerekçesiyle jandarmalar tarafından dövüldüğünü belirterek, "Darkent beldesine varmadan önce iki yolcuyu arabaya aldım. Az sonra karakolda durdular. Kimlik kontrolü yaptıktan sonra beni indirip komutanın yanına götürdüler. Bir saat kadar bekletildiğim karakolda dövüldüm ve hakarete uğradım." dedi.

Daha sonra kendisine "Ilica ilçesine gidip gelme" cezasının verildiğini anlatan Yusuf Bulat, Ilica'da da Feriș Karakolu'ndaki askerlerin kendisine 66 milyon lira ceza verdiklerini bildirdi. Yusuf Bulat, Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunduktan sonra da tehdit edildiğini kaydetti.

G.D.: İstanbul Çeliklepe'de G.D. adlı kadına tecavüz ettiği ileri sürülen Murat Subaşı adlı polis 12 Eylül günü tutuklandı. Edinilen bilgiye göre, olay şöyle gelişti: 11 Eylül gecesi G.D. ile eşi C.D. arasında bir parkta yaşanan tartışmaya, yoldan geçen polis ekibi müdahale etti. Çift daha sonra Çeliklepe Karakolu'na götürüldü. Daha sonra Murat Subaşı, G.D.'yi gece kalması için Levent Büyükakyüz adlı arkadaşının yakınlarıdaki evine gönderdiği ve C.D.'yi gönderdikten sonra eve giderek G.D.'ye tecavüz ettiği ileri sürüldü.

S.K., G.K.: Sakarya'nın Geyve ilçesinde "hırsızlık" iddiasıyla gözaltına alınan S.K. (15) ve G.K. (15) adlı çocuklara, tatbikat için götürüldükleri bir evde jandarmalar tarafından kadın iç çamaşırını giydirildi. Çocukların durumu tatbikatı izleyen gazeteciler tarafından görüntülendi ve yayınlandı. Olayın ardından Sakarya Valisi M. Cahit Kıracı ile Jandarma Alay Komutanlığı, soruşturma açıldığını açıkladılar.

16 Eylül günü "çocuklara kombinezon giymeleri için baskı yaptığı" iddia edilen Geyve Jandarma Merkez Bölük Komutanı Teğmen Kemal Sönmezoglu, pasif göreve alındı. İl Jandarma Alay Komutanı Albay Yüksel Sönmez de gençlerin ailelerini evlerinde ziyaret edip özür diledi.

Kemal Üstündağ: Özgür Gündem gazetesinin Erzurum dağıtımçılarından Kemal Üstündağ 16 Eylül günü gözaltına alındı. Üstündağ, serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, Mahallebaşı semtinde gözaltına alındığını ve Gölbaşı Karakolu'na götürüldüğünü belirterek, polislerin bir süre sonra kendisini ıssız bir yere götürerek dövüldüğünü söyledi. Üstündağ, yanındaki gazetelere de el konulduğunu bildirdi.

Saadettin Günel: Ölüm orucunda sağlık durumu bozulduğu için geçici olarak tahliye edilen Zeynel Sarar ile Mustafa Zorlucan, Saadettin Günel, Latif Kütük ve Emine Ertay, 16 Eylül günü gözaltına alındı. Sarar, Zorlucan ve Kütük daha sonra İstanbul DGM tarafından tutuklandı. 22 Eylül günü İHD İstanbul Şubesi'nde düzenlenen basın toplantısında konuşan Saadettin

Günel, gözaltında dövüldüğünü, tehdit ve hakarete maruz kaldıklarını bildirdi.

Abdullah Kaya: 19 Eylül günü Ankara'da gözaltına alındıktan sonra 23 Eylül günü Diyarbakır DGM tarafından tutuklanan Abdullah Kaya'nın, gözaltında işkence gördüğü ve 430 sayılı KHK uyarınca cezaevinden çıkarılarak yeniden sorguya götürüldüğü bildirildi.

Ankara Gazi Üniversitesi'nde okuyan kardeşinin 19 Eylül günü Ankara'da adli bir olay nedeniyle gözaltına alındığını belirten ağabeyi Alaaddin Kaya, "Ancak kardeşim 1992 yılında Hizbullah üyesi olduğu gerekçesiyle gözaltında alındığından onu Diyarbakır'a gönderdiler ve Diyarbakır DGM tarafından tutuklandı. Kardeşimi 23 Eylül günü cezaevinde ziyaret ettim. Abdullah gözaltında yoğun işkencelere maruz kalmış, durumu hiç iyi değildi. 24 Eylül günü beni Emniyet Müdürlüğü'nden aradılar. Bunun üzerine annemle beraber Emniyet Müdürlüğü'ne gittik, orada müdür olduğunu söyleyen sivil giyimli biri bizimle konuştu. Bize, 'Kardeşin itirafçı olmak için bize başvurdu biz de onu 10 günlüğüne tekrar gözaltına aldık eğer ailesi olarak siz de uygun görürseniz Abdullah'a yeni bir kimlik ve estetik ameliyat ile yeni bir yüz verebiliriz' dediler ancak ben de annem de karşı çıktık" dedi.

N.Ç., S.Y.: Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Projesi avukatlarından Eren Keskin ve Fatma Karakaş, 24 Ekim günü düzenledikleri basın toplantısında, İstanbul'da 23-24 Eylül günlerinde gözaltına alınan N.Ç. ve S.Y. adlı kadınların işkence ve cinsel tacize maruz kaldığını açıkladılar.

Avukat Karakaş, olaylar hakkında şu bilgileri verdi:

"Bize başvuran N.Ç., 23 Eylül günü Atışalanı Köprüsü üzerinde, S.Y. de 24 Eylül günü Göztepe Çeşme durağında Terörle Mücadele Ekipleri'nce gözaltına alınıp İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'ne götürülmüş. Burada kaldıkları 4 gün boyunca işkence gördüklerini belirten iki mağdurun anlatımlarına göre N.Ç., sahte kimlik kullandığı gerekçesiyle önce ablasının evine getirilir. Burada N.Ç., kimliği nereye koyduğunu söylemesi için dövülerek çırılçıplak soyulur, tecavüle tehdit edilir. Sonra da bir benzin istasyonunda üzerine benzin dökülüp yakmakla korkutulur. Benzin istasyonundan da İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne götürülür. Burada bütün gözaltı süresi boyunca ayakta tutulur, aç bırakılır, tuvalete dahi götürülmez. Örgüt üyesi olmakla suçlarlar ve suçlamaları kabul etmezse tecavüz etmekle tehdit ederler. Çırılçıplak soyup, adet gördüğü halde vajinasına soğuk su tutarlar, iz bırakmaması için yine vajinasının üzerine pamuk koyarak elektrik verirler, ağzına defalarca tükürerek tükürüğü zorla yuttururlar. Birkaç polis cinsel organlarını yüzüne sürer, ağzını zorla açtırarak cinsel organlarını ağzına sokarlar. Yine çırılçıplak bir halde yere yatırılır ve polisler üzerine uzanarak cinsel organlarını vücudunda

gezdirebilirler, tecavüz edeceklerini söylerler, makatına hortum sokarlar. Aynı işkenceler S.Y.'ye de yapılır. N.Ç. ve S.Y. zorla bazı belgeler imzalar.”

N.Ç. ve S.Y.'nin 27 Eylül günü İstanbul DGM Savcılığı'na sevk edildiğini buradan gönderildikleri Adli Tıp Kurumu'nda sırtlarındaki ve omuzlarındaki işkence izlerinin saptandığını belirten Karakaş, “Şu anda ikisi de tutuklu. Yaşadıklarının etkisinden kurtulamadıkları için psikolojileri çok kötü, sürekli ağlıyorlar. Halen düzensiz kanamaları oluyor, karınlarına atılan tekmeler yüzünden sancılanıyorlar. Uykusuzluk ve buna bağlı olarak konsantrasyon güçlüğü yaşıyorlar” dedi. Eren Keskin de, “Tecavüzün hukuki bir tanımı yok. Mahkemeler de hem bu hem de siyasi nedenlerle cinsel işkencelere yanlış yaklaşıyorlar. Tecavüz yalnızca penisle yapılmıyor, ama mahkemeler ya da savcılık genelde sadece böylesi tecavüzleri tecavüz sayarak, elle ya da farklı araçlar kullanılarak yapılan tecavüzleri tecavüz olarak görmüyor. N.Ç.'nin de S.Y.'nin de yaşadıkları tecavüzdür, tecavüz girişimidir. Kadınlarda yarattığı etki direkt tecavüz etkisidir, yaratacağı travma aynıdır. Ama devlet olayı böyle görmüyor, çünkü görmek istemiyor” dedi.

Serdar Nalbant, Metin Atilla, Fuat Keskin, Şemşettin Akçay Hayrettin Gülen, Çetin Harmancı, Erdoğan Kandemir, Habib Uzun, Yavuz Bingöl: İHD Bingöl Şubesi tarafından yapılan açıklamada, Bingöl'ün Karlıova ilçesinde “Hizbullah üyesi oldukları” iddiasıyla gözaltına alınan Serdar Nalbant, Metin Atilla, Fuat Keskin, Şemşettin Akçay Hayrettin Gülen, Çetin Harmancı, Erdoğan Kandemir, Habib Uzun ve Yavuz Bingöl'ün işkence gördükleri bildirildi. Açıklamada, Yavuz Bingöl'ün işkence nedeniyle hastaneye kaldırıldığı belirtildi. Gözaltına alınanlar 27 Eylül günü tutuklandı.

Yusuf Ertekin: Manisa İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nde “özürlü personel” kadrosunda çalışan Yusuf Ertekin adlı kişi, “Mardinli olduğu için” kurumda hakarete maruz kaldığını ve daha sonra götürüldüğü Manisa Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü açıkladı.

29 Mayıs 2001 tarihinde Manisa İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nde hizmetli olarak göreve başladığını anlatan Ertekin, Müdür Muavini Üstün Gürol'un kendisine sürekli “Mardin'den çıksa çıksa terörist çıkar” diyerek hakaret ettiğini ve aynı dönemde işe başlayan 5 kişiye kadro verilmesine rağmen kendisine kadro verilmediğini bildirdi. Ertekin, yaşadıkları ile ilgili olarak şunları anlattı:

“24 Temmuz günü Üstün Gürol, Hilmi Ünal, Eray Gülgör bana kurum binasında saldırdı. Kafamdan ve vücudumun birçok yerinden aldığım darbeler sonucu bayılmışım. Bunlar beni hastaneye kaldırdı. Ancak hastanede, benim adıma Hüseyin Doğru adlı bir kişiye imza attırmaşlar ve bisikletten düştüğümü söylemişler. Olayın ardından Manisa Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunmak istedim ancak savcılık

'Konuyla Manisa Valiliği ilgilenir' diyerek beni geri çevirdi. Ben de savcıya yargının bağımsız olduğunu söyledim. Ancak savcı bu sefer de beni polise vermekle tehdit etti.”

Yusuf Ertekin, daha sonra görüştüğü Manisa Valisi Rasil Özbek'in de “Amirindir seni dövebilir. Sen onu şikayet edemezsin. Küçük memurlar büyük memurları şikayet edemez” dediğini ifade etti.

Olayların ardından Manisa Dündar Çiloğlu Anadolu Lisesi'ne sürgün edildiğini ve can güvenliği için kuru sıkı bir tabanca aldığını anlatan Ertekin, “Milli Eğitim Müdürlüğü'ne 27 Eylül günü evrak götürdüm. Bu arada görevli bana belimdeki tabancayı sordu. Ben de kuru sıkı olduğunu söyledim. Alıp baktı ve sonra geri verdi. Binadan çıkınca, kapının önünde beni Manisa Terörle Mücadele Şubesi polislerinin beklediğini gördüm. Şikayet olduğunu söyleyerek, 'Devlet dairesini işgal' ettiğim gerekçesiyle beni karakola götürdüler ve orada bana bir gün boyunca işkence yaptılar” dedi.

Serbest bırakıldıktan sonra rapor almak için hastaneye gittiğini belirten Yusuf Ertekin, şöyle konuştu:

“Milli Eğitim Müdürlüğü'nden sevkli olduğum halde, hastanede fiş kesilerek para istendi. Buna karşı çıktım ve evraklarımı istedim. Bunun üzerine doktorlar hastanede görevli polis memurlarını çağırdı. Polis memuru Seyfi Uysal bana hakaret etmeye başladı. Ben de onu uyardım. Ama polis hakarete devam edip üzerime saldırdı. Hastanede bulunan vatandaşlar olaya müdahale etti ve beni polisin elinden zor kurtardı. Daha sonra Adli Tıp'a ardından da İzmir Cumhuriyet Savcılığı'na başvurdum. Adli Tıp Kurumu'ndan iki gün iş göremez raporu verdiler. Cumhuriyet Savcılığı'na gittiğimde Savcı beni dinlemedi. İsrarla olay yerine polis gönderilmesini ve olaya şahit olan vatandaşların olduğunu söyledim. Fakat savcı 'Gerek yok, biz soruşturma açar, olayı öğreniriz' dedi.”

Dosya daha sonra Savcılık tarafından, Memurların Yargılanmasına İlişkin Yasa uyarınca Alsancak Kaymakamlığı'na gönderildi. Kaymakamlık, Seyfi Uysal hakkında soruşturma açılmasına “yeterli delil olmadığı” gerekçesiyle izin vermedi.

Yahya Akgün: Diyarbakır'da Yahya Akgün (24) adlı gencin polisler tarafından dövüldüğü bildirildi. İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvuran Mustafa Akgün, olayı şöyle anlattı:

“27 Eylül günü akşam saatlerinde evimizin yakınlarında kavga çıktı. Bu sırada oğlum da motosikletle eve geliyordu, polis oğlumun kavgaya karışıp karışmadığını sordu ben de katılmadığını yeni geldiğini söyledim. O sırada Yahya birden polislere küfür etmeye başladı. Bir sopayla da polise vurdu. Daha sonra kendini jiletlemeye başladı. Oradaki tüm polisler Yahya'ya vurmaya başladı. Yahya bayılmasına rağmen hala vuruyorlardı.”

Mustafa Akgün, oğlunun uyuşturucu hap kullandığı için tedavi gördüğünü söyledi.

Makbule İbrahimioğlu: 4 Ekim günü İstanbul Kadıköy Anadolu İmam Hatip Lisesi önünde okula alınmayan başörtülü öğrencilerin eylemine müdahale eden polisler, 3 öğrenci ve 6 öğrenci velisini tartaklayarak gözaltına aldı. Öğrenci velilerinden Makbule İbrahimioğlu, polisler hakkında suç duyurusunda bulundu. Makbule İbrahimioğlu ve adı öğrenilemeyen 5 kişi 6 Ekim günü tutuklandı.

Mehmet Yazıcı, Murat Vural, Seyit Kaşdaş: Adana'nın Küçükdikili beldesinde 8 Ekim günü gözaltına alınan Özgür Halk dergisi çalışanı Mehmet Yazıcı, HADEP Küçükdikili Gençlik Kolları yöneticisi Murat Vural ve HADEP İl Gençlik Kolları üyesi Seyit Kaşdaş, 9 Ekim günü Adana DGM Savcılığı tarafından serbest bırakıldı.

Mehmet Yazıcı, gözaltında Küçükdikili Jandarma Karakol Komutanı Bahtiyar Doğan'ın kendilerine hakaret ettiğini belirterek, "Komutan beni 'bir daha burada dergi dağıtma' diyerek tehdit etti, bana ve arkadaşlarıma ağza alınmayacak küfürler etti" dedi. Yazıcı, gözaltında sivil kişiler tarafından fotoğraf ve video çekimi yapıldığını, fotoğraflarının üzerine "yasadışı örgüt üyeleri yazıldığını" bildirdi.

Gökhan İmrek: 10 Ekim günü DEHAP'ın Gaziantep Bozoklar mahallesindeki seçim bürosunun açılışını izleyen Evrensel gazetesi muhabiri Gökhan İmrek, dövülerek gözaltına alındı. İmrek, Ocaklar Polis Karakolu'nda 24 saat tutulduğu halde bunun tutanaklara 19 saat olarak yazıldığını kaydederek, gözaltında dövüldüğünü ve Evrensel gazetesinden ayrılması için tehdit edildiğini söyledi. İmrek, "Gaziantep Devlet Hastanesi benim için 'sağlamdır' raporu verirken dört polis memuruna ise 'iş göremez' raporu verdi. Adli Tıp Kurumu bana 'iş göremez' raporu verdi. Serbest bırakıldıktan sonra polisler hakkında Gaziantep Cumhuriyet Savcılığı'nda suç duyurusunda bulundum ve İHD Gaziantep Şubesi'ne başvurdum. Avukatım eşliğinde 'polise mukavemet' iddialarına karakolda yanıt verirken 'polise saldırdığım ve kimlik göstermediğim' yolundaki iddiaların asılsız olduğunu bildirdim." dedi.

Hasan Sonkaya: Deri-İş sendikasına üye oldukları için İstanbul Tuzla'da bulunan Kampana, Güven Karaca ve Tabak-San fabrikalarından atılan işçilerin eylemine 11 Ekim günü polisler müdahale etti. 8 işçiyle birlikte gözaltına alınan Deri-İş Tuzla Şube Başkanı Hasan Sonkaya, götürüldükleri karakolda polisler tarafından ağır bir biçimde dövüldüğünü açıkladı. Avukat Zeynel Polat, polisler hakkında suç duyurusunda bulduklarını bildirdi.

Şerafettin Göksoy: 16 Ekim günü Muş'un Varto ilçesinde DEHAP'ın seçim çalışmalarını görüntüleyen Şerafettin Göksoy, "Medya TV'ye çekim yaptığı" gerekçesiyle gözaltına alındı. Bir saat kadar sonra

serbest bırakılan Göksoy, "Polisler koluma girip, 'sen hangi ajanstansın' diye sordular. Ben de 'kendime çekim yapıyorum' dedim. Sonra köşeye kadar çekim dövmeye başladılar. Benim Medya TV'ye çekim yaptığımı iddia ettiler, kabul etmedim. Emniyet Müdürlüğü'nde dövüp, küfür ettiler" dedi.

Arif Çelik: Hakkari'nin Şemdinli ilçesinde yaşayan Arif Çelik, 17 Ekim günü evine düzenlenen baskında işkence gördüğünü bildirdi. Çelik, yaşadıklarını şöyle anlattı:

"Saat 21.00 sıralarında adını sonradan öğrendiğim Mehmet Akçay adlı polisin de aralarında bulunduğu üç sivil polis evime geldi. Kardeşim Kazım'ın nerede olduğunu sordular. Ben de 'nerede olduğumu bilmiyorum' dedim. Bunun üzerine Mehmet Akçay ve başka bir polis beni üst kata çıkardı, Mehmet Akçay, kollarımdan tutarak sırtımı duvara vurmaya başladı. Ben bayılana kadar bu dayak devam etti."

Daha sonra hastaneye gittiğinde Mehmet Akçay'ın, kaldığı odaya geldiğini anlatan Çelik, "Odada bulunanları dışarı çıkardıktan sonra kolumdaki serumu göstererek, 'bu ne' dedi. Ben de 'sen biliyorsun' dedim. Bunun üzerine bana 'ister rapor al ister Cumhurbaşkanı'na git, ailece size ne yapacağımı biliyorum' dedi ve bağırarak üzerime yürüdü. Bu sırada dışarıda bekleyen bir polis içeri girerek ona müdahale etti." İHD Van Şubesi'ne başvuran Çelik, Şemdinli, Yüksekova (Hakkari) ve Van devlet hastanelerinden rapor alamadığını bildirdi.

Mustafa Akçiçek: Şanlıurfa'nın Siverek ilçesinde 21 Ekim günü gözaltına alınan Mustafa Akçiçek'in işkence gördüğü belirtildi.

Olay şöyle gelişti: Saat 11.00 sıralarında eşiyile tartışan ve çevreye ateş açan Mustafa Akçiçek olay yerine polislerin gelmesi üzerine kaçmaya başladı. Akçiçek'i izleyen polislerin bulunduğu araç Eski Urfa yolunda kaza yaptı. Kazada, İsmail Yeni, Hasan Top, Hüseyin Batlı ve Yılmaz Batlı adlı polisler ağır yaralandı. Akçiçek daha sonra başka bir ekip tarafından yakalandı. Gözaltına alındığı sırada Mustafa Akçiçek'in polisler tarafından ağır bir biçimde dövüldüğü iddia edildi. Akçiçek, saat 13.00 sıralarında Siverek Devlet Hastanesi'ne sedyeye getirildi. Kardeşinin işkence gördüğünü ileri süren Siverek Belediye Başkan Yardımcısı Mehmet Akçiçek ile polisler arasında tartışma yaşandı. Daha sonra Mustafa Akçiçek'in işkence gördüğüne ilişkin rapor alınması amacıyla Diyarbakır'a götürülmesi sırasında da polisler Mustafa Akçiçek'in elindeki kelepçeyi anahtar olmadığı gerekçesiyle çıkarmadılar. Bunun üzerine Akçiçek sedyeye Siverek sanayii sitesine götürüldü. Mustafa Akçiçek, kelepçe makasla kesildikten sonra Diyarbakır'a gönderildi.

Mazlum-Der Genel Başkan Yardımcısı ve Şanlıurfa Şube Başkanı Şehmus Ülek, 24 Ekim günü düzenlediği basın

toplantısında, Akçiçek'in ellerinin arkadan kelepçelenerek tabanca kabzası ile dövüldüğünü kaydederek şunları söyledi:

"Daha sonra getirildiği kaza yerinde ve kaldırıldığı hastanede çok sayıda polis memuru tarafından darp edilmek suretiyle burnu kırılmış, işkenceye maruz kalmıştır. Daha sonra mağdur yakınları derneğimize başvuruda bulunmuştur. Burnu 4 yerden kırık olan mağdur ameliyat geçirmiş, konuşmakta güçlük çeker bir vaziyette evinde yatmaktadır. Akçiçek'e yönelik işkencenin çok sayıda vatandaşın gözleri önünde yapıldığı bildiriliyor. İddialar doğru ise polis amirlerinin de hazır olduğu bir ortamda gerçekleşmiş olması olayın vahametini daha da artırmıştır."

Veysi Karakeçi: Özgür Gündem gazetesinin Mersin bürosunda çalışan Veysi Karakeçi, 24 Ekim günü polisler tarafından dövüldüğünü bildirdi. Mersin Postanesi'nin önünde minibüs beklediğini söyleyen Karakeçi, "Motosikletli iki polis kaldırımın üzerinde geliyorlardı, yanımda durdular, bana elindeki poşette ne var diye sordular, dağıtımçı olduğum için poşetin içinde gazete olduğunu söyledim. Benden kimliğimi istediler. Ben de kimliğimi verdim, sonra bana küfür etmeye başladılar ve bana 'sen vatan hainisin' dediler. Hakaret etmemelerini söyledim. Sonra oraya gelen üçüncü polis bana hakaret etmeye başladı. Daha sonra elimi kelepçeleyerek yere yatırdılar ve rasgele kafama, sırtıma tekmeyle vurmaya başladılar. Polisler, 'Biz istersek seni buradaki halka linç ettiririz' dediler. Daha sonra oraya gelen basın masasından iki sivil polis beni gazetemin bürosuna getirdi" dedi.

Aynı gün öğle saatlerinde Devlet Hastanesi'ne gittiğini belirten Karakeçi, suç duyurusunda bulunmak istediğini anlatınca doktorun "Sen devleti şikayet edeceksin" diyerek sağlam raporu verdiğini söyledi.

Erhan Yılmaz: Diyarbakır'ın Çınar ilçesinde yaşayan Erhan Yılmaz (20), polisler tarafından ajanlığa zorlandığı gerekçesiyle İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvurdu. Mart ayında bir arkadaşı ile birlikte gözaltına alındığını ve kendisine boş bir kağıt imzalatıldığını ifade eden Yılmaz, "Benden o zaman telefon numaramı aldılar ve çağırdıkları takdirde yanlarına gelmemi istediler. Bunu üzerine korktum ve Bursa'ya çalışmaya gittim. Bursa dönüşümde tekrar gözaltına alındım. 4 gün önce (23 Ekim) tekrar gözaltına alındım ve Jandarma Karakolu'na götürüldüm. Burada Ali adlı bir sivil polis ile Karakol Komutanı bana, 'fabrikadan aldığın zaten 5-10 milyon. Gel bizimle çalış biz sana bunun iki katını verelim. Ama bizim için DEHAP'ın içinde ne olup bittiğini anlatacaksın' dediler. Daha sonra serbest bıraktılar." dedi.

Yılmaz, 25 Ekim günü kimliğini alması için karakola çağrıldığını, karakolda Ali adlı polisin kendisine randevu verdiğini ancak kendisinin gitmediğini bildirdi.

Nihat Aydın: İzmir'in Narlıdere ilçesinde gözaltına

alınan Nihat Aydın adlı kişi, işkence gördüğünü açıkladı. El konulan motosikletini almak için 28 Ekim günü Narlıdere Polis Karakoluna gittiğini anlatan Nihat Aydın, "Motorumu almaya gittiğimde beni hemen dövmeye başladılar. Aralarında Başkomiser Mustafa'nın da bulunduğu birkaç polis bana işkence yapmaya başladı. Önce bacaklarımdan falakaya aldılar. Daha sonra kafama ve özellikle kaburgalarıma vurdular" dedi.

Aynı karakolda daha önce işkence gören "Apo" adlı arkadaşının akli dengesini yitirdiğini öne süren Nihat Aydın, "Polisler bana işkence yaparken 'Bunu da Apo gibi delirtelim' diye kendi aralarında konuşuyorlardı. Bana 5 saat boyunca işkence yaptılar. Beni nezarete attılar. Ben de bıraksınlar diye kendimi jilette kesmeye başladım. Ancak bunu görünce daha fazla vurmaya başladılar. Fenalaşınca beni Balçova polikliniğine götürdüler. Daha sonrada kendimi Çamlık'ta buldum. Orda bana rastlayan arkadaşlarım eve götürdü" dedi. Nihat Aydın'ın babası Şahabettin Aydın, İHD İzmir Şubesi'ne başvurdu.

Mehmet Türkmen: Gaziantep'de Özgür Gündem gazetesinin dağıtımını yapan Mehmet Türkmen, Eylül ayında yaptığı açıklamada sivil polisler tarafından dövüldüğünü ve tehdit edildiğini söyledi. Türkmen, Ekim ayında da kent merkezinde "abone listesini isteyen" sivil polisler tarafından dövüldü.

Ali Korkmaz, Hüseyin Polat: "Uyuşturucu ticareti yaptıkları" iddia edilen Ali Korkmaz ve Hüseyin Polat adlı uzman çavuşlar ile Sadi Özatak adlı korucu hakkında açılan davaya 7 Kasım günü Van DGM'de devam edildi. Duruşmada savunmalarını yapan Ali Korkmaz ve Hüseyin Polat, 30 Nisan günü gözaltına alındıklarını belirterek Yüksekova (Hakkari) Tabur Komutanlığı'nda işkence gördüklerini bildirdiler.

Okan Yurdabak: 5 Kasım günü Van'ın Saray ilçesine bağlı Beyaslan köyünde arazi anlaşmazlığı nedeniyle çıkan kavgadan sonra gözaltına alınan Okan Yurdabak (24), Saray İlçe Jandarma Karakol Komutanlığı'nda işkence gördüğünü ve copla tecavüz edildiğini açıkladı. Yurdabak'a 15 günlük rapor verildi.

Yurdabak, yaşadıklarını şöyle anlattı:

"5 Kasım günü köyümüzde arazi yüzünden bir kavga çıktı. Karakola giden iki köylü benim havaya ateş açtığımı ihbar etmiş. Saat 16.00 sıralarında evime baskın yapan askerler beni karakola götürerek silahı getirmemi istediler. Ben de silah olmadığını söyledim. Kur'an getirdiler, yemin etmemi istediler. Ben de yemin ettim. Bu sırada, karakol komutanı 'Sen teröristsin, yeminine inanmam' dedi. Bunun üzerine karakolun nezarethanesine aldılar. Tüm elbiselerimi çıkardıktan sonra bir üsteğmen, bir uzman çavuş ile bir er bana tekme yumruk ve coplarla vurmaya başladılar. Postallarıyla ayaklarıma bastılar. Ayak tırnaklarımdan kan gelmeye başladı, bir tırnağım tamamen yerinden

söküldü. Daha sonra da ağzıma ve gözlerime tuz serptiler ve su döktüler. Bir süre de bu şekilde falakaya yatırdıktan sonra uzman çavuş ile asker banyoya götürüp copla tecavüz ettiler. Daha sonra da nezarethaneye götürüp, ertesi gün iftar saatine kadar aç bıraktılar. 6 Kasım günü saat 16.00 sıralarında karakola doktor geldi. Önce yanıma gelerek kafama baktı. Sonra yerine oturup birşeyler yazdı. Daha sonra da savcılığa çıkardılar. Savcı doktorun yazdığı rapora göz attıktan sonra beni götüren askerlere 'Ben bu raporu kabul etmiyorum, adamı çarşamba pazarına çevirmişsiniz' dedi ve beni serbest bıraktı."

Okan Yurdabak, serbest bırakıldıktan sonra 7 Kasım günü askerler hakkında Saray Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Savcılık tarafından Van Devlet Hastanesi'ne sevk edilen Okan Yurdabak'a 15 günlük rapor verildi. Yurdabak, copla tecavüz olayını utandığı için doktorlara anlatmadığını söyledi.

Okan Yurdabak, 17 Kasım günü yeniden gözaltına alındı. Aynı gün serbest bırakılan Yurdabak, "Askerler beni karakola götürdü. Komutanın odasına çıkardılar. Gider gitmez komutan, 'kimi kime şikayet ediyorsun, ulan şerefsiz' diye küfür etmeye başladı. Bana, 'sana savcılar hakimler mi akıl verdi. Adalet, madalet diyorsun ama üzerinize bir sürü bomba, silah bırakır, seni de, savcıcı da, hakimi de içeri tıkarım. Neden Van'a gidip rapor almışsın, burada doktor yok muydu? Köyünde adamlarım var, evine silah, eroin bırakırım, içeri tıkarım. Git adam ol, jandarma hakkında şikayetçi olma. Yoksa seni bu köyden sürerim' dedi. Daha sonra serbest bırakıldım" dedi.

Veli Kaya: YÖK'ün kuruluş yıldönümü nedeniyle 6 Kasım günü Ankara'da düzenlenen gösteri sırasında Veli Kaya adlı öğrencinin polisler tarafından bir depoda dövülmesi nedeniyle Emniyet Genel Müdürlüğü ve Ankara Valiliği tarafından inceleme başlatıldı. Kasım ayı sonlarında tamamlanan soruşturmada, "Kaya'nın gözaltına alınması ve Şekerbank deposuna götürülmesi talimatı veren Emniyet Müdür Yardımcısı Zekai Baloğlu ile Kaya'yı döven polisler hakkında işlem yapılmasına gerek olmadığına" karar verildi.

Ankara Valiliği İl İdare Kurulu ise polisleri suçsuz bulan raporu kabul etmedi. Veli Kaya'nın gözaltına alınması emrini veren Ankara Emniyet Müdür Yardımcısı Zekai Baloğlu'nun suçsuz olduğuna karar veren kurul, raporun aksine, Kaya'yı döven polislerin suçlu, Kaya'nın serbest bırakılması emrini veren Çevik Kuvvet Şube Müdürü Mehmet Yüksel'in suçsuz olduğuna karar verdi. Yüksel'in yargılanması gerektiği istemini reddeden kurul, iki çevik kuvvet polisinin yargılanabilmesi için hukuki prosedürü başlattı. Kurul, iki polisin yargılanması gerektiği yönünde verdiği kararıyla birlikte dosyayı Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderdi.

Veli Kaya daha sonra Ankara Valiliği İl İdare Kurulu'nun

kararına itiraz etti. Kaya'nın avukatı Gökçen Zorcu, Ankara Bölge İdare Mahkemesi'ne yaptığı başvuruda, "olay nedeniyle polislerin yargılanmaması gerektiği" yolundaki müfettiş raporunun İl İdare Kurulu tarafından kısmen onaylandığını belirtti. Gökçen Zorcu, "İl İdare Kurulu, yalnızca iki polisin yargılanması yönünde karar verdi. Mahkemeye, işkenceyi yapan, yapılmasını kolaylaştıran ve bu konuda emir veren diğer sorumluların da yargılanması amacıyla başvurduk" dedi.

Erdal Tuncel: İstanbul Barosu avukatlarından Erdal Tuncel, 9 Kasım günü evine polisler tarafından düzenlenen baskında dövüldüğünü bildirdi. Polislerin istemesine karşın kimlik göstermediğini belirten Tuncel, şunları anlattı:

"Onlara avukat olduğumu ve arama izni olmadan arama yapamayacaklarını söyledim. Bunun üzerine hakaretlerde bulunup, tekme tokat dövmeye başladılar. Sürekli kardeşlerim Serhan ve Uygur'ın yerini soruyorlardı. Onların arandığını ve benim onları sakladığımı söylüyorlardı. Daha sonra evin her tarafını aradılar. Dosyalarımı ve müvekkillerimle yaptığım görüşme notlarını incelediler. Bu esnada, HADEP üyesi olmam nedeniyle Şişli İlçesi HADEP parti teşkilatına yatırdığım aidata ilişkin makbuzu ve Özgür Gündem gazetesini gördüler. Bunların yasal olduğunu belirtmeme rağmen, sürekli dövüyor ve 'namussuz, şerefsiz, terörist, hem siz teröristsiniz hem de savunduğunuz insanlar. Sizin gibi teröristleri savunan avukatlar olmasa bu memleket düzelirdi. Siz savunduğunuz için teröristler artıyor. Teröristi savunan da teröristtir. Zaten Kürtler teröristtir. Siz Kürtlerin köklerini kurutmak gerek. Devlet size bu avukatlık ruhsatını, teröristleri savunmanız diye mi verdi? Alçaklar.' şeklinde bağırıp hakaretlerde bulunuyorlardı. Arama bittikten sonra da ayağımı denk almam konusunda uyarılarda bulundular. HADEP'le ilişkimi kesmemi, Özgür Gündem okumamamı, DGM'lerde görülen siyasi duruşmalara katılmamamı ve kardeşlerim Serhan ve Uygur'ı teslim etmem gerektiğini söylediler. Hatta 'Aksi taktirde sen ve ailen faili meçhule kurban gidebilirsiniz' şeklinde tehditte bulundular."

Tuncel, polisler hakkında Eyüp Cumhuriyet Savcılığı'na da suç duyurusunda bulundu.

Deniz Yılmaz, Serdar Önder (23): 10 Kasım günü Eskişehir'de oynanan Eskişehirspor-Güngören Belediyespor maçında gözaltına alınan Deniz Yılmaz, işkence gördü. Stadyumdan dövülerek çıkarılan Eskişehirspor Taraftarlar Derneği Başkanı Yılmaz, Çarşı Polis Karakolu'na götürüldü. Yılmaz, daha sonra "rahatsızlandığı" gerekçesiyle Devlet Hastanesi'ne, ardından da Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'ne kaldırıldı. Burada Yılmaz'ın akciğerinin patladığı ve kaburgalarının kırıldığı belirlendi.

Yılmaz'ın yakınları şunları söylediler:

“Maçta polisler bir genci (Serdar Önder) dövüyormuş. Deniz de dernek başkanı olduğu için müdahale etmiş. Deniz’i de dövmüşler. Karakolda da ‘Ramazanda içki içmeye utanmıyor musun?’ diye dövmeye başlamışlar. Deniz kelepçeli olarak Devlet Hastanesi’ne getirilmiş. Durumu ortaya çıkınca polis kelepçesini çözüp ortadan kaybolmuş.”

Yılmaz ve Önder’in, “alkollü olduklarını, stadyumda olay çıkardıklarını ve taraftarları polise karşı kıskırttıklarını” iddia eden Emniyet Müdürlüğü yetkilileri, “Deniz Yılmaz karakola götürülürken sürekli küfretmiş. Telefon edeceğini belirtip girdiği Tekel bayiiinde bira şişesini kırıp kendisini yaralayacağını söyleyerek kaçmış. Kısa süre sonra yakalanıp getirildiği karakolda başını duvarlara vurarak kendini yaralamış. Götürüldüğü hastanede aşırı alkollü olduğu belirlenmiş ve koma tutanağı tutulduğu için ifadesi alınamamıştır” açıklamasını yaptı.

Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde tedavi gördüğü yoğun bakım servisinde 12 Kasım günü çıkan Yılmaz, yaşadıklarını şöyle anlattı:

“Maçın devre arasında tribünde arbede oldu. Polisler bir taraftarı dövüyordu. Dernek başkanı olarak ayırmak isterken polisler bana saldırdı. Beni döverek stad dışına çıkardılar. Serdar Önder’i ve beni polis minibüsüne bindirip kolumuza kelepçe taktılar. Onlara kolumun acıdığını söyleyince, minibüs içinde bizi dövmeye başladılar. Karakola geldikten sonra beni tekrar stadyuma getirdiler. Kulüp başkanıyla görüşmek istedim. Başkana bize sahip çıkmasını söyledim ama polis beni yeniden karakola götürdü. Karakola girer girmez yere yatırıp dövdüler.”

Yılmaz’la birlikte gözaltına alınan Serdar Önder de, “Nezarethaneye tuvaletlerin arasındaki koridorda polisler üzerine çullandıkları Deniz’i yere yatırıp dövmeye başladı. Nezarethaneden hepsini gördüm. Deniz, 15-20 dakika kıvrılarak yerde yattı. Polislerden feci dayak yedi.” dedi. İçişleri Bakanı Muzaffer Ecemiş, Deniz Yılmaz’a yapılan işkenceyi araştırmak için iki müfettiş görevlendirildiğini açıkladı.

Rıdvan Yılmaz, Nizamettin Yılmaz, Sadık Yılmaz, Salim Yılmaz, Serdar Yılmaz, Şakir Yılmaz, Mahmut Beyoğlu: Diyarbakır’ın Lice ilçesine bağlı Tepe köyünde, arazi anlaşmazlığı nedeniyle çıkan kavgadan sonra gözaltına alınan köylülerin işkence gördüğü bildirildi. Gözaltına alınan, Rıdvan Yılmaz, Nizamettin Yılmaz, Sadık Yılmaz, Salim Yılmaz, Serdar Yılmaz, Şakir Yılmaz ve Mahmut Beyoğlu 15 Kasım günü Lice Cumhuriyet Savcılığı’na Tepe Jandarma Karakol Komutanı Osman Bakan ve askerler hakkında suç duyurusunda bulundular. Köylüler suç duyurusunda olayı şöyle anlattılar:

“Budak köyü ile aramızda arazi anlaşmazlığı bulunmaktaydı. Bunun için 14 Kasım günü köye mahkemeden keşif heyeti geldi. Keşif sırasında Budak köyü sakinleri ile aramızda tartışma çıktı. Herhangi bir

kavga yaşanmadı. Bunu gören askerler tartışmayı yatıştırmak bahanesi ile yoğun bir şekilde havaya ateş açmaya başladılar. Daha sonra 9 kişi askerler tarafından dövülerek karakola götürüldü. Saat 13.30’dan gece 02.00’ye kadar karakol bahçesinde ayakta bekletildik ve sürekli dövüldük. Rıdvan Yılmaz ve Serdar Yılmaz bayıldılar. Karakol komutanı bize sürekli ‘Ben sizi niye dövüyorum biliyor musunuz? Size ‘4 Kasım sabahı görüşürüz’ demiştim. ‘Bu olay da bahane oldu. Sizi DEHAP’a oy vermeyin diye uyar mıyım’ diyordu”

Siracettin Karataş: 16 Kasım günü Mersin’de gözaltına alınan Azadiya Welat gazetesi dağıtımcısı Siracettin Karataş, gözaltında ölümle tehdit edildiğini söyledi. Akşam saatlerinde tartaklanarak gözaltına alındığını ve Yumuktepe Karakolu’na götürüldüğünü anlatan Karataş, karakolda da tartaklandığını bildirdi. Mersin’den ayrılması için ölümle tehdit edildiğini kaydeden Demirtaş, “Polisler beni iki kez hastaneye götürdüler fakat tartaklamalar nedeniyle ellerim uyuşmuştu, yüzümde ve sırtımda ağrılar vardı. Buna rağmen doktor bana sağlam raporu verdi. 17 Kasım günü savcılıkta ifadem alınmadan serbest bırakıldım” dedi.

Tevfik Fukra: 17 Kasım günü Tel Aviv-İstanbul seferini yapan İsrail havayolları uçağını kaçırma girişiminde bulunmakla suçlanan Filistin asıllı İsrail vatandaşı Tevfik Fukra, “gözaltında polisler tarafından hadım edilmekle tehdit edildiğini” bildirdi. İngiliz The Independent gazetesinin, İsrail’de yayınlanan Ha’aretz gazetesine dayanarak verdiği habere göre, Fukra, Türk polislerinin kendisini sıkıştırması üzerine herşeyi itiraf ettiğini söyledi. Fukra, “Bana, ‘Bizimle işbirliği yapmayanları hadım ediyoruz’ tehdidinde bulundular. Ben de onların duymak istediği şeyleri söyledim ve suçu kabul ettim” dedi.

Erdal Güler: Diyarbakır’da 19 Kasım günü gözaltına alınan Erdal Güler (12) adlı çocuğun işkence gördüğü bildirildi. İHD Diyarbakır Şubesi’ne başvuran Fahri Güler, Balıkcılarbaşı semtindeki evine baskın düzenleyen polislerin, aradıkları oğlu Ekrem Güler’i (17) bulamayınca kardeşi Erdal Güler’i gözaltına aldıklarını belirtti. Evlerine 4 yıldır sürekli polisler tarafından baskın düzenlendiğini anlatan Fahri Güler, “Oğlum Ekrem günlerce eve gelmiyor. Polisler de gece eve baskın düzenleyerek onu bizden istediler. Ekrem olmayınca 12 yaşındaki oğlum Erdal’ı gözaltına aldılar. Ekrem eve gelmeden Şehitlik ve Bağlar karakollarına gittim. Fakat bulamadım. Arkamdan çocuğu serbest bırakmışlar. Ama her tarafı şiş içindeydi, gözleri, bacak ve karın bölgesinde şişmeler ve darp izleri vardı.” dedi. Erdal Güler ise önce Şehitlik Karakolu’na ardından da Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü’ne götürüldüğünü belirterek, yarım saat boyunca dövüldüğünü ve 15-20 dakika tek ayak üzerinde bekletildiğini anlattı.

B.A.: Diyarbakır’ın Bismil ilçesine bağlı Kazancı

köyünde ilköğretim okulunda okuyan B.A. (14) adlı öğrencinin tören sırasında "Ne mutlu Kürdüm" dediği iddiasıyla okul müdürü ve öğretmenler tarafından dövüldüğü bildirildi. B.A.'nın daha sonra jandarmalar tarafından gözaltına alındığı öğrenildi.

Nadir Çiftçi, Resul Çiftçi, Kemal Ege: Hakkari'de "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla gözaltına alınan Nadir Çiftçi, Resul Çiftçi ve Kemal Ege adlı kişiler, gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar.

Avukat Mikail Demiroğlu, kaçak yollardan İran'a giden Resul Çiftçi ve Kemal Ege'nin İran askerleri tarafından gözaltına alındıktan sonra 17 Kasım günü Esendere Sınır Jandarma Karakolu'na teslim edildiklerini, Yüksekova Savcılığı tarafından "Pasaport Kanunu'na muhalefet etmek" suçundan 54 milyon lira para cezasına mahkum edildiklerini ve daha sonra serbest bırakıldıklarını söyledi. Daha sonra 19 Kasım günü Hakkari'de gözaltına alınan müvekkillerinin dört gün gözaltında kaldıktan sonra 22 Kasım günü "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla tutuklandığını anlatan Demiroğlu, müvekkillerinin savcılığa çıkarılmadan önce götürüldükleri Hakkari Devlet Hastanesi'nde polisler tarafından kullanılan bir odada muayene edildiklerini bildirdi.

Mikail Demiroğlu, Nadir Çiftçi'nin işkence nedeniyle ağzından ve idrarından kan geldiğini, bu nedenle 25 Kasım günü hastaneye kaldırıldığını bildirdi. Mikail Demiroğlu, 26 Kasım günü polisler hakkında suç duyurusunda bulduklarını kaydetti.

İşkence mağdurlarına daha sonra da şikayetlerini geri almaları için baskı yapıldığı açıklandı. Aralık ayında Hakkari Kapalı Cezaevi'nden Bitlis Cezaevi'ne gönderilmek üzere geçici olarak Van Kapalı Cezaevi'ne sevkedilen Nadir Çiftçi, Resul Çiftçi ve Kemal Ege, Van Kapalı Cezaevi'nde, Van ve Hakkari'den gelen iki ayrı polis ekibinin kendileriyle görüştüğünü ve ifadelerini geri almaları için baskı yaptığını bildirdiler. İHD Van Şube Başkanı Abdulvahap Ertan, cezaevi yetkililerinin, polislerin cezaevine geldiğini doğruladığını, ancak tutukluların kabul etmemesi nedeniyle görüşmenin gerçekleşmediğini söylediklerini kaydetti.

Nadir Çiftçi, Resul Çiftçi ve Kemal Ege'ye işkence yapılması nedeniyle açılan soruşturma 6 Aralık günü takipsizlik kararıyla sonuçlandı. Hakkari Cumhuriyet Savcılığı'nın kararı, "Sanıkların cezaevine girdikten sonra Hakkari Devlet Hastanesi'nden aldıkları raporların polisle ilişkili olmaması" gerekçesiyle aldığı öğrenildi. Savcılığın polislerin ifadesini almadığını bildiren Avukat Mikail Demiroğlu, kararın kaldırılması için Ağır Ceza Mahkemesi'ne başvuracaklarını söyledi.

Önder Bayındır: 22 Kasım günü Eskişehir'de evine düzenlenen baskında gözaltına alınan Anadolu Üniversitesi öğrencisi Önder Bayındır'ın gözaltında işkence gördüğü öne sürüldü. Bayındır'ın ablası HADEP Genel Sekreter Yardımcısı Sevahir Bayındır, kardeşinin

Terörle Mücadele Şubesi'nde işkenceye maruz kaldığını ifade ederek, Önder Bayındır'ın kendisine "Bana soğuk ve tazyikli suyla işkence yaptılar. Kafama vurdular ve cinsel organımı sıktılar" dediğini aktardı. 25 Kasım günü çıkarıldığı Eskişehir Cumhuriyet Savcılığı tarafından "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla tutuklanan Bayındır, geçtiğimiz öğretim yılında anadilde eğitim talebini içeren dilekçe verdiği için Rektörlük tarafından 4 dönem uzaklaştırma cezası almıştı.

F.Y. (12), L.K. (15), A.U. (15), F.U. (16), H.Y. (16), T.U. (17), Tufan Fetih Sezik (25): 23 Kasım gecesi İstanbul Beyoğlu'nda çıkan bir kavga sırasında polis memuru Ahmet Ünlü tarafından silahla vurularak ölen Bora Sezik'in arkadaşları, F.Y., L.K., A.U., F.U., H.Y., T.U. ve Tufan Fetih Sezik (25) gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar.

Çocuklardan A.U., olayı şöyle anlattı:

"Polis olduğunu bilmediğimiz sivil giyimli, sarhoş bir adam ve yanındaki 2 travesti bize doğru geliyordu. Bora Sezik, adama doğru yaklaşarak, sigara istedi. Adam sigara vermeyip Bora'ya tokat attı. O da karşılık verince tartışma çıktı. Biz de ne olduğunu öğrenmek için onların yanına gittik. Bu sırada adam silahını çekti ve iki el ateş etti. Kurşunlardan biri Bora'nın karın boşluğuna isabet etti. Sonra kaçmaya başladı. Biz de yakalayıp dövdük. Polisler gelince adamı bırakıp oradan uzaklaştık. Bora'yı hastaneye götürdüğümüzde gözaltına alındık. Bizi Beyoğlu Merkez Karakolu'na götürüp hepimizi bir hücreye koydular. Daha sonra Bora'nın ağabeyi Tufan Fetih Sezik'i de getirdiler. Ama onu ayrı bir hücreye koydular. Avukat istedik 'yok' dediler. Ailemize haber vermemize izin vermediler. 3 gün boyunca bize hiçbir şey vermeyip çok kötü davrandılar. Hepimizi dövdüler. Benim boğazımı sıkıp, tekme tokat vurdular. Özellikle son gün çok dövdüler ve kendilerinin hazırladığı ifadeyi bize zorla imzalatıldılar."

F.U. da "Diğer çocuklarla birlikte aynı hücredeydik. Bizi sürekli dövüyorlardı. Bize, 'Siz polise onu soymak için saldırdınız. Sonra silahını alıp ona ateş ettiniz. Bu sırada arkadaşınız Bora Sezik'i de vurdunuz' diyerek, bu yönde ifade vermemizi istiyorlardı. Hiç birimiz bunu kabul etmedik. Bunun üzerine bize işkence yaptılar. Bana önce tazyikli soğuk su sıktılar. Sonra çırılçıplak soyup betona yatırdılar. Sürekli hayalarımı sıkıp, tekme tokat dövüyorlardı. Diğer çocuklar üzerine ifade vermeme istiyorlardı." dedi.

Çocukların haber vermesi üzerine olay yerine gittiğini belirten Bora Sezik'in ağabeyi Tufan Fetih Sezik (25), kardeşinin ilgisizlik nedeniyle öldüğünü belirterek, "Kardeşim hastaneye götürüldüğünde durumu iyiydi. Ne olduysa hastanede oldu. Öyle sanıyorum ki kimsesi yok diye ilgilenmediler ve bu yüzden öldü" dedi. Çocukların avukatı Bülent Kurt, polisler hakkında suç duyurusunda bulundu.

Ümit Tunç: Bir bıçaklama olayına tanık olduğu gerekçesiyle İstanbul Yakacık Karakolu'na götürülen Ümit Tunç (19), kendisine işkence yapıldığını bildirdi. Tunç, 23 Kasım günü yanında bulunan arkadaşı Kenan Topçuoğlu'nun Kartal Yunus mahallesinde bıçaklı saldırıya uğradığını belirtti. Yaralanan Kenan Topçuoğlu'nu Pendik Devlet Hastanesi'ne kaldırdığını, kendisinin de ifadesine başvurulmak üzere Yakacık Karakolu'na götürüldüğünü anlatan Tunç, şunları söyledi:

"Yakacık Araştırma Ekipleri benden arkadaşımı bıçaklayan kişinin adresini istediler. Ben arkadaşımı bıçaklayanı tanımadığımı söyledim. Soyadını bilmediğim 'İbrahim' adlı polis bana işkence yaptı. Beni dakikalarca soğuk suyun altında tuttu. Vücuduma, göğsüme yumruklar attı. Sırtıma vantilatör tıttı. İç çamaşırımı zorla çıkardı. Yaklaşık 20 dakika kadar işkenceye maruz kaldım. Daha sonra beni bıraktılar. Bunun üzerine Pendik Devlet Hastanesi'ne gidip darp raporu aldım."

Mehmet Gürür: İHD Gaziantep Şubesi'nde 4 Aralık günü basın açıklaması yapan Mehmet Gürür adlı kişi, 24 Kasım günü sivil polisler tarafından kaçırıldığını ve kendisine ajanlık teklif edildiğini söyledi. Gürür, kendilerini polis olarak tanıtan iki kişinin "İHD ve Atılım gazetesinde ne olup bittiğini kendilerine bildirmesini" istediğini, karşılığında tüm ihtiyacını karşılayacaklarını söylediklerini anlattı.

Necdet Bozkurt, İdris Kaya, Ebubekir Bozkurt, X.X. (17): Diyarbakır'ın Dicle ilçesinde yaşayan Necdet Bozkurt, kendisinin ve yakınlarının polisler tarafından dövüldüğünü bildirdi. İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvuran Necdet Bozkurt, 26 Kasım günü polislerin, bir süre önce cezaevinden çıkan kardeşi Yüksel Bozkurt'un (18) arkasından ateş açtıklarını, silah sesinden korkan kardeşinin kaçtığını anlattı. Kendisinin olaydan habersiz bir şekilde eve giderken polisler tarafından durdurulduğunu belirten Necdet Bozkurt, Dicle Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüğünü söyledi. Necdet Bozkurt şöyle konuştu:

"Gözümlüme alındığımda hiçbir şeyden haberim yoktu. Terörle Mücadele Şubesi'nde görev yapan Mehmet Acar adlı komiser bana, 'hep sıyrınıyorsun ama bu defa yakayı ele verdin' diyerek kardeşim Yüksel Bozkurt'u sordu. Ben de 'nerede olduğunu bilmiyorum' dedim. Bu arada beni tokatlayarak bağladılar. Bana 'bütün talimatları sen veriyorsun' dediler. 'Az önce kardeşin Yüksel Bozkurt pankart açmaya çalışırken peşine düştük, hatta silah sıktık ama kaçtı. Seni Diyarbakır TEM'e göndereceğiz' dediler. Bu arada özel timler geldi. Beni tokatlamaya devam ettiler. Polisler beni arama için eve götürdüler."

Ergani ve Eğil ilçelerinde bulunan akrabalarının evlerinin de basıldığını ifade eden Necdet Bozkurt, "Aynı gece dayım İdris Kaya ve babam Ebubekir Bozkurt'u da gözümlüme almışlar. Dayımı ağzından ve

burnundan kan akana kadar dövmüşler. Kardeşimin gidebileceği yer olarak bir de Zeliha Uyguner'in evine baskın düzenleniyor aynı gece. Burada Uyguner'in 17 yaşındaki oğlu dövülüyor" dedi.

Mehmet Güzel: Nihat Ezer adlı kişinin 27 Kasım günü Diyarbakır'da öldürülmesinden sonra gözaltına alınan ortağı Mehmet Güzel, "Bana cinayeti kabullenmem yönünde baskı yaptılar. Ben etmeyince 'kimin yaptığını biliyorsun, bize söyle' dediler. 3 gün boyunca işkence gördüm" dedi.

Ergin İp-teç, Servet Kaş: 29 Kasım günü Antalya'nın Serik ilçesinde Emniyet Müdürü Selman Kerimoğlu'nun eşi Serpil Kerimoğlu'na kimlik soran okul müdürü Ergin İp-teç ve Öğretmenevi Müdürü Servet Kaş, polisler tarafından dövüldü. Edinilen bilgiye göre olay şöyle gelişti:

Bir öğrenciyi yardım etmek amacıyla iki kadın sivil polisle birlikte Cumhuriyet İlköğretim Okulu'na giden Kerimoğlu'nun polis eşi Serpil Kerimoğlu, koridorlarda dolaşırken, Okul Müdürü Ergin İp-teç ile karşılaştı. İp-teç, sınıflara girip çıkan üç kadına kim olduklarını sorunca "Biz sana biraz sonra kim olduğumuzu gösteririz" yanıtını aldı. Bunun üzerine, olayı bildirmek üzere kaymakamlığa giden Ergin İp-teç, dışarıda bekleyen polisler tarafından gözaltına alındı. Arkadaşlarının gözaltına alındığını öğrenen öğretmenlerin Emniyet Müdürlüğü önünde toplanmaya başladığı sırada eşi ile dışarı çıkan Emniyet Müdürü Selman Kerimoğlu, gazetecileri azarladı. Kerimoğlu, açıklamalarına tepki gösteren öğretmenlerin arasında bulunan Öğretmenevi Müdürü Servet Kaş'ı içeri çağırdı. Emniyet Müdürlüğü'ne giren Kaş, kısa bir süre sonra yüzü gözü kan içinde dışarı çıktı.

Kaş, bir sivil polisin kendisini tekme tokat dövdüğünü, bir odaya kilitlemeye çalıştığı sırada elinden kurtulup kaçmayı başardığını anlattı. Hastaneye giden Kaş'a, 3 günlük rapor verildi. Serik Kaymakamı Mehmet Aydın yaptığı açıklamada, "Kaş, kargaşa sırasında başını kapıya çarpmış olabilir" diyerek idari soruşturma açacağını söyledi. İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu da, olayı incelemek için müfettiş görevlendirdiğini açıkladı.

Soruşturma çerçevesinde Emniyet Müdürü Selman Kerimoğlu ve polis memuru Mehmet Atasiper açığa alındı.

Mustafa Ünver: Diyarbakır'da Mustafa Ünver adlı kişinin 30 Kasım günü işyerine gelen sivil polisler tarafından dövüldüğü bildirildi. Ünver, olayı şöyle anlattı:

"İçindekilerin tümü sivil olan bir araba geldi. Biri arabada bekledi diğerleri içeri girdi. Sekreterime 'Sen arkaya geç' dediler. Daha sonra küfür etmeye başladılar. Biri yakamdan tuttu, diğeri bana vurmaya başladı. Neye uğradığımı şaşırđım. Bir hafta önce işyerime telefon etmek için gelen bayanı rahatsız ettiğimi ileri sürdüler. Sonra da 'Akşama gelip seni daha da beter edeceğiz' diyerek çekip gittiler."

Ünver'in avukatı Sedat Yurtdaş, polisler hakkında suç duyurusunda bulundu.

Mevlüt Aytekin: Van'ın Başkale ilçesine bağlı Bilgeç köyünde 3 Aralık günü gözaltına alınan Mevlüt Aytekin, Bebleşin Jandarma Karakolu'nda dövüldüğünü bildirerek İHD Van Şubesi'ne başvurdu. Başkale yakınlarında kimlik kontrolü yapan askerler tarafından "yanındaki keçilerin sağlık raporu olmadığı" gerekçesiyle gözaltına alındığını belirten Aytekin, yaşadıklarını şöyle anlattı:

"Askerler keçiler için veterinerlikten sağlık raporunu istedi. Ben '50 milyon lira masrafı göze alamadığım için rapor almadım' deyince hakaret etmeye başladılar. Komutanın emri üzerine karakol nezarethanesine götürdüler, burada yaklaşık yarım saat tekme tokat ve dizleriyle vurdular. Bayılana kadar dövdüler. Beni ayıldıktan sonra oradan geçen bir minibüse teslim ettiler. Keçileri de iade ettiler. Karakol komutanı minibüs sahibine 'kardeşim bu adamı buradan götür, sağlık raporunu istemiyoruz, yeter ki buradan uzaklaştı' dedi."

Maşallah Uçar: 10 Aralık günü Gaziantep'te gözaltına alınan Maşallah Uçar, Gaziantep Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü bildirdi. Cezaevinde ağabeyi Cahit Uçar'ı ziyaret ettikten sonra gözaltına alındığını belirten Maşallah Uçar, "Birçok defa gözaltına alındım fakat bu sefer polisler beni çok dövdü. Polisler beni dövdükten sonra bana kendileri ile birlikte çalışmamı söylediler. Nerede birşey varsa kendilerine iletmemi istediler" dedi.

Yusuf Uğur: 11 Aralık günü Şırnak'ta düzenlenen ev baskınlarında çok sayıda kişi gözaltına alındı. Evine baskın düzenlenenlerden Yusuf Uğur, Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Yusuf Uğur, Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık ve İçişleri Bakanlığı'na da gönderdiği dilekçesinde, gece yarısı hiçbir gerekçe gösterilmeden kar maskeli polisler tarafından evinin basıldığını, evde bulunanların dövüldüğünü bildirdi. 13 Aralık günü düzenlenen ev baskınlarında da bazı kişiler gözaltına alındı.

Gözaltına alınanlardan adları öğrenilenler şöyle: Sevkan Duru, Nasır Duru, Osman Geliş, Reşit Doğan, Emin Güngen, Tahir Güngen, Ferhan Katar, Süleyman Katar, Resul Katar, İdris Katar, Emin Üstek, Zübeyt Gülenç, Hüsnü Uğur, Beşir Düşkün, Ömer Kültür, Çetin Bayat ve Emin Urat.

Ergin Güven: DEHAP Gençlik Kolları üyesi Ergin Güven, 15 Aralık günü Bursa'da işyerine gelen polisler tarafından ajanlık yapmaya zorlandığını bildirdi. Güven, şunları söyledi:

"Terörle Mücadele polisleri 15 Aralık günü işyerime gelerek patronumla konuştular. Sonra beni dışarı çıkardılar ve 'Özgür Gündem okuyor musun? Medya TV izliyor musun? DEHAP'a gidiyor musun?' gibi sorular sordular. 'Biz devletiz. Bizimle işbirliği yapmazsan her

şeyi yaparız. İşyerini kapatıp seni ekmeksiz bırakırız' dediler ve tekrar geleceklerini söyleyerek ayrıldılar. 18 Aralık günü saat 17.00'de tekrar geldiler. Beni bir araca zorla bindirerek DEHAP'ı bırakmamı söylediler."

Levent Atasert: Kızıl Bayrak dergisinden yapılan açıklamada, 16 Aralık günü İstanbul'da kimliği belirlenemeyen kişiler tarafından kaçınılan Levent Atasert'e işkence yapıldığı bildirildi. Açıklamada, saat 10.00 sıralarında evinden çıkarken 4 kişi tarafından zorla bir arabaya bindirilen Atasert'in boş bir yerde sorgulandığı ve dövüldüğü kaydedildi.

Filiz Şaybak: Van'ın Bostaniçi beldesinde 19 Aralık günü düzenlenen ev baskınlarında gözaltına alınan HADEP Bostaniçi Belde Örgütü yöneticisi Hamza Özkan, Hakim İta, Abdullah Kaçan, Nuriye Gencer, Halime Kaniş ve Nazmi Peyan 21 Aralık günü tutuklandı. Filiz Şaybak (16) ise serbest bırakıldı. Şaybak, gözaltında ajanlık yapması için zorlandığını belirterek, "Gözaltında hakaretlere maruz kaldım. Bana gözaltında psikolojik baskı uygulandı ve HADEP'in bundan sonraki çalışmalarını hakkında kendilerine bilgi vermeme istediler. Ben bunu kabul etmediğim için, saçlarını çektiler. Kendisine komutan diye hitap edilen bir kişinin sözlü hakaretlerine maruz kaldım." dedi.

Murat Şen: Gaziantep'in Şahinbey ilçesinde Özgür Gündem gazetesinin dağıtımını yapan Murat Şen, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. 21 Aralık günü akşam saatlerinde Yukarıbayır mahallesinde gözaltına alındığını belirten Murat Şen, "Gözlerim bağlanarak bilmediğim bir yere götürüldüm. Polisler pankart astığımı söylüyorlardı. İki gün boyunca gözlerim kapalıydı ve işkence yapıldı. 23 Aralık günü serbest bıraktım" dedi.

Burak Başkaya, Behlül Ocak, Özlem Oral, Serkan Yılmaz: 19 Aralık cezaevleri operasyonun yıldönümünde İstanbul İstiklal caddesinde düzenlenen basın açıklaması sırasında gözaltına alınanlar, gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar. İHD İstanbul Şubesi'nde 24 Aralık günü basın toplantısı düzenleyen Burak Başkaya, Behlül Ocak, Özlem Oral ve Serkan Yılmaz, gözaltına alındıktan sonra bindirildikleri polis aracında, İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde ve İstanbul Adliyesi'nde işkence gördüklerini bildirdiler. Burak Başkaya, gözaltına alınanlardan bazılarının çeşitli sürelerle rapor verildiğini bildirdi.

Kaze Özlü: 19 Kasım 1999 tarihinde evine düzenlenen baskında polislerin copla tecavüz ettiği Kaze Özlü adlı kadın, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde (AİHM) açtığı davayı geri çekmesi için tehdit edildiğini açıkladı. Kaze Özlü, polislerin 28 Aralık günü evine gelmesinden sonra Adana Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunduğunu ifade etti.

Adana'nın Gülbahçe mahallesindeki evine düzenlenen baskında tecavüze uğrayan, boğazı ütü kablosuyla sıkılan Kaze Özlü, TİHV'e başvurmuş ve 7 Aralık 1999

tarihinde polisler hakkında suç duyurusunda bulunmuştu. Suç duyurusu üzerine, 27 Aralık 1999 tarihinde eve baskın yapan polisler, TIHV tarafından verilen raporu istemişti. Bunun ardından Özlü'nün evine çeşitli tarihlerde sürekli baskın düzenlenmişti. 24 Haziran 2000 tarihinde düzenlenen baskında ölümle tehdit edilen Kaze Özlü, kendisine tecavüz eden polislerin de baskına katıldığını söylemişti. Kaze Özlü, evine 19 Kasım 2000 tarihinde düzenlenen baskında da dövüldüğünü ve ölümle tehdit edildiğini açıklamıştı. Kaze Özlü, polisler hakkındaki suç duyurularının takipsizlikle sonuçlanması üzerine AİHM'e başvurmuştu. Özlü'nün evi 2001 yılı Haziran ayında da basılmıştı.

2002 Öncesine İlişkin Olaylar

2002 yılından önce yaşanmasına karşın yıl içinde gündeme gelen, bu nedenle daha önceki yıllara ilişkin raporlarda yer almayan işkence olayları şöyle:

Cevdet Sinan Özdemir, İzzet Özdemir, Mehtap Özdemir, Mehmet Ali Çelebi, Cevdet Sinan: "PKK üyesi oldukları" iddiasıyla dört kişi hakkında açılan dava 21 Kasım günü İstanbul DGM'de sonuçlandı. Duruşmada savunmasını yapan Avukat Hacer Çekiç, 1997 yılında gözaltına alınan müvekkillerinin işkence gördüklerini ve copla tecavüze uğradıklarını söyledi. Müvekkillerinin 14 Mayıs 1998 tarihinde yapılan duruşmada işkence gördüklerini anlatmalarına karşın mahkemenin herhangi bir girişimde bulunmadığını ifade eden Hacer Çekiç, "Müvekkillerim şubeye girer girmez gözleri bağlanmış, çırılçıplak soyulmuşlar. Hayaları sıkılmış, cop ya da benzeri bir şeyle tecavüze uğramışlar. Tazyikli su, elektrik verilerek askıya alınmışlar. Askıdayken, hayaları sıkılarak aşağıya çekilmişler. İssiz bir ormana götürülerek ağızlarına silah sokularak öldürülme korkusu yaşamışlar. İşkence yapanların alkollü kusmuklarını ağızlarına boşaltmalarına maruz kalmışlar. Tuvalet götürülmemiş, buldukları yerde dışkılarını çıkartmaya zorlanmış ve sonra da bu dışkılarını müvekkillerimden birine yalatmışlar. Cevdet Sinan Özdemir ve İzzet Özdemir'in kardeşi Mehtap'a gözleri önünde tecavüz edilmiş ve aynı şekilde fiili olarak Mehmet Ali Çelebi ile Cevdet Sinan'a tecavüz edilmiştir." dedi.

Mehmet Ali Çelebi ve Abdurrahim Şen'i ömür boyu hapis cezasına mahkum eden DGM, İzzet Özdemir'e 14 yıl, Cevdet Sinan Özdemir'e de 12 yıl 6 ay hapis cezası verdi.

Mürsel Sargut: İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'ne "Kürtçe'nin seçmeli ders olarak okutulması" için dilekçe veren öğrencilerden Mürsel Sargut'un gözaltında işkence gördüğü bildirildi. Avukat Fatma Karakaş tarafından Fatih Cumhuriyet Savcılığı'na verilen suç duyurusu dilekçesinde, 30 Kasım 2001 tarihinde gözaltına alınan Edebiyat Fakültesi öğrencisi Mürsel Sargut'un yaşadıkları şöyle anlatıldı:

"Beni sorgulayan polisler, örgüt üyesi olduğum yönündeki suçlamaları kabul etmemi ve yeni isimler vermemi istedi. Suçlamaları kabul etmedim. Bunun üzerine soyunmamı istediler. Daha sonra çırılçıplak bir şekilde yere yatırarak, hayalarımı sıkıp rasgele vurmaya başladılar. Ardından başka bir yere alarak hortum ile soğuk su sıktılar. Sonra tehditlerde bulundular. Eğer kabul etmezsem copla tecavüz edeceklerini ve ormana götürüp öldüreceklerini söylediler."

Daha sonra tutuklanan Sargut'un Bayrampaşa Özel Tıp Kapalı Cezaevi'ne girişinde de askerler tarafından çırılçıplak soyularak dövüldüğü bildirildi.

Cengiz Dünder: 4 Aralık 2001 tarihinde Diyarbakır'da polisler tarafından dövülen Cengiz Dünder, bir yumurtalığının patladığını, olayın ardından şikayetçi olmaması için tehdit edildiğini bildirdi. Bir futbol maçı için arkadaşlarıyla gittiği Atatürk Stadyumu'nda Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şubesi Yankesicilik Bürosu'ndan bir grup polis tarafından dövüldüğünü belirten Cengiz Dünder, Diyarbakır Devlet Hastanesi Acil Servisi'nde kendisine ağrı kesici iğne yapıldığını bildirdi. Hastanede görevli polislerin anlattıklarını ciddiye almadığını ifade eden Cengiz Dünder, daha sonra evine gittiğini gece yansına doğru ağrıların artması üzerine Tıp Fakültesi Hastanesi'ne gittiğini söyledi. Cengiz Dünder, burada yanına gelen Yankesicilik Büro Amir'i'nin "Ben onların adına senden özür diliyorum" dediğini belirtti.

Tıp Fakültesi Hastanesi'nde 5 Aralık 2001 tarihinde yapılan ameliyatla yumurtalıklarından biri alınan Dünder, 10 gün kadar kaldığı hastanede polislerin sık sık ziyaretine geldiğini ve kendisini döven polislerle barışmasını ya da "İki kişi kavga ederken ben ayırmak istedim, bu nedenle darbe aldım" şeklinde ifade vermesini istediklerini anlattı. Polislerin kendisine para teklif ettiklerini de belirten Cengiz Dünder, bir komiserin de kardeşine, "Şikayet etmesin. Eğer şikayet ederse, ya Diyarbakır'ı terkedecek ya da onun işini hallederiz" dediğini aktardı. Ocak ayında taburcu olduktan sonra ifade vermek için Cumhuriyet Savcılığı'na gittiğini ancak savcıyı bulamadığı için geri döndüğünü belirten Dünder, daha sonra evine gelen polislerin kendisini savcılığa götürerek, "Kavgayı ayırdığım sırada yaralandım" şeklinde ifade vermesi için baskı yaptıklarını, kendisinin de korktuğu için savcıya polislerin istediği gibi ifade verdiğini söyledi. Savcının bu ifadeye inanmaması üzerine yaşadıklarını anlattığını kaydeden Cengiz Dünder, savcı tarafından Adli Tıp Kurumu'na sevk edildiğini bildirdi. Cengiz Dünder, evine gelen polislerin 600 milyon lira ve yiyecek bıraktığını da kaydetti.

Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı Dünder'in suç duyurusu üzerine İsmail Bayır ve Zafer Ağırkaya adlı polisler hakkında TCY'nin 245. maddesi uyarınca dava açtı. Diyarbakır 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen dava, 2002 yılında sonuçlanmadı.

Hamit Sefa: Iğdır'ın Halfeli beldesinde HADEP Belde Örgütü Başkanı Hamit Sefa, 31 Aralık 2001 tarihinde gözaltına alındı. Emniyet Müdürlüğü'nde çırılçıplak soyulan Sefa'nın HADEP'ten istifa etmesi için tehdit edildiği bildirildi. Sefa, aynı gün serbest bırakıldı.

Şefik Tekkaynar: Bingöl'ün Solhan ilçesinde 31 Aralık 2001 tarihinde gözaltına alınan Şefik Tekkaynar, işkence gördüğünü açıkladı. Solhan Devlet Hastanesi'nde yatan bir arkadaşını ziyaret etmeye giderken gözaltına alınan Tekkaynar, götürüldüğü Şehit Recep Batal Karakolu'nda bir bilardo masasına bağlanarak dövüldüğünü, karakol komutanının kafasının üzerine çıktığını ve hakarete uğradığını bildirdi. Tekkaynar, işkence nedeniyle Solhan Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunduğunu bildirdi.

Mesut Fırat: Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde "Kürtçe eğitim kampanyasını destekledikleri" gerekçesiyle Mesut Fırat, Leyla Durmuş ve Rojhat Kayran adlı öğretmenler hakkında "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla açılan davaya 29 Ocak günü devam edildi. Diyarbakır DGM'de yapılan duruşmada, savunmasını yapan Mesut Fırat, gözaltında işkence gördüğünü ve ifadesinin okutulmadan imzalatıldığını belirtti. Duruşmada, Mesut Fırat tahliye edildi.

İşkence Davaları

İşkence suçlarının yargılanamaması ya da yargılansa bile caydırıcı biçimde cezalandırılmaması, önemli bir sorun olarak 2002 yılında da varlığını sürdürdü. İşkence konusunda yasal düzenlemeler yapılsa bile (işkence nedeniyle AHM tarafından verilen tazminat kararlarının personele ödettirilmesinin gündeme getirilmesi, gözaltı süresinin kısaltılması gibi) işkencecilerin yargılanması konusunda dikkate değer bir adım atılmadı.

Yasal düzenlemeler dışında işkence (ve işkence nedeniyle ölüm) davalarının mağdurlara ve avukatlarına haber verilmemesi, dosyaların "unutulması" olaylarına da rastlandı. Örneğin Kasım ayında gazetelere yansıyan bir olay şöyle:

Antalya'da 23 Aralık 1997 tarihinde sonuçlanan bir işkence davasının, karardan dört yıl sonra bu yılın Ocak ayında Yargıtay'a gönderildiği ortaya çıktı. Bu nedenle Yargıtay, dosyanın geciktirilmesine neden olanlar hakkında suç duyurusunda bulundu.

Antalya'da 4 polis memuru hakkında TCY'nin "işkence" suçuna ilişkin 243. maddesi uyarınca açılan dava, 23 Aralık 1997 tarihinde Antalya 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde beraatla sonuçlandı. Karar, müdahiller tarafından 29 Aralık 1997 tarihinde temyiz edildi. Antalya 1. Ağır Ceza Mahkemesi ise temyiz istemli dava dosyasını 4 Ocak günü Yargıtay'a gönderdi.

Temyiz incelemesini yapan Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 11 Kasım günü "zamanaşımı" nedeniyle davanın ortadan

kaldırılmasına karar verdi. Yargıtay, davanın zamanaşımına uğramasına neden olan görevliler hakkında suç duyurusunda bulundu.

Antalya Cumhuriyet Başsavcısı Osman Vuraloğlu, "Konuyla ilgili tahkikat başlattık. Yüzlerce, binlerce dosyanın arasından bir dosya kasıt olmadan arşive kaldırılmış olabilir. Çok yönlü araştırıyoruz" dedi. Dosyanın, Adalet Bakanlığı müfettişlerin denetimleri sırasında bulunduğunu bildiren Vuraloğlu, "Polisler hakkında şikayetçi olan davanın müdahil tarafları da dosyayla hiçbir şekilde ilgilenmemişler" dedi.

Dr. Ayhan Sandal ve Dr. Orhan Fevzi Gümrükçüoğlu: Mustafa Albayrak ve Tufan Mengi'ye "işkence gördükleri" yönünde rapor verdikleri için Haseki Hastanesi doktorlarından Dr. Ayhan Sandal ve Dr. Orhan Fevzi Gümrükçüoğlu hakkında "sahte rapor hazırladıkları" iddiasıyla açılan dava, 17 Haziran günü İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başladı.

Dr. Sandal savunmasında, o tarihte nöbetçi olduğu için rutin muayenelerini sürdürdüğünü, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Organize Suçlar Şubesi ekipleri tarafından getirilen 7-8 kişi içinde yer alan Tufan Mengi'yi muayene ettiği sırada Mengi'nin kendisine "işkence gördüğünü ve polisler olmaksızın muayene edilmek istediğini" söylediğini bildirdi. Dr. Sandal bunun üzerine yönetmelik gereği polisleri dışarı çıkararak Mengi'yi muayene ettiğini, erkeklik organı ve dizinde travmatik izler tespit ettiğini anlattı. Dr. Sandal şunları söyledi:

"Bu sırada göz muayenesi için Orhan geldi. Mengi'nin muayenesi bitmiş, Mustafa Albayrak gelmişti. O da 'işkence gördüğünü' söyledi. Polislerin çıkmasını istedim. Onların çıkmamakta ayak direktmeleri üzerine Dr. Orhan yönetmelikleri hatırlatarak çıkmalarını söyledi. Albayrak'ta da aynı izlere rastladım. Muayene bitmeden Dr. Orhan daha sonra gelmek üzere oradan ayrıldı. Polislerin dediği gibi kötü niyetli olsaydım geçmişten kaynaklanan rahatsızlığından dolayı vücudunda izler bulunan Necmi Kadioğlu hakkında da aynı raporu vermem gerekirdi. Mustafa Albayrak muayene çıkışında bana 'Bize normal rapor verin. Yoksa içerde bize daha çok işkence yapacaklar' dedi."

Dr. Orhan Gümrükçüoğlu ise olayla ilgisinin muayene sırasında çıkmak istemeyen polislere yönetmelikleri hatırlatmaktan ibaret olduğunu ifade etti. Gümrükçüoğlu, "Daha sonra yaptığım incelemelerde muayeneden iki gün önce Mengi'nin bir ilaç içip intihara teşebbüs ettiğini öğrendim. Zorlanmayan biri neden intihar etsin" dedi. Gümrükçüoğlu, polislerin bu kişiler hakkında işkence yapılmadığı şeklinde rapor alınca kadar dört ayrı hastaneye götürmelerinin dikkat çekici olduğunu belirterek, "Haseki'den sonra Çapa'ya götürülüyorlar. Buradaki doktor da Mengi ve başka bir sanığın üzerinde darp izleri olduğu şeklinde rapor veriyor. Bunun üzerine Okmeydanı'na götürülüyorlar. O sırada nöbetçi olmayan doktorlardan ısmarlama rapor alınıyor." dedi.

18 Kasım günü yapılan duruşmada tanık olarak dinlenen Mustafa Albayrak, gözaltında işkence gördüğünü söyledi. İşkence mağduru Hayrettin Köktaş da, kendisine Dr. Sandal'ın görevli olduğu Haseki Hastanesi'nde değil İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde "işkence" raporu verildiğini hatırlatarak, gözaltında oldukları süre boyunca işkence raporlarını yalanlamak için polislerin kendilerini birçok hastaneye götürdüğünü söyledi.

25 Aralık günü sonuçlanan davada, İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesi, Sandal ve Gümrükçüoğlu hakkında beraat kararı verdi.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde yürütülen yolsuzluk operasyonu kapsamında 2001 yılı Eylül ayında gözaltına alınan Mustafa Albayrak, Necmi Kadioğlu ve Harun Karaca'nın işkenceye maruz kalması nedeniyle açılan soruşturma 2002 yılı başında takipsizlik kararıyla sonuçlandı. Mağdurların avukatı Faik Işık, Fatih Cumhuriyet Savcılığı'nın takipsizlik kararının iptal edilmesini istemiyle Şubat ayında Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesi'ne başvurdu.

Faik Işık itiraz dilekçesinde, müvekkillerinin gözaltında günlerce gözleri bağlı bir şekilde beton zeminde bekletildiğini, cinsel organlarına, karınlarına ve ayak parmaklarına elektrik verildiğini, çıplak soyularak gezdirildiklerini bildirdi. Işık dilekçesinde, "Elektrik verilerek yapılan işkence izlerinin tesbitinin mümkün olduğunu ve öncelikle bu izlerin kaybolmaması için savcılığa başvurarak müvekkillerinin bu konuda uzman hastanelere sevkini istediğini, 15 kadar işkence tanığı olmasına rağmen bunların ifadelerine başvurulmadığını, diğer delillerin toplanmadığını, DGM kapsamında olmadığı bilinen suçlamaların DGM kapsamındaymış gibi gösterilerek avukatların devre dışı bırakıldığını, savunma haklarının tamamen kullanılamaz hale getirildiğini" vurguladı. Işık, işkence nedeniyle AİHM'e başvuracaklarını kaydetti.

Yargılanan Avukatlar: "Diyarbakır'daki karakollarda gözaltına alınanların kötü muameleye maruz kalmasını protesto amacıyla" 1999 yılı Haziran-Eylül aylarında Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın gerektirdiği hizmetleri vermeyen 23 avukat hakkındaki beraat kararı, Yargıtay tarafından bozuldu.

Diyarbakır Barosu'nun kararıyla savunma hizmeti vermeyen avukatlar hakkında Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nün suç duyurusu üzerine açılan dava 14 Aralık 2000 tarihinde beraatla sonuçlanmıştı. TCY'nin "görevi ihmal" suçuna ilişkin 230. maddesi uyarınca yargılanan avukatların adları şöyle:

Muhsin Bilal, Metin Kılavuz, Cihan Aydın, Zafer Yaşlı, Arzu Yeşilkaya, Şehnaz Turan, Mehmet Gazanfer Abbasioğlu, Mehmet Yaşar, Songül Ulaş, Şengül Hevint, Raşit Ocak, Mehmet Eminoğlu, Ayla Akad, Nurettin Sevim, Yusuf Tosun, Serhat Aktan, Nevzat Eren, Sedat Aydın, Mahsum Batı, B. Dulkadir Güleç, Burhan Deyar, Fehmile Kaş, Bayram Aydemir.

Manisa Davası: "Manisalı gençlere" işkence yaptıkları için 10 polis hakkında açılan dava, zamanaşımı süresinin dolmasına kısa bir süre kala 16 Ekim günü sonuçlandı. Kamuoyunda işkence davalarının neredeyse tek örneği olarak izlenen davanın yıl içindeki gelişimi şöyle:

Manisa Ağır Ceza Mahkemesi'nde 23 Ocak günü yapılan duruşmada söz alan müdahil avukatlardan Manisa Baro Başkanı Serhan Özbek, "İfadesi gelmediği söylenen polis memuru Engin Erdoğan'ın ifade verdiğini öğrendik" dedi. Mahkeme de, İzmir'de görev yapan Engin Erdoğan'ın ifadesinin alınmasının gecikmesinde ihmali bulunanlar için suç duyurusunda bulunmayı kararlaştırdı.

Özbek, 4 Mart günü yapılan duruşmada da İzmir'in Bornova ilçesinde görev yapan Engin Erdoğan'ın ifadesinin 4 Aralık 2001 tarihinde Bornova Asliye Ceza Mahkemesi tarafından alınmasına karşın ifadenin aradan geçen 49 güne karşın mahkemeye ulaşmamasının anlamlı olduğunu söyledi.

25 Mart günü yapılan duruşmada polisleri savunan dokuz avukatın davadan çekildiklerine ilişkin dilekçesi okundu. Avukat Serhan Özbek, duruşmadan sonra yaptığı açıklamada, suç tarihinin 26 Aralık 1995'te başladığını, 7.5 yıllık zamanaşımının dolmasına 14 ay kaldığını belirterek, "Hukukta bir yıl kısa süredir, çabuk geçer. Müdahil avukatı olarak bu davanın zamanaşımına yol almasından ciddi endişe duyuyoruz. Müvekkillerimiz bu suçtan çok ağır zarar gördü. Ayrıca bizzat devletin ve yargının saygınlığı söz konusu." dedi.

15 Nisan günü yapılan duruşmada da sanık avukatlarından Hülya Ada, Roza Karkan, Maha Tekkılıç ve Talat Tekkılıç davadan çekildiklerini açıkladılar. Serhan Özbek, polislerin ve avukatlarının savunma hakkını kötüye kullandıklarını belirterek, asıl amacın davayı zamanaşımına uğratmak olduğunu kaydetti.

6 Mayıs günü yapılan duruşmada, davadan çekilen sanık avukatlarıyla ilgili tebligatların sanıklar Turgut Demirel, Fevzi Aydoğdu, Turgut Özcan, Musa Geçer, Ramazan Kolak ve Halil Emir'e yapıldığı ve henüz yanıt alınmadığı açıklandı. Sanık polis Levent Özvez'in yeni avukatı Rüçhan Ayşe Baygo ise dosyayı incelemeyeceğini bildirerek mahkeme heyetinden süre istedi.

27 Mayıs günü yapılan duruşmada ise bazı sanık avukatları, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Şebnem Korur Fincancı'nın raporunu "hastaları görmeden verdiği"ni iddia ettiler ve raporun Adli Tıp Kurumu'ndan getirtilmesini istediler. Müdahil avukatları bu isteme "zamanaşımı süresini doldurmaya yönelik" olduğu gerekçesiyle karşı çıktılar.

17 Haziran günü yapılan duruşma 7 dakika kadar sürdü. Duruşmada söz alan Serhan Özbek, iki sanığa tebligat yapılamadığı gerekçesiyle davanın sürüncemede kaldığını belirterek, şunları söyledi:

"Gelinen aşamada, sanıkların birlikte yargılanmasında bir fayda olmadığını düşünüyoruz. Sanıkların durumları, artık birbirlerinden bağımsızlaşmıştır. Çünkü, her sanığın hangi mağdurla ilgili suçu işlediği ortadadır. Davanın, tek dava olarak yürütülmesi, zamanaşımına sürüklenmesine hizmet etmektedir. Fotokopileri çekilerek, tebligat yapılamayan sanıklar hakkında yeni bir dosya oluşturulabilir. Devlet için, adaletin tecellisi, fotokopi sorunundan daha önemlidir."

17 Temmuz günü yapılan duruşmada, sanık polislerden Turgut Özcan'a tebligat yapılamadığı açıklandı. Mahkeme, Özcan'la ilgili yazışmalara rağmen bugüne kadar olumlu cevap verilmemesi nedeniyle sorumlular hakkında suç duyurusunda bulunulmasına karar verdi. Avukat Özbek, daha sonra yaptığı açıklamada, "Dosyada bununla ilgili, bizim de suç duyurusunda bulunduğumuz birçok delil var. Fakat bugüne kadar bir işlem yapılmadı. Manisa'da görevli bir polise tebligat gönderiliyor, Bornova'ya tayini çıktığı belirlenerek tebligat oraya yönlendiriliyor, burada ise polisin emekli olduğu mahkemeye bildiriliyor. Bu, idarenin bizzat yargıyı yanıltma çabası içine girdiğini gösteriyor. Bunun, bir iki polisin meslektaşını korumaktan öte bir anlamı olduğunu düşünüyoruz." dedi.

21 Ağustos günü yapılan duruşma da sadece beş dakika sürdü. Duruşma, Ankara'da görev yapan sanık Turgut Özcan'a "avukatlarının davadan çekildiğine dair yazının tebliğ edilememesi" nedeniyle ertelendi.

18 Eylül günü yapılan duruşmada ise işkence mağdurlarından Münire Apaydın'ın gönderdiği iddia edilen bir mektup okundu. Mektupta, "polislerin zanlılara işkence yapmadığı, zanlıların avukatlar Pelin Erda, Sema Pekdaş ve söz konusu dönemde milletvekili olan Sabri Ergül tarafından yönlendirildiği" iddia edildi. Serhan Özbek, mektubun gerçeği yansıtmadığını, davanın zamanaşımına uğratılmaya çalışıldığını bildirdi. Mahkeme Başkanı Mehmet Yılmaz da, bu tür mektupların herkes tarafından mahkemeye gönderilebileceğini, davanın bu aşamasında, Yargıtay kararının bağlayıcı olduğunu belirterek, mektubu dikkate almadı. Münire Apaydın da daha sonra gazetecilere yaptığı açıklamada, mahkemeye mektup göndermediğini bildirdi.

Dava 16 Ekim günü sonuçlandı. Duruşmada söz alan polislerin avukatı Rüçhan Ayşe Baygo, dönemin İstanbul Adli Tıp Kurumu Başkanı Prof. Dr. Şebnem Korur Fincancı'nın olaydan dört yıl sonra verdiği "işkence var" şeklindeki raporun geçersiz olduğunu ileri sürdü. Kamuoyunun bu dava için önceden karar verdiğini iddia eden Baygo, "AB, polisleri mahkum ettirmek istiyor. Mahkumiyet çıkarsa, AB bizi alacak mı?" dedi. Sanık avukatı Haluk Tardu'nun da, "İki kere beraat verdiniz. Mahkeme, Yargıtay doğrultusunda işleme" demesi üzerine, Mahkeme Başkanı Mehmet Yılmaz, "14 mağdur davadan vazgeçse bile Yargıtay kararı beni bağlar" yanıtı verdi.

Polis Levent Özvez de "mahkemenin üzerinde baskı olduğunu" iddia etti ve "kararın önceden belli olduğunu" savundu. Hakim Mehmet Yılmaz bu sözler üzerine, "Bize bugüne kadar en küçük bir baskı olmadı. Olsa hemen değişire ederim. Hür iradeyle karar vereceğiz" dedi.

Daha sonra kararını açıklayan Mahkeme Heyeti, TCY'nin 243. maddesi uyarınca Halil Emir'i 10 yıl 10 ay, Levent Özvez'i 10 yıl, Engin Erdoğan, Mehmet Emin Dal, Ramazan Kolak ve Fevzi Aydoğu 9 yıl 2 ay, Komiser Atilla Gürbüz ve polis memuru Musa Geçer'i 8 yıl 4 ay, Turgut Özcan'ı 5 yıl 10 ay, Turgut Demirel'i de 5 yıl hapis cezasına mahkum etti¹³.

Sanık avukatları, Yargıtay'ın kararı onanması halinde AİHM'e başvuracaklarını açıkladılar.

Karardan sonra mağdurların avukatı Manisa Baro Başkanı Serhan Özbek ve İzmir Baro Başkanı Noyan Özkan, basın toplantısı düzenledi. Özbek, "Dava henüz bitmedi. Mahkeme gerekçeli kararını yazacak ve kararın temyiz aşaması başlayacak. Karar tebliği aşaması ve temyiz süreci bu davada alışlagelen güvensiz uygulamalara muhatap edilmemeli. Bu davanın uzaması için bugüne kadar birçok yöntem kullanıldı. 23 Haziran 2003 tarihine kadar karar Yargıtay'da kesinleşmezse dava zamanaşımına uğrayacak" dedi.

Bu arada işkence mağdurlarından Ayşe Mine Balkanlı'nın "10 ay tutuklu kaldığı" için açtığı tazminat davası Ekim ayında sonuçlandı. İzmir 5. Ağır Ceza Mahkemesi, 26 Aralık 1995 tarihinden 15 Ekim 1996 tarihine kadar tutuklu kalan Balkanlı'ya 5 milyar lira manevi tazminat ödenmesine karar verdi. Balkanlı'nın maddi tazminat talebi ise "tutuklu kaldığı sürede öğrenci olduğu, herhangi bir işte çalışmadığı için gelir kaybının olamayacağı" gerekçesiyle kabul edilmedi. Balkanlı davada, 5 milyar lira maddi, 50 milyar lira da manevi tazminat istemişti.

Sema Taşar'ın "3 ay 20 günü tutuklu kaldığı" için açtığı tazminat davası da Aralık ayında sonuçlandı. 26 Aralık 1995-14 Nisan 1996 tarihleri arasında tutuklu kalan Sema Taşar, "hakkında İzmir DGM tarafından verilen beraat kararının kesinleştiği, bu süre içerisinde hem ailesinin hem de kendisinin maddi-manevi kayıplara uğradığı" gerekçesiyle 3 milyar lira maddi, 30 milyar lira da manevi tazminat ödenmesi için mahkemeye başvurmuştu. "Sema Taşar'ın, tutuklu kaldığı süre içinde öğrenci olduğu, çalışmadığı için gelir kaybının

¹³ Manisa Ağır Ceza Mahkemesi'nde ilk yargılama 11 Mart 1998 tarihinde polislerin beraatıyla sonuçlandı. Kararın aynı yılın Ekim ayında Yargıtay'da bozulmasından sonra yeniden başlayan yargılama 27 Ocak 1999 tarihinde yine beraat kararıyla sonuçlandı. Mahkemenin kararında direnmesi üzerine dosyayı inceleyen Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 15 Haziran 1999 tarihinde kararı "polislerin gençlere işkence yaptığı" gerekçesiyle bozdu. Ceza Genel Kurulu kararları kesin olduğu için beraat kararı veremeyen Manisa Ağır Ceza Mahkemesi, 15 Kasım 2000 tarihinde polisleri çeşitli hapis cezalarına mahkum etti. Yargıtay 8 Ceza Dairesi bu kararı da 2 Mayıs 2001 tarihinde usul yönünden bozdu.

olamayacağı" gerekçesiyle maddi tazminat talebini reddeden İzmir 6. Ağır Ceza Mahkemesi, 500 milyon lira manevi tazminat ödenmesine karar verdi.

Bu arada Manisa davasında yargılanan 16 genç, Mart ayında AİHM kararıyla "gözaltı süresinin uzunluğu" nedeniyle toplam 1 milyon 690 bin Fransız Frangı (Yaklaşık 295 milyar lira) tazminat aldı.

Muharrem Şahin: Şırnak'ın Uludere, Güçlükönak ve Beytüşşebap ilçelerinde seçimi Diyarbakır Barosu adına izleyen Avukat Muharrem Şahin'in tartaklanması nedeniyle açılan soruşturma sonuçlandı. Beytüşşebap Cumhuriyet Savcılığı, soruşturmada "Kamu yararı açısından kovuşturmaya gerek görülmediği" gerekçesiyle takipsizlik kararı verdi. Açık oy kullanıldığı ihbarı üzerine Beytüşşebap'a bağlı Ayvalık köyüne giden Avukat Şahin, Tahir Adıyaman'a bağlı korucular tarafından tehdit edildiği ve tartaklandığı, askerlerin de olaya seyirci kaldığı gerekçesiyle suç duyurusunda bulunmuştu.

Muharrem Akburak: Görev yaptığı Kütahya'nın Tavşanlı ilçesi cezaevinde 20 Ocak 2000 tarihinde siyasi polis tarafından gözaltına alınan Tüm Yargı-Sen Kütahya Şube Başkanı Muharrem Akburak'a gözaltında işkence yaptıkları gerekçesiyle Murat Tener, Haluk Gökçe ve Yaşar Özkan adlı polisler hakkında 2000 yılı Haziran ayında açılan dava 29 Ocak günü Kütahya Ağır Ceza Mahkemesi'nde sonuçlandı. Mahkeme, polisler hakkında beraat kararı verdi. Akburak'ın avukatı Elif Uysal, mahkemenin Adli Tıp Kurumu'nun 7 günlük raporunu ve Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Psikiyatri Bölümü'nün "ağır travma" nedeniyle verdiği 90 günlük raporu dikkate almadığını söyledi.

Muharrem Akburak, yaşadıklarını şöyle anlattı:

"20 Ocak 2000 tarihinde cezaevindeki bazı evrakları Tavşanlı Adliyesi'ne götürdüm. Burada Cumhuriyet Başsavcısı Kemal Demirdön beni odasına çağırdı. Kapıda da 5-6 sivil giyimli kişi vardı. Başsavcı bana 'Muharrem araniyorsun, evini ara herhangi bir şey varsa yok etsinler, evin aranacak' dedi. Eşimi arayarak durumu anlatacaktım ki kapıda bulunan sivil kişiler bana başsavcının odasında saldırdı, onlar bana saldırırken başsavcı da ortadan kayboldu. Daha sonra arama için eve götürüldüm. Polisler, evde eşime ve kızkardeşime kötü muamelede bulundular. Kütahya Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltında tutulduğum bir gün boyunca işkence gördüm. Gözaltından sonra götürüldüğüm Tavşanlı 1 No'lu Sağlık Ocağı'nda Dr. Feyzullah Sacit Öztoprak vücudumdaki işkence izlerine rağmen bana sağlam raporu verdi. Savcılık tarafından serbest bırakıldıktan sonra gece rahatsızlandım. Tavşanlı Devlet Hastanesi'nde işkence gördüğüme dair rapor alarak, polisler hakkında suç duyurusunda bulundum. Savcılık beni Bursa Adli Tıp Kurumu'na gönderdi. Burada da işkence gördüğüme dair rapor verildi."

Akburak hakkında "yasadışı örgüt üyeliği" iddiasıyla Ankara DGM'de açılan dava beraatla sonuçlandı. Bu arada Akburak 2001 yılında Tavşanlı Cumhuriyet Başsavcısı Kemal Demirdön'ün şikayeti üzerine Kırıkkale'nin Sulakyurt ilçesine atandı. Atama kararına karşı Eskişehir İdare Mahkemesi'ne yaptığı itiraz reddedilen Akburak, bu kez de Hakkari'nin Çukurca ilçesine atandı. Sağlık durumu elvermediği için atandığı yerde göreve başlamayan Muharrem Akburak, 2001 yılı Aralık ayında görevden atıldı.

Şehriban Şahin: Sivas'a bağlı Kurtlapa beldesi Jandarma Karakol Komutanı Astsubay Sezgin Civelek hakkında Şehriban Şahin adlı genç kıza tecavüz ettiği gerekçesiyle açılan dava 18 Şubat günü Sivas 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde sonuçlandı. Mahkeme, Civelek'i TCY'nin "tecavüz" suçuna ilişkin 417 ve 418. maddeleri uyarınca 8 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum etti.

İlhan Türk, Şahabettin Arpacı: İlhan Türk ve Şahabettin Arpacı adlı üniversite öğrencilerinin 15 Ocak 1999 tarihinde Ankara Üniversitesi Cebeci Kampüsü yakınlarındaki Çevik Kuvvet otobüsünde dövülmesi nedeniyle 21 polis hakkında açılan dava 26 Şubat günü sonuçlandı. Öğrenciler, duruşmaya ilk kez katılan Coşkun Hasan Evim adlı polisi teşhis ettiler. Ankara 23. Asliye Ceza Mahkemesi, Coşkun Hasan Evim hakkındaki davanın Şartlı Salıverme Yasası uyarınca 5 yıl süreyle ertelenmesine karar verdi. 20 polis ise beraat etti.

Gülderen Baran: Gözaltında gördüğü işkence nedeniyle bir kolu sakatlanan Gülderen Baran'a işkence yaptıkları gerekçesiyle Başkomiser Mustafa Sara, polisler İbrahim Batur, Metin Şenol, Mustafa Taner Paylaşan ve Yakup Doğan hakkında açılan dava zamanaşımına uğradı. 12 Mart günü İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada Avukat Gülizar Tuncer, Gülderen Baran'ın gözaltında cinsel tacize maruz kaldığını belirterek, sanıklar hakkında TCY'nin 416. maddesi uyarınca suç duyurusunda bulunulmasını istedi. Mahkeme ise sanıkların ifade vermesinin üzerinden 6 yıl geçmesine karşın sonuçlandırılmadığı için davanın zamanaşımına uğradığını açıkladı.

Baran 27 Eylül 2000 tarihinde yapılan duruşmada, polislerden Mustafa Taner Paylaşan'ı teşhis etmişti. Avukat Gülizar Tuncer, işkence davasının 1996 yılında açılmasına karşın kendilerine haber verilmediğini açıklamıştı. Tuncer, bu nedenle ilk üç duruşmaya katılmadıklarını, 6 Mart 1997 tarihinde yapılan duruşmadan da rastlantı sonucu haberdar olduklarını bildirmişti.

"Türkiye Devrim Partisi üyesi olduğu" iddiasıyla 4 kişiyle birlikte İstanbul DGM'de yargılanan Gülderen Baran 1997 yılı Mayıs ayında sonuçlanan davada ömür boyu hapis cezasına mahkum edilmiş, karar 1999 yılı Mart ayında Yargıtay tarafından bozulmuştu. 2 Mart 2000 tarihinde sonuçlanan ikinci yargılamada da Baran'a aynı ceza verilmişti.

Şehri Erkoca: Ankara Cumhuriyet Savcılığı, Tahir Duman ve Ercan Ağlar adlı polisler hakkında “yolda kimlik sormak için durdurdukları Şehri Erkoca adlı kadını dövdükleri” gerekçesiyle dava açtı. İddianamede, 9 Haziran 2001 tarihinde Şehri Erkoca ve erkek arkadaşının kimlik kontrolü için polisler tarafından durdurulduğu, polis aracına bindirilen Şehri Erkoca'nın dövüldüğü belirtildi. İddianameye göre, Çankaya Kaymakamlığı 10 Ağustos 2001 tarihinde polisler hakkında soruşturma izni verdi. Duman ve Ağlar'ın buna karşı Bölge İdare Mahkemesi'ne yaptıkları itiraz da reddedildi.

Ankara 18. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen davada, polislerin TCY'nin “etkili eylem” suçuna ilişkin 456/4 ve “memurların görev başında işledikleri suçlarda cezanın artırılmasına” ilişkin 251. maddesi uyarınca cezalandırılması isteniyor.

Zafer Koluman, Şehmus Mete, Heybet Mete, Nofa Koluman: Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı, PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesinin ardından 23 Şubat 1999 tarihinde kepenk kapattıkları için gözaltına alınan Zafer Koluman, Şehmus Mete, Heybet Mete ve Nofa Koluman adlı kişilere işkence yaptıkları gerekçesiyle Komiser Bekir İlker Uyan, Haluk Bayram Deniz, Hüseyin Demir, Lütfi Aydoğdu ve Musa Güven hakkında dava açtı. İddianamede, polislerin TCY'nin “işkence” suçuna ilişkin 243. maddesi uyarınca cezalandırılması istendi.

Leyla Bozacı: Leyla Bozacı adlı kadına İstanbul Şile'de 30 Ağustos 2001 tarihinde tecavüz eden polis memuru Kerem Döndü ile Döndü'ye yardım eden polis memuru Benal Demir ve Mehmet Pot hakkında TCY'nin “tecavüz”, “darp” ve “zorla alıkoyma” suçlarına ilişkin maddeleri uyarınca cezalandırılması istemiyle açılan dava 7 Ocak günü Üsküdar 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başladı. Duruşmada ifade veren Kerem Döndü, Leyla Bozacı ile kendi isteğiyle birlikte olduklarını, kaçırma ya da zorlama olmadığını iddia etti. 27 Şubat günü yapılan duruşmada Benal Demir tahliye edildi.

17 Nisan günü yapılan duruşmada Adli Tıp Kurumu 2. İhtisas Dairesi'nin raporu okundu. Raporda, Leyla Bozacı'nın travmaya uğradığı ve travma sonrası ilişkinin gerçekleştiği belirtilerek şöyle denildi:

“Sağ omuz üzerinde 3x1.5 santim mor renkli ekimoz, sağ omzunun önünde 2.5x1 santim açık kırmızı renkte ekimoz, sol omzun önünde 3.5x2 santim mor renkli ekimoz, sağ üst kolda 1/3 ön kol yan yana 3 adet 1-1.5 santim çaplı açık mor renkli ekimoz, sağ ve sol kürek kemiği üzerinde 3.5 ila 5x3 santim çapında dış izlerine uyan ekimozlar. Sağ ve sol kalça üzerinde 5x3 santim ila 6.5x4.5 santim ebadında açık mor renkli ekimozlar. Anüs mukozasında, 1 santim uzunluğunda çatlak belirlenmiştir.”

Leyla Bozacı'nın olay günü giydiği külottan alınan

sperm örneklerinin incelemesinde sanık Kerem Döndü'ye ait olduğunun belirlendiği rapor da açıklandı. Duruşmada söz alan Bozacı'nın avukatı Canan Arın, raporun iddialarını kanıtladığını belirterek, “Olağan bir ilişkide insan, partnerinin yüzünü gözünü patlatıp, ilişkiye girmez” dedi.

5 Ağustos günü yapılan duruşmada söz alan Bozacı'nın avukatı İstanbul Kadın Hakları Uygulama Merkezi'nden Ayten Ağırdemir, sanıkların suç tarihinde polis olduklarını hatırlatarak, tanıkların bu nedenle çekindiklerini söyledi.

Dava 31 Aralık günü sonuçlandı. Duruşmada, Kerem Döndü 15 yıl 4 ay hapis cezasına mahkum edildi. Benal Demir ve Mehmet Pot ise beraat etti. Bu arada Kerem Döndü ve Döndü'ye yardım eden Benal Demir hakkında açılan idari soruşturma Ağustos ayında tamamlandı. Soruşturma sonucunda Döndü ve Demir meslekten ihraç edildi.

Metin Candoğan, İsmail Candoğan: Ankara'nın Tuzluca'yı semtinde çıkan bir kavgaya karıştıkları gerekçesiyle 26 Haziran 2001 tarihinde gözaltına alınan Metin Candoğan ve İsmail Candoğan adlı kardeşlere gözaltında işkence yaptıkları iddiasıyla 30 Ağustos Polis Karakolu'nda görevli İlhan Bozkurt, Yılmaz Çetin, Ali Haşim Erkuş, M. Kemal Yıldırım, Musa Aktürk, Nedim Binay, Yusuf Büyükoğlu ve Şerafettin Varol hakkında açılan davaya, 12 Şubat günü Ankara 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde devam edildi.

Duruşmada, Candoğan kardeşlere olay günü “sağlam” raporu veren Dr. Cumhuriyet Akpınar ile suç duyurusu üzerine üç gün sonra yeniden muayenelerini yapan ve 15'er günlük “iş göremez” raporu düzenleyen Doktor Fuat Karaduman tanık olarak dinlendi. Akpınar, hakim raporlar arasındaki çelişkiye ilişkin sorusu üzerine, raporu düzenlediği tarihte mağdurların bir şikayeti olmadığını ileri sürerek, “Şahıs kaburgasında kırık olduğunu söyleseydi muayene ederdim. Ancak suç tarihinde böyle bir şikayeti olmamış ki böyle bir rapor düzenledik. Bizim rapor 24 Haziran 2001 tarihinde, Fuat Karaduman'ın ki ise 29 Haziran 2001'de düzenlenmiştir. Raporumda yaptığım muayenede tespit ettiğim bulgu ve tespitleri belirttim” dedi.

Doktor Fuat Karaduman ise “Suç tarihinde hem şahsı hem de Ankara Numune Hastanesi'nce yapılan incelemeye göre raporu düzenledim. Ayrıca 3. vertebra transfer çıkıntıda kırık saptanmıştır. İlk muayenede bu kırık ağrı yapmayabilir, şahıs şikayetçi olmayabilir, sonradan da çıkabilir” dedi.

Dava, 24 Mayıs günü sonuçlandı. Ankara 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada, esas hakkındaki görüşünü açıklayan Cumhuriyet Savcısı, “delil yetersizliği” gerekçesiyle beraat kararı verilmesini istedi. Müdahil Avukat İmam Buğu ise soruşturmanın genişletilmesini ve müvekkillerinin karakola götürüldüğü gün bölgede bir kavganın olup olmadığını araştırılmasını istedi. Raporlar arasında çelişki

bulduğuna dikkat çeken Buğu, duruşmalarda dinlenen doktorların beyanlarından polislerin işkence suçunu işlediğinin anlaşıldığını vurguladı. Buğu, Adli Tıp Kurumu'nda görevli Dr. Cumhuriyet Akpınar'ın sağlam raporunu muayene yapmadan verdiğinin kendi ifadesinden anlaşıldığını söyledi.

Daha sonra kararını açıklayan mahkeme heyeti, "yeterli delil olmadığı" gerekçesiyle İlhan Bozkurt, Ali Haşim Erkuş, M. Kemal Yıldırım, Musa Aktürk, Nedim Binay, Yusuf Büyükoğlu, Şerafettin Varol ve Yılmaz Çetin hakkında beraat kararı verdi.

Fatma Deniz Polattaş, Ceren Samanoğlu: 1999 yılı Mart ayında İskenderun'da gözaltına alınan Fatma Deniz Polattaş ve Ceren Samanoğlu adlı genç kızlara gözaltında işkence yaptıkları gerekçesiyle İskenderun Emniyet Müdürlüğü'nde görevli polis memurları Murat Çıkar, Halil Özkan, Aysun Yüksel ve Siyasi Polis Büro Amiri Gürkan İlhan hakkında açılan davaya yıl içinde İskenderun Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi.

Murat Ağartıcı: Askerden firar ettiği gerekçesiyle tutuklanan Murat Ağartıcı adlı kişiye Edirne Askeri Cezaevi'nde işkence yaptıkları gerekçesiyle, Cezaevi Komutanı Yüzbaşı Mustafa Reşit Beyit ile gardiyan askerler Sinan Mih, Ferit Fidan, Erdoğan Bozkurt ve Mehmet Çınar hakkında açılan dava 7 Mart günü beraat kararıyla sonuçlandı. Edirne 3. Mekanize Piyade Tümen Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nde görülen davada sanıkların TCY'nin "görevi ihmal" suçuna ilişkin 230 ve "kötü muamele" suçuna ilişkin 245. maddesi uyarınca cezalandırılması isteniyordu.

Ağartıcı'nın yaşadıklarının gelişimi şöyle:

1993 yılında askere gittikten sonra Bosna-Hersek'te görev yapan Türk birliğinde görev alma isteğinin kabul edilmemesi üzerine firar eden Ağartıcı, 1998 yılında yakalandı. Firar nedeniyle Edirne'de 3. Tümen Askeri Cezaevi'ne 6 ay tutuklu kalan Ağartıcı burada Başgardiyan Erol Yıldız Tekin tarafından dövüldüğünü bildirdi. Beş ay sonra hastalanan ağabeyini ziyaret etmesine izin verilmediği için firar eden Murat Ağartıcı, 3 ay sonra yeniden teslim oldu. Yine aynı cezaevine konulan ve bir süre sonra tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılan Ağartıcı yeniden askerliğine başladı. Ağartıcı firar davasında Askeri Mahkeme tarafından 4 ay hapis cezasına mahkum edilmesi üzerine Edirne Merkez Kapalı Cezaevi'ne konuldu. Çıktıktan sonra yeniden askerliğine başladı.

Askerliği sürerken psikolojik durumu bozuk olan Fuat Saka adlı askerın cezaevi doktorunu dövmesine müdahale eden Ağartıcı, Saka ve arkadaşlarının bıçaklı saldırısından sonra "can güvenliği olmadığı" gerekçesiyle üstlerine yaptığı başvurudan sonuç alamaması üzerine terhisine 73 gün kala yeniden firar etti. Ağartıcı, 20 gün sonra bu askerın terhis olmasının ardından yeniden gelip teslim olunca bir kez daha tutuklandı ve askeri cezaevine konuldu.

Askeri cezaevine girer girmez gardiyanlar tarafından çırıl çplak soyulan Ağartıcı, başgardiyanın "esas duruşma geç" komutuna uymadığı için tekme tokat dövüldüğünü, ardından yemekhaneye indirildiğini ve burada çok sayıda asker tarafından kendisine işkence yapıldığını bildirdi. Soğuk su altında tutulduğunu, ellerine yüzlerce kez copla vurulduğunu, tekme-tokat dövüldüğünü belirten Ağartıcı, işkence sonucunda burnunun ve dişinin kırıldığını belirtti. Ağartıcı, işkenceden sonra yanına götürüldüğü Cezaevi Müdürü Yüzbaşı Mustafa Reşit Beyit'e hastaneye sevkedilmek istediğini söylediğinde, "Seni hücreye gönderirim bir sabuna basıp düşer ölürsün" tehdidiyle karşılaştığını ifade etti.

Askeri mahkemenin tahliye kararıyla 42 gün sonra cezaevinden çıkan Murat Ağartıcı, yeniden askerliğine başladı ve yattığı günler askerlikten sayıldığı için kısa sürede terhis oldu.

Terhis olduktan sonra firar nedeniyle yargılandığı davada, Ağartıcı'nın Askeri Cezaevi'nde kendisinin ve diğer mahkumların maruz kaldıkları işkenceyi anlatması üzerine, Askeri Mahkeme, görevliler hakkında suç duyurusunda bulundu. Soruşturmayı yürüten Askeri Savcı Hulusi Gül, Cezaevi Müdürü Yüzbaşı Beyit, gardiyanlar Sinan Mih, Erdoğan Bozkurt, Ferit Fidan ve Mehmet Çınar hakkında, "görevi kötüye kullandıkları ve Ağartıcı'ya kötü muamelede buldukları" gerekçesiyle dava açtı.

Davada dinlenen 52 tanık, davanın sürdüğü tarihlerde cezaevinde ya da kışlada olmalarına karşın hem kendilerinin hem de Ağartıcı'nın maruz kaldığı işkenceleri ayrıntılarıyla anlatmışlardı.

Selahattin Öge, Fesih Ata, Fuat Ata, Mehmet Özen, Mustafa Boylu, Remzi Gerçi: 2001 yılı Şubat ayında Bingöl'ün Karlıova ilçesinde gözaltına alınan Selahattin Öge, Fesih Ata, Fuat Ata, Mehmet Özen, Mustafa Boylu ve Remzi Gerçi adlı köylülere işkence yaptıkları iddiasıyla altı asker hakkında dava açıldı.

Adalet Bakanlığı'nın 3 Eylül 2001 tarihinde verdiği soruşturma izni ile Muş Cumhuriyet Başsavcılığı'nın yürüttüğü soruşturma sonucunda, Karlıova Jandarma Karakol Komutanı Ali Özsevim, Karakol Komutan Yardımcısı Hasan Çoban, astsubaylar Şinasi Bilici ve Kenan Gayaker, erler Oğuzhan Türkoğlu ve Hüseyin Selçuk hakkında "işkence, kötü muamele ve görevi kötüye kullanmak" suçlarından açılan dava, 17 Mayıs günü Bingöl Ağır Ceza Mahkemesi'nde başladı.

İddianamede, sanıkların 19 Şubat 2001 tarihinde Bingöl'ün Karlıova ilçesine bağlı Yorgançayır köyüne düzenlenen baskında yüzlerine kar maskesi takarak, Hüseyin Ata'nın evine gittikleri, evden zorla çıkarılanları korkutmak için ateş açtıkları, Fesih Ata ve kardeşi Fuat Ata'nın, Ali Özsevim ve Oğuzhan Türkoğlu tarafından dövüldüğü, daha sonra sanıkların Selahattin Öge ve Fesih Ata'yı yanlarına alarak köyden ayrıldıkları

anlatıldı. İddianamede, "Sanıklar ilçeye dönerken Fesih Ata'yı yolda araçtan indirip Selahattin Öge'yi jandarma bölük komutanlığına götürüp nezarethaneye atmışlar. Sanıkların, Öge'yi suçunu itiraf etmesi için dövdükleri ve bazı yakınlarını gözaltına aldıkları, Öge'yi daha sonra yatılı okulun yanında karın içine atarak olay yerinden uzaklaştıkları belirlenmiştir. Mağdurların doktor raporlarından anlaşıldığı gibi yaralandıkları, bu sırada Karlova ilçe merkezinde ikamet eden Mehmet Özen, Mustafa Boylu, Remzi Gerçi'nin yasalara aykırı bir şekilde gözaltına aldıkları belirlenmiştir" denildi.

Hasan İrmak: 2000 yılı Mayıs ayında gözaltına alınan Hasan İrmak adlı kişiye işkence yaptıkları gerekçesiyle Kamber Özperçin ve Mustafa Yücel hakkında açılan dava 18 Nisan günü sonuçlandı. Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesi, "sanıkların işlediği suçun OHAL Kanunu'nun 3. maddesi uyarınca Olağanüstü Hal ilanına neden olan suçun kovuşturması sırasında işlendiği" gerekçesiyle Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve Olağanüstü Halin Devamı Süresince Alınacak İlave Tedbirler Hakkında 285 sayılı KHK'nin 4-i maddesi uyarınca Olağanüstü Hal Bölge Valiliği emrinde görevli sanıklar hakkında soruşturma yapılması için izin alınması gerektiğine" karar verdi. Kararda, "Davanın bu şartın yerine getirilmeden açılmış bulunduğu anlaşılmalı, konuyla ilgili Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun içtihatı da gözetilerek, muhakemenin Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 253/4 maddesi uyarınca dava şartının gerçekleşmemiş olması nedeniyle durdurulmasına karar verildi" denildi.

Diyarbakır Valiliği, Haziran ayında Kamber Özperçin ve Mustafa Yücel'in yargılanmasına "Memurların Yargılanmasına Dair Yasa" uyarınca izin vermedi.

Davada, sanıkların TCY'nin 243. maddesi uyarınca hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyordu. Davada ifade veren Dr. Hatice Şanlı, sağlık ocağında muayenesi yapılacak kişileri tek tek odaya aldığını ve içeriye güvenlik görevlilerini almadığını belirterek, görevli polislerin kendisine tepki gösterdiğini söylemişti. Bunun üzerine İl Sağlık Müdürü Emirhan Yardan¹⁴ tarafından "Burası OHAL bölgesi, bu şahısları muayene ederken en azından bir güvenlik görevlisi almanız gerekir" diye uyarıldığını anlatan Dr. Hatice Şanlı, "Sağlık Müdürü'nün bu sözlü uyarısından sonra şahısları muayene ederken odaya birer görevli alıyorduk. Müştekiyi muayene ederken de bir polis odada vardı. Kendisi polisten çekindiği için açıkça konuşarak söylemedi, ama işaretlerle muayene edilmesi gereken yerleri gösterdi ve ben de muayene ettim" demişti.

8 Travesti: Beyoğlu İlçe Emniyet Müdürlüğü'nde görev yaptığı dönemde 8 travestiyi hortumla döverken çekilen görüntüleri televizyonda yayınlanan "Hortum Süleyman" takma adlı Başkomiser Süleyman Ulusoy hakkında açılan davaya 18 Nisan günü Beyoğlu 6. Asliye Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Duruşmada mağdurlardan Muammer Akkuş'un ifadesi alındı.

Akkuş, Süleyman Ulusoy'un kendilerini herhangi bir gerekçe olmadan dövdüğünü söyledi. Duruşma, Anayasa Mahkemesi tarafından bazı maddeleri iptal edilen Şartla Salıverme Yasası'ndaki yeni düzenlemelerin beklenmesi için 18 Şubat 2003 tarihine ertelendi. İddianamede, Ulusoy'un, "kötü muamele" gerekçesiyle, 3 aydan 3 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyordu.

Cevahir Temel: 17 Ocak 1997 tarihinde Adana'da düzenlenen ev baskınında Cevahir Temel adlı kadına işkence yapan üç polis hakkında açılan dava 9 Eylül günü sonuçlandı. Adana 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada, Sami Çelik, Osman Soyuer ve Murat Esertürk hakkındaki davanın 4616 sayılı Şartla Salıverilme Yasası uyarınca ertelendiği açıklandı.

Cevahir Temel'in 7 Şubat 1997 tarihinde savcılığa yaptığı suç duyurusu reddedilmişti. Ancak davanın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından "kabul edilebilir" bulunması üzerine Adalet Bakanlığının kararıyla dava açılmıştı. Davada, polislerin "kötü muamele" ve "görevi kötüye kullanmak" iddiasıyla cezalandırılması isteniyordu.

Abdurrahim Demir: "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla 9 Ekim 1995 tarihinde gözaltına alınan Abdurrahim Demir'e işkence yaptıkları gerekçesiyle Terörle Mücadele Şubesi Müdür Yardımcısı Dursun Küçükyılmaz ve Atilla Atasoy adlı polis memuru hakkında açılan dava Mart ayında sonuçlandı. Dava süreci şöyle gelişti:

Gözaltında vücuduna elektrik verilen, falakaya yatırılan, dövülen, askıya alınan, aç-susuz bırakılan ve hakarete uğrayan Abdurrahim Demir'in şikayeti üzerine iki polisin ifadesi olaydan altı ay sonra 29 Mart 1996 tarihinde alındı.

Küçükyılmaz ve Atasoy hakkında TCY'nin "işkence" suçuna ilişkin 243. maddesi uyarınca açılan dava da olaydan yaklaşık 2,5 yıl sonra başladı. İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen dava sırasında Demir hakkında Adli Tıp Kurumu 3. İhtisas Kurulu tarafından 6 Mayıs 1998 tarihinde hazırlanan raporda "Demir'in işkenceye maruz kaldığı ve yaraların sorgu sırasında oluştuğu" belirtildi. 5 Aralık 2001 tarihinde yapılan duruşmada esas hakkındaki görüşünü açıklayan Cumhuriyet Savcısı ise "yaraların boğuşma sonucu oluştuğu ve bu nedenle sanıkların 'işkence' değil 'kötü muamele' suçundan cezalandırılması gerektiğini" iddia etti. Mahkeme de polisler hakkında TCY'nin "kötü muamele" suçuna ilişkin 245. maddesi uyarınca işlem

¹⁴ Yardan, 2000 yılı Haziran ayında Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde gözaltına alınan Mehmet Sait Kaplan ve Sait Dönmüş adlı kişilere "sağlam raporu verilmesi için" hekimlere baskı yaptığı gerekçesiyle Diyarbakır 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yargılanmıştı. Emirhan Yardan, 15 Kasım 2001 tarihinde TCY'nin "görevi kötüye kullanma" suçuna ilişkin 240. maddesi uyarınca 10 ay hapis ve 2 ay 15 gün memuriyetten men cezasına mahkum edilmiş. Cezalar daha sonra toplam 988 milyon 650 bin lira para cezasına çevrilerek ertelenmişti.

yaptı ve dava 4616 sayılı Şartla Salıverilme Yasası uyarınca ertelendi.

Demir'in avukatı Şeref Turgut'un "suçun 245. değil 243. madde kapsamına girdiği, bu nedenle Şartla Salıverilme Yasası maddelerinin uygulanamayacağı" yolundaki itirazı ise 25 Mart günü İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından reddedildi. Şartla Salıverilme Yasası uyarınca karar verildiği için dosyanın kapanmadığını, sadece ertelendiğini belirten Şeref Turgut, bu nedenle kararın temyiz edilemediğini "suçun Şartla Salıverilme Yasası kapsamına girip girmediği" konusunda itirazda bulunabildiklerini açıkladı.

12 Kişi: İstanbul'da 8 Eylül 1996 tarihinde "MLKP üyesi oldukları" iddiasıyla gözaltına alınan 12 kişiye işkence yaptıkları gerekçesiyle 7 polis hakkında açılan dava, 25 Nisan günü sonuçlandı.

İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada Başkomiser Bayram Kartal¹⁵, TCY'nin "işkence" suçuna ilişkin 243. maddesi uyarınca bir yıl hapis ve 3 ay memuriyetten men cezasına mahkum edildi. Bu ceza daha sonra 10 ay hapis ve 2 ay 15 gün memuriyetten men cezasına indirildi. Komiser yardımcılar Yusuf Öz, Ali İhsan Kaya, polis memurları Mustafa Ünal, Yalçın Büyükhan, Zafer Vırlan ve Nafiz Aktaş ise 1 yıl 2'şer ay hapis ve 3 ay 15'er gün memuriyetten men cezasına mahkum edildiler. Ancak mahkeme, sanıkların hapis ve memuriyetten men cezalarını "aynı suçu bir daha işlemeyeceklerine kanaat getirildiği" gerekçesiyle erteledi.

Davada yargıçlardan Mehmet Uysal cezanın ertelenmesine, diğer işkence davaları nedeniyle muhalefet şerhi koydu. Uysal, karşı oy gerekçesinde özetle şöyle dedi:

"Bu davada isimleri geçen sanıklar hakkında, mahkememizde, benzer iddialarla birden çok kamu davası açılmıştır. Sanıkların bu dava dosyalarına yansıyan eğilimlerine göre ilerde bir daha suç işlemekten kaçınmayacakları anlaşılmaktadır. Bu itibarla, sanıklara verilen cezaların ertelenmesi yolundaki mahkememizin çoğunluğunun görüş ve uygulamasına katılmadım."

Bülent Gedik, Zülcihan Şahin, Ali Kılıç, Sinan Kaya, Sevgi Kaya, Arzu Kemanoglu, Levent Bağdadi, Okan Kaplan, İzzet Tokur, Ulaş Batı: "Türkiye Komünist Emek Partisi-Leninist (TKEP-L) örgütüne üye oldukları" iddiasıyla 1996 yılının Mart ayında gözaltına alınan gençlere işkence yaptıkları" gerekçesiyle 6 polis hakkında açılan davaya 22 Mayıs günü devam edildi.

İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada esas hakkındaki görüşünü açıklayan Cumhuriyet Savcısı, polislerin mağdurlara işkence yaptığını bildirdi. Gözaltına alındığında hamile olan Devrim Öktem'in işkence sonucunda düşük yaptığını ve mağdurların çeşitli sürelerle rapor aldığına dikkat

çeken Cumhuriyet Savcısı, TCY'nin 243. maddesinin mağdurların gözaltına alındığı dönemde İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde amir konumunda olan Mustafa Taner Paylaşan ve Mustafa Sara'ya 12'şer kez uygulanmasını istedi. Savcı, 243. maddenin Ahmet Bereket, Fatih Berkup ve Atilla Çavdar'a 4'er kez, Yakup Doğan'a da 2 kez uygulanmasını istedi.

Daha sonra söz alan Avukat Gülizar Tuncer, cumhuriyet savcılarının iddianame ve esas hakkındaki görüşlerinde "işkence" sözcüğünü kullanmadıklarına dikkat çekti ve davada zamanaşımı süresinin Temmuz ayında dolacağını hatırlattı.

Tuncer, gözaltına alınan gençlerin tümünün savcılık ifadelerinde işkence gördüklerini açıkladıklarını ancak sadece Bülent Gedik, Zülcihan Şahin, Ali Kılıç, Sinan Kaya, Sevgi Kaya, Arzu Kemanoglu, Levent Bağdadi, Okan Kaplan, İzzet Tokur ve Ulaş Batı'ya işkence yapıldığı gerekçesiyle dava açıldığını söyledi. Tuncer, "İstanbul Cumhuriyet Savcısı Kamil Hondu, esas hakkındaki mütalaasında polislerin işkence yaptığı yönünde görüş bildirdi. Sanık avukatı İlhami Yelekçi¹⁶, savunma için ek süre isteyerek davayı uzatıyor. Dava, zamanaşımı süresi dolmadan sonuçlanmalı" dedi.

17 Temmuz günü yapılan duruşmada, polislerin avukatı İlhami Yelekçi'nin sanık avukatlığından ayrıldığına ilişkin dilekçesi okundu ve sanıklardan Atilla Çavdar'ın öldüğü bildirildi. Müdahil avukatlardan Gülizar Tuncer, Yelekçi'nin istifasını, "Davanın zamanaşımına uğraması için, zaman kazanabilmek amacıyla yapılan bir taktik" olarak değerlendirdi.

25 Aralık günü yapılan duruşmada söz alan Cumhuriyet Savcısı, Mustafa Taner Paylaşan, Ahmet Bereket, Fatih Berkup, Atilla Çavdar ve Yakup Doğan hakkındaki davanın zamanaşımı süresi dolduğu için düşürülmesini istedi. Savcı, Başkomiser Mustafa Sara'nın ise "sadece Bülent Gedik'e işkence yaptığının kanıtlanması" nedeniyle TCY'nin 243. maddesi uyarınca cezalandırılmasını istedi. Duruşma, 5 Şubat 2003 tarihine ertelendi.

¹⁵ Sanıklardan Bayram Kartal ve Yusuf Öz, aralarında gözaltında öldürülen Süleyman Yeter'in de bulunduğu 15 kişiye işkence yaptıkları gerekçesiyle aynı mahkemede yargılanıyor. Aynı operasyonda gözaltına alınan Asiye Zeybek Güzel de gözaltında kendisine tecavüz edilmesi için Bayram Kartal'ın emir verdiğini açıklamıştı. Nafiz Aktaş da Yücel Özen'in 1991 yılı Kasım ayında işkence sonucu öldürülmesi nedeniyle Beyoğlu 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanmış ve 31 Mayıs 2001 tarihinde beraat etmişti.

¹⁶ Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kurulu, işkence ve yargısız infaz davalarında polislerin avukatlığını yapan İlhami Yelekçi'ye İstanbul Barosu Disiplin Kurulu tarafından verilen meslekten men cezasını "Avukatlık Yasası'nda öngörülen 4,5 yıllık zamanaşımı süresi dolduğu" gerekçesiyle kaldırdı. Yelekçi, İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 7 Temmuz 1997 tarihinde görülen bir işkence davasında, işkence mağduru Bülent Gedik'e "susturun şu vatan hainini" diye bağıracağı için İstanbul Barosu'na şikayet edilmişti. Avukat Gülizar Tuncer'in suç duyurusu üzerine açılan soruşturmada Baro Disiplin Kurulu, Yelekçi'ye "sözlerinin savunma sınırlarını aştığı" gerekçesiyle Türkiye Barolar Birliği Meslek İlkeleri'nin 4. ve Avukatlık Yasası'nın 34. maddesi uyarınca 3 ay meslekten men cezası vermişti.

Avukat Gülizar Tuncer, dosyaya daha sonra eklenen Mustafa Sara açısından zamanaşımı süresinin 14 Nisan günü dolacağına dikkat çekerek, "Biz iki yıldır davanın zamanaşımına uğrama tehlikesinin bulunduğunu devamlı söylüyorduk. Fakat mahkeme heyeti, zamanaşımı dolmadan karar verilmesi yönündeki isteklerimize sözlü olarak zamanaşımını dosyaya sonradan eklenen Mustafa Sara üzerinden hesaplanacağını söylüyordu. Zaten hukuken böyle bir durum yok ama mahkeme böyle bir şey yapacağını söyledi. Mahkeme bizi bilerek oyaladı" dedi.

Duruşmaya daha önce giren Cumhuriyet Savcısı tarafından hazırlanan esas hakkındaki görüşte, gözaltına alındığında hamile olan Devrim Öktem'in işkence sonucunda düşük yaptığına ve mağdurların çeşitli sürelerle rapor aldığına dikkat çekilerek TCY'nin 243. maddesinin mağdurların gözaltına alındığı dönemde İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde amir konumunda olan Mustafa Taner Paylaşan ve Mustafa Sara'ya 12'şer kez, Ahmet Bereket, Fatih Berkup ve Atilla Çavdar'a 4'er kez, Yakup Doğan'a da 2 kez uygulanmasını istemişti.

Bu arada Haziran ayında AIHM gençlerin avukatı Gülizar Tuncer tarafından yapılan başvuruyu esastan görüşmeye karar verdi. AIHM, davayı AIHS'in "işkence" yasağına düzenleyen 3. maddesi açısından inceleyecek. Devrim Öktem'in de aralarında bulunduğu 23 gencin 1996 yılında gözaltına alınmasından sonra Avukat Gülizar Tuncer, Fatih Cumhuriyet Savcılığı'nın polisler hakkında açtığı soruşturmanın sonucunu beklemeden AIHM'e başvurmuştu. Tuncer başvurusunda, soruşturma sonucunu beklememesinin gerekçesini, "Türkiye'de işkence soruşturmalarının çoğunun takipsizlikle sonuçlanması ya da açılan davaların çok uzun yıllar sürmesine karşın sonuç alınamamasına" bağlamıştı.

İbrahim Dumlu, Erkan Dumlu: İzmir'de Sosyal Sigortalar Kurumu'nu dolandırdıkları iddiasıyla 2001 yılında gözaltına alınan İbrahim Dumlu ve oğlu Erkan Dumlu'ya işkence yaptıkları ileri sürülen 6 polis hakkında dava açıldı. İddianamede, İzmir Emniyet Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlar Şube Müdürlüğü Mali Büro Amirliği'nde görevli Başkomiser Adnan Aykuş, aynı şubede görevli polis memurları Yavuz Uçar, Ömer Gülbak, Özcan Gündoğdu, komiser yardımcısı Şerif Ali Ilkar ve polis memuru Bülent Uzun'un TCY'nin 243. maddesi uyarınca cezalandırılması istendi.

Dava 1 Temmuz günü İzmir 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başladı. Duruşmada savunmasını yapan Adnan Aykuş, kimseye işkence yapmadıklarını ileri sürdü. Aykuş, "Yasal olarak ifade verip vermeyeceği sorulmuştur. 'Susma hakkını' kullanarak ifade vermedi. Dövmüş ve darp etmiş değiliz. Mahkemeye sevk edilirken doktor raporları alındı" dedi. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Mehmet Kartal, Mehmet Baysal, Mehmet Ebuzeyitoğlu, Derviş Algül, Kamuran Kabul, Hacı İnan, Mahmut Bulduş: 21 Mart 2001 tarihinde Şırnak'ta gözaltına alınan 7 kişiye işkence yaptıkları iddia edilen 5 polis ile işkence mağdurlarına sağlık raporu veren 6 doktor hakkında açılan dava, 12 Eylül günü Şırnak Ağır Ceza Mahkemesi'nde sonuçlandı. Mahkeme, polisler ve doktorlar hakkında "delil yetersizliği" gerekçesiyle beraat kararı verdi.

Şırnak Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nce düzenlenen operasyonlarda gözaltına alınan söz konusu yedi kişi, 11 gün gözaltında tutulmuş, serbest bırakıldıktan sonra da cinsel organ ve parmaklara elektrik verme, cop sokma, haya sıkma, tazyikli su sıkma, ıslak zeminde yatırma ve askıya alma gibi kötü muamele ve işkenceye maruz kaldıklarını gerekçesiyle polis memurları Uğur Selçuk Şener, Bülent Yılmaz, Faruk Yakıcı, Ahmet Gök, Abdülkadir Yüce hakkında suç duyurusunda bulunmuşlardı. Suç duyurusunda ayrıca Hatice Taslak, Orhan Kaştan, Duran Akmirza, Vildan Baki, Bülent Sarı ve Gelincik Semra Özten adlı doktorların da "işkence bulgularını gizledikleri" için haklarında dava açılması istenmişti.

Şırnak Ağır Ceza Mahkemesi'nde önce takipsizlik kararı verilen dava, avukatların bir üst mahkemeye yaptıkları itiraz üzerine yeniden açılmıştı. Davada polis memurlarının TCY'nin işkence suçunu düzenleyen 243. maddesi uyarınca cezalandırılmaları isteniyordu. Bu arada sanık polislerden Abdülkadir Yüce'nin "işkence" suçundan sabıkalı olduğu öğrenildi.

Erol Evcil: İşadamı Erol Evcil'e Bursa Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltında tutulduğu 1999 yılında işkence yaptıkları ileri sürülen 11 polisin yargılandığı dava yıl içinde sonuçlanmadı. Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 18 Temmuz günü yapılan duruşmada, Evcil'in "polisleri seslerinden tanıyabilmesi" için "ses teşhisi" yaptırıldı.

Polisler, Mahkeme tarafından verilen bir metni arkası dönük duran Evcil'e okudular. "Ses teşhisinde" Evcil, dönemin İstihbarat Şube Müdürü Sırrı Tuğ'un sesini tanıdığını söyledi. Evcil, "Sorgulamam sırasında sürekli iki kişinin sesi vardı. Sesini tanıdığım bu kişi, sorgulamayı yürüten ve sürekli soruları yönelten kişiydi. Ancak işkence sırasında sadece bir kişinin sesini duydum. O ses ise şu an dinlediklerim arasında yer almıyor. Bana elektrik verildiği esnada odada bulunan kişilerden biri, 'Kemal Abi yeter öldürecekisin' şeklinde konuştu. Bu kişinin de Kemal Nair olduğunu sanıyorum" dedi.

Davada, söz konusu dönemde Bursa Emniyet Müdürlüğü'nde görev yapan Sırrı Tuğ, Candemir Özdemir, Ahmet, Hakan Ünsal Yalçın, Metin Soner Şentürk, Ragıp Doğandemir, Harun Özkay, Kemal Nair, Mehmet Kaçmaz, Yaşar Usta ve Mustafa Ak adlı polisler yargılanıyor. Ünlü tefeci Nesim Malki'nin 28

Kasım 1995 tarihinde Bursa'da öldürülmesi ve dolandırıcılık suçları nedeniyle 27 Ekim 1999 tarihinde Mudanya'da gözaltına alınan Evcil, Bursa Emniyet Müdürlüğü'nde sorgulanmıştı. Evcil'e, İstanbul Adli Tabipliği tarafından beş günlük rapor verilmişti.

Neytullah Getiren: İstanbul Göztepe'deki Mavi Çarşı adlı alışveriş merkezine 13 Mart 1999 tarihinde düzenlenen saldırıya katıldığı iddiasıyla tutuklanan Neytullah Getiren adlı kişiye işkence yaptıkları iddiasıyla iki polis hakkında açılan davanın 25 Nisan günü sonuçlandığı öğrenildi. Avukat Gülizar Tuncer, İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nin Hüseyin Gelener, Mustafa Kara adlı polisler hakkında "fiilin Getiren'e suçunu söyletme amacını taşımadığı, suçun Neytullah Getiren'in yer gösterme sırasında kaçmaya çalışması üzerine meydana geldiği" gerekçesiyle beraat kararı verdiğini bildirdi.

Avukat Tuncer, Neytullah Getiren'e 14 Mart 1999 tarihinde sağlam raporu verildiğini ancak 21 Mart 1999 tarihinde hazırlanan üç ayrı raporda Getiren'in vücudundaki işkence izlerinin anlatıldığını kaydetti.

Süleyman Yeter ve 13 kişi: 7 Mart 1999 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde işkence sonucu ölen Linter-İş Sendikası eğitim uzmanı Süleyman Yeter ile aralarında gazetecilerin de bulunduğu 14 kişiye 1997 yılında gözaltında işkence yapan 8 polisin yargılanmasına 23 Eylül günü İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi.

Duruşmada sanık polislerin avukatı İlhami Yelekcî, davadan çekildiğini açıkladı. Mağdur avukatları ise Yelekcî'nin görevden çekilmesinin zamanaşımı süresini doldurmaya yönelik bir girişim olduğunu belirttiler.

28 Ekim günü yapılan duruşmada söz alan sanık Erdoğan Oğuz'un avukatı Ömer Yeşilyurt, polisler tarafından sorgulanan itirafçı Semra Polat Duyar'ın tanık olarak dinlenmesini istedi. Süleyman Yeter'in avukatı Keleş Öztürk ise "Bilindiği üzere emniyet görevlileri tim tim çalışır ve örgütlere göre ayrılır. Bizim müvekkilimiz MLKP'den sorgulanmıştır. Semra Polat ise DHKP-C'den alınıp sorgulanmıştır. Dolayısıyla farklı iki örgütün sorgulanmasını yapan tim ayrıdır. Bu durum davayı uzatmak amaçlıdır. Yine duyularımıza göre kamuoyunda Manisa davası olarak bilinen davada da bu şekilde bir tanık dinlenmesi gündeme getirilmiştir. Aynı taktik bu dosyada da uygulanmaktadır. Bu tanığın dinlenmesini kabul etmiyoruz. Önceki iddialarımız doğrultusunda karar verilmesini istiyoruz." dedi. Mahkemenin Semra Polat Duyar'ın tanık olarak dinlenmesini reddetmesi üzerine, Ömer Yeşilyurt "savunma hakkının kısıtlandığı" gerekçesiyle davadan çekileceğini bildirdi.

6 Kasım günü yapılan duruşmada da polislerden Yusuf Öz'ün avukatı Ekrem Demirer, "MLKP örgütüne üye olduğu" iddiasıyla daha önce yargılanan itirafçı Ahmet Haşim Baran'ın tanık olarak dinlenmesini istedi. Avukat

Gülizar Tuncer ise "Ahmet Haşim Baran'ın bu davayla ilgisi yok, kendisi itirafçıdır. Baran'ın dinlenmesi sonucu etkilemeyecektir, davayı uzatmak için polislerin yönlendirmesidir." dedi. Avukat Keleş Öztürk de, Ahmet Haşim Baran'ın 1996 yılı Haziran ayında gözaltına alındığını, Süleyman Yeter ve diğer mağdurların ise 1997 yılı Şubat ayında gözaltına alındığını belirtti. Baran'ın dinlenmesi isteği reddedildi.

Duruşmanın ertelenmesi kararına karşı çıkan mahkeme üyesi Mehmet Uysal, karşı oy yazısında "Avukatların davayı uzatmak için takındıkları tutuma müsamaha göstererek davanın zamanaşımına uğramasına sebebiyet verir şekilde taleplerin kabul edilmesine ilişkin mahkemenin çoğunluğunun kararına katılmam mümkün olmamıştır. Hakime havale ettirilen dilekçede, asile tebligat yapılması isteminin yerine getirilmediği için mahkeme kalemindeki görevli personel hakkında disiplin işlemi yapılması gerektiği..." dedi.

Dava 2 Aralık günü sonuçlandı. İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi, Şahin Kaplan¹⁷, Zülfikar Özdemir, Şaban Toz, Bülent Duramanoğlu ve Necip Tükenmez hakkında "delil yetersizliği" gerekçesiyle beraat kararı verdi. Mahkeme, Bayram Kartal, Yusuf Öz, Erdoğan Oğuz ve Sedat Selim Ay'a TCY'nin 243. maddesi uyarınca 1'er yıl hapis ve 3'er ay meslekten men cezası verdi. Ceza, "suçun birden çok kez işlenmesi" nedeniyle 1 yıl 2 aya çıkarıldı. Bu ceza da TCY'nin 59. maddesi uyarınca "sanıkların duruşmalardaki iyi halleri" nedeniyle 11 ay 20'şer gün hapis ve 2 ay 27'şer gün memuriyetten men cezasına indirildi. Mahkeme daha sonra, "sanıkların sabıkasız olmaları ve aynı suç bir kere daha işlemeyeceklerine kanaat getirildiği" için cezaların ertelenmesine karar verdi.

Mahkeme üyesi Mehmet Uysal karara "Sanıklar, işkence ile tanık elde etmeyi bir yöntem olarak benimsemiştir. Haklarında beraat kararı verilen sanıkların dava dosyasındaki belgelerden mağdurların sorgularında hazır bulunduğu ve işkence suçuna katıldığı sabittir" diyerek muhalefet şerhi koydu. Uysal muhalefet şerhinde, "haklarında takipsizlik kararı verilerek dava açılmayan polisler Erdinç Aydemir, Kemal Karakaş ve Erol Aybaz ile yargılanan sanıklarının, Asiye Zeybek Güzel'e gözaltında tecavüz edilmesi suçuna katıldıkları" gerekçesiyle suç duyurusunda bulunulmasını istedi. Davada zamanaşımı süresi 17 Aralık günü doldu.

Mağdur avukatlarından Avukat Keleş Öztürk, daha sonra gazetecilere yaptığı açıklamada şunları söyledi:

"Devletin temel kurumları var. Bunlar arasında ordu ve polis de bulunuyor. Ordu ve polis görevlileri, yaptıkları yasalara aykırı da olsa pratikte korunuyorlar. Devlet bu

¹⁷ 2000 yılı Şubat ayında yapılan duruşmaya izleyici olarak gelen Kaplan, mağdurlar tarafından teşhis edilmişti. Bunun üzerine Kaplan hakkında ek iddianame ile dava açılmıştı

görevlileri koruduğu gibi, işkence yapan görevliler de işkenceyi "devlete karşı gelen insanlara" yaptıklarını sanıyorlar. Yapılan düzenlemeler tek başına yeterli değil. İşkence ve kötü muameleden açılan davaların çoğunluğu beraatle bitiyor. Nadiren de yasanın öngördüğü cezanın alt sınırından cezalar veriliyor. Alınan sonuçları yürekli hakim ve savcılara bağlıyorum. Onların ise yetersiz kaldıklarını düşünüyorum. İbrahim Çiçek ve arkadaşlarına işkence yapan polislerin ertelenmeden hapis cezasına mahkum edilmelerini ve dün üye hakim Mehmet Uysal'ın muhalefet şerhi koymasını da yine bu cesur yargı mensuplarının bulunmasına bağlıyorum. Devletin bu süreçte tartışılan işkence ile bir problemi yok. İşkence sistematik bir sorgulama biçimi olarak halen kullanılıyor."

İbrahim Çiçek, Ali Hıdır Polat, Delil İldan, Hacı Orman, Füsün Erdoğan, Birol Paşa, Hakkı Mihçı, Ali Ocak, Doğan Şahin: 15 Mart 1996 tarihinde gözaltına alınan Atılım gazetesi Genel Yayın Yönetmeni İbrahim Çiçek, Ali Hıdır Polat, Delil İldan, Hacı Orman, Füsün Erdoğan, Birol Paşa, Hakkı Mihçı, Ali Ocak ve Doğan Şahin'e işkence yaptıkları gerekçesiyle Bayram Kartal, Sedat Selim Ay, Mustafa Ünal, Yalçın Büyükhan, Yusuf Öz, Nafiz Aktaş ve Sönmez Alp adlı polisler hakkında açılan davaya 11 Eylül günü İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi.

Duruşmada, bir önceki duruşmada istifa eden sanık avukatlarının yerine göreve başlayan avukatlardan ikisi vekaletnamelerini bir dahaki duruşmada sunacaklarını bildirdiler. Mağdur avukatlarından Keleş Öztürk ise davada zamanaşımı süresinin 26 Eylül günü dolacağına dikkat çekerek sanık avukatlarının bundan yararlanmaya çalıştıklarını bildirdi. Duruşma 23 Eylül gününe ertelendi. 23 Eylül günü yapılan duruşma da göreve yeni başlayan avukatların vekaletlerinin hazırlanması için 25 Eylül gününe ertelendi.

Dava, beş yıllık zamanaşımı süresinin dolmasına bir gün kala 25 Eylül günü sonuçlandı. "Savunma haklarının kısıtlandığını" iddia eden polislerin avukatları duruşmaya katılmadı. Duruşmada söz alan Cumhuriyet Savcısı, duruşmada hazır bulunmayan sanık avukatlarının davayı zamanaşımına uğratmaya çalıştıklarını bildirdi ve sanıklara ceza verilmesi yönündeki görüşünü yineledi.

Mahkeme, olay tarihinde Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü'nde görevli Başkomiser Bayram Ali Kartal, Komiser Sedat Selim Ay, Komiser Yusuf Öz, polis memurları Nafiz Aktaş ve Sönmez Alp'e TCY'nin "işkence" suçuna ilişkin 243. maddesi uyarınca 1 yıl 2'şer ay hapis ve 3 ay 15'er gün memuriyetten men cezası verdi. Cezalar paraya çevrilmedi ve ertelenmedi. Polis memurları Mustafa Ünal ve Yalçın Büyükhan ise beraat etti.

İddianame, 16 Mayıs 1997 tarihinde hazırlanmış, davanın görülmesine de 26 Eylül 1997 tarihinde başlanmıştı.

Şafak Gümüşsoy: Devrimci Mücadele dergisine 2001 yılı Kasım ayında düzenlenen baskında gözaltına alınan Şafak Gümüşsoy'a "kötü muamelede buldukları" gerekçesiyle Tekin Ünal, Enver Cengiz, Ümit Sönmezci, Kamil Çelik, Mehmet Mustafa Akkaya, Ahmet Çanakçı ve Turan Şahin adlı polisler hakkında açılan davaya 17 Eylül günü devam edildi. Beyoğlu 11. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada, Gümüşsoy'un avukatı Gülizar Tuncer, polislerin "kötü muamele" değil, "işkence" suçundan yargılanması gerektiğini belirterek, görevsizlik kararı verilmesini ve dosyanın ağır ceza mahkemesine gönderilmesini istedi. Mahkeme, bu konunun polislerin ifadesi tamamlandıktan sonra görüşülmesine karar verdi. Duruşma, 30 Ocak 2003 tarihine ertelendi.

Mustafa Evren, Dursun Taşçı, Ali Taşçı, Sefer Taşçı, Nail Akın, Şahin Akın, Yaşar Ekşi, Mehmet Tufan, Hüseyin Uzun, Uğur Ulusoy, Günay Demirağ: Uşak'ın Sivaslı ilçesine bağlı köylerden koyun çaldıkları iddiasıyla 23 Ocak 2001 tarihinde gözaltına alınan Mustafa Evren, Dursun Taşçı, Ali Taşçı, Sefer Taşçı, Nail Akın, Şahin Akın, Yaşar Ekşi, Mehmet Tufan, Hüseyin Uzun, Uğur Ulusoy ve Günay Demirağ'a işkence yaptıkları gerekçesiyle astsubaylar Hasan Öz, Bayram Dilmaç ve Nadir Murat Demir hakkında açılan davaya 20 Eylül günü Uşak Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi.

Duruşmada, Jandarma Karakol Komutanı Astsubay İbrahim Sarı hakkında açılan davanın bu dava ile birleştirilmesine karar verildi. Duruşmada daha sonra bir astsubay, aynı günlerde karakolda sorgulanan Nihat Dönmez ve 27 Ocak 2001 tarihinde köylülerin serbest bırakılmasından önce sağlam raporu veren Dr. Hasan Gökçe tanık olarak dinlendi.

Nihat Dönmez ifadesinde karakolda kendilerine baskı yapılmadığını söyledi. Ancak, 23-24 Ocak 2001 tarihinde Nihat Dönmez'in işkence nedeniyle baygınlık geçirdiği, bu nedenle Erdoğan Kartal adlı kişinin 'Nihat Dönmez' kimliğiyle doktor kontrolüne götürüldüğü iddia edilmişti. Sivaslı Devlet Hastanesi'nde görevli Dr. Hasan Gökçe, jandarmaların baskısı olmadan zanlıları tek tek üstlerini soydurarak muayene ettiğini, kimsenin herhangi bir şikayette bulunmadığını ve kimliklerini kontrol ettikten sonra raporları düzenlediğini söyledi. Mahkeme Başkanı'nın Uşak Tabip Odası (UTO) Başkanı'na daha önce farklı beyanda bulunduğunu hatırlatması üzerine Gökçe, yanlışlığın UTO Başkanı'ndan kaynaklandığını iddia etti. İşkence mağdurları ise kendilerini muayene eden doktorun Dr. Gökçe olmadığını söylediler.

Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Gözaltına alınan 11 köylüden 7'si işkence gördükleri gerekçesiyle 2 Şubat 2001 tarihinde Uşak Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunmuşlar ve "hırsız olmadıklarını ısrarla söylemelerine rağmen sürekli dövüldüklerini, yere yatırılıp çiğnendiklerini, çınlıplak

soyularak saatlerce ayakta bekletildiklerini, betona çıplak olarak yatırıldıklarını ve cinsel tacize uğradıklarını” belirtmişlerdi. Köylüler, dört günlük gözaltı süresinde sadece bir kez yemek yediklerini, yakınlarının gönderdiği yiyecek ve giyeceklerin kendilerine vermediğini de vurgulamışlardı. Davada sanıkların TCY'nin “işkence” suçuna ilişkin 243. maddesi uyarınca cezalandırılması isteniyor.

Muzaffer Çınar: 1999 yılında Siirt'in Baykan ilçesinde gözaltına alınan Muzaffer Çınar'a işkence yaptıkları ileri sürülen 8 polisin yargılanmasına 25 Eylül günü Siirt 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada Çınar'ın avukatları Cihan Aydın ve Ayla Akat'ın sanık polislerin tutuklanması istemi reddedildi. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Muzaffer Çınar, “PKK yöneticilerinden oluşu ileri sürülen Cevat Soysal'ın telefon defterinde adı bulunduğu” gerekçesiyle 21 Temmuz 1999 tarihinde Siirt'in Baykan ilçesinde gözaltına alınmış ve 29 Temmuz 1999 tarihinde serbest bırakılmıştı.

Cafer Kurt: 21 Mayıs 1998 tarihinde İstanbul'da gözaltına alınan Cafer Kurt adlı kişiye işkence yaptıkları için beş polis hakkında açılan davanın, Kurt'a ve avukatlarına bildirilmediği ortaya çıktı. Evrensel gazetesinde yer alan habere göre, olay şöyle gelişti:

Gözaltında 4 gün boyunca işkenceye maruz kalan Kurt, İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Bu arada Kurt'un ifadesi üzerine DGM Savcılığı'nın polisler hakkında açtığı soruşturma görevsizlik kararıyla Fatih Cumhuriyet Savcılığı'na gönderildi. Fatih Cumhuriyet Savcılığı'ndan bir sonuç çıkmaması üzerine avukatlar Muammer Çöpür ve Zeynel Polat, savcılığa suç duyurusunda bulundular. Ancak savcılıktan 13 ay boyunca herhangi bir yanıt alınamadı. Bunun üzerine avukatlar AİHM'e başvurular. AİHM, daha sonra “soruşturma yürütülmediğine” ilişkin belge istedi. Bunun üzerine soruşturmanın durumunu öğrenmek için savcılığa giden avukatlara, “Dosyanın İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na gönderildiği, polisler hakkında yeterli delil elde edilmediği, bu nedenle soruşturma yürütülmesine gerek olmadığı” yolunda bir yazı verildi. Bu yazıyı AİHM'e gönderen avukatlar, Fatih Ağır Ceza Mahkemesi'ne başvurarak savcılığın kararına itiraz ettiler. Ancak, mahkeme itirazı reddetti. Avukatlar, Fatih Ağır Ceza Mahkemesi'nin bu yazısını da AİHM'e gönderdiler. Hükümet tarafından 18 Eylül günü AİHM'e gönderilen yazıda 5 polis hakkında 1999 yılında dava açıldığı ve yargılanmanın sürdüğü belirtildi. Hükümetin yazısında Ümraniye Cezaevi'nde bulunan Kurt'un ifade vermeye çağrıldığı halde gitmediği de belirtildi.

Avukat Zeynel Polat, müvekkilinin davadan haberi olmadığı için gelen mahkeme celbini hakkında açılan davalardan biri sandığını, bu yüzden gitmediğini söyledi. Polat, çağrı yazılarında olay anlatılmadığı için dava açıldığını bilmeyen kişinin yanılığa düşebileceğini belirtti. Son duruşması 21 Kasım günü

İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan davada, Nafiz Aktaş, Sedat Selim Ay, Taner Aydın, Muhammet Dalga ve Sönmez Alp adlı polisler yargılanıyor¹⁸.

Ali Şahin Pütün, Alev Yıldız, Mustafa Tosun, Nazım Mercan, Özcan Kumuz: “DHKP-C üyesi oldukları” iddiasıyla 1995 yılında gözaltına alınan Ali Şahin Pütün, Alev Yıldız, Mustafa Tosun, Nazım Mercan ve Özcan Kumuz'a işkence yaptıkları gerekçesiyle sekiz polis hakkında açılan dava Kasım ayında sonuçlandı. Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 7 polise verilen hapis cezasını oybirliği ile onadı. Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin kararında, polis Savaş Akın'a, Özcan Kumuz ve Ali Şahin Pütün'e işkence yaptığını kabul etmesine karşın cezada sadece 1/6 oranında artırım yapılması yetersiz bulundu. Daire bu nedenle Savaş Akın hakkındaki kararı bozdu. Kararda, Savaş Akın'a verilecek cezada, TCY'nin 80. maddesi uyarınca artırım yapılması yerine, işkence suçunu iki kez işlediğinin kabul edilerek hapis cezası miktarının ikiye katlanması gerektiği bildirildi.

Komiserler Fethi Vuruşkan, Dursun Ali Öztürk, Savaş Akın, komiser yardımcısı Erkan Kabakçılı ile polisler Nuh Çelik, Erhan Mamikoğlu, Halil Melengeç ve Talip Kaya hakkında açılan dava 14 Aralık 2000 tarihinde sonuçlanmıştı. Polisler önce 1 yıl hapis ve 3 ay memuriyetten men cezası veren İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesi, daha sonra cezayı TCY'nin 59/1 maddesini uygulayarak 10 ay hapis ve 2 ay 15 gün memuriyetten men cezasına indirmiş, bu cezayı da “sanıkların bir daha suç işlemeyeceklerine dair kanaat” edinildiği gerekçesiyle ertelemişti.

Abdulvahap Terzi, Recai Erkmen: Yargıtay Ceza Genel Kurulu, iki kişiye işkence yaptıkları gerekçesiyle yargılanan iki polise verilen para cezasını bozdu ve polislerin hapis cezasına mahkum edilmesine karar verdi.

Edinilen bilgiye göre yargılama süreci şöyle gelişti:

Mersin'de 21 Mayıs 1997 tarihinde gözaltına alınan Abdulvahap Terzi ve Recai Erkmen adlı kişilere Başkomiser Soner Dülger ve polis memuru İbrahim Altuntaş tarafından işkence yapıldı. Ancak, 23 Mayıs 1997 tarihinde Dr. Suat Tekin Turhan mağdurlara sağlık raporu verdi. Aynı gün suç duyurusunda bulunan ve Cumhuriyet Savcılığı'nın emriyle başka bir

¹⁸ Polislerden Nafiz Aktaş, Sedat Selim Ay ve Sönmez Alp, 15 Mart 1996 tarihinde gözaltına alınan Atılım gazetesi Genel Yayın Yönetmeni İbrahim Çiçek ile Ali Hıdır Polat, Delil İldan, Hacı Orman, Füsün Erdoğan, Birol Paşa, Hakkı Mıhçı, Ali Ocak ve Doğan Şahin'e işkence yaptıkları gerekçesiyle İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanmıştı. Beş yıllık zıman aşımı süresinin dolmasına bir gün kala 25 Eylül günü sonuçlanan davada, Sedat Selim Ay, Nafiz Aktaş ve Sönmez Alp, 1 yıl 2'şer ay hapis ve 3 ay 15'er gün memuriyetten men cezasına mahkum edilmişti.

Sanıklardan Sönmez Alp, İstanbul'un Çiftehavuzlar semtindeki bir eve 17 Nisan 1992 tarihinde düzenlenen baskında Eda Yüksel, Taşkın Usta ve Sabahat Karataş adlı kişilerin öldürülmesi nedeniyle de yargılanmış ve beraat etmişti.

Nafiz Aktaş da, Yücel Özen'in işkence nedeniyle 24 Kasım 1991 tarihinde ölümü nedeniyle yargılanmış ve beraat etmişti.

hekim tarafından muayene edilen mağdurlara işkence gördüklerine ilişkin rapor verildi. Bunun ardından Dülger ve Altuntaş hakkında "işkence ve hakaret", Dr. Turhan hakkında da "görevi kötüye kullanmak" iddiasıyla dava açıldı.

Mersin 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada, Dr. Turhan beraat etti, daha önce aynı suçtan iki ayrı sabıkası olduğu öğrenilen Dülger, "kötü muamelede bulunduğu" gerekçesiyle 3.5 ay hapis cezasına mahkum edildi. Bu ceza 1 milyon 50 bin lira ağır para cezasına çevrildi. Altuntaş'a verilen 3 ay hapis cezası da 900 bin lira ağır para cezasına çevrildi. "Hakaret" suçundan beraat kararı veren Mahkeme, polislerin 3 ve 3.5 ay memuriyetten uzaklaştırılmasını öngördü.

Yargıtay 8. Ceza Dairesi ise olayda iki mağdurun bulunması nedeniyle sanıkların ikişer kez cezalandırılması gerektiği görüşüyle kararı bozdu. Yargıtay kararında, işkence suçundan sabıkalı Soner Dülger'in cezasının "aynı suçu işlemekteki ısrarlı tutumu" nedeniyle paraya çevrilmesinin de yasalara aykırı olduğu belirtildi.

Mersin 2. Ağır Ceza Mahkemesi ise "işkence suçunun oluşabilmesi için gözaltına alınan kişi hakkında dava açılarak sanık durumuna düşürülmesi gerektiği; ancak bu durumda yasada belirtilen 'sanığın suçunu söyletme' kastıyla işkence etmek, zalimane davranmak' suçunun oluşacağı" gerekçesiyle ilk kararında direndi. Mahkeme, Dr. Suat Tekin Turhan hakkında da "suçun görevi ihmal olarak görülmesi durumunda dahi, 'Af Yasası' uyarınca hakkındaki davanın erteleneceği, ancak 'beraat kararının ertelemeye göre daha teminatlı olacağı" görüşüyle kararında direndi. Mahkemenin ilk kararında direnmesi üzerine dosya Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nda ele alındı. Genel Kurul, Dr. Suat Tekin Turhan hakkında erteleme kararını onadı. Yerel mahkemenin direnme kararını kaldıran Genel Kurul, Başkomiser Soner Dülger'in "işkence suçundan" 6 yıl 8 aya kadar, İbrahim Altuntaş'ın ise 5 yıla kadar hapis cezasına çarptırılmasına oybirliğiyle karar verdi.

X.X.: Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 1999 yılında Şanlıurfa'da gözaltına alınan bir kişiye işkence yaptıkları gerekçesiyle yargılanan iki jandarma hakkındaki beraat kararını bozdu. Yargıtay kararında jandarmalardan birinin "işkence", diğerinin de "kötü muamele" suçundan cezalandırılması gerektiği belirtildi. Sanıklar yeniden Şanlıurfa 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanacak.

Kenan Ak, Serkan Aksoy: İstanbul'da hırsızlık yaptıkları iddiasıyla 5 Haziran 2000 tarihinde gözaltına alınan Kenan Ak ve Serkan Aksoy adlı kişilere işkence yapan Küçükçekmece Asayiş Büro Amiri Başkomiser Nevzat Ayar ve Feridun Koç adlı polis hakkında açılan davaya 13 Kasım günü devam edildi. Bakırköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada söz alan müdahil Avukat Murat Salman, halen Sinop

Cezaevi'nde bulunan Serkan Aksoy'a Sinop Merkez Sağlık Ocağı tarafından verilen raporu kabul etmediklerini söyledi. Avukat Murat Salman, Serkan Aksoy'un Adli Tıp Kurumu'na gönderilmesini istedi. Avukat Salman, işkence nedeniyle polislerin 200 milyar lira tazminat ödemesini de istedi. Duruşma 21 Ocak 2003 tarihine ertelendi.

Davada, polislerin TCY'nin "işkence" suçuna ilişkin 243. maddesi uyarınca ikişer kez cezalandırılması isteniyor.

Enver Gündüz, Şehabettin Alp, Hanifi Turan, Hüseyin Avcu, M. Avcu, Şirin Ağahatun: 1995 yılında Diyarbakır'da gözaltına alınan Enver Gündüz, Şehabettin Alp, Hanifi Turan, Hüseyin Avcu, eşi M. Avcu ve Şirin Ağahatun adlı kişilere gözaltında işkence yapan 18 polisin yargılanmasına 13 Kasım günü Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Duruşma, eksik belgelerin tamamlanması için ertelendi.

Davada, dönemin Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürü Ramazan Sürücü ile Haluk Bayram Deniz, Hasan Koçak, Nebil Alpaslan, Giyasettin Özturan, Mustafa Bölük, Cafer Ongün, Şevki Taşçı, Yusuf Ziya Evran, İhsan Kara, Recep Kaplan, Tevfik Işık, Ömer Uslu, İbrahim Uçar, Numan Çakır, Ekrem Korkmaz, Mahmut Yılmaz ve Orhan Çerçi adlı polisler TCY'nin işkence ve kötü muamele suçunu düzenleyen 243., 245. ve "görevi ihmal" suçuna ilişkin 230. maddeleri uyarınca 5 yıla kadar hapis cezası verilmesi isteniyor.

Hakkı Saygılı: İstanbul Emniyet Müdürlüğü Organize Suçlar Şube Müdürü Adil Serdar Saçan ile Ufuk Beysan ve Dinçer Karataş adlı polisler hakkında, Buca Cezaevi eski Müdürü Hakkı Saygılı'ya işkence yaptıkları iddiasıyla dava açıldı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, polislerin "1 Aralık 1997 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltında tutulan bir kişiyi kurtarmak için rüşvet aldığı ileri sürülen Hakkı Saygılı'ya işkence yaptıkları" belirtildi. İddianamede, Saygılı'nın 5 Aralık 1997 tarihinde İstanbul Özel Tıp Kapalı Cezaevi Tabipliği'nden, 8 Aralık 1997 tarihinde de Adli Tıp Kurumu Başkanlığı Eyüp Şube Müdürlüğü'nden raporlar aldığı kaydedildi. Davada sanıkların TCY'nin 245. maddesi uyarınca cezalandırılması istendi.

Hüseyin Altuncu: 1998 yılında gözaltına alınan Hüseyin Altuncu adlı kişiye işkence yaptıkları gerekçesiyle Beşiktaş Emniyet Müdürlüğünde görevli Komiser Altay Atıcı, Emniyet Müdürü Mustafa Günaydın, polis memurları Selahattin İpek ve Gazi Özüok adlı polislerin yargılanmasına 26 Kasım günü İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Hüseyin Altuncu, adliyede yaptığı açıklamada, polisler tarafından ölümle tehdit edildiği için duruşmaya katılmadığını söyledi. Polislerin ilk yargılamada beraat ettiği ancak kararın Yargıtay tarafından bozulduğu öğrenildi.

Eşi Sebahat Altuncu ile birlikte gözaltına alındığını belirten Altuncu yaşadıklarını şöyle anlattı:

“Polisler beni kaçak arabaya ruhsat yapmak ve ruhsatsız silah vermek suçlamasıyla gözaltına almışlardı. Gözaltında suçlamayı kabul etmem için her gün gece saat 01.00 ile 03.00 arasında alıp işkence yapıyorlardı. Vücudumun çeşitli yerlerine elektrikler veriyorlar, Filistin askısına alıyorlar ve soğuk su bidonuna sokup 15 dakika boyunca bekletiyorlardı.”

Musa Yılmaz: 1998 yılı Temmuz ayında İstanbul’da gözaltına alınan Musa Yılmaz adlı kişiye İstanbul Emniyet Müdürlüğü Gaziosmanpaşa Asayiş Büro Amirliği’nde (Küçükköy Karakolu) işkence yaptıkları gerekçesiyle dört polis hakkında açılan dava 26 Kasım günü sonuçlandı. Eyüp 1. Ağır Ceza Mahkemesi, Gökhan Şimşekoğlu, Zakir Altuntaş, Hikmet Yaşar Aşkar ve Mustafa Hakan Savaş adlı polisler hakkında beraat kararı verdi.

Erkan Polat, Osman Yazıcı, Kadir Sağın: 13 Temmuz 1998 tarihinde İstanbul’da gözaltına alınan Erkan Polat, Osman Yazıcı ve Kadir Sağın adlı kişilere İstanbul Emniyet Müdürlüğü Gaziosmanpaşa Asayiş Büro Amirliği’nde (Küçükköy Karakolu) işkence yaptıkları gerekçesiyle Zekai Yakıcı, Zakir Altuntaş ve İsmail Köker hakkında açılan davaya 30 Ekim günü Eyüp 2. Ağır Ceza Mahkemesi’nde devam edildi. Duruşma, 26 Şubat 2003 tarihine ertelendi. Avukat Fatma Karakaş, mağdurların “işkence ve uzun gözaltı (13 Temmuz-19 Temmuz 1998)” nedeniyle AHM’e başvurduklarını bildirdi.

Akın Çağlayan, Fahriye Çetinkaya: 29 Temmuz 2001 tarihinde İstanbul’da gözaltına alınan Akın Çağlayan ve Fahriye Çetinkaya adlı kişilere İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi’nde işkence yaptıkları gerekçesiyle Feyzullah İlker Serdar ve Murat Selim Kodaman adlı polisler hakkında açılan soruşturmanın 5 Mart günü takipsizlik kararıyla sonuçlandığı öğrenildi.

A.A. (9), A.A. (14), B.B. (10), Ö.A. (10): Ankara Dikmen vadisi parkında görev yapan özel güvenlik görevlileri Gültekin Gürbüz, Selim Şakar, Atasoy Kara, Mustafa Parla ve Murat Özel hakkında “A.A., A.A., B.B. ve Ö.A. adlı çocuklara kötü muamelede buldukları” iddiasıyla açılan davaya 18 Aralık günü Ankara 8. Asliye Ceza Mahkemesi’nde devam edildi. Duruşmada ifade veren A.A. adlı çocuk parkta dolaşırken güvenlik görevlileri tarafından tribün altındaki odalara götürüldüklerini söyledi. A.A. güvenlik görevlilerinin “sünnetli olup olmadıklarını” kontrol etmek için iç çamaşırlarını çıkarttığını, çıkartmayan çocukların copla dövüldüğünü ve kelepçelendiğini bildirdi.

Mustafa Nayhu, Nihat Aykın, Kemal Karateke, Ramazan Demir: İstanbul Pendik’te “hırsızlık yaptıkları” iddiasıyla 29 Ekim 2001 tarihinde gözaltına alınan Mustafa Nayhu, Nihat Aykın, Kemal Karateke ve Ramazan Demir’e işkence yaptığı gerekçesiyle Pendik Merkez Jandarma Karakol Komutanı Astsubay Kamil Kitay hakkında açılan dava 26 Aralık günü sonuçlandı. Kartal 1. Ağır Ceza Mahkemesi, tutuklu yargılanan Kitay’a, 1 yıl hapis ve 1 yıl memuriyetten men cezası verdi.

Seyithan Kırar, Mehmet Acar, Mazhar Çınar: Batman Cumhuriyet Savcılığı’nın, 9 Haziran günü Batman’da gözaltına alınan Seyithan Kırar, Mehmet Acar ve Mazhar Çınar adlı kişilere işkence yapılması nedeniyle Yusuf Dönmez ve Kenan Yıldırım adlı astsubaylar hakkında açtığı dava 27 Aralık günü Batman Ağır Ceza Mahkemesi’nde başladı. Duruşmada söz alan Avukat Ümit Kılınç, müvekkillerinin gözaltında tutuldukları Beşiri Jandarma Karakolu’nda gözlerinin bağlandığını, dövüldüklerini, üzerlerine basınçlı su sıkıldığını, falakaya yatırıldıklarını ve psikolojik baskı gördüklerini bildirdi. Duruşma savunmaların hazırlanması için 27 Şubat 2003 tarihine ertelendi.

CEZAEVLERİ VE İNSAN HAKLARI

2002 yılı, cezaevlerinde yaşam hakkının ortadan kaldırıldığı, baskıların sürdüğü, tecritin olağan bir uygulama haline dönüştürüldüğü bir yıl oldu. 2002 yılında cezaevlerinde ölüm orucu, hastalık, intihar, mahkumlar arasında kavga gibi nedenlerle toplam **43** kişi öldü. Gerek siyasi gerek adli tutuklu ve hükümlüler yıl boyunca sistematik olarak baskılara maruz kaldılar. Tutuklu ve hükümlülerin tedavileri engellendi, hem cezaevinde hem de mahkeme ve hastanelere gidiş gelişlerinde kötü muamele ile karşılaştılar.

2000 yılı Ekim ayında F tipi cezaevlerine karşı başlatılan “ölüm oruçları”nda 2002 yılında **21** kişi öldü. “Hayata Dönüş Operasyonu”na karşın ölüm oruçları cezaevlerinde ve dışarıda sürdürüldü. 21 Mart 2001 tarihinde Cengiz Soydaş’ın ölmesinin ardından ölüm orucu ve bağlı nedenlerle ölenlerin sayısı 62’ye ulaştı. Ölüm oruçlarının sona erdirilmesi için yapılan bütün girişimler de sonuçsuz kaldı.

Ölüm oruçlarının sona erdirilmesi için 2001 yılının son günlerinde İstanbul, İzmir ve Ankara baro başkanları tarafından gündeme getirilen ve 3 Ocak günü basın toplantısı ile duyurulan “**Üç Kapı, Üç Kilit**” önerisi ise devlet yetkilileri tarafından olumlu bir adım olarak değerlendirilmedi. Özellikle Ocak ayında yoğun tartışmalara neden olan önerinin Adalet Bakanlığı tarafından kabul edilmesi durumunda ölüm oruçlarının sona erdirileceği mahkumlar tarafından açıklandı. Ancak, Adalet Bakanlığı’nın öneriyi geri çevirmesi üzerine sürdürülen eylem ölümlere neden olmaya devam etti.

Ölüm orucuna bağlı gerekçelerle sağlık durumu bozulanların ise cezaları Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından affedildi. Cumhurbaşkanı ilk olarak ölüm orucunda Wernicke-Korsakoff sendromuna yakalananlardan **Erdal Doğan** adlı siyasi hükümlünün cezasını affetti. Sezer’in, orucu sonucu kalıcı rahatsızlığı bulunan bir hükümlüyü affetmesine ilişkin bu kararı 28 Aralık 2001 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlandı. Sezer, 2002 yılı içinde yaklaşık **70** siyasi hükümlünün cezasını affetti.

2002 yılı içinde cezaevlerinde yaşanan olaylar ya da cezaevi yönetimlerinin ihmalleri sonucunda toplam **22** kişi cezaevlerinde öldü. İntihar eden mahkumlardan

özellikle **Halil Koçyiğit** ile **Volkan Ağırman**’ın ölümleri kuşkulara neden oldu.

Cezaevi koşullarına bağlı olarak sağlık durumları bozulan kimi mahkumların tedavi edilmeleri ya engellendi ya da geciktirildi. Söz konusu durumlar çoğunlukla cezaevi yöneticilerinin ilgisizliklerinden kaynaklandı.

Cezaevi İzleme Kurulları

Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk, Şubat ayında TBMM Genel Kurulu’nda bir sözlü soru önergesine verdiği yanıtta, ağır ceza mahkemesinin olduğu 128 yerde “Cezaevi İzleme Kurulu” oluşturulduğunu açıkladı. Türk, tasarı ile kurulacak eğitim merkezlerinde sürekli meslek içi eğitim verilmesinin amaçlandığını bildirdi. İzleme kurullarının oluşumuna, özellikle “Manisa Davası” olarak bilinen işkence davasında polisleri savunan avukatların kurullara seçilmesine yönelik eleştirilere de cevap veren Türk şu açıklamada bulundu:

“Hakkari ve Manisa’daki izleme kurullarının oluşturulması konusunda, basında yer alan bazı haberlere dayalı eleştiriler yapılmıştır. Her şeyden önce şunu söylemek isterim ki, izleme kurulları, konuya ilişkin kanunda öngörülen kriterlere göre, bağımsız yargı tarafından seçilmektedir. İzleme kurulları, belirli ağır ceza merkezlerinde, adli yargı adalet komisyonlarınca seçilmektedir. Bu seçim yapılırken, gerektiğinde, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarının görüşleri de alınmaktadır; ancak, karar yetkisi, adli yargı adalet komisyonlarına aittir; bu konuda, Bakanlığımızın herhangi bir müdahalesi söz konusu değildir. Seçilen kimselerin hepsi, komisyonun oybirliğiyle seçilen, çevrelerinde, meslek alanlarında saygınlıklarıyla tanınmış kişilerdir. Yalnız, kanunda, örneğin, 35 yaşını doldurmuş olmak, belirli alanlarda en az on yıl çalışmış olmak gibi birtakım koşullar arandığı için, bazı yerlerde, bu koşulları bulma olanağı bulunamamaktadır. Örneğin bu nedenle, halen Şebinkarahisar Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresinde bu kurulu oluşturma olanağı bulunamamıştır; ancak, 128 ağır ceza merkezinde izleme kurulları oluşturulmuş bulunmaktadır. Bu izleme kurulları, meslek dağılımı itibarıyla şöyle görünmektedir: 145 hukukçu, 115 doktor, 77 öğretmen, 56 eczacı, 39

öğretim görevlisi, 9 mühendis, 18 sosyal hizmet uzmanı ve 181 diğer meslek mensubu. Bu kurullar, yeni olmakla birlikte, şu ana kadar çok yararlı çalışmalar yapmışlardır.

Bu arada, Manisa'daki izleme kuruluna seçilen iki avukatın, bir davada, savundukları kişiler itibarıyla, bu kurulun yapısının eleştirildiği görülmektedir. Avukatlar, savunma mesleğinin gereği olarak herkesi savunabilirler, avukatın savunduğu kişiler ile kendisi arasında bir özdeşleştirme yapılamaz. Bu, savunma mesleğine saygıyla bağdaşmaz."

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Hüseyin Akgül, Ocak ayı sonunda yaptığı açıklamada cezaevlerine yönelik şikayetlerin büyük çoğunluğunun cezaevi yönetimlerinden kaynaklandığı savunarak "Türkiye'de cezaevlerini, her cezaevi müdürü kendi kafasına göre yönetiyor maalesef. Artık bu dönemin sona ermesi gerekiyor" dedi. Akgül, Komisyon olarak cezaevlerini yerinde incelemeye başlamadan önce bir araştırma formu hazırlanacağını, formun aynı zamanda denetimleri yapacak üyeler için, "hangi taşın altına bakılacağını" gösteren bir kılavuz olacağını belirtti.

Komisyon bünyesinde oluşturulan alt komiteler, değişik illerdeki cezaevleri, karakollar, bakımevleri ile gençlik yurtlarına baskınlar düzenleyerek "insan hakları ihlallerini" inceledi. Çalışmalarını tamamlayan Trabzon ve Van komiteleri hazırladıkları raporları açıkladılar. Mart ayında açıklanan raporda Van E Tipi Cezaevi'nin kapasitesinin 260 olmasına karşın 700'e yakın mahkumun kaldığını ve yetersiz yatak nedeniyle mahkumların nöbetleşe uydukları kaydedildi. Raporda ayrıca "20 yıllık bir bina olan cezaevi harap halde olup sağlık ve hijyenik koşullar bir yana, normal barınma koşullarını dahi taşımamaktadır. Bu cezaevi için insan hakları normları kapsamında yorum yapmak mümkün değildir" denildi. Trabzon Cezaevi'ndeki tutuklu ve hükümlülerle de görüşen alt komisyon heyeti, bazı mahkumların hakaret ve kötü muameleden yakındıklarını belirtti.

Gözüne alınan kişilerle ilgili araştırma sonucunda hazırlanan raporda da "yakınlarına bildirilme" ile "avukat isteme" gibi yasal hakların kullanılmasından kaçınıldığı, mahkumların 'kaba işkenceyi küfür işitmeye tercih ettikleri' dile getirildi. Karakollara getirilen şüpheliler ile cezaevindeki tutuklulardan bazılarının "yakınlarının hemen haberdar edilmesini" istemediği anlatılan raporda, gözüne alınan zanlıların çoğunun CMUK'un "avukat isteme" hakkını kullanmadığı belirtildi. Bir karakolun iki günlük nezarethane kayıtlarına göre 196 kişiden yalnızca 21'inin avukat istediği ifade edilen raporda, gözüne alınan bazı kişilerin "yakınlarına haber verilmediği" yakınlmaları ile güvenlik görevlilerinin gözüne alınan kişiye "Avukatın parasını sen vereceksin. Avukat usulen gelir" dediği yolundaki anlatımları rapora girdi.

Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (AIÖK)

AIÖK 24 Nisan günü Türkiye raporunu açıkladı. 12-14 Eylül 2001 tarihleri arasında Komitenin Türkiye'de yaptığı incelemeleri ve tavsiyeleri içeren raporda çeşitli illerdeki polis karakollarının yanı sıra F tipi cezaevleri, İmralı Cezaevi ile Abdullah Öcalan'ın durumu, Van, Şanlıurfa ve Elazığ cezaevleri değerlendirildi.

Raporun Sincan ve Tekirdağ F tipi cezaevlerine ilişkin yorumlarında, bu tür cezaevlerinin genel olarak beklentileri karşıladığından sözedildi. Ancak, eğitim ve sohbet amacıyla mahkumların bir arada geçirecekleri zamanın uzatılması, tüm mahkumların bu türden etkinliklere katılımının da bir biçimde sağlanması istendi. Ayrıca mahkumların doktora çıkışlarında yanlarında infaz koruma memurlarının bulunmasının kurallara uygun olmadığı, bu durumun mahkumlar üzerinde baskı oluşturduğu, hasta kayıtlarının kesinlikle gizli tutulması gerektiği belirtildi.

F tipi cezaevlerinde karşılaşılan en yaygın kötü muamele örneğinin sayımlarda zorla ayağa kaldırmak olduğu bildirilen raporda bu şikayetlere karşılık Türk yetkililerinin verdiği yanıtın "mahkumların kalkmaya zorlanmadığı, sayımı yapan memurun görebileceği bir konuma gelmeleri istendiği" bildirildi. Ayrıca kimi mahkumların dövüldükleri, tartaklandıkları yolunda ifadeler verdiği de raporda anlatıldı. Heyette bulunan doktorlardan birinin bir mahkumu muayenesi sonucu vücudunda iddiaları doğrulayacak yara, bere ve morlukların bulunduğu tespit edildi.

İmralı Cezaevi'nde bulunan Abdullah Öcalan'ın durumunun da değerlendirildiği raporda koşulların iyileştirilmesi, hatta Öcalan'ın başka bir cezaevine gönderilmesi istendi. İmralı'da ağır tecrit koşulların yaşayan Öcalan'a en azında bir radyo, olanaklı ise bir televizyon verilmesi, akraba ve avukatları ile telefonda görüşmesinin sağlanması da raporun öneri ve istek bölümlerinde yer aldı. Ayrıca tek başına bir cezaevinde kalmasının uygun olmadığı, bu ağır tecrit koşullarının ortadan kalkması için başka mahkumlarla görüşmesinin, etkinliklere katılmasının önünün açılmasını gerektiği vurgulandı.

Heyetin Van, Şanlıurfa ve Elazığ cezaevlerinde yaptığı incelemeler de birtakım aksaklıkların gündeme gelmesini sağladı. Raporda cezaevlerinde kapasitenin üzerinde mahkum bulunduğu ve buna bağlı olarak yaşam koşullarının ağırlaştığı örnekleriyle anlatıldı ve mahkumların fiziksel ya da sözlü olarak kötü muameleye maruz kaldıklarını söyledikleri de bildirildi.

Heyetin yaptığı incelemeler sonucunda cezaevlerinde sağlık hizmetlerinin yeterli olmadığı da belgelendi. Cezaevlerinde psikiyatrist ya da psikologun hiç bulunmadığı, çocuk, kadın (özellikle hamile olanlar) mahkumlara yönelik bakım ve muayenenin yapılmadığı açıklanan raporda vurgulanan başka bir konu da disiplin cezalarının verilmesi ve

uygulanmasında karşılaşılan sorunlar oldu. Heyet, disiplin soruşturmasından geçen mahkumlara suçlamaların bildirilmediğini ve mahkumlara savunma hakkı tanınmadığını da saptadı. Soruşturmalar sonucunda hücre hapsi verilen mahkumların çok ağır

tecrit koşullarında yaşamak zorunda bırakıldıkları, bunun da önünün alınması gerektiği istendi. Raporunda, cezaevlerinde gerçekleşen intiharların ruhsal sorunlardan kaynaklandığı, bu yönde girişimlerin yapılması gerektiği de vurgulandı.

1 - CEZAEVLERİNDE ÖLÜMLER

2002 yılı içinde cezaevlerinde yaşanan olaylar ya da cezaevi yönetimlerinin ihmalleri sonucunda toplam 22 kişi cezaevlerinde öldü. İntihar eden mahkumlardan özellikle Halil Koçyiğit ile Volkan Ağırman'ın ölümleri kuşuklara neden oldu.

11 Nisan günü Sincan F Tipi Cezaevi'nde bulunan adli tutuklu **Halil Koçyiğit**, intihar etti. "Çıkar amaçlı suç örgütü lideri olduğu" iddiasıyla Ankara DGM'de yargılanan Halil Koçyiğit'in tek kişilik koşusunda kendisini çarşafı astığı bildirildi. Cezaevi yöneticileri, Halil Koçyiğit'in daha önce kaldığı koşu arkadaşlarıyla kavga ettiğini, bu yüzden tek kişilik koşu konulduğunu bildirdiler.

Volkan Ağırman adlı tutuklu 15 Temmuz gecesi Kandıra F Tipi Cezaevi'nde öldü. TUYAB tarafından yapılan açıklamada, 15 Temmuz günü Ağırman ailesini arayan cezaevi yöneticilerinin "Volkan Ağırman'ın çarşafı kendisini asarak intihar ettiğini" söyledikleri bildirildi. Ailesine haber verilmeden otopsi yapılan, boynunda ve vücudunda izler olduğu bildirilen Volkan Ağırman'ın 16 Temmuz günü İstanbul'da toprağa verildiği kaydedildi.

Volkan Ağırman'ın babası Niyazi Ağırman, Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk ve cezaevi görevlileri hakkında 24 Temmuz günü İHD İstanbul Şubesi'nde suç duyurusunda bulunduğu bildirildi.

Ağırman'ın intiharı nedeniyle cezaevi yöneticileri ve görevliler hakkında dava açıldı. Kandıra Cumhuriyet Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, Ağırman'ın öldüğü gece görev yapan Cezaevi 1. Müdürü Recep Güven, Başgardıyan Bayram Cengiz, gardiyanlar Ahmet Aydın, Yusuf Sözen, Mehmet Yüksel ve Engin Evren'in TCY'nin "görevi ihmal" suçuna ilişkin 230. maddesi uyarınca cezalandırılması istendi.

Eskişehir Kapalı Cezaevi'nde **Cafer Özpınar** adlı tutuklu 3 Ocak günü çarşafı kendisini asarak intihar etti. Özpınar, 2 Ocak günü eşini öldürdüğü gerekçesiyle tutuklanmıştı.

Kayseri Cezaevi'nde **Selahattin Kuyak** (56) adlı tutuklunun 18 Ocak günü intihar ettiği öne sürüldü. "Küçük yaştaki kıza sarkıntılık ettiği" iddiasıyla tutuklanan Selahattin Kuyak'ın, soba demirini karnına saplayarak intihar ettiği öne sürüldü.

15 Mart günü İstanbul Bayrampaşa Özel Tip Cezaevi'nde Rumen uyruklu **Pavel Adrian Schiopu** adlı

mahkum, Azerbaycan uyruklu Rezzak Aliyev tarafından iple boğularak öldürüldü.

Orman Bakanlığı'na 47 milyon lira borcu nedeniyle 29 Mart günü tutuklanan **Rifat Özman** adlı çiftçi 30 Mart günü Kula (Manisa) Cezaevi'nde öldü. Hakkında icra işlemi yapılan Rifat Özman hakkında mal beyanında bulunmadığı için Kula İcra Tetkik Mahkemesi tarafından 10 gün hapis cezası verildiği ve Özman'ın İnfaz Yasası uyarınca 5 gün cezaevinde kalacağı öğrenildi. Edinilen bilgiye göre, Kula ilçesi Esenyazı köyünde yaşayan Rifat Özman, 28 Mart günü kendisini almaya gelen jandarmalara "astım hastası olduğumu, kapalı yerde kalamayacağımı" söyledi. Bunun üzerine jandarmalar Rifat Özman'ı almadan köyden ayrıldılar. 29 Mart günü jandarma karakoluna teslim olan Rifat Özman, doktorun "ilaçlarını yanına almak koşuluyla cezaevine girebilir" demesi üzerine cezaevine konuldu. Özman, 30 Mart günü geçirdiği astım krizi sonucunda öldü. Otopside Özman'ın astım krizinden öldüğü belirlendi. Yakınları, Rifat Özman'ın ilaçlarının evden alınmadığını, yanına da ilaç vermediğini öne sürdüler.

İğdır'ın Aralık ilçesindeki cezaevinde bulunan **Cumali Başaran** adlı mahkum 31 Mart günü öldü. Başaran'ın rahatsızlanması nedeniyle İğdır Devlet Hastanesi'ne kaldırıldığı ve sabah saatlerinde öldüğü öğrenildi.

Giresun Kapalı Cezaevi'nde bulunan **Recep Akarsu** (22) adlı tutuklu 15 Nisan günü tuvalette kendini asarak intihar etti.

Sincan F Tipi Cezaevi'nden 15 gün kadar önce tüberküloz teşhisiyle Ankara Sanatoryum Hastanesi'ne kaldırılan Hıdır Demir adlı hükümlü 27 Nisan günü öldü. **Hıdır Demir**'in "TİKKO üyesi olduğu" iddiasıyla 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edildiği öğrenildi.

İzmir Urla Cezaevi'nde bulunan **Osman Aslan** adlı siyasi hükümlü 23 Mayıs günü öldü. Beynindeki ru nedeniyle bir süre önce Yeşilyurt Devlet Hastanesi'nde ameliyat olan Osman Aslan'ın, "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla 12 yıl hapis cezasına mahkum edildiği ve 24 Temmuz günü cezasını tamamlayarak serbest bırakılacağı öğrenildi.

Bolu Kapalı Cezaevi'nde bulunan **Müjdat Kanze** adlı mahkum, koşusunda intihar etti. 29 Mayıs günü cesedi bulunan Kanze'nin "kızkardeşine tecavüz ettiği" iddiasıyla cezaevinde olduğu öğrenildi.

Kastamonu'nun İnebolu ilçesindeki Özel Tıp Kapalı Cezaevi'nde aynı odada kalan **Ali Koç** (46) ve **Halil Balaman** (38) adlı hükümlülerin 6 Haziran günü intihar ettiği açıklandı. Gardiyanların Ali Koç'u odanın üst kat pencere demirinde, Halil Balaman'ı ise banyo penceresinin demirinde çamaşır ipiyle asılı olarak buldukları bildirildi. Koç ve Balaman'ın "tecavüz" suçundan hükümlü olduğu öğrenildi.

Van Cezaevi'nde bulunan **Mehmet Teke** adlı adli tutuklu 28 Temmuz günü intihar etti. "Uyuşturucu" suçundan tutuklu olduğu öğrenilen Mehmet Teke'nin 28 Temmuz günü duruşmadan getirildikten sonra gece saatlerinde koğuştaki kalorifer borusuna geçirdiği ipe intihar ettiği bildirildi.

Ankara'nın Elmadağ ilçesindeki Çocuk İslahevi'nde 25 Eylül günü tutuklular arasında çıkan kavgada **Ömer G.** (16) adlı tutuklu, Selim K. (17) adlı tutuklu tarafından öldürüldü.

Samsun Kapalı Cezaevi'nde yatan **Mustafa Toraman** adlı mahkum, 3 Ekim günü kendini asarak intihar etti. Toraman'ın Samsun 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından "yaralama" suçundan 6 yıl 8 ay hapis cezasına mahkum edildiği öğrenildi.

Bingöl Özel Tıp Cezaevi'nde tutuklu bulunan **Aydın Adkovayçin** adlı adli hükümlü 22 Ekim günü koğuşta ranzaya bağladığı ipe intihar etti.

Edirne E Tipi Cezaevi'nde bulunan **Kemal Çelik** adlı adli hükümlü, 6 Kasım günü öldü. Kemal Çelik'in rahatsızlanması üzerine Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'ne kaldırıldığı, geçirdiği mide kanaması nedeniyle öldüğü bildirildi.

Buca Cezaevi'nde tutuklu bulunan **Mesut Turan** (21) adlı tutuklu 11 Kasım günü kendisini ipe asarak intihar etti.

Aksaray Kapalı Cezaevi'nde adli mahkumlar arasında 1 Aralık gecesi çıkan kavgada **Mahmut Bilgiç** ve **Abdullah Aktürk** adlı mahkumlar şişlenerek öldürüldü. Olayda Bilal Ateş ve Ali Gültaçoğlu adlı mahkumlar da yaralandı.

İstanbul Metris Cezaevi'nde bulunan Mehmet Zorlu adlı adli hükümlü, belirlenemeyen bir nedenle çıkan kavgada öldürüldü. Mehmet Zorlu, 8 Aralık günü Van'da toprağa verildi.

Cezaevlerinde Olaylar

İstanbul Bakırköy Kadın ve Çocuk Tutukevi¹ A blokta bulunan çocuklar, "cezaevinde karşılaştıkları sorunlar" nedeniyle 14 Ocak günü isyan çıkardı. 50 kadar çocuğun direnişi jandarmaların müdahalesiyle sona erdirildi. Olayda iki çocuk dumandan etkilendi, bazılarının cam kırıklarından elleri kesildi. Bakırköy Cumhuriyet Başsavcısı Celil Demircioğlu, bir grup çocuğun "yeterli ısınamadıkları ve buna benzer" iddialarla A6, A8 ve A9 koğuşlarında isyan çıkardıklarını söyledi.

İlk açıklamada ısınma sorunu nedeniyle çıktığı söylenen isyanın daha sonra cezaevindeki kötü muameleden kaynaklandığı ortaya çıktı. Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı'nda ifadesi alınan çocuklar, gardiyanlar tarafından sürekli dövüldüklerini, yemeklerinden böcek çıktığını, çay alabilmek için rüşvet vermek zorunda kaldıklarını, banyo yapmak, saç kestirmek gibi temizlik ihtiyaçlarının karşılanmadığını söylediler.

Çocuklardan bazılarının ifadeleri şöyle:

G.K. (17 yaşında, altı aydır tutukevinde): "Cezaevine yeni atanan iki infaz koruma memuru tarafından neden gösterilmeden sürekli dövülüyorum. Çok dayak yedim için sinir krizleri geçirmeye başladım. Beni müdürün yanına götürdüler. Ona dövüldüğümü anlattım. 'Gereğine bakınız' dedi. Emanetten çay ya da benzeri bir şey almak istediğimizde, gardiyanlar bizden rüşvet istiyor. Yemeklerin içinden böcek çıkıyor. Müdüre ulaşım, derdimizi anlatamıyoruz."

M.Y. (17 yaşında, üç aydır tutukevinde): "Bazı memurlar bize çok kötü davranıyor. 15-20 gün önce koğuştaki iki arkadaş arasında ufak bir kavga çıktı. Benimle birlikte birkaç arkadaşı idarede kabine götürdüler. Orada yedisiz gardiyan bizi dövdü. Koğuş değiştirmek istediğimizde, gardiyanlar bizden rüşvet istiyor. Yemeklerin içinden de böcek, sigara izmariti çıkıyor. İsyen sırasında infaz koruma memurları beni yakalayıp dövdü."

G.T. (17 yaşında, üç aydır tutukevinde): Hasımlarım olmasına rağmen koğuş değiştirmeme izin vermediler. Gardiyanlar çok kötü davranıyorlardı. İki ay önce tam 17 saat boyunca beni dövdüler. Sorunlarımızın ancak isyan çıkarak çözülebileceğini düşündük. Koğuşu ateşe verdik. Görevliler geldi, pencereden onlarla konuşmaya başladık. Yemeklerin kötü çıktığını, bizi dövdüklerini söyleyip, 'Savcı bey gelsin' dedik. Bize, 'Siz hiç mi babanızdan dayak yemediniz?' dediler. İçerisi duman olmuştu. Koğuş kapısını açmak istedik, ama açamadık."

İsyen eden çocuklardan "elebaşı" olduğu iddia edilen 18'i Kırklareli Cezaevi ile Edirne Cezaevi'ne gönderildi. 38 çocuk hakkında ise Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından "Devlet malına zarar vermek ve cezaevinde isyan çıkarmak" suçundan soruşturma başlatıldı.

¹ TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu eski Başkanı Sema Pişkinsüt, 2000 yılında Bakırköy Kadın ve Çocuk Tutukevi'nde incelemelerde bulunmuş, cezaevinde başta gardiyan dayacağı ve kötü muamele olmak üzere pek çok sorun yaşandığını kamuoyuna açıklamıştı. İzmir Barosu da, 2000 yılında hazırlanan raporun ardından, savcılığa ilgili görevliler hakkında görevi ihmal, görevi suiistimal, işkence ve kötü muamele saviyle suç duyurusunda bulunmuştu. Ancak, bu suç duyuruları "takipsizlik" kararıyla sonuçlandı.

İsyandan sonra çocukları savunmak için atanan Avukat Mustafa Engin ise Bakırköy Kadın ve Çocuk Tutukevi'nin yapısal olarak cezaevi olmaya uygun olmadığını çocuk cezaevi olmaya ise hiç müsait olmadığını dile getirerek üç dört kişinin kalabileceği 40 metrekairelik koşullarda 15-20 çocuğun kaldığını bildirdi. Engin, cezaevinde bir doktor bulunduğunu ve bunun da ihtiyacı karşılamadığını vurguladı.

Kendilerine taciz ve tecavüze ilişkin şikayet gelmediğini dile getiren Engin, bunun nedeninin ise erkek çocukların böyle bir olayı açıklamaktan çekinmeleri olduğunu ifade etti. Engin, çocukların Adli Tıp'a sevk edildiğini ve muayenelerinin de yapıldığını ancak sonuçlarının henüz ellerine ulaşmadığını bildirdi.

Keçiören'deki Çocuk İslahevi'nden 18 Mart günü F.B., N.S., M.Y., E.K., İ.Ü. ve Ü.Ç. adlı 6 çocuk mahkum firar etti. Daha sonra yakalanan 4 çocuk, "Bize kötü muamele yapıyorlardı. Bunu anlatmak için kaçtık" dedi. Ancak çocuklar, kötü muamelenin neleri içerdiğini polise anlatmadı. Çocuk mahkumlar, kötü muamelenin ayrıntılarını savcıya anlatmak istediklerini belirtti.

Söke Cezaevi'de bulunan Mehmet Zaik adlı mahkum Mayıs ayı başında tedavi için kaldırıldığı Söke Devlet Hastanesi'nden kaçmaya çalışırken görevli asker tarafından ayağından vuruldu. Zaik, Aydın Devlet Hastanesi'ne kaldırıldı.

Amasya E Tipi Kapalı Cezaevi'nde 38 mahkum 15 Haziran akşamı yedikleri yemekten zehirlendi. Mahkumların sağlık durumunun iyi olduğu bildirildi.

Bursa E Tipi cezaevinde kalan Ömer Burhan adlı tutuklu, firar etmek isterken havalandırma boşluğuna düştü. 24 Haziran akşamı gerçekleşen olayda yaralanan Burhan, Bursa Devlet Hastanesi'nde tedavi edildikten sonra cezaevine geri döndü.

28 Haziran günü Sincan F Tipi Cezaevi'nde 100 kadar mahkum ve gardiyan yemekten zehirlendi. Zehirlendikleri halde hastaneye kaldırılmayan mahkumlar, cezaevi yöneticileri hakkında suç duyurusunda bulundu.

Erzurum E Tipi Kapalı Cezaevi'nde bulunan mahkumların yakınları 1 Ağustos günü öğle yemeğinde verilen tavukların bozuk olması nedeniyle 50 tutuklunun zehirlendiğini açıkladı. Cezaevi idaresi de olayı doğruladı.

Malatya E Tipi Cezaevi'nde bulunan Nurcan Yüce (27) adlı kadın hükümlü "KADEK lideri Abdullah Öcalan'ın tecrit altında tutulmasını protesto etmek için" 27 Kasım günü kendisini yakmaya kalkıştı. Cezaevi görevlileri tarafından hastaneye kaldırılan Nurcan Yüce, ayakta tedavi edildi. Uşak E Tipi Kapalı Cezaevi'nde de dört kadın mahkumun aynı nedenle açlık grevine başladığı bildirildi.

2 - CEZAEVLERİNDE BASKILAR

THYD-DER, Ocak ayında Amasya ve Yozgat Cezaevi'nde tutuklulara yönelik baskıların arttığını duyurdu. THYD-DER Ankara Şubesi tarafından yapılan açıklamada Amasya Cezaevi'nde koşullararası görüşlerin kaldırıldığı, Yozgat Cezaevi'nde ise elektrik ve su faturalarının tutuklu ve hükümlüler tarafından ödenmesi için baskı yapıldığı, cezaevlerine Kürtçe kitap, gazete, dergilerin girmesinin engellendiği belirtildi. Bursa Özel Tıp Cezaevi'nde bulunan PKK'li tutuklular adına yazılı açıklama yapan Nasrullah Kuran ise ailelerin getirdikleri eşyaların verilmediğini ve ziyaretçilerin her türlü hakarete maruz kaldığını açıkladı.

Diyarbakır Barosu Kadın Komisyonu tarafından Diyarbakır, Muş, Mardin, Batman ve Midyat (Mardin) cezaevlerindeki kadın mahkumların yaşadıkları sorunları saptamak amacıyla yürütülen çalışmanın sonuçları açıklandı. 27 Eylül günü düzenlenen basın toplantısında konuşan Avukat Meral Daniş Beştaş, kadın tutukluların yüzde 99'unun gözaltına alınırken ya da cezaevine getirildikleri sırada bekalet kontrolünden geçirildiklerini, aynı oranda fiziksel ve cinsel şiddete uğradıklarını söyledi. Beştaş, cezaevlerindeki kadınların ağır sağlık sorunları yaşadığını ve tedavi sürelerinin yetersiz olduğunu da vurguladı.

Kahramanmaraş Cezaevi

Kahramanmaraş Cezaevi'ndeki tutuklular tarafından yapılan açıklamada, 9 Ocak günü koşullara düzenlenen baskında, mahkumların tüm eşyalarına el konulduğu, mahkumların görevlilerin hakaret ve tehditlerine maruz kaldığı bildirildi. Açıklamada, MHP yanlısı olduğu belirtilen Kahramanmaraş Cezaevi 1. Müdürü Abbulkadir Öztüfekçi ve Cumhuriyet Savcısı Ahmet Gökçınar'ın tutuklulara baskı yaptıkları kaydedildi.

17 Ocak günü İHD Diyarbakır Şubesi, Adalet Bakanlığı, İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığı, Kahramanmaraş Cumhuriyet Savcılığı, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ve Kahramanmaraş Barosu'na başvuran tutuklu yakınları, Kahramanmaraş Cezaevi'nde bulunan mahkumların baskı altında olduğunu bildirdi. Başvurularda, cezaevindeki odalarda en fazla üç kitap bulundurma zorunluluğu getirildiği, daha fazla kitabın cezaevine alınmadığı, jandarmaların aramalar sırasında tutukluları tehdit ettikleri belirtildi. Başvurularda "İçme suyu dahil odaların suları kesildiği için tutuklular bidonlarda su biriktiriyor. Bulaşık suyu dahil günlük olarak hiçbir şekilde sıcak su verilmemekle birlikte haftada bir gün 2 saat süreyle sıcak su verildiği için bu süre zarfında odada

bulunanların banyo ve çamaşır işlerini görmeleri isteniyor. Tutuklu vekilleri vekaletname ibraz etmelerine rağmen son aylarda tutuklularla görüştürülmüyor" denildi.

Kahramanmaraş Cezaevi'nden tedavi için 5 Ocak günü Adana Balcalı Hastanesi'ne getirilen Hüseyin Çığ adlı siyasi tutukluya Adana Kürkçüler Cezaevi'nde işkence yapıldığı bildirildi. Yakınlarının yaptığı açıklamada, Kürkçüler Cezaevi'nde 4 gün boyunca işkenceye maruz kalan Çığ'ın konuşamadığı ve tedavi edilmeden hücrede tutulduğu bildirildi.

Kahramanmaraş E Tipi Cezaevi'nde bulunan 11 siyasi mahkum "baskıları protesto amacıyla" 24 Şubat günü açlık grevine başladı. Mahkumlar tarafından yapılan açıklamada, "ziyaretçilerin hakarete maruz kaldığı, ortak spor alanları ile diğer mekanların kullanılmasının cezaevi yönetimi tarafından engellendiği" bildirildi.

Adana Kürkçüler Cezaevi

Adana Kürkçüler Cezaevi'nde tek kişilik hücrelere konulan bazı mahkumlara bir ay görüş yasağı cezası verildiği bildirildi. PKK davalarında yargılanan mahkumlar tarafından yapılan açıklamada 11 Ocak günü C-2 koğuşunda bulunan mahkumların cezaevi görevlileri tarafından dövüldüğü ve tuvalete konulduğu belirtildi.

Mazlum-Der Genel Başkanı Yılmaz Ensaroğlu, 13 Ocak günü Adana E Tipi Cezaevi B-1 ve C-1 koğuşlarındaki mahkumların gardiyanların saldırısına uğradığını açıkladı. Ensaroğlu, Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, Adalet Bakanlığı ve Meclis İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na gönderdiği mektupta, "Olayı vekillerine anlatan mağdurların iddiasına göre, bu saldırının ve hak gasplarının sebebi, tutuklu ve hükümlülerin olumsuz cezaevi koşullarını, bu yılın Ocak ayı başında Adalet Bakanlığı ile Cezaevi İzleme Kurulu'nun gündemine bir dilekçe ile taşımış olmalarıdır. Ayrıca bu cezaevine yeni atanan 1. Müdürün cezaevindeki otoritesini pekiştirme isteğinin de bu uygulamalara neden olduğu ifade edilmektedir. Saldırı sırasında, Cezaevi 1. Müdürü ile savcının da olay mahallinde yer aldığı iddiası da üzerinde önemle durulması gereken bir başka noktadır" dedi. Mektupta, mahkumların doğal ihtiyaçlarını gidermelerine izin verilmediğine dikkat çekildi.

HADEP Mersin İl Örgütü yöneticisi Ali Güngör, Adana Kürkçüler Cezaevi'nde bulunan eşi Şadiye Güngör'ün gardiyanlar tarafından dövüldüğünü bildirdi. Güngör, Newroz kutlamalarından sonra "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla tutuklanan eşi Şadiye Güngör'le 27 Haziran günü görüştüğünü belirterek eşinin söylediklerini şöyle aktardı:

"Revire çıkmak istediğimi belirttiğimde Filiz adlı gardiyan hakaretlerde bulundu. Bu olaydan 20 dakika sonra beni çağırdılar. Ben revire gideceğimi sanarken, aralarında Başgardiyan ile Filiz adlı gardiyanın da

bulunduğu üçü kadın 10 gardiyan tarafından dövüldüm ve daha sonra bir hücreye konuldum." Güngör, eşinin olaydan sonra görüştüğü müdür yardımcısı tarafından sorguladığını söyledi.

Erzurum Cezaevi

Erzurum Cezaevi'nde bulunan PKK'li tutuklular adına Ocak ayı başında açıklama yapan Yaşar Karadeniz ve Şerikan Kara, "Tüm insani taleplerimiz genelgeler gerekçe gösterilerek engellenmektedir" dediler. Cezaevinde yaşanan sağlık sorunların çözülmediği belirtilen açıklamada hasta olan tutukluların tedavilerinin yapılmadığı kaydedildi. Cezaevi idaresinin ailelerin getirdiği yiyecekleri almadığı da belirtildi.

Erzurum Cezaevi'nde bulunan PKK'li tutuklular adına Mart ayı ortasında Yaşar Karadeniz tarafından yapılan açıklamada 6 kişilik koğuşlarda tutulan tutukluların bir araya gelmelerine izin verilmediği belirtildi. Koğuşlar arası görüşmelerin gerçekleşmesi için cezaevi müdürüne yapılan başvuruların "askeri müdahale yaparız" denilerek geri çevrildiği vurgulandı.

Erzurum Özel Tip Cezaevi'nde bulunan PKK'li tutuklular adına Temmuz ayında yapılan açıklamada gazetelerin koğuşlararası değiştirilmesinin engellendiği, haftalık 5 saat olan sohbet süresinin 20 dakikaya düşürüldüğü, alışveriş olanaklarının kısıtlandığı ve sağlık durumu bozulan tutukluların tedavi edilmediği bildirildi.

Yapılan başka bir açıklamada da Erzurum Özel Tip Kapalı Cezaevi'nde bulunan KADEK'li mahkumların zorunlu ihtiyaçlarını karşılayamadıkları belirtildi. Ağustos ayında verilen yemek ve içme suyundan yaklaşık 100 tutuklunun zehirlendiği ancak tutukluların sağlığı ile ilgilenilmediği belirtilen açıklamada, şöyle denildi:

"6 kişilik odalar 4'er kişiye indirildi. Rutubetli güneş görmeyen son derece sağlıksız odalar nedeniyle birçok arkadaşımız tüberküloz ve hepatit hastalığına yakalandı. Mektup ve kitaplar keyfi olarak geciktirilerek veriliyor. Kürtçe kitaplar ise içeri sokulmuyor. Farklı bölümlerdeki arkadaşlarımızla görüşmelerimiz engelleniyor. Radyo ve televizyona izin verilmiyor."

Gebze Cezaevi

Bolu Cumhuriyet Savcılığı, 30 Temmuz 2001 tarihinde Gebze Cezaevi'nden Bolu F Tipi Cezaevi'ne getirilen Bülent Barmaksız ve Hüseyin Tut adlı mahkumların "işkence ve kötü muameleye maruz kaldıkları" gerekçesiyle açılan soruşturmayı 12 Aralık 2001 tarihinde takipsizlik kararıyla sonuçlandırdı.

Avukat Gülizar Tuncer, "müvekkillerinin cezaevine getirildiğinde çırılçıplak soyularak arandığı, saç ve sakallarının zorla kesildiği, kayıt ve parmak izi alma gibi işlemler için cezaevinde iç çamaşırlarıyla gezdirildiği" gerekçesiyle Başgardiyan Abdullah Bayır, gardiyanlar Barbaros Dede ve İsrail Yavuz ile

jandarmalar hakkında suç duyurusunda bulunduğunu bildirdi. Savcılığın sadece gardiyanların ifadesini aldığını, mahkumları dinlemediğini, jandarmalar hakkında ise herhangi bir işlem yapmadığını belirten Tuncer, Bolu Cumhuriyet Savcısı İbrahim Tufan imzasıyla 12 Aralık 2001 tarihinde verilen takipsizlik kararında, "Müştekinin vekili marifetiyle yaptığı suç duyurusunun, görevlileri baskı altında tutmaya, yıldirmaya yönelik, ideolojik içerikli olduğu sonucuna varıldığından görevliler hakkında kamu adına kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verildi" denildiğini bildirdi.

İşkence konusunda, bürokratların ve politikaçıların "iddialar emniyeti zan altında bırakmaya yönelik" yorumu yaptıklarını hatırlatan Avukat Tuncer, savcılığın ise böyle bir iddiada bulunamayacağına dikkat çekti. Tuncer, takipsizlik kararına itiraz edeceklerini, savcı hakkında da suç duyurusunda bulunacaklarını bildirdi.

Gebze Cezaevi'nde tutuklu bulunan Rabia Şengör, sınav için gittiği İzmit Cezaevi'nden geri dönüşte cezaevi nizamıyesinde dört saat boyunca yalınayak bekletilip, çırılçıplak soyularak arandı. 28 Ocak günü yaşanan olay nedeniyle Gebze Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunan Şengör, dilekçesinde şunları anlattı:

"Aramanın yapıldığı nizamiye bölümünde yaklaşık dört saat boyunca bekletildim. Asker sık sık arama için kadın polis getirme ve beni cezaevine almamakla tehdit etti. Onlara insanlık onuruna aykırı bulduğum için 'soyunarak' aranmayacağımı, gardiyanları da bunu yapmaya zorlamamalarını söyledim. Nöbetçi subay eğer 'zorluk' çıkarmadan soyunursam gardiyanlar vasıtasıyla içerdeki tutuklulara 'direndi, zorluk çıkardı' dedirtebileceğini söyleyerek işbirlikçilik teklif etti. Saatler süren 'tehditle ikna' faaliyeti sonuç vermeyince beni bir odaya aldılar ve zorla soyarak aradılar. Bu esnada benimle sınava gelen arkadaşları nizamiye binasından uzaklaştırmışlardı."

Bitlis Cezaevi

Bitlis Cezaevi'ndeki tutuklu ve hükümlülerin aileleri tarafından Mart ayında yapılan açıklamada, Hakkari Cezaevi'nden Bitlis Kapalı Cezaevi'ne götürülen, aralarında Hakkari İl Başkanı Sabahattin Sivacı'nın da bulunduğu 8 HADEP'linin "askerler tarafından çırılçıplak soyulduktan sonra baskı altında spor yaptırıldığı" belirtildi. HADEP'lilerin daha sonra 3 gün süre ile tek kişilik hücrelerde tutulduğu, gazete, dergi ve kitaplara cezaevi müdürü tarafından el konulduğu bildirildi.

Bitlis Cezaevi'nde bulunan siyasi tutuklular, Nisan ayı sonunda cezaevindeki baskılar nedeniyle dönüşümlü açlık grevine başladı. Tutuklu yakınları tarafından yapılan açıklamada cezaevine kitap ve gazete alınmadığı, görüşe gidenlerin baskı gördüğü bildirildi.

Bitlis Cezaevi'nde "KADEK üyesi olduğu" iddiasıyla tutuklu bulunan Erol Aktan adlı mahkumun Eylül ayında Yedinci Gündem gazetesi istediği için

gardiyanlar tarafından dövüldüğü bildirildi. Aktan'ın kardeşi Alparslan Aktan, Ağustos ayında cezaevi yönetiminden Yedinci Gündem gazetesi isteyen kardeşinin, birinin adı Rıza Özdoğan olan gardiyanlar tarafından dövüldüğünü, bunun ardından hastaneye kaldırıldığını ve 10 günlük rapor verildiğini söyledi.

Bitlis E Tipi Kapalı Cezaevi'nde bulunan KADEK'li mahkumlar, "Muş Cezaevi'ne sevklerin geciktirilmesini protesto etmek için" 29 Ekim günü süresiz açık grevi başlattı. KADEK'li mahkumlar adına açıklama yapan İdris Erenç, Mehmet Sayınyigit, Abdullah Yılmaz ile Mevlüt Elmas, Muş Cezaevi'ne sevk edilmek istediklerini, taleplerinin yerine getirilmemesinin yanısıra bazı hakların da ellerinden alındığını belirttiler.

Batman Cezaevi

Batman Cezaevi'ndeki PKK'li tutuklular Şubat ayı ortasında aileleri aracılığıyla yaptıkları açıklamada kendilerine yönelik baskıların arttığını belirttiler. Tutuklular elektrik parasını ödemedikleri gerekçesiyle elektriklerinin kesildiğini, elektriklerinin kesilmesi nedeniyle sıcak sularının olmadığını ve temizlik ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını açıkladılar. Sağlık durumu bozuk olan arkadaşlarının durumunun kötüleştiğini belirten tutuklular, cezaevi idaresi ve askerlerin de aramalar ve görüşler sırasında kötü muamelede bulunduğunu ifade ettiler.

Batman Cezaevi'nde bulunan tutukluların yakınları, "cezaevi koşullarının sağlıksız olduğu" gerekçesiyle Temmuz ayı başında Adalet Bakanlığı, İHD, Batman Cumhuriyet Savcılığı ve Cezaevi Denetleme Kurulu'na başvurdu. Heybet Geçgin, Fatma Ekin, Sadiye Gülsün, Nedret Demir, Semiha Öner, Hayriye Kırtay, Raife Özbey ve Aysun Bayram tarafından yapılan başvuruda "kadın tutukluların insanlık onuruna yakışmayan koşullarda barındıkları, açık görüşün yapıldığı yerin sağlık kurallarına uymadığı, cezaevinde yemeklerin sağlıksız ve yetersiz olduğu" belirtildi.

Batman Cezaevi'nde bulunan siyasi tutuklular da baskıları protesto etmek amacıyla 1 ve 2 Ekim günleri görüşe çıkmadılar. Tutuklular tarafından yapılan açıklamada, hasta tutukluların ilaçlarının temin edilmediği, yemeklerde ve görüşmelerde zorluklar çıkarıldığı, koğuşlar arası görüşmelerin yasaklandığı belirtildi.

İskenderun Cezaevi

Şubat ayında İskenderun Cezaevi'nde bulunan PKK'li tutuklular adına yapılan açıklamada ziyaretçiler tarafından getirilen gazete, dergi ve kitapların cezaevi yönetimi tarafından kabul edilmediği ifade edildi. Mektuplara da el konulduğu vurgulanan açıklamada, Kürtçe'nin seçmeli ders olarak okutulması için yazılan dilekçelerin ilgili makamlara gönderilmediği kaydedildi.

İskenderun Özel Tip Cezaevi'nde bulunan Mahmut Dunlayıcı adlı tutuklunun, hasta olduğu halde

gardiyanlar tarafından dövüldüğü ve daha sonra Antakya Cezaevi'ne götürüldüğü bildirildi. Tutuklular tarafından Temmuz ayı başında yapılan açıklamada bel fitiği ve Hepatit B hastası olan Dunlayıcı'ya, Cezaevi 2. Müdürü ve gardiyanlar tarafından işkence yapıldığı belirtildi. Açıklamada, Mahmut Dunlayıcı'nın Antakya Cezaevi'nde tek başına hücrede tutulduğu da kaydedildi.

İskenderun E Tipi Kapalı Cezaevi'nde bulunan siyasi tutuklular tarafından Ekim ayı ortasında yapılan açıklamada, "Toplatma kararı olmamasına rağmen Yeniden Özgür Gündem gazetesi çoğu zaman verilmiyor, Kürtçe yasağının kalkmasına rağmen Kürtçe gazete, dergi, kitap içeri alınmıyor, diğer cezaevlerindeki arkadaşlarımıza gönderdiğimiz faks ve mektuplar hiçbir yasal gerekçe olmaksızın ya hiç gönderilmiyor, ya da yazılanların çoğu karalanarak gönderiliyor. Suriyeli arkadaşlarımızın aileleri ile görüşmelerinde ciddi bürokratik engeller çıkartılıyor. Ciddi sağlık sorunları olan arkadaşlarımız tedavi edilmiyor. Aramıza gelmek isteyen diğer arkadaşlarımız itirafçı olmaya zorlanmaktadır" denildi.

Diyarbakır Cezaevi

Şubat ayı ortasında Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde oğlunu ziyarete giden Fatma Farisoğulları'nın Kürtçe konuştuğu için askerlerin engeliyle karşılaştığı bildirildi. Farisoğulları'na askerlerin "Burası Genelev mi, Türkçe konuş" diyerek hakaret ettiği, bir süre ziyarete gitmesinin engellendiği öğrenildi.

Kocaeli Cezaevi

Cezaevi İzleme Kurulu tarafından Şubat ayı başında açıklanan raporda 294 yatak kapasiteli Kocaeli Merkez Kapalı Ceza ve Tevkifevi'nde, 650 civarında mahkumun bulunduğu ve tutuklu ve hükümlülerin uykularını nöbetleşe uyuduğu, bu şekilde ancak üçte birinin geceleri uyuyabildiği belirtildi. Diğer mahkumların ancak gündüz uyuduğu belirtilen raporda cezaevindeki sıkışıklığın Marmara depreminde yıkılan Sakarya Cezaevi'nden sevk edilenlerden kaynaklandığı ifade edildi.

Bayrampaşa Cezaevi

Demokratik Mücadele Platformu tarafından yapılan açıklamada, 18 Şubat günü İstanbul DGM tarafından tutuklanan Habib Akkaya'nın Bayrampaşa Cezaevi'nde annesiyle görüştüğünden sonra 15 gardiyan tarafından dövüldüğü belirtildi.

İHD İstanbul Şube eski Başkanı Eren Keskin, 2 Ağustos günü düzenlediği basın toplantısında, Bayrampaşa Cezaevi'nde yaşanan insan hakları ihlalleri hakkında bilgi verdi. Keskin, Bayrampaşa Cezaevi'nde kendilerinin "A Takımı" adını veren gardiyan ve askerlerin mahkumlara işkence yaptığını belirterek, "Geçtiğimiz hafta İranlı bir tutuklunun hortumla dövüldüğü bilgisine ulaştık. Yine siyasi tutuklulardan Hasan

Karabaş'ın duruşmaya götürülürken bayılana dek dövüldüğünü öğrendik. Karabaş'ın başındaki ve vücudundaki dayak izleri tarafımızca da saptanmıştır" dedi.

İstanbul'da "araç sürücülerini soydukları" iddiasıyla Temmuz ayında tutuklanan E.Ç., Ö.N., İ.D. ve H.A. adlı travestilerin Bayrampaşa Cezaevi'nde tecavüze uğradığı ve işkence gördükleri ileri sürüldü. İHD İstanbul Şube Başkanı Eren Keskin, sanıklara, cezaevine girdiklerinde geçici olarak konuldukları karantina koğuşunda tecavüz eden dokuz gardiyan hakkında Eyüp Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma açıldığını söyledi. Keskin, "siyasi mahkumların gözü önünde" yaşanan olayı kendilerine bir mahkum yakınının 24 Temmuz günü haber verdiğini bildirdi. Tecavüze uğrayan sanıkların daha sonra Kartal Özel Tıp Cezaevi'ne gönderildiği öğrenildi.

Tarsus Cezaevi

Tarsus Cezaevi'nde cinayet suçundan tutuklu 8 mahkum açlık grevi yaptılar. Nisan ayı ortasında basına yansıyan habere göre mahkumların temizlik ve banyo gereksinimlerinin karşılanmadığı gerekçesiyle açlık grevine başladıkları bildirildi. Cezaevi savcısı olayın basına yansımaları üzerine bir açıklama yaparak eylemin başladığı gün sona erdiğini bildirdi.

Malatya Cezaevi

Tutuklu yakınları tarafından Mayıs ayı ortasında yapılan açıklamada Malatya E Tipi Cezaevi'nde bulunan mahkumların acil durumlar dışında revire götürülmediği bildirildi. Açıklamada, 4 kişilik odalarda 8 mahkumun tutulduğu, ziyaretçilerin getirdiği eşyaların içeri alınmadığı, odalarda kitap bulunmasına izin verilmediği, görüşmelerde Kürtçe konuşmanın yasaklandığı ve kantindeki malların piyasadan daha pahalıya satıldığı belirtildi.

Ankara Merkez Kapalı Cezaevi

Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde bulunan siyasi mahkumlar 11 ve 12 Haziran günleri gardiyanlar tarafından dövüldü. Avukatların görüş sırasında öğrenerek tutanağa geçirdiği olay şöyle gelişti:

11 Haziran günü sabah saatlerinde günlük ihtiyaçların karşılanması için koğuşa gelen gardiyanlar mahkumlara hakaret etti. Akşam saatlerinde sayım için gelen 15-20 kadar gardiyan mahkumlardan "askeri düzende sayım verilmesini" istediler. Mahkumların bunu kabul etmemesi üzerine koğuştan ayrılan gardiyanlar bir süre sonra daha kalabalık olarak geri döndüler ve mahkumları dövdüler. Saldırıda Alaattin Uğraş, Mustafa Yaşar, Emrah Yayla, Ömer Faruk, Erdem Günedoğlu ve Ongun Yücel adlı mahkumlar yaralandı. Olayların 12 Haziran günü de sürdüğü öğrenildi. Tutukluların yazılı başvurularına karşın Adli Tıp Kurumu'na sevk edilmediği bildirildi.

Mardin Cezaevi

Mardin E Tipi Kapalı Cezaevi'nde tutuklu bulunan KADEK ve Hizbullah davası tutuklularının "görüşlerin yarım saatle sınırlandırılmasını ve yüz yüze görüş yerine telefon kullanılmasını" protesto amacıyla Haziran ayının son 3 haftası görüşe çıkmadıkları bildirildi.

Tutuklu yakınları, Mardin Kapalı Cezaevi'nde bulunan mahkumların yaşam koşullarının olumsuzluğu nedeniyle Ağustos ayında İHD'ye başvurdu. Koşullardaki koşulların hijyenik ve fiziksel olarak insan sağlığını tehdit ettiği belirtilen açıklamada, şöyle denildi:

"Bakanlık planlamasına göre 8-10 kişilik olarak düzenlenen odalarda 24, 6 kişilik odalarda ise 14 tutuklu bulunmaktadır. Tutuklu ve hükümlülerin çoğu, yerlerde yatıyor. Odalardaki yemek masaları ihtiyaçları karşılamıyor. Odalarda sandalye ve masa yetersizliği nedeniyle tutukluların çoğu ya ayakta ya da lavaboda yemek ihtiyaçlarını gidermek zorunda kalıyor. Arama adı altında askerler, odalardaki eşyaları dağıtıyorlar. Ayrıca ziyaret için gittiğimizde bizlere de kötü muamelede bulunuluyor."

Eylül ayında Mardin Cezaevi'nde yakınları bulunan hükümlü yakınları, cezaevindeki sorunlara ilişkin bir açıklama yaptı. Cezaevinde sportif ve kültürel faaliyetlerin yapılmasına dahi izin verilmediği belirtilen açıklamada, "Adalet Bakanlığı'nın bu koşullar için uygun zemin hazırlamasına rağmen cezaevi yetkilileri bu genelgeleri uygulamayarak keyfi şekilde davranıyorlar" denildi.

Cezaevinde hijyenik koşullara dikkat edilmediği kaydedilen açıklamada, şöyle denildi:

"10 kişilik odalarda 24 kişi, 6 kişilik odalarda 14 kişi kalıyor. Tutukluların yarıdan fazlası ranza sayısı yetersiz olduğu için yerlerde yatıyor. Haftada sadece yarım saat sıcak su veriliyor." Açıklamada, tutuklulara kitap, dergi ve gazetelerin geç verildiği ifade edilerek, "Yakınlarımıza verdiğimiz kitaplar önce emniyete gönderiliyor daha sonra tutuklulara veriliyor. Bu süre bazen 2-3 aya kadar varabiliyor."

Mardin E Tipi Kapalı Cezaevi'nde bulunan tutukluların yakınları tarafından Aralık ayında yapılan açıklamada, tutuklulara verilen yemeklerin sağlıksız ortamda hazırlandığı bildirildi. Açıklamada, "Son olarak kahvaltı için verdikleri eski, sağlıksız peynirden dolayı Zeki Kayar, Abdullah Orak, Cuma Tanırgan, Murat Kayataş ve Hadi Aksoy adlı yakınlarımız zehirlenmiştir. Bu yakınlarımız hastaneye götürülmedikleri gibi, kaldırıldıkları revirde de gerekli ilaçların bulunmaması nedeniyle kendi hallerine bırakılmıştır. Ayrıca yakınlarımız Cezaevi 2. Müdürü'nün engelleyici çıkışlarıyla da karşılaşmıştır." denildi.

Gaziantep Cezaevi

Gaziantep Özel Tip Cezaevi'nde bulunan 4 siyasi hükümlünün, dışarıya mektup, yazı ve şiir göndermesi mahkeme kararıyla yasaklandı.

Gaziantep Özel Tip Cezaevi Disiplin Kurulu Başkanlığı'nın 19 Mart günü verdiği kararda, Ali Koç, Nizamettin Karaağar, Ruşen Tutku ve Hüseyin Yılmaz'ın "PKK propagandası yaptıkları" iddiasıyla dışarıya her türlü yazıyı göndermelerini yasakladı. Disiplin Kurulu'nun kararında, Ali Koç'un ağabeyi Abdullah Koç'a göndermek istediği mektuplar, Nizamettin Karaağar'ın Mem Yayınları'na göndermek istediği 3 kitap ve 1 makale çalışması delil olarak gösterdi. Ruşen Tutku ve Hüseyin Yılmaz'ın da ailelerine göndermek istediği kitap ve çeşitli yazılar "sakıncalı" olduğu gerekçesiyle yasaklandı.

Hükümlüler bu karara karşı önce Gaziantep İnfaz Hakimliği'ne ardından da Gaziantep 2. Ağır Ceza Mahkemesi'ne başvurular. Ancak, Mahkeme, hükümlülerin aleyhine karar verdi. Ali Koç'un avukatı Mahmut Vefa da "Mahkemeler suç unsuru aramıyor. Sadece 'bu yazılar sakıncalıdır' diyor. Ancak bu yazıların sakıncalı olan konuları nelerdir belirtmiyor. Hatta daha önce bazı basın organlarında yayımlanmış kimi yazılar, haklarında dava açılmamasına rağmen Cezaevi idaresi tarafından sakıncalı görülüyor, burada yasa dışı bir durum söz konusu" dedi.

Çankırı Cezaevi

Tutuklu yakınları tarafından Eylül ayında yapılan açıklamada, Çankırı E Tipi Cezaevi'ne ziyarete gidenlerin baskıya maruz kaldığı bildirildi. Açıklamada, tutuklu yakınlarının arama adı altında sorgulandığı ve gözaltına alındığı belirtilerek, "Cezaevi içinde soyunmaya zorlanıyoruz. Kadın, çocuk ve yaşlı demeden bir çoğumuza hakaret ediliyor ve onur kırıcı davranışlara zorlanıyoruz." denildi.

Ümraniye Cezaevi

Ümraniye Cezaevi'ndeki tutukluların yakınları tarafından Eylül ayında yapılan açıklamada, cezaevi yönetiminin mahkumlar üzerinde baskı uyguladığı bildirildi. Tutuklu yakınlarının 30 Ekim günü yaptığı açıklamada şöyle denildi:

"Havaların soğumasına rağmen kaloriferler yakılmamaktadır. Hasta tutukluların sorunlarıyla ilgilenilmemektedir. Tedavi yapılmadığı için Bülent Kudiş adlı tutuklu bir gözünü kaybetmiş, diğer gözü ancak yüzde 50 oranında görmektedir. Yasal olmasına rağmen gazete ve kitaplar içeriye alınmıyor. Sıcak su ihtiyacı idarenin keyfi uygulamalarına bırakılmış durumdadır. Odaların birbiriyle görüşmelerine imkan tanınmamaktadır. Cezaevinde bir tutuklunun sağlıklı yaşayabilme koşulları bulunmamaktadır ve birçok tutuklu sağlık sorunları yaşanmaktadır. Tutuklular tarafından savcılığa gönderilen dilekçelere idare tarafından el konulmaktadır."

Ağrı Cezaevi

Ağrı Özel Tıp Kapalı Cezaevi'ndeki KADEK'li tutuklular, hücre sistemine geçilmesinin ardından tecrit politikasıyla karşı karşıya kaldıklarını açıkladılar. Tutuklular adına Kasım ayı başında yazılı açıklama yapan Nizamettin Öztürk bir yıl önce hücre sistemine geçilmesine rağmen tutukluların sosyal, kültürel ve sportif olanaklardan yararlandırılmadığını söyledi.

Uşak Cezaevi

Uşak E Tipi Cezaevi'nde Hüsne Davran ve Mürüvvet Küçük adlı siyasi mahkumların saldırıya uğradığı bildirildi. İHD İzmir Şubesi'nde 19 Kasım günü düzenlenen basın toplantısında konuşan Cezaevleri Çalışma Grubu üyesi Taşkın Türkmen, Adalet Bakanlığı'nın Gebze Cezaevi'ne sevk isteyen Davran ve Küçük'ün talebini "hücre cezaları bulunduğu" gerekçesiyle reddettiğini bildirdi. Bakanlığın bu yazısı üzerine, cezaevi yönetimi tarafından kaldırılan hücre cezasının uygulamaya konulduğunu anlatan Türkmen, buna itiraz eden mahkumların dövüldüğünü bildirdi. Türkmen, Hüsne Davran'ın sağ elinin kırıldığını, Mürüvvet Küçük'de de yoğun doku zedelenmesi meydana geldiğini, buna karşın mahkumların bir gün hücrede tutulduğunu ve olaydan sekiz gün sonra hastaneye götürüldüğünü belirtti.

Bakırköy Kadın ve Çocuk Tutukevi

İstanbul Bakırköy Kadın ve Çocuk Tutukevi'nde bulunan B.K. (16) ve Y.B. (17) adlı gençler, cezaevinde işkence gördüklerini açıkladılar. Gençlerin avukatı İlhami Sayan, cezaevi görevlileri ve askerler hakkında suç duyurusunda bulundu. Suç duyurusu dilekçesinde cezaevinde yaşananlar şöyle anlatıldı:

"Cezaevine getirildiğimiz ilk gün, kapı girişinde jandarma timleri bize tekme-tokat giriştiler. Bir müddet bizi bu şekilde hırpaladıktan sonra elbiselerimizi çıkarmamızı söylediler. Çınlıplak soyduktan sonra da sopalarla dövmeye başladılar. Sonra da zor spor hareketleri yaptırıldılar. Son olarak adliyeye gidiş-gelişte de aynı şiddete ve küfürlere maruz kaldık."

Avukat İlhami Sayan, müvekkillerinin "Eylül ayında İstanbul Esenler Otogarı'nda Arnavutluk vatandaşı Erdit Qendor adlı kişiyi soydukları" iddiasıyla tutuklandıklarını ancak Qendor'un Bakırköy 8. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan ilk duruşmada, kendisini soyanların müvekkilleri olmadığı yolunda ifade verdiğini bildirdi. Sayan, bu ifadeye karşın müvekkillerinin tahliye edilmediğini de belirtti.

Yozgat Cezaevi

Tutuklu yakınları tarafından Kasım ayı başında yapılan açıklamada, Yozgat Cezaevi'nde bulunan tutukluların baskı altında olduğu bildirildi. Açıklamada, "Cezaevi yetkilileri tarafından her türlü insanlık dışı uygulamalara maruz kalıyor ve hakaretler işliyor."

Bazen sudan gerekçelerle yakınlarımızı görmemize bile izin vermiyorlar. Hasta yakınlarımızın tedavileri yapılmıyor, görüş saatleri keyfi olarak kısaltılıyor. Tutuklular, sevk sırasında askerlerin hakaret ve dayatmasına maruz kaldıklarını söylüyorlar" denildi.

Tedavisi Engellenen Mahkumlar

Cezaevi koşullarına bağlı olarak sağlık durumları bozulan kimi mahkumların tedavi edilmeleri ya engellendi ya da geciktirildi. Söz konusu durumlar çoğunlukla cezaevi yöneticilerinin ilgisizliklerinden kaynaklandı.

Geçirdiği bir trafik kazasından sonra boynundan aşağısı felç olan ve 2001 yılı Temmuz ayında tutuklanan **Hüseyin Yıldırım** adlı siyasi tutuklu Adli Tıp Kurumu raporlarına karşın tahliye edilmedi. 5 Temmuz 2001 tarihinde gözaltına alınan eşinin önce Sağmalcılar Cezaevi Hastanesi'ne ardından Tekirdağ Devlet Hastanesi'ne sevk edildiğini anlatan Nedime Yıldırım, Adli Tıp Kurumu'nun 14 Ocak günü verdiği "Cezaevi şartlarında yaşamını sürdürmesinin mümkün görülmediği, sürekli bir başkasının bakım ve yardımına ihtiyacı olduğu, CMUK'un 399. maddesi uyarınca bir yıl süreyle cezasının tihiri gerekir" raporunun dikkate alınmadığını açıkladı.

16 Şubat günü Cumhuriyet gazetesinde Oral Çalışlar'ın "Sıfır Noktası" adlı köşesinde verilen bilgiye göre, 5 Temmuz 2001 tarihinde evine düzenlenen baskında gözaltına alınan felçli Hüseyin Yıldırım, emniyette oturtularak sorgulandı. Yıldırım, bir süre sonra rahatsızlanmasına karşın tutuklandı.

Tekirdağ F Tipi Cezaevi'nde revire konulan Yıldırım, yemek, tuvalet gibi gereksinimlerini tek başına karşılayamadığı için üç kişilik hücreye nakledildi. Daha sonra Edirne Cezaevi'ne gönderilen Yıldırım, ardından yeniden Tekirdağ F Tipi Cezaevi'ne götürüldü. Tekirdağ Devlet Hastanesi'nden "Özel bakıma ihtiyacı vardır. Acilen cezasının tihiri gerekir. Cezaevinde yatması sağlığı yönünden sakıncalıdır" yolunda rapor verilen Yıldırım'ı muayene eden Adli Tıp Kurumu 3. İhtisas Kurulu da 14 Ocak günü "Spastik Quadraparezi tanısı nedeniyle cezaevi şartlarında yaşamını sürdürmesi mümkün görülmediği, sürekli bir başkasının bakım ve yardımına ihtiyacı olduğu, cezasının infazının CMUK'un 399. maddesi gereği bir yıl ertelenmesi gerektiği" raporu hazırladı. Raporları görüşen İstanbul DGM ise Yıldırım'ın serbest bırakılmasını kabul etmedi.

İHD İstanbul Şubesi'nde Yıldırım'ın durumunu kamuoyuna duyurmak amacıyla 23 Eylül günü bir basın toplantısı düzenlendi. Toplantıda öncelikle Yıldırım'ın serbest bırakılması istendi. Basın toplantısında konuşan Nedime Yıldırım, eşinin 26 Mayıs 2001 tarihinde geçirdiği trafik kazasında boyun kırığı ve omurilik zedelenmesi nedeniyle felç olduğunu belirtti.

Cezaevinde sürekli bir başkasının bakım ve yardımına ihtiyacı olduğunu ifade eden Yıldırım "Eşim DGM'de görülen duruşmalara da sağlık sorunu gerekçe gösterilerek getirilmiyor. 3 kişilik hücrede bulunan eşimin sağlık sorunları hala devam etmektedir. AİHM'e yaptığımız acil çağrıya 12 saat içerisinde yanıt geldi" dedi.

Hüseyin Yıldırım hakkında "yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla açılan dava ise 26 Eylül günü İstanbul DGM'de başladı. Ambulans ve tekerlekli sandalyede taşınması zorunlu olduğu halde cezaevi aracıyla DGM'ye getirilen Yıldırım, duruşma salonuna askerler tarafından taşındı. Duruşma sırasında da, düşmemesi için Yıldırım'ın iki yanına askerler oturtuldu.

Yıldırım ifadesinde, Adana'da eylem düzenlediği iddia edilen tarihlerde İstanbul'da oturduğunu belirtti ve felçli olduğu için tahliye edilmesini istedi. Avukat Mihriban Kırdök de, Yıldırım hakkında "felçli haliyle cezaevi şartlarında yaşamını sürdürmesinin mümkün olmadığı, cezasının ertelenmesi gerektiği" yolundaki Adli Tıp Kurumu raporunu mahkemeye sundu. DGM, "Sağlığın ağır bedensel rahatsızlık geçirmesinin kaçma şüphesini ortadan kaldırmayacağı" gerekçesiyle tahliye talebini kabul etmedi.

Duruşmanın ardından Hüseyin Yıldırım, İstanbul DGM tarafından tedavi edilmesi için Tekirdağ Devlet Hastanesi'ne sevk edildi. Adalet Bakanı Aysel Çelikel, İHD İstanbul Şubesi tarafından yapılan başvuru üzerine konuyu İstanbul DGM'ye iletti. Bunun üzerine 26 Eylül günü yapılan ilk duruşmada tahliye talebi reddedilen Hüseyin Yıldırım, hastaneye sevk edildi.

Davaya 27 Kasım günü İstanbul DGM'de devam edildi. Yıldırım, daha öncekilerin aksine bu duruşmaya ambulans ve tekerlekli sandalye ile getirildi.

Duruşmada esas hakkındaki görüşünü açıklayan DGM Savcısı, Yıldırım'ın "TIKKO yöneticisi olduğu" iddiasıyla hapis cezasına mahkum edilmesini istedi. DGM Savcısı, Yıldırım'ın dosyada bulunmayan "15 Mayıs 1992 tarihinde Adana'da MİT'e ait bir araca düzenlenen silahlı saldırıda Günay Öztürk ve Uğur Borazan adlı askerlerin öldürülmesi, bir aracın gasp edilmesi ve Ahmet Purak adlı kişinin yaralanması" nedeniyle de yargılanması gerektiğini bildirdi. Yıldırım'ın avukatı Mihriban Kırdök ise iyileşmesi mümkün olmayan müvekkilinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin isteği üzerine kaldırıldığı Tekirdağ Devlet Hastanesi'nin koşullarının "cezaevinden daha kötü olduğunu" bildirdi. Duruşma, 11 Aralık gününe ertelendi.

Dava 11 Aralık günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Yıldırım'ı "TIKKO üyesi olduğu" gerekçesiyle ömür boyu hapis cezasına mahkum etti.

Ceyhan Cezaevi'nde bulunan **Cuma Orhan** (52) adlı siyasi hükümlü cilt kanseri hastalığının ilerlemesine karşın tedavi edilmedi. Eşi Şerife Orhan, Ocak ayında

yaptığı açıklamada, eşinin serbest bırakılması için Cumhurbaşkanlığı'na başvurduklarını ancak "Cezaevi savcılığına başvurulmalıdır" yanıtı aldıklarını bildirdi. Ceyhan Cumhuriyet Savcılığı'na yaptığı başvurudan sonuç alamadıklarını söyleyen Şerife Orhan, Adana Numune Hastanesi'ne kaldırılan eşinin "ölüm sınırında olmadığı" gerekçesiyle cezaevine gönderildiğini kaydetti. Orhan, eşinin ayağa kalkmadığını ve belden aşağısının tutmadığını söyledi.

Gaziantep Özel Tip Cezaevi'nde bulunan **Mehmet Kaya** adlı mahkumun bel fitiği rahatsızlığı tedavi edilmedi. Kızı Leyla Kaya, işkence nedeniyle rahatsızlanan babasının tedavi edilmesi istemiyle Mayıs ayında Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvurdu.

Batman E Tipi Kapalı Cezaevi'nde bulunan **Abdullah Yılmaz** adlı tutuklunun böbreklerinden rahatsız olduğu halde tedavi edilmediği bildirildi. Mayıs ayında yapılan açıklamada Yılmaz'ın Ocak ayında Batman Devlet Hastanesi'ne kaldırıldığı ve muayene edildiği, ancak bir daha hastaneye götürülmediği belirtildi. Annesi Fatma Yılmaz, oğlunun tedavi edilebilmesi için Diyarbakır Cezaevi'ne nakledilmesi konusunda cezaevi yönetimine ve Cumhuriyet Savcılığı'na başvurduklarını, ancak yanıt alamadıklarını söyledi.

Kandıra F tipi Cezaevi'nde bulunan Hepatit B hastası **Haydar Ceylan** adlı mahkum raporlarında "sağlık durumunun ağır olduğu"nun belirtilmesine karşın tedavi edilmedi. Avukat Zeynel Polat, Temmuz ayında yaptığı açıklamada Ceylan'ın mahkemelere gidiş gelişlerinde işkenceye maruz kaldığını, tutukluluk koşullarında tedavisinin mümkün olmadığını belgelenmesi için Adli Tıp Kurumu'na sevk edilmesi amacıyla yaptıkları başvuruların da yanıtlanmadığını söyledi.

Bayrampaşa Özel Tip Cezaevi'nde bulunan **Zeki Şahin** adlı mahkum beyindeki ur ile ülser, bel fitiği ve sara hastalıklarına karşın tedavi edilmedi. Annesi Güzel Şahin, Temmuz ayında yaptığı açıklamada Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde muayene edildiğinde beyinde ur bulunan oğlunun tedavi edilmeden cezaevine gönderildiğini belirterek ülser rahatsızlığı nedeniyle verilen diyetin de cezaevi yönetimi tarafından "bir hasta için diyet yemek hazırlayamayız" denilerek uygulanmadığını bildirdi.

Erzurum Özel Tip Cezaevi'nde bulunan **Bekir Yulu** adlı tutuklu da tedavi edilmedi. Cezaevinde Temmuz ayında meydana gelen zehirlenme olayında tüm tutuklulara iğne yapıldığı, iğnenin yan etkisi nedeniyle Bekir Yulu'nun sol bacağının sakat kaldığı öğrenildi.

Avukat Gülizar Tuncer, 19 Aralık 2000 cezaevleri operasyonundan sonra ruh sağlığı bozulan **Ahmet Uğur**'un Antakya Kapalı Cezaevi'ne götürülmesi için ailesinden yasalara aykırı bir şekilde para alındığını açıkladı. Ağustos ayında gerçekleşen olayın ardından

Gülizar Tuncer, 19 Aralık 2000 cezaevleri operasyonundan sonra Ümraniye Cezaevi'nden Kandıra F Tipi Cezaevi'ne götürülen Ahmet Uğur'a operasyonda yaşadıkları ve Kandıra'da bir süre tek kişilik hücrede tutulması nedeniyle Kocaeli Devlet Hastanesi Psikiyatri Bölümü'nde "psikosozyal kişilik bozukluğu" teşhisi konulduğunu belirtti. Hastalığı nedeniyle Uğur'un ailesinin bulunduğu Antakya'ya nakli için Adalet Bakanlığı'na başvurduklarını belirten Tuncer, bu dönemde Uğur ailesini arayan cezaevi yöneticilerinin sevk için 850 milyon lira istediklerini anlattı.

Avukat Gülizar Tuncer konuyla ilgili yaptığı açıklamada şöyle dedi:

"Para, altı asker ve şoförün yevmiyesi ve benzin bedeli olarak istenmiş. Bunu öğrenince Adalet Bakanlığı'na yeniden başvurduk. Biz bu yazışmalarla ilgilenirken cezaevi idaresi abla Fatma Uğur'u tekrar arayarak parayı hemen yatırmamaları halinde sevk işlemlerini iptal edeceklerini söylüyor. Bunun üzerine aile cezaevi yönetimiyle konuşup ancak 600 milyon lira verebileceklerini söyleyerek sevk işlemlerini gerçekleştiremiyor."

Sağlık gerekçesiyle yapılan sevk işlemlerinden para alınamayacağını vurgulayan Tuncer, cezaevi yöneticileri hakkında suç duyurusunda bulduklarını kaydetti.

Tekirdağ F Tipi Cezaevi'nde bulunan **Zeki Şahin** adlı tutuklu, beynindeki tümöre karşın tedavi edilmedi. Zeki Şahin'in annesi Güzel Şahin Ağustos ayında yaptığı açıklamada şunları söyledi:

"Yapılan tetkiklerde oğlumun beyninde 2 santimetre çapında bir tümör tespit edildi. Bu durum üzerine tedavisinin cezaevi koşullarında yapılamayacağını, tahliye edilmesi gerektiğini belirten dilekçelerimi Cumhuriyet Başsavcılığı'na ve İstanbul DGM Başsavcılığı'na ilettim. Ama hiçbir sonuç alamadım. Hatta dilekçemin cevabının gelip gelmediğini sormak için gittiğimde orada çalışan bir bayan bana 'Biz iç organı olmayan bir tutukluyu bile tahliye etmedik, senin oğlundan ne çıkar' dedi."

Batman Cezaevi'nde tutuklu bulunan **Gülây Söker**'in ağabeyi Ramazan Söker, kardeşinin astım ve kalp rahatsızlığı nedeniyle cezasının ertelenmesi istemiyle Batman 1. Ağır Ceza Mahkemesi'ne başvurdu. İstanbul'da 1995 yılında gözaltına alınan ve "PKK üyesi olduğu" gerekçesiyle 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edilen Gülây Söker'in, astım hastalığı nedeniyle Bayrampaşa Cezaevi'nden Batman Cezaevi'ne sevk edildiği, kalp hastalığının da Batman Cezaevi'nde ortaya çıktığı bildirildi. Eylül ayında rahatsızlandığı için Batman Devlet Hastanesi'ne kaldırılan Gülây Söker'in sevk kararına karşın Diyarbakır Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'ne gönderilmediği öğrenildi.

Batman Cezaevi'ndeki **Laleş Çeliker** adlı siyasi tutuklu bel fitiği teşhisine karşın tedavi edilmedi. Eylül ayında İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvuran Çeliker'in ağabeyi Faysal Çeliker, kardeşinin durumunun daha kötüye gittiğini söyledi. İHD Diyarbakır Şubesi, Çeliker'in tedavisi için Adalet Bakanlığı'na başvurduklarını açıkladı.

Midyat Cezaevi'nde bulunan kadın tutuklular tarafından Eylül ayında yapılan açıklamada, bazı tutukluların ağır hasta olmalarına rağmen tedavi edilmedikleri bildirildi.

Açıklamada şöyle denildi:

"Bulduğumuz yerde donanımlı hastaneler olmadığından tedaviler mümkün değil. Mardin ve Diyarbakır'a sevkler Adalet Bakanlığı'na bağlı olduğundan iki üç aya sarkabiliyor. Bu nedenle bazı arkadaşlarımızın tedavi edilebilecekleri yerlere sevk edilmesini istedik. Ancak, bunun için sorumlu heyetler de rapor vermiyor."

Midyat Cezaevi'ndeki hasta tutuklulara ilişkin de şu bilgiler verildi:

Fatma Savcı: Daha önce göğsünden kist ameliyatı oldu. Göğsünde tekrar kist oluştu. Uzun zamandır dizanteri hastalığı var. Sürekli zayıflıyor, bünyesi hastaneye sevkleri kaldıramıyor. Tedavi için Ankara ya da İstanbul'a gitmesi istendi ancak, 'burada tedavi imkanı bulunduğu' gerekçesiyle sevke izin verilmedi.

Güzel Çiçek: Sırtında fıtık, göğsünde kist var. Sağ elinin parmakları donma nedeniyle kesildi. Tedavi için İstanbul ya da Gebze'ye sevki istendi ancak rapor verilmedi. Fizik tedavi görmesi gerektiği belirtiliyor.

Emanet Çeşme: Hemoroit hastalığının yanı sıra sürekli güçsüzlük, bir tarafının uyuşması gibi rahatsızlıkları var. Hastalığı için daha önce kas erimesi dendi ancak, sağlıklı bir teşhis yapılmadı.

Fatma Özbay: Migren ve Anemi hastalıkları var. Ayrıca Hemoroit ameliyatı oldu.

Songül Onar: Yüksek tansiyon var. Hastanenin yakınlığı nedeniyle sevki Mardin'e çıkarıldı. Ancak aile durumu nedeniyle sevkinin Batman'a dönüştürülmesi istendi. Halen bir yanıt alınmadı.

Gülazer Akın: Uzun süredir sırt ağrıları çekiyor. Göğsünde kist var. En son Diyarbakır'da kaldırdığı hastanede kas düğümlenmesi olduğu söylendi.

Dilşah Ay: Göğsünde kist var.

Muş E Tipi Kapalı Cezaevi'nde bulunan siyasi tutuklular tarafından Eylül ayında yapılan açıklamada, 9 yıldır cezaevinde bulunan **Sabiha Sunar**'ın 1998 yılından bu yana Ankara Numune Hastanesi'nde 3. derece yanık teşhisi ile tedavi gördüğü, 9 kez deri nakli yapıldığı ancak tedavi sonuçlanmadan nakledildiği Muş E Tipi Kapalı Cezaevi'nde eski yaralarının tekrar açıldığı ifade

edildi. Sunar'ın eklem romatizması, akciğer iltihaplanması, idrar yolları enfeksiyonu gibi rahatsızlıklarının devam ettiği belirtilen açıklamada, Sunar'ın Ankara veya İstanbul'da tedavi edilmesi yönündeki girişimlerin sonuçsuz kaldığı bildirildi.

"PKK üyesi olduğu" iddiasıyla Adana Kürkçüler Cezaevi'nde bulunan **Şermin Doruk**'un tiroid kanseri hastalığı tedavi edilmedi. Avukat Eren Keskin, Ekim ayında yaptığı açıklamada 1 Nisan günü İstanbul'da gözaltına alındıktan sonra Adana'ya gönderilen Şermin Doruk'un tedavisi için Adalet Bakanlığı'na ve Uluslararası Af Örgütü'ne başvurdu.

Batman Cezaevi'nde bulunan **Kader Özkan** ve Malatya Cezaevi'nde bulunan **Yahya Fidan** adlı hükümlüler tedavi edilmedi. Hükümlülerin yakınları, Adalet Bakanlığı nezdinde girişimde bulunulması için Ekim ayında İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvurdu. Yahya Fidan'ın 1998 yılında İstanbul Ümraniye Cezaevi'nde kendini yaktığı öğrenildi.

İskenderun Cezaevi'nde bulunan **Sadettin Ergün** adlı siyasi hükümlü, vücudunda iki mermi çekirdeği bulunmasına karşın tedavi edilmedi. Kardeşi Zikrettin Ergün Ekim ayında yaptığı bir açıklama ile bir çatışmada yaralı olarak yakalandıktan sonra 25 yıl hapis cezasına mahkum edilen Sadettin Ergün'ün boynundaki disk kayması nedeniyle felç olma tehlikesi bulunduğunu bildirdi. Zikrettin Ergün, "Ağabeyim ayrıca iç guatr ve astım hastası. İskenderun Devlet Hastanesi, ağabeyimi İstanbul'daki Bayrampaşa Cezaevi Hastanesi'ne sevk etti, ancak İskenderun Cezaevi hiçbir gerekçe göstermeden bu sevki uygulamıyor" dedi.

Ekim ayında Bayrampaşa Cezaevi'ndeki mahkumlar tarafından yapılan açıklamada, değişik cezaevlerinden tedavi için Bayrampaşa Cezaevi'ne gelen hasta tutukluların tedavilerinin yapılmadığı belirtildi. Verem ve hepatit-B hastalarının durumlarının cezaevinin sağlıksız koşulları nedeniyle ağırlaştığı belirtilen açıklamada, hastane ve mahkemeye götürülen mahkumların kötü muameleye maruz kaldıkları ifade edildi. Adli tutukluların, siyasi tutuklulara karşı kısıktıldığı vurgulanan açıklamada, sorunlar nedeniyle cezaevi yönetimi, savcılık, tabur komutanlığı ve Adalet Bakanlığı'na yapılan başvuruların sonuçsuz kaldığı bildirildi.

Kasım ayında yapılan bir açıklamaya göre Sincan F Tipi Cezaevi'nde bulunan **Enver Yanık** adlı mahkum tedavi edilmedi. Geçirdiği rahatsızlık üzerine 1996 yılında Ankara Numune Hastanesi'ne kaldırılan Yanık'a, hidrosefali (beyinde su toplanması) teşhisi konduğu öğrenildi. Daha sonra 1996 yılındaki ölüm orucuna katılan ve sinir sistemi ağır hasar gören Yanık'ın Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde 26 Eylül 1999 tarihinde düzenlenen operasyonda iki bacağından silahla yaralandığı ve akciğerinde kanama olduğu bildirildi. Bu arada Sincan F Tipi Cezaevi'ne gönderilen Yanık'a "epilepsi" teşhisi konuldu. Şartla Salıverilme Yasası uyarınca tahliye edilen Yanık, cezasının yanlısı hesaplandığı gerekçesiyle yeniden tutuklandı. Kafatasındaki deformasyon gözle görülür hale gelen Yanık'ın, epilepsi krizleri geçirdiği, idrarını tutamadığı bildirildi.

Tunceli'de "PKK militanlarına yiyecek taşıdığı" iddiasıyla 2001 yılında tutuklanan **Emine Kıyanççek**'in (77) sağlık durumunun ağırlaştığı bildirildi. Avukat Hüseyin Aygün, Aralık ayında yaptığı açıklamada şeker ve tansiyon hastalıkları bulunan Kıyanççek'e Elazığ ve Tunceli devlet hastaneleri ile Ankara Büyükşehir Belediyesi Hastanesi tarafından, "cezaevinde yatamaz" raporu verildiğini hatırlattı. Aygün, daha önce de Tunceli Cumhuriyet Başsavcılığı'na Kıyanççek'in CMUK'un 399. maddesi uyarınca serbest bırakılması için başvurmuştu. Ancak, Adli Tıp Kurumu hastane raporlarının aksine görüş belirtmişti.

"PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla Malatya DGM tarafından 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum edilen ve cezaları 2000 yılı Aralık ayında Yargıtay tarafından onanan Ali Adır (56), özürü Naciye Sevük (20), Güllü Çelik (63), Yemiş Altıntaş (63), Emine Kıyanççek ve Fatma Sevük (77) 2001 yılı Mart ayında tutuklanmıştı.

Aralık ayında yapılan bir açıklamada Gaziantep Özel Tip Cezaevi'nde bulunan **Hüsamettin Sevik** adlı hükümlünün sağlık durumunun, omzunda bulunan mermi çekirdeğinin çıkarılmaması nedeniyle kötüye gittiği bildirildi. Diyarbakır'ın Lice ilçesinde 1997 yılında çıkan bir çatışmada yaralı olarak yakalanan ve ömür boyu hapis cezasına mahkum edilen Sevik'e çatışmada iki kurşun isabet ettiği, bunlardan birinin çıkarıldığı öğrenildi.

3 - F TİPİ CEZAEVLERİ VE ÖLÜM ORUÇLARI

"Üç Kapı, Üç Kilit" Önerisi

2001 yılının son günlerinde İstanbul, İzmir ve Ankara baro başkanları tarafından gündeme getirilen "Üç Kapı, Üç Kilit" önerisi 3 Ocak günü basın toplantısı ile duyuruldu. "Üç Kapı, Üç Kilit" önerisi kamuoyu ve eylemcilerin de desteğini aldı. Özellikle Ocak ayında yoğun tartışmalara neden olan önerinin Adalet Bakanlığı tarafından kabul edilmesi durumunda ölüm

oruçlarının sona erdirileceği mahkumlar tarafından açıklandı. Ancak, Adalet Bakanlığı'nın öneriyi geri çevirmesi üzerine sürdürülen eylem ölümlere neden olmaya devam etti.

3 Ocak günü yapılan toplantıda konuşan İstanbul Barosu Başkanı Yücel Sayman, "Adalet Bakanlığı, F tipi cezaevlerinin mimarisinde hiçbir değişikliği gerektirmeyen, üçer kişinin kaldığı, yan yana üç

odanın kapısını açarak dokuz kişinin o birim içinde bir arada olmalarını sağlasın. Bu uygulamayı, tecridi sona erdirmeye iradesi olarak görsünler” dedi. Sayman, Ankara Baro Başkanı Sadık Erdoğan, Antalya Baro Başkanı Gürkut Acar ve İzmir Baro Başkanı Noyan Özkan ile birlikte hazırlanan ve tüm baroların destek verdiği önerinin onlarca hayat kurtaracağını belirterek “Bu öneri bakanlığa yanlıştır aktarıldı. Ana koridorda çıkış önerisi yok. Sadece birim koridoruna çıkılacak” dedi. Sayman, mahkumların ve mahkum yakınlarının öneriyi kabul ettiklerini de kaydetti.

Baroların önerisini tutuklu ve hükümlülere ileten Avukat Behiç Aşçı, Hakan Karakuş ve Kemal Yıldız ise daha fazla ölümün yaşanmaması için önerinin kabul edilmesini istediler. Avukat Behiç Aşçı, tutukluların öneriyi geri bir öneri olarak değerlendirdiklerini, ancak tecrit ve izolasyonun kaldırılması yönünde bir adım olması bakımında da önemli bulduklarını söylediklerini bildirdi. Bu öneri ile cezaevinin mimari ve yasal düzenlenmesinde bir değişiklik olmayacağını ancak aynı birimde bulunan 9 kişinin bir araya geleceğini belirten Aşçı, tutukluların öneriyi kabul ettiklerini kaydetti.

Bu arada öneriye birçok sivil toplum kuruluşundan da destek geldi.

Uluslararası Yazarlar Birliği'nin (PEN) Türkiye Birimi Başkanı Üstün Akmen, “üç kapı, üç kilit” önerisini, bu konudaki son şans olarak değerlendirdiklerini açıkladı. DİSK'e ve Türk-İş'e bağlı sendikalar da yaptıkları yazılı açıklama ile ölümlerin durdurulması için öneriyi desteklediklerini kaydettiler.

Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk ise öneriyi kabul etmeyeceklerini yineledi. Türk, 9 Ocak günü düzenlediği basın toplantısında öneriye karşı çıkışının gerekçesini şöyle anlattı:

“Öneride, üç odanın kapısının gün boyunca açılarak, tutuklu ve hükümlülerin koridorda bir araya gelmeleri amaçlanıyor. Her şeyden önce yasalar buna engel. Zaten uygulanması fiziken olanaksız. Öneri uygulandığında hükümlü ve tutuklulara verilen birçok hizmet aksayacak. Bir koridora dokuz kişiyi doldurduktan sonra görevlilerin güvenliği de tehlike altına girecek. Sayı dokuzla da sınırlı kalmaz. Öneri gerçekleştirildiğinde cezaevinde güvenliği sağlama imkânı ortadan kalkar, cezaevleri yine örgütlerin kontrolüne girer. Bu öneriyi kabul etmemiz mümkün değil. Çünkü bu öneri eylemleri sürdürenleri cesaretlendirmekten, sorunları daha çok çıkmaza sokmaktan başka işe yaramaz.”

Türk, “üç kapı, üç kilit”e karşı “mahkumların 10'ar kişilik gruplar halinde haftada toplam beş saat bir araya getirilmesi” yolundaki önerisini açıkladı. Türk, “Eylem sona erdiği takdirde, uygulamaya konulacak bir genelge hazır. Cezaevlerinde ortak etkinlik veya iyileştirme programlarından en az birine katılan hükümlü ve tutuklular istedikleri takdirde 10 kişiyi

aşmadan idarenin gözetiminde, belirlenecek açık görüş alanlarında haftada beş saati aşmayacak şekilde, sohbet şeklinde bir araya gelebilecekler” dedi.

Adalet Bakanlığı'nın karşı öneri olarak gündeme getirdiği genelge, 18 Ocak günü yayınlandı. Genelgeye göre “seçici komisyon” tarafından belirlenecek en fazla 10 mahkum, haftada 5 saat sohbet için belirlenen alanlarda bir araya gelebilecek. Sohbet etmek isteyen hükümlü ve tutukluların, iyileştirme, eğitim, spor, meslek kazandırma, iş yurdu çalışmalarından en az birine katılmaları gerekiyor. Genelge şöyle:

“Hükümlüler, işledikleri suçlara, kurumdaki davranışlarına, ilgi ve yeteneklerine göre gruplandırılarak, güvenlik açısından tehlike yaratmadığı ölçüde, kendileri için hazırlanmış iyileştirme ve eğitim programları çerçevesinde eğitim, spor, meslek kazandırma ve işyurdu çalışmaları ile diğer sosyal ve kültürel faaliyetlere katılırlar. Programların süresi ve katılacak hükümlülerin sayısı, her programın özelliği, güvenlik koşulları ve kurumun olanakları dikkate alınarak belirlenir. İyileştirme ve eğitim programlarının amaca aykırı sonuçlar verdiği tespit edilen hükümlüler yönünden bu uygulamaya son verilebilir veya gerekli değişiklikler yapılabilir. Sözü edilen faaliyetlerden en az birine katılan hükümlü ve tutukluların isteyenlerin, Seçici Komisyonca tespit edilecek 10 kişiyi aşmayacak gruplar halinde, idarenin gözetiminde ve idarece belirlenecek açık görüş alanlarında veya diğer ortak yerlerdeki sosyal faaliyetler çerçevesinde haftada toplam 5 saati aşmamak üzere sohbet amacıyla bir araya getirilmeleri uygun görülmektedir. Toplam 5 saatlik sürenin hafta içindeki düzenlenmesi, açık görüş, avukat ve ziyaretçi görüşlerini aksatmayacak şekilde idarece yapılacaktır.”

Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk, F tipi cezaevlerindeki tutuklu ve mahkumlara ortak kullanım alanlarında beş saat sohbet edebilme hakkının sağlanmasından sonra 14 kişinin ölüm orucunu bıraktığını açıkladı. Türk, 21 Ocak günü itibarıyla eylemlerin sürdürüldüğü cezaevi sayısının 14, örgüt sayısının 12, sürekli açlık grevinde bulunanların sayısının 1, ölüm orucunda bulunanların sayısının ise 129 olduğunu söyledi.

Türk'ün açıklamalarını değerlendiren Yücel Sayman, insanların ölümüne yol açan hukuki bir yorumun yapılamayacağını belirterek “Hükümet olarak insanların ölmemesini sağlamak yükümlülüğü altındalar. Bakan yorumunda haklı da olsa, en iyi hukukçu da olsa, insanlar bu yorumla ölüyor. Bizce bakan yanlıştır yorum yapıyor” dedi. Sayman, Adalet Bakanı'nın gerekçe gösterdiği 16. maddenin, önceki halinde insanların bir araya gelmelerini mümkün kılmadığını, ancak yapılan değişiklikte bunun da mümkün olduğunu söyledi.

Avukat Fikret İlkiz de, Türk'ün yorumuna ilişkin şu değerlendirmeyi yaptı:

"Bakan, '16. maddeye göre öneri uygun değil' diyor. Halbuki 16. maddede değişiklik yapılmasının temel amacı, açlık grevlerini sona erdirmek, insanca yaşanacak bir ortam sağlamak ve insan hak ve özgürlüklerine uygun bir cezaevi koşulu yaratmaktır. Şimdi en iyi biçimde cezaevlerindeki yaşamların sürmesi, ölüm oruçlarının sona ermesi için, bu anlamda çıkarılan bir yasayı engel görmek mümkün mü?"

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Hüseyin Akgül, İHD Genel Başkanı Hüsnü Öndül, TMMOB Genel Başkanı Kaya Güvenç, TİHV Başkanı Yavuz Önen ve TTB İkinci Başkanı Metin Bakkalcı'yı 18 Ocak günü kabul etti. Akgül, yaklaşık bir saat süren görüşmeden sonra yaptığı açıklamada, ölüm oruçlarının mutlaka sona erdirilmesi gerektiğini belirtti. Akgül, sivil toplum örgütleriyle birlikte, gelinen noktada yeni bir sürecin başlatılması için her türlü girişimde bulunmak üzere işbirliği yapma kararını aldıklarını söyledi.

İHD Kadın Çalışma Grubu, Özgür Kadın dergisi, Yeni Demokrat Kadınlar, Halkevlerinden Kadınlar, İstanbul Feminist Grup gibi oluşumlara üye yaklaşık 30 kadın, Galatasaray Postanesi'nden Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk'e mektup gönderdi. Kadınlar Adalet Bakanı Türk'e gönderdikleri mektupta, "Üç Kapı Üç Kilit" önerisinin, bakanlık tarafından kabul edilmesi halinde 1 yıldan fazladır süren ölüm oruçlarındaki can kayıplarının önleneceğini belirttiler.

Önerinin yaşama geçirilmesi amacıyla 20 Şubat günü İstanbul Sultanahmet meydanında düzenlenen eyleme müdahale eden polisler, İHD İstanbul Şubesi Başkanı Eren Keskin, Gülseren Yoleri, Kıvanç Sert, Ümit Efe, Suzan Zengin, Ali Armutlu, Gülnaz Koç, Huri Vayış, Nurcan Sonuç, Zahide Honca, Reşit Salış, Nimet Aslan, Düzgün Akyol, Musa Kılıç, İsmail Karagöz ve Birsen Gülünay'ı tartaklayarak gözaltına aldı.

Ölüm orucunu sürdüren tutuklu ve hükümlüler avukatları aracılığıyla bildirdikleri görüşlerinde "Dört baro başkanının ortaklaşa sunduğu 'üç kapı, üç kilit' önerisini desteklediğimizi tüm ilerici demokrat kamuoyuna, halkımıza ve devlet yetkililerine duyuruyoruz. Her ne kadar, 'üç kapı üç kilit' formülasyonu ile ifade edilen talepler ölüm orucu direnişimizin taleplerini karşılamıyorsa da, sorunun çözümü bakımından bunu kabul edilebilir bir öneri olarak" değerlendirdiklerini açıkladılar.

İzmir'deki bir grup tutuklu ve hükümlü yakını da F tipi cezaevlerine karşı sürdürülen ölüm orucu eyleminde hükümeti duyarlı olmaya çağırdı. İHD İzmir Şubesi'nde basın toplantısı düzenleyen aileler, Antalya, İzmir, İstanbul ve Ankara baroları tarafından önerilen "Üç Kapı, Üç Kilit" formülünün yaşama geçirilmesini istedi.

Ancak tüm bu girişimlere duyarsız kalan Bakanlık, öneriyi geri çevirdikten sonra tartışmalara taraf olmadı.

Ölüm orucunda sağlık durumunun ağırlaşması üzerine tahliye edilen Deniz Bakır'ın baroların "Üç Kapı, Üç Kilit" önerisinin kabul edilmesi için yeniden ölüm orucuna başlaması nedeniyle 27 Ocak günü İstanbul Gazi mahallesinde yapılan basın açıklamasına polis müdahale etti. Grubun polisler tarafından taş atarak karşı koyması üzerine çıkan çatışmanın ardından Yedinci Gündem gazetesi muhabiri Fatih Atabey, Yaşamda Atılım gazetesi muhabiri Nuran Doğan ve 13 kişi gözaltına alındı.

Bu arada SP Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Bekaroğlu'nun bir soru önergesini yanıtlayan Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk, "ölüm oruçlarının sona erdirilmesi için her türlü çabanın gösterildiğini" savundu. Türk yanıtında, "26 Aralık 2000'de süresiz açlık grevine katılanların sayısı 1596, ölüm orucuna katılanların sayısı 432 iken, 7 Ocak 2002'de süresiz açlık grevine katılanların sayısı sekize, ölüm orucuna katılanların sayısı 142'ye düşerek en alt seviyeye inmiştir." dedi. Türk, uygulamaların devam etmesi ve basın organlarının eylemlere ilgi göstermemesi halinde açlık grevleri ve ölüm oruçlarının 1 yıl içinde son bulabileceğini iddia etti.

Ne var ki eylem yeni katılımlarla sürdü. İHD Genel Başkanı Hüsnü Öndül, 7 Mayıs günü Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk ile cezaevleri sorunu ve ölüm oruçları konusunda yaptığı görüşmeye ilişkin açıklamasında, Bakan Türk'ün verdiği bilgiye göre, 306 kişinin 8. grup olarak açlık grevine başladığını, 55 kişinin ölüm orucunu sürdürdüğünü ve bunlardan 15'inin sağlık durumlarının ağırlaştığını bildirdi. Türk'ün "Eylemler sona erdiğinde uluslararası cezaevleri sempozyumu düzenleyeceklerini ve bu sempozyumun sonuçlarını değerlendireceklerini" açıkladığını belirten Öndül, "Bu açıdan tecrit sorununu merkeze alan bir yaklaşım gereklidir. Seçenekler birden fazladır. Bu bağlamda seçenekler üzerinde konuşmak tartışmak ve çözümler üretmek mümkündür. İşte bu noktada, diyalogun önemini ortaya çıkarmaktadır" dedi.

Sorunu ele alış tarzında tutuklu ve hükümlüler açısından da değişiklik yapma gereğinin ortaya çıktığını ifade eden Öndül, bu nedenle demokratik kamuoyuna inisiyatif tanımak ve koşulların değişmesi konusunda farklı demokratik girişimlerin önünü açmak için eylemlerin sonlandırılmasının doğru olacağına inandıklarını belirtti. Uluslararası cezaevi sempozyumu fikri de dahil olmak üzere yeni bir sürecin başlatılmasının; uzman kuruluşlar, insan hakları örgütleri, tek tek bireylerin katılımı ve katkısıyla yeni fikirlerin ve olanakların ortaya çıkmasını sağlayacağını ifade eden Öndül, kalıcı çözümlerin de bu yolla bulunabileceğini, ölüm oruçlarının sonlandırılmasının, demokratik kamuoyunun ilgisini azaltmayacağını tam tersine hızla sorunların üzerine eğilmesinin önünü açacağını vurguladı.

Bu arada çeşitli gerekçelerle eylemlerini sona erdirenler de oldu. Cezaevinden tahliye olduktan sonra

ölüm orucunu İstanbul'da sürdüren Deniz Bakır ve Fikret Lüle ile İzmir'de sürdüren Cebrail Gündoğdu ve Kazım Özer, 13 Mayıs günü eylemlerine son verdiklerini açıkladılar.

Fikret Lüle, F tipi cezaevleri konusunda uzlaşmayan tarafın kendileri değil, devlet olduğunu ve taleplerinin çok insani olduğunu belirterek şunları söyledi: "Bizler dışarıda ölüm orucunu sürdürerek, içeride ve dışarıda bu sürecin devam ettiğini ve edeceğini bir kez daha gösterdik. Ölümler zorunluluk olmaktan çıksın istiyoruz. Ölümlerin zorunluluk olmaktan çıkması, birçok parti, demokratik kitle örgütü ve sendikaca benimsenen 'Üç kapı Üç kilit' formülünde kamuoyu duyarlılığının geliştirilmesidir. Taleplerimizi tümüyle karşılamıyorsa bile, 'Üç kapı Üç kilit' önerisine olumlu yanıt vermemizden, çözüme yanaşmayan tarafın biz olmadığımızı, bizzat çözümün muhatabının devlet olduğu ortaya çıkmıştır" dedi.

İHD Genel Başkanı Hüsnü Öndül konu ile ilgili olarak yaptığı yazılı açıklamada, özetle şu noktalara değindi: "Ölüm orucu eylemi yaparak hak arayışına giren tutuklu ve hükümlülerin sorunlarının çözümünü sağlayamadıkları ve bu eylem sonucu ölümlerin gerçekleştiği bilinmektedir. Dolayısıyla eylem, ölüm orucu yapanların iradelerinin dışına taşarak ölüme dönüşmüştür. Ölümler gerçekleşmesine rağmen sonuç alınamıyorsa ve sessizlik sürüyorsa, ölüme 'dur' diyebilmek için demokratik kamuoyunun inisiyatifine, farklı tarzda girişimlerine ihtiyaç var demektir. İHD eylemcilere, eylemlerini sona erdirmeye çağırısı yaptı. Ama aynı zamanda Adalet Bakanlığı'na da çağrıda bulundu. Hangi demokratik ülke yurttaşları birer birer ölümler kamuyu otoritesi diyalog yolunu reddeder, çözüm seçeneklerini ihmal edebilir? Ama tüm öneriler reddediliyor."

30 Mayıs günü TİKB, TKP/ML, TKP(ML), MLKP, TDP, Direniş Hareketi, Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birliği (MLSPB) ve Türkiye Komünist Partisi (Kıvılcım) davalarından cezaevlerinde bulunan mahkumlar adına yapılan bir açıklamada F tipi cezaevlerine karşı 2000 yılı Ekim ayından bu yana sürdürülen ölüm orucunun 28 Mayıs günü sona erdirildiği bildirildi.

Açıklamada "Değişik mücadele araç ve biçimleriyle sürdürmekte olduğumuz direnişimizin ölüm orucu biçimini 28 Mayıs tarihinden itibaren sonlandırıyoruz. Son verilenin sadece ölüm orucu eylemi olduğunu, hala sürmekte olan hücre ve tecrit saldırısına karşı direnişimizin kesintisiz devam edeceğini bir kez daha ilan ediyoruz" denildi.

DHKP-C (31 kişi) ve TKEP-L (3 kişi) davalarından cezaevinde bulunan 34 tutuklu ve hükümlünün ise ölüm orucuna halen devam ettikleri öğrenildi. Bu arada Kandıra F Tipi Cezaevi'nde Hasan Öksüz adlı mahkumun 30 Mayıs günü ölüm orucuna başladığı bildirildi. Öksüz'ün TKEP-L örgütü davasından tutuklu bulunduğu bildirildi.

"Ölüm orucuna dikkat çekmek ve F tipi cezaevlerindeki uygulamaları protesto etmek" amacıyla, Kandıra F Tipi Cezaevi'nde intihar eden Volkan Ağırman'ın babası Niyazi Ağırman, İstanbul Alibeyköy'de 13 Mayıs 1996 tarihinde öldürülen Kurtuluş gazetesi dağıtıcısı İrfan Ağdaş'ın ağabeyi Kemal Ağdaş ve Tekirdağ F Tipi Cezaevi'nde tutuklu bulunan Hasan Tahsin Akgün'ün annesi Melek Akgün 11 Ağustos günü açlık grevine başlayacaklarını duyurdular.

Açlık grevine katılan Melek Akgün ve Kemal Ağdaş 11 Ağustos günü sabah saatlerinde, Niyazi Ağırman da aynı gün akşam saatlerinde gözaltına alındı.

Polisler, aralarında Melek Akgün ve Kemal Ağdaş'ın yanısıra Anadolu'nun Sesi Radyosu muhabiri Selda Demir ve sanatçı Bilgesu Erenus'un da bulunduğu yaklaşık 20 kişiyi gözaltına aldı.

Polisin eve gidişlere izin vermemesi üzerine ara sokaklarda toplanan yaklaşık 70 kişilik grup evin bulunduğu sokağa doğru yürüyüşe geçti. Kısa süreli bir gerginlikten sonra polis, 6 kişilik bir grubun gazetecilerle birlikte eve girmesine izin verdi. Niyazi Ağırman, Akgün ve Ağdaş'ın gözaltında olmalarına karşın açlık grevine başladıklarını söyledi.

Akgün, Ağırman ve Ağdaş 14 Ağustos günü İstanbul DGM Savcılığı tarafından serbest bırakıldı.

Niyazi Ağırman, Kemal Ağdaş ve Melek Akgün 11 Ağustos günü başlattıkları açlık grevini 24 Eylül günü sona erdirdi. Ağdaş yaptığı açıklamada şunları söyledi:

"Açlık grevini sürdürdüğümüz bu ev polis tarafından abluka altına alındı. Ziyaretçilerimiz gözaltına alınmakla tehdit edildi... Bu 45 gün içerisinde kim bilir kaç kişi zorla müdahale işkencesiyle sakat bırakıldı ve kim bilir daha kaç kişi ağır tecrit koşullarında ruh sağlığını yitirdi bilmiyoruz."

"Üç Kapı, Üç Kilit" Eylemleri

Tutuklu yakınlarının "üç kapı üç kilit" önerisinin yaşama geçirilmesi amacıyla imza toplamak için stand kurması polisler tarafından engellendi. 3 Nisan günü "Ölümleri durdurun" ve Tecride hayır" yazılı önlükler giyerek Yüksel Caddesi'nde iki masa kuran tutuklu yakınlarını engelleyen polisler, önlüklere ve toplanan imzalara da el koydu.

Nisan ayı ortasında Taksim'den "Üç Kapı Üç Kilit", "Ölümlere Son" pankartları açarak Galatasaray Postanesi'ne kadar yürüyüş düzenlemek isteyen Özgür Gençlik üyelerine polis müdahale etti. Müdahale sırasında tartaklanan Özgür Gençlik üyelerinden yaklaşık 15 kişi gözaltına alındı.

Baroların önerdiği "üç kapı üç kilit" uygulamasının kabul edilmesi için 14 Nisan günü İstanbul Beyoğlu'nda düzenlenen eyleme müdahale eden polisler, 12 kişiyi döverek gözaltına aldı.

Aynı nedenle Başbakan Bülent Ecevit'le görüşmek isteyen 16 tutuklu yakını gözaltına alındı.

16 Nisan günü Başbakanlık binasına giden tutuklu yakınlarından dört kişinin Adalet Bakanlığı Müsteşarı Yusuf Özmen ile görüşmesine izin verildi. Görüşmeden sonra açıklama yapan Niyazi Yiğit adlı tutuklu yakını, "Özmen, Adalet Bakanlığı'nın gerekli açıklamaları yaptığını ve geri adım atmayacağını ifade ettiğini söyledi. Bize, 'gidin MGK, Başbakan ve İçişleri Bakanı ile görüşün. Bu işin içinde onlar da var' dediler. Yani görüşmemiz sonucu vermedi." dedi.

Bu açıklamanın ardından Başbakan Bülent Ecevit'le görüşmeden binadan ayrılmayacaklarını söyleyen Veycan Arsu, Mercan Gerçek, Meliha Kayacı, Niyazi Yiğit, Emine Gözel, Güldane İpek, Kuriye Gündoğdu, Haydar Polat, İsmail Karagöz, Hanife Yıldız, Şahin Camekan, Cem Erol, Yaşar Tekin, Meral İpek, Aslı Bingöl, Ünal Aslan adlı tutuklu yakınları gözaltına alındı.

ÇHD İstanbul Şubesi tarafından hazırlanan "F (Hücre) Tipi, İnsan Haklarına Saldırıdır" başlıklı rapor 19 Eylül günü açıklandı. Raporun açıklanması için düzenlenen basın toplantısında konuşan Avukat Hüsniye Karakuş, F tipi cezaevlerindeki uygulamalar nedeniyle mahkumlar, aileler ve avukatların mağdur olduğunu söyledi. Cezaevlerinde savunma hakkının engellendiğini, aile görüşlerinde sorunlar yaşandığını belirten Karakuş, F tipi cezaevlerinde farklı uygulamalarla karşılaştıklarını belirtti. Raporla özetle şu bilgiler yer aldı:

"Avukatlar duyarlı kapıdan geçirildikleri halde, ayrıntılı bir şekilde elle aranmaktadır. Evraklar klasörlerden çıkarılarak gardiyanlar tarafından savunmaya ait olup olmadıkları incelenmektedir. İlk görüşten sonra vekalet istenmektedir. Hükümlülerde eski vekalet geçerli olmayıp vasiden vekalet istenmekte, olmaması durumunda bir kereye mahsus olmak üzere dahi görüşme yaptırılmamaktadır. Aile görüşü haftada bir saattir ve telefonla yapılır. Aile görüşüne, aynı hücrede kalanlar aynı anda çıkarılmaktadır. Böylece görüş esnasında farklı hücreden bir kişiyi görme olanağı ortadan kaldırılmış olmaktadır. Telefonla yapılan aile görüşmeleri istendiği takdirde müdahale edilerek kesilebilmektedir. Mektuplar idare tarafından oluşturulmuş 'okuma komisyonu' adı altında özel bir komisyon tarafından denetlenmekte ve tehlikeli görülen yerleri karalanmaktadır. Bazı mektuplar 'örgüt propagandası yapıldığı' gerekçesi ile imha edilmektedir. Sevk araçlarının penceresi yoktur. Araç kendi içerisinde hücrelere ayrılmıştır. İçme suyu, hem içmek hem de kullanmak için oldukça sağlıksızdır. Cezaevine üç kitap, üç dergi dışında yayın alınmamaktadır."

TAYAD, Sincan F Tipi Cezaevi'nde bulunan 85'i siyasi, 20'si adli olmak üzere toplam 105 tutuklu ve hükümlüyü kapsayan araştırmanın sonuçlarını Kasım ayı sonunda açıkladı. Araştırmada tutuklular arasında

birçok hastalığın mevcut olduğu belirtilerek ortak rahatsızlıklar şöyle sıralandı:

"Kulaklarda uğultu olmak üzere, duymada zorlanma, zonklama, koku alma duyusundaki bariz kayıp, burun kanaması, burunda tıkanıklık, boğazda kuruma ve ağrı, midede ağrı, yanma, şişkinlik, sürekli ishal ya da kabızlık, bu ikisinin sürekli değiştiği dengesizlik ve gaz şikayetleri, böbrek ve idrar yollarında ağrı, yanma, idrar çıkarmada sorun."

TAYAD araştırmasında F Tipi koşullarının tutuklular üzerinde sadece fiziksel değil sosyal ve psikolojik sorunlar da yarattığı belirtilerek, şu bulgulara yer verildi:

"Tutuklular F Tipi'ne getirildikten sonra görülen en belirgin etkilerden birisi de, herhangi bir konuda konuşurken, okurken veya yazarken yaşanan algılamada bozukluğu. Tecrit koşullarında sosyal uyarıcılardan yoksunluk, bu şikayetlerin ortaya çıkmasının en büyük nedeni. Bir sayfalık metni bile okurken, anlayabilmek için birden fazla tekrar, konuşurken kullanacağı kelimenin hatırlanamaması, çok iyi bilinen şeylerin hatırlanamaması, ya da konuşurken-yazarken ifade etmekte zorlanma gibi somut örnekler yaşanıyor. Aynı nedenin yol açtığı belirgin bir etki de, zaman kavramının karıştırılması olarak görülüyor."

Yıl boyunca ölüm oruçları ve F tipi cezaevleri ile ilgili bu gelişmeler yaşanırken TBMM'nin 3 Kasım günü erken seçim yapılmasını kararlaştırması nedeniyle tartışmalara taraf olmamakta direnen Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk görevinden istifa etti. Seçim Yasası uyarınca görevinden ayrılan bakanın yerine İstanbul Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Aysel Çelikel getirildi.

Adalet Bakanı Aysel Çelikel göreve geldikten sonra yayınladığı genelgeyle, hükümlü ve tutuklulara kötü davranılmaması, hastalananların tedavileri konusunda gerekli duyarlılığın gösterilmesi ve onur kırıcı hareketlerde bulunan personel hakkında yasal işlem yapılmasını istedi. Genelgeye göre, tutuklu ve hükümlülerin sağlık, temizlik, beslenme, eğitim, barınma gibi sorunları konusunda gerekli duyarlılık gösterilecek. Ziyaretçilerin üstlerinin aranması ve görüşme sırasında onurlarını kırarak hal ve hareketlerde bulunulmaması için gerekli titizliğin gösterilmesi istenen genelgede, can güvenliği ve intihar riski olan hükümlü ve tutukluların izlenerek kaldıkları bölümlerdeki güvenlik önlemlerinin artırılması istendi.

Adalet Bakanı Aysel Çelikel göreve geldikten sonra ölüm orucu eyleminin sona erdirilmesi için ÇHD, İHD ve TAYAD temsilcileriyle görüştü.

Görüşmede, cezaevlerindeki sorunları anlatan sivil toplum örgütü temsilcileri eylemin bitirilmesi için Adalet Bakanlığı'nın harekete geçmemesi halinde ölümlerin devam edeceğini vurguladılar. Çelikel ise

"Genelgelerle cezaevlerindeki birtakım sorunları gidermeye çalışıyoruz. Ancak görünen o ki, eylemin bitirilmesi için bu yeterli olmuyor. Bakanlık görevine yeni geldim. Olan biteni, sorunları anlamaya çalışıyorum. Bu konuda bir şeyler yapılmalı. Bürokratlarımla oturup bir değerlendirme yapacağım. Bunun çözülmesi için ölümlerin durması lazım" dedi.

Adalet Bakanı Aysel Çelikel Eylül ayında yayınladığı bir genelge ile terör ve çıkar amaçlı suç örgütü üyelerinin de cezaevlerindeki ortak etkinliklere katılımlarını sağlamak üzere, psiko-sosyal servislerden etkin olarak yararlanılmasını istedi. Çelikel, etkinliklerden en az birine katılan hükümlü ve tutuklulardan isteyenlerin, seçici komisyonca tespit edilecek 10 kişiyi aşmayacak gruplar halinde, haftada 5 saati aşmamak üzere sohbet amacıyla bir araya getirilmelerinin genelge ile düzenlendiğini belirtti.

Adalet Bakanlığı'nın F tipi cezaevlerindeki mahkumların sohbet amacıyla bir araya gelmelerine ilişkin genelgesi 10 Ekim günü yayımlandı. Cumhuriyet Savcılıklarına gönderilen genelgede, daha önce yayımlanan genelgeyle, F tipi cezaevlerinde belirlenen esaslara uygun olarak, eğitim, spor, meslek kazandırma, iş yurdu çalışmaları ile diğer sosyal ve kültürel faaliyetlerden en az birine katılan mahkumlardan isteyenlerin sohbet amacıyla da bir araya getirilmesinin uygun görüldüğü hatırlatıldı. Genelgede, Seçici Komisyon tarafından oluşturulan en fazla 10 kişilik grupların, idarenin gözetiminde haftada toplam 5 saati aşmamak üzere sohbet amacıyla bir araya getirilmesi için aranan "sosyal ve kültürel faaliyetlerden en az birine katılma koşulunun" kaldırıldığı belirtildi.

Ölüm Orucunu Sürdürenler ve Ölenler

2000 yılı Ekim ayında F tipi cezaevlerine karşı başlatılan "ölüm oruçları" gerekçesiyle 2002 yılında toplam **21** kişi öldü. "Hayata Dönüş Operasyonu"na karşın ölüm oruçları cezaevlerinde ve dışarıda sürdürüldü. 21 Mart 2001 tarihinde Cengiz Soydaş'ın ölmesinin ardından ölüm orucu ve bağlı nedenlerle ölenlerin sayısı 62'ye ulaştı. Ölüm oruçlarının sona erdirilmesi için yapılan bütün girişimler de sonuçsuz kaldı. .

30 Kasım günü Kandıra F Tipi, Tekirdağ F Tipi, Sincan F Tipi, Kırklar F Tipi, Kütahya E Tipi ve Manisa Kapalı cezaevleriyle Bakırköy Kadın ve Çocuk Tutukevi'nde bulunan 8 mahkum daha katıldı. Son katılımla 2002 yılı sonu itibarıyla ölüm orucunu sürdüren mahkumların buldukları cezaevleri ya da hastaneler şöyle:

Kandıra F Tipi Cezaevi: **Yavuz Ateş, Nihat Palabıyık, Kemal Gömi**
Edirne F Tipi Cezaevi: **Mesut Akbulut**
Tekirdağ F Tipi Cezaevi: **Ümit Güner, Erkan Bülbül**
İzmir Kırklar F Tipi Cezaevi: **Sinan Akbayır, Ali Kılınç**
Sincan F Tipi Cezaevi: **Yusuf Aracı (ö. 26 Mart 2003), Erkan Koncuk, Mürsel Kaya**

Bayrampaşa Cezaevi: **Ali Şahin**
Bakırköy Kadın Tutukevi: **Şengül Arslan, Eylem Göktaş**
Kütahya Cezaevi: **Ayşe Sultan Yazıcı**
Manisa Cezaevi: **Sibel Şahanoğlu**
Ankara Numune Hastanesi: **Tanju Mete, Özlem Türk (ö. 11 Ocak 2003)**

Ölüm orucu eyleminde ölenlerin sayıları ile ölüm nedenleri şöyle:

19 Aralık Operasyonu'nda ölenler (32):

Bayrampaşa: Cengiz Çalıkoparan, Ali Ateş, Mustafa Yılmaz, Murat Ördekçi, Nilüfer Alcan, Fırat Tavuk, Aşur Korkmaz, Şefinur Tezgel, Yazgülu Güder Öztürk, Gülser Tuzcu, Seyhan Doğan, Özlem Ercan.

Ümraniye: Ahmet İbili, Ercan Polat, Umut Gedik, Alp Ata Akçagöz, Rıza Poyraz, Haydar Akbaba, Muharrem Buldukoğlu. (Akbaba ve Buldukoğlu'nun "ajan oldukları" gerekçesiyle mahkumlar tarafından öldürüldükleri ileri sürülüyor)

Çanakkale: Fidan Kaşen, Fahri Sarı, Sultan Sarı, İlker Babacan.

Bursa: Murat Özdemir.

Çankırı: İrfan Ortakçı, Hasan Güngörmez, Ali İhsan Özkan.

Uşak: Berrin Bıçkılar, Yasemin Cancı.

Ceyhan: Halil Önder.

Askerler: Nurettin Kurt (Ümraniye), Mustafa Mutlu (Çanakkale)

Hapisanede ölenler:

1. Cengiz Soydaş 21 Mart 2001
2. Adil Kaplan 7 Nisan 2001
3. Bülent Çoban 7 Nisan 2001
4. Fatma Ersoy 10 Nisan 2001
5. Nergis Gülmez 11 Nisan 2001
6. Tuncay Günel 11 Nisan 2001
7. Celal Alpay 12 Nisan 2001
8. Abdullah Bozdağ 12 Nisan 2001
9. Erol Evcil 13 Nisan 2001
10. Murat Çoban 13 Nisan 2001
11. Gürsel Akmaz 16 Nisan 2001
12. Endercan Yıldız 18 Nisan 2001
13. Sibel Sürücü 22 Nisan 2001
14. Hatice Yürekli 22 Nisan 2001
15. Sedat Karakurt 24 Nisan 2001
16. Fatma Hülya Tümgan 28 Nisan 2001
17. Hüseyin Kayacı 6 Mayıs 2001
18. Cafer Tayyar Bektaş 6 Mayıs 2001
19. Veli Güneş 16 Haziran 2001
20. Aysun Bozdoğan 26 Haziran 2001
21. Gökhan Özocak 4 Temmuz 2001
22. Ali Koç 8 Temmuz 2001
23. Muharrem Horuz 2 Ağustos 2001

24. Ali Ekber Barış 18 Ekim 2001
25. Tülay Korkmaz 19 Kasım 2001
26. Ali Çamyar 2 Ocak 2002
27. Zeynel Karataş 5 Ocak 2002
28. Yusuf Kutlu 8 Mart 2002
29. Yeter Güzel 10 Mart 2002
30. Doğan Tokmak 15 Mart 2002
31. Meryem Altun 31 Mart 2002
32. Okan Külekçi 22 Mayıs 2002
33. Semra Başyigit 29 Temmuz 2002
34. Fatma Bilgin 10 Ağustos 2002
35. Melek Birsan Hoşver 22 Ağustos 2002
36. Gülnihal Yılmaz 24 Ağustos 2002
37. Fatma Tokay Köse 31 Ağustos 2002
38. Hamide Öztürk 10 Eylül 2002
39. Serdar Karabulut 8 Kasım 2002
40. İmdat Bulut 19 Kasım 2002
41. Zeliha Ertürk, 30 Kasım 2002
42. Feridun Yücel Batu, 1 Aralık 2002
43. Berkan Abatay 20 Aralık 2002

Ölüm oruçlarına destek veren tutuklu yakınlarından ölenler:

1. Gülsüman Ada Dönmez 9 Nisan 2001
2. Canan Kulaksız 15 Nisan 2001
3. Şenay Hanoğlu 22 Nisan 2001
4. Erdoğan Güler 24 Nisan 2001
5. Zehra Kulaksız 29 Haziran 2001
6. Hülya Şimşek 31 Ağustos 2001
7. Özlem Durakcan 28 Eylül 2001

Tahliye olduktan sonra ölüm orucunu sürdüren ölenler:

1. Uğur Türkmen 27 Mayıs 2001
2. Sevgi Erdoğan 14 Temmuz 2001
3. Osman Osmanağaoğlu 14 Ağustos 2001
4. Gülay Kavak 7 Eylül 2001
5. Ümüş Şahingöz 14 Eylül 2001
6. Abdülbari Yusufoglu 20 Eylül 2001
7. Ali Rıza Demir 27 Eylül 2001
8. Ayşe Baştımur 28 Eylül 2001
9. Zeynep Ankan Gülbağ 27 Eylül. 2001
10. Lale Çolak 8 Ocak 2002
11. Tuncay Yıldırım 21 Mart 2002
12. Feride Harman 15 Aralık 2002

Kendini yakanlar:

1. Kazım Gülbağ 25 Nisan 2001 Almanya'da
2. İbrahim Erler 18 Eylül 2001
3. Eyüp Savur 7 Kasım 2001
4. Nail Çavuş 7 Kasım 2001
5. Muharrem Çetinkaya 12 Kasım 2001

Tedavi sırasında ölen:

1. Mustafa Coşkun 3 Ekim 2001 (Kanser tedavisi için ölüm orucuna ara verdiği dönemde yanlış sonda kullanımı sonucu)

Saldırıları sonucu ölen:

1. Cafer Dereli 9 Aralık 2000 (Hollanda'da destek ölüm oruççusu, destek ölüm orucundayken sağ görüşlüler tarafından dövülerek öldürüldü.)

İntihar saldırısı sonucu ölenler:

1. Gültekin Koç (eylemci-3 Ocak 2001)
2. Naci Canan Tuncer (polis-3 Ocak 2001)
3. Uğur Bülbül (eylemci-10 Eylül 2001)
4. Tuncay Karataş (polis-10 Eylül 2001)
5. Halil İbrahim Doğan (polis-10 Eylül 2001)
6. Amanda Rigg (turist-10 Eylül 2001)

5 Kasım 2001 Küçükarmutlu müdahalesi sırasında ölenler:

1. Arzu Güler (Destek ölüm oruççusu)
2. Sultan Yıldız (Refakatçi)
3. Bülent Durga (Refakatçi)
4. Barış Kaş (Refakatçi)

Ölüm orucu eyleminin gelişimi ve daha önce eylem sürecinde çeşitli gerekçelerle ölenler ile ilgili ayrıntılı bilgi Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın İnsan Hakları Raporu 2001'de bulunabilir. 2002 yılında ölüm orucuna bağlı gerekçelerle ölenlerle ilgi ayrıntılar ise şöyle:

İzmir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde ölüm orucunu sürdüren siyasi hükümlü **Ali Çamyar** (32) 2 Ocak günü öldü. İzmir Kırklar F Tipi Cezaevi'nde bulunan Ali Çamyar durumunun ağırlaşması üzerine bir süre önce hastaneye kaldırılmıştı. "Türkiye İhtilacı Komünistler Birliği üyesi olduğu" gerekçesiyle 1996 yılında İzmir'de gözaltına alınan Çamyar'ın 18 yıl hapis cezasına mahkum edildiği öğrenildi.

6 Ocak günü de Tekirdağ F Tipi Cezaevi'nde ölüm orucunu sürdüren tutuklu **Zeynel Karataş** öldü. 25 Aralık 2000 tarihinde İstanbul Gaziosmanpaşa'da bir polis otobüsüne düzenlenen silahlı saldırı nedeniyle tutuklanan Karataş'ın eylemin 240. gününde olduğu bildirildi.

Ölüm orucunda sağlık durumu bozulduğu için 2001 yılı Aralık ayında Kartal Özel Tıp Kapalı Cezaevi'nden altı ay süreyle tahliye edilen ve hastaneye kaldırılan **Lale Çolak** (27), 8 Ocak günü İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde öldü.

Ankara Numune Hastanesi'nde ölüm orucunu sürdüren **Yusuf Kutlu** (27) adlı mahkum 8 Mart günü öldü. "DHKP-C üyesi olduğu" gerekçesiyle hapis cezasına mahkum olan Kutlu'nun 285 gündür ölüm orucunu sürdürdüğü öğrenildi. Kutlu'nun ölüm haberi üzerine Keçiören'deki Adli Tıp Kurumu'na giden 16 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında Veli Saçlık ile avukatlar Betül Kozağaçlı ve Elvan Olkun'un da bulunduğu bildirildi.

Sağmalcılar Devlet Hastanesi'nde ölüm orucunu sürdüren **Yeter Güzel** (38) de 10 Mart günü öldü. Güzel 272 gündür ölüm orucunu sürdürüyordu. 1999 yılında

tutuklanan ve ölüm orucuna katılan Güzel, 2001 yılında tahliye edildikten sonra eylemini İstanbul Alibeyköy'de sürdürmüştü. 13 Kasım 2001 tarihinde Alibeyköy'de düzenlenen operasyondan sonra tutuklanan Güzel, durumunun ağırlaşması üzerine bir süre önce Bayrampaşa Cezaevi içerisindeki Sağmalcılar Devlet Hastanesi'ne kaldırılmıştı.

13 Mart günü Bayrampaşa Cezaevi içinde bulunan Sağmalcılar Devlet Hastanesi'nden Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne kaldırılan **Doğan Tokmak** adlı mahkum, 15 Mart gecesi öldü. Ölüm orucunun 290. gününde olduğu öğrenilen Tokmak'ın 9 Mart 2000 tarihinde "DHKP-C üyesi olduğu" iddiasıyla tutuklandığı bildirildi.

Ölüm orucunu İzmir'de sürdüren **Tuncay Yıldırım** (30) adlı eski mahkum 21 Mart günü öldü. Ölüm orucunun 231. gününde olduğu öğrenilen Tuncay Yıldırım'ın durumunun ağırlaşması üzerine 15 Şubat günü serbest bırakıldığı bildirildi.

Tekirdağ Cezaevi'nde ölüm orucunu sürdüren **Okan Külekçi** adlı mahkum 22 Mayıs günü öldü.

Ölüm orucunda sağlık durumu bozulduğu için Sağmalcılar Devlet Hastanesi'ne kaldırılan **Semra Başyigit** (24), 29 Temmuz gecesi öldü. Başyigit'in 6. ekiple birlikte 2001 yılı Temmuz ayında ölüm orucuna başladığı bildirildi.

TAYAD tarafından yapılan açıklamada, ölüm orucu nedeniyle bilincini yitiren Fatma Bilgin'e 1 Ağustos günü Ankara Numune Hastanesi'nde müdahale edildiği bildirildi. Açıklamada, Bilgin'in bilincinin kapalı olduğu ve yakınlarını tanımadığı belirtildi. **Fatma Bilgin**, 10 Ağustos günü öldü.

Ekmek ve Adalet dergisi muhabiri Fatma Bilgin, 12 Ağustos günü Antakya'da toprağa verildi. Kuzeytepe beldesinde düzenlenen cenaze törenine slogan atıldığı gerekçesiyle müdahale eden askerler, kitleyi biber gazı sıkarak dağıttı. Olayda 13 kişi gözaltına alındı.

Ölüm orucunda sağlığının bozulması üzerine bir süre önce Ankara Numune Hastanesi'ne kaldırılan **Melek Birsan Hoşver** (23), 22 Ağustos günü öldü.

Kütahya E Tipi Cezaevi'nde ölüm orucunu sürdüren **Gülnihal Yılmaz**, 24 Ağustos gecesi öldü. Ölüm orucuna dördüncü ekiple 2001 yılı Nisan ayında başladığı öğrenilen Gülnihal Yılmaz, 1993 yılı Temmuz ayında Ankara'da "Devrimci Sol üyesi olduğu ve eski Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e suikast hazırladığı" iddiasıyla gözaltına alınmış ve 30 Haziran 1995 tarihinde hapis cezasına mahkum edilmişti.

Ölüm orucunda sağlık durumu bozulduğu için bir süre önce hastaneye kaldırılan tutuklu **Fatma Tokay Köse**, 31 Ağustos günü Ankara Numune Hastanesi'nde öldü.

31 Ağustos günü Evrensel gazetesinde yayınlanan haberde Kütahya E Tipi Cezaevi'nde ölüm orucunu

sürdüren Fatma Tokay Köse'nin eyleminin 399. gününde hastaneye kaldırıldığı, ardından Ankara Numune Hastanesi'ne getirildiği bildirildi. Bir süre mahkum koğuşunda tutulduktan sonra 26 Ağustos günü zorla müdahale edilen Köse'nin yakınlarıyla ancak iki gün sonra görüşebildiği belirtilen haberde, Köse'nin Serdal Karabulut ve Talat Şanlı adlı mahkumlarla aynı koğuşta tutulduğu yazıldı. Ablası Halime Tokay, 15 dakika görebildiği kardeşinin çırılçıplak soyulmuş bir biçimde ellerinden ve ayaklarından yatağa zincirlendiğini, üzerindeki çarşafın kan ve kusmuk içinde olduğunu, sağ kalçasındaki yaranın iyice açıldığını bildirdi. Yaraya üç gün önce kendi yaptığı pansumandan sonra dokunulmadığını anlatan Halime Tokay, kardeşinin ıslak çarşaf ve açık tutulan camlar nedeniyle sürekli üşüdüğünü ifade ederek şunları söyledi: "Kardeşim, giyinmek istediğini, müdahale istemediğini, mahkum koğuşuna götürülmek istediğini söylüyordu. Askerler 15 dakika sonra beni dışarı çıkardılar. Kardeşimle ilgilenen doktorlara gidip durumunu sorup isteklerini ilettiğimde 'çık git' buradan dediler. İstedğim yere şikayet edebileceğimi söyleyip beni kovdular" dedi. Tokay, kendisine verilen refakatçi kartının da iptal edildiğini bildirdi.

Ölüm orucunda sağlık durumu bozulduğu için Sağmalcılar Devlet Hastanesi'ne kaldırılan **Hamide Öztürk**, 10 Eylül günü öldü.

Ölüm orucuna 3 Haziran 2001 tarihinde başlayan Hamide Öztürk, 19 Aralık 2000 cezaevleri operasyonundan sonra Bakırköy Kadın ve Çocuk Tutukevi'ne nakledilmişti. "DHKP-C üyesi olduğu" iddiasıyla 1995 yılında gözaltına alınan Öztürk, 1997 yılında İstanbul DGM tarafından 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edilmişti.

Ölüm orucunda sağlık durumu bozulduğu için bir süredir Ankara Numune Hastanesi'nde tedavi gören **Serdar Karabulut**, 8 Kasım günü öldü. Serdar Karabulut'un "DHKP-C üyesi olduğu" iddiasıyla 1992 yılında İzmir'de tutuklandığı ve 36 yıl hapis cezasına mahkum edildiği öğrenildi. Karabulut, 1995 yılı Temmuz ayında Buca Cezaevi'nde çıkan olaylarda da yaralanmıştı.

Avukat Zeki Rüzgar, Karabulut'un ölümünden Ankara Numune Hastanesi Başhekimliği ve Ankara Cumhuriyet Savcılığı'nın sorumlu olduğunu iddia etti. Ölüm orucu eylemcilerinin çoğunun Ankara Numune Hastanesi'de öldüğüne dikkat çeken Zeki Rüzgar, hastanenin ölüm orucu eylemcileri üzerinde deneyler yaptığı yönünde kuşkuları bulunduğunu söyledi. Rüzgar, "Ankara Numune Hastanesi Başhekimliği'nin Ankara Başsavcılığı ile işbirliği yaparak, Serdar Karabulut'la görüşmemize hukuksuz bir biçimde izin vermemesi bu kuşkularımızı doğruluyor." dedi.

Ölüm orucunda rahatsızlandığı için Sağmalcılar Devlet Hastanesi'ne kaldırılan **İmdat Bulut**, 19 Kasım günü

öldü. 19 Aralık 2000 tarihindeki cezaevleri operasyonundan sonra Ümraniye Cezaevi'nden Kandıra F Tipi Cezaevi'ne gönderilen Bulut'un 3 Haziran 2001 tarihinde ölüm orucuna başladığı öğrenildi.

Ölüm orucunda sağlık durumu bozulan **Zeliha Ertürk**, 30 Kasım günü öldü. 19 Aralık 2000 cezaevleri operasyonu sırasında Ümraniye Cezaevi'nde bulunan Zeliha Ertürk daha sonra Kartal Özel Tıp Cezaevi'ne gönderilmişti. Zeliha Ertürk'ün 3 Haziran 2001 tarihinde ölüm orucuna başladığı öğrenildi.

Ölüm orucunda sağlık durumu bozulan **Feridun Yücel Batu** 1 Aralık günü öldü. Buca Kırklar Cezaevi'nde 8 ay önce ölüm orucuna başlayan Batu'nun bir süredir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde tedavi gördüğü bildirildi. Batu, "DHKP-C üyesi olduğu" gerekçesiyle 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edilmişti.

Ölüm orucunu sürdüren **Feride Harman**, 15 Aralık günü öldü. 1996 yılında "DHKP-C üyesi olduğu" iddiasıyla tutuklanan Feride Harman, 28 Temmuz 2001 tarihinde 6. ekiple birlikte ölüm orucuna başlamıştı. Harman, sağlığının bozulması üzerine 23 Ağustos günü tahliye edildikten sonra eylemini İstanbul Aksaray'daki bir evde sürdürüyordu.

Ölüm orucunu Bayrampaşa Cezaevi Hastanesi'nde sürdüren **Berkan Abatay**, 20 Aralık gecesi öldü. 19 Aralık 2000 cezaevleri operasyonundan sonra Ümraniye Cezaevi'nden Tekirdağ F Tipi Cezaevi'ne götürülen Berkan Abatay, 2001 yılı Mayıs ayında 4. ekiple birlikte ölüm orucuna başlamıştı.

Cezaları Affedilen Mahkumlar

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, ölüm orucunda Wernicke-Korsakoff sendromuna yakalananlardan ilk olarak **Erdal Doğan** adlı siyasi hükümlünün cezasını affetti. Sezer'in, orucu sonucu kalıcı rahatsızlığı bulunan bir hükümlüyü affetmesine ilişkin bu kararı 28 Aralık 2001 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlandı. Sezer'in Anayasa'nın 104. maddesi uyarınca cezasını affettiği Erdal Doğan'ın 18 yıla hükümlü olduğu, hastanede tedavi edilemediği için altı ay önce CMUK uyarınca tahliye edildiği öğrenildi.

Sezer, 2002 yılı içinde çeşitli tarihlerde toplam **70** kişinin cezasını affetti. Cezaları affedilenler ve af kararlarının Resmi Gazete'de yayınlanma tarihleri şöyle:

Yaşar Demircan ve İlhan Demirel 4 Ocak

Ramazan Çiçek 9 Ocak

Metin Günay 16 Ocak

Atilla Selçuk ve Hasan Yıldız 2 Şubat

Bariş Kaya 12 Şubat

Aydın Bayhan 19 Şubat

Mehmet Tamer ve Mehmet Emin Ayın 21 Şubat

Suat Karabulut ve Mustafa Acar 14 Mart

Yusuf Gülhan ve Hasan Yiğit 22 Mart

Ümit Kanlı 2 Nisan

Gülseven Öztürk 9 Nisan

Fatma Güzel 2 Mayıs

Ergün Bütüner 11 Mayıs

Bariş Yıldırım, Hakkı Şeker ve Nuray Gezici 30

Tamer Çadircı 11 Haziran

Ulaş Göktaş 13 Haziran

Mesut Avcı 15 Haziran

Madımak Özen 21 Haziran

Özgül Dede, Yüksel Doğan ve Ayşe Eren 3 Temmuz

Murat Candar 12 Temmuz

Osman Ali Çöpel ve Mustafa Genç 30 Temmuz

Ayla Özcan 8 Ağustos

Mehmet Şahin 19 Ağustos

Gülperi Özen ve Haydar Baran 29 Ağustos

Hatun An ve Hakan Baran 9 Eylül

Yılmaz Babatümgöz 12 Eylül

Resul Ayaz, Zeynel Yıldız ve Nazan Yılmaz 20 Eylül

Hasan Çepe 2 Ekim

Mete Yalçın, Mehmet Acettin, Bariş Gönülşen,

Esmahan Ekinci ve Ertuğrul Kaya 10 Ekim

Tuğrul Caner Kılınc, Gürhan Hızmay, Ali Şahmo ve

Ercan Uçuk 25 Ekim

Sadık Yılmaz 6 Kasım

Aydan Odabaş 8 Kasım

Petek Türkmen 17 Kasım

Şaduman Kabacı, Leyla Alp, Haydar Özbilen,

Muharrem Kurşun, Sedat Felek, Ali Haydar Geçgin 3

Aralık

Gamze Bayram 4 Aralık

Hüseyin Ali Günay, Erdal Arkan 13 Aralık

Suzan Baran, Namık Kemal Bektaş 21 Aralık

Hülya Türüç, Nuray Özçelik 26 Aralık

Ömer Ünal, Mahmut Yücel 28 Aralık

İsmet Sınağ 31 Aralık

Bu arada ölüm orucu eyleminin 242. gününde sağlık nedeniyle 25 Ocak günü tahliye edilen Alinteri gazetesi eski Yazışleri Müdürü Merdan Özçelik, arandığı gerekçesiyle cezaevi kapısında jandarma tarafından gözaltına alındı.

Ölüm Orucunu Sürdürenlere Yönelik Baskılar

Ölüm orucunu sürdürenlere yönelik baskılar da 2002 yılında da sürdü. Özellikle kimi eylemcilere zorla müdahale edildi. Müdahale edilmeyenlerin de eylemlerine son vermeleri için baskı uygulandı.

Edirne F Tipi Cezaevi'nden 29 Aralık 2001 tarihinde tahliye edilen **Fikret Lüle** adlı tutuklu, 8 Ocak günü evine düzenlenen baskında polisler tarafından hastaneye kaldırıldı. Lüle'nin 243 gündür ölüm orucunu sürdürdüğü bildirildi. Fikret Lüle'yi ziyaret etmek için aynı gün hastaneye giden Gökçe Otlu ve Dilek Asu adlı kişiler de gözaltına alındı.

TAYAD tarafından yapılan açıklamada, Edirne F Tipi Cezaevi'nden hastaneye kaldırılan **Cengizhan Pilaf** adlı tutuklunun zorla müdahale nedeniyle belleğini yitirdiği ileri sürüldü. İlk müdahaleden sonra kendine gelen

Pilaf'ın kolundaki serumu çıkardığı belirtilen açıklamada bilinci kapanınca yeniden müdahale edilen tutuklunun ziyaretine gelen kız kardeşini tanımadığı belirtildi.

Alibeyköy'de ölüm orucu eyleminin sürdürüldüğü eve 4 Şubat günü polislerce baskın düzenlendi. Demokrasi Mücadele Platform'u tarafından yapılan açıklamada "devletin ölüm orucu eylemlerini tehdit edip gözdağı vermek istediği" belirtildi.

İHD İstanbul Şubesi'nde 13 Şubat günü basın toplantısı düzenleyen tutuklu yakınları, ölüm orucunda durumu ağırlaştığı için Kandıra F Tipi Cezaevi'nden İzmit Devlet Hastanesi'ne kaldırılan mahkumların "lağım sularının aktığı bodrum katında tutulduğunu" bildirdiler.

Toplantıda konuşan Hasan Arslan, 257 gündür ölüm orucunu sürdüren oğlu **İrfan Arslan**'ın görme, duyma, konuşma, hatırlama ve hareket zorluğu çektiği için İzmit Devlet Hastanesi'ne kaldırıldığını belirtti. Oğluyla birlikte 10 mahkumun hastanenin bodrum katında tutulduğunu ifade eden Hasan Arslan, "Hastanenin önceden çamaşırhane olarak kullandığı bodrum tedavi için getirilen tutuklulara açılmış. Bodrum katına hastanenin lağım suları akıyor. Sadece oğlumun kaldığı odadaki boruların 4-5 yerinden lağım akıyor." dedi.

Kardeşi Murat Aslan'ın Bayrampaşa Devlet Hastanesi'nde bulunduğunu söyleyen Erdal Aslan ise "Ağabeyim Bayrampaşa Hastanesi'ne kaldırıldı. Burada feci şekilde dövüldü, ölüm orucundan vazgeçmesi için işkence yapıldı." dedi.

Ölüm orucunda sağlık durumu bozulan üç mahkumun Ankara'dan İstanbul'a su ve battaniye verilmeden ring aracıyla götürüldüğü bildirildi. Tutuklu yakınlarının verdiği bilgiye göre, sağlık durumları bozulduğu için Sincan F Tipi Cezaevi'nden Ankara Numune Hastanesi'ne kaldırılan **Yunus Özgür**, **Barış Gönülşen** ve **Necati Gönenç** adlı tutuklular İstanbul'daki Adli Tıp Kurumu'na gece geç saatlerde bindirildikleri ring araçlarıyla götürüldüler. Yanlarına su ve battaniye almalarına izin verilmeyen mahkumların yedi saat süren yolculuktan sonra Metris Cezaevi'nde beton üzerinde saatlerce bekletildiğini belirten tutuklu yakınları, Adli Tıp Kurumu'nda muayenenin tamamlanmasından sonra mahkumların Ankara'ya aynı koşullarda götürüldüğünü açıkladılar.

Cezaları Ertelenmeyen Mahkumlar

Sağlık durumları bozulduğu için cezaları affedilen ya da ertelenen onlarca mahkuma karşı sağlık kuruluşlarınca hazırlanan "cezaevinde kalması sakıncalıdır" raporu olan birçok mahkumun tahliyesi engellendi.

Tutuklu yakını Dursun Coşkun da Adli Tıp Kurumu'ndan "serbest bırakılması gerektiği" yönünde rapor verilmesine karşı 203 gündür ölüm orucunu sürdüren kardeşi **Celal Coşkun**'un İstanbul DGM tarafından serbest bırakılmadığını söyledi.

Bolu F Tipi Cezaevi'nde bulunan **Bekir Sıtkı Keçeci** adlı siyasi hükümlü Ankara Numune Hastanesi tarafından hazırlanan rapora karşı serbest bırakılmadı. Numune Hastanesi tarafından hazırlanan 11 Aralık 2001 tarihli raporda Keçeci'ye "Wernicke-Korsakoff tanısı konulduğunu" belirten avukatları, Keçeci'nin CMUK'un 399. maddesi uyarınca serbest bırakılıp bırakılmayacağına karar verilmesi için dosyanın İstanbul Adli Tıp Kurumu'na postaladığını bildirdiler. Avukatlar, aradan geçen bir aylık süreye karşı dosyanın İstanbul'a ulaşmadığını, bu nedenle Keçeci'nin yaşamının tehlikeye girdiğini ifade ettiler.

Wernicke-Korsakoff sendromu nedeniyle Edirne F Tipi Cezaevi'nden serbest bırakılan siyasi hükümlü **Erdal Arkan** sürenin dolması üzerine yeniden tutuklandı. Halkın Hukuk Bürosu'ndan yapılan açıklamada, Arkan'ın sağlık durumunda herhangi bir düzelme olmadığı bildirildi.

2001 yılı Ağustos ayında Ankara Numune Hastanesi'ne yatırılan ve sağlık kurulu tarafından CMUK'un 399. maddesi uyarınca tahliye edilmesi gerektiği yolunda rapor verilen **Selahattin Hıra** adlı siyasi hükümlü salınmadı. Daha sonra sağlık durumunun bozulması üzerine Sincan F Tipi Cezaevi'nden Ankara Numune Hastanesi'ne kaldırılan Selahattin Hıra CMUK'un 399. maddesi uyarınca serbest bırakılıp bırakılmayacağını saptanması için bir kere daha İstanbul Adli Tıp Kurumu'na gönderildi. Babası Bektaş Hıra, yol parasını Sincan F Tipi Cezaevi'ne yatırdığını ancak jandarma komutanlığının asker vermemesi nedeniyle oğlunun yola çıkartılmadığını söyledi.

Ölüm orucunda sağlığı bozulan **Kemal Yazar**'ın tahliye istemi Ankara DGM tarafından reddedildi. Adli Tıp Kurumu'nun Kemal Yazar için "hafızasını yitirdiği ve hastalığın cezaevi koşullarında hayatı için kesin tehlike yaratacak nitelikte olduğu, cezasının 5 ay süreyle ertelenmesi gerektiği" yolunda rapor verdiğini vurgulayan Avukat Filiz Kalaycı, tahliye istemiyle Ankara 1 No'lu DGM'ye yapılan başvurunun reddedildiğini bildirdi. Kalaycı, karara itirazı görüşen 2 No'lu DGM'nin de "Yazar'ın halen Ankara Numune Hastanesi'nde tedavi altında bulunduğu, CMUK'un hükümlülerin durumunu düzenlediği ve tamamen kişisel gerekçelerle ve kendi isteği ile ölüm orucu olarak adlandırdığı bu eylem biçimini seçtiği" gerekçesiyle itirazı reddettiğini kaydetti.

Ölüm orucunda sağlık durumları bozulan **Murat Bahçeli** ve **Ali Rıza Seçik**'in serbest bırakılması için yapılan başvuru Adli Tıp Kurumu'nun verdiği "Wernicke-Korsakoff" raporuna karşı İstanbul 6 No'lu DGM tarafından reddedildi. 6 No'lu DGM ret kararını "ölüm orucu nedeniyle tahliye edilen bazı sanıkların yeniden eylemlere karıştıkları, adreslerini terk ettikleri ve yurt dışına çıktıkları" gerekçesiyle verdiği öğrenildi.

Kandıra F Tipi Cezaevi'nde bulunan **Yusuf Polat** ve **Erdal Öz** ile Tekirdağ F Tipi Cezaevi'nde bulunan **İhsan**

Civelek adlı mahkumlar Adli Tıp Kurumu raporlarında "cezaevinde kalmalarının hayati tehlike doğuracağını" belirtilmesine karşın tahliye edilmedi.

Kocaeli F Tipi Cezaevi'nde ölüm orucunu sürdüren **Celal Keleş** ve **Erkut Cebeci**, Adli Tıp Kurumu'nun serbest bırakılması yönündeki raporlarına karşın İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün "tahliye edilenlerin eylemlere karıştıkları, adreslerini terk ettiklerini ve yurtdışına çıktıkları" yolundaki yazısı üzerine serbest bırakılmadı. İstanbul 6 No'lu DGM'nin "Adli Tıp Kurumu'nun doğru rapor vermediği" gerekçesiyle mahkumların yeniden muayene edilmesini istediği de öğrenildi. İstanbul 3 No'lu DGM'nin ise Wernicke-Korsakoff teşhisi konulan Muzaffer Acunbay adlı mahkumu Emniyet Müdürlüğü'nün olumsuz yazısına karşın serbest bıraktı.

İstanbul 2 No'lu DGM de Wernicke-Korsakoff teşhisi konan tutuklulardan **Tamer Tuncer**'in tahliye istemini reddetti. İHD Ankara Şubesi tarafından yapılan açıklamada Sincan F Tipi Cezaevi'nde ölüm orucunu sürdüren **Halil Can Doğan**, **Barış Gönülşen**, **Necati Gönenc** ve **Yunus Özgür** adlı hükümlüler, sağlık durumlarının ağırlaşmasına karşın Ankara Numune Hastanesi ve Adli Tıp Kurumu tarafından verilen sağlam raporları nedeniyle serbest bırakılmadı. Avukat Kazım Bayraktar da hastanelerin sağlık kurullarının ölüm orucunu bırakan mahkumlara karşı esnek davrandığını söyledi.

Bayrampaşa Cezaevi Hastanesi'nde ölüm orucunu sürdüren **Ramazan Öktülmüş** Adli Tıp Kurumu tarafından verilen "cezaevinde kalması yaşamı açısından tehlike doğuracaktır" yönündeki rapora karşın tahliye edilmedi.

Nisan ayında yapılan bir açıklamaya göre haklarında Adli Tıp Kurumu tarafından "cezaevinde kalmalarının hayati tehlike doğuracağı" yolunda rapor hazırlanan **Erkan Tepeli**, **Binnaz Demirbaş**, **Şamil Cemekan**, **Serdar Güzel**, **Murat Başusta** adlı tutukluların da İstanbul DGM tarafından tahliye edilmedikleri bildirildi.

İzmir Kırklar F Tipi Cezaevi'nde bulunan **Yüksel Mızrak** adlı hükümlü, İstanbul Adli Tıp Kurumu tarafından 1 Eylül 2000 tarihinde verilen "şizofren" raporuna karşın serbest bırakılmadı. İzmir DGM tarafından 1997 yılında, 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edilen Mızrak'ın avukatı Zeynep Sedef Özdoğan, Eylül ayında yaptığı açıklamada karar verildiğinde Fransa'da bulunan müvekkilinin, 1999 yılı Aralık ayında tarihinde Türkiye'ye döndüğünde tutuklandığını bildirdi. Müvekkilinin bu tarihte de kendisine verilen cezayı algılamayacak derecede rahatsız olduğunu anlatan Özdoğan, İzmir Cumhuriyet Savcılığı'nın raporlara karşın CMUK'un 399. maddesini uygulamadığını söyledi. Özdoğan, son başvurularının ardından müvekkilinin Manisa Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'ne sevk edildiğini kaydetti.

Halkın Hukuk Bürosu'ndan yapılan açıklamada, ölüm orucunda sağlık durumları bozulan **Okan Barış Ekinci** ve **Yusuf Kenan Dinçer** Edirne Cumhuriyet Savcılığı'nın kararına karşın serbest bırakılmadı. "Sağlık durumlarının cezaevinde kalmaya uygun olmadığı" yönündeki Adli Tıp Kurumu raporları üzerine Edirne Cumhuriyet Savcılığı'nın 1 Ekim günü Ekinci ve Dinçer'in serbest bırakılması için karar verdiği belirtilen açıklamada, "Cezaevi idaresi Adalet Bakanlığı'nın 'Tahliye edilenler anne veya babalarına teslim edilirler' şeklindeki genelgesini gerekçe göstererek Ekinci ve Dinçer'i tahliye etmiyor. Oysa iki müvekkilimizin de ailelerine ulaşamıyor." denildi.

Ölüm orucunda sağlık durumları bozulduğu için CMUK'un 399. maddesi uyarınca altı ay süreyle serbest bırakılmasına karar verilen **Turan Talay**, **Bilal Şimşek**, **İlhan Kozanlı**, **Hasan Gülbahar** ve soyadı öğrenilemeyen İdris adlı hükümlüler Kandıra F Tipi Cezaevi'nden serbest bırakılmadı.

F Tipi Cezaevi Protestoları ve Baskılar

İstanbul DGM, 14 Ekim 2000 tarihinde alınan "ölüm orucu eylemlerine ilişkin haberlere yayın yasağı" kararını 17 Temmuz günü kaldırdı. İstanbul DGM, "F tipi cezaevleriyle ilgili haberlerde yasadışı örgütlerin propagandası yapıldığı ve halkın düşmanlığa kışkırtıldığı" iddiasıyla yayın yasağı kararı almıştı. İstanbul DGM'nin yayın yasağını "ölüm orucu ile ilgili haberlerin basında ilgi görmemesi ve kararın hiçbir yararının olmaması nedeniyle" kaldırdığı öğrenildi.

F tipi cezaevleri sorununa dikkat çekmek için 13 Mayıs günü İstanbul Bayrampaşa Cezaevi önünde basın açıklaması yapmak isteyen bir grup polisler tarafından engellendi. Polisler, gruptan 2'si kadın 3 kişiyi gözaltına aldı.

Ölüm orucunda sağlığı bozulduğu için 2001 yılı Temmuz ayında tahliye edilen Fedai Şahin'in İstanbul Gülsuyu mahallesindeki evi, 12 Mayıs gecesi polisler tarafından basıldı. Fedai Şahin'in eşi Türkan Şahin, baskından önce işyerinden gözaltına alındı. Türkan Şahin ile birlikte gözaltına alınan Ahmet Halil Canpolat ve soyadı öğrenilemeyen Ali adlı kişi, aynı gece saat 03.00 sıralarında serbest bırakıldı. Türkan Şahin de 13 Mayıs günü serbest bırakıldı.

Gözaltında tutulduğu sırada, 18.30-24.00 saatleri arasında evinin 5 kez basıldığını söyleyen Türkan Şahin, eşinin nerede olduğunu bilmediğini söyledi. Türkan Şahin, "Bana sürekli Fedai Şahin'i sordular. Bilmediğimi söyledim. Onun şu anki durumuyla yapamayacağı şeyleri üzerine yıkmaya çalıştılar. Oysa Fedai halen tedavi görüyor. Cezası mahkeme kararıyla iki kez ertelendi. Raporları var. Kaçırılmış olabileceğini düşünüyorum" dedi.

16 Ağustos günü İstanbul Taksim'deki Fransız Başkonsolosluğu'na F tipi cezaevleriyle ilgili dilekçe vermek isteyen bir grup, polisler tarafından zor

kullanılarak engellendi. Öğle saatlerinde konsolosluk önünde toplanan TAYAD ve Tutuklu Yakınları Birliği (TUYAB) üyesi 12 kişi, gösteri düzenlemeden beklemelerine karşın dövülerek gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Sadık Bayrakçı, Ünzile Kul, Murat Barbu, Aslan Gencay, Mehmet Yayla ve İşçi Köylü gazetesi muhabiri Tugay Okay'ın adı öğrenildi.

Aynı amaçla 29 Ağustos günü başkonsolosluğa giden bir grup da polisler tarafından zor kullanılarak dağıtıldı. TAYAD, TUYAB ve Halkevleri'nin çağrısıyla sabah saatlerinde başkonsolosluk önünde toplanan grup, dilekçeleri verdikten sonra basın açıklaması yapmak istedi. Bunun üzerine polisler biber gazı sıkarak ve copleyarak grubu dağıttı. Olayda yaklaşık 40 kişi dövülerek gözaltına alındı. Ağır biçimde dövülen Murat Bağbu'nun Taksim İlkyardım Hastanesi'ne kaldırıldığı bildirildi.

Gözaltına alınanlardan Zeycan Aysu, Semiha Kırkoç, Goncagül Telek, Yıldız Yılmaz, Devrim Köksal, Fahrettin Keskin, Sevilay Balıkçı, Sakine Ögeyik, Canan Özer, Yasemin Tank, Nihat Altuğ, Savaş Doğan, Yalçın Akar, Arzu Akar, Muharrem Ünal'ın adı öğrenildi.

1996 yılında gerçekleştirilen ölüm orucu eyleminde ölenler için 27 Temmuz günü İstanbul Karacaahmet ve Sarıgazi mezarlıklarında düzenlenen anma törenlerine katılan 58 kişi jandarma tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Fikret Lüle, Semiray Yılmaz, Aysel Tepeli, Gülnaz Tepeli, Zozan Güneş, Mehmet Doğan, Melek Altıntaş, Hanife Yıldız, Esen Ergin, İsmail Karagöz, Yeşim Sönmez ve Ersin Sedefoğlu'nun adı öğrenildi.

Yine Temmuz ayında İzmir'de Müjdat Yanat ve Tahsin Yılmaz'ın ölüm yıldönümü nedeniyle düzenlenen anma törenine müdahale eden jandarmalar grubun Kaynaklar mezarlığına girmesine izin vermedi. Otobüsün içinde bulunanların jandarmalar tarafından dövüldüğü öğrenildi. Olayda Yusuf Özseçkin, Selahattin Siraçoğlu ve Yılmaz Aydın gözaltına alındı. Jandarmalar sadece Yanat ve Yılmaz'ın ailelerinin mezarlığa girmesine izin verdi.

1996 ölüm oruçlarında ölenleri anmak için İstanbul Sarıgazi mezarlığında düzenlenen anma töreni sırasında gözaltına alınan Mehmet Soylu ve Metin Aslandoğmuş, 31 Temmuz günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı.

Ölüm orucunun ikinci yıldönümü nedeniyle 20 Ekim günü İstanbul İstiklal caddesinde toplanan bir gruba polis müdahale etti. Galatasaray Lisesi önünde basın açıklaması yapmak isteyen eylemcileri dövereke dağıtan polisler yaklaşık 100 kişiyi gözaltına aldı.

Protesto Davaları

Sonuçlanan Davalar

11 Ocak 2001 tarihinde Ankara Üniversitesi önünde F tipi cezaevlerine ilişkin yapılması planlanan basın

açıklaması nedeniyle 18 öğrenci ve iki tutuklu yakını hakkında açılan dava 7 Şubat günü Ankara DGM'de sonuçlandı. Duruşmada söz alan Avukat Ender Büyükçulha, tutuklu yakınlarının basın açıklaması ile ilgilerinin olmadığını, aynı gün Kızılay'da gözaltına alındıklarını bildirdi. Çulha, öğrenciler hakkında "izinsiz gösteri düzenledikleri" gerekçesiyle Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan davanın beraatla sonuçlandığına da dikkat çekti. DGM, öğrenciler Ali Çelik, Nuray Aslan, Erhan Güneş, Kemal Us, Engin Yurdakul, Ipek Hacıtalipoğlu, Cihangir Aslan, Hüseyin Bozdağ, Özgür Cihan Gül, Gülsema Erdal, Bilge Gündoğdu, Evrim Dirican, Müslüm Aydoğan, Ethem Akdoğan, Ozan Demirok, Özgür Onur, Serpil Şahin ve Mevlüt Uluşahin ile tutuklu yakınları Ulviye Güneş ve Zeynep Doğan hakkında TCY'nin "yasadışı örgüte yardım" suçuna ilişkin 169. maddesi uyarınca 3 yıl 9'ar ay hapis cezası verdi.

Yargıtay 9. Ceza Dairesi, 2000 yılı Aralık ayında F tipi cezaevlerine ilişkin basın açıklaması nedeniyle tutuklu yakınları ve öğrenciler hakkında Ankara DGM tarafından verilen hapis cezası kararını bozdu. 24 Kasım 2001 tarihinde sona eren davada, Şahabattin Arpacı, İsmail Tekeli, Metin Akbıyık, Ali Gül, Umut Kılıç, Birce Postacı, Süleyman Boyraz, Olcay Küçükçelik, Ali Öztürk, Şafak Özgü, Başak Kavruker, Koray Ünal, Murat Korkut, Volkan Ayaz, Kazım Savcı, Deniz Sarıgil, İbrahim Çağlar Budak, Hatice Nevroz Tol, Yasemin Yüreğil, Sevdâ Öztekin, İsmail Doğan, Abdullah Soner, Tahsin Akça ve Halil İbrahim Aksun adlı sanıklar TCY'nin 169. maddesi uyarınca hapis cezasına mahkum edilmişti. "Her sanığın eyleminin ne olduğunun ve eyleme hangi örgütsel bağlantılarla katıldığının araştırılması gerektiği" belirtilen bozma kararında "genel ve soyut bir gerekçe ile karar verilmesinin bozmayı gerektirdiği" vurgulandı.

19 Aralık 2000 cezaevleri operasyonunu protesto amacıyla 21 Aralık 2000 tarihinde İzmir'de yapılan basın açıklaması nedeniyle açılan dava 2 Nisan günü sonuçlandı. İzmir 18. Asliye Ceza Mahkemesi, ÖDP İl Başkanı Haluk Tekeli'yi 1 yıl 6 ay hapis ve 91.260.000 TL para, Kazım Bozkurt, Hayri Özzeybek, Elif Bakır ve Celil Orhan'ı da 6 ay hapis cezasına mahkum etti.

13 Ocak 2001 tarihinde İzmir'de F tipi cezaevleri ve 19 Aralık 2000 cezaevleri operasyonu nedeniyle düzenlenen basın açıklamasında "Adalet Bakanlığı'na ve Bakan Hikmet Sami Türk'e hakaret edildiği" iddiasıyla TİHV İzmir Temsilciliği çalışanı Dr. Alp Ayan, Limter-İş Sendikası yöneticisi Mehmet Barındık ve Abdülbari Yusufoglu (20 Eylül 2001 tarihinde ölüm orucunda öldü) hakkında açılan dava 10 Haziran günü sona erdi. İzmir 4. Ağır Ceza Mahkemesi, Alp Ayan'ı 1 yıl 1 gün, Barındık'ı da 1 yıl hapis cezasına mahkum etti. Yusufoglu hakkındaki dava ise düştü. Basın açıklaması nedeniyle "izinsiz gösteri düzenlendiği" iddiasıyla İzmir 4. Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan dava 26 Nisan 2001 tarihinde yapılan ilk duruşmada

beraatla sonuçlanmıştı. Ağır ceza mahkemesindeki dava ise bu davanın ardından 16 Mayıs 2001 tarihinde açılmıştı.

Süren Davalar

6 Mayıs 2001 tarihinde İzmir Yeşilyurt Devlet Hastanesi'nde ölen Hüseyin Kayacı'nın cenaze töreni nedeniyle 51 kişi hakkında açılan davaya 10 Eylül günü İzmir DGM'de devam edildi. Sanıklardan Nuri İşbilir, Mihriban Karakaya, Meral İpek, Kamil Ağaoğulları, Özlem Gümüştaş, Nurcan Vahiç, Aliyar Demirci, Meral Ünal, Alp Ayan, Ercan Demir, Eylem Gülmez ve Mustafa Ufacık'ın katıldığı duruşmada savunmasını yapan Nuri İşbilir, cenaze törenine katıldığını ancak slogan attırmadığını ve atmadığını söyledi. TİHV çalışanı Psikiyatrist Alp Ayan ise "İnsanların bir ya da üç kişilik hücrelere kapatılması uygun değildir. Hiç bir insan hücrede yatacak kadar sağlıklı da değildir. Abdullah Çatlı'nın cenaze töreninde de olaylar yaşandı ama hiç kimse tutuklanmadı. Gençecik bir adamın cenaze törenine gösterilen tahammülsüzlüğü aklım almıyor" dedi. Duruşma, video kayıtlarının izlemesi için ertelendi.

Dava 8 Kasım günü sonuçlandı. İzmir DGM, aralarında ÇHD İzmir Şube Başkanı Mustafa Ufacık, Türkiye Genel Hizmet İşçileri Sendikası (Genel-İş) yöneticisi Yusuf Gencer, İnsan Hakları Derneği (İHD) İzmir Şube yöneticileri Mihriban Karakaya, Ecevit Piroğlu, Avukat Ceren Demir, TİHV çalışanı Alp Ayan ve Yeniden Atılım gazetesi İzmir Temsilcisi Özgür Kaya'nın da bulunduğu sanıklar hakkında beraat kararı verdi.

Bu arada F tipi cezaevlerini ve 19 Aralık 2000 cezaevleri operasyonunu protesto etmek amacıyla düzenlenen bir gösteriden sonra gözaltına alınan 22 kişi hakkında açılan dava, 18 Ekim günü başladı. İstanbul 9. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşma, sanıkların savunmalarının alınması için ertelendi. Davada, Sinan Genceldi, Hakan Şimşek, Gökhan Ceylan, Ahmet Özcan, Umut Burç, Yılmaz Düzen, Evren Demircan, Emrah Akansu, Kaan Dinç, Deniz Önem, Atılım Alnur, Erdoğan Sinci, Yaşar Civelek, Evin Katurman, Ali Doğru, Tuncay Özçelik, Serap Şen, Utku Dinç, Ozan Erdoğan, Sinan Sütün, Özgür Özcan ve Aytaç Dalda yargılanıyor.

Küçükarmutlu Davası

Küçükarmutlu'da ölüm orucu eyleminin sürdürüldüğü eve 5 Kasım 2001 tarihinde düzenlenen operasyonda ölen dört kişinin birinci dereceden yanık ve karbonmonoksit zehirlenmesi sonucu öldüğü belirlendi. Operasyona ilişkin soruşturmayı tamamlayan İstanbul DGM Savcısı ölenlerin kendilerini yaktığını ileri sürerek bu konuda dava açılmasına gerek olmadığını iddia etti.

Adli Tıp Kurumu raporunda kendilerini yaktığı iddia edilen dört kişinin kendi üstlerine döktükleri ve yangını hızlandıracak herhangi bir madde bulmadıkları açıkça ifade edildi.

Bu arada ölüm orucu sürdürülen evlere 5 Kasım ve 13 Kasım 2001 tarihlerinde düzenlenen operasyonlarda gözaltına alınan 19 kişi hakkında ise "silahlı çetenin sair efradı" olmaktan dava açıldı.

Savcı, Arzu Güler, Sultan Yıldız, Barış Kaş ve Bülent Durgaç'ın ölümlerinin Adli Tıp Kurumu tarafından hazırlanan rapora "yanma, karbonmonoksit gazı zehirlenmesi ve dumandan dolayı boğulma sonucu gerçekleştiği" biçiminde yer almasını, olaya dava açılmamasına gerekçe olarak kullanıyor.

Zeki Doğan, Sinan Tökü, Güzin Tolga, Eylem Göktaş, Ahmet Güzel, Gamze Turan, Vedat Çelik, Selma Kubat, Dursun Ali Pekin, Halil Aksu, Haydar Bozkurt, Hakkı Şimşek, Hüseyin Akpınar, Serhat Ertürk, Özkan Güzel, Madimak Özen, Halil Acar, Serap Boyoğlu ve Engin Karagöz'ün "yasadışı örgüt üyesi oldukları" iddiasıyla cezalandırılması istenen davaya 13 Mayıs günü başlandı. İstanbul DGM'de yapılan duruşma diğer sanıkların dinlenmesi için 28 Ağustos gününe ertelendi.

28 Ağustos günü ifadesi alınan tutuksuz sanıklardan Haydar Bozkurt, "Cezaevinden çıktıktan sonra Küçükarmutlu'daki evde ölüm orucuna devam ettim. Operasyonu protesto etmek için kendimi yakarak dışarı çıktım. Bu sırada polis ateş açarak beni bacağımdan vurdu. Mermi plastik değil gerçektir. Onlara hiç bir şekilde karşılık verilmedi. Polisin yaptığı kurtarma operasyonu değil, öldürme operasyonuydu" dedi.

Tutuklu sanıklardan Ahmet Güzel de ölüm orucunda bulunan kardeşini görmek için Küçükarmutlu'ya gittiğini belirterek "Kardeşimle konuştuğumuz sırada, polisler panzer, silah, gaz bombasıyla eve saldırmaya başladı. Bu esnada bayıldığım için gerisini hatırlamıyorum" dedi.

Davaya 20 Kasım günü devam edildi. İstanbul DGM'de yapılan duruşmaya Bakırköy Kadın ve Çocuk Tutukevi'nde kalan sanıklar Güzin Tolga, Eylem Göktaş, Gamze Turan ve Semra Kürşat "yeterli kelepçe olmadığı" gerekçesiyle getirilmedi. Cezaevinden gönderilen tutanakta, cezaevinde 4 sanık için 2 kelepçe olduğu, ancak sanıkların iki kişiye bir kelepçe takılmasını kabul etmedikleri belirtildi.

Avukat Behiç Aşçı, "Biz devletin bir takım bozuklukları olduğunu biliyorduk. Ama 4 kelepçeyi bulamayacak durumda olduğumu düşünmüyorduk. Müvekkilimizin özellikle savunma hakkının kısıtlanması için duruşmaya getirilmediğini düşünüyorum. Bu uygulama nedeniyle cezaevi görevlileri hakkında yasal işlem yapılmasını ve savunma haklarının kısıtlanmasına engel olunmasını istiyoruz" dedi.

Aşçı, F tipi cezaevlerinde sanıkların tecrit altında kaldığını, anne ve babaları dışında hiç kimseyle görüşmediklerini ifade ederek, "Tecritteki sanıklar insan yüzüne hasret kalmıştır. Ahmet Güzel'in kardeşiyle konuşmasına yönelik tepkiniz hukuki

değildir. Önyargılı olduğunuzu düşünüyoruz. Bu nedenle sizi reddediyoruz” dedi.

Avukat Özgür Gider ise “Ben yeterli kelepçe bulamayan görevlilere yazıklar olsun diyorum. Hakaret suçundan benim hakkımda dava açılın. Mahkemeniz hakkımda suç duyurusunda bulunsun. Belki görevliler duruşmaya gelir” dedi.

Avukat Özgür Gider’in, “hakkında hakaret suçundan dava açılması” isteğinin DGM Savcılığı tarafından değerlendirilmesine karar veren DGM, reddi hakim talebini reddetti. DGM, tutuksuz sanıklardan Engin Karagöz hakkında giyabi tutuklama kararı verdi.

Davaya 2003 yılında devam edilecek.

Bu arada düzenlenen operasyon sırasında evi yıkılan Yücel Hanoğlu, evinin onarım çalışmalarının polisler tarafından engellendiğini açıkladı. Yücel Hanoğlu 9 Ocak günü yaptığı açıklamada, 5 Kasım 2001 tarihinde düzenlenen ilk operasyonda evinin güvenlik güçleri tarafından yıkıldığını, 13 Kasım 2001 tarihinde düzenlenen ikinci operasyonda da evin ön duvarının iş makineleriyle yıkıldığını bildirdi. Avukat Behiç Aşçı ile birlikte Cumhuriyet Savcılığı’na hasar tespiti yaptırdıktan sonra onarım çalışmalarına başladığını belirten Hanoğlu, onarım için çalışan ustalardan Şakir Kan’ın 14 Aralık 2001 tarihinde gözaltına alınarak çalışmaması için tehdit edildiğini, kendisinin de çeşitli tarihlere gözaltına alındığını ve evin onarım çalışmalarını durdurması için tehdit edildiğini bildirdi. 28 Aralık 2001 tarihinde evde çalışan elektrik işçilerinin polisler tarafından benzer biçimde tehdit edildiğini kaydeden Hanoğlu, evin onarımı için izin almak amacıyla 2 Ocak günü İstanbul DGM Savcılığı’na başvurduğunu ancak savcılıktan “Böyle bir şey olmaz. Sana, mahkemeyi oyalamaktan dava açarız” yanıtı aldığını ifade etti.

F Tipi Cezaevlerinde Baskılar

IHD İstanbul Şubesi’nde 9 Nisan günü düzenlenen basın toplantısında 23 Ocak günü İstanbul Kartal Cezaevi’nden, 20 Şubat günü de Eskişehir Özel Tip Cezaevi’nden Bolu F Tipi Cezaevi’ne gönderilen mahkumların kötü muameleye maruz kaldığı bildirildi. İBDA-C davalarından yargılanan mahkumların avukatı Ahmet Aslan, mahkumlardan Kazım Albayrak’a “fiziksel şiddet uygulandığını” söyledi.

Mazlum-Der tarafından Kocaeli ve Bolu F tipi cezaevlerinde bulunan tutuklu ve hükümlülerle görüşülerek hazırlanan rapor, 30 Mayıs günü Mazlum-Der İstanbul Şubesi’nde düzenlenen basın toplantısı ile açıklandı.

Avukat Turgay Özdemir ve Mustafa Ercan’ın hazırladığı raporda mahkumların maruz kaldığı uygulamalar şöyle sıralandı:

“Tutuklular çırılçıplak aranmışlar ve soyunmak istemeyen bir mahkum dövülmüş. Mahkumların

eşyaları kaybolmuş ve tehdit edilmişler. Namaz kılanların yanında yüksek sesle müzik açılıyor. Yemek alınırken görevli ile yüz yüze gelinmiyor. Mahkumlar istedikleri televizyon kanalını seyredemiyor. Az yemek veriliyor ve yiyecekler fahiş fiyatta satılıyor. Hücrelere verilen su içilmiyor ve sıcak su haftada bir kez bir saat veriliyor. Diğer tutuklularla görüşme imkanı ve spor yapma izni verilmiyor. Diğer mahkumlarla ancak yazışarak görüşülebiliyor. Aramalarda şeker tuz gibi maddeler lavabolara dökülüyor. Öğrencilere pedagojik yardım yapılmıyor.”

Toplantıya katılan tutuklu yakınları ise çocuklarının gardiyanlar tarafından dövüldüğünü ve görüşme sırasında herkesin içeri teker alınması yüzünden görüşme sürelerinin çok kısa tutulduğunu söylediler.

IHD Ankara Şubesi Cezaevi Komisyonu tarafından hazırlanan Sincan F Tipi Cezaevi Raporu da 30 Mayıs günü basın toplantısıyla açıklandı. Toplantıda konuşan IHD Cezaevi Komisyonu üyesi Saadet Erdem, ölüm orucu eylemi dışında cezaevi koşulları nedeniyle Halil Koçyiğit ve Hıdır Demir’in öldüğünü hatırlatarak F tipi cezaevlerinde intiharların artmasından kaygı duyduklarını vurguladı. Raporda mahkumlara yönelik kötü muamelenin sistematik olarak sürdüğü, mahkumların tüm taleplerin reddedildiği ve cezaevi yönetiminin keyfi uygulamalarının arttığına dikkat çekildi. Mahkumların mektuplarının büyük bölümünün “ölüm oruçlarını destekler nitelikte ifadeler kullanılması, eylemde ölenlerin şehit olarak gösterilmesi, ‘Hayata Dönüş Operasyonu’nun katliam olarak nitelendirilmesi” gibi gerekçelerle gönderilmediği ya da imha edildiği kaydedilen raporda Sincan F Tipi Cezaevi’ndeki mahkumların “kötü muamele” nedeniyle Ankara Cumhuriyet Savcılığı’na gönderdikleri 55 dilekçeden örnekler de yer verildi.

1 Temmuz günü IHD İzmir Şubesi’nde basın toplantısı düzenleyen tutuklu yakınları, Kırıkkale F Tipi Cezaevi’nde Yüksel Mızrak ve Ali Güzel adlı mahkumların gardiyanlar tarafından dövüldüğünü açıkladılar. Basın toplantısında konuşan Meral İpek adlı tutuklu yakını, cezaevi hekiminin 17 Haziran günü yaşanan olaydan sonra hazırladığı raporu Mızrak ve Güzel’e vermediğini söyledi. Cezaevi Müdürü’nün tutukluları suç duyurusunda bulunmamaları için tehdit ettiğini belirten İpek, “Ali Güzel’e, Mart ayında Newroz’u kutladığı için verilen görüş yasağı bugüne kadar bekletilip şimdi uygulamaya konulmuştur” dedi. Yüksel Mızrak’ın babası Haydar Mızrak da oğlunun daha önce gördüğü işkence nedeniyle Manisa Ruh Sağlığı Hastanesi’nde 1,5 yıl tedavi gördüğünü, şu anda da kısmen iyileşmiş durumda olduğunu bildirdi. Tutuklu yakınları daha sonra Cumhuriyet Savcılığı’na suç duyurusunda bulundular.

Sincan F Tipi Cezaevi’nde mahkumların siyah ve beyaz dışındaki renklerde giysi giymesinin yasaklandığı bildirildi. Gardiyan ve asker üniformalarının renklerindeki giysilerin “güvenlik” gerekçesiyle yasak

olduğunu bildiren Fatma Özçelik adlı tutuklu yakını, oğluna götürdüğü değişik renklerdeki gömleğin gardiyanlar tarafından "renkli giysi yasak" denilerek alınmadığını söyledi. Sincan F Tipi Cezaevi'nde bulunan Ersan Çağlar adlı mahkumun annesi Nergiz Çağlar da "oğlunun 45 dakikalık görüşte söyleyeceklerini defalarca unuttuğunu ve algılamasının zayıfladığını" anlattı. Çağlar, mahkumlara verilen suyun rahatsızlıklara neden olduğunu ve bu suyun cezaevi yönetimi tarafından kullanılmadığını kaydetti.

Bu haberin gazetelerde yayınlanması üzerine açıklama yapan Sincan F Tipi Cezaevi Müdürü Cemil Çeribaşı, haberlerin doğru olmadığını ileri sürdü. 15 Ağustos günü Evrensel gazetesinde yayınlanan habere göre Çeribaşı, "cezaevine, güvenlik nedeniyle gardiyan ve asker üniformalarının renklerindeki giysilerle, mahkumların şerit halinde başlarına bağlamasını engellemek için kırmızı giysilerin alınmadığını" söyledi.

Sincan F Tipi Cezaevi'nde bulunan 130 mahkum, mektuplarının imha edildiği gerekçesiyle Ağustos ayında suç duyurusunda bulundular. Suç duyurusunda bulunan mahkumlardan Selahattin Ünyay, şair Ataol Behramoğlu, yazar Hikmet Çetinkaya ve Nuray Mert'e, Kemal Ertürk, Avukat Ender Büyükçulha'ya, Murat Yücesu da, Avukat Kazım Bayraktar'a gönderdiği mektupların imha edildiğini belirttiler. Ankara ve Sincan savcılıklarından avukatlara yapılan açıklamada ise "mektupların F tipi cezaevlerini karalayıcı ve ölüm oruçlarını övücü" yazılar bulunduğu gerekçesiyle cezaevleri tüzüğüne uygun olarak imha edildiği ileri sürüldü.

Sincan F Tipi Cezaevi'nde "çete" suçlarından tutuklu bulunan 45 kişi, cezaevindeki uygulamaları protesto amacıyla 17 Eylül günü açlık grevine başladı. Mahkumlar Adalet Bakanlığı'na gönderdikleri dilekçede isteklerini şöyle dile getirdiler:

"Tecrit kaldırılсын, gardiyanlar aramalarda kibar davransın, aile ve avukat görüşünde mahkumların temel hakları verilsin, avukatlar görüşe evrak, kalem ve kâğıtla girebilsin, çorap, çamaşır gibi ihtiyaçlar aileler tarafından getirilsin, haberleşme hürriyeti tanınsın."

Bolu ve Kandıra F tipi cezaevlerinde bulunan İBDA-C davası sanıklarının avukatları ve yakınları da 30 Ekim günü İHD İstanbul Şubesi'nde basın toplantısı düzenledi. İBDA-C lideri Salih Mirzabeyoğlu'nun avukatı Ahmet Arslan, Bolu ve Kandıra F tipi cezaevlerinde bulunan müvekkillerinin ortak alan ve sosyal faaliyetlerde bulunma haklarından yararlandırılmadığını belirtti. Arslan, tutukluların sosyal ve psikolojik bağları bulunmayan adli suçlularla ve itirafçılarla ortak alana çıkmaya zorlandıklarını söyledi.

Mazlum-Der İstanbul Şubesi Başkanı Ahmet Mercan, Bolu F Tipi Cezaevi'nden gelen şikayetlerle ilgili raporu 20 Aralık günü basına açıkladı. Açıklamada, Bolu F Tipi

Cezaevi'nde tutuklu ve hükümlülerle yakınlarına karşı hak ihlallerinin sürdüğünü vurgulandı ve şöyle denildi:

"Ortak alanların azlığı" ile "hükümlü ve tutukluların tecrit edilmesi" sorunu; sözkonusu cezaevinde aynen devam etmektedir. Ortak alanlardan yararlandırılanlar ise kendi arkadaşları ile beraber bu alanları kullanamamaktadır (Örneğin spor alanında top verilmemekte, kütüphaneden faydalanılmamaktadırlar vb.). Açık ve kapalı görüşler ile telefon görüşmeleri cezaevi yönetimince keyfi olarak sınırlandırılmakta, zoraki yapılan görüşmeler ise, hiçbir mahremiyet gözetilmeksizin dinlenmektedir. Hükümlü ve tutukluların yakınları ile görüşme süreleri çok kısa tutulmakta, hatta ziyaret süresi içerisinde hükümlü ve tutuklu yakınları cezaevine dahi ulaşamamaktadırlar. F tipi cezaevlerinin tek övülecek yanı olması gereken fiziksel/mimari şartlar da sağlıklı değildir. Kaloriferler kışın yanmamaktadır. Hükümlüler yazın aşırı sıcaklarla, kışın ise aşırı soğukla boğuşmaktadır. Tutuklu ve hükümlülerin hastane ve revirden faydalanması geciktirilmektedir. Ayrıca ilaçları da düzenli olarak verilmemektedir. Keyfi uygulamalar hakkında dilekçe verme hakları engellenmektedir. Hatta dilekçe yazacak kalem ve kağıt dahi günlerce sonra kendilerine ulaştırılmaktadır. Kantinde satılan mallar çok pahalı ve yetersizdir."

Tutuklu yakınları tarafından Aralık ayında yapılan açıklamada da "Kandıra F Tipi Cezaevi yönetiminin, sorunlara ilişkin dilekçe veren 60 mahkuma 'toplu dilekçe verdikleri ve diğer tutukluları kötü düşüncelere kışkırttıkları' gerekçesiyle bir ay süreyle mektup almama cezası verdiği" belirtildi.

Şartla Salıverilme Yasası

22 Aralık 2000 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren "4616 sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Yasa'nın² 3. maddesinin 2001 yılı Temmuz ayında Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesinden sonra yasada düzenleme yapılması gündeme geldi.

² Anayasa Mahkemesi, yasanın bazı maddelerinin iptali ve kapsamının genişletilmesi istemiyle yapılan başvurulara ilişkin kararını 18 Temmuz günü açıkladı. Mahkeme'nin kararı ile yasanın kapsamı sınırlı da olsa genişletilirken, yasanın 23 Nisan 1999 tarihinden sonraki suçları da kapsamına ilişkin istem ise reddedildi. Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeli kararı da 27 Ekim 2001 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlandı. Gerekçeli kararda, yasanın 23 Nisan 1999 tarihinden önceki suçları kapsayacağını düzenleyen maddesinin iptal isteminin "yasama organının af yasalarında yürürlük tarihi belirlemede takdir yetkisi bulunduğu, bu yolla yeni suç işlenmesinin önzenirilmesinin önüne geçildiği" vurgulandı. Anayasa Mahkemesi, cezalarda yapılan 10 yıllık indirim konusunda ise "indirimin toplam hükümlülük süresinden değil, çekilmesi gereken cezadan yapılmasına" karar verdi.

Anayasa Mahkemesi'nin yasa kapsamı dışında bıraktığı suçlar şöyle: İşkence (TCY 243),

Dolandırıcılık (TCY 503-504),

Adalet Bakanlığı bu amaçla Ocak ayı sonlarında yasanın iptal edilen 3. maddesini değiştiren yasa taslağı hazırladı. Taslak, başta Yargıtay olmak üzere ilgili kuruluşlara gönderilerek görüş istendi.

Anayasa Mahkemesi, yasanın 2. bendinin birinci paragrafındaki, "...şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilenler ile aldıkları ceza, herhangi bir nedenle şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaya dönüştürülenlerin toplam hükümlülük süresinden on yıl indirilir" hükmünü iptal etmişti. Taslakla, şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilenlerin çekmeleri gereken toplam cezalarından 10 yıllık indirim yapılması öngörülmüştür. Yeni düzenleme ile müebbet ağır hapis cezasına çarptırılan bir kişinin çekmesi gereken 20 yıllık cezasından 10 yıl indirim yapılacak ve 10 yıl yattıktan sonra cezaevinden çıkacak. Hukukçular, maddenin bu şekliyle yasallaşması halinde cezaevinden yeni tahliyelerin olabileceğini bildirdiler.

Erteleme konusu suçun, dava zamanaşımı süresi içinde, bu suç ile aynı cins ya da daha ağır hapis cezası gerektiren bir suç işlendiğinde, erteleme konusu suç nedeniyle dava açılacak ya da daha önce açılan davaya devam edilecek. Zamanaşımı süresinde yeniden bir suç işlenmezse dava açılmayacak, süren dava da ortadan kaldırılacak. Birden çok suçun varlığı halinde cezası en ağır olanın dava zamanaşımı süresi dikkate alınarak erteleme yapılacak. İptal edilen düzenlemede bu süre kabahatlerde bir, cürümlerde 5 yıl olarak belirlenmişti, taslakta ise "dava zamanaşımı" süresi getirildi. Taslağın son maddesi, firarilerin yasanın yürürlüğe girmesinden itibaren 3 ay içinde teslim olmadıkları takdirde erteleme hükümlerinden yararlanamayacağını düzenliyor.

Bu arada yasanın çeşitli mahkemelerde farklı biçimlerde uygulanması da tartışma konusu oldu. Örneğin, Zaman gazetesinde 27 Ocak günü yayınlanan bir haberde, Balıkesir Cezaevi'nde yatan bir mahkûm Çanakkale Cezaevi'ne naklini yaptırarak yasadan yararlandığı bildirildi. Habere göre, adının açıklanmasını istemeyen mahkûm "Balıkesir Ağır Ceza Hakimliği'ne konuyu iletmemize rağmen olumlu cevap alamadık. Ben de, Aralık ayında Cumhuriyet Savcılığı'na başvurup, Çanakkale, Zonguldak ve Bilecik illerinden birine naklimi istedim. Kabul edildi ve Çanakkale Cezaevi'ne naklim gerçekleşti. Çanakkale Ağır Ceza Hakimliği, 10 yıllık ceza indirimini infaz süresinden yaptığı için hemen tahliye oldum." dedi.

Mahkûmların farklı şekilde tahliyelerine yol açan uygulama şöyle ortaya çıktı:

Anayasa Mahkemesi, yasanın "Toplam hükümlülük süresinden 10 yıl indirilir" hükmünü iptal etti ve bu kararın 6 ay sonra 27 Nisan günü yürürlüğe girmesini kararlaştırdı. Anayasa Mahkemesi, 27 Ekim 2001 tarihinde yürürlüğe giren kararında "işlenen suçların infaza esas olan cezalarının toplamından 10 yıl indirim

yapılması" gerektiğini belirtti. Bu hükümden sonra yerel mahkemeler farklı kararlar vermeye başladı. Infaz Yasası'na göre mahkûmlar, hüküm giydikleri cezanın 5'te ikisi oranında hapis yatıyor. Bazı yerel mahkemeler, bu beşte ikilik oran üzerinden 10 yıl indirim yaparken bazıları toplam hükümlülük süresi üzerinden 10 yıl indirim yaptı. İndirimi cezanın 5'te 2'lik kısmı üzerinden hesaplananlar serbest bırakılırken, diğerleri tutuklu kaldı.

Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk, bu ve benzeri haberler üzerine 26 Ocak günü yaptığı açıklamada, Yargıtay'daki farklı uygulamalar nedeniyle düzenlemeler yapacaklarını ve bazı hükümlülerin de yasadan yararlanabilmeleri olanağını yaratacaklarını

Zimmet (TCY 202),

Çete suçları (TCY 313: Susurluk davası sanıkları İbrahim Şahin, Korkut Eken, polisler, Haluk Kırca, milletvekilleri Mehmet Ağar ve Sedat Bucak, Alaattin Çakıcı, Nuri Ergin),
Evrakta sahtekarlık (TCY 339, 342, 343, 345, 346 ve 347: Hayali ihracat suçları)

Rüşvet-zimmet-irtikap (TCY 202, 209, 219),

Tecavüz (TCY 414, 415, 416, 417, 418),

Kaçakçılık (TCY 264, 403, 404. maddeleri ile Kaçakçılık, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma yasaları),

İhaleye fesat karıştırma (TCY 366, 367),

Orman suçları (Orman Yasası 91, 93, 108, 110),

Askeri Ceza Yasası'nın parasal suçlara ilişkin 79, 82, 88, 91 ve 131. maddeleri,

Haksız servet ve vergi suçları (3628 sayılı yasa).

Anayasa Mahkemesi, yasadan yararlanmak için 22 Ocak günü biten başvuru süresini kaldırırken, "yasadan yararlananların açık cezaevlerinde buldukları sürede cezalarından her ay 4 günlük ekstra indirim yapılmayacağına" ilişkin madde ile "yasa çıktıktan sonra bir ay içinde teslim olmayanların indirimden yararlanamayacağına" ilişkin maddeleri de iptal ederek firarilere de af kapisını araladı.

Anayasa Mahkemesi'nin yasa kapsamına aldığı suçlar ise şöyle:

Tehditte bilgi alma, kişiyi inancını, siyasi, sosyal görüşünü açıklamaya zorlama (TCY 188),

Tehdit (TCY 191),

Görevi kötüye kullanma (TCY 240),

Firar ve firara yardım (TCY 298),

Kusurlu yangın, infilak, deniz kazası, tahribata neden olma (TCY 383: 17 Ağustos depreminden sonra yıkılan binaların müteahhitleri hakkında bu madde uyarınca dava açılmıştı).

Anayasa Mahkemesi, yasanın "Şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaya (hapis cezası) mahkûm edilenlerle aldıkları ceza herhangi bir nedenle şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaya dönüştürülenlerin toplam hükümlülük süresinden 10 yıl indirilir" hükmünü de hapis cezasına mahkûm edilenlerle ömür boyu hapis cezasına mahkûm edilenler arasında eşitsizlik yarattığı gerekçesiyle iptal etti.

Mahkeme, yasanın "Daha önce şartla salıverilme hükümlerinden yararlandığı halde yeniden suç işleyerek hüküm giyenler ile daha önce çıkarılmış bir aften yararlananlar bu madde hükümlerinden yararlanamazlar" hükmünü de iptal etti. Bu düzenleme ile aften, Eşber Yağmurdereli ve "Bahçelievler katliamı" sanıkları Haluk Kırca, Bünyamin Adanalı ve Ünal Osmanağaoğlu, Mehmet Ali Ağca'nın da yararlanması mümkün kılındı. Bu kapsamdakiler adı geçen maddeden yararlınsalar bile af kapsamı dışında kalan suçları nedeniyle aldıkları ceza sürelerini cezaevinde geçirecekler.

bildirdi. Türk, "Bazı mahkemeler infaz yasasına göre, bazıları da ceza üzerinden indirim yaparak salıverme uygulamasına gitmesi gibi farklılıklar oluştu. Bununla ilgili Yargıtay'da farklı uygulamalar olduğu için yeni bir kanun teklifi hazırlandı. Bununla ilgili tasarı TBMM'de görüşülüyor. TBMM'den geçerse, bir miktar hükümlü daha yasadan faydalanabilecek. Bu da hükümlülerin lehine olacak" dedi.

Yasanın üç maddesinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesinden sonra, Anayasa Mahkemesi'nin yeni yasanın hazırlanması için tanıdığı 6 aylık süre 27 Nisan günü doldu.

Bu nedenle hazırlanan yeni yasa tasarısı 20 Nisan günü TBMM Başkanlığı'na sunuldu. Tasarıda, "10 yıllık indirimin, verilen hüküm üzerinden değil, mahkumların cezaevinde yatması gereken süre üzerinden hesaplanması" öngörüldü. Bu madde, AğBahçelievler katliamı'ın davası hükümlüsü Haluk Kırıcı ve Abdi İpekçi suikastı sanığı Mehmet Ali Ağca'nın yasadan yararlanıp yararlanmayacağı tartışmalarına yol açtı. Kırıcı ve Ağca'nın durumu için Yargıtay'dan görüş alınacağı bildirildi.

Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk, tasarının Adalet Komisyonu'nda ele alınması sırasında yaptığı açıklamada, yasadan toplam 39 bin 796 kişinin yararlandığını, bunlardan 666 kişinin yeniden cezaevine girdiğini açıkladı. Türk, bu tasarıdan da 5 bin kişinin daha yararlanacağını söyledi.

Tartışmalara neden olan, Haluk Kırıcı ve Mehmet Ali Ağca ile benzer durumdaki suçluları cezaevinden çıkartmak için hazırlandığı yolunda eleştirilen yasa 25 Nisan günü Meclis Genel Kurulu'nda kabul edildi.

Ancak Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, yasayı yeniden görüşülmek üzere Meclis'e iade etti.

İade gerekçesinde yasanın içeriğini ve olası sonuçlarını tartışmayan Sezer, yasanın Anayasa Mahkemesi'nin ilk Şartla Salıverilme Yasası'nın bazı maddelerinin iptaline ilişkin gerekçeli kararına göre "özel af" niteliğinde olduğunu ve son Anayasa değişikliğine göre böyle bir yasanın ancak Meclis'te üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararıyla çıkarılabileceğine dikkat çekti.

Cumhurbaşkanı Sezer, ilk Şartla Salıverilme Yasası'nı da 15 Aralık 2000 tarihinde Meclis'e iade etmişti. Ancak yasa 22 Aralık 2000 tarihinde yeniden çıkarılmıştı. Anayasa Mahkemesi yerel mahkemeler tarafından açılan 200'ü aşkın iptal davasının sonucunda Cumhurbaşkanı Sezer'in iade gerekçelerine benzer gerekçelerle yasanın bazı maddelerini iptal etmişti.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Mustafa Bumin de Sezer'in iade kararı üzerine yaptığı açıklamada "Yeni bir yasa çıkmazsa boşluk olur. Bir engel kalktığı için, bir engelle takılmadan daha başkaları, belki düşünülenerin dışında serbest bırakılmış olur. Daha ağır mahkûmiyet almış insanlar yasadan yararlanırken, daha hafif mahkûmiyet alanların bu yasadan

yararlanmamasının, hak, adalet, yasalara uygun olmadığını söyledim. Daha önce söylediğimiz çerçevede yeni bir af çıkmazsa karmaşa olacak." dedi.

Anayasa Mahkemesi'nin tanıdığı 6 aylık sürenin 27 Nisan günü sona ermesi nedeniyle mahkemeler tahliye kararı vermeye başladı. Bolu açık ve kapalı cezaevlerinden, 27 Nisan günü 23 mahkum tahliye edildi. Hukuksal boşluk nedeniyle verilen tahliye kararları daha sonraki günlerde de sürdü. 28 ve 29 Nisan günlerinde Akşehir'de 25, Eskişehir'de 63, Giresun'da 42, Kütahya'da 58, Çanakkale'de 20, Tavşanlı'da 6, Muğla'da 60 mahkum serbest bırakıldı.

Bolu Cumhuriyet Başsavcısı Ünal Karabeyoğlu, "Tahliyeler son yasayla ilgili değil, tamamıyla Anayasa Mahkemesi'nin yürürlüğe koyduğu işlemler kapsamında yapıldı. Anayasa Mahkemesi'nin tanıdığı 6 aylık süre doldu. İptal edilen maddeler artık yürürlükte değil. Biz de kişilerin haklarını koruduk" dedi.

Bu arada Anayasa Mahkemesi, TCY'nin Ağsantaj'ın suçunu düzenleyen 192. maddesinin yasa kapsamı dışında bırakan maddesini 17 Nisan günü Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal etti.

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in yeniden görüşülmek üzere Meclis'e iade ettiği "4616 sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Yasa" 1 Mayıs günü TBMM Anayasa ve Adalet komisyonlarında görüşüldü.

Anayasa Komisyonu'nda yapılan oylamada yasanın "330 oyu gerektiren af düzenlemesi" değil "şartla salıverilme yasası" olduğuna karar verildi. Komisyon Başkanı Turhan Tayan ve ANAP'lı milletvekilleri bu kararın tersi yönünde oy kullandı. Görüşmeler sırasında söz alan Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk, Cumhurbaşkanı Sezer'in yasayı veto etmesinin anayasa aykırı olduğunu belirterek cumhuriyet döneminde 1924 Anayasası'nda veto yetkisi olmasına karşın ilk üç cumhurbaşkanının Meclis iradesine saygı göstererek bu yetkiyi hiç kullanmadıklarını söyledi. Yasanın şartla salıverilme niteliği taşıdığını kaydeden Türk, 1 Mayıs günü itibarıyla 1.070 mahkumun Anayasa Mahkemesi kararı doğrultusunda tahliye edildiğini bildirdi.

Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk, 21 Mayıs günü yaptığı açıklamada da Şartla Salıverilme Yasası'ndan bugüne kadar 40 bin kişinin yararlandığını, bunlardan 700'ünün yeniden suç işleyerek cezaevine girdiğini açıkladı.

Şartla Salıverilme Yasası, 21 Mayıs günü Meclis Genel Kurulu'nda değiştirilmeden kabul edildi. Oylamaya katılan 206 milletvekilinden 174'ü kabul, 32'si ret oyu kullandı. Muhalefet partilerinin yanı sıra Anayasa Komisyonu Başkanı Turhan Tayan da (ANAP) yasanın yeniden çıkarılmasına Cumhurbaşkanı'nın gerekçelerine dayanarak tepki gösterdi.

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Meclis'te değiştirilmeden kabul edilen yasa'yı Anayasa uyarınca 22 Mayıs günü onayladı.

Yasa, ömür boyu ağır hapis cezasına hükümlü olanların, şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum edilenlerin ya da aldıkları ceza herhangi bir nedenle şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaya dönüştürülenlerin, çekmeleri gereken toplam cezalarından 10 yıllık indirim yapılmasını öngörüyor. Yasayla indirimin, verilmesi gereken her bir ceza için ayrı ayrı değil, toplam ceza üzerinden bir kereliğine yapılması kabul edilmiş oldu. Bir kişinin çeşitli suçları nedeniyle cezaları ayrı tarihlerde verilmiş olsa bile bu cezaların toplamı üzerinden yapılacak indirim 10 yılı geçemeyecek. Çekmeleri gereken toplam cezadan 10 yıllık indirim yapıldıktan sonra ceza süresi dolanların, iyi halli olup olmadıklarına bakılmaksızın derhal şartla salıverilmesi de yasalaştı.

Toplam cezaları 10 yıldan fazla olanlar ise kalan cezalarını çektikten sonra serbest bırakılması öngörülen yasayla ayrıca 23 Nisan 1999 tarihine kadar işlenen ve şahsi hürriyeti bağlayıcı cezanın üst sınırı 10 yılı geçmeyen suçlardan dolayı haklarında henüz takibata geçilmeyen, dava açılmayan, hüküm verilmeyen veya verilen hüküm kesinleşmeyen kişiler hakkında davaların açılması veya kesin hükme bağlanmasını ertelenecek.

Yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 3 ay içinde başvurarak soruşturmaya veya davaya devam edilmesini istediklerini bildirenler hakkında işlemlere devam edilmesi de kabul edildi. Ancak mahkumiyet halinde verilen cezanın, zamanaşımı süresince ertelenmesi öngörüldü. Bu süre içinde aynı cins ya da daha ağır cezayı gerektiren bir suç işlendiğinde ertelenen cezanın da infaz edilmesi karara bağlandı. Suç işlenmeksizin bu süre geçirildiğinde mahkumiyet kararı verilmemiş sayılacak.

Cumhurbaşkanı Sezer yasa'yı onayladıktan hemen sonra iptali ve yürürlüğün durdurulması istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu. Sezer, başvuru dilekçesinde daha önce Anayasa Mahkemesi'nin verdiği iptal kararı nedeniyle hukuksal boşluk doğduğuna dikkat çekti ve bunun üzerine yeniden düzenlenerek 21 Mayıs günü kabul edilen 4758 sayılı yasada "af" sözcüğüne yer verilmemesine karşın, yasanın 1. maddesinin 2. bendinde getirilen kuralın "af" niteliğinde olup olmadığının saptanması gerektiğini vurguladı.

Dilekçesinde ilk Şartla Salıverilme Yasası ile yeni kabul edilen yasa arasında öz yönünden fark olmadığını vurgulayan Sezer, "Her iki düzenlemede de ceza ya da cezalardan on yıllık indirim söz konusudur. Düzenlemeler arasındaki fark, on yıllık indirimin 'toplam cezadan ya da hükümlülük süresinden' mi, yoksa 'infaz kurallarına göre çekilmesi gereken süreden' mi yapılacağına ilişkindir. Bu durum, her iki

düzenlemenin, içeriğinin nitelenmesi yönünden farklı olmadığını göstermektedir." dedi.

Bu niteliğiyle yasanın Anayasa'nın 87. maddesi uyarınca üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu olan 330 oyla kabul edilmesinin "anayasal zorunluluk" olduğunu, ancak yasanın TBMM'de 174 oyla kabul edildiğini anımsatan Sezer, yasanın bu nedenle iptalini istedi.

Anayasa Mahkemesi 28 Mayıs günü, Şartla Salıverilme Yasası'nı iptal etti. Anayasa Mahkemesi, yürütmeyi durdurma kararı vermediği için mahkumların serbest bırakılmasına devam edildi. Anayasa Mahkemesi Başkanvekili Haşim Kılıç, düzenlemeyi oybirliğiyle iptal ettiklerini, ancak yürürlüğü durdurma istemini oyçokluğuyla reddettiklerini bildirdi.

Sezer'in yasa'yı onaylamasının ardından cezaevlerinden tahliyeler de başladı. TBMM Adalet Komisyonu da 42 kişinin ölüm cezasına mahkum edilmesine ilişkin 34 dosyayı, hükümlüler Şartla Salıverilme Yasası'ndan yararlanacağı için Başbakanlığa iade etti. AKP Aksaray Milletvekili Ramazan Toprak'ın soru önergesini yanıtlayan Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk, 25 Nisan günü itibarıyla 382.977 kişinin Şartla Salıverilme Yasası'ndan yararlandığını ve cezaevlerinden 40.518 kişinin tahliye edildiğini bildirdi. Sezer ikinci yasadan da 29 Mayıs günü itibarıyla 2.950 kişinin yararlandığını bildirdi.

10 Ağustos 1978 tarihinde üç arkadaşıyla birlikte Ankara'nın Balgat semtindeki 4 ayrı kahvehaneyi tarayarak sol görüşlü 5 kişiyi öldüren, 12 kişiyi yaralayan İsa Armağan da,³ Şartla Salıverilme Yasası uyarınca 26 Mayıs günü Bandırma Cezaevi'nden serbest bırakıldı.

"DHKP-C yöneticisi olduğu" iddiasıyla cezaevinde bulunan Şadi Özpolat'ın yasa uyarınca 23 Mayıs günü Kocaeli F Tipi Cezaevi'nden serbest bırakıldığı bildirildi. Özpolat'ın, "terör suçlarından hüküm giymediği, hapis cezasının adli suçlardan verildiği" öğrenildi.

³ Saldırının ardından Armağan, Mustafa Pehlivanoglu, Naim Yanık ve Mehmet Varmı sıkıyönetim askeri mahkemesinde yargılanmıştı. Armağan, "Türkiye Şeriatçı Komando Ordusu (TÜŞKO) örgütünün lideri olduğu" ve "şeriat düzenine dayalı bir devlet kurmaya çalışmak" suçlarından Mustafa Pehlivanoglu ile birlikte TCY'nin 149/2. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edildi. Armağan daha sonra ortaya çıkan gasp suçları nedeniyle de 18 yıl hapis cezası aldı. Kararın 1980 yılında onanmasından 10 gün sonra Armağan ve Pehlivanoglu Mamak Askeri Cezaevi'nden kaçırıldı. 12 Eylül darbesinden sonra Kütahya'da yakalanan Pehlivanoglu'nun cezası 7 Ekim 1980 tarihinde Eskişehir'de infaz edildi. Armağan ise İran'a kaçtı. İran-İrak savaşında Devrim Muhafızları safında yüzbaşı rütbesiyle savaşan İsa Armağan, daha sonra da Afganistan'da da bir mülteci eğitim kampının komutanlığını yaptı. Armağan, 27 Ağustos 1992 tarihinde Almanya'nın Bochum kentinde yakalandı ve 30 Mayıs 1995 tarihinde Türkiye'ye iade edildi. TMY'de 1991 yılında yapılan değişiklikle Armağan'ın ölüm cezası 10 yıla, gasp suçlarından aldığı 18 yıllık hapis cezası da 3 yıl 9 aya indirildi.

Yasaya ilişkin tartışmalar özellikle Haluk Kırıcı⁴ ve Mehmet Ali Ağca'nın serbest bırakılıp bırakılmayacağı konularında yoğunlaştı.

İpekçi ailesinin avukatı Turgut Kazan, Şartla Salıverilme Yasası'ndaki son düzenlemenin İpekçi'nin katili Ağca ve Bahçelievler katliamı davası sanığı Kırıcı'nın serbest kalması için yapıldığını vurguladı. Kazan, "Ancak, kamuoyunun tepkisinden çekinildiği için Ağca ve Kırıcı'nın yasadan yararlanacaklarını açıkça söyleyemiyorlar. Yasayı da dolambaçlı yazıyorlar. Ancak, başarılı olamayacaklar" dedi. Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk'ün Kırıcı ve Ağca'nın aftan yararlanması konusunda çelişkili açıklamalar yaptığı ifade eden Kazan, "Adalet Bakanı, hem Kırıcı ve Ağca'nın yararlanacağını söylüyor hem de yararlanmayacağını söylüyor. Sonra da 'Buna mahkemeler karar verecek' diyor" dedi.

Avukat Rasim Öz ise Adalet Bakanı ve diğer yetkililerin yaptıkları açıklamalarla mahkemeleri, Kırıcı ve Ağca'nın serbest kalması yönünde karar vermeye yönelttiklerini ifade etti. Öz, "Bakanı 'Bu kişilerin aftan yararlanmasına mahkemeler karar verecek' diyerek suçu mahkemelere atmaya çalışıyor. Kırıcı ve Ağca mahkemeye başvurduklarında yasadan yararlanacaklar" dedi.

Yasanın TBMM'de görüşülmesi sırasında söz alan MHP'li milletvekilleri de Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı doğrultusunda Kırıcı'nın 36 yıllık cezasının çekmesi gereken bölümünün 14 yıl 2 ay olduğunu, bu süreden de 10 yıl indirildiğinde 4 yıl 2 ay sonra tahliye edilmesi gerektiğini öne sürdüler.

Ancak Cumhuriyet gazetesinde 23 Mayıs günü Adalet Bakanlığı kaynaklarına dayanılarak verilen haberde, Kırıcı'ya Bahçelievler katliamı nedeniyle verilen 7 kez ölüm cezasının TMY'de 1991 yılında yapılan değişikliklerle (her ölüm cezası için 10 yıl olmak üzere) 70 yıl hapis cezasına çevrildiği belirtilerek TCY uyarınca hapis cezaları 36 yılı geçemediği için, Kırıcı'nın bu süreyi "fiilen cezaevinde geçirmesi" gerektiği kaydedildi. Buna göre Kırıcı'nın, Bahçelievler katliamı nedeniyle yatması gereken süre 2024 yılında dolacak. Kırıcı, Susurluk davasından verilen 4 yıl hapis cezası nedeniyle İnfaz Yasası⁵ uyarınca 1 yıl 6 ay daha cezaevinde kaldıktan sonra 2025 yılı ortasında tahliye edilebilecek.

"İpekçi cinayeti" nedeniyle ölüm cezasına mahkûm edilen ve cezası 10 yıl hapis cezasına çevrilen Mehmet Ali Ağca ise "gasp" suçundan verilen hapis cezası da eklendiğinde 17 yıl 6 ay cezaevinde kalacak. Buna göre Ağca 2017 yılında tahliye edilebilecek.

Bu arada Anayasa Mahkemesi'nin TCY'nin "şantaj" suçuna ilişkin 192. maddesinin Şartla Salıverilme Yasası kapsamına alınmasına ilişkin kararı Resmi Gazete'de 30 Mayıs günü yayınlandı.

Avukatlara Baskılar

Ocak ayında İçişleri Bakanlığı tarafından Kandıra F Tipi Cezaevi'ndeki uygulamalara yönelik bir genelge yayınlandı. Genelgede avukatların cezaevine uyuşturucu, silah ve cep telefonu sokmaya çalışabilecekleri iddia edilerek bunun engellenmesi için gardiyanlar yerine jandarmanın arama yapması istendi.

Genelgenin uygulamaya konulmasından sonra aramayı kabul etmeyen avukatlar tutuklularla görüştürülmezken avukatların arama yapıldığına ilişkin tutanak tutulması talebinin de jandarma tarafından reddedildiği öğrenildi.

Kandıra F Tipi Cezaevi'nde 50 metrelik mesafede üç ayrı yerde arama yapıldığına dikkat çeken Avukat Behiç Aşçı, "Genelgeyi görmek isteyen avukata gösteriyorlar, sonra geri alıyorlar" dedi.

Ankara Merkez Kapalı Cezaevi katliamı (26 Eylül 1999) davasının 5 Aralık 2000 tarihinde Ankara 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmasında yaşanan olaylar nedeniyle 27 avukat hakkında dava açıldı.

5 Aralık 2000 tarihinde yapılan duruşmada, sanık yakınlarının duruşma salonuna alınmaması ve mahkeme başkanının sanıkların dilekçelerini okumasını engellemesi üzerine gerginlik yaşanmıştı. Mahkeme heyetinin tutumu üzerine avukatlar reddi hakim talebinde bulunmuştu. Daha sonra slogan atan sanıklar da jandarmalar tarafından dövülerek salondan çıkarılmıştı.

⁴ Ankara Cumhuriyet Savcılığı, Bahçelievler katliamı hükümlüsü Haluk Kırıcı ile İsa Armağan'ın 12 Eylül öncesinde yaptıkları eylemleri desteklediğini açıklayan MHP Trabzon Milletvekili Orhan Bıçakçıoğlu hakkında soruşturma başlattı. Bıçakçıoğlu hakkında açılan soruşturmanın TCY'nin "kanunun suç saydığı fiili övme" hükmünü içeren 312. maddenin birinci fıkrasına göre yürütüldüğü bildirildi. Bıçakçıoğlu'nun dokunulmazlığının kaldırılması için hazırlanan fezleke ay sonunda Meclis'e gönderildi.

Kırıcı ve Armağan'ın eylemlerini "sonuna kadar sahiplendiğini" belirten Bıçakçıoğlu, şunları söylemişti:

"Haluk Kırıcı'yı gündeme getirip bunları görmezden gelenler hiç mi Allah'tan korkmazlar? Kırıcı'yı, Armağan'ı, Ağca'yı eleştirenlerin bunlardan haberi yok mu? Sahiplenmekse, Kırıcı'yı 12 Eylül öncesi yaptığı eylemlerden ötürü sonuna kadar savunuyorum. TİP'li 7 genç insan evladı da, Şiran'da öldürülen 8 asker ot muydu? İpekçi memleketin aydınıydı da Hergün Gazetesi yazarı İsmail Gerçeksöz taş parçası mıydı?"

⁵ Ceza İnfaz Yasası'nın şartla salıverilmeyi düzenleyen 19. maddesine göre, TBMM tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenler 30 yıllarını; ömür boyu ağır hapis cezasına hükümlüler 20 yıllarını; diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm edilmiş olanlar hükümlülük süresinin 1/2'sini çektiklerinde, yattıkları her ay için 6 gün daha düşülerek şartlı olarak serbest kalabiliyorlar. 3 yıl hapis cezası almış bir kişinin serbest kalabilmesi için, 36/2=18 aydan (540 gün), 8x6=108 gün çıkarılarak 432 gün cezaevinde kalması yeterli görülüyor. Yani, 3 yıl hapis cezası alan kişi, 1 yıl 4 ay 4 gün sonra cezaevinden çıkabiliyor.

Jandarma Genel Komutanlığı'nın avukatlar hakkındaki ihbarı üzerine 2001 yılı sonlarında açılan soruşturmada dosya, CMUK uyarınca "en yakın ağır ceza mahkemesinin bulunduğu" Kırıkkale'ye gönderilmişti. Kırıkkale Cumhuriyet Savcılığı tarafından yürütülen soruşturmada "avukatların duruşmada, yasadışı örgüt üyesi müvekkillerine slogan attırdıkları, salonda bulunan izleyicileri görevlilere karşı kışkırttıkları" ileri sürüldü. Adalet Bakanlığı'nın da avukatların yargılanmasına izin vermesi üzerine Kırıkkale Cumhuriyet Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, avukatların TCY'nin "görevi kötüye kullanma" suçuna ilişkin 240. maddesi uyarınca cezalandırılması istendi. Kırıkkale Ağır Ceza Mahkemesi'nin yetkisizlik kararı nedeniyle dosya Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderildi. Hakkında dava açılan avukatların adları şöyle:

Medeni Ayhan, Nurten Çağlar, Fahriye Belgün, Dilek Mıdık, Vahide Özgür Sarıyıldız, Sevil Ceylan, Aytül Kaplan, Devrim Karakülah, Rıza Karaman, Gaye Dinçel, Hüseyin Yüksel Biçen, Nuray Özdoğan, Nazan Betül Vangölü, Vedat Aytaç, Hacı Ali Özhan, Filiz Kalaycı, Suna Coşkun, Kazım Bayraktar, Gülizar Tuncer, İbrahim Ergün, Selçuk Kozağaçlı, Sevim Akat, Keleş Öztürk, Göksel Arslan, Zeki Rüzgar, Mecit Engeci ve Oya Aydın.

9 Mayıs günü Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada söz alan sanık avukatlardan Fahriye Belgin, davanın olay günü duruşma salonunda bulunmayan M. Kemal Tekin adlı yüzbaşının "yetkililer tarafından imzalanmadığı için tutanak yerine bile geçmeyen" bir yazısına dayandığını söyledi. Ankara Merkez Kapalı Cezaevi katliamını ortaya çıkarmak için jandarmalar hakkında suç duyurusunda bulduklarını, uzun uğraşlar sonucunda sorumlular hakkında dava açılabilirdiğini belirten Fahriye Belgin, idare mahkemesinin kararıyla açılabilen bu davada da sanık askerler hakkında beraat kararı istendiğine dikkat çekti. Belgin, "Her fırsatta bize saldırılacağını biliyorduk. Çünkü jandarmalar hakkında dava açılması katliamı gerçekleştirenlerin hoşuna gitmedi. Duruşmalarda savunma hakkı engelleniyordu. Ölüm orucundaki tutuklular dövülüyor, mahkeme heyeti tarafından da söz verilmiyordu. Son olarak sanıklar mahkemeye verdikleri dilekçeyi okumak istediler. Ancak izin verilmedi. Biz de reddi heyet talebinde bulduk. Talebimiz kabul edildikten sonra askerler tutuklulara saldırdı. Olaylarla arkadaşlarımız yaralandı" dedi.

Merkezi İsviçre'de bulunan Hakim ve Avukatların Bağımsızlığı Merkezi (HABM) üyeleri de davayı izlemek üzere Türkiye'ye geldi. HABM raportörü Paul Richmond ve temsilci Hasan Vahib, avukatların bağımsız

olmasının zorunlu olduğunu vurgulayarak, bu ve benzeri davaları izlemeyi sürdüreceklerini ve bir rapor hazırlayacaklarını belirttiler. Richmond, "Ulucanlar davası avukatlarının yargılanması konusunda eğer iddia edildiği gibi mahkemede olaylar olmuşsa bunun bir disiplin kovuşturmasını gerektireceğini" belirtti. Avukatların ancak hukuksal anlamda suç işlediği ortaya çıkarsa ceza mahkemelerine gidilebileceğini belirten Richmond, "Bir avukatın ceza mahkemesine sevk edilmesi için suçun ciddi olması gerekir" dedi.

Dava 31 Ekim günü sonuçlandı. Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada avukatlar hakkında "suçun unsurları oluşmadığı" için beraat kararı verildi.

Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcılığı, Ankara Barosu avukatlarından Filiz Kalaycı hakkında, Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan açıklamalarında "Adalet Bakanlığı'na hakaret edildiği" iddiasıyla dava açtı. "Kalaycı'nın ölüm orucuna katılan bazı müvekkillerinin mağdur edildikleri düşüncesiyle Cumhuriyet gazetesine açıklamalarda bulunduğu" belirtilen iddianamede, Kalaycı'nın 1 yıldan 6 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Dava, Kırıkkale Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülecek.

19 Temmuz günü müvekkilleri Eşref Adak ve Ramazan Çelik ile görüşmek için Metris Cezaevi'ne giden İstanbul Barosu'na bağlı avukatlar Gülden Sönmez ve Sevim Aniktar, cezaevi görevlilerinin saldırısına uğradıklarını açıkladılar. Edinilen bilgiye göre mahkumların gözaltında işkenceye maruz kaldığını ve vücutlarında işkence izleri bulunduğunu gören avukatlar, mahkumların Adli Tıp Kurumu'na sevk edilmesi için cezaevi yönetimine dilekçe vermek istediklerini, ancak Cezaevi 1. Müdürü ve 10 kadar görevlinin hakaretlerine maruz kaldıklarını ve tartaklanarak cezaevinden atıldıklarını bildirdiler.

Denizli Barosu eski Başkanı Avukat Yıldırım Aycan hakkında, "cezaevine girerken üzerini aratmadığı" gerekçesiyle dava açıldı. TCY'nin "yetkili makamların emirlerine uymamak" suçuna ilişkin 526. maddesi uyarınca açılan dava, Denizli 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülecek.

17 Nisan 1999 tarihinde SIP üyesi Hüseyin Duman'ı (28) öldüren Küçükbakkalköy Ülkü Ocakları Başkanı İhsan Bal'ın yargılandığı davada, mahkeme heyetine hakaret ettikleri ileri sürülen müdahil avukatlar Bilgütay Hakkı Turna ve Murat Çelik hakkında açılan dava başladı. 9 Ekim günü Kadıköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşma, tanıkların dinlenmesi için ertelendi. Davaya 2003 yılında devam edilecek.

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ

“Düşünce özgürlüğü” başlığı altında ele alınan haklara¹, yönelik engelleme ve ihlaller 2002 yılında da yoğun biçimde sürdü. Yetkililerin “devlet politikası” olarak belirlediği argüman ve uygulamaları eleştiren kişi ve kurumlar keyfi gözaltılarla, tehditlerle karşılaştılar, yargılandılar. İnsan hakları savunucuları ve sivil toplum örgütü temsilcileri başta olmak üzere, “devlet politikalarının” dışında görüşleri savunan kişiler; bu kişilerin örgütlendiği dernek, sendika, siyasal partiler ve yayın kuruluşları 2002 yılında da DGM ve cezaevleri tehdidi altında faaliyetlerini sürdürdüler.

Olağanüstü hal bölgesinde, düşünce özgürlüğüne yönelik engellemeler devam etti. Çok sayıda kitabın, gazetenin, müzik kasetinin olağanüstü hal bölgesinde dağıtılması, satılması ve yayınlanması yasaklandı. Muhalif yayın kuruluşlarının çoğuna getirilen olağanüstü hal bölgesine giriş yasağı, 30 Kasım günü TBMM'nin aldığı kararla, 1 Aralık günü itibarıyla sona erdi. Ülkede Gündem, Özgür Bakış, 2000'de Yeni Gündem, Yedinci Gündem, Evrensel, Yeni Evrensel, Azadiya Welat, Roja Teze gazeteleri ile Özgür Halk, Yeni Özgür Halk, Yaşamda Gençlik, Bir Adım Daha İleri, Duvarların Ardındaki Özgürlük, Yaşamda Özgür Kadın, Pine ve Zır Pine gibi dergilerin de içinde bulunduğu çok sayıda yayının OHAL'e girişi, OHAL Yasası'nın 11/e maddesi uyarınca yasaklanmıştı. Son olarak da 9 Eylül günü Yeniden Özgür Gündem gazetesinin OHAL uygulamasının devam ettiği illere sokulması ve dağıtılması aynı maddeye dayanılarak engellendi.

Kürt sorununun kamusal alanda tartışılması, dile getirilmesi düşünce özgürlüğü kategorisine giren hakların yoğun biçimde ihlal edilmesine neden olmaya devam etti. Kürt sorunu, telaffuz edildiği her yerde ‘ulusal çıkar ve güvenliği tehdit edici bir unsur’ olarak algılanarak, ‘sakıncalı’ bulunan konuşmalar, yazılar ve haberler ‘cezalandırıldı’. 23 Haziran 2001 tarihinden itibaren 14 ay boyunca yayınlanan Yedinci Gündem gazetesini hakkında açılan ve yıl içinde sonuçlanan davalar sonucu gazetenin sahibi Hıdır Ateş ve Yazışları Müdürü Hünkar Demirel hakkında toplam 270 milyar 550 milyon TL para cezası verildi, ayrıca gazetenin de toplam 299 gün süreyle kapatılması kararlaştırıldı.

Yazışları Müdürü Hünkar Demirel hakkında 25 Eylül ve 9 Ekim günlerinde İstanbul DGM'de sonuçlanan davalarda, TCY'nin 169. maddesi uyarınca toplam 8 yıl 3 ay hapis cezası verildi. Ceza para cezasına çevrilmedi ve Demirel hakkında yurtdışına çıkış yasağı kondu.

2002 yılında, daha önceki yıllarda olduğu gibi düşüncelerini açıkladıkları, resmi görüşe uymayan düşünceler dile getirdikleri için siyasal partiler, hükümet dışı kuruluşlar, gazeteciler, yazarlar ve sanatçılar üzerindeki baskılar sürdü. TIHV'in derlediği bilgilere göre 2002 yılında sözlü ya da yazılı olarak ifade edilen görüşler, kitap, gazete, dergi gibi yayınlar nedeniyle en az **386** dava görüldü. 2002 yılında TCY'nin 159. maddesi uyarınca en az **25** dava açıldı, yıl içinde sonuçlanan **39** davada **22** mahkumiyet, **17** beraat kararı verildi. TCY'nin 312. maddesi uyarınca görülen **47** davadan, **27**'si (**14**'ü mahkumiyet, **12**'si beraat) yıl içinde sonuçlandı. **58** dava TMY'nin 6. maddesi uyarınca görüldü; bunlardan sonuçlanan **28** davadan **26**'sında mahkumiyet kararı verildi. **55** dava ise TMY'nin 8. maddesi uyarınca görüldü; bunlardan yıl içinde sonuçlanan **17** davanın **13**'ünde mahkumiyet kararı verildi. TCY'nin 169. maddesi uyarınca görülen **147** davadan **69**'u sonuçlandı; **57** mahkumiyet kararı verildi.

2002 yılında, AB'ye adaylık sürecinin bir gereği olarak 2001 yılı Ekim ayında kabul edilen 34 maddelik anayasa değişikliğinin ardından söz konusu değişikliklere uygulanabilirlik kazandırılması amacıyla hazırlanan uyum paketleri çerçevesinde yasal değişiklikler gerçekleştirildi. Şubat, Mart ve Ağustos aylarında kabul edilen üç paketle düşünce özgürlüğü ile ilgili olarak TCY'nin 312, 159 ve TMY'nin 8. maddesi gibi maddelerin yanı sıra Basın Kanunu'nda değişiklikler yapıldı. Söz konusu değişikliklerin düşünce

¹ İfade özgürlüğüne ve “iletişim” (“basın özgürlüğü” ve “haber alma özgürlüğü” olarak anlaşılan haklar) özgürlüğüne ilişkin haklar, bu raporda, Düşünce Özgürlüğü başlığı altında ele alındı. “Örgütlenme özgürlüğü” ile “toplantı ve gösteri özgürlüğü” olarak adlandırılan hakların engellenmesi ve insan hakları savunucularına baskılar da, genellikle görüş, kanaat ya da bilgilerin ifade edilmesi, aktarılması ya da faaliyetlere temel oluşturmasıyla ilgili olarak ortaya çıktı.

özgürlüğü üzerindeki etkileri konusunda ise uygulamaya bakıldığında olumlu gelişme görmek yıl içinde pek mümkün olmadı. Yine aynı maddelerden davalar açılmaya devam etti. Değişiklikleri takiben yapılan yeniden yargılamalar da çoğu kez Yeni Asya gazetesi sahibi Mehmet Kutlular örneğinde olduğu gibi aynı cezalarla sonuçlandı. Bu da değişikliklerin olumlu etki doğurabilmesinin yargı organlarının yorumuna ve anlayışına bağlı olduğu gerçeğini gösterdi.

Ayrıca TBMM Genel Kurulu'nda 15 Mayıs günü kabul edilen yeni RTÜK Yasası da yayın kuruluşlarına daha ağır para cezaları getirirken, medyadaki tekelleşmenin de sürmesine yol açacak değişiklikler öngördü.

Yasal Değişiklikler²

Birinci Uyum Paketi

6 Şubat günü TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilen ve 20 Şubat günü Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren I. Uyum Paketi'ni oluşturan 4744 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" kapsamında düşünce özgürlüğü ile ilgili olarak TCY'nin 312. ve 159. maddeleri ile TMY'nin 7. ve 8. maddelerinde değişiklikler yapıldı.

TCY'nin 312. maddesinde yapılan değişiklikle ikinci fıkranın sonunda yer alan ağırlaştırıcı sebep madde metninden çıkarılarak, "kamu düzeni için tehlikeli olabilecek şekilde" ifadeleriyle suçun unsuru haline getirildi. Buna göre "sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığına dayanarak, halkı birbirine karşı kamu düzeni için tehlikeli olabilecek bir şekilde düşmanlığa veya kin beslemeye alenen tahrik eden" kimseler bu madde kapsamında cezalandırılabilir. Değişiklik aynı zamanda para cezasının kaldırılmasını da öngördü³.

TCY'nin 159. maddesindeki değişiklik ile ise bu maddenin öngördüğü cezalar yeniden belirlenerek, bir yıl olan alt sınır aynen korunurken, altı yıl olan üst sınır üç yıla indirildi. Maddede yer alan "ağır hapis" cezası "hapis cezasına" dönüştürüldü, "ağır para cezası" da metninden çıkartıldı⁴.

TMY'nin 7. maddesinin ikinci fıkrasında yapılan değişiklik ile "örgütle ilgili propaganda yapanlara" ibaresinin başına "terör yöntemlerine başvurmayla özendirilecek şekilde" ibaresi eklenerek, her propagandanın değil, terör yöntemlerine başvurmayla özendirilecek propagandaların suç olması öngörüldü ve böylece suçun oluşması eski düzenlemeye göre zorlaştırıldı⁵.

Yine TMY'nin 8. maddesinde yapılan değişiklik eskisine oranla daha ağır sonuçlar doğuracak şekilde gerçekleşti. Maddede yer alan 'Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozma amacıyla yazılı-sözlü propaganda gösteri ve yürüyüş yapılması' şeklindeki suç tanımı ve istenen 1-3 yıl hapis cezası benzer içerikte tekrar edilirken maddenin eski halinde olmayan 'fiil daha ağır bir cezayı gerektirmiyorsa' şartı

konuldu. Ayrıca suçun 'terör yöntemlerine başvurmayla özendirilecek şekilde işlenmesi halinde' cezanın üçte bir oranında artırılması yeniliği getirildi. Ancak bu şart, suçun oluşması için unsur olarak düzenlenmek yerine, cezanın artırımı için ilave koşul olarak maddeye eklendi. Ayrıca yazılı ve sözlü propagandanın yanı sıra görüntülü propaganda da eklendi⁶.

İkinci Uyum Paketi

"İkinci Uyum Paketi"ni oluşturan 4748 sayılı "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun", 26

² Uyum paketlerinin tam metinleri için **Bkz. Ekler 1,2,3 ve 4.**

³ TCY'nin 312. maddesinin eski hali: Madde 312 - (Değişik: 7/1/1981 - 2370/13 md.)

Kanunun cürüm saydığı bir fiili açıkça öven veya iyi gördüğünü söyleyen veya halkı kanuna itaatsizliğe tahrik eden kimse altı aydan iki yıla kadar hapis ve ikibin liradan onbin liraya kadar ağır para cezasına mahkum olur.

Halkı; sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik eden kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis ve üçbin liradan onikibin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu tahrik umumun emniyeti için tehlikeli olabilecek bir şekilde yapıldığı takdirde faile verilecek ceza üçte birden yarıya kadar artırılır.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçları 311. maddenin ikinci fıkrasında sayılan vasıtalarla işleyenlere verilecek cezalar bir misli artırılır.

⁴ TCY'nin 159. maddesinin eski hali: Madde 159 - (Değişik: 5/1/1961 - 235/2 md) "Türklüğü, cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisini, Hükümetin manevi şahsiyetini, Bakanlıkları, Devletin askeri veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya Adliyenin manevi şahsiyetini alenen tahrik ve tezyif edenler bir seneden altı seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Birinci fıkrada beyan olunan cürümlerin irtikabında muhatap sarahaten zikredilmemiş olsa bile onlara matufiyetinde tereddüt edilmeyecek derecede karineler varsa tecavüz sarahaten vuku bulmuş addolunur. Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına veya Büyük Millet Meclisi kararlarına alenen sövenler 15 günden 6 aya kadar hapis ve 100 liradan 500 liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır.

⁵ TMY 7. maddesi ikinci fıkrasının eski hali: Yukarıdaki fıkra uyarınca meydana getirilen örgüt mensuplarına yardım edenlere ve örgütle ilgili propaganda yapanlara fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca bir yıldan beş yıla kadar hapis ve elli milyon liradan yüz milyon liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.

⁶ TMY 8. maddenin eski hali: Madde 8. —Türkiye Cumhuriyeti Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan yazılı ve sözlü propaganda ile toplantı, gösteri ve yürüyüş yapılamaz. Yapanlar hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis ve yüz milyon liradan üç yüz milyon liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur. Bu suçun mükerreren işlenmesi halinde ise, verilecek cezalar paraya çevrilemez.

Birinci fıkrada belirtilen propaganda suçunun 5680 sayılı Basın Kanununun 3. maddesinde belirtilen mevkuteler vasıtası ile işlenmesi halinde, ayrıca sahiplerine de mevkute bir aydan az süreli ise, bir önceki ay ortalama satış miktarının yüzde doksanı kadar ağır para cezası verilir. Ancak verilecek para cezaları yüz milyon liradan az olamaz. Bu mevkutelerin sorumlu müdürlerine, sahiplerine verilecek para cezasının yarısı uygulanır ve altı aydan iki yıla kadar hapis cezası hükmolunur.

Birinci fıkrada belirtilen propaganda suçunun ikinci fıkrada yazılı mevkuteler dışında basılı eser ve sair kitle iletişim araçları ile işlenmesi halinde, sorumluları ve ayrıca kitle iletişim araçları sahipleri hakkında altı aydan iki yıla kadar hapis ve yüz milyon liradan üç yüz milyon liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur. Ayrıca bu fiilin radyo ve televizyonlar vasıtasıyla işlenmesi halinde mahkemece ilgili radyo ve televizyon kuruluşunun bir günden on beş güne kadar yayından men'ine karar verilir.

Birinci fıkrada yazılı fiillerin ikinci ve üçüncü fıkralarda yazılı kitle iletişim araçları ile işlenmesi halinde belirlenen ceza üçte birden yarıya kadar artırılır.

Mart günü TBMM'de kabul edildi. Bu paketle de düşünce özgürlüğü ile ilgili olarak Basın Kanunu'nda bazı değişiklikler yapıldı. Buna göre, kanunun Ek 1. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirildi ve üçüncü fıkrası yürürlükten kaldırıldı⁷:

“Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli güvenliğinin, kamu düzeninin ve genel ahlakın korunması, suç işlenmesinin önlenmesi ile Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun ve Anayasanın 174 üncü maddesinin kapsamında yer alan inkılap kanunları aleyhine işlenen suçlar için, tedbir yoluyla soruşturma safhasında cumhuriyet savcılığının talebi üzerine sulh ceza hakimince, kovuşturma safhasında görevli mahkemece her türlü basılmış eserin dağıtımının önlenmesine veya toplatılmasına karar verilebilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bu eserlerin dağıtımının önlenmesine veya toplatılmasına doğrudan doğruya Cumhuriyet savcılığınca yazılı olarak karar verilebilir. Bu halde Cumhuriyet savcısı kararını en geç yirmi dört saat içinde yetkili sulh ceza hakiminin onayına sunar. Sulh ceza hakimi kırk sekiz saat içinde kararını açıklar; aksi halde Cumhuriyet savcılığının kararı kendiliğinden hükümsüz sayılır.

Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, Cumhuriyetin temel ilkeleri ve milli güvenlik aleyhinde işlenmiş bir suçtan mahkumiyet halinde, faillerden bir veya birkaçına ait olmaları şartıyla suçu ihtiva eden mevkute veya mevkute sayılmayan basılmış eserlerin basımında kullanılan makineler ile diğer basım aletlerinin müsaderesine de karar verilir.”

Basın Kanunu'nun Ek 2. maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları da aşağıdaki şekilde değiştirildi⁸:

“Basın yoluyla işlenen ve Ek 1. maddede yazılı suçlardan mahkumiyet hallerinde, suç teşkil eden yazının yayımlandığı mevkutenin bir günden on beş güne kadar kapatılmasına da mahkemece karar verilebilir.”

“Birinci fıkraya göre kapatılmasına karar verilen mevkutenin yayınına kapatılma suresinde devam edenler veya o mevkutenin açıkça devamı niteliğini taşıyan yeni mevkute çıkaranlar bir aydan üç aya kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.”

Üçüncü Uyum Paketi

4771 sayılı “Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” dan oluşan Üçüncü Uyum Paketi, 3 Ağustos günü TBMM'de kabul edildi. Pakette düşünce özgürlüğü ile ilgili olarak TCY'de, Basın Kanunu'nda, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'da ve Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanunu'nda değişiklikler yer aldı.

-TCY'nin 159. maddesine aşağıdaki fıkra eklendi:

“Birinci fıkrada sayılan organları veya kurumları tahkir ve tezyif kastı bulunmaksızın, sadece eleştirmek

maksadıyla yapılan yazılı, sözlü veya görüntülü düşünce açıklamaları cezayı gerektirmez.”

-Basın Kanununun 5. maddesinin üçüncü fıkrasının (6) numaralı bendinde geçen “bu Kanunun ek birinci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan suçlar” ibaresi, “bu Kanunun ek 1. maddesinin birinci fıkrasında yer alan suçlar” şeklinde değiştirildi.

-Basın Kanununun 2. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirildi:

Madde 21.—9. maddenin birinci fıkrası ile 11. madde hükümlerine aykırı hareket edenler, on milyar liradan otuz milyar liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.

9. maddenin son fıkrasına göre yayımı durdurulan mevkutenin yayınına beyanname vermeden devam

⁷ Basın Kanunu'nun Ek 1 maddesinin değiştirilen birinci ve ikinci fıkralarının eski hali ile yürürlükten kaldırılan üçüncü fıkrası: Ek Madde 1.-Türk Ceza Kanunu'nun ikinci kitabının birinci babının 1, 2 ve 4. fasıllarında veya 311 veya 312. maddelerinde yazılı suçları veya Devlete ait gizli bilgileri ihtiva eden her türlü mevkute veya mevkute tanımına girmeyen diğer basılmış eserlerin dağıtımı, eserlerin basıldığı yerdeki sulh ceza hakiminin kararı ile ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise bu yerlerdeki Cumhuriyet Savcılığının yazılı kararı ile önlenir. Cumhuriyet Savcılığı, bu kararını en geç yirmi dört saat içinde sulh ceza hakimine bildirir. Hakim en geç kırk sekiz saat içinde kararını onaylanıp onaylanmaması hakkında karar verir. Onaylanmama halinde Cumhuriyet Savcılığının kararı hükümsüz kalır. Bu fıkraya göre verilen kararlar o yer Cumhuriyet Savcılığı tarafından eserin basıldığı ve dağıtıldığı yerlerdeki Cumhuriyet Savcılıklarına en seri vasıta ile bildirilir.

Yukarıdaki fıkrada sayılan suçlar ile Türk Ceza Kanunu'nun 426 ve 428. maddelerindeki suçları veya 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanunla veya 6187 sayılı Vicdan ve Toplanma Hürriyetinin Korunması Hakkında Kanunda yer alan suçları veya Devlete ait gizli bilgileri ihtiva eyedikleri iddiasıyla aleyhlerine soruşturma veya kovuşturmaya geçilmiş, her türlü basılmış eserlerin toplatılmasına, soruşturma safhasında sulh ceza hakimince, kovuşturma safhasında görevli mahkemece karar verilebilir. Ancak soruşturma safhasında gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcılığı da toplatma kararını yazılı olarak verebilir. Bu karar en geç yirmi dört saat içinde yetkili sulh ceza hakiminin onayına sunulur. Hakim, toplatmanın onaylanıp onaylanmaması hususunda kırk sekiz saat içinde karar verir. Kararın onaylanmaması halinde toplatma kararı hükümsüz kalır. Bu fıkra hükmüne göre verilen kararlar, o yer Cumhuriyet Savcılığınca tüm Cumhuriyet Savcılıklarına seri bir şekilde bildirilir.

Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitabının Birinci Babının 1, 2 ve 4. fasıllarında veya 312. maddenin ikinci fıkrasında yazılı suçların basın yoluyla işlenmesi sebebiyle mahkumiyet halinde, faillerden bir veya birkaçına ait olmaları şartıyla suçu ihtiva eden mevkute veya mevkute sayılmayan basılmış eserlerin basımında kullanılan makineler ile diğer basım aletlerinin müsaderelerine de karar verilir.

⁸ Basın Kanunu'nun Ek 2. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarının eski hali:

Ek madde 2- Basın yolu ile işlenen ve ek birinci maddenin üçüncü fıkrasında yazılı suçlarla milli güvenliğe ve genel ahlaka aykırı davranışlardan mahkumiyet hallerinde, suç teşkil eden yazının yayımlandığı mevkutenin üç günden bir aya kadar kapatılmasına da karar verilebilir.

Birinci fıkraya göre kapatılmasına karar verilen mevkutenin yayınına kapatılma süresinde devam edenler veya o mevkutenin açıkça devamı niteliğini taşıyan yeni mevkute çıkaranlar bir aydan altı aya kadar hapis ve yüz bin liradan üç yüz bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

edenler, yirmi milyar liradan altmış milyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

- Basın Kanununun 22. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirildi:

Madde 22. - Hakikate aykırı beyanname veren kimse, fiil başka bir suç oluştursa bile yirmi milyar liradan yüz milyar liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.

- Basın Kanununun 24. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirildi:

Madde 24. — 12. maddenin birinci fıkrası hükmünü yerine getirmeyenler hakkında otuz milyar liradan yüz milyar liraya kadar ağır para cezasına hükümlenir.

- Basın Kanununun 25. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirildi:

Madde 25. — 13. maddede yazılı şart ve vasıfları haiz olmayan kimseleri çalıştıranlar, onbeş milyar liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasıyla cezalandırılırlar.

- Basın Kanununun 30. maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirildi:

Yukarıdaki fıkralar hükümlerine aykırı hareket edenler, yirmi milyar liradan yüz milyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

- Basın Kanununun 33. maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirildi:

Bu yasağa aykırı hareket edenler, on milyar liradan otuz milyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

- Basın Kanununun 34. maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirildi:

Bu defter tutulmadığı veya deftere noksan ve yanlış malûmat geçirildiği veyahut savcılıkça talep vukuunda defter ve ihtiva etmesi gereken hususlar gizlendiği takdirde mevkutenin sahibi veya onun mümessili, bir milyar liradan on milyar liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.

11 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe giren 4778 sayılı yasanın 4. maddesi ile de basın yayın kuruluşları sahibi, yazişleri müdürü ve muhabirleri haber kaynaklarını açıklamaya zorlanamaz hükmü getirildi.

Yine Üçüncü Pakette yer alan Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 4. maddesi ve Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanunu'nun 2. maddesinde yapılan değişikliklerle de "anadilde yayın"

ve "anadilin öğrenilmesi" diyebileceğimiz haklarla da kültürel haklar konusunda başlangıç niteliğinde adımlar atıldı. (**Bkz. Kürt Sorunu**).

Yukarıda değinilen tüm değişikliklerin olumlu etki doğurabilmesinin, yargı organlarının anlayış ve yorumuna, başka bir deyişle "uygulamaya" bağlı olduğunu belirtmek gerekir. Avrupa Komisyonu tarafından 9 Ekim günü açıklanan "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Sürecine İlişkin 2002 Yılı İlerleme Raporu"nda Türkiye'de ifade özgürlüğünün mevzuatın yanı sıra, yargı süreçlerinde ortaya çıkan farklı yorumlar nedeniyle de kısıtlandığı belirtilerek "uygulama" sorununa dikkat çekildi. Raporda, "Günlük uygulamalar, kanunun yorumlanmasındaki farklılıkları göstermektedir. Sonuç olarak, açıklık, şeffaflık ve hukuki kesinlik açısından eksiklikler bulunmaktadır. Kanıtlar, bazı davalarda, aynı kanun hükmünü uygulayan hakimin beraat kararı verdiğini, başka bir davada ise farklı yönde bir karar çıktığını göstermektedir. Bu durum, kanunun yorumunun öngörülemezliği sorununu ortaya çıkarmaktadır" denildi.

Raporda, Avrupa Birliği'ne uyum yasaları çerçevesinde TCY'nin 159. ve 312. maddeleri ile TMY'nin 7. ve 8. maddelerinde yapılan değişikliklere önemli bir yer ayrıldı. Değişikliklerle "suçun mevcut tanımının korunduğu" ancak cezaların değiştirildiği, dolayısıyla yeni düzenlemelerin ancak "zamanla görülebileceği" vurgulandı. Raporda özetle şu görüşlere yer verildi:

"İfade özgürlüğü ile ilgili hükümlerdeki (TCY'nin 159, 312 ve TMY'nin 8. maddesi) değişikliklere rağmen, TCY'nin değiştirilmemiş diğer hükümlerinin, savcılar tarafından, ifade özgürlüğünü sınırlandıracak şekilde kullanılması yönünde belli bir eğilim mevcuttur. Bu husus, özellikle üniversitede seçimlik dil dersi için dilekçe veren öğrencilere uygulanan 169. madde açısından (yasadışı silahlı örgüte yardım ve yataklık) geçerlidir."

"... İlk yasal değişikliklerin Şubat ayında yürürlüğe girmesinden itibaren, mevzuattaki değişikliklere dayanarak birçok dava açılmıştır. Mahkeme kararları, yasal değişikliklerin uygulanmasında fazla tutarlı davranılmadığını göstermektedir. Bir dizi dava beraatla sonuçlanırken, benzer nitelikteki başka davalarda ağır cezalara hükmedilmiştir. Bu durum, hukuki kesinlik ilkesini zedelemektedir."

"... Şiddet içermeyen görüşlerini açıklamaktan dolayı cezaevinde bulunan kişiler sorunu çözümlenmemiştir."

1 - İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

Davalar

Akın Birdal

İHD eski Genel Başkanı ve Uluslararası İnsan Hakları Dernekleri Federasyonu (FIDH) Başkan Yardımcısı Akın Birdal hakkında 20 Ekim 2000 tarihinde Almanya'da katıldığı bir panelde "Ermenilere soykırım yapılmıştır. Türkiye, özür dilemelidir" dediği iddiasıyla açılan dava yıl içinde devam etti. Davada, Birdal'ın TCY'nin "Türklüğü alenen tahkir ve tezyif etmek" suçuna ilişkin 159/1. maddesi uyarınca hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyor.

Akın Birdal hakkında İHD Diyarbakır Şubesi'nin 20 Mart 2001 tarihinde düzenlediği "Çok Kültürlülük ve İnsan Hakları" konulu panelde yaptığı konuşmayla "yasadışı örgüte yardım ettiği" iddiasıyla açılan dava Kasım ayında beraatle sonuçlandı. Ancak Ankara DGM Başsavcısı kararı temyiz etti.

Eren Keskin

Eren Keskin hakkında, 25 Kasım 2001 tarihinde İstanbul Tanık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde düzenlenen "Kadına yönelik şiddet" konulu paneldeki konuşmasında "bölücülük propagandası" yaptığı iddiasıyla dava açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, panelde Keskin'in "Kürdistan bölgesinde cezaevindeki bir kadının tacize uğradığını açıklamasında hiçbir şansı bulunmamaktadır. Örneğin Mardin-Midyat cezaevlerinde Kürdistan'daki savaş sırasında kadınlara taciz istatistik verilerine göre ilk sırayı polis, jandarma, korucular almakta" şeklinde konuştuğu belirtildi. Dava, 11 Nisan günü başladı. 4 Temmuz günü yapılan duruşmada esas hakkındaki görüşünü açıklayan DGM Savcısı, Keskin'in, TMY'nin 8. maddesi uyarınca cezalandırılmasını istedi.

26 Aralık günü yapılan duruşmada söz alan Keskin, konuşmasında kadına yönelik devlet kaynaklı şiddetten ve devlet güçleri tarafından cinsel taciz ve tecavüze uğrayan kadınlardan söz ettiğini belirterek, "Derneğimizde bu olaylara maruz kalmış 165 kadın müvekkilimiz var. Kadına yönelik şiddet yaşamın her anında var ve devlet güçlerinin kadına yönelik cinsel şiddet uyguladığı bu durum karşısında da Türk hukuk sisteminin yetersiz olduğunu söyledim" dedi. Konuşmada "Kürdistan" tabirini de kullandığını belirten Keskin, "Ben bu tabiri günlük yaşamımda da kullanıyorum" diye konuştu.

Keskin hakkında ayrıca, 16 Mart günü Almanya'da Alevi Kadınlar Birliği tarafından düzenlenen 'Kadın Hakları-İnsan Hakları' konulu konferansta yaptığı konuşma nedeniyle TCY'nin 312. maddesi uyarınca dava açıldı. 20 Eylül günü İstanbul DGM'de yapılan ilk duruşmada konuşan Keskin panele kendisiyle birlikte

Milletvekili Sema Pişkinsüt ve Prof. Dr. Necla Arat'ın da katıldığını hatırlattı ve "Prof. Dr. Necla Arat'ın ihbarı üzerine hakkımda dava açılmıştır. Demokratik ülkelerde böylesi bir ihbar ile dava açılmaz. Ben konuşmamda ordunun her eve girip kadınlara tecavüz ettiğini söylemedim. Ama faillerden 115'nin polis, 34'nün ise jandarma görevlisi olduğunu söyledim. Çünkü bizim 'gözetiminde cinsel taciz ve tecavüze karşı hukuk bürosu' adı altında bir büromuz var. Bize süreklili başvuru yapılmakta. Bu konuşmamı oradaki verilere dayandırarak yaptım. İddianamede belirtildiği gibi 'Kürdistan' kelimesini kullandım. Ancak bunu bölücülük anlamında kullanmadım. Kaldı ki Kürtlerle Türklerin bir arada yaşamasından yanayım. 'Kürdistan' kelimesini bölgeyi tanımlamak için kullanmadım. Mustafa Kemal de 'Kürdistan' kelimesini bu anlamıyla kullanmıştır" dedi. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Eren Keskin hakkında aynı konuşmada "polise ve orduya hakaret ettiği" iddiasıyla başka bir dava daha açıldı. Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada Keskin'in TCY'nin 159. maddesi uyarınca cezalandırılması isteniyor.

Keskin hakkında sözkonusu konuşması nedeniyle Mart ve Nisan aylarında özellikle Doğan Grubu'na ait basın yayın organlarında karalama kampanyası başlatıldı. 8 Nisan günü Hürriyet gazetesi yazarı Fatih Altaylı, Radyo D'de sunduğu "Bab-ı Ali Yokuşu" adlı programda, Keskin'in cinsel taciz üzerine yaptığı konuşmaya değinerek "Ben bu Eren Keskin'i ilk gördüğüm yerde cinsel tacizde bulunmazsam namerdim" dedi. Keskin'in İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'na yaptığı suç duyurusu sonucunda Altaylı hakkında TCY'nin "yayın yoluyla hakaret" suçunu düzenleyen 480/1-4 maddesi uyarınca açılan dava Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde devam ediyor. Davanın bir sonraki duruşması 29 Nisan 2003 tarihinde yapılacak.

Eren Keskin ve İHD İstanbul Şubesi eski Yönetim Kurulu üyeleri hakkında, "Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk'e hakaret ettikleri" iddiasıyla açılan dava 12 Kasım günü sonuçlandı. Ankara 8. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada, Eren Keskin, Kiraz Biçici, Doğan Genç, Leman Yurtsever, Oya Ersoy Ataman, Mukaddes Alataş ve Gülseren Yoleri hakkında basın açıklamasında geçen sözlerin "eleştiri sınırları içinde olduğu" gerekçesiyle beraat kararı verildi. Dava, 10 Nisan 2001 tarihinde İHD İstanbul Şubesi tarafından dönemin Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk'e çekilen "F tipi cezaevi can almaya devam ediyor" başlıklı faksta yer alan "...Adalet Bakanı, 19 Aralık operasyonu öncesi verdiği sözleri, yaptığı yorumları unuttu... Kör bir inadın içerisinde... Evet, Sayın Tantan ve Türk verdiğiniz sözlerin hiçbirini tutmadınız... Cezaevlerini ölüm yuvalarına çevirdiniz... İzlediğiniz insan hakları

karşıtı politikalar ve kör inadinızdan derhal vazgeçmenizi istiyoruz..” sözleri üzerine açılmıştı. İddianamede, Eren Keskin ve 6 yönetim kurulu üyesinin TCY'nin “sövme” suçunu düzenleyen 482/1-4 ve “resmi sıfatlı kişilere karşı işlenen suçlarda cezanın artırılmasına” ilişkin 273. maddeleri uyarınca cezalandırılması isteniyordu.

Eren Keskin hakkında, 8 Ocak günü “Üniversitelere Çağrı”, 14 Şubat günü “Anadil Hakkı-Anadilden Yoksun Bırakılmak”, 19 Mart günü “İnsan Hakları Bülteni” ve 21 Mart günü “Bugün 21 Mart Newroz Bayramı” başlıklı bildirimleri dağıtarak “yasadışı örgüte yardım ettiği” iddiasıyla Mayıs ayında dava açıldı. İddianamede, Keskin'in “PKK'nin hareketlerini kolaylaştırdığı ve örgüte yardım suçunu işlediği” öne sürülerek TCY'nin 169. maddesi uyarınca cezalandırılması istendi. Dava 26 Aralık günü İstanbul DGM'de yapılan duruşmada beraatle sonuçlandı.

Eren Keskin hakkında, 19-22 Nisan 2001 tarihlerinde Marsilya'da yayınlanan iki Fransız gazetesine verdiği demeçler nedeniyle açılan dava, 27 Aralık günü sonuçlandı. Kartal 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada, Keskin beraat etti. Keskin, “yabancı ülkede cumhuriyete hakaret ettiği” iddiasıyla yargılanıyordu.

Eren Keskin Kasım ayında, 1999 yılında Medya Güneşi dergisinde yayımlanan bir röportajı nedeniyle TMY'nin 8. maddesi uyarınca aldığı 1 yıl 1 ay 1 gün hapis cezası nedeniyle TBB tarafından bir yıl süreyle meslekten uzaklaştırıldı. Keskin'in meslekten geçici olarak ihracına ilişkin karar, birçok sivil toplum örgütü tarafından eleştirildi.

Kararla ilgili olarak İHD'den yapılan açıklamada da, “Keskin hakkındaki mahkumiyet ve ceza 4616 sayılı yasaya göre ertelendi. TBB kendi mensubu hakkında karar verirken, kabul edilemeyecek nedenlerle, ertelemeyi yok saydı. Hukukumuzda; hangi nedenle olursa olsun cezanın ertelenmesi durumlarında, (Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un 6. maddesi uyarınca ya da 4616 sayılı yasa gibi özel bir yasa hükmü ile), asıl cezayla birlikte buna bağlı fer'i cezalar ile hak yoksunluklarının da ertelenmiş olacağı hususu tartışmasızdır. TBB'nin yargı kararını bilmemesi düşünülemez. TBB'yi ve kararı onaylayan Adalet Bakanlığı'nı şiddetle kınıyoruz.” denildi.

Eren Keskin, 29 Kasım günü TBB kararının iptali istemi ile İstanbul 11. İdare Mahkemesi'ne başvurdu. Başvuruda, TBB'nin verdiği 1 yıllık “meslekten men” cezasının iptal edilmesi, karar verilene kadar geçecek süre zarfında da Keskin'in mesleğini yapabilmesi için “yürütmenin durdurulması” istendi.

Fikret Başkaya

Fikret Başkaya'nın TMY'nin 8. maddesinde yapılan değişiklik uyarınca “infazının durdurularak tahliye edilmesi” yönündeki talebi, Nisan ayı içinde Ankara

DGM tarafından reddedildi. Ancak DGM, davanın yeniden görülmesi talebini kabul etti. Başkaya'nın yeniden yargılanmasına 10 Mayıs günü başlandı. Duruşmada savunmasını yapan Avukat Aydın Erdoğan, TMY'nin 8/1. maddesinde geçen “yazılı, sözlü veya görüntülü propaganda” ibaresinin Anayasa'nın öngördüğünden daha fazla sınırlama getirdiğini ifade ederek, Başkaya'nın infazının durdurulmasını ve bu ibarenin yasadan çıkarılması için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasını istedi. Dava 7 Haziran günü sonuçlandı. Mahkeme Başkaya'ya yine TMY'nin 8. maddesi uyarınca 1 yıl 4 ay hapis cezası verdi. Başkaya'nın avukatı kararı temyiz etti.

Özgür Bakış gazetesinde 1 Haziran 1999 tarihinde yayınlanan “Tarihi Dava mı?” başlıklı yazısında “bölücülük propagandası yaptığı” iddiasıyla yargılanan Doç. Dr. Fikret Başkaya, 1 yıl 4 ay hapis ve 1 milyar 66 milyon para cezasına mahkum edilmişti. Başkaya, kararın 26 Ocak 2001 tarihinde Yargıtay tarafından onanması üzerine 29 Haziran 2001 tarihinde cezaevine girmişti. Davada, gazetenin sahibi Halis Doğan ve Yazışmaları Müdürü Hasan Deniz de para cezasına mahkum edilmişti.

Başkaya, cezasını tamamlayarak 27 Haziran günü tutuklu bulunduğu Kalecik Cezaevi'nden tahliye edildi.

Ayşe Batumlu, Adnan Güneş

İHD Bursa Şube Başkanı Ayşe Batumlu ve Tuncelililer Derneği Başkanı Adnan Güneş hakkında 26 Aralık 2001 tarihinde F tipi cezaevleriyle ilgili basın açıklaması nedeniyle TCY'nin 312/1. maddesi uyarınca dava açıldı. Bursa 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Ayşe Batumlu

İHD Bursa Şube Başkanı Ayşe Batumlu hakkında 24 Kasım 2001 ve 19 Aralık 2001 tarihlerinde yaptığı açıklamalarla ilgili olarak TCY'nin 159. maddesi uyarınca açılan dava 11 Ekim günü sonuçlandı. Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada Batumlu beraat etti.

Mustafa Yağcı

Avukat Mustafa Yağcı hakkında 28 Şubat 2000 tarihinde bir dava nedeniyle yazdığı dilekçe ile ilgili olarak TCY'nin “görevli memura hakaret” suçuna ilişkin 266. maddesi uyarınca açılan dava 10 Aralık günü sonuçlandı. Bursa 1. Ağır Ceza Mahkemesi Yağcı'yı 6 ay hapis cezasına mahkum etti. Ceza daha sonra 851 milyon TL para cezasına çevrilerek ertelendi.

Hasan Mezarıcı

13 Mayıs 1992 tarihinde Güney Afrika eski Devlet Başkanı Nelson Mandela'ya çektiği bir telgrafta Atatürk'ün manevi şahsiyetine hakaret ettiği gerekçesiyle hakkında kesinleşmiş 1 yıl hapis cezası bulunan eski milletvekili Hasan Mezarıcı, 5 Şubat günü cezaevine girdi. Mezarıcı, Edirne İpsala Cezaevi'nde

cezasını tamamlayarak 6 Mayıs günü tahliye oldu.

Mezarıcı, kendisine verilecek olan Atatürk Barış Ödülünü reddeden Nelson Mandela'ya gönderdiği telgrafta "İnsanlık tarihinin sayılı diktatörlerinden olan Mustafa Kemal adına barış ödülünü reddetmeniz sebebiyle sizi tebrik ediyorum" dediği gerekçesiyle Ankara 5. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yargılanmış ve 19 Aralık 1998 tarihinde 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun'un 1/1. maddesi uyarınca 1 yıl hapis cezasına mahkum edilmişti.

Ahmet Mahmut Ünlü

Kamuoyunda "Cüppeli Ahmet Hoca" olarak bilinen Ahmet Mahmut Ünlü, İstanbul DGM'nin verdiği hapis cezasının Yargıtay 8. Ceza Dairesi tarafından onanması üzerine 18 Ocak günü tutuklanarak cezaevine gönderildi. Ünlü 17 Ağustos 1999 depreminden sonra "dini gereklere uygun yaşamayanların felakete uğradığı" yönündeki konuşması nedeniyle TCY'nin 312. maddesi uyarınca yargılanmış ve 2 yıl 7 ay 3 gün hapis cezasına mahkum edilmişti. Hapis cezası Yargıtay tarafından 21 Haziran 2001 tarihinde onanmıştı.

Ahmet Mahmut Ünlü, TCY'nin 312. maddesindeki değişikliğin ardından İstanbul DGM'de yeniden yargılandı ve 29 Mart günü aynı cezaya mahkum edildi. Ünlü, Ekim ayında cezasını tamamlayarak tutuklu bulunduğu Bandırma Cezaevi'nden tahliye edildi.

Sultan Oğraş

HADep Nusaybin (Mardin) İlçe Örgütü Kadın Kolları Başkanı Sultan Oğraş hakkında 7 Ocak günü Medya TV'de yayınlanan bir programda yaptığı konuşma nedeniyle açılan dava sonuçlandı. 13 Ağustos günü Diyarbakır DGM'de yapılan duruşmada, Oğraş'a TCY'nin "yasadışı örgüte yardım" suçuna ilişkin 169. maddesi uyarınca 3 yıl 9 ay hapis cezası verildi. Sultan Oğraş cezaevinde kaldığı süre nedeniyle tahliye edildi.

İbrahim Güçlü

HAK-PAR Genel Başkan Yardımcısı İbrahim Güçlü hakkında 22 Ocak günü Mersin'de düzenlediği basın toplantısında Kürt sorunu ile ilgili olarak yaptığı konuşma nedeniyle Adana DGM'de açılan dava 29 Mart günü sonuçlandı. Güçlü, TMY'nin 8/1. maddesi uyarınca 1 yıl hapis cezası ve 1 milyar TL ağır para cezasına mahkum edildi.

Osman Baydemir, Kenan Çetin, Cafer Demir

İHD Elazığ Şubesi tarafından 21 Nisan 2001 tarihinde düzenlenen "Dayanışma Gecesi"nde yaptıkları konuşmalar nedeniyle İHD Genel Başkan Yardımcısı Osman Baydemir, Elazığ Şube Sekreteri Kenan Çetin ve Elazığ Şube Başkanı Cafer Demir hakkında TCY'nin 312. maddesi uyarınca açılan dava 11 Nisan günü sonuçlandı. Malatya DGM, "suçun yasal unsurları oluşmadığından" sanıkların beraatine karar verdi.

Hüseyin Aygün, Murat Polat

Tunceli Baro Başkanı Hüseyin Aygün hakkında "Kürtçe eğitim için dilekçe veren öğrencilerin karşılaştığı baskıları protesto etmek amacıyla yaptığı basın açıklaması" nedeniyle açılan dava 3 Eylül günü sonuçlandı. Malatya DGM'de yapılan duruşmada, Aygün hakkında beraat kararı verildi.

Hüseyin Aygün ve Eğitim-Sen Şube Başkanı Murat Polat hakkında, Eğitim-Sen Tunceli Şubesi'nin Genel Kurulu'nda yaptıkları konuşmalarda "Kürtçe eğitim isteyenlere uygulanan baskıları kınamak ve bu kişilere yasal haklarını hatırlatmak" suretiyle "PKK kararlarını destekledikleri, yasadışı örgüt propagandası yaptıkları ve yasadışı örgüte yardım ettikleri" iddiasıyla açılan dava da Malatya DGM'de 3 Eylül günü beraatle sonuçlandı.

Siirt Belediyesi Halk Tiyatrosu Oyuncuları

Dario Fo'nun "Ödenmeyecek Ödemiyoruz" adlı oyunu sahneye Siirt Belediyesi Halk Tiyatrosu'nun 14 oyuncusu hakkında "orduya ve polise hakaret ettikleri" iddiasıyla Haziran ayında dava açıldı. Siirt Asliye Ceza Mahkemesi'nde TCY'nin 159. maddesi uyarınca açılan davada Mizgin Karadağ, Gülnur Kaya, Bedri Erdemci, Ayfer Sevimli, Serpil Ercan, Ercin Berrak, Alper Göyer, Sabahattin Kaya, Zülfü Kaya, Şoreş Yetiş, Lokman Hekimoğlu, Abbas Dayan, Veysel Akcan ve Ekrem Oktay adlı oyuncular yargılanıyor.

Necmettin Erbakan

Kapatılan RP eski Genel Başkanı Necmettin Erbakan hakkında 26 Temmuz günü Balıkesir'de yaptığı konuşmada kullandığı "SP fabrikadır. Müslümanı alır, şuurlu müslüman yapar. Bir insanın başına cihad çivisi çakılırsa bu insan şuurlu müslüman olur" sözleriyle "halkı kin ve düşmanlığa tahrik ettiği" iddiasıyla İstanbul DGM tarafından açılan soruşturma 4 Ekim günü takipsizlikle sonuçlandı. Soruşturmayı yürüten Savcı Nazmi Kadir Yelkenci "AB uyum yasaları çerçevesinde TCY'nin 312. maddesinde yapılan değişiklikler de gözönüne alarak konuşmada suç unsuruna rastlanmadığını" ifade etti.

Necmettin Erbakan'ın avukatı Mehmet Ener'in TCY'nin 312. maddesinde yapılan değişiklik uyarınca müvekkilinin 25 Mart 1994 tarihinde Bingöl'de yaptığı konuşma nedeniyle yeniden yargılanması için Diyarbakır DGM'ye yaptığı başvuru kabul edildi. Davaya 22 Ekim günü Diyarbakır DGM'de başlandı. Ener duruşmada, Erbakan hakkında verilen ve adli sicil kaydında yer alan mahkumiyetin, TCY'nin 312/2. maddesini yeniden düzenleyen 4744 sayılı yasa, 3682 sayılı Adli Sicil Yasası ve 4454 sayılı yasa uyarınca kaldırılmasını, bu konudaki adli sicil kaydının da silinmesini istedi. DGM Savcısı ise yasa değişikliğinin 312. maddesinin birinci fıkrasını yürürlükten kaldırmadığını belirterek Erbakan'ın konuşmasını "düşünce açıklama özgürlüğü" kavramı çerçevesinde

değerlendirmenin mümkün olmadığını savundu. DGM Savcısı, "Hükümlünün konuşmasında; daha çok kendi partisinin taraftar ve sempatanlarından oluşan kitleyi kendilerinden farklı düşünenlere karşı, din ve ırk motifi altında kin ve düşmanlığa açıkça tahrik ettiği, bu tahrikin de kamu düzeni için tehlikeli olabilecek nitelikte bulunduğu anlaşılmıştır" dedi. Duruşma, Ener'in savunmasını hazırlaması için ertelendi. Dava yıl içinde sonuçlanmadı. Necmettin Erbakan, konuşmasında "halkı kin ve düşmanlığa tahrik ettiği" gerekçesiyle 10 Mart 2000 tarihinde Diyarbakır DGM tarafından 1 yıl hapis cezasına mahkum edilmişti.

Ankara DGM Savcısı Nuh Mete Yüksel, 12 Nisan günü gazetelerde yer alan "radikal İslamcı örgütlerin 'cihadın her Müslüman için dini görev haline geldiğini' ilan ettikleri bildiride, kapatılan RP'nin Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın da imzasının bulunduğu" yönündeki haberleri ihbar kabul ederek inceleme başlattı. Daha sonra Erbakan hakkında soruşturmaya gerek olmadığına karar verildi.

Mustafa Başoğlu

Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası (Sağlık-İş) Genel Başkanı Mustafa Başoğlu hakkında, "Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin düzenlediği bir toplantıda "başörtüsü yasağının Anayasa'ya aykırı olduğu" yönündeki konuşması nedeniyle açılan davalar beraatle sonuçlandı. Başoğlu hakkında TCY'nin 312/1. maddesi uyarınca "halkı kanunlara uymamaya teşvik ettiği" iddiasıyla Sivas 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan dava ise 23 Ekim günü "suçun unsurlarının oluşmadığı" gerekçesiyle beraatle sonuçlandı. Ancak karar Sivas Cumhuriyet Savcısı tarafından temyiz edildi.

Başoğlu hakkında aynı suçlamayla Ankara 20. Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan dava da 22 Ekim günü "suç unsurlarının oluşmadığı gerekçesiyle" beraatle sonuçlandı. Bu karar da Cumhuriyet Savcısı tarafından temyiz edildi.

Başoğlu hakkında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yaptığı benzer bir konuşma sebebiyle İstanbul Üsküdar Cumhuriyet Savcılığı tarafından başlatılan incelemede de takipsizlik kararı verilmişti.

Memed Uzun

Memed Uzun hakkında, 2000 yılının Ocak ayında Eğitim-Sen Diyarbakır Şubesi tarafından düzenlenen "Dil, Edebiyat ve Kültür" konulu panelde yaptığı konuşmada "bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla 1 Şubat günü Diyarbakır DGM tarafından tutuklama kararı çıkartıldı. Uzun'un avukatı Hasip Kaplan kendisi ve müvekkilinin "duruşma ve cezadan sonradan haberdar edildiklerini" ifade etti. Davanın 8 Mart günü yapılan duruşmasında, Uzun'un avukatları İhsan Biçici, Mustafa Özer ve Muharrem Erbey, müvekkillerinin 14 Nisan günü İstanbul DGM'de görülen bir davada tanıklık yapmak için İstanbul'a geleceğini belirterek havaalanında gözaltına alınmaması için hakkındaki

gyabi tutuklama kararının kaldırılmasını istediler. DGM, Memed Uzun hakkındaki gyabi tutuklama kararını kaldırdı. Dava 19 Nisan günü yapılan duruşmada beraatle sonuçlandı.

Oktay Konyar

Bergama Çevre Yürütme Kurulu Başkanı Oktay Konyar, 12 Nisan günü, Soma (Manisa) Eğitim-Sen şubesinde düzenlenecek basın toplantısı hakkında bildirimde bulunmak için gittiği Soma Emniyet Müdürlüğü'nde polislerle tartıştığı gerekçesiyle tutuklandı. Hakkında, "hakaret" suçlamasıyla dava açılan Konyar 26 Nisan günü yapılan ilk duruşmada tahliye edildi. Dava 12 Eylül günü sonuçlandı. Soma Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada, Konyar 5 ay hapis cezasına mahkum edildi. Ceza, Konyar'ın duruşmalardaki iyi hali ve cezaevinde kaldığı süre nedeniyle 1 milyar 272 milyon lira para cezasına çevrildi. (Bkz. Örgütlenme Özgürlüğü)

Noam Chomsky

Noam Chomsky hakkında, 14 Şubat günü Diyarbakır'da düzenlenen toplantıda "Ben umut ediyorum ki özerk bir Kürdistan olacaktır" sözleri nedeniyle Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından başlatılan inceleme Nisan ayında takipsizlikle sonuçlandı.

Hasan Celal Güzel

Yeniden Doğuş Partisi (YDP) eski Genel Başkanı Hasan Celal Güzel hakkında "Halkı askerlikten soğuttuğu" iddiasıyla Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nde açılan davanın sonucu 10 Mart günü Resmi Gazete'de yayınlandı. Kararda Güzel'in "suçun, yasal unsurları oluşmadığı" gerekçesiyle beraatine karar verildiği bildirildi. 28 Aralık 2001 tarihli kararın Güzel'in "bilinen tüm adreslerinde bulunamaması nedeniyle tebliğ edilemediği" kaydedildi.

Güzel hakkında, Ayaş Cezaevi'nden 10 Mayıs 2000 tarihinde tahliye olurken yaptığı konuşmada, "yargıya hakaret ettiği" gerekçesiyle açılan dava, 19 Eylül günü sonuçlandı. Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesinde yapılan duruşmada Güzel "konuşmada suç unsuru olmadığı" gerekçesiyle beraat etti. İddianamede, Güzel'in "Hakkı, hukuku, milletin değerlerini, inançlarını, savduğum için zorbalardan cezaevine yatırdım. Cunta yönetiminin siyasileştirdiği hukukun neticesinde, bir avuç siyasallaşmış kişinin yanlış ve taraflı kararıyla hakkı, hukuku savduğum halde 5 ay haksız yere burada kaldım... Bu devleti her türlü kuruluşu ile en iyi ben tanıyorum. Tanıdıkça zorba devletten hukukun üstünlüğüne geçmenin gereğini daha iyi fark ettim... dediği gerekçesiyle TCY'nin 159/1. maddesi uyarınca hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyordu.

Sacit Kayasu

12 Eylül askeri darbesinin lideri Kenan Evren hakkında ölüm cezası istemiyle dava açtığı için görevinden uzaklaştırılan eski Adana Cumhuriyet Savcısı Sacit

Kayasu hakkında, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) üyelerine hakaret ettiği iddiasıyla Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nde görülen dava 1 Şubat günü sonuçlandı. Yargıtay, Kayasu'ya önce 6 ay 20 gün hapis cezası verdi, daha sonra cezayı 608 milyon lira para cezasına çevirerek erteledi. Kayasu daha önce de "görevini kötüye kullandığı" gerekçesiyle 988 milyon lira para cezasına mahkum edilmiş, karar 15 Mayıs 2001 tarihinde Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından onanmıştı. Kayasu hakkında Evren hakkındaki iddianamesinde "orduya hakaret ettiği" suçlamasından ise beraat kararı verilmiş ancak karar iki kez Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından bozulmuştu.

Cezayir Serin

Diyarbakır'ın Suriçi beldesi Belediye Başkanı Cezayir Serin hakkında Fransa'da yayınlanan Nord Littoral gazetesine verdiği demeçle ilgili olarak TMY'nin 7. maddesi uyarınca açılan dava 27 Şubat günü sonuçlandı. Diyarbakır DGM, Serin hakkında beraat kararı verdi.

Coşkun Ak

İnternet şirketi Superonline'nin eski Interaktif Bölümler Koordinatörü Coşkun Ak'ın, "Forum" sayfasında yayınlanan bir mesaj nedeniyle yeniden yargılanmasına 12 Şubat günü başlandı. İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşma, TCY'nin 159. maddesinde yapılan değişikliğin Resmi Gazete'de yayınlanmasının beklenmesi için 12 Mart gününe ertelendi. 12 Mart günü yapılan duruşmada, mahkeme, internette işlenen suçlarla ilgili yasal düzenleme bulunmamasına karşın suçun 4 kez işlendiği gerekçesiyle, Coşkun Ak'ı 40 ay hapis cezasına mahkum etti. Ceza, 6 milyon lira para cezasına çevrildi. "Forum" bölümüne "Bir İnsan" takma adıyla gönderilen bir mesajın kaldırılmasını isteyen Macit Musal adlı kişinin şikayeti üzerine Coşkun Ak hakkında dava açılmıştı. 27 Mart 2001 tarihinde sonuçlanan davada Ak 40 ay hapis cezasına mahkum edilmiş, Yargıtay 9. Ceza Dairesi ise kararı, "eksik soruşturma" gerekçesiyle 2001 yılı Kasım ayında bozmuştu.

Aydın Sanatçı Girişimi

"Aydın Sanatçı Girişimi" üyeleri hakkında "yasadışı örgüte yardım ettikleri" iddiasıyla açılan dava 8 Nisan günü Ankara DGM'de yapılan ilk duruşmada beraatla sonuçlandı. Girişim üyeleri Ahmet Telli, Şükrü Erbaş, Zerrin Taşpınar, Selma Ağabeyoğlu, Fettah Köleli, Hüseyin Şahin, Aydın Çubukçu, İlhan Akalın, Abdullah Aydın, Ali Balkız, Oktay Etiman, Yılmaz Demiral, Necmettin Salaz, Kuvvet Yurdakul ve fotoğraf sanatçısı Mehmet Özer hakkında, cezaevlerindeki ölüm oruçlarına dikkat çekmek amacıyla yaptığı bir basın açıklaması nedeniyle 2001 yılında dava açılması üzerine 24 Eylül 2001 tarihinde kendileri hakkında suç duyurusunda bulunmuşlar ve haklarında dava açılmıştı.

Koma Denge Aşiti

Koma Denge Aşiti adlı müzik grubunun üyeleri Raci Özçelik, Sedat Işık, Ümit Ceyhan, Zahir Aksu ve Asurhan İbrahim hakkında, 25 Eylül 1999 tarihinde Bursa'da düzenlenen bir düğünde seslendirdikleri Kürtçe şarkılarla "yasadışı örgüte yardım ve yataklık ettikleri" iddiasıyla açılan dava Haziran ayında sonuçlandı. İstanbul DGM, sanıkları TCY'nin 169. maddesi uyarınca 3 yıl 9'ar ay ağır hapis cezasına mahkum etti. Sanatçıların avukatları Aysel Tuğluk ve Firat Aydınkaya kararı temyiz etti.

Hasan Basri Aydın

Öğretmen Hasan Basri Aydın (70) hakkında "Cumhurbaşkanı'na, Meclis'e ve hükümete hakaret ettiği" iddiasıyla açılan dava 15 Mart günü sonuçlandı. İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi, Aydın'ı TCY'nin 159. maddesi uyarınca 40 ay hapis cezasına mahkum etti. Aydın hakkında çeşitli tarihlerdeki yazı ve konuşmaları nedeniyle açılan dört dava birleştirilmişti. Hasta mahkumlar Murat Dil ve Sevgi İnce tedavi edilmediği için verdiği suç duyurusu dilekçesinde Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Başbakan Bülent Ecevit, Başbakan Yardımcısı Devlet Bahçeli, Meclis ve Milli Güvenlik Kurulu'nu "ülkeyi iyi yönetmemek ve çeteler kurarak cinayet işlemekle" suçlayan Aydın hakkındaki son dava, 26 Ocak 2001 tarihinde Adalet Bakanlığı hakkında suç duyurusunda bulunduğu dilekçesi nedeniyle açılmıştı. Hasan Basri Aydın cezasının Yargıtay'da onanması üzerine 12 Kasım günü cezaevine girdi. Aydın'ın kalp damarlarında tıkanma, sağ bacağında da felç olduğu bildirildi.

Alp Ayan, Mehmet Barındık, Abdülbari Yusufoglu⁹

13 Ocak 2001 tarihinde İzmir'de F tipi cezaevleri ve 19 Aralık 2000 cezaevleri operasyonu nedeniyle düzenlenen basın açıklamasında "Adalet Bakanlığı'na ve Bakan Hikmet Sami Türk'e hakaret edildiği" iddiasıyla TLHV İzmir Temsilciliği çalışanı Dr. Alp Ayan, Limter-İş Sendikası yöneticisi Mehmet Barındık ve Abdülbari Yusufoglu hakkında açılan dava 10 Haziran günü sona erdi. İzmir 4. Ağır Ceza Mahkemesi, Alp Ayan'ı 1 yıl 1 gün, Barındık'ı da 1 yıl hapis cezasına mahkum etti. Yusufoglu hakkındaki dava ise düştü. Basın açıklaması nedeniyle "izinsiz gösteri düzenlendiği" iddiasıyla İzmir 4. Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan dava 26 Nisan 2001 tarihinde yapılan ilk duruşmada beraatla sonuçlanmıştı.

Alp Ayan, Mert Zengin, Ecevit Piroğlu, Gonca Çoban

Dr. Alp Ayan, Mert Zengin, İHD İzmir Şube Yönetim Kurulu üyesi Ecevit Piroğlu ve tutuklu yakını Gonca Çoban hakkında 10 Şubat 2001 tarihinde İzmir'de Hücre Karşıtı Platform tarafından yapılan F tipi cezaevlerine ilişkin basın açıklamasında "Adalet Bakanlığı'na ve devletin askeri kuvvetlerine hakaret

⁹ Abdülbari Yusufoglu 20 Eylül 2001 tarihinde ölüm orucunda öldü

edildiği” iddiasıyla TCY’nin 159. maddesi uyarınca açılan davaya 30 Aralık günü devam edildi.

İzmir 1. Asliye Ceza Mahkemesi’nde yapılan duruşmayı, Uluslararası İşkence Kurbanları Tedavi-Rehabilitasyon Merkezi (IRCT) Onursal Genel Sekreteri Dr. Inge Genefke, Dünya Psikiyatri Birliği (WPA) temsilcisi Dr. Marianne Kastrup, Avrupa Parlamentosu üyesi Torben Lund, Uluslararası Af Örgütü (AI) Medikal grubundan Dr. Astrid Sochting, Freihart Regner, Nükleer Savaşa Karşı Hekimler Birliği (IPPNW) temsilcileri Dr. Gisela Penteker, Dr. Waltraud Wirtgen, Berlin İşkence Kurbanları Tedavi Merkezi ve Berlin Tabip Odası temsilcisi Britta Jenkins, Kızıl Haç Örgütü’nden Per Stadig, İnsan Hakları Dernekleri Uluslararası Federasyonu temsilcileri Elsa Le Penec, Catherine Teule izledi. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Yücel Tunca

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi tarafından Mayıs ayında düzenlenen 2. Kültür ve Sanat Festivali çerçevesinde dia gösterisi düzenleyen fotoğraf sanatçısı Yücel Tunca hakkında Temmuz ayında dava açıldı. Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, Tunca’nın silahlı kişilerin kırsal alandaki fotoğraflarını gösterirken bir başka projeksiyon makinesinden “Sen oğul oğul, kız kız, insan insan öldürülürken koşup gelmediğimi, sen ağaç ağaç, köy köy yakılırken karış karış mayınlanırken..”, kontrol noktasında görev yapan askerlerin fotoğrafları gösterilirken de “Biliyorum sen yine de bağışlarsın, bağışla. Silahların önüne çıkıp da durun diyemedim. Bağışla, ateşi söndüremedim, acıları dindiremedim, bağışla” dizeleriyle “Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde insanların öldürülmesi, köylerin yakılması, mayınlanması olaylarının sorumlusu olarak güvenlik güçlerini gösterdiği” ileri sürüldü. Tunca ise dia gösterisinde yer alan silahlı kişilerin iddianamede yer aldığı gibi PKK militanı değil Hakkari’deki Jirki ve Pinyaniş aşireti mensubu korucular olduğunu belirtti. Tunca, “Söz konusu fotoğraflar, 1994’te Panaroma ve Turkuaz dergilerinde de yayımlandı. Bu dia gösterisini OHAL dışında birçok yerde yaptım. Ancak OHAL bölgesindeki bu durum, çifte standardı dışı vuruyor” dedi.

Dava 12 Ekim günü Diyarbakır DGM’de yapılan duruşmada beraatle sonuçlandı. DGM’nin beraat kararı “Okunan şiirler kamu düzeni için tehlike oluşturmamıştır. İhtimal üzerine ve yorumla suç oluşturulamaz” gerekçesine dayandırıldı.

Nihat Sırdar

İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, Best FM sunucusu Nihat Sırdar hakkında “güvenlik görevlilerine hakaret ettiği” iddiasıyla Şubat ayında dava açtı. İddianamede Nihat Sırdar’ın “Nihat’la Curcuna” adlı programda İstanbul Bostancı’da pazar yerine araçla girerek bir kişinin ölümüne, 9 kişinin de yaralanmasına yol açan

kapkaççılara ilişkin haberleri yorumlarken “hırsızlarla polisin işbirliği içinde davrandığını” söylediği belirtildi. İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi’nde görülen dava beraatle sonuçlandı.

Aşkın Ayrancıoğlu, Seyit Saatçi

Karikatürist Aşkın Ayrancıoğlu ve Sinop Belediyesi çalışanı Seyit Saatçi hakkında çizdikleri karikatürlerde “orduya hakaret ettikleri” iddiasıyla TCY’nin 159. maddesi uyarınca dava açıldı. Davanın 20 Şubat günü yapılan ilk duruşmasında söz alan sanatçılar “karikatürlerinde devletin emniyet muhafaza güçlerini değil, dünyanın herhangi bir yerinde yaşanabilecek olumsuzlukları evrensel bir dille eleştirdiklerini belirterek” beraatlerini istediler. 22 Mayıs günü Boyabat Ağır Ceza Mahkemesi’nde yapılan duruşmada mahkeme heyeti TCY’de yapılan değişiklik nedeniyle görevsizlik kararı vererek dosyayı Boyabat Asliye Ceza Mahkemesi’ne gönderdi. 26 Eylül günü Boyabat Asliye Ceza Mahkemesi’nde yapılan duruşmada da, “sanatçıların ağır ceza mahkemesinde yargılanmaları gerektiği” görüşüyle “görevsizlik” kararı verildi.

Aşkın Ayrancıoğlu, Seyit Saatçi ve Yaşar Topçu’nun, Sinop’un Boyabat ilçesinde açtıkları karikatür sergisi, 8 Haziran 2001 tarihinde bazı karikatürlerin “devlete, orduya, polise hakaret niteliği ve bölücülük unsurları taşıdığı” gerekçesiyle polis tarafından yasaklanmıştı.

Öte yandan 7 Haziran 2001 tarihinde evinde yapılan aramalarda el konulan çeşitli yayınlardan dolayı Aşkın Ayrancıoğlu hakkında Ankara DGM’de “yasadışı örgüt üyeliği” iddiasıyla açılan dava 22 Nisan günü Ankara DGM’de yapılan duruşmada beraatle sonuçlandı.

Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Hayır Kurultayı Davası

İstanbul’da 10-11 Haziran 2000 tarihinde düzenlenen “Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Hayır Kurultayı”nda yaptıkları konuşmalarda “güvenlik güçlerine hakaret ettikleri” ileri sürülen 19 sanık hakkında açılan davaya, 10 Ekim günü Beyoğlu 1. Ağır Ceza Mahkemesi’nde devam edildi. Duruşma, eksik belgelerin tamamlanması, kurultayda kaydedilen video görüntülerinin incelenmesi için ertelendi.

Yıl içinde sonuçlanmayan davada Gülizar Tuncer, Fatma Karakaş, Özgül Han, Duygu Aydın, Nazlı Top, Fatma Deniz Polattaş, Hayriye Ümin Yurdakul, Suna Aras, Tülay Çağlar, Berrin Taş, Safiye Top, Sultan Seçik, Temin Samanoğlu (Polattaş’la birlikte işkence gören Nazmiye Ceren Samanoğlu’nun babası), Cemile Güçlü, Derya Engin, Songül Yıldız, Nahide Kılıç, Zeynep Ovayolu ve Fatma Kara hakkında TCY’nin 159. maddesi uyarınca hapis cezası isteniyor.

Seyfullah Karakurt

İstanbul’da yayın yapan Anadolu’nun Sesi Radyosu Genel Yayın Yönetmeni Seyfullah Karakurt hakkında radyoda yayınlanan “İnançlar Mozaığı Anadolu” ve 19

Aralık operasyonunun tutuklular tarafından anlatıldığı "İnsanlığımız Mektuplar" programları ve cezaevlerindeki ölüm oruçları ile ilgili haberlerin yer aldığı haber bültenleri ile ilgili olarak 4 ayrı dava açıldı. Bu davalardan üçü "halkı ayırım gözeterek kin ve düşmanlığa sevk ettiği" iddiasıyla TCY'nin 312. maddesi uyarınca açıldı. Seyfullah Karakurt hakkında ayrıca aynı programlar nedeniyle TCY'nin 169. ve TMY'nin 5. ve TCY'nin 31, 33. maddeleri uyarınca dava açıldı. Karakurt bu davada sözkonusu haber bültenlerini sunan spiker Selda Demir ile birlikte yargılanıyor. Davalar 2002 yılı içinde sonuçlanmadı.

Atilla Yeşilada

İstanbul Şile'de 8 Haziran günü düzenlenen ekonomi politikalarına ilişkin bir toplantıda yaptığı konuşmada Abdullah Öcalan'dan "Sayın Öcalan" diye bahseden ekonomist Atilla Yeşilada, 24 Haziran günü gözaltına alındı. Jandarmalar tarafından Eyüp'teki evinde gözaltına alınan Yeşilada'nın ifadesi, Şile Cumhuriyet Savcılığı tarafından alındı. TMY'nin 8. maddesi uyarınca tutuklanması istemiyle mahkemeye sevk edilen Atilla Yeşilada, mahkeme tarafından tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

Yeşilada hakkındaki soruşturmayı yürüten İstanbul DGM Savcılığı, Temmuz ayında dosyayı "soruşturmanın TMY değil TCY'nin 312. maddesi uyarınca yürütülmesi gerektiği" görüşüyle Şile Cumhuriyet Savcılığı'na gönderdi. Şile Cumhuriyet Savcılığı ise Temmuz ayında dosyayı yeniden İstanbul DGM'ye gönderdi. İstanbul DGM Savcılığı ise soruşturmada ikinci kez görevsizlik kararı verdi.

Merve Kavakçı

İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, kapatılan FP eski Milletvekili Merve Kavakçı hakkında "Katar'dan yayın yapan El Cezire televizyonunda yayınlanan bir programda Cumhuriyete, Meclis'e ve devletin manevi şahsiyetine hakaret ettiği" gerekçesiyle Şubat ayında dava açtı. Söz konusu konuşma 26 Kasım 2001 tarihinde Kanal D televizyonunda da yayınlanmıştı. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Fikri Sağlar, Oral Çalışlar, Ataol Behramoğlu, Şenay Şenol, Yalçın Çakır, Akif Han, Hülya İmak, Hasan Sonkaya, Melek Altuntaş

Flash TV'de yayınlanan F tipi cezaevlerine ilişkin bir programda yaptıkları konuşmalarda "Hükümete, adliyeye, orduya ve polise hakaret ettikleri" iddiasıyla eski Kültür Bakanı Fikri Sağlar, Cumhuriyet gazetesi yazarı Oral Çalışlar, Ataol Behramoğlu, Flash TV genel yayın yönetmeni Şenay Şenol, haber müdürü Yalçın Çakır, Akif Han, Hülya İmak, Hasan Sonkaya ve Melek Altuntaş hakkında açılan dava, 19 Nisan günü başladı. Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Mahmut Şakar, Salih Yıldız, İrfan Dündar

Ankara DGM Savcılığı, Medya TV'de katıldıkları programlar nedeniyle HADEP eski Genel Sekreteri ve DEHAP Diyarbakır milletvekili adayı Mahmut Şakar, DEHAP Hakkari milletvekili adayı Salih Yıldız ve KADEK lideri Öcalan'ın avukatı İrfan Dündar hakkında Ekim ayında dava açtı. İddianamede, Salih Yıldız'ın "bölücülük propagandası", İrfan Dündar ve Mahmut Şakar'ın da "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla cezalandırılması istendi.

Hülya Avşar, Ali Bitiş, Karın Kazaryan, Fazıl Altıntaş

Sanatçı Hülya Avşar, Sony Müzik yöneticisi Karın Kazaryan, İstanbul Tahtakale'de esnaflık yapan Ali Bitiş ve Fazıl Altıntaş hakkında "Bayrak Kanunu'na muhalefet ettikleri" iddiasıyla açılan davaya 17 Ekim günü İstanbul 4. Sulh Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Duruşmada söz alan Avşar'ın avukatı Osman Hacı Bekiroğlu "Milli takım için coşkuyu arttırmak amacıyla düzenlenen programda, Milli Takım için bestelenen şarkı okunurken bu balonlardan kullanılmıştır. Bayrak Kanunu'na göre Türk bayrağının halı, örtü ve döşeme olarak kullanılması suçtur. Burada ise böyle bir suç yoktur" şeklinde konuştu. Duruşma, Hülya Avşar'ın dinlenmesi için ertelendi. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Dava, Hülya Avşar'ın televizyonda yayınlanan şov programında üzerinde Türk bayrağı bulunan balonu tekmelemesi üzerine açılmıştı.

Doğu Perinçek

İP Genel Başkanı Doğu Perinçek hakkında, "28 Nisan günü düzenlediği basın toplantısında güvenlik güçlerine hakaret ettiği" iddiasıyla Ekim ayında dava açıldı. Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, Perinçek'in "MİT Müsteşarı Şenkal Atasagun'un, teşkilatın arşivini İsrail gizli servisi MOSSAD'ın denetimine bıraktığı, MİT'in Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in çalışma odasına dinleme cihazı yerleştirdiği" yolundaki sözlerine yer verildi.

Sezgin Tanrıkulu, Eren Keskin, Pınar Selek

İHD Diyarbakır Şubesi tarafından 8 Aralık 2001 tarihinde düzenlenen "İnsan Hakları Sempozyumu"na katılan TIHV Diyarbakır Temsilcisi Avukat Sezgin Tanrıkulu, İHD İstanbul Şubesi eski Başkanı Eren Keskin ve sosyolog Pınar Selek hakkında dava açıldı. Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, Tanrıkulu, Selek ve Keskin'in "konuşmalarında güvenlik güçlerine hakaret ettikleri" iddiasıyla TCY'nin 159. maddesi uyarınca cezalandırılması istendi. Dava, 30 Ocak 2003 tarihinde Diyarbakır 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlayacak.

Fehmi Atmaca

HAK-PAR Ağrı İl Başkanı Fehmi Atmaca hakkında 2 Şubat günü Eğitim-Sen Ağrı Şubesi Genel Kongresi'nde Kürt sorunu ile ilgili olarak yaptığı konuşmada "halkı kin ve düşmanlığa tahrik ettiği" iddiasıyla açılan dava 12 Aralık günü sonuçlandı. Erzurum DGM'de yapılan duruşmada mahkeme Atmaca'ya TCY'nin 312. maddesi uyarınca 1 yıl hapis ve 1 milyar lira hapis cezası verdi.

İlyas Salman

Sinema sanatçısı İlyas Salman hakkında, 2001 yılı Mart ayında Gebze'de Bilim Kültür ve Araştırma Vakfı tarafından düzenlenen bir konferansta yaptığı konuşmada "TBMM, 550 inekli ahır" dediği gerekçesiyle TCY'nin 159 maddesi uyarınca açılan dava, 18 Aralık günü Kocaeli 4. Asliye Ceza Mahkemesi'nde beraatla sonuçlandı.

Kiraz Biçici

İHD Genel Başkan Yardımcısı ve İstanbul Şube Başkanı Kiraz Biçici hakkında, 20 Aralık 2000 tarihinde Medya TV'de yaptığı konuşma nedeniyle açılan dava 5 Kasım günü sonuçlandı. İstanbul DGM, "19 Aralık 2000 cezaevleri operasyonuna ilişkin konuşması" nedeniyle Biçici'yi TCY'nin 169. maddesi uyarınca 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum etti.

Mustafa Rollas

İHD İzmir Şubesi Başkanı Avukat Mustafa Rollas hakkında, "F tipi cezaevleriyle ilgili bir basın açıklamasında orduya hakaret ettiği" iddiasıyla açılan davaya 22 Kasım günü devam edildi. İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada savunma avukatı Eylem Yıldız, savcının mahkemeye farklı bir mütalaa verdiğini belirterek, savunma için ek süre istedi. Dava, 13 Aralık günü beraatle sonuçlandı.

Handan İpekçi

Bakırköy Cumhuriyet Savcılığı, "Büyük Adam Küçük Aşk" filminin yönetmeni Handan İpekçi hakkında Aralık ayında dava açtı. Filmde "güvenlik güçlerine hakaret edildiği" iddiasıyla TCY'nin 159. maddesi uyarınca açılan dava Bakırköy 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 17 Nisan 2003 tarihinde başlayacak. Söz konusu film Şubat ayında Kültür Bakanlığı tarafından yasaklandı. (Bkz. Yasaklanan Filmler)

Siyah Beyaz Tiyatro Oyunevi oyuncularını

Batman'da sergilenen "Aladağlı Miho" adlı tiyatro oyununda "Türk askerini rüşvetçi gösterip orduya hakaret ettikleri" iddiasıyla Siyah Beyaz Tiyatro Oyunevi oyuncularını Ahmet Bülent Tekik, Abdullah Tarhan, Reisi Katanca, Hamdiye İnal, Nazan Güneş, Kemal Karabulut, Sabri Tüzün, Abbas Rüzgar, Sebahattin Şansı ve Mükerrerem Akbaş'ın yargılandığı dava Aralık ayında sonuçlandı. Batman Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanan oyuncular beraat etti.

Bahri Zengin

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, Yeni Asya gazetesinin sahibi Mehmet Kutlular'ın mahkumiyet kararının onanmasına ilişkin yaptığı bir açıklamada, Yargıtay 8. Ceza Dairesi Başkanı ve üyelere "hakaret ettiği" iddiasıyla eski SP milletvekili Bahri Zengin hakkında Aralık ayında dava açtı.

Musa Çiftçi

DEHAP Hakkari İl Başkanı Musa Çiftçi hakkında yaptığı bir basın açıklaması ile ilgili olarak TCY'nin 159. maddesi uyarınca açılan davaya 19 Kasım günü Hakkari Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Mahkeme heyeti, dosyadaki eksikliklerin tamamlanması için duruşmayı ileri bir tarihe erteledi. Çiftçi, HADEP Hakkari İl Başkanı Sebahattin Suvağcı'nın Şubat ayında tutuklanması üzerine yazılı bir açıklama yaparak, "Tutuklama keyfidir" diyerek tepki gösterdiği için yargılanıyor.

Şefika Gürbüz, Mehmet Barut

Göç-Der tarafından hazırlanan "Zorunlu Göç Araştırma Raporu" nedeniyle Göç-Der Genel Başkanı Şefika Gürbüz ve raporu hazırlayan Mersin Üniversitesi Araştırma Görevlisi Sosyolog Mehmet Barut'un yargılanmalarına 25 Kasım günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada ifade veren Şefika Gürbüz, "Rapor tamamen bilimsel olup göç olgusunu irdeleyip, kamuoyuna yansıtma amacıyla hazırlanmıştır. Bu raporu hazırlamamızdaki amaç çatışmalı dönemlerde 3.428 köyde yaşayan ve göçe zorlanan insanların İstanbul'a gelmesiyle yaşadıkları sosyal, siyasal ve ekonomik sorunları irdelemektir. Bu raporla devlete karşı bir tepki ve hakaret bulunmamaktadır" dedi. Davada, Gürbüz ve Barut hakkında "halkı ırk ve bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik ettikleri" iddiasıyla TCY'nin 312. maddesi uyarınca 1 ile 3 yıl arasında hapis cezası isteniyor.

Cihan Deniz Zarakolu

27 Ocak günü ölen Belge Yayıncılık sorumlusu Ayşe Nur Zarakolu'nun oğlu Cihan Deniz Zarakolu hakkında, annesinin cenaze törenindeki konuşması nedeniyle İstanbul DGM'de açılan dava 29 Kasım günü başladı. Duruşmada savunmasını yapan Cihan Deniz Zarakolu, "İleride bir gün Kürdistan kurulursa annemin adı bir şehire verilir" sözlerinde suç kastı bulunmadığını ileri sürdü. Davada, Zarakolu'nun TCY'nin 312. maddesi uyarınca cezalandırılması isteniyor.

Murat Bozlak, Mehmet Abbasoğlu, Akın Birdal, Ferhat Tunç, Koma Azad

3 Kasım 2002 genel seçimleri öncesinde DEHAP Hakkari İl Örgütü tarafından düzenlenen mitingde Kürtçe şarkılar söylendiği ve "Biji DEHAP" sloganı atıldığı gerekçesiyle HADEP eski Genel Başkanı Murat Bozlak, DEHAP Genel Başkanı Mehmet Abbasoğlu, SDP Genel Başkanı Akın Birdal, sanatçı Ferhat Tunç ve Koma Azad

adlı müzik grubu üyeleri ile miting tertip komitesinde yer alan DEHAP İl Başkanı Musa Çiftçi, il yöneticileri Selim Engin, Aysel Selçuk, İdris Ertuş, Alaattin Ege, Üzeyir Işık ve Mehmet Ata hakkında Aralık ayında soruşturma başlatıldı.

Mitingde yaptıkları konuşmalarda "Halkı, din, dil, ırk ayrımı gözeterek kin ve düşmanlığa teşvik ettikleri" gerekçesiyle Murat Bozlak, Akın Birdal, Mehmet Abbasoğlu ve HADEP Genel Başkan Yardımcısı Hamit Geylani hakkında ikinci bir soruşturma daha açıldıği bildirildi.

Kıbrıs'ta Barış Korosu Üyeleri

ÖDP tarafından 15 Mayıs günü İstanbul'da düzenlenen bir etkinlikte konser veren "Kıbrıs'ta Barış Korosu" üyesi beş öğretmen hakkında "izinsiz yurtdışına çıktıkları", "görev yerlerini izinsiz terk ettikleri" ve "yurtdışında siyasi bir faaliyete katıldıkları" iddialarıyla açılan dava 26 Eylül günü sonuçlandı. Lefkoşa'da, Kamu Hizmeti Komisyonu Disiplin Mahkemesi'nde yapılan duruşmada koro üyesi Kıbrıslı Türk öğretmenler Asiye Özdevran, Emine Gazi, Nursal Vahip, Hatice Dilek Mesutoğlu ve Alev Özgü söz konusu iddialardan suçlu bulundu.

Ahmet Çakmak

4 Nisan 2001 tarihinde Başbakanlık merkez binası önünde yazarkasa ile eylem yapan ve 47 milyon lira hafif para cezasına mahkum edilen Ahmet Çakmak adlı kişi, olayın yıldönümünde Başbakanlık'ın internet sitesine art arda e-mail göndererek "huzur ve rahatı ihlal ettiği" gerekçesiyle TCY'nin 547. maddesi uyarınca 56 milyon 276 bin lira hafif para cezasına mahkum edildi. 8 Mayıs günü Ankara Adliyesine giderek dosyasını inceleyen Çakmak, gazetecilere yaptığı açıklamada, "Ben açım diye bağırıyorum para cezası veriyorlar. Bu cezayı nasıl ödeyeceğimi bilmiyorum." dedi.

Düşünceye Özgürlük Kampanyası

"Düşünceye Özgürlük 2000"

"Düşünceye Özgürlük 2000" kitabının yayıncılarının "bölücülük propagandası yaptıkları" ve "halkı düşmanlığa kışkırttıkları" iddiasıyla yargılanmalarına 26 Mart günü İstanbul DGM'de yeniden başlandı. Davanın 7 Kasım günü görülen duruşmasında esas hakkındaki görüşünü açıklayan DGM Savcısı, Şanar Yurdatapan, Cengiz Bektaş (TYS Başkanı), Yılmaz Ensaroğlu (Mazlum-Der Genel Başkanı), Siyami Erdem (KESK eski Genel Başkanı), Vahdettin Karabay (DİSK Genel Başkanı), Ömer Madra, Etyen Mahçupyan, Ayşe Lale Mansur, M. Atilla Maraş, Ali Nesin, Zuhal Olcay, Hüsnü Öndül (İHD Genel Başkanı), Yavuz Önen (TİHV Başkanı), Erdal Öz ve Salim Uslu'nun (Hak-İş Genel Başkanı) TCY'nin 312 ve 169. maddeleri uyarınca cezalandırılmasını istedi. Duruşma sanık avukatlarının

savunmalarını hazırlaması için ertelendi. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

İstanbul DGM'de 13 Şubat 2001 tarihinde sonuçlanan davada Vahdettin Karabay, Saim Uslu, Siyami Erdem, Hüsnü Öndül, Yavuz Önen, Cengiz Bektaş, Yılmaz Ensaroğlu, Atilla Maraş, Zuhal Olcay, Lale Mansur, Şanar Yurdatapan, Ali Nesin, Erdal Öz, Ömer Madra, Etyen Mahçupyan, Sadık Taşdoğan hakkında "delil yetersizliği" gerekçesiyle beraat kararı verilmişti. Yargıtay 9. Ceza Dairesi ise 2001 yılı Haziran ayında 15 sanık hakkındaki kararı "yasanın suç saydığı yayını dağıtmak suçundan yargılanmaları gerektiği" görüşüyle bozmuş, Sadık Taşdoğan hakkındaki beraat kararını ise onamıştı.

"Düşünceye Özgürlük 2000" kitabının yayıncıları hakkında Üsküdar Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 18 Ocak 2001 tarihinde Üsküdar 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde TCY'nin 159. maddesi uyarınca açılan dördüncü davanın ilk duruşması 19 Şubat günü yapıldı. Dava 26 Temmuz günü sonuçlandı. Üsküdar 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada Vahdettin Karabay, Salim Uslu Siyami Erdem, Hüsnü Öndül, Yavuz Önen, Cengiz Bektaş, Atilla Maraş, Yılmaz Ensaroğlu, Zuhal Olcay, Lale Mansur, Şanar Yurdatapan, Ali Nesin, Erdal Öz, Ömer Madra ve Etyen Mahçupyan, Sadık Taşdoğan hakkında beraat kararı verildi.

Kitabın yayıncıları hakkında TCY'nin 155. maddesi uyarınca Ankara Genelkurmay Askeri mahkemesi'nde açılan iki dava da beraatle sonuçlandı. Beraat kararları yıl içinde Askeri Yargıtay tarafından onaylandı.

"Düşünceye Özgürlük-Herkes İçin"

"Düşünceye Özgürlük-Herkes İçin" kitapçığının yayıncılarından 65'i hakkında İstanbul DGM'de açılan dava yıl içinde sonuçlanmadı. 6 Kasım günü İstanbul DGM'de yapılan son duruşmada Mahkeme, sanık savunmalarının tamamlanması için davayı 3 Şubat 2003 tarihine erteledi. İddianamede sanıkların, Necmettin Erbakan, Hasan Celal Güzel, Akın Birdal, Murat Bozlak ve Eşber Yağmurdereli'nin daha önce suça konu olmuş olan yazılarını "Düşünceye Özgürlük-Herkes İçin" adlı kitapçıkta yayınlarak "aynı suçları yayın yoluyla yeniden işledikleri" iddia ediliyor. TCY'nin 312/2 ve TMY'nin 8/1. maddeleri uyarınca hapis cezasına mahkum edilmesi istenen aydın ve sanatçılar şunlar:

Şanar Yurdatapan, Mustafa Kahveci, Hasan Basri Çıplak, Ziver Özdemir, Yaşar Buhar, Mustafa Altunel, Murat Kaya, İsrail Kahraman, Yılmaz Tunç, Abdullah Kaya, Dursun Güleç, Zuhal Olcay, Sabiha Ünlü, Ahmet Şişman, Mustafa İslamoğlu, İhsan Çelik, Oktay Saral, Lale Mansur, Emine Şenlikoğlu, Adalet Ağaoglu, Canan Ceylan, Ulvi Alacakaptan, Yalçın Balaban, Erdoğan Turan, Abdurrahman Dilipak, Mustafa Yavuz, Aydın Polat, Atilla Dede, Ahmet Han Yılmaz, Hüsnü Öndül, Halil Ürün, Cengiz Tayfur, Rüstem Altunbaş, Şaban Sarı,

Orhan Şahin, Bekir Gürsoy, İlhan Durmuş, Mehmet Sami Büyükyılmaz, Hatice Kübra Kalıpçı, Hayrullah Küçükdağ, Süleyman Kurnaz, Necip Bilek, Bekir Özer, Gürsoy Bilgin, Mustafa Acar, Veli Tolu, Hasibe Özlem Demirel Çepni, Kazım Batmaz, Ahmet Sorgun, Ahmet Yaradanakul, Bahattin Yıldırım, Hasan Terzi, Suat Altınsoy, Ahmet Güney, Yusuf Karataş, Ali Aşlık, Halil Güven, Hasan Ünal, Ertan Kara, Hasan Burgan, Mehmet Çelik, Muzaffer Cengiz, Mustafa Akkaş, Rifat Çiftçi, Ali Gök.

"Düşünceye Özgürlük 2001"

İstanbul DGM Savcılığı, "Düşünceye Özgürlük-2001" adlı kitabın yayıncılarından Şanar Yurdatapan ve Yılmaz Çamlıbel hakkında dava açtı. Yayıncılar Abdurrahman Dilipak, Emine Şenlikoğlu, Eren Keskin, Fehmi Kuru, Fikret Başkaya, Mehmet Kutlular, Nevin Berktaş, Noam Chomsky ve Mehmet Bekaroğlu hakkında ise takipsizlik kararı verildi.

Yılmaz Çamlıbel ve Şanar Yurdatapan'ın yargılanmalarına 7 Ekim günü İstanbul DGM'de başlandı. İstanbul DGM'de yapılan duruşmada, söz alan Yurdatapan, iddianameyi hazırlayan İstanbul DGM Savcısı Muzaffer Yalçın'ı, "diğer dokuz yayıncı hakkında dava açmayarak Anayasa'nın 'yasalar önünde eşitlik' ilkesine ilişkin 10. maddesini ihlal ettiğini" söyledi. Yurdatapan, daha sonra yaptığı açıklamada Savcı Yalçın'ı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na şikayet ettiklerini ancak şikayet başvurularının takipsizlik kararı ile sonuçlandığını bildirdi. Davada Çamlıbel ve Yurdatapan'ın TCY'nin "Yasanın suç saydığı yayını yaymak" suçuna ilişkin 162. ve Basın Yasası'nın "yayıncıların, yazar ve çevirmenle birlikte sorumlu tutulmasına" ilişkin 16/4. maddesi uyarınca cezalandırılması isteniyor.

23 Ocak günü yayınlanan "Düşünceye Özgürlük-2001" adlı kitapta, Abdurrahman Dilipak, Celal Başlangıç, Emine Şenlikoğlu, Eren Keskin, Fehmi Kuru, Fikret Başkaya, Mehmet Kutlular, Nevin Berktaş, Noam Chomsky ve Yılmaz Çamlıbel'e ait yasaklanan 10 yazı ile Kürtçe eğitim için dilekçe verdikleri için haklarında dava açılan ilk 14 öğrencinin (Serhat Azizoğlu, Mürsel Sargut, Özcan Özsoy, Abdülkadir Tunç, Nurcan Akyol, Mehmet Söğüt, Abdülcelil Kaya, M. Halit Çölgeçen, Haşim Gülen, Kenan Tilki, Ercan Yılmaz, Hüseyin Gökot, Handan Arslan ve İsmail Meriç) ifadeleri yer aldı.

Ankara Valiliği tarafından ÇGD'ye 15 Kasım 2002 tarihinde gönderilen yazıda Düşünceye Özgürlük-38" kitabı nedeniyle hapis cezasına mahkum olan Nevzat Onaran'ın Dernekler Yasası uyarınca üyelikten çıkarılması gerektiği bildirildi. Sanatçı Şanar Yurdatapan ve ÇGD İstanbul Şube Başkanı Nevzat Onaran hakkında, "Düşünceye Özgürlük-38" kitapçığı nedeniyle Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nde açılan dava 1 Şubat 2000 tarihinde sonuçlanmıştı. Askeri mahkeme, Yurdatapan ve Onaran'ı 2'şer ay hapis cezasına mahkum etmişti. Vicdani retçi Osman Murat Ülke'nin

bir açıklamasını içeren "Düşünceye Özgürlük-9" kitapçığının yayıncıları gazeteci Koray Düzgören ve sanatçı Nilüfer Akbal'ın ceza alması üzerine, kitapçık "Düşünceye Özgürlük-38" adıyla yeniden yayınlanmıştı.

Yargılanan Gazeteciler

Memik Horuz- İşçi Köylü

İşçi-Köylü gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Memik Horuz hakkında "yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla açılan dava 12 Haziran günü Ankara DGM'de sonuçlandı. Duruşmada savunmasını yapan Avukat Filiz Kalaycı, Horuz'un Tokat'ta TİKKO militanları ile röportaj yaptığı ileri sürülen tarihte İstanbul'da olduğunun kanıtlandığını vurguladı. Kalaycı, itirafçı sanık Erol Çetin'in kendisini kurtarmak için yalan söylediğini anlattı. DGM, Memik Horuz'u "yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla 15 yıl, Erol Çetin'i ise 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum etti.

Memik Horuz, "yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla 25 Haziran 2001 tarihinde tutuklanmıştı. Horuz'un yaptığı ileri sürülen röportaj ise İşçi-Köylü gazetesinde değil Özgür Gelecek dergisinde yayınlanmıştı. Röportaj nedeniyle Özgür Gelecek Yazışları Müdürü Ali Kemal Kahraman da "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla İstanbul DGM'de yargılanıyor.

Memik Horuz'un davası 25 Aralık günü Yargıtay'da görülmeye başlandı. Ankara DGM'nin aksi delilere rağmen verdiği kararına bozulmasını isteyen Horuz'un avukatları, itirafçı beyanlarına dayandırılarak yapılan yargılamanın adil olmadığını belirttiler. Yargıtay dava ile ilgili kararını 22 Ocak 2003 tarihinde açıklayacak.

Kadriye Kanat, Gülşen Bozkurt-Özgür Kadının Sesi

Özgür Kadının Sesi dergisi Yazışları Müdürü Kadriye Kanat ve derginin sahibi Gülşen Bozkurt hakkında derginin Nisan 2002 sayısında yayınlanan "Kürt Halkının Efsanevi Kahramanı" ve "Yeni Bir Barış Bayramında 8 Mart" başlıklı yazılar ile "İmralı'dan Newroz Kutlaması" başlıklı haber nedeniyle TCY'nin 169. maddesi uyarınca açılan davaya 15 Ekim günü İstanbul DGM'de devam edildi. Duruşmada Yazışları Müdürü Kadriye Kanat hakkında tutuklama kararı verildiği bildirildi. Kadriye Kanat 27 Aralık günü tutuklandı. (Kadriye Kanat ve Gülşen Bozkurt hakkındaki diğer davalar için **Bkz. Yargılanan Diğer Gazeteciler**)

Hasan Özgün-Özgür Gündem

Kapatılan Özgür Gündem gazetesinin Diyarbakır Temsilcisi Hasan Özgün hakkında cezaevinde verdiği dilekçede "güvenlik görevlilerine hakaret ettiği" iddiasıyla dava açıldı. Diyarbakır DGM tarafından 1996 yılı Ocak ayında verilen 12 yıl 6 ay hapis cezası nedeniyle halen Aydın Cezaevi'nde bulunan Hasan Özgün'ün Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanı Kutlu Savaş'ın hazırladığı Susurluk Raporu'ndaki bilgilere dayanarak davasının yeniden görülmesi istemiyle

Bir röportaj yüzünden üç dava/ Celal Başlangıç (Radikal-13.03.2002)

Memik Horuz'un genel yayın yönetmenliğini yaptığı Özgür Gelecek gazetesinin Kasım 2000 sayısında 'TKP/ML-TİKKO gerillalarıyla iki hafta' başlıklı bir röportaj yayımlanır. Bu röportaj nedeniyle gazete toplatılır ve Sorumlu Yazışları Müdürü Ali Kemal Kahraman ile röportajı yazan muhabir Metin Akççek hakkında İstanbul DGM'de 'yasadışı örgüte yardım ve yataklık'tan dava açılır. Bu dava halen sürmektedir.

25 Mayıs 2001'de Hollanda'da 37 ülkeden 217 kitle örgütü ve 337 delegenin katılımıyla kuruluş kongresi yapılan Halkların Uluslararası Mücadele Ligi'nin yönetim kurulu başkanvekilliğine seçilir Memik Horuz. Türkiye'ye dönüşünden bir ay sonra bir akrabasını Sultanahmet'te gezdirirken gözaltına alınır. Çünkü, silahıyla birlikte güvenlik güçlerine teslim olan 'itirafçı' Erol Çetin, daha önce yargı konusu olan ve başka sanıkları bulunan röportajı Karadeniz dağlarındaki kampa gelen ve 15 gün kalan Memik Horuz'un yaptığını öne sürmektedir.

Tokat'tan gelen jandarma ekibine Memik Horuz'u "Bundan bir şey çıkmaz, röportajı yapsa ne olur" diyerek teslim eder İstanbul polisi. Eşi Seza'nın Uluslararası Gazeteciler Federasyonu'na gönderdiği bir yazıda, jandarmadaki sorgusunda komutanın Memik Horuz'a "Neden devleti savunan herhangi bir gazetede çalışmıyorsunuz? Biz ülkemizde 40 yaşından sonra 'Sosyalist düşüncüyü savunuyorum' diyenleri yaşatmayız, gençlere kötü örnek oluyorsunuz. Öyle bir ceza veririz ki yıllarca cezaevinde kalırsın" dediklerini savlar.

Sonunda Memik Horuz tutuklanır ve yargılanmaya başlar. Ancak dosyasında, özellikle tek kanıt olan itirafçının ifadelerinde çok belirgin çelişkiler vardır. Memik Horuz ve avukatları Filiz Kalaycı ile Aydın Erdoğan yargılama süreci boyunca bir komplo kurulduğunu savlayarak çelişkileri ortaya çıkarmaya çalışırlar.

'Esas hakkındaki savunma'da avukatlara göre 'itirafçı' Erol Çetin'in farklı tarihlerde, Memik Horuz'u önceden tanıyıp tanımadığı yolundaki anlatımları birbiriyle çelişmektedir. Örneğin 3 Kasım 2001 tarihli duruşmada Erol Çetin "Ben huzurdaki Memik Horuz'u önceden tanımıyorum" der.

..İtirafçı'nın ifadesinde başka çelişkiler de vardır. Bunlar yargı sürecinde ortaya çıkarılır. Örneğin 'itirafçı' 2000 Eylül'ünün ilk günlerinde örgüte katıldığını, Memik Horuz'un da bu tarihten 10 gün kadar sonra kampa gelip 15 gün kalarak röportaj yaptığını söylemektedir. Memik Horuz, duruşmada, söz konusu süre içerisinde İstanbul'da olduğunu kanıtlar. 9 Eylül'de kargoya bir paket teslim etmiştir, 11 ve 12'sinde avukat Ahmet Kırım ile görüşmüştür, 15'inde Fatih Belediyesi'ne Çevre Temizlik Beyannamesi vermiştir, 23'ünde İHD İstanbul Şubesi'nin düzenlediği 'Duvarların Arkası' ve 'İnsan Hakları' panelinde bir konuşma yapmıştır, 30'unda mali müşavirine aylık ödeme yapıp makbuzunu teslim almıştır.

Bu durum karşısında, ilk duruşmalarda Memik Horuz'un tahliyesini isteyen savcılık iddianamesindeki 'suç' tarihlerini değiştirir. Ortaya çıkan bu yeni duruma göre Memik Horuz Ağustos ayının sonlarında gitmiştir kampa röportaj yapmak için. Ancak burada başka bir sorun çıkar. Çünkü 'itirafçı' ısrarla kampa katıldığı eylül ayından sonra örgütün bölgede hiçbir kişi öldürmediğini söylemektedir. Hatta yapılan röportajda da, muhabir kampta olduğu süre içerisinde örgütün kimseyi öldürmediğini yazar. Ancak röportajın yapıldığı savlanan tarih ağustos ayının sonuna doğru çekilince ortaya garip bir durum çıkar. Çünkü 29 Ağustos'ta örgüt tarafından yörede iki muhtar öldürülmüştür. Bu durumda ya 'itirafçı'nın örgüte katıldığını söylediği tarih doğrudur, o zaman da ifadesindeki gibi Memik Horuz kendisinden sonra değil, kendisinden önce gitmiştir kampa. Ya da 'itirafçı'nın verdiği tarih yanlıştır ve Memik Horuz kendisinden sonra kampa geldiyse, iki muhtarın öldürülme olayında 'itirafçı' kamptaydı.

Memik Horuz'un avukatları duruşmalarda, 'itirafçı'yla hukuk dışı bir ilişki kurulduğunu ve pazarlık yapıldığını, Memik Horuz'un mahkûmiyetine karşılık kendisinin hiçbir eyleme bulaştırılmadan tahliye sözü aldığına ilişkin kuşkuları olduğunu dile getirirler. Dosyaya kaynağı kuşkulu belgeler sokulur, 3.5 yıldır cezaevinde yatan bir başka itirafçıdan yıllar sonra Memik Horuz aleyhine 'yeni itiraflar' alınarak dosyaya sokuşturulmaya çalışılır.

Bu arada, söz konusu röportajın da olduğu yazılar 'Rüzgâr Bizden Yana Esiyor' adı altında kitaplaştırılır ve Umut Yayıncılık tarafından yayımlanır. Daha önce röportajı yapmaktan yargılanan Metin Akççek, kitabı kendisinin yazdığına ilişkin resmi belgeler gönderir Almanya'dan mahkemeye. Yayınevi sahibi Barış Açıkkel 'yasadışı örgüte yardım ve yataklık'tan yargılanarak 4.5 yıla mahkûm olur. Bu arada röportajın yayımlandığı Özgür Gelecek'in sorumlu yazışları müdürü ile muhabir Metin Akççek'in yargılanması da ayrıca devam etmektedir.

Bunlar, Memik Horuz'un dosyasına bakınca ilk göze çarpanlar. Elbette buraya sığmayacak kadar çok ayrıntı var dosyada. Ama, asla ayrıntı sayılmayacak başka bir olgu da var. Memik ile Seza'nın oğlu 10 yaşındaki Coşku Can önceleri uzaya gitmek istemiş. Ancak babası cezaevine girdiğinden bu yana fikrini değiştirmiş. Avukat olmak istiyormuş Coşku Can. Dileyelim ki, Coşku Can'ın avukat olduğu yıllarda, ne 'itirafçı' kalır, ne 'Bul bir itirafçı, götür 100 kişiyi' mantığı kalır, ne de bir röportaja üç dava açılır.

Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı, Diyarbakır DGM Savcılığı, Adalet Bakanlığı ve Aydın Cumhuriyet Savcılığı'na dilekçe yazdığı öğrenildi. Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı da dilekçe nedeniyle Özgün hakkında TCY'nin 159. maddesi uyarınca dava açtı. Nisan ayında Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde

başlayan dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Hasan Özgün, davasının yeniden görülmesi istemiyle verdiği dilekçelerle ilgili olarak hakkında dava açılması üzerine AİHM'e başvurdu. Özgün başvurusunda, dilekçe vererek Anayasal bir hakkını kullandığını belirtti.

Özgün, AİHS'nin "yasaya dayanmayan bir ceza verilmeyeceği" ilkesini düzenleyen 7., "ifade özgürlüğü"nü düzenleyen 10., "ayrımcılık yasağı"nı düzenleyen 14., "hakların kötüye kullanımı yasağı"nı düzenleyen 17. maddesi ile "hakların kullanımının sınırlanması yasağı"nı düzenleyen 18. maddelerinin ihlal edildiğini ifade etti.

Mehmet Kutlular-Yeni Asya

Hakkında verilen 2 yıl 1 gün hapis cezası nedeniyle 22 Mayıs 2001 tarihinde Metris Cezaevi'ne giren Yeni Asya gazetesi Sahibi Mehmet Kutlular, TCY'nin 312. ve 159. maddelerinde yapılan değişikliklerin ardından 21 Şubat günü tahliye edildi. Ankara DGM tahliye kararını şöyle gerekçelendirdi:

"4744 sayılı yasayla yapılan değişiklikle asıl suçun oluşabilmesi için tahrik eyleminin, kamu düzeni için tehlikeli olabilecek şekilde yapılması ölçütü getirilmiştir. Yapılan yasa değişikliğinin lehe sonuç doğurma olasılığı kuvvetlidir. Bu nedenle hükümlünün telafisi imkansız olacak derecede zarara uğraması tehlikesi bulunduğundan itirazın kabulü gerektiğinden infazın tehirine, başka suçtan tutuklu hükümlü değilse salıverilmesine karar verildi."

Kutlular, 10 Ekim 1999 tarihinde, Saidi Nursi'nin ölümünün 39. yıldönümü nedeniyle Ankara Kocatepe Camii'nde düzenlenen mevlidin ardından yaptığı açıklamada "17 Ağustos 1999 depreminin ilahi bir ikaz olduğu" şeklindeki sözleriyle "halkı kin ve düşmanlığa kışkırttığı" iddiasıyla yargılanmış ve 9 Mayıs 2000 tarihinde 2 yıl 1 gün hapis cezasına mahkum edilmişti. Karar, 16 Ocak 2001 tarihinde Yargıtay 8. Ceza Dairesi tarafından onanmıştı Kutlular, "suç 23 Nisan 1999 tarihinden sonra işlendiği" için Şartla Salıverme Yasası'ndan yararlanamamıştı.

Mehmet Kutlular'ın yargılanmasına yeniden 28 Şubat günü başlandı. Ankara DGM'de yapılan duruşmada Kutlular'ın avukatları Mehmet Ali Aslan ve Mehmet Özşahin, TCY'nin 312. maddesindeki değişiklik gözönüne alınarak müvekkilleri hakkında beraat kararı verilmesini istedi. Dava 11 Nisan günü yapılan ikinci duruşmada beraatle sonuçlandı. Ancak duruşmada esas hakkındaki görüşünü açıklayan DGM Savcısı, daha önce "yeniden yargılanma isteminin kabulünü" isteyen DGM Savcısı'nın aksi yönde görüş bildirdi. Savcı, TCY'nin 312. maddesinde yapılan değişikliği "geniş bir yorum gerektirdiğini" belirtti. Yasal düzenlemenin sanık lehine olmasına karşın Kutlular açısından olağan ve olağanüstü hukuk yollarının kapandığını belirten Savcı, mahkemenin kesinleşmiş karara ilişkin yeni bir hüküm verme yetkisi olmadığını vurguladı. Savcı, davanın yeniden görülmesine ilişkin ara karardan dönülmesini ve hükümlünün infazının devamına karar verilmesini istedi. Bunun üzerine Ankara DGM Savcılığı Kutlular hakkında verilen beraat kararını 19 Nisan günü temyiz etti. DGM Savcısı temyiz başvurusunda, "yargılanmanın

yenilenmesi isteminin yerinde görülüp, duruşma açılmasının usul ve yasaya aykırı olduğunu" savundu.

Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 13 Haziran günü Mehmet Kutlular hakkındaki beraat kararını bozdu. Kararda TCY'nin 312. maddesindeki değişikliğin "yeniden yargılama koşulunu içermediğine" dikkat çekildi. Dairenin kararının gerekçesinde, yargılanmanın yenilenmesi koşullarının Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın 327. maddesinde belirlendiği ve bu maddenin 5. bendindeki "yeni vakıalar" kavramının yasa değişikliğini kapsamayacağı vurgulandı.

Yargıtay'ın kararının ardından Kutlular'ın yargılanmasına yeniden başlandı. 19 Kasım günü sonuçlanan davada Ankara DGM, "TCY'nin 312. maddesinde yapılan değişikliğin 'eylemi' suç olmaktan çıkarmadığı" gerekçesiyle Kutlular'ı 2 yıl 1 gün hapis ve 352 bin lira para cezasına mahkum etti.

Nevzat Bingöl-Gün TV, Gün Radyo

Diyarbakır'da yayın yapan Gün TV ve Gün Radyo'nun sahibi Nevzat Bingöl hakkında, Ahmet Kaya'nın parçalarını yayınlanması nedeniyle açılan dava 14 Ekim günü sonuçlandı. Diyarbakır 1. Sulh Ceza Mahkemesi, Bingöl'ü 3257 Sayılı Video ve Müzik Eserleri Yasası uyarınca 2 milyar 932 milyon lira para cezasına mahkum etti. Bingöl, "Bölgenin özellikleri nedeniyle toplumsal olaylara sebebiyet vermesi muhtemel yasak eserleri yayımlamakla" suçlanıyordu. Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü, Gün TV'de 25 Temmuz 2001 tarihinde yayınlanan ve Ahmet Kaya'nın seslendirdiği "Hani Benim Gençliğim Anne", "Doğum Günün Kutlu Olsun" ve "Herkes Kendi İşine" adlı şarkılar nedeniyle suç duyurusunda bulunmuştu. Bingöl, Cumhuriyet Savcılığı'nın 4 milyon liralık para cezasını ödemeyi reddedince hakkında dava açılmıştı.

Nevzat Bingöl ve Gün Radyo'nun yöneticileri hakkında "Korsan yayın yaptıkları" iddiasıyla açılan dava, 18 Nisan günü Diyarbakır 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde beraatle sonuçlandı. Beraat kararı "emniyet görevlilerinin tebligatı usulüne uygun bir şekilde yapmadığı" gerekçesiyle verildi. "Korsan yayın yapıldığı ve polis telsiz frekanslarının engellendiği" gerekçesiyle 31 Eylül 2001 tarihinde Gün Radyo merkezine baskın düzenlenmişti. Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı da, Gün Radyo'nun sahibi Nevzat Bingöl ve yöneticileri Zafer Gür, Baki Demirhan, Osman Özsat, Şemsettin Yıldırım hakkında 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 34/1 maddesi uyarınca dava açmıştı.

Nevzat Bingöl hakkında "De Xalo" adlı Kürtçe şarkının 4 Ekim 2001 tarihinde yayınlanması" nedeniyle açılan dava, 11 Nisan günü başladı. Duruşma, türkünün bilirkişi tarafından yapılan çevirisi ile Emniyet Müdürlüğü'nde yapılan çevirisinin birbirine uymaması nedeniyle Ankara DGM'ye gönderilen kaset çözümlerinin incelenmesi için ertelendi. Bingöl'ün

“bölücülük propagandası yaptığı” iddiasıyla TMY'nin 8. maddesi uyarınca cezalandırılmasının istendiği dava Mayıs ayında beraatle sonuçlandı. Sözkonusu şarki nedeniyle RTÜK 7 Şubat günü aldığı bir kararla Gün TV'nin 365 gün süreyle kapatılmasına karar verdi. (Bkz.RTÜK Uygulamaları)

Gün Radyo'nun, 31 Ekim 2001 tarihinde Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı tarafından süresiz kapatılmasına ilişkin kararı radyodan anons ederken suç işledikleri iddiasıyla Nevzat Bingöl ve sunucu Melike Irmak hakkında TCY'nin 64/1 ve 312/1. maddeleri uyarınca açılan davaya 8 Kasım günü Diyarbakır 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Duruşma radyo çalışanlarının ifadelerinin alınması ve bant kayıtlarının incelenmesi için 6 Şubat 2003 tarihine ertelendi.

Sinan Kara-Datça Haber

Doğan Haber Ajansı muhabiri ve yerel Datça Haber gazetesi sahibi Sinan Kara hakkında 2001 yılı Ağustos ayında yayınlanan ve Datça Kaymakamı Savaş Tuncer'in bir açıklamasını konu alan “Köpeklerin Suya Girmesi Yasak” başlıklı haberden sonra başlayan süreçte açılan 28 davanın 18'i toplam 9 yıl hapis ve 34 milyar TL para cezası ile sonuçlandı. Kara hakkında açılan davalar genel olarak yasalarda bulunan fakat işletilemeyen “evinin bir odasını yerel gazetesinin idare yeri olarak göstermek”, “yerel gazeteyi takip defterine işlememek” gibi maddelere dayanılarak açıldı.

Sinan Kara hakkında “Datça Kaymakamlığı'na verilen Datça Haber gazetesinin alındı belgesini almadığı” gerekçesiyle 4 Nisan 2001 tarihinde verilen 3 ay hapis ve 91 milyon 260 bin lira para cezası Ağustos ayında Yargıtay tarafından onaylandı. Kararın ardından, Datça Cumhuriyet Savcılığı, Kara'ya verilen cezanın, Avrupa Birliği'ne uyum amacıyla çıkarılan yasalara uymadığı gerekçesiyle mahkemeye başvurdu. Datça Cumhuriyet Savcısı Bestami Tezcan, Sinan Kara'nın yargılandığı Basın Yasası'nın ilgili maddelerinin bu ay başında çıkarılan “uyum yasaları” ile değiştiğini belirterek yeni yasal düzenleme ile basın suçlarında hapis cezası verilemeyeceğini hatırlattı. Bunun üzerine hapis cezası 30 milyar lira para cezasına çevrildi. Datça Cumhuriyet Savcılığı para cezasının tahsili için 14 Ekim günü ödeme emri çıkarttı. Kara bu cezaı ödeyemeyeceğini ve son çare olarak Adalet Bakanlığı'na başvuracağını bildirdi.

Sinan Kara'nın sözkonusu cezaı ödeyememesi üzerine Datça Cumhuriyet Savcılığı 15 Kasım günü tutuklama kararı çıkarttı. Karar Şeker Bayramı nedeniyle 1 ay süreyle ertelendi. 25 Aralık günü Kaymakam Savaş Tuncer, Müftü Osman Aytekin ve müteahhit Mehmet Karadağ'ın açtığı davalarla, “yayın yasağını ihlal” ve “gerçekdışı işyeri adresi bildirmek” iddiasıyla açılan davaların duruşmalarına katılan Kara, avukatının tutuklama kararına itirazı nedeniyle bir aylık sürenin dolmasına karşın tutuklanmadı. Ancak Kara 26 Aralık günü tutuklanarak Ula Cezaevi'ne kondu.

Mustafa Erdoğan, Haluk Kürşat Kopuzlu-Liberal Düşünce

Ankara Cumhuriyet Savcılığı, Liberal Düşünce dergisinin 23. sayısında yayınlan “FP'yi Kapatma Kararı Işığında Türkiye'nin Anayasa Mahkemesi Sorunu” başlıklı yazıda, “Anayasa Mahkemesi Başkanı Mustafa Bumin ve mahkeme üyelerine hakaret edildiği” gerekçesiyle Hacettepe Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Mustafa Erdoğan ve derginin Yazışleri Müdürü Haluk Kürşat Kopuzlu hakkında Ocak ayında 5 yıl 4'er aya kadar hapis istemiyle dava açtı. Ankara 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde Aralık ayında sonuçlanan davada Erdoğan ve Kopuzlu TCY'nin 482. maddesi uyarınca 26'şar ay hapis cezasına mahkum edildiler. Mahkeme cezaları erteledi.

Hakan Albayrak-Gerçek Hayat

Gazeteci Hakan Albayrak ve Gerçek Hayat dergisi Yazışleri Müdürü Atilla Bayramoğlu hakkında dergide yayınlanan “6 Ok'tan Geriye Ne Kaldı” başlıklı yazısında “orduya hakaret edildiği” iddiasıyla İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı. Dava 5 Nisan günü yapılan duruşmada beraatle sonuçlandı.

Güler Yıldız-Çınar

Mersin'de yayınlanan “Çınar” gazetesi eski Yazışleri Müdürü Güler Yıldız, savcılıkça verilen ön ödemeli 213 milyon TL para cezasını ödemediği gerekçesiyle Haziran ayı başında gözaltına alındı. Sekiz saat gözaltında kalan gazeteci, faiziyle 250 milyon TL cezaı ödedikten sonra serbest bırakıldı. 8 Haziran 2001 tarihinde gazetenin sahibi Bülent Ufuk Ateş ve Yazışleri Müdürü Güler Yıldız, Tutuklu Ailelerle Yardımlaşma Derneği'nin (TAYAD) “Halkımıza Çağrı” başlıklı ilanı nedeniyle İstanbul DGM'nin “yayın yasağına uymadıkları gerekçesiyle Mersin 1. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından 213'er milyon TL para cezasına mahkum edilmişti. 14 Aralık 2000 tarihinde İstanbul 4 No'lu DGM, “F Tipi cezaevlerini protesto eden ölüm orucu tutuklularına devletin yaptığı müdahaleye ilişkin haberlere yasağı” getirmişti.

2001 yılında Nadire Mater'in yazdığı “Mehmedin Kitabı” adlı kitabın tanıtım yazısı nedeniyle 10 ay hapis ve 600 milyon lira para cezasına mahkum edilen Güler Yıldız yasa değişiklikleri nedeniyle yeniden yargılandı. Mersin 1. Ağır Ceza Mahkemesi 24 Haziran günü Yıldız'ı TCY'nin 159. maddesi uyarınca aynı cezaya mahkum etti. Ceza ertelendi. Mahkumiyet kararı Aralık ayında Yargıtay tarafından bozuldu. Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nin 24 Aralık 2002 tarihli kararında TCY'nin 159. maddesinde Ağustos ayında yapılan düzenlemelerin dikkate alınması gerektiği belirtildi.

Güler Yıldız Haziran ayında, gazetenin 142. sayısında yayımlanan ölüm orucundaki Uğur Türkmen'e Mersin Demokrasi Platformu'nun yaptığı ziyareti konu eden “Ölümden Öte Köy Yok” başlıklı haber nedeniyle 213 milyon TL para cezasına mahkum edildi.

Adnan Keskin-Radikal

İstanbul DGM Savcılığı, Radikal gazetesi muhabiri Adnan Keskin hakkında 25 Mart günü yayınlanan "Dilekçe Çeteden Beter" başlıklı haberi nedeniyle dava açtı. Ankara DGM Savcısı Nuh Mete Yüksel'in şikayeti üzerine açılan davanın Mayıs ayında başlamasına rağmen, Keskin ve avukatının ancak üçüncü duruşma öncesinde davadan haberdar edildiği öğrenildi. Yıl içinde sonuçlanmayan davada Keskin'in TMY'nin "resmi görevlileri yasadışı örgütlere hedef gösterme" suçuna ilişkin 6. maddesi ve Basın Yasası uyarınca cezalandırılması isteniyor.

Keskin, söz konusu haberde üniversitelerde Kürtçe eğitim istemiyle dilekçe veren öğrencilere, çete liderlerinden daha fazla ceza istendiğini belirtmişti. Haberde, Savcı Yüksel'in üniversite öğrencilerine açtığı davada, öğrencilerin bir kısmına 22.5 yıla, bir kısmına ise 7 yıl 6'şar aya kadar hapis cezası istenirken, çete kurmak suçuna öngörülen cezanın 2 yıla kadar hapis olduğuna dikkat çekilmiş, Susurluk davasından hüküm giyen Korkut Eken ve İbrahim Şahin'e en üst sınırdan ancak 6 yıl ceza verilebildiği anımsatılmıştı.

Kazım Güleçyüz, Mustafa Döküler, Cevher İlhan, Ali Ferşadoğlu, Mustafa Özcan, Şevki Akgünler-Yeni Asya

Yeni Asya gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Kazım Güleçyüz, Yazışleri Müdürü Mustafa Döküler, yazarlar Cevher İlhan, Ali Ferşadoğlu, Mustafa Özcan ve Şevki Akgünler hakkında "17 Ağustos 1999 depreminin tanrının bir uyarısı" olduğu yolundaki yazılarında "halkı düşmanlığa kışkırttıkları" iddiasıyla açılan dava 11 Mart günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Kazım Güleçyüz'ü 1 yıl 8 ay, Cevher İlhan'ı 2 yıl 1 ay, Ali Ferşadoğlu, Mustafa Özcan, Şevki Akgünler'i 1 yıl 11 ay 10 gün ve Yazışleri Müdürü Mustafa Döküler'i 2 yıl 1 ay hapis cezasına mahkum etti. Döküler'in cezası 1 milyar 520 milyon lira para cezasına çevrildi. Güleçyüz, Ferşadoğlu, Özcan ve Akgünler hakkındaki cezalar ertelendi.

Şaban Döğen, Sami Cebeci, Abdil Yıldırım-Yeni Asya

Yeni Asya gazetesi yazarları Şaban Döğen, Sami Cebeci ve Abdil Yıldırım hakkında "17 Ağustos 1999 depreminin tanrının bir uyarısı" olduğu yolundaki yazıları nedeniyle açılan dava, 2 Eylül günü sonuçlandı. İstanbul DGM'de yapılan duruşmada gazeteciler 20'şer ay hapis cezasına mahkum edildi. Gazeteciler daha önce de yargılanmış ve TCY'nin 312. maddesi uyarınca hapis cezasına mahkum edilmişti. Kararın Yargıtay'da onanmasından sonra gazeteciler, Avrupa Birliği uyum yasaları nedeniyle yargılanmanın yenilenmesi talebinde bulunmuştu.

Fehmi Kuru-Yeni Şafak

Yeni Şafak gazetesi köşe yazarı Fehmi Kuru'nun 13 Ekim 1999 tarihinde Kanal 7'de yayınlanan bir haber programında yaptığı yorum nedeniyle yargılandığı

dava 5 Mart günü İstanbul DGM'de sonuçlandı. Duruşmada savunmasını yapan Fehmi Kuru, "depremlerle ilgili düşüncelerini açıkladığını, halkı kışkırtmak gibi bir kastının olmadığını, konuşmaları nedeniyle kimsenin tahrik olmadığını" söyledi. DGM de Fehmi Kuru hakkında beraat kararı verdi. Davada Kuru'nun "başörtüsü nedeniyle okula alınmayan Marmara Üniversitesi öğrencisi bir kızın 17 Ağustos depremini anımsatan '7,4 yetmedi mi?' yazılı pankartına ilişkin yorumu nedeniyle 4 yıl 6 aya kadar hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyordu.

Sadık Albayrak-Yeni Şafak

Yeni Şafak gazetesi yazarlarından Sadık Albayrak hakkında 2 Ağustos 2000 tarihinde Milli Gazete'de yayınlanan "Bu Ne Biçim Zihniyet ki!" başlıklı yazısı nedeniyle TCY'nin 312. maddesi uyarınca açılan dava 18 Haziran günü İstanbul DGM'de yapılan duruşmada düştü. Düşme kararı, Basın Yasası'nda dava açma süresinin 6 ayla sınırlanması nedeniyle alındı.

Abdurrahman Dilipak-Vakit

Gazeteci Abdurrahman Dilipak hakkında, 23-29 Haziran 2000 tarihli Cuma dergisinde yayınlanan "Kur'an Kursları" başlıklı yazısı nedeniyle açılan dava 9 Temmuz günü İstanbul DGM'de sonuçlandı. DGM, Dilipak'ı TCY'nin 312. maddesine muhalefet ettiği gerekçesiyle 2 yıl hapis cezasına mahkum etti. Ceza daha sonra 18 aya indirilerek ertelendi. Dilipak, kararı temyiz edeceğini bildirdi.

Sakine Yalçın-Alinteri

21. Yüzyıla Sosyalizmi Yazacağız Alinteri gazetesinin sahibi ve Yazışleri Müdürü Sakine Yalçın hakkında, gazetenin 29 Kasım 2001 tarihli sayısında çıkan "Hücreleri Parçala" başlıklı yazıda "Yasalara hakaret edildiği" iddiasıyla açılan dava 22 Ekim günü sonuçlandı. Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada, Yalçın önce, TCY'nin 159. maddesi uyarınca 15 gün hapis cezasına mahkum edildi. Hapis cezası daha sonra 71 milyon 182 bin 800 lira para cezasına çevrildi.

Yalçın hakkında Alinteri gazetesinde yayınlanan "19 Aralık'ı Unutma" başlıklı yazı nedeniyle açılan dava da 26 Aralık günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Yalçın'ı 7 milyar lira para cezasına mahkum etti.

Sakine Yalçın gazetesinin 8. sayısında yer alan "Zeynel Karataş Ölümsüzdür" başlıklı haberde "yasadışı örgüte yardım edildiği" iddiasıyla İstanbul DGM tarafından 9 milyar lira para cezasına mahkum edildi.

Yalçın'ın Şubat Basım Yayın tarafından çıkarılan "Damlada Okyanus" adlı kitap nedeniyle "örgüt üyelerinin propagandası yaptığı" iddiasıyla yargılandığı dava da Kasım ayında sonuçlandı. Yalçın, İstanbul DGM tarafından 7 milyar lira para cezasına mahkum edildi.

Ahmet Altan, Murat Tunalı-Aktüel

Ahmet Altan ve Aktüel dergisi Yazışları Müdürü Murat Tunalı hakkında, Altan'ın dergide yayınlanan "Sankamış'tan Akdeniz'e Doğru" ve "Orada Geceler" başlıklı yazıları nedeniyle TCY'nin 159. maddesi uyarınca açılan iki ayrı dava, 15 Kasım günü İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde beraatla sonuçlandı.

Altan ve Tunalı hakkında 9-15 Kasım 2000 tarihli dergide yer alan "Bütün Generaller Kışlarının Dönün" ve 14-20 Aralık 2000 tarihli dergide yer alan "Bu Generalleri Yargılayın, Bu Yazarları Açıklayın" başlıklı yazılarda "orduya hakaret edildiği" iddiasıyla yine TCY'nin 159. maddesi uyarınca açılan iki dava 27 Aralık günü sonuçlandı. İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada Altan ve Tunalı beraat etti.

Zeynel Abidin Kızılyaprak-Özgür Bakış

Avukat Mükrim Tepe, müvekkili gazeteci Zeynel Abidin Kızılyaprak'a TMY'nin 8. maddesine muhalefet ettiği iddiasıyla 5 Eylül günü İstanbul DGM tarafından verilen ceza nedeniyle "iade-i muhakeme" talebinde bulundu. Avukat Tepe, "Cezanın, Anayasa'da, Basın Yasası'nda ve TMY'nin 7.-8. maddelerinde yapılan değişiklikler uyarınca geçersiz hale geldiğini, bu nedenle müvekkilinin yeniden yargılanması" gerektiğini belirtti. Başvuruyu görüşen İstanbul DGM, Ekim ayında, TMY'nin 8. maddesinde değişiklik yapan 4744 Sayılı Bazı Yasalarda Değişiklik Yapılmasına Dair Yasa'nın, Zeynel Abidin Kızılyaprak'ın durumunu değiştirmedikçe karar verdi.

Kızılyaprak, "Özgür Bakış" gazetesinin kupon karşılığı vermek istediği "1900'den 2000'e Kürtler" adlı albümdeki iki yazısında "bölücülük propagandası" yapıldığı iddiasıyla DGM'de yargılanmış; 2000 yılı Aralık ayında 1 yıl 4 ay hapis ve 1 milyar 622 milyon TL para cezasına mahkum edilmişti. Kararın 2001 yılı Haziran ayında Yargıtay tarafından onanmasından ardından Kızılyaprak para cezasını ödemiş, hapis cezasının infazını 500 milyon lira kefalet karşılığı 4 aylığına erteletmişti. Kızılyaprak, erteleme süresi dolduğu, yeniden yargılama talebi de reddedildiği için Türkiye'ye dönmesi durumunda cezaevine girecek.

Aydın Doğan, Eren Güvener, Can Dünder-Milliyet, Hazım Oktay Başer, Selami Çalışkan-Milli Gazete

Milliyet gazetesinin sahibi Aydın Doğan, Yazışları Müdürü Eren Güvener, Can Dünder, Milli Gazete'nin sahibi Hazım Oktay Başer ve Milli Gazete Yazışları Müdürü Selami Çalışkan hakkında Can Dünder'in 29 Nisan günü Milliyet gazetesinde yayınlanan, 30 Nisan günü de Milli Gazete'de alıntı yapılan "Avrupa'dan Türkler'e Çağrı: Esne" başlıklı yazısında "Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk'ü yasadışı örgütlere hedef gösterdikleri" iddiasıyla açılan dava 10 Eylül günü sonuçlandı. İstanbul DGM'de yapılan duruşmada, gazeteciler hakkında beraat kararı verildi.

Doğan Özgüden, Emin Karaca, Mehmet Emin Sert-Avrupa'da ve Türkiye'de Yazın

"Avrupa'da ve Türkiye'de Yazın" dergisinin Nisan 2002 sayısında yer alan Emin Karaca'nın "Otuzuncu Yılın Anımsattıkları", Info-Türk Genel Yayın Yönetmeni gazeteci Doğan Özgüden'in de "Otuz Yıl Sonra" başlıklı yazılarında "orduya hakaret ettikleri" iddiasıyla, Karaca, Özgüden ve derginin Yazışları Müdürü Mehmet Emin Sert hakkında TCY'nin 159. maddesi uyarınca dava açıldı. Dava 26 Kasım günü İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başladı. Belçika'da yaşayan Doğan Özgüden'in katılmadığı duruşma, eksikliklerin giderilmesi için ertelendi.

RSF Genel Sekreteri Robert Menard, Özgüden, Karaca ve Sert hakkında açılan davalarla ilgili olarak 17 Ekim günü Adalet Bakanı Aysel Çelikel'e gönderdiği mektupta "gazetecilerin 'Orduya hakaret' iddiasıyla cezalandırılmasının Avrupa Birliği'ne verilen taahhütlerin çiğnenmesi anlamına geleceğini" savundu.

Ersen Korkmaz-Demokrat İskenderun

Demokrat İskenderun gazetesinin Yazışları Müdürü Ersen Korkmaz hakkında Nazmiye Ceren Samanoğlu ve Fatma Deniz Polattaş'a İskenderun Emniyet Müdürlüğü'nde copla tecavüz edilmesine ilişkin "İnsanlık Onuru İşkenceyi Yenecek" başlıklı haber nedeniyle açılan dava yıl içinde sonuçlanmadı. 8 Ekim günü İskenderun 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşma, bilirkişi raporunun beklenmesi için ertelendi.

Ersen Korkmaz hakkında İHD İskenderun Şubesi'nin 10 Aralık 2000 tarihinde düzenlediği paneldeki konuşması nedeniyle TCY'nin 312. maddesi uyarınca açılan dava Adana DGM'de devam etti.

Korkmaz hakkında ayrıca gazetenin 23 Temmuz 2002 tarihli sayısında yer alan "Dosya Bilirkişiye Gönderildi", "Mahkemeyi Yanıltmak Değil mi?" başlıklı haberlerle ilgili "bağımsız Türk yargısını ve emniyet güçlerini toplum önünde yalancı ve taraflı bir tutum içinde gösterme" iddiasıyla soruşturma açıldı.

Ersen Korkmaz ve gazetenin sahibi Zuhal Korkmaz hakkında 19 Mayıs 2002 tarihli sayısında yer alan "Kaymakam Erdoğan'dan Anlamli Çağrı Atatürk'ün Tam Bağımsız Türkiye İdealinin Ortadan Kaldırıldığı Koşullarda Atatürk'ü Buruk Andık, 19 Mayıs'ı Buruk Kutladık" başlıklı haberle ilgili olarak TCY'nin 159. maddesi uyarınca soruşturma açıldı. Soruşturmalar yıl içinde sonuçlanmadı.

Mahfuz Uyanık- Batman Doğuş

Batman'da yayınlanan Batman Doğuş gazetesi sahibi Mahfuz Uyanık hakkında 8 Mayıs günü yayınlanan hırsızlık olaylarına ilişkin yazısında "Yargıya hakaret ettiği" iddiasıyla açılan dava 26 Eylül günü Batman Ağır Ceza Mahkemesi'nde başladı. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Cumhur Kılıççioğlu—Mücadele

Siirt'te yayımlanan Mücadele gazetesinin sahibi ve Yazışleri Müdürü Cumhur Kılıççioğlu, 13 Mayıs günü gazetede yayınlanan "Siirtli Devrimciler" başlıklı Deniz Gezmiş'i anma mesajı nedeniyle TCY'nin 312. maddesi uyarınca açılan dava 28 Haziran günü Siirt Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan ilk duruşmada beraatle sonuçlandı.

Cumhur Kılıççioğlu hakkında "Hediye Kabul Eden Hakim İş de Halleder" başlıklı yazısı nedeniyle "adliyeye hakaret ettiği" iddiasıyla açılan dava, 4 Haziran günü başladı. Siirt Asliye Hukuk Mahkemesi'nde yapılan duruşmada ifade veren Kılıççioğlu, İstanbul DGM'de Susurluk davasına bakan yargıç Sedat Karagül'ün 28 Aralık 2001 tarihli gazetelerde yer alan açıklaması üzerine söz konusu yazıyı yazdığını söyledi. Dava Temmuz ayında beraatle sonuçlandı.

Ahmet Aksoy-Yeni Oluşum

Gaziantep'in Nizip ilçesinde yayınlanan Yeni Oluşum gazetesinin sahibi Ahmet Aksoy, "Deniz, Yusuf ve Hüseyin" başlıklı yazısında "bölücülük propagandası yapıldığı ve devlete hakaret edildiği" iddiasıyla 29 Mayıs günü tutuklandı. Aksoy, 8 Ağustos günü Adana DGM'de yapılan duruşmada tahliye edildi. Gaziantep ve çevresindeki çeşitli özürlü derneklerinde yöneticilik yapan Aksoy, tutuklandıktan sonra Nizip Cezaevi'ne, Gaziantep E Tipi Cezaevi'ne ve Adana Kürkcüler Cezaevi'ne gönderildiğini söyledi. Aksoy 17 Eylül günü yapılan duruşmada delil yetersizliğinden beraat etti.

Burak Bekdil, Mine Çevik-Turkish Daily News

İngilizce yayın yapan Turkish Daily News gazetesi yazarı Burak Bekdil ve Yazışleri Müdürü Mine Çevik hakkında 27 Ağustos 2001 tarihli gazetede yayınlanan "Turkey's De Jure Untouchables" (Türkiye'nin Hukuksal Dokunulmazları) adlı yazı nedeniyle TCY'nin 159. maddesi uyarınca açılan dava 17 Mayıs günü sonuçlandı. Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi Burak Bekdil'i 20 ay, Mine Çevik'i ise 10 ay hapis cezasına mahkûm etti. Cezalar ertelendi.

Murat Saraç-Özgür Ülke

"PKK üyesi olduğu" iddiasıyla 4 Ağustos günü İran'dan Türkiye'ye iade edilen Özgür Ülke gazetesi eski Yazışleri Müdürü Murat Saraç'ın yargılanmasına 31 Ekim günü başlandı. Van DGM'de yapılan duruşmada ifade veren Murat Saraç, hakkındaki suçlamaları reddetti. Yıl içinde sonuçlanmayan davada, Murat Saraç'ın TCY'nin "yasadışı örgüt üyeliği" suçuna ilişkin 168. maddesi uyarınca hapis cezasına mahkûm edilmesi isteniyor.

Şevket Başbüyük, Ramazan Keskin-Medeniyet

Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 13 Nisan 2001 tarihinde Medeniyet gazetesinde (Malatya) yayınlanan "İslam'ın

Nuru Bakidir" başlıklı yazı nedeniyle yazar Şevket Başbüyük ve gazetenin sahibi Ramazan Keskin'e Malatya DGM tarafından verilen beraat kararını Kasım ayı başında bozdu. Keskin ve Başbüyük, ilk yargılamada Malatya DGM tarafından hapis cezasına mahkûm edilmiş, ardından TCY'nin 312. maddesinde yapılan değişiklikten sonra yapılan yeniden yargılama sonucu beraat etmişlerdi. Yazıda "dinsiz olanların hesabının görüleceği" şeklindeki ifadelerle, bu kişilere karşı eylemli mücadele çağrısı yapıldığını vurgulanan Yargıtay kararında, "halkın birbirine karşı kamu düzeni için tehlikeli olabilecek şekilde düşmanlığa kışkırtıldığı" ifade edildi. Kararda, yerel mahkemenin TCY'nin 312. maddesinden yapılan değişiklikten sonra "eylemin suç olmaktan çıkmadığını gözetmediği" bildirildi.

Cengiz Kapmaz-Yedinci Gündem

Kapanan Yedinci Gündem gazetesinde çalışan gazeteci Cengiz Kapmaz hakkında, Hürriyet gazetesi yazarı Cüneyt Ülsever'le yaptığı röportaj nedeniyle dava açıldı. Beyoğlu Cumhuriyet Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, gazetenin 1-7 Haziran tarihli sayısında yayınlanan "HADEP Arabolucu Rolü Oynayabilir" başlıklı röportajda "orduya hakaret edildiği" ileri sürüldü. Cengiz Kapmaz'ın TCY'nin 159. maddesi uyarınca yargılandığı dava Beyoğlu Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülecek. Aynı röportaj nedeniyle İstanbul DGM Savcılığı tarafından gazetenin sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel hakkında da dava açıldı. Davalar yıl içinde sonuçlanmadı.

Yıldırım Türker-Radikal

Radikal gazetesi yazarı Yıldırım Türker hakkında 4 Kasım günü yayınlanan "Vicdani Redde Bakan Fotoğrafi" başlıklı yazısında "halkı askerlikten soğuttuğu" iddiasıyla Adana 6. Kolordu Askeri Savcılığı tarafından soruşturma açıldığı bildirildi.

Mehmet Özcan-Akit

Yargıtay 8. Ceza Dairesi, kapatılan Akit gazetesinde 25 Kasım 2000 tarihinde Asım Yenihaber imzasıyla yayımlanan "Başörtüsü Generalleri ve Saim Hoca" başlıklı yazıyla ilgili olarak Yazışleri Müdürü Mehmet Özcan hakkında verilen beraat kararını bozdu. Özcan, İstanbul DGM'de TCY'nin 312. maddesi uyarınca yargılanmış ve 18 Nisan günü beraat etmişti.

Muharrem Cengiz, Ahu Zeynep Görgün-Kültür Sanat Yaşamında Tavrı

Kültür Sanat Yaşamında Tavrı dergisinin sahibi Muharrem Cengiz hakkında TCY'nin 169. maddesi uyarınca "yasadışı örgüte yardım ve yataklık etmek", Yazışleri Müdürü Ahu Zeynep Görgün hakkında ise TMY'nin 8. maddesi uyarınca "bölücülük propagandası" yaptıkları iddiasıyla açılan dava 10 Aralık günü başladı. Mahkeme Görgün'den TCY'nin 169. maddesi uyarınca ek savunma istedi. Cengiz ve Görgün, derginin Eylül

2002 tarihli 7. sayısında yer alan Pablo Neruda'ya ait "Oğulları Ölen Analara Türkü" başlıklı şiir ve Satılmış Lüker tarafından yazılan "Merhaba İstanbul", "Kapı ile Duvarın Düşündürdükleri", "Açlığın Koynunda Yarınları Duyulan Seveda", "Düşüler Birer Birer Dillerinde Yeminler" ve "Yorgun" başlıklı yazılar nedeniyle yargılanıyorlar.

Sabri Ejder Öziç-Radyo Dünya

Radyo Dünya Genel Yayın Yönetmeni Sabri Ejder Öziç hakkında, Filistin sorununa ilişkin bir programda "halkı düşmanlığa kışkırttığı" iddiasıyla açılan dava, 11 Aralık günü sonuçlandı. Adana DGM'de yapılan duruşmada, Öziç hakkında "programa katılmadığının anlaşılması" nedeniyle beraat kararı verildi.

Yargılanan Diğer Gazeteci ve Yazarlar

Önceki Yıllarda Açılan ve 2002 Yılında Sonuçlanan Davalar

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 23-29 Haziran 2001 tarihli 1. sayıda yer alan "Kürt Kimliği Zorluyor" başlıklı haber.
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 4 Haziran günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'e 3 yıl 9 ay hapis cezası verdi. Hapis cezası 4,152,000,000 TL para cezasına çevrildi. Ayrıca gazetenin de 1 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 14-20 Temmuz 2001 tarihli 4. sayıda yer alan "Demokratik Eylemin Meşruiyeti" başlıklı haber.
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 3 Haziran günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'e 3 yıl 9 ay hapis cezası verdi. Hapis cezası 6.477.634.000 TL para cezasına çevrildi. Ayrıca gazetenin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 7-13 Temmuz 2001 tarihli 3. sayıda yer alan "Çözümün adı Serhıldan" ve "Şimdi Serhıldanların Zamanıdır" başlıklı haberler.
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 2 Nisan günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'e 3 yıl 9 ay hapis cezası verdi. Hapis cezası 6.477.634.800 TL para cezasına çevrildi. Ayrıca gazetenin de 15 gün süreyle kapatılmasına karar verildi. Karar Yargıtay tarafından onandı.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 21-27 Temmuz 2001 tarihli 5. sayıda yer alan "Güneyde Savaş Hazırlıkları " başlıklı haber.
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 30 Mayıs günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'e 3 yıl 9 ay hapis cezası verdi. Hapis cezası 7.781.885.200 TL para cezasına çevrildi. Ayrıca gazetenin de 15 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 11-17 Ağustos 2001 tarihli 8. sayıda yer alan "AB Yolunda Güvensiz Tartışmalar", "Suskun Bir Volkan Gibiydi" ve "Kurtuluşun İlk Adımı", "İlk Kurşun Cumhuriyetin Demokratikleşmesi İçindi" ve "O Gün Devrim Olmuş Gibiydi" başlıklı haberler.
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 7 Mayıs günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'e 3 yıl 9 ay hapis cezası verdi. Hapis cezası 7.781.885.200 TL para cezasına çevrildi. Ayrıca gazetenin de 15 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 18-24 Ağustos 2001 tarihli 9. sayıda yer alan "Adım Atılırsa Destek Veririz" ve "Halkla Hukukun Birleştiği Yerde Demokrasi Olur" başlıklı haberler.
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Mahkeme Hünkar Demirel'e 3 yıl 9 ay hapis cezası verdi. Hapis cezası 8.735.000.000 TL para cezasına çevrildi. Ayrıca gazetenin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 25-31 Ağustos 2001 tarihli 10. sayıda yer alan "Barış Umudu Yaratıldı" (Cemil Bayık-Röportaj)
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 27 Aralık 2001 tarihinde sonuçlandı. Mahkeme Hıdır Ateş'e 4.069.800.000 TL, Hünkar Demirel'e 2.034.900.000 TL para cezası verdi. Ayrıca gazetenin de 15 gün süreyle kapatılmasına karar verildi. Karar Yargıtay tarafından onaylandı.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel

Davaya Konu Olan Yazı: 01-07 Eylül 2001 tarihli 11. sayıda yer alan "PKK Başkanlık Konseyi: Barışa Ulaşmakta İsrarlıyız" ve "PKK Lideri A. Öcalan'ın 1 Eylül Mesajı: Barışın Zaferine Kadar" başlıklı haberler. İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.

Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Mahkeme Hıdır Ateş'e 3.177.000.000 TL, Hünkar Demirel'e 1.588.000.000 TL para cezası verdi. Ayrıca gazetesinin de 3 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışları Müdürü Hünkar Demirel

Davaya Konu Olan Yazı: 03-10 Eylül 2001 tarihli 1. özel sayıda yer alan "PKK'den Devlete Uyarı" ve "Filistin, Ermeni ve Kürtler Öcalan İçin Yürüdü" başlıklı haberler. İddia: TCY'nin 169. maddesi, 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.

Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Mahkeme Hıdır Ateş'e 2.996.875.000 TL, Hünkar Demirel'e 8.687.900.000 TL para cezası verdi. Ayrıca gazetesinin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışları Müdürü Hünkar Demirel

Davaya Konu Olan Yazı: 15-21 Eylül 2001 tarihli 13. sayıda yer alan "Kürtler Kendi Anayasasını Yapmalı" (A.Öcalan) ve "Merhaba" başlıklı okur mektubu. İddia: 3713 sayılı Yasanın 8/2. maddesi, 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.

Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 28 Haziran günü sonuçlandı. Mahkeme Hıdır Ateş'e 749.218.750 TL, Hünkar Demirel'e 1.024.000.000 TL para cezası verdi. Ayrıca gazetesinin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışları Müdürü Hünkar Demirel

Davaya Konu Olan Yazı: 22-28 Eylül 2001 tarihli 14. sayıda yer alan "Savaş Çözüm Değil" (A.Öcalan), "PKK Yöneticilerinden C. Bayık: Kimse Yanlış Hesap Yapmasın" başlıklı haber, "Forum-Gündem: Asıl Terör Kürt Halkına Uygulandı" başlıklı yazı. İddia: 3713 sayılı Yasanın 6/2. maddesi, TCY'nin 312/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.

Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 22 Ekim günü sonuçlandı. Mahkeme Hıdır Ateş'e 7.911.750.000 TL, Hünkar Demirel'e 4.810.068.600 TL para cezası verdi. Ayrıca gazetesinin de 15 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışları Müdürü Hünkar Demirel

Davaya Konu Olan Yazı: 29 Eylül-5 Ekim 2001 tarihli 15. sayıda yer alan "3. Doğuş" Eki. İddia: TCY'nin 169. mad., 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 22 Ekim günü sonuçlandı. Mahkeme

Hünkar Demirel'e 3 yıl 9 ay hapis cezası verdi. Hapis cezası 6.477.634.800.TL para cezasına çevrildi. Ayrıca gazetesinin de 15 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışları Müdürü Hünkar Demirel

Davaya Konu Olan Yazı: 6-12 Ekim 2001 tarihli 16. sayıda yer alan "PKK Lideri Öcalan 4. Yılına Giren 9 Ekim Komplosunun Bütün Boyutlarını AİHM Sunumunda Çözömlüyor. İnsanlığa Çözüm Armağani", 3. Doğuş ekinde yeralan tüm yazılar ve bazı fotoğraflar. İddia: TCY'nin 169. mad., 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.

Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 9 Ekim günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'e 4 yıl 6 ay hapis cezası verdi ve Demirel hakkında yurtdışına çıkış yasağı koydu. Ayrıca gazetesinin de 15 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışları Müdürü Hünkar Demirel

Davaya Konu Olan Yazı: 20-26 Ekim 2001 tarihli 18. sayıda yer alan "Irak'a Müdahalede Kürtler Belirleyici" başlıklı yazı.

İddia: TCY'nin 169. mad., 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Mahkeme Hünkar Demirel'e 3 yıl 9 ay hapis cezası verdi. Hapis cezası 7.782.652.000 TL para cezasına çevrildi. Ayrıca gazetesinin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışları Müdürü Hünkar Demirel

Davaya Konu Olan Yazı: 27 Ekim-02 Kasım 2001 tarihli 19. sayıda yer alan "Kriz Demokratik Cumhuriyetle Aşılır" başlıklı yazı.

İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 10 Aralık günü sonuçlandı. Mahkeme Hıdır Ateş'e 3.657.000.000 TL, Hünkar Demirel'e 1.837.875.000 TL para cezası verdi. Ayrıca gazetesinin de 1 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışları Müdürü Hünkar Demirel

Davaya Konu Olan Yazı: 10-16 Kasım 2001 tarihli 21. sayıda yer alan "Kadınlar Öcalan'ın AİHM'e Sunduğu Savunmaları Kendi Açıklarından Değerlendirdi" başlıklı yazı.

İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Mahkeme Hıdır Ateş'e 16.468.200.000 TL, Hünkar Demirel'e 8.234.100.000 TL para cezası verdi. Ayrıca gazetesinin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 17-23 Kasım 2001 tarihli 22. sayıda yer alan "Halk Öcalan'a Özgürlük Diyor" ve "Öcalan'a Özgürlük Dediler" başlıklı yazılar.
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 24 Eylül günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'e 7.782.650.000 TL para cezası verdi. Ayrıca gazetenin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 24-30 Kasım 2001 tarihli 23. sayıda yer alan "Çeyrek Asırlık Hareket", "Başarının Kökü Başlangıçtaydı" ve "Neleri Kazandığımızın Tarihidir" başlıklı yazılar.
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad.,5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 19 Kasım günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'e 3 yıl 9 ay hapis cezası verdi. Hapis cezası 6.450.334.000 TL para cezasına çevrildi. Ayrıca gazetenin de 1 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 08-14 Aralık 2001 tarihli 25. sayıda yer alan "Türkiye Çözumsuz Kalamaz" başlıklı yazı.
İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2. mad.,5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 3 Haziran günü sonuçlandı. Mahkeme Hıdır Ateş'e 3.318.000.000 TL, Hünkar Demirel'e 1.659.375.000 TL para cezasına çevrildi. Ayrıca gazetenin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Önder gazetesi sahibi Talat Efendioğlu ve yazar Hulusi Erdem
Davaya Konu Olan Yazı: 14 Ağustos 2001 tarihli gazetede yayınlanan "Savcılarla Davalaşan, Hakimlerden Şamar Yiyen 'Bilgisiz Bakan': Hikmet Sami Türk.." başlıklı yazı
İddia: Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk'e hakaret
Görüldüğü Yer: Milas Asliye Ceza Mahkemesi
Karar: Dava 19 Kasım günü sonuçlandı. Erdem ve Şener'e 3 ay 15'er gün hapis ve 166 milyon 93'er bin lira para cezası verildi. Mahkeme, hapis ve para cezasını toplam 664 milyon 372 bin 800 lira para cezasına çevirdi ve erteledi.

Sanıklar: Zafere Kadar Direniş gazetesi Yazışleri Müdürü Oğuz Çeltikçi
Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin Mart 2001 sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. maddesi

Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 23 Eylül günü sonuçlandı. Oğuz Çeltikçi 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum edildi. Hapis cezası 6.477.634.800 TL para cezasına çevrildi. Ayrıca derginin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Zafere Kadar Direniş gazetesi Yazışleri Müdürü Oğuz Çeltikçi
Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin Eylül 2001 sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 312. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 5 Nisan günü sonuçlandı. Oğuz Çeltikçi 2 yıl hapis cezasına mahkum edildi. Hapis cezası 3.464.229.600 TL para cezasına çevrildi. Ayrıca derginin de 15 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Zafere Kadar Direniş gazetesi Yazışleri Müdürü Oğuz Çeltikçi
Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin Temmuz 2001 sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: -
Görüldüğü Yer: Fatih 2. Asliye Ceza Mahkemesi
Karar: Dava 2 Temmuz günü sonuçlandı. Oğuz Çeltikçi 3 ay 15 gün hapis ve 166 milyon TL para cezasına mahkum edildi.

Sanıklar: Düşünce ve Davranışta Yol dergisi Yazışleri Müdürü Oğuz Çeltikçi
Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin toplatılan Nisan 2001 tarihli sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TMY'nin 8/2. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 13 Haziran günü sonuçlandı. Oğuz Çeltikçi 1.649.328.000 TL para cezasına mahkum edildi. Ayrıca derginin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Özgürlük Dünyası dergisi sahibi ve Yazışleri Müdürü Sedat Imza
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin Kasım 2001 tarihli 115. sayısında yer alan "Emperyalist Savaşın Gölgesinde Kürt Sorunu" başlıklı yazı
İddia: "yasadışı terör örgütü açıklamalarına yer vermek" TMY'nin 6/2. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 29 Mayıs günü sonuçlandı. Sedat Imza 1.875.000.000 TL para cezasına çarptırıldı, derginin de 1 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Radikal gazetesi sahibi Aydın Doğan ve Yazışleri Müdürü Hasan Çakkalkurt
Davaya Konu Olan Yazı: 14 Ocak 2000 tarihli gazetede yayınlanan ölüm oruçlarına ilişkin 'Ölümler Engellenebilir' başlıklı haber
İddia: Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk'ün hedef gösterildiği
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 16 Mayıs günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Aydın Doğan ve Hasan Çakkalkurt hakkında beraat kararı verdi. Ancak, Yargıtay kararı usulden bozdu.

Doğan ve Çakkalkurt'un yeniden yargılanmalarına 22 Ağustos günü başlandı.

Sanıklar: Radikal gazetesi Yazışleri Müdürü Hasan Çakkalkurt
Davaya Konu Olan Yazı: 2, 3 ve 5 Temmuz 2001 tarihlerinde yayınlanan "Gerçeğe Dönüş", "İşte Böyle Öldüler" ve "Ümraniye Yağması" başlıklı haberler
İddia: "yasadışı örgüt propagandası" ve "yasadışı örgüte yardım yataklık etmek"
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 21 Mart günü beraatla sonuçlandı.

Sanıklar: Radikal gazetesi Yazışleri Müdürü Hasan Çakkalkurt, yazar Mine G. Kırkkanat
Davaya Konu Olan Yazı: 19 Ocak 2000 tarihli gazetede yayınlanan "Hokus Pokus Suç" başlıklı yazı
İddia: TCY'nin 159. maddesi
Görüldüğü Yer: Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi
Karar: Dava 11 Nisan günü beraatla sonuçlandı.

Sanıklar: Radikal gazetesi Yazışleri Müdürü Hasan Çakkalkurt, yazar Perihan Mağden
Davaya Konu Olan Yazı: 1 Ağustos 2001 tarihinde yayınlanan cezaevleri operasyonuna ilişkin "Tüpün Sonu" başlıklı yazı
İddia: "Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk'ü yasadışı örgütlere hedef gösterdikleri" iddiasıyla TMY'nin 6. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 24 Ekim günü beraatla sonuçlandı.

Sanıklar: Devrimci Demokrasi gazetesi Yazışleri Müdürü Mahir Zengin
Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin 1-16 Haziran tarihli sayısında yayınlanan "Komünist Önder İbrahim Kaypakkaya Anıldı", "İdeolojimizi Moralimiz, İrademiz Kazandı" başlıklı yazılar
İddia: TCY'nin 169. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 28 Kasım günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Mahir Zengin'i TCY'nin 169. maddesi uyarınca 4 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum etti. Ceza, 9 milyar 923 milyon 640 bin lira para cezasına çevrildi. Gazetenin 16-30 Kasım tarihli 5. sayısı da toplatıldı.

Sanıklar: Çağrı dergisi Yazışleri Müdürü Aziz Özer
Davaya Konu Olan Yazı: Nisan 2001 tarihli 46. sayıda yer alan "1 Mayıs' ta Devrimci Saflara" başlıklı yazı
İddia: TCY'nin 312/2-son maddesi.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 19 Eylül günü, Özer hakkında 2.871.000.000 TL. para cezası ile sonuçlandı.

Sanıklar: Dayanışma gazetesi Yazışleri Müdürü Ersin Sedefoğlu
Davaya Konu Olan Yazı: Aralık 2001 tarihli gazetede yer alan "Ölümü Yeneler Yenilmez" başlıklı yazı
İddia: TCY'nin 312. maddesi.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Karar: Dava Mayıs ayında, Sedefoğlu hakkında 5 milyar TL. para cezası ile sonuçlandı.

Sanıklar: Cumhuriyet gazetesi Yazışleri Müdürü Fikret İlkiz, Avukat Emin Değer
Davaya Konu Olan Yazı: 8 Şubat 2000 tarihli gazetede yayımlanan "Ecevit-Gülen Küreselleşme Yolunda" başlıklı yazı
İddia: "Atatürk'e hakaret etmek"
Görüldüğü Yer: İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi
Karar: Dava 22 Ocak günü beraatla sonuçlandı.

Sanıklar: Milliyet gazetesi Yazışleri Müdürü Eren Güvener
Davaya Konu Olan Yazı: 13 Nisan 2000 tarihli gazetede yer alan Prof. Dr. Şebnem Korur Fincancı ile yapılan söyleşi
İddia: "güvenlik görevlilerine hakaret etmek"
Görüldüğü Yer: Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi
Karar: Dava 11 Nisan günü beraatla sonuçlandı.

Sanıklar: Çağrı dergisi Yazışleri Müdürü Aziz Özer
Davaya Konu Olan Yazı: Mart 2001 tarihli 42. sayıda yer alan "Ulusal Baskılara Son" başlıklı yazı
İddia: TCY'nin 312/2-son maddesi.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 3 Haziran günü, Özer hakkında 2.871.000.000 TL. para cezası ile sonuçlandı.

Sanıklar: Güney Kültür Sanat ve Edebiyat dergisi Yazışleri Müdürü İlyas Emir
Davaya Konu Olan Yazı: Ocak-Şubat-Mart 2001 tarihli 15. sayıda yer alan "Susma Sustukça Sıra Sana Gelecek", "Bizi Diri Diri Yaktılar", "Sessiz mi Kalacaksınız", "Mutlaka Kazanacağız. Bu Nasıl Pervasızlıktır" başlıklı yazılar.
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 5680 sayılı Basın Yasası Ek 2/1. maddesi.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 3 Haziran günü sonuçlandı. Mahkeme İlyas Emir'e 3 yıl 9 ay hapis cezası verdi, bu ceza 6.477.634.800 TL. para cezasına çevrildi. Ayrıca dergi hakkında da 7 gün süreyle kapatma cezası verildi.

Sanıklar: Çağrı dergisi Yazışleri Müdürü Aziz Özer
Davaya Konu Olan Yazı: Ekim 1999 tarihli 27. sayıda yer alan "Cezaevinde Yargısız İnfaz" başlıklı yazı, Ocak 2000 tarihli 30. sayıda yer alan "Bu Kadarı da Olmaz" başlıklı yazı.
İddia: TCY'nin 159/1. maddesi
Görüldüğü Yer: Beyoğlu 2. Ağır Ceza Mahkemesi.
Karar: Sanık Aziz ÖZER hakkında TCY'nin 159/1. maddesi gereğince 2 yıl hapis cezası verildi. Dosya 6 Mayıs günü Yargıtay'a gönderildi.

Sanıklar: Çınar gazetesi eski Yazışleri Müdürü Güler Yıldız
Davaya Konu Olan Yazı: Gazetede yayınlanan Nadire Mater'in "Mehmedin Kitabı"nın tanıtımı için yazılan yazı
İddia: TCY'nin 159. maddesi

Görüldüğü Yer: Mersin 1. Ağır Ceza Mahkemesi
Karar: Dava 24 Haziran günü sonuçlandı. Mahkeme Yıldız'ı 10 ay hapis ve 600 milyon lira para cezasına mahkum etti. Güler Yıldız, TCY'nin 159. maddesi uyarınca açılan davada, 21 Haziran 2001 tarihinde de aynı cezaya mahkum edilmişti. Yargıtay ise kararı yasadışı yapılan değişiklik nedeniyle usulden bozmuştu.

Sanıklar: Sabah gazetesi Yazışları Müdürü Semra Uncu, yazar Ali Bayramoğlu
Davaya Konu Olan Yazı: 10 Mayıs 2001 tarihli gazetede yayımlanan "Ankara'da Kaos" başlıklı yazı
İddia: TCY'nin 159
Görüldüğü Yer: İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi
Karar: Dava 22 Mart günü beraatla sonuçlandı.

Sanıklar: Milli Gazete Yazışları Müdürü Selami Çalışkan, gazeteci Mehmet Şevki Eygi
Davaya Konu Olan Yazı: 15 Kasım 2000 tarihli gazetede yayınlanan bir yazı
İddia: TCY'nin 312. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 9 Ekim günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Eygi ve Çalışkan'ı 1 yıl 8'er ay hapis cezasına mahkum etti. Çalışkan'ın cezası 1 milyar 840 milyon lira para cezasına çevrildi. Eygi'nin cezası ise "yeniden suç işlemekten çekinmeyeceği kanaatine varıldığı" gerekçesiyle paraya çevrilmedi ve ertelenmedi. DGM, gazetenin de 3 gün süreyle kapatılmasını kararlaştırdı.

Sanıklar: Milli Gazete Yazışları Müdürü Selami Çalışkan, gazeteci Mehmet Şevki Eygi
Davaya Konu Olan Yazı: Gazetede 12 Mayıs günü yayınlanan "Başörtü Düşmanlığı" başlıklı yazı
İddia: TCY'nin 312. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 24 Aralık günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Eygi ve Çalışkan'ı 1 yıl 8'er ay hapis cezasına mahkum etti. Çalışkan'ın cezası 4 milyar 398 milyon 432 bin lira para cezasına çevrildi. DGM, gazetecilerin cezalarını erteledi.

Sanıklar: Özgür Halk dergisi sahibi Gülcan Kaya, Yazışları Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 114. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad., 3713 sayılı yasanın 8/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 14 Nisan günü sonuçlandı. Mahkeme Kaya'ya 100 milyon TL, Doğru'ya 8.685.994.640 TL. para cezası verdi, ayrıca derginin de 30 gün süreyle kapatılmasını kararlaştırdı.

Sanıklar: Özgür Halk dergisi sahibi Gülcan Kaya, Yazışları Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 115. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad., 3713 sayılı yasanın 8/2-son

mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 1 Ağustos günü sonuçlandı. Mahkeme Kaya'ya 3.000.000.000 TL, Doğru'ya 3 yıl 9 ay ağır hapis cezası ve 1.500.000.000 TL. para cezası verdi, ayrıca derginin de 1 gün süreyle kapatılmasını kararlaştırdı.

Sanıklar: Özgür Halk dergisi Yazışları Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 117. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad., 3713 sayılı yasanın 8/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 2 Ekim günü sonuçlandı. Mahkeme Doğru'ya 3 yıl 9 ay ağır hapis cezası verdi.

Sanıklar: Özgür Halk dergisi Yazışları Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 118. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad., 3713 sayılı yasanın 8/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 2 Ekim günü sonuçlandı. Mahkeme Doğru'ya 3 yıl 9 ay ağır hapis cezası verdi. Hapis cezası, 6.477.634.000 TL. para cezasına çevrildi. Ayrıca derginin de 7 gün süreyle kapatılması kararlaştırıldı.

Sanıklar: Yeni Özgür Halk dergisi sahibi Gülcan Kaya, Yazışları Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 5. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad., 3713 sayılı yasanın 6/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 12 Eylül günü sonuçlandı. Mahkeme Kaya'ya 3.600.000.000 TL, Doğru'ya 7.977.634.000 TL. para cezası verdi. Ayrıca derginin de 1 gün süreyle kapatılması kararlaştırıldı.

Sanıklar: Yeni Özgür Halk dergisi sahibi Gülcan Kaya, Yazışları Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 6. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad., 3713 sayılı yasanın 8/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 12 Eylül günü sonuçlandı. Mahkeme Kaya'ya 3.750.000.000 TL, Doğru'ya 12.889.256.000 TL. para cezası verdi. Ayrıca derginin de 1 gün süreyle kapatılması kararlaştırıldı.

Sanıklar: Özgür Kadının Sesi dergisi Yazışları Müdürü Kadriye Kanat
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin Aralık 2000 tarihli 9. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 6/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.

Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 6 Haziran günü sonuçlandı. Mahkeme Kadriye Kanat'a 3 yıl 9 ay hapis cezası verdi. Hapis cezası 4.152.000.000 TL para cezasına çevrildi. Ayrıca derginin de 1 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Özgür Kadının Sesi dergisi sahibi Gülşen Bozan, Yazışleri Müdürü Kadriye Kanat
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin Nisan 2001 tarihli 13. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.

Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 30 Aralık günü sonuçlandı. Mahkeme Kadriye Kanat'a 468.750.000 TL, Gülşen Bozan'a 1.125.000.000 TL para cezası verdi. Ayrıca derginin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Özgür Kadının Sesi dergisi sahibi Gülşen Bozan, Yazışleri Müdürü Kadriye Kanat
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin Ağustos 2001 tarihli 17. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.

Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 30 Aralık günü sonuçlandı. Mahkeme Kadriye Kanat'a 1.102.413.000 TL, Gülşen Bozan'a 937.500.000 TL para cezası verdi. Ayrıca derginin de 15 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Özgür Kadının Sesi dergisi Yazışleri Müdürü Kadriye Kanat
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin Eylül 2001 tarihli 18. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad., 3713 sayılı yasanın 6/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 30 Temmuz günü sonuçlandı. Mahkeme Kadriye Kanat'a 3 yıl 9 ay hapis cezası verdi. Hapis cezası 6.477.635.000 TL. para cezasına çevrildi. Ayrıca derginin de 1 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Özgür Kadının Sesi dergisi Yazışleri Müdürü Kadriye Kanat
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin Ekim 2001 tarihli 19. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad., 3713 sayılı yasanın 6/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.

Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 3 Ekim günü sonuçlandı. Mahkeme Kadriye Kanat'a 4 yıl 6 ay hapis cezası verdi. Ayrıca derginin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

2002 Yılında Açılan ve Sonuçlanan Davalar

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 15-21 Aralık 2001 tarihli 26.

sayıda yer alan "Kürtlerle Bağ Kurmak İstiyorsanız Çözüm Üretmelisiniz", "Kürtler Ulusal Birlik Yolunda Adım Attı", "Kürtlerin Milli Siyaseti Demokratikleşme ve Barış", "Her Şeye Hazırız" başlıklı yazılar.
İddia: TCY'nin 169. maddesi. 3713 sayılı yasanın 5. mad., 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.

Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 10 Aralık günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'e 9.348.000.000 TL para cezası verdi. Ayrıca gazetenin de 15 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 22-28 Aralık 2001 tarihli 27. sayıda yer alan "Yeni Parti İhtiyacı", "Afganistan'a Türk Modeli", "Tarih, Çağ Toplum ve İnsan Kavrayışından Yoksun", "Kürt Siyaseti Dünya Sahnesinde", "Birlik Geleceğin Garantisidir", "Öcalan'ın Kaçırılmasında MOSSAD'ın Rolü", "Devleti Sansür Etmek" ve "Okurun Gündemi" başlıklı yazılar.

İddia: TCY'nin 169. maddesi. 3713 sayılı yasanın 8/2-son mad., 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.

Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 6 Eylül günü sonuçlandı. Mahkeme Hıdır Ateş'e 1.521.093.000 TL, Hünkar Demirel'e 7.950.009.000 TL para cezası verdi. Ayrıca gazetenin de 10 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 29 Aralık 2001- 4 Ocak 2002 tarihli 28. sayıda yer alan "Cezaevlerine Üçlü Önerisi", "Kültürel Faaliyet Üzerine", Bilanço 2001 Eki: " A.Öcalan Röportajı", "Osman Öcalan röportajı" ve "32. sayfada yeralan tüm yazılar".

İddia: TCY'nin 169. maddesi. 3713 sayılı yasanın 6/2-son mad., 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.

Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 28 Haziran günü sonuçlandı. Mahkeme Hıdır Ateş'e 829.687.500 TL, Hünkar Demirel'e 6.823.00.000 TL para cezası verdi. Ayrıca gazetenin de 15 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 12-18 Ocak 2002 tarihli 30. sayıda yer alan "PKK Başkanlık Konseyi Üyesi O. Öcalan, Baskıları Arttıran Devleti Uyardı: Devlet Terörü Durdurulmalı" başlıklı haber-yazı.

İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2-son mad., 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.

Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 27 Aralık günü sonuçlandı. Mahkeme Hıdır Ateş'e 4.000.500.000 TL, Hünkar Demirel'e 2.000.250.000 TL para cezası verdi. Ayrıca gazetenin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
 Davaya Konu Olan Yazı: 19-21 Ocak 2002 tarihli 31. sayıda yer alan "Öcalan'dan Akçam'a Cevap" başlıklı yazı.
 İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2-son mad., 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava 3 Haziran günü sonuçlandı. Mahkeme Hıdır Ateş'e 4.445.000.000 TL, Hünkar Demirel'e 2.000.250.000 TL para cezası verdi. Ayrıca gazetenin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
 Davaya Konu Olan Yazı: 26 Ocak-1 Şubat 2002 tarihli 32. sayıda yer alan "Devlet Dilinde Israrlı", "Tutuklulara saldırı" ve "Ölümden Kurtulanlara İşkence", "Devlet Kendi Dilinde Kürtler Anadilinde Israrlı" ve "Irak, HADEP ve Kürtçe" başlıklı yazılar.
 İddia: TCY'nin 169. ve 312/2-son mad. ile 3713 sayılı yasanın 8/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava 25 Eylül günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'e 3 yıl 9 ay hapis cezası verdi ve Demirel hakkında yurtdışına çıkma yasağı koydu. Ayrıca gazetenin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
 Davaya Konu Olan Yazı: 02-08 Şubat 2002 tarihli 33. sayıda yer alan "Yasaklamak Siyasallaştırmaktır" başlıklı yazı.
 İddia: TCY'nin 169. mad., 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava 2 Ekim günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'e 3 yıl 9 ay hapis cezası verdi. Hapis cezası 1.538.000.000 TL para cezasına çevrildi. Ayrıca gazetenin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
 Davaya Konu Olan Yazı: 02-08 Mart 2002 tarihli 37. sayıda yer alan "İdam ve Demokrasi"ve "Modern Kürt Kadın Hareketi" başlıklı haberler .
 İddia: TCY'nin 169., 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava 17 Aralık günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'i 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum etti. Ceza 11.923.000.000 TL para cezasına çevrildi. Ayrıca gazetenin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
 Davaya Konu Olan Yazı: 09-15 Mart 2002 tarihli 38.

sayıda yer alan "Pişmanlık Değil Genel Af", "PKK lideri A. Öcalan; Kazandıran Siyaset Yapılmalı", "Pişmanlık Çözüm Değil" ve "Tabiat Ananın Sesi" başlıklı haberler.
 İddia: TCY'nin 169., 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava 26 Eylül günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'i 11.923.000.000 TL para cezasına mahkum etti. Ayrıca gazetenin de 15 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
 Davaya Konu Olan Yazı: 16-22 Mart 2002 tarihli 39. sayıda yer alan "Öcalan: Çözümde Yanayız" başlıklı haber.
 İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava 3 Eylül günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'i 1.759.125.000 TL, Hıdır Ateş'i 3.518.250.000 TL para cezasına mahkum etti.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
 Davaya Konu Olan Yazı: 23-29 Mart 2002 tarihli 40. sayıda yer alan "Newroz Dağda da Kutlandı" başlıklı haber .
 İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava 12 Eylül günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'i 1.759.125.000 TL, Hıdır Ateş'i 3.518.250.000 TL para cezasına mahkum etti.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
 Davaya Konu Olan Yazı: 30 Mart- 05 Nisan 2002 tarihli 41. sayıda yer alan "Halkın Mesajı Dikkate Alınmalı" başlıklı haber.
 İddia: TCY'nin 169., 3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava 19 Eylül günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'i 11.682.125.000 TL para cezasına mahkum etti. Ayrıca gazetenin de 7 gün süreyle kapatılmasını kararlaştırdı.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
 Davaya Konu Olan Yazı: 06-12 Nisan 2002 tarihli 42. sayıda yer alan "İki Halkı İntihara Sürüklüyorlar" ve "Çocuk ve Genç A. Öcalan" başlıklı haberler.
 İddia: TCY'nin 169.,3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava 2 Ekim günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'i 12.173.735.640 TL, Hıdır Ateş'i 2.250.000.000

TL para cezasına mahkum etti. Ayrıca gazetesinin de 7 gün süreyle kapatılmasını kararlaştırdı.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışları Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 11-17 Mayıs 2002 tarihli 47. sayıda yer alan "Avrupa Nereye", "Terörist Listesi", "İktidar Olmak Şiddeti Meşrulaştırmaz", "Kadına Geniş İnisyatif" başlıklı haberler.
İddia: TCY'nin 169., 3713 sayılı yasanın 6/2 mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 22 Ekim günü sonuçlandı. Mahkeme Hıdır Ateş'i 4.840.875.000 TL, Hünkar Demirel'i ise 14.343.460.540 TL para cezasına mahkum etti. Ayrıca gazetesinin de 15 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışları Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 20-26 Nisan 2002 tarihli 44. sayıda yer alan "PKK 8. Kongresinde Değişimi Esas Alan Yeni Bir Yapılanmaya Gidildi", "Yeni Dönem Yeni Örgüt", "Değişim 1993'te Start Aldı" ve "Kongre PKK'deki Değişimin Zirvesi Oldu" başlıklı haberler.
İddia: TCY'nin 169., 3713 sayılı yasanın 8/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 2 Ekim günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'i 11.923.023.000 TL, Hıdır Ateş'i 4.500.000.000 TL para cezasına mahkum etti. Ayrıca gazetesinin de 7 gün süreyle kapatılmasını kararlaştırdı.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışları Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 08-14 Haziran 2002 tarihli 51. sayıda yer alan "Demokratik Türkiye'ye Bağlıyız" başlıklı haber.
İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2-son. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 27 Aralık günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'i 1.849.875.000 TL para cezasına mahkum etti. Hıdır Ateş'in davası tefrik edildi. Ayrıca gazetesinin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışları Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 15-21 Haziran 2002 tarihli 52. sayıda yer alan "İdam Tartışmaları: Türkiye'nin Rudolf Hess'i Kim?" ve "Kadının Toplumsal Sözleşmesi" başlıklı haberler.
İddia: TCY'nin 169., 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 17 Aralık günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'i 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum etti. Ceza 11.923.000.000 TL para cezasına çevrildi.

Ayrıca gazetesinin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışları Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 03-09 Ağustos 2002 tarihli 57. sayıda yer alan "Forum: Operasyon Tarihini Seçim Belirleyebilir" başlıklı yazı.
İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2-son. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 12 Kasım günü sonuçlandı. Mahkeme Hünkar Demirel'i 2.092.500.000 TL para cezasına mahkum etti. Ayrıca gazetesinin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Günlük Evrensel gazetesi Yazışları Müdürü Taylan Bilgiç, Cihan Soylu
Davaya Konu Olan Yazı: 20 Ocak tarihli gazetede yayınlanan "Kürt Sorunu Tüm İşçilerin Sorunudur" başlıklı yazı
İddia: TCY'nin 312. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 24 Eylül günü sonuçlandı. Bilgiç, İstanbul DGM'de yapılan duruşmada TCY'nin 312. maddesi uyarınca 1 yıl 8 ay hapis cezasına mahkum edildi. Ceza, 4 milyar 398 milyon 432 bin 280 lira para cezasına çevrildi. Yazıyı yazan Cihan Soylu'nun dosyası ise ayrıldı. DGM, Evrensel gazetesine 7 gün yayın durdurma cezası verdi.

Sanıklar: Günlük Evrensel gazetesi Yazışları Müdürü Taylan Bilgiç
Davaya Konu Olan Yazı: 12-13 Şubat tarihli gazetede yayınlanan "Demokrasi Adına Amerikan Destekçiliği" başlıklı dizi yazılar
İddia: "yasadışı örgüt propagandası"
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 22 Ekim günü beraatla sonuçlandı.

Sanıklar: Günlük Evrensel gazetesi Yazışları Müdürü Taylan Bilgiç, gazeteci Serpil Kurtay
Davaya Konu Olan Yazı: 10 Eylül 2001 tarihli sayısında yayınlanan "Savcıdan Sahte Rapor" başlıklı haber
İddia: TCY'nin 159. maddesi
Görüldüğü Yer: Ankara 27. Asliye Hukuk Mahkemesi
Karar: Dava 1 Ekim günü sonuçlandı. Mahkeme, Bilgiç ve Kurtay'ı toplam 2,5 milyar lira para cezasına mahkum etti.

Sanıklar: Kuzey Doğu Anadolu gazetesi sahibi ve Yazışları Müdürü Fakir Yılmaz
Davaya Konu Olan Yazı: Gazetede yayınlanan "Kin Tutmak" başlıklı yazı
İddia: "resmi heyete hakaret etmek"
Görüldüğü Yer: Ardahan Asliye Ceza Mahkemesi
Karar: Dava 21 Haziran günü sonuçlandı. Mahkeme Yılmaz'ı 7 ay 16 gün hapis cezasına mahkum etti. Hapis cezası para cezasına çevrildi.

Sanıklar: İşçi-Köylü gazetesi Yazışleri Müdürü Barış Açıkel
 Davaya Konu Olan Yazı: 19 Temmuz 2001 tarihli gazetede yayınlanan "Kimlik Savaşla Kazanılır" başlıklı haber
 İddia: TMY'nin 6/2. maddesi
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava 11 Nisan günü Açıkel hakkında 83 milyon lira para cezası ile sonuçlandı.

Sanıklar: İşçi-Köylü gazetesi Yazışleri Müdürü Barış Açıkel
 Davaya Konu Olan Yazı: Gazetede yayınlanan "Dünyadaki Savaşların, Sömürünün Tek Suçlusu Emperyalizmdir" başlıklı yazı
 İddia: TCY'nin 312.maddesi
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava 17 Ekim günü Açıkel hakkında 6 milyar 666 milyon 259 bin 800 lira para cezası ile sonuçlandı.

Sanıklar: Azadiya Welat gazetesi sahibi Nuri Karakoyun, Yazışleri Müdürü Salih Turan
 Davaya Konu Olan Yazı: 1 Eylül 2001 tarihli gazetede yer alan PKK lideri Abdullah Öcalan ve PKK yöneticisi Osman Öcalan'ın açıklamaları
 İddia: TCY'nin 169. maddesi
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava Haziran ayı başında sonuçlandı. Mahkeme Karakoyun ve Turan'ı 142 milyon 365 bin lira para cezasına mahkum etti. Gazetenin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Özgürlük Dünyası dergisi sahibi ve Yazışleri Müdürü Sedat İmza
 Davaya Konu Olan Yazı: Derginin Ocak 2002 tarihli 117. sayısında yer alan bazı yazılar
 İddia: 3713 sayılı yasanın 8/2 ve 6/2. maddeleri
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava 19 Haziran günü sonuçlandı. Sedat İmza toplam 1.660.186.980 TL para cezasına mahkum edildi, derginin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Azadiya Welat gazetesi sahibi Nuri Karakoyun, Yazışleri Müdürü Salih Turan
 Davaya Konu Olan Yazı: Gazetede yayınlanan Abdullah Öcalan ve PKK/KADEK militanlarının fotoğrafları
 İddia: TMY'nin 8., 5. ve TCY'nin 312 ve 169. maddeleri
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava 10 Ekim günü sonuçlandı. İstanbul DGM, TMY'nin 8., TCY'nin 312 ve 169. maddeleri uyarınca yargılanan Karakoyun hakkında beraat kararı verdi. Mehmet Salih Turan, TCY'nin 169. ve TMY'nin 5. maddesi uyarınca 4 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edildi. Ceza, 7 milyar 782 milyon 652 bin lira para cezasına çevrildi. Turan hakkında, TCY'nin 312 ve TMY'nin 8. maddeleri yönünden ise beraat kararı verildi. DGM, gazeteyle de 15 gün süreyle yayın durdurma cezası verdi.

Sanıklar: Alinteri gazetesi sahibi ve Yazışleri Müdürü Sakine Yalçın
 Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin 9. sayısında yer alan bazı yazılar
 İddia: "Dönemin Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk'e basın yoluyla hakaret"
 Görüldüğü Yer: Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi
 Karar: Yalçın 660.372.800 TL para cezasına mahkum edildi.

Sanıklar: Alinteri gazetesi sahibi ve Yazışleri Müdürü Sakine Yalçın
 Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin toplatılan 10. sayısında yer alan bazı yazılar
 İddia: TCY'nin 159. maddesi
 Görüldüğü Yer: Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi
 Karar: Dava 17 Temmuz günü 213. 548.400 TL para cezası ve matbaa makinasının müsaderesi kararıyla sonuçlandı.

Sanıklar: Alinteri gazetesi sahibi ve Yazışleri Müdürü Sakine Yalçın
 Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin 14. sayısında yer alan bazı yazılar
 İddia: TCY'nin 159. maddesi
 Görüldüğü Yer: Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi
 Karar: Dava 17 Temmuz günü 213.548.400 TL para cezası ve matbaa makinasının müsaderesi kararıyla sonuçlandı.

Sanıklar: Alinteri gazetesi sahibi ve Yazışleri Müdürü Sakine Yalçın
 Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin 16. sayısında yer alan bazı yazılar
 İddia: TCY'nin 159. maddesi
 Görüldüğü Yer: Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi
 Karar: Dava 17 Temmuz günü 213.548.400 TL para cezası ve matbaa makinasının müsaderesi kararıyla sonuçlandı.

Sanıklar: Alinteri gazetesi sahibi ve Yazışleri Müdürü Sakine Yalçın
 Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin toplatılan 18. sayısında yer alan bazı yazılar
 İddia: TCY'nin 159. maddesi
 Görüldüğü Yer: Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi
 Karar: Dava 6 Kasım günü 71.000.000 TL para cezasıyla sonuçlandı.

Sanıklar: Alinteri gazetesi sahibi ve Yazışleri Müdürü Sakine Yalçın
 Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin toplatılan 19. sayısında yer alan bazı yazılar
 İddia: TCY'nin 159. maddesi
 Görüldüğü Yer: Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi
 Karar: Dava 6 Kasım günü 71.000.000 TL para cezasıyla sonuçlandı.

Sanıklar: Alinteri gazetesi sahibi ve Yazışleri Müdürü Sakine Yalçın
 Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin toplatılan 20. sayısında yer alan "19 Aralık'ı Unutma" başlıklı yazı
 İddia: "Silahlı çete propagandası"
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava 26 Aralık günü sonuçlandı. Yalçın'ın savunması alınmadan 7 milyar TL para cezasına mahkum edildiği bildirildi.

Sanıklar: Alinteri gazetesi sahibi ve Yazışleri Müdürü Sakine Yalçın
 Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin toplatılan 21. sayısında yer alan bazı yazılar
 İddia: "Cumhuriyete hakaret"
 Görüldüğü Yer: Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi
 Karar: Dava 14 Haziran günü 109.050.400 TL para cezası ve baskı aletlerinin zorla alımı kararıyla sonuçlandı.

Sanıklar: Alinteri gazetesi sahibi ve Yazışleri Müdürü Sakine Yalçın
 Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin toplatılan 22. sayısında yer alan bazı yazılar
 İddia: TCY'nin 159.maddesi
 Görüldüğü Yer: Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi
 Karar: Dava 19 Kasım günü 1.017.819.062 TL para cezasıyla sonuçlandı.

Sanıklar: Alinteri gazetesi sahibi ve Yazışleri Müdürü Sakine Yalçın
 Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin eki olarak yayınlanan Demokratik Üniversite Bülteni'nin Ekim 2002 tarihli özel sayısında yer alan bazı yazılar
 İddia: "Yasalara hakaret"
 Görüldüğü Yer: Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi
 Karar: Dava 17 Temmuz günü 213.548.400 TL para cezasıyla sonuçlandı.

Sanıklar: Genç Bakış dergisi sahibi Gülcan Kaya, Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
 Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 1. sayısında yayınlanan bazı yazılar
 İddia: 3713 sayılı yasanın 8/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava 29 Temmuz günü sonuçlandı. Mahkeme Gülcan Kaya'ya 750.000.000 TL, Ayhan Doğru'ya 1.086.820.000 TL para cezası verdi. Ayrıca derginin de 1 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Genç Bakış dergisi sahibi Gülcan Kaya, Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
 Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 2. sayısında yayınlanan bazı yazılar
 İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 8/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava 22 Ekim günü sonuçlandı. Mahkeme Ayhan Doğru'ya 4 yıl 3 ay hapis cezası verdi. Hapis cezası

7.501.962.800 TL para cezasına çevrildi. Yazışleri Müdürü Gülcan Kaya ise 625.000.000 TL para cezasına çarptırıldı. Ayrıca derginin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Genç Bakış dergisi sahibi Gülcan Kaya, Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
 Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 5. sayısında yayınlanan bazı yazılar
 İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 8/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava yıl içinde Ayhan Doğru hakkında 4 yıl 3 ay hapis cezası ile sonuçlandı. Hapis cezası 8.439.462.800 TL para cezasına çevrildi. Mahkeme Yazışleri Müdürü Gülcan Kaya'ya da 2.500.000.000 TL para cezası verdi. Ayrıca derginin de 1 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Genç Bakış dergisi Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
 Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 6. sayısında yayınlanan bazı yazılar
 İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 8/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava yıl içinde Ayhan Doğru hakkında 4 yıl 3 ay hapis cezası ile sonuçlandı. Hapis cezası, 6.477.634.000 TL para cezasına çevrildi.

Sanıklar: Genç Bakış dergisi sahibi Gülcan Kaya, Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
 Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 8. sayısında yayınlanan bazı yazılar
 İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 8/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava 23 Ekim günü sonuçlandı. Mahkeme Gülcan Kaya'ya 3.000.000.000 TL, Ayhan Doğru'ya 10.136.846.000 TL para cezası verdi. Ayrıca derginin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Genç Bakış dergisi sahibi Gülcan Kaya, Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
 Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 9. sayısında yayınlanan bazı yazılar
 İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2-son ve 8/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
 Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
 Karar: Dava 23 Ekim günü sonuçlandı. Mahkeme Gülcan Kaya'ya 1.650.000.000 TL, Ayhan Doğru'ya 1.679.000.000 TL para cezası verdi. Ayrıca derginin de 15 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Genç Bakış dergisi Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
 Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 10. sayısında yayınlanan bazı yazılar
 İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.

Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 28 Ağustos günü sonuçlandı. Mahkeme Ayhan Doğru'ya 3 yıl 9 ay ağır hapis cezası verdi. Ayrıca derginin de 10 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Genç Bakış dergisi Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 11. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 18 Eylül günü sonuçlandı. Mahkeme Ayhan Doğru'ya 3 yıl 9 ay ağır hapis cezası verdi. Ayrıca Doğru'nun tutuklanmasına ve derginin de 15 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Genç Bakış dergisi Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 12. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 24 Ekim günü sonuçlandı. Mahkeme Ayhan Doğru'ya 3 yıl 9 ay ağır hapis cezası verdi. Hapis cezası 9.923.735.000 TL para cezasına çevrildi.

Sanıklar: Özgür Kadının Sesi dergisi sahibi Gülşen Bozan, Yazışleri Müdürü Kadriye Kanat
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin Temmuz 2002 tarihli 23. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: 3713 sayılı yasanın 8/2-son mad. 5680 sayılı yasanın Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 22 Kasım günü sonuçlandı. Mahkeme Kadriye Kanat'a 562.000.000 TL., Gülşen Bozan'a 1.125.000.000.000 TL. para cezası verdi. Ayrıca derginin de 1 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Özgür Kadının Sesi dergisi Yazışleri Müdürü Kadriye Kanat
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin Şubat 2002 tarihli 22. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 6/2-son mad. 5680 sayılı yasanın Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
Karar: Dava 11 Eylül günü sonuçlandı. Mahkeme Kadriye Kanat'a 3 yıl 9 ay hapis cezası verdi. Hapis cezası 9.923.230.000 TL. para cezasına çevrildi. Ayrıca derginin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.

Sanıklar: Özgür Kadının Sesi dergisi sahibi Gülşen Bozan, Yazışleri Müdürü Kadriye Kanat
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 24. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2-son mad. 5680 sayılı yasanın Ek 2/1. mad.

Görüldüğü Yer: İstanbul DGM Mart 2002 tarihli 24. sayısında
Karar: Dava 30 Aralık günü sonuçlandı. Mahkeme Kadriye Kanat'a 468.750.000 TL, Gülşen Bozan'a 1.125.000.000 TL para cezası verdi. Ayrıca derginin de 7 gün süreyle kapatılmasına karar verildi.
2002 Yılında Açılan ve Yıl İçinde Sonuçlanmayan Davalar

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 09-15 Şubat 2002 tarihli 34. sayıda yer alan "Şimdi Halkın Zamanı", "PKK Faaliyetlerini de Dondurdu" ve "Dağda ve Savaşta Doktor Olmak" başlıklı haberler.
İddia: TCY'nin 169., 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 27 Nisan-3 Mayıs 2002 tarihli 45. sayıda yer alan "Bayık PKK'deki Değişimi Anlattı-Ortadoğu Aydınlanması İçin KADEK" başlıklı haber.
İddia: 3713 sayılı yasanın 8/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 04-10 Mayıs 2002 tarihli 46. sayıda yer alan "Kritik Günlere Doğru", "Oyun Çözüm", "Tarih Öcalan'ı Haklı Çıkarı", "Muhalefetin Esin Kaynağı Oldular", "Batman'da Bir Ordulu ve Nurhak'lardan Batman'a", "ABD'nin Terör Listesi", "Ankara'nın Manevra Alanı Kalmadı", "Dil Özgürlüğü ve Siyasal Alan" ve "Arafat ve Öcalan" başlıklı haberler.
İddia: 3713 sayılı yasanın 8/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 25-31 Mayıs 2002 tarihli 49. sayıda yer alan "Saldırıya Karşı Savunma Gücü" başlıklı haber.
İddia: TCY'nin 169., 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 01-07 Haziran 2002 tarihli 50. sayıda yer alan "HADEP Arabulucu Rolü Oynayabilir" başlıklı haber.
İddia: 3713 sayılı yasanın 8/2-son. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 11-28 Haziran 2002 tarihli 53. sayıda yer alan "Kürtler Artık Avukatsız Değil", "Avrupa'ya Adalet Çağrısı", "Kürtler Adalet İstiyor" başlıklı haberler.
İddia: TCY'nin 169., 3713 sayılı yasanın 8/2-son. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 06-12 Temmuz 2002 tarihli 55. sayıda yer alan "Özgür Kadın Partisi (PJA) Kongresi" ve "Osman Öcalan: OHAL..." başlıklı haberler.
İddia: TCY'nin 169., 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 13-19 Temmuz 2002 tarihli 56. sayıda yer alan "Kürt Güçlere Çağrıda Bulunan KADEK Genel Başkanlık Konseyi Üyesi O. Öcalan: Güneyde Diyaloga Açığız" başlıklı haber.
İddia: TCY'nin 169., 3713 sayılı yasanın 6/2-son. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 17-23 Ağustos 2002 tarihli 59. sayıda yer alan "Mahsum Korkmaz (Agit) Kürtlerin Gönülünde Ölümsüzlüğe Ulaşan ..." ve "Dağlardan Akan Özgürlük: 15 Ağustos" başlıklı yazılar.
İddia: TCY'nin 169., 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 24-30 Ağustos 2002 tarihli 60. sayıda yer alan "Seçimler Kadın Özgürlüğü İçin Bir Fırsat" başlıklı haber.
İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2-son. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 08-14 Eylül 2001 tarihli 12. sayıda yer alan "Yükselen Bir Altındağ" ve 18-24 Ağustos 2001 tarihli 9. sayıda yer alan "Hernepeş Diyarbakir" başlıklı haber.
İddia: TCY'nin 482/4. mad.
Görüldüğü Yer: Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel

Davaya Konu Olan Yazı: 29 Aralık-04 Ocak 2002 tarihli 28. sayıda yer alan "Şimdilik JİTEM Kazanıyor" başlıklı haber.

İddia: TCY'nin 482/4., 273. mad.
Görüldüğü Yer: Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 16-22 Mart 2002 tarihli 39. sayıda yer alan "Susurluk Paşaları" başlıklı haber.
İddia: TCY'nin 159. mad.
Görüldüğü Yer: Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 23-29 Mart 2002 tarihli 40. sayıda yer alan "Newroz'u Kutlamak İsteyen Halka Polis Saldırdı" başlıklı haber.
İddia: TCY'nin 159. mad.
Görüldüğü Yer: Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 27 Nisan-03 Mayıs 2002 tarihli 45. sayıda yer alan "Onlar Şimdi Yırtık Postal Sanığı" başlıklı haber.
İddia: TCY'nin 119/1. mad. ve 2253 sayılı kanununun 40/1. mad.
Görüldüğü Yer: Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 13-19 Nisan 2002 tarihli 43. sayıda yer alan "Tüm Dünyanın Tepkisini Çeken Bush-Şaron-Ecevit Üçlüsünün... İşte Gerçek Şer Eksenini" başlıklı haber.
İddia: TCY'nin 159.
Görüldüğü Yer: Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak
Davaya Konu Olan Yazı: 4 Eylül 2002 tarihli 3. sayıda yer alan "Dağdan Yansıyan Işık, Gerilla", "Gerilla Şakası", "Van'da Sloganlı Işık Gösterisi", "Fatma Çolak Toprağa verildi", "İmralı'ya Yüzlerce Mektup", "Onlar Engin Denizlere Yelken Açtılar" başlıklı haberler.
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 8/2 mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak
Davaya Konu Olan Yazı: 5 Eylül 2002 tarihli 4. sayıda yer alan "Dağlarda Yeni Bir Yaşam" başlıklı haber.
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 8/2 mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali

Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 10 Eylül 2002 tarihli 9. sayıda yer alan "Güney" den Notlar" başlıklı haber.
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 8/2 mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 12 Eylül 2002 tarihli 11. sayıda yer alan "MHP Savaşı Kışkırtıyor" başlıklı haber.
İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2 mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 14 Eylül 2002 tarihli 13. sayıda yer alan "Newroz Tutuklularına Tahliye", "Kürtçe Eğitim Tartışılıyor", "Bir Bilgeler Kuşağına" başlıklı haberler.
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 6/1. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 15 Eylül 2002 tarihli 14. sayıda yer alan "Osman Öcalan, Sol Blokun Umut Yarattığını Söyledi" başlıklı haber.
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 16 Eylül 2002 tarihli 15. sayıda yer alan "Kürtler Festivalde Buluştu" başlıklı haber.
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 18 Eylül 2002 tarihli 17. sayıda yer alan "Türkiye'nin Değişim Gerçeği", "İstihbarat Skandalları" başlıklı haberler.
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 20 Eylül 2002 tarihli 19. sayıda yer alan "KADEK Özel Bölge İlan Etti" başlıklı haber.
İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali

Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 22 Eylül 2002 tarihli 21. sayıda yer alan "Demokratik Güçler Birleşmeli" başlıklı haber.
İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 25 Eylül 2002 tarihli 24. sayıda yer alan "Kadınlar Çözüm Gücü Oluşturuyor" başlıklı haber.
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 8/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 29 Eylül 2002 tarihli 28. sayıda yer alan "Öcalan: DEHAP'ın Potansiyeli Yüzde Yirmibeş" başlıklı haber.
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 4 Ekim 2002 tarihli 33. sayıda yer alan "KADEK Lideri A. Öcalan İçin Doğum Yeri Urfa'da Özgürlük İstendi", "Urfa'da Öcalan'a Özgürlük Sesleri" başlıklı haberler.
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 5 Ekim 2002 tarihli 34. sayıda yer alan "Öcalan: Demokratik Karakteri Yok" başlıklı haber.
İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 7 Ekim 2002 tarihli 36. sayıda yer alan "Seçimde Siyasal Yapı Değişecek" başlıklı haber.
İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 9 Ekim 2002 tarihli 38. sayıda yer alan "Bakış- Komplo ve Sonuç", "Öcalan Savaşı Engelledi", "9 Ekim Komplosu AB Sürecini Geciktirdi", "Kürt Alerjisi", "4 Ekim Erbil Toplantısı Nasıl

Değerlendirilmeli”, “PÇDK: Parlamento Tüm Güçleri Kapsamalı”, “9 Ekim Komplosu Kınandı” başlıklı haberler.

İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 6/2. ve 8/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 10 Ekim 2002 tarihli 39. sayıda yer alan “Komplocuların Hesabı Tutmadı” başlıklı haber.

İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 11 Ekim 2002 tarihli 40. sayıda yer alan “KADEK’ ten Seçim Uyarısı” başlıklı haber.

İddia: TCY'nin 312/2 son mad., 3713 sayılı yasanın 6/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 13 Ekim 2002 tarihli 42. sayıda yer alan “DEHAP’a Başarılar”, “Bayrampaşa’da Baskılar Artıyor-Bayrampaşa’da Kötü Muamele” başlıklı haberler.

İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 16 Ekim 2002 tarihli 45. sayıda yer alan “Komployu Boşa Çıkarmak”, “Savcı İmlayı Zorladı” ve “Daha Fazla Başarı İçin”, “Sabih Kanadoğlu” başlıklı haberler.

İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 6/1 mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 20 Ekim 2002 tarihli 49. sayıda yer alan “Tek Çözüm Gücü DEHAP” başlıklı haber.

İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2 son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 21 Ekim 2002 tarihli 50. sayıda yer alan “KADEK Genel Başkanlık Konseyi Üyesi M. Karayılan, Güneyde Oluşturulan Medya Savunma Bölgelerini Değerlendirdi...” başlıklı haber.

İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2 son ve 8/2 son mad. 5680

sayılı ya. Ek 2/1. mad.

Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 1 Kasım 2002 tarihli 61. sayıda yer alan “3 Kasım Zafer Olsun” ve “Özgürlük İklimi” başlıklı haberler.

İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2 son ve 8/2 son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 4 Kasım 2002 tarihli 64. sayıda yer alan “Van’dan İmralı’ya Selam” başlıklı haber.

İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 5 Kasım 2002 tarihli 65. sayıda yer alan “KADEK Başkanlık Konseyi: Başarına Kadar Yürüyüşe Devam” başlıklı haber.

İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2 son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 8 Kasım 2002 tarihli 68. sayıda yer alan “Yeni Meclis Meşru Değil” ve “Özürlü Meclisin Ömrü Uzun Olmayacak” başlıklı haberler.

İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 11 Kasım 2002 tarihli 71. sayıda yer alan “PJA Askeri Konferans Yaptı” ve “Öcalan İçin Eylemler Yaygınlık Kazandı”, “Öcalan’ a Destek Eylemleri Sürüyor”, “PJA: Saldırmayacağız, Kendimizi Savunacağız” başlıklı haberler.

İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 8/2 son. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 12 Kasım 2002 tarihli 72. sayıda yer alan “Değişimin Yönü İyi Görülmeli” ve “İmralı’ ya Selam Eylemleri” başlıklı haberler.

İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 6/2 son. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali

Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 13 Kasım 2002 tarihli 73. sayıda yer alan "Gözler İmralı'da, Halk Açıklama Bekliyor" başlıklı haber.

İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 15 Kasım 2002 tarihli 75. sayıda yer alan "Halkın İradesine Dikkat" başlıklı haber. İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2 son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.

Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 19 Kasım 2002 tarihli 79. sayıda yer alan "KADEK'ten Hükümete Süre" başlıklı haber.

İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 6/2 son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 21 Kasım 2002 tarihli 81. sayıda yer alan "Bakış- İktidar Bambaşka Bir Dünyadır" başlıklı yazı.

İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 22 Kasım 2002 tarihli 82. sayıda yer alan "10 Aralık'tan 15 Şubat'a Kampanya-Gençler Sokakları Terk Etmiyor ve PKK'nin Kuruluşu Avrupa'da Kutlanacak", "Kürtleri Uyarın KADEK Genel Başkanlık Konseyi Üyesi O. Öcalan: İnce İmhaya Sessiz Kalmayın" başlıklı haberler.

İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 23 Kasım 2002 tarihli 83. sayıda yer alan "18 Kasım Unutulmadı" başlıklı yazı.

İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 24 Kasım 2002 tarihli 84. sayıda yer alan "Gençler Öcalan'a Özgürlük İstedi" başlıklı haber.

İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 25 Kasım 2002 tarihli 85. sayıda yer alan "KADEK'in Hükümetten İstekleri", "Hükümete Çözüm Bildirgesi" ve "KADEK' liler Açlık Grevine Başlıyor" başlıklı yazılar.

İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 26 Kasım 2002 tarihli 86. sayıda yer alan "Başarıya Engel, Dogmalardır" başlıklı haber.

İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 27 Kasım 2002 tarihli 87. sayıda yer alan "APO'cular PKK'yi Anlatıyor- Sözü ve Eylemi Bir Olan Hareket-Tarihte Bir Dönüm Noktası: PKK" başlıklı yazı.

İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 28 Kasım 2002 tarihli 88. sayıda yer alan "PKK Eşittir KADEK Değil -PKK Efsanesi Yaşayacak" başlıklı yazı.

İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 29 Kasım 2002 tarihli 89. sayıda yer alan "PKK Egemen Erkeği Öldürdü" başlıklı yazı.

İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 29 Kasım 2002 tarihli 89. sayıda yer alan "Kürtçeye Özgürlük", "Anadil Haftası", "Demokratik Toplum Kuracağız", "PKK nin Kuruluşuna Havai Fişekli Kutlama", "Hedef Demokratik Değişim" başlıklı haberler.

İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın

6/1.,8/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 30 Kasım 2002 tarihli 90. sayıda yer alan "Zindanlarda" ve "PKK, Ben İnsanım Diyenlerin Hareketidir" başlıklı yazılar.
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 30 Kasım 2002 tarihli 90. sayıda yer alan "DEHAP'lı Vekiller Rollerini Oynamalı", "Öcalan: Yeni Bir Dönem Başlıyor", "Yüreğim Halkla Birleşmiştir" başlıklı haberler.
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 3 Aralık 2002 tarihli 93. sayıda yer alan "27 Kasım Kutlamaları Sürüyor" ve "Karasu: DEHAP'ın Kapsamı Genişlemeli" başlıklı haberler.
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 8/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 6 Aralık 2002 tarihli 96. sayıda yer alan "KADEK: Barış Umutlarınızı Arttırın" ve "Bayram Barışa Vesile Olsun" başlıklı haberler.
İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 7 Aralık 2002 tarihli 97. sayıda yer alan "KADEK'ten Bayram Mesajı" başlıklı haber.
İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 8 Aralık 2002 tarihli 98. sayıda yer alan "Geçiş Süreci Sona Erdi", "Yeni Konsept Uyarısı: KADEK'ten Önemli Uyarılar" başlıklı haberler.
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 6/1. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak

Davaya Konu Olan Yazı: 9 Aralık 2002 tarihli 99. sayıda yer alan "KADEK Demokratik Eylem Kampanyası Başlattı" başlıklı haber.

İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 10 Aralık 2002 tarihli 100. sayıda yer alan "Temel Sorun Kürt Sorunudur" başlıklı haber.
İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 11 Aralık 2002 tarihli 101. sayıda yer alan "10 Aralık-15 Şubat 2003 Tarihlerinde KADEK Başkanı İçin Kampanya Düzenlenecek" başlıklı haber.
İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 12 Aralık 2002 tarihli 102. sayıda yer alan "Mersin'e Planlamacı Polis Müdürü" ve "Özgürlük Kampanyası Avrupa'ya Yayılıyor" başlıklı yazılar.
İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 13 Aralık 2002 tarihli 103. sayıda yer alan "BAKIŞ: A. Melik Fırat Ne Yapmak İstiyor" ve "Mustafa Yöndem: Siyasette Son Durum" başlıklı yazılar.
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 14 Aralık 2002 tarihli 104. sayıda yer alan "KADEK: Uyum Pratikleşsin" başlıklı haber.
İddia: 3713 sayılı yasanın 6/2. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 15 Aralık 2002 tarihli 105. sayıda yer alan "KADEK Başkanlık Konseyi Üyesi

Öcalan: Türkiye Güneyi İşgal Etmeye Hazırlanıyor” başlıklı haber.
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 16 Aralık 2002 tarihli 106. sayıda yer alan “15 Şubat’a Kadar Kesintisiz Eylem” başlıklı haber.
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 10 Eylül 2002 tarihli 9. sayıda yer alan “Altındağ Altın Buldu” başlıklı yazı.
İddia: TCY'nin 482/1-4. maddesi, 5680 sayılı Yasanın 16. mad.
Görüldüğü Yer: Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 18 Eylül 2002 tarihli 17. sayıda yer alan “İstihbarat Skandalları” başlıklı yazı.
İddia: TCY'nin 159. maddesi, 5680 sayılı Yasanın Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 9 Ekim 2002 tarihli 38. sayıda yer alan “Kürt Alerjisi (A. Kahraman)” başlıklı yazı.
İddia: TCY'nin 159. maddesi, 5680 sayılı Yasanın Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 13 Ekim 2002 tarihli 42. sayıda yer alan “Aynaya Tükürenler (A. Kahraman)” başlıklı yazı.
İddia: TCY'nin 159. maddesi, 5680 sayılı Yasanın Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Yeniden Özgür Gündem gazetesi sahibi Ali Çelik Kasımoğulları, Yazışleri Müdürü Mehmet Çolak Davaya Konu Olan Yazı: 13 Ekim 2002 tarihli 42. sayıda yer alan “Aynaya Tükürenler (A. Kahraman)” başlıklı yazı.
İddia: 5680 sayılı Basın Yasasının 22. maddesi.
Görüldüğü Yer: Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Çağrı dergisi Yazışleri Müdürü Aziz Özer Davaya Konu Olan Yazı: Haziran 2002 tarihli 6. sayıda yer alan “15-16 Haziran Büyük İşçi Direnişi”, “Halkımıza” başlıklı yazılar.

İddia: TCY'nin 169. maddesi ile 3713 sayılı yasanın 6/2 son mad. 5680 sayılı Yas. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Güney Kültür Sanat ve Edebiyat dergisi Yazışleri Müdürü İlyas Emir, Aziz Özer İddia: 5680 sayılı yasanın 10. maddesi. Adres değişikliğini bildirmeme.
Görüldüğü Yer: Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Çağrı dergisi Yazışleri Müdürü Aziz Özer Davaya Konu Olan Yazı: Haziran 2002 tarihli 57. sayıda yer alan “Şövenist Çenelerini Tutmayı Bilmeyen..” başlıklı yazı.
İddia: TCY'nin 159/1. maddesi
Görüldüğü Yer: Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Azadiya Welat gazetesi sahibi Mehmet Nuri Karakoyun, Yazışleri Müdürü Tahsin Uyan Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin 12-18 Eylül tarihli 349. sayısında yer alan bir haber
İddia: TMY'nin 6/2. ve Basın Yasası'nın Ek/1 maddeleri
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Zafere Kadar Direniş gazetesi sahibi Oğuz Çeltikçi ve Yazışleri Müdürü Alaattin Erdoğan Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin toplatılan Nisan 2002 sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM, aynı sayı nedeniyle Fatih 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde de 2911 sayılı yasaya muhalefetten dava açıldı.

Sanıklar: Zafere Kadar Direniş gazetesi sahibi Oğuz Çeltikçi ve Yazışleri Müdürü Alaattin Erdoğan Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin toplatılan Mart 2002 sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Zafere Kadar Direniş gazetesi sahibi Oğuz Çeltikçi ve Yazışleri Müdürü Saniye Mavi Girgin Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin toplatılan Eylül 2002 sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Özgürlüğe Yürüyüş dergisi sahibi Oğuz Çeltikçi ve Yazışleri Müdürü Alaattin Erdoğan Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin toplatılan Nisan 2002 sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TMY'nin 8/1,2,4. maddeleri
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Özgürlüğe Yürüyüş dergisi Yazışleri Müdürü Alaattin Erdoğan Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin toplatılan Mayıs 2002 sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Özgürlüğe Yürüyüş dergisi sahibi Edip Bal ve Yazışleri Müdürü Alaattin Erdoğan

Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin toplatılan Kasım 2002 sayısında yer alan "Kürt Sorunu" başlıklı yazı
İddia: TMY'nin 8/2. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Alinteri gazetesi sahibi ve Yazışleri Müdürü Sakine Yalçın

Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin 8. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 312. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Alinteri gazetesi sahibi ve Yazışleri Müdürü Sakine Yalçın

Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin toplatılan 11. sayısında yer alan "Sabrımız Kalmadı" başlıklı yazı
İddia: TMY'nin 8. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Alinteri gazetesi sahibi ve Yazışleri Müdürü Sakine Yalçın

Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin toplatılan 25. sayısında yer alan "Newroz'a" başlıklı yazı
İddia: TMY'nin 8. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Alinteri gazetesi sahibi ve Yazışleri Müdürü Sakine Yalçın

Davaya Konu Olan Yazı: Gazetenin 26. sayısında yer alan "Newroz İsyandır" ve "Dersim, Çürüme ve Onur" başlıklı yazılar
İddia: TMY'nin 8. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Özgür Kadının Sesi dergisi sahibi Gülşen Bozan, Yazışleri Müdürü Kadriye Kanat

Davaya Konu Olan Yazı: Derginin Nisan 2002 tarihli 25. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 6/2-son mad. 5680 sayılı yasanın Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Özgür Kadının Sesi dergisi Yazışleri Müdürü Kadriye Kanat

Davaya Konu Olan Yazı: Derginin Mayıs 2002 tarihli 26. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı yasanın Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Özgür Kadının Sesi dergisi Yazışleri Müdürü Kadriye Kanat

Davaya Konu Olan Yazı: Derginin Haziran 2002 tarihli 27. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 5. mad.

5680 sayılı yasanın Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Özgür Kadının Sesi dergisi Yazışleri Müdürü Kadriye Kanat

Davaya Konu Olan Yazı: Derginin Kasım 2002 tarihli 32. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı yasanın Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Genç Bakış dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru

Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 13. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı yasanın Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Genç Bakış dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru

Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 14. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı yasanın Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Genç Bakış dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru

Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 18. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı yasanın Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Genç Bakış dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru

Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 19. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı yasanın Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Genç Bakış dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru

Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 20. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı yasanın Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Genç Bakış dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru

Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 21. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad. 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı yasanın Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Önceki Yıllarda Açılan ve Yıl İçinde Süren Davalar

Sanıklar: Genç Bakış dergisi Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 4. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 8/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Genç Bakış dergisi Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 7. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 8/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Genç Bakış dergisi Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 13. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Genç Bakış dergisi Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 14. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 3713 sayılı yasanın 5. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Genç Bakış dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 9. sayısında yayınlanan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 312. maddesi
Görüldüğü Yer: Fatih 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Güney Kültür Sanat ve Edebiyat dergisi Yazışleri Müdürü İlyas Emir
Davaya Konu Olan Yazı: Ocak-Şubat-Mart 2001 tarihli 15. sayıda yer alan "Susma Sustukça Sıra Sana Gelecek" başlıklı yazı
İddia: TCY'nin 159/1. maddesi
Görüldüğü Yer: Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 03-09 Kasım 2001 tarihli 20. sayıda yer alan "Çiller Hizbullah'ın Anasıdır" ve "Ortadoğu Rönesansının Temellerini Atacak" başlıklı yazılar.
İddia: TCY'nin 169. maddesi, 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yedinci Gündem gazetesi sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel
Davaya Konu Olan Yazı: 01-07 Aralık 2001 tarihli 24. sayıda yer alan "PKK'de İsim Değişikliği Tartışılıyor", "Öğrenciler Anadilini İstiyor", "Anadilde Eğitim Talebi", "Siyasallaşma Fobisi", "Kimliğe Dair", "Kimliğin Yoksa Özgürlüğün de Yoktur" başlıklı yazılar.
İddia: TCY'nin 312/2-son, 3713 sayılı yasanın 8. mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Çağrı dergisi Yazışleri Müdürü İlyas Emir
Davaya Konu Olan Yazı: Şubat 2001 tarihli 42. sayıda yer alan "Operasyonlar ve Cezaevlerine Devlet Saldırısı" başlıklı yazılar.
İddia: TCY'nin 159/1. maddesi
Görüldüğü Yer: Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: İdea Politika dergisi Genel Yayın Yönetmeni Erol Özkoray, Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü (RSF) Genel Sekreteri Robert Menard
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 13. sayısında yer alan "Türkiye Kendini Aldatıyor" başlıklı yazı, Menard ile yapılan "RSF: Türk Rejimi Şizofrenik" başlıklı röportaj.
İddia: TCY'nin 159/1. maddesi
Görüldüğü Yer: Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: İdea Politika dergisi Genel Yayın Yönetmeni Erol Özkoray
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 12. sayısında yer alan "Ordu Ne İşe Yarar" başlıklı yazı
İddia: TCY'nin 159/1. maddesi
Görüldüğü Yer: Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: İdea Politika dergisi Genel Yayın Yönetmeni Erol Özkoray
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 11. sayısında yer alan "Oligarşik Kare: Türkiye'nin canı Fena Halde Sıkılıyor" ve "Türkiye'nin İflası: Pandemonium" başlıklı yazılar
İddia: TCY'nin 159/1. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi

Sanıklar: İdea Politika dergisi Genel Yayın Yönetmeni Erol Özkoray, yazar Nur Dolay
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 12. sayısında yer alan "Kürt Yarası" başlıklı yazı
İddia: TMY'nin 8. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Genç Bakış dergisi sahibi Gülcan Kaya, Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 4. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. Maddesi ve TMY'nin 8/2. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Yeni Özgür Halk dergisi sahibi Gülcan Kaya, Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru

Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 7. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. mad., 3713 sayılı yasanın 8/2-son mad. 5680 sayılı ya. Ek 2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Özgürlük Dünyası dergisi sahibi ve Yazışleri Müdürü Sedat İmza
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin Şubat 2001 tarihli 108. sayısında yer alan "Eşit Özgür ve Sömürsüz Bir Yaşam İçin Mücadele ve Barış Sorunu" başlıklı yazı
İddia: 3713 sayılı yasanın 8/1-2 maddeleri
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Özgürlük Dünyası dergisi sahibi ve Yazışleri Müdürü Sedat İmza
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin Aralık 2001 tarihli 116. sayısında yer alan "Demokratik ve Halkçı Mücadeleye Saldırının Yeni Platformu Demokrasi ve Kürt Sorunu Çözüm Girişi" başlıklı yazı
İddia: 3713 sayılı yasanın 8/2 maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Özgür Halk dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 119. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. ve 3713 sayılı yasanın 5. maddeleri ve 5680 sayılı yasanın Ek.2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Özgür Halk dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 120. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. ve 3713 sayılı yasanın 6/2. maddeleri ve 5680 sayılı yasanın Ek.2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Özgür Halk dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 121. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: 3713 sayılı yasanın 8/2. maddeleri ve 5680 sayılı yasanın Ek.2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Özgür Halk dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 122. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. ve 3713 sayılı yasanın 8/2. maddeleri ve 5680 sayılı yasanın Ek.2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Özgür Halk dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 123. sayısında yer alan bazı yazılar

İddia: TCY'nin 169. ve 3713 sayılı yasanın 8/2. maddeleri ve 5680 sayılı yasanın Ek.2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Özgür Halk dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 124. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. ve 3713 sayılı yasanın 5. maddeleri ve 5680 sayılı yasanın Ek.2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Özgür Halk dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 125. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. ve 3713 sayılı yasanın 5. maddeleri ve 5680 sayılı yasanın Ek.2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Özgür Halk dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 126. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 169. ve 3713 sayılı yasanın 5. maddeleri ve 5680 sayılı yasanın Ek.2/1. mad.
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM

Sanıklar: Özgür Halk dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 122. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 312. maddesi
Görüldüğü Yer: Fatih 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Özgür Halk dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 120. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 312. maddesi
Görüldüğü Yer: Fatih 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Özgür Halk dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 122. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 312. maddesi
Görüldüğü Yer: Fatih 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Özgür Halk dergisi sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru
Davaya Konu Olan Yazı: Derginin 117. sayısında yer alan bazı yazılar
İddia: TCY'nin 312. maddesi
Görüldüğü Yer: Fatih 2. Asliye Ceza Mahkemesi

Sanıklar: Radikal gazetesi Yazışleri Müdürü Hasan Çakkalkurt, Neşe Düzel
Davaya Konu Olan Yazı: 8 Ocak 2001 tarihli gazetede

“Alevi Yarası” başlığıyla yayınlanan Pir Sultan Abdal 2 Temmuz Kültür ve Eğitim Vakfı Başkanı Murtaza Demir’le yapılan röportaj
İddia: TCY’nin 312. maddesi
Görüldüğü Yer: İstanbul DGM
İzleyen Duruşma: 11 Nisan 2003

Sanıklar: Yeni Evrensel gazetesi Yazışleri Müdürü Bülent Falakaoğlu, Fatih Polat, Aydın Çubukçu, Semih Hiçyılmaz
Davaya Konu Olan Yazı: Fatih Polat’ın 24 Nisan 2001 tarihinde yayınlanan “Teröriste Derin Hoşgörü”, Aydın Çubukçu’nun 25 Nisan 2001 tarihinde yayınlanan “Çeçenler Ölüm Orucu Yapsaydı” ve Aydın Çubukçu’nun 26 Nisan 2001 tarihinde yayınlanan “İt Dalaşı” başlıklı yazıları
İddia: TCY’nin 159. maddesi
Görüldüğü Yer: Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi
İzleyen Duruşma: 25 Mart 2003

Düşünce Özgürlüğü İle İlgili AİHM Kararları

Eren Keskin

Eren Keskin’in Doz Yayınevi sahibi sıfatıyla yaptığı başvuru üzerine AİHM’de açılan dava 7 Şubat günü sonuçlandı. Mahkeme AİHS’nin 7. ve 10. maddelerinin ihlal edildiğine karar verdi.

Keskin 1994 yılında Özgür Gündem gazetesinde çıkan bir yazısı nedeniyle TMY’nin 8. maddesi uyarınca 2 yıl hapis ve 250 milyon TL para cezasına mahkum edilmişti. Keskin’e yine aynı yıl editörlüğünü yaptığı ve Doz Yayınevi tarafından basılan bir kitapta “bölücülük propagandası yaptığı” gerekçesiyle 6 ay hapis ve 50 milyon TL para cezası verilmişti. Keskin 1995 yılında TMY’nin 8. maddesinde yapılan değişikliğin ardından İstanbul DGM’de yeniden yargılanmış ve aynı cezaya mahkum edilmişti.

Eren Keskin AİHM’e yaptığı başvuruda “TMY’nin 8. maddesinin kitap editörlerinin değil süreli yayın editörlerinin cezalandırılabilmesine hükmettiğini” belirterek AİHS’in 7. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştü ve kendisine iki kez ceza veren ve üyeleri arasında bir askeri hakim bulunan DGM’de adil yargılanmadığını da iddia etmişti.

Mahkeme oybirliği ile yasada kitap editörlerine ceza öngörülmediği gerekçesiyle 7. maddenin ihlal edildiğine karar verdi.

Mahkeme ayrıca yine oybirliği ile her iki cezayla ilgili olarak 10. maddenin de ihlal edildiğine hükmetti. Mahkeme başvurusunun editörü olduğu kitapta yer alan kendi makalesinin de şiddet ya da düşmanlığa yol açacak bir içeriği olmadığına ve verilen cezanın ağır olduğuna karar verdi. Kitap, uluslararası toplantılarda yapılan konuşmaları içerdiği için yazıların bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğine karar veren mahkeme her iki davada da verilen cezaların uygun olmadığına hükmetti. Oybirliği ile yargılama sürecine ve askeri

hakimin varlığına dayanarak 6 ve 1. maddenin ihlal edildiği kararına varan mahkeme, başvuru sahibine 10.700 Euro manevi tazminat ve mahkeme masrafları için 3000 Euro ödenmesine karar verdi.

Ahmet Altan

Gazeteci yazar Ahmet Altan’ın 1995 yılında Milliyet gazetesinde yayınlanan yazısında geçen “Atakürt” başlığı nedeniyle İstanbul DGM tarafından 1 yıl 8 ay hapis cezası ve 500,000 TL de para cezasına mahkum edilmesi üzerine yaptığı başvuru 14 Mayıs günü dostane çözümle sonuçlandı. Türkiye Ahmet Altan’a maddi zararları ve mahkeme giderlerini karşılamak üzere 4.573 Euro ödemeyi kabul etti.

Dostane çözüm teklif eden Türk hükümetinin beyanında “TCY’nin 312. maddesi ve TMY’nin hükümleri uyarınca verilen cezaların Mahkeme tarafından ihlal olarak değerlendirmesi sonucu Türk yasalarının ve uygulamalarının AİHS’nin 10. maddesine uygun hale getirilmesi aciliyet taşımaktadır. Söz konusu davada ortaya konulan şikayetler de bunun ileri bir örneğini oluşturmaktadır. Dolayısıyla, Hükümet 24 Mart 2001 tarihli Ulusal programında ortaya koyduğu gibi kendi yasa ve uygulamalarında bu çerçevede gerekli olan değişiklikleri yapmayı üstlenmektedir” denildi.

Türk Hükümeti ayrıca Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu’nun 23 Temmuz 2001 tarihli ara kararında sözedilen bireysel önlemlere de göndermede bulunarak bunları uygulayacağını yineledi.

Eşber Yağmurdereli

AİHM 4 Haziran günü Eşber Yağmurdereli’nin başvurusunu karara bağladı. 1991 yılında TMY’de yapılan değişiklikten önce “bölücülük propagandası” yaptığı iddiasıyla 10 yıl cezaevinde kalan Yağmurdereli, 23 Haziran 1994 tarihinde İstanbul DGM tarafından 20 ay hapis cezasına mahkum edilmişti. Ceza daha sonra 10 aya indirilmişti. Yağmurdereli’nin bu mahkumiyeti nedeniyle daha önce yararlandığı şartlı tahliye ortadan kalktı. Yağmurdereli, Samsun Ağır Ceza Mahkemesi’nin kararı ile 11 Eylül 1997 tarihinde yeniden cezaevine girdi. Daha sonra 18 Ocak 2001 tarihinde yeni af yasası ile serbest bırakıldı.

Eşber Yağmurdereli AİHM’ne yaptığı başvurusunda sözleşmenin ifade özgürlüğüne ilişkin 10. ve adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürdü. Ayrıca DGM’lerde bir askeri hakimin bulunmasından da şikayetçi oldu.

AİHM, Yağmurdereli’nin 1996 yılında yaptığı başvuruyla ilgili olarak Türkiye’nin AİHS’nin adil yargılanma hakkıyla ilgili 6. maddesini ve ifade özgürlüğüyle ilgili 10. maddesini ihlal ettiği görüşüne vardı. Mahkeme yargı masrafları da içinde olmak üzere Türkiye’nin Yağmurdereli’ye toplam 11.500 Euro ödemesine karar verdi. Kararda Yağmurdereli’nin haksız yere 2.5 yıl cezaevinde kaldığına, cezaya neden olan konuşmanın

barışçıl bir toplantıda yapılması nedeniyle kovuşturmasının yapılamayacağına hükmedildi.

Ali Özler

IHD Tunceli Şubesi tarafından 5 ve 6 Haziran 1992 tarihinde düzenlenen bir etkinlikte Kürt sorunu ve çözümü hakkında yaptığı bir konuşma nedeniyle Kayseri DGM tarafından 26 Ağustos 1993 tarihinde TMY'nin 8. maddesi uyarınca 2 yıl hapis ve 50 milyon lira para cezasına mahkum edilen Ali Özler'in davası 11 Temmuz günü dostane çözümle sonuçlandı. TMY'nin 8. maddesinde yapılan değişiklikten sonra dava Kayseri DGM'de yeniden görülmüş ve Özler, 28 Kasım 1998 tarihinde 1 yıl hapis cezasına mahkum edilmişti. Türkiye, Özler'e 7.000 Euro tazminat ödenmesini kabul etti.

Kamil Tekin Sürek

"Haberde Yorumda Gerçek" dergisinin 12. sayısında yer alan bir yazısında "yasadışı örgüt açıklamalarını yayınladığı" gerekçesiyle 50 milyon, 16. sayısında yayınlanan bir yazıda "bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla 100 milyon ve 27. sayısında yayınlanan bir yazıda "yasadışı örgüt açıklamasına yer verildiği", bir diğer yazıda da "bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla 125 milyon lira para cezasına mahkum edilen Avukat Kamil Tekin Sürek'in davası 16 Temmuz günü dostane çözümle sonuçlandı. Türkiye, Sürek'e 18.700 Euro tazminat ödemeyi kabul etti.

Mehmet Bayrak

1995 yılında "Kürt Halk Türküleri", "Çağdaş Kürt Destanları" adlı kitaplar nedeniyle yargılanan ve TMY 8. maddesi uyarınca toplam iki yıl hapis ve 150 milyon TL para cezasına mahkum edilen Mehmet Bayrak'ın yaptığı başvuru 3 Eylül günü dostane çözüm yoluyla sonuçlandı. Türkiye, Bayrak'a 11.000 Euro ödemeyi ve söz konusu yasaları değiştirmeyi kabul etti.

Ayşe Öztürk

Kızılbaş dergisinin eski sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni Ayşe Öztürk'ün İstanbul DGM tarafından verilen para cezası nedeniyle yaptığı başvuru 15 Ekim günü sonuçlandı. AIHM, AIHS'in "ifade özgürlüğüne" ilişkin 10. maddesinin ihlal edildiği gerekçesiyle Türkiye'nin Öztürk'e 4.000 Euro maddi-manevi tazminat ödemesine karar verdi. Ayşe Öztürk, dergide 1994 yılı Haziran ve Temmuz aylarında yayınlanan çeşitli yazılar nedeniyle İstanbul DGM tarafından TCY'nin 312 ve TMY'nin 8. maddeleri uyarınca para cezasına mahkum edilmişti.

Bahri Zülküf Karakoç, Mahmut Alpaslan, Hamdullah Akyol

AIHS'in "ifade özgürlüğüne" ilişkin 10. maddesinin ihlal edildiği gerekçesiyle Türk-Harb İş Diyarbakır Temsilcisi Bahri Zülküf Karakoç, Disk Genel-İş Şube Başkanı Mahmut Alpaslan ve Medya Güneşi gazetesi muhabiri

Hamdullah Akyol'un açtığı dava da 15 Ekim günü sonuçlandı. AIHM, Türkiye'nin başvuruculara toplam 40.500 Euro tazminat ödemesine karar verdi.

27 Mayıs 1993 tarihinde Diyarbakır Demokrasi Platformu tarafından "insan hakları ihlalleri" nedeniyle hazırlanan bir bildiri nedeniyle Diyarbakır DGM'de açılan dava 1994 yılı Nisan ayında sonuçlanmıştı. Diyarbakır DGM, Bahri Zülküf Karakoç, Mahmut Alpaslan, Hamdullah Akyol, Aziz Akçan, Sedat Aslantaş, Tahir Keskin, Halil Öztopalak, Mehmet Yıldız, Zülküf Aydın, Sadık Yaşar, Mehmet Tekin, Hasan Gürtek, Selahattin Güvenç, Veysi Parlı, Güzel Ak, Metin Akın, Mehmet Keşli, Hüseyin Bora, Fehim Işık, Sakine Fidan ve Hanefi Yıldırım'ı 20'er ay hapis ve 208'er milyon lira para cezasına mahkum etmişti. Davada sanıklardan Ali Öncü ve Yüksel Zengin hakkında beraat kararı verilmiş, yargılama aşamasında ölen Cengiz Argüç hakkındaki dava ise düşmüştü.

Özkan Kılıç

Kapanan "Yeni Ülke" gazetesi ve "Alternatif" dergisinin sahibi Özkan Kılıç'ın başvurusu, 26 Kasım günü dostane çözümle sonuçlandı. AIHS'nin "düşünce özgürlüğüne ilişkin maddelerinin ihlal edildiğini" kabul eden Türkiye, Kılıç'a 7.622 Euro ödemeyi kabul etti.

Halen İsviçre'de yaşayan Özkan Kılıç, 1993-1995 yılları arasında "yayın yoluyla PKK'yi övdüğü, bölücülük propagandası yaptığı ve halkı düşmanlığa kışkırttığı" iddialarıyla yargılandığı davalarda 160 milyon lira para ve 19 ay hapis cezasına mahkum edilmişti.

Yalçın Küçük

KADEK lideri Abdullah Öcalan ile 1992 yılı Aralık ayında yaptığı söyleşiyi içeren "Kürt Bahçesinde Söyleşiler" adlı kitabı nedeniyle Yalçın Küçük'ün açtığı davada, AIHM Türkiye'nin AIHS'in düşünce özgürlüğüne ilişkin maddelerine aykırı davrandığı için Aralık ayında 4.500 Euro manevi tazminat ve 1.500 Euro masraf ödemesine karar verdi. Yalçın Küçük ve Başak Yayınevi sorumlusu Hikmet Koçak, kitap nedeniyle Ankara DGM'de yargılanmış, 2 Ağustos 1994 tarihinde sonuçlanan davada, Küçük TMY'nin 8. maddesi uyarınca 2 yıl hapis ve 250 milyon lira para, Koçak da, 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezasına mahkum edilmişti.

Yasaklanan Kitaplar ve Davalar

2002 yılında en az 42 kitap hakkında dava açıldı. Özellikle Kürt sorunu ile ilgili kitaplar basan yayınevleri yargı gölgesi altında faaliyetlerini sürdürmeye devam ettiler. Örneğin Aram Yayınevi sahibi Fatih Taş hakkında İstanbul DGM'de yıl içinde sonuçlanan davalarda toplam 47 milyar 63 milyon TL para cezası verildi. Taş'ın ceza aldığı 6 dava da TCY'nin 169. maddesi uyarınca açılmıştı. Mem Yayınevi sahibi Gülcan Kaya hakkında yıl içinde sonuçlanan 8 davada toplam 62 milyar 872 milyon TL para cezası verildi. Kaya hakkında Mem Yayınevinden çıkan "Savunmalar

Üzerine Açıklayıcı Notlar", "PKK VI. Ulusal Konferansı", "Demokratik Uygarlık Yolunda Gençlik", "PKK ve Değişim Stratejisi", "Demokratik Uygarlık Manifestosu Çizgisi", "Çeteciliğe Karşı Mücadele", "KADEK Kuruluş Kongresi- PKK VIII. Kongresi- Belgeler" adlı kitaplar nedeniyle TCY'nin 169. maddesi uyarınca yıl içinde açılan davalar İstanbul DGM'de sürüyor.

"Bunca Bilgiden Sonra Ne Bağışlaması-Kürdistan İzlenimlerim"-Jonathan Randall

ABD'li gazeteci Jonathan C. Randal'ın yazdığı ve Avesta Yayınevi tarafından yayınlanan "Bunca Bilgiden Sonra Ne Bağışlaması-Kürdistan İzlenimlerim" adlı kitabın Türkçe çevirisi, "bölücülük propagandası yapıldığı" gerekçesiyle 23 Ocak günü İstanbul DGM tarafından toplatıldı. İstanbul DGM tarafından yapılan incelemede, kitapta "Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin toprak bütünlüğü içerisinde ayrı bir Kürt ulusunun ve ayrı bir Kürdistan devletinin varlığından söz edilerek açık bir şekilde yayın yoluyla devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü aleyhine propaganda yapıldığı" ileri sürüldü.

Kitabı yayınlayan Avesta Yayınevi'nin sahibi Abdullah Keskin hakkında TMY'nin 8. maddesi uyarınca açılan dava 3 Nisan günü başladı. İstanbul DGM'de yapılan duruşmada ifade veren Keskin, davanın Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalara aykırı olduğunu ve kitabın içeriğinin herhangi bir suç teşkil etmediğini belirterek, "Bu kitap ABD, İngiltere ve İran gibi bir çok ülkede de yayınlanmıştır ve hiç bir sorun yaşanmamıştır. Ama biz, Randal'ın bilgilerinden yararlanmak yerine onun kitabını burada yargılıyoruz. Kitabın göreceği muamele bu olmamalıydı" dedi.

Dava, 31 Temmuz günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Keskin'i TMY'nin 8. maddesi uyarınca 6 ay hapis ve 100 milyon lira para cezasına mahkum etti. Ceza 830 milyon 466 bin lira para cezasına çevrildi.

"Kürt Ayaklanması", "Kürdistan Tarihi"-Abdullah Keskin, Songül Keskin

Avesta Yayınevi'nin sahibi Abdullah Keskin ve Songül Keskin hakkında "Kürt Ayaklanması" ve "Kürdistan Tarihi" adlı kitaplar nedeniyle açılan dava 24 Aralık günü İstanbul DGM'de sonuçlandı. Duruşmada savunmasını yapan Avukat Hasip Kaplan, kitapların TMY çıkmadan önce yazıldığını hatırlattı. Bu nedenle kitapların yazıldığı tarihte "bölücülük propagandası" suçunun bulunmadığını anlatan Kaplan, beraat kararı verilmesi gerektiğini söyledi. Kaplan, "Irak ve Kürdistan Demokratik Partisi başkanı ve temsilcileri her gün Türkiye'ye geliyor. Resmî olarak karşılanıyor. Ve medya 'Kürdistan' kavramını kullanıyor. Peki neden bu konuda soruşturma açılmıyor? Bu kavramlar sadece Türkiye'de suç unsuru olarak görülüyor. Yasal değişikliklere rağmen hukuk siyasetin gerisinde kalıyor" diye konuştu. İstanbul DGM, Abdullah Keskin'i

TMY'nin 8/3. maddesi uyarınca 3 milyar 90 milyon lira para cezasına mahkum etti. Songül Keskin hakkında ise beraat kararı verildi.

"Pontos Kültürü"- Ömer Asan

Ömer Asan'ın yazdığı ve 1996 yılında ayında Belge Yayınları tarafından yayınlanan "Pontos Kültürü" adlı kitap, "bölücülük propagandası yapıldığı" ve "Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yeniden 'Pontos Rum Devleti' kurma" teması işlendiği iddiasıyla Ocak ayında İstanbul DGM tarafından toplatıldı ve Ömer Asan hakkında "bölücülük propagandası" yaptığı iddiasıyla dava açıldı. Kitabı yayımlayan Belge Yayınevi sorumlusu Ayşe Nur Zarakolu hakkında ise ölümü nedeniyle ek takipsizlik kararı verildi. 10 Temmuz günü İstanbul DGM'de başlayan dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Kitabın, Ocak ayında Hulki Cevizoğlu'nun hazırlayıp sunduğu Ceviz Kabuğu programında hedef gösterilmesinin ardından toplatılmasına tepki gösteren Belge Yayınları yöneticileri tarafından yapılan açıklamada "Bu anlaşılmaz ve basın hukuku kurallarını hiçe sayan yasaklama kararının avukatlarımızın yaptığı itirazlar sonucunda kaldırılacağı inancında olmak istiyoruz. Yoksa bir TV programında pervasızca sergilenen, engizisyonu andıran haksız saldırı ve linç programında verilmiş olan 'karar'a hukuki bir kılıf mı uyduruluyor gibi bir sorunun yükselmesi kaçınılmaz olacaktır. O zaman savcılara, mahkemelere ne gerek, herkes kendi siyasal yaklaşımına ve ideolojisine göre TV mahkemeleri düzenlesin, ardından da gereken yapılsın" denildi.

"Pazar Sevişgenleri"-Metin Üstündağ

Karikatürist ve mizah yazarı Metin Üstündağ'ın Sel Yayıncılık tarafından yayınlanan "Pazar Sevişgenleri" adlı karikatür albümü 22 Ocak günü İstanbul 4. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından "müstehcen olduğu" iddiasıyla toplatıldı. Daha sonra, Sel Yayıncılık şirketi avukatlarının itirazı üzerine toplatma kararı İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından kaldırıldı.

Sel Yayıncılık Halkla İlişkiler Müdürü Selma Sancı, "kitabın muzır neşriyat" olduğu gerekçesiyle İstanbul Basın Savcılığı tarafından verilen 2 milyar 857 milyon lira para cezasını ödemeyeceklerini bildirdi. Cezanın 10 gün içinde ödenmemesi durumunda yayınevi ve çizer hakkında dava açılacağını belirten Sancı, "Cezayı ödeyince muzır neşriyat sayılmayacak. Parayı ödemek suçu kabul etmek demektir. Suçu kabul etmeyeceğiz" dedi.

Bunun üzerine Metin Üstündağ ve yayıncı İrfan Sancı hakkında İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan dava, 4 Temmuz günü İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde sonuçlandı. Mahkeme "suç unsuru oluşmadığı" gerekçesiyle sanıkların beraatine karar verdi.

“Elma”-Enis Batur

Enis Batur'un yazdığı ve Sel Yayıncılık tarafından yayımlanan “Elma” adlı roman, Ocak ayında İstanbul 4. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından “müstehcen olduğu” iddiasıyla toplatıldı.

Enis Batur ile kitabı yayınlayan Sel Yayınları sorumlusu İrfan Sancı hakkında “genel ahlaka aykırı yayın yaptıkları” iddiasıyla İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı. Dava 16 Temmuz günü sonuçlandı. İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi, Batur ve Sancı hakkında beraat kararı verdi. Kitap hakkındaki toplatma kararı da kaldırıldı.

“Evlilik Rehberi”-Kütahya Belediyesi

Kütahya Belediyesi tarafından yayınlanan “Evlilik Rehberi” adlı kitap, Kütahya Sulh Ceza Mahkemesi tarafından toplatıldı. Evlenenlerin İslamiyet'in kuralları doğrultusunda yaşamalarını öneren kitabın, “Medeni Kanuna aykırı olduğu” gerekçesiyle toplatıldığı öğrenildi. Kütahya Cumhuriyet Savcılığı da kitabı yazan Kütahya Merkez Vaizi Mustafa Gazal ve kitabın önsözünü yazan SP'li Belediye Başkanı Süleyman Canan hakkında TCY'nin 312. maddesi uyarınca dava açtı. Dava 18 Eylül günü sonuçlandı. Kütahya Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada, bilirkişi raporu doğrultusunda sanıklar hakkında beraat kararı verildi.

“Lazona-Laz Halk Gerçekliği”-Selma Koçiva

Selma Koçiva'nın yazdığı ve Tüzm zamanlar yayıncılık tarafından yayınlanan “Lazona-Laz Halk Gerçekliği” adlı kitap, İstanbul DGM tarafından toplatıldı. Selma Koçiva ve yayıncı Muammer Akyüz hakkında da “kitapta bölücülük propagandası yapıldığı” iddiasıyla TMY'nin 8. maddesi uyarınca dava açıldı.

“Yatak Odasında Terör”- Serge Bramly

Serge Bramly'nin yazdığı ve Türkçe baskısı Everest Yayınları'ndan çıkan “Yatak Odasında Terör” adlı roman, İstanbul 2. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından “Halkın ar ve haya duygularını incittiği, cinsi arzuları tahrik ve istismar ettiği, genel ahlaka aykırı ve müstehcen olduğu” gerekçesiyle Şubat ayında toplatıldı. Çevirmen Nermin Acar ve yayıncısının da para cezasına mahkum edildiği bildirildi.

“Hauptbahnhof'tan Bir Trene Bindim”-Erje Ayden

Erje Ayden'in “Hauptbahnhof'tan Bir Trene Bindim” adlı kitabında “halkın ar ve haya duygularının incitildiği” gerekçesiyle Piramit Yayıncılık şirketinin sahibi Bedri Baykam hakkında Ağustos ayında dava açıldı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, Mayıs ayında incelenen kitabın TCY'nin “müstehcenlik suçu”na ilişkin 426 maddesi uyarınca Başbakanlık Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu'na gönderildiği belirtildi. Kurul tarafından hazırlanan rapor doğrultusunda Baykam'a para cezası

verildiği bildirilen iddianamede, Baykam'ın para cezasını ödememesi nedeniyle dava açıldığı kaydedildi.

“Ararat'taki Esir General-Kan Çiçekleri”-Mustafa Balbal

Mustafa Balbal'ın yazdığı ve Doz Yayınları arasından çıkan ve 1930 Ağrı isyanını anlatan “Ararat'taki Esir General-Kan Çiçekleri” adlı kitap “bölücülük propagandası yapıldığı” iddiasıyla 28 Ağustos günü İstanbul DGM tarafından toplatıldı. Yazar Mustafa Balbal ve Doz Yayınları editörü Ahmet Zeki Okçuoğlu hakkında TMY'nin 8. maddesi uyarınca dava açtı.

“Son Sürgün”-Dragan Babić

Dragan Babić'in Ayrıntı Yayınları'ndan çıkan “Son Sürgün” adlı romanı, “Halkın ar ve haya duygularını rencide ettiği” gerekçesiyle 22 Ocak günü İstanbul 3. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından toplatıldı. Kitabın yayıncısı Ömer Faruk ve çevirmeni Mustafa Balel hakkında TCY'nin 426. maddesi uyarınca açılan dava Kasım ayında sonuçlandı. İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi, Faruk ve Balel'i 5 milyar 600 milyon TL para cezasına mahkum etti. Mahkeme ayrıca kitabın “imhasına ve müsaderesine” karar verdi.

“Burada Hukuk Geçmez”- İbrahim Açı

Ankara Barosu avukatlarından İbrahim Açı'nın yazdığı “Burada Hukuk Geçmez” adlı kitap “yasadışı örgüte yardım ve yataklık edildiği” iddiasıyla 7 Ocak günü Ankara DGM Savcılığı'nın kararıyla toplatıldı.

“Bacıdan Bayana İslamcı Kadının Kamusal Alan Tecrübesi”-Cihan Aktaş

Pinar Yayınlarından çıkan, Cihan Aktaş'ın yazdığı “Bacıdan Bayana İslamcı Kadının Kamusal Alan Tecrübesi” adlı kitap “din farklılığı gözetilerek halkın düşmanlığa kışkırtıldığı” iddiasıyla İstanbul DGM tarafından 22 Ocak günü toplatıldı.

“Abdullah Öcalan'la İmralı'ya Uzanan Yol, PKK'nin Oturduğu Eksen ve Ulusal Soruna Kısa Bir Bakış”- İbrahim Cihan

İbrahim Cihan'ın yazdığı ve Umut Yayıncılık tarafından yayınlanan “Abdullah Öcalan'la İmralı'ya Uzanan Yol, PKK'nin Oturduğu Eksen ve Ulusal Soruna Kısa Bir Bakış” adlı kitap hakkında “bölücülük propagandası yapıldığı” iddiasıyla İstanbul DGM tarafından toplatıldı.

“İlk Legal Kürt Öğrenci Derneği, Kürt Talabe-Hevi Cemiyeti (1912-1922)”-Malmisanij:

İsveç'te yaşayan Kürt yazar Malmisanij'in Avesta Yayınları tarafından yayınlanan “İlk Legal Kürt Öğrenci Derneği, Kürt Talabe-Hevi Cemiyeti (1912-1922)” adlı kitabı İstanbul DGM tarafından toplatıldı. Toplatma kararı kitapta bölücülük propagandası yapıldığı gerekçesiyle alındı.

“Günyüzleri”, “Öteleri”-Güngör Gençay

Türkiye Yazarlar Sendikası Yönetim Kurulu üyesi Güngör Gençay hakkında, Emek ve Evrensel gazetelerindeki yazılarından oluşan “Günyüzleri” ve “Öteleri” adlı kitapları nedeniyle Ekim ayında dava açıldı. Beyoğlu Cumhuriyet Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, Gençay’ın “Şirket Ortakları ve Milletvekilleri”, “Devlet Çeteler Kilitli” ve “Devlet Kimin Nesi?” başlıklı yazılarda, “Meclise ve cumhuriyete hakaret ettiği” iddiasıyla TCY’nin 159. maddesi uyarınca cezalandırılması istendi.

“Ankara Çetesinin Vatan Kurtaran Operasyonları”, “Çetenin Kimliği”-Salman Yüksel

“Ankara Çetesinin Vatan Kurtaran Operasyonları” ve “Çetenin Kimliği” adlı kitapları yazan Salman Yüksel’in 26 Şubat günü Sivas’ta gözaltına alındığı ve ertesi gün serbest bırakıldığı öğrenildi. Kendi olanaklarıyla bastırıldığı kitapları nedeniyle gözaltına alınan Salman Yüksel, gözaltında fiziksel işkence görmediğini ancak kendisinin ve ailesinin baskı altında tutulduğunu söyledi.

“Savaş’a Mektuplar”- Muzaffer Erdoğan

1994 yılında öldürülen Savaş Buldan’ın kardeşi Necdet Buldan’ın yazdığı “Savaş’a Mektuplar” adlı kitap nedeniyle Pencere Yayınları’nın sahibi Muzaffer Erdoğan hakkında açılan dava 21 Kasım günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Erdoğan’ya “kitapta bölücülük propagandası yapıldığı” gerekçesiyle 1 yıl 1 ay 10 gün hapis ve 1 milyar 111 milyon lira para cezası verdi. Ceza, “sanığın bir daha suç işlemeyeceği kanaati oluşmadığı” gerekçesiyle ertelenmedi. DGM, kitap hakkında da toplatma kararı verdi.

“Ben de Tayyipçiyim”- Salim Koçak

Ankara DGM Savcılığı, yazar Salim Koçak hakkında “Ben de Tayyipçiyim” adlı kitabı nedeniyle TCY’nin 312. maddesi uyarınca Kasım ayında soruşturma açtı. Koçak, soruşturma kapsamında 26 Kasım günü Ankara DGM Savcılığı’nda ifade verdi.

“Cinlerin Çocukları Kürtler ve Ülkelerinin İzinde”- Margaret Kahn

Amerikalı yazar Margaret Kahn’ın Avesta Yayınları’ndan çıkan “Cinlerin Çocukları Kürtler ve Ülkelerinin İzinde” adlı kitabı, İstanbul DGM kararıyla Kasım ayında toplatıldı. Toplatma kararı, “kitabın ‘Sunuş’ ve ‘Önsöz’ bölümlerinde ‘bölücülük propagandası yapıldığı’ iddiasıyla verildi. Avesta Yayınları’nın konuyla ilgili açıklamasında, toplatmaya gerekçe gösterilen ‘Sunuş’ yazısının, Amerika Birleşik Devletleri’nde 1979 yılında kitabın birinci basımını yapan yayınevinin, konuya yabancı okuru aydınlatmak amacıyla yazdığı belirtildi.

“Dilimiz Varlığımız- Dilimiz Kimliğimizdir”- Gülçiçek Günel Tekin

İstanbul DGM Savcılığı, yazar Gülçiçek Günel Tekin ve Aram Yayınevi sahibi Fatih Taş hakkında “Dilimiz Varlığımız- Dilimiz Kimliğimizdir” adlı kitapla ilgili olarak TCY’nin 312. maddesi uyarınca dava açtı. Tekin, dava nedeniyle 23 Aralık günü İzmir DGM’de ifade verdi. Tekin savunmasında “kitabının çok dilli, çok kültürlü bir yapıya sahip olan ülkemizdeki dil ve kültür sorunlarına çözüm öneren bilimsel ve akademik bir çalışma olduğunu” belirtti. Dünyada dil ve kültür haklarının öncelikle insani boyutta ele alındığını kaydeden Tekin, anadilde eğitimin uluslararası sözleşmelerde de hukuki olarak garanti altına alındığını vurguladı.

“Geçmişten Günümüze Kürt Kadını”, “Kürt Müziği, Dansları ve Şarkıları”-Mehmet Bayrak

Mehmet Bayrak’ın yazdığı “Geçmişten Günümüze Kürt Kadını” ve “Kürt Müziği, Dansları ve Şarkıları” adlı kitaplar 27 Aralık günü Ankara DGM’nin kararıyla toplatıldı. Karar, “kitaplarda bölücülük propagandası yapıldığı” iddiasıyla alındı.

Mehmet Bayrak’ın, 1993 yılında toplatılan kitapları nedeniyle açtığı davada AIHM, Türkiye’nin 11.000 Euro tazminat ödemesine karar vermişti.

“Çokkültürlülüğün Tekkültürlülüğüne Anadolu”- Aytekin Yılmaz

Tohum Yayınevi tarafından yayınlanan “Çokkültürlülüğün Tekkültürlülüğüne Anadolu” adlı kitap nedeniyle yayınevi sahibi Mehmet Ali Varış hakkında Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi’nde dava açıldı. TCY’nin 159. maddesi uyarınca “Türklüğe ve Cumhuriyete hakaret edildiği” iddiasıyla açılan dava yıl içinde sonuçlanmadı.

“Kemalizm”- Erdal Yeşil

Tohum yayınevi sahibi Mehmet Ali Varış hakkında Erdal Yeşil’in yazdığı “Kemalizm” adlı kitapta “bölücülük propagandası” yapıldığı iddiasıyla İstanbul DGM’de dava açıldı. Dava yıl içinde sonuçlanmadı. Varış hakkında aynı kitapta “Atatürk’e hakaret edildiği” iddiasıyla Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi’nde açılan dava da sürüyor.

“Yolumuza Devam Ediyoruz”- Mazlum Hayri Pir

Mazlum Hayri Pir tarafından derlenen ve Komal Yayınevi tarafından yayınlanan “Yolumuza Devam Ediyoruz” adlı kitap 23 Eylül günü toplatıldı. Kitabın toplatılmasının ardından yayınevine yapılan baskında 1.414 kitaba el konuldu ve Tohum Yayınevi sahibi Mehmet Ali Varış ile Komal Yayınevi sahibi Tamer Akkoyun gözaltına alındı. Akkoyun ve Varış’ın ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakıldıkları bildirildi.

“Tecrite Karşı Yoldaş Mektupları”- Damlada Okyanus”

Şubat Basım Yayın tarafından çıkarılan “Tecrite Karşı Yoldaş Mektupları-Damlada Okyanus” adlı kitap yasadışı örgütlerin propagandası yapıldığı gerekçesiyle toplatıldı. Kitap nedeniyle yargılanan yayınevi sahibi Sakine Yalçın, 20 Kasım günü 7 milyar 782 milyon TL para cezasına mahkum edildi. Yalçın, İstanbul DGM’de, “örgüt üyelerinin propagandasını yaptığı” iddiasıyla yargılanıyordu.

“Kavalın Ezgisi”-Berjin Haki

“Kavalın Ezgisi” adlı kitapla ilgili olarak Hevi Yayınevi sahibi Gülşen Bozan hakkında açılan dava 19 Kasım günü sonuçlandı. İstanbul DGM Bozan hakkında TCY’nin 169. ve 3713 sayılı yasanın 5. maddesi uyarınca 3 yıl 9 ay ağır hapis cezası verdi. Hapis cezası 9 milyar 920 milyon TL para cezasına çevrildi.

“Kadının Toplumsal Sözleşmesi”

“Kadının Toplumsal Sözleşmesi” adlı kitapla ilgili olarak Hevi Yayınevi sahibi Gülşen Bozan hakkında açılan dava 22 Kasım günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Bozan’a TCY’nin 169. ve 3713 sayılı yasanın 5. maddesi uyarınca 3 yıl 9 ay ağır hapis cezası verdi. Hapis cezası 6 milyar 477 milyon TL para cezasına çevrildi.

“Gerilla Şiirleri-1 Bu Yürek Dağlar Aşar”

Aram Yayınevi’nin sahibi Fatih Taş hakkında “Gerilla Şiirleri-1 Bu Yürek Dağlar Aşar” adlı kitap nedeniyle TCY’nin 169. maddesi uyarınca İstanbul DGM’de dava açıldı. 30 Eylül günü sonuçlanan davada Taş 4 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edildi. Ceza, 9 milyar 923 milyon TL para cezasına çevrildi.

“Sevdam Güneş Tadında”- Gerilla Anıları-I

Aram Yayınevi’nin sahibi Fatih Taş hakkında “Sevdam Güneş Tadında- Gerilla Anıları-1” adlı kitap nedeniyle TCY’nin 169. maddesi uyarınca İstanbul DGM’de dava açıldı. 30 Aralık günü sonuçlanan davada Taş 4 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edildi. Ceza, 9 milyar 923 milyon TL para cezasına çevrildi.

“İçimizden Bir Parça Ülke- Gerilla Anıları-II”

Aram Yayınevi sahibi Fatih Taş hakkında “İçimizden Bir Parça Ülke- Gerilla Anıları-II” adlı kitap nedeniyle “yasadışı örgüte yardım ettiği” iddiasıyla İstanbul DGM’de dava açıldı.

Kitabı yayına hazırlayan Sema Akay hakkında da TCY’nin 159. maddesi uyarınca Beyoğlu Asliye Ceza Mahkemesi’nde dava açıldı. Davalar yıl içinde sonuçlanmadı.

“İmran — Bir İsyân Andı”

Doğa Basım Yayın tarafından yayınlanan “İmran — Bir İsyân Andı” adlı kitabın 3. baskısında “halkı kin ve düşmanlığa tahrik ettiği” iddiasıyla yayınevi sahibi ve sorumlu müdürü Songül Özkan hakkında dava açıldı.

İstanbul DGM’de görülen dava 25 Eylül günü başladı.

“Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru”

Mem Yayınevi tarafından yayınlanan “Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru” adlı kitap nedeniyle yayınevi sahibi Gülcan Kaya hakkında “yasadışı örgüte yardım ve yataklık ettiği” iddiasıyla açılan dava 22 Nisan günü sonuçlandı. İstanbul DGM 3713 sayılı yasayı iki kez uygulayarak Kaya’yı 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum etti. Ceza 15 milyar 565 milyon TL ağır para cezasına çevrildi.

“1966 Yıl Sonra Uluslararası Komplö”- İrfan Doğan

Mem Yayınevi sahibi Gülcan Kaya hakkında “1966 Yıl Sonra Uluslararası Komplö” adlı kitap nedeniyle “yasadışı örgüte yardım ve yataklık ettiği” iddiasıyla açılan dava 20 Eylül günü sonuçlandı. İstanbul DGM Gülcan Kaya’yı 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum etti. Ceza 7 milyar 782 milyon TL para cezasına çevrildi.

Daha Önceki Yıllarda Toplatılan ve 2002 Yılında Davaları Sonuçlanan Kitaplar**“Amerikan Müdahaleciliği”-Noam Chomsky**

Noam Chomsky’nin “Amerikan Müdahaleciliği” adlı kitabında “bölücülük propagandası yapıldığı” gerekçesiyle Aram Yayınları sorumlusu Fatih Taş hakkında açılan dava, 13 Şubat günü yapılan ilk duruşmada beraatla sonuçlandı. Noam Chomsky’nin davaya sanık olarak katılma talebi, belli bir prosedür gerektiği için reddedildi. Esas hakkındaki görüşünü açıklayan DGM Savcısı, “kitabın bütünü ele alındığında suç unsuru bulunmadığı” gerekçesiyle beraat kararı verilmesini istedi.

İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW), bir açıklama yayınlarak Chomsky’nin yayıncısı Fatih Taş’ın yargılanmasını ‘Türkiye için bir utanç’ olarak nitelendirdi. Açıklamada, Türkiye’de ifade özgürlüğünün hâlâ sorun olduğu ve TBMM’den yeni geçen kanunlarla bu alanda sadece ‘cüzi’ ve ‘yetersiz’ değişiklikler yapıldığı bildirildi.

Davayı izlemek üzere İstanbul’da bulunan HRW Türkiye araştırmacısı Jonathan Sugden, ise “Türkiye, ifade özgürlüğünü kısıtlayan kanunlarla on yıldır oynuyor; ancak gösterebileceği kayda değer bir ilerleme yok. Art arda gelen hükümetler, eleştirileri bastırmak amacıyla, bozukluğu aşkar kanunlarda önemsiz değişiklikler yaparak kendi kendilerini tatmin ediyorlar” dedi.

“İBO-İbrahim Kaypakkaya”-Turan Feyizoğlu, Mustafa Demir

TİKKO’nun kurucusu İbrahim Kaypakkaya’nın yaşamının anlatıldığı “İBO-İbrahim Kaypakkaya” adlı kitapta “yasadışı örgüt ve bölücülük propagandası yapıldığı” iddiasıyla yazar Turan Feyizoğlu ile yayıncı

Mustafa Demir hakkında açılan dava 25 Eylül günü yeniden başladı. İstanbul DGM'de yapılan duruşmada söz alan DGM Savcısı, beraat kararının bozulmasına ilişkin Yargıtay kararına uyulmasını ve sanıkların TMY'nin "bölücülük propagandası" suçuna ilişkin 8. maddesi uyarınca yargılanmasını istedi. 18 Aralık günü sonuçlanan davada mahkeme Feyizoğlu'na 1 yıl 1 ay 10 gün hapis ve 1 milyar 110 milyon lira, Demir'e de 6 ay hapis ve 1 milyar lira ağır para cezası verdi. Demir'in hapis cezasını daha sonra 300 milyon lira ağır paraya çeviren mahkeme heyeti, hapis ve para cezalarını erteledi.

14 Ağustos 2000 tarihinde başlayan dava 24 Eylül 2001 tarihinde beraat kararıyla sonuçlanmıştı. Yargıtay 9. Ceza Dairesi ise 10 Aralık 2001 tarihinde kararı bozmuştu.

"Özgürlük Türküsü"-Hüseyin Turhallı

27 Ocak günü ölen Belge Yayınları yöneticisi Ayşenur Zarakolu hakkında halen Fransa'da yaşayan kapatılan HEP Diyarbakır İl Başkanı Hüseyin Turhallı'nın "Özgürlük Türküsü" adlı kitabı nedeniyle dava açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede "kitapta bölücülük propagandası yapıldığı" iddia edildi ve Zarakolu'nun TMY'nin 8. maddesi uyarınca para cezasına mahkum edilmesi istendi. Dava, 21 Mart günü başladı. İstanbul DGM'de yapılan duruşma, Zarakolu'nun öldüğüne ilişkin nüfus kaydının gelmesi için 4 Haziran gününe ertelendi.

Duruşmanın ardından davayla ilgili bir açıklama yapan Ragıp Zarakolu, "Ayşe hayatta olsaydı bu onun 34. davası olacaktı. Tam Kafkavari bir duruşmaydı. Sanık mahali boştu. Ama Ayşe'nin ruhunun orda olduğuna inanıyorum. TMY'nin 8. maddesi yazarları ve gazetecileri terör suçlusu kapsamına alıyor. Bu yüzden bu maddeden ceza alanlar diğer suçlara göre infaz yasası gereği daha fazla hapis yatmak zorunda kalıyor. Bu ülkenin kendi yazar ve aydınını terörist olarak yorumlaması anlaşılır gibi değil" dedi. Dava, 4 Haziran günü İstanbul DGM'de yapılan duruşmada düştü.

"Bir Dil Yaratmak"-Memed Uzun

Memed Uzun'un "Bir Dil Yaratmak" adlı kitabı nedeniyle Gendaş Yayınları editörü Hasan Öztoprak hakkında açılan dava 20 Haziran günü İstanbul DGM'de sonuçlandı. Öztoprak'ın beraat ettiği davada, kitap hakkındaki toplatma kararı da kaldırıldı. Hasan Öztoprak'ın "kitapta halkın düşmanlığı kışkırtıldığı" iddiasıyla TCY'nin 312. maddesi uyarınca cezalandırılması isteniyordu.

"Korku Tapınağı"-Celal Başlangıç

Gazeteci Celal Başlangıç ve İletişim Yayınları Sorumlusu Osman Nihat Tuna hakkında Başlangıç'ın "Korku Tapınağı" adlı kitabı nedeniyle açılan dava 22 Mart günü İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde sonuçlandı. Duruşmada esas hakkındaki görüşünü açıklayan

Cumhuriyet Savcısı, "kitabın içerik itibarıyla eleştiri sınırları içerisinde yazıldığını" belirterek beraat kararı verilmesini istedi. Mahkeme de Celal Başlangıç ve Osman Nihat Tuna hakkında beraat kararı verdi. Kitap hakkındaki toplatılma kararı da kaldırıldı.

"Türkiye'nin Gizlenen Yüzü"-Neşe Düzel

Radikal gazetesi yazarı Neşe Düzel ve İletişim Yayınevi sorumlusu Osman Nihat Tuna hakkında, Düzel'in 1996 yılında Yeni Yüzyıl gazetesinde yayınlanan ve "Türkiye'nin Gizli Yüzü" adlı kitabında da yer verilen bir söyleşi nedeniyle TCY'nin 312. maddesi uyarınca açılan dava, 19 Haziran günü sonuçlandı. Duruşmada esas hakkındaki görüşünü açıklayan DGM Savcısı İsa Dalgıç, dava konusu röportajda Gazi Mahallesi'nde yaşayan insanların sorunlarının incelendiğini, mahalle halkının inancı nedeniyle yaşadıkları zor durumun ele alındığını vurgulayarak, beraat isteminde bulundu. Mahkeme heyeti de suç unsurları oluşmadığı gerekçesiyle Neşe Düzel ve Osman Nihat Tuna'nın beraatine karar verdi.

"İki Kardeşin Hayatı-Canan ve Zehra"-Ahmet Kulaksız

Ölüm orucunda hayatlarını kaybeden Canan Kulaksız (15 Nisan 2001) ve Zehra Kulaksız'ın (29 Haziran 2001) babası Ahmet Kulaksız hakkında "İki Kardeşin Hayatı-Canan ve Zehra" adlı kitabında "yasadışı örgüt propagandası yapıldığı" iddiasıyla açılan dava 3 Haziran günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Ahmet Kulaksız ve Tavır Yayınevi'nin sahibi Muharrem Cengiz hakkında beraat kararı verdi. Kitap hakkındaki toplatma kararı da kaldırıldı.

"Teyre Baz ya da Bir Kürt İşadamı Hüseyin Baybaşın"-Mahmut Baksı

Peri Yayınları sahibi Ahmet Önal hakkında Mahmut Baksı'nın "Teyre Baz ya da Bir Kürt İşadamı Hüseyin Baybaşın" adlı kitabında TCY'nin 159. maddesine muhalefet edildiği iddiasıyla açılan dava, 17 Nisan günü İstanbul DGM'de sonuçlandı. DGM Ahmet Önal'ı TCY'nin 159. maddesini 4 kez ihlal ettiği gerekçesiyle önce toplam 4 yıl hapis cezasına mahkum etti. Daha sonra bu cezayı 19 milyar 992 milyon TL ağır para cezasına çevirdi.

Kürt iş adamı Hüseyin Baybaşın'ın "devlet ve çete ilişkileri" ile ilgili açıklamalarına dayanarak hazırlanan ve Peri Yayınevi tarafından 1999 yılında yayınlanan kitap "bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla İstanbul DGM tarafından toplatılmıştı. Kitapta "halkın kin ve düşmanlığa kışkırtıldığı" iddiasıyla açılan dava da 6 Eylül 2001 tarihinde İstanbul DGM'de sonuçlanmış ve DGM yazar Mahmut Baksı'ya 2 yıl 4 ay ağır hapis cezası vermişti. Ancak Baksı dava sonuçlandığı tarihte hayatta olmadığı için, DGM kitabı yayınlayan Ahmet Önal'a 5 milyar 366 milyon TL para cezası verilmesine karar vermişti.

“Dağlarda Yaşamın Dili”-Halil Uysal

Aram Yayınevi'nin sahibi Fatih Taş hakkında, Halil Uysal'ın yazdığı “Dağlarda Yaşamın Dili” adlı kitap nedeniyle TCY'nin 169. maddesi uyarınca açılan dava 17 Ekim günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Taş'ı TCY'nin 169. maddesi uyarınca 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum etti. Ceza, 6 milyar 477 milyon lira para cezasına çevrildi.

“Mavidir Avasın'ın Suları”-Selçuk Şahan

Aram Yayınevi'nin sahibi Fatih Taş hakkında, Selçuk Şahan'ın yazdığı “Mavidir Avasın'ın Suları” adlı kitap nedeniyle açılan dava 17 Ekim günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Taş'ı 4 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum etti. Ceza, 6 milyar 477 milyon lira para cezasına çevrildi.

“Yüreğimi Dağlara Nakşettim”-Gurbetelli Ersöz

Aram Yayınevi'nin tarafından yayınlanan “Yüreğimi Dağlara Nakşettim” adlı kitap nedeniyle Fatih Taş hakkında açılan dava 26 Kasım günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Taş'ı TCY'nin 169. maddesi uyarınca 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum etti. Ceza, 6 milyar 477 milyon lira para cezasına çevrildi.

“Ammar İşaretleri”- Hüseyin Kaytan

Aram Yayınevi sahibi Fatih Taş hakkında Ammar İşaretleri adlı kitap nedeniyle açılan dava 3 Temmuz günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Taş'ı TCY'nin 169. maddesi uyarınca 4 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum etti. Ceza, 7 milyar 782 milyon TL para cezasına çevrildi.

“Bir Yanılsamanın Sonu”- Mahsun Hayri Pir

Komal Yayınevi tarafından yayınlanan “Bir Yanılsamanın Sonu” adlı kitap nedeniyle yayınevi sahibi Tamer Akkoyun, 3713 sayılı yasa uyarınca 4 yıl 6 ay ağır hapis ve 7 milyar 800 milyon TL para cezasına mahkum edildi.

“Kürtlerin Barış Yürüyüşü, Öç alan Devlet mi?”-Melih Pekdemir

Yargıtay, yayıncı-yazar Melih Pekdemir'e “Kürtlerin Barış Yürüyüşü, Öç Alan Devlet mi?” adlı kitabı nedeniyle İstanbul DGM tarafından verilen 3 yıl 9 ay hapis cezasını onadı. Kitap, 2000 yılı Kasım ayında İstanbul DGM tarafından toplatılmış, Pekdemir de “yasadışı örgüte yardım ve yataklık ettiği” iddiasıyla TCY'nin 169. maddesi uyarınca yargılanmıştı.

“Oligarşik Cumhuriyet Gerçeği”- Abdullah Öcalan

“Oligarşik Cumhuriyet Gerçeği” adlı kitap nedeniyle Mem Yayınevi'nin sahibi Gülcan Kaya hakkında açılan dava 12 Haziran günü sonuçlandı. İstanbul DGM Kaya'yı TCY'nin 169. maddesi uyarınca 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum etti. Ceza 7 milyar 782 milyon TL para cezasına çevrildi.

“Tarihe Ateşten Bir Sahne”- Diyarbakır Zindanı

“Tarihe Ateşten Bir Sahne- Diyarbakır Zindanı” adlı kitapta “yasadışı örgüte yardım ve yataklık edildiği” iddiasıyla Mem Yayınevi sahibi Gülcan Kaya hakkında açılan dava 24 Mayıs günü sonuçlandı. İstanbul DGM Kaya'yı 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum etti. Hapis cezası para cezasına çevrildi.

“Kürt Hümanizmi ve Yeni İnsan”- Abdullah Öcalan

“Kürt Hümanizmi ve Yeni İnsan” adlı kitap nedeniyle Mem Yayınevi sahibi Gülcan Kaya hakkında “yasadışı örgüte yardım ve yataklık ettiği iddiasıyla” açılan dava 27 Aralık 2001 tarihinde sonuçlandı. İstanbul DGM Kaya'yı 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum etti. 8 milyar 781 milyon TL para cezasına çevrilen ceza Yargıtay tarafından da onaylandı.

“Kürdistan'da Önderliksel Gelişme ve Uluslararası Komplo”- Mahsum Şafak

“Kürdistan'da Önderliksel Gelişme ve Uluslararası Komplo” adlı kitap nedeniyle Mem Yayınevi sahibi Gülcan Kaya hakkında “yasadışı örgüte yardım ve yataklık ettiği” iddiasıyla açılan dava 26 Ağustos günü sonuçlandı. İstanbul DGM Kaya'yı 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum etti. Ceza 6 milyar 477 milyon TL para cezasına çevrildi.

“İkiz Kızıl Ateş”- Ali Sapan

Mem Yayınevi tarafından yayınlanan “İkiz Kızıl Ateş” adlı kitap nedeniyle yayınevi sahibi Gülcan Kaya hakkında açılan dava 27 Aralık 2001 tarihinde sonuçlandı. Kaya İstanbul DGM tarafından 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum edildi. 8 milyar 781 milyon TL para cezasına çevrilen ceza Yargıtay tarafından da onaylandı.

“Serhıldan”

Mem Yayınevi tarafından yayınlanan “Serhıldan” adlı kitap nedeniyle yayınevi sahibi Gülcan Kaya hakkında açılan dava 2 Nisan günü sonuçlandı. Kaya İstanbul DGM tarafından 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum edildi. 7 milyar 701 milyon TL para cezasına çevrilen ceza Yargıtay tarafından da onaylandı.

Kültür-Sanat Etkinliklerine Yönelik Engellemeler

“Theatre Orient” tarafından sergilenen “Yürek Cehennem” adlı oyunun 14-15 Ocak günleri Diyarbakır'da yapılması planlanan gösterimleri OHAL Valiliği tarafından yasaklandı. Tek kişilik olan oyun Ahmet Arifi anlatıyor ve şairin şiirde kullandığı malzemeler ve hayatındaki hikâyelerden oluşuyor.

Grup Yorum'un 1-2 Mart günleri Elazığ'da düzenlemeyi planladığı konser Elazığ Valiliği tarafından “güvenliğin sağlanamayacağı” gerekçesiyle yasaklandı.

25 Mayıs-2 Haziran tarihlerinde düzenlenen Diyarbakır II. Kültür ve Sanat Festivali'nde gösterilmesi planlanan Teatra Jiyana Nu'nun (Yeni Yaşam Tiyatrosu) “Şermola” (Avare), “TA” (Salıncak), “Gurzek Ne Ledan” (Vurulmayan

2002 Yılı İçinde Toplatılan Diğer Kitaplar¹⁰

Yayınevi	Yazarın Adı	Kitabın Adı
Anadolu	Ali O. Köse	Hapishanelerde Katliam
Anadolu	Ali O. Köse	İşkence I
Aram	Antoloji	Dağın Kalbinde Gizliyiz (Gerilla Şiiri 2)
Ayrıntı	Marquis de Sade	Yatak Odasında Felsefe
Bakış	Ahmet Özcan	Derin Devlet ve Muhalefet Geleneği
Boran	Derleme	Milliyetçilik Çıkmazı
BYK	Mahir Kaynak	Yel Üfürdü Sel Götürdü
Çetin	A. Öcalan	Apocu Siyaset
Çetin	A. Öcalan	Özgür Yaşamla Diyaloglar
Çetin	Derleme	PJA 4. Kongre Belgeleri
Çiviyazıları	Hüseyin Demirel	Yolcu
Çiviyazıları	Orhan Gökdemir	Pike: Bir Polis Şefinin Kısa Tarihi
Çiviyazıları	Aysul Yüksel	Koltuk Sevdası: TRT Çiftliği
Çiviyazıları	Derleme	Kafkasya Yazıları
Doğan	Kemal Yalçın	Emanet Çehiz
Doğan	Kemal Yalçın	Seninle Güler Yüzüm
Everest	Elfride Jelinek	Piyanist
Güncel	Alina Reyes	Lilit
Günizi	Hıdır Aslan	Şeriat Kiskacında Alevilik
Hades	Apollinaire	Onbirbin Kırbaç
Komal Yayınevi	Gürdal Aksoy	Kürtlerde Anadolu Merkezci Yabancılaşma-Halklar Hapishanesi Anadolu"
Metis	Filiz Bingölce	Kadın Argosu Sözlüğü
Peri	Murat Erol Coşkun	Acının Dili Kadın
Peri	Naci Kutlay	21. Yüzyıla Girerken Kürtler
Peri	Munzur Cem	Dersim'de Alevilik
Pınar	Cihan Aktaş	Bacıdan Bayana
Piramid	Erje Aydın	İkinci Caddenin Çılgın Yeşili
Si	Salih Kevirbiri	Bir Çılgının Yüzyılı-Karapete Xaco
Su	Zübeyr Kudra	Fethullah'ın Copları
STKB	-	Hocanın Okulları
Umut	Derleme	İşkencehanelerde Kızıl Direniş Ruhu
Umut	İbrahim Cihan	A. Öcalan'la İmralı'ya
Umut	Derleme	Fırtınalar İçinde Bıçak Sırtında
Ütopya	Selçuk Eralp	İşçi Mücadelesi
Zaman	Necati Kola	Bir İsyanın Modeli: Terimizm

Gürz), adlı Kürtçe oyunlar, Diyarbakır Valiliği tarafından OHAL Yasası'nın 11. maddesi gerekçe gösterilerek yasaklandı¹¹. Valilik, ayrıca, festival etkinlikleri "De Afdekening", "Ada" ve "Zengin Mutfağı" isimli oyunların metinlerinin kendilerine gönderilmesini istedi.

Festival kapanış gecesinde düzenlenen konserde sahneye çıkan Koma Asmin adlı müzik grubunun üyeleri Kürtçe "Herne Peş" şarkısını söyledikleri

¹⁰ Türkiye Yayıncılar Birliği 2002 yılı raporundan da yararlanılmıştır.

¹¹ 2935 Sayılı Olağanüstü Hal Yasası'nın 11. maddesinin (e) bendi, valilere "Gazete, dergi, broşür, kitap, el ve duvar ilanı ve benzerlerinin basılmasını, çoğaltılmasını, yayımlanmasını ve dağıtılmasını, bunlardan olağanüstü hal bölgesi dışında basılmış veya çoğaltılmış olanların bölgeye sokulmasını ve dağıtılmasını yasaklamak veya izne bağlamak; basılması ve neşri yasaklanan kitap, dergi, gazete, broşür, afiş ve benzeri matbuayı, toplatmak"; (f) bendi ise "Söz, yazı, resim, film, plak, ses ve görüntü bantlarını ve sesle yapılan her türlü yayını denetlemek gerektiğinde kayıtlamak veya yasaklamak" yetkisi veriyor.

gerekçesiyle sahnede gözaltına alındılar. Gözaltına alınan sanatçılar Besime Yağı, Kadriye Şenses, Gülbahar Kavcu, Serap Sönmez, Nurcan Değirmenci, Yeşim Coşkun, Arife Düztaş, Zelal Gökçe, Kader Baştaş, Ruken Gökçe ve Selda Sezgin 3 Haziran günü Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından serbest bırakıldı. Daha sonra açılan dava da beraatle sonuçlandı.

Festival etkinlikleri çerçevesinde 24 Mayıs günü Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Tiyatro Salonu'nda "Hakkari'de Dört Mevsim" adlı dia gösterisi düzenleyen fotoğraf sanatçısı Yücel Tunca gözaltına alındı. Tunca ifadesi alındıktan sonra serbest bırakıldı.

Sanatçı Ferhat Tunç'un 22 Haziran günü Van'da düzenlemeyi planladığı konser, 21 Haziran günü İl Emniyet Müdürlüğü tarafından yasaklandı. Yasaklamaya gerekçe olarak 5442 sayılı İller İdaresi Yasası'nın 11. maddesinin C bendi ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyetleri Yasası'nın Ek 1. maddesi gösterildi.

Batman'da Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (TUHAY-DER) tarafından düzenlenmesi planlanan dayanışma şenliği Eylül ayında Batman Valiliği tarafından yasaklandı.

Bilgi Eğitim Estetik Kültür Sanat Araştırmaları Vakfı'nın (BEKSAV) Eylül ayında Bakırköy Özgürlük Parkı'nda gerçekleştirmeyi planladığı şölen, İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından yasaklandı.

Siirt Valiliği, Koma Gulen Xerzan ve Koma Agire Jıyan müzik gruplarının Siirt'te 19 Eylül günü düzenleyeceği konserlere, "salonda X-Ray cihazı bulunmadığı" gerekçesiyle izin vermedi. Koma Agire Jıyan'ın Mersin'de vereceği konser de aynı gerekçeyle Mersin Valiliği tarafından yasaklandı.

Hollanda Rast Tiyatrosu ile Diyarbakır Büyükşehir Tiyatro oyuncularından tarafından sahnelenen "Ahmed Arif, Bir Şehir Bir Şair" adlı oyunun gösterimi Şanlıurfa'nın Siverek ilçesinin ardından, Viranşehir'de de yasaklandı. Oyunun yasaklanmasına gerekçe olarak, "Rast Tiyatrosu oyuncularının Hollanda vatandaşı olması ve bağlı buldukları konsolosluktan izin almamaları" gösterildi. Siverek ve Viranşehir'de engellenen oyun, 20 Kasım günü Şanlıurfa'da, daha önce de Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya ve Adana'da sergilenmişti.

Yasaklanan Filmler

"Büyük Adam Küçük Aşk"-Handan İpekçi

Kültür Bakanlığı'na bağlı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Denetleme Kurulu, Handan İpekçi'nin yönettiği "Büyük Adam, Küçük Aşk" adlı filmin gösterim iznini 28 Şubat günü iptal etti. Gösterim izninin Emniyet Genel Müdürlüğü'nün başvurusu üzerine iptal edildiği bildirildi.

"Büyük Adam Küçük Aşk" filmi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde anne ve babası öldürülen, İstanbul'da

yanına sığındığı akrabaları da ev baskınında polisler tarafından öldürülen küçük bir kızın komşuları emekli bir hakimin evine sığınmasını; evde Türkçe'den başka dil konuşulmasına izin vermeyen emekli hakim ile Kürtçe'den başka dil bilmeyen kızın ilişkisini anlatıyor.

Kültür Bakanı İstemihan Talay, 3 Mart günü düzenlediği basın toplantısında, Kültür Bakanlığı'nın desteğiyle çekilen filmin yasaklanmasında bakanlığın bir sorumluluğu olmadığını savundu. Talay, Emniyet Genel Müdürlüğü'nden filmin gösterilmesinde bazı sakıncalar olduğuna ilişkin bir yazı geldiğini ve bunun üst kurulda denetlenmesi talebi bulunduğunu belirterek, "Biz, bu durumda sekreteryaya görevi yaparız. Üst Kurul da bu filmin gösteriminin yasaklanmasına ilişkin bir karar almıştır" dedi. Bir soru üzerine, Emniyet Genel Müdürlüğü'nden gelen yazıya da değinen Talay, şöyle konuştu:

"Ailesini kaybeden ve büyük bir kentte yakınlarının yanına bırakılan sözde Kürt ailenin küçük kızı Hejar'ın kaldığı eve polis tarafından operasyon düzenlenmesi sahnesinde, polisin hiçbir uyarıda bulunmadan içeri girerek, içerdeki tüm canlıları ayırım yapmadan öldürdüğü, çevredeki vatandaşlara kaba davrandığı ve küçük kızın şans eseri kurtulduğu izlenimi verildiği, operasyon sahnesinde polisin yargısız infaz yaptığı izleniminin verildiği, bazı sözde Kürt kimliğine karşı şoven yaklaşımların sergilendiği gibi bazı unsurları belirterek, konunun yeniden değerlendirilmesi konusunda talepte bulunulmuştur."

Mart ayında ise İstanbul Barosu Başkanı Yücel Sayman ve Avukat Gökhan Candoğan filme getirilen yasaklamanın kaldırılması ve "Sinema Video ve Müzik Eserlerinin Denetlenmesi Hakkındaki" yönetmeliğin bazı maddelerinin iptali için Danıştay'da dava açtılar.

Danıştay 10. Dairesi, filmin Eser İşletme Belgesi'nin iptaline ilişkin kararının yürütmesini durdurdu. Danıştay, yönetmen Handan İpekçi ve yapımcı şirketin, kararın ve Sinema, Video ve Müzik Eserlerinin Denetlenmesi Hakkındaki Yönetmeliğin bazı maddelerinin iptali istemiyle açtığı davada, yönetmeliğin sinema, video ve müzik eserlerinin denetimine ilişkin hükümler içeren 7. maddesinin (B) bendi ile 8. maddenin 2. fıkrasının da yürütmesinin durdurulmasına karar verdi.

Aralık ayında ise filmin yönetmeni Handan İpekçi hakkında filmde "güvenlik güçlerine hakaret edildiği" iddiasıyla dava açıldı.

"Sınır"-Gani Şavata

Sinema oyuncusu-yönetmen Gani Şavata tarafından yapılan "Sınır" adlı film 18 Ocak günü Muş Valiliği tarafından yasaklandı. Senaryosunu Yaşar Güner ile Urya Şavata'nın yazdığı, Yaşar Güner ve Gürsel Ateş'in yönettiği filmin VCD'si, video kaseti ve tanıtım afişlerinin Muş'a sokulması, satılması ve çoğaltılmasının da yasaklandığı bildirildi.

"Pardon"-Vedat Özdemir

2001 Yılı Altın Portakal Festivali'nde Jüri Özel Ödülü'nü alan "Pardon" adlı kısa metrajlı film Kültür Bakanlığı Sinema Video ve Müzik Eserleri Denetleme Kurulu tarafından Ekim ayında yasaklandı. Yönetmenliğini ve senaryo yazarlığını Vedat Özdemir'in yaptığı kısa metrajlı film aynı yıl Cine 5 tarafından düzenlenen "Kısa Film Yarışması" ve "İstanbul Kısa Filmciler Derneği'nin düzenlediği yarışmalarda "En İyi Kurmaca Film Ödülü"nü almıştı. "Pardon", isim benzerliği yüzünden gözaltına alınan bir gencin yaşadıklarını mizahi bir dille anlatıyor.

Zorunlu Askerlik

18 Ekim günü 9,5 ay süreyle askerlik yaptıktan sonra vicdani ret hakkını kullanacağını açıklayan Mehmet Bal adlı kişi 24 Ekim günü gözaltına alındı. Aynı gün tutuklanan Mehmet Bal, Adana 6. Kolordu Askeri Cezaevi'ne konuldu. Mehmet Bal'ın cezaevinde işkence gördüğü bildirildi. 11 Kasım günü İHD'de basın toplantısı düzenleyen Avukat Suna Coşkun, Bal'ın cezaevinde tek tip elbise giymeyi reddetmesinin ardından ellerinin arkadan kelepçelendiğini, ardından zor kullanılarak saçlarının kesildiğini ve bu sırada başına sert bir cisimle 4-5 kez şiddetli bir şekilde vurulduğunu anlattı. Coşkun, elleri kelepçeli bir şekilde hücreye konulan Bal'ın 25 Ekim günü açlık grevine başladığını, 30 Ekim günü de Cezaevi Müdürü Durdu Solak tarafından dövüldüğünü ve bacağına 10-12 santimlik bir yara oluştuğunu belirtti. Bal'ın 11 Kasım günü Ankara Mevki Hastanesi'ne sevk edildiği öğrenildi.

Mehmet Bal hakkında "emre uymamakta ısrar ettiği" gerekçesiyle açılan dava 13 Kasım günü Adana 6. Kolordu Askeri Mahkemesi'nde başladı. Mehmet Bal'ın duruşmaya üzerindeki askeri giysileri çıkararak iç çamaşırlarıyla katıldığı bildirildi. Duruşmada, Avukat Meriç Tümer'in Mehmet Bal'ın Adli Tıp Kurumu'na sevk edilmesi istemi kabul edildi.

Davanın 25 Kasım günü yapılan duruşmasında ifade veren Bal şunları söyledi:

"Cezaevi müdürü albay, kıyafeti zorla giydirdi. Çıkarmamam için ellerim arkadan kelepçelendi. Beş altı askerin zoruyla saçım kesildi. Kelepçeli hücreye atıldım, aynı gün açlık grevine başladım. Dört gün sonunda iç havalandırmaya çıktığımda, cezaevi müdürü esas duruşta beklememi emretti. Reddedince, ayaklarıma kelepçe taktırdı. Bana, 'Yunan Uşak'a girdi mi?' diye sordu. 'Zannediyorum' deyince, 'Belli oluyor. Yunan gitmiş ama izleri kalmış' dedi." Mahkeme, Bal'ın askerliğe elverişliliğinin belirlenmesi için tam teşekküllü askeri hastanede üç haftayı geçmeyecek şekilde bulundurulmasına ve tahliye edilmesine karar verdi.

Genelkurmay Askeri Savcılığı, Mehmet Bal hakkında "halkı askerlikten soğutmaya yönelik propaganda yaptığı" iddiasıyla açılan soruşturmada takipsizlik kararı verdi. 26 Kasım günü verilen kararda, Mehmet Bal'ın vicdani ret deklarasyonunun ve basındaki haberlerin "demokratik bir hukuk devletinde ifade özgürlüğü bağlamında, askerlik ile ilgili kişisel tercih ve düşüncelerin açıklanması niteliğinde olduğu" belirtildi. Bu konunun Askeri Ceza Yasası'nın "emre itaatsizlikte ısrar suçunu" düzenleyen 87/1. maddesi çerçevesinde değerlendirilebileceği anlatılan kararda "açıklamaların halkı askerlik hizmetinden soğutmaya yönelik olmadığı ve askerlik hizmetini olumsuz etkilemeyeceği" kaydedildi. Takipsizlik kararıyla birlikte Bal hakkında tahliye kararı da verildi.

Mehmet Bal ve Avukat Suna Coşkun, 28 Kasım günü İHD Ankara Şubesi'nde basın toplantısı düzenlediler. Coşkun, 26 Kasım günü Adana'dan ambulansla getirilen Bal'ın ellerinin Cezaevi Müdürü Durdu Solak'ın emriyle arkadan kelepçelendiğini ve hakarete uğradığını anlattı. Mehmet Bal ise "şiddet içeren hiçbir yapı ve kurum içerisinde yer almayacağını" belirterek, "Kendi isteğimle birliğime teslim olmayacağım. Burada kaçmak gibi bir durum da yok. Adım ve adresim bellidir. İsterlerse gelip götürürler. Ancak ben kendi irademle gitmeyeceğim" dedi.

2 - İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ

Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü'nün (RSF) 2002 yılı raporu 3 Mayıs Dünya Basın Özgürlüğü Günü'nde açıklandı. Toplam 150 ülkede basının durumunu inceleyen 704 sayfalık Dünya Basın Özgürlüğü Raporu'na göre, 2001'de 31 gazeteci haber izlerken öldürüldü, 1 Ocak 2002 itibarıyla dünyada 110 gazeteci cezaevinde, 489 gazeteci gözaltına alındı. Gazetecilere karşı 716 tehdit ve saldırı, 378 de sansür olayı yaşandı. Raporun Türkiye ile ilgili bölümünde "2001 yılında 18 gazetecinin yılın bir bölümünün (8'i yıl içinde tahliye edildi) ya da tamamını cezaevinde geçirdiği RSF, en az 30 gazetecinin gözaltına alındığı, 20 gazetecinin

saldırıya uğradığı, dört gazetecinin tehdit edildiği, 50 gazetecinin yargılandığı" belirtildi. RSF raporunda, Türkiye'de halen cezaevinde bulunan Fikret Başkaya, Hasan Özgün, Asiye Zeybek Güzel, Mustafa Benli, Kemal Evcimen ve Nureddin Şirin'in bir an önce serbest bırakılması istendi¹².

¹² Özgür Gündem gazetesi muhabiri **Hasan Özgün** 9 Aralık 1993, İşçinin Yolu ve Atılım gazeteleri muhabiri **Asiye Zeybek Güzel** 22 Şubat 1997, Hedef dergisi muhabiri **Mustafa Benli** 24 Şubat 1998, Özgür Karadeniz gazetesi çalışanı **Kemal Evcimen** 16 Şubat 1995, Selam gazetesi yazarı **Nureddin Şirin** 6 Şubat 1997 tarihinden bu yana cezaevindedir. **Fikret Başkaya** 29 Haziran 2001 tarihinde girdiği cezaevinden 27 Haziran günü tahliye edildi. (Bkz. İfade Özgürlüğü)

ÇGD İstanbul Şubesi Başkanı Barış Yarkadaş, 8 Mayıs günü yaptığı basın açıklamasında “demokratikleşme adı altında yapılan yasal düzenlemelere rağmen varolan yasaların halkın haber alma ve basın özgürlüğü önünde büyük bir engel oluşturmaya devam ettiğini” belirtti. Onlarca gazetecinin düşüncelerini ifade ettikleri için cezaevinde olduklarını, çok sayıda gazetecinin de işten çıkarıldığını vurgulayan Yarkadaş “Bu tablo karşısında basın özgürlüğünden bahsetmek mümkün değildir” dedi.

Haber alma özgürlüğüne yönelik bürokratik engellemelere bir örnek Mayıs ayında yaşandı. Ankara DGM Başsavcısı Cevdet Volkan, 23 Mayıs günü yaptığı bir açıklamada basından, DGM’lerin yürüttüğü soruşturmalara ilgili olarak, ‘kamuoyunu bilgilendirme amacıyla dahi olsa’ başsavcılıklardan açıklama beklememesini ve elde ettiği bilgileri haber yapmamasını istedi. Volkan, aksi davranışta bulunulması durumunda, açıklama yapanlar ve haber haline getiren gazeteciler hakkında, soruşturmanın gizliliğini ihlal ettikleri gerekçesiyle üç yıla kadar hapis istemiyle dava açılacağını belirtti. Öte yandan Van DGM’de görülen dava duruşmalarına basın mensuplarının alınmadığı bildirildi.

RSF Mayıs ayında “insan haklarının ihlal edildiği ülkelerin liderlerini teşhir etmek” amacıyla Paris’te bir tren garında açtığı sergide “Basın Özgürlüğü Düşmanları”nın resimlerini sergiledi. Sergide resminin yer alması üzerine eski Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu, “fotoğrafının kamuya açık yerlere izinsiz asıldığı” gerekçesiyle RSF’e tazminat davası açtı. Davanın 16 Ekim günü Paris Adliyesi’nde yapılması gereken duruşması Kıvrıkoğlu’nun avukatının talebi üzerine ertelendi. Aynı gün yazılı bir açıklama yapan RSF Genel Sekreteri Robert Menard, “bu tür davaların, Türkiye’de basın özgürlüğüne ilişkin ciddi tartışmaları engellemeye yönelik olduğunu” savundu. Dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Yine RSF tarafından Ekim ayında açıklanan basın özgürlüğü endeksinde Türkiye, 139 ülke arasında 99’ncü olarak gösterildi.

Ankara 1 No’lu DGM Yedek Hakimliği, bir kadınla çekilen video görüntülerinin ortaya çıkarılmasından sonra Ankara Cumhuriyet Savcılığı’na atanan eski DGM Başsavcısı Nuh Mete Yüksel ile ilgili “basın ve medya yoluyla yapılacak her türlü yazılı, görsel ve işitsel yayını” 23 Ekim günü yasakladı. Ankara DGM Başsavcılığı’nın yaptığı başvuru üzerine alınan karar, “terörle mücadelede görev almış görevlinin kimliğinin açıklandığı ve yayımlandığı, bu yolla kişilere hedef gösterildiği” gerekçesine dayanıldı. Gazeteciler Tayfun Devecioğlu ve Güngör Mengi’nin, 24 Ekim günü “Hürriyet” ve “Vatan” gazeteleri adına yayın yasağın iptali için Ankara 1 No’lu DGM Başkanlığı’na yaptıkları başvurular 25 Ekim günü Ankara 2 No’lu DGM tarafından oybirliğiyle reddedildi.

Yayın Kuruluşlarına ve Gazetecilere Yönelik Baskılar

Yedinci Gündem gazetesi

Yayın hayatına 23 Haziran 2001 tarihinde başlayan Yedinci Gündem gazetesi 24 Ağustos günü kapandı. Yayınlanan 60 sayısından 47’si hakkında toplatma kararı verilen gazetenin sahibi Hıdır Ateş ve Yazışleri Müdürü Hünkar Demirel hakkında gazetede yayınlanan çeşitli yazılardan dolayı açılan 56 davadan 37’si yıl içinde sonuçlandı. Sonuçlanan davalarda Demirel ve Ateş’e toplam 270 milyar 550 milyon TL para cezası verildi. Ayrıca gazetenin de toplam 299 gün kapatılması kararlaştırıldı. (Ayrıntılı bilgi için **bkz.**

Yargılanan Diğer Gazeteci ve Yazarlar

Hıdır Ateş ve Hünkar Demirel hakkında açılan davalarda “yasadışı örgüte yardım ve yataklık etme” suçunu düzenleyen TCY’nin 169. maddesi 33 kez, TMY’nin “yasadışı örgütün açıklamalarını yayınlamak” suçunu düzenleyen 6. maddesi 18 kez uygulandı.

9 Ekim ve 25 Eylül günlerinde İstanbul DGM’de sonuçlanan iki davada Hünkar Demirel TCY’nin 169. maddesi uyarınca toplam 8 yıl 3 ay hapis cezasına mahkum edildi. Bu davalarda hapis cezaları para cezasına çevrilmedi ve Demirel’in yurtdışına çıkışı yasaklandı. Demirel’in “yasadışı örgüte yardım ve yataklık” iddiasıyla yargılanmasına ve ceza almasına neden olan yazılar şunlar:

Gazetenin 6-12 Ekim 2001 tarihli 16. sayısında yer alan “PKK Lideri Öcalan 4. Yılına Giren 9 Ekim Komplosunun Bütün Boyutlarını AIHM Sunumunda Çözömlüyor” başlıklı yazı ve 26 Ocak-1 Şubat 2002 tarihli 32. sayıda yer alan “Devlet Dilinde İsrarlı”, Tutuklulara Saldırı”, “Ölümden Kurtulanlara İşkence”, “Devlet Kendi Dilinde Kürtler Anadilinde İsrarlı” ve “Irak, HADEP ve Kürtçe” başlıklı haber ve yazılar.

Yedinci Gündem gazetesi Bingöl dağıtımcısı Yüksel Azak 11 Ocak günü gözaltına alındı. 14 Ocak günü savcılık tarafından serbest bırakılan Azak, Bingöl Emniyet Müdürlüğü’nde gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Azak, “Sorgulanma sırasında bana sürekli olarak elektrik verildi ve dövüldüm” dedi.

Yedinci Gündem gazetesi çalışanları Sibel Güler ve Selahattin Hakan Kemaloğlu, 17 Ocak günü İstanbul Taksim’de gözaltına alındı. Güler ve Kemaloğlu, 20 Ocak günü serbest bırakıldılar.

Gaziantep’te 22 Ocak günü düzenlenen ev baskınlarında Yedinci Gündem gazetesi dağıtımcıları Edip Kaya ve Adem Gümüş gözaltına alındılar.

Yedinci Gündem ve Azadiya Welat gazetelerinin Batman büroları 24 Ocak günü polisler tarafından basıldı. Baskınlarda Yedinci Gündem Temsilcisi İrfan Aydın ve Azadiya Welat Temsilcisi Hatice Şen gözaltına alındı. Azadiya Welat bürosunda bulunan “Pine 2002” ajandalarına da el konuldu.

24 Ocak günü İstanbul Gaziosmanpaşa Milli Eğitim Müdürlüğü'ne "Kürtçe eğitim" istemiyle dilekçe vermek isteyen öğrenci velilerinin gözaltına alınmasını izleyen Yedinci Gündem gazetesi muhabiri Cengiz Kapmaz, polisler tarafından dövüldü ve fotoğraf makinesi kırıldı. Azadiya Welat muhabiri Salih Demirkaya da gözaltına alındı.

Yedinci Gündem gazetesinin Diyarbakır Bürosu Haber Müdürü Devrim Gökteş, 27 Ocak günü akşam saatlerinde evinin bulunduğu bina içerisinde kimliği belirsiz bir kişinin saldırısına uğradı.

Yedinci Gündem gazetesinin Van dağıtımçıları Mehmet Şirin Harhar ve Altan Şen, 29 Ocak günü gözaltına alındılar. 31 Ocak günü savcılık tarafından ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakılan Harhar ve Şen gözaltında tutuldukları süre boyunca kendilerine ajanlık teklif edildiğini ve gazetenin dağıtımını yapmamaları için tehdit edildiklerini bildirdiler.

29 Ocak günü Siirt'in Pervari ilçesine Yedinci Gündem ve Azadiya Welat gazetelerini götüren bir minibüs Şirvan'a bağlı Samanan Karakolu jandarmaları tarafından alıkonuldu. Minibüs şoförü Mahmut Aşan gözaltına alınırken minibüs de suç aleti taşıdığı gerekçesiyle bağlandı. Olayın ardından gazetelerle ilgileri olduğu gerekçesiyle HADEP Pervari İlçe Sekreteri Hasan Samır, Azadiya Welat gazetesi Siirt dağıtımcısı Emin Demir ve Pervari araçlarının kalktığı durakta simsarlık yapan Ebubekir Aydar adlı kişinin de gözaltına alındığı bildirildi.

Yedinci Gündem gazetesi Gaziantep bürosu çalışanı Metin Acet ve dağıtımçı Mehmet Işık, 3 Şubat gecesi düzenlenen ev baskınlarında gözaltına alındı. Acet ve Işık gözaltında işkençe gördüklerini açıkladılar. Işık, gözaltında dövüldüklerini, üzerlerine basınçlı su sıkıldığını, askıya alındıklarını ve vücutlarına elektrik verildiğini bildirdi.

Batman'da 15 Şubat günü sabah saatlerinde düzenlenen gösterilerde aralarında Yedinci Gündem gazetesi Batman temsilcisi İrfan Aydın'ın da bulunduğu çok sayıda kişi gözaltına alındı. Daha sonra Yedinci Gündem gazetesi bürosuna düzenlenen baskında da muhabir Serdar Altan gözaltına alındı. Serdar Altan daha sonra serbest bırakıldı. İrfan Aydın ise 15 Şubat günü "gösterilere katıldığı ve polis arabasının camını kırıldığı" iddiasıyla tutuklanarak Batman Cezaevine kondu. Petrolkent mahallesine gösterileri haber yapmak amacıyla gittiğini belirten Aydın gözaltında şiddete maruz kaldığını ve kendisine zorla ifade imzalatıldığını söyledi. İrfan Aydın hakkında "PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesinin yıldönümü nedeniyle 15 Şubat günü Batman'da düzenlenen gösterilere katıldığı" iddiasıyla TCY'nin 169. maddesi uyarınca dava açıldı. Dava 22 Mayıs günü Diyarbakır DGM'de başladı. Duruşmada savunmasını yapan Aydın "15 Şubat 2002 günü Batman Petrolkent Mahallesi'nde haber izledikten sonra olay yerine gelen polisler

tarafından hırpalanarak gözaltına alındım. Polisler beni polis aracına zarar vermek ve olayları yönetmekle suçladı. Polisler beni olay yerinden dönerken doktor raporunda da belirtildiği gibi kaba kuvvet kullanarak gözaltına aldı. Olay yerine görev gereği haber yapmak için gittim. Ben atılı suçlamaları kabul etmiyorum" dedi. DGM de Aydın hakkında tahliye kararı verdi. Dava 19 Eylül günü sonuçlandı. Diyarbakır DGM'de yapılan duruşmada Aydın "delil yetersizliği" gerekçesiyle beraat etti.

Aydın'da Yedinci Gündem gazetesinin dağıtımını yapan A.Ö. (16), 16 Şubat günü gözaltına alındı. A.Ö., gazete hakkında toplatma kararının bulunmadığının öğrenilmesi üzerine serbest bırakıldı.

Yedinci Gündem gazetesi dağıtımcısı Ömer Kincüce, 15 Şubat günü İstanbul'da HADEP Kağıthane ilçe binasına yapılan baskında gözaltına alındı. Hakkında herhangi bir işlem yapılmadan Çeliktepe Emniyet Müdürlüğü'ne götürülen Kincüce'nin gözaltına alındığı önce kabul edilmedi. HADEP Kağıthane İlçe Başkanı Yusuf Erez'in Emniyet Müdürlüğü'ne yaptığı müracatta başkomiserin, "Böyle biri burada yok. İnanmıyorsanız nezarethaneye bakın" dediği ancak Kincüce'nin karakolda tutulduğunun ortaya çıktığı bildirildi.

Muş'ta Yedinci Gündem gazetesinin dağıtımçılığını yapan Hüseyin Yıldız 10 Mart günü gözaltına alındı.

Yedinci Gündem gazetesi Antakya dağıtım sorumlusu Ali Kalık 17 Mart günü gözaltına alındı. Kalık, gözaltında tutulduğu süre boyunca polislerin kendisine "Gazeteyle nasıl tanıştın?", "Neden sürekli buradasın?", "Bu hafta gazete sayısı neden arttı?", "Evlili misin, neden evlenmiyorsun?" şeklinde sorular sorduklarını ve tehdit ettiklerini söyledi.

Yedinci Gündem gazetesi muhabiri Azad Adıyaman, 22 Nisan günü HADEP İçel İl Gençlik Kolları'nın düzenlediği 2. kuruluş yıldönümü şenliğinde gözaltına alındı. Adıyaman, "İzinsiz Newroz eylemlerine katıldığı, kamu malına zarar verdiği ve güvenlik güçlerine mukavemet ettiği" iddiasıyla 23 Nisan günü tutuklandı. Hakkındaki suçlamaları reddeden Adıyaman, kendisinin gazete muhabiri olduğunu, olayların olduğu bölgede de haber yapmak amacıyla görevli olarak bulunduğunu söyledi. Adıyaman'ın avukatı Hamza Yılmaz'ın müvekkilinin tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılması talebi reddedildi. Azad Adıyaman hakkında açılan dava, 26 Haziran günü Adana DGM'de başladı. Duruşmada ifadesi alınan Adıyaman, Newroz kutlamalarına katılmadığını, gazeteci olarak izlediğini söyledi. Duruşmada Adıyaman'ın tahliye istemi reddedildi. Dava 16 Ekim günü sonuçlandı. Adıyaman hakkında beraat kararı verildi. Adıyaman, kararla birlikte tahliye edildi.

Yedinci Gündem gazetesi dağıtımcısı İsmet Erdem, 8 Nisan günü Van'ın Çaldıran ilçesinde gazete dağıtımını yaparken gözaltına alındı Yaklaşık üç saat gözaltında tutulduktan sonra Çaldıran Cumhuriyet Savcılığı'na

çıkarılan Erdem, "Toplatılmasına karar verilmiş basılı evrak sattığı" gerekçesiyle 58 milyon para cezası verildikten sonra serbest bırakıldı. Erdem 30 Nisan günü de aynı yerde gözaltına alındıktan sonra bir kez daha para cezası verilerek serbest bırakıldı.

Yedinci Gündem gazetesi editörü Ayten Akgün, Davut Uçar, Birsen Deli ve Azadiya Welat gazetesi çalışanı Mikail Şit, 25 Nisan gecesi İstanbul Bahçelievler'de gözaltına alındı. Ayten Akgün ve Birsen Deli, 26 Nisan günü serbest bırakıldı. Davut Uçar askerlik sorunu, Mikail Şit de bir davadan verilen para cezası nedeniyle bir süre daha gözaltında tutuldular. Şit'in 27 Nisan, Uçar'ın ise 29 Nisan günü serbest bırakıldıkları bildirildi.

Yedinci Gündem gazetesinin Adana Bürosu'na 14 Mayıs günü polisler tarafından baskın düzenlendi. Büroya, "gazetenin 46. sayısının toplatılması nedeniyle rutin bir arama için geldiklerini" söyleyen polislerin arama izinleri olmadığı kaydedildi.

Muş'ta Yedinci Gündem gazetesinin dağıtımını yapan Hüseyin Yıldız ve Gürkan Aşık, Azadiya Welat gazetesi ve Özgür Halk dergilerinin dağıtımını yapan Fikret Akar ve Selahattin İşlek, İslami Bakış dergisinin takvimlerini sattıkları gerekçesiyle 3 ay hapis cezasına mahkum edildiler. Hapis cezası daha sonra para cezasına çevrildi.

Van'ın Başkale ilçesinde Yedinci Gündem gazetesinin dağıtımını yapan Hamza Bozkurt, Sinan Sayan ve Cevdet Yener, 22 Temmuz günü gözaltına alındı. Gazete dağıtımçıları 3 saat kadar sonra serbest bırakıldı.

Yedinci Gündem gazetesi Antakya Dağıtım Sorumlusu Ali Kalik 9 Ağustos günü gözaltına alındı. Antakya Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde 12 saat boyunca gözaltında tutulan Kalik daha sonra çıkarıldığı savcılık tarafından serbest bırakıldı. Kalik Terörle Mücadele Şubesi'nde görevli polislerin kendisine ajanlık teklifinde bulunduğunu söyledi.

Yeniden Özgür Gündem

Yayın hayatına 2 Eylül günü başlayan Yeniden Özgür Gündem gazetesinin OHAL bölgesine girişi, dağıtılması, satılması ve bulundurulması 9 Eylül günü Olağanüstü Hal Bölge Valiliği kararıyla gazete hakkında herhangi bir yargı kararı bulunmamasına karşın yasaklandı. Yapılan başvuruların sonuçsuz kalması üzerine bu yasaklama ile ilgili olarak AİHM'e başvuru yapıldı.

Yeniden Özgür Gündem gazetesinin sahibi Ali Çelik Kasımoğulları ve Yazışmaları Müdürü Mehmet Çolak hakkında gazetedeki yer alan yazı ve haberlerle ilgili olarak yıl sonunda kadar toplam 54 dava açıldı. Bu davalarda TCY'nin "yasadışı örgüte yardım ve yataklık" suçunu düzenleyen 169. maddesi 35 kez ve TMY'nin "yasadışı örgütün açıklamalarını yayınlamak" suçunu düzenleyen 6. maddesi 24 kez uygulandı. **(Bkz. Yargılanan Diğer Gazeteci ve Yazarlar)**

Yeniden Özgür Gündem gazetesinin Erzurum dağıtımcısı Kemal Üstündağ 16 Eylül günü Mahallebaşı semtinde gözaltına alındı. Üstündağ, önce Gölbaşı Karakolu'na, daha sonra da ıssız bir yere götürülerek dövüldüğünü söyledi. Üstündağ, yanındaki 39 gazeteye de el konulduğunu bildirdi.

Olağanüstü Hal uygulamasının kaldırılmasından sonra Hakkari'nin Şemdinli ilçesine ilk kez Azadiya Welat gazetesi götüren Emrah Tarhan ve Muzaffer Gündüz adlı dağıtımçıları 15 Eylül günü gözaltına alındı. Dağıtımçıların daha sonra serbest bırakıldığı, ancak, gazetesinin Hakkari'de bürosu bulunmadığı için satışına izin verilmediği bildirildi.

Yeniden Özgür Gündem gazetesinin Ağrı temsilciliği 18 Eylül günü polis tarafından basıldı. Baskında, Murat Alan ve İbrahim Öztekin adlı gazete çalışanları gözaltına alındı, gazetesinin 34 nüshasına da el konuldu. Alan ve Öztekin aynı gün serbest bırakılırken, bina sahibinin de polis tarafından, "Bu binaya günde 70 kişiyi girip çıkıyor, dikkat et bir gün başına yıkılabilir" diye tehdit edildiği öğrenildi.

Gaziantep'te Yeniden Özgür Gündem gazetesi dağıtımcısı Mehmet Türkmen'in 21 Eylül günü sivil polisler tarafından dövüldüğü ve tehdit edildiği, diğer bir gazete dağıtımcısı Edip Kaya'nın da evinin basıldığı bildirildi. Gazetesinin Gaziantep dağıtım sorumlusu Metin Acet de sivil polisler tarafından durdurularak tehdit edildi.

Muş'ta Yeniden Özgür Gündem gazetesinin dağıtımını yapan Cengiz Özcan, "yasak yayın sattığı" gerekçesiyle para cezasına mahkum edildi. Özcan hakkında gazetesinin 4 ve 5. sayılarını sattığı gerekçesiyle TCY'nin 526. maddesi uyarınca açılan dava 24 Eylül günü Muş Sulh Ceza Mahkemesi'nde sonuçlandı. Mahkeme, Özcan'a önce 3 ay hapis ve 54 milyon lira para cezası verdi. Ceza daha sonra 381 milyon lira para cezasına çevrildi.

Yeniden Özgür Gündem gazetesi dağıtımcısı Seyit Akyüz 1 Ekim günü İzmir'de gözaltına alındı. Akyüz'ün gözaltı gerekçesi konusunda herhangi bir bilgi alınamadı.

Yeniden Özgür Gündem gazetesi Van Doğubeyazıt dağıtımcısı Yusuf Abay, 4 Ekim günü gözaltına alındı. Abay, kısa bir süre sonra serbest bırakıldı.

Gaziantep'te Yeniden Özgür Gündem gazetesinin dağıtımını yapan Mehmet Türkmen'in 8 Ekim günü polisler tarafından dövüldüğü bildirildi. Gazetesinin dağıtım sorumlusu Metin Acet, kent merkezinde Türkmen'i durduran siyasi polisin abone listesini istediğini, Türkmen'in listenin yanında olmadığını belirtmesi üzerine de dövüldüğünü açıkladı.

Yeniden Özgür Gündem gazetesi Şanlıurfa Bürosu'na Aralık ayı sonunda düzenlenen baskında gazetesinin Şanlıurfa Temsilcisi Mehmet Burtakuçin ve DİHA muhabiri Mehmet Samur gözaltına alındı. Büro da

arama yapan polis gazete arşivinde bulunan bazı fotoğraf, dergi, gazete ve kitaplara 'yasak yayın' oldukları gerekçesiyle el koydu.

Yeniden Özgür Gündem gazetesinin Gaziantep dağıtımcısı Mehmet Türkmen'in 4 Aralık günü sabah saatlerinde Gaziantep Devlet Hastanesi önünde kimliği belirlenemeyen üç kişinin döner bıçaklı ve usturalı saldırısına uğradığı bildirildi.

Yeniden Özgür Gündem gazetesinin Diyarbakır dağıtımcısı Hanifi Kama Aralık ayı başında gazete satarken sivil polisler için olduğunu sandığı bir arabanın kendisine çarparak kaçtığı bildirildi. Kama, "Lise caddesi üzerinde gazete satıyordum. Karşıdan karşıya geçtiğim sırada karşı yönden gelen bir araç ellerimdeki gazeteleri görmüş olmalı ki birden hızını arttırdı ve sol kalçamdan bana çarpıp hızla uzaklaştı. Ben çarpmanın etkisi ile yere düştüm. Vücudumun çeşitli yerlerinde kanamalar ve sıyrıklar oluştu" dedi

8 Aralık günü Yeniden Özgür Gündem gazetesinin Adana dağıtımcısı Burhan Baday gözaltına alındı. Edinilen bilgiye göre Baday bisikletle gazete dağıtımını yaparken, polis, bisiklete 01 TL 894 plakalı araçla çarparak durdurdu. Daha sonra Dağlıoğlu Karakolu'na götürülen ve iki saat süre ile sorgulanan Baday'a gazetede çalışmaması yönünde baskı yapıldı.

Yeniden Özgür Gündem gazetesi dağıtımcısı Murat Şen polis tarafından kendisine işkence yapıldığını bildirdi. 21 Aralık günü Şahinbey İlçesi'ne bağlı Yukarıbayır Mahallesi'nde polisler tarafından gözaltına alınan Şen, olayı şöyle anlattı:

"Cumartesi akşamı eve dönerken kendilerinin polis olduğunu söyleyen birkaç kişi tarafından gözlerim bağlanarak bilmediğim bir yere götürüldüm. Polisler duvarlara pankart astığını söylüyorlardı. Gazete dağıtımıcısıyım, asla böyle birşey yapmadım, dedim. İki gün boyunca gözlerim kapalıydı ve işkence yapıldı." Şen, 23 Aralık günü serbest bırakıldı.

Gazetenin Ankara dağıtımcısı Rahman Sümer, 31 Aralık günü abonelere dağıtım yaptığı sırada Mamak'ta gözaltına alındı.

Azadiya Welat

Azadiya Welat gazetesinden edinilen bilgiye göre yıl içinde gazetenin İzmir, Diyarbakır, Batman, Van, Ağrı bürolarındaki hemen hemen tüm temsilci ve çalışanları gözaltına alındı.

Gazete tarafından 2002 yılı için hazırlanan "Pine 2002" ajandasının Olağanüstü Hal Bölgesi'ne sokulması ve dağıtılması Ocak ayında yasaklandı.

Gazetenin Diyarbakır temsilcisi Suat Özalp, 2 Ocak günü evine düzenlenen baskında gözaltına alındı. Özalp hakkında OHAL'e girişi yasaklanan Azadiya Welat gazetesinin Bismil ilçesinde dağıtılması nedeniyle "PKK'ye yardım ve yataklık ettiği" iddiasıyla dava açıldı.

Azadiya Welat gazetesi Diyarbakır bürosu 13 Şubat günü soyuldu.

Hakkari'de Azadiya Welat gazetesinin dağıtımını yapan Nihat Yakın, Avdel Koç ve Nazime Sayık 17 Ağustos günü gözaltına alındı. Dağıtımıcılar altı saat gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakıldı.

16 Kasım günü Mersin'de gözaltına alınan Azadiya Welat gazetesi dağıtımcısı Siracetin Karataş, gözaltında ölümle tehdit edildiğini söyledi. Akşam saatlerinde tartaklanarak gözaltına alındığını ve Yumuktepe Karakolu'na götürüldüğünü anlatan Karataş, karakolda da tartaklandığını bildirdi. Karataş, Mersin'den ayrılması için ölümle tehdit edildiğini kaydetti.

Ekmek ve Adalet

Ekmek ve Adalet dergisinin Mersin bürosu 8 Haziran günü polis tarafından basıldı. Baskında İbrahim Ballı ve Akil Nergüz adlı kişilerin "büroda yasak yayın bulunduğu" gerekçesiyle gözaltına alındığı bildirildi.

Mersin'in Silifke ilçesinde 1993 yılında öldürülen Ali Tarık Koçoğlu'nun mezarını 3 Ağustos günü ziyaret eden Ekmek ve Adalet dergisi ile Türkmen gazetesi çalışanları gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar ertesi gün serbest bırakıldı.

20 Ağustos günü İstanbul'da Ekmek ve Adalet dergisi, Gençlik Gelecektir dergilerinin bürolarına polis tarafından baskın düzenlendi. Ekmek ve Adalet dergisi çalışanlarının kapıya barikat kurması nedeniyle kapıyı balyozla kırarak giren polisler dokuz kişiyi gözaltına aldı. Gençlik Gelecektir dergisi bürosunda da sekiz kişinin dövülerek gözaltına alındığı bildirildi. Baskınlarda gözaltına alınanlar şunlar:

Hüseyin Fevzi Tekin, Şadi Naci Özpolat, Sadık Eroğlu, Metin Yavuz, Ali Ercan Gökoğlu, Gülizar Kesici, İnan Gök, Mehmet Doğan, Yılmaz Kaya ve TAYAD Çalışanı Hıdır Gül (Ekmek ve Adalet dergisi); Ayhan Mimtaş, Tuğba İyigün, Yeliz Türkmen, Songül Ergül, Sema Koç, Sevilay Balıkçı, Ercan Kutlu, Celal Ağar ve Figen Kurtuluş (Gençlik Gelecektir dergisi).

Gözaltına alınan 19 kişiden dördü 21 Ağustos günü serbest bırakıldı. Avukat Behiç Aşçı, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Siyasi Şube'de tutulanlardan İnan Gök ve Hüseyin Fevzi Tekin'in "ölüm oruçları sırasında bozulan sağlık durumları nedeniyle CMUK'un 399. maddesi uyarınca tahliye edildiklerini", Hıdır Gül ve Sevilay Balıkçı'nın da "yaşlarının küçük olması nedeniyle 21 Ağustos günü serbest bırakıldığını" bildirdi. Açıklamada, baskın esnasında teknik büronun büyük kısmının yanarak kullanılamaz hale geldiği, birçok eşyanın da tutanak tutulmadan götürüldüğü belirtildi. Gözaltına alınan diğer 15 kişi ise 23 Ağustos günü Fatih Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakıldı. Gözaltına alınanlar hakkında İstanbul DGM Savcılığı'nın görevsizlik kararı verdiği öğrenildi.

Baskını ve gözaltıları protesto etmek amacıyla 23 Ağustos günü Yeniden Atılım gazetesi merkez bürosunda ortak bir açıklamayla açlık grevine başlanacağını duyurulmasının ardından büroya düzenlenen baskında Yeniden Atılım gazetesi Yazışları Müdürü Müge Molvalı, muhabirler Sevil Gültekin, Burcu Gümüş, Nadiye Gürbüz, Nurcan Vayıç, Ekmek ve Adalet dergisi çalışanı Hasibe Çoban, Dayanışma gazetesi çalışanı Düzzgün Akyol, Gençlik Gelecektir dergisi çalışanı Sevilay Balıkçı, Devrimci Hareket dergisi Yazışları Müdürü Fehmi Kılıç ve çalışanı Volkan Er tartaklanarak gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar akşam saatlerinde serbest bırakıldı.

Ekmek ve Adalet dergisi Adana bürosunun 21 Aralık günü kimliği belirlenemeyen kişi veya kişilerce kundaklandığı bildirildi. Edinilen bilgiye göre büroya gece geç saatlerde pencereden girdikleri belirtilen kişi ya da kişiler, büroyu dağıtarak yangın çıkarttı. Bürodaki oturma gruplarının tahrip olduğu yangın, olay yerine gelen itfaiye ekipleri tarafından kontrol altına alındı.

19 Aralık Cezaevleri Operasyonu sırasında Ümraniye Cezaevi'nde bulunan 399 tutuklu ve hükümlü hakkında Üsküdar 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde açılan davanın 9 Aralık günü yapılan duruşmasını izleyen Ekmek ve Adalet dergisi muhabirinin filmine polisler el koydu. Avukatların olaya müdahalesi üzerine, polisler filmi geri verdi.

Yaşamda Atılım

Yaşamda Atılım gazetesi dağıtımcısı Günaydın Akar, İHD İstanbul Şubesi'nde yaptığı basın açıklamasında 5 Şubat günü Alibeyköy'de 14 arkadaşıyla birlikte gazete dağıtırken sivil polisler tarafından üzerlerine ateş açıldığını bildirdi. Görgü tanıklarından arabanın plakasının 34 NCU 46 olduğunu öğrendiğini belirten Akar, daha sonra aynı polisler tarafından gözaltına alındıklarını söyledi. Akar, polislerin kendisine ajanlık teklif ettiklerini belirtti.

İskenderun'da Alinteri ve Atılım gazetelerinin büroları 12 Şubat günü polisler tarafından basıldı. Alinteri gazetesi bürosuna düzenlenen baskında Emel Gültekin adlı muhabirin gözaltına alındığı bildirildi.

Yaşamda Atılım gazetesinin dağıtımcısı Tamer Topçuğlu, Esenyurt'ta gazetenin Şubat ayında çıkarılan özel sayısını dağıtırken jandarma tarafından gözaltına alındığını ve kendisine karakolda işkence yapıldığını ve ajanlığa zorlandığını bildirdi.

Atılım gazetesi sahibi Mikail Vayıç ve muhabir Altan Koman, 10 Mart günü İstanbul'da gözaltına alındı. Daha sonra Vayıç ve Koman'ın evlerine düzenlenen baskınlarda da Yılmaz Koruk, Meral Koca ve Kaya Zeybek adlı kişilerin gözaltına alındığı bildirildi. Gözaltına alınanlar, Mikail Vayıç dışında, 10 Mart günü serbest bırakıldılar.

İstanbul Gazi mahallesinde 16 Mart günü yapılan Newroz kutlamasını izleyen Atılım gazetesi muhabiri Deniz Sevimli gözaltına alındı.

Yeniden Atılım

Yeniden Atılım gazetesinin Gaziantep temsilciliği 1 Temmuz günü basıldı. Baskında gözaltına alınan temsilci Yüksel Bulut aynı gün serbest bırakıldı.

Gazetenin Bursa bürosuna 2 Temmuz günü yapılan baskında gözaltına alınan gazete çalışanı Veli Güngör ertesi gün serbest bırakıldı.

Gazetenin İstanbul bürosu 3 Temmuz günü basıldı. Baskında gözaltına alınan gazete çalışanı Halil Dinç 5 Temmuz günü tutuklanarak Tekirdağ F Tipi cezaevine konuldu. Halil Dinç hakkında "yasadışı örgüt üyesi olduğu" gerekçesiyle dava açıldı. Halil Dinç 17 Ekim günü İstanbul DGM'de yapılan duruşmada tahliye edildi.

Yeniden Atılım gazetesi çalışanları Münevver İltimur ve Selver Orman Temmuz ayında Ankara DGM tarafından TCY'nin 169. maddesi uyarınca 3 yıl 9'ar ay hapis cezasına mahkum edildiler. İltimur ve Orman hakkındaki dava 6 Kasım 2001 günü gazetenin Ankara bürosuna yapılan baskının ardından "büroda bulunan yayınlar" gerekçe gösterilerek açılmıştı.

Yeniden Atılım gazetesinin İstanbul'da basıldığı Etkin Ajans'a 10 Temmuz günü baskın düzenlendi. Baskın sırasında Müge Molvalı, Ali İhsan Topçu, Necati Abay, Gökçen Arabul, Gökhan Özdemir, Nuran Doğan, Sevil Gültekin, Altan Koman, Nadiye Gürbüz, Sonnur Sağlamer, Remziye Tursun, Songül Akbay, Murat Güneş ve Burcu Gümüş adlı gazete çalışanlarının gözaltına alındığı, bilgisayarlara da el konduğu bildirildi. Gözaltına alınan 14 kişi, 15 Temmuz günü serbest bırakıldı. Gözaltına alınanların İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördükleri bildirildi. İHD İstanbul Şubesi'nde 18 Temmuz günü düzenlenen basın toplantısında konuşan gazetenin sahibi ve Yazışları Müdürü Müge Molvalı, 4 gün boyunca gözaltında kaldıklarını belirtti ve "Uykusuz bırakma, yorma, saatlerce sandalyede oturma, psikolojik baskı, ajanlık teklifi, tutuklatmak için kompo kurma ve yakınlarımızın gözaltına alınacağı tehditleriyle karşılaştık" dedi.

Yeniden Atılım gazetesinin İskenderun Temsilcisi Esra Yangın, gazete bürosuna 28 Ağustos günü düzenlenen baskında adı öğrenilemeyen bir kişiyle birlikte gözaltına alındı. Esra Yangın daha sonra, "polise direndiği ve büroda toplatılmış yayın bulundurduğu" iddiasıyla tutuklandı. İki ay tutuklu kalan Yangın hakkında dava açıldı. İskenderun Asliye Hukuk Mahkemesi'nde görülen dava yıl içinde sonuçlanmadı.

Yeniden Atılım gazetesi çalışanı Servet Demirpençe, 4 Eylül günü İstanbul İHD Şubesi'nde düzenlediği basın açıklamasında iki polis tarafından takip edildiğini bildirdi. Demirpençe, kendisini takip edenleri teşhis edebileceğini de söyledi.

Günlük Evrensel

20 Ocak günü İstanbul Bağcılar'da Evrensel gazetesi satan Ali Doğan, Zilan Doğan, Mustafa Çakmak ve Gökhan Bulut adlı kişiler gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar bir süre sonra serbest bırakıldı.

Evrensel gazetesinin 12 Şubat günü yayınlanan sayısı Cihan Aydın'ın yazdığı "Emperyalizmin Kuyruğunda Değişim Teraneleri" başlıklı yazıda "yasadışı örgüt propagandası yapıldığı" iddiasıyla İstanbul DGM tarafından toplatıldı.

Evrensel gazetesinin 13 Şubat günü yayınlanan sayısı, Cihan Aydın'ın yazdığı "Demokrasi Adına Amerikan Destekçiliği" konulu dosyanın "ABD Politikalarına Hizmet" başlıklı bölümünde "yasadışı örgüt propagandası yapıldığı" iddiasıyla İstanbul DGM tarafından toplatıldı.

Evrensel gazetesi muhabiri Savaş Veliöğlü, ölüm orucunda Wernicke-Korsakoff sendromuna yakalanan Özkan Güzel'in ailesinin 19 Nisan günü düzenlediği basın toplantısı nedeniyle gittiği İstanbul Esenler'de gözaltına alındı. Savaş Veliöğlü, akşam saatlerinde serbest bırakıldı.

2 Haziran günü İstanbul Bağcılar'da Evrensel gazetesi satan Mustafa Öztürk 4 kişinin saldırısına uğradı. Öztürk'ü omzundan bıçakla yaralayan saldırganlar daha sonra kaçtı.

10 Ekim günü DEHAP'ın Gaziantep'in Bozoklar mahallesindeki seçim bürosunun açılışını izleyen Evrensel gazetesi muhabiri Gökhan İmrek, dövülerek gözaltına alındı. İmrek, Ocaklar Polis Karakolu'nda 24 saat tutulduğu halde bunun tutanaklara 19 saat olarak yazıldığını belirterek, gözaltında dövüldüğünü ve Evrensel gazetesinden ayrılması için tehdit edildiğini söyledi. İmrek, "Gaziantep Devlet Hastanesi benim için 'sağlamdır' raporu verirken dört polis memuruna ise 'iş göremez' raporu verdi. Adli Tıp Kurumu bana iş göremez raporu verdi. Serbest bırakıldıktan sonra polisler hakkında Gaziantep Cumhuriyet Savcılığı'nda suç duyurusunda bulundum ve İHD Gaziantep Şubesi'ne başvurdum. Avukatım eşliğinde 'polise mukavemet' iddialarına karakolda yanıt verirken 'polise saldırdığım ve kimlik göstermediğim' yolundaki iddiaların asılsız olduğunu bildirdim." dedi.

Özgür Halk

Özgür Halk dergisinin sahibi Gülcan Kaya ve Yazışleri Müdürü Ayhan Doğru hakkında 2002 yılında görülen 23 davanın 14'ünde TCY'nin 169. maddesi uygulandı. Doğru ve Kaya yıl içinde sonuçlanan davalarda toplam 47 milyar 980 milyon TL para cezasına mahkum edildi.

Ayhan Doğru hakkında derginin 117. sayısında yer alan bazı yazılar ile ilgili olarak TCY'nin 169. maddesi uyarınca açılan dava 2 Ekim günü İstanbul DGM'de 3 yıl 9 ay hapis cezası ile sonuçlandı. Ayrıca yıl içinde sonuçlanan davalarda dergi hakkında toplam 40 gün

Kapatma cezası verildi. (Bkz. Yargılanan Diğer Gazeteci ve Yazarlar)

Ayhan Doğru ve Gülcan Kaya hakkında derginin 116., 119.,120.,121.,122.,123.,124., 125. ve 126. sayıları ile ilgili olarak açılan davalar İstanbul DGM'de devam etti.

Mem Basın Yayın Tic. Ltd. Şti.'nin kapatılması için 2001 yılında açılan dava İstanbul 5. Asliye Ticaret Mahkemesi'nde devam etti.

Özgür Halk dergisi Elazığ Temsilcisi Erkan Yıldırım ve muhabir Orhan Armutçu 8 Ocak günü Bingöl'de gözaltına alındı. 12 Ocak günü tutuklanan Yıldırım ve Armutçu'nun gözaltında işkenceye maruz kaldıkları bildirildi.

Özgür Halk çalışanı Özgür Güllü, 14 Ocak günü HADEP Şanlıurfa İl Örgütü binasına yapılan baskında gözaltına alındı.

Özgür Halk dergisi İzmir Temsilciliği, 24 Ocak günü adli suçlar nedeniyle gözaltına alınan bir kadının ifadesi üzerine basıldı. Baskında dergi temsilcisi İlhami Çınar, dergi çalışanları Ekrem Altun, Sultan Arasan, Fatma Duman, Günay Aktaş, Ahmet Duman ve Özgür Kadınin Sesi dergisi çalışanı Zeliha Akbay gözaltına alındı. Çınar ve Akbay, 25 Ocak günü tutuklandı ve haklarında "PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla dava açıldı. İlhami Çınar ve Zeliha Akbay, 9 Nisan günü İzmir DGM'de yapılan duruşmada tahliye edildi.

Elazığ'ın Karakoçan ilçesinde Özgür Halk dergisini dağıtan Hasan Kaya, Zuhâl Sertkaya, Erkan Yıldırım ve Mehmet Sarı adlı dağıtımcılar 1 Mart günü gözaltına alındı.

Özgür Halk dergisi çalışanı Mehmet Gökteş, Van'da 10 Mart gecesi düzenlenen bir ev baskınında gözaltına alındı.

Özgür Halk dergisi Adana Temsilciliği'ne 13 Mart günü baskın düzenlendi. Baskının "Kürtçe Eğitim Kampanyası" nedeniyle düzenlediği bildirildi. 4 saat süren baskın sırasında polisin bürodaki her yeri dağıtarak arama yaptığı, çalışanların ve büroda misafir bulunanların kimlik bilgilerini aldığı öğrenildi.

Özgür Halk dergisi Diyarbakır bürosu çalışanı Mehmet Gündüz 28 Mart akşamı evine giderken gözaltına alındı. Mehmet Gündüz'ün evine aynı gece baskın düzenlendi.

Bursa'da PKK lideri Abdullah Öcalan'ın "Sümer Rahip Devleti'nden, Halk Cumhuriyetine Doğru" adlı kitabını sattıkları gerekçesiyle 26 Aralık 2001 tarihinde tutuklanan Özgür Halk dergisi çalışanları Devran Yüksel ve Genco Taş hakkında "yasadışı örgüte yardım ettikleri" iddiasıyla açılan davaya 11 Nisan günü devam edildi. İstanbul DGM'de yapılan duruşmada, Taş ve Yüksel tahliye edildi.

29 Nisan günü İstanbul, İzmir ve Adana'da çeşitli dergi büroları polisler tarafından basıldı. İstanbul'da Özgür

Halk dergisi bürosuna düzenlenen baskında derginin Yazışları Müdürü Ayhan Doğru gözaltına alındı. Aynı gün Yedinci Gündem gazetesinin İzmir ve Adana büroları ile Özgür Halk, Atılım, Alinteri dergilerinin İzmir büroları ve Mezopotamya Kültür Merkezi İzmir Şubesi de basıldı. Baskınlarda 1 Mayıs İşçi Bayramı'na ilişkin afişlere ve çok sayıda belgeye el konuldu.

Özgür Halk dergisi İstanbul bürosuna 29 Nisan günü düzenlenen baskında gözaltına alınan Yazışları Müdürü Ayhan Doğru 2 Mayıs günü serbest bırakıldı.

Özgür Halk dergisi Elazığ bürosuna 2 Mayıs günü düzenlenen baskında gözaltına alınan dergi çalışanı Hasan Kaya, hakkında gyabi tutuklama kararı olduğu gerekçesiyle tutuklandı.

Özgür Halk dergisi Ağrı bürosu çalışanlarından İbrahim Öztürk 4 Temmuz günü gözaltına alındı.

Özgür Halk dergisi Batman bürosu, 5 Temmuz günü basıldı. Baskında gözaltına alınan olmazken çok sayıda kitaba el konulduğu bildirildi.

Mersin'de 24 Eylül günü gözaltına alınan Özgür Halk dergisi çalışanı Emine Erbey, "PKK/KADEK üyesi olduğu" iddiasıyla 27 Eylül günü tutuklandı.

Özgür Halk dergisi Adana bürosu çalışanı Mehmet Yazıcı, 8 Ekim günü gazete dağıtımını yaparken, HADEP Küçükdikili Gençlik Kolları yöneticisi Murat Vural ve HADEP İl Gençlik Kolları üyesi Seyit Kaşdaş ile birlikte Küçük Dikili Jandarma Karakolu'na bağlı askerler tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar ertesi gün Adana DGM Savcılığı tarafından serbest bırakıldı. Mehmet Yazıcı, gözaltında Küçükdikili Jandarma Karakol Komutanı Bahtiyar Doğan'ın kendilerine hakaret ettiğini belirterek "Komutan beni 'bir daha burada dergi dağıtma' diyerek tehdit etti, bana ve arkadaşlarıma ağza alınmayacak küfürler etti" dedi. Yazıcı, gözaltında sivil kişiler tarafından fotoğraf ve video çekimi yapıldığını, fotoğraflarının üzerine "yasadışı örgüt üyeleri yazıldığını" bildirdi.

Yerel Basın Yayın Kuruluşlarına Yönelik Baskılar

Batman Gazeteciler ve Yayıncılar Cemiyeti Başkanı M. Kemal Çelik, 10 Mart günü Batman'da oynanan Petrolspor-Kayserispor maçını izledikten sonra stadyumdan çıkarken polisler tarafından dövüldü. Çelik'in, Batman Postası gazetesinde 8 Mart Dünya Kadınlar Günü etkinliklerinde gazeteciler ve kadınlara bir polis memurunun gösterdiği tepki ile ilgili olarak "Heyecan Öfkeye Dönüşmemeli" başlığıyla yayımlanan köşe yazısı nedeniyle dövüldüğü ileri sürüldü.

Batman'da yayın yapan Batman Doğuş adlı yerel gazete bürosu 4 Mayıs günü sabah saatlerinde Murat Ayaz adlı kişinin taşı saldırısına uğradı. Saldırı sırasında camları kırılan büroda maddi hasar meydana geldiği öğrenildi. Saldırının ardından gözaltına alınan Ayaz ertesi gün çıkarıldığı savcılık tarafından serbest bırakıldı.

Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde haftada iki gün yayımlanan Öncü Haber gazetesinin sahibi ve Yazışları Müdürü Hasan Özdemir hakkında Mustafa Kemal Üniversitesi Reyhanlı Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin çıkardığı "İlk Adım" gazetesinin baskısını yaptığı gerekçesiyle Haziran ayında soruşturma açıldı. Edinilen bilgiye göre Özdemir, kendisini bürosunda sorgulamak isteyen Terörle Mücadele Şubesi ekiplerinin talebini, "ancak istediği takdirde savcılık ve hakimliğe ifade vereceğini" söyleyerek reddetti. Bunun üzerine görevliler, Özdemir'in "ilçede bulunmadığına" ilişkin tutanak tuttu. Özdemir'in tutanağı düzenleyen polis memuru Mustafa Saydam ile Emniyet Müdürü Fikri Doğan hakkında Reyhanlı Cumhuriyet Başsavcılığı'na şikayet başvurusunda bulunduğu bildirildi.

Bartın Valisi Fatih Eryılmaz'ın "yerel Bartın gazetesinin sahibi Esen Aliş'i ölümle tehdit ettiği" gerekçesiyle yargılandığı dava Bartın 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 26 Haziran günü sonuçlandı. Eryılmaz 157 milyon lira para cezasına mahkum edildi. Eryılmaz, 2001 yılında milletvekilleri, belediye başkanları, sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, daire müdürleri ve muhtarların katıldığı bir toplantıda Esen Aliş'e, "Seni gebertirim" dediği gerekçesiyle yargılanıyordu.

Erzincan Valisi Halil İbrahim Altınok ile tartışan gazeteci Hasan Uzunkaya, makamdan çıkarıldıktan sonra gözaltına alınmak istendi. Edinilen bilgiye göre olay şöyle gelişti:

İstanbul'da Erzincanlılara yönelik yayımlanan 'Gurbetten Silaya' gazetesinin Genel Yayın Yönetmeni Hasan Uzunkaya, 6'ncı Kemah Sultanmelik Şenliklerini düzenleyen heyetle birlikte 8 Temmuz günü Vali Halil İbrahim Altınok'u makamında ziyaret etti. Ziyaret sırasında Vali Altınok, Uzunkaya'yı eleştirerek, "Bizden önceki vali döneminde bir uçak şirketi kurulmuş, bu fakir milletin 400 milyarı havaya uçmuş. Erzincan Özel İdaresi uçak çalıştırabilir mi? Ben bunların hesabını sorarken, sizler beni haksız yere eleştiriyorsunuz" dedi. Gazeteci Uzunkaya'nın itiraz etmesi üzerine sinirlenen Vali, korumalarını çağırdı ve gazeteciden dışarı çıkmasını istedi. Korumalar tarafından gözaltına alınmak istenen Uzunkaya, araya dernek yöneticilerin girmesiyle serbest bırakıldı.

Çağdaş Kars Haber gazetesinin yayını "Kars Valisi Nevzat Turhan'a yönelik haberlerde eleştiri sınırlarının aşıldığı ve kişilik haklarına saldırıldığı" gerekçesiyle Kars 2. Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından durduruldu. Şubat ayında yayına başlayan Çağdaş Kars Haber gazetesine önce "koşullara uygun olmadığı" gerekçesiyle resmi ilan verilmediği, bunun üzerine gazetenin "valiliğin çifte standart uyguladığı" iddiasıyla bir gün ilk sayfa boş bırakılarak yayımlandığı bildirildi. Bu olayların ardından Vali Nevzat Turhan'ın "Valilik konutunun bahçesindeki tavuk kümesine, seralara kalorifer bağlandığı, kendisinin ve yardımcılarının makamını, lojmanları yeniden restore ettiği" yönündeki haberler üzerine 30 Temmuz günü gazete yöneticileri

hakkında Kars 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'ne şikâyet dilekçesi verdiği öğrenildi. Dilekçeyi aynı gün görüşen ve gazetenin Haziran ve Temmuz sayılarını inceleyen mahkemenin yayınının durdurulması kararı verdiği bildirildi. Aynı gün uygulanan karar uyarınca gazetenin 31 Temmuz günü yayınlanan sayısına el konuldu. Gazetenin sahibi Burhan Demirtaş ve Yazışları Müdürü Gümüşpala Kırtaz'ın karara yaptıkları itirazın kabul edilmesi üzerine gazete 2 Ağustos günü yeniden yayına başladı. İtirazı görüşen mahkeme "sadece Vali Nevzat Turhan hakkında eleştiri sınırlarını aşarak, kişilik haklarına saldırı niteliğindeki yayınların durdurulmasına" karar verdi.

Kocaeli'nin Gebze ilçesinde yayınlanan Yeni Gebze gazetesinin sahibi İsmail Kahraman, DSP milletvekili aday adayı Kocaeli Üniversitesi Öğretim Görevlisi emekli Binbaşı Harun Demirkaya tarafından dövüldü. Gazetenin yazarlarından Yılmaz Işık'ın "Demirkaya'nın AKP'ye geçebileceği" yolundaki yazısı üzerine 15 Ağustos günü gazete bürosuna gelen Harun Demirkaya'nın İsmail Kahraman'ı yumrukladığı bildirildi. Kahraman, saldırıdan sonra üç günlük rapor aldı.

Gaziantep'te yayımlanan "Fırat'ta Yaşam" gazetesinin Diyarbakır muhabiri Ahmet Ün, JITEM üyesi oldukları iddia edilen silahlı kişiler tarafından kaçırıldı. Ahmet Ün olayı şöyle anlattı:

"4 Eylül günü, sabah 11.00 sularında telefonla arandım. Yapı Kredi Bankası Ofis şubesine adıma para geldiğini, almamı istediler. Ben de bankaya gittim. Böyle bir şeyin olmadığını öğrenince bankadan ayrıldım. Yaklaşık 200 metre ilerlediğimde, sivil iki kişi beni zorla beyaz bir arabaya bindirdiler. Arabada, başımı koltuklar arasına eğdiler. Yaklaşık 1 saat gittikten sonra neresi olduğunu bilmediğim bir dağ eteğinde sorgulamaya başladılar. Neden böyle bir gazetede çalıştığımı, gazetenin hangi örgüte hizmet ettiğini, benim örgütle ilişkim olup olmadığını, haberlerin neden hep politik içerikli olduğunu sordular. Ben de 'kamuoyunu bilgilendirme görevini yaptığımı ve herhangi bir örgütle ilişkim olmadığını' söyledim. Bunun üzerine kendileriyle çalışma yönünde teklifte bulundular. Ben de kabul etmeyince beni ölümle tehdit ettiler. Kendileriyle çalışmam yönünde bir kağıda imza atmaya zorladılar. Tekliflerin yerine getirilmemesi halinde daha farklı yöntemlere başvuracaklarını yönünde ikinci kez ölümle tehdit edildim."

Şırnak'ta internet üzerinde yayın yapan "www.habur.net" sitesinin imtiyaz sahibi Nurettin Güneş, Eylül ayında kaynağı belirsiz tehdit mesajları nedeniyle sitede yer verilen "seçim anketi" ile "siyasi içerikli haber başlıklarını" kaldırmak zorunda kaldıklarını belirtti.

Ardahan'ın Göle ilçesinde yayınlanan Yeşil Göle gazetesinin yayını Ekim ayında Göle Asliye Ceza

Mahkemesi tarafından durduruldu. Yayın durdurma kararı "gazetenin Yazışları Müdürü Ulviye Kılıç'ın yaşının 21'den küçük olduğu" gerekçesiyle alındı. Sorunun Göle Kaymakamı Alper Faruk Güngör aleyhine yaptıkları haberlerden kaynaklandığını anlatan Kılıç, şunları söyledi: "Kaymakam Güngör'ün "tezek kokuyorlar" diye köylüleri makamından çıkarmasını haber yaptık. Haberler üzerine beni makamına çağırıp, tokat attı. Ben de kaymakamı şikayet ettim. Mahkeme kararıyla, tanıkları olmasına rağmen tekzip yayınlattılar." Gazete, Yazışları Müdürlüğü görevini Fakir Yılmaz'ın üstlenmesiyle 18 Kasım günü yeniden yayınlanmaya başladı.

1 Kasım günü Bursa'da AKP mitingini izleyen Olay gazetesi muhabiri Tunca Çam, Bursa Hakimiyet gazetesi muhabirleri Ahmet Akhan ve Umut Tütüncü, Doğan Haber Ajansı muhabiri Erdoğan Paçin ile Anadolu Ajansı muhabiri Hüseyin Yeşilkavak polisler tarafından cop ve tekmelerle dövüldü. Bursa Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nuri Kolaylı saldırgan polisler hakkında suç duyurusunda bulunduğunu bildirdi.

Tarsus'ta yayınlanan haftalık Çağdaş ve Merhaba gazetelerine yönelik polis baskısını kınayan Tarsus Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Mehmet Geçim ile yönetim kurulu üyeleri Hilmi Dolaşmaz, Raci Bizik, Özkan Gür ve Asena Şadiye Üstün'ün "polise gözdağı vermek" iddiasıyla üçer yıl hapis istemiyle yargılanmalarına devam edildi. Tarsus Asliye Ceza Mahkemesi'nde 25 Kasım'da görülen duruşmaya Mersin Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı polisler ve avukatları katılmadı. Yıl içinde sonuçlanmayan davada gazeteciler, "polise gözdağı vermek" iddiasıyla üçer yıl hapis istemiyle yargılanıyor.

"Batman Express" gazetesinin Yazışları Müdürü Mehmet Şah Ayaz, 11 Aralık günü akşam saatlerinde evinin önünde kimliği belirlenemeyen üç kişinin saldırısına uğradı. Sopalarla dövülen Ayaz'ın başından ve kollarından yaralandığı, kaburgasında da çatlak olduğu bildirildi. Ayaz, saldırının Batman'da kurulan termik santrale ilişkin yazıları nedeniyle işadamları Necat Nasıroğlu ve oğlu Muzaffer Nasıroğlu tarafından düzenlenmiş olabileceğini bildirdi. Ayaz, Çevre Gönüllüleri Derneği üyesi olarak termik santralin kapatılması için dava açtığını da kaydetti.

Batman'da yayınlanan "GAP" gazetesinin sahibi Mansur Obut da, 21 Aralık günü Meydan mahallesindeki işyerinde saldırıya uğradı. İki kişi tarafından demir çubuklarla dövülen Obut, Batman Devlet Hastanesi'nde tedavi altına alındı. 10 günlük iş göremez raporu alan Obut daha sonra yaptığı açıklamada saldırının termik santrale ilişkin yazılarından kaynaklanmış olabileceğini söyledi.

Ardahan'da yayınlanan Kuzey Anadolu gazetesinin sahibi Fakir Yılmaz, gazetede yer alan haberler nedeniyle Valilik tarafından kendisine baskı

uygulandığını bildirdi. Yılmaz Aralık ayında yaptığı açıklamada gazetede Valilik tarafından 1.5 trilyon lira verilerek resmi kurumlara alınan ve yanmadığı için tepkilere yol açan kömürü haberleştirdiği, 25. Mekanize Tugay Komutanlığı ihalelerinde usulsüzlükleri yansıttığı, aralarında Vali Konağı'nın da bulunduğu çok sayıda resmi kurumun ruhsatsız olduğunu açıkladığı, idarecilerin resmi araçlarla ailelerini taşıdığını belgelediği için sık sık baskılara maruz kaldığını söyledi. Haberlerin yayınlanmasından sonra Vali Mustafa Yiğit'in kendisine yönelik baskı uygulamaya başladığını ileri süren Yılmaz, şöyle konuştu: "Önce gazetemin aldığı resmi ilanların gelirlerine 'vergi borcun var' denilerek el konuldu. Ardından mahkeme kararı olmaksızın gönderdikleri tekzipleri yayınlamamız gerektiği yönünde baskı yaptılar. Kabul etmeyince aileme yöneldiler. Babama ait işyeri gözlem altına alındı. Babama ait işyerinin ruhsatı, diğer evrakları toplayıp mali inceleme başlattılar."

Diğer Olaylar

Yeni Şafak gazetesinde 2 Ocak gününden itibaren yayınlanması planlanan "Örümcek Ağı" adlı dizi yazı Ankara DGM'nin kararıyla durduruldu. "Örümcek Ağı" adlı hayali ihracat operasyonuna ilişkin yazı dizisinin yayınına "soruşturmanın gizliliği" gerekçesiyle izin verilmediği öğrenildi. Ankara DGM'nin kararı 1 Ocak günü Yeni Şafak gazetesine tebliğ edildi.

Albayrak Holding yöneticileri hakkında İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin açtığı ihalelerde yolsuzluk yapıldığı gerekçesiyle açılan soruşturma çerçevesinde Albayrak Holding tarafından yayınlanan Yeni Şafak gazetesi 5 Ocak günü polisler tarafından basıldı. Saat 16.30 sıralarında gazete merkezine gelen polisler arama için binaya girmek istediler. Ancak polislerin binaya girmesi, arama izinleri olmadığı için engellendi. Yaklaşık 2.5 saat sonra arama izniyle içeri giren polisler, tüm çalışanların kimliklerini kontrol ettiler.

Yaşadığımız Vatan dergisi İstanbul Valiliği'nin kararıyla 30 Aralık 2001 tarihinde kapatıldı. Kapatma kararının "Jenerik bilgileri içerisinde teknik servisin ne amaçla faaliyet gösterdiğinin bilinmediği ve valiliğe herhangi bir bildirimde bulunulmadığı" gerekçesiyle alındığı bildirildi.

Ocak ayı başında Alinteri gazetesi merkez bürosu polis tarafından basıldı. Büroda bulunan bütün elektronik eşyalara el konulan baskında Ekrem Erdem ve Bağdat Mızrak adlı çalışanlar ile büroda bulunan iki misafir gözaltına alındı. Gözaltı sırasında Bağdat Mızrak'a ajanlık teklif edildiği bildirildi. Çalışanlar hakkında TCY'nin 169. maddesi uyarınca açılan dava İstanbul DGM'de beraatle sonuçlandı. Ocak ayında Alinteri gazetesi sahibi Yazışları Müdürü Sakine Yalçın hakkında da aynı gerekçe ile dava açıldı.

HADEP Hakkari İl Örgütü tarafından bastırılan takvimlere ilişkin soruşturmanın haber yapılması

üzerine Radikal gazetesinin 14 Ocak günü Hakkari'de sattırılmadığı bildirildi.

Ocak ayında Bodrum'un Konacık beldesinde, belediyedeki haciz işlemini görüntülemek isteyen gazeteciler, zabıta memurlarınca dövülerek dışarı çıkartıldı. Olaydan sonra gazetecilerle görüşmek isteyen MHP'li Belediye Başkanı Hüseyin Kuru hiçbir şeyden haberinin olmadığını iddia ederek "Bizim çocuklar biraz acemice davranmış. Ben basın dışarı çıkarılmasını istemedim" dedi.

Cumhuriyet gazetesinde 1 Şubat günü yayınlanacak bir yolsuzluk haberi mahkeme kararıyla engellendi. Karar, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ndeki yolsuzluklar nedeniyle aranan Ahmet Hamdi Pınarcık'ın avukatının başvurusu üzerine Eyüp 2. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından alındı. 29 Ocak günü alınan kararda Kanal D'de yayınlanan Arena programının konuya ilişkin haberinin yasaklanması istemi ise reddedildi.

Dema Nu gazetesi ve Deng dergisi Diyarbakır Temsilcisi Mehmet Eren, "yasak yayın bulundurduğu" gerekçesiyle 2935 sayılı Olağanüstü Hal Yasası'nın 25/b-1 maddesi uyarınca 8 ay hapis cezasına mahkum edildi. Diyarbakır 3. Sulh Ceza Mahkemesi'nde 29 Ocak günü sonuçlanan davada haklarında toplatma kararı bulunmayan Deng dergilerinin iade edilmesine karar verildi. Dava, Eren'in "Deng dergisini Olağanüstü Hal Bölgesi'ne sokulması yasaklandığı halde bulundurduğu ve sattığı" gerekçesiyle açılmıştı. Aynı zamanda HAK-PAR Diyarbakır İl Yönetim Kurulu üyesi de olan Mehmet Eren 12 Haziran günü partiye düzenlenen baskında gözaltına alındı ve 17 Haziran günü Diyarbakır DGM tarafından tutuklandı. Eren 24 Haziran günü serbest bırakıldı. Avukatlarının itirazının kabul edilmesi üzerine serbest bırakılan Mehmet Eren, cezaevinde bulunduğu sırada Diyarbakır Temsilciliği görevini yürüttüğü Dema Nu gazetesinin polisler tarafından basıldığını söyledi. Polislerin büroya büyük ölçüde hasar verdiğini anlatan Mehmet Eren, çok sayıda yayına ve belgeye de el koyduğunu bildirdi. Mehmet Eren ve diğer bazı parti yöneticileri hakkında "Kürdistan Sosyalist Partisi (PSK) örgütünün propagandasını yaptıkları" iddiasıyla TMY'nin 7/2. maddesi uyarınca dava açıldı. Dava 24 Aralık günü Diyarbakır DGM'de sonuçlandı. Sanıklar hakkında "delil yetersizliği" gerekçesiyle beraat kararı veren mahkeme, Eren hakkında "Deng", "Roja Teze" ve "Dema Nu" dergileri ile Kemal Burkay'ın "Geçmişten Günümüze Kürdistan ve Kürtler: Tarih, Coğrafya ve Edebiyat" adlı kitabı nedeniyle suç duyurusunda bulunulmasına karar verdi.

Antalya'nın Belek Belediyesi'ne yönelik sürdürülen operasyon kapsamında gözaltına alınan Belek Belediye Başkanı Yusuf Meccek'i sağlık kontrolü için getirildiği Antalya Serik Devlet Hastanesi'nde görüntülemek isteyen gazeteciler saldırıya uğradı. Saldırıda Anadolu Ajansı muhabiri Rıza Özel, DHA muhabiri Teslime Tosun ve Ajans Bir kameramanı İsmet Kumasçoğlu'nun

yaralandıkları, NTV kameramanı Tanju İyidoğan'ın kamerasının hasar gördüğü bildirildi.

ATV Zonguldak muhabiri ve Zonguldak'ta yayınlanan aylık Pusula dergisinin editörü Ali Rıza Tığ, 10 Şubat günü silahlı saldırıya uğradı. Kimliği belirlenemeyen bir kişi tarafından tabanca ile sol ayağından vurulan Tığ, Zonguldak Devlet Hastanesi'ne kaldırıldı.

Karikatürist Doğan Güzel, 11 Şubat günü İstanbul Atatürk Havaalanı'nda gözaltına alındı. İspanya'ya giderken gözaltına alındığı öğrenilen Doğan Güzel, 12 Şubat günü İstanbul DGM Savcılığı'nda ifadesi alındıktan sonra serbest bırakıldı.

Alinteri gazetesi İskenderun muhabiri Emel Gültekin Şubat ayında büroya yapılan baskında gözaltına alındı ve polise mukavemet etmekten tutuklanarak cezaevine konuldu. Gültekin İskenderun Cezaevinde bir hafta kaldıktan sonra serbest bırakıldı.

Medya Radyo Televizyon Gazeteciler Sendikası (Medya-Sen) Genel Başkanı Mete Gönültaş, Mart ayında pasaport işlemlerini yürütmek için gittiği Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde, 1992 yılında Şırnak'ta HADEP İl Örgütü tarafından düzenlenen "Dayanışma Gecesi"nde yaptığı konuşma hakkında açılan davanın devam etmesi gerekçe gösterilerek gözaltına alındı. Nöbetçi mahkemeye çıkarılan Gönültaş, tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

Star TV ve Star gazetesi ile Telsim'in bulunduğu Medya Park binasına, 1 Nisan günü 34 SGP 59 plakalı bir otomobilde bulunan kişiler tarafından ateş açıldı. Saldırıda, ölen ya da yaralanan olmadı.

1 Nisan günü Eyüp Anadolu İmam Hatip Lisesi önünde başörtülü öğrencilerin okullara alınmamasını protesto etmek amacıyla düzenlenen gösteriye yapılan müdahaleyi görüntüleyen Yeni Şafak muhabiri Ümmühan Atak'ın polisler tarafından tartaklandığı ve fotoğraf makinesinin kırıldığı bildirildi.

2 Nisan günü Bolu'da düzenlenen bir konser sonrası öğrencilerle bir polisin tartışmasını görüntülemek isteyen İHA Bolu Büro Şefi Caner Güngör ile bazı gazeteciler polisler tarafından tartaklandı.

Gazeteci Faruk Aktaş, 18 Nisan günü bir yakınının pasaportunu almak için gittiği İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltına alındı. Emniyet Müdürlüğü'ne girişte bıraktığı kimlik bilgilerinin sorgulanması üzerine gözaltına alınan Aktaş, Gayrettepe'deki Asayiş Şube Müdürlüğü İnfaz Masası'na götürüldü. Aktaş hakkında, kapatılan 2000'de Yeni Gündem gazetesinde yayınlanan "Demokratikleşme mi, Bürokratikleşme mi?" başlıklı bir yazı üzerine açılan davada giyabi tutuklama kararı verildiği iddia edildi. Aktaş, söz konusu haberi kendisinin yapmadığının anlaşılması üzerine ertesi gün serbest bırakıldı.

Dayanışma gazetesi çalışanı Düzgün Akyol, 19 Nisan günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. 29 Nisan

günü itiraz üzerine serbest bırakılan Akyol, hakkında TCY'nin 169. maddesi uyarınca açılan dava 19 Aralık günü beraatle sonuçlandı.

İşçi Köylü gazetesi Ankara bürosu çalışanları Betül Kılıçarslan ve Erdinç Özbay ile Hakan Hakverdi, Sevtap Kulaksız, Haşem Atay, Ulaş Atalay, Leyla Çakırca ve Eren Emre Korkmaz adlı kişiler 23 Nisan günü gözaltına alındı.

26 Nisan günü gözaltına alınan Devrimci Demokrasi gazetesi İstanbul Kartal temsilcisi Nihat Akgül aynı gün akşam saatlerinde serbest bırakıldı.

7 Mayıs günü, İstanbul Beyoğlu'nda bir çocuğun ölümüne 2 çocuk ile bir kadının da yaralanmasına sebep olan 4 katlı ahşap binanın yıkılmasını görüntüleyen Cihan Haber Ajansı (CHA) muhabiri Kazım Canlan ve kameraman Fatih Artun polisler tarafından tartaklandı. Artun'un kamerasının da yine polisler tarafından kırıldığı bildirildi.

23 Mayıs günü MHP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Devlet Bahçeli'nin Bor İlçesi (Niğde) Belediye Başkanı MHP'li Yavuz Can ile yaptığı görüşmeyi izleyen DHA muhabiri Tuncay Dağlı ve kameramanı Murat Kibritoğlu, Işık TV kameramanı Sait adlı bir kişinin saldırısına uğradılar. Bahçeli'nin gözü önünde meydana gelen saldırı polis ve gazetecilerin araya girmesiyle son buldu.

23 Mayıs günü Tarım ve Köyişleri Bakanı Hüsnü Yusuf Gökalp'in Sivas'a yaptığı ziyareti izleyen Doğan Haber Ajansı (DHA) muhabiri Eraydın Aytekin, Gökalp'in korumaları tarafından dövüldü. Aytekin'in, Hüsnü Yusuf Gökalp'in ilaç içerken fotoğrafını çektiği için dövüldüğü öğrenildi. Olaydan sonra Sivas Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak kendisine saldıranlarda şikayetçi olan DHA muhabiri Eraydın Aytekin'e, gönderildiği Numune Hastanesi dövüldüğüne ilişkin rapor verdi. Sivas Cumhuriyet Savcılığı'nın olay üzerine yasal işlem başlattığı bildirildi.

TİKKO'nun kurucusu İbrahim Kaypakkaya'nın ölüm yıldönümü nedeniyle hazırlanan afişleri asan Devrim Yolunda İşçi Köylü gazetesi çalışanları Selma Kaan, Derya Gökmen, Sevilay Samay ve Güven Gülsuyu ile Tohum Kültür Merkezi çalışanı İlyas Ekinci 26 ve 27 Mayıs günleri İstanbul'da gözaltına alındılar.

29 Kasım 2001 tarihinde Alinteri gazetesinin İstanbul'daki merkez bürosuna düzenlenen baskında gözaltına alınan Alinteri gazetesi çalışanları Ekrem Erdem ve Bağdat Mızrak hakkında "yasadışı örgüte yardım ve yataklık ettikleri" iddiasıyla açılan dava Temmuz ayında beraatle sonuçlandı. Baskın sırasında el konulan faks metinleri, yazılı materyaller, fotoğraflar, dialar gerekçe gösterilerek Alinteri gazetesinin sahibi ve Yazışmaları Müdürü Sakine Yalçın hakkında aynı gerekçeyle dava açıldı. İstanbul DGM'de görülen dava yıl içinde sonuçlanmadı. Baskında el konulan bilgisayar, faks, yazıcı gibi elektronik eşyaların da gazeteye geri verilmediği bildirildi.

Demokrat Gençlik dergisi, 55. sayısında yayınlanan bir haber nedeniyle Haziran ayında İstanbul DGM tarafından 7 gün süreyle kapatıldı.

9 Haziran günü Mersin'in Aydıncık ilçesinde yapımı tamamlanan Devlet Hastanesi'nin açılışı yapan Sağlık Bakanı Osman Durmuş'un korumaları DHA muhabiri Mithat Ünal'ı tartakladı. Edinilen bilgiye göre hastanenin koridorlarında çekim yaparken Durmuş'un yanına fazla yaklaştığı gerekçesiyle Ünal'ı tartaklayan korumalar, bir yandan da kameradaki kaseti almaya çalıştı. Kaseti vermemek için direnen Mithat Ünal'ı yerlerde sürükleyerek götürdükleri başhekimin odasına kilitleyen korumalar, DHA muhabirini tartaklamayı burada da sürdürdü. Ünal'ın "Kaseti almak için beni öldürmeniz gerek" sözleri üzerine bir koruma, kamerayı kayıt moduna geçirerek, arbeye görüntülerinden bir bölümünü sildi. Korumalar, Bakan Durmuş'un hastaneden ayrılacağı anons edilince Mithat Ünal ve kamerayı bırakarak ayrıldı.

Cumhuriyet gazetesi Genel Yayın Yönetmeni İbrahim Yıldız, 14 Haziran gecesi Ankara'da gözaltına alındı. Bir toplantı için Ankara'ya gelen Yıldız'ın kaldığı otelden "hakkında tutuklama emri olduğu" gerekçesiyle saat 02.00 sıralarında gözaltına alındığı ve 15 Haziran günü Ankara Cumhuriyet Savcılığı'nda ifadesi alındıktan sonra serbest bırakıldığı bildirildi. 1996 yılında Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan Halk Bankası'na ilişkin bir haber nedeniyle Yıldız ve iki kişi hakkında dava açıldığı, diğer kişilerin beraat ettiği, Yıldız hakkındaki davanın ise "4304 sayılı 12 Temmuz 1997 Tarihine Kadar Sorumlu Müdür Sıfatı İle İşlenen Suçlara İlişkin Dava Cezaların Ertelenmesine Dair Yasa" uyarınca ertelendiği öğrenildi. Kararın Yargıtay'da bozulmasının ardından Ankara 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin Yıldız hakkında giyabi tutuklama kararı verdiği bildirildi. Bu süre içinde Yıldız'ın birçok kere yurt dışına çıktığını belirten gazete avukatları ne dava ne de giyabi tutuklama kararı hakkında kendilerine tebligat yapılmadığını söylediler.

Devrimci Demokrasi gazetesi tarafından hazırlanan "İçerde-Dışarda Hücre ve Tecrit Terörünü Yeneceğiz" yazılı afişleri İstanbul Kartal'da asan Tuncay İşcen, Ahmet Baştuğ, Yeşim Sönmez ve Goncağül Telek 19 Haziran günü gözaltına alındı.

Proteleter Devrimci Duruş dergisi çalışanları Sevinç Tanyıldız ve Yüksel Çamyar 22 Haziran günü derginin çıkardığı afişleri İstanbul'da asarken gözaltına alındılar.

Demokratik Mücadele Platformu'ndan yapılan açıklamada, İstanbul'da Devrimci Demokrasi gazetesi tarafından hazırlanan "İçerde-Dışarda Hücre ve Tecrit Terörünü Yeneceğiz" yazılı afişleri asan Kemal Işık, Ergün Ölmez, Dilek Aksu, Çağdaş Can, Goncağül Telek, Yeşim Sönmez, Ahmet Baştuğ, Şafak Kurt ve Tuncay İşcan'ın 23-26 Haziran tarihleri arasında gözaltına alındığı bildirildi.

27 Haziran gecesi İstanbul'da bir gazinonun önünde bekleyen Alem dergisi muhabiri Mustafa Deryahan ve

Star gazetesi muhabiri Okan Işık'a, yoldan geçen bir araçtan ateş açıldı. Saldırıda Deryahan sağ dizinden yaralandı. Olay nedeniyle Siirtli Ekdi aşiretinin lideri Bedrettin Ekdi'nin oğlu Murat Ekdi ve Ali Meral adlı kişi gözaltına alındı. Bu arada Star gazetesi muhabiri Denizhan Erkoç, "Yunuslar" olarak bilinen motorize polis ekiplerinde görevli Emniyet Amiri Mehmet Betni tarafından dövüldüğü gerekçesiyle suç duyurusunda bulundu. Denizhan Erkoç, 28 Haziran günü İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na verdiği suç duyurusu dilekçesinde, Ortaköy'de göreve giderken polis ekibi tarafından gözaltına alındığını anlattı. Kendisine, "bir kadın polis memuruna ıslık çaldığı gerekçesiyle gözaltına alındığının" söylendiğini ve Emniyet Amiri Betni'nin odasına götürüldüğünü ifade eden Erkoç, "böyle bir şey yapmadığını" söylemesine rağmen, Betni'nin kendisini tehdit edip tokatladığını belirtti.

22 Ağustos günü Yaşamda Atılım gazetesinin İstanbul merkez bürosuna yapılan baskında gözaltına alınan Odak dergisi sahibi ve Yazışmaları Müdürü Kemal Aydeniz, 25 Ağustos günü tutuklandı. Aydeniz avukatlarının girişimlerinin ardından iki gün sonra serbest bırakıldı.

Doğan Haber Ajansı Güneydoğu Temsilcisi ve Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Naci Sapan, 7 Temmuz akşamı silahlı saldırıya uğradı. Sapan'ın ayaklarından yaralandığı saldırı sırasında olay yerinden geçen bir kişi vücuduna isabet eden 2 kurşunla yaralandı. Saldırgan Mehmet Veysi Can yakalandı. Sapan, Mehmet Veysi Can'ın kardeşi Mücahit Can tarafından "azmettirildiğini" öne sürdü. Bunun üzerine Savcılık Mücahit Can hakkında giyabi tutuklama kararı çıkardı.

M1 adlı televizyon kanalında çalışan kameraman Salih Levent Daysal 15 Temmuz günü İstanbul Kağıthane'de silahlı saldırıya uğradı. Bacağında yaralanan Daysal SSK Okmeydanı Hastanesi'ne kaldırıldı. Saldırganlar yakalanamadı.

İstanbul'da 26 Ağustos günü Devrimci Demokrasi, Kızılbayrak, Alinterimiz, Direniş, İşçi Köylü, Mücadele Birliği dergileri, Tohum Kültür Merkezi, Yüz Çiçek Açışın Kültür Merkezi ve Yapı Sanat Evi polisler tarafından basıldı. Baskınlarda gözaltına alınan olmadı. Aramaların İstanbul DGM'nin 23 Ağustos günü verdiği "1 Eylül Dünya Barış Günü etkinliklerinde provokasyon yapılacağı, aranan kişilerin bürolarda olabileceği ve toplatılmış yayınların bulunduğu" yolundaki karar üzerine yapıldığı öğrenildi.

Komünist İşçi Partisi Girişimi'nin yayın organı olarak çıkarılması planlanan Komünist İşçi gazetesinin bürosu 22 Eylül günü kundaklandı. Çalışanların bürodan olmadığı sırada meydana gelen olayda tüm bilgisayarların hasar gördüğü bildirildi.

Polis tarafından 23 Eylül günü Komal Yayınevi ve Sterka Rızgari dergisinin bürosuna yapılan baskında büroda bulunan "Bir Yanılsamanın Sonu" adlı kitaptan

680 adet, "1924 Beytülşebap İsyanı" adlı kitaptan 15 adedine ve 475 adet Sterka Rızgari dergisine de el konulduğu bildirildi.

İşadamları Dinç Bilgin ve Cavit Çağlar'ı cezaevinden Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne götürülürken görüntülemek isteyen Hürriyet muhabiri Uğurlu Özdemir, CHA kameramanı Nuri Soylu ve foto muhabiri Ercan Yıldız ile hastane görevlileri arasında çıkan kavgadan sonra gazeteciler hakkında "görevli memura direndikleri ve hakaret ettikleri" iddiasıyla açılan dava 18 Eylül günü başladı. Kartal 5. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada ifade veren Ercan Yıldız, olay günü hastane görevlileri Ömer Şahan, Hikmet Kılıç ve soyadını bilmediği Burhan'ın kendisine vurduğunu söyledi. Yıldız, olaydan sonra bir günlük iş görmez raporu aldığını belirtti. Tanık olarak dinlenen hastane güvenlik görevlisi Ömer Özyayın ise "Muhabirler resimleri çekemeyince koridorda idareye 'şerefsiz adiler' diye bağırıldılar. Biz onları içeri almayınca da 'siz Cavit Çağlar'ın köpekleri misiniz?' şeklinde bize bağırıldılar. Bu şekilde bağırın Ercan Yıldız'dı. Onlarla itişip kakıştık ancak vurmadık" dedi.

Genç Parti'nin 3 Ekim günü Aydın'da düzenlediği mitingini haber yapmak amacıyla izleyen Doğan Haber Ajansı muhabiri Gülay Bozkurt, miting alanındaki güvenlik görevlileri tarafından dışarı çıkarıldı. Alanda bulunan diğer gazetecilerin de protesto amacıyla mitingi terk ettikleri bildirildi.

Kaldıraç dergisinin Haziran sayısında yayınlanan ölüm oruçlarına ilişkin haberlerde "yasadışı örgütlerin açıklamalarına yer verildiği" gerekçesiyle açılan dava 3 Ekim günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Kaldıraç dergisine 225 milyon lira para ve 7 gün yayın durdurma cezası verdi.

Kapatılan Demokrasi gazetesinin sahibi Veli Mükyen, 14 Ekim günü İstanbul Atatürk Havalimanı'nda gözaltına alındı. Belçika'dan geldiği öğrenilen Mükyen'in Demokrasi gazetesini hakkında açılan davalar nedeniyle gözaltına alındığı bildirildi.

Yayın hayatına son veren "İşçinin Sesi" dergisinin Yazışmaları Müdürü Asiye Zeybek Güzel İstanbul DGM'de "yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla yargılandığı davanın 5 Haziran günü duruşmasında tahliye edildi. Dava 16 Ekim günü sonuçlandı. DGM, Güzel'i "MLKP örgütüne üye olduğu gerekçesiyle 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum etti. Asiye Zeybek Güzel 21 Şubat 1997 tarihinde gözaltına alınmıştı. Ardından "yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla tutuklanan Güzel'in gözaltında işkence gördüğü ve tecavüze uğradığı Çapa Tıp Fakültesi Psikososyal Travma Merkezi raporlarıyla kanıtlanmıştı. Güzel'in gözaltında tecavüze uğraması nedeniyle 8 polis hakkında açılan soruşturma 2000 yılının Kasım ayında takipsizlikle sonuçlanmıştı. Asiye Zeybek Güzel davasını, aralarında RSF ve İsveç PEN'in de bulunduğu uluslararası insan hakları, ifade özgürlüğü ve gazetecilik kuruluşları izliyordu. (Bkz. Kişi Güvenliği)

İşçi Köylü gazetesi muhabiri Deniz Gülünay, 26 Ekim günü İstanbul'da İstiklal caddesinde ABD'nin olası Irak operasyonunu protesto etmek amacıyla düzenlenen gösteride gözaltına alındı.

Samsun'da İşçi Köylü gazetesinin bildirimlerini dağıtan gazete çalışanları Derya Gökmen ve Derya Binay, 27 Ekim günü gözaltına alındı.

16 Kasım günü İstanbul Beyoğlu'nda düzenlenen savaş karşıtı gösteriyi izleyen Star gazetesi muhabiri Cemal Köyük ve Flash TV kameramanı Hakan Aslan, gösteriyi polisin müdahale etmesi üzerine çıkan çatışmada yaralandı.

27 Kasım günü İstanbul Feshane'de gerçekleşen etkinlikleri izleyen Star TV kameramanı Hikmet Tekemen ve Star TV muhabiri Ceren Korkmaz, güvenlik görevlilerinin saldırısına uğradı. Insel Tanıtım Şirketi'ne bağlı olarak çalışan ve adının Sinan olduğu öğrenilen güvenlik görevlisi, Korkmaz'a, "Siz buralara bedava geliyorsunuz, herşeyden bedava yararlanıyorsunuz" diyerek sözlü sataşmada bulundu. Star TV kameramanı Hikmet Tekemen de olaya müdahale etmek isterken görevlilerin saldırısına uğradı. Olayda muhabirler dövüldü ve Tekemen'in kamerası kırıldı. Korkmaz ve Tekemen güvenlik görevlileri hakkında suç duyurusunda bulundu.

"TIKKO üyesi olduğu ve 1999 yılında Çankırı Valisi Ayhan Çevik'e düzenlenen saldırıya katıldığı" iddia edilen Selma Korkut adlı kişinin Sivas'ta teslim olmasından sonra verdiği ifadeler üzerine İşçi-Köylü gazetesinin Tokat'ın Turhal ilçesindeki bürosuna 13 Aralık günü düzenlenen baskında gazete çalışanları Sefagül Keskin ve Derya Gökmen gözaltına alındı.

Habertürk gazetesinde 26 Aralık günü "Sansürlendik" başlığıyla verilen haberde, "İhlas Dosyası" konulu habere daha yayınlanmadan Bakırköy 8. Asliye Hukuk Mahkemesi'nce ihtiyati tedbir kararı konulduğu bildirildi. Kararın İhlas Holding Yönetim Kurulu Başkanı Enver Ören'in başvurusuyla alındığına dikkat çekilen haberde, kararın "Kişilik haklarını ihlal edici nitelikte yayın yapma tehlikesi vardır" gerekçesiyle alındığı belirtildi.

Tutuklanan Gazeteciler

TIHV'nin derlediği bilgilere göre 2002 yılında en az 17 gazeteci tutuklandı. Bu gazetecilerin adları ve çalıştıkları yayın kuruluşları şöyle:

Erkan Yıldırım, Özgür Halk dergisi Elazığ temsilcisi, Tutuklanma tarihi: 12 Ocak 2002

Orhan Armutçu, Özgür Halk dergisi Elazığ muhabiri, 12 Ocak 2002

İlhami Çınar, Özgür Halk dergisi İzmir temsilcisi İlhami Çınar, 25 Ocak 2002

Zeliha Akbay, Özgür Kadının Sesi dergisi İzmir bürosu çalışanı, 25 Ocak 2002

İrfan Aydın, Yedinci Gündem gazetesi Batman temsilcisi, 15 Şubat 2002

Azad Adıyaman , Yedinci Gündem gazetesi muhabiri, 23 Nisan 2002	-Hasan Özgün, Özgür Gündem, 10.12.1993
Emel Gültekin , Alinteri gazetesi İskenderun muhabiri, Şubat 2002	-Nureddin Şirin, Selam, 06.02.1997
Düzzgün Akyol , Dayanışma gazetesi çalışanı, 19 Nisan 2002	-Memik Horuz, İşçi Köylü, 18.06.2001
Hasan Kaya , Özgür Halk dergisi Elazığ bürosu çalışanı, 2 Mayıs 2002	Basın Konseyi tarafından 31 Mart 2003 tarihinde yapılan açıklamada 1 Ocak 2003 tarihi itibarıyla ve "gazetecilik işlevi" nedeniyle hapiste 5 gazetecinin bulunduğu bildirildi. Buna göre hapisteki gazeteciler: Çağdaş Büyükbaş, Erdal Tan, Memik Horuz, Nurettin Şirin ve Yaşar Çamyar.
Ahmet Aksoy , Gaziantep Nizip'te yayınlanan Oluşum gazetesinin sahibi, 29 Mayıs 2002	
Mehmet Eren , Dema Nu gazetesi ve Deng dergisi Diyarbakır temsilcisi, 17 Haziran 2002	Toplam 38 kişiyle ilgili olarak çalışma yürüten Basın Konseyi mahkumiyet veya tutuklanma nedenleri gazetecilikle ilgili olmadığı gerekçesiyle, Adnan Akdeniz Taş, Bülent Genç, Erhan Işık, Erdal Doğan, Faruk Demirel, Hasan Hüseyin Ebem, Hasan Özgün, Hüseyin Solak, İbrahim Özen, Kamber İnan, Kazım Albayrak, Mehmet Ali Tekin, Mehmet Tari, Özgür Güdenoğlu, Özlem Türk, Sakine Topoğlu (Erdoğan), Salih Dinç, Serdal Gelir, Sinan Rakip, Süleyman Altun, Tayfun Koç, Veli Cenik, Veysel Eroğlu isimli kişilerin konsey'in ilgi alanı dışında kaldıklarını belirtti.
Halit Dinç , Yeniden Atılım gazetesi çalışanı, 3 Temmuz 2002	
Kemal Aydeniz , Odak dergisi sahibi, 25 Ağustos 2002	
Esra Yangın , Yeniden Atılım gazetesi İskenderun temsilcisi, 28 Ağustos 2002	
Emine Erbey , Özgür Halk dergisi Mersin bürosu çalışanı, 27 Eylül 2002	
Sinan Kara , Datça Haber gazetesi sahibi, 26 Aralık 2002	
Kadriye Kanat , Özgür Kadının Sesi dergisi Yazışleri Müdürü, 27 Aralık 2002	Burhan Gardeş, Erkan Koncuk, Mustafa Benli ve Sadık Çelik isimli mahkumların adil yargılandıkları konusunda kuşku bulunduğundan yeniden yargılanmalarını isteyen Konsey, yeterli bilgi bulunmaması sebebiyle Ahmet Aksu, Enver Elbat, İlhan Çaloğlu, Leyla Kizir ve Mehmet Bakır isimli gazetecilerle ilgili güvenilir bir kanaat oluşturulmadığını açıkladı.
RSF'in 102 kişiden oluşan Hapisteki Gazeteciler Listesi'nde Türkiye'den 5 gazeteci yer aldı: -Kemal Evcimen, Özgür Karadeniz, 16.01.1995 -Mustafa Benli, Liseli Arkadaş/ Alevi Halk Gerçeği, 01.02.1998	

Hapisteki Gazeteciler (19.05.2003-Hürriyet)

TÜRKİYE'de "hapishanede bulunan" gazeteciler konusunu 1997 yılından beri inceleyen Basın Konseyi, ulaştığı sonuçları her yıl 27 Mart tarihinde kamuoyuna açıklamaktadır. Son raporumuzda da 1 Ocak 2003 itibarıyla hapishanede bulunan gazetecilerin sayısının beş (Çağdaş Büyükbaş, Erdal Tan, Memik Horuz, Nurettin Şirin, Yaşar Çamyar) olduğunu duyurduk.

Bu haberle ilgili Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürü Sayın Ali Suat Ertosun'un, köşenizde çıkan mektubunda "...infaz evrğinde yapılan incelemelerde, bu kişilerin mesleklerinin gazetecilik olduğunu söylemeye imkân olmadığı gibi, anılan kişilerin gazetecilik faaliyetlerinden değil, başka suçlardan dolayı cezaevlerinde bulunduğu anlaşılmıştır" dediğini doğrusu hayretle okudum.

Sayın Ertosun'un "şunlar gazetecidir, bunlar değildir" gibi bir değerlendirme yapma yetkisine sahip olduğunu hiç sanmıyorum. Kaldı ki "kim gazetecidir?" sorusu, bizzat gazeteciler dünyasında da uzun yıllardır tartışılan ve üzerinde net bir görüş birliği sağlanamayan bir konudur. Olayların değerlendirmesine gelince: Yargı bir gazetecinin çalıştığı bürodaki çekmecesinde "terör örgütü mensubu bir kişinin" (örneğin Şemdin Sakık'ın) resmi çıktı diye, o gazeteciyi "silahlı çeteye yardım ve yataklık etmek" suçundan mahkûm edebiliyor. Oysa biz bir gazetecinin çekmecesinden bu tür resim veya belgeler çıkmasının onu "yasadışı örgüte yardım ve yataklık etmiş" saymaya yetmeyeceğini düşünüyoruz. Bu durumdaki bir kimsenin aldığı ceza hangi maddeyle dayanırsa dayansın, ya "bu kişi aslında gazetecilikle ilgili bir suçtan hapse düşmüş" diyoruz, yahut da "bu yargılamanın adil olmadığından kuşku duyduk" sonucuna varıyoruz.

Kaldı ki Basın Konseyi olarak sadece biz değil, Gazetecileri Koruma Komitesi veya Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü de aynı yolu izliyor ve vardıkları sonucu bu şekilde açıklıyorlar. Dahası...Geçen yıllarda da Basın Konseyi aynı şekilde çalıştı. Sadece yargının kararlarını esas alan yaklaşımı değil, olayın yapısını dikkate aldı ve buna göre hazırladığı raporu kamuoyuna açıkladı. Bunları dikkate alınca, Sayın Ertosun'un neye itiraz ettiğini maalesef anlayamadık.

Oktay EKŞİ Basın Konseyi Başkanı

Toplatılan Yayınlar

2002 yılında da Yedinci Gündem, Yeniden Özgür Gündem, Evrensel, Alinteri gazetesi, Odak, Devrim Yolunda İşçi Köylü, Serbesti, Devrimci Demokrasi ve İktidar İçin Mücadele Birliği gibi muhalif basın yayın organları üzerinde yoğunlaşan toplatma kararları devam etti. Toplatma kararları çoğunlukla “bölücülük ve yasadışı örgüt propagandası yapmak”, “yasadışı örgüt açıklamalarına yer vermek” ve “devlete, cumhuriyete, orduya hakaret etmek” gibi iddialarla alındı.

Yayın hayatına 2 Eylül günü başlayan Yeniden Özgür Gündem gazetesinin 12 Şubat 2003 tarihine kadar yayınlanan 164 sayısından 60 sayısı toplatıldı.

Alinteri gazetesinin yıl içinde yayınlanan 13 sayısı “devlete ve cumhuriyete, yasalara ve orduya hakaret edildiği” gerekçesiyle toplatıldı.

15 günde bir yayınlanan İktidar İçin Mücadele Birliği dergisinin 2002 yılı içinde yayınlanan 16 sayısı İstanbul DGM'nin kararları ile toplatıldı.

Aylık olarak yayınlanan Genç Yoltaş dergisinin yıl içinde çıkan bütün sayıları İstanbul DGM'nin kararları ile toplatıldı.

Serbesti dergisinin 8. sayısı “Editörden” köşesinde yer verilen “Kürdistan Perspektifi”, “Irak Senaryoları ve Güney Kürdistan'dan Pantürkizm'in Son İmtihani” ve “Kürdistan Federe Cumhuriyeti Geçici Anayasa” başlıklı yazılar nedeniyle 27 Ağustos günü toplatıldı. Toplatma kararının “yazılarda bölücülük propagandası yapıldığı” iddiasıyla alındığı bildirildi.

İstanbul DGM, BEKSAV tarafından yayınlanan “Sanat ve Hayat” dergisinin ilk sayısı hakkında toplatma kararı verdi. Toplatma kararının Doç. Haluk Gerger ve Muhsin Kızılkaya imzalı yazılarda geçen “Kürt direnişi”, “Kürt halkı”, “Kürtlerin aydın kategorisi”, “PKK'ye kadar olan Kürt hareketleri”, “PKK bunlardan ayrılarak bir köylülük hareketi olarak” ve “PKK'ye karşı gelen Kürt hareketleri” ifadelerinin “bölücülük propagandası içerdiği” iddiasıyla alındığı öğrenildi.

Van 100. Yıl Üniversitesi öğrencileri tarafından yayınlanan Yeni Tamara Biyani dergisinin yayını, Haziran ayının sonlarında, Van Sulh Ceza Mahkemesi tarafından durduruldu. Kararın TCY'nin 312. maddesi uyarınca alındığı öğrenildi.

Yayın hayatına 1998'de başlayan İdea Politika dergisi, Şubat ayında “Basın ve düşünce özgürlüğünü kısıtlayan TCY'nin 159. maddesi ile ilgili olarak Meclis'ten anlamlı bir reform çıkmaması nedeniyle siyasi yayın yapmak imkansız hale geldiği için” Bahar sayısı sonrasında yayınına son verme kararı aldı. Derginin bu kararın ardından çıkan 2002/Bahar tarihli son sayısı da Şişli 1. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından “bazı yazılarda cumhuriyete, hükümete ve orduya hakaret edildiği” iddiasıyla toplatıldı. Yayın Yönetmeni Erol Özkoray,

derginin son sayısının da toplatılmasını eleştirerek “İçinde yaşadığımız otoriter oligarşik sistemin diğer bir adı da ‘Sinsi Totaliter Rejim’dir” dedi.

Aydınlık dergisinin 24 Şubat günü yayınlanan sayısı İstanbul DGM tarafından toplatıldı. Toplatılmaya gerekçe olarak İstanbul 5 No'lu DGM'nin 21 Şubat'ta Avrupa Komisyonu büyükelçisi Fogg'un elektronik posta mesajlarının yayınlanmasını yasaklamasına rağmen, derginin 24 Şubat 2002 tarihli 762. sayısında aynı yönde yayın yapılması gösterildi.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Uygulamaları

2002 yılında toplam 46 radyo ve 46 televizyon kuruluşuna RTÜK tarafından yayın durdurma veya uyarı cezası verildi. Yayın durdurma cezaları radyo kuruluşları için 2.008 gün, televizyon kuruluşları 906 gün olmak üzere toplam **3.914** gün olarak gerçekleşti. Ayrıca 3 Kasım 2002 tarihinde gerçekleştirilen seçimlerle ilgili olarak 3984 sayılı yasanın 4/n maddesine ve YSK'nin 426 sayılı ilke kararının 2/c maddesine aykırı davranılması nedeniyle YSK tarafından televizyon kanallarına toplam **53** gün yayın durdurma cezası verildi.

2002 yılında 3984 sayılı RTÜK Yasası'nın “toplumu şiddet, terör ve etnik ayrımcılığa sevkeden ve toplumda nefret duyguları oluşturacak yayınlara imkan verilmemesi”ne ilişkin 4. maddesinin (g), “Türkiye Cumhuriyetinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne” ilişkin (a) ve “radyo ve televizyon yayınlarının Türkçe yapılmasına” ilişkin (t) bentleri uyarınca radyo ve televizyon kuruluşlarına toplam 3.308 gün yayın durdurma cezası verildi.

RTÜK ayrıca televizyon ve radyo kuruluşlarına çoğunluğu RTÜK Yasası'nın “kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliği taşıyan yayın yasaklarına” ilişkin (j) bendi uyarınca olmak üzere toplam 75 kez uyarı cezası verdi.

RTÜK tarafından yıl içinde uzun süreli yayın durdurma verilen radyo ve televizyon kanallarından bazıları şunlar:

Gün TV, Gün FM

RTÜK 7 Şubat günü yaptığı toplantıda aldığı kararla Diyarbakır'da yayın yapan Gün TV'nin yayınlarının RTÜK Yasası'nın “toplumu şiddet, terör ve etnik ayrımcılığa sevkeden ve toplumda nefret duyguları oluşturacak yayınlara imkan verilmemesine” ilişkin (g) bendi uyarınca 365 gün süreyle durdurulmasını kararlaştırdı. Karara gerekçe olarak 4.10.2001 ve 19.10.2001 tarihlerinde yayınlanan Kürtçe sözlü müzik parçaları gösterildi.

Gün TV Genel Yayın Koordinatörü Nevzat Bingöl kararın iptali istemiyle Ankara 8. İdare Mahkemesi'nde dava açtı. İdare Mahkemesi de RTÜK kararı hakkında

yürütmeyi durdurma kararı verdi. Kararın gerekçesinde Gün TV'de söz konusu tarihlerde yayınlanan ve Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nün yaptığı çeviri sonucunda içinde "Dev-Sol" propagandası yapıldığı iddia edilen "De Xalo" adlı Kürtçe şarkıda adı geçen örgütün propagandasının yapılmasının imkansız olduğu belirtildi. Kararda, "De Xalo" adlı şarkının çok eski bir halk ezgisi olduğu ve 1800'lü yıllardan bu yana bölgede söylendiği belirtildi. Kararla ilgili olarak Ankara 8. İdare Mahkemesi Mart ayı sonunda yürütmeyi durdurma kararı verdi.

13 Şubat günü yapılan toplantıda alınan kararla Gün FM ve Gün TV'nin yayınlarının "Türkiye Cumhuriyeti'nin varlık ve bağımsızlığına, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüne" ilişkin (a) bendi uyarınca 365'şer gün süreyle durdurulmasını kararlaştırıldı. Karara gerekçe olarak 2001 yılı Ağustos ayı içinde yayınlanan bazı Kürtçe ve Ermenice şarkılar gösterildi.

Karesi TV

RTÜK 8 Şubat günü yaptığı toplantıda RTÜK Yasası'nın "Toplumu şiddet, terör ve etnik ayrımcılığa sevk eden ve toplumda nefret duyguları oluşturacak yayınlara imkan verilmemesine" ilişkin (g) bendi uyarınca Balıkesir'de yayın yapan Karesi TV'nin yayınının 90 gün süreyle durdurulmasını kararlaştırdı. Karara gerekçe gösterilmedi.

Radyo Arkadaş

RTÜK 6 Şubat günü yaptığı toplantıda "Toplumu şiddet, terör ve etnik ayrımcılığa sevkeden ve toplumda nefret duyguları oluşturacak yayınlara imkan verilmemesine" ilişkin (g) bendi uyarınca Radyo Arkadaş'ın yayınlarının 365 gün süreyle durdurulmasını kararlaştırdı. RTÜK kararın gerekçeleri olarak radyoda 15.09.2001 tarihinde yayınlanan programlarda "Cereyana, zincire boyun eğmedik/Direndik, direndik işkencelerde/ Halk uğruna bizden daha önce/ Ölenleri andık işkencelerde/ Kimimiz zindana kimimiz darağacına/ Yürüdük, yürüdük hep iktidara/ Kızıl ışık serptik karanlıklara/ Alev alev yandı işkencelerde/ Kimimiz yaralı, kimimiz öldük/ Kimimiz bilinmez yere gömüldük/ Kimimiz faşizme, zevke sunulduk/ Kucaklara konulduk işkencelerde.." sözlerinin yer aldığı şarkılara yer verilmesini, ayrıca 30.08.2001 tarihindeki yayınlarında, Bir Eylül Dünya Barış Günü nedeniyle düzenlenmesi planlanan ancak Valilik tarafından izin verilmeyen bir mitinge katılma çağrısı yapılmasını gösterdi.

Özel FM

İstanbul'da yayın yapan Özel FM hakkında RTÜK tarafından yıl içinde toplam 451 gün yayın durdurma cezası verildi. 6 Şubat günü RTÜK tarafından alınan kararla RTÜK Yasası'nın 4. maddesinin "Toplumu şiddet, terör ve etnik ayrımcılığa sevkeden ve toplumda nefret duyguları oluşturacak yayınlara imkan verilmemesine" ilişkin (g) bendi uyarınca 30 gün

yayın durdurma cezası verildi. Karara gerekçe olarak radyoda 03.09.2001 tarihinde yayınlanan "Merak Ettikleriniz" ve 14.09.2001 tarihinde yayınlanan "Yeni Dünya Düzeni" adlı programlar gösterildi.

13 Şubat günü alınan kararla yine (g) bendi uyarınca 14, 16, 21, 23,25, 28 ve 30 Ocak 2002 tarihlerinde yayınlanan Tefsir Dersleri adlı program nedeniyle radyoya 120 gün yayın durdurma cezası verildi. Radyoya yine aynı programın 5-6 Şubat 2002 tarihlerinde yayınlanan bölümleri nedeniyle 6 Mart günü alınan kararla 180 gün daha yayın durdurma cezası verildi.

RTÜK'ün 3 Nisan günü aldığı kararla "Anayasanın genel esaslar kısmında yer alan ilkelere, demokratik kurallara ve kişi haklarına" ilişkin (c), "İnsanların ırk, cinsiyet, sosyal sınıf veya dini inançları dolayısıyla hiçbir şekilde kınanmaması"na ilişkin (f) ve "Toplumu şiddet, terör ve etnik ayrımcılığa sevk eden ve toplumda nefret duyguları oluşturacak yayınlara imkan verilmemesine"ne ilişkin (g) bentleri uyarınca Özel FM'e 120 gün süreyle yayın durdurma cezası verildi.

ART Radyo

7 Şubat günü, Ankara'da yayın yapan Art Radyo hakkında 8.10.2001 ve 15.10.2001 tarihlerinde yayınlanan "Tasavvuf Sohbeti" adlı program nedeniyle RTÜK Yasası'nın 4. maddesinin "Anayasanın genel esaslar kısmında yer alan ilkelere, demokratik kurallara ve kişi haklarına" ilişkin (c) bendi uyarınca 180 gün süreyle yayın durdurma cezası verildi.

Yine aynı bent uyarınca radyo hakkında 6 Mart günü 5 Ekim 2001 ve 26 Ocak 2002 tarihlerinde yayınlanan programlarda ".Yüce Rabbimizin Sayın Doktor...e yazdırmış olduğun, adlı eserden mutlaka edininiz. Sayın Doktor..."in gizlenerek ve saptırılarak cennete girmeye mani olan... adlı eseri çıktı. Okudunuz mu?" ifadelerine yer verildiği gerekçesiyle 180 gün yayın durdurma cezası verildi.

Anadolu'nun Sesi Radyosu

İstanbul'da yayın yapan Anadolu'nun Sesi Radyosu hakkında 3 Nisan günü, 28.2.2002 tarihinde yayınlanan "Hukuka Bakış" adlı program nedeniyle 180 gün süreyle yayın durdurma cezası verildi. Ankara 4. İdare Mahkemesi Mayıs ayında RTÜK'ün bu kararı ile ilgili olarak yürütmeyi durdurma kararı verdi.

İmaj Radyo

RTÜK 6 Şubat günü yaptığı toplantıda RTÜK Yasası'nın 4. maddesinin "Toplumu şiddet, terör ve etnik ayrımcılığa sevkeden ve toplumda nefret duyguları oluşturacak yayınlara imkan verilmemesine" ilişkin (g) bendini ihlal ettiği iddiasıyla Ankara'da yayın yapan İmaj Radyo'nun yayınının 90 gün süreyle durdurulmasına karar verdi. Karara gerekçe olarak 2-3.08.2001 tarihlerinde saat 18.30 ile 00.30 arasında yayınlanan müzik programlarında yer alan "Biz

yüzyıllarca beraber yaşamış kardeş halklarız. Şu an ülke ateş altında ve özgürlüğümüz paramparçadır. Türk, Kürt birlikte hareket edersek kurtulabiliriz. Sonra bir Anadolu Cumhuriyeti çatısında kardeşçe paylaşmaya hazırız, tek dil, tek halk ve tek bayrak. Ya yahu kardeş bu yanıştır diyenin sonu, elbede ceza, hapis, işkence, sürgün ve ölüm. Kardeş halk bu hale mi düşürülmeliydi be! Yeter artık nice gülleri... ölümlere verdik. Gel be ey ezildiğin din, kültür ve toprak kardeşliği, ey insanca yaşamak... ifadeler gösterildi.

RTÜK Tarafından Yayını Süresiz Olarak Durdurulan Kuruluşlar:

Denizli'de yayın yapan Mihr TV ve Mihr Radyo, ve İstanbul'da yayın yapan Nur Radyo'nun yayınları RTÜK tarafından 27 Şubat günü yapılan toplantıda alınan kararlarla süresiz olarak durduruldu. Kararın gerekçesinde "Üst Kurul, laik Cumhuriyetin temel ilkelerine aykırı yayıncılık anlayışını sürdürmedeki ısrarları, uzun süreli müteaddit cezalarla kapalı olması gereken tarihlerde izinsiz-illegal yayın yapmaları ve bu konuda da ısrarlı oluşları, Üst Kurulca tesis edilen geçici rejim içinde yayın haklarının devamının yarattığı ciddi tehlike sebebiyle yayın izni uygulamasının anlamını yitirdiği, kamu hizmeti anlayışının tamamen terk edildiği ve tanınan "yayın izni hakkının" suiistimal edildiği ve bu hakkı korumanın olanaksız olduğu anlaşıldığından Nur Radyo (İstanbul) ile Mihr TV (Denizli) ve Mihr Radyo'nun (Denizli) yayın izni uygulamalarının tamamen durdurulmasına karar vermiştir" denildi.

İlk kez bir kuruluşun yayın iznini iptal eden RTÜK, bu kuruluşların yayın cihazlarına el konulması için cumhuriyet savcılıklarına suç duyurusunda bulundu. RTÜK, Nur Radyo'ya 1999 yılında 2 kez 180'er gün, 1 gün ve 90 gün; 2000 yılında 180 gün, 2001 yılında da 180 gün olmak üzere toplam 631 gün kapatma cezası vermişti. Mihr TV, RTÜK'ün verdiği ceza nedeniyle kapalı olması gereken dönemde Kanal 7'nin frekansını kiralayarak uydudan yayın yapmaya başlamıştı.

RTÜK Kararlarına Karşı Açılan Davalar:

Marmara FM

RTÜK'ün Marmara FM'e 2001 yılı Mayıs ayında verdiği 30 gün kapatma cezası Danıştay tarafından onandı. "İnsanı Onaran Konuşmalar" adlı program nedeniyle verilen kapatma cezası, Bölge İdare Mahkemesi'nin yürütmeyi durdurma kararı nedeniyle 26 Ocak günü bir gün süreyle uygulanabilmişti. Bölge İdare Mahkemesi daha sonra da RTÜK kararını iptal etmişti. RTÜK'ün başvurusu üzerine davayı inceleyen Danıştay, Bölge İdare Mahkemesi'nin kararını bozdu. Marmara FM'in kalan 29 günlük yayın durdurma cezasının uygulanmasına 26 Ocak günü başlandı.

Açık Radyo

Danıştay 10. Dairesi, Ankara 9. İdare Mahkemesi'nin yazar Charles Bukowski'nin bir öyküsünü yayınladığı

gerekçesiyle Açık Radyo'ya verilen 15 günlük kapatma cezasına ilişkin yürütmeyi durdurma kararını 13 Ocak günü bozdu. 1 Mayıs 2000 tarihinde yayınlanan "Amma Hikaye" adlı programda Bukowski'nin "Kasabanın En Güzel Kızı" adlı öyküsünün okunması üzerine RTÜK, Açık Radyo'ya "Genel ahlak ve Türk aile yapısına aykırı yayın yaptığı" iddiasıyla 15 gün yayın durdurma cezası vermişti. Radyonun yürütmenin durdurulması istemiyle yaptığı başvuru Ankara 9. İdare Mahkemesi tarafından kabul edilmişti. RTÜK'ün itirazı üzerine konuyu görüşen Danıştay 10. Dairesi ise İdare Mahkemesi'nin kararını bozdu. Karar 15 Ocak günü uygulamaya konuldu. Açık Radyo 30 Ocak'tan itibaren tekrar yayına başladı.

Radyo Dünya

RTÜK, 2 Şubat günü yaptığı toplantıda Adana'da yayın yapan Radyo Dünya'ya 15 günlük kapatma cezası verdi. Karara gerekçe olarak, Radyo'nun 22 Temmuz 2001 tarihinde yayınladığı "Yaşamda Yolculuk" adlı müzik programında RTÜK Yasası'nın 4 maddesinin "Toplumun şiddet, terör ve etnik ayrımcılığa sevk eden ve toplumda nefret duyguları oluşturulacak yayınlara imkan verilmemesi ilkesine" ilişkin (g) bendinin ihlal edilmesi gösterildi. Kararın 22 Mart gününden itibaren yürürlüğe konulması istendi Ancak, Radyo Dünya yetkililerinin Ankara 4. İdare Mahkemesi'nde açtıkları iptal davası aynı gün "yürütmeyi durdurma" kararıyla sonuçlandı.

RTÜK İle İlgili Yasal Düzenlemeler

Radyo ve televizyon kuruluşları yöneticilerinin Başbakanlık'tan almakla zorunlu oldukları güvenlik belgesine ilişkin yasal düzenlemeleri içeren "Özel Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının Uyması Gerekli Asgari İdari ve Mali Şartlarla Yayın Alanı, Yayın Saat ve Süreleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" 13 Nisan günü Resmi Gazete'de yayınlandı.

RTÜK tarafından hazırlanan yeni yönetmeliğe göre, özel radyo ve televizyonların kurucu ve ortakları ile yönetim kurulu başkan ve üyeleri, genel müdür ve yardımcılarını denetleme kurulu başkan ve üyeleri, sorumlu müdürler, yayın denetleme kurulu elemanları ile unvanı ne olursa olsun haber, program ve teknik yayından sorumlu görevlilerinin şartları şöyle belirlendi:

"Taksirli suçlar hariç olmak üzere, affa uğramış olsalar dahi ağır hapis veya 5 yıldan fazla hapis cezalarında biri veya yayın tehdidi ile para ve menfaat temini, hırsızlık, sahtecilik, dolandırıcılık, inancı kötüyeye kullanma, yalan yere şahadet, yalan yere yemin etmek, iftira, suç tasnii ve resmi mercileri iffal, müstehcen ve hayasızca yayın, fuhşiyata teşvik, hileli iflas, zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, istismal ve istihlak kaçakçılığı dışındaki kaçakçılık suçlarından biri ile veya vergi kaçakçılığı veya vergi kaçakçılığına teşebbüs,

ideolojik ve anarşik eylemlere katılma ve bu eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından, TCY'nin 2. Kitabının 1. Babındaki, Devletin Şahsiyetine Karşı Cürümler ile aynı Kanununun 168, 311, 312 ve 313 üncü maddelerindeki suçlar ile 3713 sayılı TMY'nin 7 ve 8 inci maddelerindeki suçlardan ve 4422 sayılı "Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu'nda yer alan suçlardan hüküm giymemiş olmak".

Söz konusu kişilerin belirtilen şartlara sahip olduklarını gösterir belge ile Başbakanlıktan alacakları Ulusal Güvenlik Belgesini Üst Kurul'a teslim etmeleri gerekiyor. Yönetmelikte adı geçen mevki sahiplerinin değiştirilmesi durumunda da Üst Kurul'a önceden bildirimde bulunulması gerekiyor. Radyo ve televizyon yöneticisi olacak kişilerin ilgili suç bağlantıları hakkında yapılacak soruşturmalar, MIT tarafından yürütülecek.

RTÜK Yasa Tasarısı

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından 2001 yılında veto edilen "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Yasa" 9 Nisan günü TBMM Anayasa Komisyonu'nda ele alındı. Komisyon'da yapılan görüşmede koalisyon ortaklarının temsilcileri Anayasa'nın 89. maddesinde yapılan değişiklik nedeniyle Yasa'nın sadece 'kısmi veto edilen' maddelerinin ele alınmasına karar verildi. Karara itiraz eden DYP Milletvekili Ayvaz Gökdemir, Cumhurbaşkanı Sezer'in RTÜK Yasası'nın tümünü veto ettiğini, bu nedenle bütün maddelerin tek tek görüşülmesi gerektiğini belirtti. SP Milletvekili Mustafa Kamalak ve AKP Milletvekili İsmail Alptekin tarafından verilen RTÜK yasa tasarısının Anayasa'ya aykırı olduğu yönündeki önergeler de reddedildi. Anayasa Komisyonu ilk görüşmede yasayı değiştirmeksizin kabul etti

RTÜK yasa tasarısı ilk olarak 7 Haziran 2001 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmiş 18 Haziran 2001 tarihinde ise Cumhurbaşkanı Sezer tarafından yeniden görüşülmek üzere Meclis'e iade edilmişti. Cumhurbaşkanı Sezer iade gerekçesinde, "kamu yararıyla bağdaşmayan, demokratik geleneklere, temel hak ve özgürlüklere, hukuka ve anayasal ilkelere uygun düşmeyen kurallar içerdiğini" belirterek yasayı yayımlamayı uygun görmediğini ifade etmişti.

Cumhurbaşkanı Sezer 23 Nisan günü TBMM'nin 82. yıldönümü dolayısıyla verilen resepsiyonda kendisine RTÜK yasa tasarısı ile ilgili bir soru yöneltilmesi üzerine şunları söyledi:

"Ben RTÜK Yasası'nı veto ettiğimde de sayın Başbakan ile görüşmemde bu yasayı kendi içine sindiremediğini, benim doğru yaptığımı söylemişti. Ama maalesef duyuyorum ki yasa yine Meclis gündeminde. Bunu da sayın Başbakan'a hatırlattım"

Yasa tasarısının Anayasa Komisyonu'nda değiştirilmeksizin ikinci kez kabul edilmesi RTÜK Başkanı Nuri Kayış ve basın yayın kuruluşlarının tepkisine neden oldu. Nuri Kayış 15 Nisan günü yaptığı

açıklamada RTÜK yasa tasarısını eleştirdi. RTÜK benzeri kuruluşların özerk olmaları gerektiğini savunan Kayış, "RTÜK Yasası özerkliği ortadan kaldırıyor. RTÜK'ü başbakanlığa bağlıyor. Böyle bir yapı AB'nin kabul edeceği bir durum değil. Kabul edilirse hükümet özerkliği yeniden gündeme getirmek için kanunu yeniden gündeme getirecek" şeklinde konuştu.

Radyo Televizyon Yayıncıları Meslek Birliği (RATEM) ve çeşitli basın örgütleri tarafından 16 Nisan günü yapılan ortak açıklamada, "Tasarı'nın, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşma hükümlerine, Avrupa Birliği (AB) ilkelerine ve Ulusal Program'a aykırı olduğu" bildirildi. RATEM Başkanı Dursun Güleriyüz tarafından yapılan ortak açıklamada, şöyle denildi:

"Anılan tasarı, taraf olduğumuz uluslararası anlaşma hükümlerine, girmeyi planladığımız AB'nin tüm ilkelerine ve dolayısıyla Ulusal Program'a da aykırıdır. Kamuoyunda tartışılmadan ve ilgili tarafların görüşleri alınmadan yasalaşma sürecine sokulan tasarı geri çekilmeli, konuyla ilgili bütün sivil toplum kuruluşlarının görüşleri alınarak, uluslararası ilkelere uygun, AB uyum yasaları çerçevesinde ülkemizin gerçekleriyle bağdaşan, ortak katılımlı yeni bir tasarı hazırlanmalıdır."

RTÜK yasa tasarısı Basın Konseyi Yüksek Kurulu tarafından da eleştirildi. 25 Nisan günü Basın Konseyi tarafından yapılan yazılı açıklamada "Cumhurbaşkanı'nın ifade ettiği gerekçeleri aynen benimsediğini" bildirilerek şunlar kaydedildi:

"Radyo ve televizyonlarda Türkçe'den başka dille yayın yapılamayacağı hükmünün kaldırılmasını, yasada geçen 'izlenme oranı' ve aynı amaçla mı kullanıldığı bilinmeyen 'izlenme payı' kavramlarının ne anlama geldiği açıkça belirtilmezse 'tekelleşmeye' hizmet edeceği anlaşıldığından, bunların tanımlanmalarını, Türkiye'yi dış dünyaya kapatan 'yeniden iletişim yasağını' kaldırıyor gibi görünen ama aslında 'süreklilik arz eden' yayınların (örneğin BBC'nin ve CNN'in) aktarılmasına yasak koyan hükmün değiştirilmesini, radyo ve televizyonların gerçek sahiplerini ortaya çıkaracak düzenlemenin mutlaka yapılmasını, ancak 'sahiplik' gibi 'ihale yasağı' gibi konuların haksız rekabeti önlemeyi amaçlayan yasalar içinde ve demokratik hukuk devleti ilkelerine göre yasalaştırılmalarını şart görmekteyiz" denildi.

RTÜK yasa tasarısı, 15 Mayıs günü TBMM Genel Kurulu'nda değiştirilmeksizin kabul edildi. Tasarıya 202 milletvekili kabul, 87 milletvekili de red oyu verdi. DSP Ankara Milletvekili Uluç Gürkan, görüşmeler sırasında internet yayıncılığı ilgili madde üzerinde "Anayasa'ya aykırılık" önergesi verdi. Gürkan, yasanın büyük bir bölümünün Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edileceğini savundu. SP Rize Milletvekili Mehmet Bekaroğlu, yasanın, radyo ve televizyon kuruluşlarının yayın ilkelerini düzenleyen 17. maddesi görüşülürken yaptığı konuşmada, birleşimi yöneten Başkanvekili

Yüksel Yalova'yı "tarafli olmakla" suçlayarak "Siz tarafsınız, ama milletten yana değil medya patronlarından yana tarafsınız. Kürsüden inin" diye konuştu. "DSP ve ANAP'ın tavrını anladığını, ancak MHP'nin tavrını anlamakta güçlük çektiğini" ifade eden Bekaroğlu, hiçbir iktidar partisi milletvekilinin kürsüye çıkıp yasayı savunmadığını, bunun da TBMM ve Hükümet'in bir şeylerle tehdit edildiğini gösterdiğini savundu.

Basında tekelleşmeye neden olacağı için eleştirilen RTÜK Yasası, radyo ve televizyon sahibi holdinglerin kamu ihaleleri ve borsaya girmelerinin önündeki sınırları kaldırıyor. Yasanın getirdiği bazı düzenlemeler şöyle:

* RTÜK üyelerinin görev süreleri, yeni üyelerin atanmalarının ardından sona erecek. Kurulun yeni üyelerinden 5'i, siyasi partilerin gösterdiği adaylar arasından TBMM Genel Kurulu tarafından seçilecek. Diğer 4 üyeyi de YÖK, Gazeteciler Cemiyeti, Basın Konseyi ve MGK Genel Sekreterliği'nin göstereceği adaylar arasından Bakanlar Kurulu belirleyecek. Üyeler 4 yıl süreyle görev yapacak. Daha önce Sayıştay tarafından denetlenen RTÜK, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'nun denetimine girecek.

* Yasa ile eski düzenlemede tekelleşmeye karşı getirilen "özel radyo ve televizyonlarda yüzde 10'dan fazla hissesi olanların devletten bir taahhüt işini üstlenemeyecekleri ve borsada muamele yapamayacaklarına" ilişkin yasak kaldırıldı. Yeni yasaya göre yayın kuruluşları sahipleri, kamu ihalelerine girebilecek ve menkul kıymetler borsalarında işlem yapabilecek. Yasa sadece yıllık izlenme oranı yüzde 20'yi geçen TV kanallarının yüzde 50'sinden fazlasına sahip olanların kamu ihalelerine girmesini yasaklıyor. Ancak Türkiye'de bu oranı aşan televizyon kanalı bulunmuyor. Eski yasadaki bir ortağın yayın kuruluşunda yüzde 20'den fazla hisse sahibi olamaması ve birden fazla kuruluştaki hisselerinin toplamının da yüzde 20'yi geçmemesine ilişkin hüküm de kaldırıldı.

* Yasa uyarınca radyo ve televizyonlara yayın durdurma cezası verilemeyecek. RTÜK, yükümlülüklerini yerine getirmeyen ve yayın ilkelerine aykırı davranan yayın kuruluşlarını önce uyaracak ve aynı yayın kuşağında özür dilenmesini isteyecek. Aykırılığın tekrarı halinde söz konusu programın yayını durdurulacak. Yayın kuruluşunun ihlale devam etmesi durumunda ise para cezası verecek. Bir yılda üç kez aynı ihlalin olması halinde de yayın durdurma cezası verilecek.

* Yasa ile bilişim teknolojileri ve internet ortamında sayfa açılması veya elektronik gazete, elektronik bülten yoluyla yayınlanan her türlü yazı, resim, işaret, sesli veya sessiz görüntü, ileti ve benzerleri de basın yoluyla işlenen suçlar kapsamına alındı.

* RTÜK Yasası ile birlikte Basın Yasası'nda yapılan değişiklikle yazılı basına verilebilecek para cezaları da fahiş oranda arttırıldı. Buna göre, basın yoluyla işlenen suçlarda uygulanacak en düşük para cezası 10 milyar lira, en yüksek para cezası da 150 milyar lira olacak. Basın Yasası'nın "Yalan haber, hakaret ve benzeri fiillere" ilişkin hükümleri bilişim teknolojileri ve internet ortamında da uygulanacak. Yasa, internet sitelerinin "yayınlanan sayfalarından her gün cumhuriyet savcılıklarına örnek gönderilmesi" koşulunu getiriyor.

RTÜK Yasası'nı tekrar Meclise iade etme hakkı olmayan Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer 20 Mayıs günü yasayı onayladı. RTÜK Yasası 21 Mayıs günü 4756 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Basın Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" başlığıyla Resmi Gazete'de yayınlandı.

Cumhurbaşkanı Sezer 22 Mayıs günü 4756 Sayılı Yasanın "bazı maddelerinin iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemiyle" Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu. Sezer, başvuru dilekçesinde özetle şu konulara dikkat çekti:

"Yasada yayın ilkeleri arasında sayılan "korku salacak yayın yapılmaması" ve "yayınların karamsarlık, umutsuzluk eğilimlerini körükleyici nitelikte olmaması", Anayasanın 38. maddesinde yer alan "kanunsuz suç ve ceza olmayacağı" ilkesine aykırıdır.

RTÜK'ün 5 üyesinin TBMM tarafından seçilmesine ilişkin madde, TBMM'nin Anayasanın 87. maddesinde sayılan görevleri arasında yer almamaktadır.

Yayın kuruluşlarına karşı açılacak davalarda tazminatın alt sınırının yasa ile belirlenmiş olması yargıcin takdir hakkını sınırlandırmaktadır. Kişinin, kişilik değerlerine saldırıyla oluşacak zarar tutarının yasa ile belirlenmesi, sorumluluk konusunu düzenleyen hukukun temel kurallarıyla bağdaşmamaktadır.

Yasa ile sahip oldukları televizyon kanalları ya da radyoların yıllık ortalama izlenme ve dinlenme oranı yüzde 20'yi geçmemek koşuluyla bir gerçek ya da tüzelkişi ya da sermaye grubuna, bir ya da birden fazla televizyon ya da radyo kuruluşunun tümüne ya da bir kısmına sahip olabilmek; televizyon ya da radyo kuruluşu sahiplerine kamu ihalelerine girebilme ve menkul kıymetler borsalarında işlem yapabilmek olanağı sağlanmaktadır. Yasa, özellikle büyük sermaye gruplarının radyo ve televizyon alanında tekelleşmelerine yol açacak içeriktedir. Sermayenin belli kişi ya da grupların elinde toplanmış olduğu gerçeği, bu kişi ya da grubun, çok sayıda televizyon ve radyoyu sahiplenebilme olanağı ve ölçsüz para cezaları uygulaması ile tekelin oluşması kaçınılmaz olacaktır. Anayasanın 167. maddesinde, devletin, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemesi için önlem alacağı, piyasalarda

tekelleşmeyi önleyeceği belirtilmiştir. Bu kural ile tekelleşme ve kartelleşme yasaklanmakla kalmamış, devlete de bunu engelleyici önlemleri alma görevi verilmiştir. Düzenlemeler, tekelleşme ve kartelleşmeyi önlemek bir yana, dolaylı olarak olanaklı kılacak niteliktedir. Televizyon ya da radyo kuruluşunun yıllık ortalama izlenme oranının yüzde 20'yi geçmesi durumuna bağlı olarak bir sınırlama getirilmiştir. Ancak, yüzde 20'lik oran uygulamada ulaşılmaması çok güç bir orandır. Yapılan araştırmalar, Türkiye'de en yüksek izlenme oranının yüzde 14-16 dolayında olduğunu ve bu orana yalnızca bir yayın kuruluşunun ulaştığını ortaya koymaktadır. Ölçüleme güçlükleri de gözönüne alınırsa getirilen sınırın uygulanabilir olmadığı açıktır. Bu sınırlamanın tekelleşme ve kartelleşmeyi önlemesi olanaklı görülmemektedir. Tekelleşen medya, bir yandan ekonomik alanda haksızlık yaratabilecek bir güce ulaşırken haber alma özgürlüğünü de kısıtlayabilecektir.

Basın özgürlüğü, kamu güçleri karşısında olduğu kadar özel güçlere karşı da korunmalıdır. Düzenleme, medya gücü kullanılarak ihalelerde haksız rekabete, borsada çeşitli işlem oyunları yapılmasına neden olabilecektir. Devletle ticari ilişkilere giren medya sahiplerinin, siyasal iktidar lehine yayın yaparak ya da tam tersine baskı oluşturarak kamu ihalelerini alma avantajını sağlayabileceği kuşkusuz, yukarıdaki ilkenin korunmasının ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Medyanın kamuoyunu etkileme gücü, dolayısıyla bu gücün kötüye kullanılması olasılığının yüksekliği, Batılı ülkelerde medya sahipliğinin diğer iş alanlarından ayrılmasına, bu ayrımı sağlayacak önlemler alınmasına neden olmuştur. Devletin bu gücü dengeleyecek önlemleri alması, kamu yararı ve düzenini sağlamanın gereğidir. Eski yasadaki özel radyo ya da televizyon kuruluşlarında belli oranın üzerinde pay sahibi olanların kamu ihalelerine girebilme ve menkul kıymetler borsalarında işlem yapabilmesine ilişkin yasağın korunması gerekirken tümüyle kaldırılmış olması, yasaların kamu yararı amacıyla çıkarılması gerektiği ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

Üst kurulun yayın kuruluşlarına vereceği uyarının içeriği konusunda bir açıklık, özür dilemenin ayrıntıları yoktur. Bu belirsizlik, uygulanan yaptırımın onur kırıcı ve teşhir edici bir özellik taşımasına neden olabilecektir. Aykırılığın yinelenmesi halinde ulusal düzeyde yayın yapan kuruluşlara 125-250 milyar lira arasında; bölgesel, yerel ya da kablo ortamından yayın yapan kuruluşlara, kapsadığı yayın alanındaki il ve ilçe nüfusuna göre 60-100, 30-60, 20-40 ve 5-10 milyar lira arasında idari para cezası uygulanabilecektir. Ceza tutarları çok yüksektir. Basın Yasası'ndaki para cezalarının hiçbir yaptırım gücünün kalmadığı bir gerçektir. Ancak, yapılan değişikliklerle cezaların çok büyük oranlarda yükseltilerek ödenemez duruma getirilmesi de hukuken savunulamaz. Hukukumuzda, hiçbir dönemde bu tür suçlar için böylesine ağır para cezaları öngörülmemiştir."

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in ardından, 24 Mayıs günü, 119 milletvekili de 4756 sayılı yasanın bazı maddelerinin iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu. İptal davasını ana muhalefet partisi sıfatıyla SP açtı. Başvuruyu, AKP'den 53, SP'den 46, MHP'den 4, TDP'den 3, DSP'den 2, bağımsızlardan 11 milletvekili imzaladı. SP Grup Başkanvekili Yasin Hatipoğlu, kendi davalarıyla Sezer'in açtığı dava arasında bazı maddeler yönünden farklılık olduğunu söyledi. Hatipoğlu, RTÜK Yasası'nın, Anayasa'nın başlangıç bölümü ile özgürlükleri düzenleyen maddelerine aykırı olduğunu ileri sürerek yasanın 13 maddesinin iptal edilmesini istediklerini bildirdi.

Anayasa Mahkemesi, 28 Mayıs günü yaptığı toplantıda RTÜK Yasası aleyhine yapılan her iki başvuruyu da esastan incelemeye karar verdi. Mahkeme davanın "yürürlüğün durdurulması" istemli ilk aşamasını 12 Haziran günü karara bağladı.

Anayasa Mahkemesi Başkanvekili Haşım Kılıç'ın verdiği bilgiye göre yürürlüğün durdurulması kararı verilen maddeler şöyle:

"RTÜK üyelerinden beşinin TBMM tarafından seçimine ilişkin geçici madde,

-Yayın kuruluşlarına açılacak davalarda hükmedilecek tazminatın alt sınırını 10 milyar lira olarak belirleyen madde,

-İzlenme oranı yüzde 20'yi geçen yayın kuruluşlarında kişi ya da şirketlerin payının yüzde 50'yi geçemeyeceğini öngören 29. maddenin (d) ve (e) bentleri,

-Basın Yasası'nda basın yoluyla işlenen suçlarda verilecek tazminat miktarının alt sınırını 10 milyar lira olarak belirleyen madde.

-Anayasa Mahkemesi'nin Cumhurbaşkanı Sezer'in yönelttiği yürürlüğün durdurulması talebini reddettiği maddeler ise şunlar:

-Yasanın yayın ilkelerini düzenleyen maddede yer alan "...korku salacak yayın yapılmaması", "karamsarlık, umutsuzluk" ifadeleri,

-Yasanın "Uyarı, durdurma para cezası ve iptal" başlığını taşıyan 33. maddesini değiştiren hükmün birinci ve ikinci fıkraları,

-Basın Yasası'nın öngördüğü yayınlarda istenilen hususları göstermeyenler 10 milyar liradan 50 milyar liraya kadar; bu hususları gerçeğe aykırı gösterenler ile sorumlularının belirlenmesini veya mahkeme kararlarının uygulanmasını güçleştirecek şekilde değiştirenler 30 milyar liradan 90 milyar liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilmesini öngören madde,

-Yasa ile Basın Yasası'ndaki çeşitli fiillere verilecek para cezalarını arttıran düzenleme. Buna göre cevap ve

düzeltilmede koşullara uyulmaması halinde 3 milyar liradan 5 milyar liraya; hâkim kararına karşın düzeltmenin yayımlanması halinde 10 milyar liradan 20 milyar liraya; hâkimin yeniden yayımlanması kararıyla ikinci kez verilen düzeltmede yine koşullara uyulmaması halinde de 50 milyar liradan 150 milyar liraya kadar para cezası verilebilecek.

-Basın Yasası'nın "yalan haber, hakaret ve benzeri" fiillerden doğacak maddi ve manevi zararlarla ilgili hükümleri, bilişim teknolojileri ve internet ortamında da uygulanacak.

Anayasa Mahkemesi, RTÜK Yasası'nın bazı maddelerinin iptali istemiyle 119 milletvekili tarafından yapılan başvuruyu da 27 Haziran günü sonuçlandırdı. Anayasa Mahkemesi Başkanvekili Haşim Kılıç, daha önce Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in başvurusunda yürütmeyi durdurma kararı verildiği için milletvekillerinin başvurusunda yeniden karar verilmediğini söyledi.

RTÜK Yasası'nın bazı maddelerinin iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvurulara Haziran ayında üçüncü bir başvuru eklendi. MHP, AKP, SP, TDP, BBP ve bağımsızlardan toplam 111 milletvekili, RTÜK Yasası'nın 2 maddesinin bazı hükümlerinin iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemiyle Anayasa Mahkemesi'nde dava açtı.

Dava dilekçesini 17 Haziran günü Anayasa Mahkemesi'ne veren AKP Grup Başkanvekili Mehmet Ali Şahin, yasanın "Yayın İlkeleri" başlıklı 2. maddesinin (b) bendinde yer alan ".veya toplumda nefret duyguları uyandıran" ibaresi ile (r) bendinde yer alan "Televizyonda bölünür ekran yoluyla ana program ile ilgili veya ilgisiz bilgiler veren konuları işleyen yayınların yapılmaması" cümlesinin ve "Uyarı, para cezası, durdurma ve iptal" başlıklı 16. maddesinin 5. fıkrasında yapılan değişikliğin iptalini istediklerini bildirdi. 5. fıkra şöyle:

"Türkiye Cumhuriyet Devleti'nin varlık ve bağımsızlığına, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılaplarına aykırı yayın yapılmaması, toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara izin verilmemesi ve yayınların, gerek yayın organı, gerekse hisse sahipleri ve üçüncü derece dahil olmak üzere üçüncü dereceye kadar kan ve sıhri hısımları veya bir başka gerçek veya tüzel kişinin haksız çıkarları doğrultusunda kullanılmaması ilkelerine aykırı yayın yapılması halinde uyarı yapılmaz ve yayın kuruluşunun yayını bir ay durdurulur. İhlalin tekrarı halinde yayın süresiz olarak durdurulur ve yayın lisans izni iptal edilir."

Ancak Anayasa Mahkemesi bu başvuruyu 25 Haziran günü "gerekçe eksikliği" bulunduğu gerekçesiyle incelemeye almadan iade etti.

RTÜK Yasası'na Karşı Tepkiler

RTÜK Yasası'nın TBMM Genel Kurulu'nun gündeminde olduğu günlerde çok sayıda basın yayın meslek örgütü ve sivil demokratik kuruluş yasa aleyhine eylemler düzenledi.

Emek Platformu, Yerel Televizyonlar Birliği, ÇGD İstanbul Şubesi, Radyo-TV Çalışanları Birliği Öncü Girişimi, Anadolu Yayıncılar Birliği, Atatürkçü Düşünce Derneği, Türkiye Bilişim Vakfı, Bağımsız Kamu Görevlileri Sendikası Konfederasyonu, Müstakil Tüketiciler Birliği ve Ankara Tabipler Odası 13 Mayıs günü ortak bir açıklama yaparak, tüm yurttaşları RTÜK Yasası'nın görüşüleceği oturuma çağırdılar. Bunun üzerine ertesi gün Meclis'in Dikmen kapısı önünde toplanan sendika, meslek örgütü ve sivil toplum örgütü üyeleri "RTÜK Yasası'nın ülkenin yararına olmadığını" belirterek bir basın açıklaması yapmak istediler. Ancak Basın açıklamasına izin verilmedi.

ÇGD İstanbul Şubesi 14 Mayıs düzenlediği bir toplantıyla, RTÜK yasa tasarısını protesto etti. Toplantıyı siyahlar giyerek ve ağızlarını siyah bantla kapatarak gerçekleştiren üyeler "RTÜK yasasına hayır" yazılı döviz taşıdı. ÇGD İstanbul Şube Başkanı Barış Yarkadaş, TBMM gündeminde bulunan RTÜK yasa tasarısının yasallaşmasıyla basın özgürlüğünün tamamen yok olacağı endişesini taşıdıklarını ifade etti. Tasarının çağdışı olduğunu belirten Yarkadaş, milletvekillerini, yasayı veto ederek TBMM'ye geri gönderen Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in dikkat çektiği noktaları tekrar gözden geçirmeye çağırdı.

Eskişehir'de günlük olarak yayımlanan Akhaber gazetesi de RTÜK Yasası'nı protesto etmek amacıyla 14 Mayıs günü 1. sayfasını kararttı. Gazetenin 1. sayfası siyah zemin olarak yayımlanırken, sayfanın alt kısmın şu ifadelerle yer verildi: "Hâkimiyetin kayıtsız şartsız millete ait olduğunu zannettiğimiz Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bugün görüşülecek olan ve milletin gerçek temsilcisi Anadolu basınının sesini kısmayı, ulusal ve uluslararası tekelere hizmet etmeyi amaçlayan RTÜK Yasası'na oy verecek olan milletvekillerini şiddetle protesto ediyoruz."

RTÜK Yasası bazı uluslararası medya kuruluşları tarafından da tepkiyle karşılandı. Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (FIJ), TBMM Başkanı Ömer İzgi, Başbakan Bülent Ecevit, basından sorumlu Devlet Bakanı Yılmaz Karakoyunlu ve milletvekillerine birer mesaj göndererek, RTÜK ve Basın Kanunu'nda değişiklikler öngören 4676 sayılı yasanın geri çekilmesi talebinde bulundu. Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın (TGS) konuya ilişkin açıklamasında, FIJ Birinci Başkan Yardımcısı ve Avrupa Gazeteciler Federasyonu (EFJ) Başkanı Gusttler Glattfelder tarafından gönderilen mesajda, 4676 sayılı yasanın 14 Mayıs 2002 Salı günü TBMM'de görüşülecek olmasından duyulan "derin kaygılara" işaret edildiği ve "Sizden, bu yasadın

vazgeçilmesi talebimizi desteklemenizi istiyoruz” denildiği bildirildi.

Almanya’da yayınlanan “Frankfurter Rundschau” gazetesinin 8 Mayıs günü yayınlanan sayısında RTÜK Yasası’na ilişkin geniş bir haber yer aldı. “Türkiye’de geniş bir kitlenin protestosuyla karşı karşıya olan yasanın medyada tekelleşmeyi arttıracığı ve bununda bazı medya baronlarının gelecekte kamuoyunun görüşlerini kendi istekleri doğrultusunda manipüle edebileceklerine yol açacağı endişesi yarattığı” ifade edilen haberde ayrıca şu görüşlere yer verildi:

“Yeni yasadan en fazla çıkar sağlayacak kişi, şüphesiz, en büyük Türk medya holdinginin sahibi Aydın Doğan olacak. 66 yaşındaki Doğan’ın imparatorluğuna, sekiz tane günlük gazete, iki TV kanalı ve çok sayıda magazin dergisi dahil. Bunun dışında, satışta sunulan Türk yayınlarının yüzde 95’i de Doğan’ın kontrolü altında. Tabii ki Doğan, yeni yasanın çıkması için en fazla girişimde bulunanların başında geliyor. Medya holdinginde çalışan redaktörler ve köşe yazarları için bu konu bir tabu. Hürriyet, Milliyet ve Radikal’in okurları da yasa tasarısıyla ilgili karşıt görüşler konusunda, aynen CNN Türk seyircileri kadar az bilgilendiriliyorlar. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, daha bir yıl öncesinden yasayı onaylamayı reddetmişti. Anayasa eski hakimi, 36 maddeden 17’sinde eksiklik tespit etmişti. Cumhurbaşkanı’nın yasanın, kamuoyunun çıkarına hizmet etmediği ve geleneksel demokrasi, temel haklar, özgürlükler, yasalar ve anayasa ile bağdaşmadığı gerekçelerini dikkate almayan hükümet, yasa tasarısını ikinci bir kez Meclis’ten geçirmek istiyor. Şayet yasa Meclis’ten ikinci kez geçerse, Sezer, yasayı imzalamak zorunda kalacak.”

Medya’da RTÜK Yasası ve Tekelleşme Tartışması

Hürriyet gazetesi Genel Yayın yönetmeni Ertuğrul Özkök, 5 Mayıs günü yayınlanan “Karanlıklar prensleri, sizi bekliyorum” başlıklı köşe yazısında RTÜK Yasası’nı savunarak “yasaya karşı çıkanların kara para aklama telaşı içine giren dinci partiler” ile “onlara uyan bir medya cemaati” olduğunu iddia etti.

Özkök, “BURADAN, bu köşeden RTÜK Kanunu’ndaki değişikliğe karşı çıkan herkese meydan okuyorum. Günlerdir bizlere durmadan küfreden herkesi sanal bir düelloya davet ediyorum” diyerek başladığı yazısında şöyle devam etti:

“Diyorlar ki, RTÜK Kanunu değişip, sahipler belli olursa, Türkiye’de televizyon alanında tekelleşme olur. Bu iddia sahiplerine buradan sesleniyorum. Ve bütün mesleki kariyerimi ortaya koyarak kendilerini toplum önünde bir iddiaya davet ediyorum. Bu kanun değiştikten sonra, mevcut sahipliği yapısında çok köklü değişiklikler meydana gelir ve ülkede bizimki de dahil, herhangi bir medya grubu televizyon tekeli kurarsa, gazeteciliği bırakıyorum. Gazeteciliği bırakıyor ve kamuoyu önüne çıkıp, herkesten özür diliyorum. Evet iddiam bu kadar basit ve açık. Ama’sı, şartı, şurtu yok.

Şimdi günlerdir bize hakaret eden, Meclis’te bu sahtekârlık kanununu değiştirmeye çalışan milletvekillerine etmedik hakaret bırakmayan dinci partilerin milletvekillerine ve onlarla aynı sırada saf tutan ‘medya cemaatine’ sesleniyorum. Bu kanun değişir ve bu kanallar aynen devam eder, televizyon alanında bir tekelleşme meydana gelmezse sizler ne yapacaksınız? Durmadan yalan söylediyiniz halktan, Meclis’te hakaret ettiğiniz milletvekillerinden, durmadan küfür ettiğiniz bizlerden özür dileyecek misiniz? ... Ben diyorum ki, asıl tekelleşme bu naylon patron sahtekârlığı sayesinde gerçekleşir. Yeni kanun tam aksine tekelleşmeyi önler. O cemaat diyor ki, hayır bu kanun değişirse tekelleşme olur. ..Birtakım karanlık güç odakları, nereden sağladıkları belli olmayan paralarla kurdukları televizyon kanallarını, devletin, maliyenin ve halkın denetiminden kaçırmak için muazzam bir mücadele veriyor. ... Korktukları bir şey var. O televizyonlara destek veren tarikatların ve kara paranın yüzündeki maske düşecek diye paniktedir.”

Özkök’ün, düello çağrısına Cumhuriyet gazetesi yazarı Aydın Engin, 9 Mayıs günü şöyle yanıt verdi.

“Medyada Tekelleşme mi Olacak?

Bir türlü çıkarılmayan; ya Çankaya’dan dönen, ya Meclis’te laf, hatta yumruk düelloları arasında ertelenen RTÜK yasa tasarısı medyada ‘sıkı’ tartışmaları tetikledi.

Tasarıya TBMM’de karşı çıkanlar ağırlıklı olarak AKP ve SP milletvekilleri. Bir de adeta tek tabanca savaşı DSP milletvekili Uluç Gürkan. DYP’liler ise tasarıya ‘karşıymış gibi’ yaparak ve aslında karşı çıkmayarak ‘parlamentoculuk’ oynamayı yeğliyorlar.

Meclis’teki tartışmaların ağırlık noktası Anadolu medyası denen yerel televizyon ve radyoların tasarıda öngörülen ceza yaptırımları sonunda ya para cezalarını ödeyemeyip batacağı ya da yayın iznini (lisans) yitirip silineceği noktasında yoğunlaştı.

Meclis’teki tartışmalarda tasarıya adlı adınca ‘Aydın Doğan Yasası’ dendi. Milliyet patronluğuyla medyaya girip sonunda bir medya imparatorluğuna (Hürriyet, Milliyet, Radikal, Fanatik, Tempo, Kanal D, CNN Türk, Radyo Foreks, Radyo D, E Kolay Net, Doğan Haber Ajansı, Turkish Daily News) tırmanan Aydın Doğan’ın, yasa tasarısı için hükümet koalisyonunu “ayarladığı” ve RTÜK yasasında, medyanın bütün dallarından enerji dağıtımına, finans sermayesinin bankacılık, sigorta gibi ana dallarından perakende pazarlama ağına (Hürpa, Milpa vb.) kadar uzanan holdingine ayak bağı olan maddelerin ayıklanmasını dayattığı ileri sürülüyor.

..Eleştirilerin odak noktasında Doğan Medya Grubu olunca, gözler de ister istemez Doğan Medya Grubu’nda çalışan gazetecilere dikildi. Gruptaki ağır toplar uzun süre sustular. Ancak “Niye susuyorsunuz” ya da “Madem dürüst gazetecilersiniz RTÜK yasasını da yazsanıza” yollu baskılar yoğunlaşınca “en ağır top”

Ertuğrul Özkök kaleme sarıldı. Hürriyet'te üst üste iki yazı yazdı.

Yazdıklarının özü özeti şu:

Bir: RTÜK yasası çıkarsa, bugün sahiplerinin kim olduğu bilinmeyen televizyonların gerçek sahipleri ortaya çıkacak. Medyaya aktarılan paraların "kara para" mı, "ak para" mı olduğu anlaşılacak.

İki: Medyada tekelleşme filan olmaz. Çünkü hiçbir enayi kalkıp sürekli zarar eden, hiçbir ticari değeri olmayan, salt siyasal baskı ve ideolojik propaganda için yaşatılan yerel ya da görsel medyanın ikinci liginde oynayan ulusal televizyon kanallarını satın almaz.

...Biliyorum, kimileriniz şaşırarak; kimileri "Sen de mi Aydın Engin" filan diyecek ama, ben de aynen böyle düşünüyorum.

Bir kere medya patronlarının kim olduğunu, kimin hangi medya kuruluşunda pay sahibi olduğunu, payının yüzde kaç olduğunu filan bilmek iyidir.

Hem o parayı nereden bulup da medyaya yatırdığını öğrenmek kolaylaşır hem de sahibi olduğu medya kuruluşunun yayınlarını izleyerek o patronun (ya da patronların) neden hiç de kârlı olmayan bu işe para yatırdığını anlamak kolaylaşır.

Ama daha da önemlisi hem de çok çok önemlisi şu: 'Yeni RTÜK yasası çıkarsa medyada tekelleşme olacak' deniyor.

Bence bunu diyenler, bunu savunanlar ya bilerek hedef sapıtıyorlar ya da herhangi bir ekenomipolitik el kitabında bulabilecekleri 'Tekel nedir; tekellilik nedir; ne

zaman tekelleşmeden söz edilebilir' sorularının yanıtını bilmiyorlar.

Hayııııııı, Marksist terminolojideki 'tekelleşme, tekeli sermaye' terim ve kavramlarından filan söz etmiyorum. Düpedüz klasik ekonominin tekelleşme (=monopolisation) teriminden yola çıkıyorum.

En yalın tanımıyla tekelleşme ekonominin bir ya da birkaç dalında, bir ya da birkaç sermaye grubunun fiyatları ve kaliteyi denetleyebilecekleri, belirleyip dayatabilecekleri bir güce ulaşmalarına denir.

Umarım yukarıdaki son paragrafı okuduktan sonra 'Eeee, sonra ve yani' gibi tuhaf sorular yöneltmemişsinizdir.

O paragrafın tek anlamı var:

Türkiye'de medya zaten tekelleşmiştir!

Hem de epeydir bu böyle.

İki grup (Doğan ve Bilgin Grubu) yazılı medyanın yüzde 75'ini ellerinde tutuyorlar. Üstelik bunlardan Bilgin Grubu 'Etibank serüveni'nin ardından tökezledi, kan kaybetti, maaşları bile ödeyemez duruma düştü, (henüz doğrulatamadığımız söylentilere göre) paylaşıldı, yani meydana hemen hemen tümüyle Doğan grubuna terk etti.

Görsel ve işitsel medyada da durum farklı değil. Medyanın dağıtım dalı ise neredeyse yüzde 100 Doğan Grubu'nun elinde.

Peki bundan daha çok tekelleşme nasıl olacak?"

TOPLANTI VE GÖSTERİ ÖZGÜRLÜĞÜ

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girme hedefleri doğrultusunda yıl içinde TBMM'de kabul edilen "uyum yasaları" kapsamında toplantı ve gösteri özgürlüğünün kullanılmasında önemli açılımlar sağlandı. Bu çerçevede yapılan düzenlemeler ile dernek, sendika ve meslek kuruluşlarının amaçları dışında da toplantı ve gösteri yürüyüşü yapabilmelerinin önü açılırken, toplantı düzenleme yaşı da 21'den 18'e indirildi. Yabancıların da, İçişleri Bakanlığı'nın izniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyebilmesinin önünü açan yasal düzenleme ile yabancıların vali veya kaymakamların izniyle düzenlenmiş toplantılarda konuşabilmesi olanaklı hale geldi. Değişiklikler kapsamında toplantı ve gösteri yürüyüşlerini haber verme süresi de 72 saatten 48 saate indirildi. Bu arada Toplantı ve Yürüyüşleri Yasası'ndaki il veya ilçelerde toplantıların "yasaklanmasına" ilişkin hüküm de "ertelenmesine" şeklinde değiştirildi. (Bkz. Ek 2)

Tüm bu yasal düzenlemelere karşın güvenlik güçlerinin toplantı ve gösteri ya da çeşitli diğer etkinlik düzenleyen ya da katılan sivil toplum örgütlerine ve üyelerine yönelik baskılarında herhangi bir değişiklik olmadı. 8 Mart, 21 Mart, 1 Mayıs, 1 Eylül gibi Türkiye çapında kitlesel eylem ve miting düzenlenen özel günlerde binlerce kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanların birçoğu hakkında "izinsiz gösteri düzenlenmesi" ve "yasadışı örgüte yardım" iddialarıyla davalar açıldı.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü

8 Mart Dünya Kadınlar Günü nedeniyle 30 kadın kuruluşu ve Çankaya Belediyesi'nin işbirliğiyle Yüksel caddesinde düzenlenmesi planlanan şenliğe Ankara Valiliği izin vermedi. Çankaya Belediyesi'nin Ankara Valiliği'nin yasaklama kararından önce şenlik başvurusunu geri çektiği bildirildi.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü nedeniyle Mersin Kadın Platformu tarafından düzenlenmesi planlanan mitinge de İçel Valiliği tarafından izin verilmedi. Kararın "8 Mart günü Valilik tarafından etkinlik düzenleneceği" gerekçesiyle alındığı bildirildi. Bu kararın ardından Mersin Kadın Platformu'nun 8 Mart günü düzenlediği basın açıklaması ise polislerin kadınların yürüyüşünü engellemesi nedeniyle Eğitim-Sen Mersin Şubesi önünde yapıldı.

HADEP Diyarbakır İl Örgütü, Merkez ilçe, Silvan, Dicle ve Ergani ilçeleri ile Kayapınar belde örgütleri 7 Mart günü polisler tarafından basıldı. Baskınların 8 Mart Dünya Kadınlar Günü nedeniyle hazırlanan bildirimlerin izinsiz dağıtıldığı gerekçesiyle düzenlendiği bildirildi.

Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde Dünya Kadınlar Günü için çalışma yürüten HADEP Kadın Kolları Başkanı Sadiye Süer ile Emine Özer, Hanım Tanrıverdi, Nesibe Uygun, Ayten Kılıç ve Dilek Özdaş adlı kadınlar gözaltına alındı.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde Van'ın Hacıbekir mahallesinde düzenlenen gösteride açılan ateş sonucu üç çocuk yaralandı. Edinilen bilgiye göre, gösteriye gitmek için saat 20.30 sıralarında korucuların evlerinin bulunduğu Uğurlu 1. sokaktan geçen yaklaşık 200 kişilik gruba dört evden ateş açıldı. Gürpınar ve Çatak ilçelerinde görev yapan korucuların açtığı ileri sürülen ateş sonucunda Abdullah Abi (16) adlı çocuk sırtından, adları öğrenilemeyen iki çocuk da kol ve başlarından hafif yaralandı. Hastaneye kaldırılan Abdullah Abi, 9 Mart günü taburcu edildi. Abdullah Abi'nin babası Mehmet Abi olayla ilgili olarak şunları söyledi:

"Oğlum polislere verdiği ifadede Uğurlu 1. sokakta Kenan, Zübeyir, İsmail, Rifat ve Hikmet adlı korucuların evlerinden kendilerine ateş açıldığını söyledi. Polisler gereken tutanakları tuttular. Ben de karakolda ateş açanlardan davacı olduğumu söyledim. Savcılığa da suç duyurusunda bulunacağım. Bunların görev yerleri Gürpınar, silahları yastıklarının altında hazır bekliyor. Geçen yıl da Newroz kutlamaları nedeniyle ateş yakan çocuklara ateş açtılar."

9 Mart günü gözaltına alınan Zübeyir adlı korucunun Van Emniyet Müdürlüğü'nde Abdullah Abi ile yüzleştirildiği, Abi'nin korucuyu teşhis ettiği öğrenildi.

Gaziantep'te Emekçi Kadınlar Birliği'nin bildirimlerini dağıtan Soner Çiçek ve Burhan Ayhan 3 Mart günü, Hüseyin Berk ve soyadı öğrenilemeyen Cihan adlı kişi 4 Mart günü gözaltına alındı. 4 kişinin gözaltında işkence gördüğü bildirildi. Soner Çiçek 7 Mart günü "MLKP üyesi olduğu" iddiasıyla tutuklandı.

Gebze Emekçi Kadınlar Platformu tarafından Cumhuriyet meydanında düzenlenen basın açıklamasından sonra HADEP İlçe Örgütü binasına dönen 30 kadın gözaltına alındı. Gebze'nin Dilovası beldesinde de 7 Mart günü çok sayıda kadının

gözümlenmesine bildirildi. Gözümlenmesine alınan 70 kadar HADEP'li kadın 10 Mart günü serbest bırakıldı.

İstanbul'da düzenlenen mitingde ise Berna Aktaş ve Ayşe Akar adlı kadınlar "sarı-kırmızı-yeşil renklerde fular taktıkları" için gözümlenmesine alındı.

8 Mart günü Tunceli'de yapılan basın açıklaması ile ilgili olarak Malatya DGM Savcılığı Mayıs ayı içinde EMEP Tunceli İl Başkanı Salih Gündoğan ve 25 kişi hakkında dava açtı. İddianamede, "Basın açıklamasında atılan sloganlarla PKK tarafından başlatılan Kürtçe eğitim kampanyasının desteklendiği" öne sürülerek, sanıkların "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla cezalandırılması istendi.

Newroz Kutlamaları

Hükümetin Newroz'un Türk bayramı "Nevruz" olarak kutlanması yönündeki çabalarında 2002 yılında da bir değişiklik olmadı. Newroz öncesinde yoğun baskıların yaşandığı bu dönemde 21 Mart öncesi başlayan etkinlikler engellendi, birçok kentte kutlamalara izin verilmedi. HADEP'ten yapılan açıklamaya göre özellikle Şırnak, Van, İstanbul, Mersin ve Tarsus'ta olmak üzere Newroz öncesinde düzenlenen ev baskınlarında aralarında HADEP yönetici ve üyelerinin de bulunduğu yüzlerce kişi gözümlenmesine alındı. Balıkesir, Bitlis, Edirne, Çanakkale, İçel, İstanbul, Kars, Kahramanmaraş, Şırnak, Yalova, Iğdır, Erzurum, Kırşehir, Sakarya, Kayseri, Muğla ve Gebze'de (Kocaeli) Newroz kutlamaları için yapılan başvurular geri çevrildi. Mersin'de Newroz Bayramı kutlamaları için yapılan başvuru, Valilik tarafından "etkinliğin tamamen HADEP tarafından düzenlendiği ve aynı saatlerde resmi kutlamalar yapılacağı" gerekçesiyle reddedildi. Şırnak'ın Silopi ilçesinde de Kaymakamlık tarafından tertip komitesine iletilen yasak kararında "Kentteki yurttaşların gelenek ve göreneklerinde Nevruz kutlaması gibi bir gün ve böyle bir talep bulunmuyor" denildi.

Van'da 10 Mart gecesi düzenlenen ev baskınlarında İHD Van Şube yöneticisi Hüseyin Ayaz, HADEP Genel Merkez Gençlik Kolları Yöneticisi M. Salih Akdoğan, HADEP Van Gençlik Kolları Başkanı Azim Yacan, Özgür Halk dergisi çalışanı Mehmet Göktaş ile Metin Abi, Ferhat Sir, Lokman Gezgin, Naime Koçak ve İsmail Aşkan adlı HADEP üyeleri gözümlenmesine alındı. Gözümlenmesine alınanlardan Mehmet Göktaş dışındakiler 15 Mart günü Van DGM tarafından tutuklandı.

17 Mart günü Batman'da çocukların yaptıkları kutlamalara müdahale eden polis, çocukları döverek dağıttı.

Newroz öncesinde 17 ve 18 Mart günlerinde İstanbul'daki kutlamalara polisler müdahale etti. Bahçelievler Kocasınan'da ateş yakarak halay çeken gruba müdahale eden polisler 35 kişiyi gözümlenmesine aldı. İstanbul Gaziosmanpaşa Karayolları mahallesinde düzenlenen kutlama sırasında fotoğraf çeken bir İngiliz gazeteci de gözümlenmesine alındı.

Adana'nın Seyhan ilçesinde 18 Mart günü düzenlenen kutlamayı göz yaşartıcı bomba atarak dağıtan polisler bir kişiyi gözümlenmesine aldı.

18 Mart günü İzmir'in Kadifekale semtinde düzenlenen gösterinin ardından adları öğrenilemeyen 5 çocuk gözümlenmesine alındı.

Mersin'in Yenihal mahallesinde 19 Mart gecesi düzenlenen Newroz kutlamalarında da olay çıktı. Göstericilerle polisler arasında çıkan taşlı sopalı kavgada çok sayıda kişi yaralandı.

HADEP İstanbul ilçe örgütleri, 20 Mart günü İstanbul DGM'nin talimatıyla arandı. Newroz'a ilişkin afiş ve bildirilere el konulan aramalarda Sultanbeyli ilçe örgütünde 19, Pendik'te 1, Kağıthane'de 3, Eminönü'nde 6, Avclar'da da 9 HADEP üyesi gözümlenmesine alındı.

Şırnak'ın Silopi ilçesinde Newroz Tertip Komitesi üyeleri İsmet Tokay, Lezgin Şakir, Süleyman Ezen ve Celil Kırıl 20 Mart günü evlerine düzenlenen baskında gözümlenmesine alındı. Cizre ilçesinde de HADEP İlçe Örgütü yöneticisi Muhsin Gasır ile Zübeyir Zeybek ve Ramazan Demir gözümlenmesine alındı.

Şırnak ve ilçelerinde Newroz öncesinde aralarında HADEP Parti Meclisi üyesi Cemil Aydoğan ve HADEP Cizre İlçe Başkanı Mehmet Dilsiz'in de bulunduğu 30 kadar HADEP üye ve yöneticisinin gözümlenmesine alındığı bildirildi.

21 Mart Newroz Bayramı, kutlamaların yasaklandığı İstanbul ve Mersin'de olaylı geçti. Valiliğin etkinliklere izin vermediği Mersin'de aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu kalabalık bir grup Güneşli mahallesinde 5021 sokaktaki semt pazarında toplandı. Polislerin grubu göz yaşartıcı bomba atarak ve havaya ateş açarak dağıtmaya çalışması üzerine taşlı sopalı çatışma çıktı. Çok sayıda kişinin polisler tarafından dövülerek yaralandığı olaylarda **Mehmet Şen** (34), polis panzeri ile duvar arasına sıkışarak öldü. **Ömer Aydın** (39) adlı kişi de olaylarda ezilme sonucu kırılan kaburga kemiğinin kalbine batması nedeniyle öldü. Önce kalp krizi sonucu öldüğü açıklanan Aydın'ın "polislerin kullandığı plastik merminin isabet etmesi sonucu kırılan kaburgasının kalbini delmesi sonucu" öldüğü öne sürüldü. Aydın'ın yaralandıktan sonra polisler tarafından evine götürüldüğü burada bir süre bekletildikten sonra hastaneye kaldırıldığı bildirildi. Aydın'ın cenazesi 22 Mart günü toprağa verildi.

Polis panzeri tarafından ezilerek öldürülen Mehmet Şen'in cenazesi ise polisler tarafından toprağa verildi. Polislerin "kitlesele cenaze töreni yapılmaması için" Şen'in ailesini tehdit ettikleri ileri sürüldü. İçişleri Bakanı Rüştü Kazım Yücelen, olayları araştırmak üzere 2 mülkiye başmüfettişi ile bir polis başmüfettişinin Mersin'e gönderildiğini bildirdi. Mersin'de gözümlenmesine alınan 230 kişiden 50'si 22 ve 23 Mart günleri serbest bırakıldı. Gözümlenmesine alınanlardan 159'u tutuklandı.

Şevket Sümer mahallesi 5980 sokaktaki semt pazarında toplanan grupla polisler arasında çıkan çatışmada da polisler tarafından ağır biçimde dövülen yüzlerce kişi yaralandı. İçel Valisi Akif Tığ, olaylarda 41 polisin de yaralandığını söyledi.

Bu arada sabah saatlerinde Mersin Gazi Mustafa Kemal Bulvarı Ahmet Taner Kışlalı üstgeçidinde devriye görevi yapan polis panzeri Adana-Mersin Karayolu'na yuvarlandı. Kazada, Ankara Emniyet Müdürlüğü'nden geçici görevle İçel'e gönderilen polis memurları Hasan Yılmaz (28) ve Çetin Ayaz (32) öldü, İçel Emniyet Müdürlüğü'nde görevli polis memuru Hilmi Yılmaz ise yaralandı.

Mersin'de Newroz Bayramı için başvuruda bulunan Tertip Komitesi üyeleri 29 Mart günü tutuklandı. Cumhuriyet Savcılığı'nın gıyabi tutuklama kararı üzerine Genel-İş Sendikası Mersin Şube Başkanı Mithat Fahlioğulları, Erdal Ulaş, HADEP İl Örgütü yöneticisi Ramazan Başaran, Suphi Aydın, HADEP Merkez İlçe Gençlik Kolları Başkanı Cafer Şimşek ve İbrahim Şahin 28 Mart günü gözaltına alındı. Tertip Komitesi üyeleri hakkındaki gıyabi tutuklama kararı 29 Mart günü vicahiye çevrildi. Tutuklama kararının "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla verildiği öğrenildi.

28 Mart günü Mersin'deki olaylarla ilgili olarak sivil toplum örgütlerinin katılımıyla düzenlenen basın açıklamasında olaylardan İçel Valisi Akif Tığ sorumlu tutuldu. İHD yöneticisi Avukat Kadir Arkan, resmi rakamlara göre 230, kendi saptamalarına göre 350 kişinin gözaltına alındığını belirterek, aralarında 12-17 yaşlarındaki 20 çocuğun da bulunduğu 158 kişinin tutuklandığını söyledi. Arkan, "Newroz'da çıkarılan olaylarda 2 polis 2 sivil olmak üzere 4 ölü var. Resmi rakamlara göre 61 polis ve 9 sivilin yaralı olduğu söylendi. Ancak hastanelerdeki abluka kaldırılmadığı için yaralı konusunda net bir sayı alamıyoruz. Ablukanın nedeni ise silahla yaralananların ortaya çıkmasını önlemek" dedi.

Mersin'de Newroz kutlama komitesi üyeleri Genel-İş Şube Başkanı Mithat Fahlioğulları, TUHAD-DER Yöneticisi Erdal Ulaş, HADEP İl Yöneticisi Ramazan Başaran, Merkez İlçe Gençlik Kolları Başkanı Cafer Şimşek ve parti üyeleri İbrahim Şahin ile Suphi Aydın hakkında "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla dava açıldı. Newroz kutlamalarına yapılan resmi başvuruların reddedildiği İstanbul'da da etkinlikler olaylı geçti. Newroz kutlamaları için sabah saatlerinde Fatih Yusufpaşa, Çapa, Şehremini, Sulukule, Aksaray, Edirnekapı, Merter, Bayrampaşa'da toplanan grupların Topkapı'ya ilerlemelerine izin verilmedi. Sulukule ve Edirnekapı'da lastik yakan gruplarla polis arasında çatışma çıktı. Panzerlerle göstericilere su sikan polisler, gaz bombası ve plastik mermi kullandı. Polise taşlarla karşılık veren çok sayıda gösterici dövülerek ve yerlerde sürüklenerek gözaltına alındı. Olaylar sırasında bir kişi ayağına isabet eden plastik mermiyle yaralandı.

Çeşitli semtlerde toplanarak Topkapı'ya doğru yürüyüşe geçen küçük gruplar da polisler tarafından dağıtıldı. Olaylar sırasında en az 21 kişi yaralandı. İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından yapılan açıklamada kutlamalarda 546 kişinin gözaltına alındığı bildirildi. Gözaltına alınanlardan 81 kişi, 22 Mart günü Zeytinburnu ve Fatih Cumhuriyet savcılıkları tarafından serbest bırakıldı.

Şirnak'ın İdil ilçesi Atakent mahallesinde de toplanan kalabalık bir grubun üzerine korucular tarafından ateş açıldı. Bunun üzerine yaşanan taşlı sopalı çatışmadan sonra çok sayıda kişi gözaltına alındı.

Antalya'da yaklaşık 10 bin kişinin katıldığı kutlamalar öncesinde polisler Newroz sözcüğünde "w" harfinin kullanılması nedeniyle davetiyeleri topladı.

Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Feyzullah Arslan, 22 Mart günü düzenlediği basın toplantısında Newroz Bayramı nedeniyle 26 izinsiz gösteri düzenlendiğini ve bu gösterilerde 1201 kişinin gözaltına alındığını söyledi. Arslan, Newroz Bayramı'nda 44 ilde 40'ı yasal, 26'sı yasadışı olmak üzere toplam 66 gösteri düzenlendiğini belirterek bu gösterilere toplam 200.364 kişinin katıldığını belirtti. Arslan, İstanbul'da 546, Bitlis'te 286, İçel'de 230, Şirnak'ta 60, Muğla'da 30, Yalova'da 22, Diyarbakır'da 17, Iğdır'da 7 ve Siirt'te 3 kişinin gözaltına alındığını bildirdi.

Newroz Bayramı'nda Bitlis'te gözaltına alınan 52 kişiden 12'si (Şiyar Akbulak, Turgay Soyugüzel, Bülent Bezirganoğlu, Serten Başboğa, Serhat Özcan, Remzi Soranlı, Kerem Eldeş, Orhan Ekinci, Abbas Gürbüz, Umut Bezirganoğlu, Caner Ülkü ve Hüseyin Ülkü) 23 Mart günü tutuklandı. 13 kişi ise tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. 24 Mart günü de Abdulsamet Aşut, Recep Araz ve Emrullah İşler adlı kişiler tutuklandı.

22 Mart günü Erzurum'a bağlı Karaçoban ilçesinde ve köylerde düzenlenen Newroz kutlamalarına müdahale eden güvenlik görevlileri 100'e yakın kişiyi gözaltına aldı.

Tarsus'ta gözaltına alınan Kutbettin Korhan, Adem Kılıç, Mehmet Güler, Muhittin Doğan, Serdar Beyazıt, Mehmet Salih Çelik, Tahsin Temel, Hasan Takır, İsmail Karuç, Latif Uluyazı, Cumali Bayram ve Nurettin Topçu da 25 Mart günü tutuklandı.

Erzurum'a bağlı Karaçoban ilçesinde ise gözaltına alınan 60 kişiden 5'i tutuklandı.

Diyarbakır'da Newroz kutlamalarında gözaltına alınan Ramazan Işık, Şahabettin Ay, Erhan Karahan ve İbrahim Bozhan 27 Mart günü "yasadışı örgüt propagandası yaptıkları" iddiasıyla tutuklandı. Batman'da gözaltına alınan 11 kişinin de serbest bırakıldığı öğrenildi.

Söke (İzmir) HADEP İlçe yöneticileri hakkında dağıttıkları bildirilerde tarih ve imza kullanılmadığı

gerekleşmesiyle dava açıldı. İddianamede HADEP Söke ilçe yöneticileri Kasım Çalışkan, Ertin Akalın, Şefik İlten, Cesim Samancı ve Necmettin Uçar'ın aralarında bulunduğu komite üyelerinin "izinsiz gösteri düzenledikleri" gerekçesiyle yargılanması istendi.

Osmaniye Cumhuriyet Başsavcılığı'nın, Newroz kutlamaları için dağıtılan davetiyelerde "w" harfinin kullanılması nedeniyle başlattığı soruşturma kapsamında HADEP Osmaniye İl Örgütü yöneticileri Emrullah Şakar, Ahmet Birgül, Metin Şakir, Maşallah Çetin, Fatma Ayhan, Abdullah Çelik ve M Salih Alkış'ın ifadeleri alındı.

Mardin'in Mazıdağı ilçesindeki Newroz kutlamalarına katılan 74 lise öğrencisi hakkında Milli Eğitim Müdürlüğü idari soruşturma başlattı.

Ankara'nın Tuzluca'yı semtinde gerçekleştirilen Newroz kutlamaları nedeniyle gözaltına alınan HADEP Mamak İlçe Örgütü üyeleri savcılığa ifade verdi.

Mardin'in Nusaybin ilçesinde düzenlenen Newroz kutlamalarında atılan sloganlar nedeniyle Tertip Komitesi hakkında soruşturma açıldı. Muş'un Bulanık ilçesinde de HADEP tarafından düzenlenen Newroz kutlamaları ile ilgili olarak soruşturma başlatıldı.

Mersin'in Yenipazar, Güneş, Şevketsümer, Yenimahalle, Afetevler, Batıkent ve Eğriçam mahallelerinde 2 Nisan gecesi Terörle Mücadele Şubesi ekipleri tarafından düzenlenen ev baskınlarında, Şadiye Güngör, Mehmet Güngör, Necmettin Güngör, Serpil Dorak, Nizamettin Hanezay, Mazlum Vesek, Güzel Serin, Bahattin Serin, Hüsnü Özlü, Hayrettin Özlü, Abdurrahman Özlü ve Sabri İlge adlı kişiler Newroz kutlamaları ile ilgili olarak gözaltına alındı.

Davalar

2001 yılında Batman'ın Kozluk ilçesinde düzenlenen Newroz kutlamaları nedeniyle HADEP İlçe Örgütü yöneticileri hakkında açılan dava 12 Nisan günü sonuçlandı. Kozluk Asliye Ceza Mahkemesi, HADEP Kozluk İlçe Başkanı Abdulsalam Basutçu, ilçe yöneticileri M. Salih Dalmiş, M. Sabri Bahşi, Mehmet Altan, Seyithan Baran, Şevket Baz ve Burhan Atan'a Siyasi Partiler Yasası'nın 81/c maddesi uyarınca 6 ay hapis cezası verdi. Ceza daha sonra 854'er milyon para cezasına çevrildi. Kozluk Cumhuriyet Savcılığı, kutlamada alana izinsiz olarak "Biji Newroz", "Newroz Piroz be" yazılı afişleri astıkları gerekçesiyle ilçe yöneticileri hakkında TCY'nin "izinsiz afiş asma" suçuna ilişkin 536. maddesi uyarınca dava açmıştı. Dava, Kozluk Sulh Ceza Mahkemesi'nin görevsizlik kararı üzerine Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülüyordu.

21 Mart 2001 tarihinde İstanbul'daki Newroz kutlamaları nedeniyle Mirza Korkmaz ve Meryem Songur adlı kişiler hakkında "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla açılan dava 30 Eylül günü İstanbul DGM'de beraatla sonuçlandı.

Van DGM Savcılığı'nın Newroz kutlamaları nedeniyle açtığı soruşturma nedeniyle 19 Nisan günü ifadesi alınan Muhbet Kaval adlı kadın tutuklandı. Kaval'ın cezaevine götürülmek üzere mahkeme salonundan çıkarılırken koridorda bekleyen polisler tarafından ağır bir biçimde dövüldüğü bildirildi. Bu arada Savcılık, HADEP Van İl Başkanı Mehmet Tekin ve Kadın Kolları Başkanı Nezahat Ergüneş hakkında "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla dava açtı.

Mersin'de Newroz kutlamalarından sonra tutuklanan Süleyman Oyar, Mahmut Kaya, İdris Kalık, Aydın Özdemir, Yusuf Turan, Şerif Aşkan, Ahmet Temel, Mehmet Can Alkaş, Raşit Azdin, Abdullah Şahin, İsmet Baran, Şerif Danış, Hüseyin Kaya, Halil Kara ve Mesut Oy 24 Temmuz günü tahliye edildi. Sıtkı Seçkin, Alhas Güzel, Emine Aydın, Cemal Demirtaş, Abdulkahim Bahadır, Hafit Cihangir, Ubeydullah Aşkan, Muhittin Demir, Veynet Akdemir, Cuma Siyahlar, Abdullah Nacar, Macit Albayrak ve Ubeyit Alim hakkında gyabi tutuklama kararı da kaldırıldı.

Mersin'deki Newroz kutlamalarından sonra tutuklanan 207 kişiden 184'ü hakkında "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla açılan dava 9 Eylül günü Adana DGM'de başladı. Sanık sayısı fazla olduğu için duruşmaya 25 sanık getirildi. Duruşmada, Abdulsalam Akın, Ramazan Yüce, Necla Yalışı, Ergün Çelik, Remzi Kaya, Nizamettin Bakırhan, yaşları 18'den küçük olduğu için tahliye edildi. 16 Eylül günü yapılan duruşmada dört sanık, 20 Eylül günü yapılan duruşmada İbrahim İşlek, Seyit Battal Turan, Ömer Benek, Perihan Dal, Osman Kaya ve Güllü Ertay, 26 Eylül günü yapılan duruşmada Gurbet Özer, Sultan Akgün, Ayşe Kayan ve Mesut Kılız, 27 Eylül günü yapılan duruşmada ise Adnan Narin, Ahmet Aykut, Bedirhan Demir, Adnan Alim, Ayşe Aydın, Semra Değirmenci, Tuğba Bindirici, Gülistan Oğuz, Filiz Keskin, Murat Karaman, Mehmet Nezir Aslan, Cafer Şimşek, Hakim Yıldız ve Musa Fidan tahliye edildi.

Davanın diğer duruşmalarında da 3 Kasım günü, Mehmet Nuri Özen, Zeki Kaya, Suat Kutlu ve Agit Özdemir; 13 Kasım günü Nimet Tekin, Ahmet Özdemir, Hüsnü Vural ve İslam Öztunç; 20 Kasım günü Mahmut Yılmaz, Ümit Aydın, Ramazan Yalılık, Mahmut Reşit Dekak, Yılmaz Badir, Hasan Akinay, Kahraman Savurlu, Salahattin Aksu, Teyfik Kaya, Ali Aykut, Burhan Akoğlu, Ercan Bağlı, Şirin Oğuz, Hacı Demir, İhsan Aydın, Ali Güven, Veysi Özer, Agit Orhan ve Lokman Bağdu adlı sanıklar tahliye edildi. 28 Kasım günü de duruşmaya katılan 24 sanıktan 23'ü tahliye edildi.

Mersin'deki Newroz kutlamaları nedeniyle 169'u tutuklu 207 kişi hakkında "izinsiz gösteri düzenledikleri" iddiasıyla açılan dava da 11 Eylül günü Mersin 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başladı. 13 Eylül günü de devam eden duruşmada tutuklu tüm sanıkların tahliyesine karar verildi. Bu sanıklardan 111'i Adana DGM'de görülen davada tutuklu yargılandıkları için serbest bırakılmadı. Tahliye edilenlerden Selahattin Polat, Salih Zirek, Ahmet Temel, Mahmut Kaya, Metin

Alkan ve Güzel Serin, gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar.

Bu arada Mersin Newroz Tertip Komitesi üyelerinden Genel-İş Sendikası Mersin Şube Başkanı Mithat Fahrioğulları, haksız yere tutuklandığı gerekçesiyle Mersin Ağır Ceza Mahkemesi'nde tazminat davası açtı. Fahrioğulları ayrıca, 20 Mart günü yerel yayın yapan Sun TV'deki konuşması nedeniyle Mersin Valisi Akif Tığ hakkında "basın yoluyla kişilik haklarına saldırdığı" gerekçesiyle Asliye Hukuk Mahkemesi'nde tazminat davası açtı. Fahrioğulları, ayrıca Tığ hakkında "basın açıklaması nedeniyle görevini kötüye kullandığı" gerekçesiyle de suç duyurusunda bulundu. Vali Tığ, Kasım ayı içinde Newroz kutlamalarında iki kişinin ölümü ile ilgili olarak ifade verdi.

İçel'in Tarsus ilçesinde yapılan Newroz kutlamaları nedeniyle 8'i tutuklu 50 kişi hakkında "yasadışı örgüt yardım" iddiasıyla dava açıldı. 28 Ağustos günü Adana DGM'de yapılan duruşmada tutuklu sanıklar Mehmet Güler, Cumali Bayram, Nurettin Topçu, Mehmet Salih Çelik, Tahsin Temel, Hasan Takır, İsmail Karuç ve Latif Uluyazı tahliye edildi.

İstanbul Valiliği, Topkapı'daki Newroz kutlamaları sırasında polisler tarafından dövülen Sait Şaşmaz, Songül Çelik, Meliha Bayram ve Çiçek Yargı'nın suç duyurusu üzerine açılan soruşturmada, "olaylar sırasında plastik mermi kullanıldığı ve görev alan polislerin adlarının belirlenemeyeceği" gerekçeleriyle 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Yasa'nın 6. ve 7.maddeleri uyarınca soruşturma izni vermedi.

1 Mayıs İşçi Bayramı

2002 yılında 1 Mayıs İşçi Bayramı kutlamaları önündeki engellemeler kaldırılmadı. 1 Mayıs nedeniyle Tunceli, Diyarbakır, Elazığ ve Bingöl'de miting düzenlenmesine valilikler tarafından Olağanüstü Hal Yasası gerekçe gösterilerek izin verilmedi.

Ancak 1 Mayıs İşçi Bayramı nedeniyle Türkiye genelinde birçok kentte düzenlenen mitingler Valilik tarafından izin verilmeyen Diyarbakır ve Tunceli dışında olaysız geçti.

Tunceli'de Cumhuriyet meydanında toplanmak isteyen gruplar polisler tarafından zor kullanılarak dağıtıldı. Olayda EMEP eski İl Başkanı Ali Taman ile iki EMEP üyesi yaralandı, HADEP İl Başkanı Ali Can Ünlü ve EMEP İl Başkanı Salih Gündoğan'ın da aralarında bulunduğu 20 kişi gözaltına alındı.

Diyarbakır'da Emek Platformu'nun Dağkapı meydanında düzenlemeyi planladığı basın açıklaması polisler tarafından engellendi. Sabah saatlerinden itibaren kentte bulunan sendika şube binalarının çevresi ablukaya alındı. Daha sonra Türk-İş Bölge Temsilciliği'nde yapılması kararlaştırılan basın açıklamasına da izin verilmedi. Sendika yöneticileriyle

polis yetkilileri arasındaki görüşmelerin sonuçlanmaması üzerine sendikacılar, polisin tutumunu protesto etmek amacıyla bir günlük açık grevine başladıklarını duyurdular. Bu tartışma sırasında çeşitli yerlerde düzenlenen gösterilere müdahale eden polisler 20 kadar kişiyi gözaltına aldı.

Gözaltına alınanlardan Ahmet Turhan 4 Mayıs günü kendisini dövüp üzerindeki giysileri parçalayan polisler hakkında Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Turhan, şikayet dilekçesinde, alanı terk ederken resmi polislerce dövüldüğünü ve bu nedenle vücudunda oluşan darp izlerinin tespit edilmesi için Adli Tıp Kurumu'na sevkinin yapılmasını talep etti.

Mitinglerin yasaklandığı Mersin, Kars, Muş, Bitlis, Bingöl, Siirt, Osmaniye, Batman ve Muğla'nın Milas ilçesinde önemli bir olay yaşanmadı. Ancak Kars'ta 1 Mayıs kutlamalarının ardından Hüseyin Özdoğdu ve Savaş Koçyiğit adlı üniversite öğrencileri tutuklandı. Öğrenciler 1 Ekim günü Erzurum DGM'de yapılan duruşmada tahliye edildi.

İğdır'da HADEP Merkez İlçe Saymanı Bilal Yerlikaya ile Belediye Encümeni Hüseyin Adıgüzel'in de aralarında bulunduğu 9 kişinin evlerine 7 Mayıs günü polisler tarafından baskın düzenlendi. Baskınlarda Yerlikaya ve Adıgüzel ile birlikte 7 öğrenci 1 Mayıs günü bildiri dağıttıkları gerekçesiyle gözaltına alındı.

Gözaltına alınanlardan İdris Kaplan, Mahir Kozan, Akın Demircan ve Yahya Kaya adlı üniversite öğrencileri 8 Mayıs günü tutuklandı. Bilal Yerlikaya, Hüseyin Adıgüzel, Reşat Taştan, İdris Ağacanoğlu ve adı öğrenilemeyen bir öğrenci ise serbest bırakıldı.

EMEP Tunceli İl Örgütü, Tunceli Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı polisler hakkında "1 Mayıs İşçi Bayramı nedeniyle yapılmak istenen basın açıklamasına gitmek isteyen üyelerine sert müdahalede buldukları" gerekçesiyle suç duyurusunda bulundu. Tunceli Cumhuriyet Başsavcılığı'na yapılan suç duyurusunda polislerin yasayla belirlenen görevlerini aştıkları belirtilerek "kötü muamele ve müessir fiil" suçundan cezalandırılması istendi.

1 Eylül Dünya Barış Günü

1 Eylül Dünya Barış Günü, ABD'nin Irak'a saldırı hazırlıklarının gölgesinde geçti. 1 Eylül günü düzenlenen etkinlikler de birçok yerde ABD'yi protesto gösterilerine dönüştü. 1 Eylül Dünya Barış Günü nedeniyle İHD, Halkevleri ve HADEP'in de aralarında bulunduğu parti, dernek, sendika ve sivil toplum örgütleri tarafından İstanbul Şişli Abide-i Hürriyet meydanında düzenlenmesi planlanan mitinge valilik izin vermedi. İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından başvuru yapan sivil toplum örgütlerine gönderilen yazıda, "Açık hava toplantısının yapılması, seçim ortamına girdiğimiz bir dönemde bunu gerçekleştirmeye çalışan grupların bilinen yapıları nedeniyle ve yasadışı gruplarca provoke edilmek

suretiyle istismar edileceği yolunda alınan bilgiler üzerine, halkın huzur ve güven ortamının zedelenmemesi ve olabilecek provokasyonlara zemin hazırlanmaması için uygun görülmemiştir" denildi.

Çeşitli siyasi parti temsilcileri ve sivil toplum örgütlerinden oluşturulan Tertip Komitesi, mitinge izin vermeyen İstanbul Valisi Erol Çakır hakkında suç duyurusunda bulunduktan sonra gözaltına alındı. Konuyla ilgili olarak ifade vermeleri istenen Eren Keskin, Zeynep Çelik, Ahmet Sami Belek, Tuncay Sağıroğlu, İbrahim Derin ve Cafer Selçuk çağrıldıkları İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltına alındılar. Suç duyurusunun yapılacağı İstanbul Adliyesi önünde yoğun güvenlik önlemi alan polisler Engin Doğru, Musa Seçin, Meryem Mecit, Cemil Göktaş ve Caner Köse adlı kişileri gözaltına aldı.

İzmir'de de HADEP, ÖDP, EMEP ve SHP'nin düzenlemeyi planladığı mitinge izin verilmedi.

İHD Siirt Şube Yönetimi hakkında "1 Eylül Dünya Barış Günü"nde yayımladıkları bildiriye karar defterine geçirmediikleri" iddiasıyla savcılık soruşturma başlattı.

Trabzon'da düzenlenen basın açıklaması nedeniyle Trabzon'daki memur sendikalarının yöneticileri Mustafa Boz, Celal Akaç, Behzat Şanlı, Neşat Reis, İHD Trabzon Şube Başkanı Sinan Kutay, Gültekin Yücesay ve Mazlum-Der Trabzon Şube yöneticisi Kadir Sağlam hakkında Trabzon 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde "izinsiz gösteri düzenledikleri" iddiasıyla dava açıldı.

1 Eylül günü ABD'nin olası Irak operasyonunu protesto amacıyla İzmir'de düzenlenen gösterinin ardından Emek Platformu İzmir sözcüleri Kani Beko ve Musa Sever gözaltına alındı. Daha sonra Beko ve Sever hakkında açılan dava, 24 Ekim günü İzmir 4. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada beraatle sonuçlandı.

Bu arada HADEP Tunceli İl Örgütü'nün 2001 yılındaki "1 Eylül Dünya Barış Günü"nde yaşanan olayları kınamak amacıyla düzenlediği basın açıklaması nedeniyle açılan dava, 25 Haziran günü Tunceli Asliye Ceza Mahkemesi'nde sonuçlandı. HADEP İl Başkanı Alican Önlü'nün de aralarında bulunduğu 23 HADEP'liye "izinsiz gösteri düzenledikleri" gerekçesiyle 1 ay hapis cezası verildi.

1 Eylül 2001 Dünya Barış Günü nedeniyle düzenlenen miting için Ankara'ya gitmek isterken Diyarbakır'da gözaltına alınan 29 kişi hakkında "polislerin yaralanmasına neden oldukları" iddiasıyla 8 milyar 635 milyon 500 bin liralık tazminat davası açıldı. İçişleri Bakanlığı tarafından açılan davada, olaylar sırasında yaralanan polisler Kubilay Yücesoy ve Atilla Özyürek'e 287 milyon 850'şer bin lira, Yusuf Arslan, Adem Beyazıt ve Semih Yılmaz'a 863 milyon 550'şer bin lira, Yusuf Güner'e 1 milyar 439 milyon 250 bin lira, Ergün Kasap ve Halil Subaşı'na ise 2 milyar 14 milyon 950'şer bin lira tazminat ödendiği belirtildi.

KESK Eylemleri (1 Aralık İş Bırakma Eylemleri)

Dönemin İçişleri Bakanı Rüştü Kazım Yücelen Ocak ayında yaptığı açıklamada, 1 Aralık 2000 tarihinde yapılan iş bırakma eylemine katılan 20.086 memur hakkında adli ve idari işlem yapıldığını bildirdi. AKP Aksaray Milletvekili Ramazan Toprak'ın soru önergesini yanıtlayan Yücelen, İstanbul'da 9.752 kişi hakkında idari işlem, Ankara'da 11 kişi hakkında adli 7 kişi hakkında da idari işlem, İzmir'de hakkında idari işlem yapılan 10.033 kişiden 9.594'ü hakkında adli işlem, Aksaray'da da 283 kişi hakkında idari işlem yapıldığını kaydetti.

Türkiye'nin demokratikleşmesi yönünde adımlar atılmasına karşın 10 Aralık İnsan Hakları Günü'nde Ankara 24. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından açıklanan bir karar, Türkiye'nin geldiği noktayı bir kez daha gözler önüne serdi. 7 Haziran 2001 tarihinde Kızılay'da "memurlara grev ve toplu sözleşme hakkı tanımayan yasa tasarısını protesto amacıyla" düzenlenen eylem nedeniyle 35 sendikacı hakkında açılan dava 10 Aralık günü sonuçlandı. Ankara 24. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada savunma yapan Eğitim-Sen Genel Başkanı Alaaddin Dinçer, demokratik ve barışçıl amaçlarla bir gösteri gerçekleştirdiklerini, polisin "dağın" uyarısında bulunmadan doğrudan müdahale ettiğini belirtti.

Sanık avukatlarının beraat istemini reddeden Mahkeme, aralarında Alaaddin Dinçer'in de bulunduğu 35 sendikacıyı "izinsiz gösteri düzenledikleri" gerekçesiyle 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'nın 32/1. maddesi uyarınca 1 yıl 6'şar ay hapis cezasına mahkum etti. Ceza, "sanıkların duruşmalardaki iyi hali" nedeniyle 1 yıl 3'er ay hapis cezasına indirildi. Ceza alan sendikacılar:

Alaaddin Dinçer (Eğitim-Sen Genel Başkanı), Sezai Kaya (Tarım Orkam Sen Genel Başkanı), Cengiz Faydalı (Yapı-Yol Sen Genel Başkanı), Nazım Alkaya (Eğitim-Sen Basın-Yayın Sekreteri), Bedri Tekin (Yapı-Yol Sen Genel Sekreteri), Sevil Erol (KESK eski Genel Sekreteri), Hasan Hayır (KESK eski YK üyesi), Sefa Koçoğlu (ESM Yöneticisi), Cem Bilici (BES Yöneticisi), Nedime Kormaz (BES Yöneticisi), Murat Algün (SES Ankara Şube Başkanı), Vehmet Karaaslan, Ali Kitapçı, İrgaz Emek Kitapçı, Ergül Cengiz, Abdullah Aydın, Gülnaz Ulusoy, Gülseren Sarıpınar, Mahmut Konuk, Mümtaz Başar, Erkan Sümer, Esin Yelekcı, Timur Aytek, Veysel Yıldız, Yusuf Kenan Kaya, Yusuf Uyan, Kazım Arslan, Cevat Han, Hüseyin Gül, Abidin Kandeğer (TÜMTİS Ankara Şube Sekreteri), Nurettin Kılıçdoğan (TÜMTİS Ankara Şube Başkanı), Haydar Kaya (EMEP Genel Başkan Yardımcısı), Yıldırım Kaya (ÖDP eski Genel Başkan Yardımcısı), Ahmet Turan Demir (HADEP Genel Başkan Yardımcısı) ve Turgut Koçak (TSİP eski Genel Başkanı).

29 Aralık günü açıklanan gerekçeli kararda da sanıkların yeniden suç işleme eğiliminde oldukları öne sürülerek, "Sanıkların duruşmada ve dosya

kapsamından anlaşılın kişilikleri, geçmişteki halleri ile suç işleme eğilimlerine göre ilerde bir daha suç işlemekten çekinecekleri hakkında mahkememizce kanaat oluşmadığından 647 sayılı yasanın 6. maddesinin uygulanmasına takdiren yer olmadığına karar verilmiştir” denildi.

İstanbul İdare Mahkemesi, Ocak ayı içinde Emek Platformu tarafından 1 Aralık 2000 tarihinde düzenlenen bir günlük iş bırakma eylemine İstanbul Bağcılar’da katılan öğretmenlerden Ergün Gürbüz’e verilen “bir günlük maaş kesme” cezasını iptal etti. Benzer şekilde ceza verilen diğer öğretmenler için de emsal oluşturan kararda, Türkiye’nin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Uluslararası Çalışma Örgütü sözleşmelerini imzaladığı belirtildi. Kararda, eyleme katılmanın “bir hakkın kullanılması” olduğu kaydedilerek, konunun disiplin hükümleri kapsamı dışında olduğu vurgulandı. Kararda özetle şöyle denildi:

“Dava konusu olayda, davacı öğretmen üyesi olduğu sendikanın karar ve talimatları doğrultusunda hareket etmiş, başka bir anlatımla özürsüz ve mazaretsiz olarak göreve gelmemeyi amaçlamamış olup, sendika üyesi olmayı seçmesi nedeniyle bu yasal tercihinin gerektiğini ve sendikanın da varlık nedeni olan haklarını koruma ve geliştirme çabasına uygun, var olma amacıyla sınırlı davranışını örgütsel boyutta sergilemiş bulunmaktadır.

Hal böyle olunca Uluslararası Çalışma Örgütü Anayasası’nın onaylanmasıyla gerçekleşen Uluslararası Çalışma Örgütü üyesi devletlerce hukuksal bağlayıcılık getiren anayasal ilkeler arasında yer alan sendika özgürlüğünün kullanımının kamu görevlilerini disiplin cezası sonucuyla karşı karşıya bırakması olgusu; onaylayarak taraf olduğumuz 87, 98 ve 151 sayılı sözleşmelere aykırı olduğu gibi, bu durum taraf devlet olan ve Avrupa Birliği’ne girmeye aday ülke durumunda bulunan Türkiye’yi hukuksal yükümlülüğünü yerine getirmemiş üye devlet konumuna itmektedir.”

Bir diğer emsal karar da Aralık ayı içinde Diyarbakır İdare Mahkemesi’nden geldi. Mahkeme, eyleme Diyarbakır’ın Ergani ilçesinde katılan Neşat Zerin adlı öğretmene verilen “maaş kesintisi” cezasını iptal etti. Kararda şöyle denildi:

“Ülkede, memurların içerisinde bulunduğu ekonomik ve sosyal sıkıntılarının bir ölçüde kamuoyuna duyurulması ve desteğinin sağlanması amacıyla sendikaların kararı doğrultusunda etkinlik göstermelerini doğal ve hoşgörü ile karşılamak gerekir. Olaylar, davacının bu eylemi, göreve gelmeme yolunda kasıtlı bir davranış olarak değerlendirilemeyeceğinden, özürden ve toplum psikolojisinden kaynaklanan davranışın disiplin suçu kabul edilerek tesis edilen işlemlerde hukuka uyarlılık bulunmamaktadır. Bu işlem nedeniyle parasal kaybın dava tarihinden itibaren hesaplanacak yasal faiziyle davacıya ödenmesine oy birliğiyle karar verildi.”

Ergani’de görev yapan 70 öğretmen, memur eylemine katıldıkları gerekçesiyle verilen maaş kesme cezasının iptali istemiyle Diyarbakır İdare Mahkemesi’nde 2001 yılı içinde dava açmıştı. Dava dilekçelerinde, 30’da 1 oranındaki maaş kesme cezasının ‘yasal olmadığı’ savunulmuştu.

Tüm Bel-Sen Tunceli Şubesi’nin 17 üyesi hakkında 1 Aralık 2000 tarihinde yapılan eyleme katıldıkları gerekçesiyle açılan dava Ocak ayında başladı.

Emek Platformu tarafından 1 Aralık 2000 tarihinde düzenlenen iş bırakma eylemine katılan 194 öğretmen hakkında “izinsiz gösteri düzenledikleri” iddiasıyla açılan dava 4 Mart günü İstanbul Bağcılar 2. Asliye Ceza Mahkemesi’nde başladı.

Emek Platformu’nun 2000 yılındaki bir günlük iş bırakma eylemine katıldıkları gerekçesiyle Devlet Su İşleri İzmir 2. Bölge Müdürlüğü’nde çalışan 64 memur hakkında açılan dava, 2 Nisan günü Bornova 1. Asliye Ceza Mahkemesi’nde yapılan duruşmada beraatla sonuçlandı.

1 Aralık eylemine Şanlıurfa’nın Ceylanpınar ilçesinde katılan 16 memur hakkında açılan dava, 11 Nisan günü sonuçlandı. Ceylanpınar Asliye Ceza Mahkemesi, memurlardan 7’sine 4 ay hapis, 91 milyon lira para ve üç ay memuriyetten men cezası verdi. Cezalar 380 milyon lira para cezasına çevrilerek ertelendi. 9 memur hakkında ise beraat kararı verildi.

2000 yılındaki iş bırakma eylemine Marmaris’te katılan 120 öğretmen hakkında açılan dava 17 Mayıs günü beraatla sonuçlandı.

Emek Platformu tarafından 1 Aralık 2000 tarihinde düzenlenen bir günlük iş bırakma eylemine İzmir’de katılan 270 memur hakkında açılan dava 28 Haziran günü sonuçlandı. Bornova 2. Asliye Ceza Mahkemesi’nde yapılan duruşmada, memurlar hakkında beraat kararı verildi.

1 Aralık 2001 tarihinde Emek Platformu tarafından düzenlenen bir günlük iş bırakma eylemine Diyarbakır’ın Silvan ilçesinde katılan 85 Eğitim-Sen üyesi hakkında açılan dava, 22 Temmuz günü Silvan Asliye Ceza Mahkemesi’nde beraatla sonuçlandı.

2000 yılındaki iş bırakma eylemine Diyarbakır’ın Silvan ilçesinde katılan 92 öğretmen hakkında açılan dava, 16 Ağustos günü Silvan Asliye Ceza Mahkemesi’nde beraatla sonuçlandı.

Zonguldak’ta 2000 yılındaki iş bırakma eylemine katılan 130 memur hakkında açılan dava, 4 Ekim günü Zonguldak 1. Asliye Ceza Mahkemesi’nde beraatla sonuçlandı.

Diğer Eylem ve Davalar

Bolu’nun Mengen ilçesinde DISK’e bağlı Türkiye Devrimci Maden Arama ve İşletme İşçileri Sendikası (Dev-Maden-Sen) tarafından düzenlenen miting

jandarmalar tarafından engellendi. İlçede bulunan Kuzey Anadolu Madencilik Anonim Şirketi'nin Dev-Maden-Sen'e üye olan işçileri işten çıkartması nedeniyle 22 Ocak günü düzenlenen mitingde Dev-Maden-Sen Genel Başkan Vekili Tayfun Görgün, Genel Sekreter Yunus Akbağ, sendika çalışanları Süleyman Çıplak, Yılmaz Kızılırmak ve 15 işçi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar daha sonra serbest bırakıldı.

Diyarbakır'da SES üyesi 32 sağlıkçı hakkında 7 Haziran 2001 tarihinde düzenlenen "iş bırakma eylemine katıldıkları" gerekçesiyle açılan davaya 18 Mart günü Diyarbakır Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı.

KESK, hükümetin "eşit işe eşit ücret" adı altında uygulamaya koyduğu kararnamenin ücret adaletsizliğini gidermeyeceği görüşüyle 13 Nisan günü çeşitli kentlerde gösteriler düzenledi. İstanbul dışındaki gösteriler olaysız geçti.

İstanbul'da Saraçhane Parkı'nda toplanarak Aksaray'a doğru yürüyüşe geçen Eğitim-Sen İstanbul şubeleri üyelerine müdahale eden polis, grubu zor kullanarak dağıttı. 40 kişi dövülerek gözaltına alındı. Daha sonra Unkapanı'nda bulunan KESK Genel Merkezi'ne yürümek isteyen memurlar da polisler tarafından dağıtıldı. Ankara'da ise Ziya Gökalp bulvarı üzerindeki Eğitim-Sen Ankara 1 No'lu Şube önünde toplanan sendika üyelerinin yürümesi polisler tarafından engellendi.

Eğitim-Sen Diyarbakır Şubesi tarafından 7 Haziran 2001 tarihinde düzenlenen bir günlük iş bırakma eylemi nedeniyle 1032 sendika üyesi hakkında TCY'nin "iş bırakma eylemine" ilişkin 236. maddesi uyarınca açılan dava, 6 Mayıs günü Diyarbakır Asliye Ceza Mahkemesi'nde başladı. İddianamede, şube yöneticisi 15 öğretmenin TCY'nin "iş bırakma eylemlerine" ilişkin 236. maddesi uyarınca 1 yıldan 3 yıla, diğer sanıkların da 4 aydan 1 yıla kadar memuriyetten men cezasına mahkum edilmesi istendi.

Memur maaşlarına yapılan zammı protesto amacıyla 28 Haziran günü Mersin'de gösteri düzenleyen KESK üyelerine polis müdahale etti. Olayda 20 kadar memur gözaltına alındı.

Büro Emekçileri Sendikası (BES) Kilis Şubesi eski yöneticisi Kıyasettin Aslan hakkında, 2001 yılı Nisan ayında Emek Platformu'nun eyleme çağrı bildirimlerini dağıttığı gerekçesiyle "izinsiz bildiri dağıttığı" iddiasıyla açılan dava, Temmuz ayında Kilis Asliye Ceza Mahkemesi'nde beraatle sonuçlandı.

Mersin'de KESK tarafından maaş zamlarını, sürgünleri ve üye kayıtlarının iptalini protesto amacıyla 9 Temmuz günü düzenlenen eyleme polis müdahale etti. Eğitim-Sen Şube Başkanı Ünsal Yıldız, Yönetim Kurulu Üyesi Hüseyin Doğan, SES Şube Başkanı Abbas Koluvaçık, KESK eski MYK Üyesi Ali Rıza Özer ve ÖDP İl Başkanı Abdurrahman Yıldız gözaltına alındı.

Ankara'da memur sendikaları ile hükümet arasında gerçekleştirilen toplu görüşmeler nedeniyle 26 Ağustos günü KESK Diyarbakır Şubeler Platformu'nun düzenlemek istediği basın açıklaması polisler tarafından engellendi. Polisler, 26 Ağustos günü Diyarbakır Postanesi önünde toplanan memurların basın açıklaması yapmasına "OHAL Yasası ve seçim yasaklarını" gerekçe göstererek izin vermedi. Bunun üzerine basın açıklaması Haber-Sen Diyarbakır Şubesi'nde yapıldı.

Memur maaşlarına yapılacak zam konusunda memur sendikaları ile hükümet arasında süren görüşmeler nedeniyle 16 Eylül günü bir çok ilde gösteriler düzenlendi. Gösteriler, Muş ve Mersin dışında olaysız geçti. Mersin'de öğle saatlerinde Kamu-Sen tarafından düzenlenen eyleme katılmak isteyen KESK'e bağlı sendikaların yönetici ve üyeleri polisler tarafından dövüldü. Olayda, Eğitim-Sen Mersin Şube Başkanı Ünsal Yıldız, Şube Yönetim Kurulu üyesi Hüseyin Doğan, Eğitim-Sen üyeleri Ersin Ayar, Metin Yıldız, SES Şube Başkanı Abbas Koluvaçık, Şube Yönetim Kurulu üyesi Yılmaz Bozkurt, SES üyeleri Yetiş Kanbeyaz ve İlbay Duyar dövülerek gözaltına alındı.

Bu olayın ardından Mersin Belediyesi önünde düzenlenen basın açıklaması da polisler tarafından engellendi. Basın açıklamasında BES Şube Başkanı Gülser Sığıncı'nın gözaltına alınması memurlar tarafından engellendi. Muş'ta ise basın açıklamasını engelleyen polisler, daha sonra Eğitim-Sen Şube binasına baskın düzenlediler. Baskında gözaltına alınan Eğitim-Sen Şube Yönetim Kurulu üyesi Kazım Sığınaç, kısa bir süre sonra serbest bırakıldı.

Eğitim-Sen'in "baskı ve sürgünleri" protesto etmek amacıyla 3 Ekim günü Mersin'den başlattığı yürüyüş, 5 Ekim günü Ankara'da sona erdi. Sabah saatlerinde Gölbaşı'na varan öğretmenler burada uzun süre polisler tarafından bekletildi. Bu arada saat 10.30 sıralarında Ziya Gökalp caddesi üzerindeki Eğitim-Sen 1 Nolu Şube önünde toplanan öğretmenlerin, Mersin'den gelen grubu karşılamak için yürüyüşe geçmesi polisler tarafından engellendi. Barikatı aşmaya çalışan öğretmenler, polisler tarafından coplandı. Bunun üzerine caddeyi trafiğe kapatarak oturma eylemi yapan öğretmenler, yetkililerle yapılan görüşmelerin ardından Mersin'den gelen grupla buluşabildi.

5 Ekim Dünya Öğretmenler Günü dolayısıyla Van Valiliği önünde oturma eylemi yapan KESK'e bağlı 9 sendika üyesi hakkında soruşturma başlatıldı. Eğitim-Sen Van Şube Sekreteri Hasan Umar, Tüm-Bel-Sen Şube Başkanı Selim Bozyığıt ve Yönetim Kurulu Üyesi Nizamettin Bağlan, SES Şube Başkanı Yılmaz Berki ve Yönetim Kurulu Üyesi Kemal Tunçdemir hakkındaki soruşturmanın 2911 sayılı "Toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu"na muhalefet ettikleri gerekçesiyle sürdürüldüğü öğrenildi.

Tunceli'nin Hozat ilçesinde KESK'e bağlı sendikalara üye 33 memur hakkında, 17 Ekim günü yapılan "hastaneye sevk alma" eylemine katıldıkları gerekçesiyle kaymakamlık tarafından soruşturma açıldı.

OHAL uygulamasının sadece Diyarbakır ve Şırnak'ta sürmesine karşın OHAL Bölge Valiliği tarafından mücavir il kapsamındaki 11 ilin valiliklerine gönderilen "gizli" bir yazıda, KESK'e bağlı memur sendikalarının 17 Ekim günü yapacağı eylemin önlenmesi istendi. OHAL Bölge Valisi Gökhan Aydın imzasıyla 11 Ekim günü gönderilen yazıda, "KESK'e bağlı Yapı-Yol sendikasının önceki gün yapılan 'Kamu çalışanlarının talepleri ve ekim ayında yapılan maaş artışları' hakkındaki yazılı basın açıklamasında, '17 Ekim'de KESK'e bağlı sendikalar olarak üretimden gelen gücümüzü kullanacağız' şeklinde ifade kullanıldığı, bunun da işi bırakma veya yavaşlatma şeklinde olacağı yönündeki bilgiler bölge valiliğimize intikal etmiş bulunmaktadır. 'Sendika varsa, iş bırakma eylemi de olur' varsayımından hareketle, yasalarımıza açıkça aykırılık teşkil eden bu eylemler, TCY'nin 236. maddesine göre suç teşkil ettiğinden, bu hususta kamu görevlilerinin uyarılmasını, eylemlere katılanlar hakkında cezai ve inzibati soruşturma yapılmasını teminen, süratle gerekli tedbirlerin alınmasını rica ederim" denildi.

KESK bağlı sendikalar 17 Ekim günü bir çok ilde "enflasyondan doğan farkların ödenmemesini, kamu çalışanlarının özlük ve sosyal haklarının iyileştirilmesine yönelik çalışmaların başlatılmamasını" protesto etmek amacıyla eylem düzenledi. İstanbul Kadıköy Belediyesi önünde toplanan memurların yürütmesine izin vermeyen polisler 14 kişiyi gözaltına aldı. Daha sonra küçük gruplar halinde Kadıköy İskelesi önünde toplanan memurlara hitaben bir konuşma yapan KESK Genel Sekreteri Mustafa Avcı da gözaltına alındı. Aksaray'da düzenlenen eylemde de KESK Genel Başkanı Sami Evren ve 12 KESK yöneticisi gözaltına alındı. Sami Evren ve yöneticiler kısa bir süre sonra serbest bırakıldı. Van'da da memurların basın açıklaması yapması polisler tarafından engellendi.

2001 yılı Şubat ayı içinde Tunceli'de katıldıkları bir eylem nedeniyle Eğitim-Sen eski Şube Başkanı Kemal Tumar, Enerji Yapı-Yol Sen eski genel merkez yöneticilerinden Metin Turan, Yapı Yol-Sen Genel Mali Sekreteri Cemal Söylemez, Tüm Bel-Sen Tunceli Temsilcisi Mazlum Doğan ve SES Tunceli Şube Başkanı Hasan Toprak hakkında açılan dava 26 Aralık günü sonuçlandı. Mahkeme, sanıklar hakkında 3'er ay memuriyetten uzaklaştırma ve para cezası verdi.

Savaş Karşıtı Gösteriler

TKP Ankara İl Örgütü'nün Mart ayında düzenlemeyi planladığı "Savaşa Hayır" mitingi Ankara Valiliği tarafından iki ay süreyle ertelendi. TKP'nin mitinge ilişkin afiş asması ve ses araçlarıyla duyuru yapmasına da izin verilmedi.

10 Ekim günü İstanbul Beyazıt'ta cuma namazından çıkan bir grubun İsrail ve ABD'ye karşı düzenlediği gösteriye polis müdahale etti. Polisler, "eylemi organize ettiği" ileri sürülen 6 kişiyi gözaltına aldı.

26 Ekim günü İstanbul İstiklal caddesinde ABD'nin olası Irak operasyonunu protesto etmek amacıyla düzenlenen gösteriye polis müdahale etti. Gösteride aralarında İşçi Köylü gazetesi muhabiri Deniz Gülünay'ın da bulunduğu yaklaşık 20 kişi gözaltına alındı.

16 Kasım günü İstanbul Beyoğlu'nda üniversite öğrencileri ve Halkevleri üyelerinden oluşan yaklaşık 200 kişilik bir grubun gerçekleştirmek istediği savaş karşıtı gösteriye polis müdahale etti.

Sivil polislerin, bir öğrencinin elindeki döviz sopasını alarak kafasına vurması üzerine başlayan gerginliğin taşlı sopalı çatışmaya dönüşmesi üzerine, 22 polis, 20 gösterici ve 2 gazeteci (Star gazetesi muhabiri Cemal Köyük ve Flash TV kameramanı Hakan Aslan) yaralandı, yaklaşık 40 kişi de coplanarak, yerlerde sürüklenerek gözaltına alındı.

Taksim İlkyardım Hastanesi'ne kaldırılan göstericilerden ikisinin durumunun ağır olduğu bildirildi. Olaylar sırasında polisin bir kişiyi silahla tehdit ettiği, ara sokaklarda göstericileri dağıtmak isteyen polislerin havaya ateş ettiği iddia edildi.

Adana Savaş Karşıtları Platformu'nun ABD'nin olası Irak saldırısını protesto amacıyla 22 Aralık günü düzenlemeyi planladığı miting, Adana Valiliği tarafından iki ay süreyle ertelendi. Erteleme kararının, "İrak'taki durumun hassasiyeti, Adana'da ABD Konsoloslugu ve İncirlik Üssü'nün bulunması, mitingde provokasyon olabileceği, ABD vatandaşlarının can güvenliğinin tehlike altında olması" gerekçeleriyle alındığı bildirildi.

ABD'nin Afganistan'a saldırısını protesto amacıyla 29 Eylül 2001 tarihinde İstanbul'da düzenlenen gösteri nedeniyle aralarında İHD İstanbul Şube Başkanı Eren Keskin ve Mazlum-Der İstanbul Şube Başkanı Ahmet Mercan'ın da bulunduğu 50 kişi hakkında "izinsiz gösteri düzenlerikleri" iddiasıyla açılan davaya yıl içinde devam edildi. 11 Eylül günü Bakırköy 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada İstanbul Emniyet Müdür Yardımcıları Turan Tuna, Mehmet Selvi ve Hüseyin Eroğlu tanık olarak dinlendi. Polisler, sanıkların "izinsiz gösteri düzenledikleri" gerekçesiyle gözaltına alındığını söylediler. Melek Sağan adlı tanık da, gözaltında kötü muameleye maruz kaldığına dair rapor aldığını bildirdi.

İsrail'i Protesto Gösterileri

İsrail'in Filistin'e saldırısını protesto amacıyla Nisan ayı başlarında çok sayıda gösteri düzenlendi. 5 Nisan günü İstanbul Beyazıt Camii önünde düzenlenen eyleme müdahale eden polisler, göstericileri basınçlı su sıkarak

ve göz yaşartıcı bomba atarak dağıttı. Gösteride çok sayıda kişi gözaltına alındı.

Diyarbakır Dicle Üniversitesi'nde 5 Nisan günü düzenlenen gösteriye müdahale eden polisler 20 kadar öğrenciyi tartaklayarak gözaltına aldı. 6 Nisan günü de Bursa'da TKP tarafından düzenlenen basın açıklamasına müdahale eden polisler aralarında TKP Bursa İl Başkanı Menekşe Selvitopu ve Diyarbakır İl Başkanı Kenan Aktan'ın da bulunduğu 23 kişiyi gözaltına aldı.

TKP ve EMEP tarafından İstanbul Taksim'de 6 Nisan düzenlenen gösteriye de müdahale edildi. İstiklal caddesinde toplanan yaklaşık 200 kişilik grubu cop ve biber gazı kullanarak dağıtan polisler çok sayıda kişiyi gözaltına aldı.

8 Nisan günü Kadıköy'de İsrail'i protesto amacıyla düzenlenen basın açıklaması polisler tarafından engellendi. Kadıköy Altıyol çevresindeki parti ve sendika binalarını abluka altına alan polisler, aralarında Limter-İş Genel Başkanı Kazım Bakış ve bazı sendika yöneticilerinin de bulunduğu 21 kişiyi gözaltına aldı.

IHD İstanbul Şubesi tarafından İsrail'i protesto amacıyla 8 Nisan günü Beyoğlu'nda düzenlenmesi planlanan yürüyüş de engellendi. Polisler gruptan 4 kişiyi gözaltına aldı.

İsrail'in Filistin'e yönelik saldırısı 12 ve 13 Nisan günü çeşitli kentlerde düzenlenen gösterilerle protesto edildi. 12 Nisan günü cuma namazından sonra İstanbul Beyazıt Camii'nin avlusunda toplanan bir grup gaz bombası kullanılarak dağıtıldı. Konya'da ise 12 Nisan günü Hacıveysizade Camii'nde toplanan yaklaşık bin kişilik grubun yürümesi polisler tarafından engellendi. Olayda 42 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Muammer Yağız, Muhammed Bozkurt, Mehmet Tuna ve Bekir Demirayak, "izinsiz gösteri düzenledikleri" gerekçesiyle 13 Nisan günü tutuklandı. Van'da da gösteri yapmak isteyen gruptan 15 kişi gözaltına alındı.

Öğrenci Eylemleri

Ocak ayı başında İstanbul Demokratik Lise Birliği'nin (İDLB) parasız eğitim için yapmak isteği basın açıklamasına polis müdahale etti. İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne dilekçelerin verilmesine izin vermeyen polis, 9 öğrenciyi yerlerde sürükleyerek gözaltına aldı.

2001 yılı Ekim ayında YÖK Başkanı Kemal Gürüz'ün Van'ı ziyareti sırasında "YÖK'e hayır" sloganı atan Gülşen Barışlı, Suzan Kısıkyol, Melek Durgun, Yusuf Tayhan, Meral Doğan, Gülay Trak, Gülfidan Güç ve soyadı öğrenilemeyen Murat adlı 100.Yıl Üniversitesi öğrencilerine Ocak ayı içinde 6 ay okuldan uzaklaştırma cezası verildi.

YÖK'ün kuruluş yıldönümünde düzenlenen protesto gösterilerine katılan Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencisi Emre Atmaca, Edebiyat Fakültesi öğrencisi Ayşe Rojda Şendur ve İletişim Fakültesi öğrencisi Yeşim Çıtak'a

Ocak ayında 1 yıl okuldan uzaklaştırma cezası verildi. Anadolu ve Osmangazi üniversitelerinde 24 öğrenciye de 1 ya da 2 yarıyıl uzaklaştırma cezası verildi.

Uzaklaştırma kararı nedeniyle 25 Ocak günü gösteri düzenleyen öğrencilerden Gözde Mollaibrahimoğlu, Mustafa Karadağ, Nuray Büyücek, Özgür Cihan Tıknazoğlu ve Pınar Çelik okuldan atıldı. Öğrencilerden Pınar Çelik'in avukatı Ender Çulhaoğlu, öğrencilerin okuldan atılmasına neden olan YÖK Disiplin Yönetmeliği'nin 9. maddesinin iptali istemiyle Danıştay'a dava açtı.

Danıştay 8. Dairesi, Çelik'in açtığı davada 17 Ekim günü yürütmeyi durdurma kararı verdi. Daire'nin, YÖK Disiplin Yönetmeliği'nin toplu düşünce açıklamalarını cezalandıran 9. maddesinin ilgili fıkrasının iptali istemini ise daha sonra değerlendireceği bildirildi.

YÖK'ün kuruluş yıldönümünde Diyarbakır Dicle Üniversitesi'nde düzenlenen protesto gösterisi nedeniyle Kurtuluş Aydın, Burhan Ekinci, Özey Ekici, Erdal Karakuş, Deniz Özer, Mahmut Atakay, Yılmaz Özalp, Berna Sipahioğlu ve Sultan Tugay adlı öğrenciler hakkında açılan dava 13 Mart günü başladı. Diyarbakır 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen davada, öğrencilerin "izinsiz gösteri düzenledikleri" ve "kamu malına zarar verdikleri" iddiasıyla cezalandırılması isteniyor.

Ege Üniversitesi'nde 28 öğrenci, YÖK'e karşı yapılan protesto eylemine katıldıkları gerekçesiyle okuldan uzaklaştırıldı.

20 Mart günü Ankara Tuzluçayır Lisesi'nde YÖK yasa tasarisına karşı gösteri düzenleyen lise öğrencilerine polis müdahale etti. Öğrencileri döverek dağıtan polis, bir öğrenciyi gözaltına aldı.

Ankara Kızılay Meydanı'nda 18 Mayıs günü yeni YÖK Yasa tasarisını protesto etmek amacıyla öğrenci eylemi yapıldı. Eylem sonrasında yürüyüşe geçen öğrencilere çevik kuvvete bağlı polisler müdahale etti. Birçok öğrencinin yaralandığı olaylar sırasında 31 öğrenci gözaltına alındı.

Gözaltına alınanlardan 5'i "polise mukavemet ettikleri" iddiasıyla 20 Mayıs günü tutuklandı; 11 öğrenci ise savcılık tarafından serbest bırakıldı. Gözaltına alınan diğer 15 öğrenciden 9'u savcılık, 6'sı da nöbetçi mahkeme tarafından 24 Mayıs günü serbest bırakıldı.

EMEP Ankara İl Başkanı İbrahim Akkaya da eylemde çıkan olaylara karıştığı iddiasıyla 21 Mayıs günü Terörle Mücadele Şubesi'nde ifade verdikten sonra gözaltına alındı. Aynı gün Ankara 13. Sulh Ceza Mahkemesi'nde sorgulanan Akkaya tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Akkaya ile 5'i tutuklu 23 öğrenci hakkında "izinsiz gösteri düzenledikleri" ve "polise mukavemet" iddiasıyla açılan dava, 28 Haziran günü Ankara 7. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başladı. Duruşmada ifade veren öğrenciler, polisle çatışmaya

girmediklerini, polisler tarafından dövüldüklerini bildirdiler. Mahkeme, Emrah Ayda, Erdem Güdenoğlu, Ömer Faruk Gök, Mustafa Yaşar ve Ongun Yücel adlı öğrencilerin tahliyesine karar verdi.

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğü, Mayıs ayı içinde YÖK Yasa tasarısını protesto eden 3 öğrenciye 1'er hafta, 1 öğrenciye de iki hafta süreyle okuldan uzaklaştırma cezası verdi.

Aynı dönemde Adana Şehit Temel Cingöz Lisesi ve Nuri Çomu Lisesi'nde okuyan iki öğrenciye, YÖK ve ÖSS sınav sistemini protesto ettikleri gerekçesiyle okuldan uzaklaştırma cezası verildi.

9 Haziran günü İstanbul Çağaloğlu'nda üniversite seçme sınavının kaldırılması ve YÖK Yasa Tasarısı'nın geri çekilmesi için açıklama yapmak isteyen lise öğrencilerine polis müdahale etti. İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü önünde toplanan öğrencilerden yedisi tartaklanarak gözaltına alındı.

İstanbul Üniversitesi'nin açılışı nedeniyle 3 Ekim günü düzenlenen törende YÖK'ü protesto eden öğrenciler polisler tarafından tartaklanarak gözaltına alındı. Rektör Prof. Dr. Kemal Alemdaroğlu'nun konuşması sırasında, ayağa kalkarak YÖK'ü protesto eden Başak Şahin adlı öğrencinin gözaltına alınmasının ardından balkonda bulunan bir grup öğrenci de "İMF'ye hayır", "Öğrencilere daha fazla söz hakkı" yazılı dövizleri açarak slogan atmaya başladılar. Bu öğrenciler de aynı biçimde tartaklanarak gözaltına alındı. Öğrenciler savcılıkta ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakıldı.

Gösteri düzenleyen 19 öğrenci hakkında daha sonra dava açıldı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, Onur Karakaş, İsmail Karasu, Ayfer Çiçek, Rüya Kurtuluş, Başak Şahin, Özge Özen, Serpil Ocak, Meral Erdem, İnci Açık, Özge Pehlivan, Murat Kaya, Haşim Ersoy, Ahmet Özgüç, Erdiç Gök, Mert Özdoğan, Nuri Günay, Avni Can Okur, Emrecan Bülbül ve İsmail Kayatepe adlı öğrencilerin "toplantının huzurunu bozdukları" iddiasıyla cezalandırılması istendi. Öğrencilerin yargılanmasına 9 Aralık günü İstanbul 13. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Dava, yıl içinde sonuçlanmadı. Bu arada gösteri nedeniyle öğrencilerden Rüya Kurtuluş ve Haşim Özgür Ersoy'un birer yıl, 8 öğrencinin de birer ay okuldan uzaklaştırıldıkları bildirildi.

YÖK'ün kuruluş yıldönümü nedeniyle 6 Kasım günü birçok kentte öğrenciler tarafından gösteri düzenlendi. Ankara ve İstanbul dışındaki illerde önemli bir olay yaşanmadı.

Ankara'daki çeşitli üniversitelerden gelen öğrenciler öğle saatlerinde Kızılay çevresindeki sokaklarda toplanmaya başladılar. Polisin Kızılay'a girmelerine izin vermemesi üzerine Zafer Çarşısı önünde toplanan öğrencilerden yaklaşık 10'u gözaltına alındı. Daha sonra Mithatpaşa caddesinden Kızılay yönüne yürüyen öğrencilere müdahale eden polis, çok sayıda öğrenciyi döverek ve yerde sürükleyerek gözaltına aldı.

Bu sırada Veli Kaya adlı öğrenci bazı polisler tarafından bir depoya götürülerek ağır bir biçimde dövüldü. Öğrenciyi depodan çıkarmak için müdahale eden vatandaşlarla polisler arasında da arbede yaşandı. Veli Kaya, polis amirlerinin araya girmesi üzerine serbest bırakıldı.

Daha sonra Ankara Üniversitesi Cebeci kampüsüne dönen öğrencilerle polisler arasında yeniden kavga çıktı. Polisler, öğrencileri dağıtmak için yoğun trafiğe karşın havaya ateş açtılar. Bazı öğrenciler de polislere taş atarak karşılık verdi. Ankara'daki olaylar sırasında 16 öğrenci gözaltına alındı.

Ankara Emniyet Müdürü Ercüment Yılmaz, olayın "polisin bireysel hatası olduğunu" iddia ederek, "teşkilatın böyle bireysel hatalarla yıpranmasını istemediklerini" söyledi. Yılmaz, "Soruşturma başlattık. Öğrenciyi döven polislerin belirlenmesi için video kayıtlar toplandı. Bazı isimler belirlendi, ama şu aşamada açıklayamam. Belirlenen isimleri şu an açığa alma gereği duymadık. Çünkü delillerin karartılması söz konusu değil, ama bu polisleri, soruşturmanın ilerleyen aşamasında açığa alacağız" dedi.

Veli Kaya ise yaşadıklarını şöyle anlattı:

"Öğrenciler dağılırken, polis müdahale etti. İki çevik kuvvet polisi beni yere yatırdı. Tekme atıp küfrettiler. Gözlüğümlü postallarıyla ezdiler. Saçımдан çekerek yerden kaldırdılar. Amirleri, eliyle bir bankaya ait levazım deposunu gösterdi, beni oraya götürmeleri için talimat verdi. Koluma giren iki polis 'Şuraya girelim, göstereceğiz sana' dediler. Kafamı deponun kapısına vurdular. İçeri girince, kapıyı kapatıp tekmeyle yere yıktılar. 'Bir daha eylemlerde görürsek, başını taşla ezeriz' diye tehdit ettiler. Belime kaldırım taşıyla vurdular. İki de sivil polis geldi. Onlar kapıyı tutup oradaki vatandaşların girmesini engelliyor, arada gelip tekme ve yumruk vuruyordu. Bir ara üniformalı polislerden biri, yerde bulunduğu bir çekiçe üzerime yürümeye başladı. Ancak kapıdan sesler gelince, beni bırakıp çekiç ve taşı depoya sakladılar. İçeri giren bir amir, 'Siz ne yapıyorsunuz' diye tepki gösterdi. Halkın ve avukatların tepkisi üzerine amirin verdiği emirle serbest bırakıldım."

Olaydan sonra SSK Ankara Eğitim Hastanesi Acil Servisi'ne götürülen Veli Kaya, "beyin sarsıntısı" kuşkusuyla bir süre gözetim altında tutuldu. Omuriliği ve vücudunun çeşitli yerlerinde morluklar saptanan Kaya'ya "Hayati tehlikesi bulunduğu" yönünde rapor verildi.

Kaya, 7 Kasım günü avukatı Gökçen Zorcu ile birlikte polisler hakkında suç duyurusunda bulundu. Cumhuriyet Savcılığı tarafından Adli Tıp Kurumu'na sevk edilen Kaya'ya iki günlük rapor verildi.

Ankara'daki eylemlerde öğrencilerin dövülmesi nedeniyle Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından başlatılan araştırma 27 Kasım günü tamamlandı. Polis müfettişleri, Veli Kaya adlı öğrencinin gözaltına

alınması ve Şekerbank deposuna götürülmesi talimatı veren Emniyet Müdür Yardımcısı Zekai Baloğlu ile Kaya'yı döven polisler hakkında işlem yapılmasına gerek olmadığına karar verdi. Müfettişlerin raporunda, Veli Kaya'nın serbest bırakılması talimatını veren Çevik Kuvvet Şube Müdürü Mehmet Yüksel'in "gözüne alınan bir kişiyi hakkında işlem yapmadan serbest bıraktığı" için yargılanması gerektiği belirtildi. Raporda, polislerin Veli Kaya'yı dövmedikleri de iddia edildi.

Ankara Valiliği İl İdare Kurulu ise YÖK'ü protesto amacıyla 6 Kasım günü Ankara'da düzenlenen eylem sırasında Veli Kaya'yı döven polisleri suçsuz bulan raporu kabul etmedi. Aralık ayı başında yapılan toplantıda, Kaya'nın gözaltına alınması emrini veren Emniyet Müdür Yardımcısı Zekai Baloğlu'nun suçsuz olduğuna karar veren Kurul, müfettiş raporunun aksine, Kaya'yı döven polislerin suçlu, Kaya'nın serbest bırakılması emrini veren Çevik Kuvvet Şube Müdürü Mehmet Yüksel'in suçsuz olduğuna karar verdi. Yüksel'in yargılanması gerektiği istemini reddeden Kurul, iki çevik kuvvet polisinin yargılanabilmesi için hukuki prosedürü başlattı ve dosyayı Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderdi.

Kurul kararına itiraz eden Kaya'nın avukatı Gökçen Zorcu ise Ankara Bölge İdare Mahkemesi'ne yaptığı başvuruda, "olay nedeniyle polislerin yargılanmaması gerektiği" yolundaki müfettiş raporunun İl İdare Kurulu tarafından kısmen onaylandığını belirtti. Gökçen Zorcu, "İl İdare Kurulu, yalnızca iki polisin yargılanması yönünde karar verdi. Mahkemeye, işkenceyi yapan, yapılmasını kolaylaştıran ve bu konuda emir veren diğer sorumluların da yargılanması amacıyla başvurduk" dedi.

Bu arada YÖK'ün kuruluş yıldönümünde İstanbul Beyazıt meydanında da "Müslüman Öğrenci İnisiyatifi" adı altında toplanan öğrenciler eylem yaptı. Bu grubun olaysız biçimde dağılmasından sonra İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü'ne girmeye çalışan sol görüşlü öğrencilere polis müdahale etti. Grubu tartaklayarak ve biber gazı sıkarak dağıtan polisler 5 öğrenciyi gözaltına aldı.

İstanbul'da gerçekleştirilen eylemde gözaltına alınan öğrenciler işkence gördüklerini açıkladılar. 9 Kasım günü İHD İstanbul Şubesi'nde düzenlenen basın toplantısında konuşan Ayşe Rojda Şendur, muayene için götürüldükleri Haseki Hastanesi'nde polislerin muayene odasına girdiğini belirtti. Şendur, "Hastanede ellerimiz kelepçeli ve polis gözetiminde kontrol edilmek istendik. Bunu kabul etmeyince doktor bizi kontrol etmeden gönderdi. Ayrıca röntgen çekirmek için bizden para istediler. Polisler ve doktor hakkında suç duyurusunda bulunduk" dedi.

Diyarbakır Dicle Üniversitesi'nde düzenlenen gösteride de 3 kişinin gözaltına alındığı öğrenildi.

"YÖK'ü, ABD'nin olası Irak saldırısını ve haklarında

açılan soruşturmaları" protesto etmek amacıyla 17 Aralık günü Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde gösteri düzenleyen öğrencilere müdahale eden polisler 6 öğrenciyi gözaltına aldı. Eylemin ardından arkadaşlarının durumları ile ilgili olarak 18 Aralık günü EMEP İl Örgütü'nde basın açıklaması yapmak isteyen 8 öğrenci de gözaltına alındı. 19 Aralık günü Sulh Ceza Mahkemesi'ne çıkarılan öğrenciler, tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Savcılığın karara itirazı üzerine Ağır Ceza Mahkemesi, 12 öğrenci hakkında "örgüt üyesi oldukları" iddiasıyla tutuklama kararı çıkardı. Tutuklanan öğrencilerden Kenan Ataç, Ömer Erdemir, Hasari Çiçek, Zekeriya Gündüz ve Fehmiye Baskın, avukatlarının itirazı üzerine 26 Aralık günü serbest bırakıldı. Ömer Faruk Akyüz, Sevilay Demirbaş, Ahmet Sevinç, Ferhat Erdem, Şeref Balta, Burhan Güneş adlı öğrencilerin serbest bırakılması istemi ise kabul edilmedi. Meral Ay adlı öğrencinin ise arandığı bildirildi.

Başörtüsü Eylemleri

Boğaziçi Üniversitesi'nde başörtüsü yasağı nedeniyle okula alınmayan öğrenciler hakkında üniversite yönetimi, Disiplin Yönetmeliği'nin "işgal ve boykotlarla dersleri engellemek"le ilgili maddesine dayanarak 7 Mart günü soruşturma açtı. Habibe Ustacık ve Sibel Kodakoğlu adlı öğrencilerin de soruşturma kapsamında 22 Mart günü ifadeleri alındı. Kodakoğlu ve Ustacık'a Mayıs ayında ikişer dönem uzaklaştırma cezası verildi.

"Okullardaki başörtüsü yasağına karşı 5 Mart günü gösteri düzenledikleri" iddia edilen İstanbul Eyüp Anadolu İmam Hatip Lisesi'nin 55 öğrencisi hakkında daha sonra dava açıldı. 2 Ekim günü Eyüp 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlayan davada, öğrenciler başörtülü oldukları gerekçesi ile okula alınmadıklarını kaydettiler. "Biz okulun önündeki caddede kurulan polis barikatında okula girmek için bekledik. Bu sırada polisler tarafından gözaltına alındık" şeklinde ifade veren öğrencilerin avukatları da gözaltı tutanağında eylemin gerçekleştirilmediğinin yazıldığını hatırlattılar.

Malatya İmam Hatip Lisesi'nde 70 kız öğrenci, uyarılara rağmen türbanlı olarak derslere girdikleri gerekçesiyle okuldan atıldı. İl Millî Eğitim Müdürü İlhan Faydaver, öğrencileri İmam Hatip Lisesi'nde Kılık Kıyafet Yönetmeliği uyarınca, derslere başörtülü girmemeleri konusunda sürekli uyardıklarını, buna karşın Nisan ayında Disiplin Kurulu'nun 293 öğrenciyi türbanlı olarak derse girdikleri için 3 gün okuldan uzaklaştırma cezası verdiğini bildirdi. Faydaver, 70 kız öğrencinin Millî Eğitim Müdürlüğü Merkez Disiplin Kurulu kararıyla tasdiknameyle okuldan uzaklaştırıldığını söyledi.

30 Nisan günü başörtüsü yasağını protesto amacıyla ATV televizyonu önünde düzenlenen eylemde gözaltına alınan Gürsoy Erol, Memiş Ekşi, Oğuzhan Turgut ve Zekeriya Çelik adlı öğrenci velileri 1 Mayıs günü Şişli Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakıldı.

3 Mayıs günü İstanbul Eyüp Camii önünde başörtüsü yasağını protesto eden gruba müdahale eden polis 4 kişiyi gözaltına aldı.

Başörtülü öğrencilerin okullara alınmamasını protesto amacıyla 8 Mayıs günü İstanbul Kadıköy Anadolu İmam Hatip Lisesi önünde gösteri düzenleyen öğrencilere polis müdahale etti. Polisler, üzerinde "Sesimizi Duyun" yazılı bir pankart açan Esra Can ve Şeyda Kahvecioğlu adlı öğrencileri tartakladı.

23 Mayıs günü İstanbul Kadıköy Anadolu İmam Hatip Lisesi'ne alınmayan başörtülü öğrencilerin okul önünde toplanmasına müdahale eden polislerin Sevinç Çelenk adlı öğrenci velisini dövdükleri bildirildi. Hastaneden rapor alan Çelik, "Kızımı gözaltına almak isterken benim sırtıma ve omuzlarıma sert bir cisimle ve yumrukla vurdular." dedi.

3 Ekim günü İstanbul Acıbadem'deki Kadıköy İmam Hatip Lisesi'nin önünde başörtülü öğrencilerin okullara alınmamasını protesto amacıyla kendilerini bahçe girişindeki demir parmaklıklara zincirleyen öğrencilere polis müdahale etti. 10 öğrencinin gözaltına alınmasından sonra polis araçlarının önünü kesen 10 öğrenci velisi de tartaklanarak gözaltına alındı.

4 Ekim günü İstanbul Kadıköy Anadolu İmam Hatip Lisesi önünde okula alınmayan başörtülü öğrencilerin eylemine müdahale eden polisler, 3 öğrenci ve 6 öğrenci velisini tartaklayarak gözaltına aldı. Öğrenci velilerinden Makbule İbrahimioğlu, polisler hakkında suç duyurusunda bulundu. Makbule İbrahimioğlu, Necmi Aköz, Mehmet Kahye, Yakup Er, Mustafa Karataş ve Mehmet Fehmi Salihpaşaoğlu adlı kişiler 6 Ekim günü "izinsiz gösteri düzenledikleri" iddiasıyla yargılanmak üzere tutuklandı. Tutuklananlar 24 Ekim günü tahliye edildi.

İstanbul Kadıköy Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde okula alınmayan başörtülü öğrencileri desteklemek için 16 Ekim günü okula giden İmam Hatip Liseleri Mezunları ve Mensupları Derneği (ÖNDER) Genel Başkanı İbrahim Solmaz, Yönetim Kurulu üyeleri Güven Yılmaz ve Sabri Otağ gözaltına alındı. ÖNDER yöneticileri savcılık tarafından serbest bırakıldı.

1 Kasım günü İstanbul Kadıköy İmam Hatip Lisesi'nde okula alınmayan başörtülü öğrencilerle görüşen Human Rights Watch Türkiye raportörü Jonathan Sugden, karakola götürüldü. Kadıköy İlçe Emniyet Müdürlüğü'ne götürülen Jonathan Sugden, kısa bir süre sonra bırakıldı. Gözaltına alınmadığını, karakola çağrıldığını belirten Jonathan Sugden, Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltı hücrelerini görmesine izin verildiğini ve kendisine nazik davranıldığını söyledi.

Serdar Tanış ve Ebubekir Deniz'in Kaybolması Nedeniyle Düzenlenen Gösteriler

Şırnak'ın Silopi ilçesinde HADEP İlçe Başkanı Serdar Tanış ve İlçe Sekreteri Ebubekir Deniz'in kaybolmasının

yıldönümü nedeniyle 25 Ocak günü düzenlenen çeşitli etkinlik ve protestolar polis tarafından engellendi. Polislerin müdahalesinde çok sayıda kişi yaralandı, gözaltına alındı.

Siirt'te 4 polis ve 8 HADEP üyesinin yaralandığı olaylarda, 70 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan HADEP Genel Merkez Yöneticisi Mehmet Işıktaş, HADEP İl Başkanı Ahmet Konuk, Merkez İlçe Örgütü yöneticisi Ali Kaya ve Gençlik Kolları Başkanı Abdullah Gürgen 27 Ocak günü tutuklandı. Tutuklananlar 28 Ocak günü kefaletle serbest bırakıldı.

Diyarbakır'da düzenlenen basın açıklamasına polislerin müdahalesi sonucu 5 HADEP üyesi yaralandı, 14 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar daha sonra serbest bırakıldı. Ancak Merkez İlçe Örgütü yöneticisi Osman Ocaklık, savcılık tarafından serbest bırakıldıktan sonra yeniden gözaltına alındı.

Tarsus'ta aralarında Mersin İl Örgütü Sekreteri Hasan Yurtsever, İl Örgütü yöneticisi Ekrem Polat ve Tarsus İlçe Başkanı Abdullah Ölmez'in de bulunduğu 50 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 19'u aynı gün serbest bırakıldı. Abdullah Ölmez, İlçe Sekreteri İdris Erkul, eski İlçe Başkanı Hacı Ateş, Beşir Aydın, Ömer Demir, Erdal Dayan ve Adil Çatak ise 28 Ocak günü tutuklandı.

Bingöl'de aralarında İHD Şube Başkanı Rıdvan Kızgın ve HADEP İl Başkanı Mahmut Becerikli'nin de bulunduğu 68 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Rıdvan Kızgın ve HADEP İl Başkan Yardımcısı M. Hadi Korkutata, İl Sekreteri Yaşar Yurtsever, Paşa Kılıç, Saadet Gündoğdu, DEHAP Parti Meclisi üyesi Niyazi Azak, DİSK Şube Temsilcisi Kasım Elçi daha sonra tutuklandı. Bingöl'de düzenlenen eylem nedeniyle de dava açıldı. 20 Şubat günü Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlayan davada, M. Hadi Korkutata, Yaşar Yurtsever, Paşa Kılıç, Saadet Gündoğdu, Niyazi Azak, Rıdvan Kızgın, Fevzi Akbulut ve Kasım Elçi'nin tahliye istemi reddedildi.

18 Mart günü devam edilen duruşmada Korkutata, Yurtsever, Kılıç, Gündoğdu, Azak, Kızgın, Akbulut ve Elçi 500'er milyon lira kefaletle tahliye edildi.

Batman'daki basın açıklamasında da aralarında HADEP Genel Başkan Yardımcısı Nurhayat Altun'un da bulunduğu çok sayıda kişi gözaltına alındı.

Gaziantep'te yapılan basın açıklamasında HADEP Genel Başkan Yardımcısı Tuncer Bakır, İl Başkanı Abdullah İnce, Şehitkamil İlçe Başkanı Mehmet Aslanoğlu ve Şahinbey İlçe Başkanı Rıdvan Özer gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar üç saat sonra serbest bırakıldılar.

Van'da yapılan açıklamanın ardından gözaltına alınan HADEP Genel Sekreter Yardımcısı Ferhat Yiğen, Muş İl Başkanı Naif Erol, İl Sekreteri Veysel Sakık, Remzi Karaçelik, Fuat Özer, Mehmet Ali Karagüz ve Mehmet Cantoplu tutuklandı.

Muş'ta HADEP İl Başkanı Naif Erol ile Ferhat Yeğin, Veysel Sakık, Remzi Karaçelik, M. Ali Karagüzel ve M. Can Toplu adlı HADEP üyeleri "25 Ocak günü Serdar Tanış ve Ebubekir Deniz için yapılan eylem nedeniyle" 26 Ocak günü tutuklandı.

Mardin'in Nusaybin ilçesinde düzenlenen basın açıklaması da olaylı geçti. Düzenlenen basın açıklaması nedeniyle HADEP Nusaybin İlçe Örgütü yöneticileri hakkında "izinsiz gösteri düzenledikleri" iddiasıyla Nusaybin Asliye Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı.

Bu arada Serdar Tanış ve Ebubekir Deniz'in kaybolmasını protesto etmek amacıyla 2001 yılı Şubat ayında HADEP Siirt İl Örgütü binası önünde basın açıklaması yapan 40 HADEP'li hakkında açılan davanın 11 Kasım günü sonuçlandığı öğrenildi. HADEP Siirt eski İl Başkanı Ahmet Konuk, kararı kendilerine 27 Aralık günü yapılan tebligatla öğrendiklerini kaydetti. Siirt Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen davada sanıklar 1 yıl 3'er ay hapis ve 118'er milyon para cezasına mahkum edildi. Mahkeme, Ahmet Konuk, Merkez İlçe Başkanı Abdurrahman Taşçı, İl Sekreteri Abdullah Gök, il örgütü yöneticileri Aysel Adar, Bedrettin Polat, Emin Batur, Mehmet Emin Köneş, Muhyettin Timurlenk ve Süleyman Yaş dışındaki sanıkların cezalarını erteledi.

Çevre Eylemleri

14 Ocak günü İzmir Aliağa'da bulunan gemi söküm tesislerinde eylem düzenleyen Greenpeace gönüllüleri gözaltına alındı. Sabah saatlerinde tesise giren 26 eylemci söküm aşamasındaki İsviçre bandıralı bir gemiye 60 metre uzunluğundaki "Zehirli gemiler giremez" yazılı pankartı astılar. Greenpeace gemisi Rainbow Warrior'dan botlarla ayrılan eylemciler de gemilerin üzerine "Zehirli gemiler giremez" yazdılar. Eylem nedeniyle tesislere gelen polisler önce eylemcileri yerlerde sürükleyerek götürmek istedi. Ancak olay yerine gazetecilerin gelmesinden sonra polisler eylemcilere daha yumuşak davrandı. Kendilerini gemiye zincirleyen 17 eylemci ise zincirler oksijen kaynağıyla kesilerek gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar sevk edildikleri mahkemece tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

İzmir'in Bergama ilçesinde Normandy şirketinin siyanürle altın aramasına karşı mücadele eden köylüler 26 Mart günü İstanbul Boğaziçi Köprüsü'nde protesto gösterisi düzenledi. **(Bergama Çevre Yürütme Kurulu ile ilgili diğer davalar için Bkz. Örgütlenme Özgürlüğü)** Eyleme müdahale eden polisler 36 kişiyi gözaltına aldı. Köylülerin götürüldüğü Ortaköy Polis Karakolu'nda Başkomiser Bahattin Küçük'ün Bergama Çevre Yürütme Kurulu Başkanı Oktay Konyar'ın boğazını sıktığı ve "seni öldürürüm" dediği bildirildi. Gözaltına alınanlar, aynı gün akşam saatlerinde savcılık tarafından serbest bırakıldı.

Oktay Konyar, Manisa'nın Soma ilçesi Eğitim-Sen Şubesi'nde düzenlenmesi planlanan basın toplantısını

bildirmek üzere 12 Nisan günü gittiği Emniyet Müdürlüğü'nde "emniyet güçlerine hakaret" gerekçesiyle tutuklandı. Konyar hakkında açılan dava, 26 Nisan günü başladı. Soma Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada Konyar hakkında tahliye kararı verildi. 12 Eylül günü sonuçlanan davada, Konyar "hakaret" suçundan 5 ay hapis cezasına mahkum edildi. Ceza daha sonra Konyar'ın duruşmalardaki iyi hali ve cezaevinde kaldığı süre nedeniyle 1 milyar 272 milyon lira para cezasına çevrildi.

Bu arada Yargıtay 8. Ceza Dairesi, İzmir'in Bergama ilçesinde Normandy şirketinin siyanürle altın çıkarmasına karşı eylemler düzenledikleri için Bergama Çevre Yürütme Kurulu Başkanı Oktay Konyar ve kurul üyesi İrfan Keskin'e verilen mahkumiyet kararlarını Temmuz ayında bozdu. Yargıtay'ın bozma kararında, özetle şöyle denildi:

"İdari yargı kararlarıyla bu şirketin faaliyetlerinin durdurulmasına karşın siyanürle altın arama çalışmalarını sürdürdüğü düşüncesi ve siyanürün insan yaşamını ve çevreyi olumsuz yönde etkileyeceği inancının ortaya çıkardığı ani tepkiyle, yörenin değişik köylerinden gelenlerle birlikte İzmir-Çanakkale karayolunun önceden kararlaştırılmaksızın, duyarlılık kazanmış bir konuda toplumsal refleks sonucu trafiği aksatmadan tek sıra halinde yürümekten ibaret eylemlerinde, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'nın 28/1. madde ve fıkrasında tanımı yapılan kanunsuz toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme veya yönetme suçunun unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden, dosya içeriğine uymayan bir kabulde beraatleri yerine yazılı şekilde mahkumiyetlerine karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir."

4 Temmuz günü İstanbul Boğazı'na giren bir ham petrol tankeri üzerinde eylem yaptıkları sırada gözaltına alınan 26 Greenpeace eylemci, 5 Temmuz günü serbest bırakıldı. Savcılıkta ifadeleri alınan eylemcilerin tutuksuz yargılanacağı öğrenildi.

Sinop'un Soğuksu ve Samsun'un Alaçam ilçelerinde bulunan zehirli atık varillerinin geri alınması için 16 Aralık günü İtalya'nın Ankara Büyükelçiliği önünde gösteri düzenleyen Greenpeace üyeleri Tuna Türkmen, Pınar Şaşmaz, Banu Dökmecibaşı ve köylülerin temsilcisi Hale Özen gözaltına alındı.

Diğer Eylem ve Protestolar

İstanbul EMEP Eyüp İlçe Örgütü'nün, İETT araçlarında indirim uygulamasının kaldırılmasına karşı 17 Şubat günü yapmak istediği basın açıklamasına izin verilmedi. Polisler 17 kişiyi tartaklayarak gözaltına aldı.

Mersin Üniversitesi öğrencisi Ömer Kılıç'ın, 11 Mart günü sağ görüşlüler tarafından dövülmesinden sonra 14 Mart günü üniversitede yapılan basın açıklamasına polis müdahale etti. Çok sayıda öğrencinin gözaltına

alındığı olaylarda 50 öğrenci hakkında “izinsiz gösteri” düzenlendiği iddiasıyla dava açıldı. Mersin 2. Asliye Caza Mahkemesi’nde görülen dava, 5 Haziran günü beraatle sonuçlandı. Bu arada “Basın açıklamasında atılan sloganlar” nedeniyle 28 öğrenci hakkında Adana DGM’de TCY’nin “yasadışı örgüte yardım” suçunu düzenleyen 168. maddesi uyarınca açılan davaya ise yıl içinde devam edildi.

ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney’in Türkiye’yi ziyareti sırasında 19 Mart günü Ankara Kızılay meydanında düzenlenmek istenen protesto gösterisi polisler tarafından engellendi. Sabah saatlerinden itibaren Kızılay çevresinde yoğun önlemler alan polisler, “kuşku lu oldukları” gerekçesiyle 100’e yakın kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınanlar bir süre sonra serbest bırakıldı.

Kocaeli’deki 20 belediyede çalışan işçilerin uzun süredir maaş alamamaları nedeniyle Gölcük’ten İzmit’e düzenledikleri yürüyüş polisler tarafından zor kullanılarak dağıtıldı. 1 Nisan günü sabah saatlerinde Gölcük Belediyesi önünde toplanan yaklaşık bin işçi ve bazı belediye başkanları daha sonra İzmit’e doğru yürüyüşe geçtiler. Yaklaşık 5 kilometre yürüyen işçilerin yolu İhsaniye beldesinde polisler tarafından kesildi. İşçilerin polis barikatlarını aşmaya çalışmaları üzerine çevik kuvvet ekipleri işçileri copleyarak ve göz yaşartıcı sprey sıkarak dağıttı. Olayda iki işçinin yaralandığı bildirildi.

İstanbul Eminönü ve Yeni Cami caddesindeki tezgâhlarının belediye tarafından kaldırılmasını protesto etmek isteyen seyyar satıcıların 14 Nisan günü düzenlediği gösteri polisler tarafından zor kullanılarak engellendi. Seyyar satıcıları döverek ve yerlerde sürükleyerek dağıtan polisler İkbâl Işık, Yavuz Kahraman, Cengiz Kahraman, Melik Kahraman, Şenol Kahraman ve Mehmet Nuri Parlak adlı kişileri gözaltına aldı. Yerde sürüklenen Emin Karataş adlı seyyar satıcı ise hastaneye kaldırıldı.

Engellenen Etkinlikler

Dicle Kadın Kültür Merkezi tarafından 9 Şubat günü kuruluş yıldönümü nedeniyle düzenlenmek istenen etkinlik, kurumun ‘sicilinin kabarı k olması’ gerekçe gösterilerek yasaklandı.

HADEP Siirt Gençlik Kolları’nın 2. kuruluş yıldönümü gerekçesiyle 24 Nisan günü Kızlar Tepesi Anfi Tiyatrosu’nda düzenlemeyi planlandığı şenliğe Siirt Valiliği izin vermedi. Yasaklama kararının ardından HADEP İl Teşkilatı’nda yapılan şenlik olaysız sona erdi.

Diyarbakır Sur Belediyesi’nin ikincisini düzenlediği “Çocuk Şenliği” kapsamında 11 Mayıs günü yapılması planlanan “Çocuk Sevgi Yürüyüşü” OHAL yasasına dayanılarak güvenlik gerekçesiyle yasaklandı.

Celal Bayar Üniversitesi Öğrenci Derneği tarafından 29 Mayıs günü yapılacak olan “İnsan Hakları İhlali Olarak

Yeni YÖK Yasa tasarısı, Öğrenci Hakları ve Sorunları” konulu panel Manisa Emniyet Müdürlüğü tarafından “etkinliğin halka açık olması” gerekçe gösterilerek yasaklandı.

22-24 Haziran tarihleri arasında düzenlenen Doğubeyazıt Kültür ve Sanat Festivali’ne katılan 51 kişi hakkında “yasadışı örgüte yardım ve yataklık ettikleri” iddiasıyla 9 Temmuz günü Doğubeyazıt Sulh Ceza Mahkemesi tarafından gıyabi tutuklama kararı çıkarıldığı öğrenildi. Karar üzerine HADEP Ağrı İl Örgütü üyesi Abdulmenaf Zengin ve Eylem Çağlan adlı kişiler gözaltına alındı. Eylem Çağlan akşam saatlerinde 400 milyon lira kefaletle serbest bırakıldı. Gözaltına alınan Figen Erkuş ve Meltem Erkuş adlı kişiler ise 26 Temmuz günü tutuklandı. 28 Temmuz güne de Ayşe Kalmaç gözaltına alındı. Kalmaç daha sonra serbest bırakıldı.

Göç-Der tarafından “Göç Haftası” çerçevesinde 16 Haziran günü İstanbul’da düzenlenmesi planlanan “Göç Mağdurlarıyla Buluşma Konseri”ne Esenyurt Kaymakamlığı izin vermedi.

Göç-Der Van Şubesi tarafından 21 Haziran günü düzenlenmesi planlanan miting Van Valiliği tarafından yasaklandı.

Göç-Der’in 23 Haziran günü İstanbul’da düzenlemeyi planladığı mitinge 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası’nın 17. maddesi (Kamu düzenini ciddi şekilde bozacak milli güvenlik gereklerinin ihlal edilmesi veya Cumhuriyetin ana niteliklerini yok etmek amacını güden fiillerin işlenmesinin, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün genel ahlakın korunması) uyarınca izin verilmedi.

Göç-Der İzmir Şubesi tarafından 7 Temmuz günü düzenlenmesi planlanan “Geri Dönüş Mitingi” İzmir Valiliği tarafından yasaklandı. Yasaklama kararının “2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası’nın 15. maddesine göre alındığı öğrenildi.

Kadın Tavrını Geliştirme İnisiyatifi tarafından Konya’da 13 Temmuz günü düzenlenmek istenen “Kadınlar Birbirine Doğru Yürüyor” başlıklı toplantının yapılması polisler tarafından engellendi. İstanbul, Ankara, Mersin, Bursa, İzmir, Antakya ve Batman’dan gelen kadınların katıldığı toplantıyı izleyen polislerin toplantı salonunu terk etmelerinin istenmesinin ardından bir süre gerginlik yaşandı. Toplantının bu koşullar altında amacına ulaşamayacağını söyleyen Pınar Selek önce toplantının iptal edildiğini açıkladı. Daha sonra toplantı polislerin de katılımıyla 2 saat gecikme ile başladı ve toplantının ileri bir tarihe ertelendiği duyuruldu.

HADEP Adana İl Örgütü Kadın Kolları tarafından 21 Temmuz günü düzenlenmesi planlanan “Kadın ve Demokrasi” mitingi Adana Valiliği tarafından yasaklandı. Yasaklama kararının Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası uyarınca verildiği bildirildi. Yasaklama kararının bildirilmemesi nedeniyle saat

16.00 sıralarında Uğur Mumcu Meydanı'nda toplananlar polisler tarafından engellendi. Bu nedenle HADEP Adana İl Başkanı Fatih Şanlı ve İl Kadın Kolları Başkanı Leyla Güven, basın açıklaması yaptılar.

Ankara Üniversitesi'nin açılışı nedeniyle "Ankara Üniversitesi Gençlik İnisiyatifi tarafından 1 Ekim günü düzenlenen açılış şenliği polisler tarafından engelledi. Ankara Üniversitesi Cebeci Kampüsü'nün girişlerini tutan polisler, kimlik kontrolü yaptıktan sonra öğrencilerin pankartını da indirdi.

Hakkari Valiliği, 10-17 Aralık tarihleri arasında kutlanan İnsan Hakları Haftası etkinlikleri kapsamında İHD Şubesi tarafından düzenlenmek istenen şöleni gerekçe göstermeksizin izin vermedi.

Müzik grubu Kızılırmak'ın Şanlıurfa'da 27 Aralık günü vereceği konser, Şanlıurfa Emniyet Müdürlüğü tarafından "salon güvenliğinin sağlanamayacağı" gerekçesiyle iptal edildi.

ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ

Türkiye'de örgütlenme özgürlüğünün önündeki engellerin aşılamadığı bu dönemde "demokratikleşme, Avrupa Birliği'ne uyum" adı altında yapılan yasal değişiklikler, örgütlenme hakkının önündeki kısıtlamalarda bir azalmaya neden olmadı.

9 Nisan günü Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4748 Sayılı Yasa ve 3 Ağustos günü TBMM'de kabul edilerek 9 Ağustos günü yürürlüğe giren 4771 Sayılı Yasa ile örgütlenme özgürlüğü önünde bazı açılımlar sağlandı. Bu düzenlemeler ile 18 yaşında

herkese dernek kurma hakkı tanındı ancak affa uğramış olsalar bile, bazı suçlardan daha önce hüküm giyenlerin dernek kurması önündeki yasaklar ise korundu. TCY'nin 312. maddesinden hüküm giyenler de 5 yıl süreyle bu haktan mahrum edildi. Yeni yasal değişiklikler çerçevesinde siyasi partilerin kapatılmasını zorlaştıran düzenlemelere gidildi. Ancak bu düzenlemeler de Türkiye'deki siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin, sendikaların ve üyelerinin üzerindeki baskıların azaltılması yönünde uygulamada önemli bir değişiklik sağlamadı. **(Bkz. Ek 2 ve Ek 3)**

Rapor: Yüzümüze tutulan ayna/İsmet Berkan (Radikal-10.10.2002)

Avrupa Birliği'nin hükümeti konumundaki Komisyon'un yıllık ilerleme raporu çıktı. Bu rapor, Türkiye açısından çok önemli. O yüzden de merakla bekleniyor ve günlerdir hakkında spekülasyonlar yapılıyordu.

Önce rapora bir bakalım... Açıkçası, rapor bizim bilmediğimiz, yabancı olduğu hiçbir şeyi söylemiyor. Yani, ağustosta yapılan yasa değişikliklerinin Kopenhag Kriterleri'ni yerine getirmeye yeterli olmadığını en azından ben bu köşede defalarca yazdım.

AB elbette bu kanunların uygulanmasını da istiyordu ama Türkiye'nin tek eksiği uygulama da değildi, Kopenhag Siyasi Kriterleri'ni yerine getirme konusunda bir sürü yasal eksiğimiz de olmaya devam ediyor.

En basiti, hâlâ Türkiye'de ne ifade özgürlüğü ne gösteri ve toplantı özgürlüğü ne de örgütlenme özgürlüğü tamdır. Bu ülkede hâlâ işkence yapanın yanına kâr kalıyor, çünkü yasalarımız bilerek ve isteyerek işkenceyle mücadeleyi zayıf düşürüyor.

Bu eksiklerin AB tarafından bize söylenmesi, esasen yüzümüze tutulan bir aynadan başka bir şey değildir.

Ancak bu rapor teknik bir rapor olduğu kadar siyasi bir rapordur da. Yani, komisyon bir yandan durum tespiti yaparken bir yandan da Avrupa diplomasisinin o çok özel dilini kullanarak siyasi bazı yargılarını da ortaya koymakta.

Ne bunlar?

En basiti, Türkiye için kullanılan dille mesela bizim gibi kapının önünde beklemekte olan Bulgaristan ve Romanya için kullanılan dil aynı değil. Bu iki ülke ve diğer 10 ülke için daha dayanışmacı, yardımcı olucu bir pozisyon olan komisyon aynı şeyi Türkiye'den esirgiyor, deyim yerindeyse 'kitabın dışına çıkmam' diyen bürokratlara özgü bir tutum takınıyor.

Ancak yine de görmesini bilenler için ilginç bir tespit var raporda: AB, Bulgaristan ve Romanya'ya bir hedef veriyor, 2007.

İşte bu hedef Türkiye'nin de hedefi olmalı, olabilir.

Bu aşamada Türkiye'nin şanssızlığı, iktidarda AB yanlısı bir hükümet bulunmaması ve seçime kadar geçecek, hatta aralık başına kadar geçecek sürenin heba edilmesi.

Bu dönemde mutlaka AB nezdinde lobi yapmak gerek. Peki kim yapacak bu lobiyi?

Belki Recep Tayyip Erdoğan, Deniz Baykal, Tansu Çiller, Mesut Yılmaz, İsmail Cem gibi isimler, seçim çalışmalarına bir-iki gün ara verip mümkünse toplu halde Avrupa'ya bir çıkarma yapmalı ve Türkiye için lobi yapmalı.

Aynı şekilde Mesut Yılmaz'ın önerdiği ortak deklarasyon da iyi bir fikir. Keşke iktidarıyla muhalefetiyle bütün partiler bir ortak metni imzalasalar ve bunu ilan etseler. Böyle bir adım Türkiye'nin AB nezdinde güvenilirliğini artırır.

İşin ilginç, bu öneriler ortada dolaştığı halde neredeyse hiç kimsenin şu günlerde AB için çaba sarf etmiyor olması.

Özellikle Tayyip Erdoğan ve Deniz Baykal'ın Avrupa'da kulis yapması çok önemli.

Aynı şekilde Türk özel sektörünün ve kamuoyunun baskısının da Avrupa üzerinde hissedilmesi gerek. Bu amaçla sivil toplum örgütlerine büyük görev düşüyor.

Ancak bu çabalardan sonra Kopenhag zirvesinden umutlu olabiliriz. Kopenhag'a hâlâ iki ay var. Unutmayın.

TBMM'nin 31 Temmuz tarihli Genel Kurulu'nda erken seçimin 3 Kasım günü yapılması kararlaştırıldı. Sadece DSP'nin erken seçime karşı çıktığı oturumda, karar 62 ret oyuna karşılık 449 oyla kabul edildi. Kamuoyunda uzun bir süre ertelenip ertelenmeyeceği tartışılan ve ülke çapındaki yüzde 10 barajı ile halk iradesinin TBMM'ye yansımalarının engellendiği bir sistemle yapılan seçimler öncesinde de yine seçim baskıları ve yasakları gündemi oluşturdu.

3 Kasım günü Siirt'te yapılan seçimlerin yenilenmesi kararının ardından Anayasa'nın 67, 76 ve 78. maddelerinde değişiklik yapan düzenleme 13 Aralık günü kabul edildi. 4774 sayılı yasa ile Anayasa'nın "milletvekili seçilme yeterliliği" başlıklı 76. maddesinde yer alan "ideolojik ve anarşik eylemlere" ibaresi "terör eylemlerine" biçiminde değiştirildi. Ayrıca maddeden "affa uğramış olsalar bile" ibaresi çıkarıldı. "Seçimlerin ertelenmesini ve ara seçimleri" düzenleyen 78. maddede yapılan değişiklikle de, bir il ya da seçim çevresinin TBMM'de üyesinin kalmaması halinde, seçim yapılmasının önü açıldı. Cumhurbaşkanı Sezer tarafından veto edilen yasa, 27 Aralık günü bir kez daha TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildikten sonra 31 Aralık günü Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. (Bkz. Ek 6)

AIHM de 2002 yılı içinde örgütlenme özgürlüğünün ihlaline ilişkin iki davayı karara bağladı. AIHM'nin, HEP ile ilgili kararı 9 Nisan günü açıklandı. Mahkeme, AIHS'in örgütlenme özgürlüğünü düzenleyen 11. maddesinin ihlal edildiğine ilişkin kararı oy birliği ile aldı. Ancak Mahkeme, başvuruda yer alan düşünce özgürlüğü (Madde 9), ifade özgürlüğü (Madde 10), ayrımcılığın yasaklanmasına (Madde 14) ilişkin şikayet gerekçelerinin 11. madde ile ilgili gerekçeyle aynı olması nedeniyle bu maddelere ilişkin şikayetlerin ayrıca ele alınmasının gerekli olmadığına karar verdi. AIHM ayrıca, AIHS'in adil yargılanma hakkına ilişkin 6 maddesinin ihlal edildiği iddiasını da kabul edilebilir bulmadığını açıkladı. AIHM, HEP'in üç üyesinin her birine 10.000 euro manevi tazminat verilmesini karara bağladı.

HEP, 14 Temmuz 1993 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından "partinin faaliyetlerinin devletin milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit etme olasılığı olduğu" gerekçesiyle kapatılmıştı.¹

Başvuru sahipleri HEP'in kapatılmasıyla örgütlenme özgürlüğünün (11. madde) ihlal edildiğini ileri sürdüler. Ayrıca 9., 10. ve 14. maddelerin de HEP'in savunduğu siyasi düşünceler nedeniyle ihlal edildiğinden şikayetçi oldular. Son olarak da Anayasa Mahkemesi'nde yapılan duruşmanın aleniyet ilkesine aykırı bir şekilde yapıldığını (6. madde) öne sürdüler.

AIHM, HEP'in savunduğu ilkelerin (ulusların kendi kaderini belirleme hakkı ve anadil) demokrasinin temel prensiplerine aykırı olmadığını kabul etti. Mahkeme ayrıca, bu ilkelerden kaynaklanan önerilerin

hükümet politikalarıyla ya da toplumdaki genel kaniyla çatıştığı durumlarda bile demokrasinin tam olarak işleminin siyasi grupların bu tarz düşünceleri kamuoyunda tartışmaya açabilmelerini gerektirdiğini gözönünde bulundurdu. Kararda, HEP'in "güvenlik görevlilerini ağır bir biçimde eleştirmesinin, 'şiddet eylemleri yapan silahlı gruplarla ilişkisi olduğu' biçiminde değerlendirilemeyeceği" vurgulandı.

Kararda, HEP'in "Türkiye'deki demokratik rejimin yıkılmasına yol açacak bir politika gütmemesi, siyasi amaçlarını gerçekleştirmek için şiddete başvurmayı teşvik etmemesi" nedeniyle kapatılmasının "acil bir sosyal gereksinim" olarak kabul edilemeyeceği belirtildi. Bu nedenle HEP'in kapatılmasıyla 11. maddenin ihlal edildiği kaydedildi.

AIHM, 13 DEP milletvekilinin DEP'in kapatılmasının ardından milletvekilliklerinin düşürülmesine ilişkin başvurusunu da 11 Haziran günü karara bağladı. AIHM kararında, demokrasilerde seçime katılma hakkının elden alınmayacağına dikkat çekildi. Bir partinin kapatılmasıyla milletvekilliklerinin düşürülmesini sert bir ceza olarak nitelendiren Mahkeme, bu cezanın suçlamalarla orantılı olmadığını vurguladı. Bu nedenle AIHS'nin seçim hakkını öngören 1. protokolünün 3. maddesinin ihlal edildiği kanısına vardı.

Mahkeme, 1. protokolün 3. maddesinin demokrasinin verimli işleminde ve güvence altına alınmasında önemli bir rol oynadığına dikkat çekti. Söz konusu cezanın başvuru sahiplerinin kişisel siyasi faaliyetleri gerekçesiyle verilmediği, üyesi oldukları partinin kapatılmasının bir sonucu olarak verildiği belirtildi. Mahkeme, cezaların ölçsüz olduğuna, seçilme hakkına aykırı olduğuna ve seçmenlerin özgür iradesiyle verdikleri seçme kararlarının çiğnendiğine karar verdi. 1. protokolün 3. maddesine dayanılarak alınan karar uyarınca başvuru sahiplerinin öteki şikayetlerinin ayrıca incelenmesine gerek olmadığına hükmedildi. Mahkeme Türkiye'nin her bir başvuruçuyu 50.000 Euro zarar tazminata ve masraflar içinde Sadak, Zana, Dicle, Doğan, Türk, Sakık ve Yurtdaş'a 10.500, ötekilere de 9000 Euro ödemesine karar verdi.

DEP milletvekilleri Selim Sadak, Sedat Yurtdaş, Mehmet Hatip Dicle, Sırrı Sakık, Orhan Doğan, Leyla Zana, Ahmet Türk, Nizamettin Toguç, Naif Güneş, Mahmut Kılınç, Zübeyir Aydar, Ali Yiğit ve Remzi Kartal DEP'in kapatılmasının ardından milletvekilliklerinin düşürülmesinden şikayetçi olmuşlardı.

Başvuru sahipleri, AIHS'in "yasanın suç saymadığı eylem için ceza verilemeyeceğine" ilişkin 7. maddesinin,

¹ Kapatma kararı, "HEP'in Anayasa ve yasalara aykırı olarak faaliyet gösterdiği" gerekçesiyle verildi. Kararda, Meclis Başkanvekili Fahmi Işıklar (HEP eski Genel Başkanı), HEP eski Genel Başkanı Feridun Yazar ile HEP'in eski genel sekreterleri Ahmet Karataş ve İbrahim Aksoy'un eylem ve açıklamalarıyla HEP'in kapatılmasına neden olduğu belirtildi. Bu nedenle Fahmi Işıklar'ın milletvekilliğine son verildi. HEP'in kapatılmasına ilişkin gerekçeli karar 18 Ağustos 1993 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi.

düşünce özgürlüğüne ilişkin 9. maddesinin, ifade özgürlüğüne ilişkin 10. maddesinin ve ayrımcılığı yasaklayan 14. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürdüler. Ayrıca 11 madde ile güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğinden ve 1. protokolün 1. maddesine aykırı olarak da milletvekili haklarının yitirilmesi ile varlıklarının barışçıl kullanımının önüne geçildiğinden şikayetçi oldular. Son olarak da madde 6/1'e dayanarak adil yargılanmadıklarını söylediler. 30 Mayıs 2000 tarihinde AIHM davanın 1. protokolün 3. maddesi kapsamında değerlendirilmesine karar verdi.

Başvurucular Selim Sadak, Sedat Yurtdaş, Mehmet Hatip Dicle, Sırrı Sakık, Orhan Doğan, Leyla Zana, Ahmet Türk, Nizamettin Toguç, Naif Güneş, Mahmut Kılınc, Zübeyir Aydar, Ali Yiğit ve Remzi Kartal 1991 yılında milletvekili olmuş, daha sonra da 1993 yılında DEP'e katılmışlardı.

2 ve 4 Mart 1994 tarihlerinde milletvekili dokunulmazlıkları kaldırılan Dicle, Doğan, Sakık, Türk

ve Zana, Meclis'ten çıkarken tutuklanmışlardı. 16 Haziran 1994 tarihinde de Anayasa Mahkemesi DEP'in kapatılmasına ve başvuru sahiplerinin milletvekilliklerinin düşürülmesine karar vermişti.

Ankara DGM 8 Aralık 1994 tarihinde başvuruçuların Sakık'ı "bölücülük propagandası" yaptığı iddiasıyla üç yıl, Türk, Dicle, Doğan, Sadak ve Zana'yı da "yasadışı örgüt üyeliği" iddiasıyla 15 yıl, Yurtdaş'ı da "yasadışı örgüte yardım ettiği" iddiasıyla 7.5 yıl hapis cezasına mahkum etmişti. 26 Ekim 1995 tarihinde de Yargıtay, Türk ve Yurtdaş hakkındaki kararları bozup şartla salıverilmelerine karar vermiş, diğer başvuruçularla ilgili kararları ise onamıştı.

Leyla Zana, Hatip Dicle, Orhan Doğan ve Selim Sadak'ın 1996 yılında yaptıkları başvuruyu değerlendiren AIHM, 17 Temmuz 2001 tarihinde verdiği kararda "yargılamanın adil olmadığı" gerekçesiyle Türkiye'yi mahkum etmişti.

1 - SİYASİ PARTİLER

Halkın Demokrasi Partisi (HADEP)

Kapatma Davası

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 29 Ocak 1999 tarihinde HADEP'in kapatılması istemiyle Anayasa Mahkemesi'nde açtığı dava, 2002 yılında da sürdü.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Mustafa Bumin, davanın "öncelikle ve ivedilikle" ele alınması yönündeki eleştirileri yanıtlarken, DGM Savcılıkları tarafından hazırlanan iddianamelerin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından kanıt olarak gösterilmesinin davayı uzattığını söyledi.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Sabih Kanadoğlu, Anayasa Mahkemesi'nde 17 Ocak günü yaptığı açıklamada, hükümetin demokratikleşme yönünde attığı adımları da değerlendirerek, şunları söyledi:

"Siyasi Partiler Yasası'na göre TCK'nın 312/2 fıkrasında yazılı halkı sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etmek suçundan mahkûm olanlar 'partilere üye olamazlar'. Ayrıca TCK 168, 169 ve 125 ile TMY 8. maddelerden ceza alanlar da partiye üye olamaz. Bu suçlardan ceza alan 68 kişi il ve ilçe teşkilatlarında yönetime getirilmiştir. Bu, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı amaçların eylem boyutuna ulaşmasının parti genel merkezinin buna zımnen ve fiilen geçit vermesinin açık kanıtıdır. TCK 125, 168, 169 ve 312/2 ve TMY'deki bölücülük suçlarından cezası kesinleşen çok sayıda kişinin yönetici yapılması, bunların amaçlarını gerçekleştirme olanağını bu partide görmesi tesadüf değil, HADEP'in ülkeyi bölme amacına

yönelik bilinçli şekilde öngörölmüş kadrolaşmadır. Bu yoğunluk HADEP'in bölücü eylemlerin odağı olduğunu kabule yeterlidir."

30 Ocak günü Anayasa Mahkemesi'nde sözlü savunma yapan HADEP Genel Başkanı Murat Bozlak, daha sonra gazetecilere yaptığı açıklamada, Anayasa'da parti kapatılmasını zorlaştıran değişiklikler yapıldığını hatırlatarak, davanın reddedileceğine inandığını söyledi. Bozlak, savunmasında Anayasa'da yapılan değişikliklerden sonra, Siyasi Partiler Yasası'nın 78, 79, 81 ve 82. maddelerinin Anayasa'ya aykırı hale geldikleri gerekçesiyle iptalini istediklerini belirtti.

Anayasa Mahkemesi iptal istemini, Temmuz ayı içinde "davada uygulanacak kural olmadığı" gerekçesiyle reddetti.

İddianamede, HADEP'in, PKK ile "organik bağı bulunduğunu", "HADEP'in, daha önce kapatılan HEP ve DEP gibi, PKK'nın denetiminde olduğu", "örgütten aldığı emirler doğrultusunda eylemler düzenlediği", "HADEP kongrelerinin, PKK ve Abdullah Öcalan lehine gösteri yapılan alanlar haline getirildiği", "HADEP il ve ilçe örgütlerinin düzenlediği seminerler ile gençlik, kadın, sağlık ve işçi komisyonlarının toplantılarına katılanlara anayasal düzen ve üniter devlet yapısına karşı düşmanlık derecesine varan görüşler empoze edilmeye çalışıldığı", "HADEP'in il ve ilçe örgütlerinde, Kürt kökenli vatandaşları PKK etrafında örgütleme, PKK'ya taban oluşturma, örgüte militan gönderme faaliyetlerinin yürütüldüğü" ve böylece "HADEP il ve ilçe örgütlerinin PKK'nın 'askere alma daireleri' haline getirildiği" iddialarına yer verilmişti.

Bayrak Davası

HADEP'in 23 Haziran 1996 tarihinde yapılan kongresinde Türk bayrağının indirilmesi nedeniyle açılan davanın 29 Ocak günü yapılan duruşmasında Ankara DGM Savcısı esas hakkındaki görüşünü açıkladı. "Kongredeki olayların, PKK'nın bir gövde gösterisi şeklinde geliştiğini ve planlı eylemler olduğunu" ileri süren DGM Savcısı, "HADEP il ve ilçe örgütlerinde görevli sanıkların, parti bünyesinde PKK'ye taban oluşturma, kırsal kesime ve yurtdışına militan gönderme çalışmaları yaptıklarını" iddia etti ve "HADEP'in, PKK'nın siyasi uzantısı haline geldiğini, yasal alanda onun fonksiyonlarını üstlendiğini ve sanıkların da PKK'nin üyesi olarak hareket ettiklerini" öne sürdü. DGM Savcısı, aralarında Murat Bozlak'ın da bulunduğu 41 sanık hakkında TCY'nin "yasadışı örgüt üyeliği" suçuna ilişkin 168/2 ve TMY'nin "ceza artırımını" öngören maddeleri uyarınca cezalandırılmasını istedi.

4 Temmuz günü sonuçlanan davada, aralarında HADEP Genel Başkanı Murat Bozlak'ın da bulunduğu sanıkların eylemlerini TCY'nin 169. maddesi kapsamında değerlendiren Ankara DGM, dava, 4616 sayılı Şartla Salıverilme Yasası uyarınca erteledi.

Ankara DGM'de 4 Haziran 1997 tarihinde sonuçlanan davada, Murat Bozlak ve Kongre'nin Divan Başkanı Hikmet Fidan (İstanbul İl Başkanı) "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla 6'şar yıl hapis cezasına mahkum olmuştu. 28 parti yöneticisinin ise 4'er yıl 6'şar ay hapis cezasına mahkum olduğu davada, 14 kişi beraat etmişti. Yargıtay 18 Haziran 1998 tarihinde, aralarında Bozlak'ın da bulunduğu 43 sanık hakkındaki kararı "eksik soruşturma" gerekçesiyle bozmuştu. Yargıtay, Sırrı Sakık ve Abdurrahim Bilen hakkındaki beraat kararı ile "bayrağı indirdiği" gerekçesiyle Faysal Akcan'a verilen 22 yıl 6 ay hapis cezasını onamıştı.

Takvim Davası

HADEP Genel Başkanı Murat Bozlak ve 56 parti yöneticisi hakkında 1998 yılında bastırılan takvim nedeniyle açılan dava da 25 Eylül günü Ankara DGM'de sonuçlandı. DGM, dava görülürken ölen Ayşenur Zarakolu, Mehmet Emin Altun ve İsa Karakurt hakkındaki davanın düşmesine, diğer sanıklar hakkındaki davanın da Şartla Salıverilme Yasası uyarınca beş yıl süreyle ertelenmesine karar verdi.

Diğer Dava ve Baskılar

Elazığ'ın Karakoçan ilçesinde HADEP İlçe Örgütü binası 8 Ocak günü jandarmalar tarafından basıldı. Baskında aralarında İlçe Örgütü yöneticilerinin de bulunduğu 15 kişi gözaltına alındı.

HADEP Şanlıurfa İl Örgütü tarafından bastırılan 2002 yılı takvimleri Şanlıurfa Sulh Ceza Mahkemesi tarafından toplatıldı. Kararın ardından 10 Ocak günü Şanlıurfa'nın ilçelerindeki HADEP örgütlerine düzenlenen baskınlarda takvimlere el konuldu.

13 Ocak günü Muş İl Örgütü'ne düzenlenen baskında arşive el konuldu. Baskın sırasında İlçe eski Sekreteri Selahattin İşlek ile Fikret Akan ve Gürkan Aşık adlı HADEP üyeleri gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar bir gün sonra serbest bırakıldılar.

HADEP Esenler İlçe Örgütü'ne 14 Ocak günü düzenlenen baskında İlçe Başkanı Lütfü Dağ gözaltına alındı.

14 Ocak günü ev baskınlarında gözaltına alınan HADEP Adana Yüreğir İlçe Örgütü yöneticileri Hasan Yaş, Mehmet Demir ve Sori Atilla, 15 Ocak günü Adana DGM tarafından "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla tutuklandı.

HADEP Muş İl Örgütü tarafından bastırılan 2002 takvimi, Muş Sulh Ceza Mahkemesi'nin kararıyla toplatıldı. Toplatma kararı nedeniyle 18 Ocak günü HADEP Tunceli İl Örgütü'ne giden polisler, burada bulunan takvimlere el koydu.

Şanlıurfa'nın Bozova ilçesine bağlı Yaylak beldesinde 19 Ocak günü gözaltına alınan HADEP Belde Başkanı Salih Çetin, 21 Ocak günü tutuklandı. Çetin'in, "çay fonu oluşturmak, ruhsatsız silah, bağış makbuzu ve yasak yayın bulundurmak" iddialarıyla tutuklandığı öğrenildi.

HADEP Bursa İl Örgütü kongresinde dağıtılan Kürtçe ajandalar "PKK propagandası yapıldığı gerekçesiyle" toplatıldı. Bursa 1. Sulh Ceza Mahkemesi'nin kararında, 20 Ocak günü yapılan kongrede delegelere dağıtılan 2002 yılı ajandalarında, PKK lideri Abdullah Öcalan'ın yakalandığı 15 Şubat'ın siyah çerçeve içine alındığı belirtildi. Toplatma kararının ardından HADEP Bursa İl, Osmangazi ve Yıldırım ilçe örgütleri 23 Ocak günü polisler tarafından basıldı. HADEP Bursa İl Başkanı Nizam Kaplan, Osmangazi İlçe Başkanı Recep Işık ve Yıldırım İlçe Başkanı Kemal Yıldırım, İl Örgütü yöneticileri Ayhan Koca, Kevser Tekdemir, Alaattin Sönmez, Mehmet Şakir Demir ve eski İl Başkanı Hıdır Alp gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 24 Ocak günü Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakıldı.

Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesinde Burhan Koçkar'ın öldürülmesi nedeniyle açılan davanın 24 Ocak günü yapılan duruşmasında gözaltına alınan Ağrı Belediye Başkanı Hüseyin Yılmaz, HADEP Ağrı İl Başkanı Ayhan Demir ve Doğubeyazıt İlçe Örgütü yöneticisi Talha Kaya, 25 Ocak günü serbest bırakıldı.

HADEP Şırnak İl Başkanı Resul Sadak hakkında "iki askeri dövdüğü" iddiasıyla açılan dava, 16 Ocak günü Şırnak Asliye Ceza Mahkemesi'nde sonuçlandı. Mahkeme, Resul Sadak'ı TCY'nin "darp" ve "görevli memuru darp" suçlarına ilişkin 266, 271 ve 456. maddeleri uyarınca 2 milyar 372 milyon 760 bin lira para cezasına mahkum etti. Sadak'ın cezası daha sonra ertelendi.

Resul Sadak, 15 Nisan 2000 tarihinde durdurulduğu Kasrik boğazı bölgesinde er Uğur Eker ve astsubay

Ümit Kürkaya'yı yumrukladığı iddiasıyla 16 Nisan 2000 tarihinde tutuklanmış, 16 Mayıs 2000 tarihinde yapılan ilk duruşmada tahliye edilmişti. Resul Sadak hakkında, askerlere hakaret ettiği iddiasıyla TCY'nin 159. maddesi uyarınca açılan dava ise Şırnak Ağır Ceza Mahkemesi'nde 28 Şubat günü sonuçlandı. Şırnak Ağır Ceza Mahkemesi, Resul Sadak'ı TCY'nin 159. maddesi uyarınca 10 ay hapis cezasına mahkum etti. Sadak'ın bu cezası da ertelendi.

Ocak ayı içinde HADEP Hakkari binasında polisler tarafından arama yapıldı. Aramada çok sayıda dokümana da el konuldu. HADEP Hakkari Merkez İlçe Örgütü Başkanı Metin Tekçe, İl Saymanı Süleyman Ertuş, İl örgütü yöneticileri Selim Engin, Recep Aktaş, Bedirhan Koç ve Kadın Kolları Başkanı Hatice Demir, 13 Şubat günü "aramada PKK'ye ait bir bildiri bulunduğu ve binada Kürtçe yarışma düzenlendiği" iddiasıyla tutuklandı.

HADEP Tarsus İlçe Başkanı Abdullah Ölmez, İlçe Sekreteri İdris Erkul, eski İlçe Başkanı Hacı Ateş, Beşir Aydın, Ömer Demir, Erdal Dayan ve Adil Çatak 28 Ocak günü tutuklandı. HADEP yöneticileri daha sonra Adana DGM'de "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla dava açıldı.

HADEP Bulanık (Muş) İlçe Örgütü Kadın Kolları Başkanı Hülya Karaçelik ve Belediye Meclis üyesi Gülay Bingöl, 30 Ocak günü gözaltına alındı. Kısa bir süre sonra serbest bırakılan HADEP'lilerin üzerlerinde Amin Malouf'un "Yüzüncü Ad" ve "Ne Yapmalı" adlı romanları bulunduğu gerekçesiyle gözaltına alındığı öğrenildi.

27 Ocak günü Hakkari'nin Yüksekova ilçesinde gözaltına alınan HADEP üyeleri Rahmi Aşkan ve Ecevit Bozacı 1 Şubat, Fuat Durgun, Hamit Işık, Halit Çakır, Abdullah Tatlı ve Servet Adil ise 2 Şubat günü tutuklandı. İl Genel Meclis üyesi Hasan Mert, Belediye Meclis üyesi Ercan Bora, Fahri Işık, Sefer Duman ve Veysi Bora ise serbest bırakıldı.

30 Ocak günü HADEP Pervari İlçe Örgütü binasına düzenlenen baskında Sıddık Yılmaz ve Şahbaz Güneş adlı HADEP yöneticileri gözaltına alındıktan bir süre sonra serbest bırakıldı.

HADEP Mersin İl Örgütü Gençlik Kolları Başkanı Nizamettin Almaz'ın, 1 Şubat günü sivil polisler tarafından zorla bir arabaya bindirilerek gözaltına alındığı bildirildi.

İzmir Karşıyaka'da Nihat Diner, Semra Kaya, Müzeyyen Bozdoğan, Şemsettin Başçı ve Erol Berk adlı HADEP üyeleri 1 Şubat günü gözaltına alındı. Bozdoğan kısa bir süre sonra, Kaya ve Berk de 2 Şubat günü serbest bırakıldı. Gözaltına alınan Nihat Diner ve Yılmaz Sürme adlı HADEP üyeleri 4 Şubat günü tutuklandı.

Gaziantep'te Şubat ayı başında düzenlenen ev baskınlarında TAYDER Yöneticisi Sıtkı Bağrıyanık, HADEP üyeleri İbrahim Bulut, Ali İhsan Gündoğdu, Nezir Bozan, İbrahim Şahin, Mahmut Şahin, Mehmet Ali

Bozan, Fevzi Şahin ve HADEP Şahinbey İlçe Gençlik Kolları yöneticisi Hüseyin Dektaş gözaltına alındı. 1 Şubat günü gözaltına alınan HADEP Mersin İl Gençlik Kolları Başkanı Nizamettin Almaz 3 Şubat günü tutuklandı.

HADEP Kuşadası (Aydın) İlçe Örgütü üyesi Murat Taş ve Fedai Taş 4 Şubat günü gözaltına alındı. Sivil polisler tarafından ilçe dışına götürülen gençlerin "HADEP'te çalışmamaları" için tehdit edildikten sonra serbest bırakıldığı bildirildi.

Erzurum'da gözaltına alınan Enes Alkan adlı HADEP üyesi 6 Şubat günü tutuklandı.

HADEP Mersin İl Örgütü'nün 2001 yılındaki 1 Eylül Dünya Barış Günü çalışmaları nedeniyle "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla Adana DGM'de yargılanan Merkez İlçe Gençlik Kolları Başkanı Yılmaz Topalca ve Yılmaz Atilla adlı HADEP üyesi, 7 Şubat günü tahliye edildi.

Mehmet Selami Öz, Serdar Özlü, Fevzi Şahin, İbrahim Halil Şahin, Ali Gündoğdu, Tahir Özmen ve Sıtkı Bağrıyanık adlı HADEP üyeleri 7 Şubat günü "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla tutuklandı. HADEP'liler 18 Nisan günü Adana DGM'de yapılan duruşmada tahliye edildi.

HADEP Adana Küçükdikili Belde Örgütü yöneticisi Celal Aba ve Küçükdikili Belediye Başkanı Mehmet Yaşık hakkında, "aralarında kan davası olan iki aileyi barıştırdıkları" gerekçesiyle Şubat ayı başında dava açıldı. İddianamede, "barıştırmaya girişiminin PKK'nin aldığı karara dayandığı" ileri sürüldü. "Kürtçe eğitim kampanyası" nedeniyle 9 Ocak günü Adana'daki HADEP örgütlerine düzenlenen baskınlarda aylık faaliyet raporlarına el konulduğunu belirten Yaşık, raporlarda 10 Ekim 2001 tarihinde kendisi, Derik (Mardin) Belediye Başkanı Ayşe Karadağ ve Celal Aba'nın katıldıkları bir düğünde "Örnek ve Aras aileleri arasındaki kan davasını sona erdirdiklerinin" yazılı olduğunu bildirdi. 4 Şubat günü Adana DGM Savcılığı'na ifade veren Mehmet Yaşık ve Celal Aba hakkında TCY'nin "yasadışı örgüte yardım" suçuna ilişkin 169. maddesi uyarınca dava açtı. Düğüne katılan Ayşe Karadağ hakkında ise soruşturma açılmadı.

Mehmet Yaşık, 3 Nisan günü Adana Şakirpaşa Havaalanı'nda polisler tarafından tartaklandığını bildirdi. Kıbrıs'ta yapılacak Çukurova Belediyeler Birliği toplantısına katılmak için 3 Nisan günü havaalanına gittiğini belirten Yaşık, "Güvenlik kontrolünden geçerken Ali adlı polis kimliğimi aldı ve kim olduğumu sordu. Küçükdikili Belediye Başkanı olduğumu söyledim. Bunu söyledikten sonra polisin tavrı sertleşti. Önce kimliğimi yırtan polisler beni tartakladılar. Ardından Havaalanı Karakolu'nda 3-4 saat tutuldum ve hakarete maruz kaldım" dedi.²

² İçişleri Bakanlığı Kasım ayında Mehmet Yaşık hakkında "ilköğretim okullarındaki Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına katılmadığı" gerekçesiyle soruşturma başlattı.

9 Şubat günü Van'da düzenlenen ev baskınlarında HADEP İl Gençlik Kolları yöneticileri Zennur Kızılkaya, Tekin Çakırgöz, Celil Aslan ve Kevser Aslan gözaltına alındı.

HADEP Adana İl Örgütü yöneticisi İbrahim Yakut, 9 Şubat günü Adana DGM tarafından tutuklandı.

Elazığ'da 9 Şubat günü gözaltına alınan HADEP Gençlik Kolları yöneticisi Mehmet Meki Kurt, 10 Şubat günü tutuklandı.

Şanlıurfa'da 13 Şubat günü gözaltına alınan HADEP yönetici ve üyelerinden Şanlıurfa Gençlik Kolları Başkanı Cezair Çelik, Cemal Yavuzus, Vahyettin Akyüz ve Siraccetin İrmak 17 Şubat günü tutuklandı.

İstanbul Bağcılar Cumhuriyet Savcılığı, HADEP Bağcılar İlçe Örgütü Yönetim Kurulu üyeleri hakkında, 2001 yılı 1 Mayıs İşçi Bayramı için hazırlanan Kürtçe "Biji 1 Gulan (Yaşasın 1 Mayıs)" başlıklı bildiri nedeniyle dava açtı. İddianamede, HADEP İlçe Yönetim Kurulu üyeleri Ümit Çelik, Cebrael Aksoy, Nimet Solmaz, Mehmet Ali Gülün, Abdullah Aydil, Mehmet Haluk Dağ, Mehmet Sait Şaşmaz ve Abdullah Şaşmaz'ın Siyasi Partiler Yasası'nın "siyasi partilerin Türkçe'den başka dil kullanamayacaklarını" hükme bağlayan 81. maddesine aykırı davrandıkları gerekçesiyle aynı yasanın 117. maddesi uyarınca 6 aydan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

İzmir'in Konak ilçesinde HADEP İlçe Örgütü tarafından 26 Ocak günü düzenlenen şenlik nedeniyle haklarında soruşturma açılan HADEP Konak İlçe Başkanı Mahmut Sığak, İlçe Örgütü yöneticileri Mehmet Şerif Yıldız ve Şükrüye Tunç ile HADEP üyeleri Muarrem Şener, Abdülrezzak Kartal, Halise Kaya, Fevzi Aslan ve İsmail Şener 5 Mart günü gözaltına alındı.

12 Mart günü HADEP Erciş (Van) İlçe Örgütü binasına düzenlenen baskında İlçe Yönetim Kurulu üyesi Mühtüallah Dağ ve Rukiye Çetin ile Gençlik Kolları Başkanı Mehmet Emin Uzun, Fatma Geçer ve Haşım Ülke gözaltına alındı. Baskında çok sayıda yayına da el konuldu. Daha sonra Van Gençlik Kolları üyesi 18 kişi hakkında "yasadışı örgüte yardım ettikleri" iddiasıyla Van DGM'de dava açıldı.

14 Mart günü "üzerlerinde yasak yayın bulunduğu" gerekçesiyle gözaltına alınan HADEP Siirt İl Örgütü yöneticisi Meryem Cellek ve İl Kadın Kolları Başkanı Adalet Taşçı 15 Mart günü tutuklandı. Belediye Meclis Üyesi Selim Can ise serbest bırakıldı.

HADEP Erzincan İl Örgütü tarafından düzenlenmesi planlanan "Demokrasi ve Barış Şöleni", valilik tarafından Terörle Mücadele Yasası'nın "bölücülük propagandası" suçuna ilişkin 8. maddesinin "ihlal edilebileceği" gerekçesiyle yasaklandı.

HADEP Ergani (Diyarbakır) İlçe Örgütü'ne 23 Mart günü düzenlenen baskında İlçe Başkanı Sündü Şener ile ilçe örgütü yöneticileri Muzaffer Okan, Ahmet Yılmaz ve

Ahmet Tektaş gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar daha sonra serbest bırakıldılar.

Gaziantep'in İslahiye HADEP İlçe Başkanı Zeki Manaz, 26 Mart günü gözaltına alındı. Manaz, ilçe binasında yapılan aramadan sonra serbest bırakıldı.

Adana'da 30 Mart günü gözaltına alınan Mehmet Çakmak, Mahmut Bağrıyanık, Ali Aslan ve Mustafa Alkış 1 Nisan günü Adana DGM tarafından "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla tutuklandı.

HADEP İstanbul Fatih İlçe Örgütü yöneticisi Fatih Alkış, HADEP Eminönü İlçe Örgütü yöneticisi Yusuf Talay, Şehmuz Usanmaz, Vedat Demirkol, Engin Çetin ve Celal Bozkurt adlı kişiler "yasadışı örgüt üyesi oldukları" iddiasıyla Nisan ayı başında İstanbul'da gözaltına alındı.

İzmir'in Çiğli ilçesinde HADEP binasına 17 Ekim 2001 tarihinde düzenlenen baskında gözaltına alınan ve 19 Ekim 2001 tarihinde tutuklanan Murat Yağcıbulut ve Özcan Erdem 16 Nisan günü İzmir DGM'de yapılan duruşmada tahliye edildi. Davada, Yağcıbulut ve Erdem'in TCY'nin 169. maddesi uyarınca hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyor.

21 Nisan günü HADEP Mersin İl Örgütü tarafından düzenlenen şenlikte HADEP Parti Meclisi üyesi Hikmet Fidan, HADEP İl Başkanı Muzaffer Akad ve Yedinci Gündem gazetesi çalışanı Azad Adıyaman gözaltına alındı. Fidan ve Akad kısa bir süre sonra serbest bırakıldı. Adıyaman ise 22 Nisan günü tutuklandı.

HADEP Gaziantep İl Başkanı Abdullah İnce hakkında "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla açılan dava, 25 Nisan günü Adana DGM'de yapılan duruşmada beraatla sonuçlandı.

27 Nisan günü Mardin'in Yalım beldesinde düzenlenen ev baskınında HADEP Merkez İlçe Örgütü yöneticisi Fahri Demirtaş, Mehmet Bakay ve oğlu Aziz Bakay gözaltına alındı.

İstanbul DGM Savcılığı, Mayıs ayı içinde HADEP İstanbul İl Örgütü Başkanı Doğan Erbaş, il yöneticileri Halil Salık, Yusuf Çirik, Ali Uçan, Nizamettin Öztürk, Nurettin Kaplan, Sabahattin Halli, Erengül Akçora ve Necmettin Çeçen ile Mem Yayınları sahibi Gülcan Kaya hakkında "şiddet içermeyen barışçıl eylemlerle PKK'ye yardım ve yataklık ettikleri" iddiasıyla TCY'nin 169 ve TMY'nin ceza artırımını öngören 5. maddesi gereğince 7.5 yıla kadar hapis istemiyle dava açtı.

İstanbul DGM Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede "PKK lehine faaliyet gösteren basın yayın organlarının ve kültür merkezlerinin örgüte sıcak bakan sempatanlara sürekli serhıldan çağrısında bulunarak örgütün tabanını sivil intifada tarzında eylemlere yönlendirici ve örgütün stratejisine uygun yayınlar yapıldığı, bu eylemlerin HADEP'in lobi ve siyasal faaliyetleri içerisinde etkin bir şekilde sürdürüldüğünün tesbit edildiği, söz konusu faaliyetlerin organizasyon ve yönlendirmesinin HADEP

il teşkilatında yapıldığı, korsan eylemlerde kullanılan afiş, pankart, dövizler ile molotof kokteyllerinin buralarda hazırlandığı ve saklandığı" iddia edildi.³

HADEP Gaziantep İl Başkanı Abdullah İnce, "Gaziantep Cezaevi'nde bulunan PKK'li tutuklulara talimat verdiği" iddiasıyla 1 Mayıs günü gözaltına alındı. İnce ile birlikte Hacı Özkal (40), Birsal Deniz (20) ve adları öğrenilemeyen iki kişinin gözaltına alındığı öğrenildi.

HADEP Siirt Gençlik Kolları Üyesi Gülhan Akın 4 Mayıs günü evine düzenlenen baskında gözaltına alındı. Aynı gün Batman'da düzenlenen ev baskınlarında HADEP üyeleri M. Şah Öner, Muzaffer Tekin, İzzettin Taş ile Gemgin Durak gözaltına alındı.

HADEP Konak İlçe Örgütü (İzmir) yöneticileri Şerafettin Yetim ve Şerif Yıldız, 8 Mayıs günü gözaltına alındı.

HADEP Viranşehir (Şanlıurfa) İlçe Örgütü tarafından "Anneler Günü" nedeniyle düzenlenen pikniğe müdahale eden jandarmalar 25 kişiyi gözaltına aldı.

HADEP Doğubeyazıt (Ağrı) İlçe Başkanı Yusuf Söğüt, 11 Mayıs günü Ağrı'nın Diyadin ilçesi yakınlarında gözaltına alındı. Söğüt, 12 Mayıs günü serbest bırakıldı.

Tunceli'nin Ovacık İlçesi'nde gerçekleştirilen ev baskınlarında aralarında Bülent Yılmaz, Özcan Yılmaz, Mustafa Aşık, Erol Çakmak, Mesut Aslan, Haydar Güneş ve Mahmut Güloğlu'nun olduğu 20 HADEP üyesi gözaltına alındı.

Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde HADEP İlçe Örgütü binası 6 Haziran günü akşam saatlerinde polisler tarafından basıldı. Baskında İlçe Başkanı Nedim Biçer ve sayman Mizbah Bozucu gözaltına alındı. HADEP yöneticileri 7 Haziran günü serbest bırakıldı.

Bursa'da Halit Tosun (16) ve Ferdi Denizhan'ın (20) "KADEK'e katılmaları için HADEP tarafından kaçırıldığını" iddia eden bir grup, 24 Haziran günü HADEP Bursa Yıldırım İlçe Örgütü binasını bastı. Polislerin müdahale etmediği olaylarda HADEP yöneticilerinden Nizam Kaplan yaralandı. Daha sonra olaya karışan polisler, HADEP Bursa İl Başkanı Hamdullah Yılmaz, Yıldırım İlçe Başkanı Kemal Yıldırım ile Bursa HADEP İl Sekreteri, Hüseyin Armağan, parti üyeleri Vedat Oruç, Fehmi Yavuz ve kızı Semra Yavuz ile saldırganları gözaltına aldı. Nizam Kaplan ise aynı gece saat 01.00 sıralarında evinden gözaltına alındı. Aileler 25 Haziran günü serbest bırakıldı.

Hürriyet ve Milliyet gazetelerinde yer alan haberlerde, kaçırıldığı iddia edilen Halit Tosun ve Ferdi Denizhan'ın "HADEP'lilerin telefon etmesi üzerine İstanbul'da bırakıldığı" iddia edildi. Haberlere göre, Bursa Emniyet Müdürü Reşat Altay, Halit Tosun ve Ferdi Denizhan'ın İstanbul'da ortaya çıktığını, 25 Haziran günü Bursa'ya geldiklerini açıkladı.

Olayda gözaltına alınan yedi HADEP yöneticisi ile kaçırıldıkları iddia edilen Halit Tosun ve Ferdi Denizhan

27 Haziran günü serbest bırakıldı. 27 Haziran günü HADEP yöneticileri ile birlikte Bursa Cumhuriyet Savcılığı'na getirilen Tosun ve Denizhan, adliye girişinde gazetecilere "kaçırılmadıklarını" söylediler.

Cumhuriyet Savcılığı'nda ifadeleri alınan Tosun ve Denizhan "yasadışı örgüt üyesi oldukları", HADEP yöneticileri ise "yasadışı örgüte yardım ettikleri" iddiasıyla tutuklanmaları istemiyle mahkemeye sevk edildiler. Mahkemede ifadesi alınan dokuz kişi serbest bırakıldı. Mahkeme, "Tosun ve Denizhan'ı KADEK'e götürmek istediği" iddia edilen Asurhan İbrahim Recai Özçelik adlı kişi hakkında giyabi tutuklama kararı verdi. Tosun ve Denizhan daha sonra işkence gördüklerini açıkladılar. **(Bkz. Kişi Güvenliği)**

HADEP Iğdır İl Örgütü Gençlik Kolları yöneticisi Yaşar Akkuş, Yüzbaşılar köyündeki evine 22 Haziran günü düzenlenen baskında gözaltına alındı.

İzmir'in Buca ilçesinde HADEP İlçe Örgütü binası 30 Haziran gecesi kimliği belirsiz kişilerin saldırısına uğradı. Saldırganların binada bulunan eşyaları tahrip ettiği bildirildi.

HADEP'in başlattığı "Türkiye'nin Demokratikleşmesi İçin Bir İmza" kampanyası Van, Diyarbakır ve Ankara'da yasaklandı. Yasaklama kararı Van Sulh Ceza Mahkemesi tarafından dilekçe ve afişlerde "bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla Siyasi Partiler Yasası ve Basın Yasası uyarınca verildi. Karar üzerine HADEP Van, Ankara ve Diyarbakır il örgütlerine giden polisler imza metinlerine el koydular. HADEP'in tarafından düzenlenen "AB Süreci Kararlılıkla Sürdürülmelidir" başlıklı imza kampanyası da Gaziantep 2. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından yasaklandı. Yasaklama kararı üzerine 26 Haziran günü HADEP Gaziantep İl Örgütü'ne giden polisler dilekçelere el koydu.

"Demokratik Bir Türkiye İçin Bir İmza" kampanyası için Diyarbakır'ın Çermik ilçesinde imza toplayan HADEP Çermik İlçe Başkanı Ahmet Karakoç, İlçe Örgütü yöneticileri İsmail Dinçer ve Hayati Kaya ile Tahsin Çetin ve Bekir Özdemir gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar kısa bir süre sonra serbest bırakıldı.

Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde Temmuz ayı içinde 50 HADEP üyesi "yasak yayın bulundurdıkları" gerekçesiyle gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 6'sı daha sonra tutuklandı. HADEP İlçe Başkanı Bayram Bozkurt, İlçe Sekreteri Hüseyin Yıldız, Sayman Bülent Acar, Yönetim Kurulu Üyesi İsmail Şahindal ile tutuklu bulunan HADEP Elbistan Gençlik Kolları Başkanı Oruç Ay, HADEP Kadın Kolları Üyesi Besime Ay, HADEP

³ HADEP İstanbul İl Örgütü Başkanı Doğan Erbaş hakkında HADEP Malatya İl Örgütü'nde yaptığı konuşma nedeniyle açılan davaya da yıl içinde devam edildi. 29 Kasım 2001 tarihinde HADEP İstanbul il örgütüne düzenlenen baskından sonra HADEP İl Başkanı Doğan Erbaş, İl Örgütü Sekreteri Halil Salık, İl Yönetim Kurulu üyesi Yusuf Çirik, Nizamettin Öztürk, Nusretin Kaptan, Sabahattin Hali, Erengül Akçolak ve Necmettin Çeten'in "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla cezalandırılması istemi ile açılan dava da yıl içinde sonuçlanmadı.

üyeleri Mehmet Çağal, Ertuğrul Yıldız, Ali Kara. ile adı öğrenilemeyen bir kişinin yargılanmasına 17 Temmuz günü Malatya DGM'de başlandı.

HADEP Erciş (Van) İlçe Başkanı Kemal Doğruel, hakkında arama emri olduğu gerekçesiyle, 9 Temmuz günü gözaltına alındı. Doğruel'in akşam saatlerinde serbest bırakıldığı öğrenildi.

Adana'da 14 Temmuz günü düzenlenen baskınlarda HADEP Seyhan İlçe Gençlik Kolları yöneticisi Ali Toprak, Mehmet Kısa, Salih Ergül, Zübeyir Beyav ve Hüseyin Kırgız gözaltına alındı.

Batman Belediye Meclisi üyesi Mahsun Akgül (HADEP) 5 Ağustos günü evine düzenlenen baskında gözaltına alındı.

Diyarbakır'ın Çanklı beldesinde HADEP örgütünün 11 Ağustos günü düzenlenen Gençlik Kolları kongresinde HADEP Çanklı Belde Örgütü Başkanı Mehmet Işık, yöneticiler Kadafi Çınar, Fesih Demir, Şehmus Çınar, Abdulkadir Özkağan ve Mehmet Elaldı gözaltına alındı. HADEP'liler, 12 Ağustos günü Diyarbakır DGM tarafından serbest bırakıldı.

Bingöl'ün Karlıova ilçesi Çırajor köyünde 14 Ağustos gecesi düzenlenen ev baskınlarında HADEP üyeleri Ali Teymuroğlu, Ekrem Genç ve HADEP İlçe Örgütü yöneticisi Ferit Karabağ gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 17 Ağustos günü "KADEK/PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla tutuklandılar.

Van'ın Çatak ilçesinde HADEP İlçe Örgütü yöneticisi Necati Cangöz, 22 Ağustos günü Görentaş köyündeki evine düzenlenen baskında gözaltına alındı.

HADEP İstanbul Küçükçekmece İlçe Örgütü Başkanı Necla Yıldırım, Yönetim Kurulu üyesi Abdulvahap Öner ve Mehmet Kıymaz hakkında, ilçe binasında yapılan aramada yasak yayın ve Abdullah Öcalan'ın PKK militanlarıyla birlikte çekilmiş fotoğrafları bulunduğu gerekçesiyle açılan dava 4 Eylül günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Yıldırım ve Öner'i "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla 3 yıl 9'ar ay hapis cezasına mahkum etti. Kıymaz hakkında ise beraat kararı verildi.

Muş'un Yaygın beldesinde HADEP belde örgütü kurma çalışmalarını yürüten Sabahattin Varhan, Jandarma Karakol Komutanı Mehmet Karadere tarafından tehdit edildiğini bildirdi. Varhan, Karadere'nin "Cumhurbaşkanı, Genelkurmay Başkanı dahi size müsaade verse ben vermem. Burada yasa benim" dediğini söyledi.

Diyarbakır'da HADEP üyeleri Şahin Akşahin, Murat Farisoğulları, İsmail Kardeş, Veysi Akbaş, Mahmut Orman ve Mehmet Ötenkuş 10 Eylül günü gözaltına alındı. Gözaltına alınan HADEP'liler 13 Eylül günü çıkarıldıkları Diyarbakır DGM Savcılığı'nca serbest bırakıldı.

Gaziantep'in Nizip ilçesi Tatlıcak beldesinde 17 Eylül

günü gözaltına alınan HADEP Belde Başkanı Burhan Akpınar 19 Eylül günü tutuklandı. Belde Örgütü yöneticisi Ekrem Ateş ise serbest bırakıldı.

Danıştay, Eylül ayı ortalarında HADEP'li Van Belediye Başkanı Şahabettin Özarslaner'in görevden düşürülmesine dair karar tebligatını gönderdi. Danıştay'ın karar gerekçesi olarak, Özarslaner'in 1998 yılında Ağrı'da yaptığı konuşma nedeniyle Erzurum DGM tarafından TCY'nin 312. maddesi uyarınca verilen hapis cezası kararı gösterildi. Özarslaner daha sonra karara itiraz etti.

Elazığ'da gözaltına alınan HADEP İl Örgütü yöneticisi Veli Kahraman 21 Eylül günü tutuklandı.

23 Eylül günü Van'ın Erciş ilçesinde HADEP binasına düzenlenen baskında İlçe Başkanı Kemal Doğruel, ilçe örgütü yöneticileri Mehmet Sıdık Geçer, Murat Keser, Bülent Albayrak ve Selma Varlı gözaltına alındı. HADEP'liler 24 Eylül gecesi serbest bırakıldı.

DEHAP Ceyhan İlçe Örgütü Yönetim Kurulu Üyesi İsmail Oğaç ve oğlu Hikmet Oğaç "PKK/KADEK'e yardım ve yataklık" ettikleri iddiasıyla 25 Kasım günü tutuklandı.

HADEP Diyarbakır İl Gençlik Kolları Başkanı Kamuran Yüksek, yönetim kurulu üyeleri Rukiye Erdemir ve Mahmut Duman ile parti üyesi Hacı Karakuzu, 2 Aralık günü gözaltına alındı.

İzmir'in Konak ilçesinde 11 Aralık günü düzenlenen ev baskınlarında TAYD-DER yöneticisi Evin Tunç, HADEP Gençlik Kolları üyesi Serkan Okumuş, Hasan Manduz, Hüseyin Manduz, Mehmet Tanar, Yasin Tanaz ve Servet Demirkan gözaltına alındı.

Diyarbakır'da 16 Aralık günü Veysi Akbaş, Ömer Akbey ve Murat Önen, 17 Aralık günü de Mazlum Tekdağ ve Ferdani Gökderi adlı HADEP üyeleri gözaltına alındı.

Van'ın Bostaniçi HADEP belde örgütü yöneticisi Hamza Özkan, Hakim İta, Abdullah Kaçan, Nuriye Gencer, Halime Kemiş ve Nazmi Peyan 21 Aralık günü, HADEP üyeleri Selim Öcek ve Fikret Ertoş ise 23 Aralık günü Van DGM tarafından tutuklandı.

Fazilet Partisi (FP)

Anayasa Mahkemesi'nin FP'nin kapatılmasına ilişkin gerekçeli kararı, 5 Ocak günü Resmi Gazete'de yayınlandı. Anayasa Mahkemesi, FP'nin kapatılması kararını 22 Haziran 2001 tarihinde vermişti. Kararın yayınlaması ile birlikte İstanbul Milletvekili Nazlı Ilıcak ve Tokat Milletvekili Bekir Sobacı'nın milletvekillikleri düştü. Nazlı Ilıcak, Bekir Sobacı, Merve Kavakçı, Ramazan Yenidede ve Mehmet Sılay hakkındaki "5 yıllık siyaset yasağı" da bu tarihten itibaren başladı. (Bkz. Ek 8)

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)

Anayasa Mahkemesi, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın AKP Genel Başkanı Recep Tayyip

Erdoğan'ın kurucu üyelikten çıkarılması için yaptığı başvuruyu Şubat ayı başında kabul etti. Mahkeme, Erdoğan'ın genel başkanlık yetkilerinin iptal edilmesi ve başörtülü 6 kadının kurucu üyelikten çıkarılması istemini ise reddetti.

Anayasa Mahkemesi'nde 9 Ocak günü yapılan toplantıdan sonra bir açıklama yapan Başkanvekili Haşim Kılıç, Erdoğan'ın kurucu üyelikten çıkarılması için AKP'ye ihtar verilmesi kararının 6'ya karşı 5 oyla alındığını bildirdi. Kılıç, Erdoğan'ın "genel başkanlık yetkilerinin kullanılmasının önlenmesi ve Ayşe Böhürler, Ayşenur Kurtoglu, Fatma Ünal Bostan, Habibe Güner, Sema Ramazanoglu ve Serap Yahşi Yaşar'ın kuruculuktan çıkarılması" isteminin ise oybirliğiyle reddedildiğini kaydetti.

AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, 1992 yılında Rize'de yaptığı bir konuşma nedeniyle 25 Nisan günü Ankara DGM Savcılığı'na ifade verdi. Erzurum DGM Savcılığı tarafından başlatılan soruşturma Mayıs ayında görevsizlik kararıyla sonuçlandı. Soruşturmayı sürdüren Erzurum DGM Savcılığı, Erdoğan hakkında TCY'nin 146. maddesi kapsamına giren konuşmalarıyla ilgili dosyayı, Ankara DGM'ye gönderdi. Savcılık, "Cumhurbaşkanı'na hakaret, devletin askeri veya emniyet kuvvetlerini alenen tahkir ve tezyif" suçuyla ilgili dosyayı da Rize Cumhuriyet Savcılığı'na ilettiler. Dosyayı inceleyen Rize Cumhuriyet Savcılığı, takipsizlik kararı verdi.

Soruşturmayı devralan Ankara DGM Savcılığı, AKP lideri Recep Tayyip Erdoğan'ın tutuklanmasını istedi. Ankara DGM ise tutuklama istemini reddetti. DGM Savcısı Nuh Mete Yüksel'in tutuklama isteminin reddine itirazı reddedildi.

Bu arada Adalet Bakanlığı, Erdoğan'ın ifadelerini basına yansıttığı ve yetkisi olmadığı halde soruşturma yürüttüğü iddialarıyla ilgili olarak Erdoğan'ın avukatlarının suç duyurusunun ardından DGM Cumhuriyet Savcısı Nuh Mete Yüksel hakkında, Mayıs ayında soruşturma açtı.

Ankara Cumhuriyet Başsavcı Vekili Bekir Selçuk, AKP Genel Başkanı Erdoğan hakkında, "haksız mal varlığı edildiği" iddiasıyla Haziran ayı içinde 5 yıl 10 aya kadar hapis cezası istemiyle dava açtı. 3628 Sayılı Kanun'un 14. maddesi uyarınca Erdoğan'ın haksız edildiği iddia edilen malların zor alımına karar verilmesi istenen iddianamede, ayrıca Erdoğan'ın ömür boyu kamu hizmetlerinden yasaklı tutulması, aynı yasanın 16. maddesi uyarınca cezaların tecil edilmemesi, paraya veya tedbire çevrilmemesi ve ön ödeme ile düşürülmemesi de istendi.

Diyarbakır DGM Ağustos ayı içinde AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın TCY'nin 312. maddesinin 2. fıkrasından aldığı mahkumiyet kararının adli sicil kaydından silinmesi istemini reddetti. Savcı mütalaasında, 312. maddede yapılan değişikliklerle "suçun ortadan kalkmadığını, suça yeni tanım ve

kapsam getirildiğine" işaret etti.

Ankara DGM Cumhuriyet Savcısı Nuh Mete Yüksel, Ağustos ayında AKP'nin kapatılması istemiyle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na dosya gönderdi. Dosyada, Erdoğan hakkındaki Rize konuşması nedeniyle açılan soruşturma evrakları ile AKP Grup Başkanı Bülent Arınç'ın bazı konuşmalarına yer verildi.

Bu arada Anayasa Mahkemesi'nin TCY'nin 312. maddesi uyarınca hapis cezasına mahkum olan Erdoğan'ın kurucu üyelikten çıkarılması için AKP'ye verdiği ihtar süresi 19 Ekim günü doldu. Bunun üzerine Erdoğan, AKP kurucu üyeliğinden ayrıldı, ancak genel başkanlığı sürdüreceğini açıkladı. AKP de bu işlemi 22 Ekim günü Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na bildirdi. Bildirimde, AKP tüzüğü'nün kurucu üye dışındakilerin de parti lideri seçilebileceğine olanak tanıdığına dikkat çekildi.

Ancak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 23 Ekim günü "Recep Tayyip Erdoğan'ın, yalnızca kurucu üyelikten istifa etmesi genel başkanlığı ise sürdürmesi" nedeniyle AKP hakkında kapatma davası açtı. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar kararının aslında yerine getirilmediği, üye olamayan kişinin genel başkan da olamayacağı gerekçesiyle hazırladığı iddianamede, AKP'nin "yasaya karşı hile yaptığı" ileri sürüldü. İddianamede, özetle şu görüşlere yer verildi:

"Siyasi parti üyesi olamayan kimsenin parti başkanı olması düşünülemez. Üyelikten öte siyasi aktiviteleri olan/olması gereken parti başkanının üye olamayan, üyeliğine engel bulunan birisince temsili hukukun koruyabileceği iyi niyetle bağdaşmaz. Yasal zorunluluklara ve koşullara uymamanın doğal sonucunu yine yasal yaptırım ortaya koyar. Erdoğan'ı kurucu üyelikten çıkarıp genel başkanlık görevinden almayarak bu görevini sürdürmesini sağlayan AKP'nin kapatılmasına karar verilmesi gerekmektedir."

Dava ile ilgili olarak gazetecilerin sorularını yanıtlayan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Sabih Kanadoğlu, davanın "temelli kapatma" değil "kapatma" davası olduğunu bildirdi. Kanadoğlu, "Temelli kapatmada milletvekilliklerinin düşürülmesine de karar verildiği halde 'kapatma' halinde yalnızca parti tüzelkişiliğinin ortadan kalkacağını", Anayasa'da parti ve üyeleri konusunda geleceğe yönelik herhangi bir kısıtlama öngörülmediğine dikkat çekti.

Davanın Anayasa Mahkemesi'nde görüşülmesine Kasım ayında başlandı. 1 Kasım günü gazetecilere açıklama yapan Anayasa Mahkemesi Başkanvekili Haşim Kılıç, davanın esastan görüşülmesine karar verildiğini bildirdi. Mahkeme, Erdoğan'ın genel başkanlık yetkilerinin tedbiren önlenmesi ilişkin istemin partinin savunması alındıktan sonra ele alınmasına karar verdi. Mahkeme tedbir istemine ilişkin savunmasını hazırlaması için AKP'ye 15 günlük süre verdi.

18 Kasım günü AKP tarafından Anayasa Mahkemesi'ne sunulan ön savunmada, ihtar kararının eksiksiz olarak yerine getirildiği öne sürüldü. Savunmada, yüksek mahkemenin ihtar kararlarına uyulmaması durumunda kapatma davası açılmasını öngören Siyasi Partiler Yasası'nın 104. maddesinin, Anayasa'nın parti kapatmalarını düzenleyen 69. maddesine aykırı olduğu iddia edildi. Anayasaya aykırılık durumunun yüksek mahkeme tarafından "ön sorun" olarak öncelikle karara bağlanması istenen savunmada, tedbir isteminin yasal dayanaktan yoksun olduğu belirtildi.

Anayasa Mahkemesi'nin ihtar kararının ardından TCY'nin 312. maddesinde yapılan değişiklik ile Erdoğan'ın fiilinin suç olmaktan çıktığı ifade edilen savunmada, bu durumda siyasi yasaklarının da ortadan kalkacağı ileri sürüldü.

Haklar ve Özgürlükler Partisi (HAK-PAR)

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Abdülmelik Fırat'ın Genel Başkanı olduğu HAK-PAR'ın kapatılması istemiyle 14 Mart günü Anayasa Mahkemesi'nde dava açtı. İddianamede, partinin tüzük ve programında, "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı hükümler" olduğu savunuldu.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı dava ile ilgili esas hakkındaki görüşünü 19 Haziran günü Anayasa Mahkemesi'ne sundu. Hak-Par Genel Başkanı Abdülmelik Fırat tarafından 17 Eylül günü Anayasa Mahkemesi'ni verilen 44 sayfalık esas hakkındaki savunmada, partinin 11 Şubat günü tüzük değişikliği kazandığı hatırlatılarak, "Partimiz hakkında kapatma davasının açıldığı ya da açılacağı konusu, 7 Mart 2002 günü, yani iddianamenin Mahkemenize sunulmasından bir hafta önce basına yansımıştır. İddianame, 28. 03. 2002 günü partimize tebliğ edilmiştir" denildi.

AIHM'in parti kapatmalar ve diğer konularda Türkiye aleyhinde verdiği kararların tümünün, Türkiye'nin demokrasisini sorgulayıp, hukukunun demokratik karakterini tartışmaya soktuğu ifade edilen savunmada, "İddia makamının belirttiği gibi partimiz program ve tüzüğünde, Kürt sorununun Türkiye'nin temel sorunu olduğu; Kürt sorunu çözülmeden demokratikleşmenin olmayacağı, toplumsal barışın sağlanmayacağı tespiti hayati ve ana tespitlerden biridir. Ama, Başsavcının, parti programımızda sadece "Kürt kökenlilerin varlık ve kültürlerinin öne çıkarıldığı" görüşü, partimizin Türkiye'nin diğer sorunları küçümsediği, önemsemediği anlamında yanlıştır ve yerinde bir tespit değildir" denildi.

HAK-PAR Genel Başkanı Abdülmelik Fırat ve Genel Başkan Yardımcısı İbrahim Güçlü, 12 Aralık günü de Anayasa Mahkemesi'ne sözlü savunma yaptı. Güçlü daha sonra yaptığı açıklamada, Kürtlerden bahsetmenin azınlık yaratmayacağını, devlet bütünlüğünü bozmayacağını dile getirdiklerini belirterek, "Türkiye'nin birliğiyle değil, iç düzenlemeyle

ilgili sorunlarımız var. 'Bu partiler Türkiye'de toprak bölmek istiyor' gibi endişeler var. HEP, DEP gibi partiler de Kürtlerden bahsederken iç düzenlemeden söz ediyordu. İç düzenleme şu: Bugün Kürtler temsil edilmiyor. Sistem, farklı etnik ve inanç gruplarının temsilini engelliyor" dedi.

HAK-PAR genel başkan yardımcısı İbrahim Güçlü, Reşit Deli ve Cevdet Kemal Kara hakkında "Kuzey Kürdistan Demokrat Partisi üyesi oldukları" iddiasıyla açılan dava 4 Haziran günü sonuçlandı. Ankara DGM, Şartla Salıverilme Yasası uyarınca davanın ertelenmesine karar verdi.

HAK-PAR Diyarbakır İl Örgütü 12 Haziran günü polis tarafından basıldı. Baskında HAK-PAR Genel Başkan Yardımcısı Bayram Bozyel, Ümit Tektaş, Mehmet Eren, Kemal Aras, Sait Bozyel, Paşa Akdoğan, Suphi Ekinçi, Ramazan Eren, Naci Eren, Haydar Karaaslan, Zana Budak, Şergir Budak, Ömer Mavlay, Evin Sıtkı, Haydar Fırat, Mehmet Eren ve adı öğrenilemeyen 7 kişi gözaltına alındı.

Gözaltında tutulan Bozyel, Tektaş, Aras, Fırat ve Eren ile görüşen Avukat Sedat Çınar, müvekkillerinin "kötü koşullarda sorgulanması" gerekçesi ile Diyarbakır DGM Savcılığı'na başvurdu. Gözaltına alınan İl Yönetim Kurulu üyesi gazeteci Mehmet Eren, 17 Haziran günü Diyarbakır DGM tarafından "Olağanüstü Hal Bölgesi'ne girişi yasaklanan yayınların evinde bulunması" nedeniyle tutuklandı. Diğer 22 kişi ise DGM Savcılığı tarafından serbest bırakıldı.

Mehmet Eren de 24 Haziran günü serbest bırakıldı. Avukatlarının itirazının kabul edilmesi üzerine serbest bırakılan Mehmet Eren, cezaevinde bulunduğu sırada Diyarbakır Temsilciliği görevini yürüttüğü Dema Nu dergisinin polisler tarafından basıldığını söyledi. Polislerin büroya büyük ölçüde hasar verdiğini anlatan Mehmet Eren, çok sayıda yayına ve belgeye de el koyduğunu bildirdi.

Diyarbakır DGM Savcılığı, HAK-PAR Genel Başkan Yardımcısı Bayram Bozyel, Diyarbakır İl Örgütü yöneticisi, Dema Nu gazetesi Diyarbakır Temsilcisi Mehmet Eren, HAK-PAR üyeleri Selim Akgök ve Mahkum Yiğitel hakkında Eylül ayı içinde dava açtı. İddianamede, sanıkların "Kürdistan Sosyalist Partisi (PSK) örgütünün propagandasını yaptıkları" iddiasıyla TMY'nin 7/2. maddesi uyarınca cezalandırılması istendi. Diyarbakır DGM'de 24 Aralık günü sonuçlanan davada, "delil yetersizliği" gerekçesiyle beraat kararı verildi.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Sabih Kanadoğlu, HAK-PAR'a "12 kurucu üyenin milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olmadıkları için kurucu üyelikten çıkarılması" amacıyla ihtar verilmesi istemiyle Ağustos ayında Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu.

Kanadoğlu, başvurusunda partinin kurucu üyesi ve Genel Başkanı Abdülmelik Fırat ile kurucu üyeler Abdullah Durmuş, Ali Beyköylü, Fehmi Demir, Hasan

Dağtekin, Nevzat Peker, Nurettin Buset, Salih Özçelik, Şerif Saydam, Hamiyet Özol, Muzaffer Kızıl ve Samet Ekinci'nin, Anayasa'nın 76/1-2 ve Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 11. maddesinin birinci fıkrasının (e) ve (f) bentleri uyarınca kurucu üye olamayacaklarının anlaşıldığını kaydetti.

HAK-PAR Genel Başkanı Abdülmelik Fırat hakkında, partisinin danışma kurulu toplantısında "Amed, Kürdistan'ın başkentidir" dediği gerekçesiyle soruşturma açıldı. Fırat, soruşturma nedeniyle 14 Ekim günü Diyarbakır DGM Savcılığı'nda ifade verdi.

Abdülmelik Fırat, 21 Ekim günü de Diyarbakır'ın Lice ilçesinde seçmenlerle Kürtçe konuştuğu için gözaltına alındı. Daha sonra savcılığa sevk edilen Abdülmelik Fırat'ın "izinsiz gösteri düzenlediği" iddiasıyla tutuklanması istendi. Mahkeme, ifadesini aldıktan sonra Fırat'ı serbest bıraktı. Fırat, seçim çalışmaları sırasında Kürtçe konuştuğu gerekçesi ile 23 Ekim günü yeniden gözaltına alındı. Fırat aynı gün serbest bırakıldı.

Diyarbakır Hazro ilçesinde seçim çalışmalarını yürüten HAK-PAR Genel Başkan Yardımcısı İbrahim Güçlü, 25 Ekim günü gözaltına alındı.

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP)

TSİP eski Genel Başkanı Turgut Koçak ve TSİP eski Genel Başkan Yardımcısı Necmi Özyurda, 1 Mart günü Ankara'da gözaltına alındı. Ankara DGM'nin verdiği giyabi tutuklama kararı nedeniyle gözaltına alınan Koçak ve Özyurda daha sonra tutuklandı.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, TSİP'in kapatılması istemiyle Haziran ayında Anayasa Mahkemesi'ne dava açtı. TSİP Genel Başkanı Turgut Koçak ile TSİP yöneticileri Hasan Yavaş ve Necmi Özyurda'nın "yasadışı örgüte yardım ettikleri" iddiasıyla Ankara DGM tarafından hapis cezasına mahkum edildikleri hatırlatılan iddianamede, "TSİP'in genel merkezi ve il merkezinin bulunduğu binada, 13 Aralık 2000 tarihinde yapılan aramada silahlı örgüt üyelerinin resimlerinin, döviz ve pankartlarının bulunduğu" belirtilerek, "pankart, döviz ve resimlerin parti binasında saklanması, bu örgütlerin eylemlerinin parti tarafından benimsendiği ve desteklendiğinin göstergesi olduğu" ileri sürüldü. İddianamede, TSİP'in Anayasa'nın 68. maddesinde sayılan "sınıf diktatörlüğünü savunma ve yerleştirmeyi amaçlamak" ve "suç işlenmesini teşvik etmek" eylemleri nedeniyle kapatılması istendi.

Emeğin Partisi (EMEP)

İzmir'in Bornova ilçesinde EMEP bülteni dağıtan Bülent Kılıç, Turan Kara, Deniz Çetin ve Günay Ayaz adlı EMEP üyeleri 21 Nisan günü gözaltına alındı.

25 Nisan günü İstanbul Güngören'de EMEP'in 1 Mayıs İşçi Bayramı afişlerini asan Güngören İlçe Başkanı Mehmet Turp ile Dilek Aslan, Memiş Adabaş, İbrahim Demirci ve soyadı öğrenilemeyen Murat adlı kişiler gözaltına alındı.

Nisan ayı içinde 1 Mayıs afişlerini asan 24 EMEP üyesi çeşitli tarihlerde gözaltına alındı.

EMEP tarafından hazırlanan "Eşitlik, Özgürlük, Kardeşlik için OHAL Kaldırılsın" yazılı afişler Mayıs ayında Mersin 4. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından yasaklandı. EMEP afişlerine Manisa'da Mersin 4. Sulh Ceza Mahkemesi'nin yasaklama kararı gerekçe gösterilerek el konuldu.

EMEP Balıkesir İl binasına Mayıs ayı içinde yapılan saldırıda maddi hasar meydana geldi.

EMEP tarafından yürütülen "OHAL'e hayır" kampanyası çerçevesinde Gaziantep'te açılan imza standına polisler müdahale etti. "Eşitlik, Özgürlük ve Kardeşlik için OHAL Kaldırılsın" başlıklı afişler standı gelen polisler tarafından indirildi.

EMEP Diyarbakır İl Başkanı Yavuz Karakuş'un 2001 yılı 1 Mayıs İşçi Bayramı'nda yaptığı basın açıklaması nedeniyle yargılanmasına 31 Mayıs günü Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Mahkeme, TCY'nin 159. maddesi uyarınca açılan davada görevsizlik kararı verdi.

1 Mayıs afişleri asarken 30 Nisan 2000 tarihinde gözaltına alınan EMEP Gaziantep İl Örgütü yöneticileri hakkında, "izinsiz afiş astıkları" gerekçesiyle açılan dava, Gaziantep 2. Sulh Ceza Mahkemesi'nde 12 Haziran günü yapılan duruşmada beraatla sonuçlandı.

13 Kasım 1999 tarihinde ABD Eski Başkanı Bill Clinton'un, Türkiye'yi ziyaretini protesto etmek amacıyla afiş asarken gözaltına alınan EMEP İstanbul Gaziosmanpaşa İlçe Örgütü Üyeleri Mustafa Gürsoy, Kenan Topal, Gökhan Kıl, Leyla Işık ve Şerif Yeşilbingöl hakkında "izinsiz afiş astıkları" gerekçesi ile açılan dava Temmuz ayında sonuçlandı. Gaziosmanpaşa 2. Sulh Ceza Mahkemesi, "Partinin afişlerinin yapıştirilmeyeceği hususunda Valiliğin bir kararı bulunmadığı" gerekçesiyle beraat kararı verdi.

İstanbul Paşabahçe Şişe Cam Fabrikası'nın kapatılmasını protesto amacıyla bir hafta süreyle fabrika önünde sürdürülen "işyerini terk etmeme" eylemine destek ziyaretinde bulunan EMEP üyesi 32 kişi 29 Temmuz günü gözaltına alındı.

Türkiye Komünist Partisi (TKP)

TKP'nin "Savaşa Hayır" afişleri Nisan ayında Zonguldak 1. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından yasaklandı. Yasaklama kararının "Siyasi Partiler Yasası uyarınca partilerin 'komünist' adını alamayacağı hükmü uyarınca" verildiği öğrenildi.

13 Nisan günü İstanbul'da TKP tarafından hazırlanan "Halk Muhtırayı 1 Mayıs'ta verecek" yazılı afişleri asan 50 TKP üyesi gözaltına alındı.

19 Nisan günü İstanbul'un çeşitli semtlerinde TKP'nin 1 Mayıs afişlerini asan 40 kişi gözaltına alındı.

Istanbul Paşabahçe Şişe Cam Fabrikası'nın kapatılmasını protesto amacıyla TKP tarafından hazırlanan bildirileri Üsküdar ve Kadıköy'de dağıtan 20 kişi 27 Temmuz günü gözaltına alındı.

Eylül ayı içinde Ankara ve İstanbul'da "Paranın Saltanatı Varsa Halkın TKP'si Var" yazılı afişleri asarken 32 TKP üyesi gözaltına alındı.

TKP tarafından yapılan yazılı açıklamada, 6 Ekim günü Ankara Abdi İpekçi Parkı'nda yapılacak miting duyurusu için afiş asan 3 parti üyesinin gözaltına alındığı bildirildi.

Anayasa Mahkemesi, 12 Kasım günü TKP'nin, adındaki "komünist" sözcüğü nedeniyle kapatılması istemiyle açılan davada, ön inceleme yaparak tensip tutanağını hazırladı. Anayasa Mahkemesi Başkanvekili Haşim Kılıç, tensip tutanağı ile birlikte iddianamenin TKP'ye iletilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderileceğini bildirdi.

SİP, 11 Kasım 2001 tarihinde toplanan 6. Olağanüstü Kongresi'nde adını "Türkiye Komünist Partisi" olarak değiştirmişti. Partinin adının değiştirilmesinin ardından Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, partinin adından "komünist" sözcüğünün çıkarılması için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştu. Başvuruda, 2820 Sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 96. maddesine göre, siyasi partilerin "komünist, faşist" gibi adları kullanamayacağı belirtilmişti.

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, Kasım ayı sonunda TKP'li 6 kişi hakkında, belirlenen yerler dışında izinsiz afiş astıkları gerekçesiyle dava açtı. Nöbetçi Ankara Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan davanın iddianamesinde, sanıkların 20 Ekim günü TKP'ye ait afişleri ilçe seçim kurulunun tespit ettiği yerler dışında izinsiz olarak asarken yakalandıkları belirtilerek haklarında, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 151/2. maddesi uyarınca 6'şar aydan 1'er yıla kadar hapis cezası istendi.

2 - 3 KASIM MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİ

Yasal Engellemeler ve Tartışmalar

3 Kasım seçimleri öncesinde gündemin en belirleyici unsuru, baskıların ötesinde milletvekili adaylıkları ve bunların Yüksek Seçim Kurulu tarafından kabul edilip edilmemesi oldu. Tartışmalar her ne kadar bu noktada Recep Tayyip Erdoğan ve Necmettin Erbakan üzerinde yoğunlaştıysa da YSK başka birçok adayın da "milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olmadığına" karar verdi.

Recep Tayyip Erdoğan'ın avukatı, seçim kararı alınmasının ardından, Diyarbakır 3 No'lu DGM'ye başvurarak TCY'nin 312/2. maddesinde yapılan değişiklik nedeniyle Erdoğan'ın mahkumiyet kararının adli sicil kaydından silinmesini istedi. Ancak DGM, "suçun ortadan kalkmadığı" gerekçesiyle bu istemi reddetti. Bu karara yapılan itirazı değerlendiren Diyarbakır 4 No'lu DGM ise 9 Eylül günü Erdoğan'ın mahkumiyet kararının adli sicilden silinmesine karar verdi.

Ancak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Sabih Kanadoğlu, 10 Eylül günü Yargıtay 8. Ceza Dairesi'ne başvurarak, Diyarbakır DGM'nin kararının bozulmasını istedi.

Yargıtay 8. Ceza Dairesi, Diyarbakır 3 No'lu DGM'nin adli sicil kaydının silinmesi isteminin reddine ilişkin kararını onadı. Daire, Diyarbakır 4 No'lu DGM'nin, Erdoğan'ın adli sicil kaydının silinmesine ilişkin kararını ise "yok hükmünde" saydı. Kararı açıklayan Yargıtay 8. Ceza Dairesi Başkanı Naci Ünver, TCY'nin 312. maddesindeki değişikliğin eylemi suç olmaktan çıkarmadığını, unsurlarını yeniden düzenlediğini belirtti.

Kanadoğlu, 13 Eylül günü de Erdoğan'ın adaylığının engellenmesi için YSK'ye, kapatılan RP Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın adaylığıyla ilgili olarak da Konya İl Seçim Kurulu'na ihbarda bulundu. Başvurularında TCY'nin 312. maddesi uyarınca verilen cezanın, Anayasa ve Seçim Yasası'na göre "milletvekili seçilmeye engel oluşturduğunu" savunan Kanadoğlu, "sabıka kayıtlarının silinmesinin bu durumu değiştirmeyeceğini" iddia etti. Yasağın kalkması için beraat ya da memnu hakların iadesi kararının gerektiğine dikkat çeken Kanadoğlu, Erdoğan ve Erbakan'ın adaylıkları incelenirken bu konuların dikkate alınmasını istedi.

Konya İl Seçim Kurulu'nun 17 Eylül günü verdiği kararda, Erbakan'ın Konya'dan bağımsız milletvekili adaylığı başvurusu reddedildi. Kararda, "Necmettin Erbakan'ın kesinleşmiş ve ertelenmiş sabıka kaydı bulunduğu, her ne kadar 4616 sayılı yasaya göre erteleme kararı verilmiş ise de kararda yazılı ve 3 yıllık deneme süresinin henüz dolmadığı anlaşılmış olduğundan, Erbakan'ın milletvekili seçilme yeterliliğinin bulunmadığına ve bağımsız adaylık başvurusunun reddine karar verildi" denildi.

Kanadoğlu, HADEP eski Genel Başkanı Murat Bozlak ve Akin Birdal'ın da adaylıklarına itiraz etti. DEHAP listesinden aday olan HADEP eski Genel Başkanı Murat Bozlak'ın TMY uyarınca 1998 yılında 1 yıl hapse mahkûm olduğunu, bu mahkûmiyetle ilgili Ankara 10. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 9 Eylül günü "memnu hakların iadesi" kararı verdiğini hatırlatan Kanadoğlu, Ankara Cumhuriyet Savcılığı'nın bu karara ilişkin temyiz başvurusunun halen Yargıtay 9. Ceza

Dairesi'nde bulunduğunu belirtti. Kanadoğlu, Akın Birdal'ın milletvekili adaylığına itirazında ise Birdal'ın 1998 ve 1999 yıllarında TCY'nin 312. maddesi ve TMY uyarınca üç ayı mahkûmiyet aldığını, Ankara 10. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 11 Eylül günü benzer karar verdiğini, dosyanın Yargıtay'da incelenme aşamasında olduğunu kaydetti.

YSK, geçici ilanı yapılan aday listelerine ilişkin incelemesini 19 Eylül günü tamamladı. YSK, yaklaşık 50 kişinin adaylığını "seçilmeye engel sabıkalari bulunduğu gerekçesiyle" reddetti. Ancak daha sonra yapılan itirazlardan bazıları YSK tarafından kabul edildi ve bu kişiler milletvekili adayı oldu. YSK bu çerçevede, Recep Tayyip Erdoğan, Necmettin Erbakan, Murat Bozrak ve Akın Birdal'ın 3 Kasım seçimlerinde milletvekili adayı olamayacağına karar verdi. Erbakan ve Erdoğan'la ilgili karar üçe karşı dört oyla, Bozrak ve Birdal kararı ise oybirliği ile alındı.

YSK, bunlar dışında büyük bir kısmını DEHAP adaylarının oluşturduğu çok sayıda kişinin de TCY'nin 312, 168 ve TMY'nin 8. maddeleri uyarınca ceza aldıkları gerekçesiyle milletvekili adayı olamayacaklarına karar verdi. YSK ayrıca DEHAP adaylarından 39'unun başvurusunu, başvurularında temiz kağıdı, diploma, nüfus cüzdanı örneği gibi eksikler olduğu gerekçesiyle geri çevirdi ve eksiklerin giderilmesini istedi.

YSK, Abdi İpekçi suikastı ve uyuşturucu kaçakçılığı suçları nedeniyle yargılanan Oral Çelik ve "yaptığı konuşma nedeniyle FP'nin kapatılmasına" neden olan Bekir Sobacı'nın adaylığını ise kabul etti.

Recep Tayyip Erdoğan, YSK kararına karşı AIHM'e başvurdu. AIHM, AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sabıka kaydının silinmemesi yönündeki Yargıtay kararına karşı "ihtiyati tedbir" istemini reddetti. AIHM'in 23 Eylül günü yapılan toplantısında, AIHS'in 39. maddesinin işletilmesine yönelik başvuru ele alındı. AIHM 3. Dairesi'nde yapılan duruşmada, "ihtiyati tedbir kararlarının hayati tehlikesi bulunan bireyler için geçerli olması" nedeniyle Erdoğan'ın başvurusu reddedildi.

YSK, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Sabih Kanadoğlu'nun adaylıklarına itiraz ettiği işadami Fadıl Akgündüz ve İP Genel Başkanı Doğu Perinçek'in adaylığına ise onay verdi.

Bu arada DEHAP'ın seçimlere katılıp katılamayacağı da seçim döneminde tartışma yarattı. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın "DEHAP'ın ülke çapındaki örgütlenmesinin seçimlere katılabilmesi için yetersiz olduğu ve evrakta sahtecilik yapıldığı" yönündeki başvurusunu değerlendiren YSK, 15 Ekim günü "seçim iş ve işlemlerinin kesinleşmiş olması" nedeniyle DEHAP'ın seçimlere katılabileceğine karar verdi. YSK kararında özetle şöyle denildi:

"...Yargıtay Başsavcılığı'nın 'sınırlı' bir araştırmayla yetindiği, DEHAP'ın gerçek teşkilatlanma durumunun saptanması yoluna gitmediği gönderilen bilgi ve belgelerin incelenmesinden anlaşılmıştır. Anılan yazılar, DEHAP'ın Yargıtay Başsavcılığı'na teşkilatlanmasıyla ilgili olarak bildirimlerinin gerçeğe uygun olmadığını, adı geçen partinin 63 ilde teşkilatının olmadığını saptayacak belge niteliği taşımamaktadır. Bu durumda, Yargıtay Başsavcılığı'nca gönderilen bilgi ve belgelerle DEHAP'ın seçime girecek yeterli teşkilatı olmadığını saptanamaması, YSK'ca DEHAP'ın seçime girebileceğine ilişkin kesin nitelikteki kararının kaldırılmasını gerektirecek hukuken geçerli somut bilgi ve belgenin bulunmaması karşısında Yargıtay Başsavcılığı'nın istemi yerinde görülmediğinden oybirliği ile reddine..."

Seçim Baskıları ve Olayları

Emniyet Genel Müdürlüğü'nden yapılan açıklamada, seçimler sırasında "sahte oy pusulası" nedeniyle 22, "mükerrer oy kullanmak" nedeniyle 25, "Seçim Yasası ve Yüksek Seçim Kurulu kararlarına aykırı davranmak" nedeniyle 125, "darp, tehdit, izinsiz gösteri düzenlemek" gibi nedenlerle 39, "silah bulundurmak" nedeniyle de 4 kişinin gözaltına alındığı bildirildi. İHD ve siyasi partiler tarafından yapılan açıklamalarda ise özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde birçok köyde insanların açık oy kullanmaya zorlandığı ve DEHAP'a oy vermemeleri için tehdit edildiği bildirildi.

HADEP Hakkari İl Örgütü tarafından oluşturulan köy komisyonunun 21 Ağustos günü ziyaret ettiği Geçitli beldesinde düzenlenen ev baskınlarında, Ali Demir, Necmettin Demir, Ahmet Demir, Serdar Canatak, Ahmet Abi ve Bahattin Abi adlı köylüler gözaltına alındı. Aynı gece serbest bırakılan köylüler, "HADEP'e destek vermemeleri ve parti çalışmalarına katılmamaları" için "uyarıldıklarını" açıkladılar.

Gaziantep'in Şahinbey ilçesinde HADEP İlçe Yönetim Kurulu üyesi Mecit Sezgin, Siirt'te de HADEP Siirt Kadın Kolları Başkanı Adalet Taşçı, Merkez İlçe Kadın Kolları Başkanı Sarya Batur, Gençlik Kolları Başkanı Rıdvan Oğuz ve altı kişi 23 Ağustos günü gözaltına alındı.

Mersin'de yeni seçmen yazımında sahtekarlık yaptıkları iddia edilen 31 muhtar Ağustos ayında açığa alındı. Emniyet Müdür Vekili Akın Küçükbarak ve Emniyet Müdür Yardımcısı Salih Torun başkanlığında yürütülen soruşturmalarda 1.222 kişinin belirttiği adreste oturmadığı anlaşıldığı ileri sürüldü. Çeşitli tarihlerde Mersin Cumhuriyet Savcılığı'na ifade veren muhtarlar hakkında Kasım ayı başında "evrakta sahtekarlık yaparak menfaat temin ettikleri" iddiasıyla dava açıldı.

HADEP İl Sekreteri Hasan Yurtsever, karşılaştıkları baskı uygulamaları ile ilgili olarak şunları anlattı:

"Baskılardan nasibini ilk olarak mahallelerden seçmen kütüklerine yazılmak isteyen kişileri ilçe seçim

kuruluna taşıyan minibüslerin sahipleri aldı. Minibüslerin 15 gün trafiğe çıkması yasaklandı ve her şoföre 345 milyon para cezası kesildi. Seçmen kütüklerine yazılmak isteyen kişilere yardım eden okur-yazar kişiler tartaklandı ve karakollara götürüldü. Bu nedenle gözaltına alınıp tutuklanan bir kişiye ise savcının söylediği sözler herşeyi açıkça ortaya koyuyor: 'Seni bir daha HADEP'e gitmemen için tutukluyorum'."

Karakolların da seçmen kütüğüne yazılmak için gerekli olan aile bildirim formlarını kabul etmediğini belirten Yurtseven, "Polisler aileleri 'Gidin, şimdi neden yazılıyorsunuz, seçimlerden sonra gelirsiniz' gibi sözlerle geri çeviriyorlar" dedi.

HADEP Şırnak İl Başkanlığı'ndan yapılan açıklamada, Silopi'ye bağlı Besta, Üçağaç, Yolağzı, Yeniköy (Xırabreşik), Dedeler (Babga), Yazı (Şemga), Uyanık (Xınıs), Başak (Zedga) ve Esenler (Germge) köylerinin muhtar ve yetkililerinin 20 Ağustos günü Silopi ilçe kaymakamı ile jandarma komutanı tarafından tehdit edildikleri öne sürüldü. 1992-1995 yılları arasında zorunlu göçe tabi tutulan köylülerle konuşan kaymakam ve jandarma komutanının, köylüleri tehdit ederek seçime bir gün kala geri dönmeleri ve köylerinde oylarını kullanmalarını istedikleri belirtildi.

Şırnak'ın İdil ilçesine bağlı Sulak (Bafê) köyünde, HADEP'e oy verilmemesi için Jandarma Karakol Komutanlığı'nda görevli askerlerin köylülere baskı uyguladıkları ileri sürüldü. HADEP İl Başkanı Resul Sadak, "Karakol Komutanı, HADEP'e oy vermemeleri için şimdiden baskılara başlamış durumda. Örneğin köylülere ait minibüs, traktör gibi araçları hiçbir ücret ödmeden kendisi ve memurlarının hizmetinde kullanıyor. Hayvanların araziye çıkması ve köylülerin belli bir saatten sonra evlerinden dışarıya çıkması yasaklanmıştır" dedi.

Diyarbakır'ın Hani ilçesinde İlçe Jandarma Bölük Komutanı'nın 18 köy muhtarıyla toplantı yaparak seçimler konusunda telkinlerde bulunduğu iddia edildi. Toplantıda askerlerin, "1992-93'lü yıllara dönmek istemiyorsanız, oy vereceğiniz partiyi iyi seçin" dedikleri ileri sürüldü.

Van'ın Çatak ilçesinde korucuların köylüleri ve esnafı "HADEP'e gitmemeleri için" tehdit ettikleri ileri sürüldü. HADEP Çatak İlçe Sekreteri Nihat Tuci, "İlçede herkes HADEP'e gitmeme konusunda tehdit edilerek, baskı altına alınıyor. Halkın korkması ve psikolojisinin bozulması amaçlanıyor" dedi.

Siirt'in Pervari ilçesine bağlı Besta köyü imamının, camide verdiği vaaz sırasında "Bu seçimde oyunuzu kendinize verin" diyerek DEHAP'a oy verilmesini teşvik ettiği gerekçesiyle Besta Jandarma Karakolu'nda bir süre gözaltında tutulduğu ve tehdit edildiği iddia edildi.

Siirt'in Aydınlar ilçesinde DEHAP ilçe örgütü açılmasının kaymakam ve emniyet müdürlüğü tarafından

engellendiği bildirildi. Partinin açılışı için girişimlerde bulunanların yanı sıra, binasını DEHAP'a kiralayan Necat Can'ın da tehdit edildiği öne sürüldü.

DEHAP Hakkari milletvekili adayı Salih Yıldız, 20 Ekim günü gözaltına alındı. İtirafçı Gökhan Özer'in ihbarı üzerine gözaltına alındığı öğrenilen Yıldız, daha sonra serbest bırakıldı.

İğdır'ın Enginalan köyünde DEHAP seçim bürosunun önüne asılan bayraklar güvenlik görevlileri tarafından indirildi. Seçim bürosu olarak kullanılan kahvehanenin sahibi İbrahim Cantepe de gözaltına alındı. Cantepe, İğdır Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakıldı.

26 Ekim günü İstanbul Gültepe'de seçim çalışması yapan DEHAP seçim otobüsüne düzenlenen silahlı saldırıda Mehmet Ali Kaya adlı kişi yaralandı. DEHAP İstanbul İl Örgütü yöneticisi Ergin Doğru, Ortabayır bölgesinden geçen seçim arabasının MHP seçim arabası tarafından durdurulduğunu belirterek, "MHP'liler 'burası bizim mekanımız, buradan geçemezsiniz' demişler. Tartışmadan sonra arkadaşlarımız olay yerinden ayrılmak isterken MHP'liler yumruklarla arabaya saldırıyorlar. Mehmet Ali Kaya arkadaşımızın, yüzüne aldığı darbe sonucu gözlüğü kırılıyor. Daha sonra silahını çeken ismini bilmediğimiz bir şahıs, aracın içerisine doğru iki el ateş ediyor. Kaya, bacağına isabet eden kurşunla yaralanıyor" dedi.

27 Ekim günü İzmir'de DEHAP tarafından oluşturulan araç konvoyu Cennetçeşme semtinde MHP yanlısı grubun saldırısına uğradı. Olayda, adı öğrenilemeyen bir DEHAP'lı yaralandı. Aynı gün İzmir'in Mavişehir semtinde de DEHAP araç konvoyu polisler tarafından durduruldu. Bunun üzerine oturma eylemi yapan DEHAP'lılar zor kullanılarak dağıtıldı. Polislerin cop ve sopa kullandığı olayda 20 kadar DEHAP'lı yaralandı.

DEHAP Nevşehir milletvekili adayı Ekrem Gerçeker ve DEHAP İl Örgütü yöneticisi Mesut Mahsun, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamaları sırasında Atatürk Anıtı'na çelenk koyduktan sonra saygı duruşunda bulunmadıkları gerekçesiyle gözaltına alındı. Gerçeker ve Mahsun Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakıldı.

29 Ekim günü Van'ın Saray ilçesinde il merkezinden gelecek DEHAP konvoyunu karşılamaya hazırlanan HADEP eski İlçe Başkanı Mehmet Keskin, HADEP İlçe Örgütü eski yöneticisi Abdulkadir Ateş ve DEHAP İlçe Saymanı Yusuf Bilici gözaltına alındı.

29 Ekim günü Mardin'in Derik ilçesinde de pamuk tarlalarında çalışan 52 işçi, "DEHAP lehine slogan attıkları" gerekçesiyle gözaltına alındı. İşçiler bir süre sonra serbest bırakıldı.

Diyarbakır'da seçmen kütükleri ve seçmen bilgi kartlarındaki yanlışların düzeltilmesi için 31 Ekim günü İl Seçim Kurulu'na dilekçe vermek isteyen kalabalık bir grup polisler tarafından tartaklandı. Aralarında İHD

Diyarbakır Şube Başkanı Selahattin Demirtaş'ın da bulunduğu yaklaşık üç bin kişi, polis in engellemesine karşın dilekçeleri Seçim Kurulu Başkanlığı'na verdi.

30 Ekim günü İstanbul Esenyurt'ta Kızılbayrak dergisi tarafından desteklendiği belirtilen bağımsız milletvekili adayı Müslüm Turfan'ın afişlerini asan bir grup, MHP yanlısı bir grubun saldırısına uğradı. Olayda, Murat Elverişli adlı genç MHP'liler tarafından silahla yaralandı. Saldırganlardan bir kişinin gözaltına alındığı öğrenildi.

31 Ekim günü İstanbul Fatih'te DEHAP'a ait bir araç MHP'li oldukları ileri sürülen bir grup tarafından silahla tarandı. Olayda ölen ya da yaralanan olmadı.

1 Kasım günü İstanbul Sultanbeyli Yavuzselim mahallesinde AKP'nin afişlerini asan bir grupta çevredeki bazı kişiler arasında çıkan kavgada AKP yanlısı olduğu bildirilen Emin Carlı adlı kişi öldü. Olaydan sonra, AKP'lilere saldırdıkları iddia edilen Bilal Yıldız, Bilgin Altan, Selami Günay, Yusuf Tan ve Bülent Karadağ gözaltına alındı. Polis yetkilileri, olayın siyasi yönü bulunmadığını, gözaltına alınanların alkollü olduğunu iddia ettiler.

31 Ekim gecesi DEHAP İstanbul Fatih İlçe Başkanlığı'na ait seçim minibüsüne, MHP seçim minibüsünde bulunan bir grup ateş açtı. Saldırıda araçta bulunan Hüseyin Meçhul adlı DEHAP'lı ayağından yaralandı.

Siirt'in Kurtalan ilçesine bağlı Bölüktepe köyünden Mustafa Sak adlı kişi, "köylülerin Kayabağlar Jandarma Karakolu'na bağlı askerler tarafından 'DEHAP'a oy vermemeleri yönünde tehdit edildiğini" ileri sürerek, 1 Kasım günü Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

Seçimler nedeniyle yurtdışından da Türkiye'ye çok sayıda heyet geldi. 3 Kasım seçimlerini izlemek üzere Türkiye'ye gelen Norveç heyetinden Uluslararası Af Örgütü görevlisi Ragnar Naess, seçim işlemi ile ilgili olarak, "Biz Midyat ve Nusaybin'e gittik. Birkaç ihlal oldu. Açık oy kullandırma, askeri müdahale, bazı yerlerde de HADEP'lilere saldırı oldu" dedi.

Seçmenlerin asker ve korucular tarafından tehdit edildiklerini anlatan Naess, heyete ise herhangi bir müdahalenin olmadığını bildirdi. Seçimleri izlemek üzere Türkiye'ye gelen AGİT heyeti de, seçimlerin olağan koşullarda yapıldığını, oyların kullanımı ve sayımına ilişkin ciddi olumsuzluklara rastlamadıklarını bildirdi.

Seçim günü yaşanan diğer bazı olaylar da şöyle:

Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesinde sandıklarda görevli 17 DEHAP'lı müşahit gözaltına alındı. Batman'ın Gerçüş ilçesine bağlı Yakıtlı köyünde sandıklara askerler tarafından el konulduğu ve DEHAP müşahidi Hüseyin Kırılan'ın gözaltına alındığı bildirildi. Seçimleri izlemek amacıyla Bingöl'de bulunan İtalyan heyeti de polis tarafından engellendi. Kimliklerine ve pasaportlarına el konularak kaldıkları otele gönderilen heyet üyelerinin otelden çıkmasına izin verilmediği ileri sürüldü.

Mardin'in Kızıltepe ilçesine bağlı Dikmen beldesinde açık oy kullanılmasına itiraz eden İHD'liler ve Norveç heyeti, güvenlik görevlileri tarafından tartaklandı, İHD Mardin Şube Sekreteri Serdar Kılıçarslan olaylarda yaralandı. Oy kullanma işlemi Cumhuriyet Savcılığı tarafından geçici olarak durduruldu. Oy verme işlemi olay yatıştıktan sonra yeniden başladı.

Mardin'in Savur ilçesine bağlı Sürgücü beldesinde sandık başkanının açık oy kullandırtmasına itiraz ettikleri belirtilen DEHAP müşahitleri İsa Can, Hasan Uyük, Hikmet Poyraz ve M. Salih Budak Sürgücü jandarmalar tarafından gözaltına alındı. Mardin'in Yeşilli beldesine bağlı Şure köyünde oy kullanan Erkan Özdemir ve Servet Özdemir adlı kişiler tartaklanarak gözaltına alındı.

Siirt'in Eruh ilçesine bağlı Dağdüşü köyünde DEHAP müşahitleri Mehmet Timur, Hüseyin Oktay ve Kasım Yılmaz, korucular tarafından dövüldü. Siirt Devlet Hastanesi tarafından Timur'a 5 günlük, Yılmaz'a ise 7 günlük sağlık raporu verildi. Dövülen müşahitler daha sonra korucular hakkında Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

Siirt'in Baykan ilçesine bağlı Gültensüver beldesinde DEHAP'lıların tehdit edildiği iddiası üzerine olay yerine giden İHD Siirt Şube yöneticilerinden Faik Ay ve Mehmet Demir polisler tarafından gözaltına alındı.

Bursa'da Esenevler Erdoğan Şahin İlköğretim Okulu'nda sandık başkanı ile tartışan DEHAP'ın sandık görevlisi Filiz Getiren, polis tarafından gözaltına alındı.

Antalya'nın Manavgat ilçesinde DEHAP seçim bürosunun kundaklanması sonucu büroda maddi hasar meydana geldi.

Van'ın Muradiye ilçesinde DEHAP müşahidi Osman Başak, Balaklı köyünde ANAP Van milletvekili adayı Şeref Bedirhanoglu'nun yakınlarının saldırısına uğradı.

Batman'ın Gercüş ilçesine bağlı Bağözü köyü Eymir mezrasında CHP'lilerle AKP'liler arasında çıkan kavgada 7 kişi yaralandı. Siirt'te AKP ve CHP'liler arasında çıkan kavgada da 11 kişi hafif yaralandı.

Diyarbakır'da İHD, Diyarbakır Barosu ve siyasi partiler tarafından seçimleri izlemek için oluşturulan komisyon tarafından yapılan açıklamada, 57 kişinin gözaltına alındığı, 32 kişinin tehdit edildiği, 98 engelleme, 14 açık oy kullandırma ve 19 da darp ya da yaralama olayının yaşandığı kaydedildi.

AKP'nin Trabzon Erdoğan mahallesinde kurulan seçim irtibat bürosuna 5 Kasım günü kar maskeli üç kişi tarafından molotof kokteyli atıldı. Saldırıda yaralanan olmadı.

Diyarbakır'ın Lice ilçesinde DEHAP'ın seçim bürosunun açılışına ve mitingine katıldıkları gerekçesiyle haklarında soruşturma açılan imam Yunus Aytekin, Milli Eğitim Müdürlüğü'nde görevli Etem Özen ve Lice Belediyesi'nde çalışan Mehmet Emin Akgündüz, 5

Kasım günü "soruşturma sonuçlanıncaya kadar" görevden uzaklaştırıldı.

Erzurum Atatürk Üniversitesi öğrencileri Yasemin Köroğlu, Onur Olgun Özdemir, Fevzi Demir, Ercan Erdemir, Faruk Adıyaman, İsmail Aksu, Faruk Taştan da "DEHAP'ın seçim çalışmalarına katıldıkları" gerekçesiyle 18 Kasım günü gözaltına alındılar.

Muş'ta da DEHAP'ın seçim mitingine katıldıkları

gerekçesiyle Eğitim-Sen Muş Şube Başkanı Rahmi Çimcik, Şube Sekreteri Nimet Sezgin, Eğitim Sekreteri Kasım Sığıncı, Eğitim-Sen üyeleri Mücahit Sönmez, Şeref Işık, Enerji Sanayi Maden Sendikası İl Temsilcisi Fahrettin Teker, üye Kasım Korkmaz, Tüm Bel-Sen Şube Başkanı Uğur Turan, SES Şube Sekreteri Sait Çağlayan, Haber-Sen Şube Başkanı Mulazım Korkmaz ile Birleşik Taşımacılık Sendikası üyesi İlhan Bayrak hakkında idari soruşturma başlatıldığı bildirildi.

3 - SENDİKALAR

Özellikle 1990'lardan itibaren örgütlenme çalışmalarını yürüten, yasal bir dayanağa ise ancak 2001 yılında kavuşan kamu sendikaları üzerindeki baskı ve engellemeler 2002 yılında da devam etti. Bu dönemde baskılar, işçi sendikalarından daha çok kamu görevlileri sendikaları üzerinde yoğunlaşırken, düzenlenmek istenen birçok etkinlik engellendi, konfederasyonlar arasında ayrımcı uygulamalara gidildi. Başbakan Bülent Ecevit imzası ile 6 Haziran günü yayımlanan genelgede, "örgütlenme özgürlüğü"nü ulusal düzeyde yasallaştırılması ve bu hakkın özgürce kullanımının sağlanması istendi.

Bu arada KESK, 13 Ağustos 2001 tarihinde yürürlüğe giren 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Yasası ve Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu'na yönelik ayrımcı uygulama iddialarıyla ilgili olarak 28 Mayıs günü ILO'ya Türkiye aleyhinde şikayette bulundu. Başvuruda, Yasa'nın 3/a, 15, 28 ve 30. maddelerinin, Türkiye'nin de onayladığı 87, 98, 151 sayılı ILO sözleşmelerine ve iç hukuka aykırı olduğu belirtilerek, özetle şu şikayetlere yer verildi:

"4688 Sayılı Yasa'nın 15. maddesi, sendika üyesi olamayacaklar başlığıyla düzenlenmiş olup söz konusu yasanın bu maddesi ile ILO'nun 87 sayılı sözleşmesinin (Sendika özgürlüğünün ve örgütlenme hakkının korunmasına ilişkin) 2. maddesi, 3/2 maddesi ve 9. maddesi ihlal edilmektedir. Bu maddenin, üyeliklerini yasak kapsamına aldığı binlerce kamu emekçisi 'hakları güvence altına aldığı' iddia edilen bir kanun ile sendikal haklardan yoksun kalmaktadır.

4688 sayılı yasanın 28. maddesi toplu görüşmenin kapsamı başlığıyla düzenlenmiş olup, bu hüküm açık olarak ILO'nun 98 sayılı Sendika ve Toplu Pazarlık Hakkı Sözleşmesi'nin 4. maddesinde belirtilen toplu pazarlık hakkına ilişkin düzenlemeye aykırıdır. Sözleşmenin 6. maddesindeki yorum 151 sayılı sözleşmenin imzalanması ile tüm kamu görevlileri dahil edilecek şekilde genişletilmiştir.

4688 sayılı yasanın 30. maddesinin 'her hizmet kolunda en çok üyeye sahip sendika ile bunların bağlı oldukları konfederasyonlar' konusundaki düzenleme, 98 sayılı ILO sözleşmesinin toplu pazarlığın/toplu görüşmenin taraflarını belirleme özgürlüğünü güvenceye alan 4.

maddesi kuralına, yani gönüllü ve özgür toplu pazarlık ilkesine aykırıdır.

4688 sayılı yasadaki grev hakkı tanınmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na eklenen fıkrada, kamu görevlilerinin grev hakkının yasayla tanınip düzenlenmesine bir engel oluşturmamasına rağmen 4688 sayılı yasadaki grev hakkına ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Yasanın en temel eksikliği, uluslararası sözleşmelere ve yerleşik denetim organları kararlarına aykırılığı, grev hakkına ilişkin herhangi bir kural içermemesi ve böylece de mevzuattaki grev yasağı rejimini sürdürmesidir."

Hükümet tarafından 14 Kasım günü ILO'ya gönderilen yanıtta ise ilgili yasanın hazırlanmasında 87, 98 ve 151 sayılı sözleşmelerin ilkelerinin yeterince değerlendirildiği savunularak, yasanın bazı kamu görevlilerini dışında bırakan 15. maddesinin ise Türkiye'de kamu çalışanlarına örgütlenme hakkının tanınmasının yeni bir deneyim olmasından kaynaklandığı belirtildi. Yanıtta ayrıca sendikalar arasında ayrımcılık yapılmaması konusunda çıkartılan genelgelere de atıfta bulunuldu.

İşçi Sendikaları

Türk-İş'in "İş Güvenliği Yasa tasarının kabul edilmesi" talebiyle 15 Mayıs günü Ankara Güvenpark'ta başlattığı eylem 16 Mayıs gecesi sona erdi. 15 Mayıs günü akşam saatlerinde işçileri desteklemek için Güvenpark'a gelen bir grup öğrenci Türk-İş görevlileri tarafından tartaklandı. Eylem nedeniyle gece parkta kalacak işçiler için getirilen battaniyelerin dağıtılması da polisler tarafından engellendi. Bunun üzerine işçilerle polisler arasında çıkan kavgada, Ankara Emniyet Müdürlüğü Dernekler Masası amirlerinden Serdar Ufuk Seyhan hafif yaralandı. Olayların ardından TÜMTİS Ankara Şube Başkanı Nurettin Kılıçdoğan ve Şube Sekreteri Abidin Kandeğer gözaltına alındı. Daha sonra Kılıçdoğan ve Kandeğer hakkında Serdar Ufuk Seyhan'ı dövdükleri iddiasıyla dava açıldı.

Tuzla'da Deri-İş Sendikası'na üye oldukları için işten atılan işçilerin 29 Kasım günü yapacağı basın açıklamasına müdahale eden jandarmalar, Türk-İş Genel Eğitim Sekreteri Salih Kılıç, Deri-İş Genel Başkanı Yener Kaya, Genel Başkanvekili Musa Selvi, Tuzla Şube

Başkanı Hasan Sonkaya, Sendika yöneticileri Yusuf Gökçe, Gürsel Mentеш ve adı öğrenilemeyen 2 işçiyi tartaklayarak gözaltına aldı.

TÜMTİS Genel Başkanı Sabri Topçu yaptığı yazılı açıklamada 5 Ocak günü Ankara Şube Başkanı Nurettin Kılıçdoğan ile 2 yönetici ve 3 üyenin, 8 Ocak günü de Şube Sekreteri Abidin Kandeğer, Şube Mali Sekreteri Zeki Karacan ve 6 üyenin gözaltına alındığını, gözaltına alınanların çıkarıldıkları savcılık tarafından serbest bırakıldığını bildirdi.

TÜMTİS Ankara Şube yöneticileri Hacı Çadırılı ve Hüseyin Babayığit ile Akdeniz kargo şirketinde çalışan sekiz işçi 17 Ocak günü gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar daha sonra serbest bırakıldı.

İstanbul'da bulunan Aktif Dağıtım adlı kargo şirketinde TÜMTİS'e üye oldukları için işten atılan işçilerden Birol Bozkurt, Yılmaz Togan ve Alim Ayyıldız'ın 13 Şubat günü, işveren ve adamları tarafından dövüldükten sonra polisler tarafından gözaltına alındıkları bildirildi.

TÜMTİS'e üye oldukları için Antalya Arıcı taşımacılık şirketinde işten atılan işçiler, bir grubun saldırısına uğradı. 10 Temmuz gününden itibaren işyerinin önünde bekleyen işçilere, 27 Ağustos günü bıçaklarla saldıran grubun arasında şirketin sahipleri Hakan Arıcı ve Ahmet Arıcı'nın da bulunduğu ileri sürüldü. Erdoğan Yüksel ve Sait Turan adlı işçilerin yaralandığı olayın ardından sadece iki saldırganın gözaltına alındığını bildirildi.

İstanbul Tuzla'da bulunan Yonca tersanesinde bazı işçilerin işten atılması üzerine çıkan olaylarda Limter-İş Genel Başkanı Kazım Bakış ve Genel Başkan Vekili Hakkı Demiral ile 7 işçi gözaltına alındı. Limter-İş Sendikası'ndan yapılan açıklamada, 27 Şubat günü iki işçinin işten atılması üzerine diğer işçilerin iş yavaşlatma eylemi yaptıkları, 28 Şubat günü de eyleme katılan 25 işçinin işten atıldığı bildirildi. İşyeri önünde bekleyen işçilerle, içeri girmeye çalışan taşeron işçiler arasında sabah saatlerinde yaşanan arbeye sırasında özel güvenlik görevlilerinin havaya ateş açtıkları belirtilen açıklamada, bu sırada tersaneye gelen sendika yöneticilerinin ve bazı işçilerin gözaltına alındığı kaydedildi. 12 Mart günü de işçilerin tersane önüne kurduğu çadırı söken polisler, Limter-İş Yönetim Kurulu üyeleri Mehmet Barındık ve Cem Dinç ile 5 işçiyi daha gözaltına aldı. Gözaltına alınanlar daha sonra serbest bırakıldı.

Limter-İş tarafından İstanbul Tuzla'da Yonca Tersanesi'nde sürdürülen greve katılan bir işçi de 3 Mayıs günü gözaltına alındı.

Limter-İş'in İstanbul'daki merkezine 16 Mayıs günü düzenlenen baskında Genel Başkan Kazım Bakış gözaltına alındı. Bakış hakkında "saldırına azmettirdiği" iddiasıyla giyabi tutuklama kararı verildiği öğrenildi. Bakış ve onunla birlikte aynı gün gözaltına alınan Limter-İş Genel Başkan Vekili Hakkı Demiral, Genel Sekreter Hacı Yapıcı ile İstanbul Yonca tersanesinde

süren greve katılan Şahmettin Yaşa ve Haşım Tan, 19 Mayıs günü Tuzla Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakıldı. Sendikacıların greve katılmayan bir işçinin şikayeti üzerine gözaltına alındığı öğrenildi.

Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK)

Tüm Yargı-Sen Genel Başkanı Tekin Yıldız ve sendikanın 16 yöneticisi hakkında, F tipi cezaevlerine ilişkin yaptıkları basın açıklaması nedeniyle "yasadışı örgüte yardım ettikleri" iddiasıyla açılan dava, 13 Mart günü Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nde görüşüldü. Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Ankara DGM'nin sendika yöneticileri hakkında verdiği kararı bozdu. "Tüm Yargı-Sen'in yasal olarak kurulan bir sendika olduğuna ve sendikaların üyelerinin çalışma koşullarının iyileştirilmesi amacıyla yönelik yasal eylemlerde bulunmalarının suç oluşturmayacağına" dikkat çekilen kararda, şöyle denildi:

"Sendikanın tüzüğünde yer alan 'çalışanların, ekonomik, sosyal ve özlük hakları ile çalışma koşullarının iyileştirilmesi' için F tipi cezaevinde çalışacak infaz koruma ve diğer personelin sorunlarını eleştirmek amacıyla oluşturulan platforma katılarak, belirlenen yasal eylemlerde bulunmaktan ibaret faaliyetlerini, örgüte yardım ve yataklık suçunun yasal unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden, bu suçtan sanıkların beraatları yerine, mahkûmiyetine karar verilmesi, bozmayı gerektirmiştir."

Davanın görülmesine 23 Mayıs günü yeniden başladı. 6 Haziran günü Ankara DGM'de sonuçlanan davada, sanıklar hakkında beraat kararı verildi. Dava nedeniyle açığa alınan yöneticiler de Ağustos ayı içinde görevlerine döndü.

6 Eylül 2001 tarihinde Ankara DGM'de sonuçlanan davada, sendika Genel Başkanı Tekin Yıldız, Ankara Şube Başkanı Necdet Bekçi, Edip Binbir, Dursun Öztürk, Yıldız Çakmak, Hürriyet Pınar, Kutluay Öztürk, Ahmet Tanboğa, Bekir Akkaya, Fiğen Öner, Fatma Akkuş, İncehan Çağlayan, Erol Çavuş, Kamur Emir, Nano Kaya ve Ali Yücel Şahin TCY'nin 169. maddesi uyarınca 3 yıl 9'ar ay hapis cezasına mahkûm edilmişti.

Gaziantep PTT Başmüdürlüğü'nde görev yapan Zekeriya Aslan, Halil Yalçınkaya ve Veysel Özdemir adlı memurların Haber-Sen'e üye oldukları gerekçesiyle sürgün edilmesini protesto amacıyla düzenlenen basın açıklamasına polis müdahale etti. 29 Mart günü PTT Başmüdürlüğü önünde toplanan memurların basın açıklamasından sonra binanın girişine siyah çelenk bırakmasını engelleyen polisler Haber-Sen Adana Şube Başkanı, yöneticileri, Haber-Sen Gaziantep İl Temsilcisi ve Tüm-Bel-Sen Şube Başkan ve yöneticilerini gözaltına aldı.

Haber-Sen Rize Şubesi Başkanı Emrullah Taşçı'nın Mayıs ayında Rize'den Şırnak'a sürüldüğü öğrenildi. Sürgün kararının ardında Haber-Sen üyeleri bir protesto gösterisi düzenledi.

Haber-Sen İzmir Şubesi yöneticilerinden Ragıp Ruhi Sayır ve Hasan Solmaz da aynı dönemde il içinde sürgün edildi.

Haber-Sen Diyarbakır Şubesi'nin 3 Şubat günü yapılan kongresine katılan Eğitim-Sen Diyarbakır Şube Sekreteri Medeni Alpkaya yaptığı konuşmanın ardından gözaltına alındı. Polislerin salona asılan pankart ve afişlere el koyduğu bildirildi. Daha sonra Alpkaya hakkında "yasadışı örgüte yardım ettiği" iddiası ile açılan dava, 2 Ekim günü sonuçlandı. Diyarbakır DGM'de yapılan duruşmada Alpkaya hakkında beraat kararı verildi.

Eğitim-Sen Bingöl Şubesi eski yöneticileri Şiraz Elçi, Cevdet Çaka, Tarkan Demirkuş, Ramazan Sönmez, Mustafa Akgül, Yavuz Karaaslan ve Abdullah Akgünşah ile Eğitim-Sen genel kurulunda divan başkanlığı yapan Tarım Orkam-Sen Temsilcisi Cihan Güreş 5 Şubat günü gözaltına alındı. Sendikacıların genel kurulda salona asılan afişler nedeniyle gözaltına alındığı öğrenildi.

9 Şubat günü Şanlıurfa'nın Halfeti ilçesinde Eğitim-Sen Şube Başkanı Mehmet Yılmaz, şube yöneticisi Ferhat Sayın ve Aynur Sayın adlı öğretmenler gözaltına alındı. Öğretmenlerin, okullardan kaymakamlık tarafından kaldırılan sendika panolarını yeniden asmaya giderken gözaltına alındığı öğrenildi.

Hatay'ın İskenderun ilçesinde Eğitim-Sen yöneticileri Coşkun Selçuk ve Yılmaz Vurucu'nun sürgün edilmesi nedeniyle Hatay Valisi Zeki Şanal'a faks çeken 28 öğretmen hakkında soruşturma açıldı.

Eğitim-Sen Bingöl Şubesi'nin 2 Şubat günü düzenlenen genel kurulunda asılan "Anadil haktır engellenemez" ve "Anadil bölmez bütünleştirir" yazılı pankartlar nedeniyle sendika yöneticileri hakkında açılan soruşturma Haziran ayında tamamlandı. Bingöl İl Millî Eğitim Müdürlüğü Disiplin Kurulu, Şube Başkanı Şiraz Elçi'nin Kastamonu'ya, Yavuz Karaaslan'ın Artvin'e, Saliha Aydın'ın Rize'ye, Tarkan Demirkuş'un İstanbul'a, Mustafa Akgül'ün Yozgat'a ve Cevdet Çaka'nın da Kocaeli'ye atanmasına karar verdi. Kongre nedeniyle Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından açılan soruşturma ise takipsizlik kararıyla sonuçlanmıştı.

Mersin'de Eğitim-Sen üyesi 17 kişinin Temmuz ayında sürgün edildiği öğrenildi. Sürgün edilenlerin adları ve sürgün edildikleri yerler şöyle:

Ahmet Basri Aydın (Yozgat), Ahmet Falcıoğlu (Erzurum), Besey Küşne (Kastamonu), Nizamettin Çağlayan (Aksaray), İlknur Çelik (Sakarya), Bekir Doğru (Bilecik), Hüseyin Aktaş (Yozgat), Mustafa Eskici (Rize), Bekir Saraltın (belli değil), Ergin Çelik (belli değil), Kezban Polat (belli değil), Celalettin Polat (belli değil), Ali Rıza Özer (Yozgat), Mehmet Ali Önal (Uşak), Cumali Altundere (Isparta), M. Murat Okutan (İstanbul), Gülcan Yılmaz (Gümüşhane).

Eğitim-Sen ve KESK Şubeler Platformu tarafından 18 Temmuz günü yapılan açıklamada, Eğitim-Sen Diyarbakır Şubesi Başkanı Abdullah Demirbaş'ın e-posta ile ölüm tehditleri aldığını bildirildi.

Elazığ Millî Eğitim Müdürlüğü, 5 Temmuz günü yapılan HADEP Elazığ Merkez İlçe Kongresi'ne katılmak için parti binasına gittikleri gerekçesiyle Eğitim-Sen Elazığ Şube Başkanı Zeki Ay, Yönetim Kurulu üyeleri Mehmet Kılıçtepe ve Haydar Kalman hakkında soruşturma başlattı. Elazığ İl Millî Eğitim Müdürlüğü Disiplin Kurulu'nun soruşturmayı 657 sayılı Devlet Memurları Yasası'nda belirtilen 'parti taraftarı olmama' hükmü uyarınca yürüttüğü öğrenildi.

Eğitim-Sen Diyarbakır Şubesi yöneticileri hakkında, 5 Ekim 2001 Dünya Öğretmenler Günü nedeniyle Kürtçe-Türkçe davetiye bastırdıkları için açılan dava 16 Ekim günü Diyarbakır DGM'de yapılan duruşmada beraatla sonuçlandı. Davada, Eğitim-Sen Diyarbakır eski Şube Başkanı Hayrettin Altun, Yönetim Kurulu üyeleri Medeni Alpkaya, Niyazi Erçek, Süleyman Yılmaz, Hasan Hayri Kılıç, Zenzem Fedai, Mehmet Atlıhan "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla yargılanıyordu.

SES Van Şubesi'nin 2 Şubat günü yapılan kurultayında duvara "Çocuğuma anadilde eğitim hakkı istiyorum" yazılı döviz astıkları için "yasadışı örgüte yardım" suçlamasıyla yargılanan SES Van Şube Başkanı Rıdvan Çiftçi, yöneticiler Yılmaz Berke, Aynur Engin, Fikret Doğan, Songül Morsümbül, Ziya Balamir, Faruk Yavrutürk, Kemal Tunçdemir ve Özcan Güneş hakkında "suç unsuru oluşmadığı" gerekçesiyle Eylül ayında beraat kararı verildi. Ancak Şube Başkanı Rıdvan Çiftçi'nin Sinop'a, Yılmaz Berke'nin Eskişehir'e, Aynur Engin'in Bolu'ya, Fikret Doğan'ın Kastamonu'ya, Songül Morsümbül'ün Bilecek'e, Ziya Balamir'in ise Afyon'a sürgün edildiği bildirildi.

Bursa Sağlık Müdürlüğü'nün KESK'e bağlı SES üyesi olan ya da hiçbir sendikaya üye olmayan sağlık çalışanlarını ilçe ve köylere tayin ettiği belirtildi. Temmuz ayı içinde hastanelerde 120 ebe ve hemşirenin istekleri dışında başka ilçe ve köylere atandığına açıklayan SES Bursa Şube Başkanı Dr. Çetin Erdolu, bu atamaların Kamu-Sen'e üye olmayı reddeden sendikasız çalışanlar ya da SES üyelerine yönelik olduğunu belirtti.

SES Bingöl Şube Başkanı Muharrem Aydınalp ve eşi Mevlüde Aydınalp'in 10 Aralık günü Erzurum'a sürgün edildiği bildirildi. Mayıs ayında çalıştığı kurum amiri hakkında suç duyurusunda bulunduğunu ve bununla ilgili olarak Ağustos ayı içinde kendisi hakkında soruşturma yapıldığını belirten Muharrem Aydınalp, kendisi hakkında bir suç unsuruna rastlanmamasına karşın sürgün kararının verildiğini söyledi.

İstanbul'da 5 Eylül gecesi düzenlenen ev baskınlarında KESK'e bağlı sendikaların 6 yöneticisi gözaltına alındı. KESK Genel Eğitim ve Örgütlenme Sekreteri Güven Gerçek, Eğitim-Sen 2 No'lu Şube Başkanı Hasan Toprak,

Eğitim-Sen 4 No'lu Şube Sekreteri Hüseyin Sümrük, Tüm Bel-Sen 3 No'lu Şube Başkanı Ali Ekber Işık, şube yöneticisi Ali Koç ve Tüm Bel-Sen 1 No'lu Şube yöneticisi Şeyhmus Erol, aynı gece ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakıldılar.

Polislerin, KESK Basın Yayın Sekreteri Nihat Değer, SES Aksaray Şube Başkanı Songül Beydilli, ESM Şube başkanları Gürsel Ümit Sever ve Hasan Bektaş'ın da evine gittiği, ancak sendika yöneticilerinin evlerinde bulunmadığı öğrenildi.

4 - DERNEK, VAKIF VE SİVİL İNİSİYATİFLER

Konrad Adenauer Vakfı, Heinrich Böll, Friedrich Naumann, Körber Vakfı, Orient Enstitüsü

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Necip Hablemitoğlu'nun yazdığı "Alman Vakıfları ve Bergama Köylüleri" kitabı ile başlayan tartışmalar sonrasında Ankara DGM Savcısı Nuh Mete Yüksel, 24 Ekim günü "Normandy (eski adıyla Eurogold) şirketinin Bergama'da siyanür kullanarak altın çıkarmasına karşı mücadele eden köylülerin Alman vakıfları tarafından finanse edildiği" iddiasıyla dava açtı. 72 sayfalık iddianamade, Konrad Adenauer Vakfı Türkiye Temsilcisi Wulf Schönbohm, yardımcısı Dirk Tröndle, Heinrich Böll Vakfı Türkiye Temsilcisi Fügen Fatma Uğur, Frederich Ebert Vakfı Başkanı Hans Schumacher, Frederich Naumann Vakfı Türkiye Temsilcisi Wolfgang Sachsenröder, Orient Enstitüsü Başkanı Claus Schönig, yardımcıları Astrid Menz, Börte Sagaster, İstanbul Barosu eski Başkanı Yücel Sayman, FIAN (FoodFirst Information and Action Network) Başkanı Petra Sauerland, FIAN temsilcisi Birsal Lemke, Bergama Çevre Yürütme Kurulu Başkanı Oktay Konyar, eski Bergama Belediye Başkanı Sefa Taşkın, İzmir Barosu avukatları Semih Özay ve Özcan Durmaz'ın TCY'nin "devletin emniyetine karşı gizli anlaşma" suçunu düzenleyen 171. maddesi uyarınca cezalandırılması istendi.

Alman vakıflarının casuslukla suçlandığı iddianamede şu görüşler öne sürüldü:

"Yürüttükleri faaliyet, ülkenin içişlerine karışmayı, hatta yönetim üzerinde etki kazanmayı hedeflediği, bizzat vakıf yöneticilerince itiraf edilmekte. Türkiye faaliyetlerinde, konunun 'legal bir casusluk faaliyeti' olduğuna ilişkin ciddi belirtiler var. Altın arama faaliyetine karşı köylüleri desteklediler. Almanya'nın bu hassasiyeti, çevrecilikle açıklanabilir mi? Illegal yapılanmalar, rejim karşıtı güçlerle temasa geçmekte, etnik, dinsel ve mezhepsel farklılıklarını ele almakta, bunları derinleştirip ulus devleti zaafa uğratmaya çalışmakta. Vakıflar, Türk ordusu ve MGK'dan rahatsızdır. Faaliyetleri, vakıflar ve FIAN örgütünün ülke bütünlüğüne ve rejime karşı faaliyet için görevlendirildiği, yerli partnerleriyle irade birliğine vararak ittifak oluşturduğunu göstermekte."

26 Aralık günü Ankara DGM'de başlayan davaya çok sayıda yerli ve yabancı izleyici de katıldı. Sanıkları 100'den fazla avukatın savunduğu duruşmada, Yücel Sayman'ın avukatları da, müvekkillerinin, Heinrich Böll

Vakfı ile baronun ortak etkinlik düzenlemesi nedeniyle yargılandığını, etkinliklerin baro yönetim kurulunun kararıyla gerçekleştirildiğini kaydettiler. Avukatlar, Sayman'ın görevi nedeniyle bir suçtan yargılanabilmesi için Avukatlık Yasası'nın 58. maddesine göre Adalet Bakanlığı'ndan izin alınması gerektiğini belirttiler. Yücel Sayman da, davada delil olarak başkalarının yazdığı kitaplar ile bazı dedikoduların dosyaya konulduğunu söyledi.

Duruşmanın öğleden sonraki bölümünde savunmasını yapan Wulf Schonbohm, casusluk yapmadıklarını, Türkiye'de "stabil düzen" taraftarı olduklarını söyledi. Oktay Konyar da savunmasında, "Ben casus değil, bu ülkenin vatandaşıyım. Kurtuluş Savaşı yıllarında bu ülkenin efendisiydik, şimdi topraklarımızı korumak uğruna casuslukla suçlanıyoruz" dedi. Dava, 30 Ocak 2003 tarihine ertelendi.

Göç-Der

Göç-Der'in İstanbul'da bulunan Genel Merkez bürosuna 22 Haziran günü polisler tarafından düzenlenen baskında İlyas Erdem ve Cahit Akdeniz adlı dernek üyeleriyle Kenan Şen adlı misafir gözaltına alındı.

Dernek tarafından her yıl düzenlenen "Göç Haftası" etkinliklerine birçok yerde izin verilmemesi ile ilgili olarak açıklama yapan Göç-Der Başkanı Şefika Gürbüz genel merkezleri başta olmak üzere tüm şubelerine yönelik baskıların arttığını belirtti. Gürbüz, şunları söyledi:

"Van'da OHAL'ın kaldırılmasına rağmen halen OHAL kanunları gerekçe gösterilerek şubemize yönelik baskılar devam ediyor. 5 Haziran'da Van şubemiz miting için valiliğe başvurdu. Ancak valilik keyfi bir uygulamayla başvuruyu alıp işleme bile koymadan OHAL valiliğinin aldığı bir karara göre bu dönemde miting gibi açık hava etkinliklerine izin verilmeyeceğini söyledi. OHAL'ın olmadığı bir yerde OHAL kararları nasıl geçerli olabilir? Bu da yapılan yasal düzenlemelerin kağıt üzerinde kaldığı ve pratiğe geçmediğini gösteriyor"

Göç-Der Van Şube Başkanı Şemsettin Takva, 1982 yılında sıkıyönetim mahkemesi tarafından verilen hapis cezası nedeniyle görevden alındı. Van Valiliği tarafından derneğe 2 Eylül günü gönderilen yazıda, 27 Şubat günü yapılan genel kurulda başkan seçilen Takva'nın Diyarbakır 1 No'lu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi tarafından 1982 yılında verilen 8 yıl hapis

cezası nedeniyle görevden alınması ve dernek üyeliğinden çıkarılması istendi. 2000 yılında Van DGM'ye başvurarak sabıka kaydının silinmesi kararı aldığı anlatılan Takva, DEHAP'tan milletvekili adayı olması nedeniyle bu konunun gündeme getirildiğini ileri sürdü.

Alevi Bektaşî Kuruluşları Birliği (ABKB)

İçişleri Bakanlığı'nın, ABKB'nin kapatılması istemiyle açtığı dava, 13 Şubat günü Ankara 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde sonuçlandı. ABKB tüzüğüne geçen "Alevi, Bektaşî kültürünü öğretici çalışmalar yapar" ifadesinin Dernekler Yasası'nın 5. maddesine aykırı olduğu iddiasıyla açılan davada esas hakkındaki görüşünü açıklayan Cumhuriyet Savcısı, "Alevi sözcüğü bir mezhep ve dini terimdir, bu ad altında dernek kurulamaz. Aksi halde karşıt ve benzer dini ve örfi dernekler de kurulacak ve bu devletin milleti ve ülkesiyle bölünmez bütünlüğünü bozacaktır." dedi.

Avukat Hıdır Özcan ise derneğin kuruluşundan sonra İçişleri ve Kültür bakanlıkları ile Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan görüş alındığını belirtti. Özcan, Kültür Bakanlığı'nın, bu tür derneklerin kültür zenginliği olduğu ve haklarında Dernekler Yasası'nın uygulanmaması gerektiğini bildirdiğini, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ise Alevi ve Bektaşî adını kullanmanın bölücülük olduğunu savunduğunu, bu nedenle Diyanet İşleri Başkanlığı hakkında suç duyurusunda bulduklarını anlattı. Mahkeme, daha sonra derneğin feshine karar verdi.

Fesih kararı, 11 Haziran günü Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nde görüşülmeye başladı. Duruşmada savunma yapan Avukat Kazım Genç, fesih kararının "mezhep ve din farklılığı yaratıldığı" gerekçesiyle alındığını belirterek, Aleviliğin bir mezhep değil bir öğreti olduğunu söyledi. ABKB'nin kapatılmasının Kopenhag kriterlerine aykırı olduğunu vurgulayan Genç, soruşturmanın eksik yapıldığını anlattı.

Yargıtay, Ankara 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin ABKB'nin kapatılmasına ilişkin kararını 5 Kasım günü bozdu. Yargıtay kararında, özetle şöyle denildi:

"Derneğin amacı tüzükte açıklanmıştır. Amacın azınlık yaratmak yahut belli bir din yahut mezhep mensubunu kendisinden olmayanlar nezdinde hakim kılmak yahut imtiyazlı sınıf yaratmak olmadığı açıktır. Yasalar sözüyle ve özüyle yorumlanmalıdır. Derneğin Anayasamızın başlangıç bölümünde yer alan temel ilkelere aykırı olarak faaliyette bulunduğu ve Dernekler Yasası'nın 5. maddesinde yer alan amaçları hedeflediği yolunda bir delil de getirilememiştir. Tüzüğün kaleme alınış biçimi de derneğin 50. madde uyarınca feshini gerektirmez. Gerçekleşen bu durum karşısında davanın reddi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır."

Diğer Sivil Toplum Örgütleri

İstanbul Demokratik Lise Birliği Yönetim Kurulu

Başkanı Barış Ünal, 16 Ocak günü gözaltına alındı. Ünal, "MLKP üyesi olduğu" iddiasıyla 19 Ocak günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı.

İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü, 68'liler Birliği Vakfı'nın "milli menfaatlere aykırı, siyasi düşünce veya belli bir ırk cemaat mensuplarını destekleme yönlü faaliyet gösterdiğini" ileri sürerek "vakfın dağıtılması, yöneticilerinin azledilmesi ve bir daha vakıf yöneticisi seçilmemeleri" istemiyle 2002 yılı başlarında dava açtı. Dava, 16 Mayıs günü Beyoğlu 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde başladı.

Ensar Vakfı Kocaeli Şubesi 9 Mart günü süresiz olarak kapatıldı. Şube Başkanı Mesut Barış, kapatma kararının gerekçesi konusunda kendilerine bir açıklama yapılmadığını bildirdi.

Seyyar Satıcılar ve İşportacılar Derneği, Nisan ayı içinde Mersin Valiliği tarafından "evraklarında eksiklik olduğu" gerekçesiyle süresiz olarak kapatıldı.

17 Mayıs 2000 tarihinden itibaren üçer aylık sürelerle kapatılan Dicle Üniversitesi Öğrenci Derneği 17 Kasım günü açıldıktan sonra bir kez daha Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin kararıyla kapatıldı. Dernek OHAL'in kaldırılmasının ardından Aralık ayında açıldı.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Haziran ayı başında ÇHD Mersin Şube Başkanı CebraİL Uçar hakkında verilen hapis cezasını bozdu. "Basın toplantısında gazetecilere dağıttığı metni 24 saat önceden mülki idare amirliğine teslim etmediği" gerekçesiyle Dernekler Yasası uyarınca Mersin 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yargılanan Uçar, 228 milyon 195 bin lira para cezasına mahkum edilmişti.

Yargıtay 9. Ceza Dairesi kararı "Sanık tarafından yapılan konuşma metninin dernek merkezinde basın açıklaması şeklinde dağıtılması eyleminde suçun yasal unsurları oluşmamıştır" gerekçesiyle bozdu. Mahkeme ilk kararında "Yasadaki düzenlemeyle, bildiri, beyanname ve benzeri yayınların yayımlanmadan önce en büyük mülki amir tarafından kontrol edilmesi ile muhtemel bir suça meydan verilmemesi öngörülmüştür. Bu durumda suç unsurları oluşmuştur" gerekçesiyle direnmesi üzerine dava Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından incelendi. Genel Kurul, mahkemenin kararını 9. Ceza Dairesi ile aynı gerekçeyle bozdu.

4 Eylül günü Dicle Kadın Kültür Merkezi'nin İstanbul-Beyoğlu'nda bulunan merkez bürosuna yapılan baskında Songül Çaptı, Sultan Yel, Nurten Öztürk, Müyesser Çelik ve Kandile Yeşilfidan adlı çalışanlar gözaltına alındı. Çaptı ve Yel "PKK/KADEK üyesi oldukları" iddiasıyla 6 Eylül günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Diğerleri ise serbest bırakıldı.

Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından Milli Gençlik Vakfı'nın kapatılması istemi ile Ankara 25. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde açılan dava, 19 Kasım günü

sonuçlandı. Mahkeme, MGV'nin kapatılması istemini reddetti.

Dicle Üniversitesi Öğrenci Derneği, 17 Kasım günü açıldıktan hemen sonra Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin kararıyla kapatıldı. Dernek ilk olarak 17 Mayıs 2000 tarihinde Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü

tarafından "genel güvenliği ve kamu düzenini bozduğu, şiddet olaylarını yaygınlaştırdığı" gerekçesiyle Olağanüstü Hal Yasası uyarınca kapatılmıştı. Dernek, bundan sonra bölge valiliğinin üçer aylık kapatma kararları nedeniyle açıldıktan hemen sonra kapatılmıştı. Dernek OHAL'in kaldırılmasının ardından Aralık ayı başlarında tekrar açıldı.

İNSAN HAKLARI SAVUNUCULARINA BASKILAR

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesine yönelik yasal düzenlemelerin yapıldığı, demokratikleşme yönünde açılımların hedeflendiği 2002 yılında insan hakları savunucularına yönelik baskılarda önemli bir azalma görülmedi. Bu süreçte demokratik tepkilerini dile getirmek üzere sokaklara inen insan hakları savunucuları engellendi, İHD yönetici ve üyeleri gözetim altına alındı, tutuklandı, hakarete uğradı. İHD'nin pek çok etkinliğine izin verilmedi, bazı etkinlikleri engellendi, şubeleri polis tarafından basıldı. Ancak bu dönemdeki baskılar kendini güvenlik güçlerinin saldırılarının ötesinde daha çok yargı alanında gösterdi.

İHD Genel Başkanı Hüsnü Öndül, İHD'nin 16-17 Kasım günlerinde gerçekleştirilen 11. Olağan Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada, "Son iki yılın İHD'ye yönelik baskı türündeki değişime de dikkat çekmek isterim. İHD hakkında 14 yılda açılan toplam dava sayısı 300 iken, yalnızca son iki yılda açılan dava sayısı 437'ye

ulaşmıştır. Dünyada, 14 yöneticisi ve üyesi öldürülen, genel başkanı genel merkezinde öldürülmek istenen, bazı medya gruplarının, paramiliter grupların ve resmi kurumların topyekün saldırısına uğrayan bir başka insan hakları örgütüne az rastlanır. Son iki yıldaki baskı türündeki değişiklik kendisini yargı baskısı olarak ifade ediyor" dedi.

Bu dönemde İnsan hakları savunucularına yönelik tahammülsüzlük cenaze törenlerine bile taşındı. 27 Ocak günü ölen İHD kurucularından ve Onur Kurulu üyesi Ayşenur Zarakolu'nun cenaze töreninde yaptığı konuşma nedeniyle oğlu Deniz Zarakolu, 28 Mart günü gözetim altına alındı. Zarakolu, 29 Mart günü İstanbul DGM Savcılığı tarafından ifadesi alındıktan sonra serbest bırakıldı.

Bu dönemde barışı savunan çocuklar ve öğretmenleri bile soruşturmalara uğradılar.

Radikal/18.02.2002/Bak şu vatani bölenlere!

Milli Eğitim Bakanlığı Diyarbakır'da İnsan Hakları Haftası'yla ilgili resim ve kompozisyon yarışmasına katılan 20 çocuk ile 40 resim ve edebiyat öğretmeni için soruşturma açtı.

10-17 Aralık İnsan Hakları Haftası etkinlikleri nedeniyle düzenlenen yarışmaya katılıp dereceye giren çocuklar takdir edileceklerine suçlu gibi sorgulandı. Yarışmaya katılan öğrencilerin resim ve edebiyat öğretmenlerine de soruşturma açılarak "Aynı konuda valiliğin düzenlediği resim ve kompozisyon yarışmasına katılmaları için öğrencilerinizi neden teşvik etmediniz?" denildi.

İHD Diyarbakır Şubesi tarafından düzenlenen 'İnsan Hakları' konulu resim ve kompozisyon yarışmasına çeşitli okullardan 7-12 yaşlarındaki çocuklar 150 resim ve 140 kompozisyonla katıldı. 15 Aralık 2001'de Büyükşehir Belediyesi Tiyatro Salonu'nda düzenlenen törenle her iki dalda ilk 10'a giren çocuklara ödülleri verildi.

1 Şubat 2002'de ise Milli Eğitim Bakanlığı iki müfettişini Diyarbakır'a yollayarak, soruşturma başlattı. Müfettişler, resim ve kompozisyon dalında ilk 10'a giren öğrenciler ile 40 öğretmenin ifadesini aldı. İlk 10'a girenler arasında yedi yaşındaki dört öğrenci de vardı. Müfettişler onlara 'İnsaflı' davranıp ifade almaya çağırmadı, sekiz yaşındakiler ve daha büyükler İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne çağırıldı. Öğrencilere, 'Size kim yarışmaya katılın dedi?', 'Yarışmayı nasıl öğrendiniz?',

'Resimleri nasıl verdiniz?', 'Törene katıldınız mı?', 'Size hediye olarak ne verildi?', 'Törende Kürtçe konuşuldu mu?' sorularının yer aldığı bir form doldurtuldu. Öğrencilerden ad, soyadı, okul, ev adresi ve baba adlarını yazarak formu imzalamaları istendi.

Diyarbakır Milli Eğitim Müdürlüğü'ne çağırılan yaklaşık 40 resim ve edebiyat öğretmenine ise, 'Öğrencileri yarışmaya teşvik ettiniz mi?', 'Resimleri toplayıp verdiniz mi?' soruları sorularak, "Bu yarışmadan bir hafta kadar önce valiliğin düzenlemiş olduğu resim-kompozisyon yarışmasına çocukların katılmasını niçin teşvik etmediniz?" denildi.

Öğretmenler ise valiliğin yarışmasının kendilerine geç iletildiğini ve İHD'nin yarışmasına önceden hazırladıklarını söyledi.

İHD Yönetim Kurulu üyesi avukat Muharrem Erbey, insan hakları ve barış konusuyla ilgili olarak Avrupa'da insanların küçük yaşlardan itibaren eğitildiğini belirterek, "Derneğimizin bu etkinliğinden farklı amaçlar düşünerek 7-12 yaşlarındaki çocukları soruşturmaya tabii tutmak, sorgulamak, zihinlerinde çizmiş oldukları çöp adam, güneş ve ağaçların suç teşkil edeceği zannını uyandırmak, suçlu psikolojisini uyandıracak şekilde koridorlarda sıraya dizerek bekletmek, suçlu arıyormuşçasına onlardan bilgi almaya çalışmak, öğretmenlerini ispiyonlatmaya çalışmak, anlaşılır gibi değil" diye konuştu.

Öğrencilerin valiliğin yarışmasına katılmamalarının kötü niyetten kaynaklanmadığını söyleyen Erbey, "Bunun tek nedeni duyuruların geç yapılması. Ayrıca oraya katılmadılar diye soruşturmaya tabi tutmak hukuka aykır" dedi.

Diyarbakır Eğitim-Sen Başkanı Hayrettin Altun da etkinliğe 15 okulun katıldığını belirterek, soruşturmanın sürdüğünü söyledi. Altun, "Kongremize çiçek yollayan okul temsilcileri için de valilik soruşturma açtı" diye konuştu.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın soruşturmasına konu olan kompozisyonlardan bazı satırlar:

"Ben sınıfta iken uçaklar uçuyor, Afganistan'daki çocukların suçu ne? Savaş uçaklarından nefret ediyorum, insanları öldürüyorlar, şimdi Atatürk mezarında çok üzülüyordur."

"Dün akşam bir rüya gördüm, tüm dünya çocukları eşit ve kardeşiler, uyandım ve Allah babaya yalvardım, bu rüya olmasın."

"Geçen gün televizyonda savaş karşıtlarını dövdüler, ben üzüldüm, acaba savaş karşıtı olmak kötü mü, bunu söylesem beni hapse mi atarlar, o zaman okula gidemem, en iyisi susmak. Bunları yok etmek için acaba çocuk birliği mi kursak?"

"Barış küsmek, kötülük, kavga değildir. Tinerici çocuklara, selpak satan ve araba camları silen çocuklara çok üzülüyorum. Çocuklar hastalandıklarında doktora gidebilmeliler."

"Çocuklar güne top oynayarak başlıyordu. Salıncaklarda sallanmak bütün çocukların hakkı. Onların kırılması ise insan hakkı ihlali." İnsan hakları düşüncelerini resimlerle yazılara döken öğrencilere, "Size kim bu yarışmaya katılın dedi?", "Törende Kürtçe konuşuldu mu?" gibi sorular yöneltildi.

İnsan Hakları Derneği (İHD)

Genel Merkez

İHD Genel Başkanı Hüsnü Öndül, 2001 İnsan Hakları Değerlendirme raporunun açıklanması için 29 Mart günü İHD Genel Merkezi'nde düzenlenen toplantıyı polislerin de izlemek istemesi nedeniyle iptal etti. Öndül, gazetecilere raporu dağıtmakla yetindi.

Ankara DGM Savcılığı, İHD Van Şubesi'nin genel kurulunda asılan "Anadilde eğitim temel insan hakkıdır" yazılı pankart nedeniyle İHD Genel Başkanı Hüsnü Öndül ve 24 genel merkez yöneticisi hakkında soruşturma açtı. Öndül ve İHD yöneticileri soruşturma nedeniyle 1 Mayıs günü Ankara DGM Savcılığı'nda ifade verdiler. Hüsnü Öndül, Ankara DGM Savcılığı'nın "soruşturmanın gizliliği" gerekçesiyle daha önce kendilerine açıklama yapmadığını ancak Anadolu Ajansı'na bilgi verildiğini ve ajansın 30 Nisan günü bu konuda haber geçtiğini bildirdi.

Ankara Cumhuriyet Savcılığı, İHD Genel Başkanı Hüsnü Öndül ve Genel Sekreter Selahattin Esmel hakkında Ocak ayında Bingöl'de gözaltına alınan bazı kişilere işkence yapılması üzerine İçişleri Bakanlığı'na yazılan yazı nedeniyle, Ağustos ayı içinde soruşturma başlattı.

Ankara Cumhuriyet Savcılığı ayrıca İHD Genel Başkanı Hüsnü Öndül'ün de aralarında bulunduğu 46 kişi hakkında da dava açtı. 25 Ocak 2001 tarihinde Ankara 9. Sulh Ceza Mahkemesi'nin kararıyla İHD Genel Merkezi'nde yapılan aramada hakkında toplatma kararı bulunan 33 kitabın bulunduğu belirtilen iddianamede, Öndül ve diğer sanıkların TCY'nin "resmi makamların buyruğuna uymama" suçuna ilişkin 526/1. maddesi uyarınca 3 aydan 6 aya kadar hafif hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

Ankara 1. Sulh Ceza Mahkemesi'nde görülen davada, Hüsnü Öndül, Osman Baydemir, İsmail Boyraz, Nejat Taştan, Lütfi Demirkapı, Kiraz Biçiçi, Keleş Öztürk, Şaban Dayanan, Fevzi Argun, Cafer Demir, Necla Şengül, İsmail Kartal, Abdurahman Saran, Reyhan Yalçındağ,

Figen Ulusoy, İlhami Yaban, Cihan Aydın, İbrahim Gümüştas, Metin Şahintürk, Celal Meral, Şengül Yıldırım, Bayram Çelik, Ali Göçmen, Abdullah Soner, Şeref Turgut, Meliha Özcan, Aydın Bolkan, Kenan Çetin, Hanefi Işık, Metin Kılavuz, Ensar İlyasoğlu, Hatice Can, Ayşe Batumlu, Engin Segin, Ali Murat Bilgiç, Eren Keskin, Kadir Arkan, Dursun Dalga, Şirin Doğan, Cengiz Kaygısız, Bayram Akarsu, Ömer Sarıyerlioğlu, Ayla Akat, Yusuf Alataş, 14 Şubat 2001 tarihinde ölen Nebahat Altıok ve 27 Ocak günü ölen Ayşenur Zarakolu'nun cezalandırılması isteniyor.

İHD Genel Merkezi'ne düzenlenen baskından sonra derneğin kapatılması istemiyle açılan dava ise 22 Ekim 2001 tarihinde Ankara 24. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde beraatla sonuçlanmıştır.

Şubeler

Ölüm oruçları sırasında "yasadışı örgüt temsilcilerinin İHD Şubesi ile ilişki kurdukları ve ölüm oruçlarını desteklemek amacıyla protesto eylemleri yaptıkları" iddiasıyla İHD Ankara Şubesi'nin kapatılması ve şube yöneticilerinin "yasadışı örgüte yardım ettikleri" iddiasıyla cezalandırılması istemi ile açılan davaya 2002 yılında Ankara DGM'de devam edildi. Dava, yıl içinde sonuçlanmadı.

İddianamede, şubenin TMY'nin 7/4. maddesi uyarınca kapatılması ve mal varlıklarına el konulması; eski Şube Başkanı Lütfi Demirkapı, şube yöneticileri İlhami Yaban, İsmail Boyraz, Erol Direkçi, Mesut Çetiner, Zeki İrmak, Rıza Reşat Çetinbaş, Cezaevi Komisyonu üyeleri Ali Rıza Bektaş, Selim Necati Ort, Saniye Şimşek, Ekrem Erdin, Gökçe Otlu ve Emrah Serhan Soysal'ın TCY'nin 169. maddesi uyarınca hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyor.

15 Kasım 2001 tarihinde İHD İstanbul Şubesi'ne saldırı girişiminde bulunan Zeki Genç ile Genç'e yardım ettikleri öne sürülen Bülent Şat ve Turgay Araz hakkında açılan dava, 31 Ocak günü Beyoğlu 12. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başladı. Tutuklu yargılanan Genç'in getirilmediği duruşmada ifade veren İHD

İstanbul Şubesi çalışanı Şaban Dayanan, "Zeki Genç kapıyı açtı ve bir kere ateş etti. 'Yere yatın, sürünün, eceliniz geldi' diye bağırdı. Elinde bandajlı bir kutu ve bir silah vardı. Üzerine atladım, bana ateş etti ama silahı patlamadı. Herhalde tutukluk yaptı. Daha sonra bıçağını çıkardı. Bıçağının üstünde Abdullah Çatlı'nın resmi vardı." dedi. Dayanan, olaydan sonra ifadelerini alan polislerin bazı konuları zapta geçirmediğini ve hastanede de ölümlerle tehdit edildiğini bildirdi.

Söz konusu dönemde İHD İstanbul Şube Başkanı olan Eren Keskin ise Genç'in özel eğitim almış kontrgerilla elemanı olduğunu düşündüğünü belirtti. Keskin, "Zeki Genç askerliğini yaptığı Hakkari'den davranış bozukluğu yüzünden alınmış. Saldırı sonrasında derneğimize ölümlerle tehdit edildiğini bildirdi. Beni öldürmek için gelmişti" dedi.

Genç hakkında 14 Kasım 2001 tarihinde HADEP İstanbul İl ve Şişli İlçe örgütlerine düzenlediği saldırı nedeniyle açılan dava ile bu davanın aynı gün başlamasının ve Genç'in duruşmaya getirilmemesinin rastlantı olmadığını ifade eden Avukat Kadriye Doğru da saldırılarda öldürme kastı bulunduğu için davanın ağır ceza mahkemesinde görülmesini gerektiğini belirtti.

27 Şubat günü yapılan duruşmada ifade veren Zeki Genç, Eren Keskin'le konuşmak ve Türk Bayrağı hediye etmek istediğini söyledi. Kapıdan girince paniğe kapıldığını ve havaya bir el ateş ettiğini belirten Genç, daha sonra kendisinden geçtiğini gelişigüzel bağırıp çağırdığını ve bir iki kişiyle boğuştuğunu söyledi. Yargıcın "Olay günü üzerinde ne vardı?" sorusu üzerine Genç, "Üzerimde tabanca, ekmek bıçağı, Türk Bayrağı vardı" dedi. Yargıcın, olay günü üzerinde bunların yanısıra, HADEP İl binasının krokisi, Pınar Selek'e yazılmış bir mektup ve elinde bomba süsü verilmiş bir paketin olduğunu hatırlatması üzerine Genç, bunları da kabul etti.

Tanık olarak dinlenen İHD yöneticilerinden Gülseren Yoleri, olayı anlatarak, "Biz yan odada oturuyorduk. Dış kapı çalındı ve kapı açılır açılmaz birisinin 'yere yatın, hepinizi geberteceğim' diye bağırdığını duyduk. Hemen sonra silah sesi duyduk. Bizim odaya geldi, silahı bize doğrultarak, bağırmasına devam ediyordu. Biz hemen kapıyı tuttuk yoksa bizi öldürecekti. Biz odadan çıktığımızda Şaban Dayanan arkadaşımız saldırganın elinden silahını almıştı. Yarım saat sonra da polis geldi. Bu arada saldırganın elinde bombaya benzer bir paket vardı" dedi.

Tanıklardan Doğan Genç ise bulunduğu odadan saldırganın üstüne atladığını belirterek, Genç'in paniğe kapıldığını ve silahını bırakarak teslim olduğunu söyledi. İHD yöneticisi Ümit Efe, olay sırasında dış kapının yanındaki danışma masasında bulunduğunu, saldırganın içeri girer girmez ateş ettiğini ve kurşunun çok yakınından geçtiğini belirterek, "Hepimizi öldürmekle tehdit ediyordu. Silahını bize doğru tuttu

ve ateş etti ama galiba silah tutukluk yaptı. Yoksa öldürebilirdi bizi. Yanındaki bombaya benzer paketi ayağımla iterek yan odaya sürükledim, ayrıca elinde üzerinde Abdullah Çatlı'nın fotoğrafı bulunan bir bıçak da vardı" dedi.

Davanın 17 Mayıs günü Beyoğlu 12. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmasında Adli Tıp Kurumu'nun Zeki Genç hakkındaki raporu okundu. Raporda, "Genç'in akli dengesinin yerinde olduğu" belirtildi. Mahkeme, "Zeki Genç'in 'Kasten adam öldürmeye teşebbüs' iddiasıyla yargılanması gerektiği" görüşüyle görevsizlik kararı verdi. Daha sonra Beyoğlu 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmeye başlanan davada, Genç'in, "silahlı tehdit, hürriyeti tahdit, silahla etkili eylem ve bıçakla etkili eylem" suçlarından cezalandırılması, Araz ve Şat hakkında da 6 ay ile 1 yıl arasında hapis cezası verilmesi isteniyor.

Genç'in 14 Kasım 2001 tarihinde de HADEP İstanbul İl Örgütü ve Şişli İlçe Örgütü binalarına düzenlediği saldırı ile ilgili yargılanmasına da 1 Kasım günü İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Duruşmada, Zeki Genç'in 15 Kasım 2001 tarihinde İHD İstanbul Şubesi'ne düzenlediği saldırı nedeniyle yargılandığı Beyoğlu 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin yanlışlıkla gönderdiği yazı üzerine 18 Temmuz günü tahliye edildiği bildirildi. Zeki Genç 2002 yılı içinde yakalanamadı.

İHD Elazığ Şubesi tarafından 21 Nisan 2001 tarihinde düzenlenen "Dayanışma Gecesi"nde yaptıkları konuşmalar nedeniyle TCY'nin 312. maddesi uyarınca İHD Genel Başkan Yardımcısı Osman Baydemir, Elazığ Şube Başkanı Cafer Demir ve Elazığ Şube Sekreteri Kenan Çetin hakkında açılan dava 28 Aralık 2001 tarihinde başladı. Malatya DGM'de görülen davanın 12 Nisan günü yapılan duruşmasında İHD yöneticileri hakkında beraat kararı verildi.

"Dayanışma Gecesi"nde yapılan konuşmalar nedeniyle şube yöneticileri hakkında "Dernekler Yasası'na aykırı davrandıkları" iddiasıyla Elazığ 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan dava da, 23 Mayıs günü yapılan duruşmada beraatla sonuçlandı.

İHD Elazığ Şubesi Yönetim Kurulu üyeleri hakkında 29 Ocak günü dernek binasında "uyum yasaları" konusunda düzenlenen basın toplantısı nedeniyle Elazığ 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı.

2001 yılı Aralık ayında Bingöl Valiliği tarafından görevden alınan İHD Bingöl Şube Başkanı Rıdvan Kızgın hakkındaki karar, 2002 yılı başında kaldırıldı. Kızgın, valiliğin kararının 5 Ocak günü kendisine tebliğ edildiğini bildirdi.

İHD Bingöl Şubesi'nin 5 Haziran Dünya Çevre Günü nedeniyle düzenlemeyi planladığı "Uçurtma, Çocuk, Çevre Şenliği" polisler tarafından engellendi. İHD Genel Başkanı Hüsnü Öndül'ün de katılacağı şenlik için valilikten izin alınmasına karşın polislerin alandaki

platformu söktükleri ve şenliğin çalılıkların bulunduğu dar bir alanda yapılmasını istedikleri bildirildi. Şenlik daha sonra İHD yöneticileri tarafından iptal edildi.

3 Aralık 2001 tarihinde görevden alınan İHD Batman Şubesi yöneticileri Batman Valiliği kararıyla yeniden göreve başladı. 1 Şubat günü İHD Batman Şubesi'ne gönderilen yazıda Dernekler Yasası'nın 45. maddesi uyarınca yapılan işlemde sayılan usulsüzlüklerin yerine getirildiği, bu nedenle görevden almayı gerektirecek koşulların ortadan kalktığı belirtildi. Şube yöneticileri "bazı dernek üyeleri hakkında çeşitli suçlar nedeniyle işlem yapılması", "bazı dernek üyelerinin sabıka kaydı bulunması" ve "dernek üyeleri arasında memurların bulunması" gerekçesiyle görevden alınmıştı.

İHD Adana Şubesi 13 Mart günü polisler tarafından basıldı. Baskında İHD Şube Başkanı Şehmuz Kaya, Şube Sekreteri Şengül Yıldırım ve şube yöneticileri Müslüm Kurucu, Haydar Çiğdemal, Disiplin Kurulu üyesi ve Yedinci Gündem gazetesi Adana Temsilcisi Halis Taşgür gözaltına alındı. Baskının, Kürtçe eğitim kampanyası çerçevesinde şubede düzenlenen basın açıklamaları nedeniyle düzenlendiği öğrenildi. Gözaltına alınanlar 14 Mart günü Adana DGM tarafından serbest bırakıldı.

7 Aralık 2000 tarihinde kapatılan İHD Gaziantep Şubesi 5 Nisan günü açıldı. İHD Gaziantep Şubesi, "cezaevlerindeki açlık grevlerine destek amacıyla şubede açlık grevi yapıldığı" gerekçesiyle süresiz olarak kapatılmıştı. Şube yöneticileri hakkında "yasadışı örgüte yardım" ettikleri iddiasıyla açılan davanın beraatla sonuçlanmasının ardından şube 5 Nisan günü yeniden faaliyetine başladı.

Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı, Nisan ayı içinde İHD Diyarbakır Şubesi yöneticileri hakkında iki ayrı dava açtı.

Newroz'un şube karar defterinde ve Newroz Bayramı nedeniyle düzenlenen resepsiyonda "w" harfiyle yazılması nedeniyle Diyarbakır 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan davada Şube Başkanı Osman Baydemir, şube yöneticileri Fikret Saraçoğlu, Selahattin Demirtaş, Abdulkadir Aydın, Reyhan Yalçındağ, Meral Danış Beştaş ve Piruzhan Doğrul'un Dernekler Yasası uyarınca hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

İddianamede İHD yöneticilerinin 14 Mart günü imzaladıkları karar defterinde "20 Mart günü Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti Lokali'nde düzenlenecek Newroz Bayramı resepsiyonuna ilişkin kararda, "w" harfi kullandıkları ve resepsiyonda açılan afişin de aynı biçimde yazıldığı belirtildi.

1 Mayıs günü başlayan davada ifade veren İHD yöneticileri, "w" harfinin kullanılmasının suç olamayacağını belirttiler. 6 Haziran günü yapılan duruşmada ifade veren Piruzhan Doğrul, yüzyıllardan beri kullanıldığı için Newroz kelimesini "w" ile yazdıklarını söyledi. Mahkeme, "Newroz sözcüğünün halk arasında nasıl kullanıldığının tespit edilmesi" için

Türk Dil Kurumu'na yazı yazılmasına karar verdi. Avukatların bu konuda Türk Dil Kurumu'nun muhatap alınmaması yönündeki itirazları mahkeme tarafından reddedildi. Son olarak 15 Ekim günü duruşması yapılan dava, 18 Şubat 2003 tarihine ertelendi.

Bu arada Diyarbakır 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan dava ise 3 Temmuz günü başladı. Duruşmada söz alan İHD Diyarbakır Şube Başkanı Osman Baydemir, özel bir ismi orijinal haliyle yazdıklarını ifade ederek, "Davetiyelerde 'w' harfini kullanmakta ayrıca bir kastımız yoktu" dedi. Sanık avukatlarından Muharrem Erbey, Dernekler Yasası'na aykırı davranmanın sözkonusu olmadığını belirterek, "Bir cümle ile ifade söz konusu değildir. Sadece bir kelimenin orijinal haliyle söylenmesi söz konusudur. Davetiyede kullanılan dil, Türkçe'dir. 'w' harfinin kullanımına gelince insanlar bu sesi kullanıyor." dedi.

Dava, 14 Ekim günü sonuçlandı. Diyarbakır 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada, esas hakkındaki görüşünü açıklayan Cumhuriyet Savcısı, beraat kararı verilmesini istedi. Mahkeme de, İHD yöneticileri hakkında beraat kararı verdi.

İddianamede, Osman Baydemir ile yöneticiler Reyhan Yalçındağ, Pirozhan Doğrul, Meral Danış Beştaş, Selahattin Demirtaş, Abdulkadir Aydın ve Fikret Saraçoğlu'nun Dernekler Yasası'nın 36. maddesinde geçen "Yazışmaların dili Türkçe'dir" ifadesine aykırı davrandıkları gerekçesiyle yasanın 77/1 maddesi uyarınca, 2 aydan 2 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmeleri ve derneğin kapatılması isteniyordu.

İHD Van Şubesi Kongresi'nde salona "Anadil Temel İnsan Hakkıdır" yazılı döviz asılması nedeniyle İHD Van Şubesi yöneticilerinden Hüseyin Ayaz, Burhan Altunlu, Ali Gezer ile M. Sıddık Kaya, 1 Nisan günü Emniyet Müdürlüğü Dernekler Şubesi'nde ifadeleri alındıktan sonra DGM savcılığına çıkarıldı. "Yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla tutuklama talebiyle nöbetçi mahkemeye sevk edilen İHD'liler, tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Şube Başkanı Abdülvahap Ertan da aynı gerekçeyle ifadesi alınmak üzere 2 Nisan günü Emniyet Müdürlüğüne çağrıldı. Daha sonra Şube yöneticileri hakkında Van DGM'de TCY'nin 169. maddesi uyarınca açılan dava, 5 Ağustos günü beraatla sonuçlandı.

İHD İzmir Şube Yönetim Kurulu üyesi Ecevit Piroğlu, 5 Eylül günü gözaltına alındı.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) Diyarbakır Şubesi

Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı, Ocak ayı içinde TİHV Diyarbakır Temsilcisi Avukat Sezgin Tanrıkulu hakkında "izin almadan sağlık merkezi kurulduğu" iddiasıyla dava açtı. İddianamede, 7 Eylül 2001 tarihinde TİHV Diyarbakır Temsilciliği'nde yapılan aramada "Olağanüstü Hal Bölgesi'ne sokulması yasak yayınlar bulunduğu", "2219 sayılı Özel Hastaneler Yasası ve TCY'nin 119. maddesi uyarınca ön ödeme önerisinde

bulunulmasına karşın, öngörülen süre içinde para cezasını ödemediği" ileri sürüldü. İddianamede, Tanrıkulu'nun TCY'nin "para cezalarının ödenmemesine" ilişkin 119 ve "yetkili makamların emirlerini dinlememek" suçuna ilişkin 526. maddesi uyarınca cezalandırılması istendi.

Sezgin Tanrıkulu, dava açılmadan önce 7 Ocak günü Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı'na verdiği dilekçede, TIHV Diyarbakır Temsilciliği'nde mahkeme kararı olmadan arama yapıldığını, aramada işkence mağdurlarının dosyalarına el konulduğunu belirtti. Diyarbakır DGM Savcılığı'nın "yasadışı örgüte yardım" iddiasıyla açılan soruşturmada takipsizlik kararı verdiği ifade edilen dilekçede TIHV Adana ve İstanbul temsilcilikleri hakkında benzer suçlamalarla açılan davaların beraatla sonuçlandığı kaydedildi.

Dava, 19 Mart günü Diyarbakır 2. Sulh Ceza Mahkemesi'nde başladı. Mahkeme, 22 Mart günü TIHV Temsilciliği'nde keşif yapılmasına karar verdi.

Bu arada TIHV Diyarbakır Temsilciliği hekimlerinden Recai Aldemir, Diyarbakır Valiliği İdare Kurulu'nun verdiği soruşturma açılması iznine itiraz etti. Aldemir, Diyarbakır Bölge İdare Mahkemesi'ne yaptığı başvuruda, "TIHV'de işkence mağdurlarının tedavi edilmediğini, tedavinin organize edildiğini", "TIHV'de çalışması konusunda daha önce yaptığı başvurunun dikkate alınmadığını" ve "TIHV'de çalışmasının 'görevi kötüye kullanma' değil disiplin hükümleri çerçevesinde değerlendirilmesi" gerektiğini belirtti.

19 Nisan günü Diyarbakır 2. Sulh Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada, "2219 sayılı Özel Hastaneler Yasası kapsamında suç unsuru bulunmadığı" gerekçesiyle beraat kararı verildi. Mahkeme, "Sezgin Tanrıkulu'nun Olağanüstü Hal Bölgesi'ne yasak yayın soktuğu" yolundaki suçlama hakkında ise görevsizlik kararı vererek dosyayı Diyarbakır Asliye Ceza Mahkemesi'ne gönderdi.

Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı'nın TIHV Diyarbakır Temsilcisi Avukat Sezgin Tanrıkulu hakkında "temsilcilikte yasak yayın bulundurulduğu" iddiasıyla açtığı dava ise 16 Temmuz günü başladı. Diyarbakır 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada ifadesi alınan Tanrıkulu, 7 Eylül 2001 tarihinde TIHV Diyarbakır Temsilciliği'nde yasalara aykırı şekilde arama yapıldığını belirterek söz konusu yayınların temsilciliğe okunması amacıyla gönderildiğini ve daha sonra atıldığını söyledi. Duruşma, "izinsiz sağlık merkezi kurulduğu" iddiasıyla Diyarbakır 2. Sulh Ceza Mahkemesi'nde açılan ve beraatla sonuçlanan davanın incelenmesi için ertelendi. Dava, 2002 yılı içinde sonuçlanmadı.

İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (Mazlum-Der)

Mazlum-Der Konya Şubesi tarafından 8 Mart günü düzenlenmesi planlanan "Eğitim ve İnsan Hakları Konulu" panel Konya Valiliği tarafından yasaklandı. Mazlum-Der Konya Şube Başkanı Mustafa Akmeşe, panelin "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası" uyarınca yasaklanması üzerine Konya İdare Mahkemesi'nden yürütmeyi durdurma kararı aldıklarını ancak Valiliğin de mahkemeden yürütmenin durdurulmasının iptali kararı alarak paneli engellediğini bildirdi.

Hürriyet gazetesi yazarı Emin Çölaşan, Mazlum-Der'e 5 milyar lira tazminat ödemeye mahkum edildi. 3 Mart 2000 tarihli köşe yazısında dönemin Danimarka Dışişleri Bakanı Peterson'un sivil toplum kuruluşları ile kapalı kapılar ardında görüştüğünü öne süren Çölaşan, İHD, TIHV ve Mazlum-Der'in "Türkiye'yi sattıklarını" iddia ederek bu kurumlar hakkında "işbirlikçi", "satılık", "muhabir" ve "hain" ifadelerini kullanmıştı. Bu ifadeler üzerine Mazlum-Der'in Çölaşan aleyhine Fatih 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde açtığı manevi tazminat davası Çölaşan'ın mahkumiyetiyle sonuçlandı.

EK : 1
Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
(1. Uyum Paketi)

Kanun No : 4744

Kabul Tarihi : 6.2.2002

Resmi Gazete : 19.2.2002 - 24676

MADDE 1.- 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 159 uncu maddesinin birinci fıkrasında yer alan "bir seneden altı seneye kadar ağır hapis" ibaresi "bir seneden üç seneye kadar hapis" olarak, üçüncü fıkrasında yer alan "15 günden 6 aya kadar hapis ve 100 liradan 500 liraya kadar ağır para" ibaresi "15 günden 6 aya kadar hapis" olarak değiştirilmiştir.

MADDE 2.- Türk Ceza Kanununun 312 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 312. —Bir cürmü alenen öven veya iyi gördüğünü söyleyen veya halkı kanuna uymamaya tahrik eden kimseye altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığına dayanarak, halkı birbirine karşı kamu düzeni için tehlikeli olabilecek bir şekilde düşmanlığa veya kin beslemeye alenen tahrik eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Halkın bir kısmını aşağılayıcı ve insan onurunu zedeleyecek bir şekilde tahkir eden kimseye de birinci fıkradaki ceza verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar 311 inci maddenin ikinci fıkrasında belirtilen araçlar veya şekillerle işlendiğinde verilecek cezalar bir katı oranında artırılır.

MADDE 3.— 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Yukarıdaki fıkra uyarınca meydana getirilen örgüt mensuplarına yardım edenlere veya terör yöntemlerine başvurmaya özendirerek şekilde örgütle ilgili propaganda yapanlara fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beşyüzmilyon liradan bir milyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

MADDE 4. —Terörle Mücadele Kanununun 8 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 8. —Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak amacıyla yazılı, sözlü veya görüntülü propaganda ile toplantı, gösteri ve yürüyüş yapanlar hakkında, fiilleri daha ağır bir cezayı gerektirmedikçe bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bir milyar liradan üç milyar liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur. Bu suçun terör yöntemlerine başvurmaya özendirerek şekilde işlenmesi halinde verilecek ceza üçte bir oranında artırılır; mükerreren

işlenmesi halinde ise, verilecek hapis cezaları paraya çevrilemez.

Birinci fıkrada belirtilen propaganda suçunun 5680 sayılı Basın Kanununun 3 üncü maddesinde belirtilen bir mevkute vasıtasıyla işlenmesi halinde, ayrıca bunların sahiplerine ilgili mevkutenin varsa bir önceki ay ortalama satış bedelinin dörtte üçü kadar ağır para cezası verilir. Ancak verilecek para cezası hiçbir halde üç milyar liradan az olamaz. Bu mevkutelerin sorumlu müdürlerine, sahiplerine verilecek para cezasının yarısı uygulanır ve altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Birinci fıkrada belirtilen propaganda suçunun ikinci fıkrada yazılı mevkuteler dışındaki basılı eser ve sair kitle iletişim araçları ile işlenmesi halinde, sorumluları ve kitle iletişim araçları sahipleri hakkında altı aydan iki yıla kadar hapis ve bir milyar liradan üç milyar liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur. Ayrıca mahkeme, ilgili radyo ve televizyon kuruluşunun bir günden yedi güne kadar yayından men'ine karar verir.

Birinci fıkrada belirtilen propaganda suçunun ikinci ve üçüncü fıkralarda yazılı kitle iletişim araçları ile işlenmesi halinde verilecek ceza üçte bir oranında artırılır.

MADDE 5.- 16.6.1983 tarihli ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 16 nci maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi madde metninden çıkarılmış, üçüncü ve dördüncü fıkraları ise aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Anayasanın 120 nci maddesi gereğince olağanüstü hâl ilân edilen bölgelerde yakalanan veya tutuklanan kişiler hakkında ikinci fıkrada dört gün olarak belirlenen süre, Cumhuriyet savcısının talebi ve hâkim kararıyla yedi güne kadar uzatılabilir. Hâkim, karar vermeden önce yakalanan veya tutuklanan kişiyi dinler.

Tutuklu bulunan sanık, müdafii ile her zaman görüşebilir. Cumhuriyet savcısı tarafından gözaltı süresinin uzatılmasına yazılı olarak emir verilmesinden sonra gözaltında bulunan kişi hakkında da aynı hüküm uygulanır.

MADDE 6. —4.4.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 107 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 107. —Tutuklamadan ve tutuklamanın uzatılmasına ilişkin her karardan tutuklunun bir yakınına veya belirlediği bir kişiye, hâkimin kararıyla gecikmeksizin haber verilir.

Ayrıca, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürmemek kaydıyla, tutuklunun tutuklamayı bir yakınına veya belirlediği bir kişiye bizzat bildirmesine de izin verilir.

MADDE 7. - Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128 inci maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi madde metninden çıkarılmış ve üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Yakalamadan ve yakalama süresinin uzatılmasına ilişkin emirden yakalananın bir yakınına veya belirlediği bir kişiye,

Cumhuriyet savcısının kararıyla gecikmeksizin haber verilir.

MADDE 8. - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 9. - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

EK : 2

Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2. Uyum Paketi)

Kanun No : 4748

Kabul Tarihi : 26.3.2002

Resmi Gazete : 9.4.2002 - 24712

MADDE 1. - 10.6.1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 29 uncu maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"Kaymakamlığa sadece mülki idare amirliği hizmetleri sınıfından olanlar vekalet edebilir."

MADDE 2. - A) 15.7.1950 tarihli ve 5680 sayılı Basın Kanununun Ek 1 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve üçüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli güvenliğinin, kamu düzeninin ve genel ahlakın korunması, suç işlenmesinin önlenmesi ile Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun ve Anayasanın 174 üncü maddesinin kapsamında yer alan inkılap kanunları aleyhine işlenen suçlar için, tedbir yoluyla soruşturma safhasında cumhuriyet savcılığının talebi üzerine sulh ceza hakimince, kovuşturma safhasında görevli mahkemece her türlü basılmış eserin dağıtımının önlenmesine veya toplatılmasına karar verilebilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bu eserlerin dağıtımının önlenmesine veya toplatılmasına doğrudan doğruya Cumhuriyetsavcılığınca yazılı olarak karar verilebilir. Bu halde Cumhuriyet savcısı kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili sulh ceza hakiminin onayına sunar. Sulh ceza hakimi kırksekiz saat içinde kararını açıklar; aksi halde Cumhuriyet savcılığının kararı kendiliğinden hükümsüz sayılır. Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, Cumhuriyetin temel ilkeleri ve milli güvenlik aleyhinde işlenmiş bir suçtan mahkumiyet halinde, faillerden bir veya birkaçına ait olmaları şartıyla suçu ihtiva eden mevkute veya mevkute sayılmayan basılmış eserlerin basımında kullanılan makineler ile diğer basım aletlerinin müsaderesine de karar verilir.

B) Basın Kanununun Ek 2 nci maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Basın yoluyla işlenen ve Ek 1 inci maddede yazılı suçlardan mahkumiyet hallerinde, suç teşkil eden yazının yayımlandığı mevkutenin bir günden onbeş güne kadar kapatılmasına da mahkemece karar verilebilir."

"Birinci fıkraya göre kapatılmasına karar verilen mevkutenin yayımına kapatılma suresinde devam edenler veya o mevkutenin açıkça devamı niteliğini taşıyan yeni mevkute

çıkaranlar bir aydan üç aya kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar."

MADDE 3. - 14.7.1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 13 üncü maddesine birinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"İşkence ya da zalimane, gayri insani veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen kararlar sonucunda Devletçe ödenen tazminatlardan dolayı sorumlu personele rücu edilmesi hakkında da yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır."

MADDE 4. -A) 22.4.1983 tarihli ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 101 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkranın (a) ve (b) bentlerinde sayılan hallerde temelli kapatma yerine, dava konusu fillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin almakta olduğu son yıllık Devlet yardımı miktarının yansından az olmamak kaydıyla, bu yardımdan kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına, yardımın tamamı ödenmişse aynı miktardan Hazineye iadesine karar verebilir."

B) Siyasi Partiler Kanununun 102 nci maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde; ikinci fıkrasında geçen "Cumhuriyet Başsavcılığı" ibareleri, "Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı" olarak değiştirilmiştir.

"Siyasi partilerin faaliyetlerinin izlenmesi amacıyla Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının istediği bilgi ve belgeleri bildirilen süre içinde vermeyen siyasi partiye Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ikinci bir yazı tebliğ olunur. Bu yazıda, bildirilen süre içinde cevap verilmediği ve istek yerine getirilmediği taktirde o siyasi partinin kapatılması ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için dava açılacağı de belirtilir. Bu tebliğde bildirilecek süre içinde yine istek yerine getirilmez veya cevap verilmezse Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı o siyasi partinin kapatılması ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için Anayasa Mahkemesinde re'sen dava açabilir."

"Siyasi parti, tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde istem yazısında belirtilen hususu yerine getirmediği taktirde, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasa Mahkemesinde o siyasi partinin kapatılması ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için dava açar. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen iddianamenin tebliğinden itibaren otuz gün içinde ilgili siyasi parti tarafından söz konusu parti organı, merci veya kurulun isten

el çektilmesi ve parti üyesi veya üyelerin partiden kesin olarak çıkarılmaları halinde, o partinin kapatılması ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için açılan dava düşer. Aksi taktirde Anayasa Mahkemesi, dosya üzerinde inceleme yaparak, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının ve siyasi parti temsilcilerinin sözlü açıklamalarını, gerekli gördüğü hallerde diğer ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları da dinlemek suretiyle açılmış bulunan davayı karara bağlar.”

C) Siyasi Partiler Kanununun 103 üncü maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Bir siyasi parti, bu nitelikteki filler o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zimnen veya açıkça benimsendiği yahut bu filler doğrudan doğruya anılan parti organlarının kararlılık içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır.”

MADDE 5. - A) 6.10.1983 tarihli ve 2908 sayılı Dernekler Kanununun 4 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 4. - Fiil ehliyetine sahip ve onsekiz yaşını doldurmuş olan herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.

Ancak:

1. Türk Silahlı Kuvvetleri ile genel ve özel kolluk kuvvetleri mensupları ve özel kanunlarında dernek kuramayacakları belirtilen memur statüsündeki kamu hizmeti görevlileri,
2. Affa uğramış olsalar bile;
  - a) Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının birinci babında yazılı suçlardan biriyle mahkum olanlar,
  - b) Basit ve nitelikli zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar, istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları ve resmi ihale ve alımsatımlara fesat karıştırma suçlarından biriyle mahkum olanlar,
  - c) Türk Ceza Kanununun 316, 317 ve 318 inci maddelerinde yazılı suçlardan biriyle mahkum olanlar, sürekli olarak,
3. a) Türk Ceza Kanununun 312 nci maddesinin ikinci fıkrasında yazılı suçtan mahkum olanlar hükmün kesinleştiği,
- b) Kurulması yasaklanmış dernekleri kuranlar ve yönetenler ile dernekler için yasaklanmış faaliyetlerde bulunmaları sebebiyle mahkemece kapatılmasına karar verilen demeklerin yöneticileri kapatma kararının kesinleştiği tarihten itibaren beş yıl süre ile demek kuramazlar.”

B) Dernekler Kanununun 5 inci maddesinin (6) numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“6. Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde ırk, din, mezhep, kültür veya dil farklılığı veya bunlara dayanarak azınlık yaratmak ya da herhangi bir bölgenin veya ırkın veya sınıfın veya belli bir din veya mezhepten olanların diğerlerine hakim veya diğerlerinden imtiyazlı olmasını sağlamak,”

C) Dernekler Kanununun 6 nci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bazı ad ve işaretleri kullanma yasağı

Madde 6. - Derneklerin, mevcut veya kapatılmış bir siyasi partinin, bir sendikanın veya üst kuruluşun, bu Kanun hükümlerine göre mahkemece kapatılmasına karar verilen bir

demek veya üst kuruluşun adını, amblemini, rumuzunu, rozetini ve benzeri işaretleri ya da daha önce kurulmuş Türk devletlerine ait topluma mal olmuş bayrak, amblem ve flamarları kullanmaları yasaktır.

Dernekler, resmi işlemlerinde Türkçe kullanırlar.”

D) Dernekler Kanununun 34 üncü maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Federasyonlar, kuruluş amaçları aynı olan en az beş derneğin; konfederasyonlar, kuruluş amaçları aynı olan en az üç federasyonun, amaçlarını gerçekleştirmek üzere üye sıfatıyla bir araya gelmeleri suretiyle kurulur.

Federasyon ve konfederasyonlara ilişkin diğer hususlar hakkında bu Kanun hükümleri uygulanır.

Federasyonların üye sayısının beşten ve konfederasyonların üye sayısının üçten aşağı düştüğü ve bu durum üç ay içinde giderilmediği takdirde haklarında 51 inci maddede yazılı kendiliğinden dağılma hükümleri uygulanır.

E) Dernekler Kanununun 38 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 38. - Yükseköğretim kurumlarında kayıtlı öğrenciler, ancak eğitim, öğretim, çalışma, moral, beslenme, dinlenme ihtiyaçlarının karşılanması, beden ve ruh sağlığının geliştirilmesi ve öğrencilerin bu konularda kurum idaresi veya diğer kuruluşlar nezdinde temsil edilmesi amaçlarıyla öğrenci derneği kurabilirler.”

F) Dernekler Kanununun 43 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 43. -Dernekler, en az yedi gün önceden merkezlerinin bulunduğu ve faaliyetin düzenleneceği illerin valiliklerine bildirimde bulunmak şartıyla yabancı ülkelerdeki dernek veya kuruluşların üyelerini Türkiye'ye davet edebilir ya da yabancı dernek veya kuruluşların davetlerine uyarak üyelerini veya demek üyesi olma hakkına sahip üçüncü kişileri yurt dışına gönderebilirler. Bildirimde, davetin amacı, tarihi, yerl, ilgili demek veya kuruluşun adı ve adresi ile katılacak üyelere veya temsilcilere ait bilgiler bulunur.”

MADDE 6. - A) 6.10.1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 9 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 9. - Bu Kanuna göre yapılacak toplantılar, fiil ehliyetine sahip ve onsekiz yaşını doldurmuş, en az yedi kişiden oluşan bir düzenleme kurulutarafından düzenlenir. Bu kurul, kendi aralarından birini başkan seçer. Diplomatik dokunulmazlıkları bulunan kişiler, düzenleme kurulu başkan veya üyesi olamazlar.

Tüzel kişilerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemeleri, yetkili organlarının kararına bağlıdır.”

B) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 17 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 17. - Bölge valisi, vali veya kaymakam, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla belirli bir toplantıyı yasaklayabilir veya iki ayı aşmamak üzere erteleyebilir.”

C) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 19 uncu maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bölge valisi, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla bölgeye dahil

illerin birinde veya birkaçında ya da bir ilin bir veya birkaç ilçesinde bütün toplantıları üç ayı geçmemek üzere erteleyebilir.”

MADDE 7. - Aşağıdaki kanun hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

A) Basın Kanununun 16 ncı maddesinin beşinci fıkrası,

B) Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi,

C) 16.6.1983 tarihli ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 16 ncı maddesinin son fıkrası,

D) Dernekler Kanununun 7, 11 ve 12 nci maddeleri,

E) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 21 inci maddesi.

MADDE 8.- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 9.- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

EK : 3

Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (3. Uyum Paketi)

Kanun No: 4771

Kabul Tarihi : 3.8.2002

Resmi Gazete: 9.8.2002 - 24841

MADDE 1. — A) Savaş ve çok yakın savaş tehdidi hâllerinde işlenmiş suçlar için öngörülen idam cezaları hariç olmak üzere, 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, 7.1.1932 tarihli ve 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun ile 31.8.1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununda yer alan idam cezaları müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülmüştür. Şu kadar ki,

a) Türk Ceza Kanununun 47, 50, 51, 55, 58, 59, 61, 62, 64, 65, 66, 102, 112, 451, 452, 462 ve 463 üncü maddeleri ile 7.11.1979 tarihli ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 12 nci maddesinin idam cezasına ilişkin hükümleri,

b) Türk Ceza Kanununun 17 nci maddesi ile 13.7.1965 tarihli ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 19 ve Ek 2 nci maddelerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenlere ilişkin hükümleri,

Saklıdır.

B) Bu Kanun hükümlerine göre idam cezaları müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülenler hakkında Türk Ceza Kanununun 70, 73 ve 82 nci maddelerinde öngörülen süreler iki kat, terör suçluları hakkında üç kat olarak uygulanır.

Bu Kanun hükümlerine göre idam cezaları müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen terör suçluları hakkında Cezaların İnfazı Hakkında Kanun ile 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun şartla salıverilmeye ilişkin hükümleri uygulanmaz. Bunlar hakkında müebbet ağır hapis cezası ölünceye kadar devam eder.

MADDE 2. — A) Türk Ceza Kanununun 159 uncu maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Birinci fıkrada sayılan organları veya kurumları tahkir ve tezyif kastı bulunmaksızın, sadece eleştirmek maksadıyla yapılan yazılı, sözlü veya görüntülü düşünce açıklamaları cezayı gerektirmez.

B) Türk Ceza Kanununun 201 inci maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki 201/a ve 201/b maddeleri eklenmiştir.

MADDE 201/a. — Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddî menfaat elde etmek maksadıyla, yabancı bir devlet tâbiyetinde bulunan veya vatansız olan veya Türkiye'de sürekli olarak oturmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan kimselerin Türkiye'ye yasal olmayan yollardan girmelerini veya ülkede kalmalarını, bu kişilerin veya Türk vatandaşlarının yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmalarını sağlamaya göçmen kaçakçılığı denilir.

Göçmen kaçakçılığı suçunun faillerine veya böyle bir suçta iştirak etmeksizin, daha önce ülkeye sokulmuş veya girmiş kaçak göçmenleri, maddî menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollarla ülkeden çıkarılmalara, yasal koşullara uymaksızın ülkede kalmalarını olanaklı kılanlara, bu maksatla sahte kimlik veya seyahat belgelerini hazırlayanlara veya temin edenlere ya da bu suçlara teşebbüs edenlere, fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir; suçun işlenmesinde kullanılan taşıtlar ve bu fiil nedeniyle elde edilen maddî menfaatler müsadere edilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı olan suçlar, kaçak göçmenlerin yaşamlarını veya vücut bütünlüklerini tehlikeye soktuğu veya insanlık dışı veya onur kırıcı muamele biçimlerine tâbi kılınmalarına neden olduğu hâllerde faillere verilecek cezalar, yansı oranında; ölüm meydana gelmiş ise bir kat artırılarak hükümlenir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar örgütlü olarak işlendiğinde faillere verilecek cezalar bir kat artırılarak hükümlenir.

MADDE 201/b. — Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla, tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik eden, kaçırın, bir yerden başka bir yere götürülen veya sevk eden, barındıran kimseye beş yıldan on yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir.

Birinci fıkrada belirtilen amaçlarla girişilen ve suç oluşturulan eylemler var olduğu takdirde, mağdurun rızası yok sayılır.

Onsekiz yaşını doldurmamış çocukların birinci fıkrada

belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hâllerinde suça ait araç fiillerden hiçbirisine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkrada belirtilen cezalar verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar örgütlü olarak işlendiği takdirde faillere verilecek cezalar bir kat artırılarak hükümlenir.

MADDE 3.- A) 6.10.1983 tarihli ve 2908 sayılı Dernekler Kanununun yürürlükten kaldırılmış olan 11 inci maddesi, kenar başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Türkiye'de kurulan derneklerin yurt dışındaki faaliyetleri

Madde 11.- Uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hâllerde; uluslararası faaliyette bulunma amacını güden derneklerin kurulması, bu derneklerin yurt dışında şube açması, yurt dışındaki benzer amaçlı dernek veya kuruluşlara üye olması veya bunlarla işbirliği yapması veya yurt dışında faaliyette bulunması, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulunununiznine bağlıdır.

Yurt dışındaki bir dernek ve kuruluşa üye olmak ya da bunlarla işbirliğinde bulunmak isteyen dernek veya üst kuruluş, bu dernek veya kuruluşun statüsünün Türkçeye çevrilmiş noterden onaylı iki örneğini İçişleri Bakanlığına vermekle yükümlüdür.

Türkiye'deki derneklerin üye olduğu veya işbirliği yaptığı yabancı dernek veya kuruluşların kanunlarımıza ve millî menfaatlerimize aykırı faaliyetlerde bulunması hâlinde, Türkiye'de kurulmuş derneğin, bu yabancı dernek veya kuruluşlarla olan ilişkilerine Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla son verilir.

B) Dernekler Kanununun yürürlükten kaldırılmış olan 12 nci maddesi, kenar başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Yurt dışında kurulan derneklerin Türkiye'deki faaliyetleri

Madde 12.- Yurt dışında kurulan derneklerin, uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hâllerde ve karşılıklı olmak koşuluyla, kültürel, ekonomik, teknik, sportif ve bilimsel konularda bilgi veya teknolojilerinden yararlanılmak üzere; Türkiye'de şube açmalarına, Türkiye'de kurulmuş bulunan derneklere üye olmalarına veya bunlarla işbirliği yapmalarına, Türkiye'de faaliyette bulunmalarına, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulunca izin verilebilir.

Yukarıdaki fıkrada sözü edilen derneklerin, kanunlarımıza veya millî menfaatlerimize aykırı faaliyetlerde bulunması hâlinde, verilen iznin geri alınmasına Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulunca karar verilir.

C) Dernekler Kanununun 15 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

İçişleri Bakanlığınca Dernekler Daire Başkanlığında ve illerde valilikler bünyesinde derneklerin kaydolunacağı Dernekler Kütüğü tesis olunur.

Dernekler Daire Başkanlığındaki Dernekler Kütüğüne bütün konfederasyon, federasyon ve dernekler ile şubeleri ve merkezleri yurt dışında bulunan derneklerin Türkiye'de açılmış şubeleri kaydolunur.

D) Dernekler Kanununun 40 inci maddesinin kenar başlığı ve

birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Millî Savunma ve kolluk hizmetlerine hazırlayıcı faaliyette bulunma yasağı

Dernekler, askerliğe, millî savunma ve kolluk hizmetlerine hazırlayıcı öğretim ve eğitim faaliyetlerinde bulunamazlar. Bu amaçları gerçekleştirmek üzere kamp veya talim yerleri açamazlar.

E) Dernekler Kanununun 45 inci maddesi, kenar başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Beyanname verme yükümlülüğü ve denetim

Madde 45.- Dernekler, faaliyetleri ile gelir ve gider işlemlerinin sonuçları konusunda, İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikte belirtilen şekle uygun olarak düzenleyecekleri beyannameyi yıl sonu itibarıyla mahallin en büyük mülkî amirine verirler.

Gerek görülen hâllerde derneklerin yönetim yerleri, müesseseleri ve her çeşit eklentileri, defterleri, hesap ve işlemleri, İçişleri Bakanlığı veya buldukları yerin en büyük mülkî amiri tarafından her zaman denetlenebilir. İçişleri Bakanlığı, bu denetlemeyi Dernekler Daire Başkanlığı Personeli veya Bakanlık Teftiş Kurulu aracılığıyla; en büyük mülkî amirler, bizzat veya görevlendirecekleri memur veya memurlar aracılığıyla yaptırırlar.

Dernekler, amaç ve faaliyetleriyle ilgili olan bakanlıklarca da denetlenebilir. Denetleme sonuçları, bilgi için İçişleri Bakanlığına bildirilir.

Denetleme sırasında görevli memurlar tarafından istenecek her türlü bilgi, belge ve kayıtların, dernek yetkilileri tarafından gösterilmesi veya verilmesi, yönetim yerleri, müesseseler ve eklentilerine girme isteğinin yerine getirilmesi zorunludur.

Denetim sırasında, suç teşkil eden fiillerin tespit edilmesi hâlinde, ilgili mülkî Amirlik durumu derhal Cumhuriyet savcılığına bildirir.

F) Dernekler Kanununun 46 nci maddesi, kenar başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Dernekler Daire Başkanlığı

Madde 46.- Dernekler ile ilgili hizmetleri yürütmek, tüzüklerinde gösterilen amaç ve bu amacın gerçekleştirilmesi için sürdürüleceği belirtilen çalışma konuları doğrultusunda faaliyet gösterip göstermediklerini, defterlerini ve hesaplarını mevzuata ve tüzüklerine uygun olarak yürütüp yürütmediklerini denetlemek üzere İçişleri Bakanlığının bünyesinde Dernekler Daire Başkanlığı kurulur. Bu birimin kuruluş, çalışma şekli ve denetleme esas ve usulleri, İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

G) Dernekler Kanununun 62 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 62.- Dernekler tarafından tutulacak defterler ile ilgili usul ve esaslar İçişleri ve Maliye Bakanlıklarınca birlikte çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir. Bu defterlerin noterden onaylı olması zorunludur.

H) Dernekler Kanununun 73 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 73.- İçişleri Bakanlığınca, derneklere ilişkin iş ve işlemleri yürütmek, hizmetleri görmek üzere illerde valilikler, ilçelerde de kaymakamlıklar bünyesinde derneklerle ilgili bir birim oluşturulur.

Bu birimin illerdeki teşkilatlanması, kuruluş, görev ve yetkileri ile 15 inci maddeye göre oluşturulacak Dernekler Kütüğünün şekli, düzenleme ve kayıt esasları, İçişleri Bakanlığınca

çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

MADDE 4. — A) 5.6.1935 tarihli ve 2762 sayılı Vakıflar Kanununun 1 inci maddesinin sonuna aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

Cemaat vakıfları, vakfiyeleri olup olmadığına bakılmaksızın, Bakanlar Kurulunun izniyle dinî, hayrî, sosyal, eğitimsel, sıhhi ve kültürel alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak üzere taşınmaz mal edinebilirler ve taşınmaz malları üzerinde tasarrufta bulunabilirler.

Bu vakıfların dinî, hayrî, sosyal, eğitimsel, sıhhi ve kültürel alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak üzere, her ne suretle olursa olsun, tasarrufları altında bulunduğu, vergi kayıtları, kira sözleşmeleri ve diğer belgelerle belirlenen taşınmaz mallar, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde başvurulması hâlinde vakıf adına tescil olunur. Cemaat vakıfları adına bağışlanan veya vasiyet olunan taşınmaz mallar da bu madde hükümlerine tâbidir.

B) 8.6.1984 tarihli ve 227 sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğünün Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye aşağıdaki Ek Madde eklenmiştir.

EK MADDE 3. — Türkiye’de kurulan vakıflar, amaçları doğrultusunda uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hâllerde, İçişleri ve Dışişleri bakanlıklarının görüşleri alınmak suretiyle, Vakıflar Genel Müdürlüğünün bağlı bulunduğu Bakanlığın önerisi üzerine Bakanlar Kurulunun izniyle yurt dışında kurulmuş vakıf veya kuruluşlara üye olabilirler.

Türkiye’de kurulan vakıfların vakıf senedinde belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere uluslararası faaliyette bulunması ve yurt dışında şube açması ile yurt dışındaki benzer amaçlı vakıf veya kuruluşlarla işbirliği yapması, İçişleri ve Dışişleri bakanlıklarının görüşleri alınmak suretiyle, Vakıflar Genel Müdürlüğünün bağlı bulunduğu Bakanlığın önerisi üzerine Bakanlar Kurulunun iznine bağlıdır.

Yabancı ülkelerde kurulmuş vakıflar, uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hâllerde, karşılıklı olmak koşuluyla, İçişleri ve Dışişleri bakanlıklarının görüşleri alınmak suretiyle, Vakıflar Genel Müdürlüğünün bağlı bulunduğu Bakanlığın önerisi üzerine Bakanlar Kurulunun izniyle Türkiye’de faaliyette bulunabilirler, şube açabilirler, üst kuruluşlar kurabilirler, kurulmuş üst kuruluşlara katılabilirler veya kurulmuş vakıflarla işbirliği yapabilirler.

Bu vakıflar, Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre kurulan vakıflar hakkında uygulanan mevzuata tâbidir.

MADDE 5. — A) 6.10.1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 3 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Yabancıların bu Kanun hükümlerine göre toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemeleri, İçişleri Bakanlığının iznine bağlıdır. Yabancıların bu Kanuna göre düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde topluluğa hitap etmeleri, afiş, pankart, resim, flama, levha, araç ve gereçler taşımaları, toplantının yapılacağı mahallin en büyük mülki idare amirliğine toplantıdan en az kırksekiz saat önce yapılacak bildirimle mümkündür.

B) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 10 uncu maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Toplantı yapılabilmesi için, düzenleme kurulu üyelerinin tamamının imzalayacakları bir bildirim, toplantının yapılmasından en az kırksekiz saat önce ve çalışma saatleri içinde, toplantının yapılacağı yerin bağlı bulunduğu valilik veya kaymakamlığa verilir.

MADDE 6. — A) 18.6.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 445 inci maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki 445/A maddesi eklenmiştir.

MADDE 445/A. — Kesin olarak verilmiş veya kesinleşmiş olan bir kararın, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiği saptandığında, ihlâlin niteliği ve ağırlığı bakımından Sözleşmenin 41 inci maddesine göre hükmedilmiş olan tazminatla giderilemeyecek sonuçlar doğurduğu anlaşılırsa; Adalet Bakanı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuruda bulunan veya yasal temsilcisi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde Yargıtay Birinci Başkanlığından muhakemenin iadesi isteminde bulunabilirler.

Bu istem, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunca incelenir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince saptanan ihlâlin sonuçları tazminatla giderilmiş veya istem süresi içinde yapılmamış ise reddine; aksi hâlde, dosyanın davaya bakması için kararı veren mahkemeye gönderilmesine duruşma yapmaksızın kesin olarak karar verir.

B) Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 448 inci maddesine son fıkra olarak aşağıdaki hüküm eklenmiştir. 445/A maddesi hükümleri saklıdır.

MADDE 7. — A) 4.4.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 327 nci maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki 327/a maddesi eklenmiştir.

MADDE 327/a. — Kesinleşmiş bir ceza hükmünün Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiği saptandığında ihlâlin niteliği ve ağırlığı bakımından Sözleşmenin 41 inci maddesine göre hükmedilmiş olan tazminatla giderilemeyecek sonuçlar doğurduğu anlaşılırsa; Adalet Bakanı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuruda bulunan veya yasal temsilcisi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde Yargıtay Birinci Başkanlığından muhakemenin iadesi isteminde bulunabilirler.

Bu istem, Yargıtay Ceza Genel Kurulunca incelenir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince saptanan ihlâlin sonuçları tazminatla giderilmiş veya istem süresi içinde yapılmamış ise reddine; aksi hâlde, dosyanın davaya bakması için kararı veren mahkemeye gönderilmesine duruşma yapmaksızın kesin olarak karar verir.

B) Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 335 inci maddesine son fıkra olarak aşağıdaki hüküm eklenmiştir. 327/a maddesi hükümleri saklıdır.

MADDE 8.- A) 13.4.1994 tarihli ve 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki hükümler eklenmiştir.

Ayrıca, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. Bu yayınlar, Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletle bölünmez bütünlüğüne aykırı olamaz. Bu yayınların yapılmasına ve denetimine ilişkin usul ve esaslar, Üst Kurulca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

B) Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinin ikinci fıkrasının (f) ve (v) bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

f) Özel hayatın gizliliğine saygılı olunması.

v) Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması.

C) Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun 26 ncı maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Bu Kanuna aykırı olmamak kaydıyla, yayınların yeniden iletimi serbesttir. Yeniden iletime ilişkin usul ve esaslar, Üst Kurulca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

MADDE 9. —A) 15.7.1950 tarihli ve 5680 sayılı Basın Kanununun 5 inci maddesinin üçüncü fıkrasının (6) numaralı bendinde geçen "bu Kanunun ek birinci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan suçlar" ibaresi, "bu Kanunun ek 1 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan suçlar" şeklinde değiştirilmiştir.

B) Basın Kanununun 21 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 21. —9 uncu maddenin birinci fıkrası ile 11 inci madde hükümlerine aykırı hareket edenler, onmilyar liradan otuzmilyar liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.

9 uncu maddenin son fıkrasına göre yayımı durdurulan mevkutenin yayınına beyanname vermeden devam edenler, yirmimilyar liradan altmışmilyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

C) Basın Kanununun 22 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 22. —Hakikate aykırı beyanname veren kimse, fiil başka bir suç oluştursa bile yirmimilyar liradan yüzmilyar liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.

D) Basın Kanununun 24 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 24. - 12 nci maddenin birinci fıkrası hükmünü yerine getirmeyenler hakkında otuzmilyar liradan yüzmilyar liraya kadar ağır para cezasına hükümlenir.

E) Basın Kanununun 25 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 25. - 13 üncü maddede yazılı şart ve vasıfları haiz olmayan kimselere çalıştıranlar, onbeşmilyar liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasıyla cezalandırılırlar.

F) Basın Kanununun 30 uncu maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Yukarıdaki fıkralar hükümlerine aykırı hareket edenler, yirmimilyar liradan yüzmilyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

G) Basın Kanununun 33 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Bu yasağa aykırı hareket edenler, onmilyar liradan otuzmilyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

H) Basın Kanununun 34 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Bu defter tutulmadığı veya deftere noksan ve yanlış malûmat geçirildiği veyahut savcılıkça talep vukuunda defter ve ihtiva etmesi gereken hususlar gizlendiği takdirde mevkutenin sahibi veya onun mümessili, birmilyar liradan onmilyar liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.

MADDE 10. -A) 4.7.1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve

Salâhiyet Kanununun 8 inci maddesinin (D) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

D) Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasa düzenine, genel güvenliğe ve genel ahlâka zarar dokunacak oyun oynatılan, temsil verilen, film veya video bant gösterilen yerler ile internet üzerinden yapılan yayınlara izin verilen yerler,

B) Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 9 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 9. - Polis, millî güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silâh, patlayıcı madde veya eşyanın tespiti amacıyla usulüne göre verilmiş hâkim karar veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde mahallin en büyük mülkî amirinin vereceği yazılı emirle;

A) 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu kapsamına giren toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapıldığı yerde veya yakın çevresinde,

B) Özel hukuk tüzel kişileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya sendikaların genel kurul toplantılarının yapıldığı yerin yakın çevresinde,

C) Halkın topluca bulunduğu veya toplanabileceği yerlerde,

D) Öğretim ve eğitim özgürlüğünün sağlanması için her derecede öğretim ve eğitim kurumlarının ve 20 nci maddenin ikinci fıkrasının (A) bendindeki koşula uygun olarak girecek üniversite, bağımsız fakülte veya bağlı kurumların içinde, bunların yakın çevreleri ile giriş ve çıkış yerlerinde,

E) Umumî veya umuma açık yerlerde veya öğrenci yurtlarında veya eklentilerinde,

F) Yerleşim yerlerinin giriş ve çıkışlarında,

G) Her türlü toplu taşıma veya seyreden taşıt araçlarında, Suçun önlenmesi amacıyla kişilerin üstlerini, araçlarını, özel kâğıtlarını ve eşyasını arar; suç unsurlarına el koyar ve evrakı ile birlikte Cumhuriyet savcılığına tevdi eder.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile diğer kanunlara göre suç iz, eser, emare veya delillerinin tespiti veya faillerinin yakalanması amacıyla polis tarafından yapılacak aramalar için de usulüne göre verilmiş hâkim karar veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, diğer kanunlarda yetkili kılınmış mercinin yazılı emri bulunmalıdır.

5680 sayılı Basın Kanunu kapsamına giren basılı eserlerin arama ve zaptı, genel hükümlere tâbidir.

C) Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 11 inci maddesinin (C) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

C) Genel ahlâk ve edebe aykırı mahiyette her türlü sesli ve görüntülü eserleri, kaydedildiği materyale bakılmaksızın üreten ve satanları,

D) Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 12 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 12. - Kanunî istisnalar saklı kalmak üzere, eğlence, oyun, içki ve benzeri amaçlı umuma açık ve açılması izne bağlı yerlerde onsekiz yaşından küçükler çalıştırılmaz.

Polis bar, pavyon, gazino, meyhane gibi içkili yerler ile kiraathane ve oyun oynatılan benzeri yerlere yanlarında ve vasileri olsa bile onsekiz yaşını doldurmamış küçüklerin girmesini meneder.

Bu madde hükümlerine aykırı hareket edenler hakkında 17

nci, işyerleri hakkında da 8 inci madde hükümlerine göre işlem yapılır.

E) Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 13 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 13. - Polis,

A) Suçüstü hâlinde veya gecikmesinde sakınca bulunan diğer hâllerde suç işlendiğine veya suça teşebbüs edildiğine dair haklarında kuvvetli iz, eser, emare veya delil bulunan şüphelileri,

B) Haklarında yetkili mercilerce verilen yakalama veya tutuklama kararı bulunanları,

C) Halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak derecede sarhoş olanları veya sarhoşluk hâlinde başkalarına saldıranları, yapılan uyarılara rağmen bu hareketlerine devam edenler ile başkalarına saldırmaya yeltenenleri ve kavga edenleri,

D) Usulüne aykırı şekilde ülkeye giren ya da haklarında sınır dışı etme veya geri verme kararı alınanları,

E) Polisin kanunlara uygun olarak aldığı tedbirlere karşı gelenleri, direnenleri ve görev yapmasını engelleyenleri,

F) Bir kurumda tedavi, eğitim ve ıslahı için kanunlarla ve bu Kanunun uygulanmasını gösteren tüzükte belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirlerin yerine getirilmesi amacıyla, toplum için tehlike teşkil eden akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol bağımlısı serseri veya hastalık bulaştırabilecek kişileri,

G) Haklarında gözetim altında ıslahına veya yetkili merci önüne çıkarılmasına karar verilen küçükleri,

Yakalar ve gerekli kanunî işlemleri yapar.

Yakalanması belirli bir usule bağlanmış kişilerle ilgili kanun hükümleri saklıdır.

Yakalanan kişilerin kaçması veya saldırıda bulunmasının önlenmesi bakımından kişinin sağlığına zarar vermeyecek şekilde her türlü tedbir alınabilir.

Yakalanan kişilere, yakalama sebebi herhalde yazılı ve bunun mümkün olmaması hâlinde sözlü olarak derhal; toplu suçlarda ise en geç bu kişiler hâkim huzuruna çıkarılincaya kadar bildirilir.

Kişinin yakalandığı, istediği kanunî yakınlarına derhal bildirilir.

Yakalananlardan,

A) Uyuşturucu madde kullanmış olanlar ile sarhoş olanların,

B) Zor kullanılarak yakalananların,

C) Haklarında suç soruşturması yapılacak olan şüpheli ve sanıkların,

Yakalanma anındaki sağlık durumları tabip raporuyla tespit edilir.

Yakalanan kişilerden suç işlediği şüphesi altında olanlar adli mercilere sevk edilir. Haklarında ıslah veya tedavi tedbiri alınması gerekenler, ilgili kurum yetkilileri tarafından teslim alınır. Yakalama sebebi ortadan kalkınlar derhal serbest bırakılır.

F) Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun ek 1 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Ek Madde 1. - Umumî veya umuma açık yerler ile umuma açık yer niteliğindeki ulaşım araçlarında, gerçek kişi veya topluluklar, mahallin en büyük mülkî amirine, en az kırk sekiz saat önceden yazılı bildirimde bulunmak suretiyle, oyun ve temsil verebilir veya çeşitli şekillerde gösteri düzenleyebilir. Bunlardan, Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez

bütünlüğüne, Anayasal düzene veya genel ahlâka aykırı olduğu tespit edilenler hakkında mahallin en büyük mülkî amiri tarafından derhal Cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunulur.

Birinci fıkra uyarınca yapılacak bildirimde oyun veya temsile katılan yönetici ve diğer kişilerin kimlik, ikametgâh ve tâbiyetleri belirtilir.

MADDE 11. - A) 14.10.1983 tarihli ve 2923 sayılı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanununun adı "Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanun" şeklinde değiştirilmiştir.

B) Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanununun 1 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 1. - Bu Kanunun amacı, eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller, yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okullar ile Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğreniminin tâbi olacağı esasları düzenlemektir.

C) Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanununun 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine aşağıdaki hükümler eklenmiştir.

Ancak, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi için 8.6.1965 tarihli ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu hükümlerine tâbi olmak üzere özel kurslar açılabilir. Bu kurslar, Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı olamaz. Bu kursların açılmasına ve denetimine ilişkin esas ve usuller, Millî Eğitim Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

MADDE 12. - Aşağıdaki kanun hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

A) Dernekler Kanununun 39, 47 ve 56 ncı maddeleri,

B) Basın Kanununun 31 ve ek 3 üncü maddeleri,

C) Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 11 inci maddesinin son fıkrası,

D) 6.6.1985 tarihli ve 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun Geçici 1 inci maddesi.

GEÇİCİ MADDE 1. - Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 1 inci maddenin (A) fıkrası kapsamına giren suçlardan dolayı haklarında idam cezası verilen hükümlülerin dosyalarından;

a) Henüz Yargıtaya gönderilmemiş veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında bulunanlar ile daha önce Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilmiş olanlar hükmü veren mahkemece,

b) Yargıtayda bulunanlar ilgili ceza dairesince,

Acele işlerden sayılmak ve Türk Ceza Kanununun 2 nci maddesi dikkate alınmak suretiyle karara bağlanır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde bulunan dosyalar, gelişlerindeki usule uygun olarak Kanunun yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde hükmü veren mahkemeye geri gönderilir.

Askerî mahkemeler, Askerî Yargıtay Başsavcılığı ve Askerî Yargıtayda bulunan dosyalar hakkında da bu madde hükümleri kıyas yoluyla uygulanır.

GEÇİCİ MADDE 2. - Bu Kanunun 6 ve 7 nci maddeleri, bu maddelerin yürürlüğe girdiği tarihten sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular üzerine verilecek kararlar hakkında uygulanır.

GEÇİCİ MADDE 3. - Bu Kanunda öngörülen yönetmelikler, Kanunun yürürlük tarihinden itibaren bir yıl içinde yürürlüğe konulur.

Yürürlük

MADDE 13. - Bu Kanunun 6 ve 7 nci maddeleri, bu Kanunun

yayımlı tarihinden bir yıl sonra, diğer hükümleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 14. - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

EK : 4

**Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun
(4. Uyum Paketi)**

Kanun No: 4778

Kabul Tarihi : 2.1.2003

Resmî Gazete: 11.1.2003 - 24990

MADDE 1. - 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 245 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

243 üncü madde ile bu maddede yazılı suçlardan dolayı verilen cezalar, para cezasına veya tedbirlerden birine çevrilemez ve ertelenemez.

MADDE 2. - 4.4.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 316 ncı maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğname taraflara ilgili dairece tebliğ olunur.

MADDE 3. - 5.6.1935 tarihli ve 2762 sayılı Vakıflar Kanununun 1 inci maddesinin altıncı fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Cemaat vakıfları, vakfiyeleri olup olmadığına bakılmaksızın, Vakıflar Genel Müdürlüğünün izniyle dinî, hayrî, sosyal, eğitimsel, sihhî ve kültürel alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak üzere taşınmaz mal edinebilirler ve taşınmaz malları üzerinde tasarrufta bulunabilirler.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Vakıflar Genel Müdürlüğünün bağlı bulunduğu Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

MADDE 4. - 15.7.1950 tarihli ve 5680 sayılı Basın Kanununun 15 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Mevkute sahibi, mesul müdür ve yazı sahibi haber kaynaklarını açıklamaya zorlanamaz.

MADDE 5. - 1.7.1964 tarihli ve 488 sayılı Damga Vergisi Kanununa aşağıdaki madde eklenmiştir.

EK MADDE 1. - Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına dayanılarak yapılacak ödemeler ile dostane çözüm bağlamında yapılacak ödemelere ilişkin olarak düzenlenecek kâğıtlar damga vergisinden istisnadır.

MADDE 6. - 22.4.1983 tarihli ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Siyasî partiler, partiye üye olma yeterliğine sahip en az otuz Türk vatandaşı tarafından kurulur.

MADDE 7. - Siyasî Partiler Kanununun 11 inci maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendinin (2), (3) ve (5) numaralı alt bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

2. Basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma veya Devlet sırlarını açığa vurma suçlarından biriyle mahkûm olanlar,

3. Taksirli suçlar hariç beş yıl ağır hapis veya beş yıl ve daha fazla hapis cezasına mahkûm olanlar,

5. Terör eyleminden mahkûm olanlar,

MADDE 8. - Siyasî Partiler Kanununun 66 ncı maddesinin ikinci fıkrasında geçen "ikimilyar liradan fazla kıymette aynı veya nakdî bağışta bulunması" ibaresinden sonra gelmek üzere "veya yayınları kullandırması" ibaresi eklenmiştir.

MADDE 9. - Siyasî Partiler Kanununun 98 inci maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

Siyasî partilerin kapatılması davalarında kapatılmaya karar verilebilmesi için beşte üç oy çokluğu şarttır.

MADDE 10. - Siyasî Partiler Kanununun 100 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Anayasada yazılı nedenlerle Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından bir siyasî partinin kapatılması davasının açılması;

a) Re'sen,

b) Bakanlar Kurulu kararı üzerine Adalet Bakanının istemiyle,

c) Bir siyasî partinin istemi üzerine,

Olur.

MADDE 11. - Siyasî Partiler Kanununun 102 ncı maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarında geçen "kapatılması ya da" ibareleri madde metninden çıkarılmış ve maddenin birinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

Siyasî parti, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının bu istemlerine karşı Anayasa Mahkemesine itiraz edebilir.

MADDE 12. - Siyasî Partiler Kanununun 104 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi, söz konusu hükümlere aykırılık görürse bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasî parti hakkında ihtar kararı verir. Bu yazının tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılık giderilmediği takdirde, Cumhuriyet Başsavcılığı o siyasî partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için Anayasa Mahkemesine re'sen dava açabilir.

MADDE 13. - Siyasî Partiler Kanununun 111 inci maddesine (c) bendinden sonra gelmek üzere aşağıdaki (d) bendi eklenmiştir.

d) 104 üncü maddeye göre verilen ihtar kararının gereğini yerine getirmeyerek partiyi Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakan sorumlular ile Devlet yardımından faydalanmayan siyasi partilerin sorumluları hakkında üç aydan altı aya kadar hafif hapis cezası,

MADDE 14. - 10.6.1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 7 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Yukarıda yazılı haller dışında, bir ilin veya seçim çevresinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde üyesinin kalmaması halinde, boşalmayı takip eden doksan günden sonraki ilk Pazar günü o seçim çevresinde ara seçim yapılır.

MADDE 15. - 10.6.1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 11 inci maddesinin (f) bendinin (1) ve (3) numaralı alt bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

1. Basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma veya Devlet sırlarını açığa vurma suçlarından biriyle mahkûm olanlar,

3. Terör eylemlerinden mahkûm olanlar,

MADDE 16. - Milletvekili Seçimi Kanununun 39 uncu maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "altmışıncı günü" ibaresi "doksanıncı günü" şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 17. - 6.10.1983 tarihli ve 2908 sayılı Dernekler Kanununun 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 5. - Anayasada belirtilen Cumhuriyetin temel nitelikleri ile 174 üncü maddesinde belirtilen inkılâp kanunlarının korunması hükümlerine, millî güvenliğe ve kamu düzenine, genel sağlık ve genel ahlâka aykırı olarak; Türkiye Cumhuriyetinde ırk, din, mezhep ve bölge farklılığı veya bunlara dayanarak azınlık yaratmak ve Türkiye Cumhuriyetinin üniter Devlet yapısını bozmak; Atatürk'ün kişiliğini, ilkelerini, çalışmalarını veya anılarını kötülemek veya küçük düşürmek ya da başkalarının hürriyetlerini kısıtlamak amacıyla, dernek kurulamaz.

MADDE 18. - Dernekler Kanununun 6 ncı maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Dernekler, Türkiye Cumhuriyetinin resmî kurumlarıyla yazışmalarında Türkçe kullanırlar.

MADDE 19. - Dernekler Kanununun 16 ncı maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Fiil ehliyetine sahip gerçek ve tüzel kişiler derneklere üye olabilirler.

MADDE 20. - Dernekler Kanununun 18 inci maddesinin beşinci fıkrasına aşağıdaki cümleler eklenmiştir.

Tüzel kişinin üye olması hâlinde, yönetim kurulu başkanı veya temsille görevlendireceği kişi oy kullanır. Bu kişinin başkanlık veya temsil görevi sona erdiğinde, tüzel kişi adına oy kullanacak kimse yeniden belirlenir.

MADDE 21. - Dernekler Kanununun 44 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 44.- Dernekler tarafından yapılan bildiri, beyanname ve benzeri yayınlar, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin temel niteliklerine ve 174 üncü maddede sıralanan inkılâp kanunlarının korunması hükümlerine aykırı; Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozucu mahiyette veya suç işlemeye, ayaklanmaya, isyana teşvik edici bir nitelik taşıdığı veya Devletin gizli belgelerini açıklamak, Atatürk'ün kişiliğini, ilkelerini ve çalışmalarını

küçük düşürmek ve kötülemek veya başkalarının şöhret ve haklarına, özel ve aile hayatlarına tecavüz etmek amacıyla yönelik bulunduğu takdirde, mahallin en büyük mülkî amirinin emriyle toplattırılabilir. Mahallin en büyük mülkî amiri bu kararını yirmidört saat içinde asliye ceza hakimliğine bildirir. Hâkim, mülkî amirin bu kararını en geç kırksekiz saat içinde inceleyip karara bağlar. Bu süre içinde bir karar verilememesi halinde, mahalli mülkî amirin kararı hükümsüz sayılır.

Yukarıdaki hüküm siyasi partiler hakkında uygulanmaz.

MADDE 22. - 18.1.1984 tarihli ve 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunun 8 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Milletvekili Seçimi Kanununun 7 nci maddesinin son fıkrası gereğince yapılan seçimler hariç, milletvekili genel veya ara seçiminden önceki veya sonraki bir yıl içinde yapılması gereken mahalli idareler organlarına veya bu organların üyeliklerine ilişkin genel veya ara seçimler, milletvekili genel veya ara seçimleri ile birleştirilir.

MADDE 23. - 1.11.1984 tarihli ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanunun 1 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 1. - Bu Kanunun amacı, Türk vatandaşlarının ve Türkiye'de ikamet eden yabancıların kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve yetkili makamlara yazı ile başvurma haklarının kullanılma biçimini düzenlemektir.

MADDE 24. - Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanunun 2 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 2. - Bu Kanun, Türk vatandaşları ve Türkiye'de ikamet eden yabancılar tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi ile idarî makamlara yapılan dilek ve şikâyetler hakkındaki başvuruları kapsar.

MADDE 25. - Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanunun 3 üncü maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Türkiye'de ikamet eden yabancılar karşılıklılık esası gözetilmek ve dilekçelerinin Türkçe yazılması kaydıyla bu haktan yararlanabilirler.

MADDE 26. - Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanunun 4 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 4. - Türkiye Büyük Millet Meclisine veya yetkili makamlara verilen veya gönderilen dilekçelerde, dilekçe sahibinin adı-soyadı ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması gerekir.

MADDE 27. - Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanunun 7 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 7. - Türk vatandaşlarının ve Türkiye'de ikamet eden yabancıların kendileri ve kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri konusunda yetkili makamlara yaptıkları başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlemin safahatı hakkında dilekçe sahiplerine en geç otuz gün içinde gerekçeli olarak cevap verilir. İşlem safahatının duyurulması halinde alınan sonuç ayrıca bildirilir.

MADDE 28. - Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanunun 8 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 8. - Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilen dilekçelerin, Dilekçe Komisyonunda incelenmesi ve karara bağlanması altmış gün içinde sonuçlandırılır. İlgili kamu kurum veya kuruluşları Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe

Komisyonunca gönderilen dilekçeleri otuz gün içinde cevaplandırır. İnceleme ve karara bağlamanın esas ve usulleri Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde gösterilir.

MADDE 29. - 5.12.1990 tarihli ve 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanununun 7 nci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Komasyon, başvuru sonucunu veya yapılmakta olan işlem hakkında başvuru sahibine en geç altmış gün içinde bilgi verir.

MADDE 30. - 22.11.1990 tarihli ve 3682 sayılı Adli Sicil Kanununun 5 inci maddesinin kenar başlığı "Adli sicil bilgilerini verebilecek merciler ve küçükler hakkında uygulanacak esaslar" şeklinde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Onsekiz yaşından küçükler hakkında adli sicile geçirilen bilgiler; ancak, soruşturma ve kovuşturma konusu olan işler sebebiyle Cumhuriyet savcılığı ve mahkemelerce veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği seçimleri ile ilgili olarak yetkili seçim kurullarınca istendiği takdirde verilir. Bu bilgiler başka herhangi bir iş ve konu için kullanılamaz.

MADDE 31. - Adli Sicil Kanununun 8 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 8. - Cezanın çekildiği veya ortadan kalktığı veya düştüğü tarihten itibaren;

a) Kabahatten mahkûmiyet halinde, diğer bir cürüm veya kabahatten dolayı bir yıl içinde,

b) Basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüyü kullanma ve dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile beş yıldan fazla ağır hapis ve hapis cezasına mahkûmiyetler on yıl içinde,

c) Beş yıl veya daha az ağır hapis veya hapis veya ağır para cezasına mahkûmiyet halinde diğer bir cürümden dolayı beş yıl içinde,

d) (b) bendindeki suçlara mahkûmiyetlerin; suçu işlediği zaman onsekiz yaşını doldurmamış olan küçükler hakkında verilmesi halinde diğer bir cürümden dolayı beş yıl içinde,

e) (c) bendindeki suçlara mahkûmiyetlerin suçu işlediği zaman onsekiz yaşını doldurmamış olan küçükler hakkında verilmesi halinde diğer bir cürümden dolayı iki yıl içinde,

Evvelce verilen ceza cinsinden bir cezaya veya daha ağır bir cezaya mahkûm olunmadığı takdirde ilgilinin, Cumhuriyet savcısının veya Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünün talebi üzerine hükmü veren mahkemece veya talep edenin bulunduğu yer asliye ceza mahkemesince duruşma yapılmaksızın adli sicildeki kaydın çıkartılmasına karar verilir. Ertelenmiş olan hükmün esasen vaki olmamış sayıldığı hallerde ise, bu tarih esas alınır. Bu kararların bir örneği Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne gönderilir.

Kanunlarda yapılacak değişiklikler sonucu suç olmaktan çıkarılan veya idarî nitelikte cezaya dönüştürülen suçlarla ilgili bilgiler Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel

Müdürlüğünce re'sen adli sicil kayıtlarından çıkartılır.

MADDE 32. - 15.12.1990 tarihli ve 430 sayılı Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve Olağanüstü Halin Devamı Süresince Alınacak İlâve Tedbirlere Hakkında Kanun Hükmünde Karamamenin 3 üncü maddesinin (c) bendinin birinci paragrafı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Hükümlü veya tutuklular, olağanüstü hal ilânına neden olan suçların soruşturulmasında ifade alma, yer gösterme, yüzeleştirme, teşhis ve tıbbi muayene için Olağanüstü Hal Bölge Valisinin teklifi üzerine, yetkili Cumhuriyet Başsavcısının talebi ve hâkimin kararı ile, her defasında dört gün geçmemek üzere ceza infaz kurumu veya tutukeviden alınabilir. Bu süre hükümlülük veya tutuklulukta geçmiş sayılır. Hâkim, her defasında karar vermeden önce hükümlü veya tutukluyu dinler. Hükümlü veya tutuklu ceza infaz kurumu veya tutukeviden alındıktan sonra da yasal konununun gerektirdiği haklardan yararlanır. Ceza infaz kurumu veya tutukeviden ayrılmış ve dönüşlerinde hükümlü veya tutuklunun sağlık durumu doktor raporu ile tespit edilir.

MADDE 33. - 2.12.1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanunun 2 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

765 sayılı Türk Ceza Kanununun 243 ve 245 inci maddeleri ile 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 154 üncü maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında açılacak soruşturma ve kovuşturmalarda bu Kanun hükümleri uygulanmaz.

MADDE 34. - 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 91 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 91. - Dernekler, tüzüklerinde gösterilen amaçları gerçekleştirmek üzere uluslararası faaliyette ve işbirliğinde bulunabilirler, yurt dışında şube açabilirler ve yurt dışında kurulmuş dernek veya kuruluşlara üye olarak katılabilirler.

MADDE 35. - Türk Medenî Kanununun 92 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 92. - Yabancı dernekler, uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hallerde ve karşılıklı olmak koşuluyla Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığının izniyle Türkiye'de faaliyette ve işbirliğinde bulunabilirler, şube açabilirler, üst kuruluşlar kurabilir ve kurulmuş üst kuruluşlara katılabilirler.

MADDE 36. - Bu Kanunla değiştirilen Türk Medenî Kanununun 92 nci maddesi hükmü, dernek ve vakıf dışındaki diğer kâr amacı gütmeyen kuruluşlar hakkında da uygulanır.

MADDE 37. - 7.11.1979 tarihli ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 34 üncü maddesi, 16.6.1983 tarihli ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 16 nci maddesinin dördüncü fıkrası, 6.10.1983 tarihli ve 2908 sayılı Dernekler Kanununun 11 ve 12 nci maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 38. - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

EK : 5

Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (5. Uyum Paketi)

Kanun No: 4793

Kabul Tarihi : 23.1.2003

Resmi Gazete: 4.2.2003 - 25014

MADDE 1. - 18.6.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 445 inci maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki 11 inci bent eklenmiştir.

11 - Hükümün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması.

MADDE 2. - Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 447 nci maddesine aşağıdaki üçüncü fıkraya eklenmiştir.

445 inci maddenin birinci fıkrasının 11 inci bendinde yazılı sebepten dolayı iadei muhakeme müddeti Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıldır.

MADDE 3. - 4.4.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 327 nci maddesine aşağıdaki 6 ncı bent eklenmiştir.

6- Ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması. Bu halde, muhakemenin iadesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde istenebilir.

MADDE 4. - 6.10.1983 tarihli ve 2908 sayılı Demekler Kanununun 82 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 82. - Bu Kanunun 43 üncü maddesine veya 45 inci maddesinin birinci ve dördüncü fıkralarındaki zorunluluğa uymayanlar, 64 üncü maddenin ikinci fıkrasında öngörülen bildirim yapmayan veya Bakanlıkça belirtilen sürede taşınmaz mallarını paraya çevirmeyenler birmilyar liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.

MADDE 5. - 18.6.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 445/A maddesi, aynı Kanunun 448 inci maddesinin son fıkrası, 4.4.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 327/a maddesi, aynı Kanunun 335 inci maddesinin son fıkrası ile 3.8.2002 tarihli ve 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunun geçici 2 nci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

GEÇİCİ MADDE 1. - Bu Kanunun 1 ve 3 üncü maddeleri, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararları ile bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular üzerine verilecek kararlar hakkında uygulanır. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte kesinleşmiş olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına ilişkin muhakemenin iadesi istemleri, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılır.

MADDE 6. - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 7. - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

EK : 6

2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun

Kanun No. 4777

Kabul Tarihi : 27.12.2002

MADDE 1. - 7.11.1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 76 ncı maddesinin ikinci fıkrasındaki "ideolojik veya anarşik eylemlere" ibaresi "terör eylemlerine" şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 2. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 78 inci maddesine dördüncü fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki beşinci fıkraya eklenmiştir.

Yukarıda yazılı hallerden ayrı olarak, bir ilin veya seçim

çevresinin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde üyesinin kalmaması halinde, boşalmayı takip eden doksan günden sonraki ilk Pazar günü ara seçim yapılır. Bu fıkraya gereği yapılacak seçimlerde Anayasasının 127 nci maddesinin üçüncü fıkrası hükmü uygulanmaz.

GEÇİCİ MADDE 1. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67 nci maddesinin son fıkrası, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 22 nci dönemi içinde yapılacak ilk ara seçimde uygulanmaz.

MADDE 3. - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halk oylamasına sunulması halinde tümüyle oylanır

EK : 7

T.C. Adalet Bakanlığı
Ceza İşleri Genel MüdürlüğüANKARA
04/02/2002

SAYI: B.03.0.CİG.0.00.00.04.- 3.3.3/14

KONU: 430 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin uygulanması.

CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA
DGM CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

430 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 3 üncü maddesinin (c) bendi uyarınca, olağanüstü hâl ilânına neden olan suçların soruşturmalarında bilgilerine başvurulması gereken hükümlü ve tutukluların; soruşturma ile ilgili bilgilerinin saptanabilmesi amacıyla ceza infaz kurumu veya tutukeviden ya da tutuklanmasını müteakip henüz ceza infaz kurumu veya tutukevine dahi alınmadan on gün süre ile tesliminin talep edildiği, bazen yetmediğinden bahsedilerek bu sürenin birçok kez uzatılması yoluna gidilmek suretiyle mağduriyetlere neden olduğu Bakanlığımıza intikal eden bilgilerden anlaşılmıştır.

Bilindiği üzere; hukukumuzda gözaltı sürelerine ilişkin düzenlemeler; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 19 uncu maddesinin beşinci fıkrasında, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 128 inci maddesinde, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 16 ıncı maddesinde ve Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 13 üncü maddesinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu konudaki uyum yasalarına ilişkin çalışmalar da sürdürülmektedir.

Öte yandan; 16.12.1990 gün ve 20727 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 430 sayılı Olağanüstü Hâl Bölge Valiliği ve Olağanüstü Hâlin Devamı Süresince Alınacak İlâve Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 3 üncü maddesinin (c) bendine göre;

"Hükümlü veya tutuklulardan, olağanüstü hâl ilânına neden olan suçların soruşturmasında ifadelerine başvurulması gerekenler, Olağanüstü Hâl Bölge Valisinin teklifi üzerine

yetkili Cumhuriyet başsavcısının talebi ve hâkimin kararı ile her defasında on günü geçmemek üzere ceza infaz kurumu veya tutukeviden alınabilir. Bu süre hükümlülük veya tutuklulukta geçmiş sayılır. Hükümlü veya tutuklu, ceza infaz kurumu veya tutukeviden ayrılış ve dönüşlerinde sağlık durumunun doktor raporu ile tespitini talep edebilir.

Bu süre içinde tutuklama kararının kaldırılması ya da hükümlülük sürelerinin sona ermesi durumunda, keyfiyet derhal bulundurulduğu yer Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir."

Ayrıca; Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin, "Tanımlar" kenar başlıklı 4 üncü maddesinin üçüncü fıkrası gereğince; "Gözaltına alma: Kanunun verdiği yetkiye göre yakalanan kişinin, hakkındaki işlemlerin tamamlanması amacıyla, adli mercilere teslimine veya serbest bırakılmasına kadar kanunî süre içerisinde sağlığına zarar vermeyecek şekilde özgürlüğünün geçici olarak kısıtlanıp alıkonulmasını ifade eder."

Bu bakımdan; olağanüstü hâl ilânına neden olan suçların soruşturmalarında bilgilerine başvurulması gereken hükümlü ve tutuklular hakkında, 430 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 3 üncü maddesinin (c) bendinin uygulanmasında;

a) Gereksiz süre uzatım istemlerinin önüne geçilmesinin temini bakımından; soruşturmalardaki tüm eksikliklerin önceden belirlenmesinden ve haklarında tutuklama kararı bulunan sanık veya sanıkların ceza infaz kurumu ya da tutukevine alınmalarından sonra, anılan maddenin amacına uygun olarak talepte bulunulması,

b) Hükümlü ve tutukluların ceza evinden ayrılış ve dönüşlerinde sağlık durumlarının doktor raporu ile tespit ettirilmesi ve bu husustaki yakınmaların önlenmesi, Konularında gereken dikkat ve özenin gösterilmesini, keyfiyetin yargı çevrenizdeki Cumhuriyet başsavcılıkları ile bilgileri bakımından mahkemelere de duyurulmasını rica ederim.

Prof. Dr. Hikmet Sami TÜRK

BAKAN

EK : 8

Anayasa Mahkemesi'nin Kapatma İle İlgili Gerekçeli Kararı
XVIII - İnceleme

A- Kapatılan Refah Partisi'nin Fazilet Partisi Adı Altında Kurulduğuna İlişkin İddia Yönünden

1- Ön Sorunların İncelenmesi

a) Fazilet Partisi Genel Başkanı Recai KUTAN'ın 2820 sayılı

Siyasi Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde öngörülen "ihtar yolu" işletilmeden temelli kapatılan bir siyasi parti'nin bir başka ad altında kurulamayacağı iddiasıyla kapatma davası açılmayacağı yolundaki 23.11.2000 günlü dilekçesi üzerine

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 22.1.2001 günlü, SP. 95. Muh. 2000/586 sayılı görüşü alındıktan sonra Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can İLİCAK, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞÇU ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılmalarıyla yapılan toplantıda gereği görüşülüp düşünüldü:

Davalı parti 23.11.2000 günlü dilekçesinde, 2820 sayılı Yasa'nın 95. maddesinde yer alan "Temelli kapatılan" bir partinin bir başka ad altında kurulamayacağına ilişkin kurala dayanılarak kapatma davası açılabilmesi için önce aynı Yasa'nın 104. maddesine göre "ihtar kararı" verilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 22.1.2001 günlü ve SP. 95. Muh. 2000/586 sayılı görüşünde, Anayasa'nın 69. maddesinin yedinci fıkrasında yer alan "Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz" hükmünün kesin ve buyurucu nitelikte olduğunu, "ihtar" kararı verilmesine gerek olmadığını bu nedenle, kapatılan partinin devamı niteliğinde bir parti kurulması durumunda o partinin de temelli kapatılmasının zorunlu bulunduğunu belirtmiştir.

2820 sayılı Yasa'nın 12.8.1999 günlü, 4445 sayılı Yasa ile değiştirilen 104. maddesinin ilk fıkrasında, "Bir siyasi partinin bu Kanunun 101 inci maddesi dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Anayasa Mahkemesine, Cumhuriyet Başsavcılığınca re'shen yazı ile başvurulur." İkinci fıkrasında da, "Anayasa Mahkemesi, söz konusu hükümlere aykırılık görürse bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasi parti hakkında ihtar kararı verir. Bu karar, o siyasi parti genel başkanlığına yazılı olarak bildirilir. Bu yazının tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılık giderilmediği takdirde, Cumhuriyet Başsavcısı Anayasa Mahkemesine bu siyasi partinin kapatılması için resen dava açar." denilmektedir. Aynı Yasa'nın 4445 sayılı Yasa ile değiştirilen 95. maddesinde ise kapatılan siyasi partinin bir başka ad altında kurulamayacağı belirtilmektedir.

2820 sayılı Yasa'nın 101. maddesi dışında kalan emredici hükümleriyle diğer yasaların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırı davranan bir siyasi parti hakkında Anayasa Mahkemesi'nce ihtar kararı verilebilmesi için bu aykırılığın parti tarafından giderilebilme olanağının bulunması gerekir. Kapatılan bir siyasi partinin bir başka ad altında kurulması durumunda bu aykırılığın ihtar kararı verilerek giderilmesi olanaklı değildir.

Açıklanan nedenlerle, bu konuda kapatılma davası açılmadan önce davalı Parti'ye ihtar kararı verilmesine gerek olmadığından "2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 101. ve 104. maddeleri uyarınca yerinde görülmemeyen istemin reddine, Mustafa BUMİN, Samia AKBULUT ile Fulya KANTARCIOĞLU'nun karşıoyları ve oyçokluğuyla 30.1.2001" gününde karar verilmiştir.

b) Davalı Parti'nin savunmalarında, Necmettin ERBAKAN'la TBMM Başkanvekili Yasin HATİPOĞLU arasında geçen ve araç telefonuyla yapılan görüşmeye ilişkin kasetin CMUK'nun 254. maddesinin ikinci fıkrasına aykırı olarak elde edildiği belirtilerek hükme esas alınamayacağı ileri sürülmüştür.

12.6.2001 gününde Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can İLİCAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞÇU ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılmalarıyla yapılan toplantıda, konu hakkındaki rapor, ilgili Anayasa ve Yasa kuralları ile dosyadaki diğer belgeler incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Yargı yerlerince uyumsuzluk konusu eylem veya hukuki olayın gerçekleşip gerçekleşmediğinin saptanmasında bir kanıtlanma aracı olan delilin, hükme esas alınabilmesi için yasalarla kullanılmasına izin verilmesi gerekir.

CMUK'nun 254. maddesinin ikinci fıkrasında, "soruşturma ve kovuşturma organlarının hukuka aykırı şekilde elde ettikleri deliller hükme esas alınmaz" denilmektedir. Bu kuralla, hukuka aykırı biçimde sağlanan delillerin hükümde gözönüne alınmaması amaçlandığından söz konusu delillerin üçüncü kişiler tarafından sağlanması hukuka aykırılığı ortadan kaldırmaz. Delilin elde edilmiş biçimi, kişilerin Anayasa ile tanımlanmış haklarını ihlâl ediyorsa, onun hukuka aykırı olarak elde edildiğinin kabulü gerekir.

Anayasa'nın 22. maddesine göre, herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Kanun'un açıkça gösterdiği hallerde usulüne göre verilmiş hakim kararı olmadıkça; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunla belirlenir.

İddianemeye eklenen deliller arasında yer alan ve üçüncü kişiler tarafından getirildiği belirtilen Necmettin ERBAKAN ile Yasin HATİPOĞLU arasındaki araç telefonundan yapılan konuşma kaydının, Anayasa'nın 22. maddesinde belirtildiği biçimde, usulüne uygun bir yargıç kararına ya da kanunla yetkili kılınan merciin emrine dayanmadığı bu nedenle de haberleşme özgürlüğünü ihlâl ettiği açık olduğundan hukuka uygun olarak elde edilmediği sonucuna varılan söz konusu konuşmaya ait kasetin, CMUK'nun 254. maddesinin ikinci fıkrası gereğince hükme esas alınmamasına, Yalçın ACARGÜN, Mahir Can İLİCAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY ile Ahmet AKYALÇIN'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

2- Esasın İncelenmesi

7.5.1999 ve 5.2.2001 günlü İddianemelerde, Fazilet Partisi'nin kapatılan Refah Partisi'nin başka bir ad altında kurulmuş devamı niteliğinde olduğu ileri sürülerek Anayasa'nın 69. maddesi uyarınca kapatılması istenmiştir.

a) İddia ve Savunma

aa) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 7.5.1999 Günlü İddianamesi ve 4.6.1999 günlü ekinde;

-Fazilet Partisi'nin, Refah Partisi'nin kapatılacağını anlayan yöneticileri tarafından kurdurulan hütle partisi olarak adlandırılacak bir parti olduğu, 147 milletvekili ile çok sayıda belediye başkanının Fazilet Partisi'ne geçmelerinin, bu milletvekillerinden bazılarının da Genel İdare Kurulu ve Disiplin Kurulu üyesi olmalarının kapatılan Refah Partisi'nin bir başka ad altında kurulduğunun kanıtı olduğu;

-Demokrat Türkiye Partisi'nin "23 Mart Salı gününden itibaren Genel Kurulda kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesine devam olunması" önerisinin Fazilet Partili TBMM Başkanvekili Yasin HATİPOĞLU tarafından tamamen usule aykırı şekilde gündeme alınıp oylanmasının sağlandığı (Buna ilişkin 21.3.1999 günlü 60. Birleşime ait TBMM Tutanak Dergisi);

-21.3.1999 günlü oturumdan sonra Yasin HATİPOĞLU'nun bu oturumda yaptığı işlemlerin kurallara uygun olmadığını itiraz ettiği kimi politikacıların, Fazilet Partili milletvekillerinin seçimlerin ertelenmesi ve hükümetin düşürülmesi yolunda yönlendirilmeleri için Fazilet Partisi yöneticileri yerine Necmettin ERBAKAN'la ilişki kurdukları ve Fazilet Partisi'nin kapatılan Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin ERBAKAN'ın emir ve talimatlarına uygun şekilde yönetildiği, bunun isminin

açıklanmasını istemeyen bir vatandaş tarafından getirilen 21.3.1999 günü saat 20.15'de Necmettin ERBAKAN'ın Yasin HATIPOĞLU ile araç telefonuyla yaptığı konuşmanın kasetinden anlaşıldığı; bu kaset "soruşturma ve kovuşturma organları" tarafından elde edilmediği için CMUK'nun 254. maddesi uyarınca delil olarak sunulmasında ve hükme esas alınmasında sakınca bulunmadığı,

-Necmettin ERBAKAN, Şevket KAZAN ve Ali OĞUZ'la ilgili olarak kimi gazetelerde yer alan haber ve söyleşilerin iki parti arasındaki ilişkiyi kanıtladığı,

-Merve KAVAKÇI'nın seçilmeden önce kimi konuşmalarının değerlendirilmesinden iki parti tarafından da görevlendirildiğinin anlaşıldığı ve bu faaliyetleri nedeniyle milletvekili adayı olarak özenle seçildiği, ileri sürülmüştür.

Davalı Partinin Savunmalarında

-Fazilet Partisi'nin, Refah Partisi'nin kapatıldığı 16.1.1998'den önce 17.12.1997'de kurulduğu, Refah Partisi'nin kapatılacağından önceden bilinmeyeceği; aynı anda mevcut olan iki partiden birinin diğerinin devamı olamayacağı; "hülle" kavramının subjektif olduğu, hukuki değerlendirmelere esas alınamayacağı; Fazilet Partisi'ne geçen Refah Partili milletvekili sayısının 147 değil 144 olduğu, bunun iki parti kadroları arasında kısmen benzerlik bulunduğunu gösterdiği, yasaklı olmayan partililerin hukuki engel bulunmadıkça bir başka partide faaliyet göstermelerinin doğal olduğu, bunların Parti içinde azınlıkta kaldıkları; Fazilet Partisi'nin tüzüğü ve programının temel anlayış ve politikalar bakımından farklılıklar ve yenilikler içerdiği bu nedenle Fazilet Partisi'nin kapatılan, Refah Partisi'nin devamı sayılamayacağı;

-Yasin HATIPOĞLU'nun bir partili olarak değil, Anayasa'nın 94. maddesi çerçevesinde Meclis Başkanvekili sıfatıyla bir önergeyi "usulsüz" bile olsa gündeme almasının Fazilet Partisi'ni ilgilendiren bir yönü bulunmadığı, kaldı ki bu girişimin sonuç vermediği, belirtilen önergenin gündeme alınmadığı;

-İnsan haklarını çiğneyerek elde edilen deliller CMUK'nun 254. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca dikkate alınamayacağından bir soruşturma ya da kovuşturma organı tarafından elde edilme de, Necmettin ERBAKAN'la TBMM Başkanvekili Yasin HATIPOĞLU arasında geçtiği iddia edilen telefon konuşmasına ilişkin kasetin değerlendirme dışı bırakılması gerektiği;

-Kimi gazetelerde çıkan haber ve söyleşilerin doğruluğu konusunda kanıt bulunmadığı, önceden yakınlıkları olan Fazilet Partililerin bireysel olarak ERBAKAN'la görüşmelerinin insani ilişkiler bakımından doğal karşılanması gerektiği, bundan Parti kimliğiyle ilgili sonuçlar çıkarılamayacağı, haberde iddia edilenler doğru olsa bile bunun Fazilet Partisi'nin 2820 sayılı Yasa'nın 95. maddesi anlamında Refah Partisi'nin devamı olduğu anlamına gelmeyeceği, kişisel değerlendirme niteliğindeki Ali OĞUZ'a ait açıklamaların ise o tarihte üyelik ilişkisi bulunmaması nedeniyle Fazilet Partisi'ni bağlamayacağı;

-Merve KAVAKÇI'nın kapatılan Refah Partisi'nin de üyesi olmasının iki parti arasında anayasal ve yasal anlamda bir devamlılık ilişkisini göstermeyeceği, partide yetkili bir konumda bulunmayan kişinin kimi toplantılarda yaptığı konuşmaların Parti'yi bağlamasının düşünülmemesi, belirtilmiştir.

bb) 5.2.2001 günlü Ek İddianame Yönünden,

Ek İddianame'de, Fazilet Partisi'nin 1. Olağan Kongresi'ne ait

Video kaset çözümlerinden ve buna uyan 15.5.2000 günlü Hükümet Komiseri raporundan, kongre sırasında ve öncesinde katılımcılar tarafından sık sık "Mücahit ERBAKAN - ERBAKAN nerede biz oradayız- Mücahit ERBAKAN, işte komutan, işte asker" sloganları ile Anayasa Mahkemesi'nce temelli kapatılan Refah Partisi'nin siyaset yasaklı Genel Başkanı Necmettin ERBAKAN lehine tezahüratta bulunulduğu ve kongre salonunda kurulan dev ekrandan da uzun süre "Mücahit ERBAKAN" şeklinde açık yazı geçildiğinin anlaşıldığı; bu kanıtların incelenip değerlendirilmesinden, Fazilet Partisi'nin kapatılan Refah Partisi'nin başka bir adla kurulmuş devamı niteliğinde olduğu kanısına varıldığı; Anayasa Mahkemesi'nin bu durumu saptaması halinde kararlarının bağlayıcılığının yeniden ve doğrudan sağlanması bakımından söz konusu Parti'nin Anayasa'nın 69. maddesinin yedinci fıkrası uyarınca kapatılmasına karar verilerek anayasal düzenin korunmasının gerekli olduğu ileri sürülmüştür.

Davalı Parti'nin savunmalarında, ERBAKAN'ın Fazilet Partisi Büyük Kongresi'nde kadirşinaslık, hak ve hukuka saygı duygularıyla alkışlanmış olmasının bu Parti'nin Anayasa Mahkemesi'nce temelli kapatılan bir partinin bir başka ad altında kurulmuş olduğu anlamına gelmeyeceği, Fazilet Partisi'nin kapatılan Refah Partisi'nden önce kurulması nedeniyle onun devamı sayılamayacağı belirtilmiştir.

b- Delillerin Değerlendirilmesi

Anayasa'nın 23.7.1995 günlü, 4121 sayılı Yasa ile değiştirilen 69. maddesinin yedinci ve sekizinci fıkralarında "temelli kapatılan bir parti başka ad altında kurulamaz. Bir siyasi partinin temelli kapatılmasına beyan ve faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri Anayasa Mahkemesi'nin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmi Gazete'de gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve denetçisi olamaz" denildiği halde, Siyasi Partiler Yasası'nın kapatma davasının açıldığı 7.5.1999'da yürürlükte bulunan 95. maddesinde, temelli kapatılan siyasi partilerin kapatılma tarihinde üyeliği devam eden, kurucuları, genel başkanı, merkez karar ve yönetim kurulu ile her kademedeki yönetim ve disiplin kurulu üyeleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi siyasi parti grubu üyelerinin başka bir siyasi partinin kurucusu, yöneticisi ve denetçisi olamayacakları; bunlardan fiilleriyle siyasi partinin kapatılmasına neden olanların on yıl süreyle başka bir siyasi partiye alınamayacakları ve milletvekilliği için aday olamayacakları; kapatılmış bir siyasi partinin mensuplarının üye çoğunluğunun oluşturacağı bir siyasi parti de kurulamayacağı belirtilmiş ise de Anayasa'nın 69. maddesine koşut olarak 12.8.1999 günlü 4445 sayılı Yasa ile yeniden düzenlenen maddede, "Kapatılan siyasi parti bir başka ad altında kurulamaz. Bir siyasi partinin kapatılmasına söz veya eylemleriyle neden olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesi'nin kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmi Gazete'de gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve denetçisi olamazlar. Siyasi Partiler bu kişileri hiçbir suretle seçimlerde aday gösteremezler." kuralına yer verilerek 95. madde yönünden Anayasa ile Siyasi Partiler Yasası arasında uyum sağlanmıştır.

Temelli kapatılan bir partinin bir başka ad altında kurulamayacağına ilişkin kuralla yasaklanan, kapatılan bir siyasi parti ile aynı veya özdeş sayılabilecek yeni bir partinin kurulmasıdır. Böyle bir durum da ancak, yeni partinin, tüzüğü, programı, kurucuları, yöneticileri, denetçileri ve faaliyetlerine ilişkin konularda öz yönünden kapatılan partiden farklı

olmaması ve doğal olarak bu partiden sonra kurulması ile gerçekleşebilir. Bu nedenle, kimi eylem ve söylemlerdeki benzerlik ile kapatılan partinin yöneticileri ile yakınlık gibi hususlar temelli kapatılan bir siyasi partinin bir başka ad altında kurulduğunu ya da yeni kurulan partinin kapatılan partinin devamı olduğunu kabule yeterli değildir. Ayrıca Siyasi Partiler Yasası'nda "devam"la ilgili sonuçları ve yaptırımını farklı özel bir kural olduğu da gözden uzak tutulmamalıdır. Gerçekten 96. maddenin ikinci fıkrasında "Kurulacak siyasi partiler Anayasa Mahkemesince kapatılan siyasi partilerin devamı olduklarını beyan edemez ve böyle bir iddiada bulunamazlar" denilmektedir. Bu nedenle, konunun "kapatılan siyasi parti bir başka ad altında kurulamaz" kuralı çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Konuya ilişkin delillerin incelenmesinden, kapatılan Refah Partisi'ne mensup çok sayıda milletvekili ve belediye başkanının Fazilet Partisi'ne geçtikleri, bunlardan kimilerinin de yönetim ve disiplin kurullarında görev aldıkları; Fazilet Partisi'nin 1. Olağan Kongresinde de, kapatılan Refah Partisi'nin Genel Başkanı Necmettin ERBAKAN lehinde tezahüratta bulunduğu anlaşılmıştır. Bu durumda, davalı Parti tarafından da kabul edildiği gibi iki partinin kadroları arasında benzerlik olduğu ve Parti'lilerin Necmettin ERBAKAN'a ilgilerinin sürdüğü açıktır.

İddianamede belirtilen ve davalı Parti tarafından da tümüyle reddedilmeyen haber ve söyleşilerdeki görüşler ise kişisel değerlendirmeleri yansıtsa da iki parti arasındaki yakınlığı göstermektedir.

Refah Partisi'nin kapatılma kararından sonra siyasi haklarını kullanmalarına sınır getirilmeyen mensuplarının faaliyetlerini bağımsız olarak veya başka bir siyasi parti içinde sürdürmelerine yasal bir engel bulunmamaktadır. Kapatılan Refah Partisi'nin çok sayıda milletvekilinin ve üyesinin kendilerine yakın buldukları Fazilet Partisi'nde siyasi

yaşamlarını sürdürmeye karar vererek bu Parti'ye geçmelerinin kadroları bakımından iki parti arasında benzerliğe neden olduğu kuşkusuzdur. Ancak, bu benzerlik Anayasa ve Siyasi Partiler Kanunu'na göre Fazilet Partisi'nin kapatılan Refah Partisi'nin başka bir ad altında kurulmuş hali olduğunun kabulü için yeterli değildir. Böyle kabul edilebilmesi için bu benzerliğin yanısıra iki parti arasında tüzük ve programları yönünden de özdeşlik bulunması gerekir. Oysa, Fazilet Partisi ile Refah Partisi'nin tüzük ve programlarının incelenmesinden iki parti arasında böyle özdeşliğe varan bir benzerlik olduğu kanısına varılmadığı gibi iddianamede de bu yolda bir sava yer verilmemiştir.

Öte yandan, iddianamede "Hülle Partisi" olduğu ileri sürülen Fazilet Partisi 17.12.1997'de kurulmuş Refah Partisi ise 16.1.1998'de kapatılmıştır. Anayasa Mahkemesi'nde görülmekte olan davanın nasıl sonuçlanacağından önceden bilinmesi olanaksız olduğundan ve kanıt da gösterilemediğinden bu konudaki iddia dayanaktan yoksun bulunmuştur.

Ayrıca İddianamede yer alan, TBMM Başkanvekili Yasin HATIPOĞLU ile Fazilet Parti'li kimi milletvekillerini Necmettin ERBAKAN'ın yönlendirdiği yolundaki savlar Yasa'ya aykırı biçimde sağlanan telefon konuşmasının delil olamayacağı ve başkaca kanıtlar da sunulamaması nedeniyle yerinde görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle, Fazilet Partisi'nin kapatılan Refah Partisi'nin başka bir adla kurulmuş devamı niteliğinde olduğuna ilişkin kapatılma isteminin reddi gerekir.

Haşim KILIÇ ve Sacit ADALI bu sonuca değişik gerekçe ile katılmışlardır.

Yalçın ACARGÜN, Ali HÜNER, Ertuğrul ERSOY ile Tülay TUĞCU ise Parti'nin kapatılması gerektiği düşüncesiyle redde ilişkin görüşe katılmamışlardır.

EK : 9

Millî Eğitim Bakanlığı'ndan

Türk Vatandaşlarının Günlük Yaşamlarında Geleneksel Olarak Kullandıkları Farklı Dil ve Lehçelerin Öğrenilmesi Hakkında Yönetmelik

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Amaç

Madde 1 –Bu Yönetmeliğin amacı, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesine ilişkin 8/6/1965 tarihli ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununa göre açılacak özel kursların açılış, işleyiş ve denetim esaslarını düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2 –Bu Yönetmelik, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi amacıyla, 8/6/1965 tarihli ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununa göre açılacak özel

kurslara ilişkin iş ve işlemleri kapsar.

Dayanak

Madde 3 –Bu Yönetmelik, 14/6/1973 tarihli ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, 8/6/1965 tarihli ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve 3/8/2002 tarihli ve 4771 sayılı Kanunla değiştirilen 14/10/1983 tarihli ve 2923 sayılı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanuna dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 –Bu Yönetmelikte geçen;

- Bakanlık: Millî Eğitim Bakanlığını,
- Kurs: Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel

olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi amacıyla açılan özel kursu,

c) Kursiyer: Kuruma kayıt olan kursiyerleri,

d) Program: Bakanlıkça onaylı; adı, düzeyi ve süresi belirtilmiş olan öğretim programlarını,

e) Dönem: Öğretim programında belirtilen toplam öğretim süresini,

f) Dönem Plânı: Bir dönemdeki ders konularının haftalara dağılımını gösteren çizelgeyi ifade eder.

Kursun amacı

Madde 5 –Kursun amacı, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, arzu eden Türk vatandaşlarının, günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi için faaliyette bulunmaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

Kurum Açma ve Öğretime Başlama

Kurum açma ve öğretime başlama

Madde 6 –Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinin "Kurum Açma" ve "Öğretime Başlama" izinlerinin verilmesine ilişkin koşulların yerine getirilmesi durumunda, Bakanlıkça kursa, "Kurum Açma" ve "Öğretime Başlama" izinleri verilir.

Görevlendirme

Madde 7 –Açılmasına izin verilen kursta; müdür, müdür yardımcısı, öğretmen ve usta öğretici ile diğer personel görevlendirilir.

Çalışma izni verilecek personelin, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ile Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinde belirtilen nitelik ve koşulları taşıması, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması, Talim ve Terbiye Kurulunca belirlenen nitelik ve koşullara sahip olması gerekir.

Görevlendirilecek personele 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun 23 üncü maddesi ve Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinin ilgili madde hükümlerine göre çalışma izni verilir.

Yönetici, öğretmen ve usta öğreticiler dışındaki diğer personelde;

a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,

b) En az ilköğretim okulu mezunu (16/8/1997 tarihli ve 4306 sayılı Kanunun uygulamasından önce mezun olanların ilkökul mezunu) olmak,

c) Taksirli suçlar hariç mahkumiyeti bulunmamak, yüz kızartıcı suçlar ve Devlete karşı işlenen suçlardan mahkumiyeti olmamak ve kamu haklarından yoksun bulunmamak,

d) Görevini sürekli yapmasına engel olabilecek beden ve ruhsal hastalığı bulunmadığına ilişkin sağlık raporu almak, koşulları aranır.

Kayıt kabul esasları

Madde 8 –Kurslara; Türk vatandaşı ve en az ilköğretim okulu mezunu olanlar alınır. 18 yaşından küçüklerin kursa kabulü, anne ve babasının veya kanunen belirlenmiş olan velisinin yazılı iznine bağlıdır.

İlköğretim okulu 6 ncı, 7 ncı ve 8 inci sınıf öğrencileri de anne ve babasının veya kanunen belirlenmiş olan velisinin yazılı

izniyle hafta sonu ve yaz tatillerinde kurslara kaydolabilirler. Kurslar arasında kursiyer nakli yapılmaz.

Kayıt kabulde istenecek belgeler

Madde 9 –Kursa kaydı yapılacak kursiyerlerden istenen belgeler:

a) Nüfus cüzdanı örneği.

b) Öğrenim belgesi veya örneği.

(Bu belgelerin aslı görülerek kurs müdürlüğünce onaylanabilir.)

c) Dört adet vesikalık fotoğraf.

Öğretim programı, dönemler, günlük çalışma saatleri

Madde 10 –Kursta uygulanacak öğretim programı Bakanlıkça onaylanır.

Kursta sadece Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesine ilişkin öğretim programı uygulanır.

Kaydedilen kursiyerlere ait liste, her dönemin başladığı gün, kursun doğrudan bağlı bulunduğu millî eğitim müdürlüğüne verilir.

Kursta, 08.00 ile 22.00 saatleri arasında faaliyet yapılabilir. Bir ders süresi 45 dakikadır.

18 yaşından küçüklerin öğrenimi mesai saatleri içinde yapılır.

Kurslar resmî bayram günlerinde faaliyette bulunamazlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Denetim

Madde 11 –Kursların denetimi Millî Eğitim Bakanlığınca yapılır. Denetim elemanlarıyla birlikte gerektiğinde valiliklerce uzmanlar da görevlendirilir.

Kılık-kıyafet

Madde 12 –Kurslarda; kurucu, kurucu temsilcisi, yönetici, öğretmen ve diğer personel hakkında; 22/7/1981 tarihli ve 8/3349 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan "Millî Eğitim Bakanlığı ile Diğer Bakanlıklara Bağlı Okullardaki Görevlilerle Öğrencilerin Kılık-Kıyafetlerine İlişkin Yönetmelik" hükümleri, kursa devam eden kursiyerler hakkında ise resmî yaygın eğitim kurumlarında uygulanan hükümler uygulanır.

Karma öğrenim

Madde 13 –Kurslarda, 14/6/1973 tarihli ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 15 inci maddesi ile Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinin 5 inci maddesine uygun olarak karma öğrenim yapılır.

Diğer hususlar

Madde 14 –Bu Yönetmelikte yer almayan hususlarda, özel öğretim kurumlarına ilişkin mevzuat hükümleri uygulanır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yürürlük ve Yürütme

Yürürlük

Madde 15 –Bu Yönetmelik, yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 16 –Bu Yönetmelik hükümlerini Millî Eğitim Bakanı yürütür.

EK : 10

Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik

Resmi Gazete: 18.12.2002

Radyo ve Televizyon Üst Kurulundan:

Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Dayanak ve Tanımlar

Amaç**Madde 1** – Bu Yönetmeliğin amacı; radyo, televizyon ve veri yayınlarının Türkçe yapılması esası yanında, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.**Dayanak****Madde 2** – Bu Yönetmelik, 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun 4771 sayılı Kanunla değişik 4 üncü maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.**Tanımlar****Madde 3** – Bu Yönetmelikte geçen;

- Üst Kurul: Radyo ve Televizyon Üst Kurulunu,
- TRT: Türkiye Radyo –Televizyon Kurumunu,
- Kanun: 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunu,
- Veri yayını: Radyo ve televizyon yayını ile birlikte, radyo ve televizyon programlarıyla ilintili veya radyo ve televizyon programlarından bağımsız verilen, elektromanyetik dalgalar, veri şebekeleri ve diğer yollarla halkın doğrudan alması amacıyla yapılan yayınları, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Yayınların Dili

Yayınların Dili**Madde 4** – Yayınların Türkçe yapılması esastır. Yayınlarda Türkçe'nin özellikleri ve kuralları bozulmadan konuşma dili olarak kullanılması, çağdaş kültür, eğitim ve bilim dili olarak gelişmesi sağlanmalıdır.**Türk Vatandaşlarının Kullandıkları Geleneksel Dil ve Lehçelerde Yayın****Madde 5** – Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir.

Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerdeki yayın, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu tarafından yapılır.

Bu dil ve lehçelerde yetişkinler için haber, müzik ve kültürel alanda bir veya birkaç dil veya lehçede yayın yapılabilir. Bu dil ve lehçelerin öğretilmesine yönelik yayın yapılamaz.

Üst Kurul ile TRT arasında düzenlenecek bir protokolle Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun maddi katkısı ve TRT'nin olanakları ölçüsünde, mülki amirlerin görüş ve talepleri de dikkate alınarak, bu dil ve lehçelerde yayın yapılması ve bu yayınların izleyici-dinleyici profiline belirlenmesine yönelik çalışma yapılması sağlanır.

TRT tarafından bu dil ve lehçelerde yapılan yayınlar hakkında bu Yönetmelik ile protokol hükümleri uygulanır.

Bu dil ve lehçelerde yapılacak radyo yayınları günde kırkbeş dakikayı ve haftada toplam dört saati, televizyon yayınları günde otuz dakikayı ve haftada toplam iki saati aşamaz.

Televizyon yayınlarında içerik ve süre açısından bire bir olmak kaydıyla, programlar Türkçe alt yazıyla, radyo yayınlarında ise programın yayınlanmasını takiben Türkçe tercümesi verilmek suretiyle yapılır.

Başvuru**Madde 6** – Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu; izleyici-dinleyici profiline göre yapılacak olan televizyon ve radyo programlarının yayın alanı, dil ve lehçeleri bu dil ve lehçelerde yayınlanacak haber, müzik, kültür yayın türlerini, haftanın hangi gün ve/veya günlerinde yayınlanacağını, günlük yayın akışı içindeki yerleşimini, aylık ve yıllık yayın planlarını belirleyen yönetim kurulu kararı ile münhasıran bu yayınlarla ilgili denetleme kurulu, sorumlu müdür, haber biriminde çalışanlar ve spikerlerin 3984 sayılı Kanun ve yönetmeliklerde aranan vasıfları taşıdıklarına dair belgeleri eklemek sureti ile Üst Kurul'a başvurur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Değerlendirme, İzin ve Yükümlülükler

Değerlendirme ve İzin**Madde 7** – Hangi dil ve lehçe ve/veya dil ve lehçelerde yayın yapılacağı, yayın alanı, izleyici-dinleyici profiline göre Üst Kurul tarafından değerlendirilir.

Üst Kurul, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın yapacak TRT Kurumu'nun başvurusundaki bilgi ve belgelere bağlı kalmaksızın ilgili resmi mercilerden resen bilgi ve belge temin etmek suretiyle izin koşullarını değerlendirir.

Yükümlülükler**Madde 8** – Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerdeki yayınlar; hukukun üstünlüğüne, Anayasa'nın genel ilkelerine, temel hak ve özgürlüklere, milli güvenliğe, genel ahlaka, Cumhuriyet'in Anayasa'da belirtilen temel niteliklerine, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, 3984 sayılı Kanun ve bu Kanuna dayanılarak çıkartılan yönetmeliklerle düzenlenen esas ve ilkelere, Üst Kurul'un öngördüğü yükümlülüklerle, izin şartları ve taahhütlerine uygun olarak kamu hizmeti anlayışı çerçevesinde yapılmak zorundadır.

Bu yayınlar süresince, diğer yayınlar için kullanılan stüdyo düzeni değiştirilemez. Program sunucu ve spikerleri çağdaş kıyafetler içinde olmak zorundadırlar.

Cezalar**Madde 9** – Bu Yönetmelik hükümlerine aykırı olarak yapılan yayınlar; 3984 sayılı Kanunun 33 üncü maddesi hükmü çerçevesinde değerlendirilir.

Üst Kurul'un kararlarına karşı yargı yolu açıktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yürürlük ve Yürütme

Yürürlük**Madde 10** – Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.**Yürütme****Madde 11** – Bu Yönetmelik hükümlerini Radyo ve Televizyon Üst Kurulu yürütür.

EK : 11

Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmeliğin İptaline İlişkin Dava Dilekçesi

DİYARBAKIR
BAROSU BAŞKANLIĞI
SAYI :2003/42

DANIŞTAY ( ) DAİRESİ BAŞKANLIĞINA

-Sunulmak Üzere-

DIYARBAKIR İDARE MAHKEMESİ BAŞKANLIĞINA

Yürütmenin Durdurulması Talebidir

DAVACI : Diyarbakır Barosu Başkanlığı-Diyarbakır.
DAVALI : Radyo ve Televizyon Üst Kurul Başkanlığı. Ankara.
İSTEK KONUSU : 18 Aralık 2002 gün ve 24967 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan "Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik" in 4. maddesi ile 5. maddesinin 2., 3. ve 6. fıkralarındaki düzenlemelerin Anayasasının 2., 7., 10., 13., 124. ve 133. maddelerine aykırı olduğu için **iptali** ile öncelikle dava konusu yönetmelik maddeleri açıkça hukuka aykırı olduğundan ve ilerde telafisi güç ve imkansız zararlar doğuracağından **yürütmenin durdurulmasına** karar verilmesi istemidir.

TEBELLÜĞ TARİHİ : 18 Aralık 2002

Diyarbakır Barosu Yönetim Kurulu olarak; Avukatlık Kanununun 95. maddesinin 21. bendinde yer alan "Hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını savunmak, korumak ve bu kavramlara işlerlik kazandırmak" hükmü gereği Baro Yönetim Kuruluna verilen yetkiye dayanarak, mensuplarının doğrudan etkilendiği bu yönetmeliğe karşı işbu davayı açıyoruz.

A) İptali İstenen Yönetmelik Hükümleri

"Yayınların Dili" kenar başlığını taşıyan ve iptali istenen Yönetmeliğin 4. Maddesi: Yayınların Türkçe yapılması esastır. Yayınlarda Türkçe'nin özellikleri ve kuralları bozulmadan konuşma dili olarak kullanılması, çağdaş kültür, eğitim ve bilim dili olarak gelişmesi sağlanmalıdır.

"Türk Vatandaşlarının Kullandıkları Geleneksel Dil ve Lehçelerde Yayın" kenar başlığını taşıyan ve iptali istenen 5. Maddenin 2. Fıkrası: Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerdeki yayın, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu tarafından yapılır.

Anılan Yönetmeliğin 5. maddesinin 3. fıkrası: Bu dil ve lehçelerde yetişkinler için haber, müzik ve kültürel alanda bir veya birkaç dil veya lehçede yayın yapılabilir. Bu dil ve lehçelerin öğrenilmesine yönelik yayın yapılamaz.

Yönetmeliğin 5. maddesinin 6. fıkrası ilk cümlesi: Bu dil ve lehçelerde yapılacak radyo yayınları günde kırkbeş dakikayı ve haftada toplam dört saati, televizyon yayınları günde otuz dakikayı ve haftada toplam iki saati aşamaz.

B) Dayanak Yasa Metinleri

aa) 3984 sayılı yasanın 4/A maddesinin 4771 sayılı yasanın 8. maddesi ile değişik hali

A) Radyo, televizyon ve veri yayınları, hukukun üstünlüğüne, Anayasanın genel ilkelerine, temel hak ve özgürlüklere, millî güvenliğe ve genel ahlâka uygun olarak kamu hizmeti anlayışı çerçevesinde yapılır. Yayınların Türkçe yapılması esastır. Ancak, evrensel kültür ve bilim eserlerinin oluşmasına katkısı olan yabancı dillerin öğretilmesi veya bu dillerde müzik veya haber iletilmesi amacıyla da yayın yapılabilir. Ayrıca, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. Bu yayınlar, Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletle bölünmez bütünlüğüne aykırı olamaz. Bu yayınların yapılmasına ve denetimine ilişkin usul ve esaslar, Üst Kurulca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

bb) Anayasanın 26. Maddesinin 4709 Sayılı Yasanın 9. Maddesi ile Değişik Hali

Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

(Değişik: 03/10/2001-4709/9 md.) Bu hürriyetlerin kullanılmasında, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlandırılabilir.

(Üçüncü fıkra mülga: 03/10/2001-4709/9 md.)

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlandırılması sayılmaz.

(Değişik: 03/10/2001-4709/9 md.) Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.

cc) Anayasanın 28. Maddesinin 4709 Sayılı Yasanın 10. Maddesi ile Değişik Hali

Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz.

(İkinci fıkra mülga: 03/10/2001-4709/10 md.)

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

Basın hürriyetinin sınırlandırılmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır.

Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazarlar veya bastırılanlar veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. Tedbir yolu ile dağıtım hakim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenir. Dağıtım önleyen yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hakime bildirir. Yetkili hakim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, dağıtım önleme kararı hükümsüz sayılır.

Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde, hakim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz.

Sürelili veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş hallerinde hakim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletle bölünmez bütünlüğünün, milli güvenliğinin, kamu düzeninin, genel ahlakın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararı veren yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hakime bildirir; hakim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.

Sürelili veya süresiz yayınların suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle zapt ve müsaderesinde genel hükümler uygulanır.

Türkiye'de yayımlanan sürelili yayınlar, Devletin ülkesi ve milliyetle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyetin temel ilkelerine, milli güvenliğe ve genel ahlaka aykırı yayımlardan mahkum olma halinde, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan sürelili yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayın yasaktır; bunlar hakim kararıyla toplatılır.

DAVANIN HUKUKİ DAYANAĞI :

"Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasına bir hüküm eklenmek suretiyle "anadil'de yayın hakkı"ni herhangi bir kuşku ve tereddüde mahal bırakmayacak bir şekilde tanıyan ve tanımlayan yasa koyucunun bu iradesi, ilgili yasa hükmünün uygulanmasını sağlamak ve uygulama esaslarını belirlemek amacıyla "Radyo ve Televizyon Üst Kurulu"(RTÜK) tarafından çıkarılan ve 18 Aralık 2002 tarih ve 24967 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik"le adeta hiçe sayılmıştır. **Yönetmelikte yer alan hukuk dışı düzenlemelerle, "anadilde yayın hakkı"nın kullanım alanı çok büyük ölçüde daraltılmış, hakkın özü ortadan kaldırılmış ve böylelikle yasanın tanıdığı hak, Yönetmelikle geri alınmıştır.**

Gerçekten, ilgili Yönetmelik, Anayasanın 13. maddesinde ifade edilen ve temel hak ve özgürlükler açısından bir güvence oluşturan "hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği"ne ilişkin temel ilkeye aykırı bir biçimde yasada yer almayan yeni sınırlamalar öngörmüş ve söz konusu hakkı kullanılamaz hale getirmiştir.

Yasa önünde eşitlik ve hukukun üstünlüğü ilkeleri ile insan haklarına aykırı şekilde yapılan bu düzenlemeyi usul, yasa ve hukuka açıkça aykırı bulduğumuz için, anılan Yönetmelik maddelerinin iptali isteği ile işbu davayı açmak zorunluluğu doğmuştur.

İptali istenen Yönetmelik hükümleri ülke düzeyinde uygulanacak genel düzenleyici işlem niteliğinde olduğu için, yayım tarihinden itibaren yasal süresi içinde, 2575 sayılı Yasanın 24/1-c maddesi uyarınca ve ilk derece mahkemesi sıfatıyla Sayın Daireniz nezdinde ikame olunan işbu dava, Baro Yönetim Kurulumuzun ekte sunulan kararına istinaden ikame olunmuştur.

Çünkü, "Baroların kuruluş ve nitelikleri"ni tanımlayan (2.5.2001 tarih ve 4667 sayılı Yasa ile değişik 1136 sayılı) Avukatlık Yasasının 76.maddesi uyarınca "Barolar; meslek mensuplarının birbirleri ve iş sahipleri ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni sağlamak; (...) **hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumak (...) amacıyla tüm çalışmalarını yürüten tüzel kişiliği bulunan çalışmalarını demokratik ilkelere göre sürdüren kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.**"

Keza, "Baro Yönetim Kurulunun görevleri"ni düzenleyen 4667 sayılı Yasa ile değişik 1136 sayılı Yasanın 95/21.maddesi uyarınca "**Hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını savunmak, korumak ve bu kavramlara işlerlik kazandırmak**", Baroların görevleri arasında sayılmıştır.

TARİHSEL GELİŞİM VE ÜSTÜN HUKUK NORMLARI İŞİĞİNDE İRDELEME:

1) Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları dillerde yayın yapılabilmesine ilişkin uygulamaya esaslarını belirlemek amacıyla çıkarılan "Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik"te yer alan iptali istenen hükümlerin yasa ve Anayasaya aykırılık iddialarının hukuka uygunluk açısından yapılacak denetim, her şeyden önce söz konusu Yönetmeliğin dayanağı olan yasal ve anayasal düzenlemelerin yorumunu gerektirmektedir. Bu ise, ilgili Yönetmeliğin yasal dayanağını oluşturan ve Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un değişik 4. maddesinin değişiklik gerekçesinde de belirtilen iç ve dış dinamiklerin bilinmesine bağlıdır. Zira, yasa koyucunun gerçek amacı ancak bu şekilde anlaşılabilir. Gerek adı geçen Yönetmeliğin çıkarılmasına esas teşkil eden Kanun'da ve gerekse Anayasa'da (m.26, 28) değişiklik yapılmasına yol açan temel dinamik, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri olduğundan, kısa da olsa bu süreçte bakmakta yarar vardır.

2) Türkiye'de bu bağlamda Avrupa Konseyi'ne 1949'da, NATO'ya 1952'de üye olan, AİHS'yi 1954'te imzalayan, AET'ye 1964'te ortak üye olan, 1975'te AGİT'e üye olan, 1987'de AT'ye üyelik başvurusu "hazır olmadığı" gerekçesiyle reddedilen, 1990'da ALHM'nin zorunlu yargı yetkisini kabul eden, 1995'te AB ile gümrük birliğine giren, 1999'da üyeliğe resmen aday olan Türkiye'nin Avrupa ile bütünleşme istemi, kuşku götürmez bir gerçekliktir.

3) Bu doğrultuda 11-12 Aralık 1999 Helsinki Zirvesinde Türkiye'nin adaylığının kabul edilmesi sonrasında, diğer aday ülkeler için olduğu gibi Türkiye için de "Katılım Ortaklığı Belgesi" (KOB) kabul edilmiş; Türkiye de diğer aday ülkeler tarafından yapıldığı gibi bu belge çerçevesinde Ulusal Programı'nı hazırlamış ve Bakanlar Kurulu Kararı'yla yürürlüğe koymuştur.

4) Türkiye için bir "yol haritası" olarak tanımlanan ve Türkiye'nin tam üyelik stratejisini tek taraflı olarak belirleyen KOB, Avrupa Birliği Komisyonu tarafından 8 Kasım 2000'de açıklanmış; Belge, AB'nin en yüksek karar organı olan AB Konseyi'nce 4 Aralık 2000'de son şekli verilerek onaylanıp resmi geçerlilik kazanmıştır. Türkiye için yeni bir toplum

sözleşmesinin somutlaşması niteliğinde olan bu belgenin "kısa vadeli" (2001 yılı içinde gerçekleştirilmesi istenen) hedefler bölümünün "**siyasi kriterler**" başlığı altında, "**Türk vatandaşlarının kendi anadillerinde televizyon ve radyo yayını yapmalarını yasaklayan her türlü yasal hükümün kaldırılması**" gerektiği bildirilmiştir.

5) Türkiye, AB Konseyi tarafından onaylanan KOB çerçevesinde hazırladığı "Ulusal Program"la, AB ile bütünleşme iradesini çok açık bir biçimde dile getirmiştir. Gerçekten, 19 Mart 2001 tarih ve 2001/2129 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla kabul edilen ve 24 Mart 2001 tarih ve 24352 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı"nın giriş bölümünde, "Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin özünde, barışçı bir dış politika ile laiklik, hukukun üstünlüğü, çoğulcu ve katılımcı demokrasi, insan hak ve özgürlükleri bulunur. Ayrıca, dava konusu olan yönetmeliğin düzenlenmesine esas teşkil eden temel hakka ilişkin olarak, "Ulusal Program"ın "siyasi kriterler" bölümünün "kültürel yaşam ve bireysel özgürlükler" başlığı altında, "Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi ve eğitim dili Türkçe'dir. Ancak bu, vatandaşlarının günlük yaşamlarında farklı dil, lehçe ve ağzıların serbest kullanılmasına engel teşkil etmez" demek suretiyle, ilgili hakkın "bireysel özgürlük" temelinde kullanımının önündeki hukuksal engellerin kaldırılacağı taahhüdünde bulunulmuş ve bu hakkın kullanımının sınırına ilişkin olarak da, "bu serbestlik, ayrımcı veya bölücü amaçlarla kullanılamaz" ifadesine yer verilmiştir.

6) Türkiye, "Ulusal Program"da taahhüt ettiği siyasi kriterlere ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla, 3.10.2001 tarih ve 4709 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun"la, Anayasanın 34 maddesini içeren köklü bir değişiklik gerçekleştirmiş ve bu değişiklikler, 17.10.2001 tarih ve 24556 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu anayasa değişiklikleriyle, genel olarak, demokrasi, hukuk devleti ve insan hakları ilkeleri açısından ileri adımlar atılmıştır. Kuşkusuz, bu değişiklikler içerisinde en önemlisi, Anayasasının 13. maddesinde yapılan değişiklikler olmuştur. Gerçekten eski metinde, temel hak ve özgürlükler için bir "genel sınırlama" maddesi niteliğinde olan bu maddede yapılan değişikliklerle, Anayasada düzenlenen bütün hak ve özgürlükler için geçerli olan genel sınırlama sebepleri kaldırılmış; "sınırlamanın sınırları"ni çizen ölçütler kataloğuna, "demokratik toplum düzeninin gerekleri" ölçütünün yanı sıra, "hakkın özü" ve ölçülülük ilkesi"ni ilave etmiş ve böylece ilgili maddeyi, temel hak ve özgürlükler bakımından "koruma hükmü" haline getirmiştir.

Böylelikle, anılan Değişiklik Kanunu'yla, Anayasa'nın 26 ve 28. maddelerinde yer alan "dil yasağı" kaldırılmış; bununla, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında kullandıkları dillerle yayın yapılmasını yasaklamaya yönelik çıkarılacak yasal düzenlemelerin anayasal dayanakta yoksun bırakılması sağlanmıştır.

7) 2001 Anayasa değişikliklerine ve dolayısıyla "Ulusal Program" çerçevesinde Avrupa Birliği müktesebatına uyum sağlamak amacıyla çeşitli kanunlarda değişiklik yapılmasını öngören üç ayrı "demokratikleşme paketi" 57. hükümet tarafından hazırlanıp, Meclis tarafından kabul edilerek yürürlüğe sokulmuştur. "Avrupa Birliği'ne Uyum Yasaları" olarak adlandırılan bu demokratikleşme paketlerinden sonuncusu, "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun" adı altında hükümet tasarısı olarak Meclise sunulmuş ve 9 Ağustos 2002 tarih ve 24841 sayılı Resmi Gazete'de

yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. İlgili Kanun'un genel gerekçesinde şu değerlendirmeye yer verilmiştir: "Çağdaş demokrasiler temel hak ve hürriyetleri sağlamayı hedef alan çoğulcu, katılımcı düşünceye dayanan ve hoşgörü ortamında gelişen sistemlerdir. Çağımızda insan hakları ve temel hürriyetlerin tanınması, evrensel bir ilgi konusu olmakla kalmamış; bunların güvence altına alınarak aykırı uygulamalardan korunması ve daha ileri düzeyde gerçekleştirilmesi amacıyla bazı uluslararası kuruluşlar oluşturulmuş ve bu kuruluşlar bünyesinde çeşitli uluslararası belgeler kabul edilmiştir. Bu kuruluşların başında, hemen hemen tüm dünya ülkelerini kapsayan Birleşmiş Milletler Teşkilatı ile demokratik Avrupa ülkelerinin siyasi birliği olan Avrupa Konseyi'nin geldiği bilinmektedir".

8) Görüldüğü gibi, yasa koyucu, dava konusu "Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik" in yasal dayanağını oluşturan "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun"da da değişiklik yapılmasını öngören yasa paketinin genel gerekçesinde, insan haklarına dayalı çağdaş demokrasi anlayışına ve bu anlayış üzerine kurulu ulusalüstü yapılanmalara göndermede bulunmakta; dolaylı olarak, ilgili yasa değişikliğiyle, söz konusu yapılanmalarla bütünleşme iradesini ortaya koymaktadır.

9) Nitekim, yasa koyucu, 3.8.2002 tarih ve 4771 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle, 13.4.1994 tarih ve 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanununun 4. maddesinin birinci fıkrasına şu hükmü eklemek suretiyle, daha önce yasaklı olan kültürel bir hakkın kullanımının önünü açmış ve bu alana ilişkin çağdaş özgürlükçü standartın uygulanması doğrultusundaki iradesini ortaya koymuştur:

"Ayrıca, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. Bu yayınlar, Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı olamaz. Bu yayınların yapılmasına ve denetimine ilişkin usul ve esaslar, Üst Kurulca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir".

10) İlgili madde gerekçesinde de yasa koyucu, çağdaş dünyayla (ve bu arada AB ile) bütünleşme ve oradaki uygulamayı ülkemize taşıma doğrultusundaki iradesini çok açık olarak şu şekilde dile getirmiştir: "Maddenin (A) fıkrasıyla, 3984 sayılı Kanununun 4 üncü maddesinde değişiklik yapılarak, Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliği sürecinde Katılım Ortaklığı Belgesi ile Ulusal Program hedefleri doğrultusunda, bireysel hak ve özgürlükler çerçevesinde kültürel yaşam alanının genişletilmesi amaçlanmıştır. Bu düzenlemeyle, Anayasasının 26 ve 28 inci maddelerinde 4709 sayılı Kanunla yapılan değişikliklerle paralellik sağlanmıştır. Bu değişiklik, Türkiye'nin kurucu üyesi olduğu Avrupa Konseyi çerçevesindeki uluslararası sözleşmeler ile Kopenhag Siyasi Kriterlerine de uymaktadır. Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunda 4756 sayılı Kanunla yayın ilkelerine ilişkin yapılan değişiklik, **radyo ve televizyon yayınlarının Türkçe yapılması esas olmakla birlikte, Türk vatandaşlarının günlük yaşamda kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın yapılması imkanı getirilmiştir.** Ayrıca bu yayınların, Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı olamayacağı vurgulanmıştır".

11) Ancak, "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun"un 4. maddesinin birinci fıkrasına bir hüküm eklemek suretiyle "anadil'de yayın hakkı"ni herhangi bir kuşku ya da tereddüde mahal bırakmayacak bir şekilde taniyan yasa koyucunun bu iradesi, ilgili yasa hükmünün

uygulanmasını sağlamak (uygulama esaslarını belirlemek) amacıyla "Radyo ve Televizyon Üst Kurulu"(RTÜK) tarafından çıkarılan ve 18 Aralık 2002 tarih ve 24967 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik"le adeta hiçe sayılmış; yönetmelikte yer alan düzenlemelerle ilgili hakkın kullanım alanı çok büyük ölçüde daraltılmış ve böylelikle yasanın tanıdığı hak yönetmelik tarafından geri alınmıştır. Gerçekten, ilgili yönetmelik, Anayasanın 13. maddesinde ifade edilen ve temel hak ve özgürlükler açısından bir güvence oluşturan "hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği"ne ilişkin temel ilkeye aykırı bir biçimde yasada yer almayan yeni sınırlamalar öngörmüş ve söz konusu hakkı kullanılamaz hale getirmiştir. Şöyle ki:

İPTALİ İSTENEN YÖNETMELİK HÜKÜMLERİ YÖNÜNDEN

İPTAL NEDENLERİ:

1) Yönetmeliğin "Yayınların Dili" başlıklı 4. maddesi, "Yayınların Türkçe yapılması esastır. Yayınlarda Türkçe'nin özellikleri ve kuralları bozulmadan konuşma dili olarak kullanılması, çağdaş kültür, eğitim ve bilim dili olarak gelişmesi sağlanmalıdır" hükmü, Kanunun amacına ters düşmektedir. Zira, Kanunla yapılan değişiklikle, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın yapılabilmesi amaçlanmışken, Yönetmeliğin bu hükmüyle Kanunun yöneldiği amacı ters-yüz edilmekte, Türk vatandaşlarının kendi anadillerinde yapılacak yayınlar, Türkçe'nin konuşma dili olarak kullanılması ile çağdaş kültür, eğitim ve bilim dili olarak gelişiminin sağlanmasının bir aracı haline getirilmektedir.

Dolayısıyla, söz konusu yayınlar adeta Türkçe öğrenim kursları haline getirilmektedir. Yani, amaç "anadilde yayın" yapmaktan çıkarılmakta, Türkçe'nin güzel kullanımının öğretilmesine dönüşmektedir. Gerçi Kanunda, "Radyo ve televizyon yayınlarının Türkçe yapılması... Türkçe'yi aşırıya kaçmadan, özellikleri ve kuralları bozulmadan konuşma dili olarak kullanmak; milli birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak çağdaş eğitim ve bilim dili halinde gelişmesini ve zenginleşmesini sağlamaktan" (m.4/t) söz edilmekte; ancak unutmamak gerekir ki, bu kayıt, genel olarak Türkçe yapılan yayınlar için geçerlidir. Anadili Türkçe'den başka olan Türk vatandaşları için yapılacak yayınlara böyle bir kayıdın getirilmiş olması, her şeyden önce bu yayınlara olanak tanıyan ve 3984 sayılı Kanunun değişik 4. madde hükmünün güttüğü amaçla bağdaşmamaktadır.

Kaldı ki, eğer amaç anadili Türkçe olmayan Türk vatandaşlarına Türkçe'nin bütün kural ve özellikleriyle birlikte öğretmek ise, bu amaç bir yandan genel olarak bütün Türkçe yayınların dikkate alınması gereken bir ilke olduğu için bu yayınlar aracılığıyla ve diğer yandan da ayrıca özel olarak bunu sağlamaya yönelik yapılacak Türkçe yayınlarla gerçekleştirilebilir. Bütün bu nedenlerle, söz konusu sınırlama, hem bu hakkın kullanımına olanak tanıyan ilgili madde hükmünde yer almadığı ve hem de Yasa ile getirilen düzenlemenin amaç ve ruhuyla bağdaşmadığından dolayı iptali gereklidir.

2) Yönetmeliğin 5. maddesinin ikinci fıkrası, "Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerdeki yayın, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu tarafından yapılır" demek suretiyle, bu hakkın kullanımına yönelik yapılacak yayınlar konusunda Kanunda öngörülmeleyen bir sınırlama getirmektedir. Böyle bir sınırlama Anayasanın 13. maddesinde yazılı olan "temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği"ne ilişkin

güvence hükmüne aykırı olduğu gibi, söz konusu hakkın kullanımına ilişkin bir "tekel" öngördüğünden, Anayasanın 133. maddesine de aykırılık arz etmektedir.

Zira, Anayasanın 8.7.1993 tarih ve 3913 sayılı Kanunla değişik 133. maddesi, radyo ve televizyon yayıncılığında TRT'nin sahip olduğu tekelini kaldırmış; özel radyo ve televizyon istasyonlarının kurulup yayın yapabilmelerinin önünü açmış ve böylelikle görsel ve işitsel yayınlar konusunda çoğulcu bir model getirmiştir. Oysa yönetmelik hükmü, Anayasanın 133. maddesine aykırı bir biçimde, bir hakkın kullanımına ilişkin yapılacak yayınlarda TRT'nin tekelini öngörmektedir.

Anılan Yönetmelik hükmüyle TRT'ye yayın tekelinin tanınmış olması, Anayasanın güvence altına aldığı ifade özgürlüğüne ve iletişim özgürlüğüne de aykırıdır.

aa) Düzenleme ifade özgürlüğüne aykırıdır; çünkü, ifade özgürlüğü, bireyin düşüncelerini serbestçe açıklamasını olduğu kadar; haber, bilgi veya düşüncelere serbestçe ulaşabilmeyi de içermektedir. Bu bağlamda ifade özgürlüğü iletişim özgürlüğünün zorunlu bir parçasını oluşturmaktadır. Zira, iletişim özgürlüğü, haber ve düşünce iletmeye hakkı anlamında yayın özgürlüğünün yanı sıra kamunun, dinleyici ve izleyicilerin özgürce çok sesli bir ortamda haber, bilgi ve düşüncelere ulaşma haklarını içermektedir. İptali istenen Yönetmelik hükmü ise, TRT'ye yayın tekelini vererek çok sesliliği, dolayısıyla ifade özgürlüğünü zedelemektedir.

bb) Öte yandan iletişim özgürlüğü, her şeyden önce, haber, bilgi ve düşünceleri özgürce yayma özgürlüğünü ifade etmektedir. Dolayısıyla bu hakkın öznesi, haber ve düşüncelere çoğul bir ortamda serbestçe ulaşacak bireyler olduğu kadar, bunları yayma hakkına sahip gerçek ve tüzel kişilerdir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararında da belirtildiği gibi (Groppea Radio AG ve diğerleri İsviçre'ye Karşı Davası), yayma ya da yayın özgürlüğü sadece yayıncının kimliği ile ilgili değil; ayrıca yayınlanan ifadenin içeriği ve araçları ile ilgili. Çünkü, bir yandan ifade özgürlüğü çoğulcu, nesnel haberlerin güvencesidir ve bu çerçevede mesajın içeriği önem taşımaz. Diğer yandan ifadeleri iletmeye ve alma araçları da aynı kapsamdadır. Çünkü, bu araçlara ilişkin olarak getirilen sınırlamalar haberlerin ve düşüncelerin alınması ve verilmesi hakkını zedeler.

Nitekim, iptali istenen Yönetmeliğin ilgili hükmü de bu anlamda bir sınırlama getirdiğinden, Anayasaca güvence altına alınmış olan iletişim özgürlüğünü zedelemektedir. Bu nedenle de söz konusu hükmün iptali gerekir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, TRT'ye tekel hakkı tanıyan Yönetmelik hükmü, bu Yönetmeliğe esas teşkil eden "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun"un ve Kanunla oluşturulan "Radyo ve Televizyon Üst Kurulu"nun kuruluş amacıyla da bağdaşmamaktadır. Zira, gerek söz konusu Kanun ve gerekse bu Kanunla oluşturulan RTÜK'ün varlık sebebi, görsel-işitsel iletişim özgürlüğünü çoğulcu bir anlayış çerçevesinde koruma altına almaktır.

Nitekim Kanun çok açık bir biçimde radyo ve televizyon yayınlarının "Anlatım özgürlüğüne, iletişim ve yayında çoğulculuk esasına" (m.4/e) dayalı olarak yapılacağını hükme bağlamaktadır. Yine Kanun, "radyo ve televizyonların kamu hizmeti anlayışı içerisinde" (m.4/1) belirli ilkelere uygun olarak yapılacağını kayıt altına almak suretiyle, yalnızca TRT'nin değil, bütün özel radyo ve televizyonların kamu hizmetini yerine getirme bilinç ve sorumluluğu içinde faaliyet göstermek durumunda olduklarını öngörmektedir. Böylece Kanun, özel radyo ve televizyonların da tıpkı TRT gibi kamu

hizmetini yerine getiren birimler olarak kabul etmekte ve bu bağlamda aralarında herhangi bir ayırım olmadığını ortaya koymuş bulunmaktadır.

Görsel-işitsel iletişim özgürlüğünün tekeli bir yapılanma ile bağdaşmadığını ve çoğulculuğu öngördüğünü Anayasanın 26. maddesiyle de sabittir. Anayasanın 26. maddesinin son fıkrası, "Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyetinin sınırları sayılmaz" diyerek, düzenleme yetkisi kullanılarak yayımın engellenmeyeceği belirlenmiş ve çoğulcu bir yapıya işaret edilmiştir.

3) Dava konusu Yönetmeliğin 5. maddesinin üçüncü fıkrası, "Bu dil ve lehçelerde yetişkinler için haber, müzik ve kültürel alanda bir veya birkaç dil veya lehçede yayın yapılabilir. Bu dil ve lehçelerin öğretilmesine yönelik yayın yapılamaz" demek suretiyle, hem yayınlardan yararlanacaklar açısından ve hem de yayının içeriğine ilişkin Kanunda öngörülme sınırlamalar getirmektedir.

Gerçekten, ilgili hükümlerle, söz konusu yayınların yalnızca "yetişkinler"e yönelik yapılabileceği ifade edilmektedir. Böyle bir düzenleme, bir yandan Kanunda öngörülmemiş bir sınırlama getirmesi nedeniyle Anayasanın 13. maddesine, diğer yandan da bu haktan yararlananlar arasında ayırım yaptığından dolayı Anayasanın 10. maddesinde güvence altına alınmış olan "eşitlik ilkesi"ne aykırılık oluşturmaktadır.

Ayrıca Yönetmeliğin ilgili hükmü, yapılacak yayınları haber, müzik ve kültür alanlarıyla sınırlamakta; Türkçe'den başka dil ve lehçelerinin öğrenilmesine yönelik yayın yapılmasını yasaklamaktadır. Yönetmeliğe esas teşkil eden Kanunun 4. maddesinde yer almayan bu sınırlama hükmü de iptal edilmesi gerekmektedir.

4) Son olarak, Yönetmeliğin 5. maddesinin 6. fıkrasının ilk cümlesi, yayınların süresine ilişkin de kısıtlayıcı bir hüküm içermektedir. Gerçekten Yönetmeliğin ilgili hükmüne göre, "Bu dil ve lehçelerde yapılacak radyo yayınları günde kırkbeş dakikayı ve haftada toplam dört saati, televizyon yayınları günde otuz dakikayı ve haftada toplam iki saati aşamaz. Televizyon yayınlarında içerik ve süre açısından bire bir olmak kaydıyla, programlar Türkçe alt yazıyla, radyo yayınlarında ise programın yayınlanmasını takiben Türkçe tercümesi verilmek suretiyle yapılır". Bu düzenleme de, tıpkı iptali istenen diğer Yönetmelik hükümleri gibi, Kanunda yer almayan bir sınırlama hükmü niteliğindedir ve bu nedenle iptal edilmesi gerekmektedir.

Yukarıda iptali istenen Yönetmelik hükümlerinin tümü, temel bir hakkın kullanılmasına ilişkin, ilgili Yönetmeliğin çıkarılmasına esas teşkil eden "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun"un 4. maddesinin birinci fıkrasında yer almayan sınırlamalar getirdiğinden dolayı her şeyden önce Anayasaya aykırılık arz etmektedir. Zira, insan haklarına dayalı demokratik hukuk devletlerinde, Fransız Devrimi'nden beri kabul edilmiş bir ilkeye göre, temel hak ve özgürlükler ancak yasama organı tarafından kanunla sınırlanabilir. Özgürlüklerin güvencesi açısından önem taşıyan bu ilkenin iki tür yararı vardır: Birincisi, kanunların yasama organında açık görüşme ve tartışma usulleri çerçevesinde kabul edilmesi, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması işleminin kamuoyunun denetimi altında gerçekleşmesini sağlayacaktır. İkincisi ise, kanunların genel ve objektif niteliği, sınırlamaların objektifliğini sağlamakta ve belli kişi ya da grupları hedef tutması ihtimali önlenmektedir. Başka bir deyişle, kanunların demokratik ve temsili bir organın eseri

olması ve herkes tarafından kolayca erişilebilir nitelikte olması dolayısıyla hukuki güven ihtiyacını karşılayan bir sığınaktır. Bu nedenle, temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlanması birey ve topluluklar açısından bir güvence oluşturmaktadır. Nitekim, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi sisteminde ve demokratik ülkelerde hak ve özgürlüklerin ancak yasayla sınırlanabileceği kabul edilmektedir.

1982 Anayasası da temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceği prensibini kabul etmiştir. Anayasanın 13. maddesinin birinci fıkrasına göre, "temel hak ve hürriyetler... kanunla sınırlanabilir". Bu hükmün anlamı, temel hak ve özgürlüklerin kanun hükmünde kararnameyle, tüzük, yönetmelikle veya diğer idari işlemlerle sınırlanamayacağıdır. Ancak, bu ilke, temel hak ve özgürlüklere ilişkin yürütme organının düzenleyici işlem yapamayacağı anlamına gelmez. Zira, çağdaş toplum hayatının gittikçe karmaşık ve teknik bir nitelik kazanması karşısında, yasama organının herhangi bir konuda yasal düzenlemede bulunurken bütün ihtimalleri dikkate alması ve bunları ayrıntılı olarak tespit etmesi olanaksızdır. Bu bakımdan, çoğu kez, ikinci derecede kalan bazı hususların yürütmenin düzenleyici işlemleri (tüzük, yönetmelik vb.) tarafından ele alınması zorunluluğu doğmaktadır. Bu bağlamda yürütme organı, bir kanuna dayanarak temel hak ve özgürlüklere ilişkin de düzenleme yapabilir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, yürütme organı ayrıntılar ve teknik noktalara ilişkin bir düzenleme yaparken bir kanuna dayanmak, ona aykırı olmamak ve tamamen kanunun öngörmüş olduğu esaslara bağlı kalmak zorundadır. Nitekim, 1982 Anayasası'nın 124. maddesi, kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bu kanunlara aykırı olmamak koşuluyla yönetmelik çıkarılabileceğinden söz etmek suretiyle bu gerçeğe işaret etmektedir. Buna göre yönetmelikler, temel hak ve özgürlüklerin kullanımı konusunda ancak bazı şekli düzenlemelerde bulunabilir ve yalnızca kanunla öngörülmemiş sınırlamaları somutlaştırabilirler. Farklı bir anlatımla, yönetmeliklerle kanunun öngörmediği bir sınırlamanın getirilmesi mümkün değildir. Oysa, iptali istenen Yönetmelik hükümleri, Anayasanın 13 ve 124. maddelerinde belirtilen ve güvence altına alınan temel ilkelere aykırı olduğundan dolayı iptali gerekmektedir.

ANAYASANIN 13. MADDESİ KARŞISINDA YÖNETMELİK HÜKÜMLERİ:

1982 Anayasası'nın 13. Maddesi ile temel hak ve özgürlüklerin ancak yasa ile sınırlanabileceği belirtilmiştir.

1982 Anayasası'nın 13. Maddesinin ilk şeklinde, yasa ile sınırlama bakımından "ancak" vurgusunun olmayışı, Anayasa koyucunun olağanüstü yönetim dönemlerinde temel haklara kanun hükmünde kararnameyle sınırlama yapılmasına olanak sağlamak istemiyle açıklanabilmekteydi. 2001 Anayasa değişikliği ile, ancak vurgusu 13. Maddeye eklendiğine göre, temel hak ve özgürlüklere hiçbir halde yasa dışındaki bir düzenlemeyle sınır getirilemeyeceği anlamına gelmektedir. "Yasayla sınırlama ilkesinden anlaşılması gereken en önemli nokta, yürütme organı ve idarenin, belli bir yasanın Anayasaya uygun olarak getirdiği sınırlamaları somutlaştırma dışında, düzenleyici işlemlerle (tüzük, yönetmelik v.b) yeni bir sınırlama getiremeyeceğidir. Anayasanın sosyal ve ekonomik haklar ve özgürlükler alanı dışında, temel hak ve özgürlüklerin yasa gücünde kararnamelerle düzenlenmesine olanak vermeyen 91. Maddesi bunun açık bir kanıtıdır. (Bakınız Yavuz Sabuncu, Anayasa Giriş, 8.Bası, İmaj Yayınları, Ankara 2002, s.56,57.) Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenmesine olanak verilmeyen hak ve özgürlükler alanının yönetmelik hükümleri

ile düzenlenemeyeceği açıktır. Bu yaklaşım aynı zamanda hukuk devleti ilkesinin temel unsurlarından olan "normlar hiyerarşisi"nin de gereğidir.

Hak ve özgürlüklerin ancak yasa yoluyla sınırlanabileceği, uluslararası insan hakları hukukunun da temel ilkesidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, devletlerin hak ve özgürlüklerini sınırlamada "yasa kaydı" nı genel ölçüt olarak öngörmektedir. AİHS m.8 prag. 2'ye göre; "bu hakkın kullanılmasında bir kamu otoritesinin müdahalesi... yasayla öngörülmüş olmak koşuluyla söz konusu olabilir." AİHS m. 10/2'ye göre; m "... bu özgürlükler... yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir." Yine AİHS m.11/2'ye göre; "Bu hakların kullanılması ... , ancak yasayla sınırlanabilir." (Bakınız: İbrahim Kaboğlu, Özgürlükler Hukuku, 5.Baskı , Alfa Yay. İstanbul 1999, s.63.)

Hak ve özgürlüklerin ancak yasayla sınırlanabileceğini belirleyen 1982 Anayasası'nın 13. Maddesinin gerekçesinde bu hükme ilişkin olarak şu açıklamalara yer verilmiştir:"maddenin birinci fıkrasında "ancak kanunla" denilmek suretiyle, hak ve hürriyet sınırlamalarının münhasıran kanun konusu olduğu yani yasama tarafından başka bir düzenleyici tasarrufla (tüzük, yönetmelik v.b) hak ve hürriyetlerin sınırlanamayacağı belirtilmiştir." (Mehmet Akad,- Abdullah Dinçkol, 1982 Anayasası Madde Gerekçeleri ve Maddelerle İlgili Anayasa Mahkemesi Kararları, Alkım Yay. İstanbul 1998, s.72).

Temel hak ve özgürlüklere getirilecek sınırlamaların yasa ile, düzenleyici işleme gerek bırakmayacak şekilde belirtilmesi gerekir. Bazı özgürlükler için teknik ayrıntılar nedeniyle bazı konuların yürütme organınca düzenleme zorunluluğu olsa bile, düzenleyici işlemlerle yasanın öngörmediği bir sınırlamanın konulma olanağı olmamalıdır. Çünkü düzenleyici işlemler yasa derecesinde güvenceli işlemler olmadığı için hak ve özgürlüklerin kullanılmasını güçleştirebilir ya da engelleyebilir. (Bakınız: Oktay Uygun, 1982 Anayasası'nda Temel Hak ve Özgürlüklerin Genel Rejimi, Kazancı yay. İstanbul 1992, s.94,95).

Anayasa Mahkemesi, Anayasanın yürütmeye doğrudan düzenleme yetkisi verdiği istisnai konular dışında, yürütmenin yetki olarak düzenlenmiş olması nedeniyle, yasalara dayanmayan bir düzenleme yetkisine sahip olmadığını dolayısıyla yasalarla düzenlenmemiş bir alanda yürütmenin subjektif hakları etkileyen bir kural koyma yetkisinin bulunmadığını kabul etmektedir. (Bakınız: Turan Tan, "Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Yürütmenin Düzenleme Yetkisi", Anayasa Yargısı S:3, Ankara 1987, s.207,208).

Anayasa Mahkemesi'ne göre; Yürütmenin subjektif hakları etkileyici bir kural koyma yetkisi bulunmamaktadır. Yasa ile yetkili kılınmış olması da sonuca etkili değildir. (Anayasa Mahkemesi'nin 13.6.1985 tarih ve E:1984/14, K:1985/7 sayılı kararı, R.G. 24.9.1985 S:18852,s.39) Anayasa Mahkemesi'ne göre; İdare ancak yasanın uygulanmasını sağlamak üzere bir takım kurullar koyabilir. Anayasanın 8. Maddesinin "Yürütme yetkisi ve görevi Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir" hükmü de bu anlamı taşımaktadır. (Anayasa Mahkemesi'nin 18.6.1985 tarih ve E:1985/3, K:1985/8 sayılı kararı, R.G. 18.10.1985, S:18902, s.18).

Anayasa Mahkemesi'ne göre; yürütmenin tüzük ve yönetmelik çıkarmak gibi klasik düzenleme yetkisi, yönetimin yasallığı ilkesi çerçevesinde sınırlı ve tamamlayıcı bir yetki durumundadır. Bu bakımdan Anayasada öngörülen ayrı durumlarda yasalarla düzenlenmemiş bir alanda yasa ile

yetkili kılınmış olsa da yürütmenin subjektif hakları etkileyen bir kural koyma yetkisi bulunmamaktadır. Yetkili organ ve makamlar, düzenleyici işlemler için Anayasada dayanak aramak zorundadırlar. Serbestçe ve diledikleri gibi, özerk düzenleme yetkisi değil ancak türevsel ve bağımlı, daha açık bir anlatımla yalnız yasaya dayanan düzenleme yetkisi tanınmıştır. Anayasanın yürütmeye-yönetime tanıdığı düzenleme yetkisinin yinelenen niteliği karşısında, bu sınır aşarak yapılacak düzenlemeler Anayasaya aykırılık oluşturur. (Anayasa Mahkemesi'nin 19.4.1988 tarih, ve E:1987/16, K:1988/8 sayılı kararı.)

YÜRÜTMENİN DURDURULMASI NEDENLERİ :

Genellik, objektiflik, kamu yararı ve Kuvvetler Ayrılığı ilkesine aykırı düşen bu düzenleme, yetki, şekil, sebep, konu ve maksat unsurları yönünden sakat ve hukuka aykırı olduğu gibi, ileride telafisi güç ve olanaksız zararlara yol açacağı için, 2577 sayılı Yasanın 27/2.maddesi uyarınca ve öncelikle **yürütmenin durdurulmasına karar verilmesini** talep ederiz.

Yönetmeliklere kıyasla yasa, Anayasa, uluslararası anlaşma ve ulusal üstü metinler üstün hukuk normu niteliğinde ise de, gündelik tatbikatta uygulayıcı, alt hukuk normu niteliğindeki Yönetmelik hükümlerini esas almaktadır. Özel radyo ve televizyonları rekabet ortamının tamamen dışına iten; özel yayıncılık planlamasını alt üst eden; halkın haber alma hakkını ortadan kaldıran; yayın hakkını ortadan kaldıran; hakkın özünü boşaltan; Parlamentoda cereyan eden yasama faaliyetini işlevsiz ve anlamsız kılan; hukukun üstünlüğü ve insan haklarına bağlılık ilkelerini ihlal eden bu Yönetmelik düzenlemesi ile yayıncılık yaşamında önü alınamaz bir kaos yaratılmasını önlemek bakımından, öncelikle yürütmenin durdurulmasına karar verilmesi gerekmektedir.

YASAL NEDENLER : Anayasa, İYUK, Danıştay Kanunu, RTKYHK, AİHS ve ilgili mevzuat...

KANITLAR: Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik,

Meclis Görüşme Tutanaqları, Ulusal Program, İşlem dosyası ve sair her türlü kanıtlar...

SONUÇ VE İSTEM : Yukarıda kısaca açıklanan haklı ve yasal nedenler karşısında, davalı Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından hazırlanan, 18 Aralık 2002 tarih ve 24967 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konan "Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmeliğin" 4.maddesi ile 5.maddesinin 2. ve 3.fıkraları ile 6.fıkra ilk cümlesi yetki, şekil, konu, sebep ve maksat unsurları yönünden ilgili Yasa, Anayasa ve hukuka açıkça aykırı olduğu için iptaline;

İlgili Yasa ve Anayasa hükümleri ile hukuka açıkça aykırılığı sabit olan bu yönetsel düzenlemenin uygulanması halinde telafisi güç yahut imkansız zararlar oluşacağı için, dava konusu Yönetmelik hükümleri hakkında **öncelikle yürütmenin durdurulmasına;**

Yargılama giderlerinin davalı idare üzerinde bırakılmasına, Karar verilmesine arz ve talep ederiz.

E K İ :

1-) Baro Yönetim Kurulu kararı,

2-) Yönetmelik metni.

**Diyarbakır Barosu Başkanlığı adına
Diyarbakır Barosu Başkanı
Av. M. Sezgin TANRIKULU**

TİHV
ÖZEL RAPORLARI

ÖLÜM CEZASI
UYUM YASALARI
SUSURLUK

EK - A

ÖLÜM CEZASI: TAAMMÜDEN RESMİ CİNAYET

Sunuş

Ölüm cezası ve uygulaması üzerine yapılan tartışmalar, II. Dünya Savaşı'nın ardından kurulan uluslararası sistemin en önemli gündem maddelerinden biri olagelmıştır. Farklı düzeylerde ve çok boyutlu olarak yapılan bu tartışmalar, siyasi düzlemde henüz sona ermiş olmasa da, dünyada ölüm cezasının kaldırılması yönünde güçlü bir iradenin geliştiği gözlenmektedir. Ölüm cezasının insan hakları sorunu olarak ele alındığı tartışmalar ise artık sonuçlanmıştır. Uluslararası ya da bölgesel insan hakları belgelerinde, önceleri "yaşam hakkına bir istisna" olarak kabul edilebilen ölüm cezası, artık hiç bir koşulda kabul edilemez görülmektedir. Ölüm cezası üzerine yapılan hukuksal tartışmalarda öne çıkan temel argüman "öldürme" eyleminin çağdaş hukukta bir ceza olarak kabul edilemeyeceği yönündedir. Bir yönetim pratiği olarak ölüm cezasının iktidarı güçlendirdiği savı da bu tartışmalarda çokça sorgulanmakta ve uygulamanın yarattığı şiddetin iktidara yönelik tehditleri arttırdığı savunulmaktadır. Bu tartışmalar dikkate alındığında, devletlerin ölüm cezasını kaldırma konusunda gösterdikleri direncin nedeni, ilkesel ya da etik faktörlerde değil, ulus devlet ve iktidar mantığında aranmalıdır. Yine de, ölüm cezasını tüm suçlar için kaldıran ülkelerin sayısının son 10 yıllık dönemde yaklaşık iki katına çıktığı düşünüldüğünde, bu sürecin de artık geri dönülemez bir doğrultuda ilerlediği söylenebilir.

Türkiye'de ölüm cezası üzerine yapılan güncel tartışmalar, tüm bu gelişmeleri ya yok sayan ya da "ülkenin özgün koşulları" argümanı temelinde tehlikeli bularak reddeden bir anlayış temelinde yükselmektedir. İktidar ortakları tarafından yapılan açıklamalarda ölüm cezasının etik ve hukuksal olarak ve insan hakları bağlamında nasıl bir yere oturduğu hiç bir biçimde gündeme getirilmemekte, aksine Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi konjonktüre endekslenerek tartışılmaktadır. Tartışmalarda verilmek istenen mesaj şudur: (i) Türkiye'ye yönelik iç ve dış tehditler gözönüne alındığında ölüm cezası gereklidir, (ii) Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde gerçekleştirmesi gereken yapısal düzenlemeler ile Türkiye'nin ulusal çıkar ve güvenliği kimi noktalarda çatışmaktadır. Ölüm cezası konusundaki temel gerilim bu çatışmadan kaynaklanmaktadır (iii) Türkiye'de ölüm cezası yanlış güçlü bir kamuoyu vardır. Terörden çok zarar görmüş devletin kırılan onurunu onarmanın ve halkın kabaran öfkesini dindirmenin en önemli koşullarından birisi ölüm cezasının uygulanmasıdır.

Bu tür bir tartışma yalnızca yanlış ve eksik değil, aynı zamanda son derece tehlikelidir.

Herşeyden önce, Türkiye'de idam yanlış genel ve güçlü bir kamuoyu bulunduğu düşüncesi, gerçek durumu değil, belli siyasi amaçlar doğrultusunda kasıtlı olarak yaratılmaya çalışılan eğilimi yansıtmaktadır. Türkiye'de, 18 yıldır tek bir

ölüm cezası infaz edilmemiş, 1999 yılına kadar infaz lehinde toplumsal bir istencin ve idam cezasını savunan ağırlıklı bir kamuoyunun varlığına işaret edecek kayda değer bir gelişme de yaşanmamıştır. Dahası, şimdilerde terörün en iyi ilacı olarak sunulan (ölüm cezası) infaz(ı), 15 yıllık silahlı çatışma döneminde bile böylesi bir düşünceyle gündeme gelmemiştir. Kısacası, infaz olgusu ve buna bağlı olarak idam cezası uzunca bir süreden beri Türkiye için sorun olmaktan çıkmıştır.

Türkiye'nin AB'ye uyum sürecinin bir parçası olarak ölüm cezasının kaldırılması konusunda iktidar ortağı partiler arasında yaşanan tartışmalar da benzer derecede yapay bir çekişmeyi yansıtmaktadır. Bu kısır tartışmanın tarafları Türkiye'nin AB'ye girebilmesi için, en azından, AB müktesebatı haline gelmiş olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek VI. Protokol'ü imzalamak zorunda olduğunu bilmektedir. Anayasa değişikliği sürecinde ve sonrasında çokça gündeme getirilen "terör suçları" için ölüm cezasını saklı tutma seçeneğinin, bu çerçevede, kamuoyunu yanlış yönlendirmeye yönelik bir iç politika malzemesi olarak kullanılmak dışında hiç bir amaca hizmet etmediği açıktır. Nitekim, Avrupa Parlamentosu Bakanlar Komitesi "terör suçları" için ölüm cezası öngören Anayasa değişikliğinin AB mevzuatıyla uyum sağlanması konusunda Türkiye'yi uyarmıştır. Bunun üzerine ANAP tarafından hazırlanan 23 Temmuz tarihli uyum yasası tasarı taslağında ölüm cezasının "terör suçları" için de kaldırılması öngörülmüştür. Ancak toplum önünde yapılan yüksek sesli tartışmalara "kan, gözyaşı ve intikam" siyaseti egemen olmakta, bu olgular ise satır aralarında geçilmektedir. İktidar, uzun zamandır, ideolojik ve zora dayalı baskı aygıtları aracılığıyla toplumun hoşgörü, demokrasi ve barışa dair kolektif bilincini köreltmeye ve kolektif isteminin oluşum şartlarını tahrip etmeye çalışmaktadır. Aynı çaba, hem bir devlet politikası olarak hem de tarafların kısa vadeli siyasi çıkarları için, ölüm cezası tartışmalarında da sergilenmektedir.

Türkiye'de, ölüm cezası tartışmaları ile milliyetçi-otoriter ideoloji arasında böylesi bir ilişki kurmamızın sebebi, ölüm cezasının bu ülkede, toplumsal ve siyasi sorunların çözümünde konusunda müzakere ve mutabakata dayanan uygar demokratik sürecin önünü kesmeyi hedefleyen indirgemeci ve dayatmacı zihniyeti güçlendirip sürdürme çabasında bir malzeme olarak kullanıldığını düşünmemizdir. Ölüm cezasının bütünüyle kaldırılmasına karşı çıkanlar, bir yandan zihniyet saflaşmasında böyle işlev üstlenirlerken, diğer yandan kısa vadeli siyasi avantaj hesaplarına dayanan etik dışı bir tutum da sergilemiş olmaktadır. Gerçekte, Türkiye'de ölüm cezası sorunu yoktur, sorun, Abdullah Öcalan'ın idam edilip edilmeyeceğidir. Ölüm cezası, 14 yıllık bir moratoryumun ardından, Öcalan'ın 9 Ekim 1998 tarihinde Suriye'den ayrılmasından bu yana yoğun olarak kamuoyunun gündeminde tutulmaktadır. Kürt sorununu demokratik ve sürdürülebilir barışçıl bir zeminde çözme istek ve iradesinden

uzak olan hükümet, Öcalan'ın idamı tehdidini, bir yandan milliyetçi çevrelere yönelik bir takiiye, öte yandan da Kürtler'in demokratik hak ve taleplerini yükselten çevrelere karşı bir tehdit unsuru olarak kullanmaktadır. İç kamuoyunda böylesi iki taraflı bir koz olarak kullanılan "idam", dış kamoyuna karşı da bir toplumsal tercih ve siyasi bir zorunluluk olarak sunulmaktadır. Tüm bu kısır döngü içerisinde yaşam hakkı ve kişi güvenliğinin korunması ya da demokratik hak ve özgürlüklerin geliştirilmesi yönünde taleplerin dillendirilmesi ve etkin adımlar atılması engellenmektedir. Türkiye'de iktidar ve egemen ideoloji toplumla barışık, demokrasi ve insan haklarına saygılı bir hukuk sistemi kurma istek ve iradesini ortaya koymadıkça, ölüm cezası ve benzeri konularda yapılacak tartışmalar hak ve özgürlüklerin gelişmesine değil, hali hazırda yaşanan siyasal ve toplumsal travmanın derinleşmesine yol açacaktır.

Ölüm cezası her türlü siyasal veya toplumsal konjonktürden bağımsız olarak ve kime her ne sebeple uygulanırsa uygulansın kabul edilemez bir cezalandırma yöntemidir. Ölüm cezası, insan hakları savunucuları için her şeyden önce etik ve ilkesel bir sorundur. Ölüm cezası, insanın en temel hakkı olan yaşam hakkının ihlal edilemezliği ilkesinin ihlali anlamına gelir ve bu sebeple, mantığı ve işlevinin nasıl tariflendiğine ya da hangi yöntemle uygulandığına bakılmaksızın bir insanlık suçu oluşturur.

Türkiye'de ölüm cezasının, insan hakları anlayışı temelinde ve demokratik bir hukuk devletinin gereklerinin gözetildiği bir zeminde tartışılması ve bu doğrultuda siyasi adımlar atılması, içinde bulunduğumuz süreçte acil bir gerekliliktir.

Siyasi irade, ölüm cezası konusunda bugüne kadar sergilediği samimiyetsiz ve ciddiyetsiz tutumundan bir an önce vazgeçmeli ve ölüm tehdidini, başta Kürt sorunu olmak üzere Türkiye demokrasisinin açmazlarını aşmak konusundaki iradesizliğine bir kalkan olarak kullanmaya son vermelidir. AİHS'in ek XIII No'lu Protokolü bir an önce imzalanmalı ve ölüm cezası her türlü suç için her koşulda kaldırılmalıdır.

Ölüm cezası konusunda tartışılması gereken temel soru devletin, herhangi bir nedenle ya da herhangi bir amaç doğrultusunda bir cezalandırma biçimi olarak "öldürme" eylemini gerçekleştirmesinin ahlaki ya da hukuksal açıdan onaylanabilir olup olmadığıdır. Çağdaş devletin temel görevi vatandaşlarını korumak ve onların varlıklarının gelişimini olanaklı kılmak olarak tanımlandığına göre, sorun; devletin çerçevesi belirlenmiş olsa dahi bir anayasal sistem içerisinde kendini ya da toplumu korumak adına bir insanın ölümüne hükmetme yetkisine sahip olup olmadığıdır. Şüphesiz, toplum varlığını tehdit eden suçlara karşı etkin korunma mekanizmalarının geliştirilmesi, bu amaçla suçun önlenmesi, suçluların topluma daha fazla zarar vermektan alıkonulması, diğerlerinin de benzer eylemlere girişmekten caydırılması zorunludur. Ancak, toplumun, kendisini oluşturan bireylerin öldürülmesi yoluyla korunması düşünülemez. "İnsan öldürme" suçunun her dönemde ve örfi ya da yazılı her hukuk sisteminde ağır yaptırımlara bağlanmış olması, insan yaşamının kutsallığına duyulan inancın göstergesidir. Öldürme eylemi kişilerin ve kişi topluluklarının varlıklarına yönelik en büyük tehditi ifade ettiği için "kabul edilemez" bulunmuştur. Yasalarında ölüm cezası yaptırımı öngören, dolayısıyla öldürmenin meşru, yasal ve tercih edilebilir olabileceğini

Ölüm Cezası'na Hayır

Devletin görevi kendi yargı yetkisi dahilinde bulunan tüm insanların, herhangi bir istisna olmaksızın, yaşamlarını korumaktır. Hükümet kuruluşları, ya da başka merciler tarafından siyasi yaptırım amacıyla gerçekleştirilen (ölüm cezası) infazlar (ı) kabul edilemez."

- Stockholm Deklerasyonu, Uluslararası Af Örgütü(11 Aralık 1977) —

İdam Taammüden Cinayettir

Ölüm cezasının meşru bir cezalandırma yöntemi olup olmadığına dair tartışmalar 1993 yılında Seyfettin Uzunöz adlı adli mahkumun ölüm cezasının TBMM Adalet Komisyonu tarafından onaylanmasının ardından hız kazanmıştı. 17 Kasım 1993 tarihinde toplanan komisyon, 9 yıl aradan sonra, ANAP, DYP ve RP'li dokuz üyenin "evet" oyuyla Uzunöz'ün infazına onay verdi.

Meslek yaşamının büyük bir bölümünü sıkıyönetim mahkemeleri ve DGM'lerde savcı olarak geçiren Güner Yiğitbaşı 23 Kasım 1993 tarihinde Cumhuriyet gazetesine yaptığı açıklamada şu görüşleri dile getirdi: "Cezada temel amaç, suçluyu ıslah ve yeniden topluma kazandırmaktır. Bu amacı taşımayan ve insan hayatına son veren idam uygulamasını ceza denemez. İdam cezası toplum adına, kan gütme saikiyle işlenen bir cinayettir. Kişi için yasaklanan ve Türk Ceza Kanunu'nun 450/10. maddesine göre idam cezasıyla cezalandırılan kan gütme saikiyle adam öldürmeye kamunun da hakkı olamaz."

Emekli Hakim Albay Nejat Öztaşkent de 28 Kasım 1993 tarihinde Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan demecinde, sözlerine "Devlet insan öldürmez" diyerek başlıyordu: "Uluslararası alandaki tecrübe, ölüm cezasının suçta ve siyasi şiddetle karşı mücadelede etkin bir araç olarak değerlendirilmediğini göstermektedir. Diğer yandan, ölüm cezasının kaldırılması toplumdaki her bireyin can ve onuruna saygıyı teşvik eder."

7 Aralık 1993 tarihinde, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi tarafından düzenlenen idam cezası konulu bir panelde konuşma yapan İzmir Barosu Başkanı Volkan Alposkay da aynı görüşü savundu: "İdam cezasına kesinlikle karşıyız. Yaşama hakkının bir kişinin hayatına son veren biri için bile kutsal olduğu inancındayız. İdamın caydırıcı veya ıslah edici olduğu inancında değiliz. Yasalar buna imkan tanıdığına, o idam cezasının onaylanan mekanizma üyesi kişiler tam bir tasarlanmış cinayetlinin failleridir. Devlet bu işi kabul ettiği zaman bu mekanizma içindeki herkes taammüden cinayetin birer elemanı olmaktadır. İdamın savunulacak tarafı olmadığı ve ceza olarak kaldırılması gerektiği inancındayız."

Uzunöz'ün idam cezasının onaylanmasının ardından başlayan bu tartışmalara dönemin Adalet Bakanı Seyfi Oktay da katılmıştı. 11 Aralık 1993 tarihinde, Sabah gazetesinde yayınlanan açıklamasına "İdam cezasına şiddetle karşı olduğunu" ve "çağdaş anayasa hukukunun artık 'idam cezasının uygulanıp uygulanmaması' sorununu çözdüğünü" belirterek başlayan Oktay şu görüşleri ifade etmişti: "Anayasamızda 'herkes kişiliğine bağlı dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere

sahiptir' hükmü yer almıştır. Kişilerin dokunulmaz, devredilemez, vazgeçilmez hakları var ise, temel hakların bu niteliğine gerçekten inanıyor ve saygı duyuyorsak, kişiye nasıl ölüm cezası uygulayabiliriz? Çünkü dokunulmaz, devredilemez, vazgeçilmez temel hak ve özgürlüklere sahip olmak kişinin varlığına ve yaşamına bağlıdır... Kaldı ki Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yaşama hakkına sahip olduğu açıkça vurgulanmaktadır.

Oktay, "ölüm cezasının caydırıcı olduğuna ve suçu önlemede etkili olduğuna inanmadığını ve suç işlemeyi önlemenin en etkin yolunun suçu oluşturan ekonomik ve sosyal koşulları ortadan kaldırmak olduğunu" vurguladığı konuşmasında idamın cezai bir yaptırım olup olamayacağına dair şunları söylemişti: "Adam öldürmek son derece ilkel bir eylemdir. Adam öldürmek, yani idam devlet kavramıyla asla bağdaşmaz. Ölüm cezası bir ceza değildir. Devlet eliyle insan öldürmeye ceza denilmesi akıl dışı bir tutumdur."

TİHV Arşivinden derlenmiştir

savunan bir ceza sisteminin "öldürme" eyleminde bulunan insanları hangi ahlaki ve hukuksal ilkeler üzerinden cezalandıracağı tartışmalıdır. Devlet eliyle öldürmenin yasal ilan edildiği yerde insan eliyle öldürmenin meşru olmaması için tutarlı herhangi bir ahlaki ya da ilkesel neden bulunmamaktadır.

Çağdaş ceza hukukunda cezanın iki temel işlevi, "suçun oluşmasını önlemek" ve "suçluyu islah ederek yeniden topluma kazandırmak" olarak tanımlanmıştır. Cezanın suçun oluşmasını önleyebilmesi "caydırıcı" olma niteliğine bağlıdır. Ölüm cezasının, faili aynı suçu bir daha işlemekten alıkoyduğu kesindir, ancak bunun nedeni failin caydırılması değil yok edilmiş olmasıdır. Öte yandan failin öldürülmesinin diğer insanları aynı suçu işlemekten alıkoyduğuna dair tutarlı ve kapsamlı veriler mevcut değildir. Aksine ceza hukuku uzmanlarının yaptığı çalışmalarda, devletlerin adli sicil istatistikleri ile Af Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonunun hazırladıkları raporlarda ölüm cezasının caydırıcı niteliğinin, daha yaygın olarak uygulanan ve uzun erimli diğer ceza yöntemlerine –örneğin ömür boyu hapis cezasına- göre daha az olduğu, bunun yanı sıra söz konusu cezanın toplumsal ve siyasal sistem üzerindeki olumsuz etkilerinin suçun toplumsal koşullarını arttırdığına dikkat çekilmektedir. Dahası, suçun oluşmasının önlenmesi cezanın caydırıcı etkisini arttırmakla sınırlı değildir; fail belli bir kişi olsa da suçun nedenleri büyük ölçüde toplumsaldır. Suçu, failin yaşamına son verek yok etme anlayışına dayanan ölüm cezası, yalnızca "en iyilerimiz kadar en kötülerimiz için de vazgeçilmez olan"¹ yaşama hakkını yok sayan bir uygulama değildir; aynı zamanda suçun tüm maddi ve toplumsal koşullarını yok sayan bir anlayış üzerine kurulmuştur. Ölüm cezası suçu değil faili yok eder; ne caydırıcı ne de islah edicidir. Kısasa kısas ve intikam mantığı üzerine kurulmuştur ve bu haliyle toplumu korumaya layık kılan temel değerlerin ihlali anlamına gelmektedir.²

Ölüm cezası tüm ahlaki değerler ve prensipler bir kenara bırakıldığında bile savunulabilecek bir ceza yöntemi değildir. Çünkü suçları ve cezaları belirleyen adalet sisteminin her zaman ve her yerde yanılma olasılığı vardır; ancak ölüm cezası, bir kez infaz edildiğinde geri dönüşü olmayan bir cezadır.

Adalet yanılabilir; çünkü suç kavramı zamana bağlı olarak değişmektedir. Örneğin, Ortaçağ Avrupası'nda engizisyon mahkemelerinin, kilisenin egemenliğine karşı çıkanlara verdiği idam cezaları, sonraları Batı uygarlığının karanlık dönemi olarak lanetlenmiş ve (şiddetle temsil edilmeyen) her türlü düşüncenin her ne sebeple olursa olsun cezalandırılması çağdaş hukukta kabul edilemez bulunmuştur.

Suç kavramının zamana bağlı olarak değişmesinin yakın tarihimizde de çapıcı örnekleri bulunmaktadır. TBMM'nin ilk döneminde 11 Eylül 1921 tarih ve 21 sayılı Firariler Hakkında

Kanun'un görüşülmesi sırasında, "asker kaçaklarının ölüm cezası ile cezalandırılması ve kaçakları teşvik edenlerin ve saklayanların mallarına el konularak evlerinin yakılması ve kendilerinin zorunlu ikamete tabi tutulması ve bunların da gerektiğinde idam edilmeleri"ni öngören bir yasa önerisi tartışılmıştı.³ Oysa, Askeri Ceza Yasası'nın yürürlükte bulunan 63. maddesinde bu fiil (barış zamanı için) şu yaptırıma bağlanmıştır:

"Kabul edilecek bir özrü olmadan bakayalarla yoklama kaçağı veya saklılardan yaşatlarının veya birlikte işleme bağlı arkadaşlarının ilk kafilesi yollanmış bulunanlar ve ihtiyat erattan çağnılıp da özürsüz yaşatlarının yollanmalarından başlayarak yedi gün içinde gelenler bir aya kadar, yakalananlar üç aya kadar, yedi günden sonra üç ay içinde gelenler üç aydan bir yıla kadar, yakalananlar dört aydan bir buçuk yıla kadar, üç aydan sonra gelenler dört aydan iki yıla kadar hapis, üç aydan sonra yakalananlar altı aydan üçyıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar."

Öte yandan ceza kavramı da tıpkı suç kavramı gibi zamana bağlı olarak değişmektedir. Doğa yasası kuramlarında "intikam" ve kısasa kısas" ilkeleri temelinde "gerekli ve faydalı" bulunan ölüm cezası, çağdaş hukukta yalnızca caydırıcı ve islah edici bir işlevi olmadığı için dahi olsa "gereksiz ve faydasız" bulunmaktadır. Ölüm cezasının toplum huzurunda "görmeli" bir törenselleştirilerek infaz edildiği, mahkumların atlara bağlanarak yerlerde sürüldüğü, organlarının taşlanarak parçalandığı, kesik "kellelerinin" kent panayırlarında sergilendiği, çarşılarda kurulan darağaçlarında toplu infazların gerçekleştirildiği dönemin bugün tam olarak geride kaldığından söz edemiyor olsak bile, çağdaş ceza hukukunun bu törenselliği ahlaki, ilkesel ve işlevsel açıdan mahkum ettiğini biliyoruz. Çağdaş hukukta ve insan hakları hukukunda ölüm timleri, giyotin, recm törenleri, darağaçları, elektrikli sandalyeler artık cezanın şiddetinden kaynaklanan etkinliğinin bir göstergesi olarak değil, kişilerin ve toplumun belleğinde bıraktığı kaygı, korku, hatta tiksinti verici izlerle beraber anılmaktadır. İnsanlık tarihinin çok uzun bir kesitinde cezaların "kralı" yani en soylusu ve en güçlüsü olarak görülen ölüm cezası bugün uygulanabilecek "en insanlık-dışı, en aşağılayıcı ve en zalimane ceza" olarak görülmekte ve "savunulamaz" bulunmaktadır.

Bununla beraber suçun ve cezanın zamana bağlı olarak değişkenliğini göstermek için görece uzak tarihsel dönemler

¹ Amnesty International, When The State Kills., The Death Penalty v. Human Rights, Amnesty International Briefing (Londra: AI Publications, 1989), s. 2.

² A.g.e., s. 2.

³ Aktaran, Prof. Dr. M. Semih Gemalmaz, Türkiye'de Ölüm Cezası (1920-2000), Cilt 1, (İstanbul, 2001), s. 104.

ve toplumlar arasında bir kıyaslama yapmak zorunluluğu da bulunmamaktadır. Suç ve ceza kavramları aynı toplum içinde ve kısa zaman aralıklarıyla değişkenlik göstermektedir. Sözgelimi, 27 Mayıs ihtilalından sonra asılan üç devlet adamının kısa bir süre itibarlarının iade edilerek devlet töreniyle anıtmezarlara gömülmeleri, suç ve ceza kavramlarıyla siyasal konjonktür arasındaki yakın ilişkinin yakın dönemdeki trajik örneklerinden birisidir.

Adaletin yanılabilme ihtimalinin diğer bir nedeni keyfi karar ve adli hata olasılığının her ceza sistemi içinde varolmasıyla ilişkilidir.

Toplumsal alanda varolan ırksal, etnik, dini önyargılar, iktisadi eşitsizlikler, ayrımcı uygulamalar, bir takım toplumsal sözleşmeler, düşünce sistemleri, yerel, bölgesel ya da uluslararası yasalar, anlaşmalar ve prensiplerle azaltılsa, hatta yok edilebilse dahi, hiç bir ceza sistemi yasa koyan ve uygulayan insan aklının keyfi karar alması ya da hata yapması ihtimalinden bağımsız değildir. Adli hata olasılığı, her ceza sisteminde, geri dönülemez zararların ve suistimallerin önlenmesine yönelik olarak bir dizi öz-denetim mekanizmasıyla en aza indirgenmeye çalışılmaktadır. Detaylı ve kapsayıcı ceza sistemlerinin oluşturulması, yargının bağımsızlığının ve adil yargılanma hakkının güvenceye alınması, adli hata barındıran hükmün yürürlükten kaldırılması, yargılamının yenilenmesi türü yaptırımlar, adli hata olasılığına, yani suçsuz bir insanın cezalandırılması ihtimaline karşı alınan etkin önlemlerdir. Ancak tüm bu önlemlere karşın adli hata sonucu yapılan infazların kriminoloji tarihinde sayısız örnekleri bulunmaktadır. Adli hata, yalnızca ölüm cezası için değil, hürriyeti bağlayıcı her türlü ceza için ihtimal dahilindedir. Ancak bu olasılığı ölüm cezası için tahammül edilemez kılan şey, diğer cezalardan farklı olarak, ölüm cezasının bir kez infaz edildiğinde geri dönüşü olmamasıdır. "İnsanları hürriyetlerinden yoksun bırakan keyfi cezalar kabul edilemez ve düzeltilmelidir. İnsanları yaşamlarından yoksun bırakan keyfi cezalar ise tahammül edilemez ve düzeltilemezler."⁴ Masum tek bir insanın infaz edilmesi, bir ceza sisteminin meşruiyetini yitirmesi için gerek ve yeter sebeptir.

Her ne sebeple olursa olsun ve her ne şekilde uygulanırsa uygulansın ölüm cezasının infazı bir şiddet eylemidir. Her infaz, en ince ayrıntısına kadar hesaplanmış ve bir uzmanlar topluluğu arasında yapılan görev dağılımıyla gerçekleştirilen bir törenselliği içerir. Infazı işkence ya da kötü muamele türü şiddet eylemlerinden daha zalimane kılan şey bu törenselliğin her aşamasının bir insanı bilerek, planlayarak ve taamüden öldürmeye yönelik olmasıdır. Kuşkusuz, işkencede ölümler, faili meçhul cinayetler ve yargısız infazlar da aynı amaca yöneliktir ve aynı sonucu doğururlar. Ancak ölüm cezası, öldürmenin" yani bir insanın yaşam hakkını elinden almanın "yasal olarak zorunlu ve istenebilir kılındığı" tek araçtır.

Herhangi bir suçlu için mağdurlar adına, toplum adına ve nihayet devlet adına "ölüm cezası" isteyen savcı, toplumu bir arada tutan ve onun korunmasını gerektiren temel değeri, "her insanın insan onuruna yaraşır bir hayat sürme hakkını" ve devletin varlık nedeni olması gereken "yurttaşlarının yaşam hakkını güvenceye almak ve yasal sorumluluğu altında bulunan insanlara insan onuruna yaraşır bir şekilde muamele etmek" ilkelerini ihlal etmektedir. Ölüm cezasına hükmeden yargıç, bu ihlallerin bir anda ve geri dönüşü olmayan bir biçimde gerçekleştirilmesine hükmetmiş sayılır. Ölüm cezasına mahkum edilen kişi, infazının gerçekleşeceği güne kadar başka hiç bir şeyle kıyaslanamaz bir fiziksel ve ruhsal saldırıyla beraber yaşamak zorunda bırakılır. "Kendisini yaşamın korunmasına adayan" hekime infaz öncesi ve sonrasında verilen görev infaz töreninin en onur kırıcı aşamalarındandır. Hekim, önce mahkumun öldürülmeye müsait olup olmadığını kontrol eder, sonra da ölümünü belgemek durumunda bırakılır. Infazı gerçekleştiren "devlet görevlisi" cellattır; ki cellat kavramının korku ve nefret uyandırmadığı hiç bir bağlam mevcut değildir. Infaz, infaz edilen kişinin ailesi, yakınları ve çevresine verilmiş kalıcı ve şiddet yüklü bir cezadır; infaz uygulama yöntemi ve sonuçları açısından "cezaların kişiselliği" ilkesinin bir daha onarılamayacak şekilde ihlal edilmesidir. Ölüm cezasına hükmedenler, infazın şiddetinden utanıyor ve yaratacağı şiddetten çekiniyor olmaları ki, yasalarda infazın "güneş doğmadan ve kimse görmeden yapılması" öngörülüyor.

Suçsuz birini asmanın vicdani rahatsızlığı

Prof. Faruk Erem, "Bir Ceza Avukatının Anıları" adlı kitabında emekli bir yargıç arkadaşının verdiği yanlış idam kararını anlatıyor. Erem'in ismini vermediği yargıç arkadaşı, 40 yıl sonra "suçsuz" bir insanı astığını öğreniyor ve duyduğu vicdani rahatsızlık onu ölüme götürüyor:

"Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığı'ndan emekliliği gelmişti. Sabah erken, adliyedeki odasında özel eşyalarını toplarken, masasının gözünde sakladığı, üstünde küçük çentikler açtığı beş kırk uçlu kalemi eline almış, uzun uzun düşünmüştü.

Bu beş kırk uçlu kalem, verdiği ve katıldığı beş idam hükmünün anısıydı. Diğerleri için bir diyeceği yoktu. Ama tek çentikli kalem!... Olayda iki sanık vardı. Suçu birbirlerine atıyorlardı. Suç ağırdı, suçlu olan asılacaktı. Deliller pek karışıktı. Kıdemli üye bir sanığın, başkan diğer sanığın suçlu olduğuna inanmıştı. Kimin oyuna katılırsa sanıklardan bir veya diğeri asılacaktı. Şöyle düşündü: Başkan daha tecrübeliydi, daha doğru düşünürdü. Başkan'a katıldı. Sanıklardan biri beraat etti, öbürü asıldı.

Sonra kıdemi artmış, kendisi Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı olmuştu.

...O akşam arkadaşlarının verdikleri veda yemeğinde, arada bir dalıyor, o tek çentikli kalemin öyküsünü düşünüyordu. ...Dostumu ikinci kez, hasta yatağında ziyaret ettim. Eski dosyayı bulmuş, okumuş, uzun yolculuklar yapmış ve yıllar önce beraatini sağladığı kişiyi bulmuş, doğruyu öğrenmek istemiş. Adam hakimi hemen tanımış, söz arasında 'Siz o işi benim yaptığımı biliyordunuz, değil mi?' diye gülümsemiş. Dostuma ilk kriz hemen, oracıkta gelmiş. İkinci kriz, onu hastanede ziyaretimden üç gün öncesiydi. Tek çentikli kalem olayını hastanede kısık sesle bana o zaman anlattı.

Bir kaç gün sonra oğlu telefon etti, beni istemiş. Hemen gittim. Yetişemedim, öleli pek az olmuştu. Son defa görmek için odasına girdim. Tek çentikli kalem parmaklarının arasında idi. Yavaşa aldım."

Cumhuriyet gazetesi, 1 Aralık 1993, s. 6. (TIHV Arşivi)

⁴ Amnesty International. a.g.e. s. 7.

Güneş Doğmadan Kimse Görmeden*

1 Ağustos 1967 tarihli Cezaevleri Genelgesi'nin "Ölüm Cezası ve Yerine Getirilmesi" başlıklı bölümünde "İdam Cezası, buna mahkum olan kimsenin asılmak suretiyle hayatının izalesidir" deniliyor.

Genelgede, idamın hangi koşullarda ve nasıl uygulanacağı şöyle anlatılıyor:

- Infaz, güneş doğmadan önce gerçekleştirilir.
- Infaz, cezaevinde bulunan diğer hükümlü ve tutukluların göremeyeceği bir yerde yapılır ve yapılacağı ana kadar, tutuklu ve hükümlülerden gizlenir.
- Infaz sırasında hükmü veren mahkeme heyetinden bir kişi, cumhuriyet savcısı, doktor, zabıt katibi, cezaevi müdürü, din görevlisi, hükümlünün avukatı bulunur. Ayrıca hükümlünün ailesinden de infazın gecikmesine neden olmayacak, emniyet ve asayiş yönünden sakıncalı olmayan bir kişi bulunabilir.
- Hükümlüler bir kaç kişi olurlarsa birbirlerinin karşısında asılmazlar.
- Gerekli hazırlık yapıldıktan sonra hükümlü "ölüm hücrelerinden" alınır, infaz yerine getirilir. Hükmün yüzüne karşı okunmasından sonra ceza infaz olunur.
- Ölümün kesinleştiği doktor tarafından belirlendikten sonra ceset teşhirine izin verilmeden cezaevinden çıkarılır.
- Asılan kişinin cenazesi, tören yapılmadan gömülmek üzere mirasçılara verilir. Mirasçıları olmadığı ya da cesedi kabul etmediği takdirde asılan kişi belediye tarafından gömülür.
- Infazdan sonra durum bir tutanak ile belirlenir ve infaz yerinde bulunan kişiler tarafından imzalanır.
- Infaz, hükümlünün mensup olduğu din ve mezhebin özel günlerinde, gebe kadınlar için doğum yapmadan önce ve akıl hastalığına sahip olanlar iyileşmedikçe gerçekleştirilmez.

Cumhuriyet Gazetesi, 30 Kasım 1993, s.6 - (TİHV Arşivi)

Yargı yetkisi altında bulunan kişilerin ölmelerine ve yaşamalarına karar verebilme gücü dün olduğu gibi bugün de iktidarın elinde tuttuğu en önemli ayrıcalıktır. E. Canetti'nin sözleriyle, "[Otokratın] yanına hiç-kimse gelemeyiz; ona yaklaşmak zorunda olan bir ulak ya da herhangi bir kişi, önce silah [taşıyıp taşımadığını kontrol etmek] için aramalardan geçer. Ölüm sistematik bir şekilde ondan uzak tutulur, fakat, O, kendi başına, ölüme hükmedebilir, hükmetmek zorundadır. O ölümü istediği gibi ve istediği an buyurabilir ve buyruğu her zaman yerine getirilecektir; buyruğu iktidarının mührüdür ve iktidarı, ölüme hükmetme hakkı tartışılmadıkça mutlak kalacaktır"⁵

Ölüm cezası, diğer tüm faktörler dışında bırakıldığında, sadece, iktidarın kendisini üzerine kurduğu bir araç olduğu için de kabul edilebilir değildir. İktidarın kişilerin ölümlerine "istediği gibi ve istediği an" hükmetme yetkisinin yasal ve meşru kabul edildiği bir ceza sisteminde, infazın iktidarın iradesini gerçekleştirme dışında bir işleve –diyelim ki suç önlemeye ve ıslaha- ne derece sahip olduğu tartışmalıdır.

Ölüm cezası iktidarın iradesini yansıttığı içindir ki, kimin idam edileceği kimin bağışlanacağını belirleyen sadece "suçun" içeriği değil, aynı zamanda "suçlunun" etnik ve toplumsal kökeni, ait olduğu sosyo-ekonomik grup ve savunduğu siyasal görüşleridir. Cumhuriyet döneminde, ölüm cezasının siyasi yaptırım amacıyla ve ayrımcı olarak uygulandığı trajik toplu infaz örnekleri mevcuttur.

Türkiye Cumhuriyeti'nde Ölüm Cezası Uygulaması

Ölüm cezası Cumhuriyet dönemi boyunca "yasal" bir uygulama olarak kabul edilmiştir. Yasama ve yürütmeye organlarında yapılan tartışmalarda, "Türkiye'ye yönelik iç ve dış tehditlerin yoğunluğu" ve "Türkiye'nin özgün koşulları" gereğince ölüm cezasının zorunlu ve istenebilir bir uygulama olduğu" savı ağırlık kazanmıştır. Bu dönemde ölüm cezası

Cumhuriyet Dönemi'nde Gerçekleştirilen Toplu İnfazlara İki Örnek

İzmir Suikasti Davası: Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal, 7 Haziran 1926 tarihinde İzmir ve Balıkesir illerini de kapsayan bir yurt gezisine çıktı. 16 Haziran günü yayınlanan gazetelerde, Mustafa Kemal gezinin Balıkesir durağında iken, Şevki adında bir motorcunun İzmir Emniyet Müdürlüğü'ne başvurarak İzmir'e geldiğinde Mustafa Kemal'e Kemeraltı semtinde bir suikast düzenleneceğini ihbar ettiği haberi yayınlandı. İhbara göre suikast girişiminin başını eski Lazistan Milletvekili Ziya Hurşit çekiyordu. Baskında yakalanan Ziya Hurşit'in açıklamaları doğrultusunda yürütülen soruşturmanın sonucunda, olaya eski İttihat ve Terakki yöneticilerinden bazılarının ve kapatılan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TPCF) önde gelenlerinin de karıştığı ve suikastçilerin geniş çaplı bir hükümet darbesi hazırlığı içinde oldukları kanısına varıldı. Ankara'da görev yapmakta olan İstiklal Mahkemesi bu amaçla İzmir'e taşındı.

Mahkeme 26 Haziran 1926 günü yapılan ilk duruşmada davayı ikiye ayırdı. Suikast davası İzmir'de, hükümeti devirmeye kalkışmak iddiasıyla açılan dava Ankara'da görüldü.

Ankara İstiklal Mahkemesi İzmir'deki yargılamanın sonucunda 6'sı milletvekili, 13 kişi hakkında ölüm cezası verdi: Ayıcı Arif (Eskişehir Milletvekili), Şükrü Bey (İzmit Milletvekili-eski Millî Eğitim Bakanı), Halis Turgut Bey (Sivas Milletvekili), İsmail Canpolat (İstanbul Milletvekili), Abidin Bey (Saruhan Milletvekili), Rüşdü Paşa (Erzurum Milletvekili), Sarı Edip Efe, Hafız Mehmet Bey, Ziya

⁵ E. Canetti, *Crowds and Power*, çev. C. Stewart (Londra: Victor Gollancz, 1962), s. 232.

Hurşit Bey, Laz İsmail, Gürcü Yusuf, Çopur Hilmi, Rasim (Emekli Baytar Albay). Cezalar 13-14 Temmuz gecesi infaz edildi.

Ankara'daki dava 26 Ağustos günü sonuçlandı. Yargılama sonunda İttihat ve Terakki'nin eski Maliye Bakanı Cavid Bey Dr. Nazım (İttihat ve Terakki ve Türk Özgürlük Hareketi liderlerinden), Hilmi Bey (Ardahan Milletvekili) ve Nail Bey 26 Ağustos günü ölüm cezasına çarptırıldılar. Cezalar aynı gece infaz edildi. (TİHV Arşivi)

Şeyh Said Davası: Şark İstiklal Mahkemesi 28 Haziran 1925 tarih ve 1925/341-69 sayılı kararıyla 49 sanığın idamına karar verdi. Bunlardan 47'sinin cezası 28/29 Haziran 1925 gecesi Diyarbakır'da Dağkapı Meydanı'nda infaz edildi: Şeyh Said, Melikanlı Şeyh Abdullah, Tokliyanlı Kamil Bey, Baba Bey, Şeyh Şerif, Fakih Hasan Fehmi, Valirli H.Sadık Bey, Çanlı Şeyh İbrahim, Şeyh Ali, Şeyh Celal, Şeyh Hasan, Hanili Mustafa Bey, Hanili Salih Bey, Hanili Şeyh Adem, Madenli Kadri Bey, Piranlı Molla Mahmut, Silvanlı Şeyh Şemseddin, Termilli Şeyh İsmail, Termilli Şeyh Abdullatif, Belikanlı Molla Emin, Arap Abdi, Kargapazarlı Halil oğlu Mehmet, Sinikli Hasan oğlu Süleyman, Musyanlı Molla Cemil, Demirci Ömer oğlu Süleyman, Şerif oğlu Süleyman, Katip Tahir, Hanili Mustaf Bey'in oğlu Mahmut Bey, Şeyh Musa oğlu Şeyh Ali, Belikanlı Hacı Halit, Diyadinli Timur Ağa, Hınıslı Kamil Bey oğlu Abdullatif, Muşlu Mehmet, Muşlu Süleyman, Muşlu Bahri, Zorabadlı Şeyh Cemil, Çapaççurlu Süleymanoğlu Yusuf, Yamaç aşiretinden Ali Baban (Badan), Kargapazarlı Halit, Harput Cephesinden Şeyh Ali'nin arkadaşı Nadir oğlu Halit, Mehmet oğlu Tahir, Nahiye Müdürü Tayyip Ali, Çerkez Jandarma Hamit, İzzet Bey oğlu Mehmet Bey, Çanlı Şeyh Abdullah, Çanlı Şeyh Ömer.

49 sanıktan Çapaççur Kaymakamı Hüseyin Hilmi Bey'in cezası, daha önceki hizmetleri nedeniyle Adana'da 15 yıl kürek cezasına, Salih Bey oğlu Hasan'ın cezası da yaşı küçük olduğu için Konya'da 15 yıl hapis cezasına çevrildi.

Kaynak: K. Ateşoğulları, Bir İnsanlık Suçu: Ölüm Cezası, (Ankara: Doruk Yayınları, 1997), s. 82.

lehinde yoğunlukla öne sürülen başka bir görüş, bu cezanın yalnızca sonuçları, yani suçu önleme, suça meyilli olanları caydırma ve devlete ve topluma yönelik tehditleri bertaraf etme işlevleri bağlamında değil, bir ceza yöntemi olarak kendisinin "adil" olduğudur, yani "ölüm cezası zorunludur, çünkü bazı suçların doğal ve adil tek karşılığı ölümdür". Cumhuriyet dönemi boyunca gerek yönetim mekanizması içinde, gerekse toplumda ölüm cezası karşıtı görüşlerin de var olduğu söylenmelidir; ancak bu karşıtlık uzunca bir süre ölüm cezası tartışmalarının gündeminde tutarlı, sistematik ve etkin bir biçimde temsil edilememiştir. 12 Eylül darbesinin ardından bu yana yapılan tartışmalarda ise ölüm cezasının kaldırılması yönündeki görüşlerin tutarlı olarak güç kazandığı gözlemlenmiştir.

Cumhuriyet dönemi boyunca ölüm cezasına çarptırılan ve infaz edilen kişilerin toplam sayısı konusunda belirtilmesi gereken ilk şey, bu konuda net bir bilginin olmadığıdır. Resmi kaynaklarda ve bilimsel akademik çalışmalarda sunulan veriler birbirinden ciddi ölçüde farklıdır. Dahası, resmi açıklamalar arasında da tutarsızlıklar bulunmaktadır. Sözelimi, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü verilerine göre 1936-1984 döneminde 385 kişi infaz edilmiştir. Adalet Bakanlığı verilerine göre ise 1937-1984 yılları arasında 415 infaz gerçekleşmiştir. Yürütme erkinin adaletten sorumlu bakanlığı ve bu bakanlığın bir kurumu tarafından verilen rakamlar arasındaki bu farka ilişkin bir kaç gerekçe öne sürülebilir: (i) ya ölüm cezaları yasanın öngördüğünün aksine karar çıkarılmaksızın infaz edilmiştir, (ii) ya "ölüm cezasının infazı" gibi ciddi olgunun ilgili otoriterce düzgün bir kaydı tutulmamıştır, (iii) ya da yetkililer ölüm cezası infazlarının gerçek sayısı konusunda bilinçli bir tercih sonucu toplumu yanıltma eğilimindedir. Gerekçe ne olursa olsun, bu durum yetkililer açısından en hafifinden bir ciddiyetsizlik ve samimiyetsizliğin göstergesidir. Öte yandan konuya ilişkin akademik çalışmalarda sunulan veriler arasındaki tutarsızlık en azından bir özensizliğin göstergesi olarak kabul edilmelidir.⁶ Prof. Dr. Gemalmaz'ın 2000 tarihli çalışmasında, TBMM'nin kurulduğu 23 Nisan 1920 tarihinden, Cumhuriyet döneminde en son infazın gerçekleştirildiği 25 Ekim 1984 tarihine kadar geçen sürede, TBMM tarafından çıkarılan "infaz yasanı" uyarınca toplam 712 ölüm cezası hükümlüsünün infaz edildiği belirtilmiştir.⁷ Bu rakama, olağanüstü yargı makamlarınca, İstiklal Mahkemeleri ve sıkıyönetim mahkemelerince verilen ancak TBMM'nin onayına

sunulmaksızın gerçekleştirilen infazlar dahil değildir.

Çeşitli aralıklarla 1920-1929 yılları arasında görev yapan İstiklal Mahkemeleri'nde ölüm cezası istemiyle yargılanan ve infaz edilen kişilerin toplam sayısına dair de net bir veri mevcut olmamakla birlikte, bu mahkemeler tarafından hükmedilen ve gerçekleştirilen infazların toplam sayısı binlerle ifade edilmektedir. Örneğin, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları arasında çıkan 1992 tarihli bir çalışmada şu bilgiye yer verilmektedir: "01/10/1920 tarihinden 31/07/1922 tarihine kadar bu mahkemelerde 59,164 kişi muhakeme edilmiştir. Bunlardan 11,744 kişi haklarında ademi mesuliyet ve beraat kararı verildi. 1054 kişi idam edildi ve 2696 kişi hakkında müeccelen idam kararı verildi. Bundan başka, 243 giyaben idam, 1786 kalebent ve kürek cezaları verilmiştir"⁸. Prof. Dr. Gemalmaz'ın yukarıda anılan çalışmasında ise 1922-1929 yılları arasında İstiklal Mahkemeleri tarafından verilen ve infaz edilen ölüm cezalarının "ihtiyatlı bir tahminle 1500-2000 civarında" olduğu belirtilmektedir.⁹

12 Eylül askeri darbesinin ardından, normal koşullarda yalnızca Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) mensuplarını yargılama yetkisi bulunan askeri mahkemelerin yetki alanı "sıkıyönetim ilanına yol açan" suçlara ilişkin davaları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Sıkıyönetim ilanına yol açan suçlar, şiddet içerme koşulu aranmaksızın, devletin varlığını ve bütünlüğünü ve "anayasal düzenin devamını" tehdit eden siyasi faaliyetler olarak tanımlanmıştır. Türkiye'de sıkıyönetimin yürürlükte olduğu 1978-1987 yılları arasında bu mahkemelerde 60 bini aşkın kişi yargılanmıştır. Söz konusu yargılamalarda TCY'nin ölüm cezası yaptırımını öngören 125. ve 146. maddelerine sıklıkla başvurulduğu bilinmektedir. Cumhuriyet'in ilan edildiği 1923 yılından bugüne kadar Türkiye'de ölüm cezası ve uygulamasına ilişkin diğer veriler şöyle özetlenebilir:

⁶ Bu konuda yapılan farklı çalışmalarda sunulan verilen arasındaki uyumsuzluğun detaylı bir tartışması için bkz. M. Semih Gemalmaz, a.g.e., s. 49-62

⁷ Prof. Dr. M. S. Gemalmaz, a.g.e., s. 177.

⁸ İhsan Ezerli, Türkiye Büyük Millet Meclisi (1920-1922) ve Osmanlı Meclisi Mebusanı (1877-1920), TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 54, (Ankara, TBMM Basımevi, 1992), s. 65.

⁹ Prof. Dr. M.S. Gemalmaz, a.g.e., s. 59.

1923-1984 yılları arasındaki 62 yıllık dönemin 17 yılında ölüm cezasının infazı gerçekleştirilmemiştir (1924, 1940, 1952, 1953, 1965-1970, 1973-1979 yılları). Aynı dönemde 13 yıl boyunca TBMM hiç bir infaz kararı çıkarmamıştır.

İstiklal Mahkemeleri ve Sıkıyönetim Mahkemeleri'nin verdikleri kararlar hariç Cumhuriyet tarihinde infazların en yoğun olduğu dönem 1930-39 dönemi (toplam 256 mahkum için 182 infaz kararı), en düşük olduğu dönem 1970-1979 dönemi (toplam 17 mahkum için 13 infaz kararı) olmuştur.

27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 askeri darbelerinin ardından parlamenter sistemin askıya alındığı 7 yıl 3 ay 20 günlük dönemde toplam 90 infaz gerçekleştirilmiştir. 12 Eylül darbesinin ardından 24'ü adli, 24'ü siyasi suçlu olmak üzere toplam 48 kişi infaz edilmiştir.

Parlamenter rejimin olağan koşullarda işlediği dönemlerde TBMM'nin ölüm cezalarının infazına ilişkin bir tür *fiili* moratoryum uygulamasına karşın; askeri darbeler ardından parlamenter rejimin askıya alındığı dönemlerde ölüm cezalarını uygulama eğilimi artmıştır. Bu durumun kamuoyunca en yaygın olarak bilinen örnekleri Başbakan Adnan Menderes, devlet bakanları Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın 27 Mayıs askeri darbesinden izleyen infazları ile 12 Mart askeri darbesinin ardından Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın infaz edilmesi olaylarıdır.

Buna karşın, Türkiye Cumhuriyeti mevzuatında ölüm cezası yaptırımını öngören yasa maddeleri 1926-1990 yılları arasında tutarlı bir artış göstermiştir. TCY'nin, yürürlüğe girdiği 1926 yılında, ölüm cezası yaptırımını öngören toplam 14 maddesi varken, bu sayı 1990 yılına değin toplam 28 maddeye çıkmıştır. 1930 yılında kabul edilen Askeri Ceza Yasası'nın (AsCY) ölüm cezası yaptırımını öngören 23 maddesi varken, bu sayı 1990 yılına kadar 30'a ulaşmıştır.

29 Kasım 1990 tarih ve 3679 sayılı "TCY'nin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yasa"nın ilan edilmesiyle birlikte TCY'nin toplam 15 maddesinde ölüm cezası öngören hükümler kaldırıldı. Böylece TCY'de ölüm cezası yaptırımını öngören suçlar, "taammüden adam öldürmek" fiilini düzenleyen 450. madde istisna olmak üzere, "devletin şahsiyeti ya da devlet kuvvetleri aleyhine işlenen" suçlarla sınırlanmış oldu. 3679 Sayılı Yasayla birlikte TCY'nin 141, 418 ve 439. maddelerinde ölüm cezası öngören hükümler de kaldırıldığı için, Askeri Ceza Yasası'nda TCY'nin ilgili maddelerine atıfla ölüm cezası öngören 3 madde de yürürlükten kalkmış oldu.

12 Nisan 1991 tarih ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Yasası'yla birlikte ölüm cezası yaptırımını öngören 2 sayılı Hıyaneti Vatanıye Kanunu yürürlükten kaldırılarak, TCY'nin ölüm cezası öngören 125, 131, 146, 147, 149 ve 156. maddelerinde yazılı suçlar "terör suçları" olarak tanımlandı. Ayrıca, 3713 Sayılı Yasa'nın Geçici Madde-1 başlıklı hükmünde, 8 Nisan 1991 tarihine kadar işlenen suçlar sebebiyle verilen ölüm cezalarının infaz edilmeyerek 10 yıl ağır hapis cezasına dönüştürülmesine karar verildi.

Haziran 2002 tarihi itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti mevzuatında, TCY'de 13, Askeri Ceza Yasası'nda 26, Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun'da 1 ve Orman Yasası'nda 1 olmak üzere, ölüm cezası yaptırımını öngören toplam 41 madde bulunmaktadır.

Türkiye'deki yargı kurumları, parlamenter rejimin yürürlükte olduğu dönemlerde de yoğun oranda ölüm cezası istemiyle yargılama ve ölüm cezası verme eğiliminde olmuşlardır.

Bu durum (ölüm cezalarının infazına ilişkin moratoryumun

yürürlükte olduğu) 1 Ocak 1991- 31 Aralık 2000 tarihleri arasında DGM ve ağır ceza mahkemeleri'nde ölüm cezası istemiyle açılan ve ölüm cezası hükmüyle sonuçlanan dava dökümleri incelendiğinde açıkça görülmektedir.

Adli Sicil İstatistik Enstitüsü Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre, 1991-2000 yılları arasındaki on yıllık dönemde TCY'nin 125, 146 ve 450. maddeleri uyarınca açılan toplam 9945 davada 1762'si kadın, 22,323'ü erkek olmak üzere toplam 23,075 kişi ölüm cezası istemiyle yargılanmıştır. Aynı dönemde söz konusu üç maddeden açılan ve mahkumiyet ile sonuçlanan davalarda 3447 kişi ölüm cezasına çarptırılmıştır. Açılan ve mahkumiyetle sonuçlanan davaların TCY'nin 125,146 ve 450. maddelerine göre ayrı ayrı dökümü şöyledir:

TCY'nin 125. maddesi uyarınca açılan 4866 davada 714 kadın, 11,257 erkek olmak üzere toplam 11,971 ölüm cezası istemiyle yargılanmış; karara bağlanan davalarda toplam 1718 kişi aynı madde uyarınca ölüm cezasına çarptırılmıştır.

TCY'nin 146. maddesi uyarınca açılan 1163 davada 578 kadın, 4204 erkek olmak üzere toplam 4,782 kişi ölüm cezası istemiyle yargılanmış; karara bağlanan davalarda toplam 225 kişi aynı madde uyarınca ölüm cezasına çarptırılmıştır.

TCY'nin 450. maddesi uyarınca açılan 3916 davada 470 kadın, 6,862 erkek olmak üzere toplam 7,322 kişi ölüm cezası istemiyle yargılanmış; karara bağlanan davalarda toplam 1504 kişi aynı madde uyarınca ölüm cezasına çarptırılmıştır.

TCY'nin 12. maddesine göre idam cezası kararları, temyiz işlemi olmasa bile Yargıtay tarafından onanmak zorundadır. Yargıtay tarafından onanan kararların infaz edilebilmesi için, söz konusu kararların Başbakanlık tarafından TBMM'ye sunulması, TBMM Adalet Komisyonundaki görüşmelerden sonra infazı öngören bir yasa tasarısının TBMM tarafından kabul edilmesi gerekmektedir. Tasarının yasa haline gelmesi için, Cumhurbaşkanı'nın onayından geçmesi de zorunludur. Cumhurbaşkanı, yasayı Meclise iade etme ve yaşlılık ya da hastalık nedenleriyle ölüm cezasının hafifletme yetkilerine sahiptir. İnfaz Yasası Cumhurbaşkanı tarafından onaylandıktan ve Resmi Gazetede yayımlandıktan sonra, infazın yerine getirilmesi Adalet Bakanlığı'nın sorumluluğundadır. Türkiye'de ölüm cezaları iki türlü, "asılmak" ya da "kurşuna dizilmek" suretiyle infaz edilmektedir. Asmak suretiyle infaz, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Yasada ve İnfaz Tüzüğü'nde düzenlenmiştir. Ölüm cezası yaptırımını öngören bir askeri suçtan mahkum edilen TSK mensuplarının cezası kurşuna dizilmek suretiyle infaz edilmektedir.

31 Haziran 2002 tarihi itibarıyla TBMM Adalet Komisyonu'nda ölüm cezasına hükümlü 83 kişiye ait 32 dosya bulunmaktadır. Bu sanıkların tamamı TCY'nin "devletin hakimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya yönelik eylemlerde bulunma" suçunu düzenleyen 125. maddesi veya "Anayasal düzeni silah zoruyla yıkmaya cebren teşebbüs" suçunu düzenleyen 146. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmiştir.

Yasalarda Ölüm Cezası Yaptırımını Öngören Maddeler

30 Haziran 2002 tarihi itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti Yasaları'nda "ölüm cezası" hükmü öngören yasa maddelerinin dökümü aşağıdadır:

Türk Ceza Yasası

1 Mart 1926 tarih ve 765 Sayılı TCY'de ölüm cezası öngören ve halen yürürlükte olan toplam 13 madde bulunmaktadır. Bu maddeler şunlardır:

"Devletin Şahsiyetine Karşı Suçlar" başlığı altında yer alan: Madde 125 (ülke topraklarından bir kısmını devlet idaresinden

ayırmaya yönelik eylem ve faaliyetlerde bulunma),

Madde 126 (Devlet aleyhine, başka bir devlet kuvvetlerine kumanda etme veya bunları sevk ve idare etme),

Madde 127 (Türkiye Devleti aleyhine savaş açması için başka bir devletle anlaşmak veya bu amaca yönelik faaliyetlerde bulunmak),

Madde 129 (savaş zamanında yabancı bir devlet kuvvetleriyle anlaşarak Türkiye Devleti zararına düşmanın askeri hareketlerini kolaylaştırma veya Türkiye Devletinin askeri hareketlerine zarar verme),

Madde 131 (Türkiye ile savaş halinde bulunan bir devletin menfaati için ya da Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş gücü ve kabiliyetini veya askeri hareketlerini tehlikeye sokacak şekilde askeri tesislere zarar vermek,

Madde 133 (Türkiye ile savaş halinde bulunan bir devletin menfaati için ya da Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş gücü ve kabiliyetini veya askeri hareketlerini tehlikeye sokacak şekilde devletin emniyeti veya ulusal ve ya uluslararası siyasi menfaatleri gereği gizli kalması gereken bilgiyi siyasi veya askeri casusluk amacıyla elde etmek),
Madde 136, Madde 137;

“Devlet Kuvvetleri Aleyhinde Suçlar” başlığı altında yer alan:

Madde 146 (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın tayir, tebdil ve ilgaya cebren teşebbüs etmek),

Madde 147 (Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nu cebren ortadan kaldırmak veya vazife görmekten cebren menetmek yada bunları teşvik etmek),

Madde 149 (Halkı hükümet aleyhine kışkırtmak yoluyla isyan çıkarmak),

Madde 156 (Cumhurbaşkanı'na suikastte bulunmak);

“Nesep suçları” başlığı altında yer alan

Madde 450 (tammüden adam öldürmek)

Askeri Ceza Yasası

1930 tarih ve 1632 Sayılı Askeri Ceza Yasası'nda ölüm cezası öngören ve halen yürürlükte olan toplam 26 madde bulunmaktadır. Bu maddeler şunlardır:

Madde 54 (vatana ihanet suçunu işleyen askeri şahıslar ,
Madde 55 (Savaş ihaneti),

Madde 56 (Milli Müdafaya ihanet),

Madde 59 (Milli Müdafaa vasıtalarını tahrip),

Madde 60 (Söz vererek serbest bırakılan savaş esirleri),

Madde 62 (Müstahkem bir mevki ve ya kendi mevkiini ve ya kendisini ve ya bir gemiyi, bir uçağı düşmana teslim eden kumandanların cezası),

Madde 63 (Yoklama Kaçağı, Bakaya, Saklı, Firar), *Madde 64* (Çağrıldığı halde gelmeyen yedek subayların, askeri memurları cezaları),

Madde 69 (Düşman tarafına, düşman karşısında, mahsur mevkiden kaçanların cezası),

Madde 70 (Sözleşerek firar ve cezası),

Madde 75 (Kaçaklara yardım edenlerin cezaları),

Madde 79 (Kendini askerliğe yaramayacak hale getirenlerin cezaları),

Madde 80 (Başkasını askerliğe yaramayacak hale getirenlerin cezası),

Madde 89 (Büyük zararlar veren itaatsizliğin cezaları),

Madde 91 (Amire ve mafevke fiilen taarruz edenlerin cezası),

Madde 94 (Isyan muharriki ve cezası),

Madde 97 (Fesat ve cezası),

Madde 101 (Askeri isyanda önyak olanların cezaları),

Madde 102 (Düşman karşısında askeri isyan suçlarının cezası),

Madde 126 (Zorla müessir fiillerle, birden fazla kişinin katılımıyla yağmacılıkve cezası),

Madde 127 (Savaş neydanında ölülerin, esirlerin, yaralıların mallarına tecavüz edenler),

Madde 136 (Dikkatsizlik edenler),

Madde 159 (Savaş meydanında ihanet ve muhariplerin malların tecavüz edenler hakkında bu yasanın tatbiki),

Madde 160 (Hareket alanında askere tecavüz edenler),

Ek Madde 4, Ek Madde 5

Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Yasa

70cak 1932 tarih ve 1918 Sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Yasa'nın 30. Maddesi Kaçakçılığın meni ve takip sırasında görevli olan birisini ve ya halktan resmi görevlilere yardım eden bir kimseyi öldürenler" için ölüm cezası öngörmektedir.

Orman Yasası

31 Ağustos 1956 tarih ve 6831 sayılı Orman Yasası'na 1995 tarih ve 4114 sayılı Yasa ile eklenen *Madde 110* "terör amacıyla yangın çıkarak ölümüne sebebiyet verme" fiili için ölüm cezası öngörmektedir.

Uluslararası Belgelerde Yaşam Hakkı ve Ölüm Cezası

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından bu yana "yaşam hakkı" uluslararası insan hakları hukukunun en önemli gündemini oluşturmuştur. "Yaşam hakkının güvenceye kavuşturulması", savaşı izleyen yıllarda kurulan Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Konseyi (AK) gibi örgütlerin kuruluş amaçları arasında sayılmış ve bu kuruluşlar tarafından kabul edilen insan hakları belgelerinde somut olarak tanımlanmıştır. 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinin 3.,1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesinde her kişinin varlığına içkin olarak yaşam hakkına sahip olduğu ve bu hakkın keyfi olarak ihlal edilemeyeceği belirtilmiştir. Uluslararası insan hakları belgelerinde ölüm cezası ve uygulamasının değerlendirilme biçimi ise yaşam hakkının aksine aşamalı bir seyir izlemiştir. Söz konusu belgelerde ölüm cezası, (i) önce yaşam hakkına bir istisna olarak ve belli suçlar için anayasal bir çerçevede kabul edilmiş, (ii) ardından "ciddi nitelikli" bir takım suçlar için ve "barış zamanı, savaş zamanı" ayrımı yapılarak sınırlandırılmış ve ağır önkoşullara bağlanmış, (iii) nihayet ölüm cezası ve uygulamasının kaldırılması amacıyla uluslararası belgeler üretilmeye başlanmıştır. Ölüm cezasını tüm suçlar için ve her koşulda kaldıran ilk uluslararası belge Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 21 Şubat 2002 tarihinde kabul edilen ve 3 Mayıs günü imzaya açılan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek 13 No'lu Protokol'dür.

Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi Belgeleri'nde yaşam hakkı ve ölüm cezasına ilişkin hükümler şunlardır:

İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si

BM Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948 tarih ve 217/A (III) sayılı kararı ile kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinde yaşam hakkı şöyle düzenlenmiştir: "*Madde 3.* Herkes yaşam hakkına, kişi özgürlüğüne ve güvenliğine

sahiptir". Ancak, Evrensel Beyanname, ölüm cezasının kaldırılmasına ya da uygulanmasına dair somut herhangi bir hüküm önermemiştir.

Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (MSHS)

BM Genel Kurulu'nun 16 Aralık 1966 tarih ve 2200/A (XX1) sayılı kararı ile kabul edilen *Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin* 6. maddesi yaşam hakkını ölüm cezası istisnasıyla birlikte düzenlemiştir.

Madde 6/1. Her insan varlığına içkin yaşam hakkına sahiptir. Bu hak yasayla korunur ve hiç kimse yaşamından keyfi olarak yoksun bırakılamaz.

Madde 6/2. Ölüm cezasını kaldırmamış olan ülkelerde, bu ceza, suçun işlendiği tarihte yürürlükte olan ve bu sözleşme ile Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesinin hükümlerine aykırı olmayan yasalar uyarınca en ağır suçlar için konabilir. Bu ceza, ancak yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş bir kesin hüküm üzerine yerine getirilebilir.

Madde 6/3. Yaşamdan yoksun bırakma bir soykırım suçu oluşturduğunda, bu maddenin hiçbir hükmü bu sözleşmeye taraf herhangi bir devlet, Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesinin hükümlerine göre üstlenilen yükümlülüklerle herhangi bir biçimde aykırı davranma yetkisi verdiği biçimde anlaşılabilir.

Madde 6/4. Ölüm cezasına hüküm giyen bir kimse bu cezanın bağışlanmasını ya da hükmün değiştirilerek hafifletilmesini isteme hakkına sahiptir. Ölüm cezasının affı, bağışlanması ya da hafifletilmesi kararı her durumda verilebilir.

Madde 6/5. Ölüm cezası, onsekiz yaşın altındaki kimseler tarafından işlenen suçlar için verilemez ve gebe kadınlar için yerine getirilemez.

Madde 6/6. Bu maddenin hiçbir hükmü, bu Sözleşmeye Taraf herhangi bir Devlet tarafından ölüm cezasının kaldırılmasını geciktirmek ya da engellemek amacıyla dayanak olarak kullanılmaz.

Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (MSHS)'nin İkinci Seçmeli Protokolü

BM Genel Kurulu'nun 15 Aralık 1989 tarihli kararıyla kabul edilen ve imzaya açılan *Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (MSHS)'nin Ölüm Cezasının Kaldırılmasına Yönelik İkinci Seçmeli Protokolü* 11 Temmuz 1991 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Protokol'ün ilk iki maddesinde şu düzenlemelere yer verilmektedir.

Madde 1/1. Bu protokolün tarafı bir devletin yargı yetki alanında, hiç kimse (-nin ölüm cezası) infaz edilmeyecektir.

Madde 1/2. Her taraf devlet kendi yargı yetki alanında ölüm cezasının kaldırılması için gerekli tüm önlemleri alacaktır.

Madde 2/1. Bu Protokolü onaylama veya katılma sırasında, savaş zamanında işlenen askeri nitelikteki çok ciddi suçlar için verilen mahkumiyet kararından sonra savaş zamanında ölüm cezasının infazını öngören çekinceler dışında, bu Protokole konulan her hangi bir çekince kabul edilemez.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi

BM Genel Kurulu'nun 20 Kasım 1959 tarih ve 1386/(XIV) sayılı kararı ile kabul edilen *BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin* 37 maddesinde şu hüküm yer almaktadır.

Madde 37/a. Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tabi tutulmayacaktır. On sekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.

Avrupa Konseyi Belgeleri

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)

Avrupa Konseyi tarafından 4 Kasım 1950 tarihinde imzaya açılan ve 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe giren *Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerinin Korunması Sözleşmesi'nde* yaşam hakkı ölüm cezası istisnası ile birlikte güvence altına alınmıştır.

Madde 2/1. Her insanın yaşama hakkı kanunla korunacaktır. Hiç kimse, yasanın ölüm cezası ile cezalandırıldığı bir suçtan ötürü hakkında bir mahkeme tarafından verilen mahkumiyet hükmünü müteakip bu cezanın infaz edilmesi dışında, yaşamından kasıtlı olarak yoksun bırakılamaz.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) VI. Protokolü

AİHS'nin Ölüm Cezasının Kaldırılmasına Yönelik VI. Protokolü 28 Nisan 1983 tarihinde imzaya açılmış ve 1 Mart 1985 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Protokol, taraf devletlerin "savaş veya yakın savaş tehdidi" dışında ölüm cezasını kaldırmasını öngörmektedir.

Madde 1. Ölüm cezası kaldırılacaktır. Hiç kimse, bu cezaya çarptırılmaz ve ya (bu ceza hükmünce) infaz edilemez.

Madde 2. Bir devlet, savaş zamanında ve ya yakın savaş tehdidi durumunda işlenen suçlara ilişkin olarak yasalarında ölüm cezasına ilişkin hüküm bulundurabilir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) XIII. Protokolü

AİHS'nin Ölüm Cezasının Her Koşulda Kaldırılmasına Yönelik 13 No'lu Protokolü Avrupa Konseyi tarafından 3 Mayıs 2002 tarihinde kabul edilmiş ve imzaya açılmıştır. Protokol, BM belgeleri ve diğer Avrupa Konseyi belgeleri'nden farklı olarak ölüm cezasının "savaş zamanı-barış zamanı" ayrımı yapılmaksızın tüm suçlar için, her koşulda kaldırılmasını öngörmektedir. Protokol, Avrupa Konseyi üyesi 10 devletin onaylamasının ardından yürürlüğe girecektir. Protokol Avrupa Konseyi üyesi 36 devlet tarafından imzalanmış ve İrlanda, Malta ve İsviçre devletleri tarafından onaylanmıştır.

Madde 1. Ölüm cezası kaldırılacaktır. Hiç kimse böyle bir cezaya çarptırılmayacak ve ya (bu ceza hükmünce) infaz edilmeyecektir.

Madde 2. Bu Protokolün düzenlemelerinden hiç biri Sözleşmenin 15.maddesi uyarınca askıya alınamaz.

Madde 3. Bu Protokolün düzenlemeleriyle ilgili olarak Sözleşmenin 57.maddesi uyarınca çekince konulamaz.

2001 Yılında Dünyada Ölüm Cezası Uygulamaları

"Uluslararası Af Örgütü'nün verilerine göre 2001 yılında 31 ülkede en az 3,048 kişi infaz edilmiştir. 68 ülkede en az 5,265 kişi ölüm cezasına çarptırılmıştır. Bu rakamlar, Uluslararası Af Örgütü tarafından bilinen olguları içermektedir ve gerçek rakamlar kesinlikle daha yüksektir.

Dünya çapında yapılan infazların büyük bir çoğunluğu bir kaç ülkede meydana gelmiştir. 2001 yılında, bilinen tüm infazların %90'ı Çin, İran ve ABD'de gerçekleştirilmiştir."

"2001 yılı sonu itibarıyla, 74 ülke ölüm cezasını tüm suçlar için kaldırmıştır. 15 ülke ölüm cezasını, "savaş zamanı işlenen suçlar" dışında tüm suçlar için tamamen kaldırmıştır. En az 12 ülke uygulamada ölüm cezasına son verme eğilimindedir: bu ülkeler geçmiş 10 yıl ya da daha uzun bir süre boyunca ölüm cezasını infaz etmemişlerdir veya bu ülkelerin infazlara yerleşik bir pratik olarak son verdiklerine inanılmaktadır ya da sözkonusu bu ülkeler infazları uygulamayacaklarına dair uluslararası taahhütlerde bulunmuşlardır. 84 ülke ölüm cezasını yasalarında korumakla beraber, bu ülkelerin bazıları ya yıl boyunca ölüm cezası vermemiştir ya da infaz gerçekleştirilmemiştir".

2001 Yılı Sonu İtibarıyla;

Ölüm Cezasını Tüm Suçlar İçin Kaldıran Ülkeler:

Andora, Angola, Avustralya, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Bulgaristan, Cibuti, Çek Cumhuriyeti, Kamboçya, Kanada, Cape Verde, Kolombiya, Kostarika, Fildişi Cumhuriyeti, Hırvatistan, Danimarka, Dominik Cumhuriyeti, Doğu Timor, Ekvador, Estonya, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Almanya, Gine, Haiti, Honduras, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Kiribati, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Makedonya (Eski Yugoslavya Cumh.), Malta, Marshall Adaları, Mauritius, Mikronesya (Federal Devletler), Moldova, Monako, Mozambik, Namibya, Nepal, Hollanda, Yeni Zelanda, Nikaragua, Norveç, Palau, Panama, Paraguay, Polonya, Portekiz, Romanya, San Marino, Sao Tome And Principe, Seyşel Adaları, Slovak Cumh., Slovenya, Solomon Adaları, Güney Afrika, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkmenistan, Tuvalu, Ukrayna, İngiltere, Uruguay, Vanuatu, Vatikan Şehir Devleti, Venezuela.

Ölüm Cezasını Sadece Adli Suçlar İçin Kaldıran Ülkeler:

Yasalarında, askeri yasa uyarınca ya da istisnai koşullarda işlenmiş suçlar gibi sadece istisnai suçlar için idam cezasını öngören ülkeler:

Arnavutluk, Arjantin, Bolivya, Bosna-Hersek, Brezilya, Şili, Cook Adaları, Kıbrıs, El Salvador, Fiji, Yunanistan, İsrail, Latvia, Meksika, Peru

Ölüm Cezasını Uygulamada Kaldıran Ülkeler:

Bhutan, Brunei Darussalam, Burkina Faso, Merkezi Afrika Cumhuriyeti, Kongo Cumhuriyeti, Gambia, Granada, Madagaskar, Maldivler, Mali, Nauru, Nijer, Papua Yeni Gine, Rusya Federasyonu, Samoa, Senegal, Sri Lanka, Surinam, Togo, Tonga, Türkiye, Yugoslavya

Ölüm Cezasını Uygulayan Ülkeler:

Afganistan, Cezayir, Antigua Ve Barbuda, Ermenistan, Bahamalar, Bahreyn, Bangladeş, Barbados, Belarus, Belize, Benin, Botswana, Burundi, Kamerun, Çad, Çin, Komoros, Kongo (Demokratik Cumh.), Küba, Dominik, Mısır, Ekvator Ginesi, Eritre, Etopya, Gabon, Gana, Guatemala, Gine, Guyana, Hindistan, Endonezya, İran, Irak, Jamaica, Japonya, Ürdün, Kazakistan, Kenya, Kuveyt, Kırgızistan, Laos, Lübnan, Lesotho, Liberya, Libya, Malawi, Malezya, Moritanya, Mongolya, Fas, Myanmar, Nijerya, Kuzey Kore, Umman, Pakistan, Filistin Otonom Bölgesi, Filipinler, Katar, Ruanda, Saint Christopher & Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent & Grenadines, Suudi Arabistan, Sierra Leone, Singapur, Somali, Güney Kore, Sudan, Swaziland, Suriye, Tayvan, Tacikistan, Tanzania, Tayland, Trinidad Ve Tobago, Tunus, Uganda, Birleşik Arap Emirliği, Amerika Birleşik Devletleri, Özbekistan, Viyetnam, Yemen, Zambya, Zimbabve.

Amnesty International Report 2002, (Oxford: AI Publications, 2002), s.21.

EK - B

AVRUPA BİRLİĞİ UYUM YASALARININ TÜRK HUKUK SİSTEMİNDEKİ ANLAMI VE DEĞERİ*

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinin "yol haritası" olarak kabul edilen Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB), bu sürecin AB tarafından belirlenen stratejisini gösterir. Tam üyelik sürecinde yol almak, hukuk düzeninin bu belgede yer alan "kriterler" ışığında AB müktesebatıyla uyumlaştırılmasına bağlıdır.

Belgenin "siyasi kriterler" kısmı, anayasal sistemde, özellikle temel hak ve özgürlükler alanında kapsamlı değişiklik ve düzeltmeler yapılmasını gerektirir. Türkiye, KOB ile belirlenen "ödevlerini" nasıl ve ne şekilde yerine getireceğini Ulusal Program'da açıkladı. Programda; "özgürlükçü, katılımcı, güvenceli, devlet organları arasında görev ve yetkileri dengeleyen, hukuk devleti ilkesini üstün kılan Anayasa ve yasa hükümlerinin, Türkiye'nin uluslararası taahhütleri ile AB standartları temelinde daha da geliştirilmesi" amacıyla Türk Hükümetinin, siyasi, idari ve yargı reformlarına ilişkin çalışmalarını 2001 yılında hızlandıracağı ve önerilerini mümkün olan en kısa zamanda TBMM'ye sunacağı belirtilmekte; "demokrasi ve insan hakları alanlarındaki reform sürecinde, öncelikle Anayasa'nın gözden geçirileceği" vaat edilmekte ve Anayasa değişikliklerinin, yasal düzenlemelerin de çerçevesini belirleyeceği vurgulanmaktadır.

Ulusal Programın ilanının ardından yasama sürecinin, geçmişte örneği görülmedik bir biçimde hızlandığına ve Anayasanın önemli bir bölümü ile çeşitli yasalarda değişiklikler yapıldığına tanık olundu. Yoğun tartışmaların eşliğinde, "siyasi kriterler"e uyum amacıyla yapıldığı söylenen düzenlemelerin ilki, 3 Ekim 2001 tarihli "Anayasa değişikliği"dir. Bu önemli adımın ardından aynı bağlamda "uyum yasaları" diye bilinen üç ayrı paket daha TBMM'den geçti. Bununla tartışmaların biteceği zaten beklenmiyordu. Nitekim öyle de oldu; üstelik tartışmalara yeni boyut ve aktörler de katıldı. Devlet organları, bu düzenlemelerle KOB'deki "siyasi kriterler"in gereklerinin karşılandığını, dolayısıyla anayasal sistemin demokrasi ve özgürlükler açısından AB standartlarına uygun hale geldiğini iddia ederlerken; aralarında insan hakları örgütlerinin de bulunduğu çeşitli çevreler, bunun doğru olmadığını savunarak "uyum paketleri"ndeki eksiklik ve samimiyetsizliklere dikkat çektiler. AB'nin değişik düzeylerinden görüş belirten tartışmanın "yeni aktörleri" ise, eksikliklerin yanında özellikle "uygulama" faktörünün altını çizdiler. Bu yazıda, söz konusu tartışmanın zeminini ve nesnesini oluşturan "uyum yasaları"nın genel bir değerlendirmesi yapılacaktır.

I- ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ

TBMM'nin 3 Ekim 2001 tarihinde kabul ettiği 4709 sayılı kanunla Anayasanın 34 maddesinde değişiklik yapıldı. Cumhuriyet tarihinin bu en kapsamlı "sivil" anayasa değişikliği

paketinin önemli bir kısmı doğrudan temel hak ve özgürlüklerle ilgilidir. Bu değişikliklerin hayata geçme şekli ve derecesini belirleyecek uyum yasaları ile idari ve yargısal pratikten bağımsız ele alındığında, paketin demokratikleşme açısından gerekliliği yıllardır dile getirilen bazı alanlarda önemsiz sayılmayacak düzenlemeler içerdiği görülüyor. Bununla birlikte, değişiklikler yakından incelendiğinde, "köklü reform" olarak sunulan bazı değişikliklerin, hiç de bu nitelikte olmadığı belirlenebilir. Değişikliklerin Ulusal Programla doğrudan bağlantılı olanlarını sırayla ve kısaca ele alarak bu değerlendirmemizi açalım:

1-Başlangıç Bölüm

4709 sayılı yasanın **1. maddesiyle**, Anayasanın **başlangıç bölümünün 5. fıkrasında** değişiklik yapılarak, "**hiçbir düşünce ve mülahazanın**" ibaresi "**hiçbir faaliyetin**" şeklinde yeniden düzenlenmektedir. Bu değişiklikle düşünce ve ifade özgürlüğünün sınırları genişletilmekte ve ancak hükümde belirtilen yasaklara uyulmayan bir "**faaliyet**" gerçekleştirilmesi durumunda kısıtlama söz konusu olabilmektedir.

Anayasanın temel hak ve özgürlükler için doğrudan öngördüğü soyut bir sınırlama niteliği taşıyan Başlangıç bölümünün bu paragrafı, yasa koyucunun özellikle düşünce özgürlüğünü sınırlamak istediğinde başvurabileceği elverişli bir referans durumundaydı. "Düşünce ve mülahaza" ibarelerinin yerine "faaliyet" sözcüğünün konması, bu ihtimalin anayasa hukuku açısından ortadan kaldırılması, daha doğrusu düşünce özgürlüğünü Başlangıç bölümüne dayanarak sınırlama imkanının yasa koyucunun elinden alınması olarak değerlendirilebilir. Ancak salt bu değişikliğe bakarak, düşünce özgürlüğünün alanının genişlediğini söylemek fazla iyimser bir yaklaşım olur. Çünkü yasa koyucuya daha fazla sınırlama imkanı tanıyan "somut" dayanakların varlığı, esasen soyut anayasal sınırlama nedenlerine ve Başlangıç gibi anayasa teorisinde değer ve işlevi tartışmalı bir referansa başvurmayı gereksiz kılar.

2- Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlanması

Yasanın 2. maddesiyle Anayasanın "**temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması**" başlıklı **13. maddesi** değiştirilmektedir. Değişiklikle, temel hak ve hürriyetlerle ilgili sınırlama sebepleri olarak gösterilen "**Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, milli egemenlik, Cumhuriyet, milli güvenlik, kamu düzeni, genel asayiş, kamu yararı, genel ahlak ve genel sağlık**" gerekçeleri madde metninden çıkarılmıştır. Yeni düzenlemeyle temel hak ve hürriyetlerin "**özlerine dokunulmadan yalnızca**

* Bu yazının kaleme alındığı tarih itibarıyla, yazıdaki değerlendirmeler ilk üç uyum paketiyle sınırlıdır.

Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği belirtilmektedir

Değişiklikten önceki haliyle 13. madde, yasama organına istisnasız bütün hak ve özgürlükleri sınırlama yetkisi tanıyan "genel sınırlama hükmü" niteliğindedir ve hak ve özgürlüklerin tamamı bakımından geçerli sınırlama nedenleri öngörüyordu. Değişiklikle, 13. madde "genel sınırlama hükmü" olmaktan çıkarıldı, sınırlamanın ilkesini ve sınırlarını belirten bir düzenleme haline getirildi. Genel sınırlama nedenlerinin kaldırılması, hak ve özgürlüklerin sadece kendilerine ayrılan maddelerde belirtilen nedenlerle sınırlanabileceği anlamına gelir.

Bu durumda, söz konusu "anlam"ın gerçekten bir anlam ifade edebilmesi, özel maddesinde sınırlama nedeni öngörülmemiş hak ve özgürlüklerin bulunmasına bağlıdır. Başka bir deyişle, genel sınırlama hükmünün kaldırılmasının özgürlüklerin alanını genişletici bir etki doğurabilmesi için, Anayasada özel sınırlama nedeni içermeyen özgürlük kategorilerinin mevcut olması gerekir. Anayasaya bu açıdan bakıldığında, bu yapıda bir hak ve özgürlük hükmünün bulunmadığı görülür. Üstelik, bu değişiklik paketinin diğer kısımları incelendiğinde, genel sınırlama hükmünün kaldırılmasının yaratabileceği özgürlüğe açılıma karşı gerekli önlemlerin alındığı da tespit edilebilir.

"Düşünceleri açıklama ve yayma hürriyeti" başlığını taşıyan 26. madde, bu tutumu tüm açıklığıyla gözler önüne seriyor. Anayasasının 26. maddesini değiştiren bu paketteki hüküm şöyledir:

"Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 26. maddesi 2. fıkrasına bu hürriyetlerin kullanılmasından sonra gelmek üzere milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, cumhuriyetin temel nitelikleri ve devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün korunması sebepleriyle sınırlanabilir."

26. maddenin eski halinde de sınırlama nedenleri vardı gerçi; ama buradakilerden farklı olarak daha belirgin, somut ve uluslararası standartlarla uyumlu nedenlerdi onlar; "suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevini gereğine uygun olarak yerine getirilmesi" gibi. Bu değişiklikte, bir yandan genel sınırlama nedenleri 13. maddeden çıkarılırken, diğer yandan aynı nedenler bunları içermeyen maddeler taşınmak suretiyle bir tür kurnazlık yapılmış ve bu yolla özgürlükler alanında olası bir genişlemenin önüne geçilmek istenmiştir.

Samimiyetsizlik olarak nitelenebilecek bu tavrın başka örnekleri de var bu değişiklik paketinde. Bunun için, "basın özgürlüğü"yle ilgili 31. maddeye, "dernek kurma hürriyeti"ni düzenleyen 33. maddeye, "toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı"ni düzenleyen 34. maddeye bakılabilir.

3- Temel Hak ve Hürriyetlerin Kötüye Kullanılması

Değişiklik paketinin 3. maddesiyle Anayasasının "temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmaması" başlıklı 14. maddesi yeniden düzenlenmektedir. 14. maddenin sadeleştirilen 1. paragrafının yeni şekli şöyledir: "Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerin, devletin ülkesi ve bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan, demokratik ve laik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan eylemler biçiminde kullanılamaz." Kötüye kullanma yasağının yükümlülere arasında "devlet"i de sokan 2. fıkraya ise değişiklikle şu hali almıştır: "Anayasa hükümlerinden hiçbirinin, Devlete veya kişilere bu anayasa ile tanınan temel hak ve

hürriyetlerin yok edilmesini veya anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlanmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz."

Bu değişiklikte 14. maddenin, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması sistemindeki daraltıcı işlevi törpülenmiş ve böylece madde ALHS'in aynı konuyu düzenleyen 17. maddesiyle uyumlu hale getirilmiştir. Buna göre, 1. fıkraya eklenen "eylemler" ibaresi, bu maddenin eski halinde düşüncelerin ve bilim-sanat ürünlerinin bile maddede sayılan sınırlama nedenlerinin tehdidi altında olması durumuna son vermiş; 3. fıkraya ise kötüye kullanma yasağını devlete de teşmil ederek, özgürlüklerin anayasal konumunu daha güvenceli hale getirmiştir.

4- Kişi Hürriyeti ve Güvenliği

Paketin 4. maddesi, Anayasanın "kişi hürriyeti ve güvenliği" başlıklı 19. maddesinde değişiklik yapmaktadır. Bu çerçevede toplu suçlarda gözaltı süresi "on beş günden" "dört güne" indirilmekte, kişinin yakalandığı veya tutuklandığına koşulsuz olarak derhal yakınlarına bildirileceği düzenlenmektedir.

Bu konunun değerlendirilmesi, söz konusu anayasa değişikliğine dayanarak 19 Şubat 2002 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan I.Uyum paketinin 5., 6. ve 7. maddeleri ile 9 Nisan 2002 tarihli resmi gazetede yayınlanan II. uyum paketinin 3 ve 7. maddelerinde kimi düzenlemeler ile birlikte, Uyum Yasaları bölümünde (II- 1-c ve d bölümleri) ele alınacaktır.

5- Özel Hayatın Gizliliği

Anayasasının "Özel Hayatın Gizliliği" başlıklı 20. maddesini yeniden düzenleyen değişiklik paketinin 5. maddesi, tam anlamıyla "kaşıkla verdiği kepeyle geri alma" deyişinin bir örneğini oluşturmaktadır. Madde, bir yandan, eski metinde özel hayatın dokunulmazlığının bir istisnası olarak gösterilen "adli soruşturma ve kovuşturmanın gerekleri"ni metinden çıkararak, bu alanı daha güvenceli hale getirirken; diğer yandan, "milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması" kavramlarını özel hayatın gizliliğinin sınırlanması nedenleri olarak öngörmekte, böylece eskisinden çok daha güvencesiz bir durum yaratmaktadır. Dikkat edilmelidir ki, burada sayılan kavramlar, eski 13. maddede yer alan "genel sınırlama nedenleri"nin aynısıdır.

6- Konut Dokunulmazlığı

Paketin 6. maddesiyle Anayasasının "Konut Dokunulmazlığı"ni düzenleyen 21. maddesinde yapılan değişiklik de, güvencelerin güçlendirilmesine değil, zayıflatılmasına yol açacak niteliktedir. Buradaki değişiklikte, "milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması" kavramları özel sınırlama nedenleri olarak maddeye eklenmekte, böylece yasa koyucuya 13. maddedeki değişiklikte yitirdiği sınırlama yetkisi geri verilmiş olmaktadır.

7- Haberleşme Hürriyeti

Anayasasının 22. maddesinde yapılan değişiklikte de yukarıdaki durumların aynısı söz konusudur. Burada da, eski metinde yer almayan "milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması" şeklindeki sınırlama" sebepleri maddeye eklenerek, 13. maddedeki değişikliğin etkisi bertaraf edilmek istenmiştir.

8- Seyahat Özgürlüğü

Anayasanın 23. maddesinde yapılan değişikliklerle yurt dışına çıkışlara “ülkenin ekonomik durumunun engel teşkil etmesine” son verilerek “seyahat özgürlüğü”nün sınırları genişletilmiştir.

9- Düşünce Özgürlüğü

Anayasanın 26. maddesinde yapılan değişikliğin, özgürlükçü açılım bakımından biri olumlu diğeri olumsuz iki boyutu vardır. Yasa koyucuya belli bir dilin kullanılmasını yasaklama imkan ve yetkisini veren “**düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılmaz**” ibaresinin yer aldığı fıkranın metinden çıkarılmış olması, insanların kendi olma haklarının temeline kaba bir saldırının önünü açan ilkel bir anayasal dayanağın ilgası anlamına gelse de, kuşkusuz olumlu bir gelişmedir. Aynı şeyler, Anayasanın 28. maddesinde yapılan değişiklik için de söylenebilir. Burada da “**kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dilde yayım yapılamaz**” fıkrası madde metninden çıkarılmıştır.

Anayasanın 26. maddesinde yapılan değişikliğin ikinci ve olumsuz boyutunu, yukarıda da belirtildiği üzere, daha önce var olmayan özel sınırlama nedenlerinin maddeye sokulması suretiyle, 13. maddedeki değişiklikten dolayı ortaya çıkması muhtemel özgürlükçü açılımın önünü tıkamak oluşturmaktadır.

10- Dernek Kurma Hürriyeti

Anayasanın “**dernek kurma hürriyeti**” başlıklı 33. maddesinde yapılan değişiklikle, “dolaylı izin sistemi” olarak nitelenebilecek bir uygulamaya zemin hazırlayan 2. fıkranın metinden çıkarılması, bu özgürlüğün önüne çıkarılabilecek pratik engellerin meşruluk dayanağının zayıflatılması anlamına gelir.

11- Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı

Anayasanın 34. maddesinde yapılan değişiklikle, “toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı”nın etkili bir şekilde kullanılmasını engelleyen yasal düzenlemelerin dayanağını oluşturan hükümlerin bir kısmı Anayasadan çıkarılmıştır. Bunlar, 34. maddenin ikinci fıkrasında yer alan “**şehir düzeninin bozulmasını önlemek amacıyla yetkili idari mercii, gösteri yürüyüşünün yapılacağı yer ve güzergahı tespit edebilir**” ve “**Dernekler, vakıflar, sendikalar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kendi konu ve amaçları dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyemezler**” şeklindeki ibarelerdir.

Bu maddedeki değişikliğin 13. maddedeki değişikliklerle bağlantısına, yani maddenin eski halinde yer almayan “**suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık, genel ahlak, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması**” şeklindeki özel sınırlama nedenlerinin metne sokulmuş olmasının anlamına yukarıda değinilmişti.

12- Ölüm Cezası

Paketin 15. maddesi, AB’ne üyelik süreci için olduğu kadar, temel siyasal dengeler ve toplumsal barış bakımından da yaşamsal önem taşıyan son derece hassas bir soruna, ölüm cezasına ilişkin değişikliğin yer aldığı hükümdür. Sert tartışmaların, tehlikeli manevraların, gizli pazarlıkların ardından, Anayasanın “**suç ve cezalara ilişkin esaslar**” başlıklı 38. maddesinde yapılan değişiklikle, “**ölüm cezasının sadece savaş, çok yakın savaş tehdidi ve terör suçlarında verilebileceği**” hükme bağlandı. Terör suçlarının da ölüm

cezası verilebilecek durumlar arasında sayılması nedeniyle bu değişiklik, ne AB’nin ölüm cezasıyla ilgili temel yaklaşımına, ne AİHS’nin 6 No’lu Ek Protokolü’nün standartlarına uygundur, ne de ülkede birikmiş olan gerilimin boşaltılmasına yardımcı olacak niteliktedir.

Değişiklik kapsamında 38. maddeye ayrıca “**kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulguların delil olarak kabul edilemeyeceği**” fıkrası eklenmiştir. Bu çerçevede, özellikle işkence altında elde edilen delillerin kullanılmayacağı şeklindeki evrensel ilke, anayasal temele kavuşturulmuş olmaktadır.

13- Siyasi Partilerin Kapatılması

Anayasanın “**siyasi partilerin uyacakları esaslar**” başlıklı 69. maddesinin yeniden düzenlenen şeklinde, siyasi partilerin kapatılmasını zorlaştırmak amacıyla “**yasaklanan fiillerin odağı haline gelme**” ölçütü benimsenmiş; bu ölçüt de yasak fiillerin “**o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlenmesi**” ve “**doğrudan doğruya parti organlarının kararlılık içinde gerçekleştirilmesi**” gibi ifadelerle somutlaştırılmak istenmiştir.

Yeni düzenlemede ayrıca “**dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verilebileceği**” öngörülmüş, böylece kapatma, uygulanabilecek yegane yaptırım olmaktan çıkarılmıştır.

Siyasi partilerin kapatılmasını zorlaştırma amacına yönelik bir değişiklik de 33. maddede yer almaktadır. Anayasanın 149. maddesinde yapılan bu değişiklikle, Anayasa Mahkemesi’nin siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin kararlarında aranan nisap “beşte üç” olarak belirlenmiştir.

Bu düzenlemelerle, düşünce, örgütlenme ve siyasi faaliyette bulunma özgürlükleri alanlarında bir genişleme ve gelişme sağlanması, büyük ölçüde Anayasa Mahkemesinin bundan sonraki tutumuna bağlı olmakla birlikte, kuvvetle muhtemeldir.

14- Milli Güvenlik Kurulu

Paketin 32. maddesiyle, Anayasanın “**Milli Güvenlik Kurulu**” başlıklı 118 . maddesi yeniden düzenlenmiş; Kurul kararlarının “tavsiye” niteliği vurgulanmış, ayrıca eski metindeki “öncelikle dikkate alınır” ibaresi, “değerlendirilir” şeklinde değiştirilerek bu hususu pekiştirilmiştir.

Kuşkusuz MGK’nın konumunu demokratik hukuk devleti çerçevesine oturtmaya yönelik bu gibi düzenlemeler, özgürlükler rejimi açısından da olumlu gelişmeleri beraberinde getirir. Ancak, MGK’nın siyasal sistemde oynadığı fiili rolün, bu tür düzenlemelerle esaslı bir şekilde değişeceğini beklemek de abartılı bir iyimserlik olur.

15- Geçici 15. Madde

Anayasa değişikliği paketiyle atılan olumlu adımlardan bir tanesi, 12 Eylül rejimini hukuksal korumaya alan Geçici 15. maddenin son fıkrasının metinden çıkarılmış olmasıdır. Böylece 12 Eylül 1980–6 Aralık 1983 döneminde çıkarılan kanunlar, kanun hükmünde kararname ve diğer tasarrufların Anayasaya aykırılığının iddia edilmesi mümkün hale gelmiş olmaktadır. Bu dönemde yapılan düzenlemelerin büyük bir kısmının demokratik sürece ve özgürlükler rejimine ilişkin kısıtlayıcı hükümler içerdikleri dikkate alındığında, bu değişikliğin de demokratikleşme ve insan hakları açısından önemli bir açılım olduğu söylenebilir.

II- UYUM YASALARI

Anayasa değişiklikleri, ilgili yasalarda gerekli değişiklikler ve yeni düzenlemeler yapılmadıkça toplumsal ve siyasal yaşama ancak çok sınırlı bir şekilde yansiyabilir. Zaten KOB'nin siyasi kriterlerini karşılamak bakımından sadece anayasada değişiklik yapmak da tek başına yeterli olamaz; bunun için çeşitli yasalarda çok sayıda değişiklik yapmak ve yeni yasalar çıkarmak gerekir. Bu çerçevede kısa aralıklarla ve hızlı bir biçimde "uyum yasaları" adı altında üç ayrı paket TBMM'den geçti. Şimdi bu paketlerin demokratikleşme ve insan hakları açısından kısa bir değerlendirmesini yapalım.

1-Birinci Uyum Paketi

"Birinci Uyum Paketi", 6 Şubat 2002 tarihinde TBMM'den geçen 4744 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"dan oluşmaktadır. Bu Kanunla, Türk Ceza Kanununun 159. ve 312.; Terörle Mücadele Kanununun 7. ve 8.; Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun 16.; Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 107. ve 128. maddelerinde değişiklikler yapıldı.

a) Türk Ceza Kanunundaki Değişiklikler

TCK'nun "düşünce suçları" kapsamında görülen ve bu yönde yaygın bir uygulama alanı bulan iki hükmünde yapılan değişikliklerle, KOB'nin "düşünce özgürlüğü"ne ilişkin ölçütlerinin ve Ulusal Programda yer alan taahhütlerin gerekler yerine getirilmek istenmiştir. Bu çerçevede 159. maddenin öngördüğü cezalar yeniden belirlenmiş, bir yıl olan alt sınır aynen korunurken, altı yıl olan üst sınır üç yıla indirilmiş, "ağır hapis" cezası "hapis cezası"na dönüştürülmüş, "ağır para cezası" da metinden çıkarılmıştır.

TCK'nun 312. maddesinde yapılan değişiklikte ise, ikinci fıkranın sonunda yer alan ağırlaştırıcı sebep madde metninden çıkarılarak, "kamu düzeni için tehlikeli olabilecek şekilde" ifadeleriyle ikinci fıkrada düzenlenen suçun unsuru haline getirilmiştir. Buna göre, "sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığına dayanarak, halkı birbirine karşı kamu düzeni için tehlikeli olabilecek bir şekilde düşmanlığa veya kin beslemeye alenen tahrik eden" kimseler bu madde kapsamına cezalandırılabilir. Bunun anlamı, 312. maddeden dolayı ceza vermenin daha zor hale getirilmek istenmesidir. Bir kimsenin bu maddedeki suçtan dolayı cezalandırılabilmesi için tek başına "tahrik" yeterli olmayacak; kullanılan sözlerin "kamu düzeni için tehlikeli olabilecek şekilde" tahrike elverişli olması aranacaktır. Bunun düşünce özgürlüğü adına olumlu bir düzenleme olduğu söylenebilir. Ancak değişikliğin olumlu etki doğurabilmesinin, yargı organlarının anlayış ve yorumuna, yani "uygulama"ya bağlı olduğunu da unutmamak gerekir. Ekleyelim ki, 312. maddedeki değişiklik, para cezalarının kaldırılmasını da içermesi bakımından da olumlu bir adımdır.

b) Terörle Mücadele Kanunundaki Değişiklikler

Terörle Mücadele Kanununun 7. maddesinin ikinci fıkrasında yapılan değişiklikle "örgütle ilgili propaganda yapanlara" ibaresinin başına "terör yöntemlerine başvurmaya özendirilecek şekilde" ibaresi eklenerek, her propagandanın değil, terör yöntemlerine başvurmaya özendirilecek propagandaların suç olması öngörülmüş, böylece suçun oluşması eski kanundaki düzenlemeye oranla zorlaştırılmıştır.

Aynı kanunun 8. maddesinde yapılan değişiklikte durum biraz karışık görünmektedir. Maddenin eski halinde suçun sadece bir şekli, "basit hali" yer alırken; değişiklikle maddeye "ağırlaştırıcı sebep" eklendi. Uyum paketinin çıkmasından önce yapılan tartışmalarda ve Meclis görüşmeleri sırasında,

maddede tanımlanan propagandanın "terör yöntemlerine başvurmayı özendirilecek şekilde yapılması" halinde suç sayılması önerildi. Fakat bu öneri kabul görmediği gibi, propagandanın "terör yöntemlerine başvurmayı özendirilecek şekilde yapılması" ağırlaştırıcı neden sayıldı.

Maddenin değişiklikten önceki hali ile yeni metni doğrudan karşılaştırmak, durumun anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Maddenin eski hali şöyleydi:

"Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan yazılı ve sözlü propaganda ile toplantı, gösteri ve yürüyüş yapılamaz. Yapanlar hakkında, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve ... ağır para cezasına hükümlenir. Bu suçun terör yöntemlerine başvurmaya özendirilecek şekilde işlenmesi halinde verilecek ceza üçte bir oranında artırılır."

Değişikle ortaya çıkan metin ise şöyle:

"Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak amacıyla yazılı, sözlü veya görüntülü propaganda ile toplantı, gösteri ve yürüyüş yapanlar hakkında, filleri daha ağır bir cezayı gerektirmedikçe bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bir milyar liradan üç milyar liraya kadar ağır para cezasına hükümlenir. Bu suçun terör yöntemlerine başvurmaya özendirilecek şekilde işlenmesi halinde verilecek ceza üçte bir oranında artırılır."

Açıkça görülebileceği üzere, Terörle Mücadele Kanununun 8. maddesinde yapılan değişiklik, düşünce özgürlüğünü genişletici değil, aksine daraltıcı nitelik taşımaktadır.

c) Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanununda Yapılan Değişiklik

ve

d) Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Yapılan Değişiklik

konularını İkinci Uyum Paketindeki değişikliklerle birlikte ele almakta yarar olacaktır.

Bunlara göre;

* Olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde yakalanan veya tutuklanan kişiler için dört günlük (önceki hali yedi gün) gözaltı süresi Cumhuriyet savcısının talebi ve hakim kararı (önceki halinde hakim kararı gereği yok idi) ile yedi güne (önceki hali on gün) kadar uzatılabilir.

* Devlet Güvenlik Mahkemeleri kapsamındaki durumlarda Cumhuriyet savcısı tarafından gözaltı süresinin uzatılmasına yazılı olarak emir verilmesinden sonra gözaltındaki kişi ile müdafii ile görüşülecektir. (önceden DGM kapsamında bu konu geçerli değil idi)

* Devlet Güvenlik Mahkemeleri kapsamı dahil yakalamadan ve yakalama süresinin uzatılmasına ilişkin emirden yakalananın bir yakınına veya belirlediği bir kişiye, Cumhuriyet savcısının kararı ile gecikmeksizin haber verilecektir. (önceden DGM kapsamında bu konu geçerli değil idi)

* Devlet Güvenlik Mahkemeleri kapsamı dahil tutuklamadan ve tutuklamanın uzatılmasına ilişkin her karardan tutuklunun bir yakınına veya belirlediği bir kişiye, hakim kararı ile gecikmeksizin haber verilecektir. (önceden DGM kapsamında bu konu geçerli değil idi)

* İşkence suçları nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nce verilen kararlar sonucunda Devletçe ödenen tazminatlardan dolayı sorumlu personele rücu edilebilecektir. (önceden bu konuda açık ifade bulunmamakta idi)

Bu değişikliklerin zorunlu sonucu "Yakalama, Gözaltına Alma

ve İfade Alma Yönetmeliği"ni uyumlu hale getirmek için 18 Eylül 2002 tarihinde kimi değişiklikler yapıldı.

Yönetmelikte ayrıca tıp çevreleri tarafından kabul edilemez olan doktor ve muayene olan şahsın ortamına ilişkin eski düzenleme olumlu anlamda değiştirildi.(Muayenenin doktor hasta ilişkisi çerçevesinde yalnız-yapılması istisnasız esas alındı)

Bu değişikliklerde görülen kimi olumlulukları, kuşkusuz, not ederek işkencenin önlenmesi açısından şu değerlendirmeler yapılabilir.

Öncelikle yapılan değişiklikler esas olarak 4 alt başlıkta değerlendirilebilir;

1- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 5. maddesine de yansıyan şekilde özgürlüğünden alıkonulan kişinin hemen yargıç önüne çıkarılması gereği mutlaklıdır. (AİHS madde 5: "tutuklanan veya gözaltına alınan herkes hemen bir yargıç veya adli fonksiyon yapmaya kanunla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılır.") Dolayısı ile gözaltı süresi ile ilgili tartışmalar işkencenin önlenmesi için olması gerekli içtenlikli politik irade konusunda not edilmek durumundadır.

2- Görüldüğü gibi gözaltı sürecinde müdafii ile görüşme konusu savunma hakkı çerçevesinde berrak olmayıp, kimi kısıtlamaları içermektedir.

3- Yakalananın yakınına haber verme konusu "savcı kararı ile gecikmeksizin" denilerek kimi muğlaklıkları içermektedir.

4- İşkence davalarında tazminatların sorumlu personele rücu konusu ise işkence olgularında tazminat dahil devletin sorumluluğunu gölgeleyebilecektir. Bu sebeple, işkence olgularında rücu konusunun kendi başına bir olumluluk olarak görmek olanaklı değildir.

1- İkinci Uyum Paketi

26 Mart 2002 tarihinde TBMM'de kabul edilen 4748 sayılı "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun" "İkinci Uyum Paketi"ni oluşturmaktadır. Bu Kanunla; İl İdaresi Kanunu, Basın Kanunu, Devlet Memurları Kanunu, Siyasi Partiler Kanunu, Dernekler Kanunu, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ile Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanununda değişiklikler yapılmıştır. Bunlardan önemli bulduklarımıza yakından bakalım:

a) Basın Kanunu

b) Devlet Memurları Kanunu

Paketin ilginç hükümlerinden biri, işkenceyle mücadele bağlamında Devlet Memurları Kanununda yapılan değişikliklerdir. Bu değişiklikte, "işkence ya da zalimane, gayri insanî veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen kararlar sonucunda Devletçe ödenen tazminatlardan dolayı sorumlu personele rücu edilme"si imkanı hükme bağlanıyor. Aslında bu düzenlemeyi yeni bir imkan olarak değerlendirmek de zor görünüyor; olsa olsa zaten mevcut bir yolun açıkça belirtilmesi sayılabilir.

Siyasi otoritenin, işkence yapan kamu personeline ödenen tazminatlardan dolayı rücu edile(bile)ceğini açıkça belirtilmesinin, uygulamada caydırıcı etki doğurması beklenebilir. Ne var ki, gerek iç hukuktaki durum gerekse Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin öngördüğü mekanizmalar açısından bakıldığında, bu hükmen uygulanmasının hemen hemen imkansız olduğu söylenebilir. Dolayısıyla bu düzenlemeyi, işkenceyle mücadelede önemli bir hukuksal adım olarak değerlendirmek abartılı bir yaklaşım olur.

c) Siyasi Partiler Kanunu

Siyasi Partiler Kanununun 101., 102. ve 103. maddelerinde yapılan değişikliklerle, Anayasadaki yeni düzenlemelere uyum sağlanmak istenmiştir.

d) Dernekler Kanunu

Bu konu üçüncü uyum bölümündeki değişikliklerle birlikte, o bölümde ele alınacaktır.

e) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun çeşitli maddelerinde, Anayasadaki değişikliklere uyum sağlamak amacıyla değişiklikler yapıldı. Ancak bir bütün olarak ele alındığında, kolaylaştırıcı bazı hükümler içermelerine rağmen, bu değişikliklerin söz konusu hakkın etkili bir şekilde kullanılmasına imkan verecek nitelikte olmadıkları görülür. Örneğin Kanunun 9. maddesinde yapılan değişiklikte, bu hakkın kullanılmasında yaş sınırı 21'den 18'e indirildi; "düzenleme kurulu başkan ve üyelerinin toplantının yapılacağı yerde sürekli ikametgahlarının bulunması ve bunların belgelendirilmesi zorunluluğu" ve "haklarında soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi izne bağlı kimselerden olmaması veya yasama dokunulmazlıklarının bulunmaması" şartı kaldırıldı. Bunların, özgürlükten yararlanacakların çevresini genişlettiği, dolayısıyla kullanım imkanını artırdığı açıktır. Ancak bu hakkın özüne müdahale niteliği taşıyan diğer sınırlamalara dokunulmadığı sürece, bu etkinin nisbi olacağı ve sınırlı kalacağı da şüphesizdir.

Kanunun 17. maddesinde yapılan değişiklikte, toplantının yasaklanması veya ertelenmesi konusundaki sınırlama sebepleri genel olarak azaltıldı. Bu çerçevede "Cumhuriyet ana niteliklerini yok etmek amacıyla güden fiillerin işlenmesinin kuvvetle muhtemel bulunması halinde veya Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü"nin korunması amacıyla bir toplantının yasaklanması veya ertelenmesi imkanı kaldırıldı. 19. maddedeki değişiklikte de, il veya ilçelerde toplantıların "yasaklanmasına" ilişkin hüküm "ertelenmesine" şeklinde değiştirildi. Buna göre, "Bölge valisi, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla bölgeye dahil illerin birinde veya birkaçında ya da bir ilin bir veya birkaç ilçesinde bütün toplantıları üç ayı geçmemek üzere erteleyebilir".

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı, hakkın öznelinin kamuoyunu veya siyasi otoriteyi etkilemek bakımından uygun saydığı zamanlarda kullanıldığında etkili olur, yani işlevini yerine getirir. Bu açıdan bakıldığında, çoğu durumda, iki ya da üç ay erteleme ile yasaklama arasında fiilen bir fark bulunmaz. Bu nedenle, idareye erteleme konusunda geniş takdir yetkisi tanıyan hükümlere dokunulmadığı sürece, bu hak bakımından anlamlı bir düzeltme yapılmış olmaz.

3-Üçüncü Uyum Paketi

"Üçüncü Uyum Paketi", TBMM'nin 3 Ağustos 2002 tarihinde kabul ettiği 4771 sayılı "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun"dan oluşmaktadır. İlk ikisinden daha kapsamlı olan ve daha "hassas" konulara ilişkin bu paketle; İdam Cezası Öngören Kanunlarda (TCK, Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun, Orman Kanunu, Çocuk Mahkemeleri Kanunu, Cezaların İnfazı Hakkında Kanun, TMK), Türk Ceza Kanununda, Dernekler Kanununda, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununda, Vakıflar Kanununda, HMUK'nda, CMUK'nda, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunda, Basın Kanununda, Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununda, Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi

Kanununda ve Serbest Bölgeler Kanununda değişiklikler yapıldı.

a) İdam Cezası

Kanunun 1. maddesi; idam cezasını "savaş ve çok yakın savaş tehdidi hâllerinde işlenmiş suçlar" dışındaki tüm suçlar bakımından kaldırdı. Böylece, Anayasadaki değişiklikten daha ileri bir adım oluşturan bu düzenleme, AİHS EK 6 No'lu Protokolde de uyumludur.

b) Türk Ceza Kanunu

TCK'nun 159. maddesinde yapılan değişiklikle, "eleştiri"nin madde kapsamında değerlendirilmesinin önüne geçilmek istenmiştir. Buna göre, "sadece eleştirmek amacıyla yapılan yazılı, sözlü veya görüntülü düşünce açıklamaları cezayı gerektirmez". Aslında, "eleştiri"nin zaten her halükarda düşünce özgürlüğünün koruma ve güvence alanına girdiği, dolayısıyla böyle bir hüküm bulunmasa bile suç sayılmayacağı bilinen ve yerleşik bir kuraldır. Bu nedenle, bu eklentinin malumu ilan niteliğinde olduğu söylenebilir. Ne var ki, uygulamada bu ayrıma pek itibar edilmediği, mahkemelerin hükmü geniş yorumlayarak açıkça eleştiri mahiyetinde olan açıklamaları bile cezalandırma yoluna gittiği de bir gerçektir. İşte bu gerçek karşısında, 159. maddedeki değişikliğin uygulayıcılara bir tür uyarı işlevi görebileceği söylenebilir.

c) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 3. maddesinde yapılan değişiklikle yabancıların Türkiye'de toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılmaları ve etkinliklerde yer almaları konusunda mevcut izin usulü muhafaza edilmekte ancak yabancıların bu Kanuna göre düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde topluluğa hitap etmeleri, afiş, pankart, resim, flama, levha, araç ve gereçler taşımaları konularında "bildirim" esasına geçilmektedir. Kanunun 10. maddesinde yapılan değişiklikle de, Türk vatandaşları için toplantı düzenleme bildirim süresi yetmiş iki saatten kırk sekiz saate indirilerek kolaylaştırıcı bir hüküm getirilmektedir. Bu değişiklikler hakkında da, yukarıda söylediklerimiz aynen geçerlidir; yani değişiklikler, öze değil kabuğa ilişkindir ve bu nedenle ciddi bir gelişme sağlamaya elverişli değildir.

d) Dernekler Kanunu

ve

e) Vakıflar Kanunu

değişiklerin değerlendirilmesi:

2001 yılının Ocak ayında Anayasanın 34 maddesinde, Kasım ayında Medeni Kanunun bazı maddelerinde, 2002 yılının Şubat, Mart, Ağustos aylarında da üç ayrı 'Demokrasi Reform Paketi' çerçevesinde bazı yasalarda yapılan değişikliklerin Dernekler ve Vakıflarla ilgili olarak değerlendirilmesi aşağıdaki gibidir;

ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ AÇISINDAN

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki 03.10.2001 tarihinde kabul edilen 4709 numaralı kanunun 12. maddesinde Anayasanın Dernek ve Vakıflarla ilgili 33. maddesi değişikliğe uğramıştır. Bu maddenin; "**Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Dernek kurabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir.**" şeklinde olan ilk cümlesi;

"**Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.**"

şeklinde değiştirilmiştir. Görüldüğü üzere bu değişiklikle dernek kurma bir hak olmaktan çıkarılmış, hürriyet olarak tanımlanmıştır. Ayrıca dernek kurabilmek için, yetkili mercie bilgi ve belgelerin verilmesinin yeterli olduğu kabulü de kaldırılmıştır. Bu yeterlilik yerine, Anayasanın, Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlanması başlıklı 13. maddesinde bu yeni yasa ile kaldırılan sınırlama sebeplerinden bir kısmını içeren, "Dernek kurma hürriyeti ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlak ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir." paragrafı eklenmiştir. Böylece, 13.maddedeki genel sınırlama sebeplerinin kaldırılması ile Anayasada gerçekleştirilen olumlu düzenleme, benzer sınırlamalar dernek ve vakıflarla ilgili maddeye eklenerek ortadan kaldırılmış oluyor. Sonuç olarak 33. maddenin eski halininin daha demokratik olduğunu söyleyebiliriz.

II. UYUM YASALARI AÇISINDAN

II. Uyum Yasaları üst başlığı ile, 4748 sayılı ve 26.03.2002 tarihinde kabul edilen, Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 06.10.1983 tarih ve 2908 sayılı kanunla Dernekler Kanununun 4, 5, 6, 34, 38, 43. maddelerinde değişiklik yapılmış, 7, 11, 12. maddeleri de yürürlükten kaldırılmıştır. Değişiklikler ve iptaller şöyledir:

4. maddede yapılan değişiklikle; dernek kurma hakkını kullanamayacaklar arasında sayılan ve TCK'nın 536. ve 537. maddelerinde suç tanımı yapılan pankart asma suçu işleyenler ile 2820 sayılı siyasi partiler kanununun 101. maddesi d bendinde bir siyasi partiden kesin olarak çıkarılan veya fiilleriyle bir siyasi partinin kapatılmasına neden olan parti üyeleri dernek kurabilecekler.

"Kurulması Yasak Olan Dernekler" başlığı altındaki 5. maddenin 6. fıkrasında var olan "Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde, ırk, din, mezhep, kültür veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek veya Türk dilinden veya kültüründen ayrı dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak suretiyle azınlık yaratmak.." ifadesi "Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde, ırk, din, mezhep, kültür veya dil farklılığı veya bunlara dayanarak azınlık yaratmak.." şeklinde değiştirilmiştir. Böylece farklı kültürlerin varlığı kabul edilmiş ancak azınlık yaratma suçuna dayalı olarak yine de bu alanda dernek kurma hakkı kısıt altında olmaya devam etmiştir.

Bazı ad, işaret ve dilleri kullanma yasağı başlığı altındaki 6. maddede yapılan değişiklikle, kanunla yasaklanmış dilleri kullanma ile bu dillerde pankart, levha, plak, ses ve görüntü bandı, el ilanı yazılması yasağını getiren 3. ve 4. bentler yürürlükten kaldırılmıştır. Bu düzenleme ile Türkçe'den başka dillere yönelik yasak ile bu dillerin kullanımı yasağı kalkmış oluyor.

Uluslararası faaliyet yasağı başlığı altındaki 7. madde tümüyle yürürlükten kaldırılarak, uluslararası faaliyette bulunacak derneklerin kurulması, yurt dışında kurulmuş derneklere katılma, merkezleri yurt dışında bulunan derneklerin Türkiye'de şube açma yasağı kaldırılmış oluyor.

Türkiye'de kurulan derneklerin yurt dışındaki faaliyetleri başlığı altındaki 11.madde yürürlükten kaldırılarak derneklerin yurt dışı faaliyetlerini Bakanlar Kurulunun iznine bağlayan düzenlemeye son verilmiştir.

Yurt dışında kurulan derneklerin Türkiye'deki faaliyetleri başlığı altındaki 12. madde yürürlükten kaldırılarak, yurtdışında kurulan derneklerin Türkiye'deki faaliyetlerini Bakanlar Kurulu iznine bağlayan düzenlemeye son verilmiştir. Federasyon ve konfederasyon başlığının bulunduğu 4.

bölümde bulunan 34. maddede yapılan değişiklikle federasyon oluşturacak olan derneklerin kamu yararına çalışan statüsünde olma koşulu kaldırılmış, federasyon kurulması kolaylaştırılmıştır.

Öğrenci derneklerinin amaç ve faaliyetleri başlığı altındaki 38. maddede "öğrenci dernekleri amaçları dışında faaliyette bulunamazlar" ibaresi çıkarılmış ancak öğrenci derneklerinin faaliyet alanlarına getirilen kısıtlama aynen korunmuştur.

Yabancı dernek ve kuruluşlarla ilişki başlığı altında bulunan 43. maddede derneklerin, yabancı ülkelerdeki dernek ve kuruluşların üyelerini davet etmesi veya yurt dışına temsilci göndermesini İçişleri Bakanlığı iznine bağlama koşulu ortadan kaldırıldı. Dernek ve vakıfların dış ilişkilerini serbestleştiren bu düzenlemeye göre yurt dışına temsilci göndermek için valiliklere bilgi vermek yeterlidir.

III. UYUM YASASI AÇISINDAN

Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 4771 sayılı ve 08. 08. 2002 tarihli Kanunun 3. maddesi ile Dernekler Kanununun yürürlükten kaldırılan 11. ve 12. maddeleri yeniden düzenlenmiş, 15., 40., 45., 46.,62.,73., maddelerinde değişiklikler yapılmıştır.

Kanunun 3.maddesinin A bölümü, 2. uyum yasaları kapsamında yürürlükten kaldırılan, Türkiye'de kurulan derneklerin yurt dışındaki faaliyetlerini ve yabancı dernek ve kuruluşların Türkiye'deki faaliyetlerine son vermeyi Bakanlar Kurulu kararına bağlayan 11. maddeyi geri getirdi. 11. madde yeniden düzenlenerek, dernek ve vakıflara 'reform' sürecinde tanınan dış ilişki kurma hakkı ile yabancı derneklerin yurt içi faaliyetleri, Bakanlar Kurulu izni şartı tekrar kabul edilerek, yeniden siyasi otoritenin denetimi altına alındı.

Kanunun 3. maddesinin B bölümü, 2. uyum yasaları kapsamında yürürlükten kaldırılan, yurt dışında bulunan derneklerin Türkiye'de şube açmalarını Bakanlar Kurulu iznine bağlayan 12. maddeyi geri getirdi, getirilen serbesti geri alındı.

Kanunun 4.maddesinin A bölümünde, 05.06.1935 tarih ve 2762 sayılı Vakıflar Kanununun 1. maddesinin sonuna iki fıkraya eklenerek, cemaat vakıflarının Bakanlar Kurulunun izniyle taşınmaz mal edinebileceği ve bu malları üzerinde tasarrufta bulunabileceği, halen tasarrufları altında bulunan, bağışlanan veya vasiyet olunan taşınmaz malların da vakıf adına tescil edilebileceği kabul edilmiştir.

Kanunun 4. maddesinin B bölümünde, 08.06.1984 tarihli ve 227 sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararıya ek madde eklenerek; Bakanlar Kurulu kararıyla, Türkiye'de kurulan vakıfların yurt dışında kurulmuş vakıf ve kuruluşlara üye olabilecekleri, şube açabilecekleri benzer amaçlı kuruluşlarla işbirliği yapabilecekleri, yine Bakanlar Kurulunun kararıyla,

yabancı ülkelerde kurulmuş vakıfların Türkiye'de faaliyette bulunabilecekleri, şube açabilecekleri, kuruluş kurabilecekleri, kurulmuş üst kuruluşlara katılabilecekleri veya işbirliği yapabilecekleri düzenlenmiştir. Aynı bölümde bu vakıfların da Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre kurulan vakıflar hakkında uygulanan mevzuata tabi oldukları yazılmıştır.

f) Yargılamanın Yenilenmesi (HUMK ve CMUK)

HUMK ve CMUK'a eklenen hükümlerle, AIHM'nin kararlarından dolayı "yargılamanın yenilenmesi" imkanı getirildi. Bu düzenlemelere göre, yargılamanın yenilenmesi yoluna, "kesin olarak verilmiş veya kesinleşmiş olan bir kararın, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiği saptandığında, ihlâlin niteliği ve ağırlığı bakımından Sözleşmenin 41. maddesine göre hükmedilmiş olan tazminatla giderilemeyecek sonuçlar doğurduğu anlaşırsa" başvurulabilecektir. Biraz karmaşık bir usule bağlanmış ve geçmiş durumlara uygulanması yolu kapatılmış olsa da, bu imkanın tanınması, AIHS standartlarının iç hukuka aktarılması, dolayısıyla iç hukukun AIHS'yle uyumlu hale gelmesi yönünde atılmış önemli bir adımdır.

g) Farklı Dillerde Yayın ve Bu Dilleri Öğrenme

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun 4. maddesine yapılan ilaveyle, "anadilde yayın" olarak bilinen imkan hukuk sistemimize girmiş oldu. Bu düzenlemeye göre, "Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir". Kuşkusuz bu hakkın hukuk sistemine girmiş olması, kendiliğinden etkili bir kullanım imkanını da beraberinde getirmez. Çıkarılacak yönetmelik ve idarenin takınacağı tutum, bu konuda belirleyici olacaktır. Ancak Türkiye'nin son 20 yıllık tecrübesi de dikkate alındığında tek başına "yasal tanıma"nın da son derece önemli bir adım olduğu da yadsınamaz. Burada bir tabunun, doğrudan hukuk yoluyla kınılması söz konusudur ve bu kınılmanın, uygulamadan bağımsız olarak, "normalleşme"ye ciddi bir katkı sağlayacağı söylenebilir.

Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanununun 2. maddesine eklenen bir hükümlerle de, "anadilin öğrenilmesi" diyebileceğimiz hak tanınmış olmaktadır. Buna göre, "Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi için 8.6.1965 tarihli ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu hükümlerine tâbi olmak üzere özel kurslar açılabilir." Bu hüküm için de, yukarıda söylediklerimizi tekrar edebiliriz.

Sonuç olarak, bu düzenlemelerin, "kültürel haklar"la ilgili uluslararası standartlara vurulduğunda "cılız" sayılabilecek açılımlar getirmelerine rağmen, başlangıç adımı olarak küçümsenecek değerde olmadıkları söylenebilir.

EK - C

SUSURLUK DAVASI

Susurluk davasında hukuksal sürecin 2002 yılı başında sonuçlanması ve sanıkların cezaevine girmesinin gündeme gelmesiyle birlikte ilginç gelişmeler oldu. Yargıtay kararının açıklanmasından bir süre önce Star gazetesinde Korkut Eken'le yapılan "kahramanlık" konulu röportaj, yazı dizisi olarak yayınlandı. Ardından Mart ayında emekli generallerin "Korkut Eken'in emir komuta zinciri dışına çıkmadığı", "kahraman bir asker olduğu" yolundaki açıklamaları basına yansıdı. Bu arada diğer sanıklarla yapılan benzer röportajlar da gazetelerde yayınlandı, sanıklar televizyon programlarına konuk olarak katıldı.

Yargıtay 8. Ceza Dairesi, Susurluk davasında İstanbul DGM'nin kararını 15 Ocak günü onadı.¹ Yargıtay 8. Ceza Dairesi Başkanı Naci Ünver kararlar ilgili olarak yaptığı açıklamada şöyle dedi:

"Susurluk sanıkları İbrahim Şahin ve 13 arkadaşı hakkında mahkeme hükmü, mevcut kanıtların mahkumiyete yeterli olup olmadığı, suç niteliğinin belirlenmesinde isabet bulunup bulunmadığı, uygulanan yasa maddeleri ve saptanan cezaların olaylara uygun olup olmadığı yönünden gerekli inceleme yapılmış, sanıklar ve avukatlarının sözlü ve yazılı savunma ve itirazları değerlendirilmiş, sanıklara İstanbul 6 No'lu DGM'nin verdiği mahkumiyet hükmü usul ve yasaya uygun görülerek oybirliğiyle onanmıştır"

Dairenin gerekçeli kararında, "Çetenin Anayasa'yı ihlal ettiği" belirtilerek, sanıkların "terörle mücadele" adı altında "yasadışı egemen olduğu bir sistem" oluşturmaya çalıştıkları kaydedildi. "Yurtdışında uyuşturucudan mahkum olmuş ve yurtiçinde de katliam sanığı olarak aranan" Abdullah Çatlı, emniyet görevlisi Hüseyin Kocadağ ve Milletvekili Sedat Bucak'ın aynı arabada bulunmasının "olayın devlet için de kapsayacak şekilde çok yönlü araştırılmasını gerekli kıldığı" belirtilen gerekçe şöyle denildi:

"Emniyet teşkilatında görevli olan sanıklar, terörle mücadele adı altında yola çıkmışlardır. Ancak bir süre sonra yasaların kendilerine verdiği yetkileri tam bir sorumsuzluk içinde ve kendi çıkarlarını gözeterek, her türlü yasadışılığı meşru yöntem olarak benimsemişlerdir. Yanlarına kumarhane işleticisi, uyuşturucu kaçakçısı, katliam sanığı ve hükümlüsünü de alarak tam bir dayanışma ve işbirliği içinde hareket edip çeteleşme sürecine girmişlerdir. Sanıkların eylemleri suç tarihi itibarıyla TCY'nin 313. maddesindeki suç oluşturmuştur. Ancak bunun ötesinde, Anayasa'nın 6. maddesindeki 'hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasa'dan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz' hükmüne karşı bir örgütlenme ve yetki kullanımı yoluna gittikleri görülmüştür. Bu durumun hukuk devleti kuralları içinde savunulur yeri yoktur. Terörle mücadele adı altında da olsa, hukuk dışı örgütlenme ile devletin meşru güçleri gibi güç kullanılarak, yürürlükteki yasalar yerine, kendi güç ve kuralları ile sözde yasalar oluşturmak, devleti hukuk devleti olmaktan çıkaracaktır. Sanıklar eylemleriyle, gücünün

sözünün geçtiği, nerede başlayıp nerede sona ereceği belli olmayan, her türlü yasadışı egemen olduğu bir sistem oluşturacaktır. Sanıkların eylemlerinin yurttaş-devlet ilişkisinde hukuk kuralları yerine, korku ve kaygının geçerli olacağı, bunun da bir anayasa ve yasa ihlalinin ötesinde tam bir hukuk ihlali niteliği taşıyacağı ve hukuk devletinin bütünüyle ortadan kalkması sonucu doğuracağı göz önüne alınmıştır."

Gerekçede, ceza alan sanıklar dışındaki kimi görevliler ile bunlara yardım edenlerin (dokunulmazlıkları nedeniyle yargılanamayan Mehmet Ağar, Sedat Bucak) yargı önüne çıkarılmaları görevinin "devletin yetkili organlarında" olduğu vurgulandı².

Kararın açıklanmasının ardından Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, İbrahim Şahin, Abdülgani Kızılkaya, Ayhan Çarkın, Sami Hoştan, Oğuz Yorulmaz, Haluk Kırıcı ve Ercan Ersoy'un kararın düzeltmesi istemini reddetti. Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin haklarındaki hapis cezası kararını onadığı diğer 7 sanık ise karar düzeltme isteminde bulunmadı. Ret kararında, sanık avukatlarının karar düzeltme başvurularındaki gerekçelerin temyiz başvurularında da yer aldığı belirtildi.

Temyiz başvurusundaki istemlerin Yargıtay 8. Ceza Dairesi tarafından ayrıntılı olarak değerlendirildiği ifade edilen kararda, "Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın 322. maddesinde sayılan hususların bulunmadığı" gerekçesiyle karar düzeltme isteminin reddedildiği bildirildi. Karar düzeltme isteminin reddedilmesiyle bu 7 sanık açısından hukuki süreç tamamlanmış oldu.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Korkut Eken'in karar düzeltme istemini de Mart ayında reddetti. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Sabih Kanadoğlu, Eken'in mahkum olduğu "silahlı çete kurmak ve yönetmek" eylemiyle, "bölücü terörle milletçe yapılan mücadelede verdiği hizmetin ve gösterdiği başarının ayrı ve bağlantısız" olduğunu bildirdi. Bu kararlar, Korkut Eken için olağan hukuki süreç tamamlandı.

¹ 8. Daire daha önce Susurluk davasında İstanbul DGM'nin kararını bozmuştu. Yargıtay Ceza Genel Kurulu ise Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın itirazı üzerine dairenin bozma kararını kaldırmıştı.

² DSP Bursa Milletvekili Ali Arabacı ve İstanbul Milletvekili İsmail Aydın, Mart ayında TBMM Başkanlığı'na başvurarak Elazığ bağımsız Milletvekili Mehmet Ağar ve DYP Urfa Milletvekili Sedat Edip Bucak'ın dokunulmazlıklarının kaldırılmasına ilişkin dosyaların öncelikle görüşülmesini istediler. Milletvekilleri başvurularında, Susurluk davası ile ilgili mahkumiyet kararının kesinleştiğini anımsatarak "Üçgenin siyasi kanadında yer alan Ağar ve Bucak ise yasama dokunulmazlıkları nedeniyle yargılanamamışlardır" görüşünü dile getirdiler. Milletvekilleri, Danışma Kurulu'nun toplantıya çağrılarak Ağar ve Bucak'ın dosyalarının öncelikle görüşülmesini sağlanmasını istediler. TBMM Başkanvekili Ali İliksoy imzasıyla Arabacı'ya gönderilen yazıda bu istem reddedildi. Yanıtta, "Danışma Kurulu'na ilgili yazınızla ilgili konu hakkında bir teklifte bulunmanız mümkün görülmediğinden herhangi bir işlem yapılamamıştır" denildi.

Hukuksal sürecin tamamlanmasının ardından Susurluk davasında hapis cezasına mahkum edilen polislerin memuriyeti de sona erdi. İçişleri Bakanlığı, eski Özel Harekat Daire Başkanvekili İbrahim Şahin, polis memurları Ayhan Akça, Ziya Bandırmalioğlu, Ayhan Çarkın, Ercan Ersoy, Enver Ulu, Mustafa Altunok ve Oğuz Yorulmaz hakkındaki kararı 657 sayılı Devlet Memurları Yasası'nın 48 ve 98. maddeleri uyarınca aldı. Ancak İbrahim Şahin'in mahkum olmadan önce emekliye ayrıldığı, bu nedenle de emekli maaşı alabileceği bildirildi. İbrahim Şahin, 21 Şubat günü cezaevine girdi.

Korkut Eken ve 4 yıl hapis cezasına mahkum edilen Ayhan Çarkın da, 1 Mart günü cezaevine girdi. Korkut Eken için evinin önünde toplanan yaklaşık 500 kişi gösteri düzenledi. Daha sonra kalabalık bir grup eşliğinde Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne giden Korkut Eken'i, burada da dokunulmazlığı nedeniyle Susurluk davasında yargılanmayan eski Adalet ve İçişleri Bakanı Mehmet Ağar ziyaret etti. Ayhan Çarkın'ın Kırklareli'nin Lüleburgaz ilçesinde savcılığa teslim olduğu bildirildi. 1996 yılı Temmuz ayında öldürülen "kumarhaneler kralı" Ömer Lütfü Topal'ın iş ortağı Sami Hoştan ise İstanbul Beykoz'daki evinde gözaltına alındı. Ancak Hoştan sağlığı bozuk olduğu gerekçesiyle 4 gün süreyle serbest bırakıldı.

4 yıl hapis cezasına mahkum edilen Sami Hoştan, 26 Nisan günü Kırklareli'nin Lüleburgaz ilçesinde cezaevine girdi. Hoştan, İnfaz Yasası uyarınca 555 gün cezaevinde kalacak.

Ayhan Akça ve Ziya Bandırmalioğlu ise 4 Mart günü Tokat'ın Artova ilçesinde Cumhuriyet Savcılığı'na teslim oldu. Ercan Ersoy, Oğuz Yorulmaz ve Şanlıurfa Milletvekili Sedat Edip Bucak'ın şoförü Abdülğani Kızılkaya da aynı gün İzmir'in Selçuk ilçesinde savcılığa teslim oldu.

Davada 6 yıl hapis cezasına mahkum olan İbrahim Şahin, daha önce 185 gün cezaevinde kaldığı için İnfaz Yasası hükümleri uyarınca 694 gün hapis yatacak. 6 yıl ceza alan ancak hiç tutuklanmayan MİT eski görevlisi Korkut Eken ise 879 günün tamamını cezaevinde geçirecek. Aynı davada 4'er yıl hapis cezası verilen sanıklardan daha önce cezaevinde yatan Sami Hoştan 555, Ali Fevzi Bir 467, Enver Ulu 445, Ayhan Akça ve Ziya Bandırmalioğlu 402'şer, Abdülğani Kızılkaya 393, Mustafa Altunok³ 382, Ayhan Çarkın, Ercan Ersoy ve Oğuz Yorulmaz da 296'şar gün için yeniden cezaevine girecek. Halen başka suçlardan tutuklu ve hükümlü bulunan Yaşar Öz 481, Haluk Kırıcı ise 431 gün cezaevinde kalacak.

İbrahim Şahin, "tansiyon, duyma sorunu ve beyindeki şikayetleri" gibi rahatsızlıkları nedeniyle 7 Ağustos günü tahliye edildi. Şahin, tedavisi tamamlandıktan sonra yeniden cezaevine girecek.

Tutuklu bulunduğu Kartal Özel Tip Kapalı Cezaevi'nden "tansiyon, duyma sorunu ve beyindeki şikayetleri" nedeniyle hastaneye kaldırılan ve tutuklu koğuşuna alınan Şahin, tedavisinin sürdüğü acil servisin üst katında bulunan özel odadan çıkarılarak cezaevine götürüldü. Cezasının infazının ertelenmesi kararı verilen Şahin, buradaki işlemlerinin ardından serbest kaldı.

Avukat Ömer Yeşilyurt, Şahin'in CMUK'un, "hürriyeti bağlayıcı bir cezanın infazının mahkûmun hayatı için tehlike oluşturması halinde infazın iyileştikten sonraya bırakılmasını" öngören hükmü uyarınca serbest bırakıldığını anlattı.

Şubat ayında ortaya çıkarılan "futbolda şike çetesi"ne⁴ adı karışan Ali Fevzi Bir, Şubat ayında yurtdışına kaçtı. Hakemlere rüşvet vererek futbol karşılaşmalarında müşterek bahisten para kazanan çetenin içinde yer aldığı ileri sürülen Ali Fevzi

Bir 6 Mart günü Almanya'da yakalandı. Ali Fevzi Bir, 24 Mayıs günü Almanya'dan Türkiye'ye iade edildi. 25 Mayıs günü İstanbul Kartal Cezaevi'ne konulan Ali Fevzi Bir, İnfaz Yasası uyarınca 467 gün cezaevinde kalacak. Ali Fevzi Bir, futbol karşılaşmalarında şike yapan bir çetenin üyesi olduğu iddiasıyla da ağır ceza mahkemesinde yargılanıyor.

Avukatlarının "başka davalar nedeniyle cezaevinde kaldığı sürenin son aldığı cezadan düşürülmesi istemiyle" yaptığı başvuruyu değerlendiren İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararı üzerine Çarkın, Lüleburgaz (Kırklareli) Kapalı Cezaevi'nden 1 Kasım günü bırakıldı. 4 yıl hapis cezasına mahkum edilen eski özel tim görevlileri Oğuz Yorulmaz ve Ercan Ersoy da, 19 Kasım günü Dalaman Cezaevi'nden tahliye edildiler. Yorulmaz ve Ersoy'un "Ömer Lütfü Topal'ın öldürülmesi davasından beraat etmeleri nedeniyle cezaevinde kaldıkları sürenin Susurluk davasından verilen cezadan düşülmesi" talebinin İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kabul edildiği bildirildi.

Korkut Eken Tartışmaları

Susurluk kazasının meydana geldiği 1996 yılından itibaren "çete" konusunda (Mehmet Ağar'ın "bin operasyon yaptık" açıklaması ve dönemin Başbakanı Tansu Çiller'in "devlet için kurşun atan da yiye de kahramandır" sözleri dışında) susan "derin devlet" Yargıtay kararının beklendiği günlerde "konuşmaya" başladı. Özellikle Korkut Eken adı üzerinden yürütülen tartışmada, "Susurluk sanıklarının kahramanlıkları", "devlet için yaptıkları" anlatıldı.

Korkut Eken'e sahip çıkan ve "emirleri uyguladı" diyen generallerin görev yaptığı dönemde (1992-1996) Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde faili meçhul cinayetlerin doruğa çıkmış olması ise fazla tartışılmadı.

Başbakanlık Teftiş Kurulu tarafından Susurluk kazasının ardından 1997 yılında hazırlanan Susurluk Raporu'nda bu dönemdeki siyasi cinayetler ağırlıklı bölümü oluşturmuş ve raporda şu değerlendirmelere yer verilmişti:

"Susurluk olayı bir bütündür ve olaylar zincirinden ibarettir. İstanbul'da Özgür Gündem gazetesinin bombalanması, Behçet Cantürk'ün, yazar Musa Anter'in öldürülmesi, İstanbul'da Tanık Ümit olayıyla Azerbaycan'da ihtilal denemesi, Bodrum'da Hikmet Babataş cinayeti, Gaziantep'te Mehmet Ali Yaprak'ın kaçırılması gerçekte Ankara'da cereyan eden olayın muhtelif vecheleridir.

Susurluk olayı nedir; Kasım 1996'dan itibaren faili meçhul olaylar adeta bıçak gibi kesilir gibi durmuştur. Susurluk işte budur. Susurluk olayının başlangıcı belki de zamanın Başbakanı Çiller'in bir cümlesinde gizlidir: 'PKK'ya yardım eden işadamlarının listesi elimizde' diyordu. Sonra da infazlar başladı. Bozulmanın başlaması ve vatan-millet hesaplarının

³ Susurluk davasında 4 yıl hapis cezasına mahkum edilen eski özel tim görevlisi ve eski DYP milletvekili Sedat Bucak'ın koruması Mustafa Altunok'un yurtdışına kaçtığı bildirildi. 14 Ocak 1997 tarihinde tutuklanan Altunok, 3 Haziran 1997 tarihinde yapılan ilk duruşmada tahliye edilmişti. İstanbul DGM'nin mahkumiyet kararının Yargıtay tarafından onanmasından sonra, Altunok'un infazına ilişkin belgelerin Küçükçekmece Cumhuriyet Savcılığı'na gönderildiği, savcılığın da Altunok hakkında "yakalama" emri çıkardığı öğrenildi. Ancak bu talimatın Küçükçekmece Emniyet Müdürlüğü tarafından yerine getirilmediği ve Altunok'un Aralık ayının son haftasında Almanya'ya gittiği saptandı. Altunok'un 382 gün daha cezaevinde yatması gerekiyordu.

⁴ Şike çetesi soruşturması çerçevesinde Abdullah Çatlı'nın şoförü Habip Aslantürk de sorguya alındı.

yerini kişisel hesapların alması kaçınılmazdı ve öyle oldu. Rapor Susurluk olayını böyle algılamaktadır. Mesela İzmit-Adapazarı-Bolu ekseninde meydana gelen cinayetlerin gerçekleşmesinde ortak nokta polis-jandarma-itirafçı mensuplarının faaliyetlerinin yörede yoğunlaşmış olmasıdır.

Söz konusu eylemlerde OHAL bölgesinde öldürülen Kürtçü şahıslar ile diğerlerinin farkının ekonomik bakımdan arz ettikleri finansman gücü olduğu ortaya çıkmaktadır.” Ertuğrul Özkök’ün Hürriyet gazetesinde 12 Şubat günü yayınlanan yazısından bir gün sonra emekli generallerin 13

Kahramanlık mukavelesinin birinci maddesi/Ertuğrul Özkök (Hürriyet-12.02.2002)

Susurluk Davası’nda yargılanıp hapis cezasına çarptırılan Ayhan Çarkın’ın şu cümlesinin üzerinde biraz durmalıyız.

“Devlet bizi dağdan indirmeyecekti.”

Bu ülkenin bir “milli siyaset belgesi” varsa, orada mutlaka “dağdan indirilecek” bu insanların ne yapacağına dair bir “programın” da bulunması gerekirdi.

Çünkü kendine “devlet” diyen, hele hele anayasasına “üniter devlet” yazan her devletin, dağa çıkardığı insanlara, hücre evlerinin üzerine gönderdiği insanlara uygulayacağı çok ciddi bir programı olmalıdır.

MİLLİ TAHLİL

O yüzden ben bugün, şimdiye kadar kimsenin cesaretle üzerine gidemediği bir “milli tahlili” yapmaya çalışacağım.

İtiraf ediyorum, biraz korkak bir yazı olacak. Çünkü bu ülkede uzunca bir süredir “kökten demokrat bir sözde aydın terörünün” estiğini hepimiz biliyoruz.

Bu yazdıklarımın, insanlara “demokrasi kamesi” verme hakkının sadece kendilerinde olduğunu sanan bazılarının hiç hoşuna gitmeyeceğini de biliyorum.

Ama Türkiye’de birilerinin bu tartışmayı başlatması gerekiyor. Şöyle biraz geriye dönelim. Bu ülkenin hayatındaki en büyük var olma savaşlarından birini verdiği günlerdeydi. Dağlarına neredeyse PKK bayrakları çekilmişti. İşte öyle günlerin birinde bu ülkenin Dokuzuncu Cumhurbaşkanı, devletin bayrağı için dağda savaşan insanlara şu güvenceyi vermişti:

“Korkmayın, ikinci bir Muğlalı olayı yaratmayız.”

Evet aynen böyle demişti ve doğru olanı yapmıştı.

Yugoslavya neredeyse beş parçaya bölünmüştü. Koskoca Rus imparatorluğu un ufak edilmişti. İşte böyle bir dünya konjonktüründe bir tek Türkiye, o uğursuz savaşı kazandı.

Şimdi soralım; neyle?

Ordusu, güvenlik kuvvetleri ve savaşan ordusuna, güvenlik kuvvetlerine sabırla, inançla destek veren halkıyla. Kelle koltukta dağlarda kalan insanlarıyla. Ve tabii onlara verilen o sözle.

DAĞDAN İNENLER

O insanlar dağlardaki görevlerini yaptılar. Hem de başarıyla yaptılar. Sonra oralardan indirildiler. Bir kısmı çaresiz kaldı. Köşesine çekildi. Bir kısmı ise başka işlere bulaştı. Hangi işlere dersiniz, iddialar çok ama öyle somut delil de pek yok. Şimdi bir bölümü hapse giriyor.

Adalet böyle dediğine göre, yapacak şey yok. Ne yazık ki dünyanın hiçbir yerinde böyle savaşlar, sadece düzenli ordularla kazanılamıyor. Her ülkenin böyle “meçhul” insanlara ihtiyacı oluyor.

29’UNCU İSYAN

Hem de kendine en demokrat diyen ülkelerde bile bu iş böyle oluyor. Yeni Zelanda’da “Greenpeace” gemisini batırıp, içinde bir kişinin ölümüne yol açan bombalama olayını hatırlayın. Onu yapan Fransız “özel adamları” bugün şerefli birer insan olarak geziyorlar.

Ben demiyorum ki, devlet uğruna savaştıktan sonra, mafyalaşmış, çeteleşmiş “eski kahramanlara” müsamaha gösterelim. Hayır, dediğim başka bir şey.

Uğursuz bir coğrafyada yaşayan bu ülke, ilerde yine böyle insanlara ihtiyaç duyabilir. Unutmayın. Bu ülke topraklarında bugün kadar 29 etnik isyan yaşandı. Yarın bir 30’uncusunun olmayacağını kimse garanti edemez.

Yine unutmayın. DHKP-C denilen teşkilatın dış merkezi, Avrupa Birliği’nin Brüksel’deki merkezine 500 metre ötede. Unutmayın ki, eli kanlı sol örgütler, katlettikleri insanları apartman diplerine gömen fanatik dinci örgütler hala ortada.

Onlarla savaşacak insanlara bugün de ihtiyaç var, yarın da olacaktır. Bu ülke, dağda çarpışan insanlarına “İkinci bir Muğlalı olayı yaratmayız” sözü vermişti. Genelkurmay’ın bahçesindeki “kahraman komutanlar” galerisindeki heykellerden biri Muğlalı’ninkidir.

O yüzden bu sözler üzerinde ciddi bir biçimde durmalıyız.

Her kahraman için bir dağdan iniş vardır. Önemli olan bu kahramanların tarihi bir özveride bulunmasıdır. Yani dağda meçhul kalmak, indikten sonra da... Devletin milli siyaset belgesindeki en gizli maddenin bu olması gerekirdi.

MADDE BİR

Dağdaki meçhul kahraman, indiğinde de yaptığı görevin şanına uygun davranacak. Kirli işlere bulaşmayacak. Ama bu devlet de onlara dağda verdiği söze sonuna kadar sadık kalacak.

Evet “kahramanlık mukavelesinin” birinci maddesi bu olmalıydı.

Şubat günü Hürriyet ve Sabah gazetelerinde açıklamaları yayınlandı. İmzasız haberlerde emekli generaller Korkut Eken'in "kahraman olduğunu" anlattılar.

Ancak bu açıklamaların Korkut Eken'in Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na "karar düzeltme" başvurusu yapmasından bir

gün sonra yayınlanması dikkat çekti. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın Eken'in başvurusunu değerlendirdiği sırada yapılan bu açıklamalar "yargıya baskı" olarak nitelendirildi.

Generallerin açıklamalarına karşın Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Korkut Eken'in "karar düzeltme" istemini 15 Mart

Hürriyet-13 Mart 2002

Doğan Güreş (4 Aralık 1990-30 Mart 1994 arasında Genelkurmay Başkanı): Korkut Eken, terörle mücadelede disiplini, bilgisi ve kahramanlığı ile öne çıkmış bir subaydır. Özellikle onun etkin bir şekilde görev aldığı 1993-1996 döneminde terörle mücadelede büyük başarı kazanılmış, PKK'ya büyük darbe vurulmuştur. Bu dönemde tüm çalışmaları ve faaliyetleri yakın takibimiz altında geçmiştir. Bu haliyle Korkut Eken her türlü övgüyü hak etmiş lider bir askerdir. Komutanı olarak yüksek görev anlayışını, fedakarlığını, ülkesine hizmet aşkını biliyorum. Hiçbir zaman kontrolden çıkmamış ve yüksek disiplin anlayışıyla aldığı emirleri eksiksiz yerine getirmiştir.

Necati Özgen (eski Jandarma Bölge Asayiş Kolordu Komutanı): Korkut Eken için söyleyecek söz bulamıyorum. Yargının kararını tartışmak istemiyorum ancak mahkumiyetinin bilgi eksikliğinden ya da Korkut Eken'in üstün yurt sevgisi nedeniyle mahkemede konuşmadığını ve kendini yeterince savunmadığını düşünüyorum. Bu durum da Korkut Eken'in kendinden ne kadar emin olduğunu göstermektedir. Korkut Eken, TSK'nın terörle mücadelesinde bir simge oluşturmuştur. Onun fedakarca sürdürdüğü ve üstün gayreti diğer silah arkadaşlarına da örnek olup, onları da aynı şekilde hizmete yönlendirmiştir. Kendisini teğmenliğinden beri tanırım. Korkut Eken görevinde şahin, özel yaşamında ise farkedilmeyecek kadar mütevazı bir subaydır. Hiçbir şekilde görevini kötüye kullanmış olacağını sanmıyorum. Esasen onda gördüğüm ve yakinen tanık olduğum üstün disiplin anlayışı ve yurt sevgisi böyle bir kanaatle bağdaşmaz.

Hasan Kundakçı (eski Jandarma Bölge Asayiş Kolordu Komutanı): Korkut Eken TSK'nın yetiştirdiği değerli subaylardan biridir. Gerçek bir kahramandır. TSK'nın en yüksek onur ödülü olan üstün cesaret ve feragat madalyasını tam anlamıyla hak etmiş bir subaydır. Yaptığı hizmetler nedeniyle mahkumiyetini büyük teessürle karşılıyorum. Ancak tüm mütevazı kişiliğine rağmen Türk halkının şahsına gösterdiği teveccühü büyük bir memnuniyetle izliyorum, bu milletimizin kadirşinaslığının bir göstergesi. Korkut Eken, verilen emirlerin dışına çıkmayacak kadar disiplinli, vatanını canından aziz bilecek kadar fedakar ve gözünü budaktan esirgemeyecek kadar kahraman bir subaydır. Sessiz sedasız cezaevine girmesi ve cezaevine girerken dahi, devletine küskün olmadığını söylemesi tam kendisinden beklediğim bir davranış olmuştur.

Cumhur Evcil (1984-1986 Özel Harp Dairesi Başkanı): Büyük bir başarı ile sonuçlanan, Kıbrıs Barış Harekati ve terörle mücadelede görev alan Korkut Eken'e pek çok ödül ve takdirname yanında, Kıbrıs Başarı Madalyası ve ayrıca Üstün Cesaret ve Feragat Madalyası tevcih edilmiştir.

Eken'in ülkesine yaptığı unutulmaz hizmetlerin tanığı oldum. Daima kanunlara nizamla saygılı ve yürekten bağlı olarak tanıdığım ve takdir ettiğim Korkut Eken'in merak etmeme rağmen suçunu anlamış da değilim. Hakkında yapılan yayınlar ve verilen halk desteği bu kanaatimin ne kadar yaygın olduğunu göstermektedir. Bu sessiz utangaç ve vakur kahraman silah arkadaşım, bu ciddi ve samimi halk desteğinin devam etmesi bizleri hiç değilse teselli edecektir.

Hürriyet-14.03.2002

Teoman Koman (MIT eski Müsteşarı ve eski Jandarma Genel Komutanı): Ben Korkut Eken'le birlikte çalışmadım. MIT Müsteşarlığı'na atandığımda Korkut Eken MIT'ten ayrılmıştı. Ancak bu subayın kahramanlığı, disiplini, liderliği konusunda komutan arkadaşlarımdan çok övgü dolu sözler duydum. Kendisi hakkında kanaatim fevkalade müspettir. Hatta bu nedenle kendisini tekrar Milli İstihbarat Teşkilatımıza almayı düşündüm ve planladım. Ancak gerçekleştirmek kısmet olmadı. Bütün komutanlarının takdirine mazhar olmuş bu subayın kötü bir işe karışmış olabileceğine katiyen ihtimal vermiyorum. Bu düşüncelerimi ifade ederken, bunun yargıya bir müdahale veya yargı kararının tartışılması şeklinde anlaşılması gerektiğini özellikle ifade etmek istiyorum. Yargı varsa hukuki hataları kendi bağımsız sistemi içerisinde zaten düzelterek.

Atilla Kurtaran (emekli Korgeneral): Öncelikle Korkut Eken'in silah arkadaşısıyım. Özel Harp Daire Başkanlığı'nda uzun yıllar birlikte çalıştık. Korkut Eken, 1984 Eruh ve Şemdinli olayları ile su yüzüne çıkan bölücü PKK terörüne karşı ilk görevlendirilen özel hareket subaydır. Uzunca bir süre Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da adım adım, karakol karakol gezerek terörle mücadeleyi disiplin altına almış ve birliklerin derlenip, toparlanmasında ve eğitiminde gece gündüz demeden çalışmıştır. Bu çalışmalarında hiçbir zaman emirlerin dışına çıkmamış ancak aldığı emirleri tam olarak yerine getirmiştir. Korkut Eken gibi bir kahraman, fedakar ve cesur subayı tanıdığım için bahtiyarım. Korkut Eken'e halkımızın gösterdiği ilgi aynı zamanda TSK'lerinin terörle mücadelesindeki başarısının, Türk milletince de takdir edildiğinin göstergesidir.

Adnan Doğu (eski Jandarma Genel Komutanı): Korkut Eken, 1974 yılında gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekati'nin kahramanlarından biridir. Hv. İndirme Tugay Komutanı olarak katıldığım Barış Harekati'nde Korkut'un kahramanlık, liderlik ve üstün cesaret özelliklerine yakinen tanık oldum. En iyi subaylarımdan biriydi. Görevinde fedakar, cesur ve lider bir subay olan Korkut, özel hayatında çok sade ve mazbut bir aile reisidir. Bu subay Türkiye'nin terörle mücadelesinde fedakarlığı, kahramanlığı ve bitmez tükenmez azmiyle bir simgedir.

Korkut'un hiçbir şekilde verilen emirler dışına çıkmadığına tanık olan bir komutanı ve dünya malında gözü olmadığına tanık bir komşusu olarak, hiçbir şekilde bir suistimale karıştığına inanmıyorum. Korkut yaptığı hizmetleri anlatmayacak kadar mert bir subaydır. Böyle bir mahkumiyeti hiçbir zaman düşünmediği için kendisini yeterince savunmamış olabilir diye düşünüyorum.

günü reddetti. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Sabih Kanadoğlu imzasıyla İstanbul DGM'ye gönderilen red yazısında, "Eken'in çete kurmaktan mahkum edildiği kararda 'yeterli, doyurucu ve ikna edici' gerekçeler bulunduğu" dikkat çekilerek, "Sanığın yargılanıp cezalandırıldığı eylemle, bölücü terörle milletçe yapılan mücadelede verdiği hizmet ve gösterdiği başarı ayrı ve bağlantısızdır" denildi. Ret kararı şöyle:

"Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından dosya daireye gönderildiğinde yeniden buna karşı diyeceklerinin sorulmasının ve savunmalarının alınmasının gerekmediği, ilamda yeterli doyurucu ve ikna edici gerekçe bulunduğu, Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nde temyiz incelemesi duruşmalı yapılmış ve sanıklar ile vekillerine usul ve esas üzerine savunmalarını yapma imkanı tanınmış olmasına göre, sanığın

yargılandığı ve hükümlendirildiği eylemle bölücü terörle milletçe yapılan mücadelede verdiği hizmetin ve gösterdiği başarının ayrı ve bağlantısız olduğu, hükümlü vekili tarafından ileri sürülen diğer düzeltme sebeplerinin ise daha önceki temyiz layihasında ve duruşmalı incelemede ayrıntılarıyla dermeyeran edildiği yüksek dairece yapılan incelemede bu hususlar göz önüne alınarak gerekçesi gösterilmek suretiyle reddedilip cevaplandırıldığı, hükmün esasına etkili bir hususun inceleme dışı bırakılmadığı ve Ceza Yargılama Yasası'nın 322. maddesindeki koşulların oluşmadığı anlaşıldığından tashihi karar isteği reddedilerek dosya İstanbul DGM'ye iade olunmuştur."

İstanbul Bağcılar Cumhuriyet Savcılığı da, "destek"

Korkut Eken'i Nasıl Bilirdiniz?/ Tuncay Özkan (Milliyet-14.03.2002)

(...)

Hukuka karşı açtıkları mücadelede paşalara soruyorum buradan:

"Korkut Eken, Kıbrıs'taki kara para aklama amacıyla kurulan ve ortakları arasında Rus mafyası ve Merkez Bankası'nı dolandırmaktan hükümlü Hakkı Yaman Namı da olan, First Merchant Bank'ta ortak. Bu ortaklık sizin onayınızla mı oldu? Uyuşturucu kaçakçısı ve MIT muhbiri Tarık Ümit ile ortaklığı da sizin bilginiz dahilinde midir? Araç alışverişi bu nedenle mi gerçekleşmiştir? Böyle bir ortaklığa neden gerek duydunuz?"

Tarık Ümit, uyuşturucu kaçırırdı. Eşi Alman uyrukluymuştu. Alman gizli servisine de bilgi verirdi. Susurluk raporları bu bilgilerle dolu. Sonra birden ortadan yok oldu. En son Susurluk çete sanıklarıyla görüldü. Onunla ilişki kurmasını, dostluk geliştirmesini siz mi emrettiniz?"

Uyuşturucu kaçakçıları, kumarhane baronları ile onların korumaları ve kara para aklayıcıları ile birlikte olmasını da siz mi söylediniz Korkut Eken'e?"

Neden bunu istediniz?"

Ellerine teslim edilen silahlar kaçta alınmış? Kaç kişi komisyon almış? Sonra ne kavgalar çıkmış? Paralar nasıl paylaşılammış? Bunları da biliyor musunuz?"

O silahlar şimdi nerede? Devlete söylemeyecek silah olur mu? Kimin elinde Korkut Eken'e teslim edilen silahlar? Devlet alamıyor, siz alabilir misiniz? O silahları da sizin bilginiz dahilinde mi dağıttılar?"

Yedi gencin öldürülmesi olayının faili Haluk Kırcı'nın polis elinden kaçırılmasında ne gibi bir kahramanlık görüyorsunuz? Kırcı'nın ifadesini okudunuz mu? Bu da sizin bilginizle mi gerçekleşti?"

Korkut Eken, Abdullah Çatlı ve çetesiyle sizin bilginiz dahilinde mi buluştu, görüştü?"

Katliam sanıkları ile birlikte olmaları emrini de siz mi verdiniz?"

Korkut Eken terörle mücadelede bir simge de, eli, ayağı, gözü olmayan binlerce gazi değil mi?"

Yargılama süresince neredeydiniz? Yargıtay Ceza Genel Kurulu hatalı mı sizce? Hukuktan başka bir merci biliyor musunuz ki, o zaman değil de şimdi açıklama yapıyorsunuz?"

Hiç Susurluk kararını okudunuz mu? Ben yargının kararını okuduğunuzu sanmıyorum. Oradaki suçlamaları bilmiyor, sadece "kahramanı karalyorsunuz" mantığıyla demagoji yapıyorsunuz. Bilmediğiniz bir kararı nasıl oluyor da değerlendiriyorsunuz?"

Yargı neyi sormadı?"

Daha onlarca soru yöneltebilirim bu üç paşaya. Paşalar ödevini iyi çalışmamış bence. Hiç kimse Korkut Eken'in askerliği sırasında yaptıklarını yargılamadı. Hiç kimse onlara faili meçhul cinayetleri, terör eylemleri sırasında gerçekleştirilenleri sormadı. Yargı bunların hiçbirini gündeme getirmedi. Onlara sadece yasadışı eylemler ve şahıslarla birliklilikleri soruldu.

İstanbul DGM bu konuda o kadar titiz davrandı ki bugün kahraman geçinenler, "biz sizin sorduğunuz eylemleri bilmiyoruz ama isterseniz şunları şunları anlatalım" diye bağırırken, "siz size sorulanları anlatın" dediler. Kimseyi itirafçı yapmadılar. Yasadışıları cezalandırdılar.

Bu üç paşa Korkut Eken'in askeri kimliği ve kişiliği üzerine konuşsa, övse bir sorun yok. Eken 1989'da emekli olmuş. Sonrasında olanları, olanlardan da bazılarını tahlil etmeye çalışıyorlar. Bu üç paşa Eken'i övmekle kalmıyorlar, Susurluk çetesinin kesin hükümle karara bağlanmış suçlarını övüyorlar. Bence talihsiz bir açıklama. Bu açıklama nedeniyle yarın savcılıklar haklarında soruşturma açtığına, yukarıda saydığım ilişkilerin kaçını biliyorlarmış görülür. Sonra mızıkçılık yok ama.

açıklamaları nedeniyle generaller hakkında TCY'nin "kanunun suç saydığı bir fiili açıkça övme" suçuna ilişkin 312. maddesi uyarınca inceleme başlattı. İstanbul Bağcılar Cumhuriyet Başsavcısı Ercan Cengiz, söz konusu demeçlerde TCY'nin 312/1 maddesinde yazılı suç unsurlarının yer alıp almadığını değerlendireceğini söyledi. Açıklama yapan 6 emekli generalden Cumhur Evcil ve Atilla Kurtaran, 20 Haziran günü Bağcılar Cumhuriyet Başsavcılığı'na ifade verdi. Emekli generallerin ifadelerinde, "Amacımız suçu övmek değildi. Susurluk eylemlerinden haberimiz yok" dedikleri öğrenildi. Bağcılar Cumhuriyet Savcılığı tarafından yürütülen soruşturma da Eylül ayında "takipsizlik" kararıyla sonuçlandı.

SP Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Bekaroğlu 14 Mart günü, Korkut Eken'e destek açıklaması yapan emekli dört general hakkında suç duyurusunda bulunacaklarını bildirdi. Bekaroğlu, emekli generallerin açıklamaları için, "Ben bu sözlerini şöyle okuyorum. 'Biz hukuku ortadan kaldırdık. Terörle mücadele ya da başka şeyler adına biz ne Meclis tanırız ne de yasa' demek istiyorlar" dedi. Yasaların dışına çıktığı için mahkum edilen Eken'e verilen desteğin düşündürücü olduğunu vurgulayan Bekaroğlu, şunları söyledi:

"İlk kez emekli de olsalar devlet içinde yasadışı işler için emir verener çıkıp suçu açık açık sahipleniyorlar. Açıklamalar çok

vahim ama Türkiye'nin getirildiği tabloyu sergilemesi bakımından da faydalı oldu" diye konuştu. Bekaroğlu, açıklamanın ortaklaşa ve yazılı olarak yapılmasını da ilginç olduğunu söyleyerek şöyle devam etti: "İnsanın aklına acaba komutanlar, Korkut Eken'den bir tehdit mi aldılar? Bu açıklamayı Eken mi istedi sorusu geliyor."

İstanbul DGM'de Susurluk davasına karar aşamasına kadar bakan emekli yargıç Sedat Karagül de asker ve jandarmanın Meclis Susurluk Komisyonu'na ifade vermediğini hatırlatarak, şöyle konuştu:

"Zaten Susurluk kararlarında da eylemler açık değil. Sanıklar da biz verilen emri yerine getirdik diyordu. Peki neydi emir, belli değil. Askerlerin ne dediği de belli değil. Belki ilerde açıklarlar, belki de bu bir ihbardır. Savcının normalde bunların beyanlarını alması lazım, 'ne demek istiyorsunuz' diye sorması lazım. Gazetede açıklamada, 'Sanıklar dertlerini anlatamamış' deniyor. Herhalde dertlerini bunlar anlatacak. Yeni bir şeyler daha çıkacak, bence bunlar başlangıç. Vicdanları mı sızladı, ne oldu, bilmiyorum. 3 polis ve 2 kumbarbazla çete olmaz demiştim. Mehmet Ağar falan, bunlar hep ufak kalıyor. Çok büyük demiştim. Benim haklı olduğum çıkıyor. Bu çok geniş bir şey."

Susurluk'un kayıp halkası konuşuyor/Enis Berberoğlu (Radikal-18.03.2002)

(...)

Unutmayın ki, Susurluk kazası olduğunda Öcalan tutuklu değildi. Dağlarda kan akıyordu. O yüzden kimse TSK'nın üzerine gidip, 'Neler oluyor bize?' demedi. Komutanlar da ne hükümete bilgi, ne de Susurluk Meclis Komisyonu'na ifade vermeye tenezzül etmedi. Yargı sürecinde çetenin siyasi sorumluluğu eksik bırakıldı. Ayakçılar hapse düşerken ortakları Meclis'te kaldı.

Paşalar şimdi, yani yıllar sonra hiç yardım etmedikleri Susurluk sürecinde mahkûm olan eski silah arkadaşlarını kurtarmak amacıyla konuşmaya razı oldu. Ala, hem de pekala paşam konuşalım. Merakımız çok...

Mesela 4 Kasım 1993 günü, İstanbul'da Holiday Inn Oteli'nde konuşan dönemin Başbakanı Tansu Çiller, "Türkiye, milis hareketi niteliğine dönüşmüş ve yaygınlaşmış bir terör hareketiyle karşı karşıyadır. PKK'nın haraç aldığı işadamları ve sanatçıların isimlerini biliyoruz. Hesap soracağız" dedi.

Sonra neler oldu paşam, biliyorsanız lütfen anlatın.

Tek resmi Susurluk belgesi sayılan Başbakanlık Teftiş Kurulu raporunda: "(...) ancak Güneydoğu illerindeki sıradan kişilerle sadece Kürtçü olarak tanınan ve PKK'yla doğrudan ilişkisi olmayan şahıslara yapılanlar ise tüm çalışmalara zarar vermiştir." (Sayfa 105) ifadesine yer verildi.

PKK ile doğrudan ilişkisi olmayan şahıslara ne yapıldı da Güneydoğu'da terörle mücadeleye zarar verildi paşam, biliyorsanız lütfen anlatın.

Soru çok, yerimiz az paşam...

Azerbaycan darbesi konusunda ne biliyorsunuz?

Korkut Eken'in de adının karıştığı kayıp silahlar nereye gitti, kim kullandı paşam?

Biliyorsanız anlatın, vatanseverlik adına anlatın paşam. Anlatın ki kan davasıyla, ceset ticaretiyle siyaset dönemi kapansın bu ülkede. 30 bin cana mal olan kardeş kavgasının siyasi faturasını keselim, hapistekiler yalnız kalsın, sonra unutulmuş gitsin o dönemi...

Generallerin açıklamalarının ardından ortaya çıkan ilginç bir nokta da, "açıklamaların kime yapıldığı" oldu. Haberlerin Hürriyet ve Sabah gazetelerinde yayınlanmasından sonra gazetecilerin sorularını yanıtlayan generaller, "Korkut Eken'e destek açıklamalarını kime yaptıklarını hatırlamadıklarını" söylediler. Milliyet gazetesinde 15 Mart günü "Paşalarda geçici hafıza kaybı" başlığıyla yayınlanan habere göre, Necati Özgen "dört generalin açıklama için bir organizasyon yapmadıklarını" söyledi ve "Arayan gazeteci miydi?" sorusuna "Hatırlamıyorum. Biri aradı." yanıtı verdi. Teoman Koman ise "Yanıtınızın 3 gazetede birden aynen yer almasını nasıl karşılıyorsunuz?" sorusunu "Sadece birini gördüm, diğerlerini

görmedim. Belki bir ajans aramıştır beni. Kimin sorduğunu anlayamadım. Bizim askeri hatlarımız bazen duyma sıkıntısına neden olabiliyor." diye yanıtladı.

TBMM Susurluk Komisyonu'nun Başkanı AKP Milletvekili Mehmet Elkatmış da, askerlerin daha önce Komisyon'a bilgi vermediklerini kaydetti. Eken'i savunan isimlerden dönemin Jandarma Genel Komutanı Teoman Koman'ı iki kez Komisyon'a davet etmelerine karşın ret yanıtı aldıklarını anlatan Elkatmış, Koman'ın, "Yasalara göre ancak Cumhurbaşkanı, Başbakan ve MGK'ya bilgi verebileceğini" öne sürerek Meclis'ten bilgi sakladığını belirtti. Elkatmış, Koman'ın ikinci davet üzerine, "Bu iş bir güç gösterisine dönüşmüştür"

diyerek sert bir ret yanıtı gönderdiğini kaydederek, "Eken ile ilgili söyleyecekleri vardı da, neden o gün Komisyon'a gelip ifade vermedi. Orduya sorduk, 'ilgimiz yok' dediler, şimdi neden destekliyorlar. Biz o zaman Susurluk'un devletin içine uzandığını söylemiştik, bugünkü açıklamalar bunu kanıtıyor." dedi.

MGK'ya yaptıkları başvuruya da karşılık verilmediğini hatırlatan Elkatmış, dönemin Genelkurmay 2. Başkanı Orgeneral Çevik Bir'den, "TSK'nin bu tür faaliyetlerle ilgisi olmadığı" şeklinde yanıt geldiğini söyledi.

Başbakan Bülent Ecevit ise "Bu tartışmalara hükümet başkanı ve üyesi olarak karışmam. Bu bir yargı sorunudur. Yargı bakımından birtakım yeni girişimlerde bulunulacak mı, yeni adımlar atılacak mı, bunu bilemiyorum. Söyleyebileceğimiz başka şey yok." dedi.

Ankara Barosu Başkanı Sadık Erdoğan, İstanbul Barosu Başkanı Yücel Sayman ve İzmir Barosu Başkanı Noyan Özkan da 16 Mart günü düzenledikleri basın toplantısında, Doğan Güreş, Necati Özgen, Hasan Kundakçı ve Cumhuriyet Evcil'in Korkut Eken'le ilgili açıklamalarının "suç itirafı" olduğunu söylediler. Erdoğan tarafından okunan ortak açıklamada, Susurluk çetesinin parlamento içindeki ayağının soruşturulamadığı, milletvekilleri ve bakanların yargılanmadığı, emniyet güçleri içindeki uzantılarının soruşturulamadığı, ordu içindeki uzantılarının da bütünüyle ortaya çıkarılmadığı savunuldu. Açıklamada, şöyle denildi:

"Aralarında emekli generallerin de bulunduğu bazı kişiler, hapis cezasına çarptırılan bir sanığı, karar düzeltme isteminin görüşülmesi öncesinde kahraman ilan ederek, yargıyı etkilemeye çaba gösterdiler. Örgütü ortaya çıkarmanın yolu, diğer çete mensuplarının dokunulmazlıklarını kaldırarak, onları adalete teslim etmektir."

ÖDP Genel Başkanı Ufuk Uras da 17 Mart günü generaller hakkında "Cürüm işlemek için teşekkül oluşturmak", "Yasanın suç saydığı fiili övmek" suçlarını işledikleri gerekçesiyle suç duyurusunda bulundu.

İstanbul Cumhuriyet Savcılığı Nisan ayında, Korkut Eken'i öven emekli orgeneraller Doğan Güreş, Necati Özgen, Teoman Koman, Adnan Doğu, emekli Korgeneral Hasan Kundakçı ve emekli Tümgeneral Cumhuriyet Evcil hakkında avukatlar, ÖDP ve mağdur yakınları tarafından yapılan suç duyurusunda yetkisizlik kararı verdi. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, "yayın yoluyla suçu övme (TCY 312/1)" suçlaması nedeniyle dosyayı Bağcılar Cumhuriyet Savcılığı'na gönderdi. Savcılık, "Çete kurma-çeteye yardım (TCY 313-314)" suçlamasında ise "haklarında suç duyurusu yapılan emekli generaller ve diğer tüm yöneticilerin görev yerinin Ankara'da olması nedeniyle" dosyayı Ankara Cumhuriyet Savcılığı'na gönderdi.

31 Mart günü Erzurum'da Türkiye Barolar Birliği yönetimi ve 26 ilin baro başkanlarının toplantısından sonra yayınlanan bildiriye, "Susurluk çetesinin bugüne kadar ortaya çıkmamış ve yargılanmamış mensuplarının da yargı önüne çıkarılması ve olayın halen karanlıkta olan yönlerinin aydınlatılması" istendi.

Emekli generallerin destek açıklamalarının ardından başka bir destek girişimi de Korkut Eken'in bulunduğu Ayaş Belediyesi tarafından "Korkut Eken adına futbol turnuvası" düzenlenerek gündeme getirildi. İlçedeki jandarma ve polis yetkililerinin davete karşın turnuvaya takım vermediği öğrenildi.

Turnuva, 23 Nisan günü Elazığ Bağımsız Milletvekili Mehmet Ağar'ın vuruşuyla başladı. Ancak açılışa, devleti temsil eden hiçbir yerel yetkili katılmadı. Ağar burada yaptığı konuşmada, "değerli dostum" dediği Eken'i övdü.

Emekli generaller ve 'Susurluk Çetesi'/Prof. Dr. Zafer Üskül (BİA-18.03.2002)

(...)

Emekli generallerin açıklamalarının üç ayrı açıdan değerlendirilmesi gerekir.

138. maddeye aykırı mı?

Birincisi, emekli generallerin mahkum Korkut Eken'i savunan açıklamalarının yargı organını etkilemeye yönelik bir davranış olup olmadığıdır.

Anayasa'nın 138. maddesinin 2. fıkrası, "Hiçbir organ, makam, merci ve kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz" demektir.

Generallerin açıklamasının zamanlaması, açıklamaların "kararın düzeltilmesi istemi"nin Yargıtay'a ulaşmasının hemen ardından ve neredeyse örgütlü olduğu izlenimini yaratacak biçimde yapılması, açıklamaların Yargıtay'ın vereceği kararın etkilemeye yönelik olduğunu düşündürmektedir.

Generallerin açıklamalarının içeriği de aynı düşüncüyü pekiştirmektedir. Açıklamaların tümünde Korkut Eken övülmekte, mahkumiyet kararının kuşkuyla karşılandığı, Eken'in suçunun anlaşılması, üstün yurt sevgisiyle kendisini yeteri kadar savunmadığının sanıldığı belirtilmekte ve belki de bu nedenle mahkûm olduğu ima edilmeye çalışılmaktadır.

Emekli generallerin, Korkut Eken'le ilgili düşüncelerini açıklarken ne denli dikkatli ve tedbirli olurlarsa olsunlar, açıklamalarının hem zamanlaması hem içeriği bakımından Anayasa'nın 138. maddesine aykırı bir tutum içinde oldukları, soruşturulması gereken bir eylem olarak görünmektedir.

Yargıtay Başsavcısı, Korkut Eken'in kararın düzeltilmesi istemini reddetti. Yargıtay Başsavcılığı, emekli generallerin açıklamalarından etkilenmediğini gösterdi. Bu durum, açıklama yapan emekli generallerin yargı organını etkileme eylemlerini ve bu eylemlerin soruşturulması gerekliliğini elbette ortadan kaldırmaz.

Anayasa'nın 137. maddesinin ihlal edildiğinin itirafı mı?

İkinci olarak, Korkut Eken'in yalnızca emirleri yerine getirmiş olması, eylemlerini komutanlarının bilgisi içinde ve denetimi altında gerçekleştirmiş olması, suçu ortadan kaldırır mı?

Anayasa'nın 137. maddesi, "Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri,

yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emri yazı ile yenilirse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz. "Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

"Askeri hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır." demektir.

Bu maddeye göre, konusu suç oluşturan emir uygulanırsa, emri veren de uygulayan da sorumlu tutulacaktır.

Korkut Eken suç işlemiş ve mahkûm olmuştur. Karar kesinleşmiştir. Korkut Eken, emekli generallerin açıklamalarında belirtildiği gibi, komutanlarının verdiği emirleri yerine getirmekten başka bir eylemde bulunmadıysa, emir veren komutanların da sorumlu olduğu açıktır. Emekli generaller, bir tür "itiraf"ta bulunmuşlardır.

Korkut Eken'e ilişkin mahkûmiyet kararı, onun eylemlerinin Anayasa'nın 137. maddesinin son fıkrasında yer alan istisna içinde değerlendirilemeyeceğini göstermektedir. Askeri hizmetlerin görülmesine ilişkin kanunlar, "Devlet içinde çete oluşturmak, yetkilerini kişisel amaçları için ve her türlü yönetime başvurarak kullanmak" doğrultusunda verilecek emirleri Anayasa'nın öngördüğü istisnalar içinde değerlendirmemektedir. Bu tür emirler, emri vereni sorumluluktan kurtarmaz.

Korkut Eken'in, suç olduğu mahkeme kararıyla sabit olan eylemlerinin, verilen emir üzerine gerçekleştiğini söylemek, aynı suçta ortak olmak anlamına gelir. Çete üyelerine yardım ve yataklık etme eylemlerinin gerçekleşmiş olabileceğini akla getirir.

Bu durumda, "Korkut Eken'in verilen emirleri uyguladığını, komutanlarının bilgi ve denetimi içinde hareket ettiğini" açıklayan emekli generallerinin verdikleri emirlerin soruşturulması zorunluluğu doğmaktadır.

Cürmü alenen övme ya da iyi görüldüğünü söyleme suçu

Üçüncüsü, yapılan açıklamaların "bir cürmü övme ya da iyi görüldüğünü söyleme" suçunu oluşturup oluşturmadığıdır. Emekli generallerin açıklamalarında yer alan ifadeler, özenle seçilmiş sözcüklerle açıklanmış, açıklamaların Türk Ceza Kanunu'nun 312/1. maddesi kapsamında değerlendirilmesi sanki önlenmeye çalışılmıştır. TCK'nın 312. maddesinin 1. fıkrası, "bir cürmü alenen öven veya iyi görüldüğünü söyleyen veya halkı kanuna uymamaya tahrik eden kimseye altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir" demektir.

Emekli generallerin açıklamalarında Eken övülmekte, kahraman olduğu belirtilmekte, "Korkut Eken'in merak ettiğim halde suçunu anlamış değilim" denilmekte, "hiçbir şekilde görevini kötüye kullanmış olacağını sanmıyorum" ifadesi yer almakta, açıklamaların tümü dikkate alındığında, "Korkut Eken'in eylemleri mahkûm edilmesini değil yüceltilmesini gerektirir" anlamı kolaylıkla çıkarılabilir. Kamuoyunda açıklanan değerlendirmeler, yorumlar da bu yöndedir.

Bu durumda, emekli generallerin açıklamalarında "bir cürmün alenen övülmesi ya da iyi gösterilmesi" eyleminin gerçekleşip gerçekleşmediğinin soruşturulması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Milletvekili de olsalar elbette emekli generallerin de suç işleme ayrıcalığı bulunmamaktadır. Türkiye bir "hukuk devleti" ise, iddiaların soruşturulması, soruşturmanın yukarıda açıklanmaya çalışılan bütün yönlerden yapılması hukukun gereğidir ve açıklamaların sahiplerinin de yararınadır. Şaibe altında kalmaktansa aklanmayı istemek onların hakkıdır. Bütün bu gelişmeler, bir başka zorunluluğu, "Susurluk soruşturmasının" tamamlanması zorunluluğunu bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Nereye gidiyorsa, oraya kadar...

Emekli generaller hakkında Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından "suç işlemek amacıyla teşekkül oluşturmak" iddiasıyla açılan soruşturma Mayıs ayı ortalarında takipsizlik kararıyla sonuçlandı. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Bekir Selçuk tarafından verilen kararda "Şikayet edilen sanıklar, Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı'ndan sonra, dünyanın en büyük, Ortadoğu, Arap ve Avrupa destekli terörist örgütü olan PKK ile mücadelede görev almış üst düzey sivil ve asker kişilerdir. Açıklamaları, Korkut Eken'in asker olarak ve terörle mücadeledeki görevinde başarısı ve kişiliği ile ilgili sözlerdir. Bu sözlerle, İstanbul 6 no'lu DGM'ce suçu sabit görülüp cezalandırılan Korkut Eken'in suç teşkil eden fiilleri ile organik bağ kurmak, hukuken mümkün değildir. Bu haliyle, bu kişiler yönünden işlenmiş suç ve suçluluk durumu mevcut olmadığından takibata yer olmadığına karar verilmiştir." denildi.

Takipsizlik kararında, İstanbul DGM'de sonuçlanan Susurluk Davası'nın sanıklarının savunmalarında ve tanık anlatımlarında, 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, DYP Genel Başkanı Tansu Çiller, DTP Genel Başkanı İsmet Sezgin, eski Genelkurmay Başkanı, Kilis Milletvekili Doğan Güreş, emekli orgeneraller Necati Özgen, Teoman Koman, Hasan Kundakçı, Adnan Doğu, emekli Korgeneral Atilla Kurtaran, emekli Tümgeneral Cumhur Evcil, emekli Tuğgeneral Veli Küçük, milletvekilleri Kemal Çelik, Saffet Ankan Bedük, Hayri

Kozakçoğlu ve Ünal Erkan'ın adının geçmediği belirtildi:

Generallerin açıklamalarında "suçu övdükleri" gerekçesiyle İstanbul Bağcılar Cumhuriyet Savcılığı tarafından yürütülen soruşturmada ise hukukçuların hazırladığı bilirkişi raporu üzerine Doğan Güreş, Atilla Kurtaran, Teoman Koman, Hasan Kundakçı, Adnan Doğu ve Necati Özgen ifade vermeye çağrıldı. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyeleri Prof. Dr. Kayıhan İçel, Doç. Dr. Adem Sözüer ve Fatih Mahmutoğlu tarafından hazırlanan bilirkişi raporunda, "toplumun hukuka güveninin sağlanması için emekli generallerin, 'Her şeyi bilgimiz dahilinde yaptı' şeklindeki sözlerini açmaları, hangi eylemlerin emirlerini verdiklerini açıklamaları gerektiği" belirtildi.

Yarbay Korkut Eken, emekli generallerin açıklamalarına dayanarak Haziran ayı başında iade-i muhakeme istemiyle İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'ne başvurdu. Eken'in avukatı Armağan Güner tarafından yapılan başvuruda, Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın 327. maddesinin 2. fıkrası ile 5. fıkrasında belirtilen şartların Eken açısından olduğu öne sürüldü. Eken'in avukatı Güner, şu iddialarda bulundu:

"Basına açıklama yapan komutanlar, OHAL bölge valileri ve emniyet genel müdürlerinin mahkemede tanık sıfatıyla dinlenmesi sonucunda bazı hususların açıklığa kavuşacağına inanıyoruz. Özellikle Genelkurmay eski Başkanı emekli

Orgeneral Doğan Güreş'in, müvekkil hakkında, '1993-1996 döneminde terörle mücadelede büyük başarı kazanılmış, PKK'ya büyük darbe vurulmuştur. Korkut Eken, hiçbir zaman kontrolden çıkmamış, mücadelede başarılı olmuştur. Aldığı emirleri eksiksiz yerine getirmiştir.' şeklindeki beyanları, CMUK 327/5 gereğince yeni delil niteliğindedir. Çünkü müvekkilin yetkili mercilerden aldığı emirleri yerine getirdiği açıkça belirtilmektedir. Yargılama aşamasında sayın komutanlarımızın ifadelerine başvurulmamıştır."

İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi 11 Haziran günü, "Eken hakkındaki kararın İstanbul DGM tarafından verilmesine rağmen, CMUK'un 335. maddesine aykırı olarak başvurunun kendilerine yapıldığı" gerekçesiyle dosyayı İstanbul DGM'ye gönderdi. İstanbul DGM ise "yasa değişikliği nedeniyle konunun ağır ceza mahkemelerinin görev alanına girdiği" görüşüyle dosyayı iade etti. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'nın itirazı üzerine durumu değerlendiren İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesi, 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nin yetkisizlik kararını kaldırdı. Korkut Eken'in yargılamanın yenilenmesi talebi 2 Eylül günü kabul edildi.

Kararın ardından İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nin "naip (araştırma ve soruşturmayı yürütmekle görevlendirilen) hakim" olarak görevlendirdiği Nilgün Uçar, emekli Korgeneral Atilla Kurtaran, emekli Tümgeneral Cumhuriyet Evcil, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şube eski Müdürü Sedat Demir, Avukat Fatih Volkan ve Susurluk davası tanıklarından Hakkı Yaman Namlı'nın da aralarında bulunduğu bazı tanıkların dinlenmesine karar verdi. Uçar, 6 Eylül günü Sedat Demir ve Fatih Volkan'ın ifadesini aldı.

Susurluk davasının gerekçeli kararında Eken'in, Haluk Kırıcı'nın İstanbul Asayiş Şube Müdürlüğü'nden kaçmasına zemin hazırladığı belirtilmişti. Bu nedenle "Kırıcı'nın firarına yardımcı" olduğu gerekçesiyle yargılanıp beraat eden Demir'in ifadesine başvurulduğu bildirildi.

Nilgün Uçar, 27 Eylül günü emekli generaller Cumhuriyet Evcil ve Atilla Kurtaran'ın ifadesini aldı. İçişleri eski Bakanı Mehmet Ağar ve Olağanüstü Hal Bölge eski Valisi, eski Milletvekili Ünal Erkan da 4 Ekim günü ifade verdiler. Uçar, 1 Kasım günü fMİT Yurtdışı Operasyon Daire Başkanı Yavuz Ataç'ın, 8 Kasım günü de Genelkurmay Başkanı ve eski milletvekili Doğan Güreş'in ifadesini aldı.

Nilgün Uçar'ın ifade alma işlemlerini tamamlamasından sonra dosyayı inceleyen İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi "Eken'in yeniden yargılanması istemini" reddetti. Kararla, Susurluk davasında Eken'e verilen 6 yıl hapis cezası kesinleşmiş oldu.

Haluk Kırıcı: "Bahçelievler katliamı" ve Susurluk davaları nedeniyle hapis cezasına mahkum edilen Haluk Kırıcı'nın Şartla Salıverme Yasası'ndan yararlanmak amacıyla yaptığı başvuru reddedildi. Bahçelievler katliamı davasında 7 kez ölüm, Susurluk davasında da 4 yıl hapis cezasına mahkum edilen Kırıcı'nın avukatı Hüseyin Ayan, Ödemiş (İzmir) Ağır Ceza Mahkemesi'ne yaptığı başvuruda, ölüm cezalarının 1991 yılında TMY'de yapılan değişiklikle 36 yıl hapis cezasına çevrildiğini bu nedenle Kırıcı'nın "hürriyeti bağlayıcı ceza hükümlüsü olduğu" için Şartla Salıverme Yasası'ndan yararlandırılması gerektiğini ileri sürdü. Ayan başvurusunda Kırıcı hakkındaki 7 ölüm cezasının 1991 yılında TMY'ye eklenen geçici maddelerle 36 yıl ağır hapse indirildiğini belirtti. Başvuruda, bu durumda Kırıcı'nın ölüm değil, hapis cezası hükümlüsü olduğunu ve ceza indiriminden yararlanması gerektiği savunuldu. Başvuruda, Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanun'a göre Kırıcı'nın 36 yıl için 14 yıl 4 ay cezaevinde kalması gerektiği, 10 yıllık indirimle bunun 4 yıl 4 aya düşeceği öne sürüldü. Kırıcı 2004 yılında cezaevinden çıkacak.

Mahmut Yıldırım: Adı Susurluk kazasından sonra gündeme gelen "Yeşil" kod adlı Mahmut Yıldırım hakkında Ankara Cumhuriyet Savcılığı, "cürüm işlemek için teşekkül oluşturma" iddiasıyla dava açtı. 11 Kasım 1998 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü'ne Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz'ın eşi Berna Yılmaz, kardeşi Turgut Yılmaz, Hürriyet gazetesi yazarı Emin Çölaşan, işadamları Mustafa Çağlar ve Hakan Balkaner'e suikast yapılacağı istihbaratı geldiği belirtilen iddianamede, Uğur Mumcu'nun öldürülmesi nedeniyle yargılanan Abdullah Argun Çetin'in "itirafçılardan oluşturulan bir çetenin suikastler düzenleyeceği" yönündeki ifadesine dikkat çekildi. Davanın Ankara 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülecek.

Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Erdoğan Bilenser'e 28 Mayıs günü düzenlenen silahlı saldırı nedeniyle Mahmut Yıldırım'a yakınlığıyla bilinen Zakir Selvi, 6 Haziran günü İstanbul'da gözaltına alındı. Selvi 10 Haziran günü Bursa'da tutuklandı. Selvi'nin ifadesinde Mahmut Yıldırım ile son olarak 1996 yılında Muş'ta görüştüğünü söylediği öğrenildi.

Selvi, "Mahmut Yıldırım'ın adını kullanarak korku salmak ve haraç almak" iddiasıyla Ankara DGM'de yargılanmış ancak "delil yetersizliği" nedeniyle beraat etmişti.

Sedat Bucak ve Mehmet Ağar

3 Kasım seçimlerinde DYP'nin barajı aşamaması nedeniyle milletvekili seçilemeyen Sedat Bucak'ın dokunulmazlığı kalktı. Sedat Bucak, Susurluk davası kapsamında "cürüm işlemek için teşekkül oluşturmak", "gıyabi tutuklu sanığın gizlenmesine yardım" ve "görevi suistimal" suçlarından İstanbul DGM'de yargılanacak. Sedat Bucak'ın seçimden bir gün önce ABD'ye gittiği öğrenildi. Susurluk davasının diğer sanığı Mehmet Ağar ise Elazığ'dan bağımsız milletvekili seçildiği için dokunulmazlık hakkından bu dönemde de yararlanacak.

Mehmet Ağar⁵, Doğru Yol Partisi'nin (DYP) 14 Aralık günü yapılan kongresinde, genel başkan seçildi. Mehmet Ağar, seçimden önce kongre salonunda dağıttığı metinde, Susurluk kazasına atıfta bulunarak "3 Kasımlar önemlidir. 3 Kasım 1996'da bir trafik kazasıyla devletin meşru müdafiası lekelenmeye çalışıldı. Vatanın bütünlüğünü savunanlar, vatan hainleriyle aynı kefeye konuldu. Demokrat Parti yöneticileri, Yassıada'da insanlık dışı davranışlara maruz kalmışlardı. 30-40 yıl sonra Susurluk davasını tarih Yassıada mahkemeleri gibi yazacaktır." dedi.

Milletvekili seçilemeyen Sedat Edip Bucak'ın Susurluk davasında, Eyüp Aşık'ın ise "mafya lideri Alaattin Çakıcı'ya arandığı dönemde yardım ettiği" gerekçesiyle açılan davada yargılanma süreci başladı. Bucak ve Aşık'ın TBMM'de bulunan dosyaları, yeniden yargılanmaları için Adalet Bakanlığı

⁵ 1980 yılında İstanbul Emniyet Müdürlüğü Siyasi Şube Müdür Yardımcısı olan Ağar, Turgut Özal'ın başbakanlığı döneminde 1988 yılında önce Ankara Emniyet Müdürlüğü, ardından Erzurum Valiliği görevlerine getirildi. Bu görevdeyken Bahçelievler katliamı zanlısı Haluk Kırıcı'nın nikah tanıklığını yaptı. Tansu Çiller'in başbakanlığı döneminde 1993 yılında Emniyet Genel Müdürü oldu. 1995 seçimlerinde DYP'den Elazığ milletvekili seçildi ve 1996 yılında Mesut Yılmaz'ın başbakanlığında kurulan DYP-ANAP hükümetinde Adalet Bakanı oldu. Ağar'ın Adalet Bakanlığı, 1996 yılında cezaevlerinde önemli gerginliklere neden oldu. Bu dönemde başlayan açık grevlerinde 12 kişi öldü. Ağar bu görevden DYP-ANAP hükümetinin istifasıyla 24 Mayıs 1996 tarihinde ayrıldı. Aynı yılın Temmuz ayında Necmettin Erbakan başbakanlığında kurulan RP-DYP hükümetinde ise İçişleri Bakanlığı görevine getirildi. Susurluk kazasından sonra Çiller'in zorlamasıyla görevinden istifa etti. DYP'den de ayrılan Ağar daha sonra üst üste iki dönem Elazığ'dan bağımsız milletvekili seçildi.

tarafından İstanbul DGM Savcılığı'na gönderildi. Bucak ve Aşık, DGM Yasası'ndaki değişiklik nedeniyle İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanacak. Susurluk davasının en önemli sanıklarından Bucak hakkında 11 Şubat 1997 tarihinde fezleke hazırlanmıştı. Dokunulmazlığının kaldırılması üzerine de Bucak hakkında, "çete kurmak" ve "Abdullah Çatlı'yı saklamak" suçlarından dava açılmıştı. Ancak, Bucak 1999 seçimlerde yeniden Şanlıurfa'dan milletvekili seçilince yargılanması durdurulmuştu. İstanbul DGM Savcılığı'nın, Çakıcı ile telefon görüşmeleri yaptığı saptanan Aşık hakkında, "cürüm işlemek için oluşturulan çete mensubuna yardım etmek" iddiasıyla açtığı dava da 3 Şubat 1999 tarihinde beraatla sonuçlanmıştı. Dosya'nın Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nde olduğu dönemde Aşık'ın Trabzon'dan milletvekili seçilmesi üzerine Aşık'ın yargılanması durdurulmuştu.

Yüksekova Çetesi

Yargıtay 6. Ceza Dairesi, Diyarbakır 4 No'lu DGM'nin "Yüksekova Çetesi" davasına ilişkin incelemesini 8 Şubat günü sonuçlandırdı. Yargıtay, "gasp, bombalama gibi eylemlere katıldıkları ve suç işlemek için teşekkül oluşturdıkları" gerekçesiyle yargılanan, aralarında Binbaşı Mehmet Emin Yurdakul'un da bulunduğu 5 sanık hakkındaki mahkumiyet kararını, "eksik soruşturma" gerekçesiyle bozdu. Mahkumiyetinin ardından emekliye ayrılan ve yakalanamayan Yurdakul hakkındaki giyabi tutuklama kararını kaldıran Daire, "çete" suçlarının DGM'lerin görev alanından çıkarılması gerekçesiyle dosyanın Hakkari Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderilmesine karar verdi.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı ise Mart ayı başında Yargıtay 6. Ceza Dairesi kararına itiraz etti. İtiraz başvurusunda, dosyada yeterli kanıt bulunduğu için bozma kararının kaldırılarak esastan karar verilmesi istendi.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın "Yüksekova Çetesi" davasında Diyarbakır DGM tarafından verilen cezaları "eksik soruşturma" gerekçesiyle bozan Yargıtay 6. Ceza Dairesi kararına itirazını Mayıs ayında kısmen kabul etti. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, korucubaşı Kemal Ölmez ile özel hareketçi Enver Çırak hakkındaki beraat kararını bozdu. Kurul ayrıca olay tarihinde binbaşı olan Mehmet Emin Yurdakul, Bülent Yetüt, Kahraman Bilgiç ve Kemal Ölmez'in suçu işledikleri sabit olduğundan 6. Ceza Dairesi'nin bu sanıklara verilen cezaları bozma kararını da kaldırdı.

Diyarbakır 4 No'lu DGM'de 22 Mart 2001 tarihinde sonuçlanan davada, Hakkari Dağ Komando Tugayı eski Komutanı Kurmay Albay Hamdi Poyraz "kanıt yetersizliği" gerekçesiyle beraat etmişti. Davada, çeteyi ifadeleri ile ortaya çıkaran PKK itirafçısı Kahraman Bilgiç'e "patlayıcı madde atmak ve tehditle para istemek" suçundan toplam 30 yıl hapis ve ömür boyu kamu hizmetlerinden yasaklanma, korucubaşı Kemal Ölmez'e "çete oluşturmak ve gasp" suçundan 13 yıl 4 ay, Yüksekova Jandarma eski Tabur Komutanı Binbaşı Mehmet Emin Yurdakul'a "çete oluşturmak, tehditle para almak ve bir otele roketli saldırı yaptırmak" suçlarından toplam 25 yıl 2 ay 6 gün hapis ve 444 bin 444 lira para, roketli saldırıyı düzenleyen özel tim görevlisi Enver Çırak'a 3 yıl 8 ay 13 gün hapis, 222 bin 222 lira para, Üsteğmen Bülent Yetüt'e aynı suçtan 7 yıl 4 ay 26 gün hapis, 444 bin 444 lira para, ömür boyu kamu hizmetlerinden yasaklanma cezası verilmişti. DGM, Yurdakul ve Ölmez hakkında giyabi tutuklama kararı vermişti. Yüksekova Belediye eski Başkanı Ali İhsan Zeydan, Astsubay Ali Kurtoğlu, korucubaşı İsmet Ölmez, Hasan Öztunç, Et Balık Kurumu eski Müdürü Mustafa Koca ve şoförü Oğuz Baygüneş, Yüzbaşı Nihat Yiğiter ise "teşekkül halinde uyuşturucu ve silah ticareti yapmak" suçlarından beraat etmişti.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI'NIN YAYINLARI

- 1- Türkiye İnsan Hakları Raporu 1991 (Türkçe-İngilizce)
- 2- Türkiye İnsan Hakları Raporu 1992 (Türkçe-İngilizce)
- 3- TIHV Tedavi Merkezleri Raporu 1990-1992 (Türkçe-İngilizce)
- 4- Türkiye İnsan Hakları Raporu 1993 (Türkçe-İngilizce)
- 5- İşkence Dosyası - 12 Eylül 1980-1994 (Türkçe-İngilizce)
- 5/2 İşkence Dosyası - 12 Eylül 1980-1995 (Genişletilmiş 2. Baskı)
- 6- TIHV Tedavi Merkezleri Raporu 1993 (Türkçe-İngilizce)
- 7- Abidin Dino-İşkence Desenleri (Yayın numarası verilmemiştir)
- 8- Güneydoğu'da Sağlık Hizmetleri ve Sağlık Personelinin Sorunları (Türkçe-İngilizce)
- 9- Emil Galip Sandalcı'ya Armağan
- 10- Türkiye İnsan Hakları Raporu 1994 (Türkçe-İngilizce)
- 11- TIHV Tedavi Merkezleri Raporu 1994 (Türkçe-İngilizce)
- 12- Düşünce Özgürlüğü ve Göç
- 13- THIV Tedavi Merkezleri Raporu (Türkçe-İngilizce)
- 14- Türkiye İnsan Hakları Raporu 1995 (Türkçe-İngilizce)
- 15- TIHV Tedavi Merkezleri Raporu 1996 (Türkçe-İngilizce)
- 16- TIHV Yargıda (1998) (Türkçe-İngilizce)
- 17- TIHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1997 (Türkçe-İngilizce)
- 18- Türkiye İnsan Hakları Raporu 1996 (Türkçe-İngilizce)
- 19- TIHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1997 (Türkçe)
- 20- Türkiye İnsan Hakları Raporu 1997
- 21- Türkiye İnsan Hakları Raporu 1998
- 22- TIHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1998 (İngilizce)
- 23- TIHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1999
- 24- İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi İçin El Kılavuzu- "İstanbul Protokolü"
- 25- TIHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2000 (Türkçe-İngilizce)
- 26- Türkiye İnsan Hakları Hareketi 1. ve 2. Konferansları 1998-1999 Bildirileri
- 27- Tek Başına Orkestra "Mahmut Tali Öngören"
- 28- Türkiye İnsan Hakları Raporu 2001 (Türkçe-İngilizce)
- 29- TIHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2001 (Türkçe-İngilizce)
- 30- Türkiye İnsan Hakları Raporu 1999 (Türkçe)
- 31- Türkiye İnsan Hakları Raporu 2000 (Türkçe)
- 32- Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı 2002 Bildirileri
- 33- Türkiye İnsan Hakları Raporu 2002
- 34- Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı 2000 Bildirileri
- 35- TIHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2002
- 36- THIV İnsan Hakları Raporu 2003